J. Silvester Davies

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

OPERA OMNIA.

TOMI V TRACTATUS POSTERIORES,

S. DOCTORIS VITÆ,

ET INDICES GENERALES.

Prostat etiam venale

VALENTIÆ,

APUD JAMONET, BIBLIOPOLAM.

S. GERMANI IN LAIA

EXCUDEBAT BEAU, TYPOGRAPHUS,

Anno 1839.

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

OPERA OMNIA

POST HORSTIUM DENUO RECOGNITA, REPURGATA,
ET IN MELIOREM DIGESTA ORDINEM,

NECNON NOVIS PRÆFATIONIBUS, ADMONITIONIBUS, NOTIS ET OBSERVATIONIBUS,
INDICIBUSQUE COPIOSISSIMIS LOCUPLETATA ET ILLUSTRATA,

CURIS D. JOANNIS MABILLON,
PRESBYTERI ET MONACHI BENEDICTINI E CONGREGATIONE S. MAURI.

Editio quarta, emendata et aucta.

VOLUMEN SECUNDUM.

Pars altera.

PARISIIS,
APUD GAUME FRATRES, BIBLIOPOLAS,
VIA DICTA POT-DE-FER, N° 5.

M DCCC XXXIX.

IN ANTIPHONAM

SALVE REGINA,

SERMONES IV.

Quamvis nonnulla in his Sermonibus adducantur ex Bernardo, ut Sermone tertio; ei tamen constanter abjudicandi sunt, tum ob styli et genii diversitatem, tum ob frequentes poetarum citationes, quibus S. Doctor rarius uti solet. Bernardo archiepiscopo Toletano tribuuntur a Claudio de Rota, in Notis ad Pseudo-Luitprandum, pag. 451 : ubi auctor prædictæ antiphonæ Petrus Compostellanus appellatur. Huic posteriori sententiæ præivit Guillelmus Durandus in Rationalis libro 4, cap. 22 : « Petrus vero Compostellanus episcopus » fecit illam » antiphonam, « Salve, Regina misericordiæ, » omisso « mater, » uti etiam in Sermonibus prædictis. De hac antiphona lege librum 2 de Vita S. Bernardi, auctore Joanne Eremita, n. 7, et notam ibidem : videsis etiam Wion, Ligni Vitæ libro 5, cap. 105, ubi probare nititur ejus auctorem esse Hermannum Contractum monachum Benedictinum. Hos autem Sermones tribuendos esse Bernardo Toletano non sat probatum habemus : dubium movent quæ in tertio videntur excerpta ex sancti Bernardi Sermone 16 in Cantica, cum ante Claræ-Vallensem Abbatem Bernardus Toletanus floruerit.

SERMO I.

1. « Salve, Regina misericordiæ, vita, dul- » cedo, et spes nostra, salve. » Domina, labia mea aperies. Dominus tecum, et tu mecum. Dignare me laudare te. Sub tuam protectionem confugio, ubi virtutem acceperunt infirmi. Esto mihi turris fortitudinis a facie inimici. Te nostra vox primum sonet, et ora solvamus tibi. Dulce canticum ac nobilissimum melos, quod in honorem sanctæ Mariæ quater in anno Ordo noster devotissime concinit [a], ad ædificationem nostram discutiendum, fratres, assumpsimus, quia speciali dulcedine multa refertum masticatione continua reperimus. Nam a summis la-

721 biis canticum istud effusum venit. Habet enim
A fundamentum : fundamentum ejus in montibus sanctis; fundamentum ejus internæ dulcedinis suavitas est. Et ubi hæc, nisi in montibus sanctis, hoc est in mentibus nostris? A sanctis compositum, a sanctis institutum, digne frequentabitur etiam a sanctis. Et vere nisi a religiosis et affectione sancta ferventibus, nec subtiliter intelligi, nec efficaciter poterit decantari. Est enim tam suave ad gratiam, tam fecundum ad sensum, tam etiam profundum ad mysteria. Tale enim est, quod a nobis considerari et discuti, prout dignum est, non valeat. Ex eo autem quod suaviter sonat, mulcet affectum, et de sensuum ubertate mentem im-

[a] Nimirum in quatuor solemnitatibus in honorem beatæ Virginis tunc temporis institutis, Purificatione, Annuntiatione, Assumptione et Nativitate : nam aliæ postmodum inductæ sunt. Sed de quo tandem Ordine intelligendus hic locus? Hujus usum Antiphonæ auctore Petro Venerabili apud Cluniacenses fuisse receptum in festis præcipuis, Statutum ejus ultimum fidem facit : quod etiam in Ordine Cisterciensi factum esse promovente Bernardo, testatur Albericus in Chronico ad annum 1130.

pinguat, et in Sanctam sanctorum, Advocatam 721 scilicet nostram, dum eam quasi præsentem A salutat, omnia interiora nostra medullitus inflammat. Oportet enim ut nobis præsentem esse dicamus, quam præsentem salutamus; et totam animæ nostræ trinitatem in eam dirigamus, quam tam devotissimis precibus exoramus. Agnoscit certe, et diligit diligentes se, et prope est in veritate invocantibus se: præsertim his quos videt sibi conformes factos in castitate et humilitate; si tamen charitatem adjecerint, et totam spem suam, post Filium suum, in ea posuerint, et toto corde quæsierint, orantes et frequenter dicentes: « Subveni, B » Domina, clamantibus ad te jugiter [1]. » Non aspernatur affectum prædulcem, ingens desiderium, inundationem lacrymarum, assiduitatem precum quorumlibet quamvis peccatorum; si tamen laverint a malitia cor, dissolverint colligationes impietatis, solverint fasciculos deprimentes, dimiserint qui fracti sunt liberos, et omne onus diripuerint. Data est ei potestas in cœlo et in terra, quæ posse potestas est, et in manibus ejus vita et spiritus nostri, et oculi omnium Christianorum in eam sperant, et ipsa dat eis escam gratiæ, qua plena est, in tempore opportuno.

2. Levemus ergo, fratres, cor nostrum cum manibus ad eam, et appropinquemus ei passibus amoris, immolantes ei hostiam laudis, reddentes ei vota nostra de die in diem, de hora in horam, dicentes assidue: « Salve, Regina » misericordiæ. » Quis mihi digne hujus carminis reserabit sacramentum? quis mihi digne explicet tam insolitæ salutationis exordium? Origo fontium et fluminum, mare, virtutum auctrix, et scientiarum scientia sanctarum Maria: quia sicut sol universa cœli lumina præcellit prærogativa claritatis eximiæ; sic ipsa totam rationalem creaturam post Filium præ- D cellit splendore virtutis ac scientiæ. Ad eam non incongrue pertinere dicimus, quod scriptum est: Quam bona Domina Israel his qui recto sunt corde [2]! Qui recto corde, et recte in omnibus consentiunt, hi recto sunt corde; his Advocata nostra, sola bonitate sua agente, præsentiæ suæ tantam plerumque copiam exhibet, et quam sit orabilis, exhibitione impertitæ gratiæ docet, ut innovati spiritu proclament per consolationem experientiæ, « Salve, Regina » misericordiæ. » In his intelligentia non capit, nisi quantum experientia sapit. Sola unctio Spiritus docet hæc. Plus valet hic jubilus cordis, quam strepitus oris; motus gaudiorum, quam sonus labiorum; consonantia voluntatum, magis quam vocum. Pro hujusmodi dicere cautum duxi: Quis mihi carminis hujus reserabit sacramentum? Quis pro raro dici solet. Rara siquidem avis in terra, tantam promereri familiaritatem in oculis majestatis, quatenus experientia indultæ gratiæ præsentiam illius agnoscens quis valeat exsultans dicere: « Salve, » Regina misericordiæ. » Juste Regina mundi, et Regina cœli dicitur, per quam utriusque Creator et Rector generatur.

3. Verum quo pacto dicitur « Regina miseri- » cordiæ, » cum misericordia non substantia sit, sed pietas supernæ clementiæ, vel affectio benigna rationalis creaturæ? Metonymice ergo poterit intelligi, hoc est per efficientem id quod efficitur: ut opus misericordiæ pro misericordia intelligatur. Opus misericordiæ, reparatio naturæ. Misericordia Domini plena est terra viventium et morientium. Quod Angeli creati, quod confirmati, homines plasmati et reparati; misericordiæ est, quæ ab æterno et usque in C æternum primordialis ipsa causa omnium, et causalissima causarum. Effectus ejus est opus salvandorum, salus hæc est adoptio filiorum Dei: quomodo Regina Sancta sanctorum, cujus virginalis partus eorum esse omnium. Regina, gloriæ nomen et honoris, magnificentiæ et decoris, dulcedinis ac pietatis, amoris et magnificentiæ, sublimitatis et potentiæ, gubernationis et justitiæ, defensionis et gratiæ. Sancta sanctorum hæc omnia nobis et pro omnibus nobis, cui decantamus assidue: « Salve, » Regina misericordiæ. » Possumus etiam sic intelligere, quod « Regina misericordiæ » dicitur, ut soli tribuamus divinæ misericordiæ et non meritis, quod super omnem creaturam ipsa sanctitate ac dignitate præcellens, reginæ vocabulo et honore sublimatur amplius. Etiam in hoc convenienter vocatur « Regina misericor- » diæ, » quod divinæ pietatis abyssum cui vult, et quando vult, ac quomodo vult, creditur aperire, ut quivis enormis peccator non pereat, cui Sancta sanctorum patrocinii sui suffragia præstat. Eapropter dicamus omnes, dicamus singuli, dicamus omnes, dicamus assi-

[1] Ex Resp. Eccl. de B. Virg. [2] Psal. LXXII, 1.

due : « Salve, Regina misericordiæ. » Sequitur : 723

4. « Vita, dulcedo, et spes nostra, salve. » Ordo pulcherrimus. Dulcedinem vita præcedit, spes sequitur. Non enim sapis nisi vivas, nec sperabis nisi vivas et sapias. Et sapor sedes est dulcedini, gustus sapori. Brevitati studendum statuimus, et ideo de vario vitæ statu dicere supersedemus. De illa vita hoc in loco dictum esse credimus, de qua Joannis Evangelium loquitur : *Qui manducat me, et ipse vivet propter me.* Quidni vivat, qui Vitam manducat? *Ego sum*, inquit, *vita* [1] : et, *Beatus qui manducat panem hunc in regno Dei* [2], quod intus est. Regnum Dei charitas, gaudium, pax. Et vita, et panis, et charitas unum sunt. Magnæ deliciæ charitas, quæ foras mittit timorem. Qui manet in hac, et manducat eam, et manducatur ab ipsa. Ipsa est quæ pascit inter lilia, pascit et pascitur, et nos, et a nobis. Quomodo, inquis? Si diligit Deus nos, in se trajicit nos, et e converso. Cibus iste charitas Dei, et Deus virtutum, et scientiarum fons, vitam præstat animæ, quæ nunc est, et futuram. Et hæc nobis Sancta sanctorum metonymice, scilicet quæ et vitam hanc nobis peperit, et precibus infundit. Hæc est de qua dicit Apostolus, *Mihi vivere Christus est* [3] : et, *Vivit in me Christus* [4]. De hac in Deuteronomio circumcisione carnali : *Et erit vita tua pendens ante oculos tuos, et non credes vitæ tuæ* [5]. Vita hæc dat dulcedinem, sed se ipsam de se ipsa. *Si inveni gratiam in oculis tuis*, ait Moyses, ad plenitudinem gratiæ *ostende mihi te ipsum.* Et e contra : *Ego omne bonum ostendam tibi* [6]. Unum petiit, et repromissa est omnimoda plenitudo. Quid tam diversum, quam unum, et omnia? Sono diversum, re unum, diversum pronuntiatione, unum identitate.

5. Deus ergo omne bonum, et summum bonum : etiam dulcedo, et dulcedinis genus generalissimum. *Qui edunt me, adhuc esurient*, inquit : *et qui bibunt me, adhuc sitient* [7]. Quare? Quia bonus et dulcis. Bonus Deus Israel rectis corde : sed et dulcis, et rectus. Nec bonitas, nec justitia sine rectitudine. Qui bibit de illa, sitiet iterum : de ista qui biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Siquidem apud ipsum fons vitæ, et ipse fons vitæ, etiam fluminis impetus qui lætificat civitatem Dei. Esto civitas Dei, et lætificabit te impetus hic. Parat

A enim in dulcedine sua pauperi Deus. Fructus enim dulcis gutturi, et guttur ejus suavissimum, ineffabilia omnia. Hic calculus est, quem nemo scit, nisi qui accipit. Sunt enim in illa internæ festivitatis gaudia; quæ quotidie mentibus nostris per inspirationem sui amoris imprimit interna, et æterna dulcedo. *Nota*, inquit, *feci vobis omnia quæcumque audivi a Patre* [8] : et ad Moysen, *Omne bonum ostendam tibi* [9]. Omnia quæ audivit a Patre, et quæ promittit Moysi, unus denarius est, qui promittitur laborantibus in vinea [10], et una illa quam petiit

B David [11], et unum illud quod necessarium est [12]. Mel est quod sugit Israel de petra, et oleum de saxo durissimo [13]. Gaudium est quod nemo tollit [14]. Osculum est, de quo scriptum est : *Osculetur me osculo oris sui* [15]. Internæ suavitatis gustus ac dulcedo est, et manna absconditum, et thesaurus absconditus in agro, cui comparatum omne dulce, amarum; omne decorum, fœdum; omne jucundum, triste; omne pretiosum, vile; sordidum omne quod desiderabile est in oculis amatorum mundi fluentis. Nam pretiosam margaritam datis omnibus terrenarum rerum delectamentis Sancta sanctorum compa-

C ravit, et nobis in Filio suo præparavit, et præparat semper interventu suo nobis orantibus oleum effusum dulcedinis hujus. Non erit ab re, sed valde optimum, si ipsam Reginam misericordiæ, vitam et dulcedinem nostram dicamus, qui minus experti adhuc vitæ hujus ac dulcedinis sumus, sed per ipsam speramus nos posse consequi, quidquid totius bonitatis factor dignatus fuerit gratiæ nobis impertiri.

6. Sequitur : « Spes nostra, salve. » Spes est in virtute, quasi scintillatio in fomite. Sine fomite durare non potest scintillatio. Subtrahe fomitem, interit, emoritur : subministra, vivet.

D Haud secus spes ruit sine fundamento, sine pabulo moritur, inedia deficit, exstinguitur sine nutrimento, arescit succisa radice. Spes enim sine vita virtutum et devotionis dulcedine non est spes, sed præsumptio. Inter timorem et securitatem spes media est : et est spes incerti nomen boni. Vita et dulcedo exterminant faciem timoris, securitati dant fortitudinem, dant decorem. Eapropter dicit Deo, *Singulariter*

[1] Joan. vi, 47-60. — [2] Luc. xiv, 15. — [3] Philipp. i, 21. — [4] Galat. ii, 20. — [5] Deut. xxviii, 66. — [6] Exod. xxxiii, 13, 18, 19. — [7] Eccli. xxiv, 29, et Joan. vi, 35. — [8] Joan. xv, 15. — [9] Exod. xxxiii, 19. — [10] Matth. xx. — [11] Psal. xxvi, 4. — [12] Luc. x, 42. — [13] Deut. xxxii, 13. — [14] Joan. xvi, 22. — [15] Cantic. i, 1.

in spe constituisti me : et, *In pace in id ipsum, dormiam et requiescam*[1]. Est enim fulcita floribus, et stipata malis charitas illius, quæ foras mittit timorem, et dicet : *Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me*[2]. Læva, comminatio supplicii : dextera, promissio regni. Inter has spes cubat in molli strato charitatis : vita et dulcedo sternunt hoc. Et hoc est medium illud in ferculo Salomonis, de quo Scriptura ait : *Media autem charitate constravit*[3]. Vides nunc sublimitatem carminis hujus. Primo ponit vitam, quæ est in integritate virtutum : secundo, dulcedinem spiritualium gaudiorum : deinde spem infert æternorum. Omnia hæc Regina misericordiæ, Domina mundi, Regina cœlorum contulit mundo, Virgo virginum, Sancta sanctorum, lumen cæcorum, justorum gloria, peccatorum venia, desperatorum reparatio, deficientium fortitudo, salus orbis, speculum totius integritatis : ipsa intercedat pro peccatis nostris, præstante Domino Filio ejus, unico, cujus regnum et imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

Si linguæ centum resonarent, oraque centum,
Ferrea vox mihi[a], nil, Maria, tibi dicere dignum
Possum, Stella maris quæ Virgo beata vocaris.

1. O quam te memorem, Virgo? quibus laudibus efferam? Infandissima lingua mea, quæ coinquinata est cum mortuis, incircumcisa labiis, nec purgata igne altaris : inquietum malum, habens in naribus spiritum, rimis effluens undique : quid dignum laudis laudibus tuis poterit immolare? Elevata est magnificentia tua super cœlos, et super omnem terram gloria tua, ita ut nec in cœlo inveniatur creatura quæ tuam digne laudare queat magnificentiam ; nec in terra sit, quæ gloriam tuam exprimere valeat. Nemo enim nec in cœlo, nec in terra inventus est dignus aperire librum prærogativarum tuarum, et digne solvere septem signacula ejus. Plenitudinem gratiæ, adventum Spiritus sancti in te, virtutis Altissimi obumbrationem, Verbi conceptionem, quod sine gravamine [724] gravida, sine dolore puerpera, virgo pariter et A fecunda, quis enarrabit? Viri divitiarum multi, de civitate Domini virtutum, miserunt manus suas ad hæc fortia; et tamen altitudinem divitiarum harum ad liquidum comprehendere non potuerunt, quia investigabiles viæ istæ, et inscrutabilia universa. Conati sunt, et non datum est ultra. Dum adhuc ordirentur, succisi sunt. Quis enim loquetur potentias has Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? Et si digne nullus, quisque tamen pro viribus.

Pro se quisque viri summa certabat opum vi[4],

B ut ait quis. Denique currebant omnes in odore unguentorum tuorum. Trahe et nos post te, o Sancta sanctorum, et ostende lumen miserationum tuarum. Sub umbra alarum tuarum nos protege.

2. « Ad te » enim « clamamus exsules filii » Evæ. » Secunda carminis hujus, quod explanandum assumpsimus, incisio hæc est, quod in modum dramatis nobis videtur esse compositum. Varius enim diversarum personarum affectus hic loquitur : hic perfectorum, et adhuc in melius proficientium status invenitur. Vita siquidem quæ animatur integritate virtutis, C suavitas internæ dulcedinis, sanctæque spei tanta præsumptio, quid nisi fructus Spiritus sunt, et attractiones virtutis? Emeritorum militum donativa sunt hæc, et diuturni certaminis merces accumulata. At deploratio exsilii, patriæ desiderium, originalis peccati pœnalis punctio, incipientium, seu proficientium indicia sunt. Puta vitæ hujus exsilium, fucum vanitatis : patriam, solidum veritatis. Fucus vanitatis, nitor gloriæ temporalis : solidum veritatis, immobilis cognitio æternitatis. Fucus vanitatis, splendor arridens creaturæ visibilis : solidum veritatis, inexstinguibile lumen in- D ternæ dulcedinis. De hac patria quidam sapiens ait : « O Veritas, exsulum patria, exsilii finis, » video te, sed intrare non sinor, indignus ad- » mitti, peccatis sordens. Quousque odoramus » et non gustamus, proficiscentes ad patriam, » et non apprehendentes; suspirantes, et de » longe salutantes? »

3. Primus itaque homo ad hoc conditus fuerat, ut si non peccasset, per contemplationis præsentiam vultui Creatoris semper assisteret, et

[1] Psal. IV, 9, 10. — [2] Cantic. II, 6. — [3] Id. III, 10. — [4] Virgil. Æneid. lib. 12, vers. 552.

[a] Imitatur Virgil. Æneid. lib. 6, vers. 625, 626.

solidum veritatis agnosceret, agnitum amaret, amatum teneret, tenendo frueretur, semperque ei adhærendo qui immortalis est, etiam vitam ipse sine termino possideret. Verum enim et summum bonum hominis, plena videlicet et perfecta agnitio Creatoris. Sed circumscriptus astutia serpentis, et deceptus fuco vanitatis, specie videlicet creaturæ visibilis, ab Jerusalem in Jericho descendit, fontem veritatis deseruit, affectum pulchritudini rerum inclinavit: et statim ignorantiæ cæcitate percussus foras venit, et ab intima luce contemplationis factus est vagus, et profugus super terram. Vagus scilicet per inordinatam concupiscentiam, profugus per peccatricem conscientiam; quia mentem, quam divinum auxilium deserit, quæcumque tentatio impetierit, subvertit. Cor ergo hominis, quod prius divino amori affixum stabile persistit, et unum amando, unum permansit, postquam per desideria terrena defluere cœperit, quasi tot sibi in exsilio mansiones statuit, quot sibi in eo delectationes invenit. Sicque fit ut mens quæ pulchritudinem, dulcedinem, pacem, securitatem, ac perpetuitatem primæ lucis amare nescit, nunquam valeat esse stabilis: quia gaudium permanens in his quæ in fuco vanitatis amplectitur, non inveniens, dum se semper desiderio extendit, sequens quod assequi non valet, fluctuans in exsilio nunquam requiescit. Modo valvis oculorum elapsa, curiosos intuitus pascit, et rerum immensitatem in massa et mole considerat: modo rerum pulchritudinem in situ et motu, specie et qualitate investigat: modo rerum utilitatem per necessaria, commoda, apta et grata, pertentat. Nunc quoque naribus erumpit, et per olfactum odoris varii suavia oblectamenta requirit. His pasta, aurium per organa procedit, et dulce melos, harmonicæ, organicæ, arithmeticæ disciplinæ capta per auditum introrsus trahit. Tactu quoque subtilia, levia, et lenia palpando discutit, et in aula memoriæ palpando desiderata reponit. Nec minus gustu faucium prælibat varietatem saporum. Hos hædos suos mens quæ se ignorat et Deum, pascit juxta tabernaculum pastorum per res temporum et temporalium vanitatum, mendicans ex ea quæ præterit figura hujus mundi, unde suam famelicam curiositatem aliquatenus consoletur. Comparata est enim jumentis insipientibus, et similis facta est illis; quia cum in honore esset, non intellexit quod limus esset, honoris fastigio delectata. Hinc

723 nascitur in exsilio vanitatis motus sine stabili-
A tate, labor sine requie, cursus sine perventione; ita ut semper inquietum sit cor, donec ad patriam veritatis redire cœperit; egens, et de siliquis porcorum satiari desiderans, quousque ad Patris domum suspiraverit, ubi mercenarius abundat panibus, et omnes domestici vestiti sunt duplicibus.

4. De hoc exsilio, o Sancta sanctorum, « ad « te clamamus exsules filii Evæ, » ut interventu tuo, ducatu tuo, adjutorio tuo possimus ad cubiculum veritatis repatriare. Scimus procul dubio quia nil amplius habet homo de universo
B labore suo, quo laborat sub sole, nisi vanitatem: et tamen pravæ consuetudinis nexibus irretiti, per nos redire non possumus in veritatis libertatem. Non dicimus autem in hoc loco veritatem, cognitionem esse Dei, et ejus quæ secundum pietatem est scientiæ; sed medium illud purum et nudum ac solidum', quod est in virtutis amore. Quamvis enim definiant auctores reparationem hominis esse cognitionem veritatis et amorem virtutis; perfecta tamen virtus non est sine cognitione veritatis, nec veritas sine amore virtutis. Vanus est qui in vanitate est, aut in vanitate curiositatis, aut erroris.
C Vanitas curiositatis procedit a vanitate mutabilitatis, et generat vanitatem mortalitatis. Prima, causa peccati; secunda, peccatum; tertia, pœna peccati. Prima est in his quæ propter homines facta sunt; secunda, in his quæ ab hominibus facta sunt; tertia, in his quæ in hominibus sunt. Alia est in conditis rebus; alia, in mentibus; alia, in corporibus. Vanitas erroris est in omnibus quæ fidei catholicæ et sanæ doctrinæ contraria sunt, et religionis disciplinam in illo solido veritatis, quod velle et nolle hominis inter angustias parum et nimis coarctat, non contingunt. Vanitas hæc omnia sunt, qui
D se amplectentes decipiunt, et ad veritatem æternitatis non perducunt. In hoc exsilio omne pene genus hominum ab initio usque ad adventum Reginæ cœlorum peregrinari delectabatur, et veritatis patriæ suspiriis nullis seu desiderio recordabatur. Ipsa prima viam aperuit ad patriam; et Veritatem, quæ vera patria est, mundo generans dedit omnibus manifestam.

5. Eapropter et nos, o Regina misericordiæ, « ad te clamamus exsules filii Evæ. » Clamor est alius oris, alius cordis. Clamor oris alta vociferatio: clamor cordis valida et supplex ad

Deum intentionis directio. Deus intus, homo [726] foris. Ad eos qui foris sunt, clamor oris : ad A Deum et qui cum eo intus sunt, clamor cordis. Intus ubi? In spiritu. Qualiter, inquis? Duobus modis. Quibus? Cognitione et amore, revelatione ac devotione, acuto et calido. Modis his Deus cor inhabitat, non solus tamen. Ubi enim fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ [1]. Ad quid? Ut renovetur sicut aquilæ juventus cordis. Ibi et illa aquila grandis magnarum alarum Sancta sanctorum innocentia, et æquitas exaudit invocata, si clamoribus occultis assidue fuerit excitata. Et nos adhuc filii Evæ transgressores, filii inobedientiæ, filii matris antiquæ, ad B te clamamus, Regina misericordiæ. Revertere visitans in nobis naturam tuam : revertere ostendendo eam, quam in Christicolas habes charitatem tuam : revertere per singularem in nos a Deo datam potestatem tuam : revertere per eam, quæ tibi specialiter infusa est in plenitudine gratiæ, prærogativam tuam, ut intueamur te, non talem qualem desiderant Angeli prospicere, dicentes, *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te* [2]; sed intueamur te largientem beneficia, conferentem remedia, medentem contritis corde, ponentem fortitudinem lugentibus Sion, dantem coronam pro cinere, C oleum pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Nec mediocris visio ista, piam te et deprecabilem experiri, mœrentiumque suspiria munere gratiæ consolari. Sonet hæc vox tua in auribus nostris. Vox hæc tua dulcis, et hæc facies tua decora. Nam in illo decore te videre, quo induit te Dominus fortitudinem, et præcinxit te, non est hujus temporis, nec temporis vitæ nostræ vitiorum fetore sordentis. Stola immortalitatis te indutam videre, Domina, indigni sumus : ostende nobis faciem miserationum tuarum, et salvi erimus. Quod ipse nobis præstare dignetur, cujus regnum et impe- D rium sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet,
Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt [3],
Spes mea, virgo pia, o virgo sacra, virgo Maria!

1. Et non amplius? Amplius multum, et per omnem modum. Nam in æternum et ultra non deficiet laus tua de ore hominum, etiam et Angelorum. *Cœli enarrant gloriam Dei.* Et quæ major in omni gloria Dei, quam ineffabilis plenitudo cœli? Et nos cum ipsa, id est, cum Angelis et Archangelis, cum Thronis et Dominationibus, cumque omni militia cœlestis exercitus, hymnum gloriæ Sanctæ sanctorum canimus. Illi gloriam; nos hymnum gloriæ. Illi gloriam, quam præsentes vident, in jubilo cordis invicem enarrant : nos hymnum tantummodo gloriæ, id est, memoriam eructamus abundantiæ suavitatis tuæ. *Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum* [4]. *Fiat*, inquit, *firmamentum, et dividat aquas ab aquis* [5]. Omnibus firmamentis firmius firmamentum, tu Domina; quæ eum, quem cœli cœlorum capere non poterant, cepisti et concepisti, portasti et non defecisti; genuisti, aluisti, pavisti, mammasti et educasti. Tu in medio aquarum divisisti aquas ab aquis, affectus videlicet æternorum ab affectibus temporalium. Tuam enim animam pertransivit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes [6]. Posuit in hoc firmamento Deus solem et lunam, Christum et Ecclesiam; et stellas, prærogativas gratiarum multas. Laudamus Dominum in sanctis ejus. Firmitas, robur, et constantia, et fortitudo mentis ejus, quia mundi contempsit gloriam, carnis calcavit illecebras. Virtus est Altissimi, de qua scriptum est : *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi* [7].

2. Non solum autem cœlum et firmamentum, Domina rerum intelligitur, sed aliis nominibus convenienter appellatur, et rerum vocabulis designatur. Ipsa tabernaculum Dei, ipsa templum, ipsa domus, ipsa atrium, ipsa cubiculum, ipsa thalamus, ipsa sponsa, ipsa filia, ipsa arca diluvii, arca testamenti, urna aurea, ipsa manna, virga Aaron, vellus Gedeonis, porta

[1] Matth. XXIV, 28. — [2] Cantic. IV, 7. — [3] Virg. Æneid. lib. I, vers. 611-614. — [4] Psal. XVIII, 2. — [5] Gen. I, 6. — [6] Luc. II, 35. — [7] Id. I, 35.

Ezechielis, civitas Dei, ipsa cœlum, ipsa terra, 727 ipsa sol, ipsa luna et stella matutina, aurora A ipsa et lucerna, tuba et mons, fons quoque hortorum, et lilium convallium; desertum ipsa, et terra repromissionis lacte et melle manans, stella maris, navis quoque, via in mari, sagena, vinea, ager, arca, horreum, stabulum, præsepe, subjugale, apotheca, aula, turris, castra, acies, populus, regnum, sacerdotium. Ovis est, pascua est, paradisus est, palma est, rosa est, fluvius est, potus est, columba est, columna est, vestis est, margarita est, candelabrum est, mensa est, corona est, sceptrum est, panis est, oleum est, vinum est, arbor est, B virga est, cedrus est, cypressus est, platanus est, cinnamomum est, balsamum est, myrrha est, thus est, oliva est, nardus est, crocus est, fistula, calamus, et storax est, soror et mater est. Et, ut breviter concludam, de hac et ob hanc, et propter hanc omnis Scriptura facta est, propter hanc totus mundus factus est, et hæc gratia Dei plena est, et per hanc homo redemptus est, Verbum Dei caro factum est, Deus humilis, et homo sublimis.

3. Ad te ergo tantam ac talem, Domina rerum, Sancta sanctorum, Regina cœlorum, « suspiramus, gementes et flentes in hac lacry- C » marum valle. » Tertia hæc positura carminis hujus est, quod explanandum assumpsimus. Suspiria, gemitus et fletus compunctionis sunt species seminum justitiæ. *Seminate vobis*, inquit, *ad justitiam : metite spem vitæ, et illuminate vobis lumen scientiæ*[1]. *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua*[2]. Suspirium, vox inarticulata, gementium gemitus, dolentium fletus, has sedes habent. Tria sunt hæc quæ bene gradiuntur in irriguo inferiori, et quartum quod feliciter incedit, vallis scilicet lacrymarum : sedes irrigui superioris hæc est[3]. Verus Caleph dat utrumque filiæ suæ asello residenti. Et si tu D aspiras ad hæc, comprime motus irrationabiles sensualitatis et corporis motu rationis. Abscinde a te concupiscentiam carnis, oculorum, potestatis et honoris. Abjice mundi pompam et sarcinam, edoma carnem disciplina spiritus, in arctum tua desideria constringe, non abeas in consilio impiorum, in via peccatorum non stes, in cathedra pestilentiæ non sedeas[4]. Apprehende humilitatem, ut sis pauper spiritu; ferales corrige mores, et esto mitis. Tunc transito Jordane ingredieris terram repromissionis, quæ est compunctionis. Sic in tertio loco octo beatitudinum dicitur : *Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur*[5].

4. Quarto die resuscitatus est Lazarus : quarta vigilia venit ad discipulos Jesus. Et tu fac tibi vigilias quatuor, ut resusciteris et veniat ad te Jesus : duas timoris, pudoris duas. Cogita Deum creatorem tuum, cogita benefactorem, cogita patrem, cogita dominum. Ad singula reus es[a], plange ad singula, ad singula evigila, et singulorum horum singuli intellectus, quasi singuli in mente dies sint, in quibus quasi Lazarus mortuus eras, quasi fetebas. Dum per singulos lacrymaris, quasi in quarto resuscitaris. Primum et ultimum exstinguunt timorem : media duo, pudorem. Pater sane non metuitur, cum pater sit : patris est semper misereri et parcere. Paterna vox est : *Percutiam, et ego sanabo*[6]. Non est proinde quod a Patre formides. Si quando ferit emendat, non vindicat. At cogitantem quod patrem offenderis, est certe quod pudeat, etsi non quod terreat. Voluntarie te genuit verbo veritatis[7]; deinde non pepercit Unigenito, ut prosit genito[8]. Ipse quidem patrem ita exhibuit se tibi, sed non tu illi æque filium. Qua fronte attollis jam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? Pudeat indigne gessisse generi tuo : pudeat tanto patri vixisse degenerem. Exitus aquarum deducant oculi tui, operiat confusio faciem tuam. Vultum tuum pudor suffundat, occupetque caligo : deficiat in dolore vita tua, et anni tui in gemitibus. Proh dolor! quem fructum habuisti in illis, in quibus nunc erubescis? Si in carne seminasti, de carne messuisti corruptionem. Si mundus ipse transit, et concupiscentia ejus, confundere ad illam vocem quæ dicit : *Si ego pater, ubi honor meus*[9]? Hoc de honore patris. Nunc ad beneficia veniendum. Ut alia innumera taceam, hujus corporis victum, et usum temporis hujus, et super omnia sanguinem dilecti Filii sui clamantem de terra; pudeat ingratitudinis. Quid retribuisti Domino pro omnibus quæ retribuit tibi?

1 Osee x, 12. — 2 Psal. cxxv, 6. — 3 Josue xv, 19. — 4 Psal. i, 1. — 5 Matth. v, 5, et Isai. lxi, 2. — 6 Deut. xxxii, 39. — 7 Jacobi i, 18. — 8 Joan. iii, 16. — 9 Malach. i, 6.

a Hæc et sequentia ex Sermone 16 S. Bernardi in Cantica.

5. Ad timorem quoque veniamus. Si pudor [728] minus partes suas exsequitur, excitetur ut excitet. Sepone pia vocabula benefactoris et patris; ad austeriora convertere. Nam qui legitur *Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis* [1]; legitur nihilominus *Deus ultionum Dominus* [2], et legitur *terribilis in consiliis super filios hominum* [3]. Quod pater est, quod beneficus est, tibi est : quod Dominus ac Creator, sibi est. Etenim propter semetipsum fecit omnia [4]. Qui ergo quod tuum est, tibi defendit et servat; putas, principatus sui non requiret honorem? Requiret usque ad novissimum quadrantem; requiret et retribuet abundanter facientibus superbiam [5]. Requiret a redempto servitium, honorem et gloriam ab eo quem plasmavit. Esto quod dissimulet, et pater ignoscat beneficus, sed non dominus et creator. Pensa cujus formidinis et horroris, tuum atque omnium contempsisse factorem, contempsisse Dominum majestatis. Tanget montes, et fumigabunt et tam tremendam majestatem audet irritare vilis pulvis, uno levi flatu dispergendus, et minime colligendus! Time gehennam, time judicis vultum. Contremisce ab ira potentis, a facie furoris ejus, a fragore ruentis mundi, a conflagratione elementorum, a tempestate valida, a voce archangeli, et a verbo aspero. Contremisce a dentibus bestiæ infernalis, a ventre inferi, a rugientibus præparatis ad escam. Time vermem rodentem, ignem torrentem, fumum et vaporem, et sulphur et spiritum procellarum : time tenebras exteriores, et dicito, *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum* [6], et præveniam fletibus fletus, et stridores dentium, et manuum pedumque dura vincula, et pondus catenarum prementium, stringentium, urentium nec consumentium? Heu! mater mea, cur me genuisti filium doloris et amaritudinis, indignationis et plorationis?

6. Qui sic afficitur duplici metu isto et duplici pudore, quatuor vigilias facit in mente, seu quatuor diebus intus illustratur, in quorum quarto quasi Lazarus quatriduanus resuscitatur. Et sicut de uno fonte paradisi oriuntur quatuor flumina, quæ irrigant terram [7] : sic quatuor affectiones istæ ortæ de uno fonte compunctionis plenitudinem consumunt [a] irrigui inferioris. Pariunt enim suspiria, gemitus et fletus, quæ dum pro defectu virtutum aguntur, dicuntur irriguum inferius. Superius autem irriguum, est vallis lacrymarum. Pinguis infusio hæc cœlitus irrorata, nec extorta, nec coactitia : pluvia voluntaria est, quam segregavit Deus hæreditati suæ [8]. Aquæ istæ sunt quæ egrediuntur de templo a latere dextro [9], et fluunt impetu de Libano [10], fluunt etiam de fonte paradisi in quatuor capita. Paradisus conscientia justi est, quam non urit cura pungens, nec culpa remordens, quam non attenuat sensus egens, quam non grandinant corporearum rerum irruentia phantasmata; fide florida, virtutibus fructifera, opinione odorifera. Hujus de medio fons oritur, dum virtus integritate solidatur. Hæc deinde dividitur in quatuor capita : justitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam. Justitia fodit in altum, et quærit aquas irrigui superioris; prudentia invenit, fortitudo vindicat sibi, temperantia possidet. Justitiam dico esse genus ad omnia præcepta Dei : prudentiam, divinarum humanarumque rerum scientiam : fortitudinem, vigorem mentis inter adversa et prospera erectum : temperantiam, inter velle et nolle, nosse parum et nimis, citra et ultra discretionem. Legitime hæc custodita perfectum faciunt virum, cupientem dissolvi, et esse cum Christo, qui dicat : *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est* [11]! et, *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum* [12]. Fons iste fons patens est domus David in ablutionem peccatoris et menstruatæ [13]. Hic est fons quem foderunt principes multitudinis, quos commemoravimus, justitia scilicet, fortitudo, et temperantia in datore legis, id est compunctione; et in baculis suis, id est in vigore solido perfectæ integritatis.

7. Mens itaque a vitiis purgata, Deum sitiens jugiter, et ipsius adventum in se suscipiens, frequenter delectata tantæ suavitatis inenarrabili dulcedine, quia pro velle suo semper eam habere minime valet, miro dolore afficitur; et hæc ei consolatio, ut præ ejus desiderio jugi lacrymarum pane pascatur. Fit itaque vallis lacrymarum, dum de se humiliter sentiens, affatim abundat ubertate fletuum. Et habet hoc irriguum superius, quo mortua mundo suaviter et dulciter pascitur, quia per irriguum inferius

[1] II Cor. I, 3. — [2] Psal. XCIII, 1. — [3] Psal. LXV, 5. — [4] Prov. XVI, 4. — [5] Psal. XXX, 24. — [6] Jerem. IX, 1. — [7] Gen. II, 10-14. — [8] Psal. LXVII, 10. — [9] Ezech. XLVII, 1. — [10] Cantic. IV, 15. — [11] Psal. CXIX, 5. — [12] Psal. XLI, 3. — [13] Zach. XIII, 1.

[a] Forte, *consummant*.

emundata jam cœlestium contemplatione ineffabiliter delectatur. Hæc duo irrigua, duæ olivæ sunt, et duo candelabra lucentia ante Deum. Sunt hæc duo luminaria, duo altaria, duo exploratores, duo cherubim, duo ostiola, duo ubera, testamenta duo, hirci duo, leones duo, minuta duo, tabulæ duæ, columnæ duæ, sorores duæ, manus duæ, et si qua sint binaria, quæ his consonantia opinabiliter queant inveniri. In talibus suspiriis gemitu ac fletu, ac convalle lacrymarum, « ad te clamamus exsules filii » Evæ, » Domina rerum, Sancta sanctorum, virtus nostra et refugium : decus mundi, gloria cœli, præelecta ut sol, pulchra lunaris ut fulgor, agnosce omnes te diligentes. Audi nos : nam te Filius nihil negans honorat. Et tu salva nos, Domine Jesu, pro quibus virgo Mater te orat[a], cujus regnum et imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

Ante, pererratis amborum finibus, exsul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quam tuus e nostro labatur pectore vultus [1],
Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis.

1. Omnino necessarie. Vultum quidem tuum deprecabuntur omnes divites plebis; quanto magis pauperes plebis? et si pauperes plebis, multo magis egenus et pauper, opprobrium hominum et abjectio plebis. Tibi dixit cor meum : Quæsivi vultum tuum; vultum tuum, Domina, requiram : ne avertas faciem tuam a me, ne declines in ira a servo tuo. Ostende faciem tuam, sonet vox tua in auribus nostris, quia vox tua dulcis, et facies tua decora. Vocem tuam audivimus quater in Evangelio, o Domina rerum. Primo, ad angelum; secundo, ad Elisabeth, tertio, ad Filium, *Fili, quid fecisti nobis sic*[2]? quarto, item ad Filium, *Vinum non habent*[3]. Quam harum inquirimus? Illam utique, *Vinum non habent*. Necessaria nobis hæc est. Defecit vinum in cadis nostris, vinum scilicet lætificans cor hominis[4]. Non causamur de vino in quo est luxuria[5]; illud querimur, de quo

729 propheta, quod germinat virgines[6] : harum A pincerna tu, vexillifera tu. Vexilla regis prodeunt in nobis, te agente pro nobis. Calix in manu tua vini meri, in manu tua, in potestate tua; vini meri, amoris divini. Dic, Domina rerum, dic pro nobis Filio tuo, *Vinum non habent*. Calix hujus vini inebrians, quam præclarus est! Inebriat, calefacit, acuit, audaces facit et fortes, obliviosos, discretos, somnolentos. Inebriat amor Dei ad contemptum mundi : calefacit, quia ferventes facit : acuit, quia erudit : facit audaces contra adversa, et fortes; a carne, mundo, et dæmonibus invincibiles; B obliviosos eorum scilicet quæ retro sunt, et in futura extentos; discretos erudiens ad justitiam; somnolentos ad temporalia, et tædiosos; et ad invisibilia contemplanda pronos et promptos.

2. Hoc vinum lætificat cor hominis. Hoc a te et per te speramus, non solum vinum, sed et panem. Panis enim cor hominis confirmat[7]. Panis ille de quo Scriptura : *Panem Angelorum manducavit homo*[8]. Panis ipse Filii tui dulcis memoria : præsentia ipsius plena tu. Et mensa propositionis duodecim panum, numerum duodenarii dedicans. Duodecim panes, duodecim sunt prærogativæ gratiarum, C in quibus gratia repleta es, et Dominus tecum. Porro ne de corde meo videar prophetare, tuas has prærogativas Paulus apostolus et nominat pariter et enumerant dicens : *Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, mansuetudo, fortitudo, misericordia, continentia, castitas*[9]. Panes certe admodum splendidi, sapidique. Splendidi, in sua natura : sapidi, in animorum experientia. Denique summe spirituales deliciæ hæ sunt. Plus quippe eis confirmatur et delectatur animus, quam ullis carnalibus deliciis corpus. Neque vero proveniunt D homini a se ipso, imo fructus sunt Spiritus sancti. Proinde, Virgo beata, postquam nuntius cœlestis te prædicta gratiarum prærogativa perhibuit plenam, mox gratiarum causam subjungens, inquit, *Dominus tecum*[10]. Dominus autem spiritus est. Spiritus ergo sanctus magnificavit facere tecum. Magnificavit, inquam, facere in te duo opera sua. Unum erat, dum dignam te fecit quæ Dei Filium concipere posses et pare-

[1] Virg. Eclog. 1, vers. 61-63. — [2] Luc. II, 48. — [3] Joan. II, 3. — [4] Psal. CIII, 15. — [5] Ephes. V, 18. — [6] Zach. IX, 17. — [7] Psal. CIII, 15. — [8] Psal. LXXVII, 25. — [9] Galat. V, 22, 23. — [10] Luc. I, 28.

[a] Ex Sequentia de B. Virg. secundum Coloniense, et alia quædam Missalia.

re : alterum, quando ex tua carne sancta ac digna carnem Filii Dei formavit. Fecit proinde te magnam et castam. Magnam plane fecit, ut immensum caperes : castam, quatenus digne contineres. Magnam te fecit humilitate; castam, virginitate.

3. Itaque tu sancta, tu es castellum in quod Jesus intravit, habens turrim humilitatis (qui enim se humiliat, exaltatur) et murum virginitatis. Murum certe fortissimum; quippe qui nec ante partum, nec in partu, nec post partum potuit violari. Lapides muri disciplina tua fuerunt et continentia, sine quibus nunquam constans est virginitatis murus. In te duæ sorores fuerunt Maria et Martha [1], quæ Dominum susceperunt. Maria fuit intelligentia tua specialis, qua Deum et Dei Filium esse intellexisti quem genuisti. At vero Martha rationalis erat prudentia, qua ei ut Domino Filioque tuo in carne servisti. Tu ergo, Domina, nasus es speciosus, ad quam dicit sponsus : *Nasus tuus sicut turris Libani* [2], *quæ ædificata est cum propugnaculis : mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium* [3]. Nasus duo habet foramina, per quæ spiritum a capite emittit : ita tu, Domina, virginitate et humilitate tua de cœlo eduxisti Filium Dei, *Spiritus oris nostri*, dicente propheta, *Christus Dominus* [4]. Spiritus vero est Dominus Christus : quippe qui ut spiritus oris nostri charitatem calefacit, cupiditatem nostram refrigerat, ad bonam nos voluntatem movit, fide justificavit. Tu ergo nasus Ecclesiæ similis es turri, celsa videlicet dignitate, firma gravitate. Turris es Libani. Libanus mons, qui dicitur Dealbatio, altam præ omnibus signat innocentiam tuam. Innocens fuisti ab originalibus et ab actualibus peccatis. Nemo ita præter te. Unde auctoritas Augustini : « Cum de peccatis agitur, » nullam de beata Maria volumus fieri mentio» nem. Ex eo enim majorem credimus ei colla» tam virtutem ad vincendum ex omni parte » peccatum, quæ concipere et parere meruit » eum qui nullum habuit peccatum [5]. » Ex omni, inquit, parte : hoc est, ex parte originalis, et ex parte actualis peccati. Ea ergo sola excepta, cæteri omnes quid dicere possunt, nisi quod ait apostolus Joannes : *Si dixerimus quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est* [6]? Ego quoque pia fide

730 A opinor, in utero matris tuæ ab originalibus te absolutam peccatis : nec vana est fides, nec opinio falsa. Denique et rationes et auctoritates inveniuntur ista stipulantes. Et quidem ratio sic : Si alii in utero matris fuerunt sanctificati, multo magis tu, mater Domini. Sed Jeremias et Joannes, alter sanctificatus [7], alter Spiritu sancto repletus in utero matris leguntur [8]. Ergo et tu, Maria genitrix Dei, quæ sola totam Spiritus sancti gratiam possedisti, quam alii habuere per partes. Te enim angelus Gabriel pronuntiavit gratia plenam [9]. Tuum odorem longe ante in filio patriarcha Isaac trahebat dicens : *Ecce*
B *odor filii mei sicut odor agri pleni* [10]. Tu es ager plenus, plena virtutum, plena gratiarum. Tu protulisti frumentum electorum, quod est etiam Angelorum cibus. Te benedixit Dominus. Te, inquam, benedixit Dominus, ut per te benedictam vita veniret, sicut mors per Evam processerat maledicta. De te secretorum cœlestium conscius Salomon dicit : *Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata* [11]? Aurora semper noctem sequitur, nox præcedit auroram. Quid autem est nox frigida et obscura, nisi originale peccatum, frigi-
C dum concupiscentia, obscurum ignorantia? Tu ergo processisti ut aurora lucida et rubicunda, quia superatis originalibus peccatis in utero matris, nata es lucida cognitione veritatis, et rubicunda amore virtutis. Inde est quod nativitatem tuam sanctam sancta Ecclesia festivis celebrationibus honorat, quod alias non faceret. Denique nullius præter te, nisi Domini Filii tui, et Joannis Baptistæ (qui utique sancti nati sunt) colit nativitatem.

4. Cum igitur tam clare auctoritates divinæ tuam ab utero testentur innocentiam, quis ultra dubitet sanctam et immaculatam huic mun-
D do progenitam? Tu es proinde turris Libani cum propugnaculis ædificata. Ab ineunte quippe ætate dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem. Quare delectatio justitiæ, odiumque iniquitatis, cum quibus crevisti, tua fuere propugnacula. His quippe visis, hostibus certe suspecta fuisti. Non enim parum formidabant, ne forte tu esses (quæ et eras) per quam expugnandi erant et damnandi : propter quod et terribilis fuisti eis ut castrorum acies ordinata. Nihil vero

[1] Luc. x, 38, 39. — [2] Cantic. vii, 4. — [3] Id. iv, 4. — [4] Thren iv, 20. — [5] Lib. de Natura et Gratia, cap. 36, n. 42. — [6] I Joan. i, 8. — [7] Jerem. i, 5. — [8] Luc. i, 64. — [9] Ibid. 28. — [10] Gen. xxvii, 21. — [11] Cantic. vi, 9.

omnino proficit inimicus in te, eo quod mille [731] clypei pependerunt ex te, omnis armatura fortium. A Denarius solidus millenarius est : siquidem denarius quadratus centenarium perficit. Porro decem sunt præcepta Legis. Primum est : *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies*[1]. In hoc solius Dei præcipitur cultus. Nulli quippe alii servitus, quæ græce latria dicitur, debetur. Siquidem quando dæmonibus exhibetur, idololatria vocatur : quod proximo inhibetur pæcepto, *Non assumas nomen Dei tui in vanum*. Ac si diceret : Nulli creaturæ Dei honorem exhibeas, nihil per incantationes aut auguria quæras. Porro speciale obsequium Deo B præbetur in observantia sanctarum solemnitatum : unde tertium præceptum contexitur, *Observa diem sabbati* : quod est, In sacris feriis te exerce, quatenus per requiem præsentem discas sperare æternam. Ac tria ista ad Deum duntaxat pertinent, qua de re in una solummodo tabula scripta fuerunt. Cæterum cætera ad conversationem hominis cum proximo spectant, quare et ipsa continebantur in secunda.

5. Et primum quidem ad maxime proximos, id est parentes, pertinet : *Honora*, inquit, *patrem et matrem*. Honoris nomine non solum subjectionis reverentia, sed etiam subsidii ob- C sequium accipitur. Proinde filii debent honorare parentes, et in bonis obediendo, et temporalia, si opus habuerint, subsidia ministrando. *Non occides*. Id maximum malum est quod proximis potest inferri, ac propterea primo omnium debuit prohiberi. Fit autem homicidium multis modis, manu, præcepto, consilio, consensu vel neglectu. Si enim moriturum aliquo modo vivificare valeas et negligis, procul dubio ejus mortis reus teneris. Postea dicit : *Non fornicaberis*[2]. Fornicatio alia spiritus, alia corporis. Spiritus fornicatio est, deserto Deo adhærere diabolo. Unde, *Perdes omnes qui for-* D *nicantur abs te*[3]. Porro corporis fornicatio, est passim cum meretricibus, vel feminis a legitimis viris absolutis, sola libidinis explendæ causa commisceri. Deinde adjungitur : *Furtumque non facies*. In furto comprehenditur rapina, usura, pervasio, quidquid denique cum damno alterius possidetur. Deinceps ait : *Falsum testimonium ne dicas*. Falsum testimonium, alieni patrocinium mendacii proprie dicitur. Verumtamen in hoc loco pro omnibus mendacii partibus verisimile est poni. Denique perjurium, voti solutionem, et generaliter omne mendacium non permittit, qui falsum testimonium nominatim prohibuit. Nonum præceptum est : *Non concupisces proximi tui uxorem*. Ubi nimirum adulterium vetuit, atque abusionem Deo sacratarum. Sponsæ quippe sunt Dei : et utique non minus est Dei sponsam violare quam hominis. Decimum : Non concupisces rem proximi tui[4]. Omnem dolum et circumventionem hoc ultimo vetat præcepto, quibus miseri mortales se invicem decipiunt, bonisque privant terrenis.

6. Hæc decem Legis præcepta suos observatores tanquam clypei muniunt, et a tormentis inferni defendunt, quapropter optimi decem clypei sunt. Denarius porro linearis numerus est, solam habens longitudinem, quæ solo duntaxat capitur intellectu. Decem itaque clypeos habet. At si denarius in altum extendatur atque quadretur, centenarium videlicet parit. Eadem quoque ratione si Decalogus post scientiam memoria firmetur, et dilatetur affectu, centum profecto clypei possidentur. Postremo denarius exaltatus atque solidatus millenarium perficit : sic nimirum Decalogum de affectu in bonam producens operationem, optatos certe mille cœpit clypeos possidere. Non est dubium te benedictam intellectu et affectu, et actu, hunc super omnes mortales Decalogum habuisse et observasse : unde prorsus merito mille clypei ex te dicuntur pendere. Et non solum clypei, sed et omnis armatura fortium. Nihil est enim virtutis quod ex te non resplendeat : et quidquid singuli habuere sancti, tu sola possedisti. Lectulus es Salomonis, de quo in Canticis : *En lectulum Salomonis septuaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi*[5].

[1] Deut. VI, 13. — [2] Id. V, 11, 12, 16-18. — [3] Psal. LXXII, 27. — [4] Deut. V, 19-21. — [5] Cantic. III, 7, 8.

MEDITATIO

IN *SALVE REGINA.*

Est fragmentum cap. 19 part. 3 Stimuli amoris inter Opuscula S. Bonaventuræ. Quidam putant esse Anselmi Lucensis episcopi, qui ante Bernardum natum devixit. Non ergo Bernardus esset auctor clausulæ hujus antiphonæ, « O clemens, » etc. cum ab hoc auctore afferatur.

—

1. Ad salutandum Virginem primo debeo ejus magnitudinem considerare. Nec enim circa suum Filium amplius potuit elevari, quam ut Mater Dei vocaretur. Admirans ergo magnificentiam Matris nostræ, devote et reverenter dico : « Salve, Regina. » Sub tuo tegmine, Domina, volo de cætero militare : me totaliter dominationi tuæ committo, ut plenarie regas, nihil meæ insipientiæ dimittens de mei regimine. Quidquid enim mihi dimiseris, noveris miserrime destruendum. Sed cum plenus sim miseria a vertice usque ad pedum plantas, et putrefactus; fetorem gravem et horrorem quomodo dignaberis regere, tam nobilis creatura? Quia tu es « Regina misericordiæ : » et qui sunt misericordiæ subditi, nisi miseri? Multum es sollicita de miseris; hos in tuos filios adoptasti, hos regere Domina voluisti : et ideo « Regina » misericordiæ » vocaris. Nos ergo miseri tecum de cætero consolemur, tecum amodo, Domina, habitemus, te mentis visceribus amplectamur, quia tu es « vita. » Vita vere, quæ mortem superbiæ humilis vicisti, et nobis vitam gratiæ impetrasti. O certe vita amabilis, vita desiderabilis, vita delectabilis! o vita quæ nutris tuos cœlestibus alimentis! Qui enim vult te habere, se affligat, delicias respuat, delicata quæque contemnat : et qui amplius mortificatus fuerit, te amplius possidebit.

2. « Dulcedo. » Vere dulcedo, quæ amaritudinem peccati, impetrando gratiam, expellis, quæ nobis gratiæ dulcorem acquiris, quæ ad suavitatem patriæ cœlestis contemplantes intro-

732 ducis. O dulcis Domina, cujus sola memoria
A affectum dulcorat, cujus magnitudinis meditatio mentem elevat, cujus pulchritudo oculum interiorem exhilarat, cujus amœnitatis immensitas cor meditantis inebriat! O Domina, quæ rapis corda hominum dulcore, nonne cor meum, Domina, rapuisti? Ubi, quæso, posuisti illud, ut ipsum valeam invenire? O raptrix cordium, quando mihi restitutes cor meum? Quare sic corda simplicium rapis? Quare violentiam facis amicis? Numquid ipsum semper vis tenere? Cum illud postulo, mihi arrides : et statim tua dulcedine consopitus quiesco. Cum in me reversus
B iterum illud postulo, me complexaris dulcissima, et statim inebrior tui amore : tunc cor meum non discerno a tuo, nec aliud scio petere, nisi tuum. Sed ex quo est cor meum tuo dulcore sic inebriatum, guberna illud cum tuo, et in sanguine Agni conserva, et in latere Filii colloca. Tunc assequar quod intendo, et possidebo quod spero, quia tu es « spes nostra. » Sperent ergo in te qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te, Domina. Certe qui sperant in te, mutabunt fortitudinem : assument pennas, ut aquilæ; volabunt, et non deficient. Quis non sperabit in te, quæ etiam ad-
C juvas desperatos? Non dubito quod si ad te venerimus, habebimus quod volemus. In te ergo speret qui desperat : qui deficit, ad te currat.

3. « Salve. » Quis ergo de cætero nos a tui salutatione poterit prohibere ex quo sic es vita, dulcedo et spes nostra? « Salve. » Quis ergo ex quo Regina es nostra, a tua reverentia nos poterit separare vel impedire? Primo es Domina salutanda, ut per te gratia impetretur : secundo, ut per te ad gloriam veniatur. « Ad te. » Ad te vere, quia tu sola Deum genuisti, tu sola interemisti universam hæreticam pravitatem : ad te certe quæ levas nos a fæcibus peccatorum,
D quæ nos consolaris in cunabulis vagientes, lactas parvulos esurientes, « Clamamus. » Quare non clamaremus, Domina, qui vulnera sustinemus, plagas sentimus, qui inimicis undique circumdamur? Clamamus angustiati miseriis infinitis oppressi. Clamamus cordis anxietate, stomachi vacuitate, doloris acerbitate, aut forte erga te amoris immensitate. Quare enim obdormis, Domina? Surge, adjuva nos. Clamamus etiam, ut nostram manifestemus necessitatem, quia clamare necessitas nos compellit : quid nos amplius affligis? Si multum tardaveris, vocem amittam clamando, et ad te amplius vociferare

nequibo. Heu mihi! tunc quid faciam, cum nec[733] exaudire me poteris, nec audire? Cito, cito, A Domina, subvenias clamanti, ne in manibus deficiam inimici : curre, festina, Domina, et tuum iniquissimum, et infidelissimum servum ad te clamantem parcendo adjuva, et eripe de manu et periculis tui hostis. Si aliud te allicere, Domina, non deberet, nisi quia tuus hostis audet nos tuos servos invadere fraudulenter, deberes ad nos quam citius festinare. Curre, et libera nos, Domina, propter eorum superbiam reprimendam. Curre, ne dicant : Ubi est eorum Domina, de cujus clementia confidebant?

4. Ne mireris, Domina, si clamamus, quia B sumus a te nimium elongati. In regione longinqua dissipavimus partem nostram, et ideo « ad » te clamamus exsules. » Exsules a patria, exsules a visione divina : et utinam non exsules a gratia, exsules a consolatione materna! O anima, cur non es potius a corpore separata, quam a tua Domina exsul facta? Heu mihi! cur sum in tam longum exsilium relegatus? O Domina, dum hic sumus, exsules constituas nos, ne hic tanquam in patria confidentes, te et tuum Filium quærere desistamus : sic tamen constituas exsules in corpore, ut semper tecum simus cives in mente. « Filii Evæ. » Vere filii Evæ; superbi, C præsumptuosi, ambitiosi, avari, gulosi et carnales, inobedientes; et breviter, in omnibus ipsam Evam sequentes, proni sumus ad malum, difficiles vero ad bonum : et si contingat aliquem filium bonorum operum generare, cum quodam cordis dolore et tristitia parturimus. Sed malum cum lætitia perpetramus, nec bonis sufficiunt mala nostra : sed sicut ipsa Eva, ita et nos alios inclinamus ad malum; et etiam sicut ipsa, ita et nos in defectibus excusamus, aut saltem, si possumus, in alios retorquemus. Plus enim placet nobis in multo sudore et labore vilia acquirere, quam Dominam gloriæ degustare, et D ipsam levissime, imo dulcissime possidere. Nisi enim nos, Domina, adjuvisses, fortassis jam in inferni profundissima venissemus.

5. Nec est quod nos valeat excusare, qui non te, sed Evam in omnibus imitamur, ac per hoc, « Ad te suspiramus. » Suspiramus autem de tam bonæ Matris absentia, venire ad te, Domina, cupientes : « suspiramus ad te, » videre Filium tuum affectantes. Nimius ergo amor, quo erga te sumus inebriati intrinsecus, cogit nos ad te, Domina, suspirare. Omnibus es amabilis, omnibus affabilis, omnibus delectabilis; sedes sapientiæ, fluvius clementiæ, radius Deitatis : nec est qui se abscondat a calore tuo. Quis ergo ad te, Domina, non suspirabit? Amore suspiramus, etiam et dolore. Undique nos angustiæ premunt. Quomodo ergo ad te non suspiremus? solatium miserorum, refugium expulsorum, liberatio captivorum, Regina bellatorum, Domina universorum, etiam inimicorum, nec est qui tuæ voluntati valeat obviare. Sic afflicti, sic miseri ad te suspiramus : « Gementes et flentes » in hac lacrymarum valle. » Heu, Domina! non vides quod totaliter sumus amaritudine pleni? Intus sumus gementes, exterius flentes in loco lacrymoso jacentes : onerati peccatis gemimus, aggravati molestiis flemus, abundantes miseriis in valle lacrymarum sumus, tuum subsidium postulantes. Quid amplius dicam? nec sufficio, nec scio omnia detestabilia hujus vallis enarrare.

6. « Eia ergo, advocata nostra. » O laudabilis clementia Salvatoris, qui sic afflictis tam nobile subsidium dignatus est elargiri! et ideo non est timendum quin miserearis miseris, ad illam partem inclinans sententiam quam defendis, ut nobis exhibeas gloriam quam peperisti. Non ergo restat, Domina, nisi ut illos misericordes oculos ad nos convertas. « Eia ergo, advocata » nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos » converte. » Non dubitamus, Domina, quin, si nostras aspexeris miserias, non poterit tua miseratio suum retardare effectum. Mirabiles necnon et amabiles illi tuorum radii oculorum, quibus nos allicis ad amorem, et ad plenam ducis salutem, ne venenatos oculos basilisci timeamus. O Evæ oculi venenati! cur non offertis vos oculis Virginis, si vultis perfectam recipere medicinam? nam suorum claritas oculorum tenebras expellit, effugat catervas dæmonum, purgat vitia mentium, corda congelata accendit, et demum ad cœlestia trahit. O quam beati, o Domina, quos tui viderint oculi! Hos ergo oculos ad nos, Domina, converte. « Et Jesum bene» dictum fructum ventris tui nobis post hoc » exsilium ostende. » O venter mirabilis, qui potuit capere Salvatorem! o venter laudabilis, qui potuit recipere Redemptorem! o venter desiderabilis, e quo emanavit desiderium mentium, gratiarum fluvius, gloriæ præmium! o venter amabilis et dulcedo animæ, o elevatio mentium, inebriatio cordium, sanitas peccatorum! Fructus tuus, Domina, hic certe est fructus beatus a principio sui ortus. Hic est Jesus

Dei vivi Filius. Hic est salvator noster Dominus [734] Deus. Hunc « Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exsilium ostende, » ut videndo ipsum habeamus; ipsum videndo, beatitudine repleamur. « O clemens, o pia, o dulcis » Maria! » O clemens indigentibus, pia exorantibus, dulcis diligentibus! o clemens pœnitentibus, pia proficientibus, dulcis contemplantibus! o clemens liberando, pia largiendo, dulcis te donando! o clemens consolando, pia blandiendo, dulcis osculando! Clemens es subjectis, pia jam correctis, dulcis prædilectis. Amen.

AD CLERUM

IN CONCILIO REMENSI CONGREGATUM

SERMO.

Non est Bernardi, cui superbum et insolens videretur, episcopos universosque prælatos fratres appellare, quanto minus diabolos, uti hic fit num. 3. Cujuscumque sit, ex Bernardi centonibus totus constat, coram Papa, ejusque jussu habitus, ex num. 1.

1. Grave est quod mihi injungitur, videlicet ut doceam doctores, instruam patres : præsertim cum scriptum sit, *Interroga patres tuos, et annuntiabunt tibi* [1]. Sed præcipit mihi Moyses iste, cujus manus graves sunt; cui obediendum est non solum a me, sed etiam ab omnibus. Et plus quam Moyses hic. Moysi commissa fuit una plebs Israelitica; isti autem, universa Ecclesia. Et plus quam angelus hic. Cui enim Angelorum dixit aliquando Deus : *Quæcumque ligaveris super terram erunt ligata et in cœlis* [2]? Secundum officium dico, non secundum meritum. Præter Deum non est similis ei nec in cœlo, nec in terra. Hic est Petrus, qui *misit se in mare* [3], cum alii discipuli navigarent ad Jesum. Unusquisque vestrum contentus est navicula sua, hoc est archiepiscopatu suo, abbatia sua, præpositura sua : iste autem misit se in omnes archiepiscopatus, abbatias, præposituras. Hoc mare magnum et spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus. Et vobis dico, fratres mei episcopi, multum exaltavit vos Deus : *Vos estis sal terræ*, sicut dicit Dominus in Evangelio. *Vos estis lux mundi* [4]. *Ego dixi, Dii estis, et filii Excelsi omnes. Verumtamen sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis* [5]. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi [6]? Nonne sicut homines morientur? et nonne sicut unus de principibus cadent? Unde cadent, vel quo? De latere Domini, in profundum inferni.

2. Fratres, duo mala magna restant : mors videlicet et judicium. Dura est enim conditio mortis, et idcirco rarus est qui velit mori. Sed quæ cura mori, cum hæc sit via universæ carnis? Eia! quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam [7]? cum dicat Apostolus, *Omnes nos repræsentari oportet ante tribunal Christi, ut*

[1] Deut. XXXII, 7. — [2] Matth. XVI, 19. — [3] Joan. XXI, 7. — [4] Matth. V, 13, 14. — [5] Psal. LXXXI, 6, 7. — [6] I Cor. I, 20. — [7] Psal. CXXXVIII, 7.

referat unusquisque rationem de his quæ gessit[753] *in corpore suo, sive bonum, sive malum*[1]. Fratres, aliam synodum pronuntio vobis, ubi Dominus Deus sedebit in judicio : et ibi omnes nos oportet repræsentari, et ibi Deus juste judicabit orbem terrarum. Hic includitur justitia in marsupio : sed juste judicabit Deus in illo judicio : et ibi omnes nos oportet repræsentari (nisi forte, quod dici nefas est, mentiatur Apostolus), sive sit Papa, sive cardinalis, sive archiepiscopus, sive episcopus; sive dives, sive pauper; sive doctus, sive indoctus : *Ut referat unusquisque rationem de his quæ gessit in corpore, sive bonum, sive malum.* Et si reddenda est ratio de his quæ quisque gessit in corpore suo; heu! quid fiet de his quæ quisque gessit in corpore Christi, quod est Ecclesia? Ecclesia Dei vobis commissa est, et dicimini pastores, cum sitis raptores. Et paucos habemus, heu! pastores; multos autem excommunicatores. Et utinam sufficeret vobis lana et lac! sititis enim sanguinem.

3. Quatuor tamen his qui præsunt in Ecclesia Dei, necessaria esse præ omnibus reor : videlicet, ut per ostium intrent; ut in humilitate se contineant; avaritiam declinent; munditiam tam corde quam corpore servare studeant. Sed quid prodest si canonice eligantur (quod est per ostium intrare), si non canonice vivant? Dixit Dominus ad duodecim : *Nonne ego vos duodecim elegi? et unus ex vobis diabolus est*[2]. Domine Jesu, cum esset electio illa in manu tua, si non haberes aliquem contradicentem et reclamantem tibi; quare elegisti diabolum episcopum? Cur, bone Jesu, non elegisti bonum, et justum, et sanctum, sicut Petrus bonus, justus et sanctus fuit? Vel si elegisti diabolum, cur te jactas elegisse? Fratres, sic facit Jesus hodie, eligens sibi multos diabolos episcopos. Ubi, proh dolor! reperiemus Episcopos, qui post adeptam dignitatem in humilitate se contineant? Nempe superbia eis occasio est ut ad tantam dignitatem aspirent, ut in ovile Christi impudenter irrumpant; cum tamen per Psalmistam Dominus dicat : *Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam*[3]. Jesus autem in medio est, non in angulo. Unde ipse in Evangelio, *Ubi duo,* inquit, *vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum*[4]; et iterum, *Jesus autem transiens per medium illorum ibat*[5] : et in libro Sapientiæ, *In medio*, inquit, *ecclesiæ* A *aperuit os ejus*[6] : et rursus in Evangelio dicitur, *Stetit Jesus in medio discipulorum suorum*[7]. Væ mihi, Domine Jesu, si tecum ero in domo tua, et non in medio domus tuæ. At isti non sic. Sunt quidem cum Jesu, sed non in medio domus ejus; quia amant et faciunt superbiam, parentes suos extollentes, pauperes autem negligentes et deprimentes. Male vivunt, et subjectos male vivere volunt. Et idcirco comparantur apostatæ angelo, qui dixit in corde suo : *Ponam sedem meam ad aquilonem*[8], etc. Quid est diabolum ad aquilonem sedem velle ponere, nisi superbum quem- B piam et impium super suos similes a charitatis calore, vel sapientiæ luce alienos principatum appetere; vel ademptum tenere? Talis erat Absalon super filios Israel, patri suo rebellis, principatum appetens[9]. Talis erat Jeroboam, qui peccavit, et peccare fecit filios Israel in vitulis aureis[10]. Tales fuerunt Scribæ et Pharisæi, contra quos ait Dominus : *Væ vobis, Scribæ et Pharisæi, qui clauditis regnum cœlorum ante homines : vos enim non intratis, introeuntes non sinitis introire*[11].

4. Porro episcopi hujus temporis avaritiam quomodo declinent? Quod enim sine miserabili C gemitu dicendum non est, Christi opprobria, sputa, flagella, clavos, lanceam, crucem et mortem, hæc omnia in fornace avaritiæ conflant, et profligant in acquisitionem turpis quæstus, et pretium universitatis suis marsupiis includere festinant : hoc solo sane a Juda Iscariotis differentes, quod ille horum omne emolumentum denariorum numero compensavit; isti voraciori ingluvie lucrorum, infinitas exigunt pecunias. His insatiabili desiderio inhiant, pro his ne amittant timent; et cum amittunt, dolent. Harum in amore quiescunt, quantum duntaxat liberum est eis arbitrium acervandi, vel au- D gmentandi cura. Animarum nec casus reputatur, nec salus. Non sunt profecto matres, qui cum sint de Crucifixi patrimonio nimium incrassati, impinguati, dilatati, non compatiuntur super contritione Joseph. Archipresbyter circuit obedientiam sibi creditam; et ut impleat saccum suum, tradit sanguinem justum. Vendit nempe homicidia, adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, perjuria, et usque ad summum implet manticam suam. Fama igitur volante inno-

[1] II Cor. v, 10, et Rom. xiv, 10. — [2] Joan. vi, 71. — [3] Psal. c, 7. — [4] Matth. xviii, 20. — [5] Luc. iv, 30. — [6] Eccli. xv, 5. — [7] Luc. xxiv, 36. — [8] Isai. iv, 13. — [9] II Reg. xv. — [10] III Reg. xii. — [11] Matth. xxiii, 13.

tescit episcopo talis quæstus; et accersito archipresbytero : Da mihi, inquit, partem meam. At A ille : Nihil dabo tibi. E contra episcopus : Si non dederis mihi, inquit, partem meam, auferam tibi omnia. Fitque altercatio maxima, et propter avaritiam fit discordia. Postea vero archipresbyter revolvens secum, quod auctoritate episcopi fungatur potestate ista, et quod sine gratia ipsius nihil possit; perverse conversus, Pœnitet, inquit, me, accipe partem tuam, et insuper de mea quod beneplacitum fuerit : et reconciliantur. Heu! sicut Herodes et Pilatus reconciliati sunt, et Christus crucifixus est : sic nihilominus isti reconciliantur, et pauperes Christi spoliati B sunt.

5. En tempora ista plane fœda a negotio perambulante in tenebris : quapropter væ generationi huic a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis; si tamen hypocrisis dici debet, quæ jam latere præ abundantia non valet, et præ impudentia non quærit. Et sic serpit hodie putida tabes per omne corpus Ecclesiæ, quo latius, eo desperatius, eoque periculosius, quo intestinius. Nam si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras et aresceret : si violentus inimicus, absconderet se quis forsitan ab eo. Nunc quomodo ejiciet, aut quomodo abscondet C se? Omnes amici et inimici, omnes necessarii, omnes domestici, et nulli pacifici : et quæ sua sunt quærunt omnes. Ministri Christi sunt, et serviunt Antichristo : honorati incedunt de bonis Domini, cui honorem non deferunt. Inde hic est eis quem quotidie videmus meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. Inde aurum in frenis, aurum in sellis et in calcaribus. Plus nitent calcaria quam altaria. Inde mensæ splendidæ et cibis, et scyphis. Inde comessationes et ebrietates. Inde cithara, et lyra, et tibia, redundantia torcularia, et promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud. Inde dolia D pigmentaria, inde referta marsupia. Hujusmodi sunt et volunt esse ecclesiarum præpositi, decani, episcopi, et archiepiscopi. Nec enim hæc merito cedunt, sed negotio illi quod perambulat in tenebris. Olim prædictum est, et nunc tempus impletionis advenit : *Ecce in pace amaritudo mea amarissima* [1]. Amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugari, non exterminari possunt : ita inva- 736 luerunt, ita multiplicati sunt super numerum. Intestina et insanabilis est plaga Ecclesiæ; et ideo *in pace amaritudo mea amarissima*. Sed in qua pace? Pax est, et non est pax. Pax a Paganis, pax ab hæreticis, sed non profecto a filiis. Vox plangentis in tempore Israel : *Filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me* [2]. Spreverunt et invaluerunt a turpi vita, a turpi quæstu, a turpi commercio, a negotio perambulante in tenebris. Superest ut jam de medio fiat dæmonium meridianum ad seducendos, si qui in Christo residui sunt, adhuc persistentes in simplicitate sua : siquidem absorbuit fluvios sapientium et torrentes potentum, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus [3], id est, humiles et simplices qui sunt in Ecclesia. Ipse enim est Antichristus, qui non solum se diem, sed et meridiem mentitur, et extollitur supra id quod colitur ut Deus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illum illustratione adventus sui [4].

6. Ecce diximus quales habemus pastores in via hac qua ambulamus, non quales habere oportet. Non sunt omnes amici Sponsi, qui hodie sicut sponsi Ecclesiæ hinc inde assistere cernuntur : et, ut vulgo aiunt, eam quasi addextrare videntur. Pauci admodum sunt qui quæ sua sunt, non quærant, ex omnibus charis ejus. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere Christum, quia manus dederunt mammonæ. Intuere quomodo incedunt nitidi et ornati, circumamicti varietate, tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Nonne, si quempiam talium repente eminus procedentem aspexeris, sponsam potius putabis quam sponsæ custodem? Unde vero hanc illis exuberare æstimes rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, congeriem vasorum argenteorum et aureorum, nisi de bonis sponsæ? Inter hæc est quod illa pauper et inops et nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida et exsanguis. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare; non est custodire, sed perdere; non est defendere, sed exponere; non est instruere, sed prostituere; non est pascere gregem Domini, sed mactare et devorare, dicente Domino de illis, *Qui devorant plebem meam ut cibum panis* [5] : et iterum, *Quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt* [6] : et in alio propheta, *Peccata*

[1] Isai. XXXVIII, 17. — [2] Id. I, 2. — [3] Job XL, 18. — [4] II Thess II, 4, 8. — [5] Psal. LII, 5. — [6] Psal. LXXVIII, 7.

populi comedent[1] : quasi dicat, Peccatorum pretia exigunt, et peccantibus sollicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero episcoporum, qui non plus invigilet subditorum evacuandis marsupiis, quam vitiis exstirpandis? Ubi est qui flectat iram? ubi est qui prædicet annum placabilem Domino? Propterea relinquamus istos, quia non sunt pastores, sed traditores; et imitemur illos qui viventes in carne, plantaverunt Ecclesiam sanguine suo. Et quidem isti sortiti sunt ministerii locum, sed non zelum. Successores omnes cupiunt esse; imitatores pauci. Utinam tam vigiles reperirentur ad curam, quam alacres currunt ad cathedram! vigilarent utique sollicite servantes sibi creditam Ecclesiam : imo vero vigilarent pro semetipsis, nec sinerent de se dici, *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt*[2]. Justa omnino querimonia, nec ad ullam justius quam ad nostram referenda ætatem. Parum est nostris pastoribus quod non servant nos, nisi et perdant. Graviter quippe demersi oblivionis somno, ad nullum dominicæ commimationis tonitruum expergiscuntur, ut vel suum ipsorum periculum expavescant. Inde est quod non parcunt suis, qui non parcunt sibi, perimentes pariter et pereuntes.

7. Nunc vero dicendum, episcopi et sacerdotes hujus temporis castitatis sanctimoniam (sine qua nemo videbit Deum[3]) tam in corde quam in corpore quomodo student observare? 738 Certe Dominus dicit in Evangelio ad episcopos, A haud dubium in primitiva Ecclesia, *Sint lumbi vestri præcincti*[4] : castitatem approbans non tantum, sed etiam imperans. Attestatur etiam hanc Spiritus sanctus in lege, qui nemini nisi mundis, et præcipue a mulieribus, panes propositionis edere sinebat. Unde et Achimelech David regi de his panibus cum militibus sumere cupienti non prius concessit, quam eos mundos esse a mulieribus cognovisset, dicente rege David, *Si de mulieribus agitur, mundi sunt ab heri et nudiustertius*[5] : jam tunc significante Spiritu sancto, neminem ad mensam Christi, ad B illumque panem Angelorum debere accedere, nisi purificatum mente et corpore; ne quod gratia divina fidelibus præparavit ad salutem, indigne sumentibus ad judicium fiat, et ad condemnationem. Isti autem castitatis insigne qualiter custodiunt, qui traditi in reprobum sensum faciunt quæ non conveniunt? Quæ enim in occulto fiunt ab episcopis turpe est dicere. Melius itaque arbitror super hoc dissimulare et supersedere, quam aliquid, unde scandalizentur innocentes et inexperti, dicere. Sed ego cur verecundor dicere, quod ipsi non verecundantur facere, imo quod Apostolus non verecunda- C tur scribere et prædicare? Dicit autem egregius prædicator sic : *Masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem sui erroris recipientes*[6]. Fratres, factus sum insipiens, vos me coegistis.

[1] Osee IV, 8. — [2] Psal. XXXVII, 12. — [3] Hebr. XII, 14. — [4] Luc. XII, 35. — [5] I Reg. XXI, 5. — [6] Rom. I, 27.

AD PASTORES IN SYNODO CONGREGATOS,

SERMO.

Cujuscumque sit, nec inelegans est, nec lectu indignus.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit [739]
aliunde, ille fur est et latro. Qui autem intrat per A
ostium, pastor est ovium, etc. Joan. cap. x, ℣. 1-16.

1. Reverendissimi Patres et Domini, ecce lecta sunt verba sancti Evangelii in auribus vestris, et utinam diligenter intellecta ab universitate vestra! Intellectus bonus omnibus facientibus ea. Sæculares in speculis suis visu cognoscere solent pulchritudinem aut turpitudinem suam. Alterius generis est speculum vestrum, in quo magis auditu, quam visu potestis attendere quid deceat, et quid non deceat; quid impediat, quid expediat, quid ex debito B
vestri officii vobis incumbat. Speculum vestrum, sanctum est Evangelium. Considerate, obsecro, non vultum vestræ nativitatis, sed statum quotidianæ conversationis. Considerate, et nolite abire negligendo, sed stetis diligentius investigando, et perscrutatis medullitus conscientiis vestris, in testimoniis earum aut gloriemini, aut terreamini. Nam sicut multis gloria, ita multis est ignominia testimonium conscientiæ suæ. Ecce sacrum Evangelium sub numero trium personarum includit multitudinem universam prælatorum. Proposuit enim nobis bonum pastorem, mercenarium, et furem. Si C
boni pastores estis, gaudete, quia merces vestra copiosa est in cœlis. Si mercenarii estis, timete, quia periculum vestrum grande est in terris. Si fures estis, ingemiscite, quia locus vester magnus est in pœnis, nisi properaveritis ad pœnitentiam, et quæ vovistis Domino Deo vestro, digne reddideritis. Vos maxime, qui in circuitu Domini estis, et in conspectu ejus affertis munera, et offertis, non corruptibilium auri et argenti, sed pretiosi sanguinis et corporis Agni immaculati. Quantam dignitatem contulit vobis Deus! quanta est prærogativa ordinis vestri! Prætulit vos Deus regibus et imperatoribus; prætulit ordinem vestrum omnibus ordinibus; imo, ut altius loquar, prætulit vos Angelis et Archangelis, Thronis et Dominationibus. Sicut enim non Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit ad faciendam redemptionem [1]: sic non Angelis, sed hominibus, solisque sacerdotibus Dominici corporis et sanguinis commisit consecrationem. *Omnes* enim, sicut ait Apostolus, *sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis* [2]. Sed longe excellentius est officium vestrum, quod admirabile est, et non solum in oculis vestris, sed etiam Angelorum.

2. Hæc sunt infelicissima tempora, quæ prævidit apostolus Paulus; in quibus homines sanam doctrinam non sustinent, sed coacervant sibi magistros ad desideria sua, in quibus a veritate se avertunt, et ad fabulas et vanitates hujus sæculi convertuntur [3]. Hæc sunt, inquam, novissima tempora, in quibus refrigescit charitas, et abundat iniquitas multorum. Quare hoc dico? Quia, ut audistis, tres personas, imo, ut planius dicam, tria genera doctorum sanctum describit Evangelium. Primum genus aliquam

[1] Hebr. ii, 15, 16. — [2] Id. i, 14. — [3] II Tim. iv, 3, 4.

quidem partem, sed unumquodque duorum sequentium copiosam et perniciosam includit A multitudinem prælatorum; sed illos defendit numerus. In primo solo genere abundat charitas; in aliis duobus omnino refriget, ubi nimirum abundat iniquitas. Audistis proprietates singulorum. Bonus pastor est qui ponit animam suam pro ovibus suis: mercenarius est qui videt lupum venientem, et fugit: fur est qui mactat et occidit. Bonus pastor non suam voluntatem facere, sed Domini sui quærit utilitatem. Ipsi soli servat fidem, ipsi laborat, ipsum honorat. Ipsi quærit gloriam, non sibi. *Regi enim sæculorum immortali, invisibili, soli Deo, honor et* B *gloria in sæcula sæculorum. Amen*[1]. Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam[2]. Nobis miseris da veniam, da gratiam, tibi serva gloriam, utpote a quo est venia peccatorum, et gratia meritorum. Bonus pastor in omni labore villicationis suæ quærit non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; quod proprium habet charitas. Unde si quandoque excesserit, charitas operit multitudinem peccatorum[3]: sed et ipse advocatum habet in cœlis Jesum Christum Dominum nostrum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris[4].

3. Mercenarius est, ut diximus, qui videns C lupum venientem, fugit. Quærit ergo quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi. Alioquin utique non fugeret, sed sua, imo et se ipsum superimpenderet potius, quam gregem suum raptoribus exponeret. Multi sunt mercenarii, qui in prosperitate leviter discerni non possunt a bonis pastoribus. Habent enim multa cum ipsis communia. Habuerunt namque sanam electionem in ingressu; habent nihilominus mundam conversationem in progressu: pacem Ecclesiæ amant et quærunt, utiliter ac viriliter ecclesiasticis implicantur negotiis; non recusant gravedines oneris, sed hoc ideo quia ambiunt glo- D riam honoris. Amant enim primos recubitus in cœnis, salutationes in foro, et vocari ab hominibus rabbi[5]. Multoties etiam cibantur pane lacrymarum, et vino compunctionis potantur ex recordatione peccatorum: sicut testatur junior filius, qui in regione longinqua consumpsit omnem substantiam suam vivendo luxuriose. Unde et dixit: *Quanti mercenarii in domo patris mei* 739 *abundant panibus*[6]! Si panibus abundant mercenarii, numquid fame peribunt operarii? Operarios dico, qui quanto rariores in terris, tanto chariores in cœlis habentur. De paucitate eorum conqueritur Veritas dicens: *Messis quidem multa, operarii autem pauci*[7]. Messis utique multa, et sacerdotes multi: et mercenarii multi, sed operarii pauci. Pauci plane operarii, et admodum rari inconfusibiles, qui aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, quos instruunt verbo sanctæ prædicationis, non destruunt exemplo pravæ operationis, efficacius opere quam verbo prædicantes.

4. Notandum vero quod filius non dicit, Fac me unum de mercenariis tuis: sed, *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*[8]; ut videlicet ea sibi offerat beneficia, quibus illi communicant in præsenti. Inquit Psalmista: *Cibavit eos ex adipe frumenti*[9]. Quos eos? Audi quod præmittitur: *Inimici Domini mentiti sunt ei*. Hi sunt quos cibat ex adipe frumenti, et melle satiat. Qui sunt illi? Mercenarii, qui licet ad horam credant, in tempore tamen tentationis recedunt[10]. Unde patet quod amici sunt mundi. Amicus autem hujus mundi, inimicus Dei constituitur[11]. Iterum quærunt quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi[12]: et si non quærunt quæ illius sunt, cum eo non sunt. Et qui cum eo non sunt, contra eum sunt; quia ipse ait: *Qui non est mecum, contra me est*[13]. Et qui contra eum sunt, inimici ejus sunt. Hi per exteriora mentiuntur Deo de interioribus. Cum enim sane prædicent, et munde vivant, sanitatem loquuntur intentionis: ut videlicet Deum habeant in causa, et omnia interiora eorum benedicant nomini sancto ejus; cum tunc tamen non Deum, sed mundum; non Dominum, sed se ipsos habeant in causa. Mentiuntur potius Deo quam hominibus, ad cujus contumeliam spectat tanta collatio gratiarum: quibus non honorem Dei, sed honorem hominis constat acquiri, nec charitati, sed cupiditati deserviri. Unde operarius inconfusibilis postulat non duo tantum, sed tria: quia funiculus triplex difficile rumpitur[14]. Non enim postulat disciplinam et scientiam, quas possunt habere et mercenarii: sed dicit, *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me*[15], quæ tria in solis filiis requiruntur. Quid enim prodesset discipli-

[1] I Tim. I, 17. — [2] Psal. CXIII, 1. — [3] I Petr. IV, 8, et Prov. X, 12. — [4] I Joan. II, 1, 2. — [5] Matth. XXIII, 6, et Marc. XII, 39. — [6] Luc. XV, 17. — [7] Id. X, 2. — [8] Id. XV, 19. — [9] Psal. LXXX, 17. — [10] Luc. VIII, 13. — [11] Jacobi IV, 4. — [12] Philipp. II, 21. — [13] Luc. XI, 23. — [14] Eccle. IV, 12. — [15] Psal. CXVIII, 66.

nam habere in conversatione, scientiam in prædicatione, nisi adsit bonitas in intentione? Nusquam scriptum est, aut carnis obsequium, aut rationis scientiam sufficere; sed bona voluntas sufficit. Sanata ergo voluntate, utilis erit et præmiosa tam castigatio carnis per disciplinam, quam illuminatio rationis per scientiam.

5. Propter supra dictas ergo rationes, et alias hujusmodi, diximus quia in prosperitate mercenarius leviter discerni non potest a bono pastore; quia dum pacis arridet securitas, intentionis ejus palliatur infirmitas. Nihil occultum quod non reveletur[1]. Vasa figuli probat fornax[2]. Flante vento adversitatis, statim quod infirmum est intentionis, ostendit effectus operationis. *Videt enim lupum venientem, et fugit.* Qui sunt isti lupi? Tyranni et raptores sæculi, qui propria tentati concupiscentia, vel ingenita compulsi malevolentia incendunt ecclesias, vastant ovilia Christi, spoliant pupillos et viduas, proscriptionem inducunt pauperibus, Deum blasphemant in suis operibus. Hi factis rapinis, fractisque ecclesiis, cum gladius ultionis in eis exseritur, veniunt vel blandiendo, vel comminando. Fugitque mercenarius, vel amore blandientis, vel timore persequentis. Unde fugit? A rectitudine justitiæ, a defensione Ecclesiæ, a liberatione patriæ, ab ultione pupillorum et viduarum. Quo? Ad custodienda quæ possidet, imo a quibus possidetur; videlicet, marsupia, horrea, cellaria; non utique pauperibus reservanda, sed evacuanda furibus, aut ignibus consumenda. Habet enim aliquis intra provinciam tyrannorum positos parentes suos, et blanditur proinde multoties raptoribus, ut parentibus consulat: qui ut pacem habeant, et inter tyrannos floreant, affligi sancta permittitur Ecclesia, et justitia conculcatur.

6. Et quid dicam de furibus? Fures sunt hæretici. Hi sunt fures et latrones, qui veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces[3]. *Quotquot* autem *venerunt, fures sunt et latrones.* Fures, latenter nocendo: latrones, aperte sæviendo. Hæretici prava dogmata disseminabant in populo, et perversitate doctrinæ suæ fidem catholicam obnubilabant, et inducebant simplices in errorem. Neminem vestrum credo esse hæreticum. Omnes creditis in Deum trinum et unum, quia passus sit et sepultus, quia descendit et ascendit. Facit tamen A hæc fides catholicum? Hac fide utique dæmones essent catholici; quia, ut dicit Jacobus, *credunt, et contremiscunt*[4]. Verum utique catholicum facit, non fides communis dæmonibus et hominibus, sed ea tantum quæ communis est hominibus et angelicis spiritibus. Quæ est illa? Quæ per dilectionem operatur: de qua Apostolus dicit, *Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur*[5]. Hac fide ipse præditus erat, cum diceret: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes; maxime autem ad domesticos fidei*[6], B non sæculi. Habetis hanc fidem? Utinam. Sed hæc est fides quæ vincit mundum; quia hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra[7]. Dixerim vos vincere mundum, an vinci a mundo? Video ecclesias vestras male tractatas; video quasdam semirutas, quasdam omnino obrutas: video in villis solitudinem, in agris silentium, et ubique exterminium: video in militibus insolentiam, in hominibus inobedientiam, et in omnibus insipientiam. Libenter tamen suffertis hujusmodi insipientes, cum sitis ipsi forsitan sapientes. Sustinetis enim quod vos in servitutem redigant, quod devorent, C quod accipiant, quod super vos extollantur, quod etiam in faciem quandoque vos cædant[8], aut etiam reclusos in carcere emungant argento. An hæc patimini, ut in patientia vestra possideatis animas vestras? Patientia enim nobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, fructum cum gaudio reportemus. Toleratis hæc, ut voluntatem Dei faciatis? Non utique; sed ut vestram voluntatem propriam impleatis, ut carnis vestræ licentius curam geratis, ut pueris vestris et parentibus commodius provideatis, et villas tyrannorum in pace eorum inhabitetis, utentes nemoribus et agros colentes. Propter D hoc palpatis principes, et potestates tenebrarum harum, tam homines quam dæmones. Homines, quia ad velle eorum loquimini, ad velle eorum ligatis et solvitis. Ipsi sunt semiepiscopi, semiarchidiaconi; imo, ut verum fatear, salva pace omnium, ipsi sunt supra episcopos, supra archidiaconos, supra presbyteros: et vere qui potestatem habent, hodie benefici vocantur[9]! Palpatis dæmones, quia facitis eos in vobis similes Altissimo. *Ponam*, inquit, *sedem meam*

[1] Matth. x, 26. — [2] Eccli. xxvii, 6. — [3] Matth. vii, 15. — [4] Jacobi ii, 19. — [5] Galat. v, 6. — [6] Id. vi, 10. — [7] I Joan. v, 4. — [8] I Cor. xi, 19, 20. — [9] Luc. xxii, 25.

ad aquilonem, et similis ero Altissimo[1]. Et ipse [742] qui est rex super omnes filios superbiæ, frigore A iniquitatis suæ congelavit interiora vestra; et, ut fortis armatus custodiens atrium suum, in pace obtinet cathedram voluntatis vestræ, in qua deberet Altissimus residere. *In terra,* inquit, *pax hominibus.* Quibus? Magnæ scientiæ? magnæ nobilitatis? Non, sed *bonæ voluntatis*[2]. Et ubi pax, ibi Deus; quia in pace factus est locus ejus[3]. Unde patet quod sedes ejus bona voluntas est. Qui ergo non Deum, sed diabolum habet inhabitantem interius, et tyrannis atque raptoribus deservit exterius, vincitne mundum? Imo victus est a mundo, victus est B a diabolo, victus est a carne sua. Infixus est in limo profundi, et non est ei substantia[4], vel potentia resurgendi.

7. Domine Deus virtutum, excita potentiam tuam et veni, ut educas nos de lacu miseriæ, et de luto fæcis. Operi manuum tuarum porrige dexteram. Educ de carcere animas nostras, ut jam non obediant mundo, sed confiteantur nomini tuo. Placabilis esto super officialibus tuis, qui tibi rationem reddituri sunt de ovibus tuis. Veni, Domine, et noli tardare. Insanit diabolus, insanit hostis humani generis, sciens quod modicum tempus habet. Fidem habemus: C sed sine operibus mortua est, et nos mortui cum ipsa. Auge nobis fidem, ut in vicariis tuis per dilectionem operetur: quatenus ad imperium eorum montes transferantur, et de obsessis animabus dæmones efferantur, ut de ipsis prius ejiciantur, quam cum ipsis projiciantur in ignem æternum. Auge, inquam, nobis fidem; quia hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra[5]. Hac fide sancti vicerunt regna, operati sunt justitiam, exstinxerunt impetum ignis, effugarunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitatibus suis[6]. In partibus nostris ubique ignis, undique gladius. Quare non ope- D ramini justitiam? quare non exstinguitis ignes? quare non effugatis aciem gladii? Quare? Ratio in promptu est: quia non Deo, sed hominibus quæritis placere. Unde Paulus: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem*[7]. Vos non convaletis de infirmitatibus vestris, sed torpetis de ignavia vestra, nec de malefactoribus potestis facere justitiam. Quare? Quia nulla est virtus fortitudinis vestræ, quoniam dissipat Dominus ossa eorum qui hominibus placent. Caro infirma, sed ossa sunt fortia. Dissipavit ergo ossa, id est fortitudinem, eorum qui hominibus quærunt placere. Confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos[8]: et vos confusi estis in actibus vestris, non honorati, sed onerati dignitatibus vestris, quoniam Deus sprevit vos. Sprevit enim Deus omnes discedentes a judiciis suis[9]. Fidem habetis, sed ad opera vos invito: vos maxime qui estis vicarii Christi, qui estis pastores animarum, qui alios debetis instruere, non destruere. Vos, inquam, maxime; quia soli non potestis perire, qui præire debetis docendo et operando. Multi sunt catholici prædicando, qui hæretici sunt operando. Quod hæretici faciebant per prava dogmata, hoc faciunt plures hodie per mala exempla. Seducunt scilicet populum, et inducunt in errorem: et tanto graviores sunt hæreticis, quanto prævalent opera verbis.

8. Unigenitus qui est in sinu Patris, nonne de secreto suo prodiit ad publicum vestrum? nonne de cœlo descendit ad terras, ut prædicatione et conversatione sua persuaderet hominibus contemptum mundi? Nonne vos estis vicarii ejus? nonne quod prædicavit, et vos debetis prædicare: quod dissuasit, dissuadere: quod persuasit, persuadere? A Christo dicti estis christiani. Nonne ea via qua Christus ambulavit, et vos debetis ambulare? Nonne sicut conversatus est, et vos vicarii ejus debetis conversari? Ita plane, nisi forte doctiores eo fueritis vel sanctiores. Dicite ergo, archidiaconi; dicite, presbyteri; dicant etiam pontifices: In frenis, in sellis quid facit aurum? in vestimentis tantus ornatus? in cibis tam superfluus apparatus? Esca ventri, et venter escis: Deus autem et hunc et has destruet[10]. Multus erat nitor vestium, et delicatus ciborum apparatus apud illum divitem evangelicum, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide[11]. Mortuus tamen est, et sepultus in inferno. O dirum, o exsecrabile et horrendum sepulcrum, ubi est fletus et stridor dentium; ubi sunt aquæ nivium; ubi vermis qui non moritur; ubi ignis qui non exstinguitur! Hoc sepulcrum divitem, sed sinus Abrahæ pauperem Lazarum excepit. Quis sapiens et custodiet hæc[12]? Vir insipiens

[1] Isai. XIV, 14. — [2] Luc. II, 14. — [3] Psal. LXXV, 3. — [4] Psal. LXVIII, 3. — [5] I Joan. V, 4. — [6] Hebr. XI, 33, 34. — [7] Galat. I, 10. — [8] Psal. LII, 6. — [9] Psal. CXVIII, 118. — [10] I Cor. VI, 13. — [11] Luc. XVI, 19. — [12] Psal. CVI, 43.

non cognoscet, et stultus non intelliget hæc[1]. 743 Quis, obsecro, laicorum avidius clericis quærit A temporalia, et ineptius utitur acquisitis? Cum tantum fastum videant laici in supellectili clericorum, nonne per eos potius invitantur ad mundum diligendum, quam negligendum? Medice, cura te ipsum[2]. Si mundum prædicas contemnendum, contemne tu prius; et ad ipsum efficacius alios invitabis. Da voci tuæ vocem virtutis; consonet vita verbis : et statim erit in ore tuo vivus et efficax sermo Dei, et penetrabilior omni gladio ancipiti[3]. Non sic profecto est, sed sicut populus, sic et sacerdos : sicut laicus, sic et clericus. Uterque cupit, uterque diligit mun- B dum et ea quæ in mundo sunt. Laicus tamen cum labore, sed clerici sine labore volunt possidere totum mundum. Communicare volunt cupiditati et superfluitati hominum, sed non labori. Peccare volunt, sed non flagellari cum hominibus. Unde timendum est quod flagellentur cum dæmonibus.

9. Quomodo sæculares non expenderent substantiam suam vivendo luxuriose, etiam in præsentia sacerdotum? quomodo non intenderent vanitatibus et lenociniis hujus sæculi? quomodo non essent insolentes et elati, cum tantum fastum, tantam insolentiam videant clericorum? C Nonne in præsentia eorum irreverenter abutimini eleemosynis pauperum? De patrimonio Crucifixi non facitis codices in ecclesiis, sed pascitis pellices in thalamis vestris : impinguatis canes; adornatis equos, phalerantes pectora, et capita deaurando. Et vere *in capitibus omnium platearum dispersi sunt lapides sanctuarii*[4]. Plateæ latæ sunt : et lata est via quæ ducit ad mortem. Lapides sanctuarii, id est sacerdotes, sunt in capitibus, id est, in introitu latarum viarum : docent enim populos per prava exempla ingredi vias latas, quæ ducunt ad mortem, et demergunt in profundum inferni. Dolor capitis in D membra redundat. Capita populi sunt sacerdotes. *Omne caput languidum, et omne cor mœrens*[5]. Languent prælati Ecclesiæ in cupiditatibus suis. Quia ergo languor est in capitibus, mœror oboritur in cordibus. Corda sunt Ecclesiæ viri religiosi, qui honorem suum intelligentes, non respiciunt in vanitates et insanias falsas; nec comparantur jumentis insipientibus, nec similes fiunt illis : qui plorantes plorant in nocte hujus adversitatis, ubi apud prælatos Ecclesiæ invalescit cupiditas, et charitas refrigescit.

10. Et merito clamat Ecclesia sancta hodie : *Ecce in pace amaritudo mea amarissima*[6]. Multa est hodie et longe gravior, quam credi possit, persecutio sanctæ Ecclesiæ; et talis incumbit, qualis a principio non fuit. Multis modis persecutus est eam diabolus, sed nunquam gravius quam hodie; quia nunquam fuit major perditio Christianorum, nec liberior aut securior tansgressio divinorum præceptorum. Ecclesiam incipientem persecutus est per tyrannos; proficientem persecutus est per hæreticos; jam lætam et florentem persequitur per motus illicitos. Tria sunt in anima; ratio, voluntas, sensualitas. Rationis est judicium, voluntatis, desiderium; caro debet obsequium. Carnem ergo cruciavit in martyribus; rationem perturbavit in simplicibus; sed voluntatem hodie depravat generaliter in omnibus. Fuit ergo amaritudo Ecclesiæ, amara quidem in persecutione tyrannorum, sed amarior in versutia hæreticorum, sed amarissima hodie per pravitatem desideriorum. Væ qui dicunt, Pax, et non est pax. Pacem habet Ecclesia apud extraneos; sed filii nequam, filii scelerati sæviunt in eam ; qui propriam matrem eviscerant, ut se pariant in honorem. Pacem ubique habet exteriorem, sed interiorem in paucis habet : quia ubique, aut fere ubique, judicio rationis non consentit voluntas, sed captivam eam ducit in lege peccati; quia etsi ratio sana sit in judicio, voluntas tamen prava est in desiderio, in qua nimirum residet diabolus similis Altissimo, ut supra diximus.

11. Evigilate, justi, abjicite diabolum, et sedem Dei expurgate, quia justitia et judicium correctio sedis ejus. Exigentibus iniquitatibus vestris egressus est de templo suo. Reducite eum ad templum sanctum suum. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos[7]. Anima justi sedes et templum Dei est. Dominus in templo suo facit mirabilia, et præbet oracula. Veniat ad templum suum Dominator, quem quæritis, quo possitis dominari desideriis carnalibus, et diabolicis resistere tentationibus. Veniat et Angelus testamenti, quem vos vultis[8], qui annuntiet vobis suam voluntatem, et confirmet promissam hæreditatem. Inducant eum in templum suum parentes ejus, pater videlicet et mater et

[1] Psal. xci, 7. — [2] Luc. iv, 23. — [3] Hebr. iv, 12. — [4] Thren. iv, 1. — [5] Isai. i, 5. — [6] Id. xxxviii, 17. — [7] I Cor. iii, 17. — [8] Malach. iii, 1.

fratres ejus. Qui sunt illi? Respondeat ipse: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in* A *cœlis est, ipse meus pater, et mater; et frater, et soror est*[1]. Pater, generando per verbum prædicationis, ut dicit Apostolus: *Ego per Evangelium in Christo vos genui*[2]. Mater, pariendo per exemplum sanctæ conversationis. Frater et soror, caste diligendo in amore fraternitatis. Hi parentes estis vos, aut esse debetis. Statuit vos populus mediatores inter se et Deum, ut vobis loquatur Deus, et vos ad illum. Ideo dant vobis eleemosynas et primitias suas, ut vestris precibus et meritis propitietur eis Deus, et introducantur ad illum. Sed eum quem vobis redditis B offensum, qualiter aliis reddetis placatum? Non est munda coram Deo oratio vestra. Quærite ergo vos parentes Jesu Christi, qui adducant eum ad vos, et inducant in templum suum. Quærite eos qui voluntatem Dei ex corde faciunt, qui contempserunt vitam mundi, qui castigant corpus suum, et in servitutem redigunt, non ut hominibus, sed ut Deo placeant.

12. Non solum recipere, sed dividere sciatis eleemosynam. Facite et vos vobis amicos de mammona iniquitatis[3]. Non solum loquimini, sed et operamini bonum ad omnes; et, ut dicit Apostolus, *Beneficentiæ et communionis nolite* C *oblivisci, quia talibus hostiis promeretur Deus*[4]. Inducant proinde Jesum in templum suum per justitiam, et perducant per judicium. Aperite ei portas justitiæ; alioquin non ingredietur ad vos. Diligite justitiam, qui judicatis terram. Vestrum est facere judicium, quia senatores estis orbis terrarum. Diligite ergo justitiam[5], et recte judicate, filii hominum[6]. Quid dubitatis apprehendere disciplinam? Contineatis vos a pravis operibus vestris, justitiam habendo ac faciendo; quia qui continens est justitiæ, apprehendet illam, et obviavit illi quasi mater honorificata[7]. Sine justitia non solum respublica, sed nec par- D va domus subsistere potest. Quare timetis principes et potestates tenebrarum harum? quare vos illis subjicitis? Vultis exaltari in terra? vultis exaltari in gentibus? Apprehendite, et facite justitiam. Apprehendite, continendo vosmetipsos; facite, humiles et pauperes justificando; et profecto in justitia exaltabimini. Dicit enim 711 Psalmista: *Et in justitia tua exaltabuntur.* Qui? *Beatus* scilicet *populus, qui scit jubilationem.* In jubilo diversæ voces consonant. Sciunt ergo jubilationem, qui sciunt pacem gentibus dare, et liberare populum Dei, et unitatem populorum servare in vinculo pacis. Hi tales, Domine, non in tenebris hujus mundi aberrabunt, sed *in lumine vultus tui ambulabunt:* non in sua facie, sed *in tuo nomine exsultabunt:* non in tyrannorum amicitia, sed *in tua justitia exaltabuntur*[8]. Timetis conculcari a leonibus, si justitiam tenueritis. Daniel in lacu leonum clamat: *Et non nocuerunt mihi.* Quare? *Quia justitia coram Deo inventa est in me*[9]. *Justitia plena est dextera tua*[10]. Per dexteram spiritualia: per sinistram accipiuntur temporalia. Longitudo dierum in dextera ejus: in sinistra autem divitiæ et gloria[11]. In judicio ad sinistram ejus erunt hædi, quibus dat in hoc sæculo gloriam et divitias: ad dexteram autem Agni, quibus præparata est longitudo dierum[12]. Nolite sitire munera in sinistra ejus, quia qui desiderant ejus sinistram in hoc sæculo, collocabuntur ad sinistram ejus in judicio. Adhærete dexteræ ejus, ut in judicio ad dexteram ejus sedeatis super sedes judicantium, et in præsenti non propria virtute, sed virtute dexteræ ejus superborum et sublimium colla prematis; quia dextera Dei fecit virtutem[13].

13. Vultis tamen de manu ejus accipere duplicia, id est spiritualia et temporalia? *Primum quærite regnum Dei, et justitiam ejus*, quod est dexteræ: *et hæc omnia adjicientur vobis*[14], quæ sunt sinistræ. *Primum quærite regnum Dei,* ut in interioribus vestris habitet et regnet Deus; deinde, *justitiam ejus,* ut legem ex ore vestro requirat et assumat populus: et ex tanta gratia meritorum retribuetur vobis gloria præmiorum, quam nec oculus vidit, etc. et præter hæc adjicientur vobis hæc temporalia, quia *gloria et divitiæ in domo ejus.* Cujus *ejus?* Haud dubium quin justæ generationis, de qua præmissum est: *Generatio rectorum benedicetur*[15]. Benedicta in prædestinatione, benedicitur in justificatione, benedicetur in glorificatione. Benedictio Domini super caput justi[16], quia misericordia Domini ab æterno[17] per prædestinationem, et in æternum per glorificationem. Facite ergo justitiam,

[1] Matth. XII, 50. — [2] I Cor. IV, 15. — [3] Luc. XVI, 9. — [4] Hebr. XIII, 16. — [5] Sap. I, 1. — [6] Psal. LVII, 2. — [7] Eccli. XV, 1, 2. — [8] Psal. LXXXVIII, 16, 17. — [9] Dan. VI, 22. — [10] Psal. XLVII, 11. — [11] Prov. III, 16. — [12] Matth. XXV, 33-46. — [13] Psal. CXVII, 16. — [14] Matth. VI, 33. — [15] Psal. CXI, 2, 3. — [16] Prov. X, 6. — [17] Psal. CII, 17.

non tamen pro vestro arbitrio, sed dictante 746 judicio; quia justitia et judicium correctio sedis A ejus[1]. Si tantum faceretis judicium, nec aliquod haberetis dominium, judices tantum essetis, non justificatores; et ideo justitiam facere non possetis. Propter hoc qui dedit vobis judicium, dedit et dominium, ut prædixit propheta : *Judicabunt nationes, et dominabuntur populis*[2]. Duplex est dominium prælatorum. Habent enim claves Ecclesiæ, quibus claudunt, et nemo aperit; aperiunt, et nemo claudit. Habent et regalia, quia domini sunt urbium et oppidorum. Nec solum episcopatus, sed et consulatus habent, ut merito eis dicatur : Quid ultra debui facere, et non feci? Sed quod datum est illis in adjutorium, factum est illis in scandalum.

Videtur aliquid deesse.

AD PRÆLATOS IN CONCILIO CONVOCATOS,

SERMO

In hunc locum : *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque prout gessit in corpore, sive bonum, sive malum.* II Cor. cap. v, ỷ. 10.

Hic sermo habitus est paucis annis post obitum Eugenii III, ex num. 3; et quidem tempore schismatis, sub pontificatu Alexandri III, ex num. 10 et 11. Auctor monachus Cisterciensis, num. 11, forte Gislebertus abbas Cistercii, ad quem Alexander III scripsit. In prioribus editis inscriptus erat « Sermo in concilio generali. » At « generali » additum videtur ex num. 4, ubi judicium supremum dicitur « concilium generale. »

1. Non pro sapientia, quæ in me sit, sed pro B umbra nominis nuper magni in terra supra nomen magnorum, qui vel tunc erant, vel in terra hodie sunt, imponitur mihi quod magnum est ad me, in ecclesia magna habere sermonem. Utinam autem nihil eorum, quæ non inveniuntur in me, exspectetur ex me, nihil acute excogitatum, nihil diserte probatum. Non ego ille sum, cui dicebatur, *Favus distillans labia tua*[3]. Et si essem quod non sum, timendum tamen mihi, quod Sapiens ait : *Anima saturata calcabit favum*[4]. Solet interdum etiam corporale fastidium ad exiguum aliquid et aliquatenus acre edulium relevari. Et quid omni rationali spiritui tam acerbum, quam terribilis exspectatio illa judicii? Pungit quidem et memoria mortis, sed multo magis hæc compungit. Legimus tamen et de illa, dicente Domino ad prophetam : *Clama. Quid clamabo? Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos feni : fenum aruit, et flos ejus decidit; verbum autem Domini manet in æternum*[5]. Inde est quod sapienter pastores singulos admonens sapientissimus Salomon ait : *Diligenter agnosce vultum*

[1] Psal. xcvi, 2. — [2] Sap. iii, 8. — [3] Cantic. iv, 11. — [4] Prov. xxvii, 7. — [5] Isai. xl, 6, 8.

pecoris tui, tuosque greges considera. Non enim[745] *semper eris princeps, sed corona datur a generatione in generationem. Aperta sunt prata, et apparuerunt herbæ virentes, et collecta sunt fena de montibus* [1]. *Vultum,* inquit, *pecoris tui diligenter agnosce.* Siquidem hoc tuum est, dicente Scriptura : *Homo videt in facie, Deus in corde* [2]. Sicut ergo de occultis alieni cordis temere est judicare, sic de eis quæ in facie sunt, non licet dissimulare pastori. Habet autem et vultus probabile quoddam voluntatis indicium, unde etiam dicitur obtinuisse vocabulum. Ad quod pertinet illud quoque quod Dominus ait : *A fructibus eorum cognoscetis eos* [3].

2. Cavendum ergo pastori, ne inveniatur in vindicanda intentione cordis suspiciosus; sed nihilominus attendendum, ne sit in consideranda exteriori conversatione remissus. Vultum enim pecoris sui non solum agnoscere, sed diligenter jubetur agnoscere, ut non præsumat facilem sese habere notitiam, si non adhibeat diligentiam. Non enim semper eris princeps, sed summo principi aliquando reddes rationem tuæ villicationis, cum villicare ultra non poteris. *Corona,* inquit, *datur a generatione in generationem. Ideo* enim, ut ait Apostolus, *plures facti sunt sacerdotes, quod morte interveniente manere non possent.* Nec mirum quod per vices sibi succedunt, qui ad gerendas æterni vices Sacerdotis accedunt, de quo subdit Apostolus : *Jesus autem ideo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium* [4]. Illis ergo a generatione in generationem corona datur, a quibus ejusdem coronæ ratio exigitur : et in illis invenitur hæc vicissitudo, quibus vicaria creditur dispensatio. Quid autem pro hujus coronæ adeptione ambitio humana non faceret, si perpetua foret? Nunc autem habet hæc corona terminum, et non habet concupiscentia modum. Utinam sic quæreretur, sic affectaretur corona vitæ, quam reddet Deus diligentibus se, quomodo hæc quæritur et affectatur, quam a multis obtineri permisit negligentibus se!

3. Sed si datur a generatione in generationem, quantæ sunt hodie istæ generationes? Si non durat in perpetuum, forsitan durat in longum. Attende quod sequitur, et quod in dies cernis attende : *Aperta sunt prata, et apparuerunt herbæ virentes.* En pratum gratissime vernans, gloriosissime florens, amœnissime
A virens. Sed ubi tantus viror, quantus est vigor? Ante hos annos paucos sub bonæ memoriæ patre nostro Eugenio papa similiter convenit Ecclesia, et herbarum virentium copia magna resplenduit. Ubi sunt qui tunc virebant? Paucos hodie hic videmus ex eis, quos tunc similiter vidimus consedisse, nec paucas novimus sedes, quæ plures postea mutavere sessores. Transeunt plurimi, nec in tanta eruditione adhuc multiplex est scientia, sed damnabilis negligentia, juxta illud : *Non videbis interitum cum videris sapientes morientes; simul insipiens et stultus*
B *peribunt* [5]. *Aperta sunt,* inquit, *prata.* Sed quoties sunt hæc prata detonsa et tondenda adhuc! quoties sua vellera mutant! quoties jam desecta sunt, et adhuc desecanda a generatione in generationem! *Et apparuerunt herbæ virentes,* quomodo in quibusdam hodie dignitas, in quibusdam viret auctoritas, viret elegantia corporum, opulentia rerum, gratia principum, sed non viret in longum. Denique *apparuerunt,* inquit, et non, Apparent, *herbæ virentes.* Apparere enim tam breve est, ut non appareat apparuisse quam longum. Apparuerunt et disparuerunt, apparuerunt et præterierunt, nec
C inventa sunt loca eorum. Imo vero invenientur loca, nec diu vacua. Quicumque enim decedant, facile satis et abundanter inveniuntur qui pro eis illico collocentur. *Apparuerunt,* ait, *herbæ virentes, et collecta sunt fena de montibus : quia omnis viror exaruit, et humiliata est altitudo virorum.*

4. Sufficere quidem hæc debuerant ad contemptum mundi : sed si minus negligimus quæ peritura sunt, quæ sunt peremptoria timeamus. Terribilius enim per Apostolum aliquid nobis hodie tuba intonat salutis. *Omnes,* inquit, *nos astare oportet ante tribunal Christi.* In concilio
D sumus, et ad concilium invitamur. Generale prorsus concilium, ubi deerit nemo; ubi omnes oportebit astare; nec modo omnium merita, sed omnium opera judicari. Hoc si serio, uti par est, plures attenderent, non sic quærerent præposituras super archidiaconatus : non sic sibi vel suis super thesaurarias peterent decanatus; nec tam dira libidine miseri gibbum adderent super gibbum, cum ad negandum camelo regni cœlestis per foramen acus introitum,

[1] Prov, XXVII, 23-25. — [2] I Reg. XVI, 7, et Psal. VII, 10. — [3] Matth. VII, 20. — [4] Hebr. VII, 23, 24. — [5] Psal. XLVIII, 11.

satis superque impedire eum potuerit gibbus [747] unus. Cogitare magis debuerant quod legerunt : A *Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quod sumatis majus judicium* [1]. Sed nec illud debuerant oblivisci, viri videlicet spirituales, qui gloriantur quod interim opera quidem dijudicent, et a nemine judicentur [2] : *Judicium durissimum his qui præsunt fiet; et potentes potenter tormenta patientur* [3]. *Exiguo enim conceditur* facile *misericordia*, qui nunc magis optat per homines judicari, sciens quam sit horrendum incidere in manus Dei viventis.

5. Ipse est ante cujus tribunal astare omnes nos oportebit, ut unusquisque recipiat prout B gessit. Non enim ibi erit quod de quibusdam nunc dicitur, et videtur quod illos defendat numerus. Sed nec ulla ibi erit acceptio personarum, nulla ibi tergiversatio poterit suffragari; quando omnia nuda et aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis tunc sermo; nulla ibi dissimulatio, ubi reddenda ratio etiam de verbo otioso. Multo magis ergo discutiendum est, in corpore Christi, quod est Ecclesia, quem quisque gradum tenuerit; qualiter ad eum, qua intentione, quibus meritis, quibus suffragiis introierit; qualiter in eo ipse vixerit; qualiter aliis forte præfuerit, vel profuerit; substantiam mundi qualiter C acquisierit, qualiter dispensaverit acquisitam. Quisque enim recipiet prout gessit, dum in suo corpore fuit, sive bonum, sive malum. O bonum, bonum valde ; malum, malum valde ! Quam felices qui in vita sua receperint malum, ut illud mereantur recipere bonum! Et quam miseri qui in bonis interim ducunt dies suos, ut in puncto debeant ad illud descendere malum! Domine, *libera nos a malo* [4] illo quod in fine erit, sicut in fine orationis nos petere docuisti. Erit enim illud bonum summum bonum, plenum bonum, et omne bonum, quod Moysi dicitur : *Ego ostendam tibi omne bonum* [5]. Erit D et malum illud omne malum, ignis et vermis, immortalis iste, ille inexstinguibilis; vincula et tenebræ, fletus et stridor dentium; dolor sine remedio, mors sine termino, sine fructu perpetua pœnitudo, sine spe veniæ æterna damnatio.

6. Et quid ibi facturi sunt qui in deliciis interim corpora nutriunt? Timeat pecuniosus ad memoriam mortis, nec possideat cum amore quod velociter cum dolore relinquat. Nihil enim intulit in hunc mundum, haud dubium quod nec aliquid amplius asportabit. Timeat ambitiosus futurum in consummatione judicium, ubi incipiet forsitan cum rubore novissimum locum tenere, cum viderit deponi potentes de sede, et exaltari humiles. Timeat voluptuosus æternum malum, æterna supplicia, ubi subter eum sternetur tinea, et vermis operimentum ejus. Hæc omnia prius signata si non creduntur, obsecro, cur leguntur; et si creduntur, quomodo non timentur? Aut quomodo timeat ea hodie clericus ex inope locuples, ex ignobili gloriosus? Et recte ejusmodi fugere nos quasi pestem Sapiens olim monebat : nunc autem quî fugiemus hanc pestem? Et in insulis quæ parvæ sunt invenitur. Unde oritur, vos videritis.

7. Vere enim pestis est ista, quæ totum jam occupavit orbem. Tabes est ista, quæ totum corpus Ecclesiæ jam infecit, ut non dixerim interfecit. *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*, ait propheta. *Vulnus, et livor, et plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo* [6]. Vulnus ad culpam, livor ad notam, tumor ad superbiam referatur. Vulnus est, cum intus læditur conscientia; livor est, cum etiam foris decoloratur vita; plaga tumens, cum additur etiam impudentia, juxta illud : *confusione non sunt confusi, nescierunt erubescere* [7]. Vulnus et livor est, cum minus providentur bona coram Deo et hominibus. Plaga tumens, cum timor Dei de vulnere, nec erubescentia sequitur ex livore, sed lætantur homines cum male fecerint, et in malitia gloriantur; postremo nec Deum timent, nec homines reverentur. Vulnus est sine livore nonnunquam, cum etsi minus caste quid geritur, tamen caute. Vulnus et livor sine tumore, cum cœperint, qui excesserunt, non altum sapere sed erubescere, sed timere. Nihil autem sic repellit clementissimum Samaritanum illum, quomodo tumor iste, ne vulnus alliget, ne vinum infundat et oleum. Unde etiam signanter de eadem plaga tumente subjungitur : *Non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Non est*, inquit, *circumligata*, quod nemo sit qui coerceat : *nec curata medicamine*; nemo quippe qui arguat : *neque fota oleo*, nemo enim qui vel levi admonitione eos convenire

[1] Jacobi III, 1. — [2] I Cor. II, 15. — [3] Sap. VI, 6, 7. — [4] Matth. VI, 13. — [5] Exod. XXXIII, 19. — [6] Isai. I, 6. — [7] Jerem. VIII, 12.

præsumat. Quanquam foveri forte videbitur [743] oleo quodam reprobo, oleo peccatoris. Fovent A enim vitia qui vitiis favent. Sed ad perniciem, non ad salutem plaga fovetur, cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et iniquus benedicitur. Non sic fovet Apostolus, cum terribiliter intonans ait : *Unusquisque recipiet prout gessit.* Nihil ibi cognitio, nil divitiæ, nil gratia quælibet humana præstabit. Secundas illas sedes, quas ab olim jam præparatas sedere in judicio legimus, nemo injustus, nemo obtinebit indignus.

8. Utinam autem qui primas hodie cathedras amant, qui primas improbe rapiunt, ambiunt B impudenter, illas potius affectarent! Nam et prosperas res secundas dicimus, et Dominus nobis ut vinum bonum, sic omne bonum contra morem hominum servat in posterum. Illas autem secundas sedes dixerim, sedes quas in circuitu sedis Dei viginti quatuor senioribus positas [1] nobis in Apocalypsi evangelista Joannes testatur. Ubi si duplicatum quis apostolicum numerum animadvertat, non difficile forsitan quibus etiam sedes illas Judex paraverit, recognoscet. Invenitur enim in aliis apostolica vita pariter et doctrina; in aliis, tantum vita. In aliis, inquam, meritum pariter et officium : in C aliis meritum sine officio invenitur. Quod si dixerit quis, nonnullos etiam inveniri apostolicæ perfectionis expertes, solius autem probationis hæredes : ipsi viderint ubi sedeant, imo etiam caveant ne ea forte sit tertia pars stellarum, quam de cœlo in terram draconis cauda legitur detraxisse. Soli quidem professioni illarum sedium legitur facta promissio, dicente ad Dominum Simone Petro : *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te : quid ergo erit nobis?* Et Dominus ad eum : *Sedebitis*, inquit, *super sedes duodecim, judicantes* [2]. Duplicatur autem, ut diximus, id est, numerus duodecimus, quod D hæc professio videatur tam in prælatis, quam in subditis, tanquam in Noe et Daniele inveniri. Hi sunt etiam apud Isaiam duo seraphim [3], qui super solium stetisse leguntur, in quo Dominus præsidebat. Interpretatur enim nomen ipsum Ardentes, vel Accendentes; et ardere est Religiosorum, accendere Prælatorum.

9. Verum in specie quatuor animalium [4], quæ in prophetica nihilominus visione apparuisse leguntur, solos pastores et prædicatores Ecclesiæ credimus designari; in quibus simul apparuit species leonis, et bovis, et hominis, et aquilæ : ut ex his quatuor nobis commendaretur, quales eosdem pastores et rectores deceat inveniri. Oportet enim ut omnis qui præest populo Dei, leonem sese exhibeat, terribiliter corrigendo delicta; bovem, strenue tractando terrena; hominem, benigne hominibus compatiendo; aquilam, sublimiter volando, et subtiliter divina contemplando. Utinam autem nemo hodie in prælatis inveniretur nimis habens de leone, parum de homine, immoderate in subditos sæviens, cum austeritate et potentia imperans, nec hominem sese erga homines exhibens aut cognoscens! Utinam nemo qui nimium hominis, parum leonis exhibeat, qui sic scilicet compatiatur hominibus, ut nec criminibus indignetur! Utinam nemo qui nimis de bove et de aquila minus habeat, nemo terrenis immoderatius incubans, minus inhians cœlestibus et divinis! Utinam nemo qui nimis sese aquilam præbeat, bovem minus quam debeat imitetur, sic quærendo cœlestia, ut nolit administrare terrena. Unde etiam beatus Gregorius in libro Pastorali admonet, ut sit rector singulis compassione proximus, præ cunctis in contemplatione suspensus : in quibus ei facies hominis et aquilæ simul commendatur. Deinde, ut sit bene agentibus per humilitatem socius; contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus : et leoninam faciem exhibens et humanam. Tertio quoque, ut sit internorum curam in externorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in interiorum sollicitudine non relinquens [5] : quod est dicere, faciem bovis et aquilæ congrua sibi proportione contemperans.

10. Et nunc viderit qui hæc legerit de quatuor animalium faciebus, an eisdem omnibus competenter et temperanter utatur : viderit etiam, in quo potissimum regulam æquitatis excedat, aut minus habens aut amplius quam oportet. Si enim congrue singula dispensarentur in eis qui videntur in Ecclesia gerere principatum ; una etiam quatuor facies habens super terram rota juxta hæc animalia [6] non modo esset, sed appareret; non hodie scinderetur Ecclesia, imo non videretur scindi tunica Christi, nec scissa aliquando, nec scindenda. Licet enim singulis quibusdam ecclesiis singuli videantur præesse pastores, et animalia sancta

[1] Apoc. IV, 4. — [2] Matth. XIX, 27, 28. — [3] Isai. VI, 2. — [4] Ezech. I, 5. — [5] Part. 2, cap. 5. — [6] Ezech. I, 15.

quodammodo trahere rotas plures; esse tamen[749] debet aspectus earum velut si sit rota in medio A rotæ, ut omnes simul ecclesias unius Catholicæ inveniatur ambitus continere. Sit ergo aspectus, velut si sit rota in medio rotæ, ad fugiendam dissimulationem : sint opera ad cavendam simulationem. Quidam enim dissimulant hodie quod sentiunt, et non habent aspectum : quidam forte simulant quod sunt, sed opera non inveniuntur in eis. A fructibus eorum cognoscimus eos, qui humiliantur nequiter, cum interiora eorum plena sint dolo. Oportuerat sane prælatos quosque in hac parte formam fieri gregis, ut quos enutrivit et exaltavit Eccle- B sia, in sua eam necessitate non spernerent. Cum euntibus autem animalibus irent et rotæ, et cum stantibus starent, et cum elevatis a terra pariter levarentur; ita tamen si spiritus vitæ esset in rotis. Alioquin quamlibet proficiant in virtute pastores, quamlibet perseverent, quamlibet quærant quæ sursum sunt, non quæ super terram; nunquam eos plebes eorum industria prævalente, nisi spiritu trahente, sequentur. Nunc autem, quod miserandum est et dolendum, pluribus quidem in locis cum retrocedentibus animalibus revertuntur simul et rotæ, et cum cadentibus cadunt, et cum C incurvatis ad terram pariter incurvantur.

11. Ignoscite nobis P. R. plures nobis indignati sunt, et scandalizati in nobis, quod ab initio schismatis hujus nostra cum eis parvitas non dissimulavit, non siluit, non quievit. Quod quidem fecit non humana præsumptio, sed timor Dei, ne exigua hæc Cisterciensis Ordinis rota ad nihilum nobis posset ultra prodesse, si non esset rota in medio rotæ. Esset autem, ut diximus, et aspectu simul et opere. Nihil enim ad æternam animarum salutem, pro qua Deo vivimus, et custodire decrevimus vias duras, prodesset monastica conversatio, si D ecclesiastica nobis communio non adesset. Sed neque illud dubium, quod nequeat membrum illud esse de corpore, quod noluerit esse sub capite. Ecclesia si de filiis pro patribus suis principes statuit super terram, nec sua id facit præsumptione, sed divina auctoritate, sicut olim in Psalmo sanctus ei instituit Spiritus, ita dicens : *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii; constitues eos principes super terram*[1]. Tu, inquam, constitues; non sæcularis potestas, sed ecclesiastica unitas : ut omnis qui aliter intrat in ovile ovium, non pastor, non saltem mercenarius, sed fur et latro sit. Divinæ ergo resistit ordinationi, qui constituto ab Ecclesia principi non obedit; quandoquidem ei constituit Dominus, ut pro patribus suis de filiis suis constituat principes sibi. Denique qui Ecclesiam non audierit, publicanus et hæreticus judicatur : neque hoc tantum, sed fidem negavit, et est infideli deterior.

12. Nam professio fidei, quam in Baptismate profitemur, hæc est : credere nos in Deum Patrem et in Filium et in Spiritum sanctum, et continuo sanctam Ecclesiam catholicam. Sicut ergo fidem primam irritam facit, qui non credit in sanctissimam Trinitatem : sic et ille qui ecclesiasticam deserit unitatem. Nam tradunt sancti irremissibilem esse blasphemiam Spiritus sancti, ab eadem Ecclesia sancta, quæ per Spiritum sanctum congregata est, separari. Magna enim Spiritus sancti, et Ecclesiæ convenientia est : et sicut de beata Virgine angelus ait, *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*[2]; et quod renasci videmus ex aqua et Spiritu : aqua ipsa Ecclesia est, sicut Joannes ait, *Aquæ populi sunt*[3]. Quod si verum est, imo quia verum est, sine causa aquis immergitur, qui Ecclesiæ populis non unitur. Conversi igitur ad Dominum Deum nostrum super hac tam devota nostra congregatione gratias ei multiplices referamus; sed et preces supplices offeramus, ut Catholicorum mores, et schismaticorum errores corrigere sua pietate dignetur per Jesum Christum Filium suum Dominum nostrum, cum quo vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. XLIV, 17. — [2] Matth. I, 20. — [3] Apoc. XVII, 15.

DE FUGIENDA CORDIS ET CORPORIS IMMUNDITIA,

SERMO

In illud Lucæ : *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Cap. XII, ℣. 35.

Constat fere ex centonibus Patrum, præsertim Guerrici abbatis Igniacensis.

1. Amator castitatis et integritatis Deus virgo, 749 Virginis Filius, de cordis et corporis immunditia evitanda, et munditia appetenda sermonem nobis proposuit, brevem quidem dictis, sed gravem mysteriis; planum sermone, sed plenum significatione. In quo notandum, quod plerumque verba Dei ad nos non tam sunt dictorum sonitus, quam effectus operationum : cum in his quæ quasi simpliciter prolata sunt, non simplex, imo multiplex intellectus est inquirendus; et cum hoc quod foris corporale personat, spiritualibus mysteriis redundat. Ait namque : *Sint lumbi vestri præcincti.* Si istum Domini sermonem, quem de lumbis præcingendis proposuit, secundum litteram velimus accipere, nihil in eo commodi spiritualis poterimus invenire. Parum enim proficeret ad æternam animæ salutem, si quis vel corporaliter lumbos præcingat, vel ardentem lucernam manibus præferat. Unde alia in præcinctis lumbis et lucernis ardentibus quærenda est intelligentia spiritualis, quæ divino præcepto sit condigna, quæ nostræ saluti congrua reperiatur et commoda. Neque enim de corporalium lumborum cinctione spiritualis magister, cujus verba spiritus et vita sunt, tantopere nos instruere curaret. Lumbi quos in nobis Dominus jubet præcingi, sunt nostri appetitus illiciti, quos in nobis præcingi desiderat, quia illicitos carnis

A motus in nobis sedari exoptat. Lumbos ergo præcingimus, cum in nobis concupiscentias carnales restringimus. Tunc lumbos præcingimus, cum mala desideria et prava opera vitamus, dum libidini resistit animus, dum luxuriæ denegatur effectus, dum calcatur luxuria, dum subigitur immunditia. Tunc lumbos præcingimus, cum carnalibus desideriis non acquiescimus, cum ejus voluptatibus reluctamur.

2. Notandum autem, quod ea quæ Dominus proposuit per se ipsum, jamdudum dignatus est proponere per famulum. Moyses enim inter

B cætera quæ populo Dei mandata proposuit, de immunditia cavenda præcipit : *Non mæchaberis*[1]. Quin etiam si vigilanti animo perscrutemur, invenimus Dominum in utroque Testamento luxuriam verbis et figuris condemnasse. Et in veteri quidem Testamento luxuriam verbis condemnat, ut in hoc quod jam commemoravi : *Non mæchaberis.* Figuris autem, sicut in Daniele legimus, ipso testante qui ait : *Et levavi oculos meos, et vidi; et ecce vir unus vestitus lineis, et renes ejus accincti auro obrizo*[2]. Quid in renibus nisi delectatio carnis accipitur? unde et Psalmista orat dicens : *Ure renes meos*[3]. Si enim voluptatem libidinis in renibus esse nesciret, eos uri minime petiisset. Unde quia po-

[1] Exod. xx, 14, et Matth. v, 27. — [2] Dan. x, 5. — [3] Psal. xxv, 2.

testas diaboli in humano genere maxime per luxuriam prævaluit, de illo ad beatum Job A voce dominica dicitur : *Potestas ejus in lumbis ejus*[1]. Per cingulum ergo renum restrictio carnalis fornicationis innuitur. In novo autem Testamento Dominus luxuriam verbis condemnat cum dicit, *Sint lumbi vestri præcincti;* id est, sint in vobis carnalis luxuriæ effectus cohibiti. Sed quoniam malum luxuriæ, aut cogitatione perpetratur aut opere ; callidus adversarius dum ab affectu operis expellitur, secreta cogitationis polluere molitur. Sicut per Moysen luxuria corporis; ita per Redemptorem interdicitur luxuria cordis. Per Moysen luxuria B perpetrata, per auctorem munditiæ luxuria damnatur cogitata. Redemptor noster veniens legis præcepta transcendit, et ab electis suis non solum carnis luxuriam, sed etiam cordis abolevit, jussitque non tantum lumbos carnis succingere, id est, luxuriam ab effectu refrenare; sed etiam lumbos mentis præcepit succingere, id est, hanc etiam a cogitatione restringere. Hinc est quod Joannes evangelista, cum propter insuperabilem evangelizandi constantiam in Pathmos insulam exsul relegatus esset, inter cætera quæ vidit, Redemptorem nostrum ad mammillas præcinctum annuntiat C dicens : *Et conversus vidi septem candelabra aurea, et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere, et præcinctum ad mammillas zona aurea*[2]. Podes græce, latine pedes dicuntur : unde poderis vestis talaris dicitur; id est pertingens usque ad talos, eo quod medios pedes contingat. Quid ergo per zonam pectoris, nisi cohibitio luxuriæ cordis designatur? Quia igitur in priori Testamento adulterium solummodo corporale per legem cohiberi videtur, idcirco propheta in renibus cinctus ostenditur. Et quia Testamenti sequentis munditia cordis etiam luxuriam fre- D nat, propterea Redemptor noster in pectore cinctus apparuit.

3. Cum autem hæc et alia multa in utroque Testamento de immunditia vitanda existant præcepta, homines tamen in hoc tempore gratiæ ita carnis voluptati et propriæ libidini inserviunt, ac si nulla unquam Christi, vel sanctorum ejus de his præcepta audissent : ignorantes quod nulla ante Dei oculos justitiæ pietatisque sunt opera, quæ luxuriæ contagio monstrantur immunda. Si ergo per cordis munditiam libidinis flamma non exstinguitur, incassum quælibet virtutes oriuntur. Quare immensitate hujus criminis obruuntur, nec etiam verentur ne forte ille pestifer ignis, qui in carne eorum et membris male accenditur, in ira et furore Domini sit accensus; quemadmodum per prophetam comminatur dicens : *Ignis succensus est in furore meo; et ardebit usque ad inferni novissima, devorabitque terram cum germine suo*[3]. Ignis itaque Domini in furore accenditur, quando in membris impiorum carnis prurigo et libidinis incentiva ita dominantur, ut ab eis, quia cum gratia Dei exstinguere non conantur, exstingui nullatenus prævaleant. Terræ autem nomine hoc terrenum corpus, sive hæc terrena caro accipitur, cui in primo peccante dicitur : *Terra es, et in terram ibis*[4]. Germina terræ sunt bona opera, quæ per hoc terrenum corpus administrantur, sed per libidinis ignem penitus concremantur. Et hoc modo ignis iste germina terræ devorat cum terra, et terram cum germine suo : quia plerumque ignem luxuriæ terminat Dominus igne gehennæ, quia devorabit impium, qui non succenditur, sed neque exstinguitur; quoniam vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur[5]. Dabit enim Dominus ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant usque in sempiternum[6]. Qui autem nunc in corpore suo templum Dei violant, et per libidinis immunditiam a soliditate corporis Christi, quæ est fidelium Ecclesia, se ipsos eliminant, nunc quidem per carnis dulcedinem ardent delectabiliter; sed post modicum ardere habent miserabiliter : sicut ipse Dominus in Evangelio minatur dicens, *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, et arescet : et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet*[7]. Ardet quidem nunc per Dei præscientiam, post modicum arsurus per retributionis justitiam. Sed neque ibi arderet per experientiam, nisi prius hic arderet per luxuriam aut per cordis malitiam.

4. Quod autem inimici Domini etiam in hac vita ardeant, testatur Isaias propheta cum dicit : *Et nunc ignis adversarios consumit*[8]. Malos enim non solum post hanc vitam per vindictam ignis gehennæ cruciat, sed etiam nunc li-

[1] Job XL, 11. — [2] Apoc. I, 12, 13. — [3] Deut. XXXII, 22. — [4] Gen. III, 19. — [5] Isai. LXVI, 24, et Marc. IX, 45. — [6] Judith XVI, 21. — [7] Joan. XV, 6. — [8] Isai. XXVI, 11.

bidinis flamma concremat; et qui post puniendi [752] sunt retributionis supplicio, nunc se ipsos afficiunt luxuriæ tormento. An non tormentum eis videtur libidini enerviter deservire? Quod enim tormentum corporis sit et contumelia, testatur Apostolus dicens, *Tradidit illos Dominus in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis* [1]: et alibi, *Quodcumque peccatum fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat* [2]. Quia quod peccatores voluptatem æstimant, hoc isti pœnam putant. Ut enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Carnem blanda refovent, animam aspera exercent. Caro delectationibus pascitur: anima amaritudinibus refovetur. Et sicut carnem dura sauciant, sic mollia spiritum necant: sicut carnem laboriosa interimunt, ita spiritum delectabilia exstinguunt: et inde in perpetuum spiritus interit, unde ad tempus caro suaviter quiescit.

5. Quia enim de luxuria et fornicatione loqui cœpimus, sciendum est quod fornicatio quadriformis intelligitur; imo in quatuor species subdividitur, in singulis autem suis speciebus cavenda prorsus docetur: quanquam una harum minoris reatus intelligitur. Prima itaque hujus quadripartitæ fornicationis species est, qua quisque mente tantum obscœnis carnis voluptatibus misceri concupiscit. De hac in Evangelio Dominus dicit: *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo* [3]. Altera autem, qua ipsius voluptatis opus concupitum copula carnali admixtus ad effectum perducit, de qua Apostolus monet dicens: *Fugite fornicationem, fratres. Quodcumque enim peccatum fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat* [4]. Tertia vero, qua terrenis desideriis æstuans, plus creaturam quam Creatorem creaturarum diligit. De hac prædictus Gentium Apostolus testatur dicens: *Et avaritia quæ est idolorum servitus* [5]. Quarta vero, qua simulacra pro Deo venerans, dæmonibus servitutem impendit. De ista autem per prophetam contra plebem Judaicam Dominus conqueritur dicens: *Quia mœchata est cum ligno et lapide* [6]. Et quidem in tribus suis speciebus, id est, in appetitu obscœnæ commixtionis, et affectu luxuriæ corporalis, atque in ambitu terrenæ felicitatis, nunc temporis fornicatio maxime viget. Sed nec quarta ad plenum exstincta est, quæ constat in simulacrorum culturis. Videmus enim quod a plerisque de specie transitur ad genus, cum quidam malæ suggestioni immoderate inhiant; ut per hanc usque ad turpem actionem perveniant. Neque enim ad mali operationem pervenissent, nisi in eis prius mala cogitatio præcessisset. Per cogitationem enim pervenitur ad actionem. Cum vero in actione positus non habeat, quæ in hoc opere sibi ministrantibus exhibeat, necesse est ut usque ad avaritiam perveniat. Cum vero neque per avaritiam quæ desideraverat suppetant ut libidini sufficienter impendat, non curat a quo hominum, vel etiam a quo dæmonum sibi tribuantur, quæ in voluptate carnis male consumantur.

6. Postquam autem omnes hos fornicationis gradus ascenderit, et per hoc in profundum peccatorum descenderit, vel potius deciderit, clauso cordis oculo vacat miser et intendit carnis voluptati, sicut equus et mulus quibus non est intellectus: et assimilatur his, *quorum carnes*, secundum prophetam, *sunt ut carnes asinorum* [7]. Asinorum siquidem petulantia talis esse probatur, ut in alio genere animalium sæpe misceantur. Carnes autem fornicantium idcirco asinorum carnibus comparantur, quod non solum naturalibus, verum etiam his qui contra naturam sunt, complexibus quandoque misceantur; quemadmodum Apostolus inhonesta hominum vitia honeste reprehendit, ut ab inhonestate ad honestatis formam multos honeste revocaret [8]. Hi etiam induuntur purpura et bysso, si possunt; si non possunt, quanto delicatius possunt: et epulantur quotidie, quanto splendidius possunt. Sed cum Joannem Baptistam Dominus de victus parcitate, et vestitus asperitate laudasset, ait, *Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt* [9]: nimirum volens intelligi, quia qui sectantur delicias carnis, regno hujus sæculi militant, non regno Dei. Sed heu! quam terribilis sententia cœlitus audita est contra mollitiem illius magnæ meretricis, quæ omnium delicatorum in se continet personam! *Quantum*, inquit vox illa cœlestis, *in deliciis fuit et glorificavit se, tantum date ei tormentum et luctum* [10].

7. Utinam tamen his deliciis, tantum mollitie

[1] Rom. I, 24. — [2] I Cor. VI, 8. — [3] Matth. V, 28. — [4] I Cor. VI, 18. — [5] Ephes. V, 5. — [6] Jerem. III, 9. — [7] Ezech. XXIII, 20. — [8] Rom. I. — [9] Matth. XI, 8. — [10] Apoc. XVIII, 7.

vestium et suavitate epularum contenta esset [765] teneritudo delicatorum Babylonis, nec alias spinas vitiorum germinaret in eis ramus voluptatis; ut hoc esset omne peccatum eorum deliciari, et non luxuriari! Nam et de magna meretrice Babylone, de cujus medio delicati isti ad seducendos electos Dei exisse videntur, forte audeam dicere : quantum vult deliciata sit, quantum purpurata sit, tantum meretrix non sit, nec secundum prophetam, divaricet *pedes suos omni transeunti* [1]. Ipsi viderint si ita exstinctus est in eis ille ingenitus et pestifer ignis, ut tot fomentis circumpositis nequeat reaccendi; præsertim ventis ex adverso spirantibus, id est, verbis et risibus lascivis tentantibus. Soleo tamen audire quod vivit semper in moriente, viget in sene, et scio quod suscitatur et exsurgit etiam sine fomite, et furit nullo irritante. Sed et hi delicati cum in comessationibus et ebrietatibus, aut in cubilibus et impudicitiis sæculi deliciantur, si quid forte adversi eis contingat, signum sibi crucis frontibus imprimunt; ac si in Crucifixi præceptis omnis eorum actio constare videatur. Sed intueamur quanta perversitas sit et abusio, ut inimici crucis Christi tueri se velint signo crucis Christi, dum secuti sunt luxuriantes contra pietatem crucis Christi, cum in periculo sunt, volentes esse defensi virtute crucis Christi. Plane inimici crucis Christi sunt amici ventris sui, quorum deus venter est; quorum idolum nummus est; quorum dulcedo vermis est : quorum gloria vanitas est; quorum omne studium pro humano favore est. Sed utquid tantopere in laude et humano favore gloriantur? Quid est enim favor humanus, nisi ventus urens, aura corrumpens, aer pestilens, latrunculus spolians, homicida insidians, coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro? Vir quippe vanus in superbiam erigitur, et vanitate sensus sui velut equo præcipiti fertur in ruinam. Hujus nimirum serpens vulnerat et subvertit vestigia; dummodo blandiens carni, animam postmodum secum transducit ad tartara.

8. Si quando vero quilibet religiosus eos corripit aut arguit ut corrigat, dicens, Quare vos ipsos seducitis et negligitis, et in vobis opera Domini non respicitis? Declinate a malo et facite bonum [2]. Quiescite agere perverse [3]. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis a via justa [4], et his similia : respondent, Numquid soli monachi, aut soli claustrales obtinebunt regnum cœlorum? nonne et sæculares? Imo et sæculares. Quid est enim quod præcepit Dominus discipulis suis in Evangelio, dicens : *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti? Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* [5]. Baptizati sumus, credimus : salvabimur ergo per fidem istam secundum verba Salvatoris. Nec attendunt quod sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est; nimis innitentes nomini fidei, et opera abnegantes. Ecce enim hodie si de mysterio fidei interrogas, omnes fere invenies christianissimos : si conscientias discutias, paucos invenies vere christianos. Totus mundus confitetur verbis se nosse Deum, factis autem negat : adeo ut qui spem pietatis videntur habere, virtutem ejus sæpius inveniantur abnegare. Scio quidem, quia confessione Domini plena est terra [6]; sed tamen audio Prophetam plangentem, quia periit fides de terra. Putas enim Filius cum venerit, inveniet fidem super terram [7]? Numquid fidem reputabit fidem istam negligentium et contemnentium, qua levius damnat cæcitatem infidelium, qua meliorem judicat credulitatem dæmonum? Dæmones enim credunt et contremiscunt : homines credunt, nec contremiscunt. Dæmones quem credunt verentur : homines dum quem credunt, non timent nec verentur, pro contemptu gravius judicabuntur. Non ergo fallamur, fratres, generali nomine fidei, quasi quæcumque fides ad justitiam debeat reputari : sed meminerimus, Doctor Gentium in fide et veritate qualem definierit fidem, qua Deo est placendum. *Fides*, inquit, *est sperandarum susbstantia rerum* [8]. Hæc est fides quæ per dilectionem operatur, ut suadente conscientia meritorum, de fide spes nascatur, fidesque supponatur velut subjectum fundamentum, cui superædificentur bona æterna, quæ sunt speranda. Sine fide ista impossibile est placere Deo; cum fide ista impossibile est displicere.

9. Nos autem, fratres, si tanquam sine fide fuerimus, Deum post tergum nostrum ponimus, ut dissimulantes timorem ejus, in vanita-

[1] Ezech. xvi, 25. — [2] Psal. xxxvi, 27. — [3] Isai. i, 16. — [4] Psal. ii, 12. — [5] Matth. xxviii, 19, et Marc. xvi, 15, 16. — [6] Jerem. vii. — [7] Luc. xviii, 8. — [8] Hebr. xi, 1.

tes potius respiciamus; quo merito nos respiciendos putamus? Imo respiciemur. Sed quo vul- A tu? *Vultus autem Domini super facientes mala*[1]. Sed quam iratus, quam terribilis, quam importabilis, tunc demum scietur quando fugient qui oderunt eum a facie ejus! Et a facie tua, Domine, quo fugient, nisi in tenebras exteriores, in illud chaos magnum et profundum, quod vitæ mortisque regionem discernit; in abyssum caliginis et sulphuris ardentis et ignis devorantis? Et quis nostrum poterit habitare cum igne devorante? aut quis sustinebit habitare cum ardoribus sempiternis? *Tunc dicent montibus, Cadite super nos; et collibus, Operite nos*[2] : levius B æstimantes absorberi a voragine inferi, quam sustinere faciem Dei irati. Fateor Sanctitati vestræ quia confundor in me ipso et erubesco, atque etiam perhorresco tam dura, sed veracia quibuslibet enuntiare. Sed vivit Dominus, non audeo palpare, non ausus sum pulvillos consuere, et omni cubito manus substernere, sciens Dominum per prophetam populo dicentem : *Popule meus, qui te beatificant, ipsi te decipiunt*[3]. Stat ad judicandum Dominus : quorum enim vitia redarguo, bona si audissem, utique laudassem.

10. Quomodo enim laudare potero eos qui C solo nomine christiani dicuntur, in vanum assumentes sibi sanctum nomen Christi, cum tota ac libera professione sectentur ea quæ huic inimica sunt nomini; qui omni specie conversationis et modo vitæ se protestantur inimicos Christi? Hæccine enim sunt, quæ in eis laudemus, videlicet habitus et incessus meretricius, sermo scurrilis, oculus impudicus, venter qui pro Deo colitur, et omnis illa vitæ contumelia, quæ publice in Dei faciem irrogatur? Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. Fodiat parietem eorum, qui ad eos prophetare missus est, et non ego, ut adhuc abominatio- D nes majores videat, quas non erubescunt coram illa tremenda majestate perpetrare. Quæ enim bona eorum efferre potero, quorum omnia exteriora opera manifestum odium Dei denuntiant, quorum vita non tentatio, non militia est adversus peccatum, sed ultronea servitus peccati; qui tam mente, quam carne videntur servire legi peccati; qui cum prudentia carnis, quæ legi Dei non est subjecta, nec enim potest, et amicitia 754 hujus mundi, quæ ambæ inimicæ sunt Deo, fœdus miserum pepigisse videntur, plane fœdus cum morte et peccatum cum inferno? O pactum, pactum miserabile, nec tamen inexorabile! Scimus enim quia scriptum est : *Delebitur fœdus vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit*[4] : quoniam *latera aquilonis civitas Regis magni*[5]. Semper quippe de numero impiorum auctus est numerus electorum.

11. Sed quid mihi, qui videor monachus, de his quæ foris sunt, judicare? Ad me ipsum anima mea turbata est. Ipsi viderint sibi : nihil mihi de aliorum conscientiis judicare, cum sciam multos in omni copia et gloria mundi temperanter et pudice vixisse; et e diverso nonnullos in habitu asperiore et victu parciore nequiter egisse. Vobis ipsis, fratres, intendite. Nolite judicare sæculares, nolite condemnare; lumbos mentis et carnis restringite, ne malum quod eis imminet per operationem, vos incidatis per cogitationem : perversæ enim cogitationes separant a Deo[6]. Alia quidem est carnis luxuria, qua castitatem corrumpimus; alia cordis luxuria, qua castitate gloriamur. Et tanto ante Dei oculos luxuriosi existimus, quanto ante oculos hominum casti apparemus, si non fuerimus. Vobis quidem, qui ab actione corporali quodammodo elongati estis, facile est opera perversa vitare : sed minus difficile est ab illicita cogitatione cor tergere. Sed tamen aliud est si cogitamus, ut adipiscamur; atque aliud, cum per cogitationem ab occulto adversario tentamur. Plerumque enim tentatur cor, et ex carnis nequitia delectatur, et tamen eidem nequitiæ ex ratione renititur; ut in secreto cogitationis et contristet quod libeat, et libeat quod contristet. Nonnunquam vero mens ita barathro tentationis absorbetur, ut nullatenus renitatur : sed ex deliberatione sequitur hoc, unde ex delectatione pulsatur; et si facultas exterior suppetat, mox effectibus exteriora vota consummat. Quod si animadversionem districti Judicis respicis, non est jam cogitationis culpa, sed operis : quia etsi rerum tarditas foras peccatum distulit, intus hæc consentientis opere voluntas implevit.

12. Sed misericordiæ Domini multæ. Sæpe enim misericors eo citius peccata cordis abluit, quo hæc exire ad opera non permittit : et cogitata nequitia quantocius solvitur, quia effectu

[1] Psal. xxxiii, 17. — [2] Luc. xxiii, 30. — [3] Isai. iii, 12. — [4] Id. xxviii, 18. — [5] Psal. xlvii, 3. — [6] Sap. i, 3.

operis districtius non ligatur; quatenus in quo usque ad opus non pervenit culpa, usque ad cruciatum, non perveniat pœnitentia : sed cogitata afflictio mentem detergat, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinavit. Cum autem quis usque ad perversa opera pervenerit per dulcedinem cogitationis, dignum est ut sequatur pœnitentialis afflictio contra dulcedinem carnalitatis. *Sint ergo lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris: et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit, sero an media nocte, an galli cantu, an mane; ut cum venerit et pulsaverit, confestim* aperiatis ei : ne forte cum pulsaveritis et clamaveritis dicentes, *Domine, Domine, aperi nobis*, dure quasi dormientibus et negligentibus respondeat, *Amen dico vobis, nescio vos* [1]; sed regni januam nobis aperiat, et secum ad nuptias introducat. Satagite igitur interesse nuptiis sponsi et sponsæ, ut videatis sponsum gaudere super sponsam, ubi sponsum millena millia dulci laudant melodia : et videatis Regem in decore suo, et possitis perenniter vivere et regnare cum Sponso; qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

DE MISERIA HUMANA, SERMO.

1. O homo, qui ex anima rationali et humana carne subsistis, conditionis miseræ repletus multis miseriis! miser et miserabilis homo, pauper, cæcus, nudus, plurimis necessitatibus subditus, ad cor tuum revertere. Quid foris vagaris? quid foris quæris? quid his carnalibus studes? quid in sæcularibus te implicas? quid vanitatibus te involvis, in inferioribus delectaris? quid ab omnibus inferioribus et superioribus elongaris, et per ea quæ foris sunt, diffunderis? Quanto magis ad mundum accedis, tanto longius a Deo recedis : quanto magis foris es sapiens, tanto magis intus stultus efficeris : quanto magis extra lucraris, tanto magis intus perdis : quanto magis in his quæ foris sunt vagaris, magis intus evacuaris : quanto magis in temporalibus es sollicitus, tanto magis es mendicus in spiritualibus. Quid est, homo, quod omnia ordinas, et te ipsum non vis ordinare? quid in omnibus es prudens, et circa temetipsum es insipiens? quid est quod ad omnia quæ foris sunt sollicitus es bona facere, et temetipsum sinis esse malum semper et inutilem? Dormit in te spiritus Dei, et vigilat in te spiritus mundi. Vacat in te ratio, viget in te sensus : exstinguitur in te Spiritus Dei, dominatur in te amor mundi : fervet in corde tuo amor terrenorum, et moritur in te amor æternorum bonorum : mundum diligis, et Deum relinquis : omnium recordaris, et te ipsum oblivisceris : quæ super terram sunt desideras et diligis, cœlestia vero non curas : appropinquas ad interitum, et elongaris a salute : curris ad diabolum, et elongaris a Deo. Redi, redi, prævaricator homo, ad cor, quia loquitur Deus pacem eis qui convertuntur ad cor. Omnia mundi hujus tibi dedit Deus : et tu propter omnia relinquis eum. Omnia propter te fecit Deus : et tu propter omnia dimittis te ipsum. Propter omnia quæ occurrunt tibi, dimittis Deum; et idcirco omnia dimittunt te. Propter creaturas relinquis Creatorem; et ideo contra te insurgent omnes creaturæ. Quia offendendo Creatorem, offendisti omnem creaturam; ideo creaturæ quæ factæ sunt in ministerium et utilitatem tuam, convertentur in vindictam et pœnam tuam. Et væ tibi erit sine fine, quia noluisti habere bonum sine fine.

2. Recognosce itaque, homo miser, recognosce temetipsum. Recogita quia nihil fueris : attende quod vilis et malus es; considera quid

[1] Luc. XII, 35, 36, 39, 40; Matth. XXV, 11-13, et XXIV, 42, 44.

futurus es. Plange, homo miser, plange incessanter [736] peccata tua. Dele lacrymis malitias et A miserias tuas, quia voluntate propria peccasti. Displiceat tibi super omnia, displiceat tibi toto corde et continuo displiceat tibi, quod Dominum immensæ majestatis habentem potestatem omnis carnis, et mittere corpus et animam in gehennam, ausus fuisti offendere. Amarescat tibi amarissime cor tuum, quod Deum summum patrem incomprehensibilis bonitatis, qui benignus et misericors est super ingratos et malos, voluntarie, libenter, ac delectabiliter offendisti. Totus displiceas tibi, ut totus possis placere ei qui est summus, verus et solus Deus : cui B nemo placet, nisi qui sibimetipsi displicet; et nemo ei displicet, nisi qui sibimetipsi placet. Dissipat namque Deus ossa eorum qui hominibus placent [1]. Et quod altum et pulchrum est apud homines, abominabile est apud Deum. Mirum est de te, homo miser, quod ad mala sis totus avidus, totus promptus, totus facilis, totus sapiens, et totus sollicitus : ad bona autem es totus durus, totus piger, totus tepidus, totus stultus, totus incredulus et rebellis. Unde tibi hoc, nisi a carne quam diligis et sequeris? Quia vero carnem diligis, carnem sequeris : et quia carnem sequeris, opera carnis facis, et cum ea C punieris. Carnis tuæ fructus est libido, concupiscentia, invidia, infirmitas, id est fragilitas et dolor, vermis, putredo fetens, et fetidus fetor.

3. Tu ipse es tenebris ignorantiæ sic excæcatus, ut nescias quid sis? non attendis quo vadis, non animadvertis factum tuum, neque insidias inimici et tentationes ejus fraudulentas intelligis. Totus negligens es, nec cogitas quo tendere debes : viam nescis, et non inquiris. Grandis namque tibi restat via. Sollicite tibi quæris cibum, vestitum et requiem, et omnes carnis necessitates, quando indiges : de vita vero et salute animæ tuæ supertepens non curas, licet D semper indigeas, plenus nequitiis et malitia. Miser homo, ut miserum pascas corpus et vestias, et carnis voluptatibus quæ post paucos dies a vermibus devorabitur, satisfacias, sollicitus laboras, discurris, vigilas, et somnum non capis oculis, ut repleas ventrem : et pro anima tua, quæ Deo præsentanda est in cœlis, cur non sollicitus fatigaris, ut ipsam pascas bonis operibus, et induas virtutibus, ne appareat nuditas ejus? Homo tristis, quæris semper implere ventrem; cur non pascis animam esurientem? De vase stercorum semper curas, et de Dei imagine cur non curas? Pascis sterilem, et quæ non parit : animam autem esurientem non satias bonis. Væ tibi erit, quia anima tua propter famem in te deficiet. Væ tibi est, et væ tibi erit, quia reddis quæ sunt Cæsaris Cæsari, et non reddis quæ sunt Dei Deo : et ideo maledictus es a Deo, et confunderis ab eo.

4. Vide, miser homo, quia totum est vanitas, totum stultitia, totum dementia, quidquid facis in hoc mundo, præter id solum quod in Deum, et propter Deum, et ad honorem Dei facis. Quidquid sine Deo facis, totum est malitia et vanitas; quia nihil est bonum sine summo bono. Et magna miseria hominis est cum illo non esse, sine quo non potest esse. Unde, homo miser, qui ad similitudinem et ad imaginem Dei creatus es, et propter nimiam charitatem Domini nostri Jesu Christi a morte æterna turpissima redemptus es, et liberatus es, et ad videndum claritatem summi Dei sola inæstimabili misericordia sua vocatus es, et plurimis beneficiis, ex quo esse cœpisti, ab altissimo Patre totius bonitatis ad vitam æternam habendam per unicum Filium suum invitatus es : miser homo, recognosce hunc honorem, intellige dignitatem tuam, qui a tanta majestate honoratus es. Æternus enim Deus et immensus creavit te, formavit te, redemit te, et invitavit te. Maximus honor et amplus amor. Cognosce, o homo, honorem tuum, et curre gratias agens ad invitatorem tuum; ne forte, si ingratus ire nolueris, aut villa, aut boves, aut uxor te impedierint, iratus Dominus jubeat te succidi, et tibi ostium vitæ æternæ in perpetuum claudat. Cognosce ergo, o homo, honorem tuum, et honora Creatorem tuum.

5. Sed, heu! hodie potest recte dici : *Homo cum in honore esset, non intellexit : comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* [2]. Dignum certe et justum est ut qui socius noluit esse Angelorum, fiat similis jumentorum : et qui destruxit in se imaginem et similitudinem Dei, dignum est ut imago et similitudo jumentorum adhæreat ei. Cognosce te ergo, o homo miser, cognosce te meliorem avibus, meliorem cunctis animantibus. Noli esse similis jumentis insipientibus, quæ solam vitam præsentem cogitant; quæ tantum carnalia et temporalia diligunt, quia nec alia sciunt. Homo,

[1] Psal. LII, 6. — [2] Psal. XLVIII, 13.

non te subjicias carni, non sis amator mundi: [737] non te sustineas esse filium diaboli, propter A honorem potentissimi et sapientissimi et incomprehensibilis Patris tui altissimi Dei æterni: propter nomen Dei admirabile non te constituas adversarium et homicidam tui: propter amorem benignissimi Dei non te facias inimicum omnipotentis Dei: propter unigenitum et dilectum Filium ejus Jesum Christum non te facias socium dæmoniorum, et combustionis ignis æterni: qui redemptus es pretiosissimo sanguine Agni immaculati, noli tantum pretium vilipendere, quod pro te Dei Filius dignatus est exsolvere, ne sempiternis involvaris incendiis. Tunc enim B pœnam maximam habebis sine remedio, tunc dolorem inopinabilem patieris sine fine, et tormento plenus eris. Nunquam tamen alleviaberis; quia qui non flevit, quando erat tempus flendi, æterno luctu lugebit, sed sine fructu.

6. Redi ergo ad te, homo, redi ad spiritualia, redi ad æterna et cœlestia gaudia; redi, miser, redi ad Filium: nec tardes converti ad eum, qui te sua potestate et sua fecit sapientia, redemit sua inenarrabili bonitate, ad se vocavit et exspectat adhuc quotidie ut te coronet. Quid quæris extra illum? quid desideras præter illum? quid tibi placet sine ipso? Ipse fecit omnia, C ipse habet omnia, ipse est omnia. Quodcumque bonum cupis, quodcumque pulchrum quæris, quodcumque dulce et delectabile requiris, totum in ipso invenies, et in ipso perfrueris. Si gaudere vis, ipse gaudium est: si te pugnare delectat, ipse palma est: si coronari vis, ipse corona est: si vincere cupis, ipse victoria est: si potentiam desideras, ipse potentia est: si fortitudinem quæris, ipse fortitudo est: si justitiam vis habere, ipse justitia est: si amas sapientiam, ipse fons sapientiæ est: si charitatem vis, Deus charitas est: si divitias appetis, ipse dives est: si pulchritudinem vis habere, summa D pulchritudo ipse est: si plenitudinem quæris omnis boni, ipse plenitudo est: si gloriam et honorem cupis, vera gloria et summus honor Deus est: si pacem vis, pax æterna ipse est. Quidquid boni quæris, summum bonum, et omne bonum ipse est. Imo semper est totus desiderabilis, totus dulcis, totus amabilis, totus suavis et totus delectabilis. Ipse semper ubique totus est. Ubicumque fueris sine ipso, male eris, et male tibi erit: et ubicumque fueris cum ipso, bene eris, et bene tibi erit.

7. Subjice itaque te totum ei, qui te totum fecit, a quo omnia habes; cujus gratia omni momento uteris. Servi semper ei qui non patitur omnia nocere tibi, quæ semper nocerent tibi libenter, sive infirmitates, sive homines, sive bestiæ, vel dæmones, vel quæcumque alia. Servi semper ei, qui non sinit te cadere in omnia peccata, quia non permittit ut inferas tibi omnia mala ac damna, quæ libenter faceres. Totus semper ama Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, solum, verum, et summum bonum; qui semper solus vere et summe te diligit. Placeat igitur tua voluntas ei: et voluntas ejus semper placeat tibi. Semper concorda te cum eo; semper sequere ejus voluntatem in omnibus, qui semper bonum tuum vult, qui nihil aliud curat nisi salutem tuam, cujus voluntas ad miserandum tibi est benevola, et delectatur benefacere tibi. Numquid putas te ipsum magnum amicum tibi? Magis amicus est Deus tibi, quam tu ipse tibi; quoniam magis ipse diligit te, quam tu temetipsum. Numquid credis alterius auxilium fortius, aut alterius consilium utilius? Erras si id credis. Stultissimus et dementissimus es, quia tua desideria vel aliorum sequeris, et illius consilium dimittis, qui semper est amicus dulcis, sapiens et pius consiliarius et Salvator, et super omnia adjutor fortis et potens, pater futuri sæculi, et princeps pacis. Amen.

DE SEPTEM DONIS SPIRITUS SANCTI,

SERMO.

1. Prima gratia est timor Domini. Qui hanc [767] habet gratiam, omnem odit iniquitatem, juxta A illud Psalmistæ, *Iniquitatem odio habui, et abominatus sum* : et alio loco, *Omnem viam iniquitatis odio habui* [1]. Scriptum namque est, *Timor Domini odit malum* [2] : et item, *Time Deum, et recede a malo.* Et de Job dicitur : *Vir timens Deum, et recedens a malo* [3]. Sine hac gratia, prima gratiarum, quæ totius religionis exordium est, nullum bonum pullulare vel manare potest. Sicut enim securitas vel desidia causa est et mater omnium delictorum, sic timor Domini radix et custos omnium bonorum : unde scriptum est, *Si non in timore Domini tenueris* B *te instanter, cito subvertetur domus tua* [4]. Omne namque virtutum ædificium illico vergit in præcipitium, si hujus gratiæ amiserit præsidium. Unde Salomon ait : *In timore Domini esto quotidie, quia habebis spem in novissimo, et præstolatio tua non auferetur* [5]. Hinc et Apostolus : *Cum metu et tremore vestram salutem operamini* [6]. Et quid plura ? Connexa sunt timor et religio, nec manere potest alterum absque altero. Unde Cornelius, vir religiosus ac timens Deum [7], et Simeon justus et timoratus [8]. Unde Salomon : *Deum*, inquit, *time, et mandata ejus* C *observa* [9]. Hunc vero sic habere debemus, quomodo asserit se habuisse Job beatissimus. Semper quasi tumentes super se fluctus Deum timuit [10]. Per hunc timorem Dei universa deserimus, mundo abrenuntiamus, nosque ipsos, sicut Dominus ait, abnegamus nobis. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum* [11]. Iste ergo divinus timor, qui eum quem perfecte imbuit, paupertati subjicit, et a malo dividit, ita est primus in ordine gratiarum, sicut paupertas in serie beatitudinum : de qua Dominus in cæterarum fundamento virtutum eam ponens, ait, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum* [12].

2. Secundum charisma est Spiritus pietatis, illi secundæ quæ in Evangelio ponitur beatitudini simile, de qua Dominus sic ait : *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram* [13]. De talibus Dominus in Isaia ait : *Spiritus Domini super me, ad nuntiandum mansuetis misit me* [14]. Moyses quoque mitissimus erat super omnes homines qui morabantur in terra [15]. De talibus Job dicit : *Dominus ponit humiles in sublime; et mœrentes erigit sospitate* [16]. Unde et illud de Domino dicitur : *Humiles spiritu salvabit* [17]. E contra de superbis dicitur : *Dominus superbis resistit* [18]. *Ante ruinam exaltatur cor* [19]. Superbia de supernis ad ima præcipitat, humilitas de imis ad superna elevat. Angelus enim in cœlo superbiens, ad tartara corruit : homo in terra se humilians, ad cœlos ascendit. Tanto vero quisque debet esse humilior, quanto est sublimior. Unde scriptum est : *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam* [20]. Hinc ipse Dominus ad discipulos ait, *Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus* [21] : item, *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus* [22] : item ipse dicit, *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* [23]. Sine hac humilitatis virtute reliquæ virtutes nequeunt prodesse. Unde beatus Gregorius ait [24] : « Qui » virtutes sine humilitate congregat, est quasi

[1] Psal. CXVIII, 128, 163. — [2] Prov. VIII, 13. — [3] Job I, 1. — [4] Eccli. XXVII, 4. — [5] Prov. XXIII, 17. — [6] Philipp. II, 12. — [7] Act. X, 22. — [8] Luc. II, 25. — [9] Eccle. XII, 13. — [10] Job XXXI, 23. — [11] Luc. IX, 23. — [12] Matth. V, 3, et Luc. VI, 20. — [13] Matth. V, 4, et Psal. XXXVI, 11. — [14] Isai. LXI, 1. — [15] Num. XII, 13. — [16] Job V, 11. — [17] Psal. XXXIII, 19. — [18] Jacobi IV, 6; Prov. III, 34, et Petr. V, 5. — [19] Prov. XVI, 18. — [20] Eccli. III, 20. — [21] Matth. XX, 26. — [22] Luc. XVII, 10. — [23] Matth. XI, 29. — [24] Homil. 7 in Evang.

» qui in ventum pulverem portat. » Sicut enim [789] pulvis venti validi flatu dispergitur, sic omne A bonum sine humilitate inanis vento gloriæ rapitur. Multo etiam melius est peccatorem esse humilem, quam justum arrogantem. Quod a Domino evidenter ostenditur, ubi Publicanus et Pharisæus in exemplum adducuntur [1], sicut quidam sapiens ait : « Melior est in malis factis » humilis confessio, quam in bonis factis super- » ba gloriatio. »

3. Tertium donum est Spiritus scientiæ, de quo Salomon ait : *Qui addit scientiam, addit et dolorem* [2]. Vera namque scientia est, scire nos mortales et caducos et fragiles esse, et in hoc B exsilio, et in hoc ergastulo, in hac peregrinatione, in hac valle lacrymarum dolendum et lugendum esse. Unde dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono congruenti : *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* [3]. Item : *Væ vobis qui nunc ridetis, quia plorabitis* [4]. Hinc Salomon ait : *Risus dolori miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat* [5].

4. Quarta gratia est Spiritus fortitudinis, quartæ in Evangelio beatitudini similis, de qua dicitur : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* [6]. Qui enim justitiam esurit et sitit, contra quælibet adversa fortis, C insuperabilis et imperterritus existit. Unde Salomon ait, *Justus ut leo confidit, et absque terrore erit* [7] : item, *Non contristabitur justus quidquid ei acciderit* [8]. Hoc spiritu erant præditi omnes de quibus loquitur Apostolus : *Sancti ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus et in speluncis et in cavernis terræ* [9]. Hæc et Apostolus ipse, qui ait : *Quis nos separabit a charitate* D *Christi? tribulatio* [10] ? etc. Iste spiritus omnem alienam malitiam sustinet, et adversus hostiles insidias instruit et munit. Unde sponsus in sponsæ præconio ait : *Pulchra es, amica mea, suavis et decora sicut Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata* [11].

5. Quintum donum est consilii Spiritus, qui aliis facit ita compati et misereri, illi competens, de qua dicitur, quintæ beatitudini : *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* [12]. Hinc et Salomon ait : *Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur* [13]. Hanc principaliter trifariam exercemus : vel quando sex ejus quæ in Evangelio leguntur opera implemus [14], vel quando delinquentes corrigere et ad bonum reducere studemus, vel quando injurias nobis illatas facile indulgemus. Iste secundus clementiæ modus, sive consilii Spiritus, Deum fecit semetipsum exinanire, formam servi accipere, scilicet, ut sic posset ovem errantem corrigere, et ad proprium ovile reducere. Unde Apostolus ait : *Semetipsum dedit pro peccatis nostris, ut nos eriperet de præsenti sæculo nequam* [15]. Huic consulendi modo sic oportet insistere, ut injungitur ab Apostolo monente : *Insta opportune, importune* [16]. Est et alius consulendi modus, scilicet discretionis virtus, qua veras a palliatis atque simulatis virtutibus discernimus ; qua etiam ipsum satanam hypocrisis auctorem dignoscimus. *Ipse enim satanas*, ut ait Apostolus, *transfigurat se in angelum lucis* [17]; et juxta beati Cypriani dictum, ministros injustitiæ subornat, noctem afferentes pro die, interitum pro salute. Ista quidem cæterarum virtutum magistra ac domina, omnes alias proinde temperat ac superne gubernat, et ne ultra vel citra evagentur licenter, imperialiter ac discrete conservat. Unde Boetius : Virtutes medium tenent. Si vel ultra, vel infra, quam oportuerit, fiat, a virtute disceditur.

6. Sexta gratia est Spiritus intelligentiæ, illi sextæ beatitudini congruus : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* [18]. Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica ac divina liquide intelligere nequit. Nam scriptum est : *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu* [19]. Unde Salomon : *Abominatio Domini, cogitationes malæ* [20]. *Perversæ cogitationes separant a Deo* [21]. Qui ergo vult sincerum ac lucidum intellectum habere, pravarum cogitationum phantasias ac nebulas studeat effugare,

[1] Luc. XVIII. — [2] Eccle. I, 18. — [3] Matth. V, 5, et Isai. VI, 2. — [4] Luc. VI, 25. — [5] Prov. XIV, 13. — [6] Matth. V, 6. — [7] Prov. XXVIII, 1. — [8] Id. XII, 21. — [9] Hebr. XI, 36-38. — [10] Rom. VIII, 35. — [11] Cantic. VI, 3. — [12] Matth. V, 7. — [13] Prov. XXII, 9. — [14] Matth. V, 4-10. — [15] Galat. I, 4. — [16] II Tim. IV, 2. — [17] II Cor. XI, 14. — [18] Matth. V, 8, et Psal. XXIII, 4, 5. — [19] Sap. I, 5. — [20] Prov. XV, 26. — [21] Sap. I, 3.

et omni diligentia et cautela cor servare. Unde Salomon : *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit*[1].

7. Septimum donum est Spiritus sapientiæ, quidam internus sapor, ac suavissimus gustus. Unde Psalmista, *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus*[2] : et iterum, *Vacate et videte*[3] : et iterum, *Accedite ad eum, et illuminamini*[4]. Hoc divinæ sapientiæ interno gustu superna prælibamus, videlicet contemplantes quam amœnum sit angelicis cœtibus interesse, ubi nil poterit quod displiceat, esse; nil quod placeat, abesse. Ista septima gratia illi veræ beatitudini

760 congruit, de qua ait Dominus : *Beati pacifici,*
A *quoniam filii Dei vocabuntur*[5]. Qui enim mentem pacificam et serenam habent, de supernis dulcius sapiunt, et subtilius vident. Nam quisquis sapientior eo probatur esse sapientior. Unde Salomon : *Doctrina viri per patientiam dignoscitur*[6]. De talibus alibi dicitur : *Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum*[7]. Hæ septem gratiæ sunt septem mulieres, virum unum apprehendentes ; septem spiritus super florem requiescentes ; septem in candelabro lucernæ fulgentes ; septem in lapide oculi ; septem spiritus ante thronum Dei.

DE DUODECIM PORTIS JERUSALEM,

SERMO.

Hic Sermo in manuscripto Cartusiæ Coloniensis (ex quo eum eruit Horstius) præfert nomen S. Bernardi abbatis, cui tamen non videtur tribuendus.

1. *Contendite intrare per angustam portam, quia arcta et angusta est porta quæ ducit ad vitam*[8]. O quam terribiliter et salubriter vox ista summæ Veritatis tardos et tepidos viatores, pusillanimes et desides ascensores terruit, quæ ipsis etiam perfectissimis discipulis libero volatu cœlestem Jerusalem intraturis contentionem, portæ singularitatem, ingressus difficultatem, electorum paucitatem interposuit! *Arcta est*, inquit, *via, quæ ducit ad vitam.* Arcta est siquidem in peccatorum ablutione, sed multo arctior in carnis animæque separatione : arctissima vero in extrema Judicis examinatione. Attamen benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, et Deus totius consolationis[9], qui terrori consola-

B tionem miscuit, ne desperaremus, angustiæ latitudinem opposuit; ut præsumamus, præsumendo curramus, currendo præveniamus. Nam alibi ipse Dominus ait : *Dico vobis, multi ab oriente et occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac et Jacob in regno cœlorum*[10]. Propheta quoque et præco veritatis, homo secundum cor Dei, David dicit, *Dicant qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos; a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari*[11]; per solis ortum nobis designans innocentiam; per meridiem, justitiam; per occidentem, pœnitentiam;
C per aquilonem, misericordiam.

2. Ab oriente, id est, per portam innocentiæ Innocentes sunt ingressi ; qui ante scientes

[1] Prov. iv, 23. — [2] Psal. xxxiii, 9. — [3] Psal. xlv, 11. — [4] Psal. xxxiii, 6. — [5] Matth. v, 9. — [6] Prov. xix, 11. — [7] Psal. cxviii, 165. — [8] Luc. xiii, 24, et Matth. vii, 13, 14. — [9] II Cor. i, 3 ; Ephes. i, 3, et I Petr. i, 3. — [10] Matth. viii, 11. — [11] Psal. cvi, 6, 7.

mori quam loqui, pro Domino sunt trucidati. 701 Per hanc portam ingrediuntur parvuli, per Baptismum renati : qui Sacramento regenerationis accepto, si mox, aut paulo post a corpore solvuntur, procul dubio in cœlestem Jerusalem per portam innocentiæ ingrediuntur. A meridie, id est, per portam justitiæ, Apostoli et martyres sunt ingressi. Et recte perfecti omnes meridiei comparantur, quia et ibi morosior est statio solis, et ferventior ardor caloris, et copiosior splendor lucis. Sol justitiæ in ipsis non occidit, nec tepescit; sed invalescit et incalescit, sicut scriptum est : *Sapiens sicut sol permanet : stultus ut luna mutatur* [1]. Porro splendor operis, fervor dilectionis quantus in ipsis fuit sanctis elucescit, nec tam indiget expositione quam imitatione. Ab occidente, id est, per portam pœnitentiæ, Maria Magdalena est ingressa, quæ merito peccatorum suorum ante fuerat habitatio dæmonum : sed respectu divinæ gratiæ postmodum compuncta, flendo et pœnitendo, Salvatoremque suum singulari amore colendo, facta est sancti Spiritus templum. Per hanc etiam portam ingrediuntur pœnitentes, qui quasi in occiduis partibus conversantes, et de interioribus tenebris ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine properantes; cum a Sole justitiæ illustrantur, si omnibus pompis satanæ, et operibus tenebrarum perfecte abrenuntiant, in supernam Jerusalem per portam pœnitentiæ intrant. Ab aquilone, id est, per portam misericordiæ, ingressus est Latro ille evangelicus, qui de profundo iniquitatis et ignorantiæ, sola Dei bonitate eductus in ipso mortis articulo, ab ore putei gehennæ in deliciosam paradisi amœnitatem est reductus. Per hanc portam ingrediuntur forsitan et illi, qui per totam vitam suam flagitiis et iniquitatibus servientes, cum morti pro suis sceleribus addicuntur, si plenam satisfactionem de malorum suorum perpetratione per veram cordis contritionem offerunt Deo, in cœlestem Jerusalem per portam misericordiæ quandoque intraturi sunt. Scriptum est enim, Quacumque hora peccator ingemuerit, salvus erit [2] : et alibi, Ubi te invenero, ibi te judicabo [3] : iterum, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies* [4]. Restat ergo videndum, istæ quatuor quam contrariæ et quam

A oppositæ sibi inveniantur : videlicet innocentia, pœnitentiæ; justitia, misericordiæ; et e converso. Nam qui innocens est, non quærit pœnitentiam : et qui pœnitens est, non habet innocentiam. Similiter qui justus est, non advocat misericordiam : et qui miser est, non possidet justitiam.

3. Jam vero considerandum nobis est, et delectabiliter recolendum, quid Joannes apostolus, Christi familiaris, amicus inter cæteros dilectus, et mysteriis cœlestibus ultra omnes imbutus, de hac gloriosa et æterna civitate dicat. *Ab oriente*, inquit, *ejus portæ tres, et a* B *meridie portæ tres, et ab occidente portæ tres, et ab aquilone portæ tres* [5]. Orientalis plaga tres portas habere describitur. Innocentia tripartita esse dignoscitur. Est enim innocentia secundum potestatem, et est innocentia secundum ætatem, et est innocentia secundum voluntatem. Potestativam innocentiam Christus habuit, qui solus veraciter dicere potuit, *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* [6] : et de quo scriptum est, *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* [7]. Peccatum quippe nec contraxit, nec commisit : quia et illa ejus nativitas qua de Patre Deo ante C sæcula genitus est Deus, est ineffabilis; et illa nihilominus, qua de Matre Virgine in fine temporum natus est homo, est incomprehensibilis : ejus quoque vita, qua in mundo conversatus est, exstitit singularis. Potestativa innocentia, id est prima innocentiæ porta, cæteris est clausa, sed soli Christo aperta; testante Ezechiele propheta : *Porta*, inquit, *orientalis omnibus claudetur; solus enim princeps ingredietur et egredietur per eam* [8]. Innocentiam secundum ætatem illi possident, qui tam per imbecillitatem corporis, quam per indiscretam simplicitatem cordis malum perpetrare nesciunt, nec D possunt. Innocentia secundum voluntatem illorum est, qui etsi in levibus quibusdam peccatis (sine quibus hæc vita, aut vix aut nullatenus transigi potest) aliquando delinquunt, innocentiæ tamen puritatem in bona voluntate conservant. Prima igitur innocentia est malum facere non posse : altera, malum facere nescire : ultima, facere malum nolle.

4. Sequitur : *Et a meridie portæ tres*. Meridiana porta, per quam designatur justitia, tres

[1] Eccli. xxvii, 12. — [2] Ezech. xviii. — [3] Eccle. xi, 3. — [4] Psal. l, 19. [5] Apoc. xxi, 13. — [6] Joan. xiv, 30. — [7] I Petr. ii, 22, et Isai. liii, 9. — [8] Ezech. xliv, 1-4.

portas habet : quare et ipsa justitia tripartita est. Est enim justitia secundum debitum, et est justitia secundum meritum, et est justitia secundum propositum. Justitia secundum debitum est omnium fidelium, maxime monachorum; quia de die in diem satagunt reddere vota, quæ distinxerunt labia sua, prophetæ consilium sequentes qui dicit : *Vovete et reddite Domino Deo vestro* [1]. Justitia secundum meritum illorum est, qui pene illicita nulla committunt, nec tamen licitis uti volunt; sed ea quæ retro sunt obliviscentes et ad anteriora sese extendentes, per sancta desideria indefessis fidei passibus, quotidianisque profectibus, ad perfectionis culmen ascendunt. Revera hi tales tam feliciter quam fiducialiter dicere possunt, *Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor Domino : hæc porta Domini;* non innocentes, non miseri, non pœnitentes, sed *justi intrabunt in eam* [2] : et illud, *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : de reliquo reposita est mihi corona justitiæ* [3]. Justitiam secundum propositum illi retinent, qui quamvis superfluis cogitationibus affligantur, et illecebrosis cupiditatibus abstrahantur; dum tamen peccato pro viribus resistere curant, suique propositi vigorem inviolabili tenore conservant, dum cuncta adversantia evenire pro suis meritis sibi humiliter confitentur, omnia sibi in bonum cooperari creduntur. De talibus enim scriptum est : *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his quis secundum propositum vocati sunt sancti* [4].

5. Sequitur : *Et ab occidente portæ tres.* Occidentalis plaga, per quam designatur pœnitentia, tres portas habere scribitur, quia pœnitentia tripartita esse dignoscitur. Est enim pœnitentia gratuita; et est pœnitentia spontanea; et est pœnitentia coactitia. Pœnitentiam gratuitam Joannes Baptista et plus quam propheta exhibuit : qui a Propheta prænuntiatus, ab archangelo Gabriele promissus; et a Spiritu sancto in utero sanctificatus, cunctisque mortalibus, qui ante eum fuerant, veridica Salvatoris voce est prælatus. Hic talis et tantus cum esset, sicut de Justo legitur [a], plus appetiit mala mundi perpeti quam laudes : malens pro Deo fatigari laboribus, quam vitæ hujus blandimentis perfrui, et soli Deo vacare cupiens, relicta 762 domo rebusque patris, desertum petiit, et pene A admirabilem pœnitentiæ formam posteris sequendam proprio exemplo reliquit. Hæc pœnitentia idcirco gratuita vocatur, quia gratis suffertur, imo offertur; quia pœnitentiæ regula est, ut qui illicita nulla commisit, licitis utatur ut sibi placuerit. Spontaneam pœnitentiam illi habent, qui post commissa peccata, post perpetrata flagitia, cum a Sole justitiæ illustrantur, jam non ex necessitate, sed ex voluntate sua Domino confitentur : voluntaria solertia caventes, ut non regnet peccatum in eorum mortali corpore, sed regnet justitia : et qui prius B exhibuerant sua membra servire immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem, nunc exhibent ea servire justitiæ in sanctificationem; et qui filii noctis erant dum opera tenebrarum sectabantur, per dignos fructus pœnitentiæ, filii lucis efficiuntur. Coactitia pœnitentia est tepidorum, et mei similium : qui nullo igne charitatis accensi, nullo fervore devotionis animati, spiritum libertatis nondum sequuntur; sed in corpore consuetæ pusillanimitatis sese versantes, spiritu servitutis iterum deprimuntur, et ad explendum regularium observantiarum debitum modum vix prælatorum severitate compelluntur. C Nullatenus tamen de talibus desperandum est; quia si susceptum semel christianæ servitutis jugum patienti perseverantia ferant, in patientia sua possidentes animas suas, in cœlestem Jerusalem per portam pœnitentiæ intrant.

6. Sequitur : *Et ab aquilone portæ tres.* Aquilonaris plaga, per quam designatur misericordia, tres portas habet : quarum una est exterior, altera interior, tertia posterior, id est, ultima. Exterior est in eleemosynarum distributione : quia mundi hujus amatores Christum duntaxat in fundamento habentes, quamvis rerum temporalium lucris toto mentis deside- D rio inserviant, et per omnia carnis suæ voluptatibus obedire non timeant, hora mortis instante, dum peccatorum suorum respectu, et sempiternæ ultionis metu introrsum concutiuntur; quæ injuste acquisierant, et illicite possederant, pro salute animarum suarum egenis et pauperibus Deoque famulantibus erogant. Credendum est itaque eos qui ejusmodi sunt, sanctæ Ecclesiæ suffragiis, atque etiam fidelium beneficiis multum juvari, dum ab eis recipiunt

[1] Psal. LXXV, 12. — [2] Psal. CXVII, 19, 20. — [3] II Tim. IV, 7, 8. — [4] Rom. VIII, 28.

[a] Scilicet de S. Benedicto, Dialog. S. Greg. lib. 2, cap. 1.

opem intercessionis, quos secundum Domini 766 præceptum sibi fecerant amicos de mammona A iniquitatis, ut ab eis reciperent æterna, quibus largiti sunt temporalia. Interior porta dicitur oris confessio : quia hoc habet fides catholica et pietas christiana, quoniam peccatorum quisque, quamlibet immundus, quamlibet sit sceleratus, si instante mortis periculo per veram confessionem emundatur, pœnas æterni incendii nullatenus est intraturus; quia si omnia in confessione lavantur, profecto confitentes a regno misericordiæ non excluduntur. Dicit enim propheta : *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi. Dixi, Confi-* B *tebor adversum me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei* [1]. Posterior misericordiæ porta vocatur contritio cordis; quia cum respectu summæ clementiæ cor peccatoris compungitur, oculis divinæ pietatis quasi sacrificium vespertinum offertur. Ille quoque, cujus natura pietas, cujus opus misericordia est, multos de talibus salvare creditur. Hæc porta idcirco posterior appellatur, quia post omnes alias succurrere probatur. Nam si largitio elemosynarum non adsit, et oris confessio desit; Deus tamen qui absconditorum est cognitor, cor contritum et humiliatum non spernit, sed spiritus humiliati sacrificium quandoque libens suscipit, juxta quod sancti Spiritus organum ait : In quacumque hora ingemuerit peccator, salvus erit [2].

IN CANTICUM B. VIRGINIS MARIÆ,

SERMO.

Hunc sermonem Horstius excepit ex codice manuscripto monasterii Horti-Mariæ ordinis Cisterciensis, qui Bernardum auctorem exprimit, ut et noster Gemmeticensis, ex quo prodit emendatior : tametsi Bernardi venam haud omnino assequitur.

1. *Magnificat anima mea Dominum.* Magni- C ficat voce, magnificat opere, magnificat affectu. Magnificat laudando, amando, prædicando. Magnificat, laudandi, amandi et magnificandi formam simul et materiam dando. *Magnificat anima mea Dominum :* quia magnifice a magnifico Domino magnificata est. In primis ad imaginem et similitudinem Dei anima mea mirabiliter a Domino creata est; sed postea in Adam miserabiliter deformata, nunc mirabilius, gloriosius et magnificentius a Domino renovata est. *Magnificat anima mea Dominum.* Magnificat omnis creatura Dominum, sed amplius super omnem creaturam anima mea Dominum magnificat. In omni enim creatura nihil tam magnifice fecit Dominus, sicut animam meam. Sed Dominus est : sicut voluit, sic factum est. *Magnificat anima mea Dominum.* Dominum magnifica, non temetipsum. Qui semetipsum magnificavit, quantum in ipso fuit, Deum exhonoravit : et ideo non se exaltavit, sed præcipitavit. Tuum est te ipsum humiliare, Domini exaltare.

2. *Et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Vide qualis ordo. Prius citharam, postea psalterium tetigit; prius animam, postea spiritum posuit : non enim prius quod spirituale, sed quod animale; deinde quod spirituale. *Et*

[1] Psal. XXXI, 5. — [2] Ezech. XVIII.

exsultavit spiritus meus, extra omnem creatu- 763 ram, extra se ipsum etiam præ immensitate A gaudii saltavit. In quo? Non in me; sed *in Deo* creatore meo, cognitione et amore ejus fervendo : et hoc non per me, sed mediante et salvante me *Salutari meo* Jesu filio meo, singulariter meo. Meus est Deus, meus Salutaris, meus est filius. Omnium quidem et mei conditor est, sed mei solius filius est : et me mediante omnium salus est. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* Non auderet ancilla sua nec oculos ad eum levare, nisi ipse prior ad ancillam suam dignaretur respicere. Ab illo prius respexit super nos misericordia, quia nos nimis despectos B nostra reddiderat miseria. Me autem inter omnes specialiter respexit, cui super omnes singulare privilegium concessit. Et vide, quia non fuit contenta dicere, *respexit* me; aut, *respexit* ancillam suam; aut, *respexit humilitatem* meam; sed semetipsam depressit valde, et firmissima locavit fundamenta, ubi tantæ magnitudinis et pulchritudinis firmiter exciperet, et servaret ornamenta : *Respexit,* inquit, *humiliatem ancillæ suæ.* Singula verba suo pondere libranda sunt. Sunt enim ancillæ, sed non humiles. Ancilla fuit Agar, sed superba : dominam suam despexit [1]. Sunt multæ satis humiles, sed non C usque ad ancillas : sed multæ humiles etiam ancillæ, sed non Domini. Humilitas ergo contemptum sui : ancilla famulatum sua devotione commendat. *Respexit humilitatem ancillæ suæ.* Respiciendo me per gratiam suam, et humilem me fecit, et ancillam suam. Suam, inquam, suam me fecit, qui de me et in me suum speciale opus fecit.

3. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* O dilatatum cor! quam perlucidis oculis omnem subito creaturam in vera beatitudine collocandam simul aspexisti! *Ecce,* inquit. Intuentis est hoc verbum et demonstran- D tis. Ecce video quod futurum sit de me, quis fructus procedet ex me, quot et quanta bona, non mihi soli, sed omnibus generationibus pervenient per me. *Beatam me dicent omnes generationes.* Beatam me non dicerent, nisi de eadem beatitudine, quam habeo, aliquid attingerent. Quomodo eructabit qui non manducat? *Beatam me dicent,* de cujus bono fructum percipient omnes generationes. Ex meo fructu benedicentur; et cum omnes beatificentur, omnes tamen beatam singulariter me dicent. *Omnes,* inquam, *generationes :* generationes cœli, generationes terræ, omnes Angeli et omnes electi. Nam et in Angelis generationes sunt. Unde dicitur Pater spirituum, et ex quo omnis paternitas in cœlo et in terra nominatur [2]. Alii enim aliis in cœlo patres sunt, quibus paterna charitate præsunt; in quibus generant et exprimunt omnem paternitatis affectum. Ex summo enim Patre omnis eorum paternitas nominatur : quia sicut summus et verus Pater omnes paterne diligit, et docet et regit; ita et ipsi secundum donum paternitatis quod acceperunt, subjectos sibi paterne diligunt et docent, et regunt. Sic et boni patres, qui sunt in terra, a summo Patre paternitatis suæ munus accipiunt : secundum quod et ipsi plus vel minus ad notitiam et amorem summæ paternitatis accedunt. *Omnes generationes beatam me dicent.* Angelicarum namque generationum numerus per generatum redintegrabitur : et hominum generatio in Adam maledicta, per benedictum fructum ventris mei ad æternam benedictionem regenerabitur. Inter has et super has omnes generationes, *beatam me dicent omnes* ipsæ *generationes.* Merito ergo, Domina, beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus veram et æternam beatitudinem genuisti.

4. *Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus.* Hoc, inquam, quod omnes generationes me beatificant, non mihi attribuo, non meis adscribo meritis, sed ei qui fecit mihi magna. Ex hoc enim beatificor ab omnibus, quia ab ipso beatificata sum, quasi in speculum beatitudinis omnibus proposita sum. *Quia fecit mihi magna.* Non enim aliquod magnum fecit mihi, sed multa magna. Magnum est per se, quod virgo sum; magnum per se quod mater; magnum, quod simul utrumque et virgo et mater sum : et cujus mater? Dei Unigeniti, Plasmatoris et Salvatoris omnium. *Fecit mihi magna.* Non potest narrari, non potest cogitari magnitudo et multitudo bonorum quæ fecit mihi. Et quisnam est ille qui tam magna fecit tibi? *Qui potens est, et sanctum nomen ejus.* Nolite mirari, nolite dicere, Quomodo possunt hæc fieri? potens est ille qui fecit hæc : potens est, imo omnipotens. Potentiam ejus attendite; quia omnia quæcumque vult, potens est facere. Magna sunt quæ attenditis in me; sed magna

[1] Gen. XVI. [2] Ephes. IV, 6.

est illa potentia, quæ tam magna fecit mihi. Ex [705] magnis et mirabilibus quæ fecit in me, magnam et mirabilem potentiam illius perpendite. Et quare hic tam magna fecit tibi? Quia *sanctum nomen ejus*. Propter nomen suum, non propter meum meritum, tam magna fecit mihi : nomen suum quod est mirabile, et sanctum, et ineffabile, voluit in me declarare. Quod est hoc nomen? Bonus. Quia nemo bonus, nisi solus Deus. Ergo propter solam bonitatem suam tam magna fecit mihi; quia et potentiam et bonitatem suam in me voluit declarare : potens enim singulariter, et sanctum nomen ejus. Sed sicut in ipso sanctum est nomen ejus, sic sanctificetur et in nobis : sicut in ipso ab æterno prædestinatum est, sic compleatur in nobis.

5. *Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum*. Ecce nomen ejus dicitur *misericordia ejus*. Ubi? *A progenie in progenies*. A Judæa in omnes gentes : vel ab initio sæculi usque in finem, misericordia ejus impenditur, non passim, sed timentibus eum. Non est personarum acceptio apud Deum. Judæus et Græcus, barbarus et Scytha, servus et liber, masculus et femina in omni gente et progenie, si timet Deum et operatur justitiam, acceptus est illi[1]. *Misericordia ejus timentibus eum*. A timore incipitur, ut ad amorem perveniatur. Non desperent adhuc timentes pro peccatis suis, quia misericordia illius super timentes eum. Misericordia ejus remittit peccata timentibus eum; remissio peccatorum nutrit amorem sitientibus eum : qui autem diligunt eum, nomen ejus agnoscunt. Amor ipse notitia est : sed quanto adhuc a notitia ejus distamus, tanto etiam eum minus amamus. Si autem nondum illum perfecte amare possumus, quia nec perfecte novimus, vel cum amore timeamus. Qui autem sine amore timet, non filius sed servus est : et hic timor pœnam habet, non notitiam.

6. *Fecit potentiam in brachio suo*. Natura quidem filii eramus iræ; sed per redemptionem Jesu Christi facti sumus filii misericordiæ : quia *fecit potentiam in brachio suo*, alligans fortem, et vasa ejus diripiens. Alioquin nisi nos Filius liberasset, et per mortem suam Deo reconciliasset; non esset super timentes blandiens misericordia, sed super timentes eum puniens justitia. Quia *dispersit superbos mente cordis sui*. Quoniam ergo universæ viæ Domini misericordia et veritas; sicut supra de misericordia

A qua humiles redemit, ita nunc et de justitia qua superbos judicat, agit : et quasi geminum parietem ex utrisque vicissim tractando constituit. *Dispersit superbos mente cordis sui*. Ab initio mundi tam homines quam angeli superbientes sunt dispersi. Projectus est de cœlo draco magnus, satanas, et dispersus est per hunc aerem tenebrosum; quoniam in unitate veritatis stare noluit. Qui enim in veritate Dei collectus non est, in sua vanitate dispersus est. Dispersi sunt superbi qui ædificabant turrim Babel, quia unitas linguæ eorum in multitudine scissa est.

B Omnis superbus eo ipso quod superbit, dispersus est. Quid enim superbia, nisi pulvis in altum sublatus, et in ventum dispersus? *Dispersit superbos mente cordis sui* : hoc est, eos qui superbiunt mente cordis sui. Quam dilucide secretum pessimæ elationis latibulum reseravit!

7. Est enim quædam quasi bruta et vilis superbia, quæ omnibus etiam stultis palam est, quæ maxime in carnalium sensuum voluptate moratur; sicut est aut de nitida carne, aut de pulchra veste, aut de cibi vel alicujus immundi desiderii expleta voluptate gestire. Est et alia quæ sibi pulchrior videtur superbia, et tamen

C longe turpior; sicut est de scientia vel potentia, vel de ingenii subtilitate super alios extolli, et cæteros quasi pecora præ se reputare; quæ præclaros hujus sæculi solet occupare. Est et tertium genus teterrimum, uti de virtutibus, de miraculis, de intelligendis Angelorum linguis, vel mysteriis cœlestibus apud se gloriari. Isti enim sunt qui superbiunt mente cordis sui. Mens subtilitas est intelligentiæ : cor affectio inanis gloriæ. Et bene additum est, *sui*; quia etsi a Deo aliqui habent scientiam, sed tamen a se ipsis habent extollentiam. Omnis ergo generis superbos dispersit, pecora campi, volu-

D cres cœli et pisces maris. Isti enim pisces qui retia rumpunt, qui subtilia rimantur, qui inter fideles quasi in aquis humiles esse videntur; sed tamen non de fluminis dulcedine, sed de maris amaritudine sunt, pisces maris sunt : ideo non cœli, sed maris semitas perambulant. Nam etsi aliquid cœleste quasi in aera saltando percipiunt; totum in profundum maris secum demergunt. At vero volucres cœli manifesta levantur superbia, qui pro temporali gloria, quasi vertice sidera tangere sibi videntur : qualem

[1] Coloss. III.

sacra historia describit Antiochum fuisse[1], vel Herodem[2]; quales etiam multos hodieque non legere, sed lugere licet et videre. Pecora enim terræ, hoc est, homines gulæ tantum et luxuriæ dediti, facilius resipiscunt a diaboli laqueo, quam qui prudentes sunt in oculis suis. Dispersit igitur superbos mente cordis sui, quia ex omni genere superborum quosdam conterit, ut in æternum pereant; et quosdam humiliat, ut ad vitam redeant.

8. *Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.* Primo dæmones rectores tenebrarum harum, qui potentes erant effectu malitiæ suæ, a sua potentia infirmavit, et exterminans Jebusæum in Jerusalem, regni sui sedem in ea collocavit. *Deposuit potentes de sede*, quando pervenit sermo ad regem Ninive, hoc est, usque ad imperatores hujus sæculi, et descendit de solio suo indutus sacco et cinere, et humiliavit se, ut ab ira Dei declinaret[3]. Deposuit Saül, et exaltavit David[4]. Deposuit et superbum Achab de sede, sicut ad prophetam suum dicit: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me*[5]? Sed quia in humilitate non permansit; ideo non exaltavit humilem, sed superbum damnavit. Deponit etiam quotidie potentes hujus sæculi; alios quidem ad supplicium æternum, alios ad humilitatis regnum. Habet enim in manu sua stateram suam; et cui vult miseretur, et quem vult indurat[6]. Cur autem hunc depositum damnat, et hunc repositum salvat; ipse sibi in thesauris suis reconditum servat. Unum hoc pro certo scire licet; quia si non humiliamur, non salvamur.

9. *Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes.* Prius humiliavit, postea pavit. Prophetiæ spiritus est; futura, jam quasi præterita narrat; nondum enim bonis impleti sunt esurientes. Si enim bonis impleti, quomodo esurientes? et si esurientes, quomodo bonis impleti? Nisi forte dicamus secundum illud, *In quem concupiscunt Angeli prospicere*[7]: qui tamen semper vident faciem Patris, et esurientes sunt, et impleti bonis habent desiderium in satietate, et satietatem in desiderio. Sed satietas illa sine fastidio, et esuries sine cruciatu; imo ipsa beata esuries semper satiat eos. Sed non sicut in patria, sic in via. In via sitiunt et esu- [766] riunt justitiam; in patria saturabuntur, cum manifestabitur gloria: interim et hic in via esurientes implentur bonis, quia dat illis escam in tempore opportuno. Bonis implentur, malis evacuantur; implentur bonis, hoc est, Spiritus sancti donis. Esurientes implentur non fastidientes, pauperes saturantur: nam divites dimisit inanes. Dives erat Esaü; ideo fratris sui dona non curavit. *Habeo*, inquit, *plura; sint tua tibi*[8]. Dives erat Jethro sacerdos cognatus Moysi; ideo noluit consentire ut iret cum eo ad bona quæ promiserat Deus Israeli[9]. Dives erat Hiram rex Tyri; ideo civitates quas separabat ei Salomon, parvi pendit[10]. Nunquam ergo tibi plenus et dives videaris, ne inanis et vacuus dimittaris. Dic semper Domino Deo tuo: *Egenus et pauper ego sum*[11]: in manu tua, Domine, panis et vestimentum est animæ meæ. Si dederis mihi panem ad edendum, et vestimentum quo operiar; eris mihi in Deum, et lapis iste in signum[12]. Si autem Ægypto dederimus manum et Assyriis, ut saturemur pane[13], jam extendimus manus nostras ad Deum alienum. Ad hoc ergo pascit et vestit nos Deus in via ista, et esurientes implet bonis consolationibus suis, ut tandem efficiamur Israel, id est, contemplativi.

10. Tunc enim, hoc est, in contemplatione, *suscepit Israel puerum suum.* Quamdiu Jacob vocatur, in laboribus sudat: in alieno quidem, sed fideliter servit. At ubi ad patrem suum cum sua substantia regreditur; jam nunc aliud nomen sortitur, hoc est Israel, quia *suscepit Israel puerum suum.* Suscepit revertentem de Mesopotamia Syriæ, fatigatum laboribus et ærumnis, spirantem jam ad videndam faciem patris. Suscepit nutriendum, suscepit perficiendum, et usque ad faciem suam perducendum. *Suscepit Israel puerum suum:* non superbum, sed humilem; non pilosum, sed lenem; non venatorem, sed pastorem. Et quare suscepit eum? *Recordatus misericordiæ suæ:* hæc sola causa est quare suscepit eum, ut ostenderet divitias gratiæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam. Videbatur oblitus esse misereri Deus, quando usque in finem sæculorum distulit mittere Filium suum: sed recordatus est, quod nunquam oblitus fuit, ut nos semper memores simus, et in æternum misericordias Do-

[1] Machab. I. — [2] Act. XII. — [3] Jonæ III. — [4] II Reg. VI. — [5] III Reg. XXI, 29. — [6] Rom. IX, 18. — [7] I Petr. I, 12. — [8] Gen. XXXIII, 9. — [9] Num. X. — [10] III Reg. IX. — [11] Psal. LXIX, 6. — [12] Gen. XXVIII, 20-22. — [13] Thren. V, 6.

mini cantemus. *Suscepit Israel puerum suum.* [767] Suscepit naturam, suscepit causam, suscepit A negotium ejus, suscepit pater filium suum : suscepit in filio puerum suum, id est, totum corpus ejus, a primo justo usque ad novissimum. Suscepit eum in odorem suavitatis sacrificium vespertinum : suscepit eum in hæreditatem immarcessibilem, et incontaminatam conservatam in cœlis. Nota quod finalis versus cantici hujus misericordia est. A misericordia incœpit, a misericordia finit, circa misericordiam ubique versatur.

11. *Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham et semini ejus in sæcula.* Ultimus iste B versus est, qui decalogum adimplet; qui decem cortinis consummat tabernaculum. In hoc versu et promissorum Dei veritas, et utriusque Testamenti auctoritas, et omnium credentium unitas comprobatur, et convenienter ad omnia, et ad singula quæ superius dicta sunt, refertur : quasi diceret, Hoc et hoc fecit mihi qui potens est, et misericors et justus, et verax in omnibus verbis[a] et operibus suis. Ita, inquam, opere complevit omnia : *Sicut locutus est ad patres nostros.* Et semel quidem locutus est Deus qui creavit omnia; sed quod in ipso semel æternaliter factum est, his quæ temporaliter decrevit, C semel indicari non potuit. Unde multifariam multisque modis locutus est Deus patribus[1] : sed tamen nonnisi perperam et obscure, et perpauci de hoc verbo cognoverunt ; donec novissime locutus est nobis in Filio, qui semetipsum expressius intimavit. Necdum tamen verbum illud nisi per speculum in ænigmate, et a paucissimis videtur, donec tandem novissime in splendoribus sanctorum ex utero Patris ante luciferum genitus, ab electis cognoscetur. Ab initio ergo locutus est ad patres nostros, quod in fine sæculorum cœpit declarare; ut unus idemque lapis et antiquos, et novos filios in D unius fidei charitatisque compagem colligaret, essetque una columba, et una speciosa, et quæ venturum credidisset, et quæ venientem excepisset. Inter quos utique patres, egregius et princeps et maximus fuit Abraham, in cujus semine æstimantur fideles omnes : quibus etiam non loquitur Deus per columnam nubis in die, et per columnam ignis in nocte, et loquetur[b] in sæcula superventura, non per speculum, aut per visionem, aut per somnium, sed per se ipsum loquetur semel in omnibus, facie ad faciem, cum tradiderit regnum Deo et Patri, et erit Deus omnia in omnibus[2].

SERMO

In verba Evangelii : *Ecce nos reliquimus omnia.* Matth. cap. XIX, ℣. 27.

Bernardo adscribitur ad calcem cujusdam codicis editi Coloniæ Agrippinæ, anno 1575, in quo quatuor Regulæ in Ecclesia receptissimæ continentur, cum commentariis Turrecrematæ et Smaragdi in Regulam S. P. Benedicti.

—

1. *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te.* Veræ conversionis exemplum nobis hoc proponitur admirandum et imitandum. Necesse est enim ut veræ professor religionis omnia relinquat, et Christum sequatur. Et quidem beatus qui sic relinquit omnia, ut eum sequatur in quo sunt omnia. His qui volunt Christum expedita sequi mente, tria impedimenta sunt deserenda; videlicet avaritia, superbia, luxuria : avaritia mundi, superbia cordis, luxuria carnis. Hæc esse præcipue relinquenda exemplo suo nos edocet Petrus. Reliquit namque retia, navim et conjugium. Rete quod pisces aggregat et concludit, cupiditatem designat, qua indecenter distentus homo, domum ad domum jungit, agrum agro copulat. Navis quæ superfertur undis, superbiam denotat, qua homo se cæteris præfert. Uxor exprimit carnalem voluptatem. Hæc tria juncta, homini se ipsum auferunt. Per avaritiam extra se vagatur, per superbiam supra se levatur, per luxuriam intra se fœdatur. Vagatur sollicitudine, levatur sui æstimatione, fœdatur immunditiæ delectatione. Extra timet, supra tumet, intra fetet. Timet acquisita minui; timet quæ desiderat, non posse adipisci; tumet inferiores despiciens, paribus se præferens, superioribus se coæquans. Fetet

[1] Hebr. I, 1. — [2] I Cor. XV, 28.

[a] Hic desinit codex Gemmeticensis. — [b] Ita Horst. hic et infra : Mabill. *loquitur.*

cogitatione, fetet actione, fetet consuetudine. 768 Avaritia hominem alienat a proximo, superbia A a Deo, luxuria projicit a se ipso.

2. His tribus vitiis intenti et detenti tres illi miserrimi, de quibus loquitur evangelista, ad cœnam Patrisfamilias venire recusarunt [1]. Primus, ut boves probaret : secundus, ut villam emptam videret : tertius, ut uxorem duceret. Probatio boum, cultus terrenorum : villa emitur, cum dominandi facultas appetitur : uxorem ducit, qui carnis desideriis satisfacit. Tales nisi conversi fuerint, nec ad cœnam Patrisfamilias venire, nec Christum sequi possunt. Primus enim citra Jordanem remoratur : secundus B transmigrat ad aquilonem : tertius natat in flumine Babylonis. Cum cæteræ tribus in terram promissionis ingrederentur, Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse habentes pecora multa, citra Jordanem remanserunt [2]; illos præfigurantes, qui more pecorum terrenis intenti cœlestia spernunt. Jordanis Descensus dicitur. Descensus alius bonus, et alius malus. Malus est de quo dicit Isaias : *In Ægyptum descendit populus meus* [3] : et in Evangelio, *Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho* [4]. Bonus descensus aliquando fit per humilitatem, plerumque per compassionem. Per humilitatem si- C cut per Rebeccam factus est, quæ videns Isaac, de camelo descendit [5], illam designans vel aperte perhibens humilitatis subjectionem, quam debet sponsa sponso, Ecclesia Christo, anima Deo. Fit descensus per compassionem, sicut in Symbolo fidei habemus, quod Christus « propter nostram salutem descendit de cœlis. » Juxta moralem sensum, per Jordanem possumus intelligere descensum misericordiæ, qua ductus homo compatitur proximo.

3. Sciendum vero, quod alius citra Jordanem, alius intra, alius supra. Qui nulli et cui nullus compatitur, citra est : qui alterius et cui alter D miseretur, intra est : qui aliis compatitur et nullius eget compassione, supra est. Citra, diabolus; intra, homo; supra, Deus. Avarus itaque quia nescit misereri, ac per hoc nec misericordiam consequi, citra est : judicium enim sine misericordia fiet illi qui non fecit misericordiam [6].

4. Deinde sequitur quod superbus transmigrat ad aquilonem. Ut sancti doctores perhibent, aquilo significat superbiæ tumorem. Sicut enim *ab aquilone panditur omne malum* [7] : sic *initium omnis peccati superbia* [8]. Et item, in ipsa sumpsit initium omnis perditio. Inde est quod angelus apostata dicit in corde suo : *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis* [9]. Superbus itaque transmigrat ad aquilonem, quia superbiens recedit a Deo, qui superbis resistit; et sequitur diabolum, qui est rex super omnes filios superbiæ.

5. Deinde sequitur quod lubricus natat in flumine Babylonis. Flumen Babylonis est fluxus libidinis. In hoc flumine natat, qui libidinis delectatione raptus, in ea per consuetudinem volutatur. Hæc tria vitia hominibus diabolus suggerit. Diabolus per avaritiam hominem occupat; quia qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli [10]. Inde legitur quod Judas cum veneno avaritiæ inebriatus Christum Judæis traditurus esset, accepta ab eis pecunia, tunc introivit in illum satanas [11]. Avaritia largitatem excludit, pietatem nescit, misericordiam detestatur. Superbia solium est iniquitatis, vitium hominis, perditio diaboli. Superbia odibilis Deo, Angelis invisa, hominibus intolerabilis. Superbia origo peccati, mater discordiæ, et concordiæ noverca : superbia vitiorum subsidium, succidium virtutum. Sic per superbiam diabolus in hominem regnat, per luxuriam in eo pausat; quia, sicut legimus, dormit in locis humentibus [12], id est, in cordibus luxuriæ subditis. Luxuria carnem dissolvit, mentem afficit, et totum hominem in luctum convertit. Luxuria stercus immunditiarum, vitiorum spurcitia, fæx voluptatum.

6. Si placet, consideremus adhuc attentius, quam viliter homo per tria præfata vitia tractetur. Per avaritiam enim cæcatur, per superbiam pendet, per luxuriam putrescit. Per avaritiam cæcatur, ut legimus. Cum enim prædictus Judas avaritia ductus Dominum traditurus a collegio discipulorum exisset, interiorem ejus cæcitatem volens ostendere dixit evangelista : *Erat autem nox* [13]. Per avaritiam cæcatur homo, per superbiam pendet : quia dum se aliis ditiorem attendit, non attendens æqualitatem conditionis, sed gloriam, in multitudine divitiarum,

[1] Luc. XIV. — [2] Josue XXII. — [3] Isai. LII, 4. — [4] Luc. X, 30. — [5] Gen. XXIV, 64. — [6] Jacobi II, 13. — [7] Jerem. I, 14, et IV, 6. — [8] Eccli. X, 15. — [9] Isai. XIV, 13. — [10] I Tim. VI, 9. — [11] Joan. XIII. — [12] Job XL, 16. — [13] Joan. XIII, 30.

interna cogitatione super cæteros extollitur.[769] Inde legimus quod duæ mulieres, quas beatus Gregorius dicit superbiam et inanem gloriam, inter cœlum et terram amphoram, quæ designat avaritiam, levaverunt [1]. Quod nisi fieret, nequaquam dixisset Apostolus : *Præcipe divitibus hujus sæculi non superbe sapere, nec sperare in incerto divitiarum* [2]. Per superbiam suspensus homo in luxuriam resolvitur : quia dum se ditiorem cæteris videt, ac per hoc in equuleo superbiæ suspensus est, ubi nec Deum timet, nec hominem veretur; sicut equus et mulus quibus non est intellectus, stabulum voluptatis ingreditur, et in stercore suæ conditionis jacens computrescit. Unde dicitur : *Computruerunt jumenta in stercore suo* [3]. Adhuc nihilominus duæ mulieres inter cœlum et terram, elevatam deferebant [a], ut ædificarent ei domum Sennaar, id est in fetore.

7. Hæc attendentes, dilectissimi, Creatori laudes referamus, cujus ope et gratia hæc reliquisse videmur. Testantur hoc via paupertatis quam intravimus, habitus humilitatis quem recepimus, observantia munditiæ quam devovimus. Viam paupertatis ingredientes, a nobis avaritiam deposuimus : humilitatis habitum suscipientes, superbiam deposuimus : munditiam voventes, luxuriam deposuimus. Sciamus itaque, quia sicut in illis quæ reliquimus, totius honestatis est ruina; sic in istis ad quæ transimus, totius honestatis summa consistit. Religio namque humilitate fundatur, paupertate conservatur, munditia decoratur. Omnis affectio vilis est in amore pecuniæ. Anima pecuniæ avida, etiam pro exiguo perire non metuit : nullumque in corde illius remanet justitiæ vestigium, in quo avaritia suum fixit habitaculum.

[1] Zach. v, 9. — [2] I Tim. vi, 17. — [3] Joel i, 17.

HOMILIA

In illud Matthæi, cap. XIII, ℣. 45 : *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.*

Tribuitur communiter Bernardo, quanquam nec illius esse videatur. Deest apud Horstium.

1. Reges terræ et omnes populi, principes et omnes judices terræ, juvenes et virgines, senes cum junioribus, audite, supplico, verbum Domini dicentis : *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas : inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendidit omnia quæ habuit, et emit eam.* Sed quæ est ista, quæso, fratres mei charissimi, tam pretiosa margarita, pro qua universa dare debemus, id est, nosmetipsos, quia totum Deo dedit, qui se ipsum obtulit, ut possimus eam habere? Nonne hæc religio sancta, pura et immaculata, in qua homo vivit purius, cadit rarius, surgit velocius, incedit cautius, irroratur frequentius, quiescit securius, moritur fiducius, purgatur citius, præmiatur copiosius? O religio gloriosa et mirabilis! quæ mens cogitare, quis intellectus plene cognoscere, quæ lingua humana te poterit sufficienter et digne extollere? Hæc est enim, fratres mei, quæ miserante Deo peccata remittit, et reserat paradisum : quæ contritum sanat hominem, et tristem exhilarat, vitam de interitu revocat, statum restaurat, honorem renovat, fiduciam reformat, viresque et gratiam abundantiorem refundit. O religio virtutibus ornata! o margarita præfulgida! quid novi de te referam? Omnia enim ligata tu solvis, omnia soluta tu reseras. Omnia adversa tu mitigas : omnia desperata tu animas. O religio rutilantior auro, sole splendidior! Si vere servatur, non vincit peccatum, nec detractio superat, nec desperatio dejicit : sed usque in finem, Deo dante, ut bravium apprehendat, perseverat. Hæc est quæ respuit avaritiam, horret luxuriam, fugit furorem, firmat amorem,

[a] Supple *amphoram*

calcat superbiam, linguam continet, componit [770] mores, odit malitiam, excludit nequitiam, cogitque hominem Dei amore omnia libenter sufferre. O religio gratissima et toto corde perquirenda! nonne per te cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes evangelizantur? O religio pacifica, a strepitu maligni sæculi elongata; et pro Christo sæculo mortua, ubi Spiritus sanctus super humilem venit et quietum, super devotum Christus descendit! O religio habitaculum Dei et Angelorum ejus! Hic permansionem faciunt conservi sui. O religio vita beata, vita Angelorum! Ore proprio Spiritus sanctus dicit : *Optimam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea* [1]. O beatissima vita solitaria, vita contemplativa! Quando in solitudine contemplabatur virgo Maria, tunc venisti; et in ea et de ea carnem assumpsisti. O Deus meus! o bone Jesu! quid plura referam? Vere claustrum, fratres mei, vere religio est paradisus. O religio vallo disciplinæ munita, in qua est pretiosarum virtutum fecunda fertilitas. Gloriosa res est homines unius moris habitare in domo [2]. Bonum est et jucundum habitare fratres in unum [3]. Videas illum peccata flentem, alium in Dei laudibus exsultantem; hunc hominibus ministrantem, alium alios erudientem; hunc orantem, illum legentem; hunc miserantem, illum alium peccata punientem; hunc charitate flagrantem, alium humilitate pollentem; hunc in prosperis humilem, illum in adversis sublimem; hunc in activa laborantem, illum in contemplativa quiescentem : et poteris dicere, *Castra Dei sunt hæc. Quam terribilis est locus iste! Vere non est hic aliud nisi domus Dei et porta cœli* [4]. O porta præclarissima, per quam in sanctam civitatem intratur, per quam regnum cœlorum rapitur et possidetur! O religio prænobilissima! tu castitas Religiosorum, tu chorda clericorum, tu thesaurus super aurum! O solitudo beata! o ereme mors vitiorum, vita virtutum! te Lex et Prophetæ mirantur : et quicumque ad perfectionem venerunt, per te in paradisum introierunt. O beata vita solitaria et contemplativa, quid ultra de te loquar? Ipse Dei Filius, salvator et magister noster, exemplum dedit nobis fugiens in desertum, et mansit in solitudine, ubi sunt rosæ charitatis quæ semper flammescunt, quæ semper in sancto odore

A vivunt. Ubi mira perfectio mortificatorum, et gratiarum actio, scilicet considerare quæ et quanta sunt quæ nobis promittuntur in cœlis, et vilescere faciunt omnia quæ habentur in terris, et dicere : *Quid prodest homini si mundum lucretur, se autem perdat* [5]? O solitudo negotiorum cœlestium apotheca! In te transitoria et terrena mutantur in cœlestia et æterna. Hoc per breve purgatorium operatur æternum et cœleste convivium, et pascuæ sempiternæ. Denique in te lacrymæ mutantur in risum, et gaudium pariunt sempiternum. Ex possessione

B quippe terrena, quæ vermibus mortalibus relaxatur, ad æternæ hæreditatis patrimonium pervenitur. O religio, spiritualis exercitus lucta, mirabilis officina! in te fidelis anima Creatoris sui in se restaurat imaginem, ac ad suæ redit imaginis puritatem. Tu fornax, ubi vasa superni Regis formantur, ubi peccata solvuntur, et cum Angelis in divinis laudibus insudatur. O sancta vita, balneum animarum, mors peccatorum, et animarum purgatorium sordidarum. Tu mentium secreta purificas : tu conscientiarum squalorem diluis, atque ad angelicæ munditiæ puritatem pervenire facis animas. Tu

C scala Jacob, quæ animas perducis ad paradisum. Tu via regia paradisi, quæ homines perducis ad patriam. Tu stadium concertantium, luctatorumque bene currentium; perducis ad altas coronas. O religio, sepultura dominicæ passionis! de te Jeremias propheta dicit, *Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei. Stabit solitarius et tacebit* [6] in eremo : quia in quiescendo et tacendo fit homo prudens. De his probata quædam sunt : unde dicitur, O homo, fuge homines, religionem elige, et salvaberis. Surge qui dormis in sæculo, et exsurge a mortuis, dimitteque mortuos sepelire mortuos

D suos. O vita mirabilis, spirituale habitaculum, quæ de superbis humiles facis, de gulosis sobrios, de crudelibus pios et sanctos, de iracundis mites, de luxuriosis pudicos, de inobedientibus obedientes, et de osoribus facis in fraterna dilectione ferventes. Tu loquacibus linguæ frenum imponis, tu immundis castitatis dulcis amoris Christi adhibes cingulum, tu jejuniorum ac vigiliarum es nutrix, tu vagos ligas catenis, tu patientiæ custos, tu purissimæ sim-

[1] Luc. x, 42. — [2] Psal. LXVII, 7. — [3] Psal. CXXXII, 1. — [4] Gen. XXVIII, 16, 17. — [5] Matth. XVI, 26. — [6] Thren. III, 26, 28.

plicitatis es magistra. Qui te fugiunt luce Dei[771] privati sunt; qui diligunt te, astringunt et gu- A stant quam suavis est Dominus et dulcis. Tu ducis ad æterna gaudia quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, et lingua dicere non potest quæ tu parasti, Domine, diligentibus te. Ingredimini igitur, fratres mei dilectissimi, ex quo vocat vos magni consilii Angelus : et non tardate, quia pretium magnum, et non parvum est in mora periculum. In sanctam igitur festinate Christi religionem : et illuminabit vos Filius Dei per condignam satisfactionem, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia B sæcula sæculorum. Amen.

SERMO

In illud Michææ, cap. VI, ỳ. 8 : *Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum*, etc.

Tribuitur Bernardo in Spirensi codice impresso anno 1501, non recte inscriptus, « De » trina qualitate lacrymarum. »

1. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? *Indicabo tibi, homo, quid sit bonum, et quid Deus requirat a te : utique facere judicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo.* Tria hæc sunt quæ offerre debes; quia et Deus, qui trinitas est, nonnisi trino in sacrificio placari potest. Offer ergo judicium Filio judici, offer misericordiam sanctæ charitati, offer sollicitudinem paternitati. Ad sapientiam pertinet discretio; ad D charitatem, pietas; ad paternitatem, sollicitudo. Sic tamen offer, ut neque in discretione munerum unitatem Trinitatis dividas, neque in participatione donorum Trinitatem unitatis confundas; sed singulis sua, et simul uni singula exhibeas. Si juste judicas, justum judicem honoras. Si misericordiam diligis, eum qui pius est acceptabili sacrificio veneraris. Si sollicitus in timore Dei semper ambulas, placas tibi cœlestem Patrem, quem pro peccatis tuis offensum tenebas.

2. Nunc ergo ausculta quale sit judicium quod facere juberis. Primum est tibi judicium faciendum de te ipso; deinde, inter te et proximum tuum; postremo, de proximo tuo. In eo judicio, quo judicas inter te et proximum tuum, debes esse pius. Te ipsum debes judicare hoc modo. Considerare diligenter quid facis, quid non facis; quid facere debes, et quid facere non debes. Postea hæc ad invicem conferendo, perpende si idem est quod facis et quod debes, quod non facis et quod non debes. Quod si ita inveneris, gaude. Si autem idem perspexeris quod facis et quod non debes, aut quod non facis et debes, time. Inter te et proximum tuum hoc modo judicare debes. Vide quid facis proximo tuo, et quid tibi facit proximus tuus. Si ille tibi bonum facit, et tu illi bonum reddis, malus non es. Si ille tibi malum facit, et tu illi malum reddis, bonus non es. Si ille tibi bonum facit, et tu illi malum reddis, malus es. Si ille tibi malum facit, et tu illi bonum reddis, bonus es. De proximo tuo hoc modo judicare debes. Vide quid facit. Si certum bonum, si dubium bonum; si certum malum, si dubium malum. Si certum bonum est parvum, majus existima. Si certum malum est magnum, par- C vum puta; parvum minus judica. Si dubium est bonum, verum puta : si dubium est malum, bonum puta. Hoc est judicium verum, judicium bonum, judicium Deo placitum. Quod si tu illi non solum discernendo, sed etiam faciendo in sacrificium obtuleris, placabis iram, et gratiam consequeris.

3. Deinde sequitur, diligere misericordiam, ut bonum quod agis, non ex timore, sed ex amore. Postremo, sollicitum incedere, ne vel bonum quod necdum habes non merearis accipere, vel bonum quod habes amittas. Porro in his tribus Trinitati in te operanti cooperaris. Sapientia enim te ad agnitionem veritatis illuminat; charitas te ad desiderium bonitatis inflammat; paternitas in te custodit quod creavit, ne pereat. Per illuminantem ergo sapientiam et cum lucente rectum discernis; per inflammantem charitatem et cum ardente misereris; per providentem vero paternitatem, et cum tuente temetipsum custodis; per Trinitatem cooperanti Trinitati Trinitatis imago efficeris, verumque sacrificium tunc te ipsum Deo offers, cum ad ejus similitudinem reformaris. Amen.

LIBER SENTENTIARUM.

Sequentes Sententias, quæ Sermonibus de Diversis in prioribus Editis subjiciebantur, Horstius, Bellarmini consilium secutus, in dubiorum operum classem ob styli diversitatem relegavit.

1. Rationalis creatura in hoc se debet diligere, ut beata sit; et Deum, per quem solum beatificari possit: cujus insecutor et æmulus ad hoc elaborat, ut eam in utraque sui qualitate corrumpat. Corpoream igitur qualitatem appetitu gulæ et fluxu luxuriæ depravat penitus et corrumpit: jumentumque carnis his duobus aculeis agitatum in præcipitia mortis impellit. Invisibilem vero humanæ substantiæ portionem spiritualibus aggreditur armis, eamque gemina peste inficiens, tumore superbiæ, et avaritiæ labe commaculat; sicque totam massam fermenti hujus colluvione corrumpens, homini præripit beatitudinem, quam amisit.

2. Quatuor sunt, quorum in hac vita obsequiis deservimus: caro, mundus, diabolus, Deus. Carni militamus, gulæ illecebris serviendo, luxuriæ stimulis obsequendo. Mundo militamus, avaritiæ æstibus anhelando, honoris altitudinem affectando. Diabolo militamus, bonorum profectibus invidendo, et contra Deum superbiæ spiritu intumescendo. Deo militamus, pietatis operibus humiliter insistendo, potestates aerias virtute spiritus oppugnando. Habent et singuli principes isti donativa sua propria. Caro suis tironibus elargitur momentaneam voluptatem: mundus, transitoriam sublimitatem: diabolus, perpetuam captivitatem: Deus, interminabilem felicitatem. Hæc sola præponderat.

3. Evangelica sanctione præceptum est, ut in via mortalitatis hujus terrenis affectibus inhærentem neminem salutemus[1]. Quos autem ab
771 hac vita suspensos viderimus, illis securæ salu-
A tationis gaudium offeramus. Unde et in Evangelio tria salutationis genera invenimus. Virgo siquidem Maria salutavit Elisabeth[2], angelus vero Mariam[3], Dominus autem Jesus discipulos salutavit post resurrectionem[4]. Cum ergo videmus eos qui in sterilitate vitæ hujus servierunt, montana confessionis ascendendo, fervorem pœnitentiæ quasi filium quemdam concipere; illis vocem salutationis, illis in verbo Domini remissionis et gratiæ et veniæ largitatem debemus offerre. Quos vero in sanctitate et castimonia Domino servire conspicimus, invitando ad
B meliora, benedictionem et gratiæ fecunditatem eis necessario promittamus. Quos sane in conclavi remotionis apostolicæ fastigium tendere videbimus; illis quietis et pacis geminam soliditatem, cujus etiam in suo corpore quædam præludia sentiunt, vivæ vocis ministerio spondeamus.

4. Dominum Jesum Christum subire crucis et mortis ignominiam, tria quædam præcipua coactione voluntaria compulerunt. Filialis et pura obedientia, qua prioris inobedientiæ piaculum solveretur. Compassibilis et communis miseria, quæ illius justitiam inflexibilem, vir-
C gam ferream, et ad misericordiam hortabatur. Erat miseria illa et ponderosa et gravis, et cervices hominum communis peccati et mortis conditione premebat: publica et generalis, quæ justos et injustos simili damnationis sententia pariter obligabat: continua et perennis, quæ nisi per Christum redemptionis gratia fie-

[1] Luc. x, 4, et xi, 43. — [2] Id. i, 40. — [3] Ibid, 28. — [4] Joan. xx, 19.

ret, irremediabilis captivitatis nexu, omne genus Adam damnationis voragine absorbebat. Porro tertium quod spontanee cogit in mortem, celeberrima et solemnis victoria, cujus successu, inevitabilis diaboli et mortis potentia in monumento gloriose et efficaciter erat imminuenda.

5. Tribus modis exaltat Dominus caput nostrum : mentem scilicet a terrenis affectibus suspendendo, ut spe cœlestium transitoria contemnamus; divinam scientiam conferendo, ut eorum quæ temporaliter non videntur, scientiam teneamus; ad amorem cœlestium sublevando, ut in carne positi, ipsam quoque carnem divinæ dilectionis altitudine transcendamus.

6. Homines habent triformem statum vivendi. Non delinquere, quod agit utique timor servilis. Nolle delinquere, quod exhibet filialis. Non posse delinquere, quod sola confert beatitudo perennis.

7. Quatuor esse dicuntur, quæ nostræ gratiam devotionis adaugent. Memoria peccatorum, quæ hominem reddit humilem apud se. Recordatio pœnarum, quæ illum sollicitat ad bene agendum. Consideratio peregrinationis, quæ illum hortatur visibilia debere contemni. Desiderium vitæ perennis, quæ hominem incitans ad perfectum, cogit eum a terrenis affectibus voluntatis mutatione suspendi.

8. Nostræ inscientiæ tarditatem erudit Dominus tribus modis. Indulti beneficii largitate, quæ nostræ duritiam mentis emollit, et excitat ad amorem. Frequenti verberum severitate, quæ præstans intellectum auditui, incutit nobis timorem. Contemptus publica vilitate, quo implens facies nostras ignominia, parit nobis verecundiam et ruborem.

9. Motus et titillatio carnis nostræ tribus ex causis contingit. Ex præcedenti cogitatione, cum formas et imagines illicitas intus trahentes, in earum retractatione turpiter commovemur. Ex ventris plenitudine; quia cum venter ciborum cumulositate distenditur, caro lasciviens ad motum luxuriæ concitatur. Ex maligni spiritus impugnatione, quia quo justos superare se minime posse considerat, eo per carnis titillationem gravius eos impugnat.

10. Auctoritate Scripturarum, male cogitare, maledicere, et malefacere prohibemur : quia

775 in Male cogitare vel immunditia est, cum res
A sordidæ et impuræ memoria revolvuntur; vel superbia, cum animus quasi superior super proximos suos erigitur et inflatur; vel avaritia, cum diabolo instigante contra præceptum Dei res proximi concupiscitur. Necesse est enim malæ cogitationi horum trium aliquid semper inesse. In Maledicere vero sermo est vel supervacuus, ratione et utilitate carens : vel detractorius, fraterna bona invida corrosione et odii instinctu diminuens : vel adulatorius, caput alicujus falsa olei delinitione demulcens. In Malefacere quoque opus est vel simulato-
B rium, cum aliud intendimus quam opere demonstramus : vel impium, cum proximos nostros lædimus : vel impudicum, cum nos aliquo modo sordidamus.

11. De convalle plorationis ascensuri, semper ad altiora tendere et anhelare debemus. Est enim quasi quoddam desertum vita ista mortalis, de qua dicitur : *Terra deserta, invia et inaquosa* [1]. Sed triformis est species desertorum. Est quippe desertum, momentanea scilicet vanitas, quam despicere vitæ moderatione debemus. De quo deserto ascendere nos oportet, sicut dicitur : *Quæ est ista quæ ascen-*
C *dit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum* [2]? Deliciis affluimus, cum virtutibus abundamus. Super dilectum innitimur, cum Deo adscribimus quidquid boni operamur. Est aliud desertum, christianæ simplicitatis humilitas : vocata desertum, quia fere nullus est imitator Christi, qui studeat istud bonum operari. Per hoc desertum necesse est ascendamus. Unde dicitur : *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus* [3]? Sicut virgula fumi ex aromatibus ascendimus, cum virtutum studio et disciplina exercitati, proximos nostros ad bene agendi
D similitudinem incitamus. Est aliud quoque desertum, innocentiæ purioris simplicitas vel integritas. Ad hoc debemus ascendere, quia ad veram munditiam, ut simus sancti corpore et spiritu, debemus anhelare. Ascendamus ergo de deserto momentaneæ vanitatis per desertum humillimæ simplicitatis ad desertum integerrimæ puritatis.

12. Dominus noster habet proprie sagittas, quibus hostes suos vulnerat, et in brachio virtutis expugnat. Sunt autem tres sagittæ, quibus

[1] Psal. LXII, 3. — [2] Cantic. VIII, 5. — [3] Id. III, 6.

hostes sauciantur. Stimulus amissæ pecuniæ, quia valde conteritur, qui instrumenta vivendi et satellites voluptatum divitias amisisse reminiscitur. Sequitur pestis corporalis molestiæ, quæ ut ejus vias ex omni parte sepiat, eum quem ad peccatum festinare considerat, etiam corporis contritione flagellat. Sequitur malleus infernalis memoriæ : quia cum se homo undique circumseptum pondere pœnarum corporalium pensat, etiam ad illam quæ fine caret angustiam oculos porrigens, horribilem gehennæ fornacem timida secum consideratione tractat.

13. Sunt et aliæ tres sagittæ, quibus Dominus etiam eos sauciat, quos ad degustandum dulcedinem suæ dilectionis invitat. Quarum prima est timor castus : qui ideo sic vocatur, quia et timeri Dominum a servo jubet, et servum ab illicitis continere respectu Domini admonitione continua persuadet. Sequitur amor devotus : qui dum mentem occupaverit, totam igne suavissimæ dilectionis accendit. Sequitur desiderii virtus : quæ dum latitudinem conscientiæ veluti aura lenis afflaverit; ea quæ retro sunt mens oblita, ad solam faciem conditoris anhelans, quia sui voti finem minime consequitur, contabescit.

14. Oblatio nostræ laudis, quam Deo immolamus, triformis esse debet. Affectuosa, ut mens concordet voci. Fructuosa, ut ædificationem pariat intuenti. Gratiosa, ut placeat conditori qui gratis dedit.

15. Decretis et adhortationibus sanctorum Patrum bene cogitare, et bene dicere, et bene facere jugiter admonemur : quia in Bene cogitare cogitatio est vel honesta, nihil impuritatis contrahens; vel humilis, nihil superbum sapiens; vel pia, nihil crudele moliens. In Bene dicere vero sermo est vel auditori commodum afferens; vel humilis, nihil inanis eloquentiæ lepore turgescens; vel verisimilis, nihil fuco simulationis objectum in sua prætextione prætendens. In Bene facere quoque factum vel purum, quod munditiam exhibet; vel pium, quod misericordiam redolet; vel pudicum, quod oculos intuentium non offendat aut violet.

16. Usitatum est satis et tritum, sæculum istud merito cæcitatis et ignorantiæ suæ Ægypti vocabulo nuncupari, quod nimirum quoties mutatione voluntatis egredimur, tria nobis occurrunt. Stimulus cupiditatum, qui, velut mare

774 Rubrum, sensum rationis nostræ tumidis et A procellosis undis cogitationum involvit : et nisi virga discreti judicii aquæ superiores ab inferioribus secernantur, subruit funditus et demergit. Sequitur cumulus tentationum, quasi alter Jordanis alvei sui metas excedens, et terram corporis nostri solito plenius occupans, nisi arca testamenti, id est, sententia veritatis, intercedens, impetus illius refrenet, et ipsum penitus arefaciat et exsiccet. Sequitur aculeus molestiarum, qui cum ingruerit quasi iterum Jordanis Elisæo occurrens, sumendum Eliæ pallium, et mediis fluctibus opponendum : ut B quidquid nos temporaliter cruciat, respectu dominicæ passionis sapore mutato, nova nobis suavitate dulcescat.

17. Viæ quæ ducunt ad mortem, ratione trifaria dividuntur. Alia ærumnosa, alia laboriosa, alia deliciosa. Ærumnosa est in pauperibus, qui in paupertate sua regio spiritu et divite animo tumescentes, ab inopia temporali ad æternam miseriam transferuntur. Laboriosa est in avaris et cupidis, qui dum diversarum anxietate curarum miserabiliter distenduntur, obliviscuntur ea quærere quæ Dei sunt : et avaritiæ æstibus anhelantes, usque ad vitæ terminum C ab inquietudine temporali ad æterni laboris angustias transferuntur. Deliciosa, in divitibus delicatis, qui in deliciis et voluptatibus enutrientes corpora et corda sua, post dulcedines momentaneas et horarias suavitates ad sempiternas amaritudines deferuntur.

18. Via quoque quæ ducit ad vitam, simili ratione distinguitur. Est enim alia sanguinea, alia purpurea, alia lactea. Sanguinea, in martyribus, qui in sanguine Agni suorum corporum indumenta laverunt, et per iter martyrii, triumphalis altitudinis solium attigerunt. Purpurea est in confessoribus, qui in sua carne D vestigia dominicæ passionis per abstinentiam expresserunt, et in suis corporibus vulnerum Christi stigmata portaverunt. Lactea in virginibus, quæ in se ipsis puritatis angelicæ candidatum et virtutes sanctimoniæ consecraverunt, et per viam munditiæ ad amplexus et thalamos veri sponsi, virtutum pennis feliciter evolarunt.

19. Mors animæ, oblivio : de qua morte suscitatur hoc modo. Per memoriam sentit, per obedientiam audit, per intelligentiam videt, per circumspectionem olfacit, et gustat per dilectionem.

20. Quatuor sunt genera voluntatis humanæ. Sicca, in reprobis et terrenis, quorum corda nullo A rore gratiæ perfunduntur. Recta, in inchoantibus, qui vitæ pristinæ fortitudinem relinquentes, ad boni operis rectitudinem mutatione voluntatis assurgunt. Devota, in proficientibus, qui usu orationis assiduæ in amorem bene agendi cœlitus eriguntur. Beata, in consummatis, qui pene nihil aliud nisi Deum cogitantes, in ipso totius desiderii sui finem reponunt. Inter siccam et rectam voluntatem chaos quoddam firmatum est, ut qui voluerit transire, non possit, perversa scilicet intentio. Inter rectam et devotam, inolita consuetudo. Inter devotam et B beatam, corporalis affectatio. Quæ tria quasi quidam lapides dum in via nostri operis se opponunt, ne de virtute in virtutem ascendamus, impediunt.

21. Ligna sunt omnes justi, qui plantati in medio Ecclesiæ temporalis, facere debent fructus vitæ qui maneant. Videat autem quisque ut eligat sibi locum irriguum, in quo fructificans proferat in tempore suo vitæ fructum. Sunt autem tres decursus aquarum. Incitamenta Scripturarum, quæ per minas et promissa honestam in homine suscitant voluntatem. Charismata gratiarum, quæ hominem spiritualem ex animali efficiunt, ad sui provisionem et curam C informando; et docendo omnem veritatem, ministrant operum fecunditatem. Stillicidia lacrymarum, quæ dum venas intentionis atque propositi suo rore irrigant et infundunt ne lignum moriatur, perseverantiam largiuntur. Qui juxta hæc fluenta radicatus fuerit, per menses singulos faciet fructum, et folia ligni illius ad suavitatem gentium.

22. Non uno eodemque modo omnes qui ebrii fuerint, debriantur. Aliud est vinum malitiæ, quod effluit de uva fellis, et a diabolo initium habuit, qui amaritudinem peccati et mortis humano generi propinavit : quo de- D briantur iniqui conformes facti ei. Aliud est vinum molestiæ, quod emanat de labrusca conditionis humanæ : quæ Domino suo acetum iniquitatis apposuit. Hoc vino quisquis inebriatur, non injuste, sed merito peccati sui, a Deo hoc perpeti comprobatur. Aliud est vinum gratiæ, quod ex botro cypri, id est, conditoris largitate decurrit : et hoc est mustum, quo sponsi filii debriantur; quod mittitur etiam et in utres novos.

23. Reges sunt et sacerdotes, omnes electi : et eos oportet oleo unctionis inungi. Est autem [773] oleum triforme. Aliud siquidem est oleum effusionis, videlicet verbum Dei, quo initiantur veterem hominem exuentes, ut quasi adolescentulæ in amorem sponsi surgant. Aliud est oleum puritatis, quo lagenæ operum nostrorum impleri debent, quod in lampade divini fervoris ignem debet incessanter nutrire. Aliud vero oleum exsultationis, charitas videlicet principalis : quæ mentem quam repleverit, dilatat, ut gustans quam suavis est Dominus, in vertice justitiæ sedens in solo Deo glorietur et gaudeat.

24. Christiani a Christo nomen acceperunt : et operæ pretium est ut sicut sunt hæredes nominis, ita sint imitatores sanctitatis. Tria ergo sunt quæ in Christo nobis expressa, plenis viribus exercere debemus : videlicet improbare vivaciter sæculi vanitatem; quia et Jesus ne rex constitueretur a turbis, aufugit. Exercere viriliter pœnitentiam; quia et Jesus sicut agnus occisus est. Et habere veraciter geminam charitatem; quia Jesus pro inimicis oravit.

25. Septem gradus descensionis habet humilitas. Abdicationem rerum exemplo Apostolorum. Abdicationem vestium, sicut Elias et Joannes. Corporis exercitium, ut Paulus. Directionem in prosperis, instar David pauperis, et regis. Patientiam in adversis, sicut Job et Tobias. Proprium abhorrere consilium, et propriæ voluntatis affectum.

26. Arma virtutis, quibus arma nequitiæ expugnantur, sunt hæc. Plena peccati cognitio, quæ expellit tenebras voluptatis. Pœnitentialis afflictio, contra dulcedinem carnalitatis. Humilis et vera confessio, contra venenum iniquitatis. Sufficiens et digna correctio in mutatione pristinæ voluntatis. Perseverantiæ plena successio, ut perfecta subrogetur custodia sanitatis.

27. Necessaria sunt pœnitentiæ tria hæc. Abstinentia, per quam carnis superbia edomatur. Lectio, cujus fructu reformandus in vigorem animus saginatur. Oratio, cujus munimine et tutela, virtutum examina proteguntur.

28. Humilitatis virtus habet hæc tria. Superiori subdi, ut ad ejus æqualitatem nulla ambitione vel invidia rapiatur. Æquali non præferri, ne illicito appetitu superior velle fieri videatur. Minori subdi potius quam præponi, ut ex hoc humilitatis veritas comprobetur.

29. Non omnes uniformiter gradiuntur ad Deum. Quidam passu; sicut illi qui terrenorum curis impliciti, vix aliquando respirant, ut

Domini recordentur. Quidam modesto incessu; [776] sicut hi qui Domini servitio mancipati, et Deo quidem serviunt, et tamen erga se ipsos indulgentiores existunt. Alii veloci, id est, rapido cursu; sicut hi qui super carne sua se intuentes, et se et transitoria contemnentes, celeriter proficiscuntur ad Deum, hoc solummodo cupientes, in pace quiescere in id ipsum.

30. Tria sunt loca, cœlum, terra, infernus; et habent singula habitatores suos : cœlum, solos bonos; terra, mixtos; infernus, solos malos.

31. Triplici morbo laborat genus humanum : principio, medio, et fine; id est, nativitate, vita, et morte. Nativitas immunda, vita perversa, mors periculosa. Venit Christus, et contra triplicem hunc morbum attulit triplex remedium. Natus est enim, vixit, mortuus est : atque ejus nativitas purgavit nostram, mors illius destruxit nostram, et vita ejus instruxit nostram.

32. Electos tria in futuro manent. Interna satietas : æterna jucunditas : jucunda voluptas. De his dicitur, *Exsultent justi* [1], etc.

33. Triforme est desiderium electorum. Unanimiter habitare in domo : unde est, *Unam petii a Domino* [2]. Victoriam obtinere de mundo : unde est, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus* [3]? Præsentialiter frui Deo : unde est et illud, *Cupio dissolvi, et esse cum Christo* [4].

34. Trifarius est prælatorum timor. Ne audientium animos exquisitior apparatus commoveat : ne interni judicis oculos immoderatior usus offendat : ne justitiæ retributio in præsenti eis fiat.

35. Triformis est sanctorum dolor : quia ceciderunt de paradiso; quia tenentur in exsilio; quia differuntur a regno.

36. In monte montium Christo fuerunt hæc duo, coagulum passionis, et pinguedo sanctitatis.

37. Vituli quos Domino immolare debemus, tres sunt. Novæ conversionis effectus : quasi vitulus novellus cornua producens et ungulas. Sacræ religionis profectus : qui est vitulus tenerrimus de armento. Consummatæ virtutis affectus : qui est vitulus saginatus.

38. Quadriformis est pressura nostra. Corruptibilis carnis angustiæ : quæ sunt dolores mortis. Temporalium pressurarum molestiæ : A quæ sunt torrentes iniquitatis. Occulti hostis latentes insidiæ : quæ sunt dolores inferni. Deceptoriæ facies mundanæ gloriæ : quæ sunt laquei mortis.

39. Fumus est ab ira Dei : quia in consideratione iræ Dei electi compunguntur. Ignis a facie ejus : quia per cognitionem et præsentiam ad amorem accenduntur. Caligo sub pedibus ejus : quia per districtum illius examen reprobus desperationis nebulis obscuratur.

40. Ambulat Dominus super pennas ventorum, cum electi ejus dulcedinem vel tenuiter B attingunt. Volat, cum de incircumscripta ejus substantia nihil percipiunt. Unde est : *Fuge, dilecte mi* [5]. Ponit Dominus tenebras profunditatis et altitudinis latibulum divinitatis suæ, in luce puritatis et sanctimoniæ habitaculum mansionis suæ.

41. Portas suas mundus habet quibus ingredimur ad eum, quæ sunt, corrupta sensualitas, et incesta cupiditas : unde est, *Appropinquaverunt usque ad portas mortis* [6]. Portæ inferi, cæca desperatio, et dura obstinatio : unde est, *Portæ inferi non prævalebunt* [7]. Portæ cœli, humilis patientia, quæ est porta ferrea ducens ad C civitatem [8] : et amoris concordia, quæ est porta orientalis [9].

42. Genera retributionis sunt quatuor; duo in hoc sæculo, et duo in futuro. Retributio prosperitatis et abundantiæ impiorum : unde est, *Receperunt mercedem suam* [10]. Damnationis et ignominiæ eorum, familiaritatis et gratiæ justorum, dulcedinis, amoris et gloriæ. Duo autem sunt quæ remunerantur; justitia operis, et puritas cordis.

43. Tres sunt lucernæ. Regula disciplinæ Christus, quæ accenditur, ut drachma perdita inveniatur. Forma veritatis in Evangelio, quæ D ponitur super candelabrum. Scientiæ puritas in corde bono, quæ illuminatur a Domino.

44. Pedes nostri esse debent sicut cervorum, et sicut vituli.

45. Alii sunt filii alieni, qui mentiuntur : alii filii Belial, qui non cognoscunt Deum : alii filii Israel, qui cognoscunt.

46. Triforme est semen. Veritatis et justitiæ, quod in terra jactum, facit fructum centuplum : iniquitatis et malitiæ, quod est genimen vipe-

[1] Psal. LXVII, 4. — [2] Psal. XXVI, 4. — [3] Rom. VII, 24. — [4] Philipp. I, 23. — [5] Cantic. VIII, 14. — [6] Psal. CVI, 18. — [7] Matth. XVI, 18. — [8] Act. XII, 10. — [9] Ezech. XLV, 1. — [10] Matth. VI, 5.

rarum : erroris et malitiæ, quod est Canaan, et [777] non Juda.

47. Sapientia Dei quasi perdix fovet filios quos non peperit; quasi gallina congregat pullos sub alis; quasi aquila provocat ad volandum.

48. Trifaria est vestis nostra. Pœnitentialis anxietas, quæ est vestis viduitatis : religiosa maturitas, quæ est vestis jucunditatis : sincera integritas, quæ est vestis virginum.

49. Vestes Esau, honestas vitæ, et maturitas disciplinæ : pelliculæ hædorum, abjectio noxiæ vetustatis, et mortificatio propriæ voluntatis. Cibi, hilaris obedientia, et humilis abstinentia. Pater tangit filium apposita probationis manu. Osculatur secretæ inspirationis instinctu. Benedicit religionis profectu.

50. Tria sunt necessaria puritati. Integritas actionis, simplicitas intentionis, tranquillitas devotionis.

51. Puritas tria confert : spiritum libertatis, gaudium securitatis, firmitudinem charitatis.

52. Reprobi aliquando sunt sicut fumus, quia in sua altitudine evanescunt. Aliquando sicut pulvis, quia nullum charitatis humorem proferunt. Aliquando sicut cera, quia ad calorem, id est impulsum tentationis, facile liquefiunt.

53. Portæ Sion, id est, Ecclesiæ, sunt Sacramenta, sine quibus Ecclesiam non intramus. Portæ justitiæ sunt virtutes mediæ, quas temporaliter exercemus. Portæ æternales sunt præcipuæ virtutes, quas etiam in futuro habituri sumus.

54. Tria sunt quibus obnoxii sumus Deo. Signaculum naturæ, quo ad similitudinem Dei facti sumus. Talentum fidei, quod per bonum opus Deo integrum resignare debemus. Titulus professionis, quo ad serviendum Deo sponsionis vinculis alligamur.

Tribus modis nos interrogat Deus. Promulgatione præcepti, ut nostra nobis obedientia nota fiat. Invectione flagelli, ut patientia nostra proximis innotescat. Revelatione secreti, ut se nobis virtus humilitatis aperiat.

55. Tribulatio tria confert. Exercitium, ne virtus amoris, otii tempore frigescat. Probationem, ut nostræ constantiæ fortitudo ad exemplum hominibus innotescat. Præmium, ut juxta tribulationis modum, immensum gloriæ pondus accipiat.

Adversitati tria sunt opponenda. Electorum agones et angustiæ, quas patiuntur qui pie vivunt. Redemptoris afflictiones et molestiæ, quas ei sævissimi principes intulerunt. Dispositio
A moderatricis justitiæ, cujus altitudinem quasi virgæ Joseph summitatem non discutere, sed adorare debemus. Hæc sunt tria illa ostia, vectes et termini, quibus Dominus circumdat mare sæculi.

56. Triforme est exercitium electorum. Austeritas jejuniorum, qua excolitur terra carnis, ut fructum ferat. Assiduitas lectionum, qua reficitur animus, ut homo interior pinguescat. Instantia orationum, qua mens ad cœlestium appetitum assurgat.

57. Auctor mirabilium Deus tria quædam mi-
B rabilia operatus est in Maria. Integritatem munditiæ mirabiliter suscitavit, ut arca testamenti auro purissimo tegeretur. Puritatem virgineam potentialiter fecundavit, ut rubus ardens non combureretur. Ima supernis ineffabiliter copulavit, ut scala Jacob mediante, terrena cœlestibus unirentur.

58. Tria nobis contulit Mariæ fecunditas. Avertit jugum captivitatis antiquæ : remisit iram indignationis divinæ : delevit notam iniquitatis humanæ.

59. Electi tria præstolantur in futuro. Quod in eis mortale est, a vita penitus absorberi :
C perennis gloriæ compensatione ditari : Deum sicuti est insatiabiliter contemplari.

60. Reprobi tria sperare dicuntur. Voluptatem corpoream sibi ad sufficientiam cumulari : momentaneam gloriam ad beatitudinem suffragari : mores suos et opera nullo posse judicio reprobari.

61. Imitator Christi tria debet agere. Simplicis innocentiæ sensum tenere, ut cum Christo puer efficiatur. Abjectum et humilem habitum amare, ut infantiæ Christi pannis vilibus involvatur. In disciplina simpliciter ambulare, ut cum Christo in præsepio positus inveniatur.

D 62. Spiritus sunt administratorii, qui curam habent salutis nostræ : sunt operatorii, qui auctores existunt sospitatis humanæ : sunt contemplatorii, qui assistunt vultui majestatis divinæ.

63. Beati spiritus visione satiantur, dulcedine ebriantur, charitate sociantur.

64. Homines Deum exspectantes, debent esse suspensi quando veniat, dubii quid eis deferat : hilares et devoti, diligentius adornati; tria sperantes in eo, nuptialem præsentiam, familiarem gratiam, liberalem munificentiam.

65. Tres sunt species nuptiarum. Prima, re-

conciliationis per fidem, in qua sunt tria fercula: peccatorum ablutio, gratiæ consecutio, naturæ reformatio. Secunda, adoptionis per spem, in qua etiam sunt eloquii divini consolatio, alimoniæ cœlestis communio, dulcedinis internæ prælibatio. Tertia est glorificationis perfectæ per charitatem : cujus fercula sunt, æterna incorruptio, vera glorificatio, perennis Dei visio.

66. Tres sunt equorum species. Mundialis superbia, cujus ascensor cadit retro. Spiritualis scientia, cujus collo circumdantur hinnitus. Integralis munditia, quam omnis cœlorum exercitus sequitur in vestimentis albis.

67. Verba consolationis Dei sunt ablutio culpæ, restitutio gratiæ, evasio exsilii, consecutio regni, consortium divinitatis, adeptio æternitatis.

68. Arma fidelium tria sunt. Sapientiæ plenitudo, quæ est funda David, de qua sententiarum lapides emittuntur. Patientiæ firmitudo, quæ est baculus, quo luporum rabies propulsatur. Charitatis amplitudo, quæ est pera David, de qua orationes proferuntur.

69. Tria prælatis necessaria sunt. Viva fidei et doctrinæ sinceritas, ut inhabitent in eadem regione. Studiosa bene operandi sedulitas, ut vigilias cum pastoribus celebrent. De salute subditorum diligens curiositas, ut custodiant gregem suum.

70. Bubulcus habere debet duo. Vocis suavitatem, quæ laborem mulceat operantium. Aculei punctionem, quæ torporem excutiat pigritantium.

71. Tres sunt species pœnitentiæ. Simulatoria et infructuosa, cujus exemplum est in Esaü et in Saül. Crudelis et desperata, sicut in Cain et Juda. Utilis et consummata, sicut in Maria et Zacchæo : cujus partes sunt quinque; contritio in corde, confessio in ore, maceratio in carne, correctio in opere, perseverantia in virtute.

72. Tria inveniuntur in Petro : fidei unitas, pœnitentiæ veritas, amoris soliditas.

73. Tria sunt genera mutationum. Sublimitas in humilitatem; quando Verbum carnem assumpsit. Contemptibilitas in majestatem; quando se homo Deus coram discipulis transformavit. Mutabilitas in æternitatem; quando resurgens cœlum regnaturus ascendit.

74. Ea quæ agimus, vel in lumine vultus hominum facimus, ut hominibus placeamus : vel

[778] in lumine vultus nostri, ut benefacere quod
A malum est nos credamus : vel in lumine vultus Dei, ut ipsi soli, quidquid boni in nobis est, humiliter adscribamus.

75. Tria sunt quæ patientiam subruunt. Anxietas nimia doloris, causa justa innocentis, indignitas inferentis.

76. Qui a societate recedit, amittit conventorum solatia : prosequendo socios subit fastidia : aberrans facile sequitur devia, incurrit sæpius vitæ naufragia.

77. Magistri operum Pharaonis tres sunt. Fetidus ardor æstuantis luxuriæ : anxius furor
B sævientis avaritiæ : noxius appetitus inanis gloriæ.

78. Tres sunt in nobis principes quos necesse est mori, ut Christus vivat. Prudentia sæcularium, quæ est Joseph. Eloquentia spiritualium, quæ est Moyses. Copia temporalium, quæ est Josue.

79. Triforme est impiorum refugium. Deceptricis documentum fallaciæ, quæ est Phithon. Sæcularis munimentum potentiæ, quæ est Ramesse. Simulatricis figura justitiæ, quæ est civitas Solis. Has jubet Pharao ædificari.

80. Tres sunt calices quos Dominus nobis
C propinat. Pœnitentiæ et doloris, qui est plenus mixto. Patientiæ et laboris, quem bibit Jesus. Benevolentiæ et amoris, qui est inebrians et præclarus.

81. Quinque sunt torrentes. Crudelitatis et malitiæ, qui est Cison, apud quem Jabin occiditur. Philosophialis eloquentiæ : hic est Cedron, ultra quem Jesus egreditur. Passionis et angustiæ : hic est in via, de quo Jesus dicitur bibisse. Cœlestis sapientiæ, apud quem Elias pascitur. Jucunditatis et lætitiæ, quo potantur electi.

82. Tribus modis renovamur. Carne, per
D Baptismi mysterium ab originali peccato : opere, per pœnitentiæ remedium ab actuali delicto : carne et spiritu, per resurrectionis donum.

83. Species terræ quadriformis est. Flos et viriditas temporalium bonorum, quæ irrigatur sicut paradisus. Utilis vita et conversatio electorum, de qua oritur panis. Amœnitas cœlestium mansionum, quæ fluit lacte et melle. Situs gehennalium locorum, quæ est terra miseriæ et tenebrarum.

84. Quadrifarium est genus deserti. Invia mundani exsilii solitudo : de quo David, *In*

terra deserta, invia et inaquosa[1]. Disciplinæ[779] christianæ difficilis altitudo : in qua peregri- (A) nantur filii Israel. Cœlestis Jerusalem delectabilis amplitudo : in qua relinquuntur oves nonaginta novem. Gehennalis miseriæ terribilis habitudo : quæ est desertum solitudinis.

85. Quatuor sunt species curruum. Elationis et dominii, in quo mergitur Pharao. Humilitatis et studii; in quo sedet Eunuchus. Devotionis et obsequii, in quo sedens Joseph occurrit patri. Amoris et desiderii, in quo rapitur Elias.

86. Triformis est ascensus Domini. Victoriosus, quo ascendit super occasum. Speciosus, quo ascendit super cœlos cœlorum. Gloriosus, (B) quo ascendit super pennas ventorum.

87. Regnum cœlorum alii violenter rapiunt, ut pauperes spiritu : alii mercantur, ut illi qui faciunt amicos de mammona iniquitatis : alii furantur, ut mulier quæ tangit fimbriam : alii compelluntur intrare, ut pauperes sæculi.

88. Quatuor sunt quæ veram conferunt humilitatem. Vilitas operis, assiduitas subjectionis, comparatio melioris, judicium conditoris.

89. Tria sunt judicia; alienum, proprium, divinum.

90. Pretiosam mortem aliquando facit vita, ut in confessoribus : aliquando causa, ut in (C) martyribus : aliquando vita et causa, ut in plerisque.

91. Tria sunt præputia quæ præciduntur. Carnis præputium in Judæo : cordis præputium in Christiano : linguæ præputium in perfecto.

92. Quatuor sunt tempora; præfigurationis, prænuntiationis, visitationis, redemptionis.

93. Modis quatuor visitat nos Deus. Exhibitione præcepti. Præceptum enim aliud carnale, aliud spirituale. Asperitate flagelli; cujusmodi sunt quinque causæ; ut ab iniquitate corrigat, ne quis de collata virtute superbiat, ut virtus hominibus innotescat, ut alios ejus exemplo (D) compescat, ut corona cumuletur et crescat. Novitate miraculi; quod visibile est : et invisibile, inspiratione subtili.

94. Quater luctatus est Jacob. In utero cum Esaü, in adolescentia cum eodem, in Mesopotamia cum Laban, in Bethel cum angelo.

95. Jesus dicitur ter flevisse. In ipso ortu, genus humanum : processu temporis, Lazarum : ad ultimum in Jerusalem, futurum casum.

96. In fronte aliquando lepram, aliquando Thau, aliquando laminam auream gerimus.

97. Dominus sedet aliquando in valle Josaphat, aliquando in monte, aliquando in solio excelso.

98. Tonitruum aliud igneum, aliud pluviale.

99. Duo sunt calcaria quibus urget propheta asinam suam : pudor, ne temporaliter polluatur; timor, ne æternaliter puniatur.

100. Tria sunt quæ nos restringunt et cohibent, et quasi cinctoria dici possunt. Corporeæ mortis memoria, quæ est zona pellicea qua cingebantur Elias et Joannes. Probabilitas et decor pudicitiæ, qua cingitur Aaron accedens ad Deum. Amor religionis et justitiæ, quæ est zona aurea, et ea præcingitur Jesus ad mammillas.

101. Quatuor virgines sunt quas in conjugium sociare debemus. Eloquentia philosophalis, quæ est Zelpha ancilla Jacob. Sententia juridicialis, quæ per Balaam designatur. Innocentia actualis, quæ Lia potest dici. Contemplatio spiritualis, quæ Rachel intelligitur.

102. Duo sunt oculi sponsæ. Rerum labentium consideratio, quæ est velut flamma ignis : et cœlestis patriæ digna æstimatio, in qua vulneratur cor sponsi.

103. Vestimenta communia ministris Dei tria sunt. Cœlestis sapientia, quæ est Ephod, et caput operit : perseverans justitia, quæ poderis est, et totum corpus induit : carnalis continentia, quæ lumbos cingit.

104. Candelabra in Scripturis reperiuntur tria. Legalis obscuritas, quæ sphærulas habet et lilia : prophetalis subtilitas, quæ habet duas olivas in cacumine suo : et evangelica veritas, quæ habet in medio sui similem filio hominis.

105. Munitiones quibus anima vallatur, tres sunt. Sedula circumspectio, quæ est sepes : sanctorum intercessio, quæ est vallum firmissimum : divina protectio, quæ est murus protegens ab incursu hostium.

106. Spem nostram triplex ratio discutit et roborat. Humilitas collatæ sapientiæ, quod est ovum in aqua coquere : firmitas constantis patientiæ, quod est ovum igni assare : veritas inspirationis occultæ, quod est ovum in sagimine frigere.

107. Tria sunt quibus Deus vindictam exercet in hostes. Lavacri salutaris remedium, quod

[1] Psal. LXII, 3.

velut mare Rubrum occidit Ægyptios. Pœniten- 781
tiæ condignæ exercitium, quod velut sulphur A
peccatores interimit. Districtionis extremæ judicium, quod velut ignis ad vocem Eliæ involvit.

108. Lectus animæ in quo pausat, tripartitus est. Gravitas debilitatis corporeæ, quam sibi languidus sanatus substernit. Tranquillitas quietæ conscientiæ, in qua fugiente David statua ponitur. Hæc est cui duæ culcitræ supponuntur. De præterito securitatis et fiduciæ amplitudo : de futuro remunerationis et præmii certitudo. Cervical quod supponitur capiti, divinæ familiaritatis et gratiæ largitudo. Lectus tertius hu- B
militas superioris gloriæ, quæ est lectus floridus, quem sexaginta fortes ambiunt.

109. Vitreæ per quas solis radius infunditur, tres sunt. Charitatis integritas, per quam peccati remissio se infundit : humilitatis puritas, per quam Mariæ gratia cœlestis illapsa est : intellectus subtilitas, per quam radius sapientiæ cor illustrat.

110. Septem lampades thronum electæ mentis illuminant : charismata scilicet spiritus, quæ plenius propheta prosequitur; quæ dum oleum gloriæ juncumque timoris et infirmitatis cœlesti igne consumunt, lumen veritatis incessabiliter C
administrant.

111. Quod nobis apponitur ad edendum, trifarium est carnis edulium. Hædus de capris in fructu pœnitentiæ, quem Jacob obtulit Isaac ut benediceretur : vitulus de armento in actu justitiæ, quem Abraham expendit in cibos Angelorum : vitulus saginatus in cumulo gloriæ, quem pater recepto filio legitur victimasse.

112. Triplex est hortus in quo electæ animæ spatiantur. Molestia corruptibilis vitæ, quæ est hortus nucum, in quo Susanna lavatur. Amœnitas jucunditatis supernæ, quæ est hortus deliciarum, in quo ponitur Adam, ut operetur et D
custodiat. Dulcedo et suavitas visionis divinæ, quæ est hortus conclusus, in quo Joseph statuit sibi monumentum in petra excisum. Munda quoque conscientia, pro sui diversitate hos in se suscipit hortos.

113. Esuriei nostræ mensæ tres apponuntur. Legis et Evangelii sacramentum, in quo sumuntur sapientiæ dapes : catholicæ institutionis mysterium, ubi accipitur caro piscis assi, et favus mellis : æternæ satietatis arcanum, quod intra velum est, et panes continet propositionis, et vitæ.

114. Thesauri quos thesaurizare debemus, tres sunt. Desiderium pietatis in corde, qui absconditur in agro ut ematur. Doctrina veritatis in ore, quæ est thesaurus nivis et grandinis. Assiduitas perseverans in homine, quæ habet frumentum et hordeum, et oleum et mel. Hi sunt thesauri Magorum, qui aurum, thus, et myrrham nato Domino obtulerunt.

115. Quatuor differentiæ panum in Scripturis reperiuntur, quibus diversæ generis humani deplorantur miseriæ : panis coctus in stercore humano, bovino, cinere et clibano, quibus diversi affectus mentis humanæ exprimuntur.

116. Altaria quibus vota superponere debemus, tria sunt. Divinarum sanctionum expletio, quod fit de lignis Setim in deserto : beatorum multiplex advocatio, quod fit de lapidibus quos ferrum non tetigit : Redemptoris humilis incarnatio, quod fit de terra.

117. Puellæ quæ evertunt sensum nostrum, tres sunt. Teneritudo carnis nostræ, quæ est Dalila quæ Samsoni eruit oculos. Amœnitas mundialis gloriæ, quæ est Jezabel, et Naboth occidit. Diffidentia futuræ vitæ, quæ est filia Herodiadis, et aufert caput prophetæ.

118. Duæ sunt tribus, Levi et Judæ, ex quibus sacerdotes sumuntur, Aaron et Christus, et eorum successio. Quod qualiter conveniat, ex nominum interpretatione poterit conjectari.

119. Aquilæ Dominico corpori assidentes tres sunt. Magnitudo potentiæ laicalis, grandis et magnarum alarum. Abusio propositi clericalis, quæ ponit in cœlo nidum suum. Humilium subtilitas spiritualis, quæ provocat ad volandum pullos suos.

120. Quadripartitum est officium sacerdotale. Vivam carnis hostiam immolare, quod Leviticum est : virtutum charismata Deo offerre, quod est incendere aromata, et filiorum Aaron est : cum fervore martyrii cœlum intrare, quod est introire cum sanguine sancta sanctorum : gratiæ et precum vota cœlo transfundere, quod est panem et vinum Deo offerre.

121. Fontes quibus animæ lavantur, tres sunt. Anxietas contritionis, quæ irrigat superficiem terræ : humilitas confessionis, quæ posita est extra urbem : devotio compunctionis, super quam Jesus moratur et sedet.

122. Panes quibus alimur in hac vita, tres sunt. Purgatorius cum amaritudine, quem mulier Sareptana ministrat in fame : consolatorius cum dulcedine, quem angelus apponit quie-

scenti in umbra : solidus cum fortitudine, qui [782] perducit ad montem Dei Oreb. Hi in tribus portionibus corporis Dominici continentur.

123. Lucernæ quæ noctem vitæ hujus illustrant, tres sunt. Intelligentiæ vigor in animo, quæ accenditur ut drachma reperiatur. Sapientiæ splendor in verbo, qui in alto ponitur, ut lumen ejus videatur. Justitiæ forma in proximo, quæ venienti ad nuptias antefertur, ut candelabris portari possit.

124. Tres rivi salutis fluxerunt a corpore Jesu. Verbum doloris, in quo confessio : sanguis aspersionis, in quo afflictio : aqua emundationis, in qua compunctio.

125. Piscinæ tres in Scriptura reperiuntur. Vetustas erroris, quæ est post duos muros : sensualitas carnis, in qua decumbebant languidi : perspicacitas rationis, quæ est in via agri fullonis. In his adaquantur oves, et holocausta lavantur.

126. Fomenta ignis tria in nobis. Stipula cogitationis immundæ : fenum locutionis pravæ : lignum operationis illicitæ. Hæc ad ignem nos nutriunt, nisi superioribus fontibus exstinguantur.

127. Contemplativorum fenestræ tres sunt. Originaria, quæ est versus orientem : gubernatricia, quæ vergit ad austrum : consummativa, quæ respicit ad occidentem.

128. Quatuor fontes irrigant hortum Dei. Reatus proprii deploratio, quæ circuit terram Æthiopiæ : excessionis fraternæ compassio, quæ vadit contra Assyrios : indultæ gratiæ consideratio, quæ medium intersecat Babylonis : desideriosa charitatis affectio, quæ circuit omnem terram Evilath. Hi fontes habent irriguum superius, et irriguum inferius, habentes aquas maris, fluminis, fontis et nivis.

129. In scutella Dei tria fercula continentur. Claritatis perspicuitas, quæ fulgebit ut sol : integritas puritatis, quæ erit ut angeli : firmitas æternitatis, quæ erit ut Deus.

130. Ostia per quæ transitur ad vitam, tria sunt. Fidei veritas, retro quam Sara ridet : spei firmitas, quæ est in latere arcæ : charitatis soliditas, quam observat Cherubim cum flammeo gladio.

131. Triforme vinum est in scypho Dei. Rubicundum, in longanimitate sanctorum, quod lætificat Isaac in ægritudine : album, in remuneratione justorum, quo ebrietatur Noe : nigrum et acidum, in damnatione pravorum, quod Jesus gustat, sed non vult bibere.

A 132. Vestis qua sacerdos uti debet, triplex est. Exterioris operis grossitudo, quo induitur Aaron coram populo : spiritualis sanctimoniæ habitudo, quam apud se Rebecca abscondit, et ea utitur Aaron in tabernaculo : contemplativæ dulcedinis pulchritudo, quæ inconsutilis est, et ea utitur Jesus.

133. Tunicæ quibus vestimur, tres sunt. Castigativa corporis edomatio, quæ pellicea est, et induit Adam : constantis perseverantiæ longitudo, qua dilectus amicitur Joseph : remuneratricis gratiæ largitudo, qua vestitur Jesus.

B 134. Seraphim sex alæ sunt. Duæ pedales; pudor de præteritis, et metus de futuris. Laterales quibus volatur; timor deprimens, et spes sustollens. Capitaneæ; humilitas provehens, et charitas perficiens.

135. Solia duo Deus habet : angelicam substantiam, quæ est excelsum solium; et humanam naturam, quæ est solium elevatum.

136. Quatuor animalibus quatuor pennæ sunt : timor et pœnitentia, quæ corpus velant; amor et spes, quæ sibi junguntur, et volant.

137. Animalibus novæ legis sex alæ insunt : naturalis suggestio, legalis institutio, prophe- C talis assertio, evangelica sanctio, apostolica jussio, ecclesiastica consuetudo.

138. Cubile Jesu triplex est. Unitas testamentorum, quæ est quasi uterus virginalis : Ecclesia electorum, quæ est quasi præsepium : conscientia purgatorum, quæ est quasi sepulcrum in petra.

139. Tria sunt quæ nobis in sanctis apponuntur ad edendum. Exterior corporis habitudo, quam tria sata constituunt : in vultu gravitas, in habitu vilitas, in incessu maturitas. Hic est panis quo quinque millia satiantur, et est hordeaceus. Sequitur interior spiritus apti- D tudo, quam tria quoque sata constituunt : in prosperis humilitas, in adversis soliditas, in cunctis mediocritas. Hic est panis siligineus, quo quatuor millia saturantur. Sequitur superior et Deo similis pulchritudo : hujus sata constituit in Deo et homine charitatis triformitas, quæ amicum et inimicum complectitur, et diligit propter Deum. Hic est panis frumentitius, qui Spiritus sancti vapore decoquitur, et panis Angelorum vocatur.

140. Duæ sunt domus Dei. Exterior, rerum ministra curiositas, quæ tabernaculum est super quod apparet gloria Domini, et recedit :

interior, Deo vacans et serviens devota simplicitas, quæ templum est, et de loco non movetur.

141. Duæ sunt arcæ in veteri lege. Textus historiæ litteralis, quæ habet in se homines et jumenta : et sensus continentiæ spiritualis, quæ habet manna et virgam Aaron.

142. In Scriptura inveniuntur tres currus. Elatio potentiæ temporalis, cujus auriga est tumor præsumptionis et audaciæ, habens equum robur propriæ confidentiæ. Rotæ ejus præceps mobilitas vanitatis, et felix successio prosperitatis. Hic est currus Pharaonis, in quo moritur Rechab [1]. Sequitur altitudo conversationis et vitæ. Auriga ejus sermo commonitionis divinæ, habens equum votum perseverantiæ. Rotæ ejus horrenda terribilitas tormentorum, et mira delectabilitas præmiorum. Hic est currus in quo legit cum Philippo Eunuchus [2]. Sequitur celsitudo contemplationis et gratiæ. Auriga ejus amor cœlestis patriæ, habens equum desiderium beatitudinis et vitæ. Rotæ improbatio gloriæ mundialis, et divinæ reverentia majestatis. Hic est currus igneus, in quo Elias rapitur in cœlum [3].

143. Tria sunt operimenta altaris. De peccatis pœnitentialis afflictio, quæ est cilicium : de venia laudis et lætitiæ magnitudo, quæ est velut æs sonans : de gratia præcordialis jubilatio, quæ rutilat velut aurum.

144. Claves quæ nobis occulta reserant, tres sunt. Anxii temporis austeritas, quæ aperit puteum abyssi : præsumptivæ spei subtilitas, quæ reserat regnum cœlorum : veræ dilectionis conspicuitas, quæ est clavis David.

145. Fluvii quibus peccatores se lavant, duo sunt. Fluxus corruptionis et lasciviæ, pestis adulationis et fallaciæ, qui sunt Abana et Pharphar fluvii Damasci. Quibus justi se balneant, duo sunt. Invectio corruptionis et contumeliæ, suavitas consolationis et gratiæ, qui sunt Jor et Dan fluvii Judææ.

146. Cantica fidelium quatuor sunt. Victoriæ, quod submerso canitur Pharaone [4] : adhortationis, quod terram promissionis concinunt intraturi [5] : lætitiæ, quod de susceptione filii cantat Anna [6] : fortitudinis, quod David cantat de manu Saülis ereptus [7].

147. Quatuor species herbarum sunt in horto Dei. Puritas corporalis munditiæ, quæ est quasi lilium : gratia spiritualis innocentiæ, quæ est

783 A quasi hyssopus : veritas liberalis eloquentiæ, quæ est quasi viola : justitia operationis continuæ, quæ est quasi rosa.

148. Martyrium sine sanguine triplex est. Parcitas in ubertate, quam habuit David et Job : largitas in paupertate, quam exercuit Tobias et vidua : castitas in juventute, qua usus est Joseph in Ægypto.

149. Duo sunt pedes quibus uti debemus; natura, et consuetudo.

150. Equi quibus ad cœlum evehimur, tres sunt. Dolor ex pœnitudine, cujus ungulas coluber mordet. Hujus sella est de veniæ perce-
B ptione præsumptio; frenum et camus, solatia Scripturarum et exempla veterum; calcaria quibus urgetur, de reatus enormitate confusio, de pœnæ consideratione formido : fovea, desperatio. Sequitur fervor ex religione, cui supersedet Mardochæus in veste regia. Hujus sella, temperans discretionis gravitas; frenum et camus, suspecta conditio carnis suæ, et utilis emersio perseverantiæ ; calcaria, exercendæ honestatis cupiditas, et fraternæ commoditatis aviditas : fovea, intemperantia. Sequitur desiderium ex amore, cui datur fortitudo, et circumdatur hinnitus. Calcaria, fluxa labilitas præsen-
C tium, stabilis æternitas futurorum : ductor, affectuositas videndi Deum . fovea, indiscretio.

151. Speluncæ in Libris sacris inveniuntur tres. Perversa impietas voluntatis, quæ est latronum, in qua Saül purgat ventrem. Solida firmitas æquanimitatis, quæ fit in altari, et est unius cubiti. Exercitium geminæ pietatis. Hæc est spelunca duplex, in qua Patriarchæ sepeliuntur.

152. Quatuor sunt arma quibus principaliter communimur. Prudens et humilis intelligentia, quæ est quasi galea, et caput operit : mediocris et parca temperantia, quæ est lorica, et pectus
D tegit : perseverans et patiens constantia, quæ est quasi scutum, et dexteram munit : retributrix æquitatis justitia, quæ est gladius utrobique incidens ad divisionem animæ et spiritus.

153. Tria sunt sacrificia. Pia contritio, habens butyrum humilitatis, et absinthium indignationis : digna operatio, habens oleum discretionis, et acetum confusionis : gratiarum actio, habens balsamum devotionis, et venenum ingratitudinis.

154. Quatuor sunt in quibus anima captiva-

[1] Exod. XIV. — [2] Act. VIII. — [3] IV Reg. II. — [4] Exod. XV. — [5] Num. III. — [6] II Reg. I. — [7] Psal. LXIX.

tur. Mundialis nequitia, inutilis tristitia, inanis[781] gloria, latens superbia. A

155. Cœli ad quos rapimur, tres sunt. Dignitas ecclesiasticæ puritatis, ad quam rapitur Elias in corpore : veritas angelicæ subtilitatis, ad quam rapitur Ezechiel in spiritu : summæ incircumscriptio Deitatis, ad quam rapiuntur animæ electorum.

156. Sex sunt refugii civitates. Interdictæ prævaricationis cautio, sequendæ præceptionis obeditio, propitiandæ divinitatis ambitio : hæ sunt in terra Chanaan. Mundanæ fabricæ consideratio, urbis tyrannicæ jugis inspectio, et supereminens verbi Dei cognitio : hæ sunt trans B Jordanem, et sunt de sorte Levitica.

157. Paradisorum tria genera sunt. Voluptuosa dulcedo visibilium, quæ irrigatur sicut hortus deliciarum : sincera puritas spiritualium, quæ in se conservat hominem : deliciosa veritas supercœlestium, ubi Paulus audit arcana verba.

158. Montium genera quatuor sunt. Montes Gelboe, ubi abjicitur clypeus Saül[1] : montes Samariæ, qui nimis eriguntur[2] : montes Armeniæ, super quos arca requievit[3] : montes Israel, qui expandunt ramos suos[4].

159. Quæ nos revocant a proposito nostro, duo sunt. Rubor incœpti operis, et desperatio C exsequendæ virtutis. Hi Rechab et Benaa, qui occidunt Isboseth in strato suo[5].

160. Pallia quibus nostra nuditas operitur, quatuor sunt. Vetustas erroris et nequitiæ, quæ est quasi perizoma verendorum. Novitas conversationis et vitæ, qua Rebecca descendens de camelo operuit vultum suum[6]. Integritas cœlestis sanctimoniæ, quam Elias reliquit Elisæo, et dividit Jordanem[7]. Claritas immortalitatis æternæ, quod est pallium sapphirinum, quo in die festo utitur Mardochæus[8].

161. Bonus est Deus, temporale beneficium largiter impendendo. Patiens est, ultionem D peccatorum misericorditer differendo. Longanimis est, reos ad pœnitentiam invitando.

162. Hostes quibus tradimur, tres sunt. Immundorum desideriorum impuritas, quæ sunt quasi mures rodentes posteriora. Corporalium passionum obscenitas, quæ sunt quasi locustæ more scorpii percutientes. Rationis et sensus obstinata perversitas, quæ sunt serpentes igniti.

163. Latrones qui nobis optima quæque furantur, quatuor sunt. Hebetati intellectus socordia, tollens nobis scientiam veritatis. Hic latro apud Psalmistam dicitur negotium in tenebris. Indomitæ carnis lascivia, rapiens meritum integritatis, et dæmonium dicitur meridianum. Favorabilis auræ jactantia, tollens plenitudinem sanctitatis, et dicitur sagitta volans in die. Vitæ hujus amor et appetentia, rapiens præmium æternitatis, et dicitur timor nocturnus[9]. Hi sunt latrones Syriæ.

164. Oscula tria sunt. Reconciliatorium, quo duo pedes Domini, misericordia et justitia continguntur. Remuneratorium, quo duæ manus, opus creatricis justitiæ, et modum gubernationis continuæ amplectuntur. Contemplatorium, quod sumitur ad os, et Verbum Dei atque hominem in unitate miranda connectit. Possunt quoque dici naturale, quando spontanea voluntate ducimur ad bonum : doctrinale, quando admonitione alterius invitamur ad Deum : gratiosum, quando jucunda inspiratione trahimur ad bene agendum.

165. Vocationes tres sunt. Divina, sicut in Paulo : humana, in quinque millibus conversis ad vocem Apostolorum : necessaria, in primo eremita Paulo.

166. Contemplatio dicitur cibus in hac vita, ubi in sudore vescimur pane nostro : potus, in futura, ubi libere et sine dolore sumitur : ebrietas, in ultimo, cum anima recepto corpore congaudebit : unde dicitur, *Comedite, amici*[10], etc.

167. Contemplativi alii ascendunt et corruunt[11], sicut bestia, quæ tangit montem : alii rapiuntur et descendunt, sicut Petrus post excessum descendit de cœnaculo[12].

168. Duo sunt ubera. Compassio, de qua fluit lac consolationis, quo nutriuntur infirmi : congratulatio, unde fluit lac adhortationis, unde sustentantur validi.

169. Unguenta tria sunt. Compunctio de memoria peccatorum, quæ infundit pedes Jesu : devotio ex recordatione beneficiorum, qua perungitur caput Jesu : pietas ex consideratione miserorum, quæ ad ungendum corpus Jesu a mulieribus præparatur.

170. Virgæ tres sunt. Virga Moysi, quæ dividit mare Rubrum[13] : virga Aaron, quæ confert

[1] II Reg. I. — [2] Amos III. — [3] Gen. VIII. — [4] Ezech. XXXVI. — [5] II Reg. IV. — [6] Gen. III. — [7] Id. XXIV. — [8] IV Reg. II. — [9] Psal. XC, 5, 6. — [10] Cantic. V, 1. — [11] Exod. XIX. — [12] Act. X. — [13] Exod. IV.

sacerdotium [1] : virga David pastoralis propulsans adversarium [2].

171. Triplex fuit forma Jesu. Communis et despecta : sole clarior et tota splendida : spiritualis et divina, sed humanis visibus temperata.

172. Cibi Israel tres sunt. Azyma scientiæ sæcularis in exitu de Ægypto : manna intelligentiæ in deserto : palma victoriæ triumphalis in promissionis regno.

173. Divinorum conscii secretorum tres sunt. Agnitæ fidei firmissimus exsecutor : ingruentium vitiorum strenuus supplantator : perceptæ gratiæ humilis confessor. Hi sunt Petrus, Jacobus, et Joannes.

174. Tres ex omni populo liberantur; Noe, Daniel, et Job.

175. Tres in sacerdotium assumuntur; Moyses, Aaron, et Samuel.

176. Latrones innocentiæ vestem diripiunt, tentationum sagittis confodiunt, cœlesti consolatione destituunt.

177. A Domina nostra rei habent veniam, justi gratiam, Angeli lætitiam.

178. Bona providere coram hominibus debemus habitu, ne sit notabilis : actione, ne sit reprehensibilis : sermone, ne sit contemptibilis. Coram Deo, cogitatione sancta, affectione pura, intentione recta.

179. Duo sunt in Christo, generatio divina et generatio humana : et in Spiritu sancto processio et gratia.

180. Spiritus sanctus operatur aliud in nobis propter nos, ut compunctionem, dimittendo peccata : devotionem, sanando opera : amorem, revelando cœlestia. Propter proximos aliud, ut doctrinam sermonum, gratiam curationum, etc.

181. Duplex est periculum, ne vel ea quæ propter nos, dividamus proximis : vel ea quæ propter proximos, reservemus nobis. Hæc est discretio spirituum.

182. Janitor memoriæ, recordatio professionis : voluntatis janitor, memoria patriæ cœlestis : portitor intentionis, consideratio gehennalis.

183. Modi diligendi sunt quatuor. Carnem amare carnaliter, spiritum carnaliter, carnem spiritualiter, spiritum spiritualiter.

184. Tres sunt panes, quos de via veniens 785 quærit amicus [3] : continentia, humilitas, charitas.

185. Pax triformis. Ficta, ut in Juda : inordinata, ut in Adam et in Eva : vera, quam Christus reliquit discipulis suis.

186. Sequentium pacem tria sunt genera. Pacati, qui in pace possident terram suam : patientes, qui in patientia sua possident animas suas : pacifici, qui pacem faciunt inter discordes.

187. Contemplatores alii ascendunt et cadunt; ut illi qui evanuerunt in cogitationibus suis : alii rapiuntur et descendunt; ubi, *Sive mente excedimus, Deo* [4], etc.

188. Quadrus lapis est superius amando cœlestia, inferius contemnendo terrena, a dextris vilipendendo prospera, a sinistris æquanimiter sustinendo contraria.

DISPUTATIO

CUJUSDAM JUSTI CUM DEO,

SIVE AD HORAM E CORPORE EDUCTI, ET AD CORPUS REDUCTI; SIVE IN EXCESSUM RAPTI, ET POSTMODUM AD SE REVOCATI.

Videbatur huic aliquando, sive in corpore, sive extra corpus, Deus scit, concessum sibi jam amodo requiescere a laboribus suis, et sabbatizare cum populo Dei, sedere ad pedes Jesu; et intendere in speciem decoris ejus; Mariæ optimam partem se jam perpetuo adeptum, ac Rachelis pulchritudinem a cœlestis sponsi amplexibus nunquam avellendam : cum ecce subito de cœlo respiciens Dominus, vidit flentes parvulos, panem quærentes, matrem eorum viro viduatam ad maxillas lacrymas emittentem; consolationem sibi ac filiis quærentem, nec invenientem. Et respiciens virum voluntatis suæ juxta se de singulari gaudio tripudiantem, atque communem tristitiam velut ultra non curantem; respiciens, inquam, Dominus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, charitas, non quæ sua sunt, quærens : Salva sunt, inquit, tua tibi præmia,

[1] Num. XVII. — [2] I Reg. XVII. — [3] Luc. XI. — [4] II Cor. V, 13.

nec dilata minuentur; illorum potius miserere 766 A quos deseris. Numquid fratres tui ibunt ad pugnam, tu hic sedebis? numquid ipsi foris stabunt quærentes te, cum tu intraveris in gaudium Domini tui? Egrediendum tibi ad eos, et ad bella Domini surgendum et adjuvandum. Dixit ergo Dominus : Surge, et exi hinc. Homo : Domine, bonum est nos hic esse : quo ibo a facie tua? Dominus : Exi hinc, et redi ad ægrotum tuum, corpus tuum, quod tibi commisi custodiendum et observandum; jam tabescit. Homo : Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Domine, miserere. B Ægrotus meus gravis est et intolerabilis, ad necessaria exigenda improbus, ad superflua vel noxia anxius et importunus. Dominus : Vide ut curam ejus facias; sed non in desideriis : sic enim expedit infirmitati ejus. Homo : Dura providentia. Dominus : Exi hinc. Si quid ei quod suum est tuleris, in quadruplum restituere compelleris. Sed et pueri jam plorant, et petunt panem, et non est qui frangat eis. Homo : Mihi autem quando? Dominus : Tibi autem facies postea. Homo : Quid, Domine? quid? pascere eos non possum, nec curare nisi Ægypto dem manum, et Assyriis ut saturentur pane. C Dominus : Creatura vanitati subjecta est non volens, sed propter eum qui subjecit eam in spe. Liberabitur autem a servitute corruptionis in libertatem filiorum gloriæ Dei. Homo : Domine, Assur iste non solum devorat carnes nostras, sed etiam exossat nos. Non solum corpus fatigando excruciatur, sed pervenit gladius usque ad animam meam. Dominus : Si ego pro vobis tradidi animam meam, et vos debetis pro fratribus animas ponere. Homo : Et quare non defendis sanguinem nostrum? Dominus : Puer ergo es, qui nisi virgam, qua verberatus es, verberari videris, plorare non desistis. Homo : D Obsecro, Domine, sine me adhuc loqui ad Dominum meum, cum sim terra et pulvis. *Seduxisti me, Domine, et seductus sum : fortis fuisti et invaluisti* [1]. Dixisti enim mihi : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* [2]. *Credidi, propter quod et locutus sum* [3]. Confugi libens et gaudens sub jugum tuum : et ecce, te permittente, possident me, Domine, absque te, et suo jugo ferreo attritum urgent in trituram suam, et tuæ civitatis civem conscriptum, de luto et latere cogunt Ægyptii civitates ædificare. Dominus : Patientes estote usque ad adventum meum. Homo : Usquequo, Domine? Dominus : *Moyses et Aaron, ite ad onera vestra* [4]. Et projectum se sentiens homo a conspectu tam felicis beatitudinis, sicut Moyses et Aaron his verbis projecti sunt a conspectu Pharaonis, ad se reversus cum gemitu dixit : *Ego dixi in excessu mentis meæ, Projectus sum a facie oculorum tuorum* [5], Domine. *Mutatus es mihi in crudelem, et in duritia manus tuæ adversaris mihi* [6]. Sicque pondus diei et æstus repetere, luti et lateris iterum se subire contagia deplorans, quod ei reliquum erat vitæ in doloribus egit, opperiens donec omnino assumeretur, et in gaudium Domini sui perfecte introduceretur.

SOLILOQUIUM.

Non est S. Bernardi. Editum tamen est sub ejus nomine a Gretsero Ingolstadii, anno 1617, ex Bibliotheca Cartusianorum Erfordensium.

—

1. Cor meum, rogo te, ne sis cor fatuum, quod est cor confractum, quod omnem sapientiam non tenebit. Sed recordare viarum tuarum, et vide quantum inter se distent viæ, per quam hactenus ambulasti, et per quam ambulare oporteat ad Deum. Et vide, quantum distat ortus ab occidente [7], sic istas vias a se distare; cum via per quam ambulasti, sit plena levitate, otio, dissolutione corporis, et vanis quibusdam delectationibus : cum te non lateat, quod *qui mollis est et dissolutus, frater sit opera sua dissipantis* [8]; et quod vere opera tua in eo non vigeant, sed potius dissipentur. Fateor quidem, cogitas nonnunquam mores velle corrigere; carnalibus desideriis plus et plus velle resistere; Dei laudibus vigilantius velle insistere; carnem per omnia velle spiritui subjicere; otia fugere; vana et inutilia declinare; orationi ac medita-

[1] Jerem. xx, 7. — [2] Matth. xi, 28, 30. — [3] Psal. cxv, 10. — [4] Exod. v, 4. — [5] Psal. xxx, 23. — [6] Job xxx, 21. — [7] Psal. cii, 12. — [8] Prov. xviii, 9.

tioni ardentius invigilare. Proponis quidem hæc; sed nunquam vel rarissime video te effectui mancipare; imo etiam si quando incipis, sic misere desinis, ut ab inimicis tuis merito tibi dicatur : *Quia hic homo cœpit ædificare, et non potuit consummare* [1]. Nonnunquam cum orationi vel meditationi deberes insistere, torpore gravaris, somno deprimeris, cogitatione superflua seduceris. Et nonnunquam, ut tempus orationis expendatur in desideriis, dormis. Et si qua tibi confortatio gratiæ tribuenda esset, hanc tibi surripit carnis pigritia, ita ut ipsa confortetur, spiritu debili permanente. O vere impia nimis et dura crudelitas, ancillam dominæ substantiam voluptuose consumere, domina famelica permanente. Restat ergo imminente pugna, ut a fortiori infirmior superetur. Quid sit aliud, cum corpus tempore sibi impenso ad sua commoda, cibo, potu, et somno non vult esse contentum; quin etiam tempore orationis abutendo, velit privari spiritum?

2. O vere beatum tempus, omni dignum reverentia et disciplina; quo omne tempus colligitur, et pro inutiliter transacto, gemitus et lacrymæ; pro utiliter expenso Deo laus, honor et gloria referuntur! Quis digne dicat quanta sit temporis hujus utilitas? In pulsante pure oratione, velut animæ nuntio, non jam paradisus, sed janua regni Filii Dei potenter aperitur, quod quærit ostenditur; petenti tribuitur. Hoc etiam tempore si cæca fuerit anima, illuminabitur : si infirma, sanatur : si pauper, ditatur : si nuda, vestitur : si debilis, confortatur : si nutans, constans efficitur : si cujuscumque rei dubia, certificabitur : si ab amore Dei frigida, sancti amoris vaporibus inflammatur : si insipiens et stulta fuerit, super omnes docentes se, sapiens et docta erit. Hoc etiam tempore gustatur et videtur quam suavis est Dominus [2]. Est etiam tempus otii spiritualis, quod est fomentum et exercitatio omnium sanctorum laborum : quia cum illud, pro quo laboratur, licet modicum, hoc tamen in tempore suaviter degustatur, laboris incendium tam dulciter quam fortiter inflammatur. Quid plura? Hæc etiam omnium tribulationum finis erit, et omnis virtutis fortitudo. Hoc tempore perfectæ orationis merito omnes inimici viriliter subjugantur, ut virtus eorum ad nihilum redigatur. Virtutes vero per gratiam sancti Spiritus augentur, et firmissime

787 roborantur. Hoc etiam tempore, quæ putanda
A et resecanda sunt in mente, ostenduntur, et in moribus, ut per confessionem postea amputentur. Imo tunc etiam aqua lacrymarum maculosa mundantur, et superflua sacræ contritionis vomere omnimodo evelluntur. Nonnunquam etiam cum cultorem vineæ viderit Jesus ad hujusmodi opera circumspectum, descendit et ipse in vineam suam, et incipit laborantem adjuvare, nociva evellere, superflua destruere et dissipare. Deinde etiam incipit humilia exaltare, utilia plantare, arida rigare, necessaria ædificare; et, ut dixi, tenebrosa illuminare, et
B frigida inflammare, clausa reserare, et abscondita in palam producere. Et, ut breviter dicam, omnia sic reformare incipiet, ut in illa vinea nil tortuosum valeat inveniri. O vere beata vinea, in quam tu vel semel descendisti cum tanta plenitudine gratiarum, o bone Jesu! Quia nunquam ejus cultorem interna gaudia inexpertum dicam, qui vel semel tanto hospite, imo collaboratore, feliciter meruit gloriari. Nequaquam deinceps erit indoctus, qui talem ac tantum habere meruit instructorem. Quid enim ille nescivit, cujus sapientiæ non est numerus? O quanta ex isto discere poterat, qui socius sui
C laboris erat!

3. Sed numquid recedente Jesu, vinea vindemiabitur ab inimico? Dico quod non; si tamen Jesus per se recesserit, et non a cultore vineæ fugatus fuerit. Quia credo potius expertum Jesu tam suavem præsentiam, illum tanto in ipso amoris igne exarsisse, quod ipsum non dimisit, quin ei benedixerit, et custodes angelos vineæ adjunxerit, et se promiserit subito reversurum. Dico etiam, hunc ad omnia esse promptum et sollicitum, per quæ Jesu præsentia possit quantocius promereri. Sic nempe est vigil ad custodiam; fit in oratione devotus, fit fortis patientia,
D fit humiliter omnium pedibus provolutus, fit sollicitus se omnibus subjicere, ut vix vel minimum opus prætereat eum, cujus non fuerit coadjutor; fit fervidus charitate, fit obsequiosus hominibus et indefessus ob amorem Jesu, ut sponsa Jesu merito possit et debeat appellari. O quoties hunc credis Jesum sanctissimis desideriis revocare, pura et continua oratione vociferari post Jesum, et dicere : *Revertere, dilecte mi* [3]? Nonnunquam invenies hujusmodi sanctissima desideria foribus regni assistere pul-

[1] Luc. XIV, 30. — [2] Psal. XXXIII, 9. — [3] Cantic. II, 17.

santia et dicentia : Volumus videre Jesum [1]. 780 Nec mirum, expediuntur sine mora. His enim A ostiarius aperit; quia scit Jesum sic velle, et quia noscit ex frequentia. Intrant, procedunt, paupertate et humilitate, velut indumentis pretiosissimis adornata; ad thronum Filii Dei veniunt, stant, reverentur et dicunt : O Domine Jesu, dixisti, Quia *modicum et non videbitis me : et iterum modicum et videbitis me*. Sed hoc est vere longum et grave modicum animæ desideranti te. Dixisti etiam, Quia *vado et venio ad vos*. Quando venies ad nos? O bone Jesu, lectum ornavimus, flores floribus accumulavimus : et quæ a nobis præparari poterant, sunt B parata, et sponsa moram absentiæ tuæ diutius ferre non potest; quia languet amore et desiderio te videndi. O vere beati nuntii, qui coram oculis inspectantis secreta cordium tam bonum de vestra domina nuntium perhibetis. Et quibus ob ejus reverentiam tantæ gloriæ patet accessus, et gratanter a Jesu recipiuntur, et de torrente voluptatis tantæ potantur. Et postea dicit eis Jesus, *Iterum veniam ad vos* [2] : dans clenodia [a] quæ et sibi reservent, et sponsæ deferant. Præcurrunt gaudentes sponsæ nuntii, et gestu mirabili : ut si eos currentes videres, omnino ebrios reputares; sicut vere sunt, sed non a C vino, sed ab ubertate domus illius inebriati, curiam cœlestem totam suis clamoribus commovent; a Cherubim et Seraphim usque ad novissimos ordines Angelorum. Dicens Jesus ad sponsam..... Accingimini, et estote parati, ut pariter veniatis ad sponsam. Veniunt stupore repleti; et adhuc de his quæ viderant, admiratione suspensi enarrare incipiunt quam gratanter sint recepti, et dicunt, *Quia vidimus mirabilia hodie* [3]; et omnino ineffabilia, quæ nobis considerantibus hæsit ratio, hebuit intellectus.

4. Et vere sicut audivimus sic vidimus [4] : et plura horum. Audivimus quidem gloriosa dicta D de civitate Dei [5], et ejus inhabitatoribus; sed valde gloriosiora, et laudabiliora vidimus civitatis ad quam ieramus. Muri et plateæ ex auro purissimo, et turres ejus gemmis ædificatæ, et omnes lapides ejus desiderabiles, propugnacula ejus ex lapide jaspide; fundata est in sapphiris, et portæ ejus nitent margaritis, et omnis circuitus muri ejus ex smaragdo et lapide pretioso. Omnes inhabitatores lætissimi et jucundi : quia lætitia sempiterna super capita eorum; gaudium et exsultationem obtinebunt. Non erit ibi mors, neque luctus, neque clamor, neque languor; sed nec senium, nec fraus, nec terror hostium; sed una vox lætantium, et unus ardor cordium : o quam securus! Quia sedent omnes in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciæ, et requie opulenta [6]. O opulenta, opulentia multa nimis, æternitas! Quidquid delectat, ad nutum adest; quidquid contristat, procul abest. Ibi sonant jugiter organa sanctorum; ibi dulcis symphonia resonat musicorum; ibi Angeli et Archangeli hymnum Deo decantant ante thronum Dei. Ipse enim Deus populo suo est, ibi sertum exsultationis et corona lætitiæ. Ipse eorum merces; ipse pastor et pascua. Ibi pascuntur, nec fastidiunt. Eructatur eis omnis jucunditas. Ipse omnis suavitas, omnis libertas; et, ut breviter dicam, est eis omnia in omnibus. O quam dulcia coram eo resonant cantica canticorum! Auditur hinc et inde : *Magnus Dominus et laudabilis nimis* [7]. Et, ut dicam brevius, non est ibi locus, ubi non cantetur canticum lætitiæ, et per omnes vicos ejus ab universis dicitur laus, honor et gloria, et benedictio et omnis gratiarum actio Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen [8]. Hoc vidimus et loquimur, non ut quæ velut in parabolis, sed quæ in veritate sunt. Quæ nec oculi videre, nec aures audire, nec unquam in corda hominum ascendere potuerunt [9].

5. Nuntiis sic cum sponsa de sponsi gloria dulciter confabulantibus, et ejus adventum nuntiantibus; advenit quidam ignis divinus, qui faciem sponsi consuevit præcedere; qui tenebrosa illuminat, frigida inflammat, et tepidis pristinum calorem restituit, et viam ad corpus parat, peccati vel modicam rubiginem, si qua est, omnimodo exurendo. Gloriosus igitur sponsus, de sublimi regni solio descendens, humiliter ad sponsam accelerat. Omni laude plus laudabilis, Regina cœlorum, mater sponsi in vestitu deaurato virginum, varietate, velut gemmis lucidissimis, adornata, comes itineris Filii sui esse dignatur. His Michael archangelus cum multitudine cœlestis exercitus laudans et exsultans occurrit. O quam dulcis laudantium sponsum, congratulantium sponsæ, perstrepit melodia! Sponsam non latet. Pergit et ipsa in occursum

[1] Luc. VIII, 20. — [2] Joan. XVI, 5, 10, 16-19. — [3] Luc. V, 26. — [4] Id. VIII, 18. — [5] Psal. LXXXVI, 3. — [6] Isai. XXXII, 18. — [7] Psal. XLVII, 1. — [8] Apoc. VII, 12. — [9] I Cor. II, 9, et Isai. LXIV, 4. [a] Arrhas.

sponsi cum suis decantans alacriter : *Veniat*[789] *dilectus meus in hortum meum*[1]. Itrat sponsus sponsæ cubiculum, et cum quanta gloria intrat et gratia, quis poterit explicare? O quam floridum invenit operum bonorum et sanctarum meditationum floribus conspersum! cœnat jam hæc sancta anima cum dilecto. O felix convivium, ubi Dominus mensæ est convivium et conviva; cui non desunt splendida ministeria Angelorum! Relinquam expertis de hoc loqui convivio. Claves suorum thesaurorum sponsum quis dubitet attulisse? Ut quem sponsa plus appetit, aperiat sine mora, ut ipsa confidenter introiens sine metu quem velit accipiat; et prout velit sine defectu fruatur, et sine fastidio, et quæ plura attulerit, nec loqui valeo, nec forte scio.

6. Audisti quidem, cor meum, inexperta et omnino incognita : sed scias sponsam jam frui Dilecti cupitis amplexibus. Audisti, inquam, cor meum, hæc omnia : sed vere pudeat te, et super eo pœniteas, quod hoc pretiosum tempus sic omnino inutiliter præteristi. Hoc quoties in die pugnæ et imbecillum hostes repererunt? Duritia frigoris tui te fugere non sinebat. Et hoc quare? Quia tempus quo armari contra hostes, illuminari in tenebris, vestiri in frigore debueras, neglexisti. Quid plura? Succubuisti, incurvatus es, et portæ tuæ destructæ, et vectes tui confracti; et ascenderunt hostes in te, et miserunt manus ad omnia desiderabilia tua. Heu, quoties in mediis tenebris lumen tuum jam non obscuratum; sed certe omnino exstinctum erat in tabernaculo tuo! Quia torpore gravatus lignis ligna, id est, opera bona operibus adjicere desisti. Et est impletum in te quod dicitur : *Auferatur* a nuptiis *lux sua*[2], ad suave et beatum incendium; quod semel accensum semper desiderat. Et quam beatus est, qui post hunc ignem amoris Jesu vel semel accensum in se senserit! continuis ipsum ne exstinguatur bonis operibus fovere non desinit, quia vere eis deficientibus ignis subtraheretur. O cor miserabile et despectum! si viam ambulasses mandatorum Dei ab eo tempore, quo primum cœpisti, et non prosperitate seductum, nec confractum adversitate sæpe fuisses, nec fabulationes iniquorum in via te tenentium audisses; poteras plura horum quæ audisti expertum fuisse, et esse semita Regis angelorum : jam non esses spelunca latronum. Posses etiam jam esse vas dignum cœlestium thesaurorum semper in te recondita[a], stipatum ac munitum multis millibus Angelorum.

7. Sed duplex fuisti animo, et inconstans in omnibus viis tuis[3] : idcirco video te adhuc positum in medio infernalium ministrorum. O vere stultum cor meum, quod sic abundanter possis cœlestibus et æternis perfrui, quod tam bestialiter terrenis et caducis niteris involvi, quæ mentem tuam occupaverunt tempore orationis. Si te pulchritudo creaturæ transitoriæ occupat et sæculi hujus divitiæ fallaces; quare non potius æterni Creatoris pulchritudo et gloria regni cœlestis sine fine mansura? Signum pro certo est, quod Creatorem tuum non diligis, qui amorem creaturæ ejus amori præponis. Si dicis quia utrumque diligis, mentiris; quia amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituitur[4]. Si quando ad orandum venis, et affers forte unguentum contritionis, ut unguas pedes Jesu, muscæ morientes venientes continuo perdunt suavitatem unguenti[5]. Si quid boni facere et mala dimittere cogitasti, in momento his contraria facere non vereris.

8. Restat igitur, ut si qua bona Jesus tibi facere proposuerat, horum effectu similiter frauderis et tu. Imo sæpe cum gratiam dedit, non aliud fecit quam qui merces congregavit, et misit eas in sacculum pertusum[6]. Quia sicut ille tempore necessitatis nil reperit : sic Jesus cum laudaretur pro beneficiis impensis a suis amatoribus, nihil a te laudis omnino recepit; sed omnia ejus beneficia perierunt apud te, laude et gratiarum actione frustrata. Heu, quoties tempore laudis potuit tibi dicere Jesus, *Domus mea domus orationis vocabitur, tu autem fecisti illam speluncam latronum*[7] : et rursus, *Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis*[8] : et iterum, *Hic populus labiis me honorat; cor autem eorum longe distat a me*[9]. Quoties ergo maledictio super te venit illa, qua dicitur : *Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter*[10]! Hæc omnia veniunt super te, qui vocem ejus non audisti, qui dixit : *Indicabo tibi, homo, quid sit bonum, aut quid re-*

[1] Cantic. v, 1. — [2] Job xxxviii, 15. — [3] Jacobi i, 8. — [4] Id. iv, 4. — [5] Eccle. x, 1. — [6] Aggæi i, 6. — [7] Matth. xxi, 13, et Luc. xix, 46. — [8] Joan. ii, 16. — [9] Matth. xv, 8; Isai. xxix, 13, et Marc. vii, 6. — [10] Jerem. xlviii, 10.

[a] Forte, *reconditorum*.

quiratur a te: facere judicium, et justitiam, et 790 *sollicitum ambulare cum Deo tuo*[1]. In te om- A nino video impletum illud propheticum : *Pravum est cor hominis et inscrutabile*[2]. Nonnunquam cum Dominus Jesus foribus tuis pulsans adfuit et clamans, quia *tempus putationis advenit*[3], ut surgeres et ires ad vineam cum cæteris sponsis, vel forte ut surgeres et orares, ne intrares in tentationem[4] : tu certe, ut sopitus gubernator, in medio mari dormisti : et quemadmodum ille cujus tempora clavo sunt perforata[5] ; vel omnino exieras sine dubio velut Dina[6], vel, ut plus dicam, ad sæcularia negotia disponenda. O quoties tempore laudis et ora- B tionis castra vallabas, principum munitiones aliis construxisti, et solus expugnabas castra stans in oratione, quæ principes expugnare non poterant cum omni exercitu militari! Dic, quæso, mihi dum aliis castra contruxeras, cui castrum tuum custodiendum reliqueras, jam circumdatum principibus tenebrarum? Nequaquam suum reliquerat qui dicebat : *Super custodiam meam ego stabo, et figam gradum* meum *super munitionem* meam, *et audiam quid dicatur mihi, et quid respondeam ad arguentem me*[7]. Vel putabas vineas alienas non studio charitatis, sed vanæ suspicionis, festu- C cam de oculis aliorum volens ejicere, in oculo tuo trabe relicta[8]. Rediisti quandoque, sed sero; imo redire omnino ad tuam vineam, proh dolor! aliquando nescivisti : tandem eam laborare intrasti. Sed quid acciderat? Hostes ascenderunt, maceriam dissipaverunt, vineam vindemiaverunt, ita ut vix paucos racemos in ea reliquissent : vepres et spinæ ascenderant super eam[9], ut si qua reliqua fuissent ab hostibus, ab his suffocata viderentur omnia.

9. Hæc omnia pessima cavere poteras, si cum sponso ivisses ad vineas. Denique non dixit, Ite; sed, Eamus. Iverunt aliæ, et quanta eis in D eundo erat utilitas audisti. Illæ ergo jucunde et læte, et certe multum fructifere tempus gratiæ visitationis exspectant; quia fructus, quibus sponsum pascant, habent sponsæ gratissimos. In te autem quid aliud, nisi labruscas invenit? Certe nisi te corrigas, tremens pavidum tempus Judicis exspectabis. Timeo quod sæpius de te dicat Jesus : *Utinam esses frigidus vel calidus; sed quia tepidus es, incipiam te evomere*[10]. Certe quia sæpe otia sectaris, vel si aliquando legisti, plus pro eo, ut alios doceres, quam te corrigeres, fecisti. O vere magister erroris, qui nunquam fuisti discipulus veritatis, cur alios doces, et te ipsum non instruis? O certe iniquum studium, quod plus vis balbutire lingua, quam corde servare et opere exhibere! O vere ideo nunquam sapientiam attigisti! Audi quod arcus tuus in manu tua debeat instaurari[11] : quia cœpit Jesus facere et docere[12]. O cor meum, audisti multas tuas miserias, et certe propria mala quam plurima frequenter evenire vidisti. Timeo tamen plura horum illum invenire, cum Jerusalem scrutabitur in lucernis[13]. Hæc est via per quam hactenus ambulasti : sed consulo tibi ut una mecum vadas ad sponsam Jesu, et discamus ab ea sapientiam, quia viam Dei ipsa ambulat, et hanc discamus ab ea imitatores ejus effecti.

10. Videamus primo viam ejus activam, et imitemur, ut per ejus merita etiam contemplativam adeamus. Videamus quam viriliter corpus suum castiget, et in servitutem redigat[14], et ad omnia quæ desiderat, spiritum deservire compellat. O quantum actionibus robur! omnibus obsequiosa, et nulli omnino onerosa, fraternis semper necessitatibus miserata, non attendit, in quo quis egeat, vel debeat adjuvari, sed in quo quis possit adjuvari. Quantumcumque manus ejus indefessa, fecunda est semper in opere, et prior et posterior. Si nec manum potest apponere, apponit saltem vel digitum. Si nec digitum, ipso affectu paratissimam admittere se omne demonstrat : propterea negligit propria ut expleat aliena. Imo quanto plus communia, tanto sibi judicat esse singularia : ita ut nunquam suis ipsam attendentem videas, quousque vel minimum charitatis opus, vel pietatis fuerit adimplendum. Opus sic vile, sic humile non æstimat, nec parvum, nec magnum, quod ipsam ob amorem sponsi pigeat adimplere, semper illud meditans, quod Jesus non ministrari venerat, sed ministrare : nec non et illud, *Qui major voluerit esse inter vos, sit* omnium *vestrum servus*[15]. Quis infirmatur, et ipsa non compatitur[16]? quis dolet, et ipsa non condolet? Certe flet cum flen-

[1] Mich. VI, 8. — [2] Jerem. XVII, 9. — [3] Cantic. II, 12. — [4] Matth. XXVI, 41. — [5] Judic. IV. — [6] Gen. XXXIV. — [7] Habac. II, 1. — [8] Luc. VI, 41, et Matth. VII, 3. — [9] Isai. V, 5, 6. — [10] Apoc. III, 15, 16. — [11] Job XXIX, 20. — [12] Act. I, 1. — [13] Sophon. I, 12. — [14] I Cor. IX, 27. — [15] Matth. XX, 28, 26. — [16] II Cor. XI, 29.

tibus, et gaudet cum gaudentibus [1]. Laborat si- [791] militer, et non lassescit; sustinet similiter, et A non gemit. Aliquando sub onere dolet, et non sentit. Deridetur, et non advertit. Vere enim est sibi facta tanquam vas perditum [2], ut omnium necessitatibus præsto semper occurrat.

11. O sancta et mira charitas, quæ amarum convertit in dulce, durum in lene, et asperum in suave : quam etiam delectat! O quam pius aspectus, quam grata facies! oculi pudici et semper terræ inhærentes, nec certe curiosi ad videndas negligentias aliorum : imo si aliquod malum grande aliorum videret, pudicissimum ejus cor credere malum nullo modo consenti- B ret : imo si opus non posset evidentia, intentione omnino excusaret, et pauca, pudica, sancta semper ejus eloquia. Jesum meditatur, Jesum loquitur, et Jesum opere imitatur. O quam sero, ut de detractoribus, mendacibus et impudicis taceam, sæculare ex ejus ore verbum possis audire! Risus ejus semper modestus, incessus humilis : nil aliud est quod cupiat, quam ut Jesu placeat. Tanta denique sensuum exteriorum et interiorum custodia est, ne in cor aliquid veniat, quod possessorem ejus offendat. O quanta in ea viget virtus patientiæ! nam quo plus in tribulationibus et C incommodis quatitur, eo insuperabilior invenitur. Credo nunquam ejus patientiam, ut de verbis taceam, sed nec verberibus, foris vel intus debere aliquatenus perturbari. Reprehendi et argui plus sibi placet, quam laudari. O quam pacifica, quæ cum his qui pacem sæpius a cordibus aliorum nituntur tollere, et a suo etiam, semper corde et opere pacem servat! Foris operantem sponsam mira vidimus, et inenarrabilia operari : quid erit si ejus interiora viderimus? Oremus sponsum, ut ad sponsam liceat introire : quid credis hanc æstuantem laboribus, cum tempus quietis ad- D venerit, et ipsa sub umbra arboris et crucis Jesu descenderit, consolationes recipere?

12. O quanta reverentia laudibus sponsi in ejus præsentia vacabit, quæ foris bonis actibus ipsum est ardentius insecuta! Cogitat certe quod ore loquitur, corde revolvere; nec jam erit ibi dimidia, sed sicut præsens est corpore, sic erit et corde : sensus omnes jubentur ingredi, amoveri extranea, et claudi cubiculum, ut securi et solliciti simul insistant laudibus Jesu. Cor, omnibus spretis, solum dirigitur in Jesum; lingua laudat, placat, orat, Jesum invitat : omnes sensus aliquando similiter ibi sunt in multa reverentia disciplinæ. Post diem transactum in laude Jesu et bona operatione, tunc appropinquat requiei, sed primo adest tempus sollicitudinis. Intrat namque sponsa capitulum una cum suis, quærit, vinea bene vel male fuerit custodita; et si forte maceriam ejus dissipatam invenerit, per [a] custodis negligentiam hoc evenerit, diligenter inquirit, quod fructus vineæ sit dissipatus. Quem cum invenerit, sive sit visus, vel gustus, auditus, odoratus, lingua, tactus vel gressus, acerrime reprehendit, vel corripit, mandans ut sollicitior sit de cætero ad custodiam. Et si forte quis eorum deprehenditur, qui negligens fuerit in laudibus Dei, vel in alio quocumque opere ad eum spectante, similiter et hic corripitur; et mandatur ut caveat in futurum.

13. Postea sponsa perquirit si lumen adsit, propter imminentes tenebras; si vestimenta, propter frigora; si auxilium, propter timores nocturnos. Si hæc ad sufficientiam non adsunt omnia, quamvis tarde, mittit tamen adhuc nuntios, qui sponso nuntient horum defectum in sponsæ tabernaculo, et orent eum, ut ipse solita clementia præsto sit ad custodiam, quousque eo cooperante ipsa suis provideat necessaria in futurum. Si autem prompta invenit omnia, benedicit sponsum in donis suis, et devota oratione effusa pro sua suique custodia, et omnibus ostiis cubiculi firmiter seratis, pergit ad secreta cubiculi : et quid ibi agat, nescio. Tamen si dignaretur Jesus, rogarem, ut saltem velut sponsæ pedisequam, secreta cubiculi mihi cum ipsa subire liceret, ut plenius informaret. Sed quamdiu sponsa sub umbra arboris, non dico sedebit, sed laborabit, licet ei ibi esse non sit utile, proteget tamen eam ab æstu tentationum. Sed quando fructus ejus comedet? Forte nunc tempus advenit, ex quo nunc ingressa est secreta cubiculi. Videtur omnino necessarium : diu sollicite laboraverat, et forte jam erat famelica. O bone Jesu, ut dapes ejus cernam! Numquid forte cibus ejus est, ut faciat voluntatem tuam? Est utique, imo omnis laboris ejus consolatio est ut nunquam vel modicum a tua voluntate declinet. Hoc enim unicum sui laboris præmium exoptat, ut liceat ei te solum dili-

[1] Rom. xii, 15. — [2] Psal. xxx, 13.

[a] Adde, *cujus*.

gere, tua sequi vestigia, tuis obedire mandatis, et a te nunquam in perpetuum separari. O bone Jesu, si amor tuus tantum delectat in stadio; quantum delectabit eam in bravio, cum tu sis lætitia omnium beatorum? Adhuc non vidimus secreta thalami: o quis nos introducet, ut flores videamus, quibus tanti Regis cubiculum debeat adornari? Numquid violæ quæ sunt in sponsæ thalamo, non sunt humilia initia tuæ nativitatis, et illa lilia germinantia insignia tuæ charissimæ castitatis, et rosæ, quibus roseus fuit thalamus ille sanguis tuæ dulcissimæ passionis?

14. Utique adhuc sponsæ clenodia non vidimus: sed tamen non videre licet. O si ingrediaris sponsæ cubiculum! mensam quamdam dignissimam ibi reperies, quæ est crux Domini nostri Jesu Christi. Et quidem in ea panis sanctissimus continens omne delectamentum, et omnem saporem suavitatis [1]. Panis iste, quem dedit Jesus discipulis suis in cœna, scilicet corpusculum suum, ab impiorum manibus sic misere contrectatum. Quis panem hunc vilem sponsæ poterit existimare, cum etiam eo pascatur multitudo spirituum beatorum? O vere beata terra, quæ nobis hunc panem protulisti! Laudarem te libenter, sed quibus te laudibus efferam nescio; sed hunc gremio contulisti, quem cœli et terra capere non poterant. Sit tuum nomen laudabile in sæcula sæculorum. Amen.

15. O quam dulcem potum ante sponsam reperies, sanguinem Jesu fusum de corpore, sic recentem ac si heri sit fusus vel hodie. Numquid pane solum vel potu erit contenta? Nequaquam: sed habebit alia fercula pretiosa; flagellum, et spineum diadema, clavos et lanceam sponsi: et certe panniculi, quibus puer erat involutus, quibus fuit reclinatus in præsepio, non ei deerunt. His quidem ipsa pascitur: et his ferculis confortata, omnibus fortior redditur inimicis. His delectata fit grata dilecto. His semper occupata fit socia Angelorum. Nec tibi utcumque appareant vilia; sed scias ea dulciora super mel et favum, et gratiora super aurum et topazion. Humilitatem in sponsa tibi non laudaverim: tamen scias ei non deesse. Quia nisi super humilitatis stabile fundamentum, laudabilis hujusmodi, quam vidisti, stare

792 non posset virtutum fabrica spiritualis. Nemo A credat hanc sponsam aliquando a sponso derelinqui sine custodia. Imo sciat, quod lectulum Jesu sexaginta fortes ambiunt, de fortissimis Israel [2], qui tota die ac nocte non tacebunt [3] laudare: vel, si magis placet, dicam eam muro constantiæ circumdatam, propugnaculis patientiæ ædificatam, et super muros ejus Angelorum custodiam; turrim in medio castri excelsam, firmam et pulcherrimam, quam dicam non immerito charitatis: super ipsam sponsa manet jugiter, et nonnunquam sponsus cum ea, ut pericula a remotis prospiciens, adjutorio sponsi B ea valeat tutius evitare.

16. O cor meum, sponsam Jesu tibi utcumque depinxi: certe prout in dulcedine sua pauperi dedit Deus; suadens tibi in Domino, ut devotius eam imiteris: quod si feceris et sub umbra sæpe dictæ arboris sederis studiose, majora horum experieris et tu. Et si hæc omnia quantocius non valeas comprehendere; tria tibi præcipue suadeo. Primo, ut magnitudinem omnino caveas. Secundo, ut humilem Jesum humiliter sequaris. Tertio, ut charitatem citius apprehendas. Non timeas, non diu sedebis (si tamen perseveranter sederis), quin fructus hu- C jus arboris apprehendas. Cave ne te verba hæc inaniter pertranseant, quemadmodum multa verba ipsius Jesu te admonentis: videlicet ut ipsum diligas tota anima, toto corde, ex omnibus viribus [4], et ut renuntiares omnibus quæ possides [5], et abnegares temetipsum, et tolleres crucem tuam, et humiliter sequereris ipsum [6], ut tandem cohæres ejus fieres [7]. Quia ipse ait, *Qui aliorum voluerit esse primus*, ut hic omnium *servus sit* et minister: quemadmodum ipse *non ministrari venit, sed ministrare* [8]. Hæc et multa his similia usque ad hunc diem aure surda præteristi, quia amor tuus ad plura disten- D tus Jesum nullatenus quærit comprehendere; imo si millies totus in Christum Jesum directus fuisset, ejus amoris merita utcumque nullatenus attigisset. Et si dilexisti ipsum Jesum parumper, non tamen totis viribus; quia ipse in omnibus et super omnia diligendus. Sic etiam aliquibus renuntiasti, non tamen omnibus, quamdiu voluntas in te vim obtinet.

17. O si pensares quantorum malorum auctrix tua tibi fuisset voluntas! certe videres

[1] Sap. XVI, 2. — [2] Cantic. III, 7. — [3] Isai. LXII, 6. — [4] Luc. X, 27. — [5] Matth. XIX, 59 61. — [6] Luc. IX, 23. — [7] Rom. VIII, 17. — [8] Matth. XX, 26-28.

quod omnis peccati, omnis miseriæ, et omnis 793 distantiæ, et omnis guerræ inter Deum et te, ipsa tibi causa fuisset. Semper ipsa voluntatem Domini impugnabat, et, heu, sæpissime expugnabat, et omnia mala ad te intrabant cum ipsa. Numquid omnibus renuntiasti, qui omnium radicem sic fortiter possedisti? Nulla sane virtus vel salus radices suas mittet in te, quousque hæc vitiosissima peccatorum radix omnino non fuerit exstirpata. Noli ergo auditor obliviosus esse : sed die ac nocte legito Passionem Jesu, et in omnibus actibus sponsam Jesu imitare; tollens crucem tuam, et ad imitationem ejus una cum ipsa currens ardenti desiderio fortiter post Jesum : ora, flagita, supplica, ut hæc tua damnosa et perniciosa voluntas tollatur a te, et clama, et dic, *Fiat voluntas tua*, Domine Jesu, sancta, et bene placens, et perfecta, *sicut in cœlo* [1]; sic et in me misero, qui sum terra et cinis : quousque omnem suam voluntatem in me perficiat sponsus Ecclesiæ Jesus Christus, qui est omni laude plus laudabilis; ut sicut ipse est unum cum Patre, sic consummatum in se vinculo charitatis unum esse faciat, sic ut minime ab ejus voluntate deviem per infinita sæcula sæculorum. Amen.

FORMULA HONESTÆ VITÆ.

In codice Cisterciensi exstat cum hac epigraphe : « Formula honestæ vitæ, data a » S. Bernardo, sicut creditur. » Eidem etiam in manuscripto codice Ecclesiæ Parisiensis tribuitur, sed perperam.

—

1. Petis a me, frater charissime, quod necdum a suo provisore audivi aliquem petiisse. Verumtamen quia id instanter tua deposcit devotio, cui juste et rationabiliter petenti aliquid in Christi nomine negare non valeo; Formulam honestæ vitæ brevi tibi sermone depingam : quam si in Christi amore vel dilectione exardescens perseveranter servaveris, vitam procul dubio consequeris æternam. Ut ergo ab interiori homine ad exteriorem sermo procedat, ita circa tui puritatem cordis te indesinenter studere oportet, quo totius puritatis amator Deus ibi sedem tanquam in cœlo sibi collocare dignetur, juxta illud, *Cœlum mihi sedes est* [2]: et, *Anima justi sedes est sapientiæ* [3]. Necesse est igitur vigilanter intendas cogitationes tuas ad bonum semper et honestum dirigere, ut videlicet cogitare vel meditari coram Deo pertimescas, quod in præsentia hominum dicere vel facere merito erubesceres; sciens quod sicut per verba vel facta innotescimus homini, sic nimirum per cogitationes cuncta scrutanti spiritui; quia quod agunt hominibus dicta, eadem Deo cogitationes. Deus enim novit cogitationes hominum, quia vanæ sunt [4]. Et sicut nulla est ei invisibilis creatura, sic omnino nihil potest cogitari quod eum lateat. Vivus est enim sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum cordis [5].

2. Sit tibi quoque Jesus semper in corde, et nunquam imago crucifixi ab animo tuo recedat. Hic tibi sit cibus et potus, dulcedo et consolatio tua, mel tuum et desiderium tuum, lectio tua et meditatio tua, oratio et contemplatio tua, vita, mors et resurrectio tua. Semper cogita illum, nunc positum in præsepio, et pannis involutum, modo in templo Patri a parentibus præsentatum, nunc fugientem in Ægyptum; ibi diu in extrema paupertate et indigentia commorantem, et inde maximo cum labore redeuntem : modo in templo audientem doctores et interrogantem, qui docet hominem scientiam, et postea parentibus subditum, cui jure omnis creatura subditur; deinde esurientem in deserto et sitientem, qui est panis vitæ, et fons sapientiæ [6], et qui pascitur inter lilia [7], et implet omne animal benedictione [8] : modo fatigatum ex itinere, sedere sic supra fontem, cum muliercula sola solum loquentem, totius mundi statum regentem; postea factum in agonia prolixius orantem, et omnia omnibus sufficienter administrantem. Ab angelo etiam ipsum, qui est dulcedo et consolatio Angelorum et hominum, consolationem nihilominus recipientem : aut ad columnam illum, qui totius est orbis

[1] Matth. VI, 10. — [2] Isai. LXVI, 1. — [3] Sap. VII, sec. LXX. — [4] Psal. XCIII, 11. — [5] Hebr. IV, 12. — [6] Psal. XXXV, 10. — [7] Cantic. II, 16. — [8] Psal. CXLIV, 16.

sustentamentum, ligatum et flagellatum : ipsum, 794 qui est Angelorum splendor, sputis illitum, palmis in facie percussum, spinis coronatum, opprobriis saturatum : ad ultimum cum iniquis deputatum, et pro te in cruce pendentem et morientem, atque spiritum suum in manus Patris commendantem. Sic nimirum erit fasciculus myrrhæ dilectus tuus, sic inter ubera tua commorabitur [1]. Sic de omnibus anxietatibus et amaritudinibus Domini tui quasi quemdam fasciculum colligas, ut amarum poculum lacrymarum tibi conficias. Quod si quando ardentissimo Christi amore succensus, volueris cum Apostolo jam illum cognoscere, et non secundum carnem [2], levabis parum mentis oculos ad victoriam resurgentis, ad gloriam ascendentis, ad gloriosam majestatem in gloria Dei Patris sedentis atque regnantis, quæ sursum sunt sapiens, et quæ sursum sunt quærens, ubi Christus est in dextera Dei sedens [3]. Nec tamen ibi longam facies moram, ne forte, si diutius scrutator majestatis fueris, obruaris a gloria [4].

3. Sane ante omnia te debere noveris omnem cordis elationem, jactantiam atque arrogantiam, quasi venenatas aspides, fugere, sciens procul dubio, quia immundus est coram Deo omnis qui exaltat cor suum. Itaque neminem spernas, nemini noceas, nulli detrahas, et pro Christi amore omnibus prodesse coneris. In tantum etiam inferiorem ac cæteris viliorem te non solum ex intimo cordis affectu credas, verum etiam non te dicas profecisse, sed nec te aliquid esse existimes, juxta illud Apostoli : *Qui se aliquid esse existimat, cum nihil sit, ipse se seducit* [5].

4. Sit præterea incessus tuus maturitate plenus, gravis et honestus : ut videlicet non fractis gressibus ambules, aut scapulas dextrorsum, sinistrorsum vergendo, non erecta cervice, non prominente pectore, seu etiam inclinato capite super humerum ; quæ omnia aut levitatem redolent, aut elationem ostentant, aut hypocrisim sapiunt. Incedens ergo, stans et sedens, faciem semper habeto deorsum, revolvens in animo tuo quod pulvis es, et in pulverem reverteris : et cor sursum, ubi Christus est in dextera Dei Patris sedens. Quaquaversum nulla curiositate, quin potius necessitate aspicias. Tristitiam autem, maxime in conventu, dissimulare te decet, quamdam in facie hilaritatem prætendens : privatim autem nunquam vultus in diversa
A mutetur. Si quando coram aliis positus ridere alicujus rei causa fueris compulsus, ut assolet, non sit risus tuus excussus. Nam juxta Sapientem, *amictus corporis, et risus dentium* [a], *et gressus hominis, enuntiant de illo* [6]. Tuis etiam interdum interpone gaudia curis.

5. Nunquam sis otiosus, quin aut legas, aut aliquid de sacris Scripturis mediteris ; vel certe, quod melius est, rumines Psalmos; operando nihilominus incessanter quod tibi fuerit injunctum, ut semper te diabolus inveniat occupatum : multam enim malitiam docuit otiositas [7].
B Illas etiam scripturas libentius legas, quæ præcipue erga Christum tuum magis inflammaverint intellectum. Intellige quæ dico. Dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum, si in sensu cogitaveris circumspectionem Dei. Cum oraveris, non impleas aures audientium singultibus et suspiriis, sed intente ora Deum in cubiculo cordis tui. Proderit tamen ad devotionem compunctionemque obtinendam, si ita semotus fueris, ut puras manus ad Deum levando, etiam tui ipsius vocem audire possis. Nonnunquam ad sublevandum intentionem in cœlum prospicias, ut ibi sit cor tuum, ubi Christus est in dextera
C Dei sedens. Ab oratione iterum revertaris ad lectionem ; et iterum, lectio cum fastidium submoverit, ad orationem redeas.

6. Consortia juvenum, et maxime illorum qui imberbes sunt, in quantum convenienter poteris, devita. Nunquam alicui oculos in faciem figas.

7. Sicut ad crucem, sic accedas ad cibum : id est, nunquam voluptate, sed necessitate pascaris; et fames, non sapor provocet appetitum. Singularitatem fuge, et communitate esto contentus, sciens quia caro pascenda est, et exstinguenda sunt vitia. Si quando tibi aliquid su-
D perapponitur, tanquam divinitus procuratum accipe illud, hoc tamen habens in animo semper et voluntate, ut alteri magis apponeretur.

8. Pone providentiæ tuæ modum, ne sapiens tibi videaris. Semper et ubique atque in omnibus operibus time, ne forte excedas in aliquo. Hinc beatus Job : *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti* [8].

9. Cum ad stratum lassus deveneris, te honestissime jacendo componas, nec supinus ja-

[1] Cantic. I, 12. — [2] II Cor. V. — [3] Coloss. III, 1, 2. — [4] Prov. XXV, 27. — [5] Galat. VI, 3. — [6] Eccli. XIX, 27. — [7] Id. XXXIII, 29. — [8] Job IX, 28.

[a] Alias, *sales tui sunt sine dente.*

ceas, nec genua levando, calcaneos jungas ad tibias. Quod si forte luxuriæ te pompa concusserit, recordare dilectum tuum positum super lectum doloris, et universum stratum suum versatum in infirmitate ejus, hæc dicens in corde tuo : Dominus meus pendet in patibulo, et ego voluptati operam dabo? Sicque invocato nomine Salvatoris, ingeminando sæpe nomen salutis, cessabit tandem, Deo succurrente, quassatio. Ruminantem Psalmos somnus te occupet, ut in somno somnies te dicere Psalmos.

10. Cum surrexeris ad vigilias, lauda Creatorem tuum ex omnibus viribus tuis, et ad laudem Redemptoris tui exalta vocem tuam in fortitudine. Postremo purissimum semper erga Christum amorem habeto, et nihil præter ipsum nisi propter ipsum amare memento. Prolixius quam putaveram descripsi tibi quæ ipse agere nequeo, in te adimpleri desiderans, quod in me deesse cognosco; quia profectus tuus gaudium est meum et corona in Domino.

UTILE MONITUM DE CONSIDERATIONE MORTIS.

Si quando affectus fueris tædio; juxta lapidem, super quo lavantur corpora, te meditando compone, et diligenter cogita quo tractentur usu sepeliendi : nunc enim in integrum, nunc in faciem versantur. Quomodo nutat caput, cadunt brachia, rigent crura, jacent tibiæ : quomodo induantur, consuantur, deferantur humanda. Quomodo componantur in tumulo, quomodo pulvere contegantur, quomodo vorentur a vermibus, quomodo quasi saccus putrefactus consumantur. Summaque tibi sit philosophia, meditatio mortis assidua. Hanc ubicumque fueris, et quocumque perrexeris, tecum porta, et in æternum non peccabis.

BREVIA ET UTILISSIMA MONITA.

In omnibus cogitationibus, locutionibus sive actibus tuis, dic tibi : Itane ageres, si hanc scires pro certo novissimam vitæ tuæ horam? Cave tibi, serve Dei, ne quos imitari non vis, damnare videaris. Incertum est quo loco te mors exspectat : ideo tu eam omni loco exspecta. Cognosce te ipsum : et tempus quod tibi ad agendam pœnitentiam, ad promerendam gloriam miseratio Conditoris indulsit, observa. Sis [796] hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Sermo tibi in tempore sit aut serus, aut nullus : aspectus tuus, aut officiosus, aut demissus et cohibitus intra se : oculus tuus sit in capite tuo [1]. Risus tuus aut indicans lenitatem animi, aut provocans, rarus tamen. Et ipse sit quidem eductus interdum, effusus nunquam. Sis autem tam modestus, ut non levitatis habearis suspectus. Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus, quod nobis Deus concedat. Amen.

INSTRUCTIO.

Quomodo homo possit in bono proficere, et placere Deo.

Primo, studeat, quantum potest, se vilissimum reputare, et indignum beneficio Dei. Ipse sibi displiceat. Soli Deo placere cupiat. Ab aliis velit vilis et non humilis reputari : et cum sit vilis ex se, Dei clementiam recognoscat, quod tam vilem hominem, et quasi promptum ad omne malum et tardum ad omne bonum dignatur sibi in servum assumere; et quod majus est, in filium adoptare. Non ergo reputes magnum, quod Deo servis : sed maximum reputa, quod ipse dignatur te in servum assumere sibi. Secundo, ut de nihilo nisi de peccato, et ad peccatum inducente, et a bono retrahente doleat; imo de qualicumque tribulatione, injuria et afflictione gaudeat. Instantissime inimicos diligat, et specialem orationem pro eis faciat. Deinde Deo copiosas laudes referat de eo, et ad regratiandum de tanto beneficio insufficientem se recognoscat; quia quem Deus diligit, corripit et flagellat. Ipsæ enim tribulationes ad Deum nos ire compellunt. Tertio, ut de temporalibus nihil nisi stricte propter necessitatem suam requirat, aut quocumque modo appetat, sed Christo domino in omni dejectione corporalis consolationis se conformari studeat : et hoc debet maximum reputare, quia Rex regum et Dominus dominantium Christus sic vilem servum suis ornamentis non dedignatur induere, et sibi lutum fœdum assimilare. Ideoque quanto videt se ditiorem, et in pluribus corporis consolationibus abundare : tanto debet profundius et intimius constristari, cernens se eo magis a Christi simi-

[1] Eccle. II, 14.

litudine elongatum. Quarto, ut in his quæ in- [797] differenter bona aut mala sunt, alterius potius, A quam suam adimplere studeat voluntatem : imo semper in exterioribus actibus se sibi studeat abnegare; aliorum beneplacita affectans, cum omni vigilantia omne licitum adimplere. Et sic circa omnes, maxime tamen circa suos superiores, studeat id ipsum observare. Quinto, ut nullum quantumcumque miserum despiciat : sed erga omnes materno moveatur affectu; ut sic omnibus compatiatur intime, sicut compateretur mater unico filio suo. Omnes eorum miserias reputet esse suas, et sicut sibimetipsi, si tamen possit, subveniat. Omnes etiam pauperes ut pa- B tronos revereri debet; quia ipsi sunt qui alios recipiunt in æterna tabernacula. Sextum est, ut nullum judicet de peccato, cum ignoret quid in anima divina operetur miseratio. Sed si aliquem per signa manifesta conjectarit esse peccatorem, prius de peccato illius doleat, ac si proprio corpori mors immineret. Recogitet quod pretiosior est anima quæ sic lethaliter vulneratur, quam omnia corpora totius universi per se considerata. Et sicut corpus meum a morte, sic, imo multo magis deberem proximum cum omni diligentia custodire, et a peccato retrahere oratione, exhortatione, exemplo. Septimum est, ut C bonum proximi diligat sicut suum : et sicut mater bonis filiis jucundatur, sic ipse in bonis omnium jucundari debet, et maxime de his quæ spiritualia sunt, et ad spiritualia inductiva. Et sicut sua, aliorum bona procuret, et procurata studeat promovere : et semper plura bona de proximo credat, quam possit ipse intueri. Octavum est, ut nihil præter Deum diligat : ut in omnibus solus Deus sincere sine socio diligatur. Nec eum alliciat quantacumque sanctitas alicujus, aut beneficiorum immensitas, aut aliquem diligat amore singulari, sed amore omnium, scilicet charitate in Deum omnes referens : magis D alioquin diligat meliorem. Potest tamen beneficia pro beneficiis rependere, et pro ipsis beneficiis orationes Deo offerre. Nonum est, ut quisquis quibuscumque negotiis implicetur, Deum in corde memoriter studeat habere : et semper honorem Dei omnibus anteponat. Sed adhuc præcipue nitatur, ut sic semper Deum præsentem intelligat, ac si ipsum qui præsens est, in sua essentia videret : sicque eum timeat et revereatur, et intenso amore in eum feratur, eoque prout potest in via fruatur, et in ipso non in alio requiescat. Decimum est, ut si prædicta assequi possit, esse hæc Dei beneficia recognoscat. Debet etiam cæterorum beneficiorum secundum quod poterit reminisci. Primo, quia sua eum signavit imagine. Secundo, quod naturam ejus assumpsit, et pro ipso Deus mori dignatus est. Tertio, quod se præbet in cibum : et in futuro se præbebit in præmium. Et quia nondum assecutus est in præmium, in via tamen aspiciat eum in patibulo; sicque illi compatiatur, ac si omnia vulnera Christi in suo corpore sustineret : et de hoc præcipue debet dolere, quia tot videt frustrari beneficio hoc immenso.

VARIA ET BREVIA DOCUMENTA

Pie seu religiose vivendi.

1. Si plene vis assequi quod intendis, duo sunt tibi necessaria. Primum est, ut subtrahas te ab omnibus transitoriis rebus et terrenis, ut nihil de eis cures, ac si non essent. Secundum, ut ita te des Deo, ut nihil dicas, vel facias, nisi quod credideris firmiter placere Deo. Primum autem assequeris hoc modo. Omnibus modis quibus potes, te vilifica, te nihil reputando esse, sed credas omnes homines esse bonos, et meliores te, magisque placere Deo. Quæcumque audis vel vides in religiosis personis, puta bona intentione dici vel fieri, etiamsi contraria videantur. Nam humana suspicio facile fallitur. Nulli displiceas. Nihil unquam de te loquaris quod laudem importet, quantumcumque sit familiaris ille cum quo loqueris : imo plus labora celare virtutes quam vitia. De nullo prorsus sinistre loquaris, quantumcumque sit verum vel manifestum, nisi in confessione, et hoc ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum. Libentius accommoda aurem tuam, cum aliquis laudatur, quam cum vituperatur. Cum loqueris, verba tua sint rara, vera, ponderosa, et de Deo. Si sæcularis loquitur tecum, et vana proponit, quam citius potes succide sermonem, et transferas te ad ea quæ Dei sunt. Quidquid contingat tibi vel alii quantumcumque conjuncto, non cures : et si est adversum, non tristeris; si est prosperum, non læteris : sed totum nihil puta, et lauda Deum. Sollicitudinem adhibe quantam maximam potes, ut vilitati sedulus intendas. Fu-

ge locutoria, quantum potes. Melius est enim silere quam loqui. Post Completorium non loquaris, quousque finita sit Missa sequentis diei, nisi causa maxima intervenerit. Cum vides aliquid quod tibi displicet, vide si hoc est in te, et abscinde : si vero vides aliquid quod tibi placet, vide si hoc est in te, et tene; si non est, assume : et sic erunt tibi omnia in speculo. De nulla re murmures cum aliquo, nisi credideris prodesse, quantumcumque sit grave quod habes. Nunquam pertinaciter aliquid affirmes vel neges, sed sint tuæ affirmationes et negationes dubitationis sale conditæ. A cachinnis semper abstineas : rideas vero raro, et cum paucis præstes os tuum. Breviter, in omnibus dictis tuis sic te habeas, ut sint ita quæ dubia dimittantur.

2. Secundum assequeris hoc modo. Orationibus cum magna devotione intendas, et eas dicere labora horis debitis : et quod offers in oratione, reminiscaris in corde. Et, ut ea quæ legis confirmes, diligenter recogita, et eorum imagineris statum, in quorum memoria hæc dixeris. Ista tria semper in mente habeas, quid fuisti, quid es, et quid eris. Quid fuisti; quia sperma fetidum : quid es; quia vas stercorum : quid eris; quia esca vermium. Similiter imagineris eorum pœnas, qui sunt in inferno; et quod nunquam finientur, et pro quam modica delectatione tanta mala patiuntur. Similiter imagineris gloriam paradisi, et quod nunquam finietur, et quam breviter et cito acquiritur, et quantus luctus et dolor poterit esse illis qui pro parva re tantam gloriam amiserint. Cum habes aliquid quod tibi displicet, vel times habere; cogita quod si tu esses in inferno, et illud, et quidquid nolles, haberes. Et cum habes aliquid quod tibi placet, vel optas habere; cogita quod si tu esses in paradiso, haberes illud, et quidquid velles. Si autem in inferno esses, nec illud nec aliquid quod velles haberes. Quandocumque est festum alicujus sancti, cogita de illo quanta sustinuit propter Deum, quia brevia : et qualia adeptus est, quia æterna. Similiter cogita quia transeunt bonorum tormenta, malorum gaudia. Hi cum istis tormentis adepti sunt gloriam æternam; et isti ex indebitis gaudiis, æternam pœnam. Quandocumque te vincit acedia, accipias hoc scriptum, et imagineris hæc omnia diligenter. Et cogita de tempore quod sic perdis, quod illi qui in inferno sunt, darent totum mundum, si haberent, pro eo. Cum habes aliquas tribulationes, cogita quod illi qui [798] sunt in paradiso, carent eis. Similiter cum habes aliquas consolationes, cogita illos de inferno carere eis. Omni die cum vadis cubitum, examina diligenter quid cogitasti, et quid dixisti in die : et quomodo utiliter tempus et spatium, quod datum est ad acquirendum vitam æternam, dispensasti. Et si bene transivisti, lauda Deum : si male vel negligenter, lugeas, et sequenti die non differas confiteri. Si aliquid cogitasti, dixisti, vel fecisti quod tuam conscientiam multum remordeat, non comedas antequam confitearis. Istud in fine pono, ut imagineris duas civitates : unam plenam omnibus tormentis, quæ est infernus; alteram plenam omni consolatione, quæ est paradisus. Et ad unam illarum oportet te currere. Vide quid te possit trahere ad malum, vel impedire a bono. Credo quod nihil invenies. Certus sum quod si bene servaveris ea quæ sunt hic, Spiritus sanctus habitabit in te, et perfecte docebit te facere omnia. Ergo bene serves ista, et nihil negligas. Et lege ea in septimana bis, scilicet in die Mercurii, et in die Sabbati : et ut inveneris te fecisse quod scriptum est, lauda Deum, qui est pius et misericors in sæcula sæculorum. Amen.

ARNULFI MONACHI DE BOERIIS

SPECULUM MONACHORUM.

Auctorem indicavit R. P. Tissier in Biblioth. Patrum Cisterciensium, tomo 6.

—

1. Si quis emendatioris vitæ desiderio tactus, cogitationum, locutionum, operumque suorum sollicitus explorator, universos excessus suos corrigere nititur : in præsentis paginæ frequenti lectione et assidua meditatione, tanquam in speculo, interioris hominis sui faciem contempletur.

In primis ergo ex quo surgit ad vigilias, vitæ suæ tempus per momenta singula debet monachus computare, et videre semper ut bonum faciat, et malum caveat in omni opere suo, et hoc dicat sibi ipsi : Si modo moriturus esses, faceres istud?

Ad psalmodiam cor habeat; nisi fortassis ad [799]
aliquid sublimius rapiatur: sed etiam omnium, A
quæ ibi dicuntur, usque ad unam litteram se pro certo noverit debitorem vel dicendi in choro suo, vel audiendi in alio.

Ad intervallum debet stare ad orationem, vel corporis necessitati providere, ita tamen, ut vadens sibi dici noverit : Sursum corda. Est autem spiritualis propositi detrimentum, si cogat infirmitas rigoris pristini aliquantulum relaxari.

Post lectionem est orandum : et si ad legendum accedat, non tam quærat scientiam, quam saporem. Est autem Scriptura sacra puteus Jacob, B
ex quo hauriuntur aquæ quæ in oratione funduntur. Nec semper ad oratorium est eundum, sed in ipsa lectione poterit contemplari et orare.

Sacris altaribus, si sacerdos est, tanquam unus ex summis Angelis in spiritu totus assistat. Si minister, tanquam angelus Domino ministret.

Cum aliis eat ad laborem : ubi consideret, non quid agat, sed propter quid venerit. Cessante manu spiritus laboret vel orando, vel meditando, quamvis et in ipso labore id ipsum facere teneatur.

Ad mensam non solum fauces cibum capiant; C
sed etiam aures hauriant verbum Dei. Non enim debet totus manducare; sed sic occupetur cor ad verbum Dei, ut solæ fauces sumant cibum, aures verbum. De hoc autem plurimum gaudeat, si ei viliora quam aliis apponuntur. Nam revera feliciores sunt, qui in parcitate sustinenda fuerint fortiores.

In gratiis agendis pro duobus sibi noverit supplicandum : vel pro peccatis eorum quorum eleemosynis sustentatur; vel forsitan pro se ipso, quia corpori suo supra necessitatem indulserit.

Si vocatur ad colloquium; secundum Regu- D
lam [1] leniter, et sine risu, pauca verba et rationabilia loquatur : et antequam ea proferat, bis ad limam veniant, quam semel ad linguam. Si cum sæculari loquendum est, tunc maxime adhibeat custodiam ori suo, ut nihil proferat quod non ædificet audientem.

Sic in cunctis se habeat, ut ædificet videntes : et nemo dubitet, cum viderit eum vel audierit, quin vere sit monachus.

Post Completorium singulis diebus capitulum sibi teneat : et convocatis cogitationibus suis ponat rationem diligenter, quid ipso die cogitatione, locutione, vel opere deliquerit, publice, vel privatim : per singulas noctes lectum suum lavans, hoc est singulis peccatis, lacrymis et doloribus purificatis diligenter de singulis computet; in crastino publice de apertis; de occultis vero facturus confessionem secreto.

2. Quæ ut perfecta sit, tria debet habere : scilicet ut sit voluntaria, nuda, et munda. Voluntaria, id est, ex propria deliberatione et proposito. Nuda, ut nude prout gessit confiteatur peccatum suum. Munda, ne peccatum suum prædicet sicut Sodoma : sed pura et simplici intentione se accuset.

In capitulo, qui publice offendit, manifeste revelet tanquam assistens judici. In omnibus sic ibi loquatur, spondeat, vel proclamet, ut sermo ejus interius vel exterius sit perunctus oleo charitatis.

A nemine qualecumque munus accipiat.

Neminem habeat familiarem.

In omnibus fugiat singularitatis vel admirationis notam.

Loquens nihil dicat, unde multum eruditus multumve religiosus possit putari.

Ad interrogata paucis respondeat. Si de Scriptura vel moribus agatur, aurem paret, non linguam.

Cum loquitur, non studeat eloquentiæ : sed sermo ejus sit potius rusticanus quam urbanus.

In omnibus agendis non studeat curialis videri.

Salva honestate fugiat omnes homines in potestate positos, maxime sæculares.

Sectetur communia; operationes, labores, lectiones, et cæteras observantias : in quibus non sit tanquam vitula Ephraim, *docta diligere trituram* [2]; id est, ad hujusmodi non consuetudine, sed devotione trahatur.

Orationes quæ imperantur, primo loco habeat : nec sibi blandiatur de privatis orationibus suis, quæ in secundo loco ei habendæ sunt, cum in præceptis orationibus desidiosus fuerit.

Si autem familiaritas interdicitur hominum, quanto magis mulierum?

Sit facies communis cum cæteris, intus vero dissimilis : hoc est, non nimia gravitate contracta, nec nimia locutione dissoluta, sed bona quadam mediocritate regatur; ut de sancto Mar-

[1] Reg. S. Benedicti, cap. 7. [2] Osee x, 11.

tino legitur : « Faciem ejus non suscitavit mœ- » ror, nec levigavit risus. » Erit enim prudentis animæ thesaurum suum sollicite custodientis, more Moysi, cornutam velare faciem : et quodam risu, qui tamen modestus sit, interioris gloriam hominis, et mentis gravitatem abscondere.

Comparanda est dies instans diei præteritæ, ut ex eorum collatione suum deprehendere possit monachus vel profectum, vel defectum.

In omni actu vel cogitatu suo sibi Deum adesse memoretur : et omne tempus quo de ipso non cogitat, perdidisse se computet.

Tædio affectus componat se meditando supra petram in qua lavantur mortui; et cogitet apud se quomodo tractantur ibi sepeliendi : nunc in tergum, nunc in faciem versentur; quomodo nutet caput, cadant brachia, rigeant crura, tibiæ jaceant; quomodo induantur et consuantur, quomodo deferantur humandi, quomodo exponantur in tumulo, quomodo pulvere contegantur, quomodo vorentur a vermibus, et quasi saccus putrefactus consumantur.

Summaque est philosophia, meditatio mortis assidua. Hanc, ubicumque perrexerit, secum portet; et in æternum non peccabit. Sit monachus quasi Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia; nec patrem sibi vocet super terram. Imo sic se existimet quasi ipse sit solus, et Deus.

Ecce in primis habemus ordinem et modum vivendi : remedium vero pollicetur assiduitas tenendi capitulum spirituale superius expressum. Semel ad minus in hebdomada confiteatur; ut veniam mereatur de perpetratis, et major ei detur gratia de vitandis malis. Amen.

ITEM, ALIA

DOCUMENTA VITÆ RELIGIOSÆ [a].

Quando surgendum est ad vigilias, præparandus est animus ad devotionem; ita ut ferventer exsilias de lecto, et torpore discusso gratias divinæ misericordiæ agas pro quiete indulta, pro custodia et protectione angelica.

Deinde, veniens ad ecclesiam, pone manum
800 super ostium, et dic : Exspectare hic, cogita-
A tiones malæ, intentiones et affectus cordis, et appetitus carnis. Tu autem, anima mea, intra in gaudium Domini Dei tui, ut videas voluntatem Domini, et visites templum ejus. Sicque veniens ante crucem dic : « Adoramus te, Christe, et be- » nedicimus tibi, » etc.

Deinde, quoties dixeris versum in choro tuo, illum qui in choro altero dicitur, dicas silenter : et versus singulos saltem aliquo pipere consperges, meditatione scilicet aliqua spirituali; quia animum delicatum habes, et escæ ejus electæ debent esse.

B Et ne defigas oculos tuos longius ante te, quam protenditur proceritas corporis tui; quia hoc multum impedit vagationes animi. Et depinges ibi quasi resupinatum ante te Dominum in cruce, et nunc pro clavis, nunc pro spinis, nunc pro sputis, nunc pro lateris effossione suspirabis, et gratias ages.

Cum exeundum fuerit a choro, dices Domino : Adhuc habeo, Domine, privatas laudes et benedictiones tibi dicere, quas scilicet nunc a publicis exiens cantabo tibi, et psallam in gloria mea.

Cum ad Missam ventum fuerit, suscipe invi-
C tantem ad Missas privatas, ac si panem Angelorum tibi delapsum de cœlo videres.

Si quem amovere volentem intueberis, fuge, ac si fame deficienti e fauce buccellam panis auferre conaretur.

Cum ad capitulum veneris; diligenter accipies armaturam Dei in galea providentiæ, in lorica patientiæ, in scuto mansuetudinis, quibus possis clamationes justas vel injustas elidere. Si peccasti, dic tantum : Emendabo. Si non, dic : Non memini. His nec amplius, nec minus aut clamoribus aut verberibus a te extorqueatur.

D Cogita cum accedis ad judicium capituli, Deum et Priorem, Pilatum et Pharisæos clamantes in eum, et milites verberantes eum sine causa. Cogita capitulum durum sanctorum martyrum, cum starent ante reges et præsides, cum pertinentiis suis, id est, cum pœnis et tormentis quæ patiebantur. Cogita futurum capitulum tuum in morte coram Deo, cum millia dæmonum clamabunt contra te, et decies centena millia adversum te : ut si quid hic tecum durius agitur, illorum consideratione levigetur. Cogita quod ille

[a] Alias, *Doctrina B. Bernardi.*

qui clamat te, novacula Dei est, et pilos vult [801] tibi tollere deformes, ut speciosus fias. Cogita A quod pitantia est de cœlo missa correctio.

Quicumque te clamaverit, eadem die munerabis eum obsequio quocumque, si potes, eo quod te a deformitate peccati relevare voluerit.

Cum ad laborem veneris, sic temperabis onus agendum, ut sollicitudo operis intentionem animi tui ab iis quæ Dei sunt non avertat.

Quando pausandum est, noli angulos consectari, vel a cæteris semotus sedere; sed sint oculi tui ad fideles terræ, ut sedeant tecum : et tu consede in medio doctorum. Quidam frater cum apud nos pausantibus cæteris solus longe B sederet, gravissimo cœpit carnis stimulo urgeri, audivitque vocem dicentem sibi : Vade ad castra. Et cum venisset ubi cæteri erant, quievit stimulus.

Cum veneris ad refectionem, nec primus intrabis nec ultimus. Si non potes sumere quæ apponuntur, non ea permittas omnino mutari, sed vel modicum sume, ut comedisse videaris. Si quis instet ut comedas, hoc tantum signo responde : Bonum est, multum est, factum est. Cogita quod multorum labore, infinitis navigantium periculis, haleca, pisces, vel cætera tibi necessaria procurantur, ut carnis tuæ desi- C deriis satisfiat, et per singulas buccellas age gratias. Interim cogita Christum crucifixum exspectare gratias tuas, vel ad portam reliquias tuas pauperem præstolantem.

Abstinentiam omnino interdico tibi ne facias, sed quotidie secundum mensuram comede.

Si per noctem illusio tibi acciderit, ne contristeris ; sed in crastino confitere : et aliquo te invitante ad Missam ut ministres, caute coram omnibus te excusa per signum, ut est consuetudinis, quatenus omnes illam tuam pollutionem intelligant. Fecit hoc aliquis apud nos etiam nullo vocante ad Missas, ut magis erube- D sceret, et a tentatione carnis liberatus est, in tantum ut vix aliquid tale postmodum senserit, nec nisi semel, vel secundo per annum pruritum hujusmodi patiebatur. Ex quo patet, quam vera sit sententia Dei dicentis, *Ego glorificantes me glorificabo* [1] : et, *Omnis qui se humiliat, exaltabitur* [2] : et, *Humilibus dat gratiam* [3].

Quando legendum est, conversa facie ad ecclesiam, ante posito libro, utere soliloquio tuo, et ubicumque occurrerint Dei beneficia, dic, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi* [4] ? quantum debes, anima mea? et conversus ad Angelos dic, *Venite, audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ* [5] : et ad ipsum deflectens oculos, Vere, inquies, *Domine, misericordia tua magna est super me* [6]. Si autem sollicitante te in hunc modum corde, et pulsante ostium paradisi aliqua cogitatio maligna interstrepit, statim propone et dic, *Cujus est imago hæc et superscriptio* [7]? et audiens quod Cæsaris est, hoc est principis mundi, scilicet diaboli, dic : *Pecunia tua tecum sit in perditionem* [8]. Jam ostium clausum est, et Dominus hic Pascha manducat, non vacat mihi aperire tibi. Si autem adhuc steterit cogitatio mala, oppone illi signum crucis.

Sanctimonialis quædam apud nos in tanta veneratione habuit signum crucis, ut cum efferenda esset ad tumulum, facies crucifixi verteretur post eam in parte illa, per quam elata est ; et sic caput imaginis in partem illam intendens, perpetuo contra solitum sic permaneret. Alia revelavit cuidam computruisse manus suas, sed pollicem non posse corrumpi, quo signum crucis sibi imprimere consueverat.

Cave ne in tactu alicujus, vel consensu facias, vel tibi fieri permittas, unde te oporteat erubescere.

Colloquia privata nec fugias, nec requiras : cogita tamen quod poma silvestria sunt.

Cum videris aliquem in oratione, in lectione, in silentio, in patientia, in obedientia et similibus studiosum; gratias age Deo quod speculum tibi miserit, et non invideas.

Cum aliquem turbatum videris, gratias age quod nubes illa per te non transiit, et dic, Quid illa tentatio de me fecisset, si Deus permisisset? et non judices alienam imperfectionem, neque fodias parietem conscientiæ ejus.

Cum aliquid rogaturus a Priore veneris, præpara te ad repulsam semper : et si contigerit negari tibi quod postulas, dic apud te, Quid decebat asellum, nisi frenum et stimulus? Ego nihil proprie vindicare possum in domo ista, nisi cilicium in morte, et crucem in fossa : hæc est hæreditas mea ; ita tamen ut modica gleba terræ crucem cooperiat. Et hoc habebis in memoria, quando cubitum vadis.

[1] I Reg. II, 30. — [2] Luc. XIV, 11 ; XVIII, 14, et Matth. XXIII, 12. — [3] Jacobi IV, 6 ; I Petr. V, 5, et Prov. III, 34. — [4] Psal. CXV, 12. — [5] Psal. LXV, 16. — [6] Psal. LXXXV, 13. — [7] Matth. XXII, 20. — [8] Act. VIII, 20.

Et cum sagum et coopertorium videris, lectum 802 tumulo comparans quasi sepeliendus intrabis. A Si dormire poteris, bene est : si non potes, expertum est, quod si cogitando procures, dormies.

Absconde super omnia hujusmodi studia tua, et dissimula apud alios meditationes tuas sanctas, quantum potes, et in omnibus obsequio sedulum te exhibe universis.

Præcipue æstima lucra aliorum in obsequiis publicis et privatis. Insuper paratus sis ad obediendum alacri animo et vultu.

Cogita monachum illum, Gerardum nomine, qui cum de Dei misericordia ultra modum desperaret, B infirmatus ad mortem, jacuit per triduum oculis clausis in mentis excessu, et visitatus ab abbate oculis apertis ait : Bona est obedientia. Ad tribunal Christi fui, animas sanctorum vidi, ipsumque facie ad faciem vidi dicentem mihi : Ecce locus tuus inter fratres tuos. Nullus tui Ordinis peribit, si Ordinem amaverit : aut in morte purgabitur, aut in brevi post mortem. Salvi autem qui de Ordine tuo sunt, aut in ordine apostolorum, aut martyrum, aut confessorum sortem accipient. Et hæc dicens, communione accepta decessit.

Ad omnia quæ insurgunt, disce remedium C aliquod adhibere.

Cum torpore deprimeris, cogita quod hodie operari licet, cras forte non licebit.

Cum libidine pulsaris, cogita ignem æternum.

Si inobedientia te teneat, cogita quod quasi scelus idololatriæ est nolle acquiescere.

Si impatientia vexaris, cogita quid pro te pertulit Christus.

Cum superbia tentat, cogita meliores : cum mala voluntas, cogita quam pro modico damnatur, qui pro sola voluntate sine effectu operis reprobatur.

Cum vanitate pulsaris, cogita quia multa non D feceris : et quo magis nunc occultaris, eo gloriosius in judicio innotesces.

Cum de vigore corporis vel decore hilarescis, agnosce quam celeriter febre tenuissima tolli potest.

Cum te molestat religionis pondus, et disciplinæ assiduitas, cogita illud beati Hieronymi : « Nullus labor durus, nullum tempus longum » debet videri, quo gloria æternitatis acqui» ritur. »

Illud, fili dulcis, tanquam dæmonium meridianum fuge præ aliis hostis antiqui astutiis, quod cavendum tibi summopere denuntio, ut ex eo tempore quo religionem intraveris, nunquam cogitationem illam suscipias, foveas, aut ei credas, qua suggeritur te minus utilem in religione manere suscepta; et in alio statu, vel habitu magis tibi, vel aliis posse proficere. Nam si cordis aurem hujusmodi phantasiis inclinaveris, divident et distendent animum tuum, ita ut nullum saporis spiritualis condimentum possis retinere : eritque cor tuum quasi vas confractum, quod omnem sapientiam non tenebit. Indeque non solum tædium, sed horrorem desperationemque boni operis præconcepti imminere necesse est, dum animus tuus circa multas professiones, studiaque diversa dividitur.

Unde quidam Patrum in Collationibus : « Solent animi leves minimeque fundati, cum au» dierint quosdam in diversis virtutibus ac stu» diis bonis magnifice prædicari, ita eorum » laude succendi, ut eorum imitari statum pro» tinus desiderent : at frustra. Nam ex hujus» modi mutatione ac varietate propositi, dis» pendium capiunt, non profectum; quia qui » multa sequitur, nihil integre consequetur. » Ideo hoc unicuique expediens est, ut secun» dum propositum quod elegit, et gratiam quam » accepit, summo studio ac diligentia ad operis » arrepti perfectionem pervenire festinet : alio» rum laudes amet, et admiretur virtutes, ac » nequaquam a sua, quam semel elegit, pro» fessione discedat. Multis namque viis ad Deum » tenditur : et ideo unusquisque viam semel » arreptam, irrevocabili cursus sui intentione » conficiat, ut sit saltem aliqua professione per» fectus [1]. » Singulare autem contra omnia mala remedium est mortis memoria.

OCTO PUNCTA PERFECTIONIS

Assequendæ.

1. Hæc octo si bene excolueris, omnium virtutum perfectionem et consummationem per gratiam Dei consequeris.

[1] Cassianus, Collat. 14, capp. 5, 6.

Primum, ut pure, integre peccata tua sæpius [803] confitearis, cum magno dolore et proposito non A plus faciendi.

Secundum, ut non frangaris adversitate vel tentatione : sed sta in justitia, timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Non enim est locus vel religio, qui vel quæ permittit hominem sine pugna militare et vivere. Nam tota vita hominis, militia est super terram : omnes etiam qui pie vivere volunt in Christo, persecutionem patientur. Permittit enim, teste beato Gregorio, Dominus electos suos lacerari detractionibus, ut in humilitate conserventur.

Tertium, ut non misceas te hominibus, nec B interioribus nec exterioribus, in quantum potes bono modo : sed tene te solitarium sponso tuo Christo, et fuge rumores sæculi, et vana ac sæcularia colloquia, quæ mentem distrahunt, et inquietam reddunt, et in pace esse non permittunt.

2. Quartum, omni tempore debes puritati cordis studere ; ut continue videlicet velut clausis sensibus carnalibus in temetipsum convertaris, et cordis ostia a formis sensibilium et imaginibus terrenorum, quantum possibile est, habeas diligenter serata. Puritas namque cordis inter omnia exercitia spiritualia est quodammo- C do tanquam finalis intentio, ac laborum omnium retributio, quam in hac vita miles Christi emeritus recipere consuevit, sibi vindicat principatum. Affectum tuum cum omni diligentia ab his omnibus, quæ libertatem ipsius impediri possent, et ab omni re possibilitatem habente alligandi et tenendi ipsum affectum ad inhærendum comprime, juxta illud legis Mosaicæ : *Maneat unusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur ostium domus suæ die sabbati, et sabbatizabit populus*[1]. In semetipso namque esse, est dispersiones cordis sui, et affectiones ad unum, verum, et simplicissimum bonum D recolligere, et collectas habere. Sabbatizare vero, est cor ab affectione carnali ipsum inficiente, et a curis mundanis ipsum distrahente absolutum esse, et in pace cordis sui, tanquam in portu silentii, in amore et fruitione Conditoris suaviter quiescere.

Super omnia autem alia tibi semper sit principalis conatus, ut animum tuum semper sursum in contemplatione divinorum elevatum habeas, ut divinis rebus ac Deo mens jugiter transferatur. Quidquid autem ab his diversum est, quamvis magis videantur, sicut corporis castigatio, jejunium, vel vigiliæ, et similia virtutis exercitia, quasi secundaria, et inferiora judicanda sunt; tantum expedientia, quantum ad cordis proficiunt puritatem. Inde est quod paucissimi jam ad veram perfectionem perveniunt, quia in mediis non multum proficuis tempus et vires expendunt, debita remedia negligunt et postponunt : tu autem cum ad finem intentum pervenire desideras, debes sine opere ad perpetuam cordis puritatem et mentis tranquillitatem anhelare, atque cor sursum jugiter ad Dominum habere. Verumtamen est quod nullus mortalium potest huic contemplationi jugiter inhærere; sed id ideo dictum est, ut scias, ubi mentis intentionem debeas habere fixam, et ad quam destinationem semper animæ tuæ revoces intuitum : quam cum poterit obtinere mens, gaudeat; et a qua distractam se doleat atque suspiret, quotiescumque ab illo intuitu se deprehenderit separatam. Quod si querulosa voce mihi obviare volueris, dicens te diu in eodem statu manere non posse : noscere debes quod divina virtus plus potest facere, quam homo possit cogitare ; et quod frequentia actus similem sibi habitum generare consuevit. Unde sæpius contingit, quod illud ad quod fortassis homo se in principio astrinxit cum quadam violentia et difficultate, postea faciliter operabitur, et tandem cum magna delectatione, dummodo non desistat.

3. Audi, fili mi, disciplinam patris mei. Attende diligenter illa verba, et ea in corde tuo quasi in libro scribe. Noli æmulari multitudinem eorum qui jam retro conversi sunt post desideria cordis sui : in quibus devotio tepuit, charitas refriguit, et defecit humilitas, obedientia est prostrata : qui placere hominibus cupiunt, honores quærunt, ventri serviunt : qui supra modum diligunt munera sequuntur retributiones : qui in hoc mundo ipsum quod quærunt pro mercede operis sui recipiunt, et in futuro vacui manebunt. Sed illos egregios flores sanctissimos patres, qui incomparabili flagrabant studio sanctitatis, attende, et eorum festines propositum simili studio et conversatione suscipere, quemadmodum tibi jam propositum est. Sive igitur comedas, sive bibas, sive aliquid aliud facias, semper hæc vox pii

[1] Exod. XII, 22.

patris resonet in auribus tuis, admonentis et dicentis : Fili mi, ad cor tuum redeas, ab omnibus, quantum possibile est, te ipsum abstrahendo, mentis oculum semper in puritate et tranquillitate custodias, intellectum a formis rerum infirmarum reservando; voluntatis affectum a curis terrenorum penitus absolvas, summo bono, amore fervido, semper inhærendo; memoriam quoque jugiter sursum elevatam habeas per contemplationem divinorum ad superna tendendo : ita ut tota anima tua cum omnibus potentiis suis et viribus in Deum collecta, unus fiat spiritus cum eo, in quo summa perfectio vitæ cognoscitur consistere. Hæc igitur brevis vitæ tuæ formula tibi sit tradita, in qua si diligenter studueris, et fideliter effectui mancipare volueris, beatus eris, et quodammodo æternam felicitatem in hoc fragili corpore inchoabis. Hæc est, fili, salutis via, quam tuus Arsenius ab angelo edoctus servavit, et servari suis discipulis mandavit : « Fuge, tace, quiesce. » Hæc, inquam, sunt principia salutis. Hæc æterna sapientia ad discipulum. Item statim subinfertur : « Fons et origo omnium bonorum homini spirituali est, in cella jugiter commorari. »

4. Quintum, ut non contristeris vel læteris, aut solliciteris pro amicis et cognatis tuis; sed committe eos Deo, et spirituale subsidium, scilicet orationum tuarum suffragia, eis impende : te autem mundo crucifixum reputa et mundum tibi; ad interiora extende, tanquam omnibus amicis orbatus.

Sextum, ut sis fervens in orationibus et meditationibus sanctis, et ab illa voluntate, qua ad religionem venisti, et a primo novitiatus fervore non tepescas. Homo enim remissus, si incipiat aliquid in principio, aliquantulum strenue agit : deinde diminuendo procedit, quia multorum est incipere, paucorum finire. Sola tamen perseverantia coronabitur, sola accipiet bravium. Nulla sine labore virtus : et ad magna præmia non pervenitur, nisi per magnos labores. Regnum enim cœlorum non desides, non remissi, non delicati, sed violenti rapiunt illud, qui non aliis, sed suis voluntatibus præclaram inferunt violentiam : nam qui in moribus suis molles sunt et fluidi, more aquæ præcipitis ad ima descendunt. Qui vero constantes, firmi et fervidi, in arcem virtutis quotidie excrescunt. Stultis nihil diu placet : nam tales quod non habent cupiunt, et quod habent fastidiunt. Ergo

804 A constans esto, et non movearis exemplis tepidorum ad imitandum eos. Et quod rigore Ordinis non tenetur ab aliis, de hoc te non intromittas, sed videas, quod sine offendiculo ambules coram confratribus tuis, emendando eos plus exemplis, quam verbis; ut omnia quæ Ordinis sunt, sana et integra sint in persona tua. Et ideo non sis aliis rigidus; non reprehendas acriter vel dure increpando alios : quia fraterna correctio non habet locum, ubi non speratur emendatio; et frustra venit sonus ad aures, nisi Deus in corde loquatur : quia solus Deus convertit corda filiorum hominum.

B Fraterna autem correctio debet fieri cum magno moderamine, cum gemitu et benevolentia, suo loco, suo tempore, semper oratione præcedente. Idcirco si aliqui non compleverunt omnia quæ sunt Ordinis, dummodo tu bonus æmulator fueris et discretus, non judicabis aliorum facta. Nec moveat te, si videris aliquos minus discretos, alios ignaros, alios indoctos, alios remissos in horis, aut quibuscumque vitiis noxios : claude oculos, in quantum potes, ad aliorum facta perscrutanda. Sane, ne quos imitari non vis, damnare videaris, quia in judicando alios magnum est periculum, et tales su-
C spiciones sæpe sunt falsæ; diminuunt etiam affectum et charitatem, quam homo habet ad proximum : hoc multum debes cavere, ne charitas alicujus erga te vel quemcumque alium corrumpatur, vel etiam diminuatur; quia non est majus spolium vel damnum, quam in ablatione vel diminutione charitatis. Omnia namque quamvis utilia, quamvis necessaria videantur, spernenda tamen sunt, ut perturbatio devitetur; et omnia quæ adversa sunt vel putantur, sustinenda sunt, ut pacis dilectionisque tranquillitas servetur : quia nihil perniciosius ira, nec charitate quidquam utilius est credendum; nec tran-
D quillitate animi pretiosius, propter quæ non solum commoda carnalium et transitoriorum, sed et spiritualium spernenda videntur, si alias acquiri vel perfici non possint.

5. Septimum, ut sis tacens et non multiloquens; ubicumque fueris, loquendo vel respondendo leviter et morose, remissa voce, placido vultu, disciplinatis moribus; pauca et rationabilia verba loquaris. Bis ad limam veniant verba, quam semel ad linguam. Plus diligas audire, quam audiri : ut interrogatio magis aperiat os tuum, quam ad non interrogata respondere. Non innitaris tuæ prudentiæ, neque confidas in pro-

priis sensibus, et non sis sapiens in oculis tuis.[808] Altiora te ne quærietis, et fortiora te ne scrutatus fueris; sed discretum, modestum, et ordinatum te in omnibus exhibeas : quia Deo nunquam placuit aliquid immoderatum, instabile, confusum, inordinatum; super humilem autem et quietum requiescit spiritus Domini.

6. Octavum et ultimum, ut nunquam sis otiosus : nam in desideriis est omnis otiosus. Ama igitur scientiam Scripturarum, et carnis vitia non amabis : nec vacet mens tua variis perturbationibus, quæ si pectori tuo insederint, dominabuntur tui, et te ducent ad delictum maximum. Semper igitur aut legas, aut ores, aut aliquid de sacris mediteris. Multa enim mala docuit otiositas : est enim mors animæ, et vivi hominis sepultura, et sentina omnium malorum. Singulis horis et diebus sua tribue exercitia; spiritualibus spiritualia, corporalibus corporalia. In omnibus caveas tibi a peccato, et proximo a scandalo. Statim cum sentis te stimulari a vana gloria vel quacumque tentatione, principiis obsta, et sis agilis ad quæcumque agenda, quæ ex alterius admonitione vel divina instigatione intelligis esse facienda. Discas tibi ipsi præesse, et te ipsum regere, non alios : propriam vitam ordina, mores tuos compone, te ipsum judica, apud te ipsum accusa et condemna, nec impunitum dimitte excessum. Tibi ipsi esto durus, nunquam aliis. Mane præteritæ noctis fac a te ipso exactionem, et futuræ diei tibi indicito cautionem. Vespere præteritæ diei rationem exige, et supervenientis noctis fac indictionem. Considera quantum proficias, quantum tibi adhuc restet itineris : grandis enim tibi restat via, antequam videatur Deus deorum in Sion. Sed cum in his octo jam præmissis te exercueris, de virtute in virtutem proficiendo, esto cautus contra insidias diaboli, ne te abducat ab eis.

A

EPISTOLA CUJUSDAM

DE DOCTRINA VITÆ AGENDÆ,

Seu de Regimine cordis, oris, et operis.

1. Tua me pia et crebra infestatio angit, ut tuis petitionibus annuam, quæ doctrinam vitæ agendæ deposcunt, seu quid expediat viatori;
B videlicet quid diligenter corde cogitari, quid aptius promi, quid honestius in actionem deduci possit. Hæc alta res est valde, licet communis. Inquirentes habet multos, pervenientes paucos, exquirentes multo pauciores. Sed ut ad condemnationem, aut ad misericordiam tuam et cæterorum legentium, prout videor sentire, depromam, nec tuæ petitioni, nec meæ intentioni pro voto sufficiens. Cor nostrum nihil dignius perficere potest, quam ut ei se restituat a quo factum est : et hoc a nobis Dominus expetit dicens, *Fili, da mihi cor tuum*[1]. Tunc siquidem cor hominum Deo datur, quando omnis cogitatio
C terminatur in eum, gyrat et circumflectitur super eum, et nihil vult possidere penitus præter eum. Sicque colligato sibi animo, eum diligit, ut sine ipso amarus sit omnis amor. Nec aliud dixerim cor Domino dare, quam ipsum captivare in omne obsequium ejus, et ita voluntati ejus ex toto supponere, ut nihil aliud velit, quam quod noverit eum velle. Itaque cor Domino datum, ipsum in omnibus et de omnibus adorabit, et gratias aget, etiamsi multa nostris sensibus molesta videantur. Nihil turbationis ex rerum novitate suscipiet. Tentatus a Domino per tribulationes et asperas qualitates non movebi-
D tur. Aporiatus, id est inops, gaudebit. Quidquid illatum, etiam si habeat asperum sensum, velut impellens ad superna, suscipiet. Qui cor suum dedit Deo, cantabit melodice, et dicet cum propheta David; *Paratum cor meum, Deus; paratum cor meum : cantabo et psallam in gloria mea*[2]. Est siquidem gloria prima, et secunda : prima virtutis, secunda beatitudinis; una in via, alia in patria. Proinde omnibus qui cor suum Deo tradiderunt, factum est in argumentum et signum quod cantant, et in virtutum gloria

[1] Prov. xxiii, 26. — [2] Psal. lvi, 8.

psallunt in tribulationibus, in pressuris, et in 806 angustiis, in fame et siti, in nuditate et dejectione, in maledictis, in conviciis et derisionibus, in flagellis; ac etiam morte intentata, in cordibus plus exsultant. Non reaccipiunt amplius honestatem in eo quod Domino tradiderunt. Nullum sacrilegii crimen reperitur deterius, quam in voluntate semel oblata Deo reaccipere potestatem. Non debent sibi vivere, qui cor suum Deo dicarunt, sed ei qui pro omnibus animam suam posuit. Nihil dignius cogitari potest quam cor ad eum referre, qui ut viveres, mori voluit : nam et justus cor suum tradidit ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum [1]. Vigilatio cordis justa, et cogitatio ejus justa est, ut meditetur assidue quid accepit in bonis naturæ, quid in bonis gratiæ, quid in Dei Filio pro nobis humanato, passo, mortuo, et sepulto : quid in promissione; a quo malo ereptus est, quid retribuit Domino pro omnibus quæ retribuit ei : quid diligimus, quid timemus, quid agimus : quo pergimus impulsu naturæ, quo ex libera voluntate, quo ducatu gratiæ nobis datæ.

2. Est etiam triplex directio cordis nostri secundum sententiam Scripturarum. Prima est ad Deum tota conversio, sicut exquirit a populo suo Dominus per prophetam dicentem : *Convertimini ad me in toto corde vestro* [2]. Ille siquidem ad Deum in toto corde convertitur, qui ab omni malitia rerum corruptibilium ex toto corde primo avertitur. Non potest quispiam ad Deum toto corde converti, nisi ab omni mundo fuerit ante aversus. Equidem implicamenta terrena non sinunt hominem ad Deum plena mente converti. Conversio totalis ad Deum cordis nostri est alienatio a sæculo, a se ipso; et in Deo ferri per virtutem, et in ipso quiescere per invisibilem remotam animi pacem. Ad Deum toto corde conversus delectatur in ipso : si quid ultra delectabile possit accipere, non inquirit. Existimat inemendabile damnum, si ad horam ab eo deflexerit invisibilem interiorem visum, et deflectens in alio apostasiam operatus est.

3. Secunda est tota confessio, ut Psalmus declarat, dicens : *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo.* Hæc porro confessio in exceptu a te deprimit miseriam quæ peccando contrahitur, et nihil sibi novit nisi omnia mala tribuere, Deo autem refert omnem laudem, gratiam et benedictionem : et omnia bona ei tribuit a quo cuncta procedunt bona. Qui hanc confessionem novit inferre, vilescens sibi, unde in se ipso exsultet non reperit, sed unde gemat atque tristetur, quoniam reus est mortis. Solum exsultat in eo a quo id quod habet accepit : nec in se ipso, sed in Deo gloriatur. Idem et indivisus factus est in prosperis et adversis : quem nec prospera extollunt, nec adversa frangunt. Nec alteratur mens ejus qui in toto corde Deo confitetur, quin Dominum in omni tempore benedicat, et a motu cordis excæcatus, extra etiam communia hominibus, vita, moribus, lingua Christum Dominum confitetur, abhorrens quæ abhorruit, amplectens quæ ipse amplecti dignatus est. Tertia est directio cordis nostri, consummata dilectio : ut Deum ex toto corde diligamus. Non erit autem ipsa consummata dilectio, si corda hominum quadam dubietate tanguntur.

4. Cur ergo in hac vita tam expresse mandabatur, si in via velut in patria non impletur? Sed optimum est altitudinem considerare virtutum, quæ quamvis sub præcepto aut consilio sæpe tradantur, illarum tamen apicem nemo contingere potuit, nisi qui Deus et homo inter homines nasci, conversari, et mori voluit. Semper enim virtus supra facultatem quorumcumque sanctorum apprehensibilis mansit, ad quam semper patet ascensus, quousque in patriam veniretur : ac si per hoc hanc cordis directionem quasi totalem dilectionem ex toto habere non possumus, quam tamen protinus faciamus, declinantes omne vitium, etiamsi in omnem perfectionem intendere non valentes, Salvator ait : *Qui habet mandata mea, et servat ea, hic est qui me diligit* [3]. Amator Dei inimicus est mundi; quoniam amicus mundi, inimicus est Dei. Inimicus ex corde, de inimico nulla gaudia suscipit, nisi cum eum videt oppressum, aut cum potentior factus in exsilium tradere aut interficere potuit. Hic typus quo fœdere cum sæculo quis astringatur ostendit. Amator sic ex corde perfecto non sapit alta, sed consentit humilibus : et occupatus in ipso, ad judicia hominum non vacabit. Non meditabitur prava de rectis : non contendet : non invidebit iis qui humana prosperitate potiuntur. Ad aptitudinem nostri oris est proferenda purgatio, ut nihil impertinens ex eo proferatur : et moderatio in his ha-

[1] Eccli. XXXIX, 6. — [2] Joel II, 12. — [3] Joan. XIV, 21.

beatur quæ dicere necessitas ipsa compellit, [808]
quoniam per Sapientiam dicitur, *Qui moderatur* A
labia sua, prudentissimus est[1]. Et nihil in eo aptius, quam propriæ accusationes, orationes, laudes, benedictiones ad omnium creatorem; et humilis sermo, verecundus, exhortativus, ad proximum promatur; non in contentione aut disceptatione verborum, non in præsumptione, sed in omni mansuetudine animi, et suavitate linguæ. Tutius tamen est audire quam dicere; erudiri, quam erudire. Latet interdum blandus dæmon in proferendo sermones, ex quibus solet sæpe fama detestanda et vanitatis aura captari; et Spiritus sanctus nos terret, quoniam B
vir linguosus non dirigetur in terra[2]. Si aliquis præter necessitatem et apertam utilitatem etiam in bonis auditores alloquitur, semper digitus prudentiæ sit super os suum, ne verba indisciplinata eructet: et cum David in hac virtute societur, qui dicebat, *Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me*[3].

5. Honestæ autem hominum actiones non aliter quam ab honesto corde adjuvante divina gratia, et per legem Christi procedunt; ut est omnium sensuum sincera custodia, ne quid per C
eos improbum ad animam illabatur: et mores compositi, ne notabiles fiant ex singularitate vivendi, tales sint, quales decet servum Christi, superna non terrena captare volentem. Non conversatio importuna, sed rara pro necessitate propria vel communi. Non onerosa, non signata hypocritalibus notis, omnem duplicitatem et obliquitatem excludens, subjecta proximo in omnibus, præterquam in vitio. Delectare in te ipso: ne te in aliquo magnipendas: humilis et suavis sub pondere paupertatis; a qua expugnari quotidie, proprie servorum est Christi. Capta ex laboribus et sudoribus vitam tuam. Ubi autem est infirmitas, et impossibilitas denegat, ne erubescas humilem quæstum facere. Nam ex quæstu in humilitate subvenitur indigenti, et superna merita conquiruntur, et formatio fit ad sanctos. Sæpe abluaris salutaribus Sacramentis, et his atque divinis verbis tuam animam refocilla. Talis studeas vivere, qualis affectas in extremo judicio inveniri. Non tibi plura scribo. In his paucis exerce animam tuam. Curiosa, et non expedientia tibi, nec ame, nec ab aliis amplius quæras. Quod tibi novi utile, scripsi: et si aliud a me petisti, utiliter denegavi, nolens in magnis, sed in parvis et paucis involvere animam tuam. Tuos natos, ut potes, in Deo nutrias, et ora pro me. Patientia tibi expediens semper tecum sit. Amen[a].

[1] Prov. x, 19. — [2] Psal. cxxxix, 12. — [3] Psal. xxxviii, 1, 2.

[a] Tribuitur etiam S. Bernardo alia epistola similis argumenti, « De cura et modo rei familiaris, » quæ sic incipit: « Gratioso et felici militi Raymundo, domino Castri Ambasii, Bernardus in senium deductus, salutem. Doceri petis » a nobis de cura et modo rei familiaris, » etc. ut apud Joannem Picardum. Sed hæc epistola tam indigna est nova luce, quam Bernardo auctore. An autem sit Bernardi Silvestris, cujus est opus metricum non editum, quod « Megacosmus et Microcosmus » inscribitur, « Gerrico doctori famosissimo » nuncupatum, alii viderint. — Exstat hæc epistola apud Tiraquellum, Edit. Operum. S. Bernardi, pag. 1956-1958; et apud Montfauconium, Bibliotheca bibliothecarum manuscriptorum nova, tom. 2, pag. 1384-1388, et hic cum gallica translatione. In utroque loco legitur *Castri Ambrosii*, et habet translatio *Chasteil Ambroise*. †

OPUSCULUM

IN HÆC VERBA : *AD QUID VENISTI?*

Gerardus Vossius præpositus Tungrensis, Romæ anno 1594 primus edidit sub hoc titulo : « Opusculum S. Bernardo abbati Claræyallensi adscriptum. » Qui illud Bernardo primi tribuere, hac forte moti sunt ratione, quod istud identidem frequentaret, « Ad quid venisti? » ut patet ex lib. 1 Vitæ, cap. 4. Verum paucis immutatis, reperitur in Bibliotheca Patrum, tomo 13, edit. Colon. inter Opera Davidis de Augusta Ordinis Minorum cum hoc titulo, « Formula Novitiorum, » præmissa epistola nuncupatoria ad Bertholdum.

803

I. — De scopo et fine cogitando.

A

Primo considerare debes, ad quid veneris, seu propter quid veneris. Propter quid venisti, nisi solum propter Deum; ut is esset merces tua in vita æterna? Sicut enim propter nullum alium venisti; ita propter nullum alium debes omittere bonum, nec tepescere alicujus exemplo, quin studeas ad hoc, ad quod venisti. Venisti enim ad serviendum Deo, cui servire omnis creatura debet. Primo, quia nihil habet nisi ab ipso : et ideo debet ei maxime omnis homo, tanquam rationalis, dare quod est, et quod potest. Et sicut omnia serviunt Creatori pro posse B suo; multo magis homo, quem non solum creavit, sicut cætera sunt creata, sed insuper intellectu decoravit, libero arbitrio nobilitavit, mundi dominum constituit, sibi similem fecit, naturam ejus assumpsit : verbo et exemplo eum instruxit, proprio sanguine eum de morte æterna redemit, Spiritum sanctum ei infudit, carnem suam in cibum tradidit ei, curam ejus habet sicut mater parvuli sui filii, et hæreditatem æternam ei dare disposuit. Ecce quantum nos tenemur ei servire præ cæteris creaturis, qui nos præ omnibus creaturis mundi amavit.

II. — De obedientia.

Et quia non confidis tibi, ut præsumas te scire quid Dominus velit; ideo commisisti te superiori tuo, ut ipse te regat; et dedisti manum tuam in confessione, ut ipse te ducat in viam Dei. Unde non licebit tibi vivere pro velle tuo : sed quo ductor tuus ire te jubet, illuc ire debes; et quod ipse prohibet, debes cavere. Quia qui artem aliquam discere cupit, debet regulam sui ductoris tenere, et proprias adinventiones relinquere. Ut infirmus, qui accessionem excessuum patitur, debet servare dietam, quam medicus illi indicit, si cito sanari desiderat : ita et tu nihil dicas vel facias, quod magistrum tuum nolle præsumis. Te enim dedisti ei, propter regnum cœlorum; et ideo non es tuus, sed ejus. Te ei vendidisti, et ideo non licet tibi agere de te, sine ejus voluntate. Ipse est enim dominus tuæ voluntatis : et contractio rei alienæ invito domino furtum est. Fur autem cœlo non appropiat. Ipsi rectores, quia sunt vicarii Domini super nos, et nos debemus eis obedire sicut Domino, non sicut hominibus; quia non propter ipsos, sed propter Deum subjicimus nos ipsis : ideo servus non est major domino suo[1]. Talem ergo te exhibe ei, ut libere

[1] Matth. x, 24; Joan. xiii, 16, et xv, 20.

jubeat te facere vel dimittere, quidquid videtur 809 ei expedire : quia si ipse te timeat, jam servus A est major domino suo, et discipulus super magistrum.

III. — De reverentia erga prælatos.

Habeto pacem cum prælatis tuis. Non detrahas eis, nec libenter audias alios detrahentes eis; quia specialiter Deus hoc vitium punit in subditis, etiam in præsenti. Non acriter ponderes eorum excessum, sed ignoscas quasi hominibus : quia in multis curis non potest quandoque negligentia vitari, et sæpe quod B alius pro bono facit, quia non intelligimus intentionem ejus, pro malo judicamus. Honora eos in corde tuo, et non spernas, ne forte et Deum spernas, cujus vicem gerunt. Et propter utilitatem tuam et animæ tuæ, ordinationes eorum et constitutiones serva, atque non fastidias quæ non sine causa faciunt, licet tu nescias causam. Qui ambulat simpliciter in via Dei, non ei talia nocent, sed prosunt, et ad majus sibi meritum sunt. Verus servus Dei sic debet in via regia et mandatis Dei ambulare, quod statuta humana non arctent eum in aliquo : quia ipse debet semetipsum arctare, ut si non C esset illud statutum, tamen caveret sibi ab omni quod non est expediens. Per talia enim statuta reprimuntur excessus eorum qui metas disciplinæ transgrediuntur. His de obedientia præmissis, quæ initium bonæ religionis sunt, transeo ad alia. Et primo ad corporalia exercitia, deinde consequenter ad spiritualia; quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale est.

IV. — De primitiis diei et cogitationum Deo offerendis.

Consuesce, quod opportunum est, parum ante D matutinas vigilare, ut spiritus tuus dirigatur ad Dominum in oratione, et postea magis sobrius sis atque devotus in servitio Dei et laudibus ejus : et evigilans statim omnes cogitationes et somnia abige, quibus diabolus te occupare volebat : et primitias cogitationum tuarum offeras Deo, in oratione corde erecto vel genu flexo, donec aliquem affectum devotionis concipias, et incalescat spiritus tuus, et ex hoc tota die eris devotior et ferventior.

V. — De reverentia et attentione in divino officio.

In divino officio non sis piger et acediosus; sed cogas corpus tuum et spiritum tuum. Reverenter et alacriter psalle Domino coram Angelis, qui ibi præsentes assistunt. Risus et verba inutilia detestare, ubi coram altissimæ majestatis oculis cum metu et reverentia debes assistere. Verba psalmodiæ distincte et integre pronuntia. Non libenter discurras per chorum, nec ante finem horarum exeas, nisi magna necessitas te compellat atque cogat. Priusquam incipiatur officium, prævenire stude, ut ad aliquam devotionem te excites. Ideo enim tam desides sumus in officio, quia non sumus ante excitati; et ita eximus frigidi et dissoluti, sicut intravimus. Stude ergo in ipso principio, cogitationes varias abjicere, et intendere his quæ psalluntur : alioquin postea tumultus earum vix poteris evadere. Post officium stude te conservare in devotione quam concepisti, et ne te statim effundas ad inania. Si autem non habes devotionem interius, saltem conserva disciplinam et morum gravitatem exterius, propter reverentiam Dei, et aliorum confratrum et proximorum exemplum.

VI. — De accusatione sui et aliorum in capitulo.

In capitulo non multum loquaris, nisi valde utile sit, et hoc similiter dic, et correptus mansuete responde, nec te excuses quando corriperis; sicut Adam qui refudit in Deum et in mulierem culpam suam, dicens : *Mulier, quam dedisti mihi, decepit me* [1]. Si in consilio interrogatus fueris, libere et humiliter quod tibi videtur expedire, responde. Si non requiritur, vel non recipitur consilium tuum, non sit tibi curæ, nec velis sententiam tuam pertinaciter defendere. Sufficiat tibi satisfacere conscientiæ tuæ. In accusationibus non sis anxius. Dic tamen quod sit factum contra Regulam, et Ordinis statuta, sine odio alicujus, et mansuetis verbis, et vultu placido. Ad illud quod non scis, non teneris. Noli opinando accusare, quia opinatio sæpe fallit. Ille qui dixit tibi quæ tu nescis, dicat per se, si verum est. Si autem præsens non est, tunc nec tu probare poteris, cum testem non habeas. Non graveris pro accusatio-

[1] Gen. III, 12

nibus tuis : sed dic tantum culpam tuam, si vera est; vel parva, licet non vera : alioquin consurget tibi major confusio, si procaciter te excuses quam si humiliter confitearis. Si vero gravia essent, et non vera, maxime quæ alios possent scandalizare; tunc humiliter petita licentia exaudientiæ, indica eis paucis verbis et mansuetis, quod non sis tibi conscius de quibus accusaris. Servus Dei non debet timere confusionem coram hominibus, ubi conscientia non accusat coram Deo : sed sustinere debet patienter, quidquid voluerit eum Dominus sustinere.

VII. — De bonis institutis accurate servandis.

Assuesce, ubicumque a superioribus corriperis, sive in capitulo, sive extra, ut statim genibus flexis tuam culpam dicas humiliter : hæc lex antiquæ religionis ab antiquis patribus tradita est. Unde debes studere, ut sicut ordo a tuis senioribus traditus est; ita et tu tradas eum posteris tuis, quantum in te est, verbo et exemplo. Nec aliquam consuetudinem non bonam inducas, vel doceas : nec aliquam bonam per negligentiam, vel per incuriam diaboli prætermittas, nec in te ipso, nec in aliis quibus cum modestia suadere potes. Quicumque enim aliquod exemplum relinquit aliis, sive bonum, sive malum, particeps erit imitatorum suorum, sive in præmio, sive in supplicio.

VIII. — De regula et moderatione in mensa servanda.

In mensa non sint oculi tui gyrovagi, neque hinc inde respicias ; ita quod videas, quis in latere tuo sedeat, vel quid faciat, quidve coram se habeat. Tibi soli et Deo debes esse intentus. Cum disciplina et silentio et timore comede; non autem cum impetu gulæ, quasi non possis satiari. Non effundas te totum super cibum, sicut canis famelicus : nec antea quæras satiare oculos, quam palatum. Cum gratiarum actione sufficiant tibi præsentia : et semper in mensa malis penuriam pati, quam abundare. Nil eorum quæ tibi apponuntur, spernas; nec indigneris si aliquis defectus est in condimento, vel salis, vel cocturæ : sed cogita quod multi te meliores vilioribus sint contenti et paucioribus, et quidquid abjicis, pro magnis deliciis acceptarent. De mensura comedendi difficile est certam regulam tradere, nisi inter ista duo medium teneas : ne ita parum sumas, ut viribus [810] deficias, et labore frangaris; et ne ita multum,
A ut post cibum non possis orare, vel legere, vel meditari, vel agilis esse ad omnia opera virtutum. Inter ista duo propria experientia melior magistra erit.

IX. — De paupertate sectanda.

Paupertas Christi amica placeat tibi in omnibus, et ipsam summo conatu amplectere, in cibis, in vestibus, in utensilibus, in libris, in ædificiis, in omnibus. Vide quam humiles gestus habeant pauperes, quam simplex responsum,
B quam pavidum animum. Nunquam audiatur aliqua querimonia de te pro aliquo defectu in cibo, vel in potu, aut in vili vestitu. Semper reputa te indignum de iis quæ habes. Quia defectus exterior crescit in augmentum gratiæ interioris, et in divitias bonæ conscientiæ : e contra exterior abundantia inopiam generat interiorem.

X. — De modo cubandi seu dormiendi.

In dormitorio esto quietus, nec per te aliquis inquietetur. Quotiescumque evigilaveris,
C statim occurrat tibi memoria Dei cum gratiarum actione, quia ipse vigilat super nos, quando dormimus, ut custodiat nos. Quando dormire vis, prius intendere debes orando, vel meditando; et ita in ista occupatione obdormias; et erit tibi somnus dulcior et utilior : somniabis, et etiam evigilabis ferventior in eadem devotione, et surges alacrior, et facilius redibis in eamdem devotionem, in qua prius fuisti. Et licet dormientibus non imputandum videatur, quod nescii faciunt, vel patiuntur; tamen valde indecens est homini religioso, ita esse totum obrutum somno, sicut pecus, et jacere
D distentis manibus, et aliis membris incomposite in sinu contractis : cum propter hoc vestiti jaceamus et cincti, ut non habeamus potestatem circumducendi manus huc et illuc in nudo corpore, et magis parati simus ad orationem vel ad surgendum. Discretio in his necessaria est, per quam et corpus prudenter castiges, ne adversus spiritum caro rebellet : et spiritum discrete foveas, ne sub sarcina deficiat, et spiritualem defectum impediat præ nimia debilitate.

XI. — De opere vili, et Missæ servitio.

Ad labores communes, et ad humilitatis officia esto paratus in ecclesia et in coquina : et maxime ad illa te obsequia exhibe, quæ alii pro sua vilitate contemnunt, et quasi abhorrent; ut ligna portare, domum purgare, tunicas excutere, et pedes lavare. Ad Missam libenter servias, quoniam hoc est officium Angelorum. Ipsi enim devotissime Domino serviunt et ministrant. In hoc enim ministerio, triplex est fructus. Primo, boni operis exercitium est. Secundo, opus est charitatis, quia proximum provocat in bono. Tertio, opus est devotionis; quando astas ante mensam summi Regis, et cum eo loqueris in oratione et in ministerio cum Angelis, quibus et familiarior eris ex ministerio. Ex hoc sacerdos specialiter, et omnes circumstantes generaliter pro te orare debent, imo tota Ecclesia ubique in orbe terrarum; eo quod vices omnium geras, qui Domino suo de cœlo cum devotissima gratiarum actione vehementi ministrare deberent, si possent adesse. Et vix potest esse quin Deus aliqua speciali gratia remuneret eum in præsenti, qui devote et libenter ministrat ad Sacramentum illud tam salutare : quo nil melius neque sanctius potest esse in cœlo et in terra; et quodammodo præcipuum indicium divinæ dignationis et dilectionis ad homines. Quid enim minus facit Deus quotidie veniendo super altare, quam cum de cœlo descendens formam assumpsit humanam? et ideo reliquit memoriale totius dilectionis in se ipso, Incarnationis, Redemptionis, Glorificationis. Salubre est ei sæpe communicare, qui omni devotione et studio virtutum, et custodia sui, non solum a magnis peccatis, sed etiam a levitate verborum, et operum, et cogitationum se ad hoc studet aptare. Licet enim omni tempore debeamus esse solliciti ad spiritualia opera, convenit tamen maxime, ut ad susceptionem tanti Sacramenti nos præparemus, et susceptum reverenter custodiamus.

XII. — De confessione recte instituenda.

Sæpe confitere peccata tua, ad minus bis vel ter in qualibet hebdomada; et simpliciter dic culpam tuam, sicut uni angelo, qui sciret secreta cordis tui. Non adjicias velamen excusationis vel alleviationis; nec implicate confitea- [811] ris, ut confessor tuus non intelligat quid notes. A Specifica quid feceris, et nude et pure confitearis. Historias autem et facta aliorum noli recitare; sed quod recolis te excessisse a tempore quo nuperrime es confessus, hæc breviter dic et pure; et noli tractatum texere cujusdam longæ et affirmativæ confessionis generalis, quia generat tædium confessori : ita poteris in oratione tua quotidie Domino confiteri. Defectus tuos ei expone, quos sentis in singulis virtutibus; et multum expedit super his ab eo remedium postulare miserationis. Parum enim valet confessio, nisi proponas de cætero cavere tibi B ab iis quæ confiteris, et te studeas emendare.

XIII. — De amore cellæ et abnegatione propriæ voluntatis.

In cella libenter esto, et in ea aliquid boni age, quod ædificet cor tuum, mentemve tuam, vel quod a tuo superiore injunctum sit. Tam voluntarius debes esse ad obedientiam, ut si omni hora relinqueretur quid facere deberes arbitrio tuo, libentius æquo animo accipias mandato obedientiæ deservire, et non tui juris esse : ita quod nec loqui sine licentia, nec ad C aliquas necessitates proprias ires, si liberum arbitrium haberes; sicut sanctos patres in Ægypto legimus vixisse, quorum gloriam si cupimus adipisci, virtutes imitemur.

XIV. — De lectione Scripturæ, et piorum librorum.

Sæpe divino sacræ Scripturæ eloquio incumbe. Hoc tuum primum esse debet fundamentum, nec non via quæ ducit ad vitam. Lege sanctorum vitam eorumque doctrinam : ut bonis operibus eorum et actibus instruaris, et humilieris, et ad devotionem accendaris, vel ad stu- D dium provoceris; ut informeris in intellectu Scripturarum, et in fide illumineris, ut verum a falso scias discernere, et bonum a malo, vitium a virtute; et remedia tentationum, et reformationem morum invenire. Non legas ad hoc ut doctor vociteris, non causa curiositatis. Non legas libros qui non ædificent, ut sunt figmenta poetarum; quia nova lectio novas generat cogitationes, et exstinguit mentis devotionem.

XV. — De prælatione et munere docendi non affectando.

Non affectes prælaturam vel officium quod

cumque, et quantumcumque dignus sis, non [812] præsumas de te magna; sed stude te ipsum A semper deprimere et humiliare usque ad terram : si tamen dignus fueris, vocabit te Dominus renitentem. Nemo enim sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron [1]. Si insufficiens et indignus, erit tibi confusio magna. Unde est quod aliquando parvum consequimur fructum ex prædicationibus, vel confessionibus nostris? Quia non vocati a Deo venimus, et non missi currimus. Prius volumus fructum ferre in aliis, quam radices in terra fixerimus charitatis et veritatis. Et ideo fructus non est durabilis, quia non procedit ex radice B charitatis. Hinc est quod in Levitico dicitur : *Quando ingressi fueritis terram, et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum : poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autem anno, omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno, comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt* [2]. Arbor in terra plantata, est homo de sæculo sumptus et in religione plantatus; qui fructus salutis debet afferre in se, et in aliis tempore opportuno. Si intempestivos fructus protulerit, immundi reputabuntur, et inutiles ad fructum spiritualem, C propter præsumptionem. Primus annus est pœnitentia vera de peccatis præteritis. Secundus autem annus est perfecta conversatio ad statum emendationis. Tertius autem annus est usus bonæ conversationis. Quartus annus est laudes et humanos honores contemnere, et gloriam soli Deo quærere, et animarum salutem. Quicumque autem ante hunc annum ingerit se, ut fructum animarum proferat; non Deo acceptum, nec sibi meritorium propter levitatem, nec aliis erit proficuum. Post vero hunc annum, id est quinto anno, puræ charitatis comedent fructus, et congregabunt poma; quia tunc erit D prædicatio fructuosa et sibi meritoria, ut fructum congregent in vitam æternam. Te ipsum stude primo componere interius in bonis moribus, ac ordinare in sanctis affectionibus et cogitationibus; et tunc procedes ad docendum alios. Insana doctrina est, qui aliquem præsumpsit docere, antequam didicerit.

XVI. — De continua sui disciplina, ob Deum et Angelos nos ubique spectantes.

Nunquam securus sis, etsi absconsus, quin te disciplinate habeas, et caste in omnibus, in visu, auditu, tactu, gustu, et odoratu, ac si videaris ab amico. Scito, quod sancti Angeli sunt nobiscum, et semper ubique vident omnia quæ facimus : quorum aspectus debemus vereri, et præsentiam revereri. Videt etiam nos ipse Deus et Dominus judex noster : videt ipsa nostra conscientia, testis eorum quæ facimus, et accusat. Qui autem veretur magis hominum aspectus, quam Dei et Angelorum et propriæ conscientiæ, non est castus amator boni, sed appetitor temporalis honoris : et talis non est servus Dei verus, qui adhuc magis cupit placere hominibus quam Deo. Quibus enim plus times displicere, illis etiam magis affectas placere. Nemo autem potest duobus dominis servire [3].

XVII. — De verecundia et modestia.

Inter fratres exhibe te verecundum, gratiosum, modestum, affabilem, dulcem, et severiorem; ut disciplinam conserves, et tamen ex austeritate non sis onerosus aliquibus. Jocos dissolutos nunquam exerceas, nec verba sæcularia alicubi proferas, nec libenter audias : quod enim te delectat audire, si auderes, etiam libenter proferres. Servus autem Dei ita castus esse debet in omnibus verbis factisque suis, ut non tantum horreat quæ indecenter sonant, sed etiam ea quæ dant intelligere aliqua turpia, licet aliqua sint honestate palliata. Omnes gestus et sermones tui, et mores, et aspectus, et incessus, quadam humili verecundia debent esse ornati. Nil appareat in te elatum et pomposum, vel audaciæ vel præsumptionis notabile. Verecundia enim est maximum decus in Religioso, præcipue in juvenibus : ita ut qui eam postponunt, vix aliqua spes sit de eis quod boni fiant et virtuosi. Sicut timor Domini componit homines, et ordinat interius omnia ad beatitudinem : ita verecundia componit exterius ad disciplinam. Nemo sit tibi ita familiaris, coram quo verecundiæ penitus obliviscaris. Incessus tuus sit maturus : non leviter

[1] Hebr. v, 4. — [2] Levit. xix, 23-25. — [3] Matth. vi, 24, et Luc. xvi, 13.

curras sine necessitate; nec vultum tuum erectum geras, sed mediocriter depressum; nec vagus sis oculis; nec brachia multum ventiles; nec more sæcularium incomposito gradu incedas, sed plano et humili gestu. Sedens non pigre te in latus inclines, nec crura longe extendens, maxime præsentibus aliis. Exterior enim incompositio corporis indicium est indevotæ mentis. Risus tuus sit moderatus et rarus, sine cachinno. Magis enim vult Dominus bonitatem, quam dissolutionem. Stude vultu esse serenus, et non turbulentus vel indignabundus; quia Deo hoc vitium valde displicet.

XVIII. — De circumspecta locutione, et cavenda detractione.

Verba tua sint lenia; responsio humilis sine punctione amaritudinis, vel obliquæ redargutionis, atque irrisionis. Sic forma verba tua ad alterum, cum loqueris de aliquo, ac si illum auscultare, et prope stare cerneres. Non timeat te quisquam, quod in sui absentia famam suam denigres in aliquo. Magnum vitium est in Religioso, aliquid mali de absente loqui, quod loqui erubesceret, si ille audiret. Non libenter audias detrahi alicui, sed aut fuge detractorem, aut compesce si potes. Nil prodest audire detractiones : idcirco aliquem laudabilem elige virum, si potes, qui te et alios auditores ædificet verbis suis potius, quam detrahendo noceat. Rumores nescias, quia inquietant cor, et mentem distrahunt, et devotionem exhauriunt, tempusque sine utilitate consumunt. Etiam omnia quæ scis, non effundas tanquam vas absque operculo; quod statim cum inclinatur, effundit quidquid continet. Non sis libenter in turba; nisi quando tractatur de Deo et his quæ animum ædificant. Non sis clamosus in loquendo, nec impetuosus ad evaporandum quod intus tenes. Cave autem, ut sicut tu nullis detrahis, ita nullum prodas detractorem apud illum cui detrahitur; ne magis degraves detractorem, et ex te semen discordiæ generetur. Potest namque esse, quod ille qui dixit de altero, non intendat derogare ei, sicut iste forte suspicatur, et incitatur ad odium contra eum, et ad vindictam provocatur : ille simpliciter dixit, non animo detrahendi; aut forte statim pœnituit, proponens se de cætero

815 a similibus cavere. Si autem talia dicerentur de
A aliquo, quod omnino expediret eum scire de quo dicuntur, potes ei exprimere, si vis, quæ dicuntur, non exprimendo eum qui dixit : ut sciat quid cavere debeat, et non in odium contra detractorem inardescat.

XIX. — De cavenda jactantia.

Jactantiam diligentissime cave. Ne unquam cures aliqua scire quæ in te bona sunt, nec alicui debes significare de aliquo quod in te est commendabile, nec velis in te inaniter gloriari
B ex eo quod in te potest esse aliquid laudabile quod non intelligant alii, licet tu taceas et abscondas : si te prodis et commendas, irrideberis et vilesces, et unde prius ædificabantur in te, postea despicient. Omnis quippe laus in proprio ore sordescit. Maledicta et convicia, mendacia levia et frivola, et omnia juramenta, omniaque turpia verba, licet etiam sint jocosa, ab ore Religiosi perpetuo anathemate sunt arcenda. Jacobus apostolus ait : *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio* [1].

C

XX. — De verbis jocosis fugiendis.

Verba jocosa sunt fugienda ubique : et licet grave non sit eorum peccatum, tamen consuetudo continua generat animæ detrimentum. Nam sæpe dum quasi licenter, vel silenter relaxamus linguam in verba otiosa, et non advertimus; dilabimur paulatim ad nociva, ex quibus oriuntur detractiones, murmurationes, dissolutiones et graves conscientiarum corrosiones.

XXI.— De studio audiendi pia et utilia.

D De Deo audi libenter loqui, et tu ipse loquaris similiter; quia talis locutio incitat ad studium virtutis, et affectum devotionis. Audi humiliter verba ab his qui dicunt, nec disputes e contra. Sunt quidam, qui cum audiunt aliquid boni, ne ipsi videantur ignorare bonum quod alter proponit, statim volunt de hoc disputare, ut videantur etiam de hoc aliquid scire. Non enim quærunt ædificationes, sed ostentationes : et ideo propter tales sæpius multa bona omittuntur dicenda.

[1] Jacobi I, 26.

XXII. — De cavenda contentione.

Noli esse contentiosus. Cito crede, cum bonum est et verum quod alter proponit. Tuum non est resistere propter aliquam ostentationem, si bonum et verum est. Si autem non bonum, melius persuadebis ei veritatem pacifice et quiete demonstrando, quam acriter arguendo.

XXIII. — De modo loquendi Religiosorum, et cura temporis.

Cum loqueris, loquaris voce remissa, vultu placido. Moribus disciplinatus, et quietus esse studeas, et quidquid tunc loqueris, magis authenticum et utile erit. Non sis audax coram senibus, sed verecundus, auscultans doctrinam eorum. Seniorum est docere, juvenum autem humiliter audire. Noli otiosus sedere, et intendere rumoribus et fabulis : quia principaliter duplex malum ex hoc contrahitur. Teris inutiliter tempus, et ex hoc pateris detrimentum, cum de eo redditurus sis Deo in die novissimo rationem; cum omne tempus tibi impensum exigetur a te in die judicii : aliud, quia non das in hoc aliis bonum exemplum, et de hoc etiam rationem reddet.

A

XXIV. — De speculo omnium virtutum nobis proposito, id est vita Christi.

In omnibus virtutibus et bonis moribus, semper propone tibi illud præclarissimum speculum sanctitatis, et perfectissimum exemplum : scilicet vitam et mortem Filii Dei et Domini nostri Jesu Christi, qui de cœlo ad hoc missus est, ut nobis præiret in via virtutum, et legem vitæ et disciplinæ suo nobis exemplo daret, et erudiret nos sicut semetipsum. Sicut enim naturaliter ad imaginem Dei creati sumus; ita ad
B morum ejus similitudinem pro nostra possibilitate conformemur, qui ejus imaginem peccato fœdavimus. Quanto enim quilibet se virtutum imitatione conformare Christo studuerit : tanto ei propinquior in patria, et similior in gloriæ claritate erit. Describe in corde tuo mores ejus : quam humiliter se habuerit inter homines, quam benigne inter discipulos, quam modeste comedendo et bibendo, quam misericors super peccatores, quibus se similem fecit per omnia; quomodo nullum sprevit vel horruit, etiamsi esset leprosus, quomodo divitibus non adulabatur; non anxius pro corporis necessitatibus
C erat; quam verecundus in visu, quam patiens in contumeliis, quam mitis in responsionibus. Non enim studuit se vindicare in verbo mordaci et amaro : sed blanda et humili responsione, alterius malitiam sanabat. Item, quam sollicitus in animarum salute : pro quarum salute, cum Deus esset, nasci et mori dignatus est. Qui est benedictus super omnia in sæcula. Amen.

LIBER
DE MODO BENE VIVENDI,
AD SOROREM.

ADMONITIO.

Sequens Tractatus nec Bernardo convenit, nec ejus sorori Humbelinæ, quæ conjugata fuit in sæculo, antequam vitam monasticam profiteretur. Auctor Sororem monet, num. 65, « ne » conjugatas e sæculo ad Religionem venientes despiciat. » Non videtur fuisse Regulæ S. Benedicti addictus. Siquidem inter psalmos ad Primam recitari solitos meminit psalmi, *Deus, in nomine tuo*, etc. quem Benedictinæ Regulæ sectatores extra hebdomadam Sanctam ad Primam non recitant. Quisquis tandem ille sit, jam senex hunc librum scripsit, ex num. 170. Sed hæc plura quam sit necesse de hoc prolixiori tractatu, quem ad calcem hujusce tomi relegare visum est.

PRÆFATIO.

Charissima mihi in Christo soror, diu est quod rogasti ut verba sanctæ admonitionis scriberem tibi. Sed cum scriptum sit, « Superbia est quemquam velle docere meliorem se, » indignum me ad hoc opus conspexi; et ideo quod rogasti, aliquandiu facere distuli. Sed quia iterum, iterumque rogasti, rursus ad memoriam reduxi sententiam Domini dicentis, *Quicumque angariaverit te mille passus, vade cum eo duo millia, omnique petenti te tribue*[1] : undique coactus, tandem charitate compulsus, tuisque orationibus adjutus, sub mensa Patrum micas collegi, et si non ut debui, tamen ut potui, quas in hoc libro tuæ sanctitati repræsento. Nunc ergo, charissima soror, hunc librum accipe, et eum ante oculos tuos quasi speculum propone, eumque omni hora velut speculum contemplare. Præcepta namque Dei specula sunt, in quibus se ipsas animæ inspiciunt, et in quibus cognoscunt maculas, si quæ sunt, fœditatis; quia nemo mundus a delicto : et in quibus emendant vitia cogitationum suarum,

815 et relucentes vultus quasi ex reddita imagine
A componunt : quia dum præceptis dominicis toto animo intendunt, in eis procul dubio quid in se cœlesti sponso placeat, vel quid displiceat cognoscunt. Hunc igitur librum, soror venerabilis, libenter perlege, iterum iterumque relege : et in eo cognosces qualiter Deum proximumque diligas, quomodo cuncta terrena et transitoria despicias, quemadmodum æterna ac cœlestia concupiscas; qualiter pro Christo adversa hujus mundi patienter sustineas, et prospera ac blandimenta contemnas; quemadmodum in infirmitatibus tuis Deo gratias reddas vel
B agas, et in sanitate non superbias; quomodo in prosperitate non eleveris, nec in adversitate frangaris. Soror mihi in Christo dilecta, librum istum tua prudentia studiose percurrat, et peccata mea assidue lugeat : ut qui non sum dignus impetrare indulgentiam, saltem tuis orationibus possim consequi peccatorum meorum veniam. Omnipotens Deus custodiat, et ab omni malo te defendat, et cum omnibus tecum Deo pariter servientibus ad vitam perducat æternam, venerabilis soror. Amen.

[1] Matth. v, 41, 42

I. — De fide.

1. Dominus dicit in Evangelio : *Omnia possibilia sunt credenti*[1]. Nemo potest venire ad æternam beatitudinem nisi per fidem. Ille vero est beatus qui recte credit, et recte credendo bene vivit, et bene vivendo fidem rectam custodit. Unde beatus Isidorus : « Sine fide nemo » potest placere Deo. Fides nequaquam vi extor» quetur, sed exemplis atque ratione suadetur. » A quibus autem violenter exigitur, perseverare » in ea nequaquam possunt : exemplo novellæ » arboris, cujus si quis cacumen violenter re» presserit, denuo dum laxatur, in quod prius » fuerat confestim revertitur. » Fides sine operibus mortua est[2] : et frustra sibi de sola fide blanditur, qui bonis operibus non ornatur. Qui crucem portat, debet mundo mori : nam crucem ferre, semetipsum est mortificare. Crucem ferre et non mori, simulatio hypocritarum est. Qui non dubitaverit in corde suo, sed crediderit, quodcumque petierit fiet sibi. Qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam[3]. Qui autem non credit, non videbit vitam, sed ira Dei manet super illum. Sicut corpus sine anima mortuum est, ita fides sine operibus mortua est. Soror charissima, magna est fides, sed nihil valet sine charitate. Igitur, soror venerabilis, serva in te rectam fidem, tene sinceram fidem, custodi intemeratam fidem; maneat in te recta fides; sit in te incorruptæ confessionis fides. Nihil temere de Christo loquaris, nihil de Deo pravum et impium sentias, nihil perverse cogites, nec dilectionem ejus offendas. Esto in fide justa : habeto in fide recta conversationem sanctam : Deum quem invocas fide, non deneges opere. Malum mixtum bonis contaminat plurima. Unum malum multa bona perdit. Non delinquas in opere, quæ perfecta es in fide. Male vivendo non polluas fidem. Integritatem fidei pravis moribus non corrumpas. Non admisceas vitium virtutibus, non adjungas malum bonis. Soror amabilis, Deus te incolumem custodiat. Amen.

II. — De spe.

2. Dominus dicit in Evangelio : *Nolite de-* [813] *sperare, sed habete fidem Dei in vobis*[4]. Spes quæ videtur, non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat[5]? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus. Unde Salomon ait : *Exspectatio justorum lætitia, spes autem impiorum peribit*[6]. Ergo, soror charissima, et tu exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te ut hæreditate capias regnum Dei. Exspecta Dominum, charissima, et recede a malo, et exaltabit te in die visitationis, id est, in die mortis tuæ, sive in die judicii. Qui male agere non cessant, in vanum misericordiam Dei exspectant; quam recte exspectarent, si a malo recederent. Unde beatus Isidorus : « Timere debemus ne per spem quam » Deus promittit nobis, perseveranter pecce» mus. » Nec rursus, quia juste peccata distringit, de Dei misericordia desperemus : sed quod melius, utrumque periculum fugiamus; ut e malo declinemus, et de pietate Dei veniam speremus. Omnis quippe justus spe et formidine nititur; quia nunc spes ad gaudium erigit, nunc ad formidinem terror gehennæ reducit. Qui enim de peccati venia desperat, plus se de desperatione quam de peccato damnat. Igitur, soror dilecta, spes tua sit in Jesu Christo sponso tuo firma, quia sperantes in Domino misericordia circumdabit[7]. Spera firmiter in Domino, et fac bonitatem : inhabita terram, et in cœlesti regno pasceris in divitiis ejus[8]. Soror venerabilis, depone injustitiam, et spera in Dei misericordiam : aufer a te iniquitatem, et spera in salutem. Emenda te ipsam, et spera in Dei clementiam. Expelle a te pravitatem, et spera indulgentiam : corrige vitam tuam, et spera vitam æternam : ad quam te perducere dignetur ille qui te elegit ante sæcula. Amen.

III. — De gratia Dei.

3. Paulus Apostolus dicit : *Ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia : ut sicut regnavit peccatum in morte, ita et gratia regnet per indulgentiam in vitam æternam. Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei vita æterna*[9]. *Unicuique autem vestrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*[10]. Soror charissima, sicut beatus ait Isidorus, profectus

[1] Marc. IX, 22. — [2] Jacobi II, 17. — [3] Joan. III, 36, et I Joan. V, 10. — [4] Marc. XI, 22. — [5] Rom. VIII, 24. — [6] Prov. X, 28. — [7] Psal. XXXI, 10. — [8] Psal. XXVI, 3. — [9] Rom. V, 20, 21. — [10] Ephes. IV, 7; I Cor. XII, 10, et Rom. XII, 3, 6.

hominis donum Dei est. Ergo si dono Dei pro-[817] ficimus, necesse est ut de bonis operibus non A nosmetipsos, sed Deum laudemus. Nec a se potest quisquam corrigi nisi a Deo. Homo nihil boni habet proprium, cujus via non est ejus, testante propheta qui ait : *Scio, Domine, quia non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet et dirigat gressus suos*[1]. Cumque aliquod donum percipit, non plus quærat quam cum accepit; ne dum alterius membri officium surripere tentat, id quod meruit perdat. Conturbat enim ordinem corporis totum, qui non suo contentus officio surripit alienum. In divisione donorum diversa Dei dona percipiuntur. Nec uni homini B conceduntur omnia dona, sed fit præ humilitatis studio ut alter habeat, unde admiretur in altero. Nam quod in Ezechiele animalium alæ alteræ ad alteram percutiuntur[2]; virtutes designantur sanctorum mutuo sese affectu provocantium, alternoque sese exemplo erudientium.

4. Honesta virgo, nolo etiam te lateat, quod sine gratia Dei præveniente, comitante, et cooperante, nihil boni possumus facere. Gratia Dei nos prævenit, ut bonum velimus; concomitatur nos, ut bonum incipiamus; cooperatur nobiscum, ut bonum perficiamus. Ergo a Deo datur nobis bonum velle, incipere, et perficere. C Igitur a Deo dantur nobis virtutes; vitia vero et peccata oriuntur ex nobis. Charitas, pudicitia, et honestas a Deo dantur nobis : superbia vero, avaritia, cupiditas sunt ex nobis. Sine Deo nihil boni possumus facere; sed per gratiam Dei multa bona possumus operari. Sine gratia Dei ad bene operandum tardi, pigri et tepidi existimus : sed per gratiam Dei in bonis operibus grati et solliciti et devoti sumus. Sine Deo ad peccandum statim parati sumus; sed per gratiam Dei a peccato liberamur. Sine Deo terrena et transitoria plus quam oportet diligimus : sed per gratiam Dei cuncta quæ in hoc mundo sunt D despicimus, et cœlestia desideramus. Propter peccatum primi hominis de paradiso ejecti sumus; sed per gratiam Dei ad paradisum nos pervenire credimus. Per peccatum primi hominis in infernum descendimus; sed per gratiam Dei nos confidimus ascendere in cœlum. Nam et quod potentes sumus, quod divites, quod sapientes existimus, non nisi per gratiam Dei sumus.

5. Interea volo te scire, reverendissima soror, quod omnia bona quæ in hoc sæculo habemus, per gratiam Dei habemus. Omnia enim mala eveniunt nobis propter peccata nostra. Deus per suam sanctam misericordiam et gratiam dat nobis bona : sed propter peccata nostra accidunt nobis mala. Per gratiam Dei tribuuntur nobis prospera : sed propter iniquitates nostras adveniunt nobis adversa. Per gratiam Dei dantur nobis necessaria : sed propter vitia nostra accidunt nobis contraria. Igitur, o sponsa Christi, necesse est nobis ut semper ad memoriam reducamus cum gratiarum actione bene merita Dei : unde Ecclesia in Canticis de Christo sponso suo loquitur, dicens, *Memores uberum tuorum super vinum, recti diligunt te*[3]. Ac si diceret, Memores gratiæ tuæ et misericordiæ tuæ, atque beneficiorum tuorum diligunt te : hoc est, illi te diligunt qui recti sunt corde. Illi recti corde sunt, qui de justitia aut sanctitate nihil suis meritis attribuunt, sed omnia tuæ gratiæ dono adscribunt. Memores gratiæ tuæ qui salvati sunt, diligunt te. Honesta virgo, semper memor esto quia quidquid boni in te est, per gratiam Dei est. Audi Paulum apostolum de se dicentem, *Gratia Dei sum id quod sum*[4] : sic et tu, charissima, gratia Dei es quidquid es. Nam et quod sæculum contempsisti, et quod domum patris tui reliquisti, et quod ancilla Dei esse voluisti, et quod in monasterio servire Deo decrevisti, et quod inter ancillas Dei vivere nunc devovisti, omnia bona hæc per gratiam Dei provenerunt tibi. Nam et quod virgo es, et quod prudens et sapiens es, non per te, sed per gratiam Dei es.

6. (Interrogatio.) Dic mihi, quæso, frater mi, quid est quod in sacra Scriptura legitur, quia nemo sanctus, nemo bonus, nemo justus, nisi solus Deus[5]? (Responsio.) Soror dilecta, sicut dicitur, ita est vere. Solus Deus est bonus, et sanctus, atque justus, quia per se est bonus : homines vero sunt boni, non per se, sed per Deum : et ideo solus Deus est bonus, quia per se est bonus. Homines vero sunt boni, et justi, et sancti, non per se, sed per gratiam Dei. Quod bene in Canticis canticorum sponsus Ecclesiæ, scilicet Christus, designat, dicens : *Ego flos campi, et lilium convallium*[6]; quia odorem virtutis meæ per universum mundum diffundo. *Ego*, inquit, sum *flos campi, et lilium convallium* : id est, Ego sum sanctitas, bonitas et justitia eorum qui cum humilitate in me confi-

[1] Jerem. x, 23. — [2] Ezech. iii, 13. — [3] Cantic. i, 3. — [4] I Cor. xv, 10. — [5] Marc. x, 18. — [6] Cant. ii, 1.

dunt : quia nullus eorum poterit esse sanctus, [818] nec bonus sine me, sicut dixi in Evangelio, *Quia* A *sine me nihil potestis facere*[1]. *Ego sum flos campi, et lilium convallium.* Sicut enim campus floribus adornatur et vernat, ita totus mundus fide Christi et notitia decoratur. *Ego flos campi, et lilium convallium*, quia illis hominibus amplius meam gratiam dono, qui non in sua bonitate, nec in suis meritis confidunt, sed in me. Soror venerabilis, ideo te moneo, ut nihil tuis meritis attribuas, nihil de te præsumas. In virtute tua nihil ponas, in viribus tuis non confidas, in tua audacia fiduciam non habeas. Omnia divino dono et divinæ gratiæ adscribe. In omnibus ope- B ribus tuis Deo gratias refer. In omnibus actionibus tuis Deo gratias redde. In omni conversatione tua Deo gratias repende. Confidentia tua semper sit in Christo, qui te creavit ex nihilo.

IV. — De timore Dei.

7. Soror charissima, audi quæ dico, quæ moneo; ausculta quæ loquor. Deum time super omnia, et mandata ejus semper observa, quia *ecce oculi Domini super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus*[2]. Et Salomon : *Time Dominum, et recede a malo*[3]. *Qui* C *timet Dominum, nihil negligit*[4]. Etiam quidam Sapiens ait : *Timor Domini, gloria, gloriatio, et lætitia, et corona exsultationis. Timor Domini ditabit cor, et dabit gaudium et lætitiam in longitudine dierum : nam qui sine timore est, non poterit justificari. Timor Domini est sapientia et disciplina. Non sis incredulus in timore Dei, et ne accesseris ad illum duplici corde*[5]. *Timentes Dominum sustinete ejus misericordiam, et ne deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis Dominum, credite in illum, ut in oblectatione veniat vobis misericordia. Qui timetis Dominum, credite in illum, et non evacuabitur merces vestra.* D *Qui timetis Dominum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra. Qui timent Dominum, non erunt increduli verbo ejus : et qui diligunt illum, conservabunt vias illius. Qui timent Dominum, inquirunt quæ beneplacita sunt illi : et qui diligunt illum replebuntur lege ejus. Qui timent Dominum, probabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent Dominum, custodiunt mandata ejus, et patientiam habebunt usque ad inspectionem ipsius*[6]. *Oculi Domini super timentes se, et ipse cognoscit omnia opera eorum*[7]. *Consummatio amoris Dei est sapientia*[8]. *Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus liberabit illum a malo*[9]. *Spiritus timentium Deum requiretur, et in respectione illius benedicetur*[10]. *Timor Domini est sicut paradisus; benedictio et omnis gloria operiet illum*[11]. *Beatus vir cui donatum est timorem Domini habere*[12]. *Timor Domini est initium dilectionis ejus*[13].

8. O soror dilecta, nulla res nos sic ab omni peccato custodit immunes, sicut timor inferni, et amor Dei. Deum timere est nulla mala facere, et nulla bona quæ facienda sunt præterire. Timor Domini est fons sapientiæ. *Timenti Dominum bene erit in extremis, et in die mortis suæ benedicetur*[14]. Soror venerabilis, bonum est nobis timere Deum, quia timor Domini expellit peccatum. Timor Domini semper emendat. Timor Domini reprimit vitium. Timor Domini cautum facit hominem atque sollicitum : ubi vero timor non est, ibi perditio est animæ. Ubi timor non est, ibi dissolutio vitæ est : ubi timor non est, ibi est abundantia peccatorum. Igitur, honesta virgo, timor et spes semper sint in corde tuo : pariter sint in te timor et fiducia. Spes et metus pariter perseverent in te. Sic spera in misericordia Dei, ut timeas ejus justitiam.

9. Sed tamen, soror mihi in Christo amabilis, volo te scire quatuor esse timores; videlicet humanum, servilem, initialem, et castum. Humanus timor est, ut ait Cassiodorus, quando timemus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi, propter quod peccamus. Hic mundanus timor malus est, et in primo gradu cum mundo deseritur; quem Dominus prohibet in Evangelio, dicens : *Nolite timere eos qui occidunt corpus*[15], etc. Secundus timor est servilis, ut ait beatus Augustinus, cum timore gehennæ homo recedit a peccato, et omnia bona quæ facit, non propter Dei, sed propter timorem inferni facit. Ille quasi servus timet, qui bonum quod facit, non timore amittendi bonum quod non amat, sed timore patiendi malum quod formidat, facit. Ille non timet perdere amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in pœnas inferni.

[1] Joan. xv, 5. — [2] Psal. xxxii, 18. — [3] Prov. iii, 7. — [4] Eccli. xv, 1. — [5] Id. i, 11, 12, 28, 34, 36, 37. — [6] Id. ii, 7-10, 18-21. — [7] Id. xv, 20. — [8] Id. xxi, 13. — [9] Id. xxxiii, 1. — [10] Id. xxxiv, 14. — [11] Id. xl, 28. — [12] Id. xxv, 15. — [13] Id. i, 16, et Prov. i, 7. — [14] Eccli. i, 19. — [15] Matth. x, 28.

De hoc servili timore ait Paulus : *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum*[1] ; id est, spiritum filialem. Bonus est iste servilis timor, et utilis, licet insufficiens et imperfectus, per quem crescit paulatim consuetudo justitiæ. Cum incipit homo credere, diem judicii incipit timere. Si cœpit credere, cœpit et timere : sed qui adhuc timet, non habet perfectam fiduciam in die judicii. Nondum est in illo perfecta charitas qui adhuc timet; quia si perfecta in illo esset charitas, non timeret. Perfecta charitas faceret in homine perfectam justitiam, et homo non haberet unde timeret, sed haberet unde desideraret, ut transeat iniquitas, et veniat regnum Dei. Quid est perfecta charitas, nisi perfecta sanctitas? Ille habet in se perfectam charitatem, qui perfecte vivit. Qui perfecte vivit, non habet unde in inferno damnetur, sed unde in cœlo coronetur. Qui perfectam habet in se charitatem, non timet in inferno puniri, sed sperat in cœlo cum Deo gloriari. Unde dicitur in Psalmo : *Gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum*[2]. Ergo timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem[3]. Timor prius venit in corde hominis, ut præparetur locus charitati.

10. Huic servili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonum propter dilectionem Dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. De hoc initiali timore ait David propheta in Psalmo : *Initium sapientiæ, timor Domini*[4]. Initialis timor est, quando homo incipit amare Deum quem ante timebat : et sic excluditur a corde servilis timor. Huic initiali timori succedit quartus timor; scilicet castus, per quem timemus ne sponsus, scilicet Christus, tardet, ne discedat a nobis; ne eum offendamus, ne in eum peccemus, et ne eum perdamus. Timor iste, scilicet castus, de amore descendit, timor iste de amore nascitur. De hoc timore legitur in Psalmo : *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi*[5]. In corde hominis prius venit timor. Et quare venit? Ut locum charitati præparet. Quanto autem magis charitas cœperit habitare in corde hominis, tanto magis timor decrescit. Quanto major est charitas in corde hominis, tanto minor est ibi timor. Quare? Quia charitas mittit eum foras. Audi, soror dilecta, congruentem similitudinem. Sæpe

819 videmus per setam introduci linum. Quando

A aliquid suitur, prius intrat seta, et post setam intrat linum : sic timor prius intrat in mentem hominis, et post timorem charitas. Ideo intrat timor, ut introducat charitatem : sed postquam intravit charitas, foras mittit timorem. Timor iste sanctus est, quia in mente hominis generat sanctitatem. Timor iste sanctus est, quia introducit in mentem hominum perfectam charitatem. Perfecta etenim charitas, perfecta est sanctitas. Timor iste castus est, quia non recipit adulterum amorem; scilicet quia Deum super omnia diligit, et nihil amori illius præponit.

B Etiam timor iste dicitur filialis, quia non timet Deum, quasi servus crudelem dominum, sed quasi filius patrem dulcissimum. Hic timor ideo dicitur filialis, quia non timet quasi servus, sed quasi filius.

11. Sed quid est quod ait David propheta, *Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi :* cum Joannes dicat, *Perfecta charitas foras mittit timorem*[6]? Hoc est quod superius diximus, quia ille habet castum et sanctum timorem, qui Deum non timet propter pœnas inferni, vel propter supplicia gehennæ, sed cum reverentia et amore. Et hic timor, scilicet reverentia Dei,

C permanet in sæculum sæculi. Ille vero qui Deum timet propter pœnas inferni, non habet in se timorem castum, sed servilem, quia non habet perfectam charitatem. Si enim Deum perfecte diligeret, perfectam in se justitiam haberet; et Deum non propter pœnas, sed cum reverentia et timore timeret. Et ideo timor pœnæ non est in charitate, quia perfecta charitas eum foras mittit. Aliter timet servus dominum, atque aliter timet filius patrem. Servus timet dominum cum desperatione et odio; filius timet patrem cum reverentia et amore. Nunc igitur, soror reverendissima, moneo te, ut timeas Deum cum

D amore et reverentia. Nolo enim ut semper jaceas sub jugo timoris depressa, sed ut consurgas per dilectionem ad Dominum patrem tuum, qui te creavit quasi filiam. Etiam te moneo, ut Deum caste diligas, et nihil amori ejus præponas, sed pro amore ejus omnia quæ in hoc mundo sunt despicias. Iterum admoneo te atque rogo, honestissima virgo, ut corrigas vitam tuam cum omni studio, ita ut sit sermo tuus pudicus, incessus honestus, vultus humilis, lingua affabilis, mens

[1] Rom. viii, 15, et II Tim. i, 7. — [2] Psal. v, 12. — [3] I Joan. iv, 18. — [4] Psal. cx, 10. — [5] Psal. xviii, 10. — [6] I Joan. iv, 18.

plena dilectione, manus plena operatione, juvante Domino, sine quo nihil boni poteris facere. Amantissima mihi in Christo soror, si me quasi fratrem audieris, et Deum in toto corde tuo timueris, multa bona non solum in hac vita, sed et in futura habebis. Amen.

V. — De charitate.

12. *Introduxit me rex in cellam vinariam, et ordinavit in me charitatem* [1]. Cella vinaria, Ecclesia est, in qua est vinum evangelicæ prædicationis. In hanc ergo cellam amica sponsi, scilicet sancta anima, introducitur, atque in ea B charitas ordinatur : quia non sunt æqualiter omnia diligenda, sed differenter. Non debemus æqualiter omnia diligere, sed alia minus, et alia magis. Nam scire quid facere debeamus, et nescire ordinem faciendi, perfecta scientia non est. Si non diligimus ea quæ diligere debemus, vel si diligamus ea quæ diligere non debemus, ordinatam charitatem non habemus. Et si plus diligimus ea quæ minus diligere debemus, vel si minus diligamus quæ plus diligere debemus, ordinatam charitatem non tenemus. Hæc est ergo ordinata charitas, ut Deum ante omnia, et super omnia diligamus. Debemus Deum diligere C ex toto corde, id est, ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota voluntate, et ex tota mente, et ex tota memoria : ut omnem intellectum et omnes cogitationes nostras, et omnem vitam nostram ad eum dirigamus, a quo omnia bona habemus; ut nulla pars vitæ nostræ otiosa relinquatur, sed quidquid in animam venerit, illuc dirigatur, ubi impetus dilectionis currit. Igitur, soror charissima, dignissimum est et valde nobis necessarium, ut Deum in omnibus et super omnia diligamus, qui est summum bonum. Summum ergo bonum diligere summa est beatitudo. Quanto quisque Deum amplius dile- D xerit, tanto magis beatus erit. Qui Deum diligit, bonus est. Si bonus est, ergo beatus. Unde Salomon in Canticis canticorum : *Fortis est ut mors dilectio* [2]. Vere Dei dilectio fortis esse ut mors dicitur; quia sicut mors violenter separat animam a corpore, ita dilectio Dei violenter separat hominem a mundo et carnali amore. Vere Dei dilectio fortis est ut mors; quia dum per dilectionem Dei a vitiis mortificamur; quod

820 A mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio Dei in sæculi cupiditatibus. Deus diligendus est propter semetipsum, quia est summe bonus, et quia nos creavit ex nihilo. Charitas est dilectio, qua diligitur Deus propter se, et proximus propter Deum. In primo loco diligitur Deus, sicut jam dictum est, in omnibus, et super omnia. In secundo vero diligitur proximus in Deo, hoc est, in bono.

13. Charitas habet duo mandata : unum pertinens ad dilectionem Dei, quod est maximum mandatum; alterum vero pertinens ad dilectionem proximi, quod est simile huic : sicut scriptum est, *Diliges Dominum Deum tuum, et proximum tum sicut te ipsum* [3]. Ac si diceret : Ad hoc debes proximum tuum diligere, ad id quod diligis te ipsum ; scilicet ut bonus sit, et ut ad vitam æternam pervenire possit. De hac dilectione Dei et proximi in Canticis canticorum sponsus, scilicet Christus, loquitur sponsæ, scilicet Ecclesiæ, seu animæ sanctæ, dicens : *Quam pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa; et odor unguentorum tuorum super omnia aromata* [4]. Quid per mammas convenientius in hoc loco, quam ipsa dilectio Dei et proximi, de qua superius diximus, intelligitur? per quas mammas mens sancta omnes sensus suos per suam dilectionem nutrit, cum Deo suo charitatis conjunctione conglutinatur; et proximis suis quidquid boni potest largitur. *Et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.* Per unguenta quippe ipsas virtutes, quæ ex charitate nascuntur, intelligimus. Debemus proximos nostros in bono diligere, quia qui in malo diligit proximum non diligit proximum, sed odio habet. *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?* Nequaquam. Igitur diligamus nos ad invicem, quia charitas ex Deo est. *Et qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est, et videt Deum* [5]. Qui diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, videt oculis mentis in se manentem Deum, scilicet charitatem; quia Deus charitas est. Et qui non diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, non videt oculis mentis in se manentem Deum, scilicet charitatem : quia si in eo esset charitas, Deus esset in eo, quia Deus charitas est. Debemus etiam diligere propinquos nostros, si boni sunt, et si Deo ser-

[1] Cantic. I, 3, et II, 4. — [2] Id. VIII, 6. — [3] Deut. VI, 5; XI, 13; Matth. XXII, 37, 39, et Marc. XII, 30, 31. — [4] Cant. IV, 10. — [5] I Joan. IV, 20, 7.

viunt. Plus debemus diligere extraneos, qui [821] nobis sunt conjuncti vinculo charitatis Christi, quam propinquos qui Deum non diligunt, nec Deo serviunt. Quare? Quia sanctior est copula cordium, quam corporum. Omnes fideles homines debemus diligere; sed cum omnibus prodesse non possumus, illis maxime consulendum est, qui pro locorum et temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius nobis, quasi quadam sorte, conjunguntur. Pari dilectione est optanda vita æterna omnibus hominibus. Omnes homines affectu charitatis debemus diligere, scilicet ut Deo serviant, et ut salvi fiant. Sed opera misericordiæ non debemus omnibus hominibus æqualiter impendere, sed aliis minus, atque aliis magis.

14. Soror dilecta, si veram et perfectam charitatem volumus custodire, ad æternam patriam Deo adjuvante possumus pervenire. Præterea debemus diligere inimicos nostros propter Deum, sicut et ipse ait in Evangelio : *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos : et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est* [1]. Igitur, venerabilis soror, necessaria est nobis charitas, sine qua nullus potest placere Deo. Deum non diligit, qui hominem odit. Nec Deum diligit, qui Dei præcepta contemnit. Charitas est radix omnium virtutum. Sine charitate enim quodcumque facimus, nihil nobis prodest. Nostrum studium est vacuum, si non habemus charitatem, quia Deus charitas est. Ibi regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas. Tunc homo est perfectus, quando est charitate plenus. Sine amore charitatis quamvis quisque recte credat, ad beatitudinem pervenire non potest. Tanta est etiam virtus charitatis, quæ si desit, frustra habentur cæteræ virtutes : si adsit, recte habentur omnia. Qui Deum non diligit, nec se ipsum diligit. Nunc ergo moneo te, honestissima virgo, ut per amorem conjungaris invisibili sponso Jesu Christo, et ut ardeas ejus desiderio. Nulla jam quæ in mundo sunt concupiscas. Longitudinem præsentis vitæ pœnam æstimes, exire de sæculo festines : nullam consolationem præsentis vitæ recipias, sed ad Christum quem diligis, tota mente suspires, ferveas, anheles, anxieris, et ipsa salus tui corporis, causa amoris Christi, fiat tibi vilis, vulnere amoris transfigaris, ita ut recte valeas dicere : Vulnerata charitate ego sum. Soror in Christo dilecta mihi, audi verba Jesu Christi sponsi tui : *Qui diligit me, diligetur a Patre meo; et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum* [2]. Dilige ergo eum, charissima, in hac vita, ut ipse te dignetur diligere cum Patre in æterna beatitudine. Amen.

VI. — De primordiis conversorum.

15. Inchoantibus præmium promittitur, sed perseverantibus datur, sicut scriptum est : *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* [3]. Tunc enim placet Deo nostra conversio, quando bonum quod inchoamus, usque in finem perducimus. Sic enim scriptum est, *Væ his qui sustinentiam perdiderunt* [4]; id est, bonum opus non consummaverunt. Sunt multi homines, qui ex sola mentis devotione convertantur ad Deum. Multi etiam coacti plagis convertuntur ad Deum, qui ex devotione non convertebantur, sicut in Psalmo legitur : *In camo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te* [5]. Omnis conversus a fletu incipiat peccatorum, et sic transeat ad desiderium cœlestium bonorum. Soror charissima, prius debemus mala quæ facimus lacrymis lavare, ut tunc munda mentis acie id quod quærimus contemplemur : ut dum antea a nobis plorando detergitur caligo peccati, mundatis cordis oculis albefacta inspiciantur. Necesse est omni converso, ut post timorem consurgat ad Deum per dilectionem quasi filius; ne semper sub timore jaceat sicut servus. Noviter conversi blandis verbis sunt consolandi; ne si exasperari cœperint, territi ad priora peccata recurrant. Qui enim novitium suavitate et dulcedine non docet, et castigat; plus novit exasperare quam corrigere. Prius corrigendus et castigandus est novitius a pravo opere; deinde, a cogitatione.

16. Omnis nova conversio, adhuc pristinæ vitæ habet permixtionem. Propterea nequaquam ulla virtus ad oculos hominum debet exire, donec vetus conversatio funditus ab animo exstirpetur. Tunc magis gravari se quisque impulsu vitiorum cognoscit, quando in servitium Dei accedit. Sic populus Israel graviori onere ab Ægyptiis premitur, cum per Moysen divina cognitio aperitur [6]. Vitia enim in homine ante

[1] Luc. VI, 27, 28, 35, et Matth. V, 43-45. — [2] Joan. XIV, 21. — [3] Matth. X, 22. — [4] Eccli. II, 16. — [5] Psal. XXXI, 9. — [6] Exod. V.

conversionem habent pacem : quando autem [822] expelluntur, gravius contra hominem insurgunt. Multi post conversionem motum libidinis sustinent : quem tamen non ad damnationem tolerant, sed ad probationem sustinent; scilicet ut semper habeant hostem cui resistant pro excutienda inertia, dum tamen non consentiant. Remissa conversio multos in pristinos errores deducit, ac vivendi torpore resolvit. Tepidus in conversione, otiosa verba et vanas cogitationes noxias esse non conspicit : sed cum animus a torpore mentis evigilaverit, ea quæ levia æstimabat, confestim quasi contraria et horrenda pertimescit. Fraus et desidia timenda sunt in omni opere Dei. Fraudem Deo facimus, quando non Deum, sed nosmetipsos de bono opere nostro laudamus. Desidiam facimus, quando per torporem languidi ea quæ Dei sunt, operamur. Omnis ars hujus sæculi strenuos habet amatores, et ad exsequendum promptissimos. Quare? Quia præsentem habet remunerationem sui operis. Ars vero divini timoris multos habet sectatores trepidos, languidos, et pigritiæ inertia congelatos. Sed hoc inde fit, quod merces laboris eorum non in præsenti vita, sed in futura dabitur. Qui noviter sunt conversi ad Deum, non debent in exterioribus curis provehi. Nam si illis implicentur, statim quasi arbuscula plantata, et necdum radice perfixa, concutiuntur pariter et arescunt : nec semper valet conversis pro animæ salute mutatio loci. Sæpe tamen quibusdam dum mutatur locus, mutatur et mentis affectus. Congruum est enim inde etiam quemque corporaliter recedere, ubi se meminit vitiis deserviisse.

17. Soror venerabilis, audi quæ dico. Multi convertuntur ad Deum non tam mente, quam corpore; quod nos sine gravi gemitu dicere non possumus : habitum religionis habent, sed mentem religiosam non habent. Multi non habent religionis animum. Multi enim ad conversionem veniunt, non tam propter animæ salutem, quam propter corporis necessitatem, qui non Deum colunt, sed ventrem suum; de quibus Apostolus ait : *Quorum deus venter est* [1]. Non est intentio eorum, ut digne Deo serviant, sed ut bene comedant et bibant, et ut bene vestiantur, et ut bene sit eis in hoc sæculo. Et quia terrena diligunt, cœlestia perdunt. Et sicut ait Dominus in Evangelio : *Recipiunt suam mercedem in hoc sæculo* [2]. Unde, soror dilecta, cavendum nobis est, ne transitoria et terrena plus quam oportet diligamus : ideo Psalmista nos admonet, dicens, *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere* [3]. Terrena quidem nobis in usu esse debent; cœlestia vero in desiderio : terrena debemus expendere; cœlestia desiderare. Est enim quædam admirabilis et magna multitudo dulcedinis, quam abscondit Deus his qui diligunt eum; de qua scriptum est, *Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se* [4]. Unde propheta : *Satiabuntur,* inquit, *cum apparuerit gloria tua* [5]. Soror in Christo amabilis, ergo illa satietas sit nostra felicitas. Amen.

VII. — De conversione.

18. Dominus dicit in Evangelio : *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* [6]. Sed quid est semetipsum abnegare, nisi voluptatibus propriis renuntiare? ut qui superbus erat, sit humilis; et qui iracundus, sit mansuetus; et qui luxuriosus, sit castus; et qui erat ebriosus, sit sobrius; et qui erat avarus, sit largus. Nam si ita quisque renuntiet omnibus quæ possidet, et non renuntiet suis pravis moribus, non est Christi discipulus. Qui renuntiat suis rebus, sua abnegat : qui renuntiat suis pravis moribus, semetipsum abnegat. Ea quæ amatores sæculi diligunt, servi Dei velut adversa refugiunt. Servi Dei plus gaudent adversitatibus mundi, quam prosperitatibus delectantur. Soror charissima, ea quæ in hoc mundo sunt, servis Dei contraria sunt, ut dum ista adversa sentiunt, ad cœleste regnum cum summo desiderio suspirent. Magna apud Deum refulget gratia, quæ huic mundo contemptibilis est. Nam revera necesse est ut quæ mundus odit, diligantur a Deo. Sancti viri peregrini sunt et hospites in sæculo : unde reprehenditur Petrus, quod tabernaculum in monte fieri voluerit [7]; quia sanctis in hoc mundo tabernaculum non est, quibus in cœlo patria et domus est. Soror venerabilis, cuncta temporalia quasi herbæ marcentes siccantur et transeunt : et ideo præ æternis rebus quæ nun-

[1] Philipp. III, 19. — [2] Matth. VI, 5. — [3] Psal. LXI, 11. — [4] I Cor. II, 9, et Isai. LXIV, 4. — [5] Psal. XVI, 15. — [6] Luc. IX, 23. — [7] Matth. XVII.

quam arescunt, recte servi Dei ista contemnunt 825 et despiciunt, quia in eis nullam stabilitatem A aspiciunt.

19. Sancti viri qui perfecte sæculum contemnunt, ita huic mundo moriuntur, ut soli Deo vivere delectentur. Et quanto se conversationi hujus sæculi subtrahunt, tanto magis oculis mentis præsentiam Dei, et angelicæ societatis frequentiam contemplantur : quamvis enim Deus in medio hominum carnalium vitam electorum protegat, tamen valde rarum est ut homo inter sæculi voluptates positus a peccatis sit alienus. Non erit semper securus, qui periculo fuerit proximus. Soror dilecta, bonum est B ut homo sit corporaliter remotus a mundo; sed multo est melius ut sit voluntate elongatus a sæculo. Ergo ille est perfectus, qui mente et corpore a sæculo est elongatus. Unde beatus Job : *Onager contemnit civitatem*[1]. Et servus Dei contemnit sæcularium hominum societatem. Qui perfecte mundum despiciunt, adversa vitæ nostræ appetunt, et prospera contemnunt, et dum ab eis vita hæc contemnitur, cœlestis invenitur. Longe quippe a Deo est animus, cui hæc miserabilis vita dulcis est. Iste enim quid de cœlestibus concupiscat, vel quid de terrenis despiciat, ignorat. Nam, sicut scri- C ptum est, *Qui apponit scientiam, apponit et dolorem*[2]. Quanto homo plus potest superna cognoscere quæ concupiscat, tanto amplius dolere debet de terrenis et transitoriis rebus quibus involvitur.

20. Servi Dei qui parentum suorum utilitatem procurant, a Dei amore se separant. Unde spiritualis ita prodesse debet suis parentibus, ut dum illis gratiam carnis præstare studet, ipse a spirituali opere vel proposito non declinet. Soror in Christo dilecta mihi, audi sententiam beati Isidori : « Multi canonicorum, monachorum, sanctimonialium feminarum præ amore D suorum parentum involvuntur terrenis curis, » et phrenesibus, et jurgiis, ac negotiis, et pro » temporali salute suorum parentum perdunt » animas suas. » Tamen ordinata discretio est, ut quod extraneis misericorditer impenditur, parentibus non negetur. Dignum est ut demus parentibus nostris, quod misericorditer damus extraneis. Parentibus enim carnaliter præstatur, quod extraneis pie impenditur. Honesta soror, non debemus odio habere parentes nostros; sed impedimenta eorum qui nos a recto itinere deviant. Per vaccas Philistæorum quæ ducebant arcam Domini ad terram Israel, intelligimus figuram eorum qui propter Deum dereliquerunt sæculum. Nam Philistæi sicut junxerunt vaccas plaustro, vitulosque eorum recluserunt domi, et super plaustrum imposuerunt arcam testamenti Domini[3] : ita jugum Christi leve et suave impositum est super cervices servorum Dei. Et sicut vaccæ amore vitulorum suorum mugiebant, et tamen non declinabant ad dexteram neque ad sinistram, sed recto tramite incedebant usque ad Bethsames, quæ erat in introitu terræ Israel : ita servi Dei recto tramite incedere debent, et pro amore parentum suorum non debent ad dexteram neque ad sinistram declinare a bono opere vel proposito, sed recto itinere usque ad Bethsames, id est, usque ad introitum cœlestis regni pervenire. Et sicut vaccæ pro filiis suis mugiendo pergebant, ita convenit servis Dei pro parentibus suis mugire; id est, pro eis debent orare ut bene sit eis, et ut a malo liberentur, atque in bono confirmentur.

21. Soror in Christo amabilis mihi, sicut superius dixi tibi, non debemus parentes nostros odio habere, sed diligere. Sed, sicut ait beatus Augustinus, si in via Dei nobis fuerint contrarii, nec sepultura a nobis illis debetur. Tu, charissima, egressa es cum Abraham de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui; et venisti in terram quam Deus monstravit tibi[4], id est, in monasterium. Obsecro ergo ut perseveres in eo bene vivendo, quiescas in sinu ejusdem Abrahæ, hoc est, in beata requie, ut post mortem tuam possis requiescere. Tu, soror mihi in Christo dilecta, cum Loth egressa es de Sodoma[5], id est, de sæculari vita : ideo moneo te ne cum uxore illius retro respicias; ne, quod absit, in exemplum perversitatis omnibus hominibus fias. Sed rogo ut cum Loth in monte, id est, in monasterio salvam te facias, et aliis exemplum sanctitatis tribuas. Tu, honesta virgo, egressa es cum Josue de Ægypto[6], hoc est, de sæculo : et cum eo moraris in deserto[7], id est, in monasterio in quo Deus manna pluit tibi; hoc est, panem cœlestis verbi dat tibi. Ideo, soror amantis-

[1] Job XXXIX, 5, 7. — [2] Eccle. I, 18. — [3] I Reg. VI. — [4] Gen. XII. — [5] Id. XIX. — [6] Exod. XIII, et XIV. — [7] Id. XVI.

sima in Christo mihi, moneo te ut perseveres[624] in monasterio sicut cœpisti, ut in eo vigilando, A orando, psallendo, contra diabolum viriliter pugnando, ad postremum devictis hostibus cunctis, atque omnibus sæculi delectationibus superatis, cum eodem Josue pervenire possis ad terram promissionis, hoc est, ad beatitudinem vitæ cœlestis, atque ibi videre merearis faciem indefessi Solis. Amen.

VIII. — De contemptu mundi.

22. Soror charissima, audi Dominum Jesum Christum dicentem in Evangelio : *Omnis qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit*[1]. Unde valde bonum est nobis, omnia terrena propter nomen Domini relinquere, ut ab eo possimus cœlestia accipere. Quicumque voluerit esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei erit. Igitur, soror in Christo amabilis, non diligamus mundum, ne inimicum Deum habeamus. Facile contemnit omnia, qui se quotidie moriturum æstimat[2]. Si quotidie mortem nostram ad memoriam reducimus, libenter omnia terrena despicimus. Si diem mortis nostræ in mente habemus, cito omnia quæ in hoc mundo sunt despicimus. (Interrogatio.) O frater mi, libenter propter nomen Domini omnia quæ in hoc mundo sunt relinquerem, si aliquid haberem : sed quia non habeo aurum, neque argentum, neque divitias hujus mundi, nescio quid relinquam propter nomen Domini. (Responsio.) O sponsa Christi, multum relinquis, si voluntatem habendi dimittis : multum dimittis, si desiderium habendi postponis : multum relinquis, si carnalia desideria deseris : multum relinquis, si delectationem hujus mundi propter Deum despicis : multum dimittis, si cupiditatibus et desideriis terrenis renuntias : et plus amat Deus hominum animas, quam divitias terrenas; Deus plus diligit mentem mundam et sanctam, quam terrenam substantiam[3]. Soror venerabilis, regnum Dei tantum valet quantum habes. Deus a te non requirit quod tibi non dedit. Ergo tu hoc da illi, quod ille dedit tibi, scilicet mentem sanctam, castam, mundam, pudicam, religiosam, timoratam, ac bonis moribus ornatam. Igitur, honesta soror, regnum Dei tantum valet, quantum tu es. Trade te ipsam Christo, et compara regnum ejus ab illo. Non turberis de pretio. Pretium non te turbet, non tibi videatur difficile, non sit tibi grave, quoniam Jesus Christus rex cœlorum semetipsum dedit, ut te de potestate diaboli liberaret, et Deo Patri acquireret. Ergo libenter da te ipsam illi, qui te redemit de manu inimici. Integram te da illi, quia ut te salvaret, integrum se tradidit.

23. Dilecta mihi in Christo soror, contemne terrenas divitias, ut acquirere possis cœlestes. Divitiæ perducunt hominem usque ad periculum corporis et animæ : divitiæ pertrahunt hominem usque ad mortem. Multi propter opes periclitati sunt, et multi propter divitias in periculum devenerunt. Multis exitiabiles fiunt divitiæ: opes multis hominibus generaverunt mortem. Nunquam habent requiem mentis, qui curis terrenis se implicant. Sollicitudines enim rerum mentem conturbant. Mens occupata in terrenis curis semper est in angustiis. Venerabilis sponsa Christi, si ergo vis esse quieta, nihil ex his quæ in sæculo sunt quæras. Semper requiem mentis habebis, si te a mundi cura removeris. Semper habebis pacem mentis, si te a strepitu terrenarum actionum subtraxeris; quia divitiæ nunquam sine peccato acquiruntur. Nullus administrat res terrenas sine peccato. Valde rarum est ut qui divitias possident, ad requiem perveniant. Qui curis terrenis se implicat, ab amore Dei se separat. Qui defigitur in amore temporalium rerum, in Deo nullatenus delectatur. Curæ temporalium rerum ab intentione Dei avertunt animum. Nemo potest simul amplecti gloriam Dei et gloriam sæculi. Nemo potest diligere simul Christum et sæculum. Difficile est simul servire cœlestibus curis et terrenis negotiis : difficile est Deum simul et mundum diligere. Nemo potest simul perfecte Deum et mundum diligere. Uterque autem simul æqualiter amari non potest.

24. Honesta virgo, audi quæ dico : quamvis homo in gloria sæculi fulgeat, quamvis purpura et auro vestitus sit, quamvis pretiosis vestimentis indutus sit, quamvis sæcularibus vestibus ornatus appareat, quamvis gemmis ac lapidibus decoratus resplendeat, quamvis pretioso habitu redimitus incedat, quamvis sit multitudine servorum circumdatus, quamvis sit excubantium armis protectus, quamvis sit innumeris

[1] Matth. XIX, 29. — [2] S. Hieron. in Epist. 1. — [3] S. Greg. Hom. 5, in Evang.

obsequentium cuneis constipatus, quamvis agminibus tutus, semper est in pœna, semper est in angustia, semper est in luctu, semper est in periculo : semper in sericis stratis manet; sed turbatus in lectis aureis jacet, sed infirmus in lectis argenteis cubat, sed fragilis in pluma jacet, tamen fragilis et mortalis est. Soror amantissima in Christo mihi, ideo hæc dixi tibi, ut cognoscas quam vana est gloria hujus mundi. Felicitas hujus mundi brevis est. Modica est hujus sæculi gloria, caduca est, et fragilis temporalis potentia. Igitur, venerabilis virgo, ut acquirere possis cœlestes divitias, contemne terrenas : libenter despice terrena, ut possis pervenire ad cœlestia bona. Respue transitoria, ut habere merearis æterna : da parva, ut a Deo consequaris magna. Fuge in terra societatem hominum, ut in cœlo habeas societatem Angelorum : ad quam te perducere dignetur ille, qui te redemit pretioso suo sanguine. Amen.

IX. — De habitu.

25. Dominus noster Jesus Christus dicit in Evangelio : *Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt*[1]. Mollia dicuntur vestimenta, quia mollem faciunt animum. Mollibus vestimentis delectatur regis curia : asperis vero et humilibus delectatur Christi Ecclesia. Talia debent esse vestimenta servorum et ancillarum Dei, in quibus nihil possit notari novitatis, nihil superfluitatis, nihil vanitatis, nihil quod pertineat ad superbiam, et ad vanam gloriam. Unde beatus Hieronymus : « Non facit ornatum » clericum tenera vestis, sed munditia mentis. » Soror charissima, ergo ornemus nosmetipsos spiritualibus ornamentis; scilicet charitate, humilitate, mansuetudine, obedientia et patientia. Hæc sunt vestimenta quibus placere poterimus Jesu Christo cœlesti sponso. Christus invisibilis sponsus non requirit pulchritudinem foris, sed intus, sicut scriptum est in Psalmo : *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus*[2]. Igitur, soror in Christo amabilis, divitiæ tuæ sint boni mores : pulchritudo tua sit bona vita. Charissima, opto ut de te dicatur illud quod in Canticis canticorum legitur, *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te* : et iterum, *Veni de Libano, veni, coronaberis*[3]. Vere beata est illa anima quæ Jesu Christo sponso cœlesti servit

826 sine macula. Sic et tu, soror venerabilis, beata A eris, si Jesu Christo sponso tuo sine macula servieris. Stude ergo placere Christo non pretiosis vestibus, sed bonis moribus : non pulchritudine carnis, sed pulchritudine mentis. Stude placere illi non in facie, sed in corde. Vestimenta tua et calceamenta nec nimium sint pretiosa, nec multum vilia; sed ex moderato et competenti habitu. Sic enim ait beatus Augustinus de semetipso, « Fateor, de pretiosa veste erubesco : » et iterum, « Non decet hanc professionem, non » decet hanc admonitionem, non decet hæc » membra, non decet hos canos. » Honesta B virgo, vestis pura circumdetur tibi non ad pulchritudinem, sed propter corporis necessitatem : ne dum pretiosis vestimentis vestiris, cadas in turpitudinem animæ; quia quanto amplius corpus foris propter vanam gloriam componitur atque ornatur, tanto interius anima fœdatur et sordidatur.

26. Igitur, soror in Christo amabilis, professionem tuam habitu et incessu demonstra. Sit in gressu tuo simplicitas, sit in incessu honestas. Nihil dedecoris, nihil lasciviæ, nihil petulantiæ, nihil insolentiæ, nihil levitatis in incessu tuo appareat. Animus enim in corporis gestu C apparet : gestus corporis signum est mentis. Corporis gestu animus proditur, soror charissima. Ergo incessus tuus non habeat imaginem levitatis; incessus tuus non offendat oculos alterius. Non præbeas de te spectaculum, non des aliis locum de te obtrectandi. Soror dilecta, munda conscientiam tuam ab omni malitia, ut feliciter dicatur tibi a Jesu Christo sponso cœlesti : *Ecce tu pulchra es, amica mea; ecce tu pulchra : oculi tui columbarum*[4]. Pulchra videlicet propter perfectionem corporis, et munditiam cogitationis. Ecce tu pulchra es, habens mundam et simplicem intentionem cordis; quia D cuncta bona quæ agis, non ut ab hominibus videaris, sed ut soli Deo placeas operaris. Oculos habes columbarum, quia immunem te custodis ab omni malitia et simulatione, atque fictione.

27. Soror mihi in Christo amantissima, ideo hoc dixi, ut plus gaudeas intus in anima de sanctis virtutibus, quam foris in corpore de pretiosis vestibus. Nam, ut dicit beatus Gregorius, nemo vestimenta pretiosa quærit, nisi ad inanem gloriam, videlicet ut inde laudetur, et ut honorabilior cæteris appareat. Nemo vult

[1] Matth. xi, 8. — [2] Psal. xliv, 14. — [3] Cantic. iv, 7, 8. — [4] Id. i, 14.

pretiosis vestibus indui, nisi ubi ab aliis possit [827] videri. Ergo pro sola vana gloria vestimentum A pretiosum quæritur. Virgo venerabilis, in hoc cognoscimus quod sæculum diligimus, quia pretiosa vestimenta amamus. Qui sæculum non diligit, pretiosa vestimenta non quærit. Quando homo gaudet de pulchritudine corporis, mens ejus elongatur ab amore Creatoris. Quanto amplius in compositione corporis lætamur, tanto magis a superno amore disjungimur. Quanto plus in terrenis et transitoriis rebus gaudemus, tanto minus cœlestia desideramus. Vere maculam habet in se sanctimonialis femina, si diligit pretiosa vestimenta. Non est sine macula B Christi sponsa, si amat vestem pretiosam. Ancilla Christi, quæ sæculum perfecte reliquit, vilia vestimenta quærit. Ancilla Christi, quæ pretiosa vestimenta desiderat, adhuc perfecte sæculum non contempsit. Nigra vestis insinuat humilitatem mentis; vile vestimentum denuntiat mundi contemptum. Nigredo veli munditiem et puritatem demonstrat animi; nigrum velum castitatis et sanctitatis est signum. Nunc ergo, reverendissima soror, moneo te, ut habitum quem ostendis specie, impleas opere. Obsecro te, ut habitum Ordinis bonis ornes moribus. Sanctus est habitus, sanctus sit ani- C mus : sicut sancta sunt vestimenta, sic opera tua sint sancta : sicut sacratum est velum, sic opus tuum sit sanctum. Non aliud abscondas intus, et aliud ostendas foris : non sis aliud in secreto, et aliud in publico. Qualis vis haberi, talis esto : qualis es in facie, talis esto in operatione : et qualis es in vultu, talis esto in actu. Amen.

X. — De compunctione.

28. Compunctio cordis est humilitas mentis veniens de recordatione peccati, et de timore judicii. Illa compunctio est perfecta, quæ re- D pellit a se omnem delectationem carnalium rerum; et toto studio mentis figit intentionem suam in contemplatione Dei. Duplicem esse compunctionem legimus : unam scilicet qua propter Deum anima cujusque servi Dei afficitur, id est, cum ad memoriam reducit mala quæ fecit; altera vero, cum suspirat propter desiderium æternæ vitæ. Quatuor modis compungitur mens justi hominis : nempe memoria peccatorum, recordatione futurarum pœnarum, consideratione peregrinationis hujus vitæ, desiderio supernæ patriæ, quatenus ad eam possit cito pervenire. Omnis peccator tunc se cognoscit visitari a Domino, quando compungitur ad lacrymas. Nam et Petrus tunc flevit, quando in eum Christus respexit, sicut scriptum est : *Et conversus Dominus respexit Petrum, qui statim egressus foras, flevit amare* [1]. Unde etiam Psalmista dicit : *Respexit, et commota est, et contremuit terra* [2]. Tunc terra contremiscit, quando peccator ad lacrymas commovetur. Admoneo igitur te, soror charissima, ut in oratione cum lacrymis ad memoriam reducas peccata tua; quia qui non habet cordis compunctionem vel contritionem, non habet mundam orationem. Soror mihi in Christo amabilis, audi exempla sanctorum, qui per compunctionem et lacrymas apud Deum obtinuerunt veniam peccatorum suorum. Anna mater Samuelis per compunctionem et lacrymas meruit habere filium; insuper obtinuit apud Deum prophetiæ donum [3]. David per compunctionem et lacrymas obtinuit veniam perpetrati homicidii atque adulterii. Sic enim audivit per prophetam : *Non morieris, quia Dominus transtulit peccatum tuum* [4]. Pater Tobias per compunctionem et lacrymas meruit accipere curationem cæcitatis, et consolationem paupertatis. Sic enim dixit ei Raphael angelus, *Gaudium tibi semper sit :* et adjecit, *Forti animo esto, in proximo est ut a Deo cureris* [5]. Etiam Maria Magdalena per compunctionem et lacrymas meruit a Domino audire : *Remittuntur tibi peccata tua* [6]. Soror venerabilis, ideo exempla sanctorum proposui tibi, ut lacrymæ per compunctionem suaves sint tibi.

29. Bona compunctio thesaurus est desiderabilis, et inenarrabile gaudium in mente hominis. Anima quæ in oratione habet compunctionem, proficit ad salutem. Vir fortis non est minus laudabilis in luctu, quam in bello. Quia ergo post Baptismum inquinavimus vitam, baptizemus lacrymis conscientiam nostram. Ubi lacrymæ fuerint, ibi accenditur spiritualis ignis qui illuminat secreta mentis. Lacrymæ pœnitentium pro baptismate reputantur apud Deum. Soror mihi in Christo dilecta, si compunctionem secundum Deum habueris, beata eris. Compunctio cordis, sanitas est animæ : compunctio mentis illuminatio est animæ; quia tunc

[1] Matth. xxvi, 75. — [2] Psal. xvii, 8. — [3] I Reg. i. — [4] II Reg. xii, 13. — [5] Tob. v, 11, 13. — [6] Luc. vii, 48.

anima illuminatur, quando ad lacrymas com- 823 pungitur. Compunctio lacrymarum remissio est A peccatorum; quia tunc peccata dimittuntur, quando cum lacrymis ad memoriam reducuntur. Compunctio Spiritum sanctum reducit ad se; quia cum a Spiritu sancto mens visitatur, statim homo peccata sua plorat.

30. (Interrogatio.) O frater mi, quæso, dic mihi, quæ sunt causæ nostri doloris, pro quibus in hac vita mortali ploramus? (Responsio.) Propter peccata nostra, et propter miseriam hujus mundi, ac propter compassionem proximi, et propter dilectionem cœlestis præmii. Propter peccata flebat ille qui dicebat : *Lavabo* B *per singulas noctes lectum meum : lacrymis meis stratum meum rigabo*[1]. Idem de miseriis hujus mundi gemebat cum dicebat : *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est : habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea*[2]! Dominus per compassionem flevit super Lazarum[3], et super civitatem Jerusalem dicens : *Quia si cognovisses et tu*[4]. Etiam Paulus apostolus, qui præcipit gaudere cum gaudentibus, et flere cum flentibus[5], per compassionem dolebat, dicens : *Quis infirmatur, et ego non infirmor*[6]? Cum dilectione cœlestis præmii plorabant justi, dicentes illud Psalmistæ : *Super flumina Baby-* C *lonis illic sedimus et flevimus dum recordaremur tui, Sion*[7]. Vita præsens, mors est, quia est plena miseriis : quod non est in patria, sed in via; nec est in domo, sed in exsilio. In hoc mundo non sumus in nostra civitate, sed in peregrinatione, sicut scriptum est : *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*[8]. Ideo, soror dilecta, moneo te, ut primo lugeas propter peccata tua : deinde, propter miserias hujus mundi, atque compassionem proximi : ad postremum vero, propter dilectionem Dei ac cœlestis præmii. Honesta virgo, deprecare Deum cum omni devotione, ut det D tibi veram mentis compunctionem, et cordis contritionem. Compunctio unigenitum Christum Dei Filium facit habere in se, sicut Dominus ipse ait : *Ego et Pater veniemus, et apud eum qui me diligit, mansionem faciemus*[9]. Ubi lacrymæ abundant, ibi graves cogitationes non propinquant : et si aliquando appropinquant, ibi radices non habent. Lacrymæ apud Deum semper nobis dant fiduciam magnam. Soror in Christo amabilis mihi, audi vocem Jesu Christi sponsi tui dicentis, *Surge, amica mea, et veni*, per dilectionem : *jam enim hiems transiit, imber abiit et recessit, flores apparuerunt in terra nostra; tempus putationis advenit, vox turturis audita est in terra nostra*[10] : hoc est, vox prædicantium Apostolorum in Ecclesia. Turtur est avis castissima, quæ in excelsis et in arboribus semper nidificare vel morari solet, Apostolos vel cæteros doctores significans, qui possunt dicere, *Nostra conversatio in cœlis est*[11] : quæ et gemitum habet pro cantu, et significat ploratum sanctorum, qui suos ad lamentum et fletum hortantur, dicentes, *Miseri estote et lugete*[12].

31. Igitur, honesta virgo, accipe exemplum hujus turturis, et luge propter amorem Jesu Christi sponsi tui, quousque eum videre possis regnantem in solio regni sui. Melius est tibi lugere cum amore Jesu Christi, quam cum timore inferni. *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis*[13]. Natura turturis est, ut si per occasionem perdiderit conjugem, alterum amplius non quærat. O sponsa Christi, assimilare et tu huic turturi, et præter Jesum Christum sponsum tuum, amatorem non quæras alterum. O sponsa Christi, esto similis turturi, et luge die ac nocte cum desiderio Jesu Christi sponsi tui, quia jam ascendit ad cœlos, ut aliquando faciem illius videre merearis in dextera Patris. *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.* In genis solet esse verecundia. Soror venerabilis, genas habes turturis, si præ verecundia Jesu Christi sponsi tui nihil contra voluntatem illius facis : genas habes turturis, si cum amore et reverentia Christi ea quæ illi displicent, postponis : genas habes turturis, si præter Christum alterum amicum non diligis. Igitur, soror charissima, indesinenter peccata tua cum lacrymis lava. Quotidie lava tuas negligentias per compunctionem et lacrymas. Transgressiones tui Ordinis sine intermissione ablue cum lacrymis; et per lacrymas et compunctionem acquire tibi tuorum remissionem peccatorum : per lacrymas et crebra suspiria acquire tibi æterna gaudia. Plange iniquitates tuas, mala scelerum tuorum deplora, mala quæ egisti, flendo commemora :

[1] Psal. VI, 7. — [2] Psal. CXIX, 5, 6. — [3] Joan. XI, 35. — [4] Luc. XIX, 42. — [5] Rom. XII, 15. — [6] II Cor. XI, 29. — [7] Psal. CXXXVI, 1. — [8] Hebr. XIII, 14, et Mich. II, 10. — [9] Joan. XIV, 23. — [10] Cantic. II, 10-12. — [11] Philipp. III, 20. — [12] Jacobi IV, 9. — [13] Cantic. I, 9.

mœroris unda te irriget, compellat te plangere [829] fluvius lacrymarum: quæ gessisti prave, fletibus dele; quæ illicite commisisti, lacrymis ablue. Honesta virgo, si peccata non ploraveris in hoc sæculo, quando dictura es Deo: *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo*[1]? Charissima, si iniquitates tuas non fleveris in hac mortalitate, quando dices: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte*[2]? Moneo igitur te, sponsa Christi, ut in hac mortali vita lugeas peccata tua, ut consolari merearis in cœlesti patria, sicut scriptum est: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*[3]. Amen.

XI. — De tristitia.

32. Dominus dicit in Evangelio: *Amen, amen dico vobis, quia plorabitis vos et flebitis, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium*[4]. Etiam Salomon ait: *Cor gaudens exhilarat faciem: spiritus vero tristis dejicitur in mœrorem animæ*[5]. *Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus vero tristis exsiccat ossa*[6]. *Fili, in bonis non des querelam, et in omni dato non des tristitiam verbi mali*[7]. *Omnis plaga, tristitia cordis est*[8]. *Jucunditas cordis, est vita hominis*[9]. *Cor pravum dabit tristitiam, et homo sapiens resistet illi*[10]. *Per tristitiam festinat mors: tristitia flectit cervicem cordis*[11]. Cor lætum bonam facit valetudinem, viro autem tristi exsiccantur ossa. Et beatus Athanasius dicit: « Homo tristis semper malitiatur, et contristat » Spiritum sanctum sibi a Deo donatum. » Hoc etiam docet Apostolus dicens: *Nolite contristare Spiritum sanctum qui habitat in vobis, in quo signati estis in die redemptionis*[12]. Vide ergo, soror charissima, ne contristes Spiritum sanctum qui habitat in te, ne forte derelinquat te. Aufer a te dubietatem, et animositatem, quia utraque contristat Spiritum sanctum. Aufer a te tristitiam, quia ipsa est soror dubietatis et animositatis. Certe tristitia sæcularis omnium malorum spirituum est pessimus, et nocet servis Dei. Tristitia sæcularis lædit et conterit atque allicit servos Dei. Spiritus enim sanctus non sustinet tristitiam carnalem. Igitur, soror di-
A lecta, indue semper lætitiam spiritualem, quæ habet gratiam apud Deum. Omnis lætitia spiritualis semper bona est, et bona cogitat, atque contemnit vanam tristitiam. Si lætitia spiritualis bona non esset, nunquam propheta diceret, *Lætamini in Domino, et exsultate, justi; et gloriamini, omnes recti corde*[13]: et iterum, *Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo; et laudabuntur omnes recti corde*[14].

33. (Interrogatio.) O frater charissime, si tristitia mala est et nocet servis Dei, quid est quod ait Salomon: *Cor sapientum ubi tristitia*
B *est, et cor stultorum ubi est lætitia*[15]? (Responsio.) Soror venerabilis, hoc quod ait Salomon, *Cor sapientum ubi tristitia est, et cor stultorum ubi est lætitia;* non est intelligendum nisi de spirituali tristitia, et de sæculari lætitia. Ac si apertius diceret: Cor sapientum ubi tristitia est spiritualis, et cor stultorum ubi est sæcularis lætitia. Qui secundum Deum tristitiam habent, sapientes sunt: qui autem secundum sæculum tristitiam habent, sunt stulti. Unde Dominus in Evangelio: *Gaudete et exsultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis*[16]. Et Paulus apostolus, *Quasi tristes, semper autem*
C *gaudentes*[17]: et iterum, *Gaudete in Domino semper; iterum dico, gaudete*[18]. Ergo tristitia spiritualis bona est: tristitia vero quæ nascitur ex cupiditate temporalium rerum, est mala. De tristitia spirituali scriptum est: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*[19]. De tristitia autem sæculari ait Salomon: *Multos occidit tristitia, et non est utilitas in ea*[20]. Iterum de lætitia spirituali dicitur: *Lætetur cor quærentium Dominum*[21]. Et iterum de lætitia sæculari legitur: *Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam plorabitis et flebitis*[22]. Soror charissima, audi etiam quod beatus Paulus dicit: *Tristitia quæ secundum*
D *Deum est, operatur salutem pœnitentiæ: tristitia vero quæ est secundum sæculum, operatur mortem*[23]. Oratio hominis qui semper est tristis, non habet virtutem, nec potest ascendere ad Deum. Ubi tristitia fuerit cooperta Spiritu sancto, non ibi est acceptabilis oratio, quia infirma est, et non potest ascendere ad Deum. Igitur,

[1] Psal. LV, 9. — [2] Psal. XLI, 4. — [3] Matth. V, 5, et Isai. LXI, 2. — [4] Joan. XVI, 20. — [5] Prov. XV, 13. — [6] Id. XVII, 22. — [7] Eccli. XVIII, 15. — [8] Id. XXV, 17. — [9] Id. XXX, 23. — [10] Id. XXXVI, 22. — [11] Id. XXXVIII, 19. — [12] Ephes. IV, 30. — [13] Psal. XXXI, 11. — [14] Psal. LXIII, 11. — [15] Eccle. VII, 5. — [16] Luc. X, 20. — [17] II Cor. VI, 10. — [18] Philipp. IV, 4. — [19] Matth. V, 5, et Isai. LXI, 2. — [20] Eccli. XXX, 25, et II Cor. VII, 10. — [21] Psal. CIV, 3. — [22] Luc. VI, 25. — [23] II Cor. VII, 10.

soror mihi amabilis, omitte tristitiam; desine tristis esse, tristitiam repelle a te. Noli dare te multæ tristitiæ; non perseveres in tristitia; ne dederis tristitiæ cor tuum. Tristitia unum est ex septem principalibus vitiis : et ideo est cavenda ab omnibus servis Dei. Unde beatus Isidorus : « Si bene et pie vixeris, nunquam » eris tristis. Bona vita semper habet gaudium. » Honesta soror, ergo expelle a te tristitiam; quia sicut tinea comedit vestimentum, et sicut vermis rodit lignum, ita tristitia nocet cordi. Munda ergo cor tuum ab omni tristitia carnali atque sæculari, et oratio tua erit acceptabilis apud Deum. Igitur, soror venerabilis, de recordatione peccatorum tuorum luge, et in amorem Jesu Christi sponsi tui gaude. De memoria præcedentium delictorum tuorum plora, et de spe cœlestium bonorum exsulta. De transactis culpis et negligentiis tuis dole, et de promissione cœlestis regni lætare. De præteritis tuis delictis contristare, et de gaudio æternæ retributionis hilaresce. Ad quod te perducere dignetur ille, cui in tuo virgineo corpore jucundum habitaculum præparasti. Amen.

XII. — De dilectione Dei.

34. Dominus noster Jesus Christus dicit in Evangelio : *Si quis diligit me, sermonem meum servabit : et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* [1]. Et Joannes apostolus : *Nos diligimus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos* [2]. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis suis, et continebit se ab illis. Soror charissima, dilige Deum, et invoca eum in salute tua; quia dilectio est vita, et odium est mors. Deus non vult se tantum verbis diligi, sed puro corde, et operibus bonis. Deum non diligit, qui præcepta Dei contemnit. Mens hominis qui Deum diligit, non est in terra, sed in cœlo; quia semper cœlestia desiderat. Moneo te, soror charissima, ut diligas Deum super omnia; quia ipse te elegit ante sæcula. Plus debemus Deum diligere, quam parentes nostros. Quare? Quia Deus fecit nos, et parentes nostros propriis manibus, id est, propria virtute, sicut scriptum est : *Ipse fecit nos, et non ipsi nos* [3]. Majora tribuit nobis Christus, quam parentes nostri : et ideo super parentes debemus diligere Christum. Stultum est aliquid plus

830 quam Deum amare; quia qui plus diligit creaturam quam Creatorem, peccat. Et qui præponit amorem creaturæ amori Creatoris, errat. Ergo super omnia est nobis Deus diligendus. Dic, obsecro, honesta virgo, cum amore et dilectione de Christo : *Dilectus meus mihi et ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ* [4]. Sponsa Christi, rogo, ut apertius dicas : Dilectus meus mihi societur vinculo charitatis et amoris, et ego illi conjungar et socier vicissitudine mutuæ dilectionis, *qui pascitur inter lilia;* hoc est, delectatur et jucundatur inter candidas et odoriferas virtutes sanctorum, atque inter choros virginum : *donec aspiret dies, et inclinentur umbræ;* donec nubila transeant præsentis vitæ, et appareat dies, hoc est, veniat claritas sempiternæ beatitudinis.

35. Soror charissima, justitia est Deum toto corde amare, illique tota adhærere voluntate, qui est summum bonum. Summum bonum amare, summa est beatitudo. Qui Deum amat, bonus est : si bonus, ergo et beatus. Quanto homo plus Deum diligit, tanto magis beatus erit. Dilectio est specialis et propria virtus sanctorum. Amantissima mihi in Christo soror, ideo hæc dixi, ut nullus amor sæculi te separet ab amore Christi. Sponsa Christi, etiam rogo, ut aliquid nobis de amore cœlestis sponsi tui dicas. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur* [5]. Dic ergo charissima planius, ut ea quæ dicis, intelligamus. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* Locus cordis est inter ubera, hoc est, inter mammillas : ergo *dilectus meus inter ubera mea commorabitur;* id est, memoria, dilectio, et amor Jesu Christi sponsi mei, semper erit inter mammillas meas, hoc est, in corde meo. Et sive in prosperis, sive in adversis semper ad memoriam reducam omnia bona quæ mihi tribuit : quia dilexit me, et mortuus est pro me; atque ascendit ad cœlos, et ut ad eum perveniam, quotidie vocat me dicens, *Veni de Libano, sponsa, veni, coronaberis* [6]. Læva Jesu Christi sponsi mei sub capite meo; id est, donum Spiritus sancti requiescat in me in hac præsenti vita; et intellectus sanctarum Scripturarum sit in mente mea, ut eum cognoscam et perfecte intelligam : et dextera illius amplexetur me; hoc est, ad æternam beatitudinem pervenire faciat.

[1] Joan. XIV, 23. — [2] I Joan. IV, 19. — [3] Psal. XCIX, 3. — [4] Cantic. II, 16, 17. — [5] Id. I, 12. — [6] Id. IV, 8.

36. Charissima soror, roga ancillas Christi, 831 quæ tecum sunt, et dic eis : *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore* Jesu Christi sponsi mei *langueo*[1]. O vos, sanctæ sorores meæ, quæ jam Christum super omnia diligitis, et nihil amori illius præponitis; fulcite me bonorum vestrorum exemplis, et qualiter Christum dilectum meum invenire valeam ostendite, quia præ amore illius infirmor. Hic amor dulcis, hic languor suavis, hæc infirmitas sancta, hæc dilectio casta, conjunctio intemerata, hæc copula inviolata, hæc complexio illibata : et vos, sanctæ sorores, fulcite me floribus, id est, vestræ conversationis exemplis; quia præ amore sponsi mei infirmor. Honesta virgo, vere pro amore Jesu Christi sponsi tui langues et infirmaris, si pro amore illius omnia quæ in mundo sunt, contemnis et despicis. Vere pro amore Jesu Christi infirma jaces in lecto contemplationis, si Christum super omnia diligis. Vere pro amore Christi es infirma, si plus diligis cœlestia quam terrena. Vere propter amorem et dilectionem Christi languida jaces in lecto intimæ dilectionis ac suavitatis, si in sanctis operibus fortis, et in terrenis actibus es debilis. Soror mihi in Christo amabilis, si Christum ex toto corde tuo dilexeris, et nihil amori illius præposueris, cum eodem Jesu Christo sponso tuo in cœlesti regno lætaberis. Si Christum in tota mente secuta fueris, et eum tota mente dilexeris, absque ulla dubitatione cum eo in cœlesti patria gaudebis, et eum cum sanctis virginibus quocumque ierit sequeris. Si cum omni devotione Christo adhæseris, et ad eum die ac nocte suspiraveris in hoc præsenti sæculo, sine dubio cum eo exsultabis in cœlesti palatio, atque inter virginum choros cantabis illi dulces hymnos, sicut scriptum est :

Qui pascis inter lilia
Septus choreis virginum,
Sponsus decorus gloria,
Sponsisque reddens præmia.

Quocumque pergis, virgines
Sequuntur, atque laudibus
Post te canentes cursitant,
Hymnosque dulces personant[2].

Ideo hoc dixi, soror charissima, ut Christum super omnia diligas, ut nihil amori illius præponas. Obsecro te, dilecta soror, ut nullum præter Christum quæras amorem, et nullam præter A Christum diligas pulchritudinem. Pro amore Christi luge, pro amore Christi plange, donec eum merearis videre in dextera Patris sui regnantem. Amen.

XIII. — De dilectione proximi.

37. Soror charissima, audi quæ Dominus Jesus Christus ait discipulis suis : *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem*[3]. Omnes fideles, discipuli Christi sunt. Unusquisque illius disci- B pulus est, cujus doctrinam sequitur. Ergo qui vult Christi discipulus esse, studeat proximos suos tanquam se ipsum diligere. Dilectio proximi malum non operatur. Quare? Quia plenitudo legis est dilectio[4]. Et Paulus apostolus : *Ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit vos, et tradidit semetipsum pro vobis*[5]. Etiam Joannes apostolus ait : *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum non est in eo : qui odit fratrem suum, et in tenebris est, nescit quo vadat, quoniam tenebræ obcæcaverunt oculos ejus*[6]. *Si quis dixerit, Diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est, et veritas* C *in eo non est. Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum. Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere*[7]? Etiam Salomon ait. *Omni tempore diligit qui amicus est :* et, *Frater in necessitate comprobatur*[8]. Et beatus Augustinus : « Hominem vincis humana » felicitate, diabolum vincis inimici dilectione. » Tamen, soror dilecta, non debet inter servos Dei carnalis dilectio esse, sed spiritualis. Nihil Deo specialius virtute dilectionis. Nihil desiderabilius diabolo, quam exstinctio charitatis. Sanctus amor non habet scandalum. Omnem D hominem fidelem judica tuum esse fratrem. Memento quod unus artifex condidit nos. Verus amor non habet amaritudinem scandali.

38. Soror venerabilis, in proximi dilectione cognosces quomodo debeas pervenire ad dilectionem Dei. Sicut dilectio mentem elevat; ita malitia demergit. Nec Deum vere sine proximo poteris diligere, nec proximum sine Deo. Veram charitatem tenes, si et amicum diligis in Deo, et inimicum diligis propter Deum. Quantum

[1] Cantic. II, 5. — [2] In Hymno de Virginibus, Brev. Rom. — [3] Joan. XIII, 35. — [4] Rom. XIII, 10. — [5] Ephes. V, 2. — [6] I Joan. II, 10, 11. — [7] Ibid. IV, 20, 21, et II, 4. — [8] Prov. XVII, 17.

fueris larga in dilectione proximi; tantum eris [832] alta in congregatione Dei. Si in veritate diligis proximum tuum, in tranquillitate est cor tuum. Ille vero qui proximum suum habet odio, circumdatus est tenebris: et ideo diligendo proximum purgas oculum mentis ad videndum Deum. Tamen, reverendissima soror, moneo te, ut nullum hominem carnaliter diligas. Unde beatus Isidorus: « Multum in terra demersus » est, qui diligit hominem moriturum plus quam » oportet, carnaliter. » Cum Deo manere non possumus, si in hoc sæculo unanimes esse nolumus. Amicus in necessitate comprobatur. Si præcepta Dei volumus custodire, sicut nosmetipsos debemus proximos nostros diligere; quia si sine dissimulatione diligit homo fratrem, cito placat Deum Patrem. Qui diligit proximum, non potest facere homicidium, non adulterium, non furtum, non perjurium, non falsum testimonium, non rapinam, non invidere, non litigare. Igitur, honesta virgo, dilectionem Dei et proximi, in qua tota Lex pendet et Prophetæ, semper meditemur, et opere perficiamus. Sed si proximus noster patitur aliquam tribulationem, aut infirmitatem, aut damnum, aut in carcerem mittitur; si dolemus pro illo, in corpore Ecclesiæ sumus: si autem non dolemus, jam a corpore Ecclesiæ præcisi sumus. Charitas quæ colligit et vivificat omnia membra Ecclesiæ, si nos viderit de ruina proximi gaudere, statim nos præscindit a corpore. Tamdiu dolet membrum, quamdiu in corpore continetur. Si autem membrum præcisum fuit a corpore, nec sentire poterit, nec dolere. Si manus, aut pes, aut aliquod membrum præcisum fuerit a corpore, si totum corpus tunc in multis partibus dividatur, aut in ignem mittatur, manus illa jam non sentit, quia jam divisa est a corpore. Talis est omnis christianus qui de alterius damno, aut tribulatione, aut angustia, aut necessitate non dolet, sed, quod pejus est, gaudet, quia jam alienus est a corpore Ecclesiæ.

39. Nos vero, honesta virgo, si veram et perfectam charitatem volumus custodire, diligamus bene. Omnes fideles sicut nosmetipsos studeamus diligere, ut quia Christus est caput nostrum, mereamur membra illius esse: ut cum Christus apparuerit, qui est gloria nostra, nos per concordiam charitatis, et per dilectionem Dei et proximi, cum ipso possimus apparere in gloria. Tunc vero amicus amatur, si non pro se, sed pro Deo amatur. Unde beatus Isidorus: « Qui intemperanter amat amicum, magis » amat illum pro se, quam pro Deo. » Tunc quisque bonitati atque divinæ justitiæ fit contrarius, quando despicit amicum aliqua adversitate percussum. Vera amicitia nulla occasione excluditur, nullo tempore deletur: sed ubicumque se verterit tempus, illa firma est. Pauci sunt amici qui usque ad finem sint chari. Illa est vera amicitia, quæ nihil ex rebus amici quærit, nisi solam benevolentiam, scilicet ut gratis amet amantem se. Igitur, soror amabilis in Christo, moneo te ut diligas amicos tuos in Deo, hoc est, in bono. Dilige etiam inimicos tuos propter Deum, sicut scriptum est, *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos* [1]: et iterum, *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi* [2]: et iterum, *Benedicite persequentibus vos, benedicite, et nolite maledicere* [3]. Dilectio est soror charitatis. Charitas nunquam fuit sine dilectione; nec dilectio sine charitate. Honesta virgo, ergo necessaria est nobis dilectio, in qua tantæ virtutes consistunt, et de qua tanta bona nascuntur. Dilectio habet duas alas. Ala dextera est dilectio Dei: sinistra ala est dilectio proximi. Nullus hominum cum una ala poterit volare ad cœlum. Quare? Quia nec sola dilectio Dei sine dilectione proximi valet ad consequendam æternam beatitudinem. Virgo prudens, sume tibi has duas alas, videlicet dilectionem Dei et proximi, ut libere possis volare, bona operando, et pervenire ad patriam cœlestis regni. Amen.

XIV. — De compassione.

40. Soror charissima, audi quid Dominus noster Jesus Christus dicat: *Omnia bona quæ vultis ut faciant vobis homines, vos facite illis* [4]. Hæc est enim Lex, et Prophetæ. Et Paulus ait, *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus* [5]: et iterum, *Suscipite infirmos, patientes estote ad omnes* [6]. Et Salomon ait: *Qui despicit proximum suum, peccat* [7]. *Fidem posside cum proximo tuo in paupertate illius, ut et in bonis ejus læteris. In tempore tribulationis permane proximo tuo fidelis, ut in hæreditate illius sis co-*

[1] Luc. VI, 27, et Matth. V, 44. — [2] Rom. XII, 20, et Eccli. XXV, 21. — [3] Luc. VI, 28, et Rom. XII, 14. — [4] Matth. VII, 12, et Luc. VI, 31. — [5] Rom. XII, 15. — [6] I Thess. V, 14. — [7] Prov. XIV, 21.

hæres [1]. *Qui cavat proximo suo foveam, cadet in* [835] *illam : et qui parat laqueum proximo suo, peribit in illo* [2]. Unde Psalmista : *Lacum aperuit et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit* [3]. Perfecte proximum non diligit, qui illi in necessitate non succurrit. Quanto amplius per compassionem proximis nostris in necessitate succurrimus, tanto amplius Creatori nostro appropinquamus. Sic debemus habere curam nostri, ut non negligamus curam proximi. Igitur, soror dilecta, quod non vis tibi accidere, nec proximo tuo cupias evenire. Condole alienis calamitatibus. Saucia te fletibus in alienis mœroribus. In tribulatione alterius et tu esto tristis : cum infirmis esto infirma. Sic alienos mœrores tanquam tuos luge : cum plangentibus plange, cum lugentibus luge, cum flentibus fle, cum plorantibus plora : talis esto aliis, quales optas circa te esse alios. Quod non vis pati, non facias alteri : non facias alteri mala, ne tu patiaris similia. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis, ut non aliter te, et aliter alios penses. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari in ruina adversarii, noli extolli : non læteris super inimici interitu, ne forte et tibi superveniat malum. Non extollaris de casu inimici, ne forte convertat Deus iram suam in te. Qui enim gaudet de casu inimici, cito veniet super eum malum. Sit igitur humanus affectus erga miserum, sit erga pauperem dolor compassionis, sit erga dilectum amor miserationis. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum : si sitit, potum da illi.* Non despicias pauperes [4], non contemnas egenos [5], non vilipendas pupillos [6] : nullus a te tristitiam habeat, nemo a te confusus abscedat. Visita infirmos, consolare pusillanimes, ut tu a Domino consolari merearis in æterna beatitudine. Amen.

XV. — De misericordia.

41. Soror charissima, audi Jesum Christum in Evangelio dicentem, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* [7] : et iterum, *Estote misericordes, quia et Pater vester cœlestis misericors est* [8]. Et Paulus apostolus : *Estote autem invicem benigni et misericordes, et induite vos sicut electi Dei et sancti in sancta misericordia* [9]. Pietas autem *ad omnia utilis* A *est* [10]. Et Salomon ait : *Facere misericordiam et judicium magis placet Deo quam sacrificium* [11]. Misericordia facit locum unicuique secundum meritum operum suorum. Miseratio hominis circa se, et circa proximum suum : misericordia autem Domini super omnem carnem [12]. Ille offert sacrificium, qui facit misericordiam [13]. Misericordia autem Domini a compatiendo alienæ miseriæ, vocabulum sortita est. Qui in alterum misericors non fuerit, misericordiam Dei invenire non poterit. Soror dilecta mihi in Christo, misericordia et veritas te præcedant. Mise- B ricordiam nunquam deseras. Benefacies animæ tuæ si misericors fueris. Qui alteri miseretur, misericordiam a Domino consequetur. Soror venerabilis, quod habes, habeto ad misericordiam. Præbe misericordiam sine murmure. Tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua. Non est misericordia, ubi non est benevolentia. Bonum quod facis, propter misericordiam fac, non propter vanam gloriam. Nihil facias propter laudem, sed propter æternam remunerationem. Nihil facias propter temporalem opinionem, sed propter æternam mercedem. Nihil facias propter famam, sed propter vitam æter- C nam. Ad quam te perducere dignetur omnipotens Deus, reverendissima soror. Amen.

XVI. — De exemplis sanctorum.

42. Ad conversionem vel emendationem fidelium multum exempla sanctorum prosunt, soror charissima. Ideo scribuntur casus et reparationes sanctorum, ut miseri propter multitudinem peccatorum non desperemus; sed per pœnitentiam resurgendi etiam post lapsum spem habeamus, ut nullus post peccatum de bonitate Dei desperet, dum conspicit etiam post D ruinam reparationem fuisse sanctorum. Propterea posuit Deus virtutes sanctorum ad exemplum nostrum, ut per vestigia ipsorum pervenire possimus ad regna cœlorum : vel, si eos ad bene operandum sequi noluerimus, in pœnis inexcusabiles simus. Sancti Dei homines, quamdiu fuerunt in hoc sæculo, non cessaverunt currere in bonis operibus, scilicet in jejuniis, in vigiliis, in eleemosynis, in castita-

[1] Eccli. xxii, 28, 29. — [2] Id. xxvii, 29. — [3] Psal. vii, 16. — [4] Prov. xvii, 5. — [5] Id. xxii, 22. — [6] Id. xxiii, 10. — [7] Matth. v, 7. — [8] Luc. vi, 36. — [9] Coloss. iii, 12, et Ephes. iv, 32. — [10] I Tim. iv, 8. — [11] Prov. xxi, 3. — [12] Eccli. xviii, 12. — [13] Id. xxxv, 4.

te, in continentia, in longanimitate, in patientia, in suavitate, in orationibus, in persecutionibus, in benevolentia, in fame et siti, in frigore et nuditate, et in laboribus multis pro Christi nomine. Sancti homines despexerunt præsentem mundum, ut æternum regnum acquirerent: non acceperunt hic promissiones vel divitias miserabiles hujus sæculi, quæ perducunt homines male eis utentes ad tormenta inferni; sed hanc patriam tota intentione relinquentes, ad cœlestem Jerusalem levaverunt oculos suos. Homines sancti vitaverunt peccatum in verbo, in facto, in cogitatione, in visu, in auditu, in nutu, in oculis, in manibus, in ira, in pedibus, in rixa, in furore, in dissensione, in vana gloria, in superbia, in elatione, in cupiditate, in gula, in somnolentia, in fornicatione, in vinolentia. Custodientes corpora sua et animas suas, duobus modis jejunaverunt, scilicet a vitiis, et cibis. Bona est abstinentia ciborum, sed multo est melior abstinentia vitiorum. Unde Ecclesia de suis membris, id est de eisdem sanctis patribus, dicit: *Manus meæ stillaverunt myrrham*[1]. Quid per manus, nisi operationes sanctorum intelligimus? et quid per myrrham, nisi mortificatio carnis et mortificatio vitiorum accipitur? Manus Ecclesiæ sancti homines sunt bona operantes, de quibus dicit: *Operati sunt justitiam*[2]. Manus ergo Ecclesiæ myrrham bonorum operum stillant, quia nobis exempla bene vivendi demonstrant, et ut vitia carnis nostræ mortificemus, prædicant. Unde quidam eorum dixit, *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini*[3]: et iterum, *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram*[4]. Et iterum Ecclesia dicit: *Digiti mei myrrha probatissima*[5]. Tunc vere est myrrha probatissima, quando perfecte caro mortificatur, et vitia atque peccata exstinguuntur.

43. Igitur, soror in Christo dilecta, si societatem sanctorum habere cupimus, necesse est ut exempla eorum sequamur. Si peccamus, jam de peccato nullam excusationem habemus. Quare? Quia et lex Dei quotidie nos admonet ut bene vivamus, et exempla sanctorum patrum semper invitant ad bene operandum. Sed et si aliquando secuti sumus exempla malorum hominum, cur non sequimur exempla sanctorum patrum? Et si apti[a] fuerimus ad imitandum malos in malum, cur pigri simus ad imitandum

834 bonos in bonum? Soror venerabilis, ergo deprecemur Deum, ut virtutes sanctæ, quas suis sanctis præparavit ad coronam, nobis non sint ad pœnam neque ad damnationem, sed ad profectum et salutem. Sine dubitatione credimus quia si exempla sanctorum secuti fuerimus, post hanc vitam cum eis in cœlo regnabimus. Quanto amplius vitam sanctorum patrum legimus, si exempla eorum sequi nolumus, tanto amplius culpabiles sumus. Nunc, honesta virgo, omnipotentem Deum deprecor, ut det tibi has virtutes sanctorum patrum; scilicet humilitatem Christi, devotionem Petri, charitatem Joannis, obedientiam Abrahæ, patientiam Isaac, tolerantiam Jacob, castitatem Joseph, mansuetudinem Moysis, constantiam Josue, benignitatem Samuelis, misericordiam David, abstinentiam Danielis, et cætera digna facta priorum sanctorum, ut post hanc mortalem vitam pervenire possis ad societatem eorum.

44. Virgo Christi, quotidie considera, quo moderamine, qua intentione, vel qua compunctione homines Christi placuere Deo. Unde in persona Christi in Canticis canticorum Ecclesiæ dicitur: *Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis*[6]! Christus per potentiam divinitatis princeps est omnium creaturarum: et ideo sancta Ecclesia filia principis dicitur, quia per prædicationem Christi in novam vitam regeneratur. Quæ sunt autem calceamenta Ecclesiæ, nisi exempla sanctorum patrum, quibus in via hujus sæculi munimur, ut per omnes tribulationes calceamenta ista ambulent? Soror in Christo amabilis, et nos spiritualiter pedes calceamus, quando a sanctis patribus exempla bene vivendi sumimus, ut ad similitudinem eorum tentationes hujus mundi vincamus. Iterum in eisdem Canticis sponsus Ecclesiæ Christus loquitur, dicens: *Descendi in hortum meum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si floruissent vineæ, si germinassent mala punica*[7]. Vineæ florent, quando in ecclesiis filii recenter in fide generantur, et ad sanctam conversationem quasi ad soliditatem bonorum operum præparantur. Mala punica germinant, quando perfecti homines per exempla bonorum operum suos proximos ædificant, et in novitate sanctæ conversationis per prædicationem suam et per ostensionem bonæ

[1] Cantic. v, 5. — [2] Hebr. xi, 33. — [3] Rom. viii, 13. — [4] Coloss. iii, 5. — [5] Cantic. v, 5. — [6] Id. vii, 1. — [7] Id. vi, 10.

[a] Forte, *prompti*.

vitæ sanctis operibus renovant. Unde moneo [853] te, in Christo spiritualis amica, ut des bonum A exemplum de te omnibus hominibus in omni tua vita.

45. Venerabilis virgo, desidero ut luceas omnibus ancillis Dei quæ tecum sunt in monasterio, bene vivendo; quia, sicut ait beatus Gregorius, qui aliis suam bonam vitam abscondunt, in semetipsis accensi, sed aliis in exemplum luminis non sunt. Illi vero qui exemplum virtutum, et per viam sanctitatis atque per verbum prædicationis aliis lumen demonstrant, lampades ardentes sunt, quia aliis viam salutis ostendunt. Unde Dominus dicit, *Lux vestra luceat coram hominibus, ut videant opera vestra* B *bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est*[1] : quia videlicet soli Deo est reddenda omnis gloria. Christi virgo, te moneo tamen, ut ita sit opus tuum in publico, quatenus intentio tua maneat in occulto. Igitur, amantissima mihi in Christo soror, sicut superius dixi tibi, in omnibus actionibus tuis, in omni opere tuo, in omni conversatione tua imitare sanctos, æmulare justos; habeto ante oculos tuos exempla sanctorum, exempla justorum imitando considera. Exempla justorum propone tibi, patrum exempla sint tibi imitamenta disciplinæ. C Intende in virtutem sanctorum ad bene operandum, intende ad bene vivendum : documenta sanctorum nulla infamia scandalizent vitam tuam, nulla opinio adversa te contristet. Disce flagrare bono præconio, habeto testimonium bonum, custodi tuam famam bonam; tua bona fama nullis fetoribus obscuretur, tua bona fama nullis opprobriis laceretur. Amen.

XVII. — De contentione.

46. Paulus apostolus ait : *Cum enim sint inter vos zelus et contentio, nonne secundum hominem ambulatis, et carnales estis*[2]? Et Salomon ait : *Inter superbos semper sunt jurgia*[3]. *Semper malus jurgia quærit*[4]. Angelus malus mittitur contra eum. Qui per loca periculosa vadit, cito cadit : sic ille qui quotidie cum proximis suis contendit, cito in scandalum cadit. Viri mites semper despiciunt lites : qui quotidie contendunt et rixantur, a paucis hominibus amantur. Propterea pax et concordia ab omnibus hominibus amantur; propterea pax et concordia omnibus hominibus sunt necessariæ. Soror charissima, audi beatum Augustinum dicentem : « O quam irreprehensibiles esse possemus, si tam diligenter nostra vitia emendaremus, quanto studio aliena reprehendimus! » Sed si nos bene consideramus, multa in nobis reprehendere possumus. Volo quod cognoscas, quia nihil est turpius quam lites inter Religiosos, qui debent per concordiam et dilectionem lucere in mundo, sicut luminaria in cœlo. Contentiones ex invidia et detractione solent evenire atque oriri. Sed si detractio et jurgia sunt in claustro, ubi est taciturnitas regularis, ubi sanctitas religionis, ubi silentium Ordinis, ubi religiositas monasterii, ubi vinculum charitatis, ubi pax unitatis, ubi concordia fraternitatis, ubi amor socialis? Heu, proh dolor! periit taciturnitas regularis, ablata est sanctitas religionis, defecit silentium Ordinis; ad nihilum devenit religiositas monasterii, annullata charitas fraternitatis. Sed si illi qui in pace debent vivere, incipiunt contendere, litigare, detrahere; ubi est vita tranquilla, ubi vita quieta, ubi vita pacifica, ubi vita honesta, ubi vita modesta, ubi vita casta, ubi vita contemplativa, ubi angelica? Certe non potest ibi esse pax integra, ubi regnat detrahens lingua : ubi regnant rixæ et contentiones, non potest esse perfecta religio.

47. Vide ergo, soror dilecta, ne per lites et contentiones perdas labores. Cave ne dies tuos perdas per detractiones et rixas. Attende tibi diligenter, ne per jurgia et contentiones perdas cœlestes promissiones. Esto sollicita, ne per stulta verba perdas gaudia æterna. Igitur linguam tuam refrena, et eris religiosa : quia si eam non refrenaveris, religiosa non eris. Sed si forsitan mihi non credis, audi Jacobum apostolum dicentem : *Si quis putat se religiosum* D *esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio*[5]. *Lingua modicum est membrum* in corpore hominis, sed tamen si refrenata non fuerit, *totum corpus maculat et corrumpit*[6]. Nam sicut modicum fermentum corrumpit totam massam, et sicut parva scintilla ignis magnam silvam incendit : ita lingua sine freno dominos et præpositos, æquales et socios, subjectos et parvulos, omnes scandalizat, ad iracundiam provocat. Lingua contentiosa si frenum non habeat, nullus homo

[1] Matth. v, 16. — [2] I Cor. iii, 3. — [3] Prov. xiii, 10. — [4] Id. xvii, 11. — [5] Jacobi i, 26. — [6] Id. iii, 5, 6.

cum ea in pace vivere poterit. Rixosa lingua[056] veneno est plena : quæ si non fuerit castigata, A omnes socios suos perducet ad scandala. Soror venerabilis, ergo bonum est tibi ut prohibeas linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum.

48. Considera unde venisti, et ad quid venisti. De mundo existi, et ad castra Dei, hoc est, ad monasterium fugisti : divitias sæculi postposuisti, et ad cœlestes divitias promerendas venisti; et ideo paupertatem elegisti. Gratis paupertatem elegisti, et ideo oblivioni debes tradere omnia quæ propter Deum reliquisti. Cave ergo ne velis aliis te præferre : quanto major es, B tanto te humilia in omnibus : dimitte conventicula conspirationis et detractionis : fuge murmurationes et susurrationes : susurrationes non audias. Murmurationibus aurem tuam non præbeas, separa aures a detrahentibus, quasi a serpentibus. Fuge detrahentes; quasi serpentes detrahentes infundunt venenum mortiferum in auribus se audientium. Qui detrahit, et qui detrahentem libenter audit, uterque peccat. Non solum ille qui detrahit peccat, sed ille qui voluntarie detrahentem audit. Honesta virgo, audi ea quæ dicit perfectus vir in Christo : *Non sedi cum concilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus* C *non introibo*[1]. Tu ergo cum concilio vanitatis non sedeas, et cum mala loquentibus non commiscearis. Non contendas in ulla causa : in nulla causa decertare studeas. Contentio lites parit, contentio pacem cordis exstinguit, contentio rixas gignit, contentio jurgia seminat, contentio faces odiorum accendit, contentio concordiam rumpit, contentio conturbat oculum mentis, sicut ait David : *Turbatus est a furore oculus meus*[2]. Igitur, amabilis in Christo soror, moneo te, ut in ulla causa non contendas. Non contendas pro cibo, neque pro potu, neque pro vestimento : sed accipe de manibus præposita- D rum tuarum ea quæ tibi dederint, sine murmuratione; quod a præpositis tuis tibi fuerit ministratum, sine murmuratione accipe. Si soror tua meliora vestimenta accepit, quam tu accepisti, non sit tibi curæ. Si præposita tua dederit tibi vile vestimentum, et sorori tuæ dederit pretiosum, de hoc non murmures. Sive meliora vestimenta sororibus tuis fuerint, et tu acceperis viliora, super hoc non contendas.

49. In nulla temporali causa eligas meliora, in transitoriis rebus meliora non quæras, in rebus mundi meliora non concupiscas. Quare? Quia non venisti ad divitias, sed ad paupertatem : non venisti ad monasterium, ut divitias terrenas habeas, sed ut virtutes spirituales acquiras : non venisti ad claustrum, ut in vestimentis pretiosis resplendeas, sed ut in simplicitate Deo servias : non venisti ad Ordinem, ut ante oculos hominum in vestibus gloriosa appareas, sed ut per humilitatem Deo placeas : non venisti ad sanctam congregationem, ut voluntatem tuam compleas, sed ut voluntati alienæ obedias, et pro Deo omnia terrena despicias. Alioquin melius tibi fuerat in domo patris tui remanere, quam in monasterio pretiosa vestimenta quærere : melius tibi fuerat in domo parentum tuorum habere solatium, quam inter ancillas Dei pro terrenis et transitoriis rebus movere scandalum : melius tibi fuerat in terra tua commorari, quam in domo Dei pro temporalibus rebus contendere, aut litigare, aut murmurare. Igitur, charissima, sicut superius dixi, in nulla causa decertare studeas, nisi ut soli Deo placeas. Amen.

XVIII. — De disciplina.

50. Sapientissimus Salomon ait : *Audi, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo*[3]. *Tene disciplinam, et ne dimittas eam. Custodi illam, quia ipsa est mater tua*[4]. *Accipe disciplinam, et noli abjicere eam*[5]. *Qui odit castigationes, stultus est*[6]. *Qui increpationes relinquit, multum errat. Qui disciplinam despicit, peccat. Qui custodierit disciplinam, inveniet vitam. Qui vero disciplinam noluerit custodire, inveniet mortem*[7]. *Egestas et ignominia erit illi qui deserit disciplinam. Qui acquiescit castiganti, gloriabitur*[8]. *Stultus irridet disciplinam patris sui. Qui autem custodit increpationes, sapiens est*[9]. Plus proficit cogitatio linguæ apud prudentem, quam centum plagæ apud stultum. *Vir sapiens et disciplinatus non murmurabit adversus eum qui castigat illum*[10]. Tamen castigatio debet esse moderata. Unde beatus Ambrosius : « Leviter castigatus exhibet » reverentiam castiganti : qui vero crudeliter

[1] Psal. xxv, 4. — [2] Psal. vi, 8. — [3] Prov. i, 8, 9. — [4] Id. iv, 13. — [5] Id. viii, 10, 33. — [6] Id. xii, 1. [7] Id. x, 16, 17. — [8] Id. xiii, 18. — [9] Id. xv, 5. — [10] Eccli. x, 28.

» castigatur vel increpatur, nec increpationem » suscipit, nec salutem. » Blanda pietate sunt portandi, qui pro sua infirmitate non possunt increpari.

51. Pro diversitate peccantium alii portandi sunt, alii castigandi, quia modus est diversus peccatorum. Prælati Ecclesiæ portare debent subditos suos quos corrigunt, et corrigere quos portant. Hinc Salomon in basibus templi Domini imaginem leonis et bovis, et Cherubim opere sculptorio fecit pingi. Quid aliud designant bases in templo [1], nisi prælatos in Ecclesia? Quicumque sollicitudinem regiminis suscipiunt, tanquam bases portant onus superpositum. Cherubim Plenitudo scientiæ interpretatur. In basibus Cherubim monstratur, quia prælati Ecclesiæ pleni debent esse cœlestis scientiæ. Per leonem terror severitatis figuratur; per bovem vero patientia mansuetudinis ostenditur. Itaque in basibus neque leones sine bobus, neque boves sine leonibus exprimuntur : quia prælati Ecclesiæ aliquando rigide, aliquando cum dulcedine, aliquando cum asperitate, aliquando verbis, aliquando flagellis debent subjectos suos corrigere ; quia ille qui blandis verbis castigatus non corrigitur, necesse est ut acrius corrigatur et arguatur. Cum dolore enim abscindenda sunt vulnera, quæ leviter sanari non possunt. Qui secreto admonitos de peccato corrigi negligit, publice est arguendus : et vulnus quod occulte sanari nequit, manifeste debet emendari. Palam sunt arguendi qui palam nocent; ut dum aperta objurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerunt, corrigantur : ut dum unus corripitur, cæteri emendentur. Melius est ut pro multorum salvatione unus condemnetur, quam per unius licentiam multi periclitentur. Etiam beatus Gregorius ait : « Sunt multi, qui » verba increpationis audiunt, et ad pœnitentiam » tiam redire contemnunt. » Unusquisque audiat de regno Dei quod diligat; audiat de inferno quod timeat : ut si per amorem ad regnum non venit, saltem per timorem veniat. Verba sunt Isidori : Justi benigne suscipiunt castigationem, quando de suis culpis arguuntur.

52. Soror charissima, disciplina est emendatrix, quæ non est vilipendenda : et ideo debemus prælatos nostros diligere, et verba eorum benigne suscipere, qui per increpationes et castigationes suas auferunt a nobis proprias voluntates, et mundi cupiditates. Unde in Canticis canticorum de eisdem prælatis Ecclesia vel quælibet fidelis anima dicit : *Invenerunt me custodes qui custodiunt civitatem : percusserunt me, et vulneraverunt me; tulerunt mihi pallium meum custodes murorum* [2]. Per custodes civitatis intelligimus prælatos, qui statum sanctæ Ecclesiæ custodiunt, qui etiam animam fidelem inveniunt : eamque suis prædicationibus et exhortationibus atque minis percutiunt, et amore charitatis Christi vulnerant. Nec solum hoc sufficit eis, sed etiam pallium ei tollunt : id est, omnem terrenam delectationem, atque substantiam temporalem ab ea auferunt, et eam nudam peccatis ac spoliatam divitiis ad regnum cœlorum transmittunt. Igitur, soror mihi in Christo dilecta, valde dignum est ut prælatos nostros quasi patres diligamus, ut ab eis disciplinam nostræ salutis libenter suscipiamus, secundum consilium David dicentis : *Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa* [3]. Ergo si de via justa nolumus perire, necesse est nos disciplinam suscipere. Si ille qui disciplinam non suscipit, de via justa peribit; procul dubio in via justa confirmatus erit, qui disciplinam suscipit. Nunc ergo, soror venerabilis, moneo te ut libenter suscipias disciplinam, ut ab ira Dei libereris, et in via justa confirmeris. Multas age gratias illi qui castigaverit te : illi qui increpaverit te, gratias repende. Si abbatissa vel priorissa pro salute tua increpaverit te, non contristeris : cum monstraverit tibi viam salutis tuæ, suscipe doctrinam illius gratis : quando aliquis monstraverit tibi causam tuæ salutis, tu non sis rebellis. Dilige eas quæ te reprehendunt de tuis transgressionibus : ama eas quæ te castigaverint de tuis negligentiis : quasi matres dilige eas quæ te reprehendunt de tuis transgressionibus. Castigantibus injuriam non respondeas. Increpantibus te contumeliam non dicas : mala pro bonis non reddas. Adversus bona consilia non respondeas jurgia. Adversus bona verba non respondeas mala. Quare? Quia qui diligit disciplinam, diligit sapientiam. Ergo et tu si disciplinam dilexeris; sapiens eris. Prudens eris, si increpationes patienter sustinueris : patiens eris, si humiliter castigationes portaveris.

53. Honesta virgo, ideo a Domino et a prælatis nostris in hac vita corripimur, ut non cum

[1] III Reg. VII. — [2] Cantic. V, 7. — [3] Psal. II, 12.

hoc mundo damnemur. Multo melius est nobis [858] in hac vita a prælatis nostris pro negligentiis corripi, quam in futura vita damnari. Melius est nobis in hoc sæculo a præpositis nostris pro transgressionibus et culpis castigari, quam in futuro sæculo puniri. Amabilis mihi in Christo soror, melius est tibi manu abbatissæ flagellis cædi, quam in inferno pœnas pati : melius est tibi manu abbatissæ vel priorissæ flagellari in hac vita, quam in inferno cruciari in futuro : melius est tibi manu abbatissæ flagellis verberari, quam in inferno torqueri : melius tibi est in hoc mundo de manu abbatissæ vel priorissæ sustinere flagella, quam pati æternas pœnas in gehenna : melius est tibi manu abbatissæ vel priorissæ temporaliter affligi virgulis, quam cremari æternis incendiis. A quibus te dignetur liberare ille qui te redemit suo pretioso sanguine. Amen.

XIX. — De obedientia.

54. Soror charissima, audi verba Pauli apostoli : *Non est potestas nisi a Deo. Quæ autem sunt ordinata, a Deo ordinata sunt. Ideoque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*[1]. Ergo non debemus contemnere potestates, sive mundi sint, sive Ecclesiæ, quia omnes a Deo ordinatæ sunt. Igitur quando per inobedientiam prælatis nostris contradicimus, Deo injuriam facimus : quando per superbiam et inobedientiam prælatis nostris rebelles sumus, contra Dei præcepta facimus : quando prælatis nostris contumaces sumus atque inobedientes, Deum contemnimus, qui dicit, *Qui vos audit, me audit*[2] : id est, Qui vobis est obediens, mihi obediens est; et qui vos despicit, me despicit. Soror dilecta mihi in Christo, ergo qui prælatum suum despicit, Deum despicit : et qui prælatum suum honorat, Deum honorat : et qui obediens est prælato suo, obediens est Deo. Hanc virtutem, scilicet obedientiam, laudat Samuel propheta dicens : *Melior est obedientia, quam sacrificium, et obedire magis quam offerre adipem arietum : quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere*[3], id est, nolle obedire. Maria soror Aaron per superbiam et inobedientiam murmuravit contra Moysen fratrem suum, et statim percussa est lepra[4]. Maria quæ contra Moysen fratrem suum, id est, prælatum, murmuravit per inobedientiam et rebellionem, significat animam cujuslibet hominis qui murmurat contra prælatum suum, cui non vult obedire, nec præcepta salutis accipere. Et quia non vult per obedientiam præcepta sui prælati suscipere, lepra peccatorum percutitur atque fœdatur. Etiam Core, Dathan et Abiron, qui contra Moysen et Aaron per superbiam et contumeliam atque inobedientiam insurrexerunt, statim pro sua præsumptione pœnas sustinuerunt[5], sicut scriptum est in Psalmo, *Aperta est terra, et deglutivit Dathan, et operuit super congregationem Abiron :* et iterum, *Exarsit ignis in synagoga eorum, flamma combussit peccatores*[6]. Nam et Ozias rex cum per superbiam et inobedientiam, atque contumaciam thuribulum accepisset, et contra legem Dei sacrificare voluisset, a Deo est lepra percussus, atque maculatus in fronte[7]. Nam et Saül rex quia inobediens fuit, regnum perdidit, et in manibus inimicorum suorum cecidit[8]. Etiam Jonas propheta per inobedientiam fugit, et eum piscis absorbuit, atque in profundum maris misit[9]. Cavendum est igitur nobis, ne contra prælatos nostros per inobedientiam audeamus insurgere, ne Dominus per eos velit nos, quia vice sua fungitur, aspere visitare.

55. Venerabilis soror, pro salute nostra posuit Deus prælatos in Ecclesia, ut nobis provideant, ut Deo pro nobis rationem reddant; atque nos ne mala faciamus custodiant. Unde Paulus apostolus : *Obedite præpositis vestris, et subjacete eis : ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris*[10]. Prælati debent custodire ac regere gregem dominicum magna vigilantia ac sollicitudine : de quibus in Canticis canticorum legitur, *Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel; omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi : uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos*[11]. Verus Salomon Christus esse intelligitur, quia revera pacificus est, qui pacem inter Deum et hominem reformavit. Lectulus vero Salomonis congregatio est fidelium, in qua Deus habitat et requiescit. *Lectulum* vero *Salomonis sexaginta fortes ambiunt*, scilicet prælati, qui defendendo, castigando, increpando, corripiendo, admonendo

[1] Rom. XIII, 1, 2. — [2] Luc. X, 16. — [3] I Reg. XV, 22, 23. — [4] Num. XII. — [5] Id. XVI. — [6] Psal. CV, 17, 18. — [7] II Paralip. XXVI. — [8] I Reg. XV. — [9] Jonæ I, et II. — [10] Hebr. XIII, 17. — [11] Cantic. III, 7, 8.

circumeunt et custodiunt Ecclesiam Dei contra vitia, et contra inimicos visibiles atque invisibiles. Qui ideo *fortes* esse dicuntur, quia prælati sanctæ Ecclesiæ perfecti sunt in observatione mandatorum Dei: *omnes tenentes gladios;* id est, spirituale verbum, quia prædicando vitia subditorum debent reprimere. *Ad bella* sunt *doctissimi,* quia necesse est ut ad bella spiritualia sint instructi. *Uniuscujusque ensis super femur suum.* Prælati sanctæ Ecclesiæ super femur enses tenent, quia prius in se, et tunc in sibi subjectis vitia debent resecare. Et hæc omnia faciunt *propter timores nocturnos:* id est, propter occultas insidias malignorum spirituum, qui nocte hujus sæculi maxime insidiantur sanctis prælatis, ut illis deceptis, lectulum Salomonis, id est, congregationem servorum Dei fœdare ac maculare possint.

56. Soror charissima, ideo hæc dixi tibi, ut cognoscas quam devote, quamque humiliter debemus prælatis nostris obedire. Obedientia sola virtus est quæ virtutes cæteras menti inserit, insertasque custodit: de qua Salomon ait, *Melior est obedientia quam victimæ* [1]; quia per victimas aliena caro mactatur, per obedientiam vero propria voluntas religatur. Unde *vir obediens loquitur victorias* [2], quia qui pro Domino alienæ voci humiliter obedit, semetipsum in corde superat. Adam in infernum cecidit [a], quia inobediens fuit: Christus vero ad cœlum ascendit, quia usque ad mortem Deo Patri obedivit [3]. *Sicut per inobedientiam* Adæ *peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam* Christi *justi constituti sunt multi. Et sicut propter peccatum* Adæ *omnes homines sunt in condemnationem mortis, ita per justitiam* Christi *omnes homines in justificationem vitæ* [4]. Et iterum: Sicut inobedientia primi parentis generavit mortem, ita obedientia Christi generavit vitam [5]. Igitur, soror dilecta, si pro Christo fueris obediens tuis prælatis, cum Christo regnabis in cœlis. Contra matrem tuam, id est abbatissam vel priorissam, nunquam verbum asperum dicas. Prælatis tuis nunquam rebellis existas, præpositis tuis in nulla causa contradicas. Venerare autem homines melioris scientiæ, ac melioris vitæ. Venerare unumquemque hominem pro suæ merito sanctitatis. Majori gradui

859 reverentiam tribue competentem. Secundum
A dignitatem unicuique homini tribue honorem. Superiori gradui æqualem te non exhibeas. Senioribus præsta obedientiam, et famulare humiliter imperiis eorum. Cede auctoritati majorum, defer digna servitia majoribus. Esto cunctis obediens in bonis præceptis. O sponsa Christi, ita obedias homini, ut non offendas voluntatem Dei. In malis operibus nunquam sis obediens. Non obedias illi qui male tibi facere mandaverit: malum facere jussa non consentias. Noli obedire in malo cuiquam potestati, etiamsi pœna compellat, si supplicia immi-
B neant, si tormenta occurrant. Melius est mortem pati, quam mala jussa implere: melius est ab homine jugulari, quam æterno judicio damnari. Neque enim est sine culpa, qui ut malum fieret obedivit. Igitur, soror venerabilis, esto obediens usque ad mortem, et dabit tibi Deus coronam vitæ. Amen.

XX. — De perseverantia.

57. Soror charissima, audi beatum Hieronymum dicentem: « Non quæruntur in Christianis initia vel exordia, sed finis et perse-
C » verantia. » Paulus apostolus male cœpit, sed bene finivit: Judas vero Scarioth bene cœpit, sed male finivit. Laudatur initium Judæ, sed finis vitæ illius condemnatur. Unde beatus Gregorius: « Fructus boni operis perseverantia » est. Incassum bonum agitur, si ante terminum » vitæ deseratur. » De hoc etiam beatus Isidorus ait: « Non judicat Deus hominem de præterita » vita, sed de suo fine. » Unusquisque enim in die mortis suæ justificabitur, aut condemnabitur: unde scriptum est, *Ubi te invenero, ibi te judicabo.* Etiam beata Magdalena ideo Christum resurgentem prima meruit videre, quia eum
D requirendo perseveravit [6]. Unde etiam in Canticis canticorum dicitur: *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea* [7]. Moneo ergo te, honesta virgo, ut quæras eumdem Jesum Christum sponsum tuum in lectulo tuo, id est, in requie mentis, atque quietæ contemplationis. Per noctes quære eum, hoc est, in hac vita, ad eum suspirando, eumque desiderando, ut eum perfecte in futura vita invenire

[1] Eccle. IV, 17, et I Reg. XV, 22. — [2] Prov. XXI, 28. — [3] Philipp. II, 8, 9. — [4] Rom. V, 19, 18. — [5] I Cor XV, 22. — [6] Joan. XX. — [7] Cantic. III, 1.

[a] Intellige quoad culpam seu debitum peccati; alias de salvatione Adami constans est Patrum sententia.

possis, ac videre regnantem eum in Patris solio. [840] Sine intermissione quære eum bene vivendo, A ut faciem ejus merearis videre in cœlesti regno. Rogo, Christi sponsa, ut dicas cum David propheta : *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum; quando veniam et apparebo ante faciem Domini* [1]? Vere anima tua Deum sitit, si eum super omnia diligit. Vere anima tua Deum sitit, si pro amore illius despicit omnia terrena. Vere anima tua Deum sitit, si eum in dextera Patris regnantem concupiscit. Etiam idem propheta nos admonet, dicens, *Quærite Dominum et confortamini, quærite faciem ejus semper* [2]; id est, in prosperitate et angustia, in paupertate B et abundantia, in infirmitate et in sanitate, in juventute et in senectute. Debemus Deum quærere tota mente, tota intentione, ut ab eo mereamur confirmari in sancta conversatione, et ut illum mereamur invenire ac videre in cœlesti regno. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, quia non nisi casto corpore ad cœlos poterunt sublevari in die resurrectionis, nec poterunt videre gloriam divinæ majestatis, nisi illi qui sunt mundo corde.

58. Soror dilecta, mihi crede, quia non otiosis et vagantibus dabitur regnum cœlorum, sed quærentibus, et petentibus, atque pulsantibus : C sic enim ait Dominus, *Petite, et accipietis : quærite, et invenietis : pulsate, et aperietur vobis* [3]. Petenda est ergo janua regni orando; quærenda, bene vivendo; pulsanda, in Dei servitio perseverando. Non sufficit bona incipere, nisi etiam quisque studeat ea quæ bene inchoavit, usque ad finem vitæ perducere : quia melius est viam justitiæ non cognoscere, quam post cognitionem retrorsum converti [4]. Unde Dominus in Evangelio : *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei* [5]. Igitur, soror venerabilis, necesse est ut per desiderium æternæ beatitudinis pul- D semus quotidie aures Dei omnipotentis, nec deficiamus a bonis quæ incœpimus, priusquam illo aperiente mereamur de carcere mortis hujus eripi, et ad portam cœlestis patriæ pervenire. Soror in Christo amabilis mihi, bonum est perseverare in servitio Dei; quoniam qui de monasterio ad sæculum revertuntur, plus quam carbones nigri efficiuntur. Qui de monasterio ad sæculum descendunt, efficiuntur nigri sicut carbones frigidi. Quare? Quia per torporem mentis ab igne charitatis Dei sunt mortui et exstincti. Unde beatus Isidorus : « Qui de bona » vita ad malam revertuntur per cupiditatem » mundi, sunt contenebrati, et nigredine vitio» rum sunt fœdati et fuscati, atque lucernæ » claritatis Dei sunt extranei. Qui de monasterio » ad sæculum fugiunt, a societate Angelorum » separantur, et dæmonibus sociantur. Qui san» ctam congregationem relinquunt, et ad sæcu» larem vitam descendunt, a societate Dei elon» gantur, atque dominio diaboli subjugantur. »

59. Soror in Christo amantissima, considera quid fecisti. Quotidie reduc ad memoriam unde venisti, et ad quid venisti, et quare venisti. Tu propter Deum omnia quæ in hoc mundo sunt, reliquisti ac despexisti, et pro amore illius monasterium elegisti. Tu regnum cœlorum comparasti, et te ipsam in pretium illius tradidisti. Stude ergo cum summa vigilantia, ut non perdas regnum quod comparasti, sed ut habere possis in perpetuum quod desiderasti et optasti. Cave ne perdas regnum, pro quo temetipsam dedisti pretium. Audi Paulum apostolum dicentem : *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit* [6]. Ille laborat legitime, qui in bonis operibus perseverat usque ad diem mortis suæ. Ille certat legitime, qui in servitio Dei perseverat sine fraude et simulatione. Ille Deo digne servit, qui bonum opus quod cœpit, usque ad consummationem perducit. Ille in bonis operibus bene desudat, qui ea quæ bene inchoavit, consummat. Unde Ecclesia de suis membris in Dei servitio perseverantibus in Canticis canticorum, dicit : *Ligna domorum nostrarum cedrina, laquearia vero cypressina* [7]. Domus Ecclesiæ sunt conventicula fidelium Deo servientium, atque in his quæ Dei sunt perseverantium. Cedrus itaque atque cypressus arbores sunt imputribilis naturæ, et signant sanctos Dei, qui infatigabili atque immarcessibili desiderio Conditoris sui flagrant, et in bonis operibus usque ad consummationem vitæ perseverant. Igitur, venerabilis virgo, et tu esto cypressus in domo Dei, in bona vita perseverando. Etiam in domo Dei cedrus eris, si de te exemplum bonæ vitæ dederis, atque odorem bonæ conversationis sociabus tuis.

60. Virgo prudens, ideo hæc dixi, ut tota

[1] Psal. XLI, 3. — [2] Psal. CIV, 4. — [3] Matth. VII, 7, et Luc. XI, 9. — [4] II Petr. II, 21. — [5] Luc. IX, 62. — [6] II Tim. II, 5. — [7] Cantic. I, 16.

mente despicias amorem sæculi : ideo hæc dixi, 841
ut nunquam velis religiosam vitam relinquere, A
et sæcularem requirere : ideo hæc dixi, ut nunquam velis monachalem vitam deserere, et sicut canis ad vomitum redire ad sæculum. Moneo te, ut in monasterio cunctis diebus vitæ tuæ perseveres, et ut sæcularem vitam nunquam desideres : moneo te, ut cum summo desiderio monasterium diligas, et ut toto corde sæculum postponas : moneo te, ut in omni tempore in domo Dei permaneas, et ut nunquam ad sæculum redire quæras. Quare? Quia in monasterio est vita contemplativa, in sæculo est laboriosa :
in monasterio est vita sancta, in sæculo est B
vita criminosa : in monasterio est vita spiritualis, in sæculo est vita carnalis : in monasterio est vita cœlestis, in sæculo est vita terrestris : in monasterio est vita quieta, in sæculo est vita turbulenta : in monasterio est vita pacifica, in sæculo est vita litigiosa : in monasterio est vita tranquilla, in sæculo est vita contentiosa : in monasterio est vita pacifica, in sæculo est vita jurgiis plena : in monasterio est vita casta, in sæculo est vita luxuriosa : in monasterio est vita perfecta, in sæculo est vita vitiosa : in monasterio est vita plena virtutibus, in sæculo est
vita plena vitiis : in monasterio est vita sancti- C
tatis, in sæculo est vita iniquitatis.

61. Soror reverenda, audisti bona quæ sunt in monasterio, audisti mala quæ sunt in sæculo : audisti virtutes monasterii, audisti vitia sæculi : audisti salutem monasterii, audisti perditionem sæculi : audisti vitam, audisti mortem. Nunc igitur ecce in conspectu tuo bonum et malum; ecce ante oculos tuos perditionem animæ et salutem; ecce ante te vitam et mortem; ecce ignem et aquam [1] : extende manum tuam, et elige quod vis. Ecce via paradisi, et ecce via inferni; ecce via quæ ducit ad vitam, et ecce
via quæ ducit ad mortem : ergo ambula per D
quam volueris. Hoc solum rogo, ut eligas meliorem. — Frater mi, consilium tuum accipiam, et meliorem viam eligam. Bonum est mihi consilium accipere, et per viam quæ ducit ad paradisum, ambulare cum Dei juvamine. — Honesta virgo, quia meliorem viam eligis, Deo gratias reddo. Igitur vitam bonam quam cœpisti tenere, non deseras. Propositum bonum vitæ jam conserva omnibus diebus vitæ tuæ. Tunc erit opus tuum perfectum, si perduraverit usque in finem. Salus perseverantibus promittitur, præmium perseverantibus datur. Non est bonus qui bonum facit, sed qui incessabiliter facit. Si ergo in bonis operibus usque ad finem vitæ perseveraveris, salva eris.

XXI. — De virginitate.

62. *Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.* Soror charissima, audi quæ dico. Mente et corpore virgines non sunt fatuæ, sed prudentes : et possunt exire obviam sponso, quia habent oleum in vasis suis, id est, castitatem in mentibus. Virgines vero corpore et non mente, non sunt prudentes, sed fatuæ : nec possunt exire obviam sponso, quia non habent oleum in vasis suis, id est, non habent castitatem in mentibus. Sic ait beatus Isidorus : « Virgo corpore et non » mente, non habet præmium in remunera» tione. » Et Dominus in Evangelio de fatuis virginibus ait : *Amen dico vobis, nescio vos* [2]. Hac de causa te moneo, soror dilecta mihi, ut sis mente et corpore virgo, ut post hanc vitam merearis collocari in cœlesti thalamo a Jesu Christo cœlesti sponso. Virginitas non est jussa, sed admonita [3], quia nimis est excelsa. Duplicatum est bonum virginitatis, quia in hoc mundo sollicitudine caret sæculi, et in futuro præmium castitatis recipiet. Sine dubio qui casti perseverant et virgines, Angelis Dei erunt æquales. Virgines feliciores erunt in æterna beatitudine, Isaia testante, qui ait : *Hæc dicit Dominus eunuchis : Dabo eis in domo mea, et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit* [4]. Omne peccatum per pœnitentiam recipiet indulgentiam. Virginitas vero si labitur, nullo modo reparatur : nam quamvis quis per pœnitentiam recipiet veniam, tamen incorruptionem nunquam recipiet pristinam.

63. Soror venerabilis, nihil valet virginitas carnis, ubi non est integritas mentis. Virgines de suis meritis gloriantes, hypocritis comparantur, qui gloriam boni operis foris appetunt, quam intra conscientiam habere debuerunt. Hoc est enim in Evangelio virgines non habere oleum in vasis suis; id est, non servare in conscientia testimonium boni operis : scilicet in facie gloriari apud homines, non in corde

[1] Eccli. xv, 17, 18. — [2] Matth. xxv, 4, 12. — [3] I Cor. vii, 25, 26. — [4] Isai. lvi, 4, 5.

apud Deum. Verba sunt beati Augustini : « Nihil [842] » prodest virginitas carnis, ubi habitat iracun- A » dia mentis. » Multum distat inter puritatem virginalis animæ nulla contagione pollutæ, et eam quæ multorum libidini subjacuit. Soror venerabilis, audi beatum Hieronymum dicentem : « Nihil prodest habere carnem virgineam, » si mente quis nupserit : nihil etiam prodest » corporis virginei custodire virginitatem, si » oculos a concupiscentia noluerit refrenare. » Virginitas in corpore nihil proderit, si chari- » tas aut humilitas a corde discesserit. » Moneo igitur te, honesta soror in Christo, ut sis mente et corpore virgo. Moneo etiam te, ut ac- B cipias oleum bonorum operum tecum, atque ut ornes lampadem tuam bonis operibus, et illumines eam sacris virtutibus, ut cum clamor factus fuerit, *Ecce sponsus venit, exite obviam ei* [1]; possis occurrere Jesu Christo sponso tuo cœlesti, et ab eo collocari in cœlesti thalamo.

XXII. — De continentia.

64. Soror charissima, rogo, ut cum omni devotione audias admonitionis verba. Tricenarius numerus primus est, et significat fœdera nuptiarum. Sexagenarius numerus secundus gradus C est, et significat continentiam viduarum. Centenarius numerus tertius gradus est, qui pro virginitatis corona virginibus deputatur. Beatus Isidorus ait : « Quidam in juventute luxuriose » viventes, in senectute continentes fieri vo- » lunt : et tunc volunt castitatem servare, quan- » do eos luxuria servos habere contempsit. » Tales non habent præmium, quia non habuerunt laboris certamen. Eos vero exspectat gloria, quibus fuerunt gloriosa certamina. Castitatis enim fructus est suavitas. Castitas est pulchritudo inviolata sanctorum. Castitas est securitas mentis, et sanitas corporis. Luxuria carnem de- D bilitat, fractamque celeriter ducit ad senectutem. Longa castitas pro virginitate reputatur. Igitur, soror veneranda, amanda est pulchritudo castitatis. Continentes et caste viventes, Deo in semetipsis præparant habitaculum. Unde Apostolus : *Caste viventes templum Dei sunt, et Spiritus sanctus habitat in eis* [2]. Continentia facit hominem proximum Deo. Ibi habitat Deus, ubi permanet continentia. Castitas jungit hominem cœlo. Castitas perducit hominem ad regnum. Caste viventibus promittitur regnum cœlorum. Caste viventes habebunt hæreditatem in cœlo. Bona est castitas conjugalis; sed melior est continentia vidualis; optima vero integritas virginalis. Melior est vidua humilis, quam virgo superba. Melior est vidua cum humilitate, quam virgo cum superbia. Melior est vidua lugens peccata sua, quam virgo jactans semetipsam coram hominibus de virginitate sua. Melior est vidua plorans iniquitates suas, quam virgo extollens semetipsam de meritis suis. Non debet virgo gloriari coram hominibus de dono suæ virginitatis; quia si hoc fecerit, non habet oleum secum : exstincta est enim lampas sua. Non debet virgo despicere viduas. Virgo quæ Deo vult placere, non debet mulieres caste viventes contemnere; quia si hoc fecerit, Deo displicebit, et sibi nocebit. Virgo quæ mulieres caste viventes, et Deo servientes despicit, superbiam facit. Quare? Quia melior est peccator humilis, quam justus superbus.

65. Tu ergo, venerabilis soror, non despicias mulieres quæ de sæculo venerunt, maritos habuerunt, filios genuerunt; quia si eas despexeris, nimis ante Deum culpabilis eris. Anna prophetissa maritum habuit, sed tamen de Christo prophetavit, et eum videre meruit [3]. Et Maria Magdalena sæcularis fuit, sed tamen Christum resurgentem vidit, et Apostolorum apostola esse meruit [4]. Honesta virgo, ideo hæc dixi, ut nullo modo despicias ancillas Christi, quæ ad serviendum Deo venerunt de vita sæculari. Non debes ergo honestas feminas quæ de sæculo ad monasterium venerunt despicere, sed honorare; quia quos Deus dignatus est eligere, tu non debes contemnere. Moneo ergo te, venerabilis, ut pro amore Christi servias eis, ut diligas eas quasi matres. Soror in Christo dilecta, ideo debes eis servire quasi filia, quia Deus convertit eas ad se de sæculari vita : igitur Deo injuriam facis, si ancillas Dei despicis. Tu vero, amabilis mihi in Christo soror, non dicas, Ecce ego lignum aridum; non dicas, Ecce ego arbor infructuosa : quia si Christum sponsum tuum diligis, et times sicut debes, septem filios habes. Primus filius est verecundia; secundus, patientia; tertius, sobrietas; quartus, temperantia; quintus, charitas; sextus, humilitas; septimus, castitas. Ecce, venerabilis soror, per gratiam Spiritus sancti sine

[1] Matth. xxv, 6. [2] I Cor. vi, 19, et II Cor. vi, 16. [3] Luc. ii. [4] Joan. xx.

dolore ex incorrupto utero septem filios Christo peperisti, ut impleatur in te quod scriptum est: *Quia sterilis peperit septem* [1]. Itaque, soror amabilis in Christo, hos filios quos Jesu Christo sponso tuo genuisti, debes nutrire, fovere, lactare, reficere, confortare et castigare. Nutri eos bonis moribus, fove eos in sinu intimæ contemplationis, et da eis mammillas æternæ dulcedinis. Refice eos amore supernæ suavitatis, et conforta eos pane verbi cœlestis. Castiga eos flagellis timoris Dei, et manda eis ut non superbiant; et ut non sint leves, nec transgressores; atque ut nunquam a te discedant, nec a te separentur. Vides, soror dilecta, quod virgines principalem locum teneant in regno Dei. Et non immerito: quia enim contempserunt præsentem mundum, ideo pervenerunt ad cœleste regnum; ad quod te perducere dignetur ille in cujus servitio corpus tuum et animam tuam consecrasti. Amen.

XXIII. — De fornicatione.

66. Soror in Christo dilecta mihi, moneo te, ut cum omni devotione audias hæc verba Domini nostri Jesu Christi: *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris* [2]. Lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Lucernas in manibus tenemus, quando proximis nostris lucis exempla monstramus. Fornicatio carnis, ut ait beatus Isidorus, adulterium est. Fornicatio animæ, servitus idolorum est. Prima fornicatio tela oculorum sunt; secunda, verborum: sed qui non capitur oculis, potest resistere verbis. Omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quamvis quisque diversa turpitudinis voluptate perfruatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus regnum Dei clauditur, et homo a Deo separatur. Inter cætera septem vitia fornicatio maximum scelus est, quia per carnis immunditiam templum Dei violat; et tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Igitur, honesta virgo, si verum est quod in te Deus vivit, mortua sit in te fornicatio. Luxuria inimica est Deo, et paternæ benedictionis atque substantiæ perditio. Fornicatio non solum maculat corpus, sed et conscientiam. Qui luxuriatur, quamvis videatur vivens, tamen mortuus est. Fornicatores et 643 adulteros judicabit Deus; id est, damnabit eos. A Audi igitur, soror charissima, beati Isidori verba: « Fornicatione coinquinari deterius est » omni peccato; fornicatio major est omnibus » peccatis. Fornicatio grave peccatum est, fornicatio omnia mala superat, fornicatio gravior » est morte. Melius est mori, quam fornicari: » melius est mori, quam fornicatione maculari: » melius est mori, quam per fornicationem animam perdere. Luxuria perducit hominem ad » pœnas inferni: luxuria mergit hominem in » infernum: luxuria mittit hominem ad tartarum. »

B 67. Oculi annuntii sunt fornicationis. Visio est prima occasio fornicationis. Mens enim per oculos capitur. Per oculos intrat ad mentem sagitta amoris: visio oculorum mittit sagittas fornicationis. Igitur, in Christo soror, reprime oculos tuos, ergo subtrahe visum. Non defigas oculos tuos in speciem carnis; nullum hominem hac intentione aspicias ut eum concupiscas, nullum hominem ideo aspicias ut eum carnaliter diligas. Faciem viri non videas ut eum in malo diligas: averte oculos tuos ne videant vanitatem [3]: pulchritudinem hominis non concupiscas. Dic mihi, soror venerabilis, qualis pro- C fectus in pulchritudine carnis? nonne sicut fenum siccatur homo, et fugit pulchritudo ejus sicut umbra? Et quando mors venerit, dic, rogo, quanta pulchritudo in corpore remanebit? Cum videris totum corpus tumidum esse, et in fetorem conversum, nonne claudis nares tuas, ut non sustineas fetorem fetidissimum? Dic ergo, ubi tunc pulchritudo vultus? ubi blanda verba quæ corda audientium molliebant? ubi tunc sermones dulces qui homines lætificabant? Dic mihi, honesta virgo, ubi tunc erit immoderatus risus, et jocus turpis? ubi tunc vana et inutilis lætitia, quæ in risum homines D commovebat? Periit, ad nihilum devenit, sicut fumus evanuit: ita est consummatio pulchritudinis carnis, consummatio corporis. Cognosce ergo, soror venerabilis, quia vana est pulchritudo. Unde etiam Salomon ait: *Fallax gratia, et vana est pulchritudo* [4]. Igitur, soror in Christo amantissima, si pulchritudo carnis vana est, si pulchritudo carnis putredo est et vermis, si pulchritudo corporis cinis et terra est; cave ne ideo homines aspicias, et eorum pulchritudinem concupiscas. Quare? Quia mundus

[1] Jerem. xv, 9. — [2] Luc. xii, 35. — [3] Psal. cxviii, 37. — [4] Prov. xxxi, 30.

transit, et concupiscentia ejus. Omne quod in [843] mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum [1]. Despiciendus ergo est mundus propter Christum, cum omnibus quæ in eo sunt. Tu vero, honesta virgo, quæ propter Christum reliquisti sæculum, non debes lætari in pulchritudine hominum.

68. Te ergo moneo, soror in Christo dilecta, ut Jesum Christum sponsum tuum diligas super omnia, ut cum eo regnare possis in cœlesti curia. Certe, si plus delectat mentem concupiscentia fornicationis, quam amor castitatis, adhuc peccatum regnat in homine. Sed, si magis delectat mentem pulchritudo castitatis, quam turpitudo fornicationis, jam non regnat peccatum in homine, sed regnat justitia. Quamvis homo sit castus in corpore, tamen si luxuriosus est in mente, peccatum regnat in corde ejus. Fornicatio cordis est idolorum servitus. Est et alia fornicatio spiritualis, de qua Dominus ait : *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo* [2]. Maxime per carnis luxuriam homines subjiciuntur diabolo, magis quam per cætera vitia. Castitas est pulchritudo animæ, et per hanc virtutem coæquatur homo meritis Angelorum. Soror in Christo amabilis, crede mihi, quia multi per incuriam oculorum inciderunt in periculum animarum suarum.

69. (Interrogatio.) Frater dilecte, dic mihi, si aliquem hominem nosti per visionem oculorum deceptum? (Responsio.) O soror venerabilis, quam multos scio per visum esse deceptos et in laqueum diaboli missos! Tamen ex his quos audivi, aliquos dicam tibi. Quia Dina filia Jacob egressa est ut videret mulieres regionis, et adamavit eam Sichem atque rapuit, et virginitatem illius turpiter corrupit [3]. Et sic misera puella quia incaute vidit quod videre non debuit, honestatem ac virginitatem suam perdidit. David etiam quadam die stans in solario domus suæ, vidit mulierem, et adamavit eam : pro cujus amore commisit adulterium et homicidium, et sic deceptus factus est legis Dei reus [4]. Et quia vidit incaute quod non debuit videre, contraxit maculam omni tempore vitæ suæ. Fortissimus Samson descendit in regionem Philisthinorum, et vidit ibi mulierem atque adamavit, et in gremio illius dormivit; illa vero crines capitis ejus rasit, et tradidit eum in manibus inimicorum ejus, qui statim oculos ejus eruerunt [5] : et sic miser quia vidit quod videre non debuit, oculos perdidit, et in periculum corporis incidit. Cognosce ergo, soror dilecta, quam multi per visionem oculorum inciderunt in periculum corporum et animarum suarum. Moneo ergo te, soror in Christo amabilis, ut facias pactum cum oculis tuis, ne incaute videas quod videre non debes. Cave etiam ne mors intret per fenestram [6] oculorum tuorum ad animam tuam. Itaque, soror in Christo dilectissima, sicut jam superius dixi tibi, si te caro tua adhuc impugnat, si te adhuc luxuria tentat, si te adhuc libido invitat, si adhuc memoria fornicationis te cruciat, memoriam mortis tuæ tibi objice. Finem vitæ tuæ ante oculos adhibe, diem exitus tui propone tibi. Propone tibi futura tormenta, futurum judicium quotidie cogita; versetur ante oculos tuos imago futuri judicii. Reduc ad memoriam horribiles pœnas inferni; ardor gehennæ exstinguat in te ardorem luxuriæ; recordatio æterni judicii excludat ardorem corporis tui; flamma inferni inexstinguibilis repellat a te memoriam fornicationis. Major ardor minorem ardorem superet, major ardor minorem ardorem vincat; stridor flammarum horribilis amorem depellat libidinis. Sicut clavus clavum expellit, ita sæpe ardor gehennæ emittit foras ardorem luxuriæ. Soror venerabilis, omnipotentem Deum deprecor ut det tibi veram castitatem mentis et corporis. Amen.

XXIV. — De abstinentia.

70. Hoc est perfectum jejunium, quando noster homo exterior jejunat, interior vero orat. Oratio per jejunium facilius penetrat cœlum. Per jejunium et orationem mens hominis conjungitur Angelis, et copulatur Deo. Jejunia fortia arma sunt adversus tentationes dæmoniorum. Per jejunium et orationes vincuntur dæmones. Soror in Christo dilecta, vis scire per quid magis luxuria restringitur? — Frater mi, volo, atque ut illud mihi ostendas rogo. — Audi ergo, amabilis soror in Christo. Per jejunium fornicatio superatur, per jejunium luxuria restringitur : remota saturitate non dominatur luxuria. Abstinentia carnem superat, abstinentia carnem refrenat, abstinentia frangit motum

[1] I Joan. II, 17, 16. — [2] Matth. V, 28. — [3] Gen. XXXIV. — [4] II Reg. XI. — [5] Judic. XIV XVI. — [6] Jerem. IX, 21

libidinis, abstinentia dissolvit virtutem forni- 846 cationis. Per famem et sitim luxuria destruitur, A fames et sitis luxuriam vincunt. Mens multitudine ciborum lassata perdit vigorem orationis. Qualis est caro quæ non percipit diu cibum, talis est anima quæ assidue pascitur verbo Dei. Hieronymus sic ait : « Jejunia moderata debent » esse, ne nimis debilitent stomachum, quia » modicus et temperatus cibus corpori et animæ » est utilis. Pinguis venter non gignit subtilem » sensum. Multo melius est quotidie parum su» mere, quam raro satis comedere. Parcus ci» bus, et venter cito esuriens triduanis præfertur » jejuniis. Ille bene jejunat, qui ab omnibus B » vitiis declinat. Melior est abstinentia vitiorum » quam ciborum. Non est reputata abstinentia, » ubi fuerit ventris satietas subsecuta. » Et beatus Isidorus : « Tota die epulas in cogitatione » ruminat, qui ad explendam gulam vespere » sibi delicias præparat. Venter vacuus in ora» tione vigilare facit. Nam qui repletus est, in» fert somnum gravissimum : unde non bene » vigilare possumus, quando venter noster cibis » est repletus. »

71. Soror venerabilis, aridum porta corpus tuum propter desiderium cœlestis regni, ut impleas quod scriptum est in Psalmo : *Sitivit anima* C *mea ad Deum; quam multipliciter ei caro mea*[1]! Caro enim tunc Deum sitit, quando per jejunium abstinet et arescit. Soror in Christo amabilis, crede mihi, quia si in hac vita perfecte Deum esurieris et sitieris, ex eo in cœlesti patria satiaberis. Abstinentia vivificat, et occidit : vivificat animam, et occidit corpus. Abstinentia ædificat in anima virtutes, et destruit vitia corporis. Omni studio debemus despicere gulam ciborum; spernenda est concupiscentia escarum; cavenda est cura ventris : quando enim venter immoderate reficitur, corpus ad luxuriam excitatur. Non debemus comedere ut D venter impleatur, sed ut corpus sustentetur. Ubi venter est cibis repletus, ibi est ignis luxuriæ succensus. Corpus autem quod abstinentia frangit, ignis luxuriæ non exurit. Ille purpuratus dives, qui quotidie epulabatur splendide, quia abstinere a cibis in hoc sæculo noluit, ideo inter flammas positus guttam aquæ quæsivit, nec accipere meruit[2]. Sicut per abstinentiam omnes virtutes spirituales radicantur atque ædificantur in anima : ita et per suavitatem ciborum omnia vitia nutriuntur et confortantur in corpore. Non potest quisquam accipere perfectionem virtutum, nisi prius domuerit in se ventris gulam. Ideo tres Pueri in camino ignis non arserunt, quia abstinentes fuerunt[3]. Daniel etiam ideo liberatus est de ore leonum, quia servavit in se abstinentiam ciborum[4]. Nemo potest a semetipso tentationes dæmonum expellere, nisi refrenaverit in se appetitum gulæ.

72. (Interrogatio.) Frater charissime, rogo te ut dicas mihi qualiter debeo castigare corpus meum per abstinentiam. (Responsio.) Soror dilecta, sic debes nutrire corpus tuum, ut non superbiat; et iterum sic debes reprimere, ut non cadat : sic enim debes reficere carnem tuam, ut serviat; et sic eam debes castigare per abstinentiam, ut non pereat. Si carnem tuam supra modum affligis, civem tuum occidis : et iterum, si eam plus quam oportet reficis, inimicum tuum nutris. Charissima soror mea, hoc debes semper observare in omni abstinentia, ut non occidas carnem tuam, sed vitia. Igitur, soror mihi in Christo amantissima, per abstinentiam corpus tuum castiga : jejuna et abstine a cibis, pallida gere ora, et non rubea; facies tua non sit rubicunda, sed pallida. Aridum porta corpus tuum, et non crassum : non sit corpus tuum crassum, sed siccum. Non nutrias carnem tuam vermibus. Ita manduca ut semper esurias; ita comede ut semper habeas famem : venter tuus nequaquam impleatur cibis. Esuri et siti, abstine et aresce. Crede mihi, soror venerabilis, quia tentationes vincere non poteris, nisi corpus totum per abstinentiam castigaveris. Per cibum et potum crescit luxuria. Ciborum saturitas suscitat luxuriam carnis : luxuria semper est adjuncta saturitati. Frigus vigiliarum exstinguit luxuriæ ardorem. Maligni spiritus ibi magis intrant, ubi plus escam et potum vident. Soror in Christo amabilis, sicut dixi tibi, si perfecte vis tentationes fugere carnis, abstine non solum a cibis, sed etiam ab omnibus sæculi delectationibus, ut post hanc vitam in cœlo lætari possis cum Angelis. Amen.

XXV. — De ebrietate.

73. Soror charissima mea, audi Domini nostri Jesu Christi verba : *Attendite ne corda vestra graventur crapula et ebrietate*[5]. Paulus etiam

[1] Psal. LXII, 2. — [2] Luc. XVI. — [3] Dan. III. — [4] Id. XIV. — [5] Luc. XXI, 34.

apostolus castigando suos discipulos ait : *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*[1]. Et Salomon : *Luxuriosa res est vinum, et tumultuosa ebrietas*[2]. *Ne intuearis vinum, quando flavescit, nec cum splenduerit in vitro color ejus. Ingreditur enim blande, sed in novissimo mordebit ut coluber, et quasi serpens venenum effundit*[3]. Nullum secretum est, ubi ebrietas est. Multos exterminavit vinum, et perduxit eos ad periculum corporum et animarum. Vinum in jucunditatem creatum est, non in ebrietatem[4]. Ubicumque saturitas abundaverit, ibi luxuria dominabitur. Ventrem distentum cibis et vini potationibus irrigatum voluptas luxuriæ sequitur. Ebrietas corpus debilitat, animam illaqueat; ebrietas generat perturbationem mentis, ebrietas auget furorem cordis, ebrietas nutrit flammam fornicationis, ebrietas ita alienat mentem, ut homo nesciat semetipsum : homo ebrius est ita a semetipso alienus, ut nesciat ubi sit. Plerisque laus est multum bibere, et non inebriari : quos propheta increpat, dicens, *Væ, qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem :* et iterum, *Væ, qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis*[5]. Etiam Joel propheta clamat, dicens : *Expergiscimini, ebrii, et flete; et ululate, omnes qui bibitis vinum in dulcedine*[6]. Non dicit, Qui bibitis vinum in necessitate; sed, *qui bibitis vinum in dulcedine*, hoc est, in delectatione. Ebrietas mortale crimen est, ebrietas grave peccatum est, ebrietas inter homicidia et adulteria et fornicationes reputatur, ebrietas ejicit hominem a regno Dei, ebrietas expellit hominem a paradiso, ebrietas demergit hominem in infernum. Noe bibit vinum, et virilia quæ per sexcentos annos celaverat, nudavit[7]. Etiam Loth vino inebriatus dormivit cum filiabus suis, nec tamen peccatum sensit, quia alienatus a semetipso fuit[8]. Cogita ergo, soror dilecta, quantum sit detestanda et fugienda ebrietas ab omnibus servis Dei.

74. (Interrogatio.) Frater mi, est peccatum bibere vinum? (Responsio.) Venerabilis soror, non est peccatum bibere vinum temperatum, id est, cum sobrietate. Sic enim ait Paulus apostolus Timotheo discipulo suo : *Modicum vinum bibe propter stomachum tuum, et frequentes infirmitates tuas*[9]. Audi etiam quid Salomon dicat : *Vinum cum mensura potatum, sanitas est animæ et corporis*[10]. Vinum intemperatum venenum est. Vinum sine mensura superat mentem, per multum vinum gravatur mens : per vinum luxuria crescit, per vinum luxuria excitatur, per multum vinum luxuria nutritur. Vinum enim nobis Deus ad lætitiam cordis dedit, non ad ebrietatem donavit. Igitur, honesta virgo, bibamus non quantum gula quærit, sed quantum necessitas requirit. Caveamus igitur, ne illud quod Deus ad medelam nobis corporis tribuit, vitio gulæ deputemus : caveamus ne vinum quod Deus nobis dedit ad salutem corporum, in usum vertamus vitiorum : caveamus ne medicinam carnis in vitium convertamus ebrietatis. Multi per vinum a dæmonibus capti sunt, nec est aliud ebrietas quam manifestissimus dæmon. Tu ergo, soror in Christo amabilis, bibe vinum temperatum, et erit tibi sanitas corporis, et lætitia mentis. Bibe vinum cum sobrietate, et auferet a te pigritiam atque desidiam, et in Dei servitio te faciet sollicitam atque devotam. Quare? Quia vinum temperate potatum facit hominem ad orationem sollicitum, et in Dei servitio acutum. Igitur, soror charissima, si me quasi fratrem tuum audieris, et hæc omnia sicut dixi feceris, sapiens eris.

XXVI. — De peccato.

75. Soror charissima, audi Dominum in Evangelio dicentem : *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati*[11]. Duobus modis committitur peccatum; nempe aut amore cupiditatis, aut metu timoris : dum homo vel vult habere quod concupiscit; vel cum timet ne incurrat malum quod metuit. Quatuor modis committitur peccatum in corde, quatuor etiam modis perpetratur in opere. Committitur peccatum in corde, suggestione dæmonum, delectatione carnis, consensione mentis, defensione elationis. Committitur etiam in opere aliquando latenter, aliquando publice, aliquando consuetudine, aliquando desperatione. Istis modis ergo et corde peccamus, et opere perpetramus peccatum. Tribus modis peccatum committitur; videlicet per ignorantiam, per infirmitatem,

[1] Ephes. v, 18. — [2] Prov. xx, 1. — [3] Id. xxiii, 31, 32. — [4] Eccli. xxxi, 35. — [5] Isai. v, 22, 11. — [6] Joel i, 5. — [7] Gen. ix, 21. — [8] Id. xix, 32-36. — [9] I Tim. v, 23. — [10] Eccli. xxxi, 36. — [11] Joan. viii, 34.

et per industriam, id est, scienter. Per ignorantiam peccavit Eva in paradiso, sicut ait Apostolus : *Vir non est seductus, sed mulier fuit seducta*[1]. Ergo Adam peccavit per industriam, Eva vero per ignorantiam. Qui vero decipitur, ignorat quid[a] consentiat. Per infirmitatem peccavit Petrus, quando per timorem ancillæ Christum negavit[2]. Gravius est peccare per infirmitatem, quam per ignorantiam; sed multo est gravius peccare per industriam, quam per infirmitatem. Gravius etiam peccat qui in publico delinquit, quam qui in abscondito. Dupliciter peccat qui in publico peccat, quia et peccat, et aliis peccare demonstrat.

76. Jam quædam pars justitiæ est hominem suam iniquitatem cognoscere, et de peccatis propriis in semetipso verecundiam habere. Melius est hominem non peccare propter amorem Dei, quam propter timorem inferni. Melius est etiam non peccare, quam peccatum emendare. Omnis peccans superbus est. Faciens enim vetita, contemnit divina præcepta. Audi ergo, soror charissima, quæ dico, audi quæ moneo : per unum malum pereunt multa bona. Custodi animam tuam a peccato : qui in uno peccavit, factus est omnium reus; per unum peccatum multæ justitiæ pereunt. Non declines cor tuum in hoc quo delectatur corpus. Non des animam tuam in potestate carnis; non consentias carnali delectationi. Soror venerabilis, si secundum carnem vixeris, morieris. Munda ergo conscientiam tuam ab omni peccato : sit mens tua pura, sit etiam corpus tuum ab omni iniquitate purgatum : sit corpus tuum immaculatum, macula peccati in corde tuo non remaneat. Non potest corpus corrumpi, nisi prius fuerit corruptus animus. Si anima labitur, statim corpus ad peccandum paratum est. Anima præcedit carnem, in crimine anima prima vadit ad peccandum. Nihil potest corpus facere nisi quod voluerit animus. Munda ergo cor tuum ab iniquitate, et caro tua non peccabit.

77. (Interrogatio.) Frater mi, rogo ut dicas mihi, si anima hominis peccatoris est fœda, et nigra : vel si anima justi hominis est pulchra aut formosa. (Responsio.) Soror in Christo dilecta, tria sunt in hoc mundo nigriora et deteriora omni malo : videlicet anima peccatoris perseverans in peccato, quæ est plus nigra quam corvus; et mali angeli qui eam rapiunt in die 848 mortis ejus; et infernus in quo jactatur. Non sunt fœdiora vel nigriora his tribus in hoc mundo. Iterum tria sunt quibus non sunt meliora : anima videlicet justi hominis perseverans in bonis operibus, quæ est pulchra sicut sol; et sancti Angeli qui eam suscipiunt in die mortis suæ; et paradisus in quo collocatur. His tribus non sunt meliora in creaturis. Angeli sancti præsentant animam justi hominis ante Deum, dicentes : *Ecce quem elegisti, Domine, et assumpsisti; semper habitavit in atriis tuis*[3]. Soror in Christo amabilis, si mentem tuam ab omni iniquitate mundaveris, et in servitio Dei, sicut promisisti, perseveraveris, sine dubitatione in cœlesti thalamo cum Jesu Christo sponso tuo lætaberis. Amen.

XXVII. — De confessione peccatorum et pœnitentia.

78. Tunc homo incipit esse justus, quando de peccatis suis propriis incipit accusare se ipsum : unde scriptum est, *Justus in principio accusator est sui*[4]. Nihil autem pejus quam culpam cognoscere, nec deflere. Omnis peccator duobus modis debet flere peccata sua : uno, quia per negligentiam bonum non fecit; altero, quod per audaciam malum commisit. Bonum, quod debuit facere, non fecit; et malum quod non debuit facere, fecit. Ille homo digne agit pœnitentiam, qui præterita peccata plangit, et iterum plangenda non committit. Nam qui plangit peccatum, et iterum facit peccatum, quasi si quis lavet laterem crudum; qui quanto amplius laverit, tanto amplius faciet lutum. Sic quando homo peccare potens pœnitet, et vitam suam vivens ab omni crimine corrigit, sine dubitatione quando ei mors advenerit, ad æternam perveniet requiem. Qui autem male vivit, et in morte pœnitentiam agit, sicut damnatio illius est incerta, ita et remissio illius est dubia. Qui ergo securus cupit esse in morte de indulgentia, in sanitate pœnitentiam agat, et in sanitate peccata sua lugeat. Igitur quia miseratio Dei occulta est, sine intermissione flere necesse est. Soror charissima, audi beati Isidori verba : « Non oportet pœnitentem de peccatis suis » habere securitatem. » Quare? Quia securitas negligentiam parit, negligentia vero sæpe hominem incautum ad priora peccata reducit.

79. Nunc ergo, soror charissima, accipe con-

[1] I Tim. II, 14. — [2] Matth. XXVI. — [3] Psal. LXIV, 5. — [4] Prov. XVIII, 17.

[a] Alias, *quod*.

silium meum, et dum potes, vitam tuam emenda. Dum Deus dat tibi licentiam, peccata tua manifesta; dum datur tibi spatium, peccata tua plora: dum potes, pœnite; dum potes, peccata tua confitere: dum adhuc vivis, peccata tua luge. Morientium vocatio, tua sit emendatio. Dum potes, mala quæ fecisti emenda: dum potes, a peccato et vitio te trahe: dum tempus est, clama ad Deum pro te: dum adhuc vivis in corpore, tibi indulgentiam peccatorum tuorum acquire: priusquam dies mortis adveniat tibi, pœnitentiam age: antequam puteus te absorbeat, pœnite: priusquam infernus te rapiat, peccata tua luge: priusquam in profundum inferni mergaris, negligentias tuas plange; ubi jam non est locus indulgentiæ, ubi jam non est lætitia, non pœnitendi licentia, ubi jam non est licentia emendationis, ubi jam non est locus confessionis. Quare? Quia in inferno nulla est redemptio. Quamvis sis peccatrix, tamen per pœnitentiam habebis veniam. Nulla tam gravis est culpa, quin per pœnitentiam habeat veniam. Desperatio auget peccatum, desperatio major est omnibus peccatis, desperatio pejor est omni peccato. Igitur, soror dilecta, certissime crede quia est spes in confessione: nullo modo dubites, nullo modo de misericordia Dei desperes. Habeto fiduciam in confessione de bonitate Dei. — Frater charissime, bene dicis, bonum das mihi consilium.

80. Heu me peccatrix, heu me misera! in tantis peccatis, in tantis criminibus, in tantis negligentiis cecidi! quid primum plangam, quid primum plorem, quid primum lugeam? Ego misera, quem luctum primum sumam? ego indigna, quas lacrymas prius fundam? Memoria non sufficit referre gesta tantorum criminum. O lacrymæ, ubi vos subtraxistis? o lacrymæ, ubi estis? ubi estis, fontes lacrymarum? movemini, obsecro, ad fletum meum: fontes lacrymarum, fluite super faciem meam, rigate maxillas meas, date mihi planctum amarum. Succurre mihi, Deus meus, antequam moriar, antequam mors præveniat, antequam me infernus rapiat, antequam me flamma comburat, antequam me tenebræ involvant. Subveni mihi, Deus meus, priusquam ad tormenta perveniam, priusquam me devoret ignis gehennæ, priusquam sine termino crucier in inferno. Deus meus, quid faciam cum venerit tremendum judicium tuum? quid respondebo, cum venerit examen judicii tui? quid dicam, ego misera et peccatrix, cum

849 præsentata fuero ante tribunal Christi? Væ diei illi in quo peccavi! væ diei illi quando malum feci! væ diei illi quando transgressa sum præcepta Dei. Utinam non illuxisset sol super me! utinam non fuisset ortus sol super me! O dies detestanda, dies abominanda, o dies penitus non nominanda, quæ me in hoc sæculum protulit, quæ mihi claustra ventris aperuit! melius mihi fuerat non esse in hoc sæculo natam, quam in inferno perpetuo cruciatam: melius mihi fuerat non esse genitam, quam pati æternas pœnas gehennæ: satius mihi fuerat non esse in hoc mundo procreatam, quam pati æterna mala. Flete super me, cœlum et terra; plorate me, omnes creaturæ; et quæ potestis sensum vitæ habere, lacrymas effundite super me. Peccavi enim graviter, peccavi infeliciter, peccavi miserabiliter: innumerabilia sunt peccata mea. Ut bene viverem, ultro promisi: sed bona quæ promisi, nunquam servavi. Semper ad peccatum meum redii, semper peccata mea multiplicavi, semper delicta mea iteravi, nunquam in melius mores mutavi, a malis factis nunquam cessavi.

81. Orate pro me Dominum, viri sancti; intercedite pro me ad Dominum, omnes sancti. Omnes animæ justorum, intercedite pro me, si forte misereatur mei Deus, si forte iniquitates meas auferat. O misera anima mea, quis miserebitur tui? quis consolabitur te? O anima misera! o anima, quis dabit lamentum pro te? Ubi es, custos hominum? ubi es, Redemptor animarum? ubi es, pastor bone? Cur despexisti me? cur avertisti faciem tuam a me? Deus meus, non me obliviscaris in finem. Non me deseras in perpetuum, non me deseras in potestate dæmonum. Peccatrix sum, indigna sum, tamen ad te Deum meum confugio. Tu clemens, tu pius, tu multæ miserationis. Nullum spernis, nullum detestaris, nullum recusas a misericordia. Domine, ostende in me misericordiam tuam. Obsecro, Domine, ut non deneges mihi quod misericorditer multis dedisti. Scelera mea non defendo, peccata mea non abscondo. Displicet mihi malum quod feci. Ego misera peccavi. Errorem meum confiteor, culpam meam manifesto, iniquitatem meam cognosco. Peccavi, Deus meus, propitius esto mihi peccatrici; parce malis meis, ignosce peccatis meis, indulge criminibus meis, Domine: si iniquitates observaveris, Domine, quis sustinebit? Nullus ad examen tuum, nec justitia justi secura erit: quis enim

justus qui se audeat dicere sine peccato? Nul- 830 lus homo est sine peccato, nemo est mundus a A delicto, nemo est mundus in conspectu tuo, ecce inter sanctos nemo est immaculatus. Ecce qui servierunt Deo, non fuerunt stabiles, et in Angelis inventa est iniquitas : stellæ non sunt mundæ coram te, cœli non sunt mundi in conspectu tuo [1]. Si igitur nemo in conspectu tuo est sanctus, nemo immaculatus; quanto magis ego peccatrix et putredo ac vermis filia hominum, quæ bibi iniquitates quasi aquas, et multiplicavi peccata mea, quæ sedeo in pulvere, quæ habito in domo lutea, quæ terrenum habeo fundamentum? Deus meus, porrige B dexteram tuam mihi peccatrici.

82. Memorare, obsecro, Domine, quæ sit mea substantia. Memento, Domine, quia terra sum : memento quia cinis, et pulvis sum. Medicinam qua saner tribue, medicinam qua curer impende. Ego misera cecidi in foveam peccatorum meorum, ego indigna cecidi in profundum inferni. Deus meus, libera animam meam captivam ab inferno : non concludat me profundum, non absorbeat me infernus, non urgeat super me puteus os suum, abyssus non deneget mihi exitum. Ecce dies timendus jam imminet, jam venit ultima dies, jam prope est C dies mortis; nihil superest mihi nisi tumulus, nihil nisi sepulcrum : parce mihi, Domine, antequam vadam ad terram tenebrosam; subveni mihi, Deus meus, priusquam vadam ad terram miseriæ et tenebrarum [2]. Redemptor animarum, succurre mihi antequam moriar; solve vincula peccatorum meorum, priusquam ad mortem perveniam.

83. — Soror mihi in Christo dilecta, Deus misereatur tui, et dimittat tibi omnia peccata tua; Deus retribuat tibi indulgentiam tuorum delictorum; Deus indulgeat tibi quidquid peccasti; Deus te lavet ab omni peccato. Age ita- D que jam ut oportet : propone in corde tuo ut amplius non pecces, statue in corde tuo ut amplius malum non facias; cave culpas tuas iterare, non te polluas post peccatum, post luctum pœnitentiæ non redeas ad peccatum, non iterum facias quod iterum plangas. Non est pœnitens, sed irrisor, qui adhuc agit unde pœniteat : non videtur Deum deprecari humilis, sed subsannare superbus, qui adhuc malum agit unde jam pœnitentiam accepit. Unde et beatus Isidorus ait, « Inanis est pœnitentia, quam sequens coinquinat culpa : » et iterum, « Iteratum vulnus tardius sanatur. » Frequenter peccans et lugens vix meretur veniam. Esto igitur confirmata in pœnitentia : vitam bonam quam cœpisti tenere, non deseras. Salus perseverantibus datur. Unde dicitur, *Beati qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore* [3] : et iterum, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* [4]. Honesta virgo, moneo te ut semper portes verecundiam in vultu de recordatione peccati; portes pudorem in facie de memoria delicti. Propter verecundiam peccati oculos tuos levare erubesce : ambula demissa facie, mœsta mœrore, incede abjecto vultu; cilicium et cinis involvant membra tua, cilicium operiat corpus tuum. Terra sit tibi cubile; stratus sit tibi humus. Pulvis es, in pulvere sede; cinis es, in cinere sede. Esto semper plangens, semper mœrens, semper suspiria cordis emittens : semper sit compunctio in corde tuo. Sit lamentum in tuo pectore, sint gemitus in tuo corde; frequenter lacrymæ fluant ab oculis tuis, semper esto parata ad lacrymas.

84. Venerabilis virgo, crede mihi, quia nunquam servi Dei in hac vita debent esse securi, quamvis sint justi. Servi Dei semper debent vigilare, et peccata sua cum lacrymis ad memoriam reducere. Unde in laudibus Sponsi, scilicet Christi, in Cantico canticorum dicitur : *Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus* [5]. Quid per comas Christi intelligimus, nisi fideles homines, qui dum fidem sanctæ Trinitatis in mente custodiunt, et Deo adhærentes quod credunt faciunt, quasi capilli in capite prudentes illi honorem conferunt? Palma autem vere in altum crescendo proficit, et victoriam sua significatione prætendit. Comæ ergo Christi *sicut elatæ palmarum* sunt, quia electi quique dum semper ad alta virtutum se efferunt, per Dei gratiam quandoque ad victoriam perducuntur. *Nigræ* autem sunt *sicut corvus*, quia quamvis virtutibus in cœlum se erigant, semper tamen peccatores se esse cognoscunt. Sic et tu, soror mihi in Christo amantissima, quamvis bene et religiose vivas, quamvis juste, et devote Deo servias; te tamen moneo ut nunquam deseras lacrymas. Si igitur vis abluere peccatorum tuo-

[1] Job xxv, 4, 5; xv, 14, 15; iv, 17-19, et xiv, 1, 2, 4. — [2] Id. x, 20-22. — [3] Psal. cv, 3. — [4] Matth. xxiv, 13. — [5] Cantic. v, 11.

rum maculas, semper diligas lacrymas. Dulces [851] tibi sint lacrymæ, delectet te semper planctus et luctus, nunquam deseras planctum et luctum: tanto esto prona ad lamenta, quanto fuisti prona ad culpam; quanta fuit tibi intentio ad peccandum, tanta sit ad pœnitendum devotio. Secundum infirmitatem adhibenda est medicina, gravia peccata grandia lamenta desiderant. Soror venerabilis, ipse te adjuvare et consolari dignetur in hac præsenti vita, quem Angeli adorant in cœlesti curia. Amen.

XXVIII. — De communione.

85. *Quicumque manducaverit panem, et biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini.* Id est, peccatum et maculam contrahet sibi. Quare? Quia ad bonum male accedit. *Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat.* Ac si diceret: Unusquisque consideret vitam suam, et emundet cor suum ab omni malitia, ut digne possit accedere ad tam magnum Sacramentum. *Quicumque* enim *Corpus et Sanguinem Domini manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit*[1]; scilicet causam suæ damnationis. Unde etiam beatus Isidorus ait: « Qui in Ecclesia scelerate vivunt, et communicare non desinunt, putantes se tali communione a peccatis posse mundari; sciant hi tales ad emundationem sibi non proficere, dicente propheta: *Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? numquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas*[2]? » Qui ergo corpus Christi vult accipere, prius studeat in Christi fide et dilectione manere. Hinc est quod ait Dominus in Evangelio: *Qui manducat carnem meam, in me manet et ego in eo*[3]. Ac si diceret: Ille in me manet, qui in bonis operibus voluntatem meam adimplet. Alioquin nisi prius maneat in me per fidem, et bonam operationem, et ego in eo; carnem meam manducare non potest, nec sanguinem bibere. Quid est ergo quod manducant homines? Ecce omnes frequenter Sacramenta altaris percipiunt plane; sed alius carnem Christi spiritualiter manducat et sanguinem bibit: alius vero non, sed tantum Sacramentum, id est, corpus Christi sub Sacramento, et non rem Sacramenti. Sacramentum hoc dicitur corpus Christi proprium de virgine natum, res vero, spiritualis Christi caro. Bonus igitur accipit Sacramentum, et rem Sacramenti: malus vero, quia *manducat indigne*, sicut Apostolus ait, *judicium sibi manducat et bibit;* non probans se prius, nec dijudicans corpus Domini. Ergo quid manducat peccator et quid bibit? Non utique carnem et sanguinem spiritualiter ad suam salutem; sed judicium ad suam damnationem, licet videatur cum cæteris Sacramentum altaris percipere. Itaque alius accipit corpus Domini ad salutem; alius vero, ad damnationem. Ille qui cum Juda traditore corpus Domini accipit, cum Juda condemnatur: qui cum Petro et cæteris fidelibus devote ac fideliter illud sumit, sine dubio cum Petro et cæteris Apostolis in corpore Christi sanctificatur. Audi igitur, sponsa Christi, verba beati Augustini: « Qui casto corpore et mundo corde cum pura conscientia atque devota mente ad istam altaris communionem venit, ad illud altare qui est Christus in cœlis, ante oculos Dei felici transmigratione perveniet. »

86. Soror in Christo amabilis, rogo ut audias prudentiam serpentis. Serpens enim cum cœperit ire ad bibendum, antequam veniat ad fontem, evomit omne venenum. Imitare ergo et tu, charissima, hunc serpentem in hac parte, ut antequam venias ad fontem, id est, communionem corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, evomas omne venenum; scilicet odium, iram, malitiam, invidiam, voluntatem malam, et noxias cogitationes ex corde tuo. Dimitte etiam omnibus sociabus tuis et omnibus proximis tuis ea quæ in te peccavere, ut tibi dimittantur a Deo peccata tua, sicut ipse Dominus ait: *Dimittite, et dimittetur vobis*[4]. Itaque, si hæc omnia feceris sicut dixi, poteris accedere ad fontem vivum, id est, ad Christum, qui est fons omnium bonorum. Ipse etiam ait de se ipso: *Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi*[5]. De hoc pane dicit David in Psalmis: *Panem Angelorum manducavit homo*[6]. Alioquin esca illa licet de cœlo venerit, et potus, quia corporeus erat, Angelis non congruebat: sed utique ille panis, et potus qui per hoc præfigurabatur. Christus vero panis est Angelorum, et Sacramentum hoc vera caro ejus est, et verus sanguis: quod Sacramentum spiritualiter man-

[1] I Cor. XI, 27-29. — [2] Jerem. XI, 15. — [3] Joan. VI, 57. — [4] Luc. VI, 37. — [5] Joan. VI, 51. — [6] Psal. LXXVII, 25.

ducat et bibit homo. Ac per hoc unde vivunt [832] Angeli in cœlis, inde vivit homo in terris : quia A totum spirituale et divinum in eo quod percipit homo. Sed, sicut Apostolus ait, quidam in deserto eamdem escam spiritualem manducavere, et tamen mortui sunt [1]. Ita et nunc in Ecclesia quibusdam corpus Domini est vita, quibusdam vero est pœna et supplicium peccati. Corpus Domini sine dubio est vita illis quibus Christus est vita : illis vero est mors, qui per culpam et ignorantiam, atque negligentiam membra sunt diaboli.

87. Unde, soror amantissima mihi in Christo, moneo te ut aliud gustando intelligas, quando B Corpus Domini recipis, quam odore sentis. Audi etiam, honesta virgo, quid sacerdos in consecratione corporis Christi dicat. « Rogamus, » inquit, « hanc oblationem fieri benedictam, » per quam nos benedicamur : « adscriptam, » per quam nos omnes in cœlo conscribamur : « ratam, » per quam in visceribus Christi censeamur : « rationabilem, » per quam a bestiali sensu exuamur : « acceptabilemque facere digneris, » quatenus et nos per hoc quod in nobis displicemus, acceptabiles in ejus unico Filio Jesu Christo simus. Igitur, honesta virgo, sicut superius jam dictum est, Christus in se- C metipso in cœlo sanctos Angelos pascit : Christus etiam in semetipso in terra omnes fideles reficit. Christus per speciem sanctos Angelos satiat in patria : Christus nos pascit per fidem in terra, ne deficiamus in via. Christus Angelos et homines reficit ex semetipso, tamen integre remanet in suo. Quam bonus panis, et quam mirabilis, de quo in cœlo Angeli saturantur, et in terra homines reficiuntur! quem manducat angelus pleno ore in patria, ipsum comedit peregrinus homo pro modulo suo ne lassetur in via. Christus panis vivus, qui est refectio Angelorum, ipse est redemptio et medicina homi- D num. Nunc ergo, soror charissima, deprecare Dominum in tota mente tua, ut mundet conscientiam tuam ab omni malitia; quatenus digne possis accipere corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi mysteria.

XXIX. — De cogitatione.

88. Soror charissima, audi ea quæ Dominus ait per Isaiam prophetam : *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis vestris* [2]. Quamvis homo cesset ab opere malo, tamen si malam cogitationem habet in corde suo, non est sine culpa. Unde beatus Isidorus : « Non solum in » factis peccamus, sed et in cogitationibus, si » eis illicite occurrentibus delectemur. » Sicut enim vipera a filiis suis in ventre adhuc positis occiditur; ita nos occidunt cogitationes nostræ intra nos enutritæ, quia consumunt animam nostram veneno viperino. Igitur, soror dilecta mihi in Christo, moneo te, ut cor tuum cum omni studio custodias; quoniam ibi est initium boni operis aut mali : unde scriptum est, *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit* [3]. Audi etiam, rogo, honesta virgo, quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in Canticis canticorum : *Comæ capitis tui ut purpura regis juncta canalibus* [4]. Comæ capitis Ecclesiæ lectulum sanctæ animæ [a], ut purpura regis juncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua projicitur, per canales ad vestem quæ supra est currit ut vestis tingatur; et inde nomen accepit, ut tincta colore pupureo purpura vocetur : quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur, quia in Scripturis divinis, ne inutiliter fluant, stringuntur.

89. Custodi ergo cor tuum, venerabilis virgo, a contagione noxia; mentem tuam turpis cogitatio non subrepat; sit mens tua pura. Deus enim non solum examinat carnem, sed mentem : Dominus judicat conscientias hominum; Deus Judex etiam de cogitationibus judicat animam. Quando titillat mala cogitatio, non consentias illi; non sinas malam cogitationem manere in corde tuo. Quacumque hora mala cogitatio venerit, expelle eam. Quam cito apparuerit scorpio, contere caput ejus; contere caput serpentis, id est, malæ cogitationis. Ibi emenda culpam, ubi nascitur, scilicet in corde : caput cogitationis pravæ expelle a corde tuo. Ibi pecca [b], ubi nescis esse Deum. Nihil enim celatur ante Deum. Videt occulta, qui fecit abscondita. Dominus ubique præsens est; Spiritus Dei totum implet; majestas omnipotentis Dei penetrat omnia elementa : nullus

[1] I Cor. x, 3-5. — [2] Isai. i, 16. — [3] Prov. iv, 23. — [4] Cantic. vii, 5.

[a] Supple, *significant, quæ*. — [b] Forte *peccas*.

locus est extra Deum, Dominus scit cogitationes hominum. Soror dilecta, vis nunquam esse tristis? — Frater mi, volo. — Ergo bene vive. Si bene vixeris, nunquam eris tristis. Secura mens leviter sustinet tristitiam, bona mens semper habet gaudium. Si enim in bona vita perseveraveris, tristitia elongabitur a te; si in sanctitate perseveraveris, tristitia non occurret tibi; si bene et pie vixeris, neque plagam, neque mortem timebis. Conscientia autem peccatoribus semper est in pœna. Nunquam reus homo securus est : mens enim male sibi conscia propriis agitatur stimulis. Soror venerabilis, audi quid Dominus dicat de muliere ad serpentem : *Ipsa conteret caput tuum*[1]. Caput serpentis conteritur, quando ibi culpa emendatur, ubi nascitur. Omnipotens Deus mundet cor tuum ab omni contagione mala, ut ei possis servire sine macula. Amen.

XXX. — De silentio.

90. Isaias propheta dicit : *Cultus justitiæ est silentium et securitas usque in sempiternum*[2]. Et iterum David obsecrando postulat, dicens : *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis*[3]. Sancti patres summa cum vigilantia silentium custodientes, studuerunt vacare, et videre quam dulcis et quam suavis est Dominus : et activæ vitæ curis postpositis, adhæserunt contemplativæ vitæ. Soror charissima, respue inhonesta verba, fuge impudicos sermones. Vanus sermo cito polluit mentem, et facile agitur quod libenter auditur. Nihil unquam ex ore tuo procedat quod te possit impedire, nihil unquam loquaris quod non conveniat. Hoc non procedat de labiis tuis quod offendat aures audientis, fuge turpitudinem sermonis. Vanus sermo demonstrat vanam conscientiam, lingua ostendit conscientiam, lingua refert conscientiam hominis; qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur : ex abundantia enim cordis os loquitur. Ab otioso ergo sermone refrena linguam tuam : restringe linguam tuam ab otioso verbo. Turpes fabulas non loquaris, non garrias vana verba. Sermo otiosus non erit absque judicio. Unusquisque rationem redditurus est sermonum suorum[4]. Ante uniuscujusque faciem verba sua stabunt in die judicii.

853 A Ea quæ loqueris, gravitate atque doctrina digna fiant. Sit sermo tuus irreprehensibilis; lingua tua non te perdat, lingua tua non te damnet : non loquaris quod indigne suscipiat adversarius : amicum tuum sit silentium. Pone custodiam ori tuo, in labiis tuis pone signaculum, pone linguæ tuæ claustra silentii. Scito quo tempore dicas, considera qua hora loquaris; tempore congruo loquere, tempore congruo tace. Tace usquequo interrogeris, interrogatio os tuum aperiat : sint verba tua pauca, non transeas mensuram loquendi. Multiloquia non effugiunt culpam, multiloquium non de- B clinat peccatum[5]. Virgo linguosa stulta est; virgo sapiens paucis utitur verbis. Sapientia brevem sermonem facit, loqui multum stultitia est : sit ergo in verbo tuo mensura, sit in sermone tuo statera. Modum loquendi non transeas. Venerabilis soror, ille dignetur ori tuo ponere custodiam, qui te sibi elegit in sponsam.

XXXI. — De mendacio.

91. Mendaces faciunt ut nec vera dicentibus credatur. Summo studio cavendum est omne C genus mendacii : quamvis sit quoddam genus mendacii levioris culpæ; velut si quisque pro salute hominum mentiatur. Sed quia scriptum est, *Os quod mentitur, occidit animam*[6]; hoc genus mendacii perfecti viri summo studio fugiunt, ut nec vitia cujuslibet per eorum fallaciam defendant, nec suæ animæ noceant, dum præstare alienæ carni volunt. Tamen hoc genus mendacii facile credimus dimitti. Soror charissima, moneo te ut summopere fugias omne genus mendacii, nec per occasionem, nec per studium loquaris falsum; non studeas mentiri, nec etiam ut præstes alicui. Non alienam vitam per D mendacium defendas : nullum justum mendacium; omne mendacium in omnibus est peccatum; omne quod a veritate discordat, iniquitas est. Leges sæculi damnant falsarios, leges sæculi puniunt mendaces. Si mendacium apud homines damnatur, si falsitas humano judicio punitur; quanto magis ante Deum, qui est testis verborum et operum? ante quem etiam de otioso verbo unusquisque rationem redditurus est, ante quem et pro otioso sermone pœnas

[1] Gen. III, 15. — [2] Isai. XXXII, 17. — [3] Psal. CXL, 3. — [4] Matth. XII, 34-37, et Luc. VI, 45. — [5] Prov. X, 19. — [6] Sap. I, 11.

quisque sustinebit [1]. *Et perdes eos qui loquuntur mendacium* [2] : et testis falsus non erit impunitus. Soror venerabilis, declina ergo mendacium, falsum ne loquaris. Quod verum est loquere, nunquam mentiaris. Esto verax, neminem mentiendo decipias : non aliud dicas, et aliud facias. Soror dilecta, Deus det tibi vera loqui. Amen.

XXXII. — De perjurio.

92. Dominus dicit in Evangelio : *Non jures per cœlum, quia sedes Dei est; neque per terram, quia scabellum pedum ejus est; neque per caput tuum, quia non potes in eo unum capillum facere album aut nigrum. Sit autem sermo tuus, Est, Non. Quod amplius est, a malo est* [3]. Sicut mentiri non potest qui non loquitur : sic pejerare non poterit, qui jurare non appetit. Quacumque arte verborum quisque juret, Deus tamen qui est testis conscientiæ, hoc ita accipit, sicut ille cui juratur intelligit. Malum quod juramus facere, non debemus implere. Soror venerabilis, vis ut dicam tibi qualiter nunquam pejerabis? Nunquam jures. Si non juraveris, nunquam pejerabis : si pejerare times, nunquam jures; prohibe etiam tibi juramentum, tolle usum jurandi. Periculosum enim est jurare : usus jurandi facit consuetudinem perjurii, usus jurandi ducit hominem ad perjurium. Sit in ore tuo, *Est*, sit in ore tuo, *Non est*. Veritas non indiget juramento; fidelis sermo retinet locum sacramenti : firma etiam sit sacramenti tui fides. Amantissima soror, Spiritus sanctus qui in tuo virgineo corpore sibi fecit templum, ponat in ore tuo moderationis signaculum. Amen.

XXXIII. — De detractione.

93. Soror mihi in Christo dilecta, audi quæ dico, ausculta quæ moneo, attende quæ loquor. Detractio grave vitium est, detractio grave peccatum est, detractio gravis damnatio est, detractio grande crimen est. Omnes reprehendunt detractorem, omnes vituperant detrahentem, omnes dehonestant illum qui detrahit. Et David propheta : *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebatur* [4]. Hoc summæ turpitudinis est, hoc nihil fœdius est. Detrahentes

654 latrant quasi canes; sicut canes rodunt pedes
A transeuntium, ita detrahentes rodunt vitam proximorum. Canes solent mordere homines, et dente pestifero lacerare transeuntes. Soror venerabilis, ergo abscinde a lingua tua vitium detrahendi : alienam vitam non rodas, vitam alienam non reprehendas, vitam alienam non laceres, de alieno malo non inquines os tuum; non detrahas peccatori, sed condole. Quod in alio detrahis, in te potius pertimesce : quod in aliis reprehendis, in te emenda. Quanto studio reprehendis alienam vitam, tanto studio emenda temetipsam. Quando alteri detrahis, te dis-
B cute; quando alium mordes, tua peccata redargue. Si vis detrahere, tuis peccatis detrahe. Non perspicias aliena peccata, sed tua propria. Non intendas alienis vitiis, sed tuis propriis. Nunquam aliis detrahes, si te bene prospicias. De tua ergo emendatione esto sollicita. De tua correctione et salute esto attenta. Detrahentes non audias. Susurrantibus auditum non præbeas. Pari reatu detrahentes et audientes tenentur; similiter est culpabilis qui detrahit, et qui detrahentem audit. Maledici regnum Dei non possidebunt. Virgo quæ ad cœlestem thalamum desiderat pervenire, non debet hominibus de-
C trahere. O virgo venerabilis, si aures tuas a detrahentibus separaveris, et linguam tuam, sicut dixi, ab omni locutione perversa refrenaveris, inter prudentes virgines computaberis.

XXXIV. — De invidia.

94. Homo invidus membrum est diaboli, cujus invidia mors introivit in orbem terrarum [5]. Invidia cuncta germina virtutum concremat, invidia cuncta bona pestifero ardore devorat; invidia tinea est animæ; invidia prius nocet sibi quam alteri, invidia prius se ipsam
D mordet quam alterum, invidia primum suum mordet auctorem; invidia sensum hominis comedit, pectus urit, mentem lacerat, cor hominis quasi quædam pestis pascit. Igitur contra invidiam occurrat bonitas : charitas præparetur adversus invidiam. Soror amantissima mihi in Christo, de bono alterius non doleas, de alterius profectu non tabescas, de alterius felicitate non crucieris. Nulla virtus est quæ non habeat contrarium invidiæ malum. Sola miseria caret invidia. Quare? Quia nemo invidet misero. Virgo

[1] Matth. XII, 36, 37. — [2] Psal. V, 7. — [3] Matth. V, 34-37. — [4] Psal. C, 5. — [5] Sap. II, 24.

quæ in cœlo desiderat habitare, hominibus non debet invidere; virgo quæ cum Christo ad nuptias desiderat intrare, de alterius honore non debet contristari. Charissima soror, Deus mundet cor tuum ab omni malitia atque invidia, ut ei possis sine macula servire. Amen.

XXXV. — De ira.

95. Honesta virgo, audi quid Salomon dicat, *Responsio mollis frangit iram, sermo durus excitat furorem* [1] : et iterum, *Dulce verbum mitigat inimicos, et multiplicat amicos* [2]. Tanto quisque convincitur minus sapiens, quanto est B minus patiens. Per iram oculus mentis turbatur; per iram sapientes perdunt sapientiam; per iram alienatur homo a semetipso. Quidam cito irascuntur, sed ad pacem cito redeunt : quidam vero tardius irascuntur, et ad pacem tardius revertuntur : alii autem, quod gravius est, ad iram citius incitantur, et ad pacem tardius inclinantur. Melior est tamen qui citius irascitur, et ad pacem cito revertitur, quam qui tardius irascitur, et ad pacem tardius incitatur. Charissima soror, audi etiam Jacobum dicentem : *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus* C *ad iram.* Quare? *Quia ira viri, Dei justitiam non operatur* [3] : procul dubio nec ira virginis justitiam Dei operari poterit. Virgo quæ templum Dei debet fieri, nullo modo debet irasci; non decet Christi sponsam esse iracundam : virgo quæ in pectore suo præparat mansionem Christo, omnibus modis debet expellere iracundiam a corde suo; virgo quæ desiderat cum Christo ad cœlestem thalamum pervenire, debet omnino a corde suo iram expellere. Amantissima soror, si te prævenerit iracundia, restringe illam : si te præoccupaverit ira, mitiga eam. Tempera furorem, tempera indignatio- D nem. Motum iracundiæ restringe, refrena impetum iræ. Si non potes vitare iram vel temperare, non te rapiat furor, non te inflammet ira, non te commoveat indignatio. Sol non occidat super iracundiam tuam [4]. Amen.

XXXVI. — De odio.

96. Honesta virgo, audi quæ dico. Odium separat hominem a regno Dei, odium separat A hominem a paradiso, odium subtrahit hominem a cœlo : odium nec per passionem deletur, nec per martyrium purgatur, nec per sanguinem effusum abluitur. Non debemus odio habere homines, sed vitia. Qui fratrem suum odit, homicida est; qui fratrem suum odit, in tenebris est, et in tenebris ambulat [5]. Deum non diligit, qui hominem odit. Quantum interest inter festucam et trabem, tantum etiam distat inter iram et odium : odium est enim ira inveterata. Per iram turbatur oculus mentis; per odium exstinguitur oculus cordis. Soror in Christo amantissima mihi, audi quæ loquor. Si contristaveris in aliquo sororem tuam, satisfac illi; si peccaveris in sororem tuam, age pœnitentiam coram illa; si scandalizaveris aliquam ex ancillis Dei, roga eam ut dimittat tibi : perge festinanter ad reconciliationem; non dormias donec prius venias ad satisfactionem; non quiescas priusquam revertaris ad pacem. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari : non læteris super inimici interitu, ne forte superveniant in te similia; ne convertat Deus ab eo in te iram suam [6]. Delectet te dolere super eum qui afflictus est, condole alienis miseriis, in tribulatione alterius esto tristis, cum plangentibus plange, cum lugentibus luge. Soror venerabilis, non sis dura, non sint tibi dura præcordia. Peccanti in te non retribuas secundum culpam suam, quia et in te venturum est judicium Dei. Dimitte, ut dimittatur tibi : non enim habebis indulgentiam, nisi dederis veniam. Expelle a corde tuo odium, in mente tua odium non maneat. Soror amabilis, Deus det tibi dilectionem sui et proximi. Amen.

XXXVII. — De superbia.

97. Superbia est radix omnium malorum. Homo superbus Deo et hominibus est odibilis [7]. Superbus homo similis est diabolo. Superbia et cupiditas in tantum est unum malum, ut nec superbia sine cupditate, nec cupiditas sine superbia esse possit. Diabolus per superbiam et cupiditatem dixit : *In cœlum ascendam* [8]. Christus cum humilitate dixit : *Humiliata est in pulvere anima mea* [9]. Diabolus per superbiam

[1] Prov. xv, 1, et xxv, 15. — [2] Eccli. vi, 5. — [3] Jacobi i, 19, 20. — [4] Ephes. iv, 26. — [5] I Joan. iii, 15, 14. — [6] Prov. xxiv, 17, 18. — [7] Eccli. x, 7. — [8] Isai. xiv, 14. — [9] Matth. xxvi, 38, et Marc. xiv, 34.

et cupiditatem dixit : *Ero similis Altissimo* [1]. Christus per humilitatem factus est obediens Patri usque ad mortem [2]. Ad ultimum, diabolus per superbiam præcipitatur in infernum : Christus vero per humilitatem ad cœlos elevatur. Quid est omne peccatum, nisi Dei contemptus, quo ejus præcepta contemnimus? Soror charissima, crede mihi, quod multorum temporum vigiliæ, orationes, jejunia, eleemosynæ, et labores, si cum superbia finem habuerint, pro nihilo reputantur apud Deum. Igitur, soror venerabilis, alas superbiæ non extendas; pennas superbiæ non erigas. Quare? Quia superbia Angelos deposuit, potentes stravit, superbos dejecit : superbis resistit Deus, humilibus autem dat gratiam [3]. Moneo te etiam, Christi sponsa, ut plus gaudeas de societate Angelorum et ancillarum Dei, quam de nobilitate generis tui. Rogo te, amantissima soror, ut magis exsultes de societate pauperum virginum, quam de tuorum nobilitate parentum divitum. Quare? Quia non est personarum acceptio apud Deum. Qui pauperem despicit, Deo injuriam facit. Qui contemnit pauperem, exprobrat factori ejus [4]. Venerabilis soror, Deus det tibi profundam humilitatem et veram charitatem. Amen.

XXXVIII. — De jactantia.

98. Tam in factis quam in dictis cavere debemus jactantiam. Igitur, soror charissima, circumspice te ipsam, et nihil tibi arroges ex his quæ in te sunt, præter peccata. Cave jactantiam, fuge appetitum vanæ gloriæ, cave inanis gloriæ studium : non te arroges, non te jactes, nihil de te præsumas, non te insolenter extollas, nihil boni tibi tribuas, de bono opere non glorieris, non sis inflata vento favoris. Contemne laudem hominum; non exquiras si quis te laudet, aut si quis vituperet. Laus non te seducat, nec vituperatio frangat. Qui laudem non appetit, nec contumeliam sentit. Virgines quæ de suis meritis gloriantur coram hominibus, non habent oleum in vasis suis, quia per inanis gloriæ appetitum mercedem quam merebantur a Domino, perdiderunt. Semper suam aspiciant fœditatem, quia vanam gloriam diligunt : et doleant se perdidisse opus bonum, quod pro humana laude fecerunt. Unde Dominus in Evangelio : *Amen* 836 *dico vobis, receperunt mercedem suam* [5]. Virtutes sanctorum per inanis gloriæ studium dominio subjiciuntur dæmonum; sicut Ezechias rex quia jactanter divitias suas Chaldæis manifestavit, propterea per prophetam eas perituras audivit [6]. Pharisæus etiam qui orare ad templum venerat, ideo bona sua perdidit, quia jactanter manifestavit [7]. Sicut ex alto aquila ad escam descendit, sic homo de alto bonæ conversationis per vanæ gloriæ appetitum ad inferiora demergitur. Soror dilecta mihi in Christo, non ponas conscientiam tuam in aliena lingua. Quod si laudet te aliena lingua, et non tua; laudet te alienum os, et non tuum : tuo tamen judicio te decerne, non alieno. Nemo magis scire potest quæ sis, sicut tu, quæ conscia tui es.

99. Soror venerabilis, vis ut dicam tibi qualiter poteris omnes virtutes augere? — Frater dilecte, volo; atque ut mihi ostendas rogo. — Ausculta ergo, soror venerabilis : si vis omnes virtutes tuas augere et non perdere, absconde virtutes tuas pro elatione; absconde tua bona facta pro arrogantia. Fuge videri quod commeruisti. Virtutes cela : peccata tua manifesta; vitia cordis tui revela. Absconde tua bona opera, nunquam in medium proferas si quid boni feceris aut dixeris. Pravas cogitationes statim manifesta : peccatum enim manifestum cito curatur, crimen autem tacendo ampliatur; si latet, fit ex minimo magnum. Peccatum manifestando decrescit, tacendo crescit. Virtutes in occulto crescunt, in publico decrescunt. Virtutes jactanter manifestando annihilantur, humiliter occultando multiplicantur. Igitur, honesta soror, consilium et opus tuum semper ad Deum converte. In omni opere tuo Dei auxilium pone. Omnia divinæ gratiæ, divino dono adscribe, nil meritis tuis attribuas, in virtute tua nihil præsumas, nihil ponas in tua audacia. Charissima soror, audi Apostolum dicentem : *Qui gloriatur, in Domino glorietur* [8]. Igitur, venerabilis virgo, gloriatio tua et laus tua semper sit in Christo Jesu sponso tuo.

XXXIX. — De humilitate.

100. Soror charissima, audi Dominum Jesum Christum sponsum tuum dicentem in Evangelio : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* [9].

[1] Isai. xiv, 14. — [2] Philipp. ii, 8. — [3] Luc. i, 50, 51, et Jacobi iv, 6. — [4] Prov. xvii, 5, et xiv, 31. — [5] Matth. vi, 2. — [6] IV Reg. xx. — [7] Luc. xviii. — [8] I Cor. i, 31, et II Cor. x, 17. [9] Matth. xi, 29.

Soror venerabilis, humilia temetipsam sub potenti manu Dei, ut te exaltet in tempore tribulationis [1]. Conscientia virginis semper debet esse humilis et tristis : scilicet ut per humilitatem non superbiat; et per inutilem tristitiam cor ad lasciviam non dissolvat. Humilitas est summa virtus virginis. Summum enim convicium est superbia. Virgo humilis licet habitu sit vilis, gloriosa tamen est apud Deum virtutibus : virgo autem superba quamvis ante oculos hominum pulchra, formosa atque composita, tamen ante oculos Dei vilis et despecta atque reproba. Quare? Quia anima justi sedes Dei est; sicut ipse Dominus ait : *Super quem requiescam nisi super humilem et quietum, et timentem sermones meos* [2]? Dilecta mihi soror in Christo, esto humilis : esto in humilitate fundata, esto novissima omnium. Charissima, nulli te præponas, nulli te superiorem deputes; æstima omnes superiores te esse; quanto major es, tanto te humilia in omnibus. Si humilitatem tenueris, habebis gloriam [3] : quanto enim humilior fueris, tanto te major sequetur gloriæ altitudo. Descende ut ascendas, humiliare ut exalteris, ne exaltata humilieris : quia qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur [4]. Qui enim extollitur, humiliabitur. De excelso gravior casus est, de alto major ruina est. Humilitas casum nescit, humilitas ruinam nunquam incurrit, humilitas lapsum nunquam passa est. O sponsa Christi, agnosce quia Deus humilis venit, agnosce quia se in forma servi humiliavit, factus obediens usque ad mortem [5]. Amabilis soror, ambula sicut ille ambulavit : sequere exemplum ejus, imitare vestigia illius. Esto vilis, esto despecta, esto abjecta, displice tibi : qui enim sibi vilis est, ante Deum magnus est; qui sibi displicet, Deo placet. Charissima, esto parvula in oculis tuis, ut sis magna in oculis Dei. Tanto eris ante oculos Dei pretiosior, quanto fueris ante oculos tuos despectior. Soror venerabilis, si humilitatem profundam tenueris, cum prudentibus virginibus in cœlesti regno lætaberis. Amen.

XL. — De patientia.

101. Dominus dicit in Evangelio : *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* [6]. Soror charissima, ergo si homines pacifici sunt beati, et vocabuntur filii Dei, necessaria est tibi patientia. Patientia opus perfectum habet [7]. Virgo pacifica sapiens est; virgo iracunda non est prudens, sed stulta. Soror venerabilis, sine ferro martyr esse poteris, si petientiam in animo veraciter conservaveris. Non pacificus consortium non merebitur Angelorum : invidus et iracundus erit particeps dæmoniorum. Non pacificus fugat concordias, imo iracundus suscitat lites. Virgo benigna etiamsi patiatur injurias, pro nihilo ducit. Virgo pacifica in corde suo præparat mansionem Christo. Quare? Quia Christus pax est, et in pace consuevit requiescere. Filius pacis pacem debet diligere. Plus te præpara ad suscipiendam injuriam, quam ad inferendam; disce potius mala tolerare, quam mala facere. Esto patiens, esto mitis, esto suavis, modesta, mansueta. Ama pacem, dilige pacem, pacem cum omnibus retine. Omnes in mansuetudine et charitate amplectere : proba te amplius amare, quam ipsa ameris; proba te amplius diligere, quam diligaris. Non sis levis in amicitia, retine semper vinculum amicitiæ. Habeto semper patientiam mentis. Esto benigna, esto prompta affectu, esto affabilis in sermone, grato animo appare ad omnes. Tolle occasionem litis, sperne litem, vive semper in pace. Charissima soror, si fieri potest, cum omnibus hominibus retine pacem, contumelias detrahentium per patientiam supera, clypeo patientiæ frange sagittas contumeliæ, præbe scutum conscientiæ contra gladium linguæ. Magnæ virtutis es, si non lædas, a quo læsa es : magnæ fortitudinis es, si etiam læsa dimittas : magnæ es gloriæ, si ei de quo te potuisti ulcisci, parcas. Venerabilis soror, pax Dei quæ exsuperat omnem sensum, custodiat cor tuum et animam tuam. Amen.

XLI. — De concordia.

102. *Sex sunt quæ odit anima mea*, dicit Dominus, *et septimum quod detestatur*, videlicet *eum qui seminat discordias inter fratres* [8]. Maledictus homo qui inter servos Dei discordias seminat. Qui pacem et concordiam rumpit, adversus Deum facit; Christo facit injuriam, qui inter servos Dei seminat discordiam. Quare? Quia Christus est pax nostra, qui facit utraque

[1] I Petr. v, 6. — [2] Isai. LXVI, 2. — [3] Prov. XI, 16, et XV, 35. — [4] Matth. XXIII, 12; Luc. XIV, 11, et XVIII, 14. — [5] Philipp. II, 6-8. — [6] Matth. V, 9. — [7] Jacobi I, 4. — [8] Prov. VI, 16, 19.

unum [1]; videlicet quia Angelos et homines fecit [839] esse concordes. Concordia malorum, contrarie- A tas est bonorum : sicut optamus ut boni pacem habeant, ita optare debemus ut concordia malorum rumpatur. Concordia ad faciendum peccatum, mala est : concordia vero ad faciendum bonum, ad sectandam justitiam, ad serviendum Deo, bona est. Propter hoc sumus congregati in unum, ut in servitio Dei omnes unum spiritum et unum animum habeamus. Omnibus habitantibus in domo Dei debet esse anima una et cor unum in Deo. Nihil prodest si nos contineat una domus, et separet voluntas diversa. Plus diligit Deus unitatem animi, quam loci. Ecce B sumus in domo ista multi homines, diversi mores, diversa corda, diversæ animæ : hæc omnia debet in unum conjungere vita, intentio, unus amor in Deum. Debemus ergo in hoc esse unius animi et unius voluntatis, ut serviamus Deo; et ut diligamus Deum ex toto corde, et ex tota anima, et proximum nostrum sicut nos ipsos. Necessaria itaque est nobis virtus concordiæ. Quod si ego volo facere voluntatem meam, et iste suam, et ille suam; fiunt divisiones, oriuntur lites, iræ quoque et rixæ, quæ sunt opera carnis : et, sicut ait Apostolus, *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur* [2]. Soror charissi- C ma, crede mihi, quia Deo non tantum placent nostra jejunia, nostræ orationes, nostra sacrificia, quantum concordia. Ideo Deus dicit in Evangelio : *Vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum.* Venerabilis soror, magna est virtus concordiæ apud Deum, sine qua non placent Deo nostra sacrificia, quibus delentur peccata. Scire debemus quia cum ad conversionem venimus, luctamen contra diabolum sumimus.

103. (Interrogatio). Frater dilecte, dic mihi si aliquid timeat diabolus. (Responsio.) Soror amabilis, nihil est quod diabolus tantum timeat, D quantum concordiam et charitatem. Nam si totum quod habemus, damus propter Deum; hoc diabolus non timet, quia ipse nihil habet. Si jejunamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam comedit; si vigilamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam dormit : sed si charitatem et concordiam tenemus, hoc diabolus vehementer timet. Quare? Quia hoc tenemus in terra, quod ipse in cœlo tenere noluit. Hoc est etiam quod sancta Ecclesia terribilis esse ut castrorum acies ordinata [3] dicitur : quia sicut hostes timent quando acies castrorum bene ordinatas ad bellum vident; ita certe diabolus expavescit, quando spirituales viros virtutum armis accinctos in unitate concordiæ vivere conspicit. Ipse victus et confusus vehementer dolet, cum eos per discordiam dividere et penetrare non valet. Omnes ergo unanimiter et concorditer debemus vivere in domo Dei, ut possimus diabolum vincere. Ancilla Dei quæ vult concorditer vivere, prius debet pravas consuetudines relinquere, ne sit perversa, inordinata, ne sit indisciplinata, ne perversitate sua cæteras ancillas Dei conturbet vel scandalizet. Debet etiam mensurare actus suos, motus suos, sermones suos et totam vitam suam; ut secundum Deum concordare possit cum illis cum quibus vivit. Igitur, soror dilecta, moneo te ut concorditer et humiliter vivas in monasterio cum omnibus ancillis Dei. Soror venerabilis, odientes ad pacem invita, discordantes ad concordiam revoca. Nullus existat sermo jurgiorum qui concordiam dividat. O sponsa Christi, charitas, quæ te separavit a sæculo, ipsa te conjungat Deo. Amen.

XLII. — De tolerantia.

104. Charissima soror, disce a Christo modestiam, disce tolerantiam. Christum attende, et non dolebis de injuriis. Pro nobis namque passus reliquit nobis exemplum [4]. Palmis enim percussus, flagellis cæsus, sputis derisus, clavis confixus, spinis coronatus, cruce damnatus, semper conticuit [5]. Quando enim aliquis tibi conviciatur, propter tua peccata contingit tibi; quando tibi injuriatur, mala tua hoc faciunt : quidquid tibi contingat adversum, pro tuo evenit peccato. Levius sustinebis, si pro quibus tibi infertur, intenderis. Cum ergo derogatur tibi, tu ora : quando aliquis maledicit tibi, tu benedic ei : benedic ei qui maledixerit tibi. Maledicenti tibi benedictionem appone; irascentem patientia delini, blandimento iracundiam furentis dissolve; lenitate vince nequitiam, bonitate malitiam. Tuo bono supera mala aliorum. Tua tranquilla mente aliorum contumelias disperde. Soror venerabilis, ad bona et ad mala præpara cor tuum; et bona et mala prout tibi evenerint, porta. Sustine adversa et prospera, ut quæcumque occurrerint tibi, quæcumque evenerint tibi,

[1] Ephes. II, 14. — [2] Galat. V, 21. — [3] Cantic. VI, 3. — [4] I Petr. I. — [5] Isai. LIII.

mente placida sustineas. Respue probra illatæ contumeliæ, despiciendo supera irrisionum probra. Dissimulando contemne errores detrahentium.

105. Honesta virgo, quamvis te quisque irritet, quamvis te incitet, quamvis exasperet, quamvis insultet, quamvis convicietur, quamvis criminetur, quamvis ad litem provocet, quamvis ad jurgium vocet, quamvis convicium dicat, quamvis injuriam faciat, quamvis afficiat contumeliis; tu sile, tu tace, tu dissimula, tu contemne, tu non loquaris, tu tene silentium, injuriam non respondeas, mala verba non dicas, convicium non retorqueas, contumeliam non respondeas, tene silentii pacem: tacendo citius vinces. O sponsa Christi; sume luctamen contra temporales molestias. Esto in cunctis casibus firma, patienter tolera omnia: patienter ab uno sustinendum est, quod multis accidit. Et qui affligit, et qui affligitur, mortalis est: et qui mala facit, et qui mala sustinet, morietur. Amabilis soror, crede mihi, quia nullus tibi adversari potuisset, nisi Dominus potestatem dedisset. Nec habuisset in te potestatem diabolus, nisi permitteret Deus. Oportet per multas tribulationes nos intrare in regnum Dei [1]. Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam [2]. Soror charissima, impossibile est ut sis femina, et non gustes angustias. Omnia in hoc sæculo eventu simili sustinemus. Nullus est qui in hac vita positus non suspiret, ista vita lacrymis est plena, vita ista a fletibus inchoat: infans quando nascitur, a fletu incipit vivere; infans quando egreditur de vulva, prius incipit lugere quam ridere; flentes projiciuntur in hanc miseram vitam. Utilis est tribulatio, utiles sunt vitæ hujus pressuræ: quanto in hoc sæculo frangimur, tanto in perpetuo solidamur; quanto in præsenti tempore affligimur, tanto in futuro gaudebimus: si hic flagellis atterimur, purgati in judicio inveniemur. Amen.

XLIII. — De infirmitate.

106. Dominus loquitur in Apocalypsi, dicens: *Ego quos amo, arguo et castigo* [3]. Tribus modis Deus in hac vita castigat homines. Scilicet ad damnationem percutit reprobos; ad purgationem corripit quos videt errare electos; castigat justos ad augendam gloriam meritorum. Deus percussit Ægyptum plagis ad damnationem [4]; flagellatus est pauper Lazarus ad purgationem [5]; flagellatus est etiam Job ad probationem [6]. Flagellat etiam hominem ante peccatum, ne malus fiat; sicut flagellavit Paulum, qui instigante angelo satanæ tolerabat stimulos carnis [7]. Flagellatur etiam homo a Deo post peccatum, ut emendetur; sicut ille qui traditus est satanæ in interitum carnis, ut spiritus ejus salvus esset [8]. Qui valentiores sunt et sani, utile est eis infirmari, ne per vigorem salutis plus lætentur in transitoriis et terrenis rebus quam debent. Mala est sanitas carnis, quæ hominem deducit ad infirmitatem animæ: et valde est bona infirmitas carnis, quæ perducit hominem ad sanitatem animæ. Infirmitatem carnis laudat Apostolus, dicens: *Cum enim infirmor, tunc fortior sum* [9], scilicet spiritu. In flagellis Dei non debet murmurare homo, quia per hoc quod castigatur, a peccato emendatur. Levius sustinebimus infirmitates corporis, si ad memoriam reduxerimus mala quæ fecimus. In infirmitate non debet homo murmurare. Quare? Quia ab illo judicatur, cujus judicia semper sunt justa. Qui infirmitatem patitur, et contra Deum murmurat, justitiam judicantis accusat; ac per hoc iram Dei adversum se provocat. Non potest non esse justum, quod justo placet judici. Quem enim diligit Deus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit [10]; et quasi pater in filio complacet sibi. In hac vita Deus parcit peccatoribus, et non parcit justis. In futura vita parcet justis, et non parcet peccatoribus: qui in hac vita flagellari non meretur, in inferno torquebitur. Soror charissima, dolor et tristitia omnibus sunt communia: nemo est qui in hoc sæculo non doleat. Semper Deus hos castigat, quos ad salutem præparat perpetuam. Soror venerabilis, in infirmitatibus tuis non contristeris. In languoribus tuis gratias age Deo. Valere te magis opta animo, quam corpore; desidera plus valere mente quam carne. Adversa carnis, remedia sunt animi: ægritudo carnem vulnerat, mentem curat: languor enim vitia excoquit, languor vires libidinis frangit. Probari te in dolore cognosce, non frangaris: in fornace probatur aurum [11], ut sordibus careat: tribulationis camino purgaris: ut purior appareas, persecutionis igne conflaris.

[1] Act. XIV, 21. — [2] Rom. VIII, 18. — [3] Apoc. III, 19. — [4] Exod. V, et XIV. — [5] Luc. XVI. — [6] Job V. — [7] II Cor. XII. — [8] I Cor. V. — [9] II Cor. XII, 10. — [10] Hebr. XII, 6. — [11] Sap. III, 6.

Conflaris, ut omni peccatorum sorde purgeris : ad probationem sunt omnia ista quæ sustines [1]. Igitur, dilecta mihi in Christo soror, in infirmitatibus tuis non murmures, non blasphemes, non dicas, Quare sustineo mala? non dicas, Cur affligor? utquid mala patior?

107. — Frater mi, obsecro te ut dicas mihi quid in infirmitatibus meis debeo dicere, vel qualiter oportet me ipsam accusare.—Soror honesta, hoc modo te accusa. Peccavi, ut eram digna non recepi : æqualem vindictam peccati mei non sentio, minus me sentio percussam quam mereor; juxta modum meriti minor est tribulatio ultionis; secundum meritum peccatorum meorum dispar est causa pœnarum : non sunt tanta supplicia, quanta exstiterunt peccata. O sponsa Christi, vis a peccatis tuis purgari? in pœna te accusa, et Dei justitiam lauda. Ad purgationem tuam sufficit, si ea quæ pateris, ad justitiam Dei retuleris, si pro irrogata infirmitate tu humilis Deum glorificaveris. Corripit enim te Deus flagello piæ castigationis, exercet in te disciplinam : et qui parcendo te a se abjiciebat, feriendo clamat ut redeas. Venerabilis virgo, cogita quoslibet mundi cruciatus; intende animo quascumque mundi pœnas, quoscumque tormentorum dolores, quascumque dolorum acerbitates : compara hoc totum gehennæ, et leve erit quod pateris. Soror amabilis, si times, pœnas inferni time. Istæ enim pœnæ temporales sunt, illæ æternæ : in istis pœnis moriendo tormenta recedunt, in illis moriendo æternus dolor succedit. Si enim conversa fueris, emendatio est quod pateris. Converso instantes plagæ ad purgationem proficiunt. Qui enim hic castigatus corrigitur, illic liberatur : qui vero nec sub flagello corriguntur, et temporali pœna, et æterna damnantur. Et in hoc prius judicantur sæculo, et illic denuo in futuro. His duplex est pœna et damnatio; gemina his percussio est : quia et hic habent judicia tormentorum, et illic supplementum pœnarum. Manus igitur Dei te ad pœnam tradidit, indignatio Dei te affligi jussit. Ipse iratus jussit te mala omnia experiri, soror reverenda : nam quod et corporis debilitatibus frangeris, quod carnis morbis afficeris, quod languorum stimulis cruciaris, quod passionibus animæ quateris, quod mentis angustia torqueris, quod crescente impugnatione malignorum 861 spirituum agitaris, hoc ipsum pro peccato tuo tibi divina justitia irrogat. Tua contra te dimicant arma, sagittis tuis plagaris, telis tuis vulneraris : per quæ enim peccasti, per hæc et torqueris. Quia secuta es carnem, flagellaris in carne : in ipsa gemis, in qua peccasti. Soror amabilis, in ipsa carne cruciaris, in qua deliquisti : in ipsa tibi est censura supplicii, in qua fuit causa peccati. Unde corruisti ad vitia, inde sustines tormenta. O sponsa Christi, juste argueris, juste flagellaris, justo judicio judicaris. Procella juste te conterit, justitiæ pœna te premit.

XLIV. — De avaritia.

108. Dominus dicit in Evangelio : *Cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est super terram ex his quæ possidet* [2]. Et Paulus apostolus, *Omnis fornicatio et immunditia, et avaritia, nec nominetur inter vos :* et iterum, *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Dei* [3]. Unde Salomon : *Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam* [4]. *Avarus non implebitur pecuniis. Qui amat divitias, non capiet fructum ex eis* [5]. *Nihil est pejus quam amare pecunias; hinc enim animam suam venalem habet* [6]. Sicut avaritia mergit hominem in infernum, ita omnino largitas eleemosynæ levat ad cœlum. Avarus homo similis est inferno : sicut infernus nunquam dicit, satis est; ita avarus nunquam satiatur pecuniis. Sicut hydropicus quanto plus bibit, tanto plus sitit : ita avarus quanto plus acquirit, tanto plus concupiscit. Avaritia et cupiditas, sorores sunt : superbia vero est mater earum. Nunquam superbia fuit sine cupiditate, nec cupiditas sine avaritia. Soror venerabilis, non sit manus tua porrecta ad accipiendum, et collecta ad dandum : plus te delectet dare quam accipere. Melius est dare quam accipere. Soror charissima, avaritia non defigat radices in corde tuo, avaritia non sit in te. Expelle a corde tuo avaritiam. Sic perfecte pro Christo sponso tuo lætaberis in cœlesti patria. Amen.

[1] Rom. v, 3, 4. — [2] Luc. xii, 15. — [3] Ephes. v, 3, 5. — [4] Prov. xv, 27. — [5] Eccle. v, 9. — [6] Eccli. x, 10.

XLV. — De cupiditate.

109. *Radix omnium malorum est cupiditas* [1]. Nemo potest perfecte spiritualia bella suscipere, nisi prius carnis edomuerit voluptates : non potest mens ad contemplandum Deum esse libera, quæ terrena et transitoria hujus mundi concupiscit : non potest videre oculus mentis alta, si eum claudit pulvis terrenæ cupiditatis. Cupiditas grave peccatum est, omnium criminum materia est. Non est mirum si morientes inferni ignibus deputentur, qui viventes flammam cupiditatis suæ non exstinxerunt. Soror charissima, quamvis non habeas pecuniam, tamen si habes cupiditatem habendi, nihil valet tibi : nihil valet corporis nuditas, si tibi est vestimenti cupiditas. Judas per cupiditatem vendidit Christum. Nudi nascimur in hac vita, nudi exituri sumus de hac vita [2] : cur ergo concupiscimus terrena et transitoria? Si ergo bona hujus mundi credimus peritura, cur tanto amore diligimus ea? Si terrena et transitoria hujus mundi plus quam oportet diligimus, peccamus. Soror ergo dilecta, cursum tuum considera, et cognosce tibi pauca sufficere posse quæ habes. Si igitur cupiditas est radix omnium malorum, sicut superius diximus, necesse est ut expellas eam a corde tuo : ut cæteræ soboles non pullulent vitiorum, cupiditas perversa non sit in te. Soror venerabilis, omnipotens Deus te faciat propter semetipsum prospera mundi despicere, et nulla ejus adversa formidare. Amen.

XLVI. — De paupertate.

110. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum* [3]. Multi sunt pauperes, quos ipsa paupertas non facit beatos, sed miseros, quia ipsam paupertatem non propter Deum sustinent, sed coacti. Sunt etiam nonnulli pauperes, quos paupertas non facit miseros, sed beatos, quia eam propter Deum sustinent : de quibus dicitur, *Beati pauperes spiritu*. Charissima soror, iterum ad te revertor loquendo. Audisti tribulationem et patientiam Job; et ideo te moneo, ut nec in tribulatione frangaris, nec in prosperitate eleveris. Tu Patriarchas divites 862 opibus, sed humiles fuisse legis animo : qualis A fuit Abraham, qui dicebat, *Loquar ad Dominum Deum meum, cum sim terra et cinis* [4]. Ideoque beata eris, soror venerabilis, si in prosperis et adversis semper Deo gratias egeris, et felicitatem hujus temporalis vitæ velut fumum et vaporem evanescentem credideris. Ait enim Paulus apostolus : *Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus* [5]. Christus enim ne aurum diligeremus, oblata in vita munera contemnere docuit : ne famem timeremus, quadraginta diebus jejunavit [6] : ne nuditatem timeremus, unam tunicam disci- B pulis suis habere mandavit [7] : ne tribulationes expavesceremus, ille pro nobis tribulationes sustinuit : et ne mortem timeremus, pro nobis mortem sustinuit et suscepit. Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi. Et mundus peribit, et concupiscentia ejus [8]. Igitur, dilecta soror, non diligamus ea quæ sunt in mundo, ne pereamus cum mundo. Certe David regnabat, et cum haberet thesauros argenti, et imperaret populis manu forti, tamen humilem se cognoscit, et dicit, *Pauper sum ego, et in laboribus a juventute mea* [9] : et iterum, *Egenus* C *et pauper sum ego* [10] : item dicit, *Incola ego sum in terra, et peregrinus sicut omnes patres mei* [11].

111. Soror venerabilis, non te delectent blandimenta transitoria; nec commoda terrena, nec de mundanis lucris gaudeas : et non contristaberis de terrenis damnis. Sic enim scriptum est : *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere* [12]. Quæ cum amore possidemus, cum dolore perdimus. Audi, sponsa Christi, quæ dico. Ille cui cœlestia et terrestria serviunt, pauper pro nobis factus est. Quare? Ut nos sua paupertate faceret divites. Tu ergo, honesta virgo, ambula per viam qua præcessit Jesus Christus sponsus tuus, et D passibus indefessis sequere cœlestem ducem. Sine dubio si consecuta fueris, cum ipso in cœlo regnabis. Soror venerabilis, virginitatem et paupertatem beatæ Mariæ virginis prospice, quæ tam dives in Domino fuit, ut mater Domini esse mereretur : et in tantum fuit ope externa destituta, ut tempore partus non haberet obstetrices vel ancillas ad serviendum sibi; et in tantum fuit rebus paupercula, ut ipsum etiam

[1] I Tim. vi, 10. — [2] Job i, 21, et Eccle. v, 14. — [3] Matth. v, 3, et Luc. vi, 20. — [4] Gen. xviii, 27. [5] I Cor. xv, 19. — [6] Matth. iv. — [7] Id. x, 10. — [8] I Joan. ii, 16. — [9] Psal. lxxxvii, 16. — [10] Psal. lxix, 6. — [11] Psal. xxxviii, 13. — [12] Psal. lxi, 11.

diversorium tam angustum habuerit, ut infantem non in lectulo, sed in præsepio reclinaret. A 365
Sed et Joseph cui fuerat desponsata, cum esset justus, erat tamen pauper; ita ut victum et vestitum artificio quæreret. Certe faber fuisse legitur. Etiam de sanctis Apostolis legimus quia serviebant Deo in fame et siti. Unde Paulus apostolus : *In fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate*, *et in vigiliis multis* [1].

112. O sponsa Christi, habes exempla quibus possis terrenas divitias contemnere, et cœlestes concupiscere : quoniam qui volunt divites fieri in hoc mundo, incidunt in tentationem et laqueum diaboli, et desideria multa et nociva, quæ B
mergunt hominem in interitum [2]. Libenter contemnunt terrenas divitias, qui perfecte sperant cœlestes : quia voluntaria paupertas introducit hominem in regnum cœlorum. Non ideo venimus ad monasterium, ut in deliciis in eo vivamus; sed ut vigilando, orando, jejunando, psallendo, contra adversarium nostrum dimicando, ad regnum nobis promissum Christo adjuvante perveniamus. Nam ideo nudi nascimur in hoc sæculo, nudi etiam accedimus ad Baptismum, ut nudi et sine impedimento perveniamus ad cœlum. Quam incongruum est et absurdum, et quam turpe, ut quem nudum mater genuit, C
nudum suscepit terra, dives intrare velit in cœlum! Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem introire in regnum cœlorum [3]. Melius est plus egere quam plus habere. Nimis est avarus, cui non sufficit Dominus. Soror dilecta, si in hoc sæculo famem et sitim atque nuditatem pro Christo sustinuerimus, gratius cum eodem Domino nostro Jesu Christo in cœlesti regno gaudebimus. Amen.

XLVII. — De murmuratione.

113. Hospitium cordis nostri per gratiam D
Dei sanctificatur, et per inhabitationem Spiritus sancti, quando intus est charitas, pax, bonitas, humilitas, concordia, mansuetudo et alia hujusmodi : hæ sunt nostræ divitiæ, scilicet boni mores, et virtutes. Sed si incipimus inter nos litigare, murmurare, contendere, statim ab his spiritualibus bonis vacui remanemus et nudi. Quare? Quia virtutes non possunt remanere cum vitiis. Nam et modicum fermentum totam massam corrumpit. Quisque servus Dei debet pensare in corde suo, quam malum magnum incurrit, si pro rebus temporalibus murmurat : unde debuerat esse dives, fit pauper. Quæ sunt divitiæ nostræ? Virtutes scilicet. Virtutes ergo perdimus, si pro cibo vel potu murmuramus. Grave peccatum est murmuratio. Unde Gregorius : « Regnum cœlorum nullus qui murmurat » accipit : nullus qui illud accipit murmurare » potest. » Præcordia fatui, sicut rota currus, fenum portans et murmurans. Tales sunt multi fratres et multæ sorores in congregatione, qui sunt carnalibus desideriis subditi, et murmurare nunquam cessant. Igitur, soror charissima, necessarium est valde nobis consilium Pauli apostoli dicentis : *Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt*, in deserto videlicet, *et perierunt ab exterminatore*. Igitur periculosum est nobis murmurare, ne forte pereamus ab exterminatore in monasterio, sicut illi perierunt in deserto. Linguas ergo nostras a murmuratione custodiamus, ne (quod absit) sicut illi perierunt in hoc sæculo, nos pereamus in futuro. Non ergo murmuremus, ne forte sicut illi perierunt in hac vita, nos pereamus in futura. Caveamus ab omni murmuratione, ne forte quod illi passi sunt in corporibus, nos patiamur in animabus.

114. Iterum Apostolus consulendo nobis loquitur, dicens : *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt* [4]. Christum tentat, qui pro cibo vel potu, sive pro vestimento murmurat : sicut scriptum est de eodem populo, *Tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis* [5] : et iterum, *Et murmuraverunt in tabernaculis suis, et non exaudierunt vocem Domini* [6]. Christum tentat, qui in monasterio superflua requirendo murmurat. Contra Christum facit, qui in monasterio plus quam oportet, requirit. In Christum peccat, qui in monasterio res terrenas et transitorias requirendo, præpositos suos scandalizat. *Et a serpentibus perierunt* [7]. Quare a serpentibus perierunt, nisi quia serpens venenosus est, et omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in lingua? Unde Jacobus apostolus : *Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero* [8]. Cavendum est ergo nobis a murmuratione, ne mortifero et diabolico veneno perea-

[1] II Cor. XI, 27. — [2] I Tim. VI, 9. — [3] Marc. X, 25. — [4] I Cor. X, 10, 9. — [5] Psal. LXXVII, 18. — [6] Psal. CV, 25. — [7] Judith VIII, 25. — [8] Jacobi III, 8.

mus. Soror dilecta mihi in Christo, audi quid Dominus noster Jesus Christus dicit in Evangelio A : *Dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini* [1]. Ac si apertius dicat : Deus qui dedit vobis animam, dabit et escam ; et qui dedit corpus, dabit vestimentum. Et adjecit, *Respicite volatilia cœli, quoniam non seminant, neque colligunt, neque congregant in horrea, neque in cellaria, et Deus pascit illa :* id est, Si Deus gubernat aves quæ hodie sunt, et cras non erunt, quarum anima est mortalis; quanto magis dabit servis et ancillis suis cibum et vestimentum, quorum anima est immortalis, et quibus B regnum cœlorum promittitur? Et iterum, *Considerate lilia agri, quomodo crescunt : non laborant neque nent :* id est, non texunt neque filant; et Deus sic vestit illa : quanto magis vestiet servos suos et ancillas suas? Non occidet Deus animas servorum suorum fame, aut siti, aut nuditate. Et adjecit : *Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.* Ac si diceret : Servite Domino in timore, cantate, et exsultate ei die ac nocte cum tremore, et ipse dabit vobis in hac vita et in futura omnia necessaria : inquirentes Dominum non minuentur omni bono [2]. Soror charissima, C Deus qui te eduxit de domo patris tui, si in servitio ejus perseveraveris, dabit tibi in bono petitiones cordis tui. Amen.

XLVIII. — De proprio.

115. Soror charissima, peculiare quod habetur apud servos Dei, pro magno crimine nunquam inveniatur in te. Omnia quæ in monasterio sunt, omnibus sunt communia : ergo si ancilla Dei aliquid habet absconsum vel proprium, quod a cæteris ancillis Dei ignoratur, furtum est, peccatum furti est. Quare? Quia D omnia habet in communi cum cæteris ancillis Dei, et quasi proprium sibi aliquid abscondit. Furtive aliquid habere non commune cum cæteris ancillis Dei, et quasi proprium sibi aliquid abscondere, hoc furtum est : hæc manifesta fraus est. Hoc grande peccatum est, hoc est iter inferni, per hanc viam latrones descenderunt in infernum. Sic enim ait Paulus apostolus : *Neque latrones, neque rapaces regnum Dei pos-* 861 *sidebunt* [3]. Ancilla Dei quæ semetipsam separat a communione monasterii, aliquid quasi proprium abscondendo, consequens est ut separetur a consortio cœlestis vitæ. Multi ad communem societatem monasterii veniunt : sed, quod sine gravi gemitu dicere non possumus, non omnes in eo secundum Evangelium vivunt. In monasterio sunt sancti Apostoli Jesu Christi : est etiam ibi Judas Scarioth traditor Domini. Est ibi Ananias cum sua uxore Sapphira. Est etiam ibi Giezi discipulus Elisæi. Qui itaque propter Deum omnia quæ habent in hoc mundo, ad imitationem Apostolorum derelinquunt causa solius æternæ vitæ, cum eisdem Apostolis lætabuntur et remunerabuntur in æterna beatitudine. Qui autem postquam ad conversionem monasterii venit, de rebus monasterii facere fraudem præsumit, Judas est, et pœnam Judæ sustinebit in inferno : quia de hoc quod commune est, facere faudem præsumit, cum proprium facit. Qui ergo de sæculari vita ad servitium Dei convertuntur, si de his quæ in sæculo habuerunt, unam partem sibi reservant, alteram vero secum monasterio tradunt, cum Anania et Sapphira sententiam maledictionis merentur : qui autem de sæculo ad monasterium venit, si quod in domo sua habere non potuit, illud in monasterio habere voluerit, vel requisierit, sine dubitatione lepra Giezi adhærebit ei ; et lepram quam Giezi sustinuit in corpore, iste sustinebit in anima.

116. Honesta soror, sicut superius dixi tibi, magna est differentia inter eos qui in monasterio vivunt, ab illis qui in monasterio more Apostolorum vivunt. His qui ex his quæ in hoc sæculo habuerunt, vel habent in monasterio, nihil abscondunt, convenit illud Psalmistæ, *Mihi autem adhærere Deo bonum est, et ponere in Deo spem meam* [4] : et illud, *Jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enutriet* [5]. Illis qui sicut Judas Scarioth proprium retinent, vel de rebus monasterii abscondunt, convenit illud : *Ascendunt usque ad cœlos, et descendunt usque ad abyssos, animæ eorum in malis tabescebant* [6]? Illis vero qui cum Anania et Sapphira ex his quæ in sæculo habuerunt, unam partem monasterio tradunt, alteram vero sibi in proprium retinent, convenit illud : *Qui confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum glo-*

[1] Matth. VI, 31. — [2] Psal. XXXIII, 11. — [3] I Cor. VI, 10. — [4] Psal. LXXII, 28. — [5] Psal. LIV, 23. — [6] Psal. CVI, 26.

riantur[1]. Etiam illis qui sicut Giezi ea quæ non poterant habere in sæculo, requirunt in monasterio, convenit illud : *Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua*[2]. Tu ergo, soror venerabilis, nihil celes, nihil abscondas; nihil apud te absconsum reponas, in abscondito nihil retineas, apud te nihil remaneat absconsum. Quidquid habes, habeto cum licentia : si quid habes, habeto cum benedictione; sine licentia abbatissæ vel Priorissæ nihil habeas, sine benedictione nihil accipias, sine licentia nil tribuas. Honesta virgo, jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enutriet[3].

XLIX. — De oratione.

117. Charissima soror, audi quæ dico. Ante tempus orare, est providentia. In tempore constituto orare, est obedientia. Tempus orandi præterire, est negligentia. Tanto crebrior debet esse oratio, quanto est utilior. Dominus dicit in Evangelio : *Omnia quæcumque petieritis in oratione, credentes accipietis*[4]. Et Paulus apostolus : *Sine intermissione orate*[5]. Et Jacobus : *Multum valet deprecatio justi assidua*[6]. Soror venerabilis, ante orationem præpara animam tuam, et noli esse quasi homo qui tentat Deum[7]. In oratione præpara te, et ostende conscientiam cordis tui, ut ampliorem gratiam consequaris a Deo tuo. Tunc veraciter oras, quando aliud in corde non cogitas. Citius ad precem judex flectitur, si peccator a pravitate sua corrigatur. Oratio cordis est, non labiorum. Melius est cum silentio cordis orare, quam solis verbis sine intentione mentis. Pura est oratio, quando in suo tempore superfluæ cogitationes non conturbant. Longe quippe est a Deo animus, qui in oratione cogitationibus sæculi est occupatus. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quisque possit quod postulat : nempe si adhuc homo mala committit, aut si peccanti in se ex toto corde non dimittit. Mens nostra cœlestis est; et tunc Deum in oratione bene contemplatur, quando nullis terrenis curis aut erroribus impeditur. Quando quisque orat, Spiritum sanctum ad se vocat : sed postquam venerit, confestim omnia tentamenta dæmoniorum, quæ se

863 A mentibus hominum immergunt, præsentiam ejus ferre non sustinentes effugiunt. Qui læditur, non desistat orare pro se lædentibus[8]. Alioquin juxta Domini sententiam peccat, qui pro inimicis suis non orat. Sicut nullum proficit in vulnere medicamentum, si adhuc in eo est ferrum; ita nihil proficit oratio illius, qui odium habet in corde. Culpabiliter expandit manus ad Deum, qui facta sua orando jactanter manifestat, sicut Pharisæus in templo jactanter orabat, et magis laudabat semetipsum de bonis operibus, quam Deum[9].

118. Soror dilecta, ora cum lacrymis indesinenter. Ora jugiter, B precare Deum diebus ac noctibus. Oratio sit sine cessatione, oratio sit frequens, orationis sint arma assidua, oratio de ore tuo non cadat, insiste orationi, frequenter incumbe orationi. Geme semper et plange : surge in nocte ad precem; vigila et ora, pernocta in oratione et prece, incumbe nocturnis vigiliis. Ad modicum clausis oculis, rursus ora. Oratio frequens diaboli jacula submovet : oratio quotidiana diaboli tela exsuperat. Oratio est prima virtus adversus tentationum incursus : oratio superat tentamenta inimicorum; vincit dæmones, superat immundos spiritus. Per orationem C vincuntur dæmonia : oratio dæmoniis omnibus malis prævalet. Honesta virgo, sit oratio tua pura. Moneo te, charissima, ut ores pro bonis hominibus, ut in bonis perseverent. Rogo etiam te, ut ores pro malis hominibus, ut de malo ad bonum convertantur. Ora pro amicis tuis, ora et pro tuis inimicis. Ora etiam pro omnibus fidelibus vivis et defunctis. Dirigatur oratio tua sicut incensum in conspectu Dei[10].

L. — De lectione.

119. Per orationem mundamur a peccatis; D per lectionem docemur quid faciamus. Utrumque bonum est, si licet. Si vero non licet, melius est orare, quam legere : nam cum oramus, cum Deo loquimur; cum legimus, Deus nobiscum loquitur. Soror charissima, si vis cum Deo semper esse, semper ora, et semper lege. Valde nobis est necessaria lectio divina. Nam per lectionem discimus quid facere, quid cavere, quo tendere debeamus. Unde dicitur : *Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis*[11].

[1] Psal. XLVIII, 7. — [2] Psal. LI, 9. — [3] Psal. LIV, 23. — [4] Matth. XXI, 22. — [5] I Thess. V, 17. — [6] Jacobi V, 16. — [7] Eccli. XVIII, 23. — [8] Luc. VI, 28. — [9] Id. XVIII. — [10] Psal. CXL, 2. — [11] Psal. CXVIII, 105.

Per lectionem sensus et intellectus augentur. 866 Lectio nos ad orationem instruit et ad opera- A tionem, lectio nos informat ad activam et contemplativam vitam : ideo dicitur in Psalmis, *Beatus vir qui in lege Domini meditabitur die ac nocte*. Lectio et oratio sunt arma quibus diabolus expugnatur; hæc sunt instrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur. Per orationem et lectionem vitia destruuntur, et virtutes in anima nutriuntur. Ancilla Dei semper debet orare, et legere. Unde legitur in Psalmis : *Tunc non confundar, cum perspexero in mandatis tuis*. Igitur, dilecta mihi soror in Christo, insiste orationi frequenter, persevera in meditatione Scriptu- B rarum, in lege Dei esto assidua, habeto studium in divinis legibus, usus legendi sit tibi frequens, lectio sit tibi quotidiana legis meditatio. Lectio demit errorem vitæ, subtrahit hominem a vanitate mundi. Per lectionem sensus et intellectus crescunt : lectio enim docet quid facias, discernit quid caveas, ostendit quo tendas. Multum proficis cum legis, tamen si facias ea quæ legis. Soror venerabilis, adaperiat Deus cor tuum in lege sua, et in præceptis suis.

LI. — De operatione.

120. Jeremias propheta dicit : *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum* [1]. Qui orat et laborat, cor levat ad Deum cum manibus. Qui vero orat, et non laborat, cor levat ad Deum, et non manus. Qui autem laborat, et non orat, manus levat ad Deum, et non cor. Igitur, soror charissima, necesse est nobis cor in oratione ad Deum levare, et manus cum operatione ad Deum extendere. Quare? Ne de negligentia mandatorum reprehendamur, dum salutem quærimus obtinere sola oratione, aut sola operatione. Unde Paulus apostolus : *Qui non laborat, non manducet* [2]. Ancilla Christi debet semper orare, le- D gere, et operari, ne forte spiritus fornicationis decipiat otiosam mentem. Delectatio carnis per laborem vincitur. Soror charissima, divide tibi spatium diei in tres partes : in prima, ora; in secunda, lege; in tertia parte labora. Rex Salomon per otium semetipsum involvit in multis fornicationibus, et per cupiditatem fornicationis adoravit idola. Soror venerabilis, hæc tria sunt tibi necessaria valde; scilicet oratio, lectio, et operatio. Oratione mundamur, lectione instruimur, operatione beatificamur; sicut dicit Spiritus sanctus in Psalmo : *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit* [3]. Si aliquando a lectione cessaveris, operari debes, ut nunquam sis otiosa, quia otium inimicum est animæ. Diabolus cito decipit eum quem otiosum invenit : diabolus quotidie in claustra intrat, et si aliquem invenit otiosum, statim accusat. O sponsa Christi, vide ne cum diabolus claustra intraverit, et uniuscujusque facta scrutatus fuerit, aliquid inveniat unde te accusare possit. Hac de causa moneo, soror mihi in Christo dilecta, ut per amorem Jesu Christi nunquam sis otiosa.

121. Rogo ut amorem Christi ostendas sociabus tuis non solum verbis, sed et operibus bonis. Tunc vere Deum diligis, si pro amore illius bona quæ potes operaris. Unaquæque sancta anima debet in se monstrare amorem Dei et verbis sanctis, et actionibus. Unde in Canticis canticorum sponsus, scilicet Christus, sponsam, id est, sanctam animam ornat, dicens : *Pone me ut signaculum super cor tuum, et super brachium tuum* [4]. In corde sunt cogitationes, et in brachiis operationes. Ergo super cor et super brachium sponsæ dilectus in signaculum C ponitur, quia in sancta anima quantum ab ea diligatur, et voluntate et actione designatur, quia amor Dei nunquam est otiosus. Si vero est amor, magna operatur : si vero non operatur, non est amor. Rogo igitur te, venerabilis virgo, ut Deum perfecte diligas, et ut pro amore illius nunquam otiosa sedeas. Si vere Deum diligis, nulla hora otiosa eris : si Deum in veritate amas, pro amore illius otium recusas : si ex toto corde diligis Deum, omni tempore contemnis otium. Qui Deum tota mente diligit, propter Deum otium postponit. Regnum Dei non dabitur otiosis, sed in servitio Dei studiosis : regnum Dei non dabitur vagantibus, sed pro Deo digne laborantibus : qui in bonis operibus sunt pigri et tepidi, non habebunt locum in regno Dei. Luxuria cito decipit homines otio deditos, luxuria cito decipit hominem otiosum et vagantem, luxuria gravius urit quem otiosum invenit. Libido cedit rebus, luxuria cedit operibus, luxuria cedit industriæ et labori; homo per laborem sæpe vincit libidinem : corpus enim labore fatigatum minus delectatur flagitio. Quapropter, amabilis in Christo soror,

[1] Thren. III, 41. — [2] II Thess. III, 10. — [3] Psal. CXXVII, 2. — [4] Cantic. VIII, 6.

præcave otium, non diligas otium; fatiga corpus labore, exerce opus bonum, quære tibi opus utile, quo animi implicetur intentio. Opus bonum et intentio tua semper sit in Deo. Amen.

LII. — De Psalmis et hymnis.

122. Soror charissima, cum in conspectu Dei cantas Psalmos et hymnos, hoc tracta in mente tua, quod cantas in voce. Mens tua cum voce concordet, concordet cum lingua : non aliud cogites, et aliud cantes. Si aliud cantes in mente, et aliud cantes in voce, perdis fructum laboris tui. Si corpus tuum stat in ecclesia, et foris vagatur mens tua, perdis mercedem tuam. Unde dicitur : *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* [1]. Sicut enim ait Apostolus, *Psallam spiritu, psallam et mente* [2]. Cantabo ore, et corde. Bonum est ergo semper orare Deum mente. Bonum est etiam cum sono vocis et hymnis et Psalmis, et canticis spiritualibus glorificare Deum. Sicut orationibus juvamur, ita Psalmorum modulationibus delectamur. Usus cantandi consolatur tristia corda. Cantus in ecclesia mentes hominum lætificat, fastidiosos oblectat, pigros sollicitat, peccatores ad lamenta invitat : nam quamvis dura sint corda sæcularium hominum, statim ut dulcedinem Psalmorum audierint, ad amorem pietatis convertuntur. Sunt multi qui suavitate Psalmorum compuncti peccata sua lugent. Oratio tantummodo in hac vita effunditur in remissionem peccatorum; Psalmorum autem decantatio significat perpetuam laudem Dei in æterna gaudia, sicut scriptum est : *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in sæcula sæculorum laudabunt te* [3]. Quicumque fideliter et intenta mente Psalmos decantat, quodammodo Angelis Dei sociatur. Quomodo? Quia homo illum pro modulo suo laudat in terris, quem Angeli sine intermissione adorant et glorificant in cœlis. Psalmorum decantatio aliquando commovet nos ad lacrymas, aliquando invitat nos ad orationem.

123. Psalmi faciunt nobis gratas esse vigilias noctis, dicentes : *Exsultate, justi, in Domino, rectos decet collaudatio* [4]. Psalmi pronuntiant nobis horam diei primam cum exsultatione lu-

867 cis, dicendo : *Deus, in nomine tuo salvum me*
A *fac, et in virtute tua judica me* [5]. Psalmi consecrant nobis horam diei tertiam cum dicunt : *Et veniat super nos misericordia tua, Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum* [6]. Psalmi nos lætificant hora diei sexta in panis confractione. Psalmi ad horam diei nonam jejunia resolvunt, et nos satiant dulcedine ac suavitate spirituali. Psalmi nos Deo commendant hora diei vespertina, dicendo : *Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo; elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* [7]. Psalmi nos admonent ut benedicamus Domino
B ad completorium dicentes : *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini* [8]. Soror mihi in Christo dilecta, firmiter retine in tua memoria quod in auribus Dei bene sonat cum sancta anima. Per dilectionem, et amorem, ac devotionem, Psalmos, hymnos, et cantica spiritualia Deo canta. Unde sponsus, scilicet Christus, in Canticis canticorum sponsam, id est, Ecclesiam vel sanctam animam, admonet, dicens : *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis; quia vox tua dulcis, et facies tua decora* [9]. Tu, inquit, dilecta mea, quæ jaces in lectulo dulcissimæ contemplationis, in qua
C mihi in Psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus atque orationibus placere desideras, veni et ostende mihi faciem tuam, id est, egredere a secreto cordis, et aliis pulchritudinem bonorum operum tuorum ad exemplum demonstra; ut cum illi viderint opera vestra bona, glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est [10]. *Sonet vox tua in auribus meis.* Vox scilicet prædicationis, vox divinæ laudis, vox jubilationis, quæ alios ad laudem et gloriam meam proficere faciat. Cantus Psalmorum oblectat aures audientium, et instruit animas fidelium ad bene vivendum. Vox cantantium sit una, et cum Angelis Dei,
D quos videre non possumus, verba laudis misceamus.

124. Servi Dei semper debent laudare nomen Dei, quod et aquæ superiores insinuant, de quibus dicitur, *Benedicite, aquæ omnes quæ super cœlos sunt, Domino* [11]; quia electi non tacebunt in perpetuum laudare nomen Domini. De aquis vero inferioribus dictum est, *Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt in locum unum* [12];

[1] Matth. xv, 8; Marc. vii, 6, et Isai. xxix, 13. — [2] I Cor. xiv, 15. — [3] Psal. lxxxiii, 5. — [4] Psal. xxxii, 1. — [5] Psal. liii, 3. — [6] Psal. cxviii, 41. — [7] Psal. cxl, 2. — [8] Psal. cxxxiii, 1. — [9] Cantic. ii, 14. — [10] Matth. v, 16. — [11] Psal. cxlviii, 4, 5. — [12] Gen. i, 9.

quia reprobi per totum mundum modo dispersi 968 congregabuntur in infernum cruciandi. Sine in- A termissione fideles debent referre laudes Deo, quia Deus delectatur in illis. Quod enim Deus delectetur in laudibus fidelium, testatur sponsus, scilicet Christus, qui in Canticis canticorum sponsæ, id est sanctæ animæ, loquitur dicens : *Quæ habitas in hortis* [1]. In hortis habitat Ecclesia, vel quælibet sancta anima, quæ jam viriditate et spe bonorum operum est repleta. Quæ ergo jam in hortis habitat, oportet ut sponsum suum vocem suam audire faciat, id est, cantum bonæ prædicationis, vel sanctæ jubilationis : vel vocem divinæ laudis emittat, in qua ille B delectetur, quam desiderat, quam amici auscultant, videlicet omnes electi, qui verba vitæ, scilicet lectiones, Psalmos, hymnos, et cantica spiritualia audire desiderant, ut ad cœlestem patriam reviviscant. Igitur, soror reverendissima, sicut jam superius dixi, valde necessarium est tibi, ut in omni vita tua laudes omnipotentem Deum creatorem tuum, quoniam inde promittitur tibi venia, unde eum laudes. Lauda ergo eum in corde, lauda eum in voce; lauda eum in voce jubilationis, lauda etiam eum in secreto contemplationis; lauda eum in cubiculo mentis, in jubilatione vocis. Quamvis enim ad C laudandum Deum peccatores et indigni simus, tamen cessare a laudibus non debemus, quia inde consequi veniam peccatorum credimus, unde Deum laudamus. Unde vox divina in Psalmis : *Sacrificium laudis honorificabit me*, inquit, *et illic iter quo ostendam illi salutare Dei* [2]. Ac si apertius diceret : In Psalmis est iter laudis, quo ad æternam laudem pervenire possis. Sed si ego illud tibi non ostendero, illud invenire non poteris. Propterea, charissima, quia iter nostræ salutis in manibus est Creatoris, moneo te ut laus Dei nunquam discedat ab ore tuo. Soror mihi in Christo amantissima, D Deus est laus tua; ergo et tu laus illius esto, ita ut semper sit laus illius in ore. Amen.

LIII. — De activa et contemplativa vita.

125. Vidit Jacob scalam stantem super terram, Angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam, et cacumen illius cœlos tangebat [3]. In hac scala sunt positi omnes ad vitam æternam prædestinati : et omnis qui spectat ad regnum cœlorum, in hac scala habet locum. Scala ista generalis est Ecclesia, quæ ex parte adhuc militat in terris, et ex parte jam regnat in cœlis. In hac scala sunt tres ordines hominum; scilicet sæculares, activi, et contemplativi. Sæculares sunt in minori gradu. Activi sunt in altiori loco. Contemplativi vero sunt in summo. Et de istis tribus ordinibus hominum quidam sunt in mola, quidam sunt in agro, quidam vero sunt in lecto. Mola est vita sæcularis. Ager est animus hominis sæculi. In agro sunt prædicatores verbi Dei. In lecto est amor sponsi, scilicet Christi. Qui sunt in mola, terram circumeunt, qui terrena quærunt et diligunt. Qui sunt in agro, terram colunt, qui seminant verbum Dei in auribus hominum. In lecto sunt qui despiciunt et contemnunt. Ad pedes hujus scalæ sunt homines sæculi. In medio scalæ sunt activi : in summitate hujus scalæ sunt contemplativi, jam quasi in cœlo positi, quia cœlestia cogitant. Isti sunt Angeli Dei per scalam ascendentes, quia ascendunt per contemplationem ad Deum, et descendunt per compassionem ad proximum. Activa vita innocentia est bonorum operum : contemplativa vita est speculatio supernorum. Activa vita communis est multorum; contemplativa vero, paucorum. Activa vita terrenis rebus bene utitur : contemplativa vero sæculo renuntians, soli Deo vivere delectatur.

126. (Interrogatio.) Frater dilecte, rogo ut ostendas mihi differentias activæ et contemplativæ vitæ. (Responsio.) Soror charissima, inter activam et contemplativam vitam maxima est differentia. Activa vita est panem esurienti dare, verbum sapientiæ proximos docere, errantem corrigere, ad viam humilitatis superbientem reducere, discordantes ad concordiam revocare, infirmos visitare, mortuos sepelire, captivos et in carcere positos redimere, quæ singulis quibuscumque expediat dispensare, necessaria unicuique providere. Soror mihi in Christo dilecta, ecce audisti opera activæ vitæ : nunc, si placet, audi virtutes vitæ contemplativæ. Contemplativa vita est charitatem Dei et proximi tota mente retinere, ab exteriori actione requiescere, soli desiderio Conditoris inhærere : ita ut jam nihil agere libeat, sed despectis omnibus curis sæculi, ad videndum faciem sui Creatoris animus inardescat; ita ut

[1] Cantic. VIII, 13. [2] Psal. XLIX, 23. [3] Gen. XXVIII, 12.

jam noverit carnis corruptibilis pondus cum[869] mœrore portare, totisque desideriis optare hymnidicis Angelorum choris interesse, appetere admisceri cœlestibus civibus, de æterna incorruptione in conspectu Dei gaudere. Venerabilis soror, audisti activam vitam, audisti etiam contemplativam : nunc rogo, ut cum Maria Magdalena eligas meliorem partem, scilicet vitam contemplativam. Bona est vita activa, sed multo est melior contemplativa. Qui prius in hac vita proficit, ad contemplativam bene conscendit. Quicumque adhuc temporalem gloriam, aut carnalem affectat concupiscentiam, a contemplatione prohibetur. Exemplum enim activæ vitæ et contemplativæ de Jacob accipe, qui dum adamaret Rachelem, quæ significat contemplativam vitam, data est ei Lia[1], quæ significat activam vitam. Activa vita in laboribus hujus mundi Deo servit, dum pauperes pascit, recipit, potat et vestit, visitat et consolatur, sepelit, et cætera opera misericordiæ eis impendit. Et tamen Lia est fecunda in filiis, quia multi sunt activi, et pauci contemplativi. Rachel vero Ovis vel Videns principium interpretatur : quia contemplativi simplices et innocentes sunt sicut oves, et ab omni tumultu sæculi alieni; ut soli divinæ contemplationi adhærentes videant illum qui ait, *Ego sum principium, qui et loquor vobis*[2].

127. Rachel duos filios habet[3], quia duo sunt genera contemplativorum. Alii namque vivunt in commune in monasteriis; alii vero sunt solitarii, et ab omnibus separati. Sed beatior et perfectior contemplativa vita, quam activa. Sicut aquila defigit oculos in radios solis, nec deflectit, nisi quando vult corpus suum reficere cibis : ita et sancti aliquando a contemplatione ad activam vitam revertuntur; considerantes illa sublimia sic esse utilia, ut tamen ista humilia paululum nostræ indigentiæ sint necessaria. Unde in Canticis canticorum sponsus, scilicet Christus, sponsam, id est sanctam animam contemplationi deditam, hortatur, dicens : *Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, et veni*[4] : ac si apertius diceret : Surge, propera, amica mea per dilectionem et fidem; columba mea per innocentiam et simplicitatem; formosa mea per virtutem et castitatem : surge de illo dulcissimo stratu tuo, hoc est, de quiete contemplationis, in qua mihi soli complacere desideras in Psalmis, hymnis, orationibus et canticis spiritualibus : festina ergo, et veni, id est, egredere ad utilitatem proximorum; ut illos etiam per officium prædicationis, et per exempla bonorum operum imitatores tui facias, et ad salutem animarum suarum perducas. Visio animalium in Ezechiele, quæ ibant et non revertebantur, pertinet ad perseverantiam activæ vitæ. Et iterum animalia quæ ibant et revertebantur, pertinent ad mensuram contemplativæ vitæ, in qua dum quisque intenderit, sua reverberatus infirmitate statim descendit; atque iterum renovata mentis acie, ad ea unde descenderat rursus ascendit[5] : quod fieri in activa vita non potest; de qua si quisquam vel ad modicum descenderit, statim inquinationibus vitiorum involvitur.

128. Sæpe mens de terra ad cœlum erigitur, et iterum gravata infirmitate carnis, de cœlo ad terram descendit. Multos sæculares homines visitat Deus, et per suam gratiam elevat ad altitudinem contemplationis : et multos contemplativos justo atque occulto judicio suo Deus in terrenis actibus lapsos derelinquit. Sicut sepultus in monumento cessat ab omni terreno negotio ; ita homo contemplativus cessat ab omni terreno opere vel ministerio : et sicut homines ab activa vita ascendentes sepeliuntur in quiete contemplationis; ita a sæculari vita recedentes activa vita suscipit in se quasi sepeliendos. Ac per hoc sicut activa vita est sepulcrum sæcularis vitæ; ita contemplativa vita est monumentum activæ vitæ. Viri sancti sicut aliquando egrediuntur a secreto contemplationis ad activam vitam; ita rursus ab activa vita revertuntur ad secretum intimæ contemplationis : ut intus Deum laudent, ubi acceperunt unde foris ad ejus gloriam operentur. Sicut Deus vult ut aliquando contemplativi egrediantur ad activam vitam, ut aliis proficiant; ita aliquando vult, ut nemo eos inquietet, sed ut quiescant in secreto contemplationis suavissimæ : quod bene in Canticis canticorum sponsus insinuat, cum filias Jerusalem ne sponsam evigilare faciant adjurat, dicens, *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per capreas, cervosque camporum, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit*[6]. Hoc est : Ne suscitetis neque evigilare faciatis animam divinæ contemplationi deditam, orationibus et lectionibus divinis occupatam; et ne eam

[1] Gen. XXIX. — [2] Joan. VIII, 25. — [3] Gen. XXXV. — [4] Cantic. II, 13. — [5] Ezech. X. — [6] Cantic. II, 7.

ad exteriora opera inquietare velitis, donec ipsa[870] velit : hoc est, donec expleto contemplationis A tempore, admonente corporis fragilitate, velit ipsa suscitari a somno internæ quietis, et intimæ dulcedinis.

129. Sed tamen in hac mortali vita nemo potest perfecte contemplari Deum. Unde Joannes in Apocalypsi dicit : *Factum est silentium in cœlo quasi media hora*[1]. Cœlum quippe est anima justi, sicut Dominus per prophetam dicit : *Cœlum mihi sedes est*[2]. Cum ergo quies contemplativæ vitæ agitur in mente, silentium fit in cœlo, id est, in anima; quia strepitus terrenarum rerum atque operationum cessat in B cogitatione. Sed quia contemplativa vita in hoc mundo non potest esse perfecta, nequaquam hora integra factum silentium dicitur in cœlo, sed *quasi media hora*. Qui perfecte vitam contemplativam vult tenere, debet ab omni terreno opere cessare. Unde in eisdem Canticis sponsa de se dicit : *Ego dormio, et cor meum vigilat*[3]. Ac si aperte mens sancta loqueretur dicens : Dum a mundanis tumultibus exterius dormio, in interiori cogitatione quæ sunt cœlestia atque spiritualia penso. Etiam arca Noe, quæ bicamerata[4] dicitur, significat activos et contemplativos ; quorum activi deorsum stant, contemplativi C vero stant sursum. Quod etiam arca dicitur tricamerata, significat tres ordines in sancta Ecclesia ; scilicet conjugatorum, continentium, atque virginum. De hac contemplativa vita dicit Dominus in Evangelio : *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo; et veni, sequere me*[5]. Et de Maria Magdalena ait : *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*[6]. Vita contemplativa non auferetur in hoc sæculo, neque in futuro. Activa vita auferetur ab homine in futuro sæculo, activa vita in hoc sæculo habet finem : contemplativa vero non, quia D semper perseverat. Activa vita in hoc sæculo deficiet; contemplativa vero in hoc sæculo incipit, sed in cœlo perficitur. Honesta virgo, moneo te, ut propter Deum despicias præsens sæculum; propter Deum ab omnibus curis sæculi te suspende. Sine impedimento sæculi Deo servire stude. Nulla cura sæculi subtrahat te a timore Dei. Nulla sollicitudo rerum te subtrahat ab intentione Dei : abjice a te quidquid potest impedire bonum propositum. Toto animo odi et damna quod diligit mundus, esto mortua mundo, et mundus tibi : tanquam mortua ab amore præsentis vitæ te separa, tanquam mortua mundi gloriam non concupiscas. Soror mihi amabilis in Christo, sicut sepulta in monumento, non habeas curam de sæculo : tanquam defuncta in sepulcro, ab omni terreno te priva negotio. Soror mihi in Christo amabilis, contemne vivens, quæ post mortem habere non poteris. Si hæc ita feceris, post mortem tuam vitam æternam habebis.

LIV. — De curiositate.

130. Soror charissima, moneo te, ut de die in diem studeas proficere in bonis operibus, et ut non consideres mala quæ alii faciunt, sed considera bona quæ tu facere debes. Unde quidam sapiens ait : *In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter*[7]. Non est tibi necesse ea cognoscere quæ ab humanis sensibus sunt remota. Dignum est valde ut mentes hominum desinat judicare, qui aliena corda nescit perfecte cognoscere. Quare ? Quia incerta nos judicamus, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium[8]. Dignum est etiam ut desinat peccare, qui alienam vitam vult reprehendere. Stulti homines dum alienos errores volunt reprehendere, demonstrant suos. Tamdiu homo ignorat peccata sua quæ debuerat flere et cognoscere, quamdiu aliena vitia exquirit curiose : sed cum homo ad semetipsum revertitur, et sese bene considerat, non exquirit quod in aliis reprehendat, quia in semetipso multa reperit quæ lugeat. Qui semetipsum bene considerat, in semetipso invenit multa quæ plangat. Unde beatus Gregorius : « Nos tanto minus debemus aliena corda reprehendere, quanto scimus visu nostro non posse alienæ cogitationis tenebras illustrare. » Etiam beatus Isidorus ait : « Facilius reprehendimus vitia uniuscujusque hominis, quam virtutes intendimus : nec quid boni quisque fecerit agnoscere cupimus, sed quid male egerit perscrutamur. »

131. Igitur, soror mihi in Christo dilecta, moneo te, ut amplius reprehendas tua vitia quam aliena. Prius vide tua propria quam aliena delicta. De tua correctione esto sollicita; de

[1] Apoc. VIII, 1. — [2] Isai. LXVI, 1. — [3] Cantic. V, 2. — [4] Gen. VI. — [5] Matth. XIX, 21. — [6] Luc. X, 42. — [7] Eccli. III, 24. — [8] I Cor. IV, 5.

tua salute esto attenta; de tua emendatione esto[871] provida : quod ad te non pertinet, noli quærere; A nunquam desideres cognoscere, quod inter se loquuntur homines. Noli quærere quid quisque dicat vel faciat. Cave curiositatem, omitte curas alienæ vitæ : nulla curiositas animum tuum decipiat, nulla concupiscentia detestandæ curiositatis te subrepat, ne tu oblita tuorum morum alienos perquiras. Christi sponsa, tanta cura corrige tua vitia, quanto studio reprehendis aliena : nulla tibi sit cura sciendi latentia. Cave inquirere ea quæ non debes scire : prætermitte quasi secretum quod Scripturæ sanctæ auctoritate non didicisti : nihil ultra quæras quam scri- B ptum est : nihil amplius perquiras, quam divinæ Litteræ demonstrant. Scire nunquam desideres quod scire non debes. Soror venerabilis, scito pro certo quia curiositas periculosa præsumptio est; curiositas damnosa peritia est : ad hæresim provocat, in fabulas sacrilegas præcipitat mentem; in causis obscuris reddit audaces, in rebus ignaris facit homines præcipites. Soror amantissima, cum omni studio vitam tuam emenda, ut post hanc vitam merearis pervenire ad æterna gaudia. Amen.

LV. — De vigilantia.

132. Dilecta soror, audi Dominum Jesum Christum in Evangelio dicentem, *Vigilate, quia nescitis quando Dominus venturus est* [1] : et iterum, *Omnibus dico, vigilate* [2]. Et Petrus apostolus : *Estote prudentes, et vigilate in orationibus* [3]. *Cum homines dixerint, Pax est, et securitas; tunc repentinus veniet super eos interitus* [4]. Et Salomon ait : *Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei, et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit.* Quare? Quia *omnia in futurum reservantur incerta* [5]. Soror in Christo dilecta, ideo Dominus D celavit nobis tempus sui adventus, ut nos longa exspectatione incerti, semper credamus judicem verum esse venturum, quia quando venturus sit, ignoramus. Verba sunt beati Gregorii : « Lætitia præsentis vitæ ita est agenda, ut amaritudo sequentis judicii nunquam recedat a memoria. Sæpe diabolus decipit hominem ad peccandum, et cum de ruina conspicit eum afflictum, iterum per securitatem decipit eum. » Igitur, soror dilecta mihi in Christo, semper necesse est ut cum bona agimus, mala quæ fecimus, ad memoriam reducamus; ut dum culpam certe cognoscimus, nunquam de bono opere incauti lætemur. Ideo Dominus voluit nobis horam ultimam esse incognitam, ut semper simus suspensi : ut dum illam videre non possumus, quotidie nos ad illam præparemus. Etiam in hac vita ne simus securi, beatus Isidorus nos admonet, dicens : « Neque justus de sua justitia confidat, neque peccator de misericordia Dei desperet quidquam; sed pariter habeant in corde spem et metum : sic speret Dei misericordiam, ut semper timeat ejus justitiam. » Quamvis conversatio sanctorum sit probabilis, tamen incertum est hominibus ad quem finem sunt destinati. Ideo nunquam homo debet esse sine metu, quia satisfactio pœnitentiæ divino tantum judicio pensatur, non humano. Unde ait Cæsarius : « Quanto sumus securi de præteritis, tanto debemus esse solliciti de futuris. » Venerabilis soror, firmiter tene quia omnis vita sapientis hominis meditatio est mortis.

133. Igitur, soror in Christo mihi amabilis, si omni hora ad Deum vigilaveris, sapiens eris. C Si quotidie mentem tuam ad Deum levaveris, et diem mortis tuæ ad memoriam reduxeris, beata eris, secundum illud quod quidam Sapiens ait : *Beatus homo qui semper est pavidus* [6]. Hac de causa moneo, virgo honesta, ut semper sis pavida, semperque suspensa : semper esto sollicita, et contra diaboli tentationes astuta : semper vigila, et contra antiquum hostem incessanter pugna : diebus ac noctibus ora cum omni vigilantia, et contra insidias diaboli viriliter dimica : in omni vita tua esto provida, et contra versutias inimici, et cum omni sollicitudine decerta. Etiam audi, honesta virgo, ea quæ Jesus Christus sponsus tuus dicit in Evangelio : *Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit vigilantem* [7]. Ergo si ad eumdem Dominum nostrum Jesum Christum vigilaveris tota mente, inter beatos computaberis in æterna beatitudine. Beata eris, si cum omni devotione oculos mentis ad verum lumen, quod Deus est, levaveris. Vere beata eris, si ad Deum cum omni instantia vigilaveris, quia promisit Deus coronam vigilantibus. Unde in Canticis

[1] Matth. XXIV, 42. — [2] Marc. XIII, 37. — [3] I Petr. IV, 7. — [4] I Thess. V, 3. — [5] Eccle. IX, 1, 2. — [6] Prov. XXVIII, 14. — [7] Luc. XII, 43.

canticorum de oculis sponsi dicitur : *Oculi ejus*[872] *sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte* A *sunt lotæ, et resident juxta fluenta plenissima*[1]. Oculi sponsi, sancti viri sunt, qui sicut columbæ in simplicitate vivunt, et aliis suis prædicationibus atque exemplis viam salutis ostendunt. Super rivulos aquarum esse perhibentur, quia semper in refectione sanctarum Scripturarum conversantur : qui lacte sunt loti, quia per gratiam Dei in Baptismo a peccatis suis sunt mundati. Quid per fluenta plenissima juxta quæ sedent intelligimus, nisi sacræ Scripturæ profunda et arcana dicta, quibus nos reficimus, dum ea legendo vel audiendo haurimus? Nam, sicut juxta B fluenta aquarum columbæ residere solent, ut umbram volantium desuper avium in aqua videant, et per eam irruentium in se ungues rapaces effugiant : sic sancti viri in Scriptura sancta fraudes dæmonum prospiciunt, et ex descriptione quam vident, quasi ex umbra inimicum cognoscunt, et ejus deceptiones fugiunt. Sic et tu, soror honestissima, in meditationibus sanctarum Scripturarum esto assidua, quia in eis poteris cognoscere qualiter hostium insidias valeas declinare. Honesta virgo, iterum te moneo, ut te consiliis sanctæ Scripturæ ex toto committas; videlicet ut nihil aliud facias, nisi C quod ex responso Scripturarum audieris, quia ibi invenies qualiter fraudes dæmonum fugias. Moneo etiam te, ut metu rapacium avium, id est, dæmonum, super fluenta sanctarum Scripturarum sedeas, ne tu improvisa (quod absit) inimicis tuis præda fias. Rogo ut super rivulos sanctarum Scripturarum indesinenter vigiles, et ut cum summo studio deceptiones inimicorum vites.

134. Heu insipientes, quare non cognoscimus vel intelligimus quia in conspectu Domini cogitationes nostræ, antequam ad actum procedant, manifestæ sunt et apertæ? Dicit enim D Psalmista : *Scrutans corda et renes Deus*[2]. Igitur, soror amantissima, cogitemus nos in conspectu Dei semper astare, et cognoscamus quia terra et cinis sumus. Ecce Deus noster terribilis, retribuens unicuique secundum opera sua, in proximo est, non tardabit : ipse veniet, et salvos nos faciet. Vigilemus ergo cum omni perseverantia et devotione, ut cum venerit et pulsaverit, non inveniat nos dormientes, sed vigilantes in suis laudibus, et in suo amore atque in suo sancto servitio[3]. Curramus ergo dum lucem habemus, ne tenebræ nos comprehendant[4]. Sic enim ait Sapientia Dei in Proverbiis : *Beatus qui audit me, et qui vigilat ad fores meas quotidie, et observat ad postes ostii mei. Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino*[5]. Virgo Christi, ideo te moneo, ut cum omni studio vigiles ad Deum, ut in die necessitatis tuæ possis eum habere propitium. Igitur, honesta virgo, nullus casus te inveniat imparatam, nullus sit casus quem non præveniat meditatio tua; propone ante oculos tuos nihil esse quod accidere non possit. Commemorare semper futuras miserias, in prosperis meditare quo pacto adversaberis. Semper cogita in mente ne aliquid contrarii accidat. Sapientis hominis est prævidere jacturam periculi. Omnia meditata leviori eventu accidunt. Exspectata mala tolerabiliter feruntur; prospecta res admittitur, cum acciderit. Advenientes impetus præmeditatio frangit, præcogitatio attenuat futuras molestias, prævisio lenit adventum malorum; inopinatum malum fortiter ferit. Gravia sunt quæ cogitata non fuerant. Acerba existunt, in quibus improvisi incurrimus. Improvisa mala graviter feriunt. Repentinum malum cito frangit : quod provisum non est, vehementer affligit. Subita maris tempestas terrorem suscitat : improvisus hostis male perturbat. Omnia repentina graviora sunt; quæ repente accidunt, gravius occurrunt. Igitur, soror mihi in Christo dilectissima, et ad bona, et mala cor tuum præpara. In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum[6]. Esto pervigil sensu, ne vanis cogitationibus polluaris. Ama scientiam Scripturarum, et contemne vitia carnis. Soror charissima, si ex toto corde tuo ad Deum vigilaveris, et ei in omni vita tua cum omni devotione servieris, absque ulla dubitatione cum eo in cœlesti curia regnabis. Amen.

LVI. — De prudentia.

135. Soror charissima, audi Dominum Jesum Christum in Evangelio dicentem : *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ*[7]. Et Salomon ait : *Simplicitas justorum diriget*

[1] Cantic. v, 12. — [2] Psal. vii, 10. — [3] Matth. xxiv, 42-51. — [4] Joan. xii, 35. — [5] Prov. viii, 34, 35. — [6] Eccli. xi, 27. — [7] Matth. x, 16.

eos, et supplantatio perversorum vastabit illos [1]. 874 *Via simplicis via Domini, et pavor his qui operantur malum* [2]. *Justitia simplicis diriget animam ejus, et in impietate sua corruet impius* [3]. *Innocens credit omni verbo* [4]. *Qui autem decipit justos in via mala, in interitu suo corruet, et simplices possidebunt bona ejus* [5]. *Viri sanguinum oderunt hominem simplicem, justi autem quærunt salutem illius* [6]. Sancta rusticitas sibi soli prodest, et quantum ædificat Ecclesia Christi merito vitæ, tantum destruit, si his qui veritatem destruunt non resistit. Et beatus Hieronymus ait : « In servis et in ancillis Dei non » est quærendus cultus corporis, sed simplicitas » mentis. » Nec simplex, nec rusticus ideo secundum se existimet sanctitatem in sua lingua, sed tantummodo in pura et simplici conscientia. Ex duobus imperfectis multo est melius habere rusticitatem sanctam, quam eloquentiam peccatricem. Magis veneranda est sancta rusticitas, quam verbosa loquacitas. Soror in Christo dilecta, si nostra intentio est simplex apud Deum, in judicio ejus nostra operatio tenebrosa non erit. Qui casti esse per justitiam nesciunt, nequaquam esse innocentes per simplicitatem possunt. Sanctorum electorum Ecclesia vias rectitudinis et simplicitatis suæ timore inchoat, sed charitate consummat. Deus enim non solum verborum, sed et cordis inspector est, et diligit eos qui in simplicitate cordis serviunt ei. Unde sponsus in Canticis canticorum loquitur, dicens : *Una est columba mea, perfecta mea : una est matri suæ, electa genitrici suæ* [7]. Mater nostra est regeneratrix gratia Dei, apud quam una columba eligitur; quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent, et ab unitate non dividuntur. Multi quippe fideles dum ad ipsum intendunt, dum uno desiderio Christi se invicem nutriunt, dum habentes cor unum et animam unam se in charitate conjungunt, ex multis membris unum corpus efficiunt, in quo omnes in simplicitate unitatis viventes una columba existunt. Ea quæ apud homines despecta sunt, et in contemptu habentur, in magna gloria sunt apud Deum.

136. Igitur, venerabilis soror, omnipotentem Deum deprecemur, ut mittat nobis Spiritum sanctum de cœlis, qui nobis faciat habere simplicitatem columbæ, et prudentiam serpentis, ut simus in malitia simplices, et in bonis operibus prudentes. Serpens enim astutum est animal, ut de aspide legitur, quæ videns incantatorem venientem, affigit aurem unam terræ, et aliam cauda obturat, ne incantatoris vocem audiat. Unde propheta de his qui crudeles et prudentes sunt in malo, dicit : *Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas, ut non exaudiat vocem incantantium, et venefici incantantis sapienter* [8]. Imitare ergo et tu, soror amabilis, hunc serpentem in hac parte, videlicet ut aures tuas claudas, ne mala verba audias. Honesta virgo, deprecare Deum, et oleum peccatoris non impinguet caput tuum [9]. Oleum peccatoris, laus est adulatoris. Serpens obturat aurem suam ne audiat incantatorem : et tu claude aurem similiter, ut non audias detrahentem. Prudens est aspis ne verbum mortis audiat, ut moriatur : ergo et tu esto prudens, ne verba mala per aures tuas intrent ad animam tuam, et moriaris. Igitur, sponsa Christi, nec prudentia serpentis sine simplicitate columbæ, nec simplicitas columbæ sine prudentia serpentis debet esse in te : quatenus columbæ simplicitatem astutia serpentis, ut mala caveat, sollicitet; et prudentiam serpentis simplicitas columbæ, ut bona faciat, temperet.

137. Soror amantissima mihi in Christo, etiam columba septem virtutes habet (ut legimus) in se, quas tu per gratiam sancti Spiritus poteris habere in te. 1 Columba sæpe super rivulos aquarum sedet, ut viso accipitre veniente se in undas immergat, et evadat : 2 in tritico meliora grana eligit : 3 sæpe alienos pullos nutrit : 4 rostro non percutit : 5 non habet fel : 6 nidum facit in fenestris murorum : 7 gemitum habet pro cantu. Deprecare ergo Deum, honesta virgo, cum summo studio, ut det tibi has virtutes columbæ; scilicet ut super rivulos sanctarum Scripturarum sedeas, et admonitione earum incursum diaboli evadas. In sacra Scriptura meliores elige sententias, ex quibus te reficias. Nutri alienos pullos; id est, homines prius a Deo alienos, tuis verbis atque exemplis ad Deum converte. Rostro non percutias; id est, proximo tuo malum non facias, nec malum dicas. Non habeas fel; id est, non habeas in te iracundiam. In fenestris petrarum

[1] Prov. xi, 3. — [2] Id. x, 29. — [3] Id. xi, 5. — [4] Id. xiv, 15. — [5] Id. xxviii, 10. — [6] Id. xxix, 10. — [7] Cantic. vi, 8. — [8] Psal. lvii, 5, 6. — [9] Psal. cxl, 5.

fac nidum tuum, id est, spem tuam. Gemitum habe pro cantu; videlicet ut sicut homines sæculares gaudent cantilenis sæculi, ita tu gaudeas in gemitu et tristitia spirituali. Igitur, soror venerabilis, sicut superius dixi tibi, oportet te pariter intelligere et cavere insidias inimici cum omni sollicitudine. Sic te oportet per innocentiam vitæ esse prudentem. Ille qui non miscet prudentiam simplicitati, secundum quod ait propheta, columba est seducta, non habens cor[1]. Sed ideo est columba, quia simplex : ideo autem non habet cor, quia non habet prudentiam. Iterum, soror charissima, te moneo, ut in corde tuo præpares dignum habitaculum Christo, quatenus ipse veniens cum Patre et Spiritu sancto dignetur apud te mansionem sibi facere in domicilio tui pectoris. Amen.

LVII. — De fuga mulierum sæcularium.

138. Charissima soror, fuge societatem sæcularium mulierum. Sæculares feminæ, quæ tecum non habent unam professionem, non accedant ad tuam societatem, quia quod amant hæ, tibi prædicant. Ecce quod diligunt, tibi dicunt : ideo debes vitare societatem sæcularium feminarum, quia sæculum diligunt, et de sæcularibus loquuntur; terrena amant, ideo terrena tibi annuntiant; transitoria concupiscunt, et ideo in auribus tuis transitoria exponunt. Sic enim scriptum est : « Unusquisque hoc laudat » quod diligit. » Et ideo sæcularis femina sæculum laudat, quia sæculum diligit : certe si cœlestia diligeret, cœlestia laudaret. Sine dubio, si cœlestia amaret, cœlestia approbaret, cœlestia prædicaret : si æterna concupisceret, æterna tibi suaderet. Et ideo, soror, moneo te, ut societatem sæcularium feminarum expellas a te. Quare? Quia corrumpunt bonos mores colloquia mala et prava[2]. Quid facit uxor viri cum sponsa Christi? aut quid agit mulier nupta cum virgine Deo devota? quid in unum agit sæcularis femina cum Christi sponsa? quid agit femina sæcularis cum sanctimoniali femina? vel quid agit femina quæ mundum diligit, cum femina quæ mundum reliquit? quid agit femina maritata cum muliere Christo dilecta? quid quæ amat virum, cum ea quæ diligit Christum? Femina quæ tuum propositum non tenet, quare ad tuam societatem venit? sæcularis femina quæ

[878] non habet tuum habitum, quare accedit ad tuum
A consortium? sæcularis femina quid tecum agit, quæ tecum jugum Christi non ducit? femina quæ tecum jugo Christi collum non submisit, quare ad tuum colloquium accedit? Dispar est habitu, dispar affectu : et sicut dispar est vestimento, ita animo. Mulier sæcularis organum est satanæ. Hæc cantat tibi quod illecebras sæculi moveat, et semitas diaboli ostendat, sicut legimus. Sirena maris talis est sursum ex umbilico, qualis pulcherrima et formosa virgo : ab umbilico vero usque ad pedes talis sicut est piscis. Sirena habet caput virginis, et posteriora
B piscis. Cantat dulce magnis vocibus, et multis modulis, atque cum magna dulcedine dat voces concordes : sed per suas dulces cantilenas sæpe marinarios decipit, et in discrimen perducit. Sæpe nautæ navigantes mare dulces audiunt voces sirenarum, et per dulces voces et suaves cantus earum decipiuntur, et ad mortale periculum perducuntur. Sicut sirena per dulces cantus decipit marinarios, ita sæcularis femina per suos deceptorios sermones decipit Christi servos. Et sicut sirena per suaves cantilenas solet navigantes mare a recto itinere deviare, atque in perditionem perducere; ita sæcularis
C femina per blanda verba ac seductoria, solet Deo servientes a sancto proposito retrahere, et in periculum animarum suarum perducere.

139. Igitur, soror dilecta mihi in Christo, fuge cantus sirenarum, ne dum delectaris audire delectamenta terrena, a recto itinere avertaris. Quid enim sunt verba sæcularium mulierum nisi cantus sirenarum? Ergo cantus sirenæ fuge, et a lingua male suadentis mulieris separa aures tuas. Sic declina verba sæcularis mulieris, quasi sibilos serpentis. Cave ne sicut serpens decepit mulierem in paradiso, ita te decipiat venenosa lingua male suadentis mulieris in monasterio.
D Vide ne mulier vana et garrula infundat in aures tuas mortis venena. Cave ne mors intret per fenestras tuas, id est, per oculos et aures tuas, in animam tuam. Soror venerabilis, cum videris mulierem disparem tui propositi, muni cor tuum scuto fidei; et contra eam trophæo crucis arma frontem tuam. Honesta soror, in hoc solum cum muliere sæculari concedo tibi colloquium, ut sanctis admonitionibus suadeas illi relinquere sæculum, et venire ad monasterium. In hoc solum tantum do tibi licentiam lo-

[1] Osee VII, 11. — [2] I Cor. XV, 33.

quendi cum sæculi femina, ut doceas eam de- [876] spicere terrena, et amare cœlestia, et etiam A exire de sæculo, et servire Deo. Item, ut per tuam allocutionem transitoria despiciat, et æterna concupiscat. Soror charissima, si ita feceris, sicut dixi tibi; et te in hoc sæculo a malo custodies, et in futuro a Domino coronam in cœlo recipies. Amen.

LVIII. — De cavendo virorum consortio.

140. Soror charissima, si tanto studio fugies feminas, quanto magis debes fugere viros? et si tam sollicite vitabis societatem mulierum, B quanto magis vitare debes societatem virorum? et si tanta cura confabulationes feminarum declinabis, quanto magis deceptiones virorum declinare debes? et si tantopere aures tuas separabis a verbis feminarum, quanto magis eas debes separare a seductoriis virorum verbis? Soror mihi in Christo dilecta, moneo te, ut vir quamvis sit sanctus, nullam tamen tecum habeat societatem. Licet sit sanctus et justus, nullam tecum habeat familiaritatem; quamvis sit religiosus, nullam tecum habeat assiduitatem; quamvis sit bonus, nullam tecum habeat vivendi jugitatem. Quare? Ne visitandi familiaritate utriusque C pereat castitas, ne videndi frequentatione utriusque annihiletur honestas, ne videndi jugitate utriusque religiositas infametur, ne videndi usu utriusque persona dehonestetur. Decidet a charitate Dei, qui occasionem dederit peccandi. Decidet etiam a charitate proximi, qui occasionem præbuerit male faciendi: quia etsi male non facit opere, tamen opinionem pessimam nutrit. Per assiduitatem sæpe peccat homo. Sæpe familiaritas vincit, quos vitium superare non potuit. Sæpe occasio peccandi voluntatem fecit et facit. Quos voluptas superare non potuit, assiduitas superat. Dispar sexus in unum collocatus illuc provocat D instinctum carnis, quo nascitur. Etiam naturalis flamma carnis accenditur, si illicita attingit. Vir et femina diversi sunt per naturam: qui si in unum fuerint collocati, quamvis non peccent, tamen per usum inter se malam famam nutriunt.

141. Quis colligabit ignem in sinu suo, et non comburetur [1]? Ignis et stupa in unum posita flammas nutriunt. Quanquam sint contraria, si in unum fuerint collocata, flammas generant: ita vir et femina, si in unum fuerint positi, licet malum non faciunt, tamen per assiduitatem inter se malam famam nutriunt, et alios de se murmurare faciunt. Religiosus vir et sanctimonialis femina si immoderate conjunguntur sibi, aliis de se locum præbent murmurandi. Sexus viri et feminæ diversus est; et ideo si in unum conjunguntur, statim inde occasio peccandi nascitur. Quid ergo in unum facit ignis et stupa? cur serpens collocatur in sinu? quare ignis collocatur in vestimento? Quare femina quæ castitatem promisit Deo, societatem habet cum viro? femina quæ propter Deum sæculum contempsit, quare viri familiaritatem diligit? quare amat præsentiam virorum, quæ cum Christo desiderat intrare cœlestem thalamum? quare femina Deo devota quærit audire deceptoria virorum verba? quare quæ in sæculo maritum habere noluit, in monasterio posita facies hominum videre concupiscit? Igitur, soror mihi in Christo dilecta, si vis esse a fornicatione secura, esto mente et corpore a societate hominis separata: si perfecte vis castitatem tenere pro amore Christi, longe te fac a societate viri. Tu circa serpentem composita, certe non eris longo tempore secura: circa ignem sedens, etsi ferrea sis, aliquando dissolveris: circa periculum constituta, non eris diu illæsa vel secura. Audi ergo, soror mihi in Christo amantissima, boni consilii verba. Viri nomen tuum non sciant, faciem tuam non videant; faciem tuam non cognoscant, quamvis nomen tuum audiant. Audi etiam, virgo honesta, Pauli apostoli verba, *Oportet nos habere testimonium bonum ab his qui foris sunt* [2]: intus quidem bonam vitam, propter nos; bonam vero famam, propter cæteros. Soror venerabilis, si propter Deum in terra vitaveris societatem virorum, per Deum in cœlo habebis societatem Angelorum. Amen.

LIX. — De fugienda societate juvenum.

142. Charissima mea soror, et si taliter viri sancti sunt declinandi, ne utriusque sanctitas pereat assiduitate videndi; quanto magis declinandi sunt juvenes, qui sequuntur temporalis vitæ tenebrosas vias, ac delectationes? et si tanta cura frequentiam sanctorum virorum fugere debes; quanto magis te oportet fugere juvenes hujus sæculi concupiscentias sequentes? Ad hoc diabolus oculis religiosæ feminæ juvenes

[1] Prov. vi, 27. — [2] I Tim. iii, 7.

objicit, ut formas eorum quos per diem viderit, meditetur in nocte, et ut recens visio et corporis inspectio assidue versetur in animo. Sic intrat sagitta satanæ per januas oculorum usque ad animum. Unde propheta : *Intravit mors*, inquit, *per fenestras vestras, ingressa est domos vestras*[1]. Non intrat sagitta diaboli ad interiora mentis, nisi per sensus corporis. Soror in Christo dilecta mihi, amandi sunt viri, sed absentes: amandi sunt homines, non intus, sed foris : diligere debemus homines in animo, sed non in domo : dilige homines in mente, sed a longe : diligendi sunt viri, quia sunt opus Dei, sed extra domum : amandi sunt viri non propter pulchritudinem corporis, sed quia sunt opus Creatoris. Iterum, soror venerabilis, te moneo, ut nunquam loquaris sola cum solo. Nullus loquatur tecum singulariter : nec tu præter duarum aut trium testimonium loquaris cum aliquo. Non debet sponsa Christi sola cum solo loqui, nisi cum suo magistro, cum agit pœnitentiam de suis peccatis. Sanctimonialis femina quæ cum viro sola loqui desiderat, stultitia in mente ejus regnat. Audi igitur, dilecta mihi, si perfecte castitatem vis tenere pro amore Christi, longe discede a societate viri. Si perfecte in terra contempseris societatem virorum pro Christo, absque ulla dubitatione cum eo regnabis in cœlo. Amen.

LX. — De vitando pravorum consortio.

143. Honestissima soror, audi verba Salomonis. *Fili mi, si te lactaverint peccatores, non acquiescas eis*[2] : *ne æmuleris hominem injustum, ne sequaris viam ejus*[3]. *Discede ab homine iniquo : et habebis pacem*[4]. *Viri justi socii sint tibi; in timore Dei sit gloria tua*[5]. Quemcumque hominem cognoveris observantem timorem Dei, in amicitia jungatur tibi. Hominibus malis non conjungaris. Beatus Ambrosius : « Sanctorum hominum vita cæteris hominibus bene vivendi debet esse norma. » Qui enim sancto viro associatus fuerit, ex ejus societate accipiet usum bonæ locutionis, et exemplum boni operis, ut accendatur de die in diem mens ejus in amore Dei. Non est valde laudabilis ille, qui bonus est cum bonis : sed vere ille est laudabilis, qui bonus est cum malis. Vere ille homo

877 A est laudabilis, qui in societate malorum est bonus. Sicut ille est culpandus, qui malus est inter bonos : ita ille est laudandus, qui bonus est inter malos. Verba vitæ sunt verba hominum Deum timentium : et sanitas animæ his qui ea sequuntur et diligunt. Sicut sol oriens expellit caliginem, ita sanctorum doctrina a sensibus nostris expellit tenebras vitiorum. Unde David propheta : *Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris*[6]. Igitur, soror mihi in Christo dilecta, si vis bene vivere, malorum societatem declina. Vita malos, cave iniquos, fuge improbos, sperne a te ignavos. Fuge turbas hominum, B maxime ætatum quæ pronæ sunt ad vitium : nec te adjungas levibus personis, nec te admisceas vanis. Bonis te conjunge, bonorum consortium appete, bonorum societatem require, sanctis individue adhære. Si fueris socia eorum conversationis, eris et virtutis. Qui cum sapientibus ambulat, sapiens est : qui cum stultis graditur, stultus est[7]. Similis enim simili conjungi solet. Periculosum est vitam cum hominibus malis ducere : perniciosum est vitam cum his qui pravæ voluntatis sunt, sociari. Melius est habere malorum odium quam consortium. Sicut multa habet bona vita communis sanctorum : C sic plurima mala affert societas malorum. Qui enim tetigerit immundum, coinquinabitur : qui tetigerit sordidum, sordidabitur. Igitur, soror venerabilis, si verba mea libenter audieris, et ea opere impleveris, inter electos Dei computaberis. Amen.

LXI. — De litteris vel munusculis clanculum non acceptandis.

144. Charissima soror, audi quæ dico. Ancilla Christi quæ in abscondito litteras vel dona recipit, Ordinem suum frangit. Magnum ma- D lum facit, et grande peccatum committit, si ab hominibus litteras vel aliud quodlibet munus suscipit, quia suum Ordinem frangit. Grande malum agit, quæ propter temporalia dona, sui Ordinis prævaricatrix existit. Sanctimonialis femina quæ cum Christo desiderat intrare ad nuptias, non debet hominibus dare sudariola, pectines, corrigias, vel specula, aut fascias. Quæ Christum exspectat cum ardente lampade, non debet ab hominibus accipere dona sæcu-

[1] Jerem. IX, 21. [2] Prov. I, 10. — [3] Id. III, 31. — [4] Eccli. VII, 2. — [5] Id. IX, 22. [6] Psal. XVII, 26, 27. — [7] Prov. XIII, 20.

laria, scilicet pectines, specula, et cætera alia: 878 quæ propter amorem Christi velata, non debet A ab amicis suis accipere vanitatis dona: quæ propter Deum super caput suum velum sacrum imposuit, multum peccat si ab hominibus dona sæcularia accipit. Sanctimonialis femina quæ in talibus delectatur, magna vanitate decipitur, et signum demonstrat meretricis. Unde dicit beatus Hieronymus: « Dulces litteras et sudariola » et crebra munuscula sanctus amor non ha» bet. » Ac si diceret: Si in mente sanctimonialis feminæ sanctus amor esset, dona vanitatis et superfluitatis ab hominibus non acciperet. Mens casta et religiosa non desiderat a sæcularibus B amicis accipere dona, sed a Christo, pro cujus amore contemnit omnia terrena: et ab illo solo debet concupiscere dona, cum quo sperat gaudere in cœlesti patria. Casta femina non quærit terrena dona, sed cœlestia. Quanto homo amplius in terrenis donis delectatur, tanto magis a Dei amore elongatur.

145. Si sanctimoniales feminæ faciunt in monasterio quod mulieres sæculares facere solent in sæculo, satis culpabiles sunt coram Deo, et inter sæculares et sanctimoniales nulla est differentia. Igitur, si inter eas quæ sunt in monasterio, et eas quæ sunt in sæculo, nulla est distan- C tia, inter religiosas etiam et sæculares feminas nulla est dissonantia. Ergo, si sanctimoniales feminæ delectabilia dona dant suis amicis, sicut facere solent meretrices; ubi est honestas, ubi religiositas, ubi castitas, ubi puritas, ubi sanctitas? Si sanctimoniales feminæ quæ per bona opera debuerant placere Deo, suis amicis placent in malo, luxuriosa dona dando; ubi est pudicitia, ubi continentia, ubi reverentia, ubi verecundia? Ita, si sanctimoniales feminæ plus volunt placere hominibus in sæculo, quam Jesu Christo æterno regi in cœlo; ubi est observantia religionis, ubi rigor Ordinis, ubi ardor contemplationis, D ubi munditia mentis, ubi contritio cordis, ubi sollicitudo orationis, ubi gemitus pectoris, ubi habitus monachalis? Si sanctimoniales feminæ lætantur in temporalibus donis, sicut lætari solent sæculares homines; ubi est contemptus sæculi, ubi timor inferni, ubi memoria judicii, ubi recordatio æterni incendii, ubi amor Dei? Igitur, si sanctimoniales feminæ concupiscunt dona vanitatis ab hominibus accipere; ubi est memoria delictorum, ubi lacrymæ oculorum, ubi recordatio peccatorum? Vilipenditur, contemnitur, despicitur, annihilatur. Revera sanctimonialis femina, quæ ab hominibus accipit, in quibus delectetur, Ordinem suum contemnit. Quæ plus gaudet in suorum amicorum donis, quam in præceptis sui Ordinis, propositi est prævaricatrix. De talibus propheta ait: *Dextera eorum repleta est muneribus*[1]. Ac si diceret: Quamvis opera eorum videantur bona, tamen plus lætantur in muneribus, quam in bonis operibus. Magis volunt ab hominibus accipere dona, quam a Christo æterna bona. Sanctimonialis femina quæ Christum perfecte diligit, delectabilia et superflua dona ab hominibus non recipit, quia Christum omnibus donis anteponit. Unde in Canticis canticorum Ecclesiæ dicitur: *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis*[2]. Turturi assimilatur Ecclesia, vel quælibet sancta anima, quia Christum perfecte diligit, et nihil amori ejus præponit. Turtur ex quo per occasionem conjugem suum perdidit, nunquam alterum amplius quærit, quia adulterinum amorem non recipit. Sic sanctimonialis femina quæ Christum perfecte diligit, amplius adulterinum amorem non recipit, id est, amplius malos homines non diligit. Religiosa femina quæ plus diligit hominem quam Christum, non est casta, sed adultera, quia Christum contemnit, cui fuerat desponsata. Religiosa femina quando primum ad monasterium venit, Christum in sponsum suscipit. Post hæc vero si carnaliter hominem super Christum diligit, adulterium facit; et si non corpore, jam tamen adultera in mente, secundum illud quod dicitur, *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo*[3]: sic etiam mœchatur mulier cum viro, si eum in corde suo concupierit, vel eum carnaliter dilexerit.

146. Quapropter, dilectissima mihi in Christo soror, te moneo, ut Christum sponsum tuum super omnia ames, et ab illo solo dona accipere desideres. Obsecro, ut Jesum Christum sponsum tuum super omnia diligas, et pro amore illius sæcularia dona non accipias. Procul dubio qui terrena dona affectat, cœlestia non sperat. *Munera excæcant oculos sapientum, et mutant verba justorum*[4]. Certe, si *munera excæcant oculos sapientum*, obcæcant etiam ne Deum videant mentes religiosorum virorum. Si (quod verum est) dona *oculos sapientum excæcant*,

[1] Psal. xxv, 10. — [2] Cantic. i, 9. — [3] Matth. v, 28. — [4] Deut. xvi, 19.

etiam et oculos servorum Dei, ne Christus videatur, conturbant. Unde beatus Isidorus : A « Non potest oculus mentis alta videre, quem » pulvis claudit. » Ac si apertius diceret : Non potest oculus mentis perfecte cœlestia conspicere, quem pulvis clausit concupiscentiæ. Non potest mens servi Dei ad contemplandum Deum esse libera, si adhuc terrenis cupiditatibus obscuratur. Si adhuc mens sanctimonialis feminæ in terrenis donis delectatur, perfecte cœlestia non contemplatur. Si accipiendo vel donando hominibus placere desiderat, Deum perfecte non amat. Nam et a Deo despecti sunt qui in his vanitatibus placere concupiscunt. Unde ait B David propheta : *Deus dissipabit ossa eorum qui hominibus placent : confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos* [1]. Rogo etiam te, soror venerabilis in Christo, ut cum omni devotione audias Isaiam prophetam dicentem : *Qui excutit manus suas ab omni munere, in excelsis habitabit; et Regem sanctorum videbunt oculi ejus in decore suo* [2]. Ac si diceret : Qui propter Deum manus suas ab omni munere excutit, in cœlo habitabit, et Regem sanctorum in gloria sua videbit. Qui causa amoris Dei ab hominibus dona vanitatis et superfluitatis non recipit, Deum in majestate sua videbit, et cum omnibus sanctis in C decore illius in perpetuum gaudebit. Ideo, soror in Christo amabilis, te rogo, ut capias consilium hujus sancti prophetæ, et excutias manus tuas ab omni munere; si tu in excelsis vis habitare, ab omni munere manus tuas excute. Iterum te moneo per gratiam Dei, ut studeas imitari illum qui ait : *Ego cum justitia apparebo in conspectu tuo : satiabor cum apparuerit gloria tua* [3]. Amen.

LXII. — De votis Deo reddendis.

147. Soror charissima, bene cogites quid Deo D voveas, et reddas. Te ipsam vove integram, et redde. Te ipsam de peccatis accusa : Deum in beneficiis lauda. Nihil boni tribuas; ab illo cuncta bona quæ habes, te accepisse dicas : confitere illum misericordem, te peccatricem; illum veracem, te mendacem. Rogo, soror dilecta, ut dicas cum propheta, *Introibo in domum tuam*, id est, monasterium : *in holocaustis;* hoc est, in spiritu contritionis et compunctionis. *Red-*

879 *dam tibi vota mea* [4]; id est, Ibi me ingratam offeram tibi in ara cordis, quam tibi vovi. Necesse est ut qui salvari desiderat, bona quæ Deo vovit, cum omni devotione reddat. Quicumque ad gaudia æterna desiderat pervenire, necesse est ut bona quæ Deo promisit, studeat adimplere. Unde propheta : *Vovete et reddite Domino Deo vestro* [5]. Ac si diceret : Vos ipsos vovete et reddite; quia necesse est ut qui vovit, etiam reddat, quia vovendo se debitorem fecit. *Et melius esset non vovere, quam post votum promissa non solvere* [6]. Sunt etiam quædam vota omnibus communia, quædam vero specialia. Communia vota sunt ea quæ in Baptismo promisimus, scilicet ut non peccaremus, et ut diabolo et operibus ejus abrenuntiemus. Specialia vota sunt, quando aliquis se monachum fieri, aut canonicum, aut eremitam, vel aliquid aliud promittit. Quod si ille qui vovit, non reddiderit; salvus esse non poterit. Quare? Quia qui Deo ut bene viveret promiserit, si hæc bonis operibus non impleverit, salvari non poterit. Quisquis bona quæ Deo pollicitus est, implere neglexerit; ad illa bona quæ Deus promisit, pervenire non poterit. Ille qui Deo non vult reddere bona, quæ vovit ei; quomodo vult a Deo accipere bona quæ ei Deus promisit? quomodo vult a Deo accipere donum cœleste, qui Deo non vult reddere suum votum? aut quomodo se putat a Deo accipere cœlestia dona, qui Deo negligit persolvere vota sua? Quia non est fidelis, sed infidelis, inter infideles condemnabitur ille, qui vota sua Deo negligit reddere : inter infideles peribit, qui votum suum in bonis non consummaverit.

148. Igitur, soror in Christo dilecta mihi, moneo ut facias bonum quod promisisti. Non sis in verbis facilis, et in operibus difficilis. Coram Deo facere aliquid facile non promittas : sine consideratione virium nihil præsumas. Quod non potes facere, non promittas. In conspectu Dei multum eris culpabilis, si non reddideris bonum quod promiseris. Qui vota sua non explent, Deo displicent. Inter infideles deputabuntur, qui quod voverunt non impleverunt. Melius est enim non promittere, quam fidem promissi non solvere. Veruntamen, soror venerabilis, rescinde fidem in malis promissis; in turpi voto muta decretum. Ma-

[1] Psal. LII, 6. — [2] Isai. XXXIII, 15-17. — [3] Psal. XVI, 15. — [4] Psal. LXV, 13. — [5] Psal. LXXV, 12. — [6] Eccle. V, 4.

lum quod promisisti, non facias; quod incaute vovisti, non impleas. Impia est promissio quæ scelere adimpletur. Nunc ergo, sponsa Christi, sicut jam dixi tibi, si cum omni devotione reddideris Deo bona quæ ei promisisti, accipies ab eo æterna bona quæ ille promisit tibi. Amen.

LXIII. — De fine et scopo sui status semper considerando.

149. Soror charissima, scito quid sis, cognosce temetipsam: reduc ad memoriam quare sis nata, esto memor cur sis orta, in quem usum sis genita, qua conditione sis edita; ad quam rem sis in hoc sæculo provocata. Memento conditionis tuæ, serva ordinem naturæ tuæ, esto quod es facta. Talis esto, qualem te Deus fecit: qualem te factor instituit, esto talis. Tene modum in omni opere tuo: in omni re temperamentum tene. Nihil facias sine temperantia: nec minus facias aliquid nec nimis, nec ultra quam oportet, nec infra. Etiam in bonis immoderatum aliquid non debet esse. Omnia mediocria sunt utilia, et in suo modo perfecta. Quæ cum temperantia fiunt, salubria sunt: bona autem immoderato usu noxia efficiuntur. Omnis enim nimietas in vitio deputatur. Temperate facere cuncta prudentia est. Ne de bono facias malum. Soror dilecta, respice etiam quid sit aptum cuique tempori. Primo videas quid debeas facere, ubi et quando, qualiter, et quamdiu facias. Per discretionem cognosce causas rerum. Cum omni diligentia distingue omnia quæ agis, diligenter excogita qualiter bonum incipias et perficias, tene discretionem in omni actione tua; cum bene distinxeris opus tuum, optime justa eris. Quidquid boni feceris cum discretione, virtus erit; quod sine discretione, erit vitium: indiscreta enim virtus pro vitio reputatur; virtus sine discretione locum vitii obtinet. Per pravam consuetudinem multa sunt vitiata, pravo usu multa sunt profanata. Multa sunt illicite usurpata contra pudicos mores. Usus igitur auctoritati cedat. Lex et ratio pravum usum vincant. Honesta virgo, moneo te, ut teneas fidem firmam in corde, galeam salutis in capite, signum crucis in fronte, verbum veritatis in ore, voluntatem bonam in mente, timorem et veram dilectionem Dei et proximi in pectore, cingulum castitatis in corpore, honestatem in actio-
880 ne, sobrietatem in consuetudine et bonitate,
A humilitatem in prosperitate, patientiam in tribulatione, simplicitatem in conversatione, spem certam in Creatore, amorem vitæ æternæ, perseverantiam in bonis operibus usque in finem. Amen.

LXIV. — De studio placendi hominibus per pulchritudinem cavendo.

150. Charissima soror, vitemus perniciosas pulchritudines, ne omnium malorum germina inde pullulent. Qui pulchritudinem corporis
B diligit, semetipsum decipit. Quare? Quia pulchritudo corporis fallax est, vana est, terra et cinis est, deceptio est hominis. Unde Salomon: *Fallax gratia, et vana est pulchritudo* [1]. Multi fuerunt et sunt decepti per pulchritudinem corporis. Stulti homines dum considerant pulchritudinem corporis, incidunt in diaboli laqueum; dum carnis pulchritudinem attendunt, retiaculis diaboli præpediuntur. Multi per pulchritudinem corporis alligantur in peccatis. Deus non requirit corporis decorem, sed animæ pulchritudinem. Amplius diligit Deus spiritualem pulchritudinem, quam carnalem. Christus
C non delectatur in corporis pulchritudine, sed in animæ puritate. Igitur, soror mihi in Christo dilecta, moneo te, ut illam pulchritudinem diligas, in qua delectatur Deus. Nunquam hoc animo homines attendas, ut eorum pulchritudinem diligas: non consideres homines hac intentione, ut læteris in eorum pulchritudine: nunquam ideo homines conspicias, ut pulchritudinem eorum concupiscas. Te etiam rogo, ut nunquam vultum tuum componas, ut hominibus placeas; nunquam ideo exornes vultum, ut placeas in oculis hominum; non sit talis intentio tua, ut coram hominibus velis apparere
D formosa: quia si ob hoc facis, ut in conspectu hominum formosa videaris, Jesu Christo sponso tuo injuriam facis. Cum sis Christo desponsata, si ante oculos hominum vis apparere, non es casta, sed adultera. Quasi adultera Christo facis injuriam, si ut ab hominibus ameris, ostendis pulchritudinem tuam. Quomodo non adulteraris, quæ plus quam Christum diligis homines? aut quomodo non facis adulterium quæ homines amas super Christum? Quomodo dicis, Non sum adultera, quæ Christo te in monasterio

[1] Prov. xxxi, 30.

tradidisti, et nunc hominibus vis placere de[881] pulchritudine vultus tui? Cum hoc facis signum demonstras meretricis: hoc facere solent meretrices, et sæculares mulieres; videlicet componunt facies suas, ut in oculis hominum appareant formosæ. O quam turpe est et quam absurdum illud facere feminas sanctimoniales, quod facere solent meretrices, et sæculares mulieres!

151. Igitur, honesta virgo, audi quæ dico, attende quæ moneo. Nunquam vultum tuum componas ut hominibus placeas; sed interius orna faciem tuæ conscientiæ bonis virtutibus, ut Jesu Christo cœlesti sponso placere valeas. Deus non delectatur in pulchritudine corporis, sed in pulchritudine mentis; non in compositione vultus, sed in bonis moribus; non in corporis compositione, sed in sancta conversatione. Cum sancta anima intus propter Christum bonis moribus ornatur, a Christo diligitur atque amatur: quod bene sponsus insinuat in Canticis canticorum, ubi sponsæ loquitur dicens, *Quam pulchra es, amica mea; et quam decora, charissima in deliciis* [1]! Ac si diceret: Quam pulchra es, amica mea; id est, juste, sancte, et religiose vivendo es pulchra, et me super omnia diligendo es amica. Ideo es pulchra et decora, quia bene vivendo in bonis operibus conversaris: atque ideo es amica, quia perfecte me diligis, quia alterum amicum plus quam me non diligis. Nec solum es amica mea, sed etiam charissima, quia plus mihi desideras placere per bona opera in mente, quam hominibus foras de corporis pulchritudine. Ideo non solum es amica, sed etiam in deliciis charissima. Sancta anima charissima dicitur in deliciis, videlicet Scripturarum sanctarum, quia ad amorem et familiaritatem Christi perfecte non pervenit, qui Scripturæ sanctæ deliciis abundare contemnit. Ille ad amorem Christi perfecte pervenire poterit, qui deliciis Scripturarum se reficit, et Christum diligit, et a Christo diligitur: qui vero plus desiderat placere hominibus de pulchritudine vultus sui, quam Christo de bonis operibus, nec Christum perfecte diligit, nec a Christo diligitur. Moneo ergo te, soror charissima, ut Christum diligas super omnia, quia Deus Pater te elegit in ipso ante sæcula [2]. Rogo etiam te, ut illi soli placere concupiscas, et ut ab hominibus laudem temporalem non accipias. A Amen.

LXV. — De risu immoderato fugiendo.

152. Soror charissima, audi sapientissimi Salomonis verba: *Risum deputavi errorem, et gaudio dixi: Quid frustra deciperis* [3]? Error dicitur, quando aliud debet fieri, et aliud fit. Tunc ergo fit error, quando ille qui debet plorare, ridet. Ideo risus dicitur error, quia dum quisque ridet, diem mortis suæ ipse in mente sua non habet. Vere frustra decipitur, qui in temporalibus B gaudiis gaudet et lætatur. Decipiuntur qui gaudent in prosperitatibus hujus sæculi, quoniam si diem mortis suæ ad memoriam reducerent, prius peccata sua plorarent, quam de rebus vanis riderent. Qui de rebus vanis rident, si mala quæ passuri sunt, in mente haberent, non riderent, sed lugerent. Unde etiam Salomon ait: *Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupabit* [4]. Et Dominus in Evangelio: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* [5]. Non dixit, Beati qui rident; sed, *Beati qui lugent*: quia vere illi sunt beati qui peccata sua lugent, non illi qui de rebus vanis C rident. Qui secundum Deum lugent, beati sunt, quoniam ipsi consolabuntur. Et Jacobus apostolus stulte ridentes increpat dicens: *Risus vester vertetur in luctum, et gaudium in mœrorem* [6]. Stultus in risu exaltat vocem suam; sapiens autem vix tacite ridebit [7]. Risum ergo, soror dilecta, quasi errorem devita, et temporalem lætitiam in luctum commuta. Quare? Scilicet ut beatifices te, si in hac peregrinatione ploraveris: videlicet ut in die mortis tuæ beata inveniaris, si te ipsam in hoc mundo ploraveris. Cognosce te peregrinam esse in hoc mundo, quia non est hic patria tua, sed in cœlo: non D habes hic civitatem manentem; quia Deus promisit tibi in cœlo Jerusalem cœlestem, ad quam David propheta pervenire desiderabat, cum dicebat: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus* [8]. Tali etiam desiderio ardebat Christi servus, qui dicebat: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo* [9]. Ille etiam ad cœlum pervenire cupiebat, qui dicebat: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar* [10]. Quando hæc dicebat,

[1] Cantic. IV, 1. — [2] Ephes. I, 4. — [3] Eccle. II, 2. — [4] Prov. XIV, 13. — [5] Matth. V, 5. — [6] Jacobi IV, 9. [7] Eccli. XXI, 23. — [8] Psal. CXXI, 1. — [9] Philipp. I, 23. — [10] Psal. CXIX, 5.

de vanitatibus hujus mundi non ridebat, sed 882 de hac peregrinatione lugebat. A

153. Igitur, honesta virgo, gaudium tuum semper sit in cœlo. Tui cordis lætitia semper sit modesta et tranquilla, juxta quod Apostolus ait, *Gaudete in Domino semper; iterum dico, gaudete* [1] : et alio loco dicit, *Fructus autem Spiritus est gaudium* [2]. Tale gaudium non perturbat mentem fecunditate ridendi, sed sublevat animam per desiderium perveniendi ad cœlestem patriam, ubi possit audire : *Intra in gaudium Domini tui* [3]. Facies hominis est speculum cordis. Per risum potest homo cognoscere cor sanctimonialis feminæ. Risus et joci B inutiles conscientiam vanam ostendunt sanctimonialis feminæ : plerumque quale sit cor feminæ sanctimonialis, demonstrat risus et jocus turpis. Non enim illa imprudenter rideret, si cor castum haberet : nunquam rideret lascive, si lasciviam non haberet in mente. Sic enim ait Dominus : *Ex abundantia cordis os loquitur* [4]. Ergo ex abundantia vanissimi pectoris ridet facies virginis. In mente feminæ si vanitas non esset, de vanitate nunquam rideret. Mens casta plus gaudet in luctu quam risu. Certe si sanctimonialis femina haberet in mente veram castitatem, plus amaret lacrymas, quam lætitiam C temporalem. Si ad memoriam reduceret suas negligentias, et inferni pœnas, plus diligeret lacrymas quam risus. Ubi risus et jocus abundat, ibi perfecta charitas non regnat. Si sanctimonialis perfecte Christum diligeret, non rideret, sed cum desiderio illius indesinenter ploraret : quia qui perfecte Christum diligit et timet, non ridet, sed amore ejus luget. Miror quare illa quærit jocos et risus, quæ ideo venit ad monasterium, ut pro peccatis suis funderet lacrymas. Miror quare non habet verecundiam, quæ in risu exaltat vocem suam. Quam turpe est ei ridere, quæ in hac peregrinatione debue- D rat peccata sua plorare! Nos miseri, quare ridemus, qui de omnibus operibus nostris in conspectu Angelorum, et omnium sanctorum Deo rationem reddituri sumus? Ideo melius est nobis in hac vita lugere peccata nostra, ut a Domino possimus consequi veniam in futuro. Obsecro igitur te, soror venerabilis, ut risus et jocos caveas, et pro peccatis tuis indesinenter lacrymas fundas : jocos et risus fuge, et peccata tua incessanter luge. Audi, sponsa Christi, quid sponsus in Canticis canticorum sponsæ loquitur dicens : *Oculi tui sicut piscinæ in Esebon* [5]. Bene oculi sponsæ sicut piscina dicuntur, quia dum sancta anima de hac peregrinatione plorat, per gratiam Dei a peccatis se lavat. Sic sanctimonialis femina debet sine intermissione lugere, ut se a peccatis suis possit lavare. Igitur, soror charissima, si in hac vita peccata nostra perfecte ploraverimus, et a vanitatibus hujus mundi recesserimus, peccatorum nostrorum veniam nos obtinere credimus.

LXVI. — De non vagando foras.

154. Honestissima soror, audi quomodo Jeremias propheta nostras iniquitates plorat, dicens : *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color ejus optimus? Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum* [6]. Per aurum intelligimus vitam Religiosorum hominum, quæ antea erat per gloriam virtutum clara; nunc vero per turpes operationes est obscura. Color optimus auri, significat habitum sanctitatis, qui per bona opera prius erat pretiosus atque optimus; nunc vero per vitia et sæcularia opera est mutatus, et vilis atque despectus. Vere est mutatus habitus optimus religiosorum virorum, videlicet monachorum, canonicorum, et sanctimonialium feminarum, quando amplius componitur, ut placeat in conspectu populi, quam ut placeat in conspectu Dei. Vere est mutatus optimus color auri, quando plus aptatur habitus Religiosorum virorum, ut placeat per vanam gloriam in conspectu hominum, quam ut placeat per humilitatem ante Deum. Certe hodie sunt mutata Religiosorum virorum optima vestimenta, quando magis ornantur ut placeant in palatio regis, quam in conspectu Creatoris. Sequitur : *Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum.* Lapides sanctuarii designant Religiosos viros, qui nunquam debent foris vagari, sed in secreto monasterii ante oculos Dei semper commorari. Sed dispersi sunt hodie lapides sanctuarii in capite omnium platearum, quando Religiosi viri quærendo vana et sæcularia foris vagantur. In capite omnium platearum lapides sanctuarii sunt dispersi, quando viri Religiosi plus desiderant in palatio regis versari, quam intra claustrum monasterii commo-

[1] Philipp. IV, 4. — [2] Galat. V, 22. — [3] Matth. XXV, 21. — [4] Id. XII, 34. — [5] Cantic. VII, 4. — [6] Thren. IV, 1.

rari. Dispersi sunt, quando plus desiderant [883] audire superflua verba divitum, quam præcepta Scripturarum. In capite platearum disperguntur, quando plus lætantur in conviviis et locutionibus divitum, quam in paupertate et abstinentia religiosorum fratrum. Servi Dei plus debent diligere legumina in monasterio, quam opulenta convivia in sæculo. Religiosi viri plus debent amare olera inter suos fratres, quam multitudinem ciborum inter divites. Viri Religiosi amplius debent gaudere in mensa pauperum fratrum, quam in mensa regum. Quare? Quia, sicut ait Augustinus, melius est minus egere, quam plus habere. Melius est pro Christo in monasterio paupertatem sustinere, quam in sæculo multas divitias habere.

155. Necesse est igitur ut quisque Religiosus, si salvari desiderat, sæculum contemnat, et sese intra monasterii claustra concludat. Debet Religiosus vir conventus sæcularium hominum fugere, et societatem servorum Dei requirere. Viri Religiosi plus debent diligere claustra, quam aulam. Nunc igitur audi quæ dico, ausculta quæ moneo. Melius est tibi in claustro sedere, quam plateas civitatis circuire: plus dilige in monasterio consistere, quam civitates videre. Melius est quiescere intra parietes monasterii, quam apparere in conspectu populi. Si te incluseris in claustro, amaberis a Christo. Quod bene in Canticis canticorum sponsus insinuat, cum sponsæ loquitur, dicens: *Hortus conclusus, soror mea, hortus conclusus, fons signatus* [1]. Unaquæque sancta anima, hortus conclusus esse intelligitur, quia dum virtutes nutrit, flores gignit, virtutibus se nutrit, reficit: fructus quos germinat, eosdem custodit. *Conclusus* enim *hortus* sancta anima esse dicitur, quia dum amore vitæ æternæ a strepitu sæculari se abstrahit; dum visus hominum fugit, dum bona quæ agit propter laudes hominum abscondit; dum se propter Deum, ne ab hominibus videatur, includit; dum humanas laudes contemnit; ipsa bona contemnere intentione se circumsepit, ne ad interiora rapienda hostis antiquus irrumpere possit. *Fons* etiam *signatus* dicitur, quia dum cœlestia assidue cogitat, et scientiam Scripturarum semper in ventre memoriæ congregat, quasi aquas viventes sancta mens in se gignere non cessat, ex quibus sitientes proximos reficere valeat. Igitur, soror charissima, sicut superius dixi tibi, si dum vivis, te ipsam pro amore Christi intra parietes claustri incluseris, et perfecte præceptis Regulæ adhæseris; post hanc vitam cum eodem Domino nostro Jesu Christo sponso tuo in thalamo lætaberis. Amen.

LXVII. — De tentatione.

156. Honestissima soror, audi Jacobum apostolum dicentem: *Resistite diabolo et fugiet a vobis* [2]. Et beatus Hieronymus dicit: « Nihil eo » fortius qui diabolum vincit: et nihil imbecil- » lius, quam ille qui a carne sua superatur. » Sagittæ diaboli frigore vigiliarum, et jejuniorum parcitate sunt exstinguendæ. Callidus inimicus noster semper exquirit unde nos decipere possit, et non tantum curat jugulare corpora, sed animas, quasi lupus gregem. Diabolus dissipat animas, cum fidelem populum per tentationem necat: tamen diabolus non amplius tentat electos, quam permittat Deus [3]. Quando diabolus servos Dei tentat, eorum utilitatibus servit; cum eos per tentationes suas non decipit, sed erudit. Sæpe tentationes quas diabolus commovet ad interitum hominum, Deus convertit eas ad profectum animarum. Nunquam servi Dei tentationes diaboli sustinere potuissent, si nequitiam eorum pietas Dei non temperaret vel refrenaret. Quamvis diabolus semper cupiat tentare servos Dei, tamen si a Deo potestatem non accipit, non potest implere quod quærit. Unde et omnis voluntas diaboli semper est injusta, sed tamen permittente Deo justa est potestas ejus. Diabolus ex semetipso injuste quærit tentare servos Dei; sed eos qui tentandi sunt tentare non poterit, nisi ei Deus licentiam dederit. Unde et in libris Regum de diabolo scriptum est, quia *spiritus Domini malus exagitabat Saül* [4]: ubi juste quasi spiritus Domini erat: sed cur malus erat? si malus erat, cur Domini erat? Sed in hoc loco comprehensa est duobus verbis et Dei potestas justa, et diaboli voluntas injusta. Nam spiritus malus erat per malam voluntatem, et idem spiritus Domini erat per acceptam justissimam potestatem. Diabolus non est jussor vitiorum, sed solummodo incentor: neque alibi potest fomenta concupiscentiæ succendere, nisi ubi prius graves delectationes cogitationis viderit. Sed si a

[1] Cantic. iv, 12. — [2] Jacobi iv, 7. — [3] Job i. — [4] 1 Reg. xvi, 14.

nobis expellimus delectationes pravæ cogitatio- 884 nis, statim diabolus confusus recedit, et arma A tentationis ejus franguntur.

157. Sæpe diabolus per speciem boni vult decipere servos Dei, quando se simulat angelum lucis [1] : sed discretio sanctorum tanta debet esse, ut inter bonum et malum valeat discernere, ne eos diabolus fraudulenter valeat decipere. Hæc est enim percunctatio Josue dicentis : *Noster es, an adversariorum* [2]? Propter hoc et Jeremiæ prophetæ dicitur : *Si pretiosum a vili separaveris, quasi os meum eris* [3]. Diabolus in oculis sæcularium hominum terribilis est, sed in oculis electorum Dei vilis est. B Increduli diabolum timent quasi leonem : illi vero qui in fide fortes sunt, diabolum despiciunt quasi vermiculum; et cum eum viderint, contemnunt. Diabolus est serpens lubricus : sed si capiti ejus, hoc est, primæ suggestioni non resistitur, totus in intima cordis, dum sentitur, illabitur. Vitia diabolicarum tentationum fragilia sunt : sed si non caveantur, et per usum in consuetudinem transeant, in novissimis fortiter convalescunt; ita ut nunquam, aut cum difficultate vincantur. Diabolus quando decipere aliquem hominem quærit, prius naturam uniuscujusque hominis intendit, et inde se applicat, C unde videt hominem aptum ad peccandum. Unde beatus Isidorus : « Amplius tentat diabolus hominem ex parte illa qua eum videt per excrescentem humorem facile inclinari ad vitia; ut secundum humoris conspersionem adhibeat et tentationem : sicut ille qui aquam deducit, non eam per aliam partem mittit, nisi ubi eam melius currere cognoscit. » In tota vita diabolus cupit hominem decipere, sed amplius in fine. Et hoc est quod in principio serpenti dictum est : *Tu insidiaberis calcaneo ejus* [4]. Tunc diabolus calcaneo hominis insidiatur, quando eum in fine vitæ decipere conatur; D quia nimirum diabolus hominem quem spatio vitæ non decepit, in fine decipere disponit. Proinde, quamvis homo sit justus, nunquam tamen ita sibi fidat, ut sit in hac vita securus : sed semper humilis caveat, semperque ne in fine decipiatur, sollicitus pertimescat.

158. Igitur, soror mihi in Christo dilecta, necesse est ut deprecemur Deum omnipotentem, ne permittat nos tentari supra id quod possumus sustinere : quia semper Deus vires diaboli restringit, ne tantum noceat, quantum nocere cupit. Unde in Canticis canticorum Spiritus sanctus diabolum increpat, dicens : *Surge, aquilo; et veni, auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius* [5]. Per aquilonem, qui in frigore constringit et torpentes facit; quid aliud nisi immundus spiritus designatur, qui dum tentat et possidet omnes reprobos, a bono opere torpere facit? per Austrum vero, scilicet calidum ventum, Spiritus sanctus designatur; qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, et ferventes in Dei amore facit. Ergo surgat aquilo, id est, malignus spiritus ab Ecclesia, vel ab unaquaque fideli anima discedat : ne amplius tentet quam oportet : veniatque auster et perflet hortum sponsi, et fluant aromata illius; ut Spiritus sanctus videlicet adveniens ignem charitatis mentibus infundat, et a tentatione atque torpore negligentiæ mentem solvat. Quod dum agit, aromata fluunt, quia adveniente Spiritu sancto, cor quod prius torpuerat, ad bona opera se excitat, et quasi hortus florescit, et post florem fructus redolentes ac reficientes facit, quibus se et proximos suos per bona exempla reficit.

159. (Interrogatio.) Frater charissime, rogo, ut ostendas mihi quod est remedium adversus tentationes dæmonum. (Responsio.) Soror mihi in Christo dilecta, hoc est remedium ejus qui vitiorum vel dæmonum tentationibus æstuat, ut quanto amplius tentatur, tanto amplius ad orationem currat. Si ergo cogitationes hujus sæculi malæ et sordidæ conturbant cor tuum, et persuadent aliquid illicitum perpetrare; per orationes puras et vigilias sanctas depellantur ab anima. Assidue cum omni devotione assiste in conspectu Domini in tempore orationis tuæ, ut imminentem tentationem diaboli facilius possis evadere. Cognosce, venerabilis soror, quia non solum debemus pugnare contra diaboli tentationem, sed etiam contra vitia carnis. Quare? Quia caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Ideo tam perseveranter debemus orare, quousque possimus per gratiam Dei suggestiones carnalium desideriorum atque tentationes dæmonum vincere. Frequens oratio exstinguit impugnationem vitiorum. Oratio continua superat tela diaboli. Oratio est prima virtus adversus tentationum incursus. Igitur, soror charissima, sicut jam dixi

[1] II Cor. xi, 14. — [2] Josue v, 13. — [3] Jerem. xv, 19. — [4] Gen. iii, 15. — [5] Cantic. iv, 16.

tibi, per orationes vinces tentationes diabolicas. 886 Sed si adhuc sentis molestias carnis, si tangeris stimulis carnis, si memoria libidinis adhuc titillat animum tuum; si caro tua adhuc te impugnat, si te luxuria tentat, si te libido ad peccandum invitat : objice tibi memoriam mortis tuæ, propone tibi futurum judicium, reduc ad memoriam futura tormenta, propone tibi æterna supplicia; et etiam propone ante oculos tuos perpetuos ignes inferorum, propone tibi horribiles pœnas gehennæ. Memoria ardoris gehennæ exstinguat in te ardorem luxuriæ. Amen.

LXVIII. — De somniis.

160. Honestissima soror, ea quæ dicuntur ausculta. Sæpe in noctibus dæmones occurrentes conturbant sensus hominum per visiones : sæpe etiam aperta impugnatione grassantes corpora, hominum verberant. Diverso modo fiunt somnia. Quædam somnia eveniunt per saturitatem, sive per exinanitionem; quæ etiam per experientiam nota sunt : quædam etiam ex propria cogitatione oriuntur; nam sæpe quæ in die cogitamus, in nocte recognoscimus : multa somnia eveniunt ex illusione immundorum spirituum, Salomone attestante, qui ait, *Multos errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes in illis* [1] : quædam autem visiones justo eveniunt modo, id est, super revelationis mysterio, sicut in veteri Testamento legitur de Joseph filio Jacob, qui per somnium fratribus dicitur præferendus [2]; vel sicut legitur in Evangelio de Joseph sponso Mariæ, qui per somnium est admonitus ut fugeret cum puero in Ægyptum [3]. Nonnunquam accidunt permixtæ etiam visiones, id est, cogitationes simul et illusiones, atque item cogitationes simul et revelationes, Daniele dicente: *Qui revelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt* [4].

161. Quamvis autem quædam vera somnia sunt, tamen facile non debemus eis credere, quia e diversis imaginationibus nascuntur, et unde veniant perfecte non cognoscimus. Igitur somniis facile non debemus fidem adhibere; ne forte satan in angelum lucis se transformans, aliquem hominem incautum decipiat. Aliquando dæmones quosdam curiosos et somnia observantes ita deceptoria arte decipiunt, ut quædam
A somnia non aliter eveniant quam ipsi dicunt : et ideo aliquando vera pronuntiant, ut in multis fallant. Sed quamvis ita somnia eveniant sicut pronuntiant dæmones, tamen credenda non sunt; ne ex illusione procedant, secundum testimonium Scripturæ dicentis : Si dixerint vobis, et ita evenerit, non credatis [5]. Somnia similia sunt auguriis, et qui ea observant, augurari noscuntur. Ergo somniis fides non est adhibenda, quamvis videantur esse vera. Qui in somniis vel auguriis spem suam ponit, non confidit in Deo : et talis est qualis ille qui ven-
B tum sequitur, aut umbram apprehendere nititur. Auguria mendacia, et somnia deceptoria, utraque vana sunt. Non debemus credere somniis, ne forte decipiamur in illis. Spes nostra in Deo semper sit firma, et de somniis nulla nobis sit cura. Dignum valde est ut in Deo ponamus spem nostram, et in somniis nullam habeamus fiduciam. Ideo, soror charissima, te moneo, ut mens tua non sit in somniis vel auguriis intenta, sed in Deo omnipotenti sit firma. Si enim auguria vel somnia observaveris, cito decipieris. In omni vita tua contemne auguria et somnia, et pone spem tuam perfecte
C in Dei providentia; et in hac vita et in futura venient tibi prospera. Amen.

LXIX. — De brevitate vitæ.

162. Soror charissima, audi verba Salomonis : *Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas* [6]. Tantum enim in hac præsenti vita est licitum operari bonum. In futura namque vita jam non exspectatur operatio, sed bonorum operum retributio. Vita ista brevis est et caduca. Unde beatus Isidorus : « Qui longitudi-
D nem præsentis vitæ non de suo spatio, sed » de ejus fine considerat, quam sit brevis et » misera, satis utiliter pensat. » Igitur, soror dilecta mihi in Christo, si veram vitam quæris, ad eam vitam tende, quæ est vera, pro qua es christiana, id est, ad vitam æternam. Æterna vita est vitalis, ista est mortalis. Ideo debes in carne mori mundo, ne moriaris in anima Christo. Tunc quisque vivere creditur, si secundum sæculum moriens, in solo Deo vivit, in quo

[1] Eccli. XXXIV, 7. — [2] Gen. XXXVII. — [3] Matth. II. — [4] Dan. II, 29. — [5] Deut. XIII, 2, 3. — [6] Eccle. IX, 10.

vivere promisit. De mora vitæ hujus tædium [887] patitur justus; eo quod ad desideratam patriam A tarde perveniat. Venturi exitus ignorantia hominibus est incerta : et dum quisque mori non arbitratur, confestim moritur. Unde, festinet unusquisque emendare malum quod fecit, ne in iniquitatibus moriatur, et simul finiatur vita cum culpa. Diabolus quos viventes accendit ad vitia, morientes subito nititur pertrahere ad tormenta. Quamvis homo in hac vita justus sit; tamen cum de corpore isto egreditur, pertimescit ne supplicio dignus sit. Tranquilla vocatio commendat finem justorum hominum, ut ex eo intelligantur sanctorum Angelorum ha- B bere consortium, ex quo sine gravi vexatione de hoc mortali corpore egrediuntur. Jesus Christus Filius Dei cum magno honore recipit servos suos ab hac vita recedentes in æterna beatitudine. Unde sponsa in Canticis canticorum loquitur dicens : *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum*[1]. Descendit, quia Ecclesiam visitans ad eos majori gratia venit, quos sanctis operibus et exemplis virtutum, odorem bonæ famæ proximis suis emittere cognoscit. In hortis pascitur, quando in virtutibus animarum delectatur. Lilia colligit, quando electos suos ab hac vita succidit, et C ad gaudia æternæ vitæ eos transire facit. De talibus dicitur : *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus*[2]. Tela consumitur filis, et vita hominis expenditur diebus singulis. In die mortis animæ electorum nimio terrentur metu, incertæ utrum ad præmium, an ad supplicia transeant. Quidam autem electi in fine suo purgantur a levibus peccatis : quidam vero in ipsa mortis suæ hora hilarescunt et gaudent ex contemplatione æternorum bonorum.

163. Ideo voluit omnipotens Deus diem mortis nostræ nobis esse incognitum, ut semper ignoretur, semper esse proximus credatur; et D tanto quis sollicitus sit in bono opere, quanto incertior est de sua evocatione. Dæmones suscipiunt animas malorum hominum in die mortis eorum, ut ipsi sint tortores in pœnis, qui fuerunt suasores in vitiis. Tunc maligni spiritus opera sua requirunt, quando anima de corpore egreditur : et nunc mala quæ suaserunt replicant, ut eam secum ad tormenta pertrahant. Iniquus post mortem ducitur cruciandus : justus vero post laborem quiescit securus. Sicut enim electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est quod a die exitus sui ignis peccatores exurat. Soror mihi in Christo dilecta, ideo in auribus tuis hæc expono, ut cognoscas quia necesse est nos terrena semper despicere, et diem mortis nostræ semper in mente habere. Audi etiam quid Jacobus apostolus dicat : *Quæ est vita nostra, nisi vapor ad modicum parens*[3]? Iterum Salomon ait : *Ne glorieris in crastinum, ignoras enim quid superventura pariat dies*[4]. Sollicite ergo, soror venerabilis, debes vivere, et terminum vitæ tuæ considerare quotidie, ut hujus sæculi blandimenta possis despicere, et cœlestia bona acquirere. In omnibus operibus tuis considera novissima tua, et in æternum non peccabis[5]. Quia si ea semper consideraveris, nunquam, aut raro peccabis. Hac de causa te moneo, soror, ut in rebus vanis hujus mundi non læteris, quia sine dubio morieris. Nec habeas spem in rebus temporalibus, quia per nullam sortem poteris effugere mortem. Caro misera cur in terrenis lætatur, quæ ad manducandum vermibus præparatur? Honestissima soror, ideo hoc dixi, ut nunquam obliviscaris ordinem tuæ conditionis. Memento quia cinis es, et in cinerem reverteris. *Pulvis es, et in pulverem ibis*[6]. Sic enim ait Dominus primo homini. Reduc etiam ad memoriam ea quæ Job de se locutus est dicens : *Quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum quod comeditur a tinea*[7]. Memoriam tuæ mortis tibi objice, diem exitus tui tibi propone, dies mortis tuæ semper sit in memoria tua, et recordatione illius perfecte caveas peccata et vitia. Amen.

LXX. — De morte.

164. Soror venerabilis, rogo ut audias verba cujusdam Sapientis, *O mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis!* et iterum, *O mors, bonum est judicium tuum homini indigenti, et qui minoratur divitiis et viribus*[8]. Huic simile est quod ait beatus Isidorus : « O mors, quam dulcis es » miseris, quam suavis es amare viventibus, » quam jucunda es tristibus atque lugentibus! » Mors ponit finem omnibus malis in hac vita.

[1] Cantic. VI, 1. — [2] Psal. CXV, 15. — [3] Jacobi IV, 15. — [4] Prov. XXVII, 1. — [5] Eccli. VII, 40. — [6] Gen. III, 19. — [7] Job XIII, 28. — [8] Eccli. XLI, 1, 3.

Dat terminum malis in hoc sæculo, adimit om- 888 nem calamitatem. Mors præbet terminum ho- A minibus in tribulationibus in hoc mundo; sed heu! exspectata mors tarde venit. Igitur, soror charissima, melius est bene mori, quam male vivere : melius est non esse, quam esse infeliciter.

165. (Interrogatio.) Frater dilecte, rogo te, ut dicas si debemus mortuos lugere, aut pro amicis mortuis planctum facere. (Reponsio.) Soror dilecta, ad hoc beatus Isidorus respondeat tibi : « Quamvis, » inquit, « pietas pro de» functis fidelibus plorare jubeat; fides tamen » pro eis lugere vetat. » Pro fidelibus igitur B defunctis non debemus plorare, sed Deo gratias agere, quia eos de miseria hujus sæculi dignatus est liberare, et eos ad loca refrigerii, lucis ac pacis, sicut credimus, fecit transire. Defunctos fideles lugere non debemus, quos ad requiem migrasse non dubitamus. Honesta virgo, audi quæ dico. Illi homines sunt in morte plorandi, quos dæmones cum ignominia rapiunt; non illi quos Angeli cum honore suscipiunt : vel, illi sunt lugendi, quos dæmones pertrahunt ad pœnas inferni; non autem illi quos Angeli perducunt ad gaudia paradisi. Aut, illi sunt plorandi, qui post mortem a dæmonibus C sepeliuntur in inferno; non illi qui ab Angelis collocantur in cœlo : illi sunt plorandi, qui male moriuntur; non illi qui bene finiunt : illi sunt flendi, qui mala morte præoccupantur; et non illi qui pretiosa morte honorantur. Christi virgo, audi quæ dico. Quando mortuos qui bene moriuntur, lugeo, mihi noceo, et illis non proficio : quando mortuos ploro, et illis non prodest, et mihi obest. Illi ergo mortuos suos carnaliter lugeant, qui resurrectionem negant, aut qui post mortem non credunt resurrectionem. Igitur, soror charissima, nos qui mortuos nostros credimus cum Christo regnare, D non debemus pro eis plorare, sed orare : non debemus mortuos carnaliter lugere, sed pro eis Domino preces fundere, ut eos dignetur de pœnis eripere.

LXXI. — De judicio.

166. Duplex est judicium divinum : unum, quo in hac vita judicantur homines; alterum, quo in futura judicabuntur. Propterea quidam hic judicantur per infirmitates et paupertates, et per varias tribulationes hujus sæculi, ne in futuro judicentur [1]? Ideo quibusdam ad purgationem proficit temporalis pœna : quorumdam vero hic inchoatur damnatio, et illic paratur perfecta perditio. Quidam judicantur in hoc sæculo per tribulationem : quidam vero in futuro judicabuntur per ignem. Ad examen districti Judicis, nec justitia secura erit. Inde est quod de Domino loquitur Job : *Innocentem et impium ipse consumit* [2]. Consumitur quippe a Deo innocens, quando ipsa innocentia liquidius requisita, et divinæ innocentiæ comparata, nihil efficitur. Consumitur etiam a Deo impius, quando subtilitate divini examinis impietas illius requiritur, et de recto damnatur. Christus in judicio pro diversitate meritorum mitis ac suavis apparebit electis : reprobis vero apparebit terribilis. In die judicii qualem unusquisque habuit conscientiam, talem judicem habebit; ut Christo in sua tranquillitate manente, illis solis terribilis appareat, quos mala conscientia accusat. Soror charissima, audi beatum Isidorum : « Nullus homo est sine peccato, nec » quisquam securus esse potest de Dei judicio; » cum etiam de otiosis verbis reddenda sit ra» tio [3]. » Heu nobis miseris peccatoribus! heu nobis indignis! quid in illa die dicturi sumus, qui non solum otiosis verbis, sed et factis quotidie peccamus, et a malis actibus nunquam cessamus? Si in judicio omnipotentis Dei justus securus non erit, quid de nobis peccatoribus erit? Si ad examen districti Judicis, nec justitia justi hominis erit secura; nos miseri quid faciemus in die illa, qui quotidie multiplicamus peccata nostra? si in die judicii vix salvabitur justus, nos qui innumerabilia peccata fecimus, in die illa ubi apparebimus [4]? Nullus homo sine timore poterit esse in die illa, quando cœli movendi sunt et terra, et omnia elementa calore sunt solvenda; de qua etiam dicitur : *Dies illa, dies tribulationis, dies miseriæ et vindictæ, dies nubis et caliginis, dies tubæ et clangoris; tribulabitur in ea fortis* [5].

167. — Heu, frater mi, quid in illa die dicturi sumus, quando ille districtus Judex advenerit? Dum enim adventum illius memorasti, me plorare fecisti : tu memorando terribilem

[1] I Cor. xi, 31, 32. — [2] Job ix, 22. — [3] Matth. xii, 36. — [4] I Petr. iv, 18, et Prov. xi, 31. — [5] Sophon. i, 15, 16, 14.

diem judicii, ad lacrymas me coegisti. — Soror mihi in Christo dilecta, bene fecisti, si cum ti- (A) more districti Judicis flevisti; quia antequam appareat dies judicii, opportet nos prævenire ante faciem ejus in confessione, et lacrymas nostras in conspectu ejus ponere. In hac vita est tempus acceptabile, et dies salutis. Unde dicitur : *Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est*[1]. In hac vita non videtur judex, et est prope : in futura vita videbitur, et erit longe. Igitur, soror charissima, necesse est ut quæramus Dominum in toto corde, et tota mente in hac præsenti vita, si eum invenire quærimus in futura. Si eum in hac vita (B) cum omni devotione quæsierimus, et a malis operibus recesserimus, in die judicii misericordiam ab eo consequemur, quia benignus et misericors est. De illo namque scriptum est : *Suavis Dominus universis, et miserationes ejus super omnia opera ejus*[2]. Igitur, soror charissima, deprecemur ipsum terribilem ac justissimum Judicem cum lacrymis et omni devotione, ut in die judicii non reddat nobis secundum iniquitates nostras, sed secundum misericordias suas, et ut non permittat nos cum impiis audire illam terribilem sententiam, *Ite, maledicti, in ignem æternum :* sed ut nos faciat cum electis (C) suis audire, *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi*[3].

LXXII. — Epilogus.

168. Soror charissima, jam per gratiam Dei navim locutionis ad portum dirigo : sed tamen iterum ad te revertor loquendo. Tu enim rogasti, ut verba sanctæ admonitionis scriberem tibi. Ego vero si non ut debui, tamen per gratiam Dei, ut potui, ex dictis sanctorum Patrum ad tuam commonitionem sententias collegi, quas (D) tuæ Dilectioni in hoc libro repræsentavi. Ecce igitur, soror mihi in Christo dilecta, habes bonæ vitæ monita. Datum est tibi consilium bene vivendi, et etiam norma. Nulla jam ignorantia a peccato te excusat. Non es jam nescia bonæ vitæ. Non enim imprudens aut ignara bene vivendi jam poteris dicere : Per ignorantiam peccavi. Quare? Quia jam lex posita est tibi quam debes sequi : jam ostensa sunt tibi præcepta bene vivendi : jam demonstratum est

889 tibi qualiter in domo Dei debeas conversari : qualis debeas esse, jam ostensum est tibi. Jam habes cognitionem mandatorum : jam scis quid sit recte vivere. Vide ergo ne ultra offendas, vide ne deinceps bonum quod nosti, dissimules. Bonum legis male vivendo contemnis. Si bona quæ legis, male vivendo contempseris, in conspectu Dei nimis eris culpabilis. Quare? Quia melius est viam salutis non cognoscere, quam post cognitionem retro ire. Ergo acceptum donum scientiæ mente et opere retine : imple opere quod didicisti præceptione. Soror venerabilis, iterum iterumque præcipio tibi, ut summo studio custodias monita hujus libri.

LXXIII. — Sororis pro se intercessionem apud Deum rogat.

169. Te deprecor, soror charissima in Christo, ut non pigeat audire ea quæ tibi volo dicere cum magno desiderio : quia in Christo te multum diligo, ideo tibi conscientiam ostendo meam. Sed dum tibi peccata mea manifesto, ne forte aures tuas polluam timeo. Te tamen rogo, dilecta soror in Christo, ut des veniam mihi peccatori indigno. Ego miser et peccator a primis fere annis contaminavi vitam meam : semper nova peccata veteribus conjunxi; semper peccata peccatis addidi; peccare nunquam desii : bonum quod debueram facere, non feci; malum quod non debueram facere, feci. Ego miser non sum dignus videre altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meæ, quoniam irritavi iram omnipotentis Dei adversum me, et innumerabilia mala coram eo cogitavi, dixi, et feci ab infantia mea usque in præsentem diem. Ego infelix peccavi in infantia, peccavi in pueritia, in adolescentia, in juventute; sed etiam, quod est gravius et periculosius, peccavi in senectute. Cecidi miser in cœnum flagitiorum. Ego reus cecidi in foveam peccatorum. Ego culpabilis cecidi in puteum iniquitatis. Ego infelix cecidi in profundum malorum : descendi miser in volutabrum vitiorum. Heu, miser! heu, infelix! cecidi, et per me non valeo surgere. Te ergo deprecor, soror in Christo amabilis, ut tu me subleves manu tuæ orationis. Manum tuæ orationis mihi porrige, et me de profundo vitiorum extrahe. Tuæ intercessionis manum intende, et me de fovea iniquitatis eripe.

[1] Isai. LV, 6. — [2] Psal. CXLIV, 9. — [3] Matth. XXV, 41, 34.

Soror charissima, certus sum quod si tu pactum quod cum Christo pepigisti, servaveris; et tibi dabitur corona in æterna gaudia, et mihi peccatori dabitur venia in hac vita. Si tu ea quæ Christo vovisti, devota mente impleveris; et mihi indigno veniam obtinebis, et tu cum sanctis virginibus in cœlesti thalamo lætaberis.

170. Honesta virgo, certus sum, nec dubito quod tua virginalis oratio poterit obtinere veniam peccatorum meorum mihi indigno. Soror venerabilis, si tu in servitio Dei, sicut pollicita es, perseveraveris; et mihi peccatori indulgentiam consequeris, et tu inter choros virginum in perpetuum exaltaberis. Honesta virgo, rogo ut intenta mente audias quæ dico. Tu es soror mea devotissima in Christo, per cujus intercessionem mundari a peccatorum meorum sordibus non dubito. Si tu, honorabilis virgo, accepta es virgo Deo, et si tu cum Jesu Christo sponso tuo casto cubili cubueris, pro salute mea quidquid ab eo petieris impetrabis. Si tu, soror, 890 castis amplexibus Christum amplexata fueris, profecto mihi peccatori veniam obtinere poteris. Si tu amplexibus Christi fragrantissimo odore virginitatis adhæseris, mihi indigno indulgentiam obtinebis. Si Jesum Christum sponsum cœlestem super omnia amaveris, et in ejus dulcissimo amore requieveris, delictorum meorum absolutionem acquirere poteris. Jesus Christus sponsus tuus non te contristabit; sed quodcumque petieris dabit tibi, qui te suæ copulæ sociavit : multum enim te diligit, qui suo sanguine te redemit. Igitur amor tuus in Christo, erit peccatorum meorum remissio. Spem remissionis habeo, si tu, charissima soror, quam multum diligo, intraveris cum Christo ad nuptias in cœlestem thalamum. Tu, soror venerabilis, in die districti ac tremendi judicii Dei solatium meum eris, ubi sum redditurus rationem de culpis et negligentiis meis. Meritum enim tuæ sanctæ virginitatis minuet pœnam meæ iniquitatis. Amen.

ADMONITIO

IN SEQUENTES VERSUS ET RHYTHMOS.

Berengarius scholasticus in Apologia pro Abaelardo contra S. Bernardum auctor est, Bernardum ipsum « a primis fere adolescentiæ rudimentis cantiunculas mimicas » (sic ille pro innata petulantia loquitur) « et urbanos modulos fictitasse, et rhythmico certamine » cum fratribus contendisse. Non tamen existimem, sequentes versus et rhythmos Bernardo esse tribuendos. Quippe Cistercienses nihil admittebant, quod metricis legibus coercetur. Unde Bernardus in componendo sancti Victoris officio leges non tantum metri, sed etiam rhythmi omnino neglexit. Non ergo ejus esse putem Carmen paræneticum ad Rainaldum, quod Petrus Possinus Societatis Jesu ex Bibliotheca Chigiana Romæ vulgavit anno 1663; neque rhythmum sequentem, a Carolo de Visch monacho Dunensi editum. Nec quidquam certius habemus de Jubilo rhythmico de nomine Jesu, jam pridem Bernardo adscripto : qui in quodam codice Vallis-Cernaii Ordinis Cisterciensis inscribitur, « Meditatio cujusdam sanctæ Virginis de amore Christi. » Sunt qui hymnum « Ave, Maris stella » eidem sancto Doctori tribuunt. Verum hunc antiquioris esse auctoris patet tum ex vetustiori codice nostro Germanensi, tum ex Breviario Casinensi, quod modo in domo institutionis Patrum Oratorii Parisiis asservatur, scripto tempore Oderisii abbatis eo nomine primi, qui anno 1105 vivere desiit : quibus in libris hymnus iste habetur.

CARMEN PARÆNETICUM

AD RAINALDUM.

Chartula nostra tibi portat, Rainalde, salutes;
Plura videbis ibi, si non hæc dona refutes.
Dulcia sunt animæ solatia quæ tibi mando :
Sed prosunt minime, nisi serves hæc operando.
Quod mea verba monent tu noli tradere vento;
Cordis in aure sonent, et sic retinere memento :
Ut tibi grande bonum nostri monitus operentur,
Perque Dei donum tibi cœlica regna parentur.
Menti sinceræ possunt hæc verba placere.
Hæc iter ostendunt, hortantur, non reprehendunt.
Vox divina sonat, quod nemo spem sibi ponat
In rebus mundi, quæ causam dant pereundi.
Quisquis amat Christum, mundum non diligit istum :
Sed quasi fetores spernens illius amores,
Æstimat obscenum quod mundus credit amœnum ;
Et sibi vilescit totum quod in orbe nitescit.
Vitat terrenum decus ut mortale venenum,
Abjectoque foris cœno carnalis amoris,
Ad regnum cœli suspirat mente fideli,
Jamque fide plena paradisi sperat amœna.
Tu quoque, frater, ita carnis contagia vita,
Ut placeas Christo dum mundo vivis in isto.
Quæ cito labuntur, magnoque labore petuntur,
Non tibi sint curæ res ad nihilum rediluræ :
Nec modo læteris, quia forsan cras morieris;
Per nullam sortem poteris depellere mortem.
Cur caro lætatur, quæ vermibus esca paratur?
Nunc locus est flendi, locus est peccata luendi.
Postea gaudebit qui nunc sua crimina flebit :
Jam jam lætetur quia gaudia summa meretur.
Gaudia stultorum cumulant augmenta malorum.
Talia prudentes fugiunt, ea despicientes.
Cur cito non spernis quæ prætereuntia cernis?
Nonne vides mundum nimis infirmum et moribundum
Sub gladio diræ mortis languendo perire?
Mors resecat, mors ecce necat quod carne creatur,
Magnificos premit et modicos : cunctis dominatur,
Tam ducibus quam principibus communis habetur;
Nobilium tenet imperium, nullum reveretur.
Mors juvenes rapit atque senes, nulli miseretur.
Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe movetur,
Illa ferit, caro tota perit : dum sub pede mortis
Conteritur, non eripitur vir robore fortis.
Cur igitur qui sic moritur vult magnificari?
Cur nimias sibi divitias vult ille parari?
Instabiles sumus et fragiles multisque ruinis
Atterimur : sic jam trahimur sub tempore finis.
891 Prætereunt et non redeunt mortalia quæque.
A Nec spatio manet in dubio : sed nocte dieque
Vita brevis, velut umbra levis sic annihilatur;
Sic vadit subitoque cadit dum stare putatur.
Quis redimit dum mors perimit? quis fœderat usquam?
Nec pretium, nec servitium mors accipit unquam.
Sed quid plura loquor? nulli mors improba parcit :
Non evadit inops nec qui marsupia farcit.
Non igitur cesses ea quæ bona sunt operari :
Nam mors non cessat tibi nocte dieque minari.
Amplius in rebus noli sperare caducis :
Sed tua mens cupiat æternæ gaudia lucis.
Fallitur insipiens vitæ præsentis amore :
Sed sapiens noscit quanto sit plena dolore.
Quidquid formosum mundus gerit et pretiosum,
B Floris habet morem cui dat natura colorem,
Mox ut siccatur totus color annihilatur :
Postea nec florem monstrat, nec spirat odorem.
Regia majestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longæva dierum,
Transiet absque mora, mortis dum venerit hora.
Horam nescimus mortis, mortem bene scimus.
Nescit fama mori, mors nulla paratur honori.
Audi quid sit honor : sed non tibi scribere conor;
Nosti quippe satis, quia nil habet utilitatis.
Prædia terrarum, possessio divitiarum,
Fabrica murorum, grandis structura domorum,
Gratia mensarum cum deliciis epularum,
Insignesque thori, cuppæ scyphique decori,
Resplendens vestis quæ moribus obstat honestis,
C Grex armentorum, spatiosus cultus agrorum,
Fertile vinetum diversa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio dulcis et horum,
Cuncta relinquentur, nec post hæc invenientur.
Quod breviter durat quis prudens quærere curat?
Non metuens hominem faciet mors aspera finem
Rebus mundanis mendacibus, et malesanis.
Causa gravis scelerum cessabit amor mulierum;
Colloquium quarum nil est nisi virus amarum,
Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis.
Nam decor illarum laqueus fallax animarum.
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis
Illaqueat stultos et fert ad tartara multos.
Tempora transibunt et gaudia vana peribunt,
Et parient fructum tristem per sæcula luctum.
D Omnibus hoc dico, ne se subdant inimico;
Ne supplantetur qui captus in his retinetur.

Noli confundi misera dulcedine mundi ;
Nam sua dulcedo dilabitur ordine fœdo,
Quæ tepidas mentes et mollia quæque sequentes
Fallit, mulcendo carnem blandeque fovendo :
Postea finitur nec dulcis jam reperitur :
Sed fit amara nimis, non æquans ultima primis,
Et graviter pungit miseros quos primitus ungit.
Nam sic illusos et semper mollibus usos
Damnatos digne post mortem torquet in igne,
Atque voluptatem convertit in anxietatem,
Et fit flamma furens illos sine fine perurens.
Talia lucra ferent studiis qui talibus hærent.
  Sed qui salvari vult perpetuoque beari,
Christo devotum studeat se tradere totum.
Sedibus in lætis æternæ dona quietis
Ejus inhærendo præceptis, et faciendo
Quod Scripturarum monstrant documenta sacrarum,
Accipiet vere qui vult hæc jussa tenere,
Quæ cunctis dantur qui corde Deo famulantur.
Hic est servorum requies et vita suorum.
Gaudia quæ præstat, tribulatio nulla molestat.
Gloria solemnis manet illis, paxque perennis.
Semper honoratos, semper facit esse beatos,
Quos recipit secum, quod quamvis judicet æquum,
Plura tamen dantur sanctis quam promereantur.
  Omnia dat gratis divinæ fons pietatis,
Proque labore brevi confert bona perpetis ævi.
His qui salvantur sic præmia multa parantur,
Sic mala multa malis mors præparat exitialis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt.
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari
Gaudia justorum, sed nec tormenta malorum :
Quam male fraudatur qui stulte ludificatur,
Qui propter florem mundi vanumque decorem,
Qui prius apparet quasi ros, et protinus aret,
Vadit in infernum perdens diadema supernum,
Quod Dominus donat cunctis quos ipse coronat !
  Errat homo vere qui cum bona possit habere,
Sponte subit pœnas infernalesque catenas.
Hujus amor mundi putei parat ima profundi :
Protinus exstinctus moritur qui mittitur intus,
Semper ad ima cadit, semper mors obvia vadit,
Nec venit ad metas mortis venerabilis ætas.
Nescia finiri, semperque videtur oriri,
Semper vexando, semper gemitus renovando,
Ingerit ardores infinitosque dolores.
Sunt ibi serpentes flammas ex ore vomentes,
Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri :
Nunquam laxantur, sed semper ad hæc renovantur,
Et male ferventes sunt ad tormenta recentes,
Semper tristati, semperque ferire parati,
Semper inardescunt, non cessant, nec requiescunt.
Sic exercentur, nec parcunt, nec miserentur.
Quam male damnatur, quam fortiter excruciatur,
Qui fert tantorum feritatem suppliciorum!
  Quid tibi thesauri, quid acervus proderit auri,
Cum peccatores mittentur ad inferiores
Inferni latebras, ignem, pariterque tenebras
Semper passuri, nec ab his unquam redituri ?

802 Est flens et tristis qui pœnis traditur istis ;
A Mallet præteritæ quod in omni tempore vitæ
Pauper vixisset, quam divitias habuisset.
Stat male securus qui protinus est ruiturus,
Nec bene lætatur cui pœna dolorque paratur.
Non igitur cures gazas acquirere plures,
Gazas fallaces, incertas atque fugaces,
Quæ magis optantur cum plenius accumulantur,
Nec satiant mentes semper majora petentes.
Divitiæ tales sunt omnibus exitiales.
Nam sibi credentes faciunt miseros et egentes,
Post carnis vitam per blanditias nutritam :
Expertesque boni traduntur perditioni.
  Nemo tamen credat quod ab ista luce recedat,
Si proprium servet, vel divitias coacervet,
B Ignibus arsurus, vel propter opes periturus.
Quamvis sit rarum, poterit possessor earum
Juste salvari, fugiat si nomen avari.
Vivat prudenter, gazas habeat sapienter :
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.
Sed satis est notum quod plus dimittere totum
Prodest, quam temere quæ sunt incerta tenere.
Tutius est vere morsum fugiendo cavere,
Quam prope serpentes procumbere virus habentes.
  Si nunc de mundo est horror, tibi consilium do,
Quatenus hoc spreto, te tradas, pectore læto,
Servitio Christi, cui traditus ipse fuisti.
Hic tibi præbebit regnum quod fine carebit,
Huic si te dederis, celsis opibus potieris,
Tollere quas fures nequeunt, nec rodere mures.
C Collige thesaurum qui gemmas vincat et aurum,
Quique bonos mores tibi congregat interiores.
Gazas congestas mentis præcellit honestas.
  Quam miser est, et erit, qui mundi prospera quærit !
Est dives vere qui non ea curat habere.
Qui bonus est, intus fidei munimine cinctus,
Semper honestatis studium tenet et probitatis.
Cum bona quis tractat, tum se virtutibus aptat.
Si nihil est sordis quod polluat intima cordis,
His delectatur Dominus qui cor speculatur.
Thesaurus talis pretiosus, spiritualis,
Comparat æternam vitam patriamque supernam.
Congregat in cœlis thesauros quisque fidelis,
Perque bonos mores ad summos tendit honores.
Nec modo vult fieri locuples, nec magnus haberi :
D Sed semper minimus, semper despectus et imus,
Plus paupertatem cupiens, quam prosperitatem.
Hæc ideo tolerat, quia cœli gaudia sperat.
  Pauper amabilis et venerabilis est benedictus ;
Dives inutilis et miserabilis est maledictus.
Qui bona negligit et mala diligit, intrat abyssum.
Nulla potentia, nulla pecunia liberat ipsum.
Immiserabilis, insatiabilis illa vorago,
Hic ubi mergitur, horrida cernitur omnis imago.
Hæc cruciamina per sua crimina promeruere
Vir miserabilis, Evaque flebilis, et subiere.
Jussa Dei pia, jussa salubria si tenuissent,
Vir neque femina, nec sua semina morte perissent.
Sed quia solvere, jussaque spernere non timuerunt,

Mors gravis irruit; hoc merito fuit, et perierunt.
Janua mortis, læsio fortis, crimen eorum,
Attulit orbi semina morbi totque malorum.
Illa parentes atque sequentes culpa peremit,
Atque piarum deliciarum munus ademit.
Flebile factum dans cruciatum, dansque dolorem,
Ista mereri, perdere veri Regis amorem,
Tam lacrymosa, tamque perosa sorte perire,
Atque ferorum suppliciorum claustra subire.
Est data sævam causa per Evam perditionis,
Dum meliores sperat honores voce draconis,
Hæc male credens, nos quoque lædens crimine magno;
Omine tristi subdidit isti sæcula damno:
Stirps miserorum plena dolorum postea crevit.
His quoque damnis pluribus annis subdita flevit.
Tunc Deus omnipotens qui verbo cuncta creavit,
Sic cecidisse dolens hominem quem semper amavit,
Ipse suum Verbum transmisit ad infima mundi,
Exsulibus miseris aperire vias redeundi.
Filius ergo Dei descendit ab arce superna,
Nunquam descendens a majestate paterna.
Qui corpus sumens animatum, numine salvo,
Processit natus sacræ de Virginis alvo.
Verus homo verusque Deus, pius et miserator,
Salvator verus, nostræque salutis amator,
Vivendique volens nobis ostendere normam,
Se dedit exemplum rectamque per omnia formam.
Insuper et multos voluit sufferre labores,
Atque dolore suo nostros auferre labores.
Sponte sua moriens mortem moriendo peremit,
Et sic perpetua miseros a morte redemit.
Quod non debebat persolvens, fons pietatis
Succurrit nobis mortali peste gravatis.
Pondera nostra ferens, penitus nos exoneravit,
Et quidquid crimen vetus abstulerat, reparavit.
Nam de morte pia consurgens ut leo fortis,
Restituit vitam, prostrato principe mortis.
Sic Domini pietas mundum non passa perire,
Fecit nos miseros ad gaudia prima redire.
Jam satis audisti, frater, quod gratia Christi
Sic nos salvavit, nostrumque genus renovavit.
Si sapis, hoc credis, nec ab hac ratione recedis.
Sed quid lucratur credens quod non operatur?
Hic male se lædit, male vivens non bene credit.
Crede, magis magnum facit illa fides sibi damnum,
Quam si nescisset fidei quod dogma fuisset.
Mortem lucratur, quæ mortua jure vocatur.
Hunc facit ipsa mori sub judicio graviori.
Quod loquor est notum retinentibus utile totum.
Frater, id ausculta, venient tibi commoda multa,
Si retinere velis, quia sic eris ipse fidelis.
Hanc per virtutem poteris retinere salutem,
Atque beatus eris si quæ bona sunt opereris.
Ergo verborum semper memor esto meorum:
Cura tuæ mentis semper sit in his documentis.
Si vis salvari, semper studeas imitari
Vitam justorum, fugiens exempla malorum.
Illis jungeris quorum tu facta sequeris.
Elige sanctorum consortia, non reproborum.
894 O quam ditantur queis cœlica regna parantur!
A Sic exaltantur qui sanctis associantur,
Vivent jucundi qui spernunt gaudia mundi,
Qui carnis miseræ norunt vitiosa cavere,
Sub pedibus quorum victus jacet hostis eorum,
His dabitur vere Dominum sine fine tenere,
Angelicosque choros divina laude sonoros,
Cum quibus ante Deum referunt cum laude trophæum.
Quæ tibi nunc dico si serves corde pudico,
Hoc iterum certus vives sine tempore lætus.
Sed miseri flebunt, quia gaudia nulla videbunt.
Nunquam cum reprobis tribuatur portio nobis.
Ad pœnas ibunt, a te sine fine peribunt.
Mundus ad hanc partem trahitur per dæmonis artem,
Talia damna ferent istis qui sordibus hærent.
B His igitur monitis tactus toties repetitis,
Sensu discreto quæ sunt nocitura caveto.
Pervigili cura semper meditare futura.
Quam fera, quam fortis veniet destructio mortis:
Quæ via pandetur cum spiritus egredietur:
Quid sit facturus, vel quos comites habiturus:
Quam miser infernus, quam nobilis ordo supernus:
Quæ mala damnatis, quæ sint bona parta beatis.
Quantum gaudebunt quos gaudia summa replebunt;
Quos illustrabit, quos semper lætificabit
Visio sancta Dei, splendorque suæ faciei.
Talia quærenti venient nova gaudia menti.
Cum studio tali dulcedine spirituali
Mens tua pascetur, si jugiter hæc meditetur.
Hoc studium mentes Domino facit esse placentes.
C Curas terrenas magno cruciamine plenas
Funditus expellit, vitiorum germina vellit.
Sic æternorum mens tacta timore dolorum,
Deserit errorem, mundique repellit amorem.
Postea summorum flagrescit amore bonorum.
Confert tale bonum Domini mirabile donum.
Nam cum mutatur mala mens, Deus hoc operatur.
Virtutum munus præstare potest Deus unus,
Qui sic servorum docet intus corda suorum,
Qui bona sectantur, vel dicunt, vel meditantur.
Sic Dominus mores illos levat ad meliores,
Quos exsurgentes videt auxiliumque petentes.
Ergo fide pura Christo te subdere cura,
Auxilio cujus fugies mala temporis hujus.
Atria sunt cœli vero patefacta fideli.
D Semper ibi vives divino munere dives,
Si vis sincere Christi præcepta tenere:
Christo junguntur sua qui præcepta sequuntur.
Nam decus æternum datur his regnumque supernum,
Gloria cœlestis paradisi debita festis
Hos faciet lætos, et pax æterna quietos.
Jam delectaris qui talia præmeditaris:
Ista libens audis, et ad hæc pia gaudia plaudis.
Ne tamen ignores per magnos ista labores
Sanctius acquiri, nec fortuito reperiri.
Sed quamvis gratis tribuat Deus ista beatis;
Nemo tamen segnis vitæ fert dona perennis,
Ni melior factus proprios contempserit actus.
Quem facit his dignum Dominus, vult esse benignum,

Promptum, ferventem, sed non hæc vana sequentem.
Ad regnum cœli non tendit mente fideli
Insipiens et hebes : sed tu bene credere debes
Christo dicenti : Rapiunt illud violenti.
Scilicet austeri; sed distinguendo severi :
Mollia spernentes et carni vim facientes :
Semper et intenti Domino parere volenti.
Res est nota satis, nec habet quidquam novitatis :
Spiritus inde perit, corpus si dulcia quærit.
Et dum vexatur caro, spiritus alleviatur :
Cumque relaxatur, mortaliter ille gravatur.
Omne quod ostendo, potes ipse videre legendo.
Indice Scriptura poteris cognoscere plura.
Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.
Accipe scriptorum super hæc monumenta meorum :
Quæ tibi monstravi, quæ dulciter insinuavi,
Non ea corde gravi videas, sed mente suavi.
Quidquid enim scripsi, multum tibi proderit ipsum,
Si via virtutis delectat iterque salutis.
Nam Rex cœlestis, quem nil latet, est mihi testis,
Nil tibi narravi, nisi quod prodesse putavi.

896 Nec ratio veri debet tibi dura videri :
A Namque per angustum tibi dixi currere justum;
Sic probus ascendit, dum semper ad ardua tendit :
Hunc facies cursum si vis ascendere sursum.
Fortassis puero tibi frustra mittere quæro
Istum sermonem, quia non capis hanc rationem.
Sed Pater immensus perfectos det tibi sensus :
Roboret ætatem, tribuat simul et probitatem.
Filius ipse Dei spes nostræ progeniei,
Auctor honestatis, fons perpetuæ bonitatis,
Virtutum flores et honestos det tibi mores.
Spiritus amborum qui tangit corda suorum,
Et sine verborum sonitu fit doctor eorum,
Ipse tuam mentem regat, et faciat sapientem,
Recte credentem, monitusque bonos retinentem :
B Ut bene vivendo mandataque sancta sequendo,
Lætitiam veræ lucis merearis habere.
Quæ tenebras nescit, nimioque decore nitescit,
Et cuicumque datur, sine fine beatificatur.
Hoc tibi det munus qui regnat Trinus et Unus.
Amen.

RHYTHMUS DE CONTEMPTU MUNDI.

O miranda vanitas! o divitiarum
Amor lamentabilis! o virus amarum!
Cur tot viros inficis, faciendo charum,
Quod pertransit citius quam flamma stuparum?
Homo miser, cogita; mors omnes compescit,
Quis est ab initio, qui morti non cessit?
Quando moriturus est, omnis homo nescit :
Hic qui vivit hodie, cras forte putrescit.
Qui de morte cogitat, miror quod lætatur;
Cum sic genus hominum morti deputatur,
Quo post mortem transeat homo, nesciatur.
Unde quidam sapiens ita de se fatur :
Dum de morte cogito, contristor et ploro,
Verum est quod moriar, et tempus ignoro,
Ultimum quod nescio, cui jungar choro :
Ut cum sanctis merear jungi, Deum oro.
Cur mundus militat sub vana gloria?
Cujus prosperitas est transitoria;
Tam cito labitur ejus potentia,
Quam vasa figuli, quæ sunt fragilia.
Plus fide litteris, scriptis in glacie,
Quam mundi miseri vanæ fallaciæ :
Fallax in præmiis, virtutis specie,
Qui nunquam habuit tempus fiduciæ.
Credendum magis est viris veracibus,
Quam mundi miseris prosperitatibus :
Falsis in somniis, et vanitatibus,
Falsis in studiis, et voluptatibus.

C Dic, ubi Salomon, olim tam nobilis?
Vel ubi Samson est, dux invincibilis?
Vel pulcher Absalon, vultu mirabilis?
Vel dulcis Jonathas, multum amabilis?
Quo Cæsar abiit, celsus imperio?
Vel Dives splendidus, totus in prandio?
Dic, ubi Tullius, clarus eloquio?
Vel Aristoteles, summus ingenio?
Tot clari proceres, tot retro spatia,
Tot ora præsulum, tot regna fortia;
Tot mundi principes, tanta potentia,
In ictu oculi clauduntur omnia.
Quam breve festum est, hæc mundi gloria!
Ut umbra hominis, sunt ejus gaudia,
Quæ semper subtrahunt æterna præmia,
D Et ducunt homines ad dura devia.
O esca vermium! o massa pulveris!
O roris vanitas, cur sic extolleris?
Ignorans penitus, utrum cras vixeris,
Fac bonum omnibus, quamdiu poteris.
Hæc carnis gloria, quæ magni penditur,
Sacris in Litteris flos feni dicitur :
Ut leve folium, quod vento rapitur,
Sic vita hominis luci subtrahitur.
Nil tuum dixeris, quod potes perdere;
Quod mundus tribuit, intendit rapere.
Superna cogita, cor sit in æthere :
Felix qui potuit mundum contemnere.

IDEM BERNARDUS.

897

Dic, homo, cur abuteris
Discretionis gratia?
Cur vitæ viam deseris,
Et tendis ad supplicia?
Saluti præfers otia,
Et pretiosis vilia.
Nec metu pœnæ flecteris,
Nec spe salutis traheris,
Ut summa quæras gaudia.
Dic, homo, cur abuteris
Discretionis gratia?

Quid valet mundi gloria,
Vide, quam sic amplecteris?
Multa vides indicia
Quod scienter deciperis:
Mundum qui fugit sequeris,
Et cum labente laberis
Sequendo transitoria.
Sic bona permanentia
Sub aure surda præteris.
Dic, homo, cur abuteris
Discretionis gratia?

Certe, non excusaberis
Dissimulando talia.
Nam si sic subterfugeris,
Post restat conscientia,
Quæ non tacet latentia:
Et divina judicia
Declinare non poteris;
Sed si convictus fueris,
Patet mortis sententia.
Dic, homo, cur abuteris
Discretionis gratia?

Non confidas de venia,
Si sero pœnitueris.
Dies est peremptoria;
Quam nisi tu præveneris
Fructu condigni operis,
Et reatum purgaveris,
Erit tibi miseria
Absque misericordia,
In æternum cum miseris.
Dic, homo, cur abuteris
Discretionis gratia?

Ergo, vide, cum veneris
In Judicis præsentia,
Qui tibi, prout egeris,
Reddet ipse stipendia:
Ne gloriosa patria
Tua te privent vitia.
Nam si mundus occurreris,
Cum justis sociaberis
In æterna lætitia.
Dic, homo, cur abuteris
Discretionis gratia?

O Christi longanimitas,
Et longa exspectatio!
O mira Christi bonitas,
O quanta miseratio!
O cordis induratio
Et mortis festinatio!
Quid differs? cur non cogitas,
Homo, quæ vitæ brevitas?
Cernat hoc meditatio,
Quid nos primo fuerimus.

O vanitatum vanitas,
Curarum occupatio!
O, cur ambitur dignitas?
Cur opum cumulatio?
Quo tendit congregatio?
Aut quid valet cupiditas?
Est in sepulcro fœditas,
Et extra dealbatio.
Cernat hoc meditatio,
Quid nos primo fuerimus.

O quæ mortis acerbitas,
Et quanta trepidatio!
Cum jam cogit mortalitas,
Ut fiat separatio.
Quid prodest delectatio?
Quid festiva jucunditas?
Quid nunc pro vita flagitas?
O sera recordatio!
Cernat hoc meditatio,
Quid nos primo fuerimus.

O servitus, quid cogitas,
Apparens in judicio?
O arguens crudelitas
Hostis, et accusatio!
O dolor et confusio!
O horror, o obscuritas!
O pœnarum æternitas,
Et ignis conflagratio!
Cernat hoc meditatio,
Quid nos primo fuerimus.

O homo, cur non festinas
Ut detur tibi mansio,
Qua felix immortalitas,
Et nulla trepidatio:
Sed perpes exsultatio,
Et sanctorum societas,
Ac permanet felicitas
Et læta Dei visio?
Cernat hoc meditatio,
Quid nos primo fuerimus.

Cum sit omnis homo fenum,
Et post fenum fiat cœnum,
Utquid, homo, extolleris?
Cerne quid es, et quid eris.
Modo flos es, et verteris
In favillam cineris.

Per ætatum incrementa,
Imo magis detrimenta,
Ad non esse traheris.
Velut umbra, cum declinat
Vita surgit, et festinat;
Claudit meta funeris.

Homo dictus es ab humo;
Cito transis, quia fumo
Similis efficeris.
Nunquam in eodem statu
Permanes, dum sub rotatu
Hujus vitæ volveris.

O sors gravis! o sors dura!
O lex dira, quam natura
Promulgavit miseris!
Homo nascens cum mœrore,
Vitam ducis cum labore,
Et cum metu moreris.

Ergo si scis qualitatem
Tuæ sortis, voluptatem
Carnis quare sequeris?
Memento te moriturum,
Et post mortem id messurum,
Quod hic seminaveris.

Terram teris, terram geris,
Et in terram reverteris,
Qui de terra sumeris.
Cerne quid es, et quid eris,
Modo flos es, et verteris
In favillam cineris.

JUBILUS RHYTHMICUS, DE NOMINE JESU.

897

Jesu dulcis memoria,
Dans vera cordi gaudia:
Sed super mel et omnia
Ejus dulcis præsentia.
Nil canitur suavius,
Nil auditur jucundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quam Jesus Dei Filius.
Jesu spes pœnitentibus,
Quam pius es petentibus,
Quam bonus te quærentibus!
Sed quid invenientibus?
Jesu dulcedo cordium,
Fons vivus, lumen mentium,
Excedens omne gaudium,
Et omne desiderium.
Nec lingua valet dicere,
Nec littera exprimere:
Expertus potest credere,
Quid sit Jesum diligere.
Jesum quæram in lectulo,
Clauso cordis cubiculo:
Privatim et in publico
Quæram amore sedulo.
Cum Maria diluculo
Jesum quæram in tumulo,
Clamore cordis querulo,
Mente quæram, non oculo.
Tumbam perfundam fletibus,
Locum replens gemitibus;
Jesu provolvar pedibus,
Strictis hærens amplexibus.
Jesu rex admirabilis;
Et triumphator nobilis,
Dulcedo ineffabilis,
Totus desiderabilis.
Mane nobiscum, Domine,
Et nos illustra lumine,
Pulsa mentis caligine,
Mundum replens dulcedine.
Quando cor nostrum visitas,
Tunc lucet ei veritas,
Mundi vilescit vanitas,
Et intus fervet charitas.
Amor Jesu dulcissimus
Et vere suavissimus,
Plus millies gratissimus,
Quam dicere sufficimus.

Hoc probat ejus Passio,
Hoc sanguinis effusio,
Per quam nobis redemptio
Datur, et Dei visio.
Jesum omnes agnoscite,
Amorem ejus poscite;
Jesum ardenter quærite,
Quærendo inardescite.
Sic amantem diligite,
Amoris vicem reddite,
In hunc odorem currite,
Et vota votis reddite.
Jesu auctor clementiæ,
Totius spes lætitiæ,
Dulcoris fons et gratiæ,
Veræ cordis deliciæ.
Jesu mi bone, sentiam
Amoris tui copiam,
Da mihi per præsentiam
Tuam videre gloriam.
Cum digne loqui nequeam
De te, tamen ne sileam:
Amor facit ut audeam,
Cum de te solum gaudeam.
Tua, Jesu, dilectio,
Grata mentis refectio,
Replens sine fastidio,
Dans famem desiderio.
Qui te gustant esuriunt;
Qui bibunt, adhuc sitiunt:
Desiderare nesciunt
Nisi Jesum, quem diligunt.
Quem tuus amor ebriat,
Novit quid Jesus sapiat:
Quam felix est, quem satiat!
Non est ultra quod cupiat.
Jesu, decus angelicum,
In aure dulce canticum,
In ore mel mirificum,
In corde nectar cœlicum.
Desidero te millies,
Mi Jesu; quando venies?
Me lætum quando facies?
Me de te quando saties?
Amor tuus continuus
Mihi languor assiduus,
Mihi fructus mellifluus
Est et vitæ perpetuus.

Jesu, summa benignitas,
Mira cordis jucunditas,
Incomprehensa bonitas,
Tua me stringat charitas.
Bonum mihi diligere
Jesum, nil ultra quærere,
Mihi prorsus deficere,
Ut illi queam vivere.
O Jesu mi dulcissime,
Spes suspirantis animæ,
Te quærunt piæ lacrymæ,
Te clamor mentis intimæ.
Quocumque loco fuero,
Mecum Jesum desidero:
Quam lætus, cum invenero!
Quam felix, cum tenuero!
Tunc amplexus, tunc oscula,
Quæ vincunt mellis pocula,
Tunc felix Christi copula;
Sed in his parva morula.
Jam quod quæsivi, video:
Quod concupivi, teneo:
Amore Jesu langueo,
Et corde totus ardeo.
Jesus cum sic diligitur,
Hic amor non exstinguitur;
Non tepescit, nec moritur:
Plus crescit, et accenditur.
Hic amor ardet jugiter,
Dulcescit mirabiliter,
Sapit delectabiliter,
Delectat et feliciter.
Hic amor missus cœlitus
Hæret mihi medullitus,
Mentem incendit penitus,
Hoc delectatur spiritus.
O beatum incendium,
Et ardens desiderium!
O dulce refrigerium,
Amare Dei Filium!
Jesu, flos Matris virginis,
Amor nostræ dulcedinis,
Tibi laus, honor numinis,
Regnum beatitudinis.
Veni, veni, Rex optime,
Pater immensæ gloriæ,
Affulge menti clarius,
Jam exspectatus sæpius.

Jesu sole serenior,
Et balsamo suavior,
Omni dulcore dulcior,
Cæteris amabilior.
Cujus gustus sic afficit,
Cujus odor sic reficit,
In quo mea mens deficit,
Solus amanti sufficit.
Tu mentis delectatio,
Amoris consummatio;
Tu mea gloriatio,
Jesu mundi salvatio.
Mi dilecte, revertere,
Consors paternæ dexteræ:
Hostem vicisti prospere,
Jam cœli regno fruere.
Sequar te quoquo ieris,
Mihi tolli non poteris,
Cum meum cor abstuleris,
Jesu laus nostri generis.
Cœli cives, occurrite,
Portas vestras attollite:
Triumphatori dicite,
Ave, Jesu rex inclyte.
Rex virtutum, rex gloriæ,
Rex insignis victoriæ,
Jesu largitor veniæ,
Honor cœlestis patriæ.
Tu fons misericordiæ,
Tu veræ lumen patriæ:
Pelle nubem tristitiæ,
Dans nobis lucem gloriæ.
Te cœli chorus prædicat,
Et tuas laudes replicat:
Jesus orbem lætificat,
Et nos Deo pacificat.
Jesus in pace imperat,
Quæ omnem sensum superat:
Hanc mea mens desiderat,
Et ea frui properat.
Jesus ad Patrem rediit,
Cœleste regnum subiit:
Cor meum a me transiit,
Post Jesum simul abiit.
Quem prosequamur laudibus,
Votis, hymnis, et precibus:
Ut nos donet cœlestibus,
Secum perfrui sedibus. Amen.

RHYTHMICA ORATIO AD UNUM QUODLIBET MEMBRORUM CHRISTI PATIENTIS ET A CRUCE PENDENTIS.

AD PEDES.

Salve, mundi salutare:
Salve, salve, Jesu chare,
Cruci tuæ me aptare
Vellem vere, tu scis quare,
Da mihi tui copiam.
Ac si præsens sis, accedo,
Imo te præsentem credo.
O quam mundum hic te cerno!
Ecce tibi me prosterno:
Sis facilis ad veniam.
Clavos pedum, plagas duras,
Et tam graves impressuras,
Circumplector cum affectu,
Tuo pavens in aspectu,
Tuorum memor vulnerum.
Grates tantæ charitati,
Nos agamus vulnerati.
O amator peccatorum,
Reparator confractorum:
O dulcis pater pauperum!
Quidquid est in me confractum,
Dissipatum, aut distractum,
Dulcis Jesu, totum sana,
Tu restaura, tu complana,
Tam pio medicamine.
Te in tua cruce quæro,
Prout queo, corde mero;
Me sanabis hic, ut spero:
Sana me, et salvus ero,
In tuo lavans sanguine.
Plagas tuas rubicundas,
Et fixuras tam profundas,
Cordi meo fac inscribi,
Ut configar totus tibi,
Te modis amans omnibus.
Dulcis Jesu, pie Deus,
Ad te clamo licet reus:
Præbe mihi te benignum,
Ne repellas me indignum
De tuis sanctis pedibus.
Coram cruce procumbentem,
Hosque pedes complectentem,
Jesu bone, non me spernas,
Sed de cruce sancta cernas
Compassionis gratia.
In hac cruce stans directe,
Vide me, o mi dilecte,
Ad te totum me converte:
Esto sanus, dic aperte,
Dimitto tibi omnia.

AD GENUA.

Salve, Jesu, rex sanctorum,
Spes votiva peccatorum,
Crucis ligno tanquam reus
Pendens homo verus Deus,
Caducis nutans genibus.
O quam pauper! o quam nudus!
Qualis es in cruce ludus
Derisorum totus factus,
Sponte tamen, non coactus,
Attritus membris omnibus!
Sanguis tuus abundanter
Fusus, fluit incessanter,
Totus lotus in cruore,
Stas in maximo dolore,
Præcinctus vili tegmine.
O Majestas infinita!
O egestas inaudita!
Quis pro tanta charitate,
Quærit te in veritate,
Dans sanguinem pro sanguine?
Quid sum tibi responsurus,
Actu vilis, corde durus?
Quid rependam amatori,
Qui elegit pro me mori,
Ne dupla morte morerer?
Amor tuus amor fortis,
Quem non vincunt jura mortis;
O quam pia me sub cura,
Tua foves in pressura,
Ne morsu mortis vulnerer!
Ecce tuo præ amore,
Te complector cum rubore:
Me coapto diligenter,
Tu scis causam evidenter,
Sed suffer et dissimula.
Hoc quod ago non te gravet,
Sed me sanet et me lavet
Inquinatum et ægrotum,
Sanguis fluens hic per totum,
Ut non supersit macula.
In hac cruce te cruentum,
Te contemptum et distentum,
Ut requiram, me impelle,
Et hoc imple meum velle,

Facturus quod desidero.
Ut te quæram mente pura,
Sit hæc mea prima cura.
Non est labor, nec gravabor,
Sed sanabor et mundabor,
Cum te complexus fuero.

AD MANUS.

Salve, Jesu, pastor bone,
Fatigatus in agone,
Qui per lignum es distractus,
Et ad lignum es compactus,
Expansis sanctis manibus.
Manus sanctæ, vos avete,
Rosis novis adimplete,
Hos ad ramos dure junctæ,
Et crudeli ferro punctæ
Tot guttis decurrentibus.
Ecce fluit circumquaque
Manu tua de utraque,
Sanguis tuus copiose,
Rubicundus instar rosæ,
Magnæ salutis pretium.
Manus clavis perforatas,
Et cruore purpuratas,
Corde primo præ amore,
Sitibundo bibens ore,
Cruoris stillicidium.
O quam large te exponis,
Promptus malis atque bonis!
Trahis pigros, pios vocas,
Et in tuis ulnis locas,
Paratus gratis omnibus.
Ecce tibi me præsento,
Vulnerato et cruento:
Semper ægris misereris;
De me ergo ne graveris
Qui præsto es amantibus.
In hac cruce sic intensus,
In te meos trahe sensus,
Meum posse, velle, scire,
Cruci tuæ fac servire,
Me tuis apta brachiis.
In tam lata charitate
Trahe me in veritate,
Propter crucem tuam almam,
Trahe me ad crucis palmam,
Dans finem meis vitiis.
Manus sanctæ, vos amplector,
Et gemendo condelector;
Grates ago plagis tantis,
Clavis duris, guttis sanctis,
Dans lacrymas cum osculis.
In cruore tuo lotum,
Me commendo tibi totum:
Tuæ sanctæ manus istæ
Me defendant, Jesu Christe,
Extremis in periculis.

AD LATUS.

Salve, Jesu, summe bonus,
Ad parcendum nimis pronus:
Membra tua macilenta
Quam acerbe sunt distenta
In ramo crucis torrida!
Salve, latus Salvatoris,
In quo latet mel dulcoris,
In quo patet vis amoris,
Ex quo scatet fons cruoris,
Qui corda lavat sordida.
Ecce tibi appropinquo,
Parce, Jesu, si delinquo:
Verecunda quidem fronte,
Ad te tamen veni sponte,
Scrutari tua vulnera.
Salve, mitis apertura,
De qua manat vena pura,
Porta patens et profunda,
Super rosam rubicunda,
Medela salutifera.
Odor tuus super vinum,
Virus pellens serpentinum;
Potus tuus, potus vitæ:
Qui sititis, huc venite,
Tu dulce vulnus aperi.
Plaga rubens, aperire,
Fac cor meum te sentire,
Sine me in te transire,
Vellem totus introire;
Pulsanti pande pauperi.
Ore meo te contingo,
Et ardenter ad me stringo:
In te meum cor intingo,
Et ferventi corde lingo;
Me totum in te trajice.
O quam dulcis sapor iste!
Qui te gustat, Jesu Christe,
Tuo victus a dulcore,
Mori posset præ amore,
Te unum amans unice.
In hac fossa me reconde,
Infer meum cor profunde,
Ubi latens incalescat,
Et in pace conquiescat,
Nec prorsus quemquam timeat.
Hora mortis meus flatus
Intret, Jesu, tuum latus,
Hinc exspirans in te vadat;
Ne hunc leo trux invadat,
Sed apud te permaneat.

AD PECTUS.

Salve, salus mea Deus,
Jesu dulcis amor meus:
Salve, pectus reverendum,
Cum tremore contingendum
Amoris domicilium.
Ave, thronus Trinitatis,
Arca latæ charitatis,
Firmamentum infirmatis,
Pax et pausa fatigatis,
Humilium triclinium.
Salve, Jesu reverende,
Digne semper inquirende;
Me præsentem hic attende,
Accedentem me succende,
Præcordiali gratia.
Pectus mihi confer mundum,
Ardens, pium, gemebundum,
Voluntatem abnegatam,
Tibi semper conformatam,
Juncta virtutum copia.
Jesu dulcis, pastor pie,
Fili Dei et Mariæ,
Largo fonte tui cordis,
Fœditatem meæ sordis,
Benigne pater, dilue.
Ave, splendor et figura
Summi Dei genitura,
De thesauris tuis plenis,
Desolatis et egenis
Munus clementer proflue.
Dulcis Jesu Christi pectus,
Tuo fiam dono rectus,
Absolutus a peccatis,
Ardens igne charitatis
Ut semper te recogitem.
Tu abyssus es sophiæ,
Angelorum harmoniæ
Te collaudant, ex te fluxit
Quod Joannes cubans suxit:
In te fac ut inhabitem.
Ave, fons benignitatis,
Plenitudo deitatis
Corporalis in te manet:
Vanitatem in me sanet
Quod tu confers consilium.
Ave, verum templum Dei;
Precor, miserere mei:
Tu totius arca boni,
Fac electis me apponi,
Vas dives, Deus omnium.

AD COR.

Summi Regis cor, aveto,
Te saluto corde læto,
Te complecti me delectat,
Et hoc meum cor affectat,
Ut ad te loquar, animes.
Quo amore vincebaris,
Quo dolore torquebaris,
Cum te totum exhaurires,
Ut te nobis impartires,
Et nos a morte tolleres?
O mors illa quam amara,
Quam immitis, quam avara,

Quæ per cellam introivit,
In qua mundi vita vivit,
Te mordens, cor dulcissimum!
Propter mortem quam tulisti,
Quando pro me defecisti,
Cordis mei cor dilectum,
In te meum fer affectum,
Hoc est quod opto plurimum.
O cor dulce prædilectum,
Munda cor meum illectum,
Et in vanis induratum;
Pium fac et timoratum,
Repulso tetro frigore.
Per medullam cordis mei,
Peccatoris atque rei,
Tuus amor transferatur,
Quo cor totum rapiatur
Languens amoris vulnere.
Dilatare, aperire,
Tanquam rosa fragrans mire,
Cordi meo te conjunge,
Unge illud et compunge;
Qui amat te, quid patitur?
Quidnam agat nescit vere,
Nec se valet cohibere,
Nullum modum dat amori,
Multa morte vellet mori,
Amore quisquis vincitur.
Viva cordis voce clamo,
Dulce cor; te namque amo:
Ad cor meum inclinare,
Ut se possit applicare
Devoto tibi pectore.
Tuo vivat in amore,
Ne dormitet in torpore,
Ad te oret, ad te ploret,
Te adoret, te honoret,
Te fruens omni tempore.
Rosa cordis, aperire,
Cujus odor fragrat mire,
Te dignare dilatare,
Fac cor meum anhelare
Flamma desiderii.
Da cor cordi sociari,
Tecum, Jesu, vulnerari.
Nam cor cordi similatur,
Si cor meum perforatur
Sagittis improperii.
Infer tuum intra sinum
Cor ut tibi sit vicinum,
In dolore gaudioso
Cum deformi specioso,
Quod vix se ipsum capiat.
Hic repauset, hic moretur,
Ecce jam post te movetur,
Te ardenter vult sitire.
Jesu, noli contraire,
Ut bene de te sentiat.

AD FACIEM.

Salve, caput cruentatum,
Totum spinis coronatum,
Conquassatum, vulneratum,
Arundine verberatum,
Facie sputis illita.
Salve, cujus dulcis vultus,
Immutatus et incultus,
Immutavit suum florem,
Totus versus in pallorem
Quem [a] cœli curia.
Omnis vigor atque viror
Hinc recessit, non admiror,
Mors apparet in aspectu
Totus pendens in defectu,
Attritus ægra macie.
Sic affectus, sic despectus,
Propter me sic interfectus,
Peccatori tam indigno
Cum amoris intersigno
Appare clara facie.
In hac tua passione,
Me agnosce, Pastor bone,
Cujus sumpsi mel ex ore,
Haustum lactis cum dulcore,
Præ omnibus deliciis.
Non me reum asperneris,
Nec indignum dedigneris,
Morte tibi jam vicina,
Tuum caput hic inclina,
In meis pausa brachiis.
Tuæ sanctæ passioni
Me gauderem interponi,
In hac cruce tecum mori:
Præsta crucis amatori,
Sub cruce tua moriar.
Morti tuæ tam amaræ
Grates ago, Jesu chare;
Qui es clemens, pie Deus,
Fac quod petit tuus reus,
Ut absque te non finiar.
Dum me mori est necesse,
Noli mihi tunc deesse;
In tremenda mortis hora
Veni, Jesu, absque mora,
Tuere me et libera.
Cum me jubes emigrare,
Jesu chare, tunc appare:
O amator amplectende,
Temetipsum tunc ostende
In cruce salutifera.

ORATIO DEVOTA

AD DOMINUM JESUM, ET B. MARIAM MATREM EJUS.

Summe summi tu Patris unice,
Mundi faber et rector fabricæ,
Pietatis respectu deicæ,
Peccatores afflictos respice,
Pie Pater.
Summa summi tu Mater Filii,
Clavem nostri tenens auxilii,
Fove tui lacte consilii
Peregrinos hujus exsilii,
Pia Mater.
Consolentur, o bone Domine,
Respirantes in tuo nomine,
Qui pro mundi tollendo crimine,
Dignatus es nasci de Virgine,
Matris Pater.
Consolentur, o bona Domina,
Sitientes tua solamina,
De qua sola felice femina
Prædicantur hæc duo nomina,
Virgo, Mater.
O figura Patris substantiæ!
Tu es splendor paternæ gloriæ,
Tu es verum lumen justitiæ,
De quo manat totius gratiæ
Plenitudo.
O Regina regni Davidici!
Tu es virga floris Dominici,
Tu es arca panis angelici,
De quo nostra meretur refici
Solitudo.

[a] Adde, *cupit*, vel quid simile.

Virtus Patris et sapientia,
Suaviter disponens omnia,
Tu et Pater una substantia,
Æquus honor, eadem gloria
Est utrique.

Stella maris, Regina sæculi,
Tu es Mater illius parvuli,
Quem adorant fideles populi,
Semper omnes et semper singuli,
Et ubique.

O sanctorum Sancte mirabilis,
Toti mundo desiderabilis,
Homo potens et Deus humilis:
Non est tibi nec erit similis,
Deus meus.

O sanctarum Sancta dulcissima,
Sola tanto partu dignissima,
Ut de tua carne mundissima
Nasceretur majestas maxima,
Homo Deus.

Jesu Christe, fons indeficiens,
Fons humana corda reficiens,
Te suspiro, te solum sitiens:
Solus eris mihi sufficiens,
Fili Dei.

Mater Christi, decus virgineum,
Thronum sedens super æthereum:
Nomen tuum sapore melleum,
Liquefacit affectum ferreum
Cordis mei.

Summum bonum plenum dulcedine,
Verum lumen de vero lumine,
Solo cujus audito nomine,
Satiatur mira pinguedine
Cor justorum.

Summi boni reclinatorium,
Dulcis vini dulce cellarium,
Quod indulcans dulcedo dulcium,
Præelegit sibi in proprium,
Rex cœlorum.

Patrum Pater præcelse cæteris,
Reparator humani generis:
O qui carnem pro nobis miseris
Mulieris de carne pauperis
Assumpsisti.

Matrum Mater et Virgo virginum,
Apotheca salutis hominum,
O, quæ munda de carne Dominum,
Sine carnis mixtura seminum
Concepisti.

Audi, precor, o qui das gratiam,
Peccatoris hujus miseriam,
Et per tuam misericordiam,
Peccatorum meorum veniam
Mihi dona.

Audi, precor, o plena gratia,
Peccatoris hujus suspiria,
Et pro tua misericordia
Deo meo me reconcilia,
Mater bona.

Tibi, Pater, fac beneplacitum
Peccatoris istius gemitum,
Solve mei reatus debitum,
Quia malum protendo meritum,
Et protendi.

Tibi, Mater, fac acceptabilem
Peccatoris hanc vocem flebilem,
Redde mihi Deum placabilem,
Ne se præstet inexorabilem,
Quem offendi.

O intactæ Fili puerperæ,
Audi planctus animæ miseræ,
Quæ peccati jacens in pulvere,
Ut jumentum se computrescere,
Lamentatur.

O intacta Virgo puerpera,
Ad te clamat mens mea misera,
Quæ nefanda semper ad scelera
Ab ætate nunc usque tenera
Effrenatur.

Pie Pater, errantem corrige,
Piam manum labenti porrige,
Jam de luto me fæcis erige,
Et in viam tuorum dirige
Mandatorum.

Pia Mater, orantem visita,
Pio corde de me recogita,
Coram Jesu benigno clamita,
Ut meorum remittat debita
Peccatorum.

Esto nobis, Pater, propitius,
Quorum frater es atque socius:
Te laudamus, te benedicimus,
Adoramus atque diligimus
Mente tota.

Esto nobis, Mater, propitia,
Quorum soror es atque socia:
In tuarum laudum præconia,
Corda nostra fac voluntaria,
Ac devota.

Benedicte Creator omnium,
Benedicas mentes fidelium,
Nomen tuum benedicentium,
Mortis tuæ per beneficium
Quos salvasti.

Benedicta tu in mulieribus,
Benedic te benedicentibus,
Benedictis tuis uberibus,
Qui dat escam esurientibus,
Quem lactasti.

Laus et honor sit Dei Filio,
Salus, virtus et benedictio,
Benedicta sit incarnatio;
Mors illius et Resurrectio,
In æternum.

Benedictus sit Pater luminum,
Benedicta sit Virgo virginum,
Benedicat cor meum Dominum,
Sitiatque fontem dulcedinum,
Sempiternum. Amen.

PROSA DE NATIVITATE DOMINI.

Lætabundus
Exsultet fidelis chorus,
Alleluia.

Regem regum
Intactæ profudit thorus;
Res miranda.

Angelus consilii
Natus est de Virgine,
Sol de stella.

Sol occasum nesciens,
Stella semper rutilans,
Semper clara.

Sicut sidus radium,
Profert Virgo Filium
Pari forma.

Neque sidus radio,
Neque Mater Filio,
Fit corrupta.

Cedrus alta Libani
Conformatur hyssopo,
Valle nostra.

Verbum ens Altissimi
Corporari passum est
Carne sumpta.

Isaias cecinit,
Synagoga meminit:
Nunquam tamen desinit
Esse cæca.

Si non suis vatibus,
Credat vel gentilibus,
Sibyllinis versibus
Hæc prædicta.

Infelix, propera,
Crede vel vetera;
Cur damnaberis, gens misera?

Quem docet littera,
Natum considera,
Ipsum en genuit puerpera.
Amen.

INDEX

IN POSTERIORES TRACTATUS TOMI V

OPERUM S. BERNARDI.

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

OPERUM TOMUS SEXTUS,

COMPLECTENS

S. DOCTORIS VITAS

UNA CUM

SERMONIBUS GUERRICI, QUATUOR EPISTOLIS GUIGONIS,

ET ALIIS QUIBUSDAM OPUSCULIS.

OPUSCULA IN HOC TOMO CONTENTA.

DE BEATO GUERRICO

ABBATE IGNIACENSI[a].

EX LIBRO EXORDIO MAGNO CISTERCIENSI, DIST. 3, CAPP. 7, 8.

Sanctæ recordationis domnus Guerricus, quondam abbas Igniaci, dum adhuc sub disciplina beati Bernardi monachus esset in Clara-Valle, et regalibus sacræ doctrinæ uberibus lactaretur, haud degenerem se tanti Patris filium moribus et vita probabat. Tanto siquidem sublimius arcem virtutis conscendere didicerat, quanto secretius magno Dei munere de incorruptionis titulo testimonio conscientiæ gloriabatur. Sicut enim hi quibus secreta tanti viri nosse datum fuerat, astruebant, immaculatam incorruptionis tunicam duce gratia usque ad exitum vitæ conservavit. Porro quantæ puritatis et integritatis fuerit vita et conversatio ejus, quamque purissimum devotionis thymiama quotidie Deo in ara cordis incenderat, Dominus gloriosis et manifestis indiciis declarare dignatus est. Succedente vero tempore venerabilis Guerricus factus abbas Igniaci, qualem se exhibuerit, quam strenue officium sibi commissum adimpleverit, non est nostræ parvitatis edicere. In hoc tamen nimis contristabatur, et se ipsum valde humiliabat, quod pene continue conventum fratrum deserere, et in infirmitorio jacere causa debilitatis suæ cogebatur; nec poterat ita fratribus suis exemplum quotidiani laboris præbere. Verum quidquid minus habebat de exercitio corporali, totum sinceræ pietatis affectus, et ardens in Deum devotio supplebat. Conqueritur ipse debilitatem et insufficientiam suam in quodam sermone, ita dicens : « Amici venerunt ad me de via : sed non habeo quod ponam ante illos. » Plane quam sanæ verbis doctrinæ fuerit, luculentissimi atque disertissimi et vere spirituales Sermones ejus, quos in solemnitatibus præcipuis in conventibus fratrum fecit, et a cantore ejusdem ecclesiæ excepti sunt, manifeste declarant.

Cum autem fidelis servus Domini Guerricus, fidelissima distributione conservis suis annona Domini sui dispertita, plenus dierum et virtutum transiturus esset de hoc mundo ad Patrem ; tactus ægritudine, ipsiusque ægritudinis molestia ingravescente, ad extrema deductus est. Curiosius vero cunctos angulos conscientiæ suæ eo discutiente, ne quid forte esset quod perperam gestum et inemendatum districtum sibi Judicem offensum redderet, et malignis spiritibus occasionem calumniandi præberet, recordatus est libelli Sermonum, quem fecerat : simulque memoriæ occurrit, patres statuisse, nullum absque generalis capituli licentia libros facere de-

[a] Hunc Belgam fuisse existimant, et quidem ex magistro scholæ Tornacensis canonicum, quem Bernardus anno 1131 ad se traxit. Factus est abbas Igniaci, in diœcesi Remensi, post Humbertum, virum eximiæ pietatis, de quo in Epistolis et in Sermonibus sancti Bernardi. Manricus Guerrici obitum circiter annum 1157 reponit. Ejus Sermones pari fere, qua Bernardi, reverentia legi merentur.

bere; et graviter ingemiscens convocatis fratribus dixit : « En, fratres, dum vestris profectibus » invigilare, vestræque petitioni parere studui, crimen inobedientiæ, quod, testante sancto » Samuele, quasi scelus idololatriæ est, incurri. Libellum nempe Sermonum, quem rogatu » vestro dictavi, temerariæ nimis absque capituli generalis licentia edere præsumpsi. Qua- » propter quantocius illum afferentes igne cremate, ne pro culpa inobedientiæ ultricibus » gehennæ flammis tradar consumendus. » Dei vero providentia accidit ut jam in aliis quaternulis transcriptus esset liber, Deo aliquid melius pro nobis et in hoc disponente : ne videlicet sancta Ecclesia ipsius, et præcipue Cisterciensis Ordo tantæ eruditionis gratia privaretur. Mirabili namque temperamento ita litteralis scientiæ lepos in volumine illo tumet, et christianæ simplicitatis humilitas sic in eo resplendet; ut non modo minime onerosus, verum etiam gratiosus valde sit legentibus. Porro ignitum eloquium Domini vehementer quod in Sermonibus illis invenitur, ita movet, afficit et accendit legentem; ut durissimus corde sit, qui non ex eorum lectione compunctus ad meliora proficere studeat.

GUERRICI ABBATIS IGNIACENSIS,

DISCIPULI S. BERNARDI,

SERMONES PER ANNUM.

DE ADVENTU DOMINI

SERMO I.

De divinorum promissorum exspectatione.

1. *Salvatorem exspectamus* [1]. Vere exspectatio justorum lætitia, exspectantium beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. *Et nunc quæ est exspectatio mea*, inquit justus? *nonne Dominus* [2]? Et conversus ad Dominum: Scio, inquit, quia non confundes me ab exspectatione mea [3]; quia jam substantia mea apud te est [4], quia natura nostra de nobis sumpta, et pro nobis oblata, apud te glorificata est: spem nobis tribuens, quia ad te omnis caro veniet [5]; caputque membra sequentur, ut holocaustum compleatur. Pleniore tamen fiducia, quia tutiore conscientia, Dominum exspectare potest, cui dicere datum est: Substantia possessiunculæ meæ, o Domine, apud te est; quia facultates meas, vel tibi erogando, vel pro te contemnendo, in cœlis thesaurizavi, et ad pedes tuos omnia mea deposui, sciens quia potens es depositum meum non modo servare, sed etiam in centuplum restituere, et vitam æternam adjicere. Quam beati vos, pauperes spiritu, quia juxta consilium admirabilis Consiliarii thesaurizastis vobis thesauros in cœlo; ne si in terra thesauri vestri remanerent, corda vestra pariter putrescerent! *Ubi enim*, inquit, *thesaurus tuus, ibi et cor tuum* [6]. Eant igitur, eant corda post thesauros

909 suos; sursum affixa sit cogitatio, et ad Domi-
A num suspensa exspectatio, ut et vobis competat dicere cum Apostolo: *Nostra autem conversatio in cœlis est, unde etiam Salvatorem exspectamus* [7]. O exspectatio gentium! universi qui te exspectant non confundentur. Te expectaverunt patres nostri, omnes justi ab origine mundi in te speraverunt, et non sunt confusi [8]. Jam enim suscepta misericordia tua in medio templi tui, chorus lætantium et laudantium concinit: *Benedictus qui venit in nomine Domini* [9]. *Exspectans exspectavi Dominum, et intendit mihi* [10]. Et in humilitate carnis agnoscen-
B tes majestatem divinitatis: *Ecce*, inquiunt, *Dominus noster iste; exspectavimus eum, et salvabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum; exsultabimus et lætabimur in salutari ejus* [11].

2. Sicut autem Ecclesia in antiquis justis exspectavit adventum primum; sic in novis reexspectat secundum: sicut in primo certa de pretio redemptionis; sic in secundo, de præmio remunerationis: atque hujus exspectatione spei suspensa a terrenis, tam feliciter quam ardenter inhiat æternis. Cum igitur alii festinantes præsentibus beari, nec sustinentes consilium Domini, currunt ad diripiendam prædam hujus
C mundi; beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas [12]. Qui abstinet se a vitiis eorum, tanquam ab immunditiis, sciens melius esse humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis [13]. Loquensque secum consolatur se, et ait: *Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea exspectabo eum. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. Bo-*

[1] Tit. II, 13. — [2] Psal. XXXVIII, 8. — [3] Psal. CXVIII, 116. — [4] Psal. XXXVIII, 8. — [5] Psal. LXIV, 3. — [6] Matth. VI, 21. — [7] Philipp. III, 20. — [8] Psal. XXI, 5, 6. — [9] Matth. XXI, 9. — [10] Psal. XXXIX, 2. — [11] Isai. XXV, 9. — [12] Psal. XXXIX, 5. — [13] Prov. XVI, 19.

num est præstolari cum silentio salutare Dei [1]. [909] *Defecit* quidem *anima mea in salutare tuum*, A o Domine, sed *in verbum tuum supersperavi* [2]. *Spes* quidem *quæ differtur*, scriptum est, *affligit animam* [3] : sed licet lassa sit ex desiderii dilatione, secura est tamen ex promissione. In ipsum solum sperans, sed et supersperans adjiciam spem : sicut assidue adjicitur tribulatio super tribulationem, dilatio super dilationem. Certus sum enim quia *apparebit in finem, et non mentietur.* Ideoque etsi moram fecerit, exspectabo eum, *quia veniens veniet, et non tardabit* [4], ultra præstitutum tempus vel opportunum. Quod opportunum ? Cum impletus B fuerit numerus fratrum nostrorum, et consummatum fuerit tempus misericordiæ ad pœnitentiam indultum. Audi Isaiam ad superna sæpius admissum consilia, quo videlicet consilio Dominus judicium differat. *Propterea*, inquit, *Dominus exspectat ut misereatur vestri; et ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus judicii Dominus. Beati omnes qui exspectant eum* [5].

3. Propterea, si sapis, prospicies tibi quomodo dilationis hujus induciis utaris : utique si peccator es, ad pœnitentiam, non ad negligentiam; si sanctus, ut proficias in sanctitate, non ut deficias a fide. *Si autem dixerit malus servus* C *ille in corde suo : Moram facit Dominus meus venire; et cœperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriosis : veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis : illic erit fletus et stridor dentium* [6]. Hujus servi nequam et infidelis videtur esse vox illa tædii et desperationis, quæ apud Isaiam legitur : quia videlicet moram faciente Domino, frequentibus nuntiis ejus increduli et illusores insultare videntur : *Manda, remanda; manda, remanda; exspecta, reexspecta; modicum ibi, modicum ibi.* Sed quæ D pœna sequatur miseros, propheta non tacuit, cum post pauca subintulit : *Et erit eis*, inquit, *verbum Domini*, quod videlicet subsannant, dicentes prophetis : *Manda, remanda; manda, remanda; exspecta, reexspecta; modicum ibi, modicum ibi : ut vadant et cadant retrorsum, et conterantur, et illaqueentur, et capiantur* [7]. Vadunt retrorsum per apostasiam, cadunt in criminalia, illaqueantur mortifera delectatione, vel quadam inextricabili peccandi necessitate, ut nec velint, nec possint pœnitere : capiuntur improvisa morte, conteruntur æterna damnatione. *Nescit* enim *finem suum homo : sed sicut pisces capiuntur hamo, et aves laqueo; sic homines*, inquit Salomon, *capiuntur tempore malo, cum eis extemplo supervenerit* [8]. Propterea videlicet, ne pro dilatione spei fides nostra tepescat, aut æstuet patientia, et incipiamus esse de illis *qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt* [9] : clamat nobis de cœlo qui fidem donat, donatam probat, probatam coronat, inquiens, *Qui crediderit, non festinet* [10], scilicet videre quod credit. Si enim quod non videmus, speramus : per patientiam exspectamus. Sponsæ quoque suæ, quam sibi desponsavit in fide, mandat Deus per Osee, dicens : *Dies multos exspectabis me : non fornicaberis, et non eris viro* [11]. Hoc nempe est Dominum veraciter exspectare, si fidem ei servemus : ut licet careamus consolatione præsentiæ ejus, adulterum tamen non sequamur; sed pendeamus ad reditum ejus. Sic namque Dominus ait in eodem propheta : *Pendebit populus meus ad reditum meum* [12]. Pulchre omnino et proprie, *pendebit*, tanquam inter cœlum et terram : licet adhuc apprehendere cœlestia non valeat, non velit tamen tangere terrena. Et si aliquando tangit, non nisi summis articulis, id est, extremis partibus animæ : propter necessitatem scilicet corruptionis nostræ, cui cogimur servire, quamdiu creatura vanitati subjecta est, non volens [13]. Vulgo dicitur : Male exspectat, qui pendet. Ego autem dico : Feliciter exspectat, qui sic pendet. Quamobrem elegit suspendium anima mea, et in ipso suspendio mortem ossa mea : ut perseveranter in cruce ista pendere merear, donec immoriar.

4. O Domine Jesu, cum animam potestate positurus esses, et quo genere mortis id facere velles, tuo subesset arbitrio; suspendium elegit anima tua, ut exaltatus a terra, nos quoque ad te traheres, et a terrenis suspenderes. Sed nec ante mortem deponi passus es, ut et nos usque ad mortem in cruce perseveremus, et de ipsa tanquam de sublimi gradu facilior sit in cœlum conscensus. Gratias tibi, Domine Jesu! ibi su-

[1] Thren. III, 24-26. — [2] Psal. CXVIII, 81. — [3] Prov. XIII, 12. — [4] Habac. II, 3. — [5] Isai. XXX, 18. — [6] Matth. XXIV, 48-51. — [7] Isai. XXVIII, 13. — [8] Eccle. IX, 12. — [9] Luc. VIII, 13. — [10] Isai. XXVIII, 16. — [11] Osee III, 3. [12] Id. XI, 7. — [13] Rom. VIII, 12.

mus, ibi te exspectamus, non Eliam, qui ad 911 deponendum nos veniat; sed Eli, id est, Do- A minum nostrum, qui nos suscipiat. Modicum ibi, modicum ibi, si mandas atque remandas. Ego quidem mandatis tuis semel credidi; sed adjuva incredulitatem meam, ut immobilis ibi te exspectem, reexspectem, donec quod credo videam : credo enim videre bona Domini in terra viventium. Credis et tu : igitur exspecta Dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, et sustine Dominum [1]! Væ his qui perdiderunt sustinentiam, et diverterunt in vias pravas. Et quid facient, cum inspicere cœperit Dominus? Qui tamen longanimiter se mandat exspectari, B alibi se cito venturum esse promittit : in altero nimirum sustinentiam informans; in altero pusillanimes confortans, imparatos terrens, et pigros excitans. *Ecce*, inquit, *venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua* [2] : et ad Jerusalem, *Cito veniet salus tua : quare mœrore consumeris* [3]? Et revera tempus breve est, maxime uniuscujusque nostrum; licet longum videatur æstuanti, seu præ labore, seu præ amore. Ideoque utrumque necesse est : ut timeamus Judicem, qui prope est, et forsitan mihi, forsitan tibi in januis est; et longanimiter exspectemus, si C moram fecerit. Veniens veniet ille Dominus, timor et desiderium nostrum, requies et merces laborantium, dulcedo et amplexus amantium, beatitudo omnium, salvator noster Jesus Christus, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum.

SERMO II.

Quomodo Christo advenienti occurrendum.

1. Ecce venit Rex, occurramus obviam Salvatori nostro. Salomon pulchre ait : *Aqua frigida animæ sitienti, et nuntius bonus de terra longinqua* [4]. Bonus itaque nuntius, qui adventum Salvatoris nuntiat, reconciliationem mundi, bona superventuri sæculi. Quam pulchri pedes annuntiantium pacem, annuntiantium bona [5]! Multi siquidem, non unus. Multi, inquam, sed in uno spiritu longa serie ab initio sæculi nobis supervenere nuntii, et omnium vox una, simul una sententia : *Venit, ecce venit* [6]. Et unde, inquis, isti venere nuntii? Ut scriptum est, *de terra longinqua* [7]; quia de terra viventium, quæ magno interstitio separata est ab hac terra morientium : nam inter nos et illos adhuc chaos magnum firmatum est. Inde tamen Prophetæ nobis, sicut et Angeli missi sunt : quia si corpore hic versabantur, spiritu illuc assumebantur, quando mittendi erant; ut illic audirent et viderent, quod hic nuntiarent. Hujusmodi nuntii aqua refrigerii, potusque sapientiæ sunt salutaris animæ Deum sitienti : cui nimirum qui nuntiat adventum vel alia mysteria Salvatoris, haurit ei, et propinat aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, ut etiam nuntianti sibi, sive Isaiæ, sive cuilibet ex Prophetis, eadem anima respondere videatur verbis Elizabeth, quia eodem potata spiritu quo Elizabeth : et unde mihi hoc, ut veniat Dominus meus ad me [8]? Ecce enim ut facta est vox annuntiationis tuæ in auribus meis, exsultavit in gaudio spiritus in corde meo, gestiens occurrere Deo Salvatori suo.

2. Et revera, fratres, exsultatione spiritus Christo venienti occurrendum est. Et jam nunc a longe salutandus, vel certe resalutandus, qui mandat salutes Jacob. *Amicum salutare non confundar* [9], inquit Sapiens; quanto magis resalutare? O salutare vultus mei, et Deus meus! quanta dignatio fuit quod servos salutasti? sed quanto major, quod salvasti? Nec enim integra nobis salus esset, si salutes mandares, et non dares. Dedisti autem, non modo, quos salutaveras verbis pacificis, postmodum salutando in osculo pacis, videlicet per unionem carnis; sed etiam salutem operando per mortem crucis. D Exsurgat igitur spiritus noster alacri gaudio, curratque obviam Salvatori suo, et jam a longe venientem adoret et salutet, acclamans ei et dicens : *O Domine, salvum me fac; o Domine, bene prosperare! Benedictus qui venturus es in nomine Domini* [10]. Salve, qui venis salvare nos; benedictus, qui venis benedicere nos. Igitur, o Domine, bene prosperare, qui tam prosper et salutaris advenis generi humano. Intende, prospere procede et regna. Prosperum iter fa-

[1] Psal. xxvi, 13, 14. — [2] Apoc. xxii, 12. — [3] Mich. iv, 9. — [4] Prov. xxv, 25. — [5] Isai. lii, 7. — [6] Ezech. xxxix, 8. — [7] Isai. xxxix, 3. — [8] Luc. i, 34, 43. — [9] Eccli. xxii, 31. — [10] Psal. cxvii, 25, 26.

ciet tibi Pater, Deus salutarium nostrorum. 912 *Prosperabitur*, inquit Pater, *in his ad quæ* A *misi illum*[1] : non pro votis carnalium, non pro voluntate Petri, qui abhorrebat illum pati. *Et omnia quæcumque faciet prosperabuntur*[2] : non ad præproperam hominum voluntatem, sed ad veram eorum salutem. *Vana* quidem *salus hominis*[3] : sed *Domini est salus*[4], qui operatus est salutem de sanguine suo, fundens illum in pretium, et propinans in potum. Veni ergo, o Domine, *salvum me fac, et salvus ero*[5]. Veni et *ostende faciem tuam, et salvi erimus*[6]. *Te enim exspectavimus : esto brachium nostrum, salus nostra in tempore tribulationis*[7]. Sic Pro- B phetæ et justi desiderio et affectu tanto ante Christo venturo occurrebant, desiderantes, si fieri posset, oculis videre quod spiritu prævidebant. Unde Dominus discipulis dicebat : *Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi Prophetæ, et Reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt*[8]. Abraham quoque pater noster exsultavit, ut videret diem Christi : vidit, sed apud inferos, et gavisus est. In quo utique tepor et duritia cordis nostri suggillatur, si non videt eum gaudio spirituali.

3. Christi nascentis diem anniversarium ex- C spectamus; qui nobis in proximo videndus, Domino annuente, promittitur. Hoc sane gaudium nostrum tale videtur exigere Scriptura, ut spiritus noster levans se super se, Christo venienti quodammodo occurrere gestiat : et desiderio se extendens in anteriora, impatiensque morarum, jam videre contendat futura. Ego namque non solum ad secundum adventum, sed etiam ad primum arbitror pertinere, quod tot locis Scripturarum ei monemur occurrere. Quomodo, inquis? Quia videlicet sicut secundo adventui occurremus motu et exsultatione corporis : sic et primo occurrendum est D affectu et exsultatione cordis. Scitis enim quia resumptis in resurrectione corporibus novis, secundum doctrinam Apostoli, *rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus*[9]. Sic nec modo desunt nubes, quæ spiritus nostros, si nimis non fuerint pigri terræque affixi, sublevabunt ad altiora; et sic cum Domino erimus, vel hora dimidia. Agnoscit, ni fallor, experientia vestra quod loquor, cum aliquando vocem dederunt nubes, id est, sonuerunt in Ecclesia Prophetarum, vel Apostolorum voces, ad quam sublimia sensus vestri, quasi vehiculo nubis, fuerint subvecti; et eo usque nonnunquam excesserint, ut gloriam Domini quantulumcumque mererentur speculari. Tunc, ni fallor, vobis innotuit veritas illius sermonis, quem Dominus de illa nube pluit, quam quotidie ponit ascensum vobis : *Sacrificium laudis honorificabit me : et illic iter, quo ostendam illi salutare Dei*[10] Ita ergo sit, ut ante adventum suum Dominus veniat ad vos, et antequam mundo generaliter adveniat, familiariter invisat vos. *Non vos*, inquit, *relinquam orphanos : vado, et veniam ad vos*[11]. Et quidem pro merito cujusque, vel studio, creber est ad unumquemque iste Domini adventus, hoc tempore medio inter adventum primum et novissimum, conformans nos adventui primo, et præparans novissimo. Ad hoc nempe venit modo in nos, ne primo adventu frustra venerit ad nos, vel ne in novissimo veniat iratus adversus nos. Hoc siquidem adventu satagit reformare sensum superbiæ nostræ, configuratum sensui humilitatis suæ, quam primo veniens exhibuit; ut perinde reformet corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, quam denuo rediens exhibebit. Prorsus optandus omnibus votis, et expetendus studiis adventus iste familiaris, qui nobis gratiam impertiat adventus primi, et gloriam promittat novissimi. Quia enim misericordiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus[12]; per misericordiam prærogans gratiam, per veritatem reddens gloriam.

4. Porro sicut dispositione temporis, sic etiam proportione similitudinis medius est adventus iste spiritualis inter adventum utrumque corporalem, et velut quidam mediator, participat cum utroque. Primus siquidem adventus, occultus et humilis; ultimus, manifestus et admirabilis : iste autem occultus quidem, sed mirabilis. Occultum sane dixerim, non quod ignoretur ab eo cui venit, sed quia secretus ei advenit. Unde glorians illa gloriosa anima secum dixit : *Secretum meum mihi, secretum meum mihi*[13]. Sed nec

[1] Isai. LV, 11. — [2] Psal. I, 3. — [3] Psal. CVII, 13. — [4] Psal. III, 9. — [5] Jerem. XVII, 14. — [6] Psal. LXXIX, 4, 8, 20. — [7] Isai. XXXIII, 2. — [8] Luc. X, 23, 24. — [9] I Thess. IV, 16. — [10] Psal. XLIX, 23. — [11] Joan. XIV, 18. — [12] Psal. LXXXIII, 12. — [13] Isai. XXIV, 16.

ab ipso cui advenit, potest ante videri, quam te- [915] neri, juxta illud beati Job de se confitentis : *Si* A *venerit ad me, non videbo eum; si abierit, non intelligam*[1]. Nec veniens quippe videtur, nec recedens intelligitur, qui solummodo dum præsens est, lumen est animæ et intellectus, quo invisibilis videtur, et incogitabilis intelligitur. Cæterum quam admirabilis sit, licet occultus sit iste adventus Domini, quam suavi et felici stupore in admirationem sui suspendat et expendat animam contemplantis, quomodo omnia ossa interioris hominis acclament ei, *Domine, quis similis tui*[2]? norunt quidem experti; sed utinam satis desiderent experiri non experti : ita dun- B taxat, ut non temeraria curiositas faciat scrutari majestatem opprimendos a gloria, sed pia charitas suspirare dilectum suscipiendos a gratia. Suscipiens enim mansuetos Dominus, humilians autem peccatores usque ad terram[3], superbis resistit, humilibus autem dat gratiam[4]. Cum igitur primus adventus sit gratiæ; novissimus, gloriæ : iste nimirum, gratiæ pariter et gloriæ; in quo videlicet per consolantem gratiam, futuram nobis utcumque datur prælibare gloriam. Cum igitur in primo Deus majestatis visus sit contemptibilis, in novissimo autem videndus sit terribilis, in isto medio videtur mirabilis et ama- C bilis : ut nec propter dignationem gratiæ, qua se præbet amabilem, possit esse contemptui, sed admirationi; nec propter magnificentiam gloriæ, qua mirabilis apparet, sit terrori, sed potius consolationi. De primo dicebat Videns : *Vidimus eum, et non erat ei species, neque decor : unde nec reputavimus eum*[5]. De ultimo expavescit etiam justus, dicens : *Et quis stabit ad videndum eum*[6]? De isto autem dicit Apostolus : *Gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur a gloria in gloriam, tanquam a Domini Spiritu*[7]. Mirabile prorsus, et amabile, cum Deus amor amantis sensibus illa- D bitur : cum sponsam Sponsus in unitate Spiritus amplectitur, et in eamdem cum illa imaginem transformatur; per quam, velut per speculum, Domini gloriam speculatur. Quam beati, quorum ardens charitas hanc prærogativam jam meruit obtinere! sed et illi beati, quorum sancta simplicitas idem quandoque potest sperare. Et illi quidem jam de fructu amoris, sui capiunt solatium laboris : isti autem tanto fortasse majore merito, quanto interim minore solatio, portantes pondus diei et æstus, exspectant adventum remunerationis. Nos igitur, fratres, quos nondum consolatur tam sublimis experientia, ut patientes simus usque ad adventum Domini, consoletur interim certa fides et pura conscientia, quæ tam feliciter quam fideliter cum Paulo dicat : *Scio cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem*[8] : in adventum scilicet gloriæ magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

Quod homo debeat semper esse paratus Domino advenienti.

1. *Paratus est Israel in occursum Domini, quoniam venit*[9]. Et vos, fratres, estote parati; quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet[10]. Nihil certius quam quod veniat, sed nihil incertius quam quando veniat. Usque adeo siquidem non est nostrum scire tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate[11], ut nec Angelis qui assistunt ei, de die illa vel hora scire datum sit. Dies quoque noster ultimus, certissimus nobis quod veniat : incertissimus est quando, vel ubi, vel unde nobis adveniat; nisi quod, ut ante nos dictum est, senibus est in januis, qui juvenibus est in insidiis. Et utinam vel illi se observarent, qui mortem tam paratam intrare, imo jam intrantem vident. An non ex parte jam intravit, quæ aliquas partes corporis jam permortuas occupavit? In pluribus tamen semimortuis videre est adhuc viventem concupiscentiam mundi : frigescunt membra, et fervet avaritia : vita finitur, et ambitio protrahitur. Quandoquidem nobis quoque quibus fortassis ætas, aut salus aliquid longius promittere videtur, quanto minus mors in conspectu est, tanto magis utique, si sapimus, suspecta est : ne videlicet dies illa, sicut fur in nocte, incautos et imparatos nos comprehendat; quæ in insidiis posita, quominus videri aut caveri

[1] Job IX, 11. — [2] Psal. XXXIV, 10. — [3] Psal. CXLVI, 6. — [4] Jacobi IV, 6. — [5] Isai. LIII, 2, 3. — [6] Malach. III, 2. — [7] II Cor. III, 18. — [8] II Tim. I, 12. — [9] Amos IV, 12. — [10] Luc. XII, 40. — [11] Act. I, 7.

potest, eo magis timenda est. Una igitur se- 914 curitas est, nunquam esse securum : quatenus A timor se observans reddat semper paratum; donec securitas succedat timori, non timor securitati. *Observabo me*, inquit sapiens, *ab iniquitate mea* [1], quandoquidem non possum a morte mea; sciens quia *justus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit* [2] : imo in morte triumphat, cui non dominatur iniquitas in vita. Quam pulchrum, fratres, quam beatum, in morte non modo securum, sed et gloriosum triumphare; ex auctoritate conscientiæ, spiritu et voce Martini cruentam bestiam, si astare præsumpserit, increpare; Judici venienti et pulsanti gratanter B aperire! Tum vero videas, heu, similes mei trepidare, inducias petere, nec accipere : oleum conscientiæ lamentis pœnitentiæ velle emere, nec tempus sufficere : larvales illas facies declinare velle, nec posse : a facie iræ tonantis velle in corpore delitescere, et cogi exire! Exibit spiritus ejus, et revertetur peccator in terram suam, unde sumptus est. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Scio quidem, quia conditionis humanæ est, sub discrimine exitus conturbari, cum etiam perfecti nolunt exspoliari, sed supervestiri : et qui nihil sibi sunt conscii, quia tamen non in hoc sunt justificati, necesse ha- C bent judicium, quod ignorant, vereri. Sed sive conditionis affectu, sive sanctitatis defectu, sive judicii metu conturbata fuerit anima mea, inquit justus : *Tu, Domine, misericordiæ memor eris, mittesque misericordiam tuam et veritatem tuam, et eripies animam meam de medio catulorum leonum* [3] : et qui prius conturbatus eram, postmodum *in pace in id ipsum dormiam et requiescam* [4]. Vocavit Deus terram, et audivit eum in tremore. Cum enim auditum fecit de cœlo judicium, auditu solo terra tremuit, et terrore purgata quievit. Beati qui nunc eatenus excoquunt in se omnem scoriam peccati, ut tunc D solo sufficiat timore purgari. Mecum siquidem servo inutili et negligenti bene agitur, si vel per ignem salvus fiam; si crematis lignis, feno, stipula, quæ mihi coarcervavi, vel semiustus evadam. Et quidem comparatione mali, bonum vel per ignem salvari ; sed indubitanter longe melius, sola purgatione metus consummari : optimum autem et felicissimum, nec metu turbari.

2. Idcirco paratus esto, o verus Israel, in occursum Domini : non solum, ut cum venerit et pulsaverit, aperias ei; sed etiam adhuc illo longe agente, alacer et gratulabundus occurras ei; et tanquam fiduciam habens in die judicii, regnum ejus advenire pleno preceris affectu. Si ergo vis tunc paratus inveniri, *Ante judicium para justitiam tibi* [5], juxta consilium Sapientis; paratus sis ad omne opus bonum faciendum; paratus sis nihilominus ad omne malum patiendum : ut sine reprehensione cordis cantet os tuum, *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Paratum quidem, ut te cooperante faciam digna; paratum, ut patiar indigna. Et ideo paratum ad utrumque, quod *cantabo et psallam in gloria mea :* id est, laudabo et gloriabor pro utroque. Et statim in hoc ipsum se justus excitat, *Exsurge*, inquiens, *psalterium et cithara* [6]; id est, cor meum et caro mea, ad exsultandum in Deum vivum : cor scilicet, propter speciales actiones; caro, propter suas passiones. Cor namque sapiens quæ sursum sunt, psalterium est sonans de superiori : caro patiens quæ deorsum sunt, cithara sonans ab inferiori. Sic et alibi devotionem suam David offerens Deo, *Paratus sum*, inquit, *ut custodiam mandata tua :* et tam paratus, quod *non sum turbatus* [7], cum tentatio irrueret, et persecutio grassaretur. Cum persequeretur æmulus, malediceret servus, animam quæreret filius [8]; non sum tamen turbatus, quominus custodirem mandata perfectionis evangelicæ : retribuentibus mala pro bonis, retribuens bona pro malis; sollicitus de persecutorum salute, mœstus de morte; sustinens a servo exprobrari, non sustinens ab amico vindicari. Ecce ante Evangelium evangelica perfectio, charitas scilicet patiens et benigna, etiam erga malignos, quos tolerat. Quia igitur tam paratus erat, fiducialiter Domino nimirum occurrebat : *Sine iniquitate*, inquit, *cucurri, et direxi* distortos, quantum in me fuit. *Tu exsurge* igitur *in occursum meum*, occurrentis tibi : et quia nec sic pertingere possum ad celsitudinem tuam, nisi tu condescendens operi manuum tuarum porrigas dexteram, *Exsurge in occursum meum* [9], *et vide si via iniquitatis in me est :* et si inveneris nescio quam viam iniquitatis, amove a me : et de lege tua misertus mei, *deduc me in via æterna* [10], id est, Christo, qui

[1] Psal. xvii, 24. — [2] Sap. v, 7. — [3] Psal. lvi, 4, 5. — [4] Psal. iv, 9. — [5] Eccli. xviii, 19. — [6] Psal. lvi, 8, 9. — [7] Psal. cxviii, 6. — [8] II Reg. xv-xviii. — [9] Psal. lviii, 5, 6. — [10] Psal. cxxxviii, 24.

via est per quam itur, et æternitas ad quam pervenitur; via immaculata, mansio beata.

3. Puto tamen quia et ante mansionem illam beatam, si paraveris Domino viam immaculatam, ipse dignabitur sæpius in via ponere gressus suos, dilatabitque subtus te gressus tuos, ut dilatato corde curras viam mandatorum, cujus angustum forte causabaris initium. *Sapientia*, namque ut ipsa perhibet, *in viis justitiæ ambulat*[1] : et, *Qui continens est justitiæ apprehendet illam, et obviabit illi quasi mater honorificata. Dignos se ipsa circuit quærens, et in viis suis ostendit se illis*[2]. Si minus aut nunquam tibi eam occurrere conquereris, vide ne forte viam tuam corruperis. Sic enim scriptum habes : *Insipientia viri corrumpit viam suam; Deus autem causabitur in corde suo.* Ipse siquidem stat ad ostium et pulsat : ut si quis aperuerit ei, cœnet cum eo cœlestis mensæ delicias. Loquitur sponsa : *Vox dilecti mei pulsantis, Aperi mihi, soror mea sponsa*[3]. Aperi mihi cor tuum, et cibabo illud. Aperi mihi os tuum, et implebo illud. *Os meum*, inquit David, *aperui, et attraxi spiritum*[4]. Spiritus enim ante faciem nostram Christus Dominus, non modo invitandus, sed et attrahendus quadam violentia precis, vehementiaque fervoris in hospitium cordis : sicut de duobus discipulis in typum hujus rei historia refert Evangelii[5]. Et ipse siquidem non ob aliud, nisi ut probet devotionem charitatis tuæ, aliquando se fingit longius ire : sicut et duo angeli, Loth adorante et obsecrante ut intrarent, dissimulabant tamen dicentes, *Minime, sed manebimus in platea.* Sed quid dicit Scriptura? *Compulit illos oppido, ut diverterent ad eum*[6]. Pia violentia, qua regnum cœleste rapitur : laudabilis importunitas, quæ Christum hospitem, aut Angelos promeretur. Sed quid est, inquis, quod Jesus fingit se longius ire? Quid, nisi illud quod Ecclesiastes confitetur de se? *Dixi, Sapiens efficiar; et ipsa longius recessit a me*[7]. Hoc autem sponsa manifestius exponit, nostram utique quotidianam exprimens querimoniam, ubi ait : *Surrexi aperire dilecto meo : at ille declinaverat, atque transierat. Quæsivi illum, et non inveni*[8] : vocavi, et non respondit mihi, sicut nec mulieri Chananeæ. Spiritum sapientiæ invocabas, spiritum gratiæ quærebas in oratione : si tibi videtur

915 longius recedere, ne desperes, sed importunus

A insiste; donec respondeatur tibi, *Magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti*[9].

4. Cum tamen invitas Jesum, vide ne Deum majestatis ad sordidum et indignum invites hospitium; ubi nec te ipsum patiatur habitare quietum uxor litigiosa, seu fumus, aut stillicidium. Non enim nisi in pace fit locus ejus : nec aliud quam justitia et judicium præparatio sedis ejus. Nunc autem *me*, inquit, *de die in diem quærunt, et scire vias meas volunt, quasi gens quæ justitiam fecerit, et judicium Dei sui non dereliquerit*[10]. *Justitia*, inquit, *et judicium præ-*

B *paratio sedis ejus*[11]. Noli causari quasi sumptuosum sit, viresque tuæ excedat paupertatis, tam magnifico, tamque potenti præparare domum hospiti : habes ad manum unde id possis. Humanum dico propter infirmitatem carnis tuæ, vel magis angustiam mentis tuæ. Confitere perfecte de præterito : bonam voluntatem habe de cætero; pax enim hominibus bonæ voluntatis[12]. et hoc judicio et justitia sedem Altissimo præparasti. Vis manifestius audire de confessione, quod eam oporteat fieri in præparatione adventus Domini? *Justus*, ait Scriptura, *in initio sermonis accusator est sui.* Et quid sequitur? *Ve-*

C *nit amicus ejus*[13], qui modo ante confessionem inimicus assistebat longius. Cum enim dixit, *Confitebor adversum me injustitiam meam Domino*[14]; et ipse remisit. *Venit*, inquam, *et investigabit eum.* Prorsus investigabit, tanquam potio valida, scrutans corda et renes; pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus, exhauriens noxia de medullis animæ, mentisque visceribus, purgans affectus ut fructum plus afferat : de cujus primitivo fructu confessionis, jam gaudet pater agricola. Ipse tamen qui post confessionem nonnunquam et antequam invocetur, adest, nonnunquam exspectat ut tu prior

D eum invites : et ut meritum tibi augeat, sæpe diutius dissimulat; ut tu attentius psallendo, instantius orando, dulciter violentus intrare compellas : alioquin planget propheta quod civitates austri clausæ sint, nullo introeunte[15]. Cum ergo dicere potueris, *Paratum cor meum, Deus*, quia vacuatum a malis; *paratum cor meum*, quia sanctis plenum desideriis : tunc sedulus fac quod sequitur, *Cantabo et psalmum*

[1] Prov. VIII, 20. — [2] Eccli. XV, 1, 2, et Sap. VI, 17. — [3] Cantic. V, 2. — [4] Psal. CXVIII, 131. — [5] Luc. XXIV, 28, 29. — [6] Gen. XIX, 2, 3. — [7] Eccle. VII, 24. — [8] Cantic. V, 5, 6. — [9] Matth. XV, 28. — [10] Isai. LVIII, 2. — [11] Psal. LXXXVIII, 15. — [12] Luc. II, 14. — [13] Prov. XVIII, 17. — [14] Psal. XXXI, 5. — [15] Jerem. XIII, 19.

dicam[1]. Et quicumque sit sonus cantantis vel [916] psallentis, hæc sit intentio mentis : Exsurge, A gloria mea, exsurge in occursum mei; quia quantum potui, occurri tibi. O benigne Jesu, quam alacer et promptus, quam lætus et festivus occurris hujusmodi devotioni! quam hilarem te ostendis in viis istis ! *Occurristi*, inquit Isaias, *lætanti et facienti justitiam : in viis tuis recordabuntur tui*[2]. Si enim psallas sapienter, in via immaculata veniet; veniet qui et illuminabit abscondita tua, ut quæ nescis intelligas mysteria Scripturarum, eritque ut dicas : *Psallam et intelligam in via immaculata, quando veniet ad me*[3]. *Excita, Domine, potentiam tuam*, quæ B excitet pigritiam nostram in occursum tui : *et veni, ut salvos nos facias*[4], Salvator mundi; qui vivis et regnas per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

De vita solitaria, et de via Domino paranda.

1. *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini*[5]. Primo omnium considerandam arbitror gratiam deserti, beatitudinem eremi; quæ ab initio gratiæ, quieti sanctorum meruit consecrari. Consecravit nobis plane habitationem deserti vox clamantis in deserto, Joannes prædicans et tribuens baptismum pœnitentiæ in deserto; quanquam et ante ipsum quibusque sanctissimis Prophetarum, velut auditorium Spiritus, amica semper fuerit solitudo. Longe tamen excellentior atque divinior ipsi loco gratia sanctificationis accessit, cum Jesus Joanni successit : qui etiam antequam prædicare pœniten- D tibus inciperet, locum pœnitentibus præparandum putavit; atque per dies quadraginta dum versatur in deserto, velut purificans locum, novumque novæ vitæ dedicans locum, tyrannum qui incubabat, omnemque malitiam et subtilitatem ejus, non tam sibi, quam illis qui accolæ eremi futuri erant, superavit. Si ergo elongasti fugiens et manens in solitudine, ibi permane, ibi exspecta eum qui te salvum faciet a pusillanimitate spiritus, et tempestate. Quantalibet ingruat tibi tempestas bellorum, quantacumque patiaris in deserto, penuriam etiam victualium, noli pusillanimitate spiritus redire mente in Ægyptum. Felicius te pascet eremus manna, id est pane Angelorum, quam Ægyptus ollis carnium. Ipse Jesus quidem in eremo jejunavit; sed multitudinem sequentium se in deserto, sæpe et mirabiliter pavit. Sæpius autem et mirabilius te satiabit, qui tanto gratiore merito, quanto sanctiore proposito secutus es eum in deserto. Cum enim diutius eum tui oblitum putaveris, ipse suæ non immemor bonitatis, consolabitur te, et dicet tibi : *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, et charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto*[6]. Tunc plane ponet desertum tuum, quasi delicias paradisi : et ipse confiteberis quia *gloria Libani data est ei, decor Carmeli et Saron*[7]. Sicut enim in multis hodie locis, etiam juxta litteram illud propheticum videmus impleri, *Pinguescent speciosa deserti*[8]; et, *Deserta in ubertatem versa advenæ comedent*[9] : sic quilibet Scripturæ locus, qui ante tibi sterilis videbatur et aridus, repente ad C benedictionem Dei mira replebitur ubertate, ac pinguedine spiritus ; ut de saturitate mentis eructes hymnum laudis, *Confiteantur,* inquiens, *Domino, misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum : quia satiavit animam inanem, et animam esurientem satiavit bonis*[10].

2. Illud sane mirabili gratia provisum est divinæ dispensationis, ut in his desertis nostris quietem habeamus solitudinis, nec tamen consolatione careamus gratiæ et sanctæ societatis. Licet cuique sedere solitarium, et tacere, eo quod neminem patiatur interpellantem : nec tamen væ soli, eo quod non habeat confoventem, aut, si ceciderit, sublevantem[11]. In frequentia hominum sumus, et sine turba sumus; velut in urbe versamur, nullum tamen tumultum patimur, quominus vox clamantis in deserto a nobis audiatur : si modo interius, sicut exterius silentium habeamus. *Verba* namque *sapientium,* ait Salomon, *audiuntur in silentio, plus quam clamor principis inter stultos*[12]. Et nunc quoque si medium silentium teneant om-

[1] Psal. LXVI, 8. — [2] Isai. LXIV, 5. — [3] Psal. C, 1, 2. — [4] Psal. LXXIX, 3. — [5] Isai. XL, 3. — [6] Jerem. II, 2. — [7] Isai. XXXV, 2. — [8] Psal. LXIV, 13. — [9] Isai. V, 17. — [10] Psal. CVI, 8, 9. — [11] Eccle. IV, 10. — [12] Id. IX, 17.

nia interiora tua, omnipotens Sermo tibi secretus illabetur de sede paterna. Felix igitur, qui A sic elongavit fugiens tumultum mundi : qui tam procul recessit in secretum et solitudinem quietæ mentis, ut non modo vocem Verbi, sed et Verbum ipsum; non Joannem, sed Jesum mereatur audire. Interim tamen quid vox Verbi nobis clamet audiamus, ut quandoque de voce ad Verbum proficiamus. *Parate,* inquit, *viam Domino : rectas facite semitas ejus* [1]. Parat viam, qui corrigit vitam : rectam facit semitam, qui per arctiorem se dirigit viam. Plane vita correcta, via est recta, per quam Dominus veniat ad nos, qui in hoc ipsum prævenit nos. B A Domino siquidem gressus hominis dirigentur, et viam sic ejus volet, ut gratanter per eam veniens ad hominem, cum eo jugiter ambulet. Nisi enim suum ad nos adventum ipse præveniat, qui est via, veritas et vita [2]; non potest via nostra corrigi secundum regulam veritatis, ac per hoc nec dirigi ad vitam æternitatis. In quo vero corrigit adolescentior viam suam, nisi in custodiendo sermones ejus, nisi in sequendo vestigia ejus, qui viam fecit se ipsum, qua veniamus ad ipsum? Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas, o Domine, vias tuas [3]; ut propter verba labiorum tuorum C custodiam etiam vias duras : quæ etsi duræ videantur carni, quia infirma est, suaves et pulchræ videbuntur spiritui, si promptus est. *Viæ,* inquit, *ejus, viæ pulchræ, et omnes semitæ ejus pacificæ* [4]. Non solum pacatæ, sed et pacificæ sunt viæ sapientiæ : quia *cum placuerint Domino viæ hominis, etiam inimicos ejus convertet ad pacem* [5]. *Israel si in viis meis,* inquit, *ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem, et super tribulantes eos misissem manum meam* [6]. Quare enim contritio et infelicitas in viis eorum, nisi qui viam pacis non cognoverunt [7]? Eapropter si quando vidi D hominem inquietum, contumacem, litigiosum, gravissima tentatione vexari, vel tribulatione flagellari, recordabar illius proverbii : *Semper jurgia quærit malus : angelus autem crudelis mittetur contra eum* [8], cui traditur forsitan in afflictionem carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini. Si tamen aliquando prosperatur via impiorum, noli æmulari in eo qui prosperatur

917 in via sua, in homine faciente injustitias [9] : quia hæc via eorum scandalum ipsis; ut tanto liberius in mortem currant, quanto minus sepitur eis via qua ambulant. De istis Sapiens loquitur, *Via peccantium complanata lapidibus : sed in fine illorum, inferi, tenebræ et pœnæ* [10] : et, *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto descendunt ad inferos* [11]. Beati igitur immaculati in via, qui ambulant in via Domini : quia etsi de torrente in via bibunt, propterea exaltabunt caput; quia caput suum, quod sequuntur per viam passionis, consequentur in fine mansionis.

3. Quidquid igitur occurrerit vobis in via Domini, læto ac dilatato corde currite viam mandatorum Dei : quia etsi pusillanimis arcta videtur via, tamen recta; et si dura videtur, immaculata est. Plane beati immaculati in via, qui sic immaculato calle transeunt viam mundi, ut non inquinent vestimenta sua : aut certe si inquinaverint, secundum beatitudinis non amittunt locum; sed lavant vestimenta sua baptismo pœnitentiæ, quo Joannes baptizat in eremo, viam parans Domino. Via utique immaculata, castitas; via grata, per quam Dominus gratiæ dignanter veniat : cui propheta cantat, *Deus meus, impolluta via ejus.* Impolluta castitas Virginis, qua venit in uterum illius : impolluta necesse est sit castitas hominis, qua veniat in animam illius. Felix conscientia, cui convenit vox illa : *Deus præcinxit me virtute* continentiæ, *et posuit immaculatam viam meam* [12]. Verumtamen ne de castitate sine virtutibus aliis glorieris, quasi jam viam immaculatam Domino paraveris : scito quia nihilominus necesse est ut via hæc etiam recta sit, plana sit, ut etiam tenebrosa vel lubrica non sit. Nam via impiorum tenebræ et lubricum; et angelus Domini persequens eos [13]. Et via impiorum tenebrosa : nesciunt ubi corruant [14]. Putamusne, fratres, in aliquo nostrum inveniatur adhuc pravum aliquid in voluntatibus, asperum in moribus, tenebrosum per ignorantiam sensus, lubricum per inconstantiam actus? Quomodo autem Scripturam de via paranda implebimus, nisi, sicut scriptum est, faciamus : *Ut sint prava, in directa; et aspera, in vias planas* [15]?

4. Primo itaque necesse est, ut si qua est in

[1] Isai. XL, 3. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] Psal. CXVIII, 5. — [4] Prov. III, 17. — [5] Id. XVI, 7. — [6] Psal. LXXX, 14, 15. — [7] Psal. XIII, 3. — [8] Prov XVII, 11. — [9] Psal. XXXVI, 7. — [10] Eccli. XXI, 11. — [11] Job XXI, 13. — [12] Psal. XVII, 31, 33. — [13] Psal. XXXIV, 6. — [14] Prov. IV, 19. — [15] Isai. XL, 4, et Luc. III, 5.

nobis prava et distorta voluntas, corrigatur, et ad regulam divinæ voluntatis dirigatur. Aliter A videbimur dicere, sicut impii dicunt : *Non est recta via Domini*. Sed statim refellit nos irrefragabilis veritas, et increpat terribilis severitas : *Numquid non viæ meæ rectæ sunt, et non magis viæ vestræ pravæ sunt*[1] ? Qui igitur viam Domino parare festinas, primo omnium bona sit voluntas; quoniam in malevolam animam non introibit sapientia[2]. Cum autem hoc modo posueris prava in directa, scito quia non minus necesse est ut aspera sint in vias planas : ut scilicet omnem morum complanes asperitatem, et in quamdam vitæ socialis sternas B æqualitatem, ne mitis et suavis ille viator offensus asperitate viæ resiliat. Quidni resiliret ille mitis et humilis corde, qui non nisi super mansuetum requiescit et humilem; cum etiam humanus omnis sensus refugiat et horreat hominem iracundum, et intractabilem? Sed et si eatenus profecisti in via Domini, ut et propositum rectitudinis, et disciplinam mansuetudinis assecutus sis; profecisti quidem, sed non perfecisti, nisi lucerna sit pedibus tuis verbum Dei, et lumen semitis tuis. *In via* enim *qua ambulabam*, ait, *absconderunt laqueum mihi*[3]. Et sunt viæ quæ videntur ho- C minibus rectæ, novissimum autem earum ducit in profundum inferni. *Via* enim *impiorum tenebrosa*, ut Salomon ait : *nesciunt ubi corruant*[4]. Hoc et Dominus ait : *Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat*[5]. At vero *mandatum lucerna est, et lex lux, et via vitæ increpatio disciplinæ*[6]. Qui enim increpationes relinquit, errat. Si igitur sapis, in via qua nunquam ambulasti, non ipse tibi doctor aut ductor eris, sed aurem magistris inclinabis, et increpationibus eorum acquiesces, et consiliis; et operam scientiæ et lectioni dabis, ne sero pœnitens dicas : *Cur detestatus sum disciplinam, et increpatio-* D *nibus non acquievit cor meum; nec audivi vocem docentium me, et magistris non inclinavi aurem meam? Pene fui in omni malo, in medio ecclesiæ, et synagogæ*[7]. Quod enim scientia legis liberet a laqueis, audi confitentem David : *Posuerunt peccatores laqueum mihi, sed de mandatis tuis non erravi.* Quomodo id potuisti? Quia 910 *hæreditate acquisivi testimonia tua. Et in via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. Me exspectaverunt peccatores, ut perderent me* : sed per hoc evasi, quia *testimonia tua intellexi*[8]. *Lex Dei*, inquit, *in corde justi, et* per hoc *non supplantabuntur gressus ejus*[9]. Hinc et filius ejus Salomon ait : *Simulator ore decipit amicum suum, justi autem liberabuntur scientia*[10].

5. Sed utinam hæc via, qua salutem vel Salvatorem suscipere debemus, sicut jam non est tenebrosa per ignorantiam veri, sic nec lubrica sit per inconstantiam operis. Sed sicut Balaam cadens apertos habebat oculos[11], sic et nos : et videmus apertis oculis per scientiam, et cadimus per negligentiam. Volentes et scientes peccamus, et libentes lubricamus : nec tam lubricum viæ causari possumus, quam propositum mentis, id est, pedem cui innitimur. Quis enim non ambulat in lubrico, dum in mundo, dum in corpore vivit luteo? Non igitur tam via quam pes in culpa est, qui in via Dei minus firmus est. Sed numquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat? Septies cadit justus in die, et septies resurgit[12]. Dominus enim erigit elisos, Dominus dirigit justos[13]. Nam *si dicebam, Motus est pes meus; misericordia tua, Domine, adjuvabat me*[14]. Quando igitur aliter non potes cadens, surgens viam ambula, clamans tamen semper ei, quem sequi et consequi desideras, *Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea*[15] : et, *si via iniquitatis in me est* (ut est humana fragilitas), *deduc me in via æterna*[16]; quatenus per te, qui es via et veritas, perveniam ad te, qui es veritas, et vita æterna : tibi gloria per æterna sæcula. Amen.

SERMO V.

Quomodo proficiendum in paranda via Domino.

1. *Parate viam Domino*[17]. Via Domini, fratres, quam parare jubemur, ambulando pa-

[1] Ezech. xviii, 29. — [2] Sap. i, 4. — [3] Psal. cxli, 4. — [4] Prov. iv, 19. — [5] Joan. xii, 35. — [6] Prov. vi, 23. — [7] Id. v, 12-14. — [8] Psal. cxviii, 110, 111, 94, 95. — [9] Psal. xxxvi, 31. — [10] Prov. xi, 9. — [11] Num. xxii, 27, 31. — [12] Prov. xxiv, 16. — [13] Psal. cxlv, 8. — [14] Psal. xciii, 18. — [15] Psal. xvi, 5. — [16] Psal. cxxxviii, 24. — [17] Isai. xl, 3.

ratur, parando ambulatur. Et licet multum[919] profeceritis in ea, semper tamen vobis restat A paranda : ut de his in quæ pervenistis, tendatis et extendatis vos in ulteriora; quatenus per singulos profectus Dominus, cujus adventui via paratur, quasi novus, ac se ipso semper major occurrat. Ideo bene justus orat : *Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper* [1]. Ideo forsitan vita æterna dicta est; quia licet providentia semitam cujusque investigaverit, terminumque constituerit quousque proficiat; terminum tamen non habet illius, in quam proficitis, bonitatis natura. Itaque sapiens impigerque viator B cum consummatus fuerit, tunc incipiet : ita scilicet obliviscens quæ retro sunt, ut quotidie dicat sibi, *Nunc cœpi* [2]. Exsultat ut gigas, quem nil terreat ad currendam viam mandatorum Dei : Idithumque factus, pigros qui in via resident, facile transilit in impetu cursus sui. Et licet novissima diei hora venerit, consummatus in brevi explet tempora multa; ut repente de novissimo primus, inter primos coronam accipiat.

2. Sed nos qui de profectu viæ ejus loquimur, utinam vel initium ejus apprehenderimus! Meo namque sensu atque judicio non C parum in ea proficit qui cœpit; si tamen vere cœpit, si viam civitatis habitaculi invenit. *Quam pauci sunt,* ait Veritas, *qui inveniunt eam* [3]! quam multi sunt qui in solitudine errant! prorsus omnes solitarii, id est, omnes superbi, qui se solos reputant. Nullus eorum adhuc dicere potest : *Nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi* [4]. Non enim est illis commutatio, ut desinant esse quod erant, quia non timuerunt Deum [5], cum initium sapientiæ, sit timor Domini [6]. Si initium sapientiæ, nimirum et viæ bonæ. Ipse nempe timor Domini, ipse est qui statim illud sapiens consilium generat in corde D viri, ut dicere possit : *Cogitavi vias meas, et converti pedes meos in testimonia tua* [7]. Ipse confessionem persuadet, quam Psalmista initium boni operis esse docet : *Incipite,* inquit, *Domino in confessione* [8]. Ipse ad pœnitentiam superbum inclinat, ut vocem clamantis in deserto viamque parari jubentis, et unde incipiendum sit ostendentis, audiat : *Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cœlorum* [9]. Huic sententia consonat Salomonis, qui manifesta definitione rudes instruit, dicens : *Initium viæ bonæ, facere justa* [10]. Quid est enim justa facere, nisi pœnitentiam agere? nisi de nobis ipsis quod Deo debemus exigere, et quod rapuimus exsolvere? Hæc est justitia quæ ante Dominum ambulat, viamque ei placitam parat, sicut scriptum est : *Justitia ante eum ambulabit, et ponet in via gressus suos* [11]. Sicut enim Joannes Jesum, sic pœnitentia gratiam præcedit; illam scilicet gratiam, qua post satisfactionem reconciliati, suscipimur in osculo pacis. In hac siquidem pœnitentiæ via, grato atque hilari occursu obviant sibi, seseque osculantur justitia et pax; justitia scilicet hominis se punientis, et pax Dei ignoscentis : lætumque ac jucundum celebrant in osculo sancto fœdus reconciliationis. Denique ne parvi æstimetur meriti hæc justitia hominis de semetipso facientis judicium et justitiam, neve oratiunculæ, et vota pigrorum se laboribus pœnitentium comparare præsumant; quid de ipsa Salomon sentiat, audiant : *Initium,* inquit, *viæ bonæ, facere justa : accepta autem Deo magis, quam immolare hostias* [12]. Si ergo videris hominem huic pœnitentiæ professum, regularibus ac sanctis laboribus, quorum debitor est, singulares oratiunculas præferentem; ingere ei hanc sapientis sententiam : *Initium viæ bonæ, facere justa : accepta autem magis Deo, quam immolare hostias.* Similiter si videris hominem, adversus quem frater suus aliquid habet, munus seu laudum, seu Sacramentorum, ad altare offerentem; repete ei nihilominus eumdem sermonem : *Initium viæ bonæ, facere justa,* ut fratri reconcilieris : *accepta autem Deo magis, quam immolare hostias.* Nam et illo etiam spectat hæc sententia, ut daturus eleemosynam, prius, si quem defraudavit, vel simplum restituat. Sic et tu quoque voluntaria oris tui beneplacita nullatenus Deo esse credideris, illa scilicet quæ in psalmis, vel in orationibus secretis ei obtuleris; si propterea canonem psalmorum ex Regula constitutum negligentius exsolveris. Nonne si recte offeras, et non recte dividas peccasti [13]? *Rectas,* inquit, *facite semitas ejus* [14], vos qui paratis viam Domini.

[1] Psal. CXVIII, 33. — [2] Psal. LXXVI, 11. — [3] Matth. VII, 14. — [4] Psal. LXXVI, 11. — [5] Psal. LIV, 20. — [6] Psal. CX, 10. — [7] Psal. CXVIII, 59. — [8] Psal. CXLVI, 7. — [9] Matth. III, 2. — [10] Prov. XVI, 5. — [11] Psal. LXXXIV, 14. — [12] Prov. XVI, 5. — [13] Gen. III sec. LXX. — [14] Matth. III, 3, et Isai. XL, 3.

3. O Domine, tu parasti directiones nobis, si modo nos recte ambulemus in illis. Tu legem posuisti nobis, viam justificationum tuarum, per illum scilicet, quem hujus sanctæ institutionis Legislatorem dedisti : *Hæc via,* inquiens, *ambulate in ea, neque ad dexteram, neque ad sinistram* [1]. Hæc via plane, sicut propheta promiserat : *Via directa nobis, ita ut stulti non errent per eam* [2]. Junior fui, etenim senui; et non vidi, si bene memini, stultum errantem per viam : cum vix aliquem sapientem viderim, qui rectitudinem ejus tenere potuerit. Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes [3]! quos sapientia vestra devios abducit a via salutis, nec sinit stultitiam sequi Salvatoris. Non ignorabat ille stultus propter Christum, quid hæc sapientia terrena, animalis, diabolica mali faciat, qui dicebat : *Si quis sapiens esse videtur in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens apud Deum* [4]. Optabilis stultitia, quæ divino judicio reputatur sapientia, quæ hominem non sinit errare de via. Hæc stultitia, nisi fallor, est illa desursum sapientia, pudica, pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens [5] : a quibus omnibus quam procul abhorreat sapiens in oculis suis, utinam nunquam experientia ipsa probasset in oculis nostris. Si contristat vos arrogantia, seu pervicacia hujusmodi sapientium, consolatur abundantius nostrorum pax atque modestia stultorum, qui quanto minus sibi credunt, tanto suadibiliores bonis consentiunt. Tales itaque stulti non errant facile de via Dei, sed juxta verbum prophetæ semper audiunt *vocem post tergum monentis : Hæc via, ambulate in ea, neque ad dexteram, neque ad sinistram* [6] : ne scilicet per fervorem excedentes modum, aut per teporem subsistentes citra modum, legem præscriptam, viamque deseratis regiam. Spiritus est ad dexteram, caro est ad sinistram; et hæc sibi colluctantia semper sibi adversantur, ut non quæcumque vult, sive ista, sive ille, faciamus : ne si plus justo sequimur impetum spiritus, declinemus ad dexteram; aut si plus justo carni indulgemus, deviemus ad sinistram.

4. Hanc denique viam justificationum Domini, viam veritatis quam elegistis, quanta laude prædicet Isaias, delectat me cum charitate vestra recordari. *Et erit,* inquit, *ibi*, id est, in antiquis cubilibus draconum, in terra utique deserta et invia, *semita et via,* sicut hodie cernere est : quia in feris et incultis hominibus, qui sine lege vivebant, in ipsis invenitur ordo vitæ, et disciplina. *Et hæc via*, inquit, *sancta vocabitur :* quia nimirum sanctificatio est peccatorum, perditorumque salus. Quanta vero virtute ac reverentia sanctitatis præemineat, inde probat propheta, quia *non transibit,* inquit, *pollutus per eam* [7]. O mi Isaia, ibunt igitur qui polluti sunt per aliam viam? Imo potius huc omnes, huc veniant, hac incedant. Immundis enim præcipue Christus hanc viam stravit, qui venit quærere et salvum facere quod perierat in viis sæculi. Quid igitur? transibit pollutus per viam sanctam? Absit. Veniat quantumlibet pollutus ad eam, non tamen transibit pollutus per eam : quia cum transierit, jam pollutus non erit. Admittit quidem via sancta pollutum, sed statim abluit admissum : quia diluit omne commissum, tanquam vere baptismus alter pœnitentium. Hic plane, hic baptizat, non Joannes, sed Jesus baptismo pœnitentiæ : hic patet fons domus David in ablutionem peccatoris et menstruatæ. Propterea namque via hæc pollutum admittit, sed pollutum non transmittit : quia via arcta est, et quasi foramen illud angustum est, quo serpens innovandus cum exuviis suæ vetustatis venire potest, sed cum ipsis transire non potest; sed novum suaque nuditate melius vestitum, transitus angustia trajicit, extricans omnem, quem attulerat, squalorem vetustatis. Bene ergo prudentiam serpentis imitari rogamur, qui nec aliter innovari possumus, nisi per angustum coarctemur.

5. Sane quod illius antiqui serpentis insidias evadamus, si per hanc arctam viam hujus novi serpentis exemplum sequamur, Isaias promittit, qui de eadem via subdit : *Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi* [8]. Securi ergo simus, si de via non exorbitamus. Potest leo ille, qui circuit quærens quem devoret, juxta iter scandala ponere, laqueos abscondere, viatores rugitu terrere : sed persistentes in via lædere non potest; quippe cui via ipsa terror et supplicium est. Fortitudo nempe simplicis, via Domini, et pavor his qui

[1] Isai. XXX, 21. — [2] Id. XXXV, 8. — [3] Id. V, 21. — [4] I Cor. III, 18. — [5] Jacobi III, 17. — [6] Isai. XXX, 21. — [7] Id. XXXV, 8. — [8] Ibid. 9

operantur malum [1]. Si ergo in via es, hoc solum time, ne devies, ne Dominum offendas, qui te per viam ducit, ut dimittat te vagum in via cordis tui : præter eum ne timeas alienum. Quod si nimis arctam viam causaris, prospice finem, quo te via ducit. Si enim omnis consummationis videris finem, continuo dices : *Latum mandatum tuum nimis* [2]. Si minus videre potes, crede videnti Isaiæ, qui oculus tui corporis est. Ipse utcumque videbat, cum id quod sequitur dicebat : *Et ecce ambulabunt* hac via *qui liberati fuerint, et redempti a Domino : et venient in Sion cum laude, et lætitia sempiterna super capita eorum. Gaudium* quoque *et lætitiam obtinebunt, fugiet dolor et gemitus* [3]. Qui satis hunc finem cogitat, puto quia non solum viam dilatat sibi; sed etiam pennas, ut jam non ambulet, sed volet, assumit sibi. Semper ergo, fratres, cogitate finem præmiorum, et cum omni facultate et alacritate curretis viam mandatorum. Per ipsam vos deducat et perducat ipse, qui est via currentium, et bravium pervenientium, Christus Jesus; cui honor et gloria per omnia sæcula sæculorum.

DE NATIVITATE DOMINI,

SERMO I.

Qualia nos doceat Deus puer.

1. *Puer natus est nobis* [4]. Puer antiquus dierum. Puer forma corporis et ætate : antiquus dierum, incomprehensibili Verbi æternitate. Quanquam et in ipsa sua dierum antiquitate etsi puer non sit, novus tamen semper sit; imo non tam novus sit, quam ipsa novitas in se semper manens et innovans omnia, a quo quæque res prout recedit, inveteratur; prout reaccedit, renovatur. Et novo quodam modo unde antiquus, inde novus : quoniam quidem æternitas ipsius sine initio nascendi, sine defectu veterascendi, ipsa est et antiqua novitas, et nova antiquitas ipsius. Alia tamen est novitas hujus temporalis nativitatis, quia puer natus est nobis innovan-

921 dis, qui ab æterno Deus natus est Angelis beati-
A ficandis. Illa quidem nativitas amplioris gloriæ, sed ista profusioris misericordiæ. Ista siquidem propter me, qui misericordia indigebam, quoniam miseria circumdatus eram, et miseria quam expiare non poteram. Ostende nobis misericordiam tuam [5], qui nondum idonei sumus videre gloriam tuam : appareat benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei, ut per hanc digni efficiamur et idonei, quibus appareat majestas et divinitas Creatoris nostri Dei. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, nostra indutam miseria, et novo miserendi genere de ipsa mi-
B seria miserorum operantem remedia. Ad hoc siquidem ars misericordiæ beatitudinem Dei, et miseriam hominis in unitate Mediatoris temperavit; ut operante sacramento unitatis, per virtutem resurrectionis beatitudo miseriam absorbeat, mortemque vita deglutiat; et totus homo glorificatus in divinæ consortium naturæ transeat. Usque adeo autem universas infirmitates carnis, quibus ob culpam humana subjacet natura, absque culpa videlicet, dignatio suscepit divina; ut nec infantiæ recusaret injurias, nec alia, quam communis habet conditio, sortiri vellet exordia : excepto sane, quod
C per Spiritum sanctum immaculatus nascens de immaculata, vitia nostræ originis emundabat, atque secundæ nativitatis nobis sacramenta dedicabat.

2. Itaque *parvulus natus est nobis* [6], et Deus majestatis exinaniens semetipsum, non solum terreno mortalium corpori, sed etiam infirmæ ac pusillæ infantium se configuravit ætati. O beata infantia, cujus infirmum et stultum fortius et sapientius est omnibus hominibus; quia nimirum Dei virtus, et Dei sapientia sua in nostris, divina operatur in humanis! Hujus siquidem infantis infirmitas principem mundi
D triumphat, fortem armatum ligat, crudelem tyrannum captivat, et captivitatem nostram absolvit et liberat. Hujus infantis muta, ut videtur, et elinguis simplicitas linguas infantium facit disertas; linguis hominum loqui facit et Angelorum, linguas dividens igneas : inscius iste, ut videtur, ipse est qui docet hominem scientiam et Angelum, tanquam vere Deus scientiarum, Sapientia Dei, et Verbum. O sacra et dulcis infantia, quæ veram humanis innocen-

[1] Prov. x, 29. — [2] Psal. cxviii, 96. — [3] Isai. xxxv, 9, 10. — [4] Id. ix, 6. — [5] Psal. lxxxiv, 8. — [6] Isai. ix, 6.

tiam refudisti, per quam omnis ætas in beatam 922 redeat infantiam; tibique conformis fiat, non A pusillitate membrorum, sed humilitate sensus, et pietate morum. Prorsus vos filii Adæ, qui nimis grandes estis in oculis vestris, et in giganteam enormitatem per superbiam excrevistis; nisi conversi fueritis, et effecti sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum [1]. *Ego sum ostium* [2] regni, ait parvulus iste: nisi incurvetur altitudo virorum, non eos admittet humilitatis janua. Ideo nimirum conquassabit capita in terra multorum [3]; et qui elati accedunt, repulsi capite illiso cadent retrorsum. Quid enim? adhuc tu superbis, terra et cinis, B postquam Deus factus est humilis? adhuc magnus es in oculis tuis, postquam Deus parvulus factus est sub oculis tuis? Ille semetipsum exinanivit ut pene videretur esse nihil, sine quo factum est nihil: et tu in immensum inflaris et extolleris, existimans te aliquid esse, cum vere sis nihil! ipse te seducis [4], clamat tibi Apostolus; cum etsi aliquid esses, si magnum aliquid esses, tanto magis humiliari te oporteret. *Quanto*, inquit Sapiens, *magnus es, humilia te in omnibus: et invenies gratiam coram Deo* [5], qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam [6]; qui et ipse, ut tibi fieret exemplum, cum esset C maximus omnium, factus est humillimus omnium, et minimus. Parum erat ei, ut fieret minor Angelis conditione mortalis naturæ, nisi et hominibus minor fieret ætate imbecillis infantiæ. Videat igitur pius et humilis, et glorietur: videat impius et superbus, et confundatur. Videat, inquam, Deum immensum, parvulum factum, et infantulum adorandum, stupendum mysterium, redemptionem piorum, gloriam humilium, judicium impiorum, ruinam superborum. O venerandum ac tremendum mysterium! Quam sanctum et terribile est nomen tuum, fons misericordiarum, et abyssus judi- D ciorum! Quis de hoc fonte bibit, et non amavit? quis hanc abyssum consideravit, et non expavit? Qui non amavit, nequam et impius est: sicut qui non expavit, vecors et insensatus est. Nihil tamen est cur judicium expavescas, si non adversus misericordiam insolescas. Et ipse siquidem mallet amari, quam serviliter timeri: magisque probat quod liber ac voluntarius offert affectus filiorum, quam quod coactitius extorquet metus servulorum. Ideo et nunc cum primo se manifestavit mortalibus, puerum se maluit exhibere, magisque amabilis, quam terribilis apparere: ut quia salvare veniebat, et non judicare; præferret interim unde provocaret amorem, differret unde incutere posset timorem.

3. Cum fiducia igitur accedamus ad thronum gratiæ ejus, qui nec cogitare sine tremore poteramus de throno gloriæ ejus. Nihil hic terroris, nihil severitatis, quam metuas: sed omnimoda benignitas atque mansuetudo, de qua præsumas. Et si potestas et terror apud ipsum est, totum tamen interim dissimulat, donec pœnitenti parcat, confitentem recipiat. Ne sit tibi scrupulo, quod graviter deliquisti: nescit puer læsus irasci; aut, si irascitur, facile potest placari. Vere nihil placabilius animo hujus pueri, qui in hoc ipsum pacem tuam satisfactionemque prævenit, priorque legatos de pace mittit: ut qui reus es, velis reconciliari. Tantummodo velis, et vere perfecteque velis; non modo veniam indulgebit, sed et gratiam cumulabit: quinimo lucrum non mediocre deputans, ovem recuperasse perditam, diem festum aget cum Angelis. Congruebat ergo cum divina mansuetudine ætas innocentis ac facilis infantiæ, satisque convenienter et commode salutem peccatorum ab hac exorditus est ætate; ut quos reatus propriæ terrebat conscientiæ, spes consolaretur non difficilis indulgentiæ.

4. O puer dulcissime, Jesu bone, quam magna est multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te, et perficies sperantibus in te, qui tantam exhibuisti necdum scientibus te! Prorsus dulcedo incomparabilis, et pietas ineffabilis; ut Deum qui creavit me, videam puerum creatum propter me: Deusque majestatis et gloriæ non solum similis mihi fiat corporis veritate, sed etiam miserabilis, et velut humanæ indigens opis appareat ætatis infirmitate. Vere tu puer Deus, salutare vultus mei, et Deus meus, cum totus sis dulcedo, et desiderium, dulciorem tamen te mihi facit teneritudo membrorum. Hæc nimirum te capabilem facit sensibus et affectibus parvulorum, qui nondum sunt te solidum idonei capere cibum. Dulce interim, dulce prorsus et sapidum, cogitare puerum Deum: quin etiam efficax et operato-

[1] Matth. XVIII, 4. — [2] Joan. X, 9. — [3] Psal. CIX, 6. — [4] Galat. VI, 3. — [5] Eccli. III, 20. — [6] Jacobi IV, 6, et I Petr. V, 5.

rium ad medendum, ac dulcorandum, si quis in nobis est, rancorem animorum, sermonum amaritudinem, morum austeritatem. Neque enim crediderim, ubi sensus et memoria fuerit hujus divinæ dulcedinis, locum iræ vel tristitiæ inveniri : sed omnis indignatio, et amaritudo cum omni malitia tolletur a nobis. Ita fiet ut quasi modo geniti infantes, modo genitum infantem Dominum digne laudemus, et in consonantia morum et vocum, ex ore infantium et lactentium perficiatur laus infantis, et lactentis Domini Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto laus et jubilatio, per æterna sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

Quale donum, contemnente Synagoga, suscepit Ecclesia.

1. *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis*[1]. Inde probatur quod natus est nobis, quia scilicet datus est nobis. Illis enim recte dicitur natus, quibus videtur datus. Et omnibus quidem gratia nativitatis hujus oblata est, sed non ab omnibus suscepta est. Non enim omnium est fides. In propria venit, et sui eum non receperunt[2]. Inutiliter autem natus esset nisi et datus esset : frustraque factus esset filius hominis, si non recepissent eum filii hominum, quibus daret potestatem filios Dei fieri. Væ igitur, Judæa incredula, ingrata et impia : ablatum est a te regnum Dei, et datum est genti facienti fructus ejus. Ejectus Jesus est de Synagoga, sed susceptus est ab Ecclesia. Ejectus est de contradictionibus Judæorum, constitutus est in caput Gentium. Ecce populus, quem non cognovit, servivit illi, auditu auris obedivit ei; cum de vobis filiis alienis, filiis sceleratis et parricidis, sit pii patris illa querela terribilis : *Filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me*[3]. Sed qui spernit, numquid non et ipse spernetur ? *Quia repulistis verbum Dei,* inquiunt Apostoli, *et indignos vos judicastis vitæ æternæ, ecce convertimur ad gentes*[4]. O felix gentilitas! ecce affertur tibi Jesus : curre obviis manibus, ex- 923 tende manus, expande sinus, devotionem tuam
A probet tam actus quam effectus; filium qui tibi offertur, suscipe fide, amplexare affectu ; semperque inter ubera tua commoretur. Et ecce videor mihi audire vocem exsultationis et confessionis de cunctis partibus orbis : a finibus terræ laudes audio, gloriam justi. Est autem sonus ut multitudinis, ut sonus castrorum Dei, vox una laudantium et dicentium : *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis*[5]. Ipsa est, ni fallor, Ecclesia lætabunda, et laudans, toto orbe terrarum; pro eo quod sibi natum, sibi datum amplexatur filium, quem oblatum, sed
B ablatum merito videt perfidiæ Judæorum. *Lauda, sterilis quæ non pariebas, decanta laudem, et jubila, quæ non parturiebas : quia* per hunc filium qui datus est tibi, *multi erunt filii desertæ, magis quam ejus, quæ* vinculo legis Deo *maritata*[6], ei videbatur adhærere. *Tunc mirabitur et dilatabitur cor tuum*[7]. *Tunc dices in corde tuo : Quis genuit mihi istos? Ego sterilis et non pariens, transmigrata et captiva : et istos quis enutrivit? Ego destituta et sola, et isti ubi hic erant*[8]? O mater incorrupta, virgo fecunda, filius qui datus est tibi, hos tibi dedit. Est enim Filius Altissimi, cui Pater istos adoptavit, ut
C sint omnes conformes imaginis ejus, et sit ipse primogenitus in multis fratribus. *Dilata,* inquit, *itaque locum tentorii tui* ab ortu ad occasum, et a mari ad mare, quia *ad dexteram et ad lævam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit*[9]. Iste namque unigenitus Mariæ, primogenitus est omnis creaturæ, cui dicitur a Patre : *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ*[10].

2. Sicut autem suscepto Dei Filio, Ecclesia sterilis peperit plurimos, et roborata est : ita ipso ejecto, æmula ejus Synagoga, quæ multos filios habebat, infirmata est. Ideo enim hodie
D Ecclesia gratulabunda de dato sibi filio gratiarum actione et voce laudis replet cœlos : illa muta sedet in tenebris, aut certe ejulatu fatigat inferos. Misera et cæca, cur non advertit quam manifeste Deus ejus ad nos transierit : quam evidenter ipsa repudiata, solumque retinente libellum repudii, litteram dico legis, quæ adulteria ipsius coarguit, universam dotem ipsius, ad novam Sponsus nuptam transtulerit? Ecce in manibus nostris tabulæ matrimonii, in

[1] Isai. IX, 6. — [2] Joan. I, 11. — [3] Isai. I, 2. — [4] Act. XIII, 46. — [5] Isai. IX, 6. — [6] Id. LIV, 1. — [7] Id. LX, 5. — [8] Id. XLIX, 21. — [9] Id. LIV, 2, 3. — [10] Psal. II, 8.

duobus Testamentis; ecce sacramenta unctio- 924 num, dignitas regum, ordo sacerdotum, mi- A nisteria levitarum, cultus templi et vasorum, sacrificiorum veritas, omnis denique ipsorum gloria translata ab ipsis, collata est nobis : quia causa et veritas omnium, *Filius datus est nobis.* Ipse calicem legis, quæ in manu est Mediatoris, ex hoc Judæo in hunc Christianum inclinavit. Et omne quod in ea merum ac verum fuit, eliquatum nobis transfudit : fæx sola, quæ non est exinanita, apud Judæos remansit; ipsam bibunt, ipsa pars calicis eorum.

3. Sed quid verbis moror? Numquid enim potest enarrari, quæ et quanta sunt data nobis, B cum iste Filius datus est nobis? Nonne omne datum optimum, et omne donum perfectum ab ipso, et cum ipso, pariter ad nos descendit? nonne universas opes cœli, omnes thesauros Dei, secum nobis advexit? qui licet adhuc in ipso contineantur absconditi, multa tamen jam et magna, et quasi donativum pugnaturis erogavit; sed nihil omnia ad ea quæ victoribus reservavit. Quis enumeret tot munera charismatum, tot genera virtutum, nostrorum scilicet varietatem armorum, subsidia Sacramentorum, fercula Scripturarum, gradus et ordines ministrorum : in omni ætate, sexu, et conditione, C natione et lingua, tot martyrum trophæa, confessorum insignia, virginum coronas? si miraris, inquit Ecclesia, unde repente mihi pauperculæ hæc multitudo divitiarum, et magnitudo gloriæ : inde nimirum, quia Filius Dei datus est nobis, Deus gratiæ, Dominus virtutum, et Rex gloriæ. Imo magis mirum esset, si non sequerentur Dominum bona sua, cum etiam ipse sit omnia bona. *Inquirentes*, inquit, *Dominum, non minuentur omni bono* [1] : quanto magis suscipientes? Si enim miraris ista nobis per Filium data, ego (ut plus mireris) adjiciam, omnia omnino nobis cum illo esse donata. Cum enim D Filium, per quem et in quo omnia subsistunt, Pater nobis donavit; quomodo non omnia nobis cum illo donavit [2]? Omnia nostra sunt, ait Apostolus, quia noster est auctor omnium et Dominus; ut etsi videamur tanquam nihil habentes, inveniamur tamen omnia possidentes. Vides igitur quantum, et quale datum sit Filius; quamque probabile sit quod de Sapientia, quæ ipse est, legitur : *Venerunt mihi omnia bona cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius* [3]. Quare autem hoc ita inculco, fratres mei? Quare, nisi ut discatis gloriari, quia *filius datus est nobis* : et quidquid mundus potest dare, aut promittere vobis, non modo vile et indignum ad illum, sed etiam detrimentum propter illum deputetis? Non quomodo mundus dat, dat ille vobis : tantum grati estote, quia datus est vobis, et satagite ut amplius et perfectius detur vobis. Qui enim semel datus est mundo in forma carnis, et certis diebus aut horis datur fidelibus in specie panis, scilicet in esu Sacramenti sui; sæpius et incertis horis datur devotis, in gustu spiritus sui. Primum, ad redemptionem; secundum, ad sanctificationem; tertium etiam, ad consolationem. Primum exigit ut fides sit recta; secundum, ut conscientia pura; tertium, ut devotio prompta. Hæc mentem elevat, ut gratiæ occurrat : cor aperit, ut excipiat : affectum dilatat, ut plurimum ipsius capiat. Non solum autem istam, sed et omnem gratiam abundare faciat in vobis, Deus omnis gratiæ, Filius, qui datus est vobis, qui est Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

De admirabili Dei cum homine commercio.

1. *Puer natus est nobis* [4]. Nobis prorsus : non enim sibi, non Angelis. Sibi, inquam, natus non est, ut scilicet hac nativitate esse, aut melius esse inciperet, qui antequam temporaliter nasceretur, æternaliter erat, et perfecta beatitudo sibi erat : quia de Deo perfecto perfectus Deus natus erat. Angelis natus non est : quia nec angelus ille qui in veritate stabat, reparatione indigebat; nec illius qui ceciderat, casus reparabilis erat. Ideo nusquam Angelos apprehendit, sed semen apprehendit Abrahæ [5]; et qui Deus natus erat sibi, puer natus est nobis : se quodammodo relinquens, et Angelos transiliens, ut ad nos usque deveniens unus fieret e nobis; et exinanitus a semetipso, minoratur ab Angelis, ut æqualis fieret nobis. Qui igitur natus æternaliter sibi et Angelis erat beatitudo, natus temporaliter nobis, factus est nobis redemptio :

[1] Psal. xxxiii, 11. — [2] Rom. viii, 32. — [3] Sap. vii, 11. — [4] Isai. ix, 6. — [5] Hebr. ii, 16.

quia nos solos laborare videbat antiquo nostræ [925] nativitatis præjudicio. Quam felix, quam amabilis nativitas tua, puer Jesu, quæ nativitatem omnium emendat, conditionem reformat, præjudicium solvit, chirographum damnatæ naturæ rescindit : ut si quem piget damnabiliter esse natum, possit felicissime renasci! Quotquot autem receperunt eum, dedisti eis potestatem filios Dei fieri [1]. Gratias agimus gratuitæ atque gratiosæ nativitati tuæ, Deus fili hominis, per quam accessum habemus in gratiam istam in qua stamus, et gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei [2]. Prorsus admirabile commercium, ut sumens carnem, largiaris deitatem! commercium, inquam, charitate, non cupiditate contractum : indulgentiæ quidem tuæ gloriosum, sed indigentiæ meæ omnino lucrosum. Vere tu puer misericors, quem sola misericordia puerum fecit : licet pariter misericordia et veritas in te obviaverunt sibi [3]. Vere, inquam, tu misericors puer, natus es nobis, non tibi : lucra nostra, non augmenta tua nascens de nobis quæsisti, quia ad hoc solum nasci dignatus es, ut nos minoratione tui proveheres, humiliatione glorificares. Tu exinanitus nos replesti : tu enim omnem tuæ plenitudinem divinitatis in hominem transfudisti. Transfudisti, sed non confudisti. Transfusum tamen Deum in hominem non dicerem, si ad mensuram datum huic homini spiritum audirem : si de omni sua plenitudine penes Deum aliquid resedisset, quod non in hominem, cui unitus est, effudisset.

2. Merito igitur oleum effusum nomen [4] Dei hominis, vel certe unguentum exinanitum; cum ita funditus Deus in hominem effusus sit, ut eum semetipsum exinanisse [5] confiteatur fides Apostoli. Quanquam sic utique se exinanivit, ut in se ipso nihil prorsus minuerit, aut mutaverit : nec alia esse potuit naturæ immutabilis exinanitio, quam naturæ nostræ, quæ terra inanis et vacua est, assumptio. Magna prorsus exinanitio ista in oculis videntium, ut splendor gloriæ et figura paternæ substantiæ, nonnisi formam præferat servilem, et in ipsa non habens speciem neque decorem. Quasi enim parum exinanitus esset, si homo solum fieret, etiam humanæ carnis gloriam ita funditus in se vacuavit, sapientiam infatuavit, infirmavit virtutem, minuit magnitudinem; ut et in nativitate minimum, et in passione se exhiberet novissimum virorum : unde nec reputaverunt eum. Vis autem videre Deum exinanitum a semetipso? vide jacentem in præsepio. *Ecce Deus noster* [6], Isaias ait, qui de tam longinquo vidit, et cognovit præsepe Domini sui, imo Deum in præsepi. *Ecce*, inquit, *Deus noster*. Ubi, quæso? In præsepio, inquit. Infantulum quidem ibi invenio. Hunccine tu dicis illum esse, qui dicit, *Cœlum et terram ego impleo* [7] : imo cujus majestati angusta est omnis cœli latitudo? Pannis involutum video. Hunccine tu dicis illum esse, qui gloriam et decorem induit lucis inaccessibilis, amictus incircumscripto lumine sicut vestimento? Vagientem audio. Hiccine est qui in cœlis tonat, sub cujus vocis tonitruo potestates angelicæ submittunt alas suas? Sic est, inquit alius propheta satisfaciens pro Isaia, omnino sic est : *Hic est Deus noster*, sed exinanitus est, ut te repleat, et a se quodammodo deficere voluit, ut te reficiat. Conclamat omnis chorus Prophetarum uno spiritu, eademque sententia, etsi aliqui voce diversa, sic est : *Hic est Deus noster, et non æstimabitur alius præter eum* [8] : neque enim est alius præter eum. Sed scio, inquit David, scio, quia non credet signo huic, sed contradicet generatio prava et adultera Judæorum : enarrate vos, Apostoli, in progenie altera Gentium. Quid? Quoniam hic quem Judæus jacentem in præsepi nec respicit, pendentem in cruce despicit; cum miro modo nascitur, non videt; cum mira operatur, invidet; cum dira patitur, irridet : *Hic*, inquam, *hic est Deus noster in æternum et in sæculum sæculi : ipse reget nos in sæcula* [9].

3. Et ecce jam prædicantibus Apostolis, testificantibus Prophetis, etsi vellus siccatum est, sed areæ latitudo infusa est [10] : etsi cucurbita aruit, Ninive salvata est [11]; et amissio Judæorum, divitiæ facta est mundi, et salus Gentium. Adorant omnes reges terræ parvulum qui natus est nobis, omnes gentes serviunt ei : quia si qui sunt qui non serviant, vel non sint servituri, quasi non sint, sic sunt coram eo [12]; gens etiam et regnum, quod non servierit ei, peribit. Jam tamen videmus et gaudemus impletum, quod per Isaiam fuerat a Patre promis-

[1] Joan. I, 12. — [2] Rom. V, 2. — [3] Psal. LXXXIV, 11. — [4] Cantic. I, 2. — [5] Phil. II, 7. — [6] Isai. XXV, 9. — [7] Jerem. XXIII, 24. — [8] Baruch III, 36. — [9] Psal. XLVII, 15. — [10] Judic. VI, 39, 40. — [11] Jonæ III, et IV. — [12] Isai. XL, 17.

sum : *Viri sublimes ad te transibunt, tui erunt, post te ambulabunt, te adorabunt, teque deprecabuntur.* Et merito, inquit, quia *in te tantum est Deus, et non est absque te Deus. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator*[1]. Si unquam manifestius, si expressius potuit dici, Jesus Deus, nunquam credat Judæus : aut certe si derogat hæc esse dicta de Jesu, ostendat alium in quo sit Deus, et qui sit Deus, nec præter eum Deus; quandoquidem nec personarum Trinitatem fatetur, ut assignare possit Deum, in quo sit Deus, ita ut alius Deus præter eum non sit. Sed te, perfide, scandalizat, quod ad pietatem ædificare debuerat; quod scilicet Deus absconditus, et homo oculis adhibitus est, tanquam lutum ex sputo, quod ad videndum Deum cæcum illuminaret. Hoc, inquam, scandalo tibi est, quod in infirmitate carnis abscondita est fortitudo Dei, et in infirmitate crucis abscondita est fortitudo hominis Dei; quod inglorius inter viros aspectus ejus, et forma ejus inter filios hominum : unde nec reputasti eum, sed putasti quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum; cum Deus posuerit in eo iniquitates omnium nostrum[2]. Nam et tuam quoque suscepisset, si tu eam vel ad extremum deponere voluisses. At tu, miser, non deponis, sed apponis iniquitatem super iniquitatem; super sanguinem Prophetarum, sanguinem Filii Dei et Apostolorum. Impone igitur, quandoquidem ita vis, impone jugum iniquitatum tuarum, tibi et filiis tuis : mihi enim regnum Christi portare magis decet, ut meas ipse portet iniquitates. Tu porta colligationes impietatis, fasciculos deprimentes : ego portem fasciculum myrrhæ, quem Maria mihi colligavit, pannisque involutum in præsepi reposuit.

4. Vos igitur, fratres mei, qui cognovistis præsepe Domini vestri, Dominumque in præsepi, quem Israel non cognovit : vos, inquam, quibus Salvator ideo non viluit, quia misericors esse voluit; sed eo vobis tenerior in affectu, quo minor est in aspectu : cantate, et exsultate et psallite, *Puer natus est nobis, filius datus est nobis.* De Judæis quidem est natus, sed nobis est natus; quia illis ablatus, nobis est datus. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Notum fecit Dominus salutare* 926 *suum*[3] : A adeo ut et asinus de Gentibus cognoscat in præsepi Dominum suum, fenum sibi factum; quia omnis caro fenum[4]. *In conspectu namque Gentium revelavit justitiam suam*[5] : quam Judæus ignorat, velum adhuc habens super faciem suam. Velum habet, quia zelum tenet : unde nec velum videt, sed invidet quod *puer natus est nobis, filius datus est nobis.* Nec invidet, quod cupiat habere sibi, sed quod cupiat perire et mihi, et sibi. Mallet æmula et mala meretrix infantem necari, quam vivum mihi dari. Sed judicium nostri Salomonis, cujus sermo penetrabilior omni gladio ancipiti, B scrutans corda et renes, in invenienda matre non erravit : *Date*, inquit, Ecclesiæ *infantem vivum : hæc est enim mater ejus*[6]. *Quicumque enim fecerit voluntatem ejus, ipse mater, et frater, et soror ejus est*[7]. O Domine Salomon, tu matrem dicis, ego ancillam profiteor. Ancilla Christi sum : fiat mihi secundum verbum tuum[8]. Et quidem matrem amore et sollicitudine me præstabo, quantum potero : sed conditionis meæ semper memor ero.

5. O fratres, hoc nomen matris non est singulare prælatis, quamvis specialis eis incumbat cura maternæ sollicitudinis et pietatis : C commune est et vobis, qui facitis voluntatem Domini. Utique et vos matres estis pueri qui datus est vobis, et in vobis, ex quo videlicet a timore Domini concepistis, et parturistis spiritum salutis. Vigila igitur, o mater sancta, vigila super curam recens nati, donec formetur in te Christus, qui natus est tibi : quia quo tenerior est, eo facilius potest perire tibi, qui nunquam perit sibi. Spiritus siquidem qui in te est, si tibi exstinctus fuerit, redit ad Deum qui dedit illum. Vigila, inquam, super curam recens nati, memor quoniam æmula tua dormiens oppressit filium, qui datus erat ei. Quæ D est enim illa, nisi carnalis anima, quæ spiritum exstinguit negligentia et inertia? Hujusmodi homines, cum religionis amiserint fervorem, ipsius tamen sibi arrogant gloriam et nomen. Inde contentiones carnalium adversus spirituales, etiam in capitulis, ubi verus Salomon invisibiliter judex præsidet. Filius meus, inquiunt carnales, vivit, et tuus mortuus est : ego spiritum Dei habeo, tu non habes; in me vivit amor Dei, in te mortuus est : dum scilicet

[1] Isai. XLV, 14, 15. — [2] Id. LIII, 4, 5. — [3] Psal. XCVII, 1, 3. — [4] Isai. XL, 6. — [5] Psal. XCVII, 2. — [6] III Reg. III, 26, 27. — [7] Matth. XII, 50. — [8] Luc. I, 38.

æmulantur sibi religionis auctoritatem, cujus spirituales habent veritatem; ut subducta eis auctoritate, consuetudines inducant pro sui sensus libidine. Et revera quidem mater vult æmulæ dari vivum et integrum infantem, non invidens ei gloriam, dummodo habeat et virtutem : sed illa, *Nec mihi*, inquit, *nec tibi sit, sed dividatur*[1]; quia nimirum sanctitatis sibi cupit retinere honorem, et aliis relinquere laborem. Sed non errat qui judicat, etsi aliquandiu dissimulat. Gladius Salomonis matrem invenit, cui adjudicat indivisum, sicut affectum charitatis, sic effectum potestatis; sicut fervorem operandi, sic favorem imperandi. Vos itaque, fratres, in quibus fides per dilectionem operans nata est de Spiritu sancto, custodite eam, pascite, nutrite, tanquam parvulum Jesum, donec formetur in vobis puer qui natus est nobis; qui non solum nascendo, sed vivendo et moriendo, formam cui conformemur tradidit nobis : memor quippe semper, quod non nisi nobis natus fuit, nec nisi nobis vivere voluit, nec mori nisi pro nobis, qui pro se non habuit; ut et nos per ipsum renasceremur, secundum ipsum viveremus; in ipso moreremur, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

De plenitudine temporis a Christo allata.

1. *Ecce jam venit plenitudo temporis* [2]. Plenitudo ista temporis apud Paulum accipitur, seu propter abundantiam gratiæ, seu propter adimpletionem præcedentis prophetiæ, seu propter pleniorem ætatem fidei adultæ. De singulis videamus. Omnium plenitudo bonorum Christus Dominus est : quippe qui omnibus thesauris sapientiæ et scientiæ Dei, totiusque gratiæ plenus est; imo in quo omnis plenitudo divinitatis habitat corporaliter[3]. Viderunt Apostoli plenum gratiæ et veritatis, et de plenitudine ejus omnes acceperunt : adeo ut novissimus eorum et abortivus Paulus, vas

927 electionis, de plenitudine quam acceperat, A disseminaret ubique plenitudinem gratiæ et veritatis, clamans et dicens, *Ecce jam venit plenitudo temporis*[4]. Cum enim plenus omnibus bonis natus esset temporaliter auctor temporis, quidni plenitudinem attulisset temporis? Cum cœli rorarent desuper, et nubes pluerent Justum, Salvatorem terra germinaret, tanta supernæ benedictionis ubertas quidni fecunditatem terris omnibus præstaret? Benedixisti, Domine, terram tuam, dedisti benignitatem, et terra nostra dedit fructum suum [5]; videlicet de uno grano frumenti, quod germinavit alvus B Virginis, ubique terrarum pullulante copiosa messe fidelium. Nolo enim hanc plenitudinem temporis requiras in copia bonorum temporalium, sed æternorum; non in proventu agrorum, sed cœlorum. Si cœli rorant desuper, et nubes pluunt Justum; si terra germinat Salvatorem, et justitia oritur simul; si denique oritur in diebus Domini non solum justitia, sed et abundantia pacis : feliciora tempora ne quæsieris, quando et regnum Dei nihil aliud est quam justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto[6], quod de illis procedit. Nam et nostrorum temporum ille status judicatur optiC mus, atque pulcherrimus, cum et justitia moribus imponit disciplinam, et abundantia cum pace quietem vitæ præstat, et lætitiam. Denique misericordia Domini plena est terra[7] : benedixit Dominus coronæ anni benignitatis suæ, et campi ejus repleti sunt ubertate [8] totius gratiæ spiritualis. Et quis, nisi ingratus, plenitudinem neget esse temporis? Quæ unquam aurea ætas simile aliquid habuit hujus plenitudini temporis, quando panis Angelorum, omnem habens saporem suavitatis, et omne delectamentum, apponitur etiam jumentis : et non solum homines, sed et jumenta, cibo D pascuntur cœlesti? Homines enim et jumenta salvabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus[9]. Infinite multiplex hæc tua, Deus, misericordia, ut qui panis Angelorum, non solum hominum dites ac beatifices mensas, sed etiam fenum factus, jumentorum repleas præsepia. Confiteris, o Domine sapientia misericors, quia sapientibus et insipientibus debitor es : ut qui utrosque fecisti, utrisque necessariam alimoniam procu-

[1] III Reg. III, 26. — [2] Galat. IV, 4. — [3] Coloss. II, 9. — [4] Galat. IV, 4. — [5] Psal. LXXXIV, 2, 13. — [6] Rom. XIV, 17. — [7] Psal. CXVIII, 64. — [8] Psal. LXIV, 12. — [9] Psal. XXXV, 7, 8.

res; et tam homines quam jumenta, tam spirituales quam animales, suo quemque gradu et ordine salves. Confiteantur igitur Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum [1]: quia misit Verbum suum carnem factum, medicinam et escam omnium; ut etiam incapaces Verbi, sanentur tamen et satientur carne Verbi. Edant itaque pauperes et saturentur, et confiteantur venisse beatam temporis plenitudinem; quando et in præsepibus suis paratum sine sudore vultus sui panem inveniunt cœlestem. Numquid ergo mugiet bos, cum ante præsepe sic plenum steterit [2]? Mugiat, sed præ gaudio spiritus in jubilo cordis; quia præsepe Domini sui, imo Dominum in præsepi suo cognovit.

2. Libet autem adhuc manifestius videre, Christus veniens e cœlis quantam plenitudinem temporis advexerit, quam facili et exiguo pretio omne pretiosum comparari posse decreverit. Duobus minutis, seu calice aquæ frigidæ, aut certe sola bona voluntate, jam a diebus ejus emitur regnum cœlorum; quanquam etiam nunc vix inveniat emptorem in tanta multitudine divitum. Proh pudor! etiam nos ipsi qui jam emere cœpimus, jam tabulas emptionis conscripsimus, jam pignus hæreditatis accepimus: etiam nos, inquam, toties a pacto resilimus, ac pene complaciti pœnitemus, querimur, murmuramus, quasi in negotio simus circumventi; quasi magnum sit illud prope nihil, quod exigitur a nobis. Bene de nobis prophetavit Scriptura: *Malum est; malum est, dicit omnis emptor, et cum recesserit, gloriabitur* [3]. An non merito poterit gloriari, qui immensum illud et æternum pondus gloriæ, hoc levi et momentaneo tribulationis suæ comparaverit, qui sic pro nihilo salvus factus fuerit? At nunc quotidianas hinc inde querelas et molesta murmura audias: Malum hoc, malum illud; grave hoc, importabile illud; quis tanta ac talia ferat? Ita nemo fere est qui digne pro merito sui rem æstimans dicat, *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis* [4]; nisi tunc demum cum cœperit revelari. Tunc plane gloriabitur, qui modo detrahit, ac de pretio se gravari gemit; cum scilicet de foro, id est, de mundo hoc, ubi contractus celebratur hujus commercii, recesserit, et in domum æternitatis suæ, secum ferens rem tantam tantillo emptam, redierit. Homo plane secundum cor Dei erat ille, homo simplex sine querela, qui ab hac arte, imo inertia et infidelitate emptorum alienus erat; Davidem dico, qui dicebat: *Quoniam non cognovi negotiationem, Domine, memorabor justitiæ tuæ solius* [5]. Justitiæ meæ nullatenus memorabor, ut labores meos exaggerem, merita magnificem: potius *memorabor justitiæ tuæ solius*, qui gratis obligasti te mihi promissorem. *In veritate tua exaudi me, in justitia tua, et non intres in judicium cum servo tuo* [6]: qui si voluero me justificare, os meum condemnabit me. Per hoc enim, inquit, *introibo in potentias Domini* [7]: quia scilicet justitias meas non statuam: per hoc potentem me faciet, et nunc in prælio, et tunc in regno; quia semper infirmitates meas confitebor. Cum enim infirmor, tunc potens sum [8]. Sicut ergo prudenter apud Deum causam agit, qui justitiæ suæ immemor totum misericordiæ committit: sic prudenter emit, qui omnem fictionem, atque avaritiam negotiationis scire renuit; qui inventa illa pretiosa margarita, non solum omnia sua, sed et se ipsum ultro ac desideranter impendit. At nos tepidi, ficti, ingrati, indevoti, voluptatum amatores magis quam Dei, vix ab illa voce infidelis et nequissimi murmuris, *Malum est, malum est* [9], valemus compesci; etiam postquam gustavimus, et vidimus, sicut de muliere forti scriptum est, quoniam bona est negotiatio nostra.

3. Adhuc ferebat me quidam implacabilis zelus adversus ingratitudinem, et infidelitatem hujus temporis nostri; sed revocat me, de qua sermonem institui, sancta ac beata plenitudo temporis Christi, qua etiam hodie plenius pascendi estis. Conjunctim tamen currunt, pariterque feruntur hæc duo tempora tam diversa, tamque adversa; tempus scilicet gratiæ, et tempus malitiæ: cum tamen nonnisi unum tempus inveniatur utriusque. Si enim modo non esset tempus gratiæ, non diceret Apostolus: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* [10]. Et iterum, si modo non esset tempus malitiæ, non diceret idem apostolus: *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt* [11]. Confligunt igitur in tempore uno gratia et ingrati-

[1] Psal. CVI, 15. — [2] Job VI, 5. — [3] Prov. XX, 14. — [4] Rom. VIII, 18. — [5] Psal. LXX, 15, 16. — [6] Psal. CXLII, 1, 2. — [7] Psal. LXX, 16. — [8] II Cor. XII, 10. — [9] Prov. XX, 14. — [10] II Cor. VI, 2. — [11] Ephes. V, 16.

tudo, velut in stadio uno. Jam olim siquidem sapientia pugnat adversus malitiam, propter A quod et nunc in hujus mundi descendit aream. Pugnat, inquam, nolens vinci a malo, sed volens vincere in bono malum. Abundabat iniquitas, et licet humana congelata esset, divina tamen non frigescebat charitas. Magnus ille ardor charitatis, et revera, sicut scriptum est, aquis multis inexstinguibilis [1]; quod cum extremum jam judicium postularet multitudo peccatorum, Deus tamen Filium suum misit, non ut judicaret mundum, sed ut salvaretur per ipsum [2]. Cum igitur jam pene consummata mundi malitia finem indicaret temporis, Red- B emptoris adventus novam et inopinatam plenitudinem temporis rebus infudit humanis. Cum enim mundus consenuisset, atque prope interitum esset temporis ætate; subito ad adventum Conditoris sui, nova et insperata renovatus est virtutis juventute, fideique quodam juvenili calore. Fides siquidem, cujus primævum tempus, velut quædam pueritia, fuit in Patriarchis, qui exorti sunt primo mane Ecclesiæ nascentis; adolescentia vero, in Prophetis; ad plenitudinem demum juvenilis excrevit roboris in Apostolis; quando et calorem suæ virtutis mundo spectabilem præbuit in tam C præclaris, atque fortissimis innumerabilium martyrum triumphis. Hanc adultam ac plenam ætatem fidei, vocat Apostolus plenitudinem temporis: quando scilicet hi qui sub pædagogo legis erant, nihilque a servo differebant, dum erant parvuli; jam adulti libertatem filiorum receperunt per Unigenitum Patris [3]. Qui nimirum ut nulla plenitudo suo deesset tempori, plenus tam gratia quam veritate venit: quatenus et per gratiam impleri faceret legis mandata, et per veritatem impleret ipse promissa; adeo ut quidquid etiam universis retro sæculis mystice gestum aut dictum fuit, totum verius D ac plenius impletum sit in hac plenitudine temporis. Nam et hic ipse dies, tot sacramenta, tot oracula, quasi recapitulata in brevi hodie exhibuit, ut de eo vere dici possit: *Consummatus in brevi, explevit tempora multa* [4].

4. Cum ergo tot modis constet quia venit beata plenitudo temporis, recte querelas insipientium Salomon compescuit, dicens: *Ne dicas, Quid, putas, causæ est quod meliora* 929 *fuere tempora priora quam nunc sunt? Stulta est,* inquit, *hujusmodi interrogatio* [5]: cum manifeste felicissima tempora fecerit hominibus gratia Dei; ingratitudo autem hominum pessima fecerit ea sibi. O tempus acceptabile, cui tam beatum, tam auspicatum initium dedit dies iste, quo natus conditor æternus temporis, æternitatem mortalibus nuntiavit! O vere dies salutis dies iste, quo nata salus mundi se ipsam poculum salutare miscuit ægrotis! O fratres, de die isto loquebatur, ni fallor, Sapiens filio suo: *Non defrauderis a die bono.* Et exponens quid sit non defraudari: *Particula,* inquit, *boni doni non te prætereat* [6]. Diem quippe bonum pro eo dicit, quia datum est hodie donum bonum, prorsus datum optimum, donumque perfectum, descendens a Patre luminum; quod quale sit nemo scit, nisi qui accepit. At vos, fratres, spiritum qui ex Deo est accepistis, ut sciatis quæ a Deo donata sunt vobis, qui ex sententia cordium cantatis: *Filius datus est nobis* [7]. Filius iste, panis est filiorum; qui de se ipso hodie beatum ac solemne universæ familiæ Patris exhibet epulum.

5. Gratias tibi, Pater misericordiarum, qui panem nostrum quotidianum das nobis hodie; tantaque largitate aperuisti manum tuam ad implendum omne animal benedictione, ut ipsa etiam benedictione plenum inveniatur eorum præsepe. Quam miserum, quam brutum ac stolidum; imo quam sibi nequam et invidum illud animal, quod sese isto die bono defraudat, ut eum particula doni boni prætereat: ut scilicet expers gratiæ cœlestis, quæ ei proposita est, fiat; diemque totius refectionis et gaudii tristi ac jejuno corde prætereat; quasi necdum venerit copiosissima plenitudo temporis, nec præsepia simplicium et humilium panis impleverit cœlestis. Hujusmodi hominem sibi nequam et invidum, Deo ingratum et injuriosum, notat Sapientia, cum ait: *Oculus malus ad mala opera: et non saturabitur pane, indigens et in tristitia erit super mensam suam.* Ideo, inquit, non saturabitur bonis anima ipsius, quia oculus ejus ad mala, nec revertetur oculus ejus, ut videat bona; ut cum pietate et fide consideret quæ ei apposita sunt in magna divitis mensa. *Nequam est* enim, inquit, *oculus lividi, avertens faciem suam, et despiciens*

[1] Cantic. VIII, 7. — [2] Joan. III, 17. — [3] Galat. IV, 1-9. — [4] Sap. IV, 13. — [5] Eccle. VII, 11. — [6] Eccli. XIV, 14. — [7] Isai. IX, 6.

animam suam[1]. Procul dubio, fratres, si faciem non avertimus a consideratione illius qui jacet in præsepi; ipso intuitu possumus felicissime pasci, dicemusque : *Dominus pascit me, et nihil mihi deerit; in loco pascuæ, ibi me collocavit*[2]. Tunc plane sciemus quia venit desideratissima plenitudo temporis, in quo misit Deus Filium suum, per quem tanta jam replemur plenitudine bonorum : ipsi benedictio et gratiarum actio, et nunc, et per infinita sæcula sæculorum.

SERMO V.

De mira Dei providentia in nativitate Christi.

1. Convenistis, fratres, ad audiendum verbum Dei. Deus autem aliquid melius providit nobis : ut non solum audire, sed etiam videre datum nobis hodie sit Verbum Dei; si modo *transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum quod fecit Dominus, et ostendit nobis*[3]. Noverat hominum sensus invisibilium incapaces, cœlestium indocibiles, ad fidem quoque difficiles; nisi res ipsa de qua fides suadetur, visibiliter ipsis sensibus convincendis ingeratur. Nam etsi fides est ex auditu, multo tamen proclivius ac promptius ex visu : sicut illius exemplo docemur, cui dicitur, *Quia vidisti me, credidisti*[4]; qui scilicet dum audiebas, incredulus fuisti. Quia enim difficilius audita, quam visa creduntur, ideo merito fides illorum qui non viderunt, a Domino beata prædicatur; quippe qui plus detulerint auctoritati sermonis, quam experientiæ proprii sensus, aut rationis. Deus tamen per omnia volens satisfacere tarditati nostræ, Verbum suum quod prius fecerat audibile, hodie fecit nobis etiam visibile, imo et tractabile; ut et quidam ex nobis potuerint dicere : *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ tractaverunt de Verbo vitæ*[5]. Fuit ab initio illius, quæ sine initio est, æternitatis : audivimus promissum ab initio temporis : vidimus et contrectavimus exhibitum in fine temporis. Alias autem invenies quod non

930 A solum visibile et tractabile, sed etiam gustabile et odorabile nobis Verbum Dei factum sit : quippe quod per omnes vias sensuum, aditum sibi ad animam quæsierit; quatenus sicut per sensus mors intraverat, sic per eosdem rediret et vita. Quod ergo Verbum caro factum est[6], nobis qui toti sumus caro, factum est : ut qui antea Verbum Dei tantum poteramus audire, jam carnem factum et videre possimus, et gustare, omnesque sensus in testimonium auditus convocare; quatenus omnes nostri sensus consensu uno, et voce una confiteantur, *Sicut audivimus, sic vidimus*[7]. Incomparabiliter tamen

B amplius tunc concessum est visui, quam unquam fuerat auditui : cum modo videatur Verbum quod Deus est; et antea magnum haberetur audire verbum quodcumque ex Deo. Et verbum quidem quod ex Deo est, vidi aliquando, fratres, cum tædio audiri; sed Verbum quod Deus est, numquid poterit nisi cum gaudio videri? In me primum sententiam feram : quia Verbum quod Deus est, cum se hodie mihi videndum præbeat in eo quod sum, si me non lætificat, impius sum; si non ædificat, reprobus sum.

2. Si quis ergo, fratres, acediosus invenitur inter nos, nolo diutius ut fatigentur aures ejus

C sermone nostro contemptibili : transeat usque Bethlehem, et illud in quod desiderant Angeli prospicere, prospiciat ibi, Verbum scilicet Dei, quod Dominus ostendit nobis; imaginetur animo, Sermo Dei vivus et efficax qualis ibi jaceat[a] in præsepi. Si tantum pietas oculum illuminet intuentis, quid tam delectabiliter potest videri, tam salubriter cogitari? Quid æque mores ædificat, spem roborat, charitatem inflammat? Omnino fidelis sermo, et omni acceptione dignus, omnipotens Sermo tuus, Domine; qui tam alto silentio a regalibus Patris sedibus animalium illapsus præsepibus[8], me-

D lius interim suo nobis silentio sermocinatur. Qui habet aures audiendi, audiat quid nobis hoc pium et mysticum æterni Verbi loquatur silentium : quoniam, nisi me fallit auditus, inter alia quæ loquitur, loquitur pacem in plebem sanctorum, quibus reverentia ipsius et exemplum religiosum imposuit silentium, et rectissime quidem imposuit. Quid enim tanto pondere, tantaque auctoritate disciplinam commendat silentii, quid tanto terrore compescit inquie-

[1] Eccli. XIV, 10, 8. — [2] Psal. XXII, 1, 2. — [3] Luc. II, 15. — [4] Joan. XX, 29. — [5] I Joan. I, 1. — [6] Joan. I, 14. — [7] Psal. XLVII, 9. — [8] Sap. XVIII, 15.

[a] Alias, *qualiter ibi taceat.*

tum malum linguarum procellasque verborum, 951 sicut Sermo Dei silens in medio hominum? Non est sermo in lingua mea, confiteri videtur omnipotens Sermo, dum Matri subditus est: et nos qua dementia dicemus, *Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt; quis noster Dominus est*[1]? Liberet mihi, si liceret, obmutescere, et humiliari, et silere etiam a bonis: ut attentius, et diligentius aurem possem adhibere vocibus arcanis, sacrisque sensibus hujus divini silentii; et vel tanto tempore sub silentio discere in schola Verbi, quanto Verbum ipsum sub disciplina siluit Matris.

3. O fratres, si pie ac diligenter intendamus huic Verbo quod Dominus fecit hodie, et ostendit nobis; quanta, quamque facile possemus ab ipso perdoceri? Verbum siquidem breviatum est; ita tamen ut in eo consummatum sit omne verbum quod ad salutem est, quia nimirum verbum consummans et abbrevians in æquitate ipsum est. Et hæc *consummatio abbreviata inundavit justitiam*[2], sicut promissum meministis per Isaiam: quia de sua plenitudine in participes suos redundavit justitiam, ut abundet justitia ipsorum, plus quam et Pharisæorum, et Scribarum; licet illi per tam multiplices se exercitent justificationes legis, isti autem brevi ac simplici contenti sint verbo fidei. Sed quid mirum, si omnia verba sua nobis Verbum Dei breviavit; quando et se ipsum breviari, et quodammodo minui voluit, adeo ut de incomprehensibili immensitate sui ad angustias uteri quodammodo se contraxerit, et continens mundum, in præsepi se passum sit contineri? In cœlo Verbum istud horribili altitudine sua virtutes angelicas stupefacit; in præsepi simplices et hebetes pascit: ibi subtilissimis Angelorum intellectibus inscrutabile, hic etiam obtusis hominum sensibus palpabile. Quia enim Deus non poterat loqui nobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; Verbum ejus factum est caro, ut non solum audire, sed et videre posset omnis caro quod os Domini locutum est. Et quia in sapientia sua non cognovit mundus sapientiam Dei, dignatione ineffabili eadem Sapientia Dei, se stultitiam fecit; ut quamlibet idiotis, vel hebetibus se discibilem præberet, et per stultitiam prædicationis, salvos faceret credentes. Confiteor tibi, Pater, Domine cœli

A et terræ, quia sapientiam tuam abscondisti a sapientibus et prudentibus, et revelasti eam parvulis. Ita, Pater, sic fuit placitum ante te[3]: ut parvulis daretur parvulus, qui natus est nobis; quandoquidem altitudo superborum nimis abhorret ab hujus humilitate parvuli; et quod altum est apud homines, abominabile est apud Deum, qui cum veraciter altus sit, parvulus factus est pro nobis. Cum solis nimirum parvulis concordat iste parvulus; in solis requiescit humilibus, et quietis. Sicut igitur parvuli gloriantes de eo, cantant, *Parvulus natus est nobis*[4]: sic et ipse gloriatur de eis, *Ecce ego*, inquiens,

B *et pueri mei, quos mihi donavit Dominus*[5]. Ut enim parvulo Filio suo Pater sodales daret de coætaneis suis, statim primo omnium ab innocentia parvulorum cœpit gloria martyrii; hoc significante Spiritu sancto, quia nonnisi talium esset regnum cœlorum[6].

4. Si tales effici volumus, fratres, iterum atque iterum transeamus usque Bethlehem, et diligentius intueamur hoc Verbum quod caro factum est per Deum immensum, qui parvulus factus est, ut in hoc visibili et breviato Verbo discamus sapientiam Dei, quæ tota humilitas facta est. In hanc quippe virtutem illa omni-

C moda virtus se interim totam contulit. Nihil aliud illa summa Sapientia interim scire voluit, nisi illam scilicet humilitatem, cujus se postmodum magistrum voluit profiteri. Et iste quidem: quod nimirum in suggillationem mei ipsius loquor: iste, inquam, digne et juste magister docendæ humilitatis effectus est; qui licet eam sibi non ignoraret, et originalem a Matre, et naturalem a Patre, nihilominus tamen ab ipso Matris utero didicit eam ex his quæ passus est. In diversorio viatorum natus est, ut hospites et peregrinos super terram, ipsius exemplo edocti, nos esse confiteremur. Ibi quo-

D que novissimum eligens locum, in præsepio positus est, ut et nos illud Davidicum, *Elegi abjectus esse in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum*[7], opere disceremus. Pannis involutus est, ut habentes tantum quibus tegamur, his contenti simus: per omnia paupertate materna contentus, Matrique per omnia subditus, ut totius religionis forma jam in ejus nativitate nata videretur. Beata sane simplicium fides pastorum: quæ cum inve-

[1] Psal. XI, 5. — [2] Isai. X, 23. — [3] Matth. XI, 25, 26. — [4] Isai. IX, 6. — [5] Id. V, 18. — [6] Matth. XIX, 14. — [7] Psal. LXXXIII, 11.

nisset infantem pannis involutum, nequaquam[032] in illis scandalizata est ad incredulitatem, ut A minora de eo sentiret; sed ædificata potius ad pietatem, ut tantæ dignationi gratior fieret! Quanto namque se pro ipsis profundius humiliatam ac funditus exinanitam illa exhibuit majestas, tanto facilius et plenius, si digne de eis sentire volumus, totos eorum affectus sibi illius rapuit, et vindicavit charitas.

5. Fratres, et vos invenietis hodie infantem pannis involutum, et positum in præsepio altaris : videte, vilitas tegminis ne offendat, aut turbet obtutum vestræ fidei, veritatem reverendi corporis sub aliis rerum formis intuentis. B Sicut enim mater Maria quibusdam assumentis pannorum involvit infantem, sic mater gratia dispensatoriis speciebus rerum ejusdem sacri corporis nobis obtegit veritatem; sic etiam mater sapientia ænigmatibus et figuris arcanam divini Verbi contegit majestatem : quatenus et ibi simplicitas fidei, et hic exercitium studii, meritum sibi cumulet ad salutem. Nam ego, fratres, cum vobis veritatem, quæ Christus est, verbis meis enuntio, quid aliud quam Christum pannis satis vilibus involvo? Beatus tamen, cui nec in pannis istis Christus est vilior, sicut nec merces pretiosæ prudenti vile- C scunt propter veteres quibus amiciuntur sacculos. Christus plane est, quem vobis tradere cupio, qualibuscumque sermonibus nostris; ut juxta sermonem Petri apostoli, sanctificetis eum in cordibus vestris [1]. Suscipite in mansuetudine insitum verbum, quod potest salvare animas vestras [2]; et verbum Christi abundanter habitet in vobis, amor scilicet, et memoria Verbi incarnati, quatenus tam feliciter quam fideliter decantetis : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* [3]. Tota igitur pietate cogitemus Christum in pannis, quibus Mater eum operuit, ut æterna felicitate videamus gloriam, D et decorem, quem ei Pater induit, gloriam quasi Unigeniti a Patre, cum quo et cum Spiritu sancto honor et gloria, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN EPIPHANIA DOMINI,

SERMO I.

De donis Domino afferendis.

1. *Afferte Domino, filii Dei, afferte* [4]. Satius est ei afferre, quam sanguisugæ, id est concupiscentiæ, cujus duæ filiæ, voluptas et vanitas, non dant requiem die ac nocte, dicentes : *Affer, affer* [5]. Quid igitur afferemus Domino? *Afferte Domino gloriam* auri, *et honorem* thuris : *afferte Domino gloriam nomini ejus, myrrham* [6] sepulturæ ejus. Sed dicit mihi discipulus Christi, filius Petri : *Argentum et aurum non est mihi* [7], nec sacculi peregrinarum mercium myrrhæ et thuris. Ergone vacuus apparebis in conspectu Domini; et cunabula novi Regis nullis honorabis xeniis? O dives paupertas, o locuples nuditas, si tamen christiana et voluntaria! Quibus enim divitiis non abundas, non solum auri, sed etiam auri primi, auri igniti; non solum myrrhæ et thuris, sed etiam universi pulveris pigmentarii? Imo qui sunt alii qui possint abundare divitiis hujusmodi, nisi pauperes Christi? *In viis*, inquit, *justitiæ ambulo, ut ditem diligentes me, et thesauros eorum repleam.* Nec deest ei unde id possit : *Mecum sunt*, inquit, *divitiæ et gloria, opes superbæ, et justitia* [8]. Bonæ opes prorsus divitiæ salutis, in quibus ita superbitur, ut justitia non deseratur. Fratres, superbia ista est gloria exsultantium in Domino, et insultantium mundo, quod nihil habeat tam pretiosum, ut paupertati valeat comparari sanctorum. O qui pusillo animo estis, cur non superbitis mecum in opibus istis? Superbiam istam non damnat, sed remunerat Magister humilitatis; si videlicet ita magnanimus sis in contemptu mundi, ut omnem gloriam ejus quasi de sublimi despicias, et nihili pendas præ amore et gloria tuæ nuditatis. Omnino dives es, si in paupertate gloriaris; et de te quoque gratias aget congratulatio Apostoli : *Gratias*, inquit,

[1] I Petr. III, 15. — [2] Jacobi I, 21. — [3] Joan. I, 14. — [4] Psal. XXVIII, 1. — [5] Prov. XXX, 15. — [6] Psal. XXVIII, 1, 2. — [7] Act. III, 6. — [8] Prov. VIII, 20, 21, 18.

ago Deo meo, quod in omnibus divites facti estis[933] *in illo, in omni verbo et sanctitate, ut nihil* A *vobis desit in ulla gloria*[1]. Longe aliter illum alloquitur Dominus, qui sibi applaudebat de affluentia mundi hujus : *Tu*, inquit, *dicis*, *Quia dives sum, et nullius egeo : et tu miser es, et miserabilis*, *et pauper*, *et cæcus*, *et nudus*[2].

2. Sane inter divitias hujusmodi, pro quibus Paulus congratulabatur discipulis, non dubitaverim aurum, thus, et myrrham posse reperiri, quæ digne et grate Christo nato queant offerri. At ego, inquies, non sum mihi conscius tale quid accepisse, nec aliquid tam pretiosum, ut est aurum, thus et myrrha, penes me posse B inveniri. Ego enim videns paupertatem meam, vix mendicabo stipem quotidianam, pauperem exigens vitam. Putas, inquit, te nihil tale accepisse? vide magis, ne acceptam a Patre substantiam dissipaveris vivendo luxuriose. Sed omitto istud : non enim improperandum est, ut Sapiens ait, homini avertenti se a peccato[3]. Vellem magis, ut non pigeret te tentare et quærere, si forte vel minimum aliquid paternæ substantiæ resedisset apud te, unde initium recuperandi posses capere. Vellem foderes intra te : solent namque pretiosi latere thesauri in abditis terræ. In agro absconditus erat thesau- C rus ille, qui desiderio sui compulit hominem omnia sua vendere[4]. In agro se dicebant thesauros absconditos habere decem viri Israelitæ, et per hoc gladium evaserunt homicidæ[5]. O quanti thesauri bonorum operum, quantæ divitiæ piorum fructuum absconditi latent in agro humani corporis, et quanto plures in abdito cordis; si modo sit qui exerceat et fodiat! Neque illud Platonicum dico, quod anima ante corpus artes didicerit, quæ oblivione et mole corporis obrutæ, disciplina et industria refodiendæ sint : sed quod ratio hominis et ingenium, juvante gratia, omnium sit virtutum D seminarium. Si ergo ad cor redeas, et corpus exerceas, non diffidas te inventurum thesauros desiderabiles : et si non auri statim in initio, aut thuris, certe vel myrrhæ non inutilis. Inutilem aut vilem tu ne dixeris, quam Christus acceptat in munere, qua sui corporis sepultura non solum præsignari, cum ei offerretur, sed etiam consummari voluit, cum ex ea perungeretur.

3. Si ergo manifestius vis audire, myrrha in corde tuo dolor est; myrrha in corpore tuo labor est : si tamen iste, vel ille pœnitentialis est. Myrrham siquidem utrumque esse non solum probat etymologia nominis, aut qualitas saporis; sed etiam medicinalis operatio virtutis. Myrrha namque amarissimum gustum sui etiam nomine prodit; effectu autem, præter alias sui utilitates, corruptioni resistit. Et quid gustu amarius, quid effectu salubrius, quam dolor, quo peccator ad pœnitentiam contristatur? Recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, dicens Deo, *Noli me condemnare*[6] : sed omnis hæc amaritudo nihil aliud quam myrrha est, vindicans a corruptione tam luxuriarum, in quibus computruit, quam vermium immortalium, quos meruit. Quid vero labor corporis? Non tam myrrha est, quam fasciculus myrrhæ : si credere volumus his qui de sæculo nuper venere; quibus regula jejuniorum et vigiliarum, quotidianum opus manuum, asperitas vestium, et omnia pene amara, quia insolita, velut in unum colligata fasciculum, imposita sunt ad ferendum. Et quidem amarissime portarent hunc myrrhæ fasciculum : nisi quia, et si nondum gaudent communicare passionibus Dilecti, ut dicant, *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi*[7]; dulce tamen nimium habent amaritudinem cordis amaritudine mitigare exteriori, tanquam choleram stomachi potu absinthii. Sicut enim stomachus, immoderato usu dulcium corruptus, potione purgatur amara : sic eorum qui suaviter vixerunt in amaricata conscientia, nunquam melius quam contrario, id est, vita et consuetudine curantur austera. Maxime autem, si sæpius detur eis bibere vinum myrrhatum Dominicæ passionis, id est, potentur vino compunctionis, quod quanto amarius est ex recordatione peccati, tanto salubrius est peccatori. Ideo Jesus noluit bibere[8], quia peccatum non fecerat, quod ei crucifixor imputabat, qui de amaritudine vitis alienæ ei propinabat, qui de genimine vitis veræ, vinum novum cum amicis in regno Patris habebat bibere.

4. Cæterum, quanquam perfectis, qualis Timotheus erat, exercitatio corporalis ad modicum utilis sit comparatione pietatis[9]; quantum tamen rudibus et imperfectis, quales nos sumus, utilis sit, vos ipsi, fratres, vobis testes estis : quomodo scilicet redimit de corruptione vitam

[1] I Cor. I, 4, 5, 7. — [2] Apoc. III, 17. — [3] Eccli. VIII, 6. — [4] Matth. XIII, 44. — [5] Jerem. XLI, 8. — [6] Job X, 2. — [7] Cantic. I, 12. — [8] Matth. XXVII, 48. — [9] I Tim. IV, 5.

nostram amaritudo parcimoniæ et laboris. Ipsi[93] etenim scitis quomodo vermescerent corda, quomodo vermescerent corpora, si non quotidie de manibus laborantium distillaret myrrha. An non vermis luxuria? Nescio si alter nocentior. Ingreditur blandiendo, mordet ridendo, transforat delectando, perimit consensu voluntario. An non vermis acedia, et tristitia? *Sicut tinea*, inquit, *vestimento, et vermis ligno; ita tristitia viri nocet cordi*[1]. Quid omnia desideria mala? an non vermes et ipsa? At in desideriis est omnis otiosus, et desideria occidunt pigrum[2]. Beatus igitur cui ad mortificandos vermes hujuscemodi, manus propriæ distillant myrrham per universum sui; jamque prævenit ungere corpus suum in sepulturam. Sed suum dicam, an Jesu? Imo et Jesu. Corpus enim illius, membrum est Jesu. Quisquis ille est qui sic unctus est, non est quod timeat vermem qui non moritur; quia jam mortuus est ei vermis, unde illi moritur.

5. Myrrham itaque, et myrrham electam atque probatissimam Domino cum regibus rex et ipse obtulisti, si interim dum non sufficit manus tua ad offerendum aurum sapientiæ aut thus devotionis, saltem cor contritum corpusque afflictum cum amaritudine pœnitentiæ Domino sanctificasti. Existimo enim, sine præjudicio tamen melioris intellectus, myrrham esse primam oblationem incipientium; deinde thus proficientium, demumque aurum perfectorum: atque idcirco cum simul ab Evangelista nominata sunt, pretiosiora quæque et digniora pro merito sui prælata esse in ordine nominum. Alias namque secundum ordinem profectuum myrrham thuri præpositam invenis, ut est illud, *Sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris*[3]. Et, *Vadam ad montem myrrhæ, et ad collem thuris*[4]. Non parvus siquidem profectus est, cum de myrrha ad thus proficitur; cum de ista, quæ ad usus est infirmitatis humanæ, ad illud quod divinis et festivis deputatum est sacrificiis, pervenitur: ut qui sacrificium spiritus contribulati, corporisque humiliati offerebat non sine myrrha amaritudinis, jam sacrificium laudis offerat cum thure devotionis; et juxta promissionem Domini, tanta consolatio immittatur lugentibus Sion, ut det *eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis* A *pro spiritu mœroris*[5]. Tunc cantat qui lugebat: *Convertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum*, spiritum mœroris; *et circumdedisti me lætitia*, pallio scilicet laudis, *ut cantet tibi gloria mea, et non compungar*[6]. *Gaudens enim gaudebo in Domino, et exsultabit anima mea in Deo meo; quia induit me vestimento salutis, et indumento lætitiæ circumdedit me*[7].

6. O fratres, quibus minus sufficiunt vestimenta vestræ paupertatis in hac asperitate hiemis; qui dicitis, Ante faciem frigoris hujus quis B sustinebit? cur non induimini, quæso, hoc vestimento lætitiæ et salutis, hoc pallio laudis? Si Dominum laudatis, in Domino laudabitur anima vestra, et pallio laudis quo opertus est laudabilis nimis, vos quoque operiet, et confovebit, quem admodum gallina pullos suos sub alis, si modo velitis. Ah quoties voluit, et noluistis! Numquid enim hoc pallium breve est, ut utrumque operire non possit? *Non angustiamini*, inquit, *in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris. Dilatamini et vos*[8], et pallium dilatabit se usque ad vos. Non est abbreviata manus ejus, ut salvare nequeat: nec grande C est ei ut consoletur nos, nisi pravitas nostra prohibeat. O qui algetis, pallium hoc calidum est; quia calor est, qui non modo interius, sed exterius calefacere potest. Nonne vestimenta tua calida sunt, cum terra tua perflata fuerit austro[9]; imo ignis missus in ossibus, ac vehementer accensus[10]? Hoc igne thus illud adole, quod ubi cum regibus obtuleris, dirigatur oratio tua sicut incensum in conspectu Domini: et cum de sacrificio tuo odoratus fuerit odorem suavitatis, dicat tibi, *Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris*[11].

7. Jam vero de auro sapientiæ (quæ oblatio, D ut diximus, perfectorum est) loquatur vobis, qui illud assecutus est, quia nec novit illud nisi qui accipit. Qui ergo sapientiam didicit, sapientiam loquatur inter perfectos: et de auro quod possidet, murenulas aureas auribus vestris fabricet. Ego enim non arbitror comprehendisse me; sequor autem si quo modo comprehendam[12]. Magnus prorsus ac beatus, qui invenit sapientiam, et affluit prudentia: sa-

[1] Prov. xxv, 20. — [2] Id. xxi, 26, 25. — [3] Cantic. iii, 6. — [4] Id. iv, 6. — [5] Isai. lxi, 3. — [6] Psal. xxix, 12, 13. — [7] Isai. lxi, 10. — [8] II Cor. vi, 12, 13. — [9] Job xxxvii, 17. — [10] Thren. i, 13. — [11] Cantic. iv, 11. — [12] Philipp. iii, 13, 12.

pientiam, in contemplatione æternorum; prudentiam, in administratione temporalium : vel, ut moderatius sapientem definiam, qui novit se ipsum regere et alium. Pretiosius est hoc aurum cunctis opibus, etiam thure et myrrha; et omnia quæ desiderantur in virtutibus vel gratiis, huic non valent comparari. Denique sapiens, tanquam vir virtutum, dives in omnibus, et si prævalet aurum offerre in sublimi contemplatione, vel prudenti administratione; non tamen negligit offerre thus in devotione divini operis; myrrham in mortificatione sui. Nos igitur, fratres, quod habemus offeramus in gloriam novi Regis : quod minus habemus, ab ipso petamus cui offerre cupimus. *Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter* [1]. Munera mea, data mea, ait Pater luminum, a quo omne donum perfectum, et omne datum optimum; ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De variis modis quibus nos Deus illuminat.

1. *Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum* [2]. Hodiernum diem luminum illuminavit nobis et consecravit lumen de lumine, quod hodie cum lateret incognitum, ad illuminationem omnium gentium sese dignatum est mundo revelare. Hodie namque se revelavit Chaldæis novi sideris indicio, cum eorum primitiis omnium fidem gentium dedicavit. Hodie se revelavit Judæis, non solum Joannis, sed et Patris et Spiritus sancti testimonio; ubi in Jordane baptizatus, baptisma omnium consecravit. Hodie manifestavit gloriam suam coram discipulis suis; quando mutatione aquæ in vinum, illud ineffabile præostendit mysterium, in quo, verbo ipsius, substantiæ mutantur rerum. His omnibus Dei apparitionibus prævidens Spiritus illuminandam Ecclesiæ fidem, alloquitur eam sub typo et nomine Jerusalem, dicens : *Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum.* Venerat quidem lumen; in mundo

955 erat, et mundus per ipsum factus erat : sed
A mundus ipsum non cognoscebat. Erat natus, sed non erat notus, donec declarare eum cœpit luminosa dies ista. Ait ergo propheta : O Jerusalem nova, civitas magna novi regis, *mons Sion, latera aquilonis* [3], id est, de utroque ædificanda pariete circumcisionis et præputii; *Surge, illuminare, quia venit lumen tuum.* Surgite, qui sedetis in tenebris; intendite lumini, quod exortum est in tenebris, sed non comprehenditur a tenebris. *Accedite ad eum et illuminamini* [4], et in lumine ejus videbitis lumen : diceturque vobis, *Fuistis aliquando tenebræ, nunc*
B *autem lux in Domino* [5]. Intendite lumini æterno, quod se vestris aspectibus temperavit; ut qui lucem habitat inaccessibilem, infirmis quoque et lippientibus oculis posset accedi. Advertite lumen in lucerna testæ, solem in nube, Deum in homine, in luteo vasculo carnis nostræ splendorem gloriæ, candoremque lucis æternæ.

2. Latet quidem majestas in humanitate, virtus in humilitate; sed signa virtutum erumpentia, unde hæc prodeant, non sinunt ambigere. *Opera,* inquit, *quæ ego facio, testimonium perhibent de me* [6]. Magnum quidem testimonium
C Joannis, qui venit ut testimonium perhiberet, lucerna de lumine : at enim multo majus illud testimonium cœleste, quod Pater et Spiritus sanctus Filio perhibuere [7] : Pater, in voce; Spiritus, in specie : cum in ore duorum testium stet omne verbum. Sed et hoc ipsum si minus accipitur : *Opera,* inquit, innumerabilia, et irrefragabilia, *quæ ego facio, testimonium perhibent de me* [8]. Plane incorruptus et irrevincibilis testis, cum creatura insensibilis sensum quemdam accipit in confessionem Creatoris, voluntatem ejus exaudiens, ac nutui incunctanter obediens. Quid enim divinius poterat exhiberi
D sensibus mortalium, quam hodiernæ novitatis signum, quod etiam ante signorum suorum præmisit Jesus initium? Vagit puer novus in terris, et sidus novum creat in supernis : ut lumen testetur de lumine, stella de sole, et reges in splendore ortus sui, ad exortum quoque æternum splendorem, ab oriente ad verum Orientem, id est, virum cui nomen *Oriens* [9], stella perducat; non quasi stella, sed quasi rationale animal in via præcedens, in fine viæ consistens,

[1] Jacobi I, 6. — [2] Isai. LX, 1. — [3] Psal. XLVII, 3. — [4] Psal. XXXIII, 6. — [5] Ephes. V, 8. — [6] Joan. X, 25. — [7] Luc. III, 16, 21, 22. — [8] Joan. X, 25. — [9] Zach. VI, 12.

ac velut digito ipsum qui quærebatur ostendens. [930] Sed esto, calumnietur infidelis, hanc stellam non esse opus Christi, dummodo confiteatur opus esse Patris in testimonium Filii. Attamen obruet eum multitudo infinita, ac magnitudo mirabilium plane divinorum, quæ absque contradictione Jesus noster operatus est in carne, sed non ex carne.

3. Sed operiant tenebræ terram, et caligo populos; qui cum lux venit in mundum, dilexerunt magis tenebras quam lucem [1] : dummodo tu illumineris, Jerusalem civitas cœlestis, quæ in omni terra et populo, Deo paritura es filios lucis, quos de potestate tenebrarum transferet in regnum claritatis suæ lumen verum. Gratias tibi, Pater luminum, qui de tenebris nos vocasti in admirabile lumen tuum [2]. Gratias tibi, qui dixisti de tenebris lumen splendescere, et illuxisti in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ in facie Christi Jesu [3]. Hæc siquidem est lux vera, imo vita æterna, ut cognoscamus te unum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Cognoscimus te, quia cognoscimus Jesum, quoniam Pater et Filius unum [4]. Cognoscimus quidem per fidem, ipsam tenentes arrham fidelem, quia cognoscemus te per speciem. Interim tamen auge nobis fidem, deducens nos ex fide in fidem, a claritate in claritatem, tanquam a tuo Spiritu : ut de die in diem thesauros luminis profundius ingrediamur, quo fides amplior, scientia plenior, charitas ferventior fiat et diffusior; donec per fidem perducamur ad faciem, tanquam per stellam præducem ad nostrum Bethlehemiticum ducem, qui egressus de Bethlehem regit Israelem, et regnat in Jerusalem : non ista quæ occidit Prophetas, ipsumque Dominum Prophetarum; sed illa in qua coronat occisos idem Dominus, causa, virtus, et gloria martyrum.

4. O quanto gaudio ibi tripudiat fides Magorum, cernentium in illa Jerusalem regnantem, quem in Bethlehem adoraverunt vagientem! Hic visus est in diversorio pauperum, ibi in palatio videtur Angelorum : hic in pannis parvulorum, ibi in splendoribus sanctorum : hic in gremio Matris, ibi in solio Patris. Plane digna beatorum fides Magorum, ut tam felici visione remuneretur : quæ cum in eo nihil nisi infirmum et contemptibile videret; non tamen scandalizari potuit, quominus Deum in homine, et hominem in Deo veneraretur. Procul dubio stella ex Jacob illuxerat in cordibus eorum : stella, inquam, matutina, lucifer qui nescit occasum, qui etiam foris stellam, matutini ortus sui indicem, accenderat in cordibus eorum. De his omnino convenienter intelligi potest, quod apud Salomonem scriptum est : *Justorum semita, quasi lux splendescens procedit, et crescit usque ad perfectum diem* [5]. Primo namque semitam justitiæ ingressi sunt ad lucem splendentis sideris, cujus ductu profecerunt ad videndum novum ortum matutinæ lucis : sicque demum pervenerunt ad contemplandam faciem meridiani Solis, in die virtutis suæ rutilantis.

5. Pulchre igitur signanterque in his Gentium primitiis, in his nascentis Ecclesiæ primordiis, præostensus est fidei profectus in singulis : unde scilicet incipiat; quomodo proficiat, et quo demum perveniat : ut facile ipsorum qui patres sunt, in filiis agnoscantur vestigia. Sicut illi cœperunt a visione sideris, profecerunt ad visionem pueri, pervenerunt ad visionem Dei : sic in nobis fides nascitur supernorum prædicatione luminarium; roboratur visione quarumdam imaginum, per speculum et in ænigmate Deum velut incarnatum nobis exhibentium; consummabitur, cum præsens et nuda videbitur veritas rerum facie ad faciem contemplantibus, quod vix tenuiter et raptim in ænigmate nunc attingitur; cum et ipsa fides transibit in cognitionem; spes, in possessionem; desiderium, in fruitionem. Lucent namque et nobis stellæ, non una, sed multæ; nisi quia multæ una, quarum scilicet cor unum est, et anima una; fides eadem, prædicatio consona, similisque vita. Quæ sint hæ stellæ, si dubitas, Danielem interroga : *Qui ad justitiam*, inquit, *erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* [6]. Paulus etiam *luminaria* vocat eos, qui lucent *in medio nationis pravæ et perversæ* [7], continentque verbum vitæ, tanquam splendorem mutuatum ab æterna luce, quo et noctem hujus mundi jussi sunt illuminare. Ideo Dominus fons et origo lucis, cum ordinaret lunam et stellas in potestatem noctis, dicebat illis, *Vos estis lux mundi :* et iterum, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est* [8]. Lucent itaque verbo,

[1] Joan. III, 19. — [2] I Petr. II, 9. — [3] II Cor. IV, 6. — [4] Joan. XVII, 23, 11. — [5] Prov. IV, 18. — [6] Dan. XII, 3. — [7] Philipp. II, 15. — [8] Matth. V, 14, 16.

lucent exemplo; et utroque lucis radio ortum 957 æternæ lucis annuntiant, dum cœlestem quem A voce prædicant, etiam cœlestis vitæ similitudine commendant.

6. Suspicite, fratres, in cœlum : in cœlo siquidem est conversatio eorum : suspicite, et intendite mentis oculos, si necdum potestis in rotam solis, saltem in fulgorem siderum; admiramini splendorem sanctorum, imitamini fidem, æmulamini sanctitatem. Stellæ istæ sicut flamma coruscant, et lumen luminum ortum demonstrant : ducunt ad cunabula novi Regis, ad cubiculum Virginis matris, quod est inviolabile fidei mysterium : imo perducent in templum B Regis, in sanctuarium Dei Patris; quod est incogitabile fidei præmium. Interim autem, dum idonei non sumus, sapientiam Dei quæ in mysterio abscondita est, scrutari, vel majestatem quæ in præmium reposita est, contemplari; contenti simus sanctorum claritatem mirari, sanctitatem imitari. *Fili*, inquit, *concupisti sapientiam? serva mandata; et Dominus præbebit tibi illam* [1]. *Altiora autem te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris : sed quæ præcipit Dominus tibi, ipsa conserva semper* [2]. Præceptum namque Domini lucidum, illuminans oculos [3] : quibus postmodum ipsum corpus luminis C valeas intueri, cum in luce radiorum, id est, in opere mandatorum, versari consueveris. *Dulce* quidem *lumen*, ut ait Salomon, *et delectabile oculis, videre solem* [4]. Dulce prorsus et delectabile, sed illis quibus tolerabile. Sanos oculos fovet, infirmos torquet. Et quis est tam sano et acuto visu, ut in aspectu illius invisibilis Solis non cæcutiat? quis ille scrutator majestatis, qui non opprimatur a gloria? Mirabilis facta est, o Domine, claritas tua, tum ex se, tum etiam ex me; quia confortata est adversum me, dum acies mea infirmata est in me : et jam non potero ad eam, sicut poteram in Adam. Potero D forsitan ad claritatem siderum, qui non possum ad solem ipsum : et per hanc quandoque confortabor ad illum.

7. Eia, surge, illuminare, anima mea, quæ sedebas in tenebris; suspice luminaria cœli, leva oculos tuos in montes unde veniet auxilium tibi, si veneris ad illum qui habitat in cœlis, id est, in montibus ipsis. A montibus, inquam, veniet auxilium tibi, quia lux tibi inaccessibilis illuminat mirabiliter a montibus æternis. Susceperunt montes lucem populo, a quibus ad valles camposque descendat subjectos. Hoc itaque, dico, fratres, optimum est, nostræque infirmitati congruum illuminationis initium, si intendamus in eos qui illuminati sunt. Rectissima via est inveniendi Jesum, si præcedentium patrum sequamur lumen prævium. Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum [5]. Qui justum sequitur, non ambulat in tenebris : non modo videbit, sed habebit lumen vitæ. Videbit ad consolationem præsentis vitæ : habebit in possessionem hæreditatis æternæ. Pietas nempe promissionem habet vitæ quæ nunc est, et futuræ. Exerceamur ad pietatem, et neutro nos fraudabit qui se ultro nobis fecit debitorem [6]. Exerceamur in operibus lucis, et qui abscondit lucem in manibus suis, annuntians de ea amico suo, quod possessio ejus sit, et ad eam possit ascendere [7] : nunc aliquando in solatium operis eam nobis demonstrabit, et postmodum in præmium dabit, ipse lux nostra Jesus Christus; qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

Quibus gradibus ad sapientiæ lumen perveniatur.

1. *Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum* [8]. Benedictum lumen, quod venit in nomine Domini, Deus Dominus, et illuxit nobis : de cujus munere etiam dies iste, dies sanctificatus de illuminatione Ecclesiæ illuxit nobis. Gratias tibi, lux vera, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, quæ ad hoc ipsum venisti homo in hunc mundum. Illuminata est Jerusalem mater nostra, mater omnium qui illuminari meruerunt : adeo ut jam luceat omnibus qui in mundo sunt. Gratias tibi, lux vera, quæ lucerna es facta, ut Jerusalem illuminares, et lucerna pedibus meis, Verbum Dei fieret. Gratias, inquam, tibi, quoniam ipsa Jerusalem illuminata facta est lucerna, ut luceat omnibus qui sunt in domo magni patris-

[1] Eccli. I, 33. — [2] Id. III, 22. — [3] Psal. XVIII, 9. — [4] Eccle. XI, 7. — [5] Isai. XXVI, 7. — [6] I Tim. IV, 8, 7, 9. — [7] Job XXXVI, 32, 33. — [8] Isai. LX, 1.

familias. Non solum enim illuminata est, sed exaltata, et super candelabrum illud totum aureum sita est : civitas super montem montium, illa quondam derelicta et odio habita, posita est in superbiam sæculorum; ut tam longe lateque fulgeat ejus Evangelium, quam longe lateque mundi vigebat imperium. Et si opertum est ejus Evangelium, in his qui pereunt opertum est [1] : in quibus deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat eis gloria Ecclesiæ Christi. Quibus tamen non fulget ut videant, fulget ut invideant : et Ecclesiæ torquentur gloria, qui ipsius illuminari nolunt gratia. Verum Ecclesia nec propter gloriam qua floret, superbiens, nec gratiam qua pollet, invidens, etiam illis quos molestos tolerat, lumen quod accepit implorat, dicens : *Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine; Deus meus, illumina tenebras meas* [2]. Mei forsitan sunt, quia prædestinati : sed adhuc tenebræ sunt, quia nondum vocati aut justificati. Voca et ipsos in admirabile lumen tuum, et prædicabunt mecum admirabile nomen tuum. Quanquam justus quisque ac sanctus in Ecclesia ita se illuminatum gaudeat, ut adhuc se non minima ex parte tenebrosum videat et doleat : et ideo necessario, cum illuminatus sit, adhuc se illuminari petat. Quanto namque amplius lucerna ejus illuminata fuerit, tanto verius ex lucerna ipsa tenebras suas deprehendit. Nec statim contrarium putaveris, quod in Evangelio Veritas ait : *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit* [3]. Non enim, quia ex oculo sinceræ intentionis totum opus nostrum lucidum fit, ideo consequens est ut statim omnes tenebræ ignorantiarum nostrarum illuminatæ sint. Is nempe modus est adhuc illuminationis nostræ, ut in lumen veritatis multum existimetur profecisse, qui defectum suum potuerit nosse, et scire quid desit sibi. Inde est quod et apud sapientes hujus mundi, qui magis sobrie disputarunt de scientia, primus numeratur gradus scientiæ, scire quod nescias.

2. Fratres, omnes vos filii lucis estis, et filii Dei. Non sumus noctis, neque tenebrarum. Nox enim præcessit, dies autem appropinquavit [4]. Et si fuimus aliquando tenebræ, nunc autem 939 lux in Domino [5]. Verumtamen si, quoniam non A sumus tenebræ, nec filii tenebrarum, dixerimus nos nihil pati tenebrarum; nos ipsos seducimus, et tenebras mortis, quæ illuminari non mereantur, nobis inducimus. Quid enim, ait Lux mundi, quæ in judicium venit in hunc mundum, ut qui non vident videant, et qui vident cæci fiant? *Quia*, inquit, *dicitis, Videmus; peccatum vestrum manet* [6]. Video quantulumcumque, *quoniam tu illuminas lucernam meam, o Domine* : sed quia parum est quod video; *Deus meus, illumina tenebras meas* [7]. Videmus ut multum per speculum et in ænigmate; sed B multum longe est hoc ipsum a claritate vera, claraque veritate, quæ videbitur in facie. Ideo forsitan cæcus, quem apud Marcum Dominus illuminare cœperat, homines quasi arbores ambulantes videbat [8] : quia videlicet non nisi per speculum, et in ænigmate videbat; sed secundo imponens manum restituit eum, ita ut videret clare omnia : quod in nobis fiet, cum nos reficiet, et sanitatem perficiet impositione manuum secunda, quam cœpit prima, restituens nos in claritate perfecta.

3. Sed hoc ipsum per speculum et in ænigmate, cui, aut quando, vel quamdiu potest C contingere? Quam misericorditer mecum ageretur, quam feliciter mihi viderer illuminatus, si peccata mea possem videre, cui quotidie necesse est plangere ac dicere : *Circumdederunt me mala quorum non est numerus, et non potui ut viderem* [9]! Nam delicta quis intelligit [10], quando etiam specie virtutis vitium decipiens interficit, quasi vere angelus tenebrarum transfigurans se in angelum lucis? Magnus utique, multumque illuminatus, qui delicta ad liquidum intelligere potuit, et voluit; nam neque et dolosus potuit, et noluit intelligere, ut bene ageret [11]. Deus illuminator omnium gentium, de te nobis D cantabatur : Ecce veniet Dominus, et illuminabit oculos servorum suorum. Ecce venisti, o lumen meum, illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte; ne peccatum ad mortem oculos nostros aliqua delectatione claudat, et ad consensum illiciat, aut velut Isboseth dormientem inveniens transfodiat [12]. Venisti, o lumen fidelium omnium, et ecce hodie de illuminatione veræ fidei, id est, lucernæ nostræ,

[1] II Cor. IV, 3. — [2] Psal. XVII, 29. — [3] Matth. VI, 22, et Luc. XI, 34. — [4] Rom. XIII, 12. — [5] Ephes. V, 8. — [6] Joan. IX, 41. — [7] Psal. XVII, 29. — [8] Marc. VIII, 22-24. — [9] Psal. XXXIX, 13. — [10] Psal. XVIII, 13. — [11] Psal. XXXV, 4. — [12] II Reg. IV, 7.

dedisti nobis gaudere : da etiam de illuminatio- 940 ne tenebrarum nostrarum, quæ residuæ sunt, A semper in Domino gaudere. Dedisti lumen veræ fidei, da et lumen veræ justitiæ, da lumen divinæ scientiæ, da etiam et divinæ sapientiæ.

4. His profecto gradibus proficiendum, hac via proficiscendum tibi esse puto, o anima fidelis, quo fallacis mundi hujus tenebris exuta, pervenias ad patriam claritatis æternæ, ubi tenebræ tuæ erunt sicut clara meridies, et nox sicut dies illuminabitur. Tunc prorsus, tunc videbis et afflues, et mirabitur, et dilatabitur cor tuum [1]; quando replebitur divina majestate incircumscripti luminis omnis terra, et gloria ejus B in te videbitur. Domus Jacob, venite, ambulemus in lumine Domini [2] : ut veri filii lucis ambulemus de claritate in claritatem, tanquam prælucente Domini Spiritu, ut per singulos gradus virtutum regnum claritatis ulterius invadamus. Qui igitur jam per fidem sumus in lumine, ex ea et per eam in amplius et serenius lumen progrediamur; primo, justitiæ; dein, scientiæ; demumque, sapientiæ. Quod enim credimus per fidem, consequenter operandum vel promerendum est per justitiam; post, intelligendum per scientiam; ac postremo, contemplandum per sapientiam. Prima namque omnium accensa est C lucerna fidei, ad quam operemur in nocte hujus sæculi. Inde scriptum est in laudem mulieris fortis, quæ de nocte surrexit, et de nocte ac die operans manibus suis, panem otiosa non comedit, *Non exstinguetur,* inquit, *in nocte lucerna ejus* [3] : id est, non deficiet in tentatione fides ejus. Ad hanc lucernam non fiunt opera tenebrarum, sed exstinguitur cum fiunt. Qui enim male agit, odit lucem [4]. Ideoque exstinguit lucernam fidei, postponit memoriam Dei; non est timor Dei ante oculos ejus, et de tenebris quas sibi fecit, arbitrorumque absentia blanditur sibi, dicens : *Quis me videt? Tenebræ* D *circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me. Quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius* [5]. Bona vero opera, etsi aliquando propter vanitatem declinandam in abscondito fiunt; ad lucem tamen internam et æternam, id est, sub judicio fidei, et testimonio Dei fiunt, quia opera lucis sunt : lucernæ utique ardentes in manibus operantium, et exspectantium adventum sponsi, qui educet quasi lumen justitiam tuam, ad conspectum hominum et Angelorum; et sicut lux meridiana clara est, clarescere faciet opera tua, quia in Deo sunt facta, ut Deum in te, et te in Deo clarificent omnium judicia.

5. Quanta vero claritate justitia resplendeat etiam in præsenti, quanta luce lætificet conscientiam justi, familiarius et suavius conscientiæ vestræ testimonium vos docebit. Sæpe autem et fides radiat, et justitia coruscat, et adhuc tamen intellectus caligat : ut mysterium fidei quod velut involutum tenens veneratur, explicare nesciat; signatus sit ei liber Scripturæ, quasi litteras nesciat; sed nec ad discretionem boni et mali, veri et falsi sensus exercitatos habeat. Et tales quidem multi in Ecclesia, quorum fides multa, abundans justitia, scientia fere nulla. Quod tamen ad lumen justitiæ accedere oporteat lumen scientiæ, docet sermo prophetæ, qui cum præmisisset, *Seminate vobis ad justitiam :* ut ostenderet quas interim primitias colligamus de hoc semine, subjunxit, *Illuminate vobis lumen scientiæ* [6]. Sic et Apostolus ait : *Fructificantes in opere bono, et crescentes in scientia Dei* [7]. Tu quoque, David, sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, quomodo super senes intellexisti? *Quia mandata,* inquit, *quæsivi.* A mandatis prorsus intellexi, quia intellectus bonus omnibus facientibus timorem Domini. Nam et unctio docens de omnibus, sciens nimirum quo ordine quidque apud eam discendum sit, prius docet *bonitatem et disciplinam,* et postmodum *scientiam :* si tamen qui docendus est, primo omnium crediderit, id est, elementa exordii sermonum justitiæ didicerit. Ideo ille discipulus unctionis tam prudenter precem ordinabat, atque allegabat : *Bonitatem,* inquit, *et disciplinam et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi* [8]. Ac si diceret : Didici prima elementa, id est, fidem non fictam : jam quod sequitur, doce justitiam, id est, bonitatem et disciplinam, ut sic demum provehat ad sanctorum scientiam. Vocasti ad gratiam fidei, jam justifica per bonitatem amoris, et disciplinam casti timoris; ut post magnifices munere scientiæ spiritualis. *Quos autem vocavit, hos et justificavit : et quos justificavit, illos et magnificavit* [9].

[1] Isai. LX, 5. — [2] Id. II, 3. — [3] Prov. XXXI, 18. — [4] Joan. III, 20. — [5] Eccli. XXIII, 26, 27. — [6] Osee X, 12. — [7] Coloss. I, 10. — [8] Psal. CXVIII, 100, 66. — [9] Rom. VIII, 30.

6. Sciendum sane, quod cum sit hæc scientia [941] sanctorum, non tamen omnes sancti docentur [A] eam : sed illi duntaxat, in quibus nec industria gratiam, nec gratia destituit industriam; sed utrumque mutuo sibi suffragio cooperatur, ut et docibilis sit homo discipulus, et spiritus adsit doctor sedulus. Cum autem varia charismata contineat hæc scientia, Spiritus tamen moderator non in unum facile confert omnia, sed dividit singulis prout vult, alii notitiam mysteriorum, alii intellectum Scripturarum, alii interpretationem sermonum, alii discretionem spirituum; alii illam, quæ pernecessaria est, velut in gustu dignoscentiam, atque [B] dijudicationem virtutum ac vitiorum, ne fallant vitia specie virtutum. *Non nocebunt,* inquit, *et non occident in universo sancto monte meo; quia repleta est terra scientia Domini* [1].

7. Jam vero si quis post hæc et per hæc tria, fidem, justitiam, atque scientiam, proficiat ad sapientiam, id est, saporem et gustum æternorum, ut possit vacare et videre, videndoque gustare quam suavis Dominus; et quod oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascendit, ei per Spiritum reveletur : hunc omnino dixerim illuminatum magnifice et gloriose, tanquam qui gloriam Domini revelata [C] facie speculetur, et super quem gloria Domini sæpius oriatur. Huic utique dicere habet non propheta, sed Prophetarum Spiritus : *Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est* [2]. Fratres, non omnes capiunt hoc verbum, sed qui potest capere capiat. Non condemnatur qui non capit : sed qui non cupit, utique teporis arguitur. Qui autem cupit, noverit quia hoc lumen sapientiæ fervens accendit oratio, sicut et lumen scientiæ frequens lectio; si tamen cum legis, lucernam ardentem adhibueris, id est, justitiam operum, piorumque experientiam [D] sensuum. Tu autem, Domine, Pater luminum, qui lumen de te lumine unicum tuum misisti illuminare tenebras mortalium, da nobis per viam luminum pervenire ad lumen æternum, ut placeamus coram te in lumine viventium, qui vivis et regnas per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

De nova nostra nativitate et vita.

1. Secunda nobis hodie, fratres, nativitas celebratur, quæ de illa prima nativitate, tanquam de causa effectus, consequenter nata videtur. Illa siquidem, quam usque hodie celebravimus, nativitas Christi est : ista, quam hodie celebramus, nativitas nostra est. In illa namque Christus natus est, in ista Christianitas nata est. Cum enim tria sint quæ nos faciunt christianos, fides, Baptismus, et altaris participatio; hodierna dies fidem nobis initiavit, Baptisma consecravit, ac mensæ cœlestis miracula præformavit. Quomodo sane prima gentium illuminatio fidem nobis initiaverit; quomodo Christus baptizatus Baptisma nostrum consecraverit; qualiter illa conversio aquæ in vinum, mutationem rerum in convivio mensæ Dominicæ præostenderit, nequaquam jam opus est ut doceamus : sed illud arbitror operæ pretium, ut nosmetipsos commoneamus, ne fides in nobis a suis degeneret initiis; ne vacuetur in nobis gratia Baptismatis; ne cedat nobis in judicium participatio calicis Christi.

2. Et ipsa quidem fides, qualis ab illis Magis, primis videlicet auctoribus suis, nobis hodie tradita sit; qualiter maximum fidei sacramentum mysticis insinuaverint munerum figuris, satis abundeque disseruere patres nostri : ut ex ea parte nullus jam alius labor, quam in labores eorum introire nobis resederit. Sed neque magnopere postulat status, imo ruina temporis hujus, ut de mysterio fidei disputetur : sed ut magis id modis omnibus elaboretur, ut, sicut Apostolus ait, in conscientia pura, idem fidei mysterium habeatur [3]. Ecce enim hodie si de mysterio fidei interrogas, omnes fere invenies christianissimos; si conscientias discutias, paucos admodum invenies vere christianos. Totus fere mundus confitetur verbis se nosse Deum, factis autem negat [4]; adeo ut et qui speciem pietatis videntur habere, virtutem ejus sæpius inveniantur propemodum abnegare. Quid putatis autem, fratres mei, quos in hoc significare voluerim, quos scilicet dicam

[1] Isai. XI, 9. — [2] Id. LX, 1. — [3] I Tim. III, 9. — [4] Tit. I, 16.

pietatis habere speciem, sed abnegare virtutem? Si illos qui spatiosam viam sæculi ambu- A lant, intelligitis : quid illi vel de sola præferunt pietatis specie, qui nomine solo christiani, atque in vacuum assumentes nomen sanctum Christi, tota ac libera professione sectantur quæ huic inimica sunt nomini; qui omni specie conversationis et modo vitæ, se protestantur inimicos crucis Christi? Hæccine est species pietatis quam in eis videmus; habitus et incessus meretricius, sermo scurrilis, oculus impudicus, venter qui pro Deo colitur, et omnis illa vitæ contumelia, quæ publice et gloriabunde, velut in faciem pietati irrogatur? Quæ enim in occulto ab B ipsis fiunt, turpe est et dicere [1]. Fodiat parietem eorum qui ad ipsos missus est prophetare; ut adhuc majores abominationes videat, quas non erubescunt, aut verentur coram illa tremenda majestate perpetrare. Quid enim mihi, qui monachus videor, de his qui extra hoc monasterium sunt judicare? Utinam nec de his ipsis qui hic intus sunt, mihi esset judicare. Ad me ipsum namque conturbata est anima mea, dum scilicet vereor, ne hæc ipsa species pietatis, quam utcumque vobiscum gero, gravius me incipiat accusare, si pietatem ipsa me convicerit abnegasse. C

3. Omnino, fratres, verendum est mihi, an vero et vobis ipsis, vos videritis, ne ad nos præcipue spectet ille sermo, qui per Apostolum prophetatus est de temporibus novissimis; ubi cum malitiam hominum describeret tunc futurorum, qualis nunc manifeste legi potest in vita et moribus eorum, longum tandem sic conclusit malorum catalogum : *Habentes*, inquit, *speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes* [2]. Quid enim ita speciem pietatis habet, sicut hæc quam prætendimus, humilitas tonsuræ et habitus, parcimonia cibi et potus, labor fere continuus, et ordinatissimus per omnia vivendi modus? Cæ- D terum de virtute ipsa pietatis, quam hæc species exterior promittit, quam prope nihil in me meique similibus valeat inveniri, pudor mihi esset confiteri, si non omnibus essemus manifesti. Quæ est enim virtus pietatis, nisi charitas non ficta, humilitas vera, patientia longanimis, obedientia non segnis? In his virtutibus earumque similibus, quantum vobis liceat gloriari, vestro, fratres, relinquimus judicio : de me si- 942 quidem ingenue confiteor, quia nomina quidem earum scio, saporem adhuc ignoro. Merito itaque pudorem mihi pariter et timorem incutit habitus quem gero religionis, cui fere nullum suffragatur testimonium virtutis. Numquid enim tuto mihi possum usurpare monachi nomen et honorem, cujus non habeo meritum et virtutem; cum, sicut ante nos dictum est, simulata sanctitas, duplicata sit iniquitas [3]; et lupus sub ovina pelle deprehensus graviore sit sententia percellendus? Propterea vos quoque, fratres, ut tuto gloriari possitis, in hac qua corpora vestra decorata sunt, specie pietatis, ponite corda vestra in virtute ejus; ut species in corporibus, virtus in cordibus, probatos vos exhibeant tam Angelis, quam hominibus : sitque sicut scriptum est, *Omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus* [4].

4. Hæc est, fratres, christianæ fidei pietas vera, hoc est habere mysterium fidei in conscientia pura. Ut enim mysterium fidei, quod hodie nobis mystica commendaverunt Magorum munera, fideliter et digne conservaremus immaculatum in conscientia pura : hodie itidem Christus baptizatus, non sibi sed nobis, *Aspersit,* sicut Apostolus ait, *corda nostra a conscientia mala, et abluit corpora aqua munda* [5]. Quam felix, o fratres, anima illa, quæ sic lota in salutem, mox e vestigio secuta est Salvatorem, ut deinceps adhærens ei cum Apostolis, illam meruerit audire vocem : *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus* [6]! Cæterum qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius [7]? Ego postquam Baptismo lotus fui, non unum mortuum, sed tot mortuos, quot opera mortis, tetigi : et juxta Petrum apostolum, contigit mihi illud veri proverbii, *Canis reversus ad vomitum suum, et sus lota in volutabro luti* [8]. Quid igitur faciam? quibus ulterius aquis sordes tantas diluam? Audio quia sicut una fides, sic unum Baptisma est, nec secundo Baptismati locus est : quoniam quicumque baptizamur, in morte Christi baptizamur; qui sicut semel mortuus est, sic et semel baptizatus est, ut et nobis unici modum et formam Baptismatis præscriberet. Diffiderem forsitan ulterius posse mundari, nisi quia desperantem reducit in spem, inter alias

[1] Ephes. v, 12. — [2] II Tim. III, 5. — [3] Aug. in Psal. LXIII. — [4] Isai. LXI, 9. — [5] Hebr. X, 22. — [6] Joan. XIII, 10. — [7] Eccli. XXXIV, 30. — [8] II Petr. II, 4.

Scripturæ consolationes, etiam fidele consilium [943] Elisæi, etiamsi totus instar Naaman Syri lepra A sim perfusus, ac veterno incurabili possessus. *Vade*, inquit, *et lavare septies in Jordane, et mundaberis.* Si dixisset, Lavare ter, mundaberis; continuo intellexissem trinam mersionem qua inundantur baptizati, diceremque totum illud miraculum gratiam prophetare Baptismatis, ut jam tunc Jordanis de virtute dominici Baptismi cœpisset ad salutem Gentium operari. Nunc autem cum signanter dicat, *lavare septies in Jordane,* quid sibi vult septenarius iste, aut quis est Jordanis ille? Jordanis, ut aiunt, interpretatur Descensus eorum. Quorum? Illorum B utique qui humiliantur ad pœnitentiam, qui nimirum quanto profundius descendunt per gradus humilitatis, tanto se penitius mergunt, et plenius abluunt spiritualis alveo Jordanis.

5. Ad me ipsum, o Deus, conturbata est anima mea, memor peccatorum suorum; propterea memor ero tui de terra Jordanis, quomodo scilicet in descensu humiliationis mundaveris Naaman leprosum. *Descendit*, inquit, *et lavit septies in Jordane, juxta sermonem viri Dei, et mundatus est.* Descende et tu, o anima mea, de curru superbiæ in salubres aquas Jordanis, qui de fonte domus David, toto jam profluit C orbe in ablutionem peccatoris et menstruatæ. Hæc est nimirum humilitas pœnitendi, quæ de domo pariter et exemplo profluens Christi, toto jam prædicatur orbe, totiusque purgat crimina mundi. O vos, Naaman Syri : non enim unus, sed innumeri : o, inquam, divites, sed leprosi; superbi, sed ærumnosi; quare tam vehementer abhorretis lavari his medicinalibus aquis? cur vobis ita viluit noster iste Jordanis præ fluviis Damasci? Dicitis enim, si forte quærentibus aliquando consilium salutis imitanda prædicetur humilitas et paupertas Christi : *Numquid non meliores sunt fluvii Damasci omnibus aquis Israel,* D *ut laver in eis, et munder* [1]? Numquid non est melius, et ad purgationem peccatorum efficacius, quotidie benefacere de affluentia mundi, quam semel omnia relinquendo pauperem fieri? Sed enim audi, Naaman. Fluvium Damascenum absorbebit Leviathan, et non mirabitur : nam de Jordane si habeat fiduciam quod influat in os ejus [2], spes eum frustrabitur. Neque enim grande reputat quantiscumque, præter humilitatem christianam, virtutibus affluas : cum etiam pauperes Christi devorare se posse confidat, sed nihil in eis inimicus proficiat. Damascus secundum nomen suum, Civitas sanguinis est, et aquæ ejus sanguine mixtæ sunt; quia opera etiam bona carnalium et sæcularium, vix a quocumque peccato pura sunt. Et quomodo id quod infectum est sanguine, sanguinem mundabit? qua ratione lepram, id quod leprosum est, curabit? At Jordanis noster ipse quidem purum profluit, nec te calumniari poterunt superbi, si totus in eo mersus fueris, ac velut consepultus humilitati Christi.

6. Audi saltem, o Naaman, domesticos tuos, humiles amicos, fideles consiliarios. Naaman recedebat indignans adversum virum Dei, quem consuluerat : at illi, *Pater,* inquiunt, *etsi rem grandem dixisset tibi Propheta, certe facere debueras.* Fidele prorsus verbum, rationis et sapientiæ plenum : quippe suggestio est rationalium hominis sensuum, quos sibi Deus testes retinuit adversus hominem ipsum. *Pater,* inquiunt, *etsi rem grandem dixisset tibi Propheta, certe facere debueras.* Non credere namque Prophetæ, Dei est injuria : non tentare omnia pro salute, odium est sui ipsius et invidia. Quid enim grande esse potest in præcepto, ubi solus est in promisso? Quanto magis non debet videri grande vel difficile, discere ab Jesu, quia mitis est et humilis corde; cum in eo pariter inveniatur et requies animæ, et præsens medela spiritualis lepræ, pignusque salutis æternæ? Tandem vix ægreque obtinetur a superbo peccatore, ut descendat in Jordanem et lavet : si tamen septies lavat, totumque se plenius et sæpius mergat, non moratur effectus salutis fidem prophetico facere sermoni. Sed, proh dolor, quanta est hujus nostri miseria temporis! quia non solum divites, sed etiam pauperes leprosi, ita inveniuntur delicati, ut vix usque ad talos salubribus intingi patiantur aquis : aut si semel laverint, mox sibi plenissime videantur mundati.

7. At Elisæus non ita sentit, sed signanter exprimit, *Septies lavare, et mundaberis.* Sciebat nimirum humilitatem Christi, quæ nobis imitanda est, si perfecte volumus mundari, septemplicis esse virtutis. Prima virtus, quod cum dives esset, pauper factus est. Secunda, quod paupertati extremitatem adjiciens, in præsepi positus est. Tertia, quod Matri subditus.

[1] IV Reg. v, 10, 14, 12. — [2] Job xl, 18.

944 Quarta, quod servi manibus hodie inclinavit caput. Quinta, quod discipulum furem tulit et pro- A ditorem. Sexta, quod sic fuit mansuetus ante iniquum judicem. Septima, quod crucifixoribus tam clemens intercessor fuit apud Patrem. His vestigiis, licet satis a longe, gigantem sequeris, si paupertatem diligis; si inter pauperes extremitatem eligis : si monasterii subditus es disciplinæ : si minorem tibi pateris præesse : si falsos fratres æquanimiter tuleris : si mansuetudine vincas cum judicaris : si charitatem rependas illis, a quibus injuste pateris. Hæc humilitas plane sine injuria unici Baptismi rebaptizat : quia mortem Christi non iterat, sed B mortificationem et sepulturam criminum instaurat; et quod in illo Baptismo gestum est specie, hic rursus impletur veritate. Hæc siquidem humilitas cœlos aperit, spiritum adoptionis restituit : Pater agnoscit filium, quippe in innocentia et puritate pueri regenerati reformatum. Unde bene de Naaman Scriptura meminit quia *restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli* [1] : significans, ut arbitror, quia eorum, qui sic se abluunt, non solum corda recuperant innocentiam parvulorum ; sed etiam corpora secundum quemdam modum puerilem sibi vindicant puritatem mortificatione membrorum. C Sic enim de quodam sanctorum legitur, quia in membris defuncti, septennis quodammodo pueri gratia videbatur[a]. Ecce, fratres, qui primi gratiam Baptismatis tantis voluptatum sordibus amisimus, ecce verum Jordanem, descensum scilicet humilium, ubi pie rebaptizari licet, invenimus. Hoc tantum est, ut non parcamus nobis de die in diem descendere profundius, et plenius mergi, Christoque penitus consepeliri. Ipsi gratias agamus, cujus humilitas et formam Baptismi hodie dedicavit credentibus, et gratiam non disparem reservavit pœnitentibus. Ipsi gloria per omnia sæcula sæculo- D rum. Amen.

IN

FESTO PURIFICATIONIS

BEATÆ MARIÆ VIRGINIS,

SERMO I.

De cæremonia luminum hoc festo usitata.

1. *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris* [2]. *Sint lumbi nostri præcincti*, ut Purificationem Mariæ æmulemur : *sint lucernæ ardentes in manibus*, ut gaudium Simeonis, lumen in manibus portantis, etiam visibili signo in nobis repræsentemus. Simus videlicet casti corpore, et mundi corde ; et Purificationem Mariæ expressimus : simus ardentes devotione, et lucentes opere ; et cum Simeone Christum portamus in manibus. Maria tamen non tam purificata fuit, quam mysterium Purificationis commendavit ; implendo legalem, significando spiritualem. Quid enim in ea purificandum esse potuit, quæ virgo concepit, virgo peperit, virgoque permansit : imo quæ ipso conceptu plane purificata fuit, si quid forte minus ante puritatis habuisset [b] ? Quid, inquam, mundandum habuit conceptus ille, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine [3] : qui fontem, quo immundus purificetur, edidit, fontem domus David, qui hodieque patet, indefesseque scatet in ablutionem peccatoris, et menstruatæ [4] ? Suscepit tamen Mater totius puritatis, purgationis legitimæ speciem, ut simul et obedientissimæ humilitatis virtutem, et evangelicæ purificationis insinuaret veritatem. Ubi nunc ille, qui tam fallaciter quam contumaciter præsumens de sanctitate, detrectat purgatoria pœnitentium remedia subire? Esto quod sanctus sit : numquid sicut sanctarum Sanctissima, quæ Sanctum sanctorum peperit, Maria ? Utinam, fratres mei, utinam nos illam haberemus humilitatem in peccatis nostris, quam vere habuerunt

[1] IV Reg. v, 13, 10, 14. — [2] Luc. xii, 35. — [3] Job xiv, 4. — [4] Zach. xiii, 1.

[a] De S. Martino dictum apud Sulpicium. — [b] Alias, *habuit.*

sancti in virtutibus suis. Sed omittamus nunc [915] istud, ut quod cœpimus prosequamur. Ac primo A quidem de illa spirituali Purificatione, quam Maria offerens pro se et pro Filio par turturum, aut duos pullos columbarum, nobis commendavit, prosequeremur : nisi quod patres nostri, sicut vobis notissimum est, omnia ad liquidum prosecuti sunt; et quomodo turtur ad castitatem carnis, columba ad simplicitatem mentis pertineat, diligenter disseruerunt; nec illud quidem prætereuntes, quid sit sacrificium de uno turture, vel pullo columbino, quid holocaustum de altero. Hoc unum tamen adjicimus quod quanto notiora nobis sunt mysteria, tanto di- B strictius et justius eorum a nobis exiguntur opera : quia scienti bonum et non facienti, peccatum est illi [1]; et servus sciens voluntatem domini sui, et non faciens digna, plagis vapulabit multis [2].

2. Relinquentes igitur quod tractatum est sufficienter, illud potius tractemus, si placet, quid hæc pulcherrima Ecclesiæ consuetudo luminarium hodie gestandorum, aut factum repræsentet, aut faciendum demonstret. Quanquam ne id puto quidem vobis incognitum, etiamsi nunquam sit auditum. Quis enim hodie cereum ardentem gestans in manibus, non C statim illius senis recordetur, qui hodie Jesum accipiens in ulnas suas, Verbum in carne tanquam lumen in cera, ipsum esse lumen ad illuminationem Gentium perhibebat? Erat profecto et ipse lucerna ardens et lucens, testimonium perhibens de lumine, qui ad hoc ipsum in Spiritu quo plenus erat, venit in templum, ut suscipiens misericordiam tuam, Deus, in medio templi tui, prædicaret ipsam esse misericordiam, et lumen populi tui. Vere tu, senex serene, lumen portabas non modo manibus, sed et sensibus : qui sic eras illuminatus, ut cum tanto ante futuram illuminationem Gen- D tium tam clare videres, etiam nunc inter tenebras Judaicæ infidelitatis, hodierna claritas fidei nostræ tibi coruscaret. Lætare jam, senior juste, vide jam quod prævidebas : discussæ sunt mundi tenebræ, ambulant Gentes in lumine tuo; plena est omnis terra gloria luminis illius, quod occultum in sinu fovebas, imo quo sensus tuos refovebas. O fomes amoris, ipse amor suavis et dulcis ad refocillandam animam! Prorsus suavis et dulcis, etiam cum crucias et affligis : cruciatus feliciter delectans; sicut ignis salubriter refrigerans. Ignis iste, fratres, si in sinu absconditus fuerit, vestimenta non comburit : imo illum ignem exstinguit, qui in sinu celatus, non modo vestimentum adurit, sed et quod vestitum est, depascit; id est, corpus et animam pariter consumit. *Deus*, inquit, *noster ignis consumens est* [3], sed ignem consumentem : nam animam refovet, demulcet mentem, spiritum recreat, reparatque pereuntem. Hujus ignis vim Simeon non ignorabat, qui in sinu suo eum portare gaudebat, pectusque senile fotu illius calefaciebat. Quanto salubrius et suavius ignis iste senem nostrum calefecit, quam regem David Abisag Sunamitis [4]? nisi forte Abisag hic ignis idem fuit, sapientia scilicet, cujus amplexu non solum recalescunt frigidi, sed etiam reviviscunt mortui.

3. Amplectere igitur, o beate senex, sapientiam Dei, et recalescant atque recanescant quasi de novo sensus tui : astringe uberibus tuis misericordiam Dei, et erit senectus tua in misericordia uberi. *Inter ubera*, inquit, *mea commorabitur* [5]: etiam cum reddam illum Matri suæ, manebit apud me. Et cum inter materna ubera continebitur, nihilominus inter ubera mea commorabitur, et ubera quoque mea inebriabit misericordia uberi; etsi non quantum ubera Matris. Illa quippe sicut singulariter mater est summæ misericordiæ, sic excellenter habet ubera uberis misericordiæ. Gratulor et gratificor tibi, gratia plena, quæ misericordiam genuisti quam suscepi; cereum præparasti, quem accepi. Tu ceram ministrasti suscepto lumini, Virgo virginum Virgini; dum incorrupta mater incorruptibile Verbum, incorrupta carne vestisti. Eia, fratres mei, ecce ardet cereus in manibus Simeonis, accendite et vos cereos vestros de illius mutuatione luminis, lucernas dico quas Dominus jubet esse in manibus vestris [6]. Accedite ad eum, et illuminamini, ut non tam lucernas feratis quam ipsi lucernæ sitis, lucentes intus et foris, vobis et proximis. Sit ergo lucerna in corde, sit in manu, sit in ore. Lucerna in corde luceat vobis : lucerna in manu vel ore luceat proximis. Lucerna in corde, est pietas fidei : lucerna in manu, exemplum operis : lucerna in ore, sermo ædificationis. Non

[1] Jacobi IV, 17. — [2] Luc. XII, 47. — [3] Deut. IV, 24. — [4] III Reg. I, 17. — [5] Cantic. I, 12. — [6] Luc. XII, 35.

solum autem coram hominibus lucere nos necesse est per operationem, et sermonem : sed A et coram Angelis, per orationem; coram Deo, per intentionem. Lucerna nostra coram Angelis est pura devotio, cum in conspectu Angelorum psallimus sapienter, vel oramus ardenter : lucerna coram Deo, simplex intentio, ut ei soli placeamus, cui nos probavimus.

4. Et ne putemur in his quæ dicimus, sensus nostri somnia secuti fuisse; probemus nos potius in omnibus adhæsisse testimoniis Scripturæ. Quod enim fides lucerna sit, testatur Salomon loquens de muliere forti, *Non exstinguetur in nocte lucerna ejus* [1] : quod utique intelligi- B mus, Non deficiet in tentatione fides ejus. Nam et de charitate, quæ nihil aliud est quam fides operans per dilectionem, apud eumdem legimus Salomonem : *Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non poterunt exstinguere charitatem, nec flumina obruent illam* [2]. Quod opus bonum lucerna sit, lux ipsa veritatis indicat, cum ait, *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris* [3] : et, *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona* [4]. Quod sermo ædificationis lucerna sit, David dicit : *Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen* C *semitis meis* [5]. Et Petrus apostolus de sermone prophetico, *cui benefacitis*, inquit, *intendentes, tanquam lucernæ lucenti in obscuro loco* [6]. *Declaratio* quoque *sermonum* Dei *illuminat, et intellectum dat parvulis* [7] : sive cum sermones evangelici declarant umbram legis, sive cum ipsi sermones tam Evangelii quam legis declarantur expositionibus dilucidis, qui non intelligentibus parvulis videbantur obscuri; et in lumine dicimus, quod dictum erat nobis in tenebris. Ideo Philippus in figura cujuslibet ecclesiastici doctoris dictus est os lampadis, eo quod de ore ipsius ad illuminationem audientium D coruscaret ignitum eloquium Domini. Sermonem autem Dei intelligo, fratres mei, quidquid spiritus ejus dignatione sua loquitur in vobis; omnem utique sermonem qui bonus est ad ædificationem fidei, in provocationem charitatis. Si quis ergo vestrum loquitur, quasi sermones Dei [8] : ut etiam in privatis colloquiis

946 omnis sermo malus non procedat de ore vestro, sed si quis est ad ædificationem fidei, ut gratiam det audienti; ut qui audierit, dicat gratias agens tibi, Benedictus sermo oris tui, quia *lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis* [9]. De oratione autem quod et ipsa lucerna sit, maxime si divinitus sit illuminata, ex eo colligimus quod Salomon ait : *Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris* [10]. Lumen namque quod nobis orantibus vel psallentibus desuper aperitur, spiraculum vitæ est, in quod suaviter respiramus. Hujus lucernæ videtur Job recordari, cum in mœrore tentationis recolens cum suspirio lætitiam præteritæ consolationis, ait : *Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna ejus super caput meum, et ad lumen ejus ambulabam in tenebris* [11]? Cæterum quod lucerna hæc dicitur investigare omnia secreta ventris, id est mentis; non illud esse putandum est, quod Dominus comminatur se scrutaturum in lucernis [12] : cum istud gratiæ sit illuminantis, illud judicii exquirentis. Nam et aliter investigat secreta ventris potio medici, aliter gladius carnificis. Jam vero de intentione, quod et ipsa dicatur lucerna, nemo est qui ambigat, si tamen evangelicum illud intelligat : *Lucerna corporis tui est oculus tuus* [13].

5. Ut igitur tot lucernas vobis, fratres, illuminetis, accedite ad fontem luminis, et illuminamini, Jesum dico, qui lucet in manibus Simeonis : ut scilicet fidem illuminet, opus illustret, sermonem homini subministret, orationem inflammet, intentionem purget; ut sive opere, sive sermone vel oratione quæratis placere coram eo in lumine viventium, qui scrutari habet Jerusalem in lucernis suis [14], et examinare etiam lumen nostrum. His omnibus accensis, o fili lucis, jam non ambulabis in tenebris, nec timenda tibi erit sententia maledicti, *Qui maledixerit patri, vel matri, exstinguetur lucerna ejus in tenebris* [15] : id est, Deficiet consolatio hujus lucis, irruentibus undique hinc exterioribus, inde interioribus tenebris. Tibi enim cui tot interius ardent lucernæ, cum exstincta fuerit lucerna hujus vitæ, orietur lux inex-

[1] Prov. XXXI, 18. — [2] Cantic. VIII, 6, 7. — [3] Luc. XII, 35. — [4] Matth. V, 16. — [5] Psal. CXVIII, 105. — [6] II Petr. I, 19. — [7] Psal. CXVIII, 130. — [8] I Petr. IV, 11. — [9] Psal. CXVIII, 105. — [10] Prov. XX, 27. — [11] Job XXIX, 2, 3. — [12] Sophon. I, 12. — [13] Matth. VI, 22, et Luc. XI, 34. — [14] Sophon. I, 12. — [15] Prov. XX, 20.

stinguibilis vitæ, et quasi fulgor meridianus 947 consurget tibi ad vesperum : et cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer, et tenebræ tuæ erunt sicut meridies [1]. Non tamen erit tibi sol amplius ad lucendum per diem, aut splendor lunæ illuminabit te : sed Dominus erit tibi in lucem sempiternam ; quia Agnus lucerna est novæ Jerusalem, cui benedictio et claritas in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

Quanto sit affectu occurrendum Jesu advenienti.

1. Sicut ad diem nativitatis, id est, adventus Dominici, pertinuit illa gratiarum actio et vox laudis, *Benedictus qui venit in nomine Domini;* et ad diem apparitionis, id est, nostræ illuminationis, illud quod sequitur, *Deus Dominus et illuxit nobis :* sic etiam quod subsequitur, *Constituite diem solemnem in confrequentationibus usque ad cornu altaris ;* non absurde, ut arbitror, pertinere dicetur ad hunc diem, nobis utique celebrem, frequentia solemni, diem scilicet Dominicæ Præsentationis, quando a Matre solemniter ad altare præsentatus est Patri. Nam et in eo quod adjungitur, *Deus meus es tu et confitebor tibi; Deus meus es tu, et exaltabo te : confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem* [2] : quid tam convenienter accipimus quam fidem et confessionem Simeonis et Annæ, *quæ et ipsa hora superveniens confitebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus qui exspectabant consolationem Israel* [3] ? Bene ergo citharista noster monebat lætari Jerusalem et conventum facere in die tam solemni : *Constituite,* inquiens, *diem solemnem in confrequentationibus usque ad cornu altaris* [4]. Non mediocris aut parum solemnis illa frequentia fuit, cum inde venit Jesus et Maria cum turba parentum inducentium puerum, *ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo* [5] : inde occurrit Simeon et Anna cum turba exspectantium consolationem Israel, quibus testificati sunt de eo.

2. Non crediderim ego de hac solemnitate A quæ tam pium, tam lætum conventum habuit, illam fuisse prophetæ querelam lacrymabilem, *Viæ Sion lugent, quia non est qui veniat ad solemnitatem* [6] : nisi forte arguat paucos venisse de tanto populo qui erat in omni Judæa et Jerusalem. Ad comparationem siquidem tantæ multitudinis pauci venerunt, et de ipsis paucis paucissimi, ut arbitror, eum receperunt, cum præsentem viderent diu exspectatum, sicut voce Patris per Malachiam fuerat repromissum : *Ecce,* inquit, *veniet ad templum suum Dominator quem vos quæritis, et Angelus testamenti quem* B *vos vultis* [7]. O Judæi, adest, ecce Dominator quem vos quæritis; cur offerentem se vobis non recipitis? Quæritis et non quæritis. Sed si quæritis, quærite : convertimini et venite [8]. Quæritis qui redimat de manu hominum, non quæritis qui redimat de manu dæmonum. Quæritis qui eruat de servitute Romanorum, non quæritis qui eruat de captivitate vitiorum. Si vere utique liberatorem quæritis, quærite liberatorem animarum vestrarum, qui salvum faciat populum suum a peccatis eorum. Si quæritis sublimem, quærite prius humilem, quoniam ut ait Daniel : *Humillimum hominem constituet* C *Deus super omne regnum* [9]. Si quæritis dominatorem potentiæ, quærite prius doctorem justitiæ, quia justitia firmabitur thronus ejus [10], et justitia et judicium præparatio sedis ejus [11]. Quia enim perfecte non quæritis, ideo nec præsentem invenitis, sicut de vobis ipse prædixit : Quærent me mali, et non invenient me, quia oderunt me [12]. Quærent absentem, nec invenient etiam præsentem, quia oderunt lucem mala eorum opera arguentem, cum sapientia non nisi per dilectionem possit quæri, nedum inveniri. Simeon namque, quia pio et fideli quærebat desiderio, quæsitum invenit, et inventum D agnovit sine alterius indicio, sine humano scilicet testimonio. Nam Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas [13] : virtus utique quæ de ipso procedit, unctio docens de omnibus, quæ de illo singulariter secundum nomen suum uncto, multipliciter profluit.

3. Quid autem putamus, fratres mei, unctus iste, qui ungit etiam quos non tangit, quomodo candidum et sanctum pectus senis nostri

[1] Job xi, 17, 18, et Isai. LVIII, 10. — [2] Psal. CXVII, 26-28. — [3] Luc. II, 38. — [4] Psal. CXVII, 27. — [5] Luc. II, 27. — [6] Thren. I, 4. — [7] Malach. III, 1. — [8] Isai. XXI, 12. — [9] Dan. IV, 14. — [10] Prov. XXV, 5. — [11] Psal. LXXXVIII, 15. — [12] Joan. VII, 34-36. — [13] I Joan. V, 6.

perunxerit, cum suscipiens eum in ulnas suas, astringeret eum uberibus suis, et gestiret includere, si posset, in intimis cordis sui? Quid, inquam, putamus ille suavis et mitis, qualem insinuabat se ipsum castissimo sinui pii senis, qualis illabebatur medullis, quam delectabilem et salubrem, imo quam omnino ineffabilem se implicabat ossibus, inspirabat sensibus? Prorsus liquescebat unctus in unctionem, quasi ad ignem resolutus ad amplectentis amorem; ut nimirum doceret unctio quod dicit lectio, sed non discit nisi dilectio. Quomodo enim legis? *Unguentum*, inquit, *exinanitum nomen tuum* [1]. Hoc siquidem unguentum exinanitur, cum a quadam duritia sui resolvitur, non ut pereffluat substantia illius, sed ut fluant aromata illius, ut quasi nihil habens solidi sentiri possit, teneri non possit. Aut certe magis anima Senis liquescebat in amplexu hujus uncti, vel unguenti, ut diceret : *Anima mea liquefacta est*, ut dilectus meus infusus est mihi. Infusio itaque unctionis, testimonium est uncti. Hæc Seni testabatur de puero, Simeoni de Christo, tanquam spiritus veritatis et charitatis : veritate docens, charitate ungens, et accendens, et omnia interiora gelidi Senis ponens, quasi cum unguenta bulliunt. Motus bullientium unguentorum, æstus desideriorum : sonus eorum, jubilus affectuum pariter dicentium (si tamen aliquid exprimere valentium), *Deus meus es tu, et confitebor tibi; Deus meus es tu, et exaltabo te* [2]. *Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuæ Israel* [3], annuntians te. Confitebor, inquam, tibi, quoniam exaudisti me, quotidie cum lacrymis dicentem, *Quando consolaberis me* [4]? Exaudisti me et nunc demum Simeonem, id est, exauditum fecisti me; quia factus es mihi in salutem [5]. Jesus mihi factus ex semine David secundum carnem, qui David et omnia fecisti secundum deitatem. Omnibus quidem generaliter factus es in Salvatorem; sed mihi specialiter factus es in salutem, pectus morbidum perungens, vitalemque resuscitans calorem, animam refocillans, et oculos illuminans. Defecerat enim anima mea in salutare tuum, o Domine, Pater Domini mei Jesu Christi, *defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes, Quando consolaberis me* [6]? Factus eram sicut uter in pruina, frigidus corpore, aridus corde,

[948] spiritu marcidus, et totus desiderio languidus.
A Sed quia in verbum tuæ promissionis supersperavi, non visurum scilicet me mortem, nisi viderem Christum tuum, quod speravi jam video, quod desideravi teneo, quod concupivi complector. Video Deum Salvatorem meum in carne mea, et salva facta est anima mea. Viderunt oculi mei salutare Dei, et illuminati sunt interiores oculi mei, qui languebant præ inopia. Omnino ad tactum hujus pueri, hujus hominis novi, renovata est ut aquilæ juventus mea, sicut paulo ante mihi loquens pollicebar. Introibo ad altare Dei, ubi Maria Jesum offert
B Patri, ad Deum qui lætificat senectutem meam, imo renovabit juventutem meam [7].

4. Nec minore fortassis gaudio exsultabat cor Annæ in Domino; quæ, ut arbitror, tanto majoris fuit meriti, quanto altioris propositi et sanctioris desiderii, quam illa Anna mater Samuelis : cum illa cogitaret quæ mundi sunt, quomodo placeret viro; hæc quomodo Deo : illa de thoro viri quæreret sobolem; hæc de sinu Patris peteret Salvatorem. Hæc igitur quodam præsagio gratiæ excellentis, quæ in vita ejus effloruit, qua etiam gratiam Redemptoris agnoscere et prædicare meruit, gratiæ nomen
C accepit; exemplar veræ viduitatis, speculum sanctitatis, et vivum in emortuo corpore simulacrum totius virtutis. Hæc finem Legis et initium Evangelii sentiens propinquare, ritus judaicos christiana jam cœperat pietate mutare : jejuniis potius et orationibus serviens nocte ac die, quam cibis et potibus et variis baptismatibus; justitiis carnis, non animæ. Inde erat quod benedictione filiorum, quæ in Lege magni habebatur, contempta; nomen melius a filiis et filiabus elegerat, et jam per annos octoginta quatuor, lignum esse aridum, lignoque insidere arido, tanquam turtur amissa semel
D conjuge, gaudebat.

5. Ecce habes par turturum, senem justum, et viduam anum : utrumque castum, utrumque desiderio Redemptoris gemebundum; qui utique semetipsos hostiam vivam, sanctam, Deo placentem, Domino et pro Domino obtulerunt. Par turturum sane dico, non conjugum, sed conjunctorum, non copula matrimonii, sed sacratioris mysterii : pares nimirum fide, æquales castitate, similes devotione, consortes præ-

[1] Cantic. I, 2. — [2] Isai. XXV, 1. — [3] Luc. II, 32. — [4] Psal. CXVIII, 82. — [5] Psal. CXVII, 28. — [6] Psal. CXVIII, 82. — [7] Psal. XLII, 4.

dicatione gratiæ, ambos provectæ ætatis, ambos perfectæ sanctitatis, qui etiam ante Evange- A lium, evangelicæ puritatis ac pietatis in utroque sexu primitias dedicaverunt. Hi duo vario decore virtutum adornaverunt thalamum tuum, Sion, ad suscipiendum Christum Regem; non parietes templi tui, sed penetralia cordis sui, secreta cubiculi, ubi adorare Patrem in spiritu et veritate jubemur [1]; ubi et suscipitur, qui in manufactis se nequaquam habitare testatur [2]. In istis itaque suscepit Christum fidelis Sion, in istis gaudens et lætabunda occurrit Deo suo. Alias vix habet ubi reclinet caput suum, et secundum Isaiam, *Aporiatus est, et non est qui* B *occurrat* [3]. Sufficit tamen istorum occursus ad omnem solemnitatem et lætitiam, eo quod consummatio abbreviata inundet justitiam, et consummata atque abundans justitia paucorum facile compenset infidelitatem multorum.

6. Mihi omnino celebris est iste conventus, mihi solemnis ista processio, omnique festiva gaudio, ubi hinc advenit puer et puerpera, Jesus et Maria: inde occurrit senex et vidua, Simeon et Anna: hinc Dominus et Domina, inde servus et ancilla: hinc Mediator et Mediatrix, inde tam fideles tamque devoti ipsorum testes et ministri. In hoc denique conventu miseri- C cordia et veritas obviaverunt sibi: misericordia scilicet redemptionis in Jesu, veritas confessionis in senibus. In hoc occursu, justitia et pax osculatæ sunt; dum justitia piorum senum, et pax reconciliantis mundum invicem in osculo affectuum et gaudio Spiritus consociatæ sunt. Recte ergo quod hac nocte cantavimus, ad lætitiam hujus diei pertinere credimus, salvo duntaxat alio profundiore intellectu: *Lætare, Jerusalem; et diem festum agite, omnes qui diligitis eam* [4]. Ac si diceretur: Lætata est Nazareth de annuntiatione, Bethlehem de nativitate: lætare et tu, Jerusalem, de purificatione, quo- D niam qui in Nazareth conceptus, et in Bethlehem natus est, in Jerusalem est susceptus et prædicatus. *Et diem*, inquit, *festum agite*, sive conventum facite, *omnes qui diligitis eam*, scilicet Jerusalem: id est, Festiva devotione convenite in templum, ad suscipiendum Redemptorem, omnes qui exspectatis redemptionem Israel.

7. Jam vero, fratres, si moraliter, sicut mos vester est, ædificari vestra quærit Sanctitas, quatuor illas illustres in hac processione consi- 919 deret personas; quarum vita, non solum ecclesias illustrat, sed et cœlos adornat: Jesum loquor et Mariam, Simeonem et Annam. Et, ut ab inferioribus ad superiora progrediatur sermo, in Anna, quæ jejuniis et obsecrationibus serviebat nocte ac die, jejunium nobis commendatur et oratio: in Simeone, qui tanto Jesum amplectitur gaudio, pietas et devotio: in Maria, quæ cum nihil deberet legi, in hac scilicet parte purificationis legem nihilominus implevit, humilitas et obedientia: in Domino autem Jesu, qui factus ex muliere, factus est etiam sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, charitas et misericordia. Nam castitatis sanctimonia, cujus laus, ut comperi, vestram semper puritatem delectat, in omnibus effulsit communiter, licet satis dissimiliter: cum in senibus fuerit labore continentiæ; in puella, munere gratiæ; in puero, jure et proprietate naturæ, non pueritiæ recens natæ, sed puritatis innatæ. In ipso non solum hujus virtutis, sed etiam omnium origo et perfectio; ab ipso singularum distributio; per ipsum earum conservatio; apud ipsum remuneratio. Apud ipsum igitur ambiamus tam virginis Mariæ, quam Simeonis et Annæ meritis suffragantibus, ut quod minus habemus virtutis largiatur, quod largitus fuerit tueatur: ut depositum ipsius, per tutelam ipsius integrum ei reconsignantes, remunerationem consequamur ipsius, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

Quomodo Simeon imitandus.

1. Senex puerum portabat: senex plenus dierum, puerum antiquum dierum. Longitudine dierum adimpleverat Deus senem istum, ut ostenderet ei salutare suum in vultu nostro; sed adhuc aliorum longitudine dierum adimpleturus erat, ut ostenderet ei salutare suum in vultu suo. Plenus ergo dierum temporalium portabat antiquum dierum antiquorum, atque spei æternæ pignus fidelissimum tenebat in sinu repositum: quod videlicet dies suos super dies

[1] Joan. IV, 23. [2] Act. VII, 48. — [3] Isai. LXIX, 16. [4] Id. LXVI, 10.

regis adjiceret puer ille, juventutemque ejus 950 renovaret ut aquilæ. Quanquam senem quoque A istum, sicut Abraham, cum dicitur plenus dierum, libentius accipiam plenum virtutum quam temporum : cum tempora statum nullum habeant, suoque accessu decedentia, hominem potius exhauriant quam adimpleant. Sed neque magnum est, imo magis malum est, multis vixisse diebus, si non senueris virtutibus : cum puer centum annorum moriturus sit, et peccator centum annorum maledicendus [1]. Ideo, *Si annis multis vixerit homo*, ut ait Salomon, *et in omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis et dierum multorum, qui cum* B *venerint, vanitatis arguentur præterita* [2]. Cæterum e contrario, *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt enim sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata* [3]. Si hac utique senectute Simeon non consenuisset, nunquam coronam senum, sapientiam Dei Christum portare meruisset. Sic namque scriptum est : *Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperitur* [4]. Et quæ est illa senectus, *quæ in viis justitiæ reperitur,* quæ reperienti in coronam aptatur, nisi sapientia Dei Christus? ipse namque merito justorum operum tribuit canos sensus sapien- C tiæ, quam postmodum formabit justis in coronam gloriæ. Sanctus itaque senex Simeon, ut sanctius senesceret adhuc, senectutem sapientium, sive sapientiam senum factam puerum, in viis justitiæ, cum scilicet in spiritu venit in templum, reperit, et comperit in veritate : quia senectus erat in lactente, sapientia in infante, virtus in infirmitate, Verbum in carne. O infantia, o senectus! quam bene vobis pariter convenit in hujus pueri sensibus et moribus; quo utique nihil innocentius, sed nihil sapientius : nihil jucundius, sed nihil maturius : nihil mitius, sed nihil justius! D

2. Vobis, o filii hominum, vobis jam tunc ipso suo silentio loquebatur Dei Sermo, ut videlicet malitia sitis parvuli, sensibus autem perfecti. Alii siquidem ex vobis columba seducta non habens cor, simplicitatem non salientes prudentia, relinquuntur fatui : alii sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nesciunt; et prudentiam non dulcorantes bonitate, efficiuntur acerbi. Prorsus congruum et gratum utrisque temperamentum atque condimentum puer iste antiquus dierum, in pueritia præferens ingenitam sibi innocentiam, et de antiquitate dierum referens primogenitam omnium sapientiam. Si quis se imperfectum sensibus, aut inconditum intelligit moribus, veniat in templum cum Simeone, et puerum quem mater affert Maria, accipiat in manibus; id est Verbum Dei, quod mater offert Ecclesia, complectatur affectibus. Ipsum utique repositum in sinu sensus ædificabit, mores dulcorabit, totum statum mentis et ordinem vitæ grata et salubri suavitate temperabit. Non solum autem mater Ecclesia in audiendo, sed multo magis mater gratia in orando, puerum tibi dabit amplectendum, si modo frequens et devotus orator venias in templum, ut dicas quotidie Deo : *Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo* [5]. Quem enim Ecclesia prædicans offert auribus, gratia illuminans infert cordibus, eo utique præsentiorem et suaviorem, quo nudam veritatem puris tradidit sensibus. Veritatem quippe, quæ est Christus, Maria vestitam carne, Ecclesia vestitam sermone, gratia nudam tradit amplectendam Spiritus infusione : quanquam hoc ipsum diverso modo fiat, pro captu scilicet suscipientis animæ, sive pro arbitratu dispensantis misericordiæ. Licet enim ipsam summæ veritatis faciem non facile videamus, magnusque habeatur, cui vel per speculum et in ænigmate eam intueri datur : quiddam tamen ipsius, cum Spiritus nobis illabitur, veluti nudum sentimus, sensusque noster in amorem ipsius veluti ad nudum confricatur. Tunc prorsus ex sententia dicere possumus, et cantare lætabundi : *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam, in medio templi tui* [6]. Beatus qui ut dignius et crebrius eam suscipiat, congruum ei locum in cordis penetralibus parat. Beata Sion illa, quæ thalamum suum diligenter ac decenter adornat, ut cum digno ac placito Christum regem honore suscipiat.

3. O sancta Sion, anima speculans æterna, considera quæ sit illa majestas suscipienda; cogita qua cura ac diligentia te illi præparare locum oporteat. Si quis dixerit, Et ad hæc quis idoneus? quis esse potest magnificentiæ et gloriæ tanti Regis congruus ornatus? Frustra, inquit David, paupertatem quispiam causetur;

[1] Isai. LXV, 20. — [2] Eccle. XI, 8. — [3] Sap. IV, 8, 9. — [4] Prov. XVI, 31. — [5] Psal. V, 8. — [6] Psal. XLVII, 10.

In pace factus est locus ejus[1]; et, *Justitia et judicium præparatio sedis ejus*[2]. Simeon utique quia hujusmodi palliis thalamum adornavit, ideo Christum cum multa suscipere gratia dignus fuit. Vis videre quia in pace invenerat locum Domino, quia sedem præparaverat ei in justitia et judicio? *Homo*, inquit, *erat in Jerusalem, cui nomen Simeon; et homo iste justus et timoratus*[3]. In pace erat domus Simeonis, qui habitabat in Jerusalem, id est, in visione et amore pacis; de qua scilicet Jerusalem audierat David promittentem : *Non commovebitur in æternum qui habitat in Jerusalem*[4]. Et ut noveris quia pacis habitator et amator erat, pacemque imperturbabilem illius stabilis et æternæ Jerusalem præ omnibus requirebat; cum pacem Dei et hominum Jesum, qui pacem super pacem dare veniebat, sinu recepit, hæc prima vox de pectore senis jamdudum pacem meditantis erupit : *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace*[5]. Postquam viderunt oculi mei salutare tuum, qui est pax nostra faciens utraque unum, non solum Judæum et Gentilem, sed etiam Deum et hominem; et in homine spiritum et carnem : jam hoc solum superest desideriis servi tui, ut *in pace in id ipsum dormiam et requiescam*[6]; et pax Dei quæ exsuperat omnem sensum, me totum in illius summæ et simplicis unitatis absorbeat consensum. Venit pax quam sustinui : requiescat in pace qui pacem quæsivit, et quæ pacis sunt sectari semper studuit. Sic quippe Isaias ait : *Veniat pax, requiescat in cubili suo, quia ambulavit in directione sua*[7]. In pace utique Simeon straverat cubile suum, qui omnibus aliis curis ejectis solum in corde meditabatur Jesum, ubi et reclinavit susceptum. In directione quoque sua ambulaverat, qui justus et timoratus erat, et exspectans consolationem Israel, adventanti quotidie desideriis occurrebat.

4. In eo igitur quod justus dicitur et timoratus, justitiam et judicium intellige, quo sedes Dei præparatur. Et justitia quidem suo nomine demonstratur : judicium vero timoris nomine, vel timor nomine judicii ideo recte accipi posse putatur, quia scilicet timor non solum nascitur de futuri consideratione judicii, sed etiam operatur nunc in nobis quamdam illius formam et exsecutionem judicii. Qui enim prohibemur judicare ante tempus de proximis[8], jubemur de nobis; ut dum nosmetipsos dijudicamus, a Domino non judicemur[9]. Porro timor iste sanctior est, cum justitiam sequitur, quam cum præcedit : quia qui præcedens ad justitiam initiat, sequens eamdem consummat et conservat; dum scilicet de justitia præsumere non sinit, sed omnia opera sua hominem vereri facit, ut post judicium sui adhuc de subtiliore judicio suspectus sit, dicatque sibi, *Qui judicat me Dominus est*[10], qui cum acceperit tempus, etiam justitias judicabit. Qui sine timore isto est, non poterit justificari[11], ut Scriptura testatur; quia quantumcumque se justis exercitet operibus, alieni comedunt robur ejus, dum suam volens justitiam constituere, justitiæ Dei non est subjectus.

5. Vigilanter itaque Evangelium perfectam commendans Simeonis justitiam, non ait, Timoratus et justus, ne timorem, qui est initium justitiæ, intelligeremus : sed ait, *justus et timoratus*, ut timorem, qui justitiæ per omnes gradus comes individuus ipsam promovet et tuetur, ipsius exemplo disceremus. Nam neque illud putaverim otiosum, quod non timentem dixit, sed timoratum : non novum, non horarium, aut perfunctorium volens intelligi timorem illum; sed qui utique versus esset in habitum, qui altius hominis imbibisset affectum, possideret sensum, modestia et gravitate sermonem ornaret et vultum, circumspectione moderaretur actum, totum denique interioris et exterioris hominis componeret statum. Neque enim vanis animum consolationibus resolvebat, qui consolationem Israel exspectabat. Quod et ipsum ad suæ cumulum adjecerat justitiæ, ut sollicitus non pro sua tantum, sed etiam pro populi consolatione, longa suspensus maneret exspectatione.

6. Denique, ut manifestius audias quam pretioso ac vero nitore virtutum, non fuco colorum adornaverat thalamum suum illa Sion, id est Simeon, *Spiritus sanctus*, inquit, *erat in eo*. Quid huic ornatui Sion illa terrena comparare poterat, in omni illa multifaria thalami, id est templi sui, ambitione et gloria? Si faciem templi coronis ornasset aureis, quid aurum nisi lutum etiam sine comparatione virtutis? Puto

[1] Psal. LXXV, 3. — [2] Psal. LXXXVIII, 15. — [3] Luc. II, 25. — [4] Psal. CXXIV, 1, 2. — [5] Luc. II, 29. — [6] Psal. IV, 9. — [7] Isai. LVII, 2. — [8] I Cor. IV, 5. — [9] Id. XI, 31, 32. — [10] Id. IV, 4. — [11] Eccli. I, 28.

quia nec Salomon in omni gloria sua ornatus 952 est sicut Simeon : cum ille sapientiam qua florebat, in senectute perdiderit, iste susceperit. Te tamen, o infidelis Sion, thalamus tuus arguit, quod cum satis tibi prædictum esset, *Ecce veniet ad templum suum Dominator quem vos quæritis* [1]; adorna thalamum tuum, Sion, *induere vestimentis gloriæ tuæ, civitas Sancti* [2] : tu tamen nihil prorsus ad quotidianum cultum templi in adventu ipsius addidisti, non vela, non coronas, non lucernas plures, aut victimas, non alios psalmos, aut cantica; omnino inhonoratum, insalutatum remittis, qui te salvare venerat. Ideo utique tuus iste thalamus, domus gloriæ tuæ deserta tibi relinquetur; imo non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Tibi enim, Domine, templum augustius, amplius et perfectius, scilicet Ecclesiam magnam a solis ortu usque ad occasum fides ædificabit gentium, et secundum nomen tuum, Deus, ita et laus tua in fines terræ; unde etiam hodie laudes audivimus, gloriam justi, voces scilicet laudantium et dicentium, *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui* [3], id est, in communione sancti populi tui. O fratres, suscepistis misericordiam Dei et vos, imo abundantius vos : videte ne in vacuum susceperitis, ne gratiam ingratitudine vacuetis. Gaudeat ergo vestra devotio : quem Simeon hodie portavit in sinu suo, vos omni die glorificate et portate in corpore vestro Jesum Christum Dominum nostrum, cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

De quatuor purificationis nostræ generibus.

1. *Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ* [4]. Scriptura redemptionis nostræ narrans mysteria, sic refert quæ pro nobis historialiter sunt gesta, ut significet quæ moraliter a nobis sunt gerenda. Cum enim hodie beatæ Purificatio Mariæ recensetur, manifeste de nostra ipsorum purificatione admonemur. Quem vero tanti non moveat auctoritas exempli, cum videamus A scilicet, quia illa sanctarum sanctissima, quæ nihil purgandum habuit, purgationis tamen legalis implere mandatum non renuit? O mater immaculata, mater intacta, nonne tuæ tibi conscia es puritatis; quia scilicet integritatem tuam nec conceptus, nec partus violavit, sed sacravit? Quare ergo, tanquam muliebre aliquid in concipiendo vel pariendo sis passa, sic mundationis quæ muliebri provisa est infirmitati, quæris remedia? *Sic*, inquit, *decet nos implere omnem justitiam* [5], ut quæ summæ mater electa sum justitiæ, speculum quoque B sim totius et exemplar justitiæ. Novi ego superbiam filiorum Evæ, quæ promptior est ad excusandum, quam ad expurgandum commissa. Necessarium arbitror, ut vitiis originis antiquæ statim in initiis omnia novæ generationis occurrant exempla. Mater prævaricationis peccavit et excusavit procaciter : mater redemptionis non peccet, et satisfaciat humiliter; ut filii hominum qui de matre vetustatis traducunt necessitatem peccandi, de matre saltem novitatis trahant humilitatem purgandi.

2. O filii hominum, tempus purgationis advenit, quando Mater summæ puritatis, de cu- C jus purgatione dies festus est nobis, pariter et fontem edidit, et exemplum dedit nobis quod debeamus purgari. Satius est, o fratres, et suavius fonte purgari quam igne. Prorsus qui fonte non fuerint modo purgati, igne habent purgari, si tamen purgari meruerint : quando scilicet Judex ipse, *quasi ignis conflans, sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi* [6]. Nunc Christus aqua diluens; tunc ignis consumens. Modo fons patens in ablutionem peccatoris et menstruatæ; tunc flamma sæviens et ignis vorans usque ad medullas animæ. De ardore siquidem irati fontis ille purgatorius ignis ex- D ardescet in conspectu ejus, et inflammabit in circuitu inimicos ejus. *Ascendit*, inquit, *fumus in ira ejus, et ignis a facie ejus exarsit* [7]. Inde cadent super eos carbones pœnaliter purgatorii, quibus modo non adhibentur carbones salubriter desolatorii : qualem illum fuisse reor carbonem sublatum de altari, qui prophetæ labia purgavit [8]. An vero et illi carbones hujusmodi queant intelligi, de quibus cuidam dicitur, *Ecce dati sunt tibi carbones, et sedebis super*

[1] Malach. III, 1. — [2] Isai. LII, 1. — [3] Psal. XLVII, 11, 10. — [4] Luc. II, 21. — [5] Matth. III, 15. — [6] Malach. III, 4, 5. — [7] Psal. XVII, 19. — [8] Isai. VI, 5-7.

eos; hi erunt tibi in adjutorium : vobis relin- 932 quo dijudicandum. Illud autem non dubius asA sero, quia ignis ille, quem Dominus Jesus misit in terram [1], si vehementer (sicut est voluntas mittentis) in nobis arserit, ignis ille purgatorius qui in judicio purgabit filios Levi, non ligna, non fenum, non stipulam consumenda reperiet in nobis. Uterque quidem ignis purgatorius, sed satis differenti modo. Iste siquidem purificat ungendo, ille urendo. Hic refrigerium roris, ibi spiritus judicii et spiritus ardoris, quo abluet Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem lavabit de medio ejus.

3. Est quidem et in hoc ipso multa Domini B clementia erga filias Sion : sed longe clementius et mitius purificata est illa, quam beatam prædicant filiæ Sion, cui scilicet dictum est, *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Hæc nempe supernæ virtutis obumbratio, vera fuit purificatio Mariæ; non ista, quæ quadam mystica dispensatione tantum specie tenus hodie celebrata est. Hæc plane fuit tota ac vera sanctificatio Matris et Filii, sicut et angelus exposuit ei. *Ideo,* inquit, *et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei* [2]. Antea namque purificanda erat natura mortalis, ut Deum conciperet, non post- C eaquam concepisset : cum concepisse Sanctum sanctorum summa sanctificatio sit, et ea quæ Mater ipsius sanctitatis effecta sit, nihil sanctius esse possit. Cum ergo filiæ Sion quæ mollius et dissolutius vivunt, et ardorem forsitan experiuntur carnis, merito purificandæ sint spiritu judicii et spiritu ardoris; Virgo perpetua ac singularis, quæ sola Spiritus obumbratione Deum concepit, solo purificata est spiritu gratiæ et refrigerio roris. Omnium sane purgationum, quibus conditio reparatur mortalis, hæc beatæ purificatio Virginis mitissima atque felicissima fuit : nam illa filiarum Sion quæ pur- D gatorio fiet igne judicii, sicut novissima, sic et severissima omnium erit. Nec ista itaque potest esse nobis nisi admirationi, nec illa nisi formidini : quippe qui nec ad istam possimus aspirare, et in illam, si sapimus, semper formidamus incidere. Omnino si sapimus, semper clamabimus, plus emendatione morum, quam strepitu verborum : *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me* [3].

4. Necessarie igitur nobis et misericorditer inter utrumque genus purgationis, illud summum ad quod non attingimus, et illud ultimum quod metuimus, alia purgationum genera pietas providit divina, sicut tempus et locum pœnitentiæ, sic plurima salutis indulgens remedia. Quæ licet multa ac varia sint, sub quatuor tamen generibus videntur omnia fere posse comprehendi; ne scilicet indigesta multitudine rerum memoriam confundamus auditoris. Hæc igitur quatuor esse arbitror quibus opportune et commode his diebus purgationis nostræ purgari possumus : scilicet contritionem cordis, afflictionem corporis, opera pietatis et fidei, patientiam tribulationis. Ad hunc siquidem modum quatuor invenies, quibus mundum generaliter purificat Christus, purgationem peccatorum faciens : aquam scilicet et sanguinem, spiritum et ignem. *Hic est,* inquit Joannes, *qui venit per aquam et sanguinem. Hic est qui baptizat in Spiritu sancto et igni* [4]. Aqua baptizavit, pedesque discipulorum lavit, dedicans baptismum quoque lacrymarum, quæ de contritione profluunt cordis. Sanguinem fudit; ut et nos mortificatione corporis participantes ejus passioni, lavemus stolas nostras in sanguine Agni. Spiritum dedit; ut charitas Dei ac proximi diffusa in cordibus nostris per Spiritum, multitudinem in nobis operiat peccatorum. Quæ si minus perfecta est, ut tot et tanta non sufficiat operire, admovet ignem conflator ille, qui purgat filios Levi; et quidquid residuum est rubiginis, ignis excoquit, seu præsentis, seu futuræ tribulationis, ut tandem decantare possint : *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* [5]. Sic nempe et mundus iste prius baptizatus aqua diluvii, postea purgatus igne judicii, in novum transibit statum incorruptionis.

5. Denique, ut teneris atque delicatis geramus aliquatenus morem, si lacrymas non habent, si labores horrent, si nesciunt ferre tribulationem; numquid et illud excusabunt, quod Salomon commendat : *Per misericordiam,* inquiens, *et fidem purgantur peccata* [6]? Quid misericordia suavius? quid fide jucundius? Hæc oleum est membris, illa lumen oculis. Hæc ungit affectus, illa sensus illuminat, dirigitque gressus : ut ad lumen ejus ambules in tenebris, ut invi-

[1] Luc. XII, 49. — [2] Id. I, 35. — [3] Psal. VI, 2. — [4] I Joan. V, 6, 8. — [5] Psal. LXV, 12. — [6] Prov. XV, 27, et XVI, 6.

sibilia contempleris, et futuram tuam beatitudinem jam animo præsumptam mediteris. Bene A autem dicitur, *per misericordiam et fidem* purgari peccata : quia misericordia de proprio impendens, redimit debita; fides autem etiam gratis sine operibus indulgentiam impetrat. De misericordia nempe dicit propheta, *Iniquitates tuas redime misericordiis pauperum* [1] : et Dominus Prophetarum, *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis* [2]. De fide autem ait Apostolus, *Fide mundans corda eorum* [3] : et Dominus Apostolorum, *Vade,* inquit, *fides tua te salvum fecit* [4]. Quanquam in hac Salomonis sententia, possit intelligi non fides qua credimus, sed qua B credibiles nos exhibemus, dum fidem Deo et hominibus servamus; ut quod hic dicitur, *Per misericordiam et fidem purgantur peccata* [5], et paulo post, *Misericordia et veritate redimitur iniquitas* [6], eadem sit in diversitate verborum repetita sententia. Recte igitur misericordia et veritas seu fides sociata sunt : cum in omnibus viis nostris nisi misericordia et veritas obvient sibi, plus augeri quam purgari peccata sit verendum. Ut enim de aliis actionibus interim taceam, et de misericordiis pauperum loquar, quas abundantius nunc fieri temporis hujus postulat necessitas : quid in ipsis etiam, quibus C peccata purganda sunt, peccati committitur, si misericordia fide, vel fides misericordia destituatur?

6. Audiant ergo quibus dispensatio credita est; audiant quibus credita non est : isti scilicet, ne sic velint esse fideles, ut misericordiam deserant; illi, ne sic velint esse misericordes, ut fidem lædant. Sunt enim aliqui qui plus volunt esse fideles quam oportet; et sunt aliqui qui plus volunt esse misericordes quam eis liceat. Qui ergo contra fidem indebitam usurpant misericordiam, audiant Salomonem dicentem : *Multi homines misericordes vocantur; fidelem autem* D *virum quis inveniet* [7]? Qui autem velut propter fidem negligunt debitam misericordiam, audiant plus quam Salomonem dicentem : *Quod superest date eleemosynam* [8]; ut saltem abundantia vestra aliorum suppleat inopiam. Multum prorsus pepercit infirmæ et pusillæ nostræ fidei, qui bona communia non ex æquo fratribus partiri, sed ex eo quod superest propriæ necessitati, jussit eleemosynam eis impertiri. Ut enim taceamus 934 de jure naturæ, quæ quidquid parens omnium terra generat, omnibus commune terrigenis adjudicat : illis saltem quibus indifferens est germanitas adoptionis, et communis sors hæreditatis, quomodo communis non erit usus panis, quem Pater administrat cœlestis? Esto tamen, sit istud jus ordinatæ charitatis, quod moderatio Evangelii suas cuique necessitates primum excepit : quis ille est qui recte metiatur necessitates proprias; qui inter necessarium et superfluum æquo judicio discernat? Attendamus nobis, fratres, ne de mortibus pauperum fratrum nostrorum incipiamus judicari, si superflue retinemus aut insumimus nobis unde vita eorum valeat sustentari. Et quoniam hodierna purificatio purissimæ ac pauperrimæ Virginis de nostra nos purificatione loqui commonuit, in hoc maxime nostram constare puritatem noverimus, si quidquid superfluum est nobis amputemus : ut non solum sanctitate castitatis, sed etiam simplicitate paupertatis aliquatenus æmulemur pauperem Matrem pauperis Christi, cui regnum et imperium, et nunc et per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De sequenti sermone dubitat Horstius an sit Guerrici : tum quod desideretur in manuscripto Coloniensi, qui ipsius sermones continet; tum quod Guerrici stilus pressior et nervosior videatur. Porro licet hactenus Bernardi operibus insertus sit, minus tanto dignus est auctore.

SERMO V.

De mundanda et adornanda Christo anima.

1. « Adorna thalamum tuum, Sion, et suscipe regem Christum, quem virgo concepit, » virgo peperit, virgo post partum quem genuit » adoravit [9]. » Ad nos, fratres, ad nos loquitur Spiritus sanctus, qui sumus Sion, qui sumus speculantes, qui die ac nocte levamus oculos

1 Dan. iv, 24. — 2 Luc. xi, 41. — 3 Act. xv, 9. — 4 Marc. x, 52. — 5 Prov. xv, 27. — 6 Id. xvi, 6. — 7 Id. xx, 6. — 8 Luc. xi, 41. — 9 Ex Officio hujus diei.

nostros ad Dominum Deum nostrum, donec [953] misereatur nostri. Adornemus igitur thalamum A nostrum, et suscipiamus regem Christum. Ecce, fratres, Christus in propria veniens, et a suis repulsus, non habet ubi caput reclinet. Præ foribus nostris inter materna brachia vagiens, per Spiritum sanctum quærit hospitium, dicens : « Adorna thalamum tuum, Sion. » Emundemus igitur thalamum nostrum, prius expellendo quæ oculos Christi intrando offendere possunt; et sic demum adornemus ea inferendo quibus delectatur et gaudet. Quæ sunt, ait forsitan aliquis vestrum, quæ oculos Christi offendere possunt? Cui dicimus : Nihil ita B oculos ejus offendit, sicut superbia, quæ angelum de cœlo, et hominem expulit de paradiso : quæ est initium omnis peccati : quam hortatur nos Spiritus sanctus vitare dicens, *Quid superbis, terra et cinis*[1]? et alibi, *Omnis caro fenum; exsiccatum est fenum, et flos ejus decidit*[2]. Videamus nunc quid superbia fecit. Angelum de cœlo, et hominem expulit de paradiso. Merito hæc oculos Christi offendit, quæ pulcherrimum opus ejus in cœlo et in paradiso fœdavit; quæ fecit de angelo diabolum, et de homine nuper creato justo perfidum. Quæ sicut et peccatorum primum et maximum, sic est C omnium regina et mater vitiorum.

2. Videndum est igitur et sollicite considerandum, ut eam mens nostra cum tota prole sua excludat, ut thalamus noster emundatus et ornatus Christum regem qui foris[a] pulsat, suscipiat. Cum tota, inquam, prole sua, septem scilicet principalibus vitiis. Quæ sunt hæc? Inanis gloria, invidia, ira, tristitia, avaritia, ventris ingluvies, luxuria. Hæ sunt filiæ superbiæ, quæ matrem suam sequuntur : quæ hospitium quodcumque intraverint, fetidum reddunt. Sed quæ nobis cum istis communio? Quis consensus templo Dei cum idolis? Nulla nobis (Deo agimus D gratias) cum eis societas, quas, exuentes veterem hominem cum actibus suis, gladio veræ confessionis et pœnitentiæ enecavimus. Nihil igitur in nobis ultra possit superbia, quæ de archangelo diabolum, et de primo homine fecit impium et Creatori suo rebellem. Nihil habeat in nobis vana gloria, qui a die conversionis nostræ, in cruce Domini nostri Jesu Christi cœpimus gloriari cum Apostolo dicentes : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*[3]. Gloria itaque nostra sit crux Christi quam portamus, et testimonium conscientiæ per crucem Christi purgatæ, de qua Apostolus ait : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*[4]. In qua conscientia gloriari, de donis Dei est Deo gratias agere. Ad quod nos hortatur Apostolus dicens, *Qui gloriatur, in Domino glorietur*[5] : id est, in Domino de puritate conscientiæ suæ glorietur. *Non enim qui se ipsum commendat*, etc. Cæterum qui in se gloriatur, et qui sibi placet, stulto homini placet. Qui in alio homine gloriatur, aut laudem in mente ab ore alterius exspectat, mercedem operum recipit, ac oleo peccatoris ungit caput suum, auditque prophetam sibi dicentem : *Maledictus homo qui ponit spem suam in homine*[6]. Et in die judicii cum dixerint, *Domine, Domine, aperi nobis*, ait : *Amen dico vobis, nescio vos*[7]. Hæc vana gloria filia est superbiæ; quæ in quocumque fuerit, inobedientem facit.

3. Rursum post conversionem, nihil ultra in nobis habeat invidia, per quam mors intravit in orbem terrarum. Diabolus enim invidit homini ascensum unde corruerat, et propter hoc tentavit, et in anima occidit. Hæc est illa, quæ non magnos, sed parvos semper torquet[8], dicente sancto Job : *Parvulum occidit invidia*[9]. In eo enim quod aliquis alicui invidet, minorem se ostendit ei cui invidet. Sic diabolus invidit primo homini, sic Esau Jacob, et Cain Abel. Hæc invidia parvulum occidit; quia nisi inferior esset, de bono alterius non doleret. Hac peste nullus moritur, nisi qui terrena hæc appetit, quæ tota non veniunt pluribus. Unde si qua desiderat, illi invidet qui penitus ea accepit, vel illi[b] partem habendo quantitatem ei restringit. Hunc parvulum occidit invidia, quia dum non potest adipisci quod alii invidet, in odium, invidiæ filiam, cadit.

4. Rursum, fratres, post conversionem nostram ira non habeat in nobis locum, quia, ut ait Dominus in Evangelio, gradatim ducit ad gehennæ puteum, dicens : *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui dixerit, Racha*, hoc

[1] Eccli. x, 9. — [2] Isai. xl, 6, 7, et Eccli. xiv, 18. — [3] Galat. vi, 14. — [4] II Cor. i, 12. — [5] I Cor. i, 31; Jerem. ix, 24, et II Cor. x, 17. — [6] Jerem. xvii, 6. — [7] Matth. xxv, 11, 12. — [8] Sap. ii, 24, 25. — [9] Job v, 2.

[a] Alias, *fores*. — [b] Tiraq. *ille* : forsitan. deest *qui*. †

est, vocem indignationis per iram emiserit, *reus erit concilio*, in quo tractatur qua pœna sit mulctandus. *Qui dixerit, Fatue*, hoc est, tale quid fecerit aut verbo aut verbere, ut inter fratres despiciatur, *reus erit gehennæ ignis* [1], nisi resipuerit. Hæc est ira, quæ stultorum oculos exstinguit, sapientium oculos nonnunquam turbat dicente Psalmista : *Turbatus est præ ira oculus meus* [2]. Et de ira stulti Job ait : *Virum stultum interficit iracundia* [3]. Ecce duas iras videmus; quarum altera nonnunquam turbat oculum, altera semper exstinguit. Altera venit ex impatientia; altera, ex zelo rectitudinis. Altera venit ex vitio; altera, ex virtute. De altera quæ venit ex virtute Psalmista ait : *Irascimini, et nolite peccare* [4]. Quasi dicat : Crudeles estote in vitium, mites in fratrem, considerantes vosmetipsos, ne et vos tentemini. De altera quæ venit ex vitio, ait Apostolus, *Sol non occidat super iracundiam vestram* [5] : id est, Christus qui est sol justitiæ, mentem vestram irascentem non deserat, qui cum ira nunquam habitat. Ira, quæ venit ex zelo rectitudinis, debemus irasci prius nostris erratibus; et post, erratibus proximorum : quæ melior est risu, quia per tristitiam vultus corrigitur proximus [6]. Quæ debet tamen subesse rationi, ne sit immoderata, sed in ultione peccati tempus et modum consideret. Hæc sapientes interdum turbat : ira per vitium stultos occidit, dum in rixas et in contumeliam linguam relaxat.

5. Rursum, fratres, post conversionem nostram muniendus est thalamus cordis nostri, ne tristitia rediens introeat; illam dico quæ mortem operatur, quæ de amissione rerum temporalium venit. Hæc est illa quæ pravas cogitationes generat, murmurosum monachum reddit, quæ fastidium parit, et tenentem aratrum Dei cum uxore Loth retro respicere compellit. Sine dolore namque non potest amittere, quod cum inordinato amore possedit. Hanc itaque tristitiam quæ mortem operatur excludamus : et intromittamus eam quæ venit de memoria peccatorum, et de peregrinatione nostra, dicamusque cum Psalmista : *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea* [7]. Hæc est tristitia, quæ vitam operatur, de qua ait Apo- 956 stolus : *Quasi tristes, semper autem gaudentes* [8].
A Hæc est illa de qua Dominus ad discipulos dicit : *Tristitia vestra vertetur in gaudium* [9]. Altera parit mortem, parit animi rancorem.

6. Rursum, fratres, post conversionem muniamus thalamum nostrum, ne avaritia, quæ est radix omnium malorum, rediens introeat, nosque ab unius Dei cultura abstrahat, idolorum cultores faciat. De qua inter cætera sic ait Apostolus ad discipulos suos : *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est idolorum servi-*
B *tus* [10]. Ecce avaritiam idololatriæ comparat, et merito : quia sicut uni Deo idololatra nititur auferre gloriam, ne solus habeat nomen Deitatis; ita avarus in Dei res se extendit, ut solus usurpet quæ Deus omnipotens in usum plurimorum fecit. Utraque Deo inimica, quia negat Deo quæ sunt ejus. Est et avaritia non solum amor congregandæ pecuniæ aut conservandæ, sed ambitio prælationis, cum nititur homo homini præesse. Hæc, ut verum dicam, etiam pauperes (qui semel pro Christo reliquerunt sua) in tantum vexat, ut contra jus et fas, et propositum suum, non tantum velint, sed etiam studeant fratribus
C et conservis præesse. Quod si abbas aut Prior eorum voto non consenserit, irascuntur, obloquuntur, eosque aut invidos, aut sibi malevolos (qui se non provehunt) clamant. Hæc est avaritia quæ memoriam mandatorum Dei turbat, dicente Psalmista Domino, *Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam* [11] : quæ proditionis est mater, quæ Judam Dei discipulum primum ad mandatorum Dei oblivionem, de oblivione ad proditionem, de proditione traxit ad laqueum.

7. Rursum, fratres, post conversionem nostram muniamus thalamum cordis, ne gula red-
D iens introeat, quæ et Adam innocentiæ veste, et Esaü privavit primogeniti dignitate. Hæc est illa pestis quæ patres nostros in deserto ingratos beneficiis Dei fecit, quæ compulit eos murmurare contra Deum, et dicere : *Utinam mortui essemus in Ægypto, quando sedebamus super ollas carnium, et comedebamus allia, cepe, et pepones* [12]. Hæc est illa funesta pestis quæ eos ad blasphemiam duxit, quasi non esset alia vita

[1] Matth. v, 22. — [2] Psal. vi, 8. — [3] Job v, 2. — [4] Psal. iv, 5, et Ephes. iv, 26. — [5] Ephes. iv, 26. — [6] Eccle. vii, 4. — [7] Psal. cxix, 5, 6. — [8] II Cor. vi, 10. — [9] Joan. xvi, 20. — [10] Coloss. iii, 5. — [11] Psal. cxviii, 36. — [12] Exod. xvi, 3; Num. xi, 5, 6, et xiv, 3.

post istam, cum dicebant : *Comedamus et bibamus; cras enim moriemur*[1], id est, in futuro. [937] Quasi dicerent : Hoc solum habemus quod comedimus; nihil in futuro post hanc vitam nos habituros speramus. Hanc pestem cum homine perituram pronuntiat Apostolus dicens : *Esca ventri, et venter escis. Deus autem et hunc et hanc destruet*[2]. Hæc pestis tripartita est : quia aut ante horam canonicam, aut aliud quam licet, aut plus quam necesse est facit comedere, et carnis curam in concupiscentiis nititur facere. De qua nascitur inepta lætitia : sicut de populo Israel dicitur, *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere*[3].

8. Rursum, fratres, post conversionem nostram muniamus thalamum cordis nostri, ne luxuria rediens introitum inveniat : quæ pestilentia rediens est pejor quam ante fuerat. Nunquam enim sola redit; sed sicut Dominus ait in Evangelio, *Assumit septem spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi : et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*[4]. Hæc est pestis illa quæ corpus Christi dimembrat, quæ de membris Christi facit membra diaboli. Nam qui adhæret alicui personæ causa libidinis explendæ, unum corpus fit cum illa persona, et fit membrum diaboli : cujus et illa membrum est per conjunctionem malorum operum. Hæc est illa pestis quæ ignem infernalem in corpus humanum accendit, ut vegetum sit et robustum ad libidinem explendam : et quæ igni illi inexstinguibili materiam semper apponit, et vires ministrat, ut de suo semper habeat unde sine fine ardeat. De his duobus ignibus luxuriæ et gehennæ habemus auctoritatem Scripturæ. De igne luxuriæ ait : *Omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente*[5]. De igne gehennæ ait : *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui*, hoc est, judicii, ut intus ardeant (sicut clibanus accensus) in conscientia. *Dominus in ira sua conturbabit eos*[6], dicens : *Discedite a me, operarii iniquitatis*[7]. Et devorabit eos ignis extremus infernalis, quem accenderunt propter luxuriæ fœda opera. Sit ergo, fratres, summa cura et summum studium his qui in talibus sunt, de talibus evadere et fugere.

9. Nobis vero qui per gratiam Dei evasimus, et veterem exuimus hominem, qui sumus Sion,
A sit summum studium thalamum nostrum munire et adornare, et Christum regem suscipere, sicut hæc scriptura præcipit quam recitavimus: « Adorna thalamum tuum, Sion. » Quid est adornare thalamum tuum? Virtutes congregare, quibus et pavimentum et parietes quasi cortinis, et floribus tota domus adornetur. Primus ornatus thalami nostri, qui sumus Sion, sit timor, qui est initium sapientiæ, id est, primus gradus per quem ascenditur ad sapientiam. De quo timore ait Scriptura : *Beatus homo qui semper pavidus*[8]. Et Psalmista ait, *Servite Domino*
B *in timore, et exsultate ei cum tremore*[9] : ut timor auferat securitatem noxiam, et exsultatio mortiferam tristitiam. Hic timor generat humilitatem, quæ est pretiosissimus ornatus thalami Sion, quæ magis placuit Christo cum in thalamum virgineum ingrederetur, dicente beata Maria : *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*[10]. Hæc, inquam, humilitas est ornatus Sion, id est, pauperum Christi, de quibus ipse dicit : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*[11]. Ecce quomodo timor Domini primus gradus ascensionis, et primus ornatus
C thalami Sion, alios etiam ornatus generat, humilitatem scilicet, et voluntariam paupertatem. Adorna ergo thalamum tuum, Sion, timore Domini.

10. Secundus ornatus thalami Sion, et secundus gradus ad sapientiam, est pietas, de qua dicit Scriptura, *Miserere animæ tuæ placens Deo*[12] : et alibi, *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum*[13]? Hæc miseretur in se peccantibus, fraterna onera portat; magis eligit quælibet temporalia bona perdere, quam cum fratre lite contendere. Quæ profecto pietas aliud nihil est nisi Deum colere, et per cultum Dei Deo placere. Hæc in nobis
D generat mansuetudinem, optimum ornatum thalami Sion, quæ filios Dei nos facit, dicente Domino : *Beati mites, quoniam filii Dei vocabuntur*[14]. Ecce quomodo pietas secundus ornatus thalami Sion, et secundus gradus ascensionis, alium ornatum de se generat mansuetudinem, quæ filios Dei efficit. Adorna igitur thalamum tuum, Sion, pietate.

[1] Isai. XXII, 13, et II Cor. XV, 32. — [2] I Cor. VI, 13. — [3] Exod. XXXII, 6, et I Cor. X, 7. — [4] Matth. XII, 45. — [5] Osee VII, 4. — [6] Psal. XX, 10. — [7] Luc. XIII, 27; Psal. VI, 9, et Matth. VII, 23. — [8] Prov. XXVIII, 14. — [9] Psal. II, 11. — [10] Luc. I, 48. — [11] Matth. V, 3, et Luc. VI, 20. — [12] Eccli. XXX, 24. — [13] Isai. LXVI, 2. — [14] Matth. V, 4, et Psal. XXXVI, 11.

11. Tertius ornatus thalami Sion et tertius gradus ascensionis est scientia, quæ homini sui cognitionem præbet, ut scilicet homo, neque minus neque plus quam debet de se præsumat. Quorum alterum, scilicet de se nimium præsumere, in mala facit præcipitem : alterum, scilicet se non cognoscere, facit ad quælibet bona torpentem. Ad hanc scientiam Spiritus sanctus invitat Ecclesiam in Canticis, *Si ignoras te, o pulchra inter mulieres, abi post vestigia gregum tuorum*, scilicet hæreticorum : *et pasce hædos tuos* [1], hoc est, carnales concupiscentias. Hæc scientia præbet nobis fiduciam vincendi omnes tentationes per veram fidem, dicente Domino in Evangelio, *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti* [2]; per Dei scilicet gratiam, et liberum arbitrium. Videmus jam quomodo scientia tertius ornatus thalami Sion, et tertius gradus ascensionis, alium ornatum in nobis generat, religiosum videlicet luctum, qui consolationem a Domino in futuro meretur. Hæc scientia parat in nobis dolorem et luctum peregrinationis, ut videndo mala exsilii quæ patimur, cum luctu desideremus patriam a qua peregrinamur, audiamusque a Domino nobis dici : *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* [3].

12. Quartus ornatus thalami Sion, est fortitudo, quæ convenit laborantibus pro veris bonis acquirendis. Hæc est quæ munit thalamum Sion, ut non extollatur prosperis, non frangatur adversis : quæ linguam increpantem et blandientem his verbis confundit, dicens, *Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa* [4]. Hæc est illa quæ semper de die in diem robustior, esuriem et sitim justitiæ in thalamo Sion accendit, facitque eam audire a Domino : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Adorna igitur thalamum tuum, Sion, fortitudine. Quintus ornatus thalami Sion est consilium, quo homo infirmitates suas requirit, suum posse et suum non posse investigat; et ex sua infirmitate alios considerat, aliis parcit et miseretur, sicut et vult Deum sibi misereri; aliis dimittit debita, sicut sibi vult dimitti a Deo : mereturque audire a Domino, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* [5]. Adorna igitur thalamum tuum, Sion, consilio. Sextus ornatus thalami Sion, est intel- 958 lectus; qui mentem hominis super hæc infirma A rapit, omnesque corporeas substantias intellectuali intuitu transiens, non corporeis substantiis figitur, volensque ultra progredi, et propius accedere audit a Domino : *Ne appropinques huc* [6] : *non enim videbit me homo, et vivet* [7]. Hic intellectus convenit iis qui a Deo purgatum oculum habent, de quibus dicitur : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* [8]. Adorna igitur thalamum tuum, Sion, intellectu.

13. Septimus ornatus thalami Sion, est sapientia, quæ convenit iis qui intellectualibus B oculis æterna contemplantur; quorum conversatio in cœlis est, qui cupiunt dissolvi, et esse cum Christo : in quorum persona dicebat Apostolus, *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum.* Quasi diceret : Ut Christum magnificem, Christo vivere volo tantum, et Christus est præmium mortis. Et post pauca : *Coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolvi et esse cum Christo, multo melius : manere autem in carne, necessarium propter vos* [9]. Ecce quid facit vera sapientia, quæ omnes rebelles motus corporis ita subjugat, ut nullam ultra pugnam in carne sentiat : pro infirmis fratribus (ut eis Christum C nuntiet) exsilium libenter patitur; probra non audit, damna non sentit; auferenti tunicam dimittit et pallium, percutienti unam maxillam præbet et alteram, auditque a Domino, *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* [10]. Hi ornatus thalami Sion : istis nos adornemus qui sumus Sion, et regem Christum suscipiamus, quem Virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum quadragesima, hoc est hodierna die, in templo Dei præsentavit.

14. In lege namque scriptum erat, ut mulier quæ suscepto semine peperisset masculum, quadragesimo die purgata templum cum filio intra- D ret, deferens hostias secum pro peccato, agnum anniculum immaculatum. Si autem non haberet agnum, par turturum, sive duos pullos columbæ offerret [11]. Hæc omnia beata Virgo non ex necessitate, sed ex humilitate implevit. Abstinuit ab introitu templi quadraginta diebus, non necesse habens purgari, quæ sine omni delectatione, salvo virginitatis sigillo, de Spiritu sancto concepit. Obtulit hostiam non pro peccato,

[1] Cantic. I, 7. — [2] Marc. IX, 22. — [3] Matth. V, 5, et Isai. LXI, 2. — [4] Psal. CXIX, 2. — [5] Matth. V, 4, 7. — [6] Exod. III, 5. — [7] Id. XXXIII, 20. — [8] Matth. V, 8. — [9] Philipp. I, 21, 23, 24. — [10] Matth. V, 9. — [11] Levit. XII, 2, 4, 6, 8.

sicut aliæ mulieres, sed pro humilitate; ostendens etiam in hoc quod Filius Dei Jesus Christus non solvere venerat legem, sed adimplere. Et ecce Simeon grandævus, qui acceperat responsum non visurum se mortem nisi videret Christum Domini, et eum susciperet quem exspectabat; accepit eum in ulnas suas, hoc est, inter brachia sua amplexatus est; illum qui appendit tribus digitis molem terræ, qui omnia implet, omnia complectitur, inter brachia portat, dicens: *Nunc dimittis, Domine, servum tuum, secundum verbum tuum, in pace.* Cupio dissolvi, et ejus adventum cum Patriarchis et Prophetis in inferno exspectare, qui inter te et humanum genus facturus est pacem. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum*, filium tuum, quem desideravi, de quo responsum a Spiritu sancto accepi. *Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuæ Israel*[1]. De quo ait Isaias, *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam*[2]: quia cum plenitudo Gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus fiet[3].

15. Audite, fratres, audite quid offert Maria, quid Simeon suscipit. Unigenitum Dei, Deo Patri consubstantialem, et coæterum, Verbum in principio. Et, ut utilitatem et consolationem nostram audiamus, illum offert Virgo, quem Deus Abrahæ promisit, dicens: *In semine tuo*, hoc est, in Christo, *benedicentur omnes gentes*[4]. Et quem David promisit, dicens: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*[5]. Hic est quem Virgo offert, Patriarcharum gaudium, desiderium Prophetarum, Gentium exspectatio, Judæorum qui eum receperunt salvatio, ruinæ Angelorum reparatio. Talis est quem Virgo offert Deo, imo multo major quam lingua, aut hominum, aut Angelorum possit dicere. Et cum sit tantus ac talis, qualem aut quantum ipse se novit, non sufficit Virgini ipsum solum offerre; sed hostiam quam lex præceperat, pro eo obtulit: ob humilitatis scilicet exemplum, ut nos doceret quomodo et nos eum debeamus offerre. Duos turtures, aut duos pullos columbæ pro eo obtulit. Columba, fratres, simplex est animal, felle caret, rostro non lædit, in cavernis petrarum nidificat, alienos pullos nutrit, juxta fluenta manet, ut visa umbra accipitris fugiat,

960 A meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis se defendit, visum recuperat. Et nos, fratres, cum ante altare steterimus, ut Dei Filium Deo offeramus, cum eo et pro eo *par turturum*, castitatem corporis et animæ offeramus: et *duos pullos columbarum*, pro cantu gementes, compunctionem geminam pro desiderio patriæ cœlestis, et de consideratione nostræ miseriæ habentes. Columba felle caret: et nos ira careamus, quæ peccare nos facit. Rostro non lædamus, sed percussi in unam maxillam, aliam præbeamus. In cavernis petrarum nidificemus: in fide plagarum Christi refugium habeamus. B Alienos pullos nutriamus; de filiis diaboli facientes verbo prædicationis filios Dei. Juxta flumina maneamus: id est, juxta hunc mortalitatis fluxum sedentes, umbram accipitris, hoc est, peccata quæ sunt umbra diaboli, malorum ruinas considerantes, ab ejus ungulis fugiamus. Meliora grana eligamus: id est, meliores sententias in Scripturis sanctis. Gregatim volemus: unum consensum in bono in congregatione sub pastore habentes. Alis novi et veteris Testamenti contra inimicos Dei nos defendamus; vel duobus præceptis charitatis, Dei videlicet amore et proximi. Visum recuperemus, de C bono actionis ad bonum semper intendentes contemplationis.

16. Fratres charissimi, tales oportet nos esse cum corpus Christi consecramus, cum consecratum manducantes sacrificamus, cum vobis idem corpus in salutem corporis et animæ porrigimus. Tales etiam vos oportet esse, cum sacrum Sacramentum de manibus nostris accipitis, scientes, quod qui corpus Christi indigne accipit, et sanguinem ejus indigne bibit, judicium sibi manducat et bibit[6]. Verum quia raro invenitur talis qui in se hæc omnia habeat, diligat illum qui bonum habet, quod in se non D habet: et in illo habeat, quod in se non videt. Neque enim credere debemus quod soli sacerdoti supradictæ virtutes sint necessariæ, quasi solus consecret et sacrificet corpus Christi. Non solus sacrificat, non solus consecrat, sed totus conventus fidelium qui astat, cum illo consecrat, cum illo sacrificat[a]. Nec solus ligni faber facit domum, sed alius virgas, alius ligna, alius

[1] Luc. II, 29, 30, 32. — [2] Isai. IX, 2. — [3] Rom. XI, 25, 26. — [4] Gen. XXII, 18; XII, 3, et XVIII, 18. — [5] Psal. CXXXI, 11. — [6] I Cor. XI, 29.

[a] Solus sacerdos est proprius et sufficiens minister Eucharistiæ consecrandæ: astantes tamen dici possunt suo modo sacrificium offerre et conficere per sacerdotem et cum sacerdote, qui populi mediator est et minister.

trabes, etc. comportat. Debent itaque astantes 961 habere de suo, sicut et sacerdos, fidem firmam, A orationem puram, devotionem piam. Sciendumque quod sine firma fide nemo astantium esse debet. Cæteras vero virtutes, quas supra diximus, etsi omnes non habent; diligant illum qui habet quod in se non inveniunt, et in illo habent quod in se nondum vident. Sicut Petrus in Joanne virginitatis habet meritum : sic Joannes in Petro martyrii habet præmium.

17. Sciendum quoque, quod corpori Christi, quem Maria hodie præsentavit in templo, quem Simeon in ulnis suis suscepit, tria debemus, dignitatem, reverentiam, et fructum. Dignita- B tem, ut eum Dei Filium, Deum de Deo, omnipotentem, creatorem omnium, judicem vivorum et mortuorum credamus. Dignitatem, ut credamus nos statim postquam de corpore exierimus, ab eo, sicut a judice, percepturos sicut gessimus, sive bonum, sive malum. Ille namque quem Maria in templo præsentavit, quem Simeon suscepit, quem in manibus consecrantes ante Deum levamus, benedicimus, manducamus, vobis porrigimus manducandum : ille familiaris noster, judex erit noster. Caveamus ergo ab eo separari per judicium post mortem, cui ita sumus familiares in vita. Dicamus itaque C ei in corde, cum eum tractamus; dicamus cum eum consecramus : Domine, ad te veniemus post mortem, ante tuum tribunal judicandi astabimus. Qui nobis ita familiaris esse dignaris in vita, quod a nobis tractaris, consecraris, manducaris; noli nobis alienus esse in morte, sed parce nobis in die mala. Confundantur dæmones qui nos tunc persequentur, destrue fortitudinem illorum in virtute tua; quia non est qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus et familiaris noster. Hæc est dignitas quam ei debemus.

18. Debemus ei et reverentiam, investigare scilicet nosmetipsos : et si invenimus cor pollu- D tum fœdis cogitationibus aut mala voluntate, ab ejus contactu, ut ab igne, et nos et alios arceamus. Ignis enim consumens est [1], ad quem indignus non debet accedere, ne interius consumatur, et in reprobum sensum tradatur. Exeat ergo extra castra, sicut Moyses præcepit, qui nocturno pollutus est somno [2]; hoc est, qui per negligentiam istius obscuræ vitæ (quæ tota ut somnus pertransit) pervenit usque ad pollutas cogitationes. Exeat extra castra; hoc est, dum in illo statu est, judicet se indignum societate fidelium communicantium hoc sacro corpore, lavetque vestimenta sua per sanctam confessionem : et post solis occasum, hoc est, post tentationis calorem et ardorem jam mortuum, lætus redeat, et cum aliis fidelibus communicet. Hæc est reverentia quam debemus corpori Christi, quem virgo Maria hodierna die in templo præsentavit, quem Simeon lætus inter brachia suscepit.

19. Debemus etiam fructum scire, intelligere scilicet quem fructum accipimus, si eum digne comedimus. Audite, fratres, non me, sed Apostolum dicentem : *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Calix, id est communicatio calicis, facit nos habere quamdam communionem cum Christo. *Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis est Domini* [3]? Ac si dicat : Panis quem frangimus, facit nos unum corpus sub Christo capite : quoniam sicut unus panis ex multis granis conficitur, qui postea in corpus Christi et per fidem, et per sancta verba, quæ Christus suos docuit, convertitur; sic diversi participantes hoc corpore in unitate fidei, spei, et charitatis, unum corpus cum Christo sunt, ad Christum statim post mortem venturi, et cum Christo sicut cum capite suo sine fine regnaturi : quem virgo concepit, virgo peperit, virgo in templo hodierna die præsentavit, qui cum Patre et Spiritu sancto, vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO VI.

De perficienda nostri purificatione, ut Domino sisti possimus.

1. *Postquam impleti sunt dies purgationis, tulerunt Jesum in Jerusalem.* O quam felix est, de quo dici potest, *Impleti sunt dies purgationis ejus :* ut jam nihil aliud ei supersit, nisi ut ferant eum in Jerusalem supernam, et sistant eum Domino [4]. Talis nimirum erat Simeon ille noster senex, tam desiderabilis, quam plenus desideriis, cujus cum jam olim, ut arbitror,

[1] Deut. iv, 24. — [2] Id. xxiii, 10. — [3] I Cor. x, 16. — [4] Luc. ii, 22.

essent impleti dies purgationis, hodie impleti [962] sunt etiam dies exspectationis : ut jam, secun- A dum verbum Domini, nihil aliud ei restaret, postquam vidisset Christum Domini, Christum pacem Dei et hominum, nisi ut dimitteretur in pace, et dormiret in pace in id ipsum; hoc est, ut ferrent eum in Jerusalem pacis æternæ, et sisterent eum ad contemplandam pacem, quæ exsuperat omnem sensum. O Simeon vir desideriorum, impletum est in bonis desiderium tuum. O beate senex, renovata est ut aquilæ juventus tua. Introisti jam ad altare Dei illud supernum, æternum, totum aureum, ad Deum qui lætificat juventutem tuam æterna visione B sui, cujus lætificavit senectutem hodierna visione Christi sui. Ad altare illud invisibile jam ipse præsentatus es Patri; cui ad altare hoc visibile Filium hodie præsentasti. Ibi Filium ipsum, quem hodie tuo sinu gestasti, æterno jam et indissolubili tibi conseris amplexu.

2. Repletum est igitur in bonis beati senis desiderium, cujus tota erat exspectatio et desiderium, Exspectatio gentium et Desideratus earum. Renovata est ut aquilæ juventus ejus, quoniam in senectute bona impleti sunt dies purgationis ejus. Alioquin nequaquam illius capax novitatis esse posset, nisi sedulo vetusta- C tem his diebus expurgasset. Fratres, expurgate vetus fermentum, dum tempus habetis ad expurgandum; ut cum impleti fuerint dies vestræ purgationis, inveniamini et vos capaces illius gaudii, quo plena est jam anima Simeonis. Et quidem dies qui ad purgandum nobis dati sunt, velimus, nolimus, implemus : sed væ nobis si dies implentur, et purgatio minime impletur; ut postea necesse sit illo nos igne repurgari, quo nihil pœnalius, nihil acrius, aut vehementius in hac vita excogitari potest. Sed quis ille tam perfectus, tam sanctus, qui cum hinc exierit, nihil illi debeat igni : qui sic ad purum omnem in D se scoriam excoxerit peccati, ut gloriari possit castum se habere cor, ut dicere possit, *Mundum est cor meum, purus sum a peccato*[1]? Pauci quidem sunt electi; sed inter illos paucos paucissimi sunt, ut arbitror, ita perfecti, ut purgationem illam impleverint, de qua Sapiens dicit : *De negligentia purga te cum paucis*[2]. Omnino si de negligentia nos purgaremus, de paucis essemus. Nunc autem quoniam non modo minima, sed et maxima negligimus, longe a paucis de terra divisi sumus, et de nobis dicit ille, qui paucitatem sanctorum multitudini præfert negligentium : *Inter multos erant mecum*[3].

3. Et quid hodie tam proprium simul et commune his quos religionis fovet umbra, sicut negligentia? et, ut de me ipso loquar, quoties derident hostes sabbata mea? quoties dormitat anima mea præ tædio, diemque fere totum, ac si tempus revocabile esset, inertia consumo? Et utinam sic dormitaret anima mea, ut apertis et vigilantibus oculis, ipse mihi misero non fingerem somnia vana et illusoria! At nunc in perversum mutata sententia, ego vigilo, et cor meum dormit, somnoque tam gravi, ut vix aliquando valeat expergisci ad tonitruum supernæ illius increpationis : *Usquequo, piger, dormis? quando consurges e somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias; et veniet tibi quasi viator egestas, et pauperies quasi vir armatus*[4]. Illud sane miserrimum est, quod hodie non putatur jactura, sed lucrum, si dies qui nobis ad purgationem dati sunt, elabantur nobis dormiendo, prætereant et pereant negligendo. Gentilis, aiunt, cum sederet ad mensam, venissetque in mentem nihil strenuum, aut memorabile se egisse die illo; cum gemitu gravi et dolore mensam repulit, exclamans : « O amici, » diem perdidi[5]. » Nos hodie dicere videmur, Diem lucrifeci, si sine opere totus per inertiam possit elabi. Sic nullus fere est qui tempori pretium ponat, qui cogitet apud se quantum valeat ad comparandam æternitatem dies una. Putasne est aliquis in nobis, qui quotidianam dierum suorum a semetipso rationem exigat; qui cujusque diei dispendia vel emolumenta diligenter sibi describat : ut si deprehenderit se hodie negligenter egisse, vindicet in se ipsum, ac de cætero cautius agat? Beatus ille servus, quem, cum venerit dies extremus, invenerit ita facientem.

4. Hoc nempe esset de negligentia cum paucis purgari, si recte et utiliter implerentur dies purgationis, ut aliquando posset accessus ad sancta salubriter obtineri. Alioquin quamdiu manserit quis in sanguine purificationis suæ, sancivit æterna justitia (sicut scriptum est in lege Moysi) ut omne sanctum non tangat, nec

[1] Prov. xx, 9. — [2] Eccli. vii, 34. — [3] Psal. liv, 19. — [4] Prov. vi, 8-11, et xxiv, 33, 34. — [5] Titus imp. apud Sueton.

ingrediatur sanctuarium, *donec impleantur dies* [963] *purgationis ejus*[1]. Viderint ergo qua fronte ingrediantur sanctuarium, qua conscientia non solum tangant sancta, sed etiam tractent et sumant Sanctum sanctorum; qui scilicet nondum liberati de sanguinibus, nullum tamen suæ purificationis studium gerunt. An non audiunt protestantem et dicentem: *Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*[2]? Quid enim si mundus sum a sanguine alieno, et conculcari me Dominus videt in sanguine proprio[3], sicut de Jerusalem loquitur per Ezechielem? Quid, inquam, mihi proderit, si veloces non sunt pedes mei ad effundendum sanguinem proximorum; et veloces sunt affectus mei ad acquiescendum carni et sanguini, de quibus dicit Apostolus: *Quia caro et sanguis regnum Dei non possidebunt*[4]? *Maledictus*, inquit Jeremias, *qui prohibet gladium suum a sanguine*[5]: id est, qui vitia carnis et sanguinis sibi parcit abscindere. Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ[6], ne cum sanguine purificationis meæ sanctuarium ingrediens, aut sancta contingens, reus inveniat corporis et sanguinis tui, indigne manducans et bibens. Verumtamen gratias tibi, Deus, Deus salutis meæ, qui in hoc ipsum pretiosum tuum fudisti sanguinem, ut immunditiam nostri purificares sanguinis, tactumque peccatricis sanguinem fluentis, sed salutem desiderantis non abhorreres: sciens nimirum quod nullus potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu, qui solus es; nec sanis, sed male habentibus, melius tamen habere cupientibus, medicus opus est. Tangere itaque Sanctum sanctorum, sicut illis quos delectat in sanguine suo versari, judicium est mortis: sic illis qui desiderant purificari, remedium est salutis, juxta prophetiam Simeonis, Quia *hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum*[7].

5. Fratres, et vos quidem in sanguine fuistis, sed abluti estis, sed purificati estis: nisi quia sicut justus confitetur, *Si loti fueritis velut aquis nivis, sordibus vos statim intingit*[8], non solum conditio corrupta, sed etiam voluntas infirma; ut semper novis sordibus opus sit purificatione nova. Illa vero mirabilis et miserabilis est in hominibus sui negligentia, ut cum nemo sit qui se purificatione non indigere præsumat, vix tamen est aliquis qui tempus ad hoc indultum, quasi purgatissimus sit, non negligat. Fratres, breves dies hominis sunt[9], sed tamen valde pretiosi sunt; imo quo breviores, eo pretiosiores: quia dies sunt purificationis, cum statim postmodum futuri sint dies retributionis. Beati qui in diebus istis lavant stolas suas, et candidas eas faciunt in sanguine Agni; ne postea vestimentum eorum, si mixtum fuerit sanguine, sit in combustionem et cibus ignis[10]. Nec solum timor urget supplicii, sed etiam spes invitat præmii: ut omni cura et instantia nostræ modo studeamus purificationi; ut quod hodie figurare voluit in se ipso Filius Dei quadam dispensatoria specie, completum quandoque gaudeamus in nobis ipsa rerum veritate. Quid illud? *Postquam*, inquit, *impleti sunt dies purgationis, tulerunt Jesum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino*[11]. Et nos utique, si tempora purgationis legitime fuerint a nobis impleta, tollent in supernam Jerusalem ministeria Angelorum, ut illic assistentes vultui Dei, oblatio ejus simus accepta et immaculata. Ibi demum purificabimur ex toto; sicut a peccato, sic etiam a pœna peccati. Ibi nostræ purificationis ipsa erit consummatio, quæ et remuneratio; cum scilicet divinus ignis totos nos absumet in holocaustum Domino.

6. Porro hunc ipsum beatissimæ purificationis inexplicabilem modum nec modo quidem cessat æmulari devotio sanctorum, quantum tamen corruptela corporum, et sollicitudo terrenæ inhabitationis permittunt: dum scilicet mente excedentes in illam Jerusalem, verum orationis locum, illic in conspectu Domini quasi turturem et columbam pro se ipsis ac de se ipsis offerunt; corde videlicet et carne exsultantes in Deum vivum, quia scilicet columba invenit sibi domum, et turtur nidum, altaria tua, Domine virtutum[12]. Ego tamen arbitror quod ad meritum non sit inferius, et fortassis ad purgationem efficacius, si illud quod per speculum et in ænigmate raro et raris experiri datur, id est, ut in Jerusalem sistantur Domino, nos per fidem jugiter actitemus: proponentes scilicet Dominum in conspectu nostro semper, et oculos ejus et judicia super nos pervigili fide, irremissoque

[1] Levit. XII, 4. — [2] Isai. I, 15. — [3] Ezech. XVI, 6. — [4] I Cor. XV, 50. — [5] Jerem. XLVIII, 10. — [6] Psal. L, 16. — [7] Luc. II, 34. — [8] Job IX, 30, 31. — [9] Ibid. 25. — [10] Isai. IX, 5. — [11] Luc. II, 23. — [12] Psal. LXXXIII, 4.

semper timore cogitantes. Fides ista, fratres, sit in vobis, et eritis de paucis : timor iste sit in A vobis, et de negligentia purgabitis vos cum paucis ; quia timor iste nihil facile negligit. Denique ab initio hujus pertransibitis, sicut sponsus sponsæ pollicetur, euntes de virtute in virtutem, a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu [1] : proficientes de visione quæ est per fidem, ad illam quæ est per speculum et imaginem ; ac postremo, de illa quæ est in imagine speciei, ad eam quæ erit in ipsa veritate faciei, seu facie veritatis. Si enim jugiter præsentiam Domini, licet velatam, intendatis per fidem ; aliquando etiam revelata facie glo- B riam ejus speculabimini, licet per speculum et imaginem. Cum autem impletis diebus purgationis venerit quod perfectum est, assistetis Domino in Jerusalem, habitantes cum vultu ejus, ac sine fine contuentes eum facie ad faciem, cui benedictio, et claritas in sæcula sæculorum. Amen.

IN QUADRAGESIMA,

SERMO I.

De tribulatione et consolatione.

1. *Benedictus Deus, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra* [2]. *Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus* [3]. Duplex autem genus tribulationum patimur : quia non solum duplici natura subsistimus, carne scilicet ac spiritu, sed etiam duplici D qualitate vivimus ; partim scilicet carnaliter, partim spiritualiter. In mundo eramus toti carnales ; in cœlo erimus toti spirituales : nunc autem ex parte carnales, ex parte spirituales. Prout autem proficimus in spiritu, aut magis efficimur spirituales et minus carnales, aut magis remanemus carnales et minus spirituales. Propterea duplex modo consurgit tribulatio : quia quod in nobis carnale est, contristat adversitas; quod

964 spirituale, iniquitas. Si nihil in nobis esset carnale, nulla nos contristaret, imo nulla esset adversitas : si nihil spirituale, non nos nostra contristaret, sed magis delectaret iniquitas, sicut de quibusdam dicitur, *Lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis* [4]. Illa ergo nostra de adversitate tristitia, carnalis et secundum sæculum est : hæc autem de iniquitate, spiritualis et secundum Deum. Illa mortem operatur, si desit consolatio : hæc salutem operatur, si non desit consolatio. Multum tamen interest in adversitate exteriori, cujusmodi sit consolatio tristium ; quia consolationi divitum comminatio divina *Væ* intentat æternum [5]. Quia nimirum plerumque qui humiliari poterant ex adversitate, gravius superbiunt de prosperitate, proditque ex adipe iniquitas eorum : imo et audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum.

2. Nos autem et cum abundat illa consolatio temporalis, oportet esse gratiores et humiliores : et cum deficit, de æterna redemptione certiores et lætiores. Cum tamen suppetit sive salus corporum, sive tranquillitas temporum aut copia rerum; ea moderatione utenda ac dispensanda est, ut sit non occasio peccati, sed C adjutorium virtutis, ac potius de bonis bona faciamus, quam de bonis mali fiamus. Illa namque consolatione, qua se diffundit voluptas, vel extollit vanitas, renuat consolari anima mea [6] ; magisque eligat cum Moyse et viris Israeliticis affligi, quam temporalis peccati habere jucunditatem. Sive autem consolemur exterius, sive tribulemur, benedictus Deus, qui consolationem internam et æternam dedit in cordibus nostris : id est, gaudium spei, quæ suadet nos etiam gloriari in tribulationibus nostris, pollicens, quia *si compatimur, et conregnabimus* [7]. Illam sane tribulationem, quam interius de iniquitate nostra patimur, tanto molestiorem portamus, quanto periculosiorem experimur : quia nimirum quotidie de vita periclitamur, ut veraciter confiteamur, *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea*. Gratias tibi, Domine Jesu, quia si gravia sunt pericula, facilia sunt remedia : quia *si dicebam, Motus est pes meus; misericordia tua, Domine, adjuvabat me* [8]. Et quod semel in Petro figurasti corporaliter [9], in filiis Petri quotidie

[1] II Cor. III, 18. — [2] II Cor. I, 3, 4. — [3] Psal. XXXIII, 20. — [4] Prov. II, 14. — [5] Luc. VI, 24. — [6] Hebr. XI, 25. — [7] II Tim. II, 12. — [8] Psal. XCIII, 17, 18. — [9] Matth. XIV, 29-31.

adimples spiritualiter. Jussisti nos venire ad te super aquas, id est, hoc mare magnum et spatiosum manibus : ecce virtute tua ambulamus, sed pondere nostro gravamur, et plerumque irruente spiritu procellarum impellimur, ut etiam mergi incipiamus, id est, pene jam jamque tentatori consentiamus. Sed si celeriter confiteamur pedem motum, id est, titubasse animum, et fideliter invocemus auxilium, tu misericorditer porrigis manum, firmasque et dirigis gressum.

3. Super hoc quotidie justus decantat : *Impulsus sum, ut caderem,* sed non cecidi, *quia Dominus suscepit me* [1]. Sed cum ceciderit non B collidetur, quia Dominus supponit manum suam [2] : id est, cum peccaverit, non condemnabitur, quia advocatum habet Jesum, eo quod etsi septies in die cadit, septies resurgit. Non delectatur jacere ubi cadit, et in luto volutari : sed ocius exsurgens excutit se de pulvere, et sordes diluit satisfactione. Per hoc namque justus fit, quod semper in initio sermonis accusator est sui [3], memor consilii divini, quo dictum est ei : *Dic iniquitates tuas, ut justificeris* [4]. Ita fit ut dum se ipsum judicat, et Deum de se vindicat, illum quem judicem metuebat justum, reus advocatum habeat. Justus enim C Dominus, et justitias dilexit [5]; nec potest injustas causas suscipere aut tueri, qui cum acceperit tempus, etiam justitias judicabit. Et tamen qui judicem se minatur futurum superbe de justitia præsumentium, advocatum se pollicetur humiliter peccata confitentium : quoniam apud illum, in cujus conspectu non justificabitur omnis homo, nullatenus causam testificari nostram melius possumus, quam si nosmetipsos accusantes et punientes, justitiam ipsius in nos transferamus, et partes judicis adversus reos exsequamur.

4. Sed et si in aliquo veniali vel per igno- D rantiam fallimur, vel per infirmitatem vincimur, ut Jebusæum nostrum nequaquam exterminare prævaleamus, sed semper sub oculis nostris in terra nobiscum habitare patiamur; in hac quoque imperfectione nostra consolatur nos sermo propheticus, qui nos in se transfigurans ait : *In ipsis fuimus semper et salvabimur* [6]. *Imperfectum meum*, inquit corpus Christi, *viderunt* 965 misericordes *oculi tui, et in libro tuo omnes* A *scribentur* [7]; id est, scripti invenientur tam perfecti quam imperfecti. Pollicetur siquidem Dominus se perfecturum imperfectionem nostram, loquens per Joelem prophetam : *Et mundabo,* inquit, *sanguinem eorum quem non mundaverunt* [8]. Hinc Isaias cum præmisisset de perfectione futuræ cœlestis Jerusalem, *Et erit, omnis qui relictus fuerit in Sion, et residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem :* quod in infirmis nonnisi purgatione divina perficienda sit sanctitas illa, subjunxit dicens, *Si abluerit Dominus sordem filiarum Sion, et sanguinem laverit de medio Jerusalem.* Consolatur quidem me lavatio quæ promittitur; sed terret modus qui subditur : *Spiritu,* inquit, *judicii, et spiritu ardoris* [9]. *Ignis* enim *opus cujusque probabit. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur : ipse autem salvus fiet* merito fundamenti; *sic tamen quasi per ignem* [10].

5. Quanto melius nunc arderemus delectabili amore, quam tunc illo pœnali ardore? quanto suavius nunc igne amoris purgaremur, ut mundanum in nobis non relinqueretur quod mundi incendio obnoxium inveniretur, sed sicut tribus pueris ventus roris fieret nobis fornax Babylonis [11]? Alioquin si tepide et negligenter viventes, ligna, fenum, stipulam nobis coacervamus, et tantam ignium materiam hinc nobiscum portamus; cum examen illius purgatorii tales intraverimus, quis poterit de nobis habitare cum igne devorante? aut quis habitabit ex nobis cum ardoribus sempiternis, quando omne etiam vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem et cibus ignis [12]? Scio quidem, quia si satis arderem igne charitatis, de me quoque diceretur : *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* [13]. Nunc autem si purgari non mereor igne dilectionis, utinam vel purgarer alicujus igne passionis, fieretque mihi quod propheta imprecatur sibi : *Ingrediatur putredo in ossibus meis, et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis* [14]. *Utinam qui cœpit, ipse me conterat; solvat manum suam, et succidat me : et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat.* Veruntamen nosti, Domine, infirmitatem figmenti mei. *Quæ*

[1] Psal. CXVII, 13. — [2] Psal. XXXVI, 24. — [3] Prov. XVIII, 17. — [4] Isai. XLIII, sec. LXX. — [5] Psal. X, 8. — [6] Isai. LXIV, 5. — [7] Psal. CXXXVIII, 16. — [8] Joel III, 21. — [9] Isai. IV, 4. — [10] I Cor. III, 13, 15. — [11] Dan III, 49, 50. — [12] Isai. IX, 5. — [13] Luc. VII, 47. — [14] Habac. III, 16.

est enim fortitudo mea, ut sustineam? aut quis[966] *finis meus, ut patienter agam? Nec fortitudo* A *lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est*[1]. Hoc primum quidem peto, Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me[2]. Sed quoniam audio abs te, *Ego quos amo, arguo et castigo*[3]; et, *Beatus homo qui corripitur a Domino*[4] : corripe me, Domine, in misericordia, et non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me[5], et dicatur de me, *Detraxisti eum ab emundatione*[6]. Intuere infirmitatem meam, et secundum illam manum tuam moderare, ne vehementia verberis frangat patientiam cordis : sed magis tribulatio patientiam B operetur, patientia probationem, probatio spem. Sed væ mihi si quotidie uror, et non emundor, ut et de me dici contingat : *Multo labore sudatum est, et non exivit de anima rubigo ejus, neque per ignem. Immunditia tua exsecrabilis, quia mundare te volui, et non es mundata a sordibus tuis : sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te*[7].

6. Quam vereor ne id cadat in nos, qui districtione vitæ, velut quodam purgatorio igne, quotidie coquimur, et nunquam ab iniquitate nostra, sicut oportet, mundamur! et forsitan non mundabimur, donec sedeat Judex ipse C quasi ignis conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi[8]. Verumtamen, quantulumcumque proficiat nunc iste ignis, malo tamen interim mihi hunc adhiberi, quam ad illum penitus differri. Nam si ad invicem comparentur, iste quidem medicina est misericordis, ille ultio irati. Ita sentiebat, qui dicebat : *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*[9]. Scio quidem quia tunc etiam, cum conturbata fuerit anima mea, Domine, in ira misericordiæ memor eris. Scio quia etiam in luctu et pœnis consolarer me spe meliori : et inimicæ potestati, cui emendandus ad tempus traditus D essem, verbis prophetæ responderem dicens : *Ne læteris, inimica mea, super me, quia cecidi : consurgam, cum sedero in tenebris; Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quia peccavi ei, donec judicet causam meam. Educet me in lucem, videbo justitiam ejus : et aspiciet me inimica mea, et operietur confusione*[10]. Et dicam in illa die : *Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi : conversus est furor tuus, et consolatus es me*[11]. Verumtamen cur timebo in die mala? Cur non magis in die bona bonis fruor, et diem malam præcaveo? Nonne ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis? Cur non audiam modo consilium Sapientis, *Quodcumque potest manus tua instanter operare : quia non est consilium, nec ratio, nec sapientia apud inferos quo tu properas*[12] : et illud Apostoli, *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*[13]? Cœperamus quidem a consolationibus, sed ad terrores devenimus : quia tunc nimirum consolatio utilis erit, si terrori mixta fuerit; tunc ingrediemur in veritate tua[14], Domine, si ita lætatur cor nostrum, ut timeat nomen tuum. Alioquin si omnino vos securos faceremus, diceretur et de nobis : *Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, et vestigia gressuum tuorum dissipant*[15]. Tunc autem vere beati erimus, si miseriam nostram recte agnoscamus et pie doleamus : tunc securi in morte erimus, si semper pavidi suspectique vivamus.

SERMO II.

De parabola filii prodigi. Luc. cap. XV, ℣. 11-32.

1. O Felix humilitas pœnitentium! o beata spes confitentium! quam potens es apud omnipotentem, quam facile vincis invincibilem, quam cito tremendum judicem convertis in piissimum patrem! Prodigus iste filius, cujus hodie in magnam ædificationem nostram audivimus peregrinationem ærumnosam, pœnitentiam lacrymosam, susceptionem gloriosam : prodigus, inquam, iste tam graviter reus, nondum confessus erat, sed tantum confiteri deliberaverat; nondum satisfecerat, sed tantum ad satisfaciendum animum inclinaverat : et de solo fere proposito conceptæ humilitatis veniam statim obtinuit, quæ tanto tempore tantis expetitur votis, imploratur lacrymis, ambitur obsequiis. Latronem in cruce sola confessio absolvit; istum, sola voluntas confitendi. *Dixi*, inquit,

[1] Job VI, 9-12. — [2] Psal. VI, 2. — [3] Apoc. III, 19. — [4] Job V, 17. — [5] Jerem. X, 24. — [6] Psal. LXXXVIII, 45. — [7] Ezech. XXIV, 12, 13. — [8] Malach. III, 2, 3. — [9] Psal. VI, 2. — [10] Mich. VII, 8-10. — [11] Isai. XII, 1. — [12] Eccle. IX, 10. — [13] Galat. VI, 10. — [14] Hebr. IV, 3. — [15] Isai. III, 12.

Confitebor adversum me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei [1]. A 967
Ubique misericordia prævenit. Prævenerat voluntatem confessionis, ipsam inspirando : prævenit et vocem confessionis, quod confitendum erat indulgendo. *Cum adhuc*, inquit, *longe esset, vidit illum pater ipsius, et misericordia motus est; et accurrens cecidit super collum ejus, et osculatus est eum.* Quantum hæc verba sonare videntur, tardius videbatur patri, filio veniam dedisse, quam illi accepisse. Sic festinabat absolvere reum a tormento conscientiæ suæ, quasi plus cruciaret misericordem compassio miseri, quam ipsum miserum passio sui. Neque hoc B
dicimus, quo in natura incommutabili humanos ponamus affectus, sed ut in amorem illius summæ bonitatis affectus noster dulcescat : dum ipsam plus nos amare, quam ipsi nos amemus, ex similitudine discimus humana.

2. Vide autem quomodo ubi abundavit delictum, superabundet gratia. Reus vix poterat sperare veniam : Judex, imo jam non judex, sed advocatus, accumulat gratiam. *Cito*, inquit, *proferte stolam primam, et induite illum, et date annulum in manu ejus, et calceamenta in pedes; et adducite vitulum saginatum, et occidite, et manducemus et epulemur : quia hic filius meus* C
mortuus erat, et revixit. Verum ut hæc omnia prætereamus, scilicet stolam primam, id est, sanctificationem spiritus, qua baptizatus induitur, et pœnitens reinduitur; annulum fidei, quo subarrhatur; calceamenta, quibus ad calcanda serpentum venena munitur, vel ad evangelizandum præparatur; vitulum saginatum, qui ei in altari immolatur; festiva illa gaudia, quæ pro recepto indicta filio toto celebrantur cœlo : ut hæc, inquam, omnia taceamus, et doctioribus tractanda servemus; amplexus ille et osculum paternæ pietatis, quid non habet gratiæ et dulcedinis? quid non felicissimi gaudii? quid D
non sanctissimæ voluptatis? *Cecidit*, inquit, *super collum ejus, et osculatus est eum.* Cum sic super eum affectabat, quid agebat amplectens et osculans, nisi illum sibi vel se ipsum illi insinuabat, se illi inspirabat, ut adhærendo sibi unus secum fieret spiritus, sicut adhærendo meretricibus unum cum eis corpus fuerat effectus? Parum erat illi summæ misericordiæ viscera suæ miserationis non claudere miseris; in ipsa sua eos viscera trahit, suisque inserit membris. Non poterat nos sibi arctius astringere, non poterat nos magis intimos habere, quam ut incorporaret sibi; et sicut charitate, sic virtute ineffabili, non solum assumpto corpori, sed etiam ipsi couniret spiritui. Quod si tanta est gratia pœnitentium, quæ erit gloria regnantium? si ista sunt solatia miserorum, quæ erunt gaudia beatorum? et qui hoc prærogat in via, quid servat in patria? Utique quod in cor hominis non ascendit; ut ei similes simus, et sit Deus omnia in omnibus.

3. Jam vero tu, beate peccator, sed licet non ideo beatus quia peccator, sed quia pœnitens de peccato : quid tibi, rogo, animi erat inter amplexus patris et oscula, cum prope desperatum refovebat, cum cor mundum tibi innovans, lætitiam salutaris sui tibi refundebat? Et quomodo, inquit, sermo explicabit quod mens non capit? Inenarrabiles gemitus, et inexplicabiles sunt affectus, quos de incomprehensibili velut imprægnatus parturit animus. Angustum est eis cor humanum, unde et scissum effundit se ipsum; et ardorem quem concipit, sed non capit, quibus potest modis, lacrymis, gemitibus, suspiriis, evaporat ac digerit. Norunt hæc melius, qui gustaverunt sæpius et uberius. Nunc quoque, inquam, cum dimissus post illos amplexus et oscula, te et te ipsum recogitas, cum causam tuam qualis fuerit, qualiterve ab eo judicata sit retractas; et illinc abundantiam delicti tui, hinc superabundantiam gratiæ pensas : quid tibi, obsecro, parit cogitatio tua? Quidni, inquit, intolerabilis in meditatione mea exardescat ignis, illinc dolore et pudore, hinc gaudio et amore? Non me hominem putarem, sed lapidem, si ita duri cordis existerem, ut me ipsum non dolerem vel erubescerem; vel ita nequam et ingrati, ut non totus in gaudium vel amorem illius Patris liquefierem.

4. Custodi igitur, o felix peccator, custodi sollicite ac vigilanter hunc spiritum tuum, hunc justissimum humilitatis ac pietatis affectum; quo semper ita de te sentias in humilitate, de Domino in bonitate. Nihil illo majus in donis Spiritus sancti, nihil pretiosius in thesauris Dei, nihil sanctius inter omnia charismata, nihil salubrius inter omnia sacramenta. Custodi, inquam, si vis ipse custodiri, humilitatem illius sensus et vocis, qua Patri confiteris, et dicis : *Pater, jam non sum dignus vocari filius tuus :*

[1] Psal. xxxi, 5.

fac me sicut unum de mercenariis tuis. Nihil ita [968] Patrem promeretur, sicut hujus vocis affectus; A nec melius te filium facies dignum, quam si semper confitearis indignum. Hæc humilitas non solum peccatores justificat, sed etiam justos consummat, justitiamque eis accumulat : si videlicet se servos fateantur inutiles, etiam cum quæ præcepta sunt, fecerint omnia. Peccatum tuum coram te sit semper, et juxta consilium Sapientis, etiam *de propitiato peccato noli esse absque metu* [1]. Incerta et occulta sunt judicia Dei; non temere præsumendum est de illis, cum nil inde certius teneamus, quam quod in conspectu Dei non justificabitur omnis vivens, B nisi in quantum se judicat peccatorem. Alioquin quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ [2]. Blande te misericordia suscepit, pie refovit : time judicium, ne gratia quæ data est humili, auferatur superbienti. Elegisti abjectus esse in domo patris tui; contentus eras fieri quasi unus ex mercenariis : sta in sententia, ut etiamsi promotus es, adhuc ad majora provehTaris. Extremum locum semper occupa, aut certe desidera : servitutem tibi mercenarii, non libertatem filii tibi vindica. Devotione quidem filii Patrem cole, conscius quid ipse de te meruerit; sed humilitate et labore mercenarii con- C tentus esto, conscius quid ipse merueris. Nunquam tibi displiceat humilitas, per quam placere cœpisti, et sine qua displicere incipies, quantiscumque pollere virtutibus, quantumcumque patri officiosus deservire videaris. Humilitas siquidem omnium virtutum est maxima, cum tamen virtutem se esse nesciat. Ipsa fere omnium radix, et seminarium, et fomes, et incentivum, et ipsa cumulus et fastigium, custodia et disciplina. Ab ipsa incipiunt, per ipsam proficiunt, in ipsa consummantur, per ipsam conservantur. Cumque omnibus ut virtutes sint tribuat, si qua earum defuerit, vel minus perfecta D fuerit, ipsa alterius defectu proficiens, dispendium illius de se compensat.

IN
FESTO SANCTI BENEDICTI,
SERMO I.
De mansione in sapientia.

1. *Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in justitia meditabitur, et in sensu cogitabit circumspectionem Dei* [3]! Quam congrue verba hæc in laudem beati Benedicti cantata sint, facile quivis vestrum intelligit, cui tamen vita et doctrina ipsius non ignota sit. Quam commode vero ad vitæ nostræ doctrinam trahi possint, ipsa per se verborum facies ostendit : quæ scilicet illa, quibus nihil est utilius in vita, sapientiam, justitiam, timorem Dei, cum præmio etiam beatitudinis commendat. *Beatus*, inquit, *vir qui in sapientia morabitur.* Prorsus hæc est beatitudo, hæc sapientia, si moreris in sapientia, ut perseveranter eam teneas : non enim statim qui invenerit, sed qui tenuerit eam, beatus. Dicit quidem Scriptura, *Beatus qui invenit sapientiam.* Sed non ibi quievit, imo addidit, *et qui affluit sapientia* [4]; ne videlicet solum invenisse statim putaretur ad beatitudinem sufficere, nisi cum inveneris, cum ea et in ea demoreris, et contubernio atque convictu ipsius delecteris; nec discedas a magisterio ejus, donec meditando justitiam, cogitando circumspectionem Dei, affluere prudentia possit. Nam et Salomon sapientiam invenit : sed, quia prudentia minus affluxit, nec satis prudenter sibi circumspexit, dum videlicet non caute sibi providit a mulieribus alienis; non modo sapientiam perdidit, sed usque ad ultimam idololatriæ insipientiam proruit [5]. Sapientes quoque hujus mundi, qui invisibilia Dei, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspexerunt, sapientiam invenisse visi sunt : sed quia nec ipsi prudentia affluxerunt, et cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt; stulti et ipsi facti sunt, et obscuratum est insipiens cor eorum usque ad reprobum sensum, et ignominiam turpitudinum [6].

[1] Eccli. v, 5. [2] Isa. LXIV, 6. [3] Eccli. XIV, 22. [4] Prov. III, 13. [5] III Reg. XI. [6] Rom. I, 21 seq.

2. Alios itaque, sicut istorum exemplo liquet, repellit a sapientia quam invenerant, superbia cordis : alios, sicut in Salomone patet, abstrahit illecebra carnis : alii autem levitate et inconstantia mentis, levi perturbatione offensi eam relinquunt, qui scilicet ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt. Quare autem recedunt? Quia radices non habent, quibus teneantur [1]? Quomodo autem radicari poterunt, nisi morentur? Quæ unquam planta radicatur, nisi loco cui affixa fuerit immoretur? Sic justus plantatus in domo Domini, nec radicari, nec fundari in charitate poterit, nisi mora et stabilitate loci. Si autem radicatus non fuerit, nec florere, nec fructum qui maneat, afferre poterit : et si florere visus fuerit alicujus spei initio, dicetur de illo, *Ante messem totus floruit, et immatura perfectio germinavit* [2]; et secundum alium prophetam, *Si fecerit fructum, alieni comedent eum* [3]. Vis autem scire quam sit necessaria stabilitas loci, ut in sapientia moreris, ut radicari et fructificare possis mora temporis? Interroga patrem tuum Benedictum, et annuntiabit tibi quia claustrum monasterii, et stabilitas in congregatione, locus idoneus sit ad ferendum omnium fere fructus virtutum, quarum longum ibidem texit catalogum [4]. Quid enim de instabili Salomon ait? *Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui relinquit locum suum* [5]. Invenerat turtur nidum, ubi poneret pullos suos : cœperat eum calefacere, et ab eo calefieri, venerant usque ad partum pulli, et ecce avolat, opusque cœptum imperfectum relinquit. Quare, unde, vel quo avolet ipse viderit; vel quando tot dispendia, quæ interim patitur, compensabit, vel qua ratione primam fidem irritam factam excusabit. Ego enim non putarem esse consilii, pro spe incerta, certa subire dispendia : etsi profectus quorumdam me jubeat interim a præcipitatione cohibere sententiam.

3. Enimvero multum dissimilis est causa eorum qui amore sapientiæ inquieti fiunt, et eorum de quibus loqui cœperam, qui levi et frivola permoti causa a sapientia resiliunt. Sicut enim per patientiam disciplinis sapientiæ quis immoratur, ut discat sapientiam; sic *qui facile perdunt sustinentiam, non demorabuntur*, ut scriptum est, *projicere illam*. Quid autem eos offendat, præmisit Scriptura cum ait : *Quasi* 969 *lapidis virtus, probatio erit in illis* [6]. Offende- A runt in lapidem offensionis et petram scandali, cujus probata virtus corripiebat et erudiebat insipientes, probabatque mentes : cum ipsi virtutem sapientiæ duritiam lapidis interpretarentur, duraque omnia, disciplinam, vultum, sermonem causarentur. *Durus est*, inquiunt, *hic sermo* [7]. Esto, sermo durus est : numquid non verus est; Lapis durus est : numquid non pretiosus est? Quare autem veritas dura est tibi, nisi propter duritiam cordis tui? si cor tibi pietate mollesceret, plus tibi soliditas veritatis, quam vanitas mendacii, vel oleum B adulationis, placeret. *Durus est*, aiebant, *hic sermo*, quia quasi lapidis virtus erat illis probatio sapientiæ; ideoque non sunt demorati eam projicere, et retro abire. Nec ob aliud pretiosum et electum a Deo lapidem reprobaverunt, nisi quia durum putaverunt. Et erat quidem petra Christus, sed virtute, non duritia. Erat petra, sed quæ converti posset, imo et conversa est in stagna vel fontes aquarum, ubi mollia et humilia, quibus influeret, invenit corda fidelium. Nam et isti qui tam cito offensi quadam specie duritiæ retro abierunt, si permansissent cum Apostolis, bibissent forsitan et C ipsi cum eis de consequenti eos Petra, bibissent flumina aquæ vivæ de petra percussa in cruce fluentis largissime, ita ut hodieque bibat populus et jumenta : imo suxissent ètiam mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

4. Prorsus tu beatus es, Simon Bar-Jona, tibi jam revelabat Pater pietatem mysterii, latentem, ut videbatur, sub duritia sermonis, qui interrogatis duodecim, an et ipsi vellent abire, constanter respondisti : *Domine, verba vitæ æternæ habes; ad quem ibimus* [8]? Plane beatus, qui cum sapientia morari, et cum domesticis ejus ad mensam ipsius pane interim D Sacramenti nutriri delegisti; donec de fide proficientem ad intellectum pane vitæ et intellectus te cibaret, et aqua sapientiæ salutaris potaret. Beati et vos, fratres mei, qui in disciplinam sapientiæ, et christianæ scholam philosophiæ nomina dedistis, sed si perseveranter in sapientia moremini : ut cum durior sermo ipsius visus fuerit, duriora scilicet præcipientis, aut durius corripientis, non sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi a Deo vivo, sed

[1] Luc. VIII, 13, 14. — [2] Isai. XVIII, 5. — [3] Osee VIII, 7. — [4] Reg. S. Bened. cap. 4. — [5] Prov. XXVII, 8. — [6] Eccli VI, 22. — [7] Joan. VI, 61. — [8] Ibid. 69.

constanter dicatis cum Apostolo, *Verba vitæ* [970] *æternæ habes; ad quem ibimus?* Fingis quidem A laborem in præcepto[1], duritiam in sermone: sed scimus quia magna est multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te[2], perficies sperantibus in te. Ego autem semper sperabo, etiamsi occideris me. Imo tunc amplius sperabo, cum flagellaveris, secueris, usseris, occideris quidquid vivebat in me; ut non ego, sed Christus vivat in me. Omnino non discedimus a te, quia vivificabis nos etiam occidens, sanabis percutiens. Vere beatus qui cum sapientia moratur, hac constantia et fide longanimiter patiens et fideliter obediens usque ad B mortem, nec deserens locum suum, quotiescumque spiritus potestatem habentis ascenderit super eum, sciens quia curatio disciplinæ faciet cessare maxima peccata[3].

5. Sane ad hanc sapientiam morandi in sapientia, illud præcipue pertinere arbitror, ut inquietudo vel quælibet levis molestia non facile quodcumque opus sapientiæ nobis excutiat: verbi gratia, solemnem psalmodiam, orationem, lectionem divinam, pensum operis diurni, aut silentii disciplinam. Quia enim sapientia in exitu canitur, *Gaudebunt*, ait sanctus, *labia mea, cum cantavero tibi*[4], dum etiam ad litte- C ram, *exitus matutini et vespere delectabis*[5]. De oratione quoque certum et ipsi quotidie capitis experimentum, quod melior est finis orationis quam principium: ut fidele probetis dominicum illud toties inculcatum, tot exemplis commendatum de orationis perseverantia consilium. Jam legere et negligere, vel antequam ceperis librum, de manibus projicere, quem fructum, putas, tibi poterit parere? Si scripturæ immoratus non fueris, ut assiduitate studii ei fias familiaris, quando, putas, se tibi revelabit? *Qui habet*, inquit, amorem verbi, *dabitur* ei intellectus, *et abundabit: qui vero* D *non habet, et quod habet* per naturam, *auferetur ab eo*[6] propter negligentiam. De opere autem manuum, nonne et de isto satis comperistis quia sicut denarius operariis, sic consolatio sæpius servatur in fine operis? De silentio quippe nota est promissio prophetica, quia *in silentio et spe erit*, inquit, *fortitudo vestra*[7]. Si enim colas justitiam in silentio, et, sicut Jeremias bonum esse ait, præstoleris cum silentio salutare Domini; in medio silentio secretus tibi illabetur a regalibus sedibus omnipotens sermo, et aquæ Siloe, quæ vadunt cum silentio, convallem quieti ac placidi pectoris grato rigabunt profluvio. Hoc non semel, sed sæpius experieris, si modo silentium tuum cultus justitiæ sit[8], id est, si in justitia mediteris: ut perseveres in Scriptura quam proposui, et in sensu cogites circumspectionem Dei.

6. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus fiat. Si enim iniquitatem mediteris in cubili tuo, malitias scilicet quas malignus immittit, aut phantasias quas cor tuum parturit, aut inanes philosophias, seu fallaces theorias, quæ sunt velut ægri somnia; nonne magis injustitiæ quam justitiæ cultus erit silentium tuum? Si ergo vis in sapientia morari, stude in justitia meditari. *Concupisti*, inquit, *sapientiam? conserva justitiam, et Dominus præbebit illam tibi*[9]. Si autem quasi violente irruunt cogitationes noxiæ, pone tibi virilem et fidelem custodiam, quæ omni custodia servet cor tuum. Dico autem timorem Dei, qui nihil negligit, qui nullum indiscussum intrare permittit: sæpius interrogans etiam angelum lucis: *Noster es, an adversariorum*[10]? Undique enim sibi circumspicit, tanquam omni hora cogitans circumspectionem Dei, quem sine intermissione intueri ac judicare corda filiorum hominum attendit. Pulchre autem dictum est, *In sensu cogitabit*[11]; quia prorsus sine sensu est et a corde excessit, qui timorem Dei cogitare negligit, qui pondus tantæ majestatis ac judicii sibi incumbentis non sentit. Signanter quoque circumspicere Deus dicitur, qui omnia tam præterita, quam futura habet præsentia, ut nec ista respiciat, nec illa prospiciat; sed similiter, quia simpliciter, cuncta circumspiciat: sitque illa æternitas velut punctum, omnium media temporalium, cujus immobili simplicitati semper æqualiter præsens est circuitus et rota temporum. Hunc oculum æternum, sine intermissione videntem, et judicantem omnia, semper cogitat, suaque se cogitatione sollicitat timor Domini, qui revocat a malis non solum operibus, sed et cogitationibus: erudiens nos, ut justitiam potius meditemur; con-

[1] Psal. XCIII, 20. — [2] Psal. XXX, 20. — [3] Eccle. X, 4. — [4] Psal. LXX, 23. — [5] Psal. LXIV, 9. — [6] Matth. XIII, 12, et XXV, 29. — [7] Isai. XXX, 15. — [8] Id. XXXII, 17. — [9] Eccli. I, 33. — [10] Josue V, 13. — [11] Eccli. XIV, 22.

tinens, ut cum sapientia moremur. Ita enim sensim fit ut qui primo coercetur timore judicii et pœnæ, postea pascatur amore ac meditatione justitiæ, demumque requiescat ac delectetur in convictu et amplexu sapientiæ. Hæc non modo foras mittit timorem, diffundendo charitatem; sed etiam pellit ab animo tædium et angorem, infundendo suavitatem, sicut quidam contubernium habens ipsius, de ea loquebatur: *Intrans in domum meam conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam et gaudium*[1]. Horum participes nos faciat, qui particeps nostri fieri dignatus est Dei sapientia Christus Jesus, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De fiducia in Deum.

1. *Benedictus vir qui confidit in Domino*[2]. Sanctus pater noster gratia Benedictus et nomine, cujus memoria in benedictione est, ipse profecto fuit benedictus vir qui confisus est in Domino. Quem enim Dominus prævenit in benedictionibus dulcedinis, ut in Domino confideret, jam benedixit omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, quia in Domino confisus est. Nec solum in cœlestibus benedictionem omnium Angelorum, sed etiam in terrestribus benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus. Ubi enim gentium non benedicetur hodie benedictus Domini Benedictus? Plane benedictio Domini super caput justi[3], quem tot benedictionibus cœli et terræ gratia Dei cumulavit. Non tamen sicut Esaü in pinguedine terræ, et in rore cœli benedictio ejus[4]; sed in pinguedine spiritus, et in rore cœli qui per prophetam loquitur, *Ero quasi ros*[5]: et cui dicitur, *Ros lucis ros tuus*[6]. In Christo utique benedictio Patris, cui pater imprecatus est: *Qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur*[7].

97 Merito proinde benedictus in Domino vir qui A confidit in Domino, quia qui in Domino fidit, in eo se ipsum figit. Ubi autem arbor radicem figit, inde succum vitæ atque humorem pinguedinis bibit. Plane ad humorem radices misit, qui, ut verbis utar Benedicti magistri, spem suam Deo commisit, ac de ipso fonte summi boni aquas vitæ totius benedictionis et gratiæ bibit[8].

2. Per hanc nempe piam et fidelem fiduciam remittuntur peccata; sanitatum corporalium, sed magis spiritualium obtinentur remedia; propulsantur pericula; terrores contemnuntur; B vincitur mundus; omnia denique possibilia credenti redduntur. Illi quippe qui in peccatis erat: *Confide*, ait, *fili*, *remittuntur tibi peccata tua.* Illis quibus donabatur sanitas corporum vel animarum, *Secundum fidem tuam fiat tibi*: et, *Fides tua te salvum fecit*[9]. Illis qui periculo terrebantur naufragandi, *Habete*, inquit, *fidem Dei*[10]: et, *Quid timidi estis, modicæ fidei*[11]? Illis quos armabat adversus sævitiam mundi furoresque diaboli; *Confidite*, ait, *ego vici mundum*[12]. Et utique hæc est victoria quæ vincit mundum *fides nostra*[13]: si modo non sit tepida, non trepida; sed sit fiducia, id est, fides non C ficta, seu spes non infirma. Non solum autem mundus per eam vincitur, sed et cœlum possidetur: super æternitatem homo stabilitur, et in Deo ipso per charitatem radicatur et fundatur. Qui enim confidunt in Domino, sunt sicut mons Sion: non commovebitur in æternum, qui fundatus est super æternum[14]. Tam enim perire non potest, quam nec ille, cui adhærens unus cum ipso spiritus est. Quis enim speravit in Domino, et confusus est? permansit in mandatis illius, et derelictus est[15]? Si dixerit infidelis, Ille derelictus erat qui in cruce clamabat, *Deus*, *Deus meus*, *utquid me dereliquisti*[16]? D puto quia non usquequaque dereliquit, in quo erat mundum reconcilians sibi. O quanta consolatio, sic desolari; quanta dilectio, sic derelinqui, ut Unico Patris unice dilecto merearis vel in passionibus consociari!

3. Aperi, Domine, oculos hujus pueri, rudem loquor et novitium, cui cum tribulatur, putat se derelictum. Novum hoc omnino et in-

[1] Sap. VIII, 16. — [2] Jerem. XVII, 7. — [3] Prov. X, 6. — [4] Gen. XXVII, 28. — [5] Osee XIV, 6. — [6] Isai. XXVI, 19. — [7] Gen. XXVII, 29. — [8] Reg. S. Bened. cap. 4. — [9] Matth. IX, 2, 29, 22. — [10] Marc. XI, 22. — [11] Matth. VIII, 26. — [12] Joan. XVI, 33. — [13] I Joan. V, 4. — [14] Psal. CXXIV, 1. — [15] Eccli. II, 11, 12. — [16] Matth. XXVII, 46.

solitum, si justum quempiam viderem dereli- 972
ctum, cum Ecclesia dicat : *Junior fui, etenim* A
senui, et non vidi justum derelictum [1]. Aperi, inquam, o Domine, oculos pueri tui, ut videat quia plures nobiscum sunt quam cum adversariis. Siquidem Dominus virtutum nobiscum, et cum eo omnis virtus et militia cœli; imo favor omnis creaturæ, servientis nutui et arbitrio Creatoris sui. Si enim Deus pro nobis, quis contra nos [2]? et quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus [3]? Poterit invidus ille sævire : sed hoc erit servire. Poterit urere, tundere, dissecare : sed hoc erit coronas fabricare. Diligam te, Domine, fortitudo mea, per B
quem mihi vermiculo succumbit omnis fortitudo contraria, et illuditur ab Angelis tuis, in ministerium nostrum missis, antiqui draconis astutia, ut volens nocere, prosit. Diligam te, Domine, propugnator potens, gubernator prudens, consolator clemens, remunerator affluens. Securus in eum projicio omnem sollicitudinem meam, cujus nec potentia vinci, nec sapientia falli, nec benevolentia potest fatigari, quominus expleat omnem indigentiam meam. Quam satius, quam securius est ipsum esse sollicitum, quam me ipsum pro me! quam bonum est confidere in Domino, quam in homine! C
quam jure maledictus qui confidit in homine, carnem ponit brachium suum, et recedit a Domino cor ejus [4]! et quidem egenus et pauper ego sum : sed si Dominus sollicitus est mei, dives sum, beatus sum; cui nimirum omnia cooperantur in bonum. Sperent igitur in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non derelinquis sperantes in te, Domine [5] : sedeatque populus tuus, sicut scriptum est, *in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta, in securitate sempiterna* [6]. Omnino pulchra pax et securitas sempiterna, habitare in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli D
commorari. Prorsus requies opulenta, sedere feriatum sub vite vera, ficu et oliva; et post saturitatem variorum fructuum, se ipsum mulcere carmine amatorio, ac dicere : *Sub umbra illius, quam desiderabam* [a], *sedi; et fructus illius dulcis gutturi meo* [7]. Plane dulcis gutturi fructus, de cujus gustu tam dulcis erumpit ructus.

4. Hæc sunt ergo tabernacula fiduciæ, in quibus verus Israel habitat confidenter, pascit et cubat, et non est qui exterreat; et, sicut Sapientia promittit, *Requiescet absque terrore, abundantia perfruetur, malorum timore sublato* [8]. Et bene *timore malorum sublato*, non timore Domini; ne fiducia ista et securitate, quam commendamus, negligentiam putes generari, cum non in alio quam in timore Domini sit fiducia fortitudinis. Timor quippe dum cavet offensam, custodit gratiam; locumque servat fiduciæ, quamdiu tibi conscius non es Dominum offendisse. Inde fit ut nonnisi caste timeas eum : præter eum nullatenus timeas alienum. Sola ergo conscientia bona fiduciam istam præsumit, suadet corda nostra esse in conspectu Judicis æterni. Quis enim bene sibi de illo promittat, a quo se minime diligi intelligat? Qui autem diligit, nunquam diffidit; sciens quia is quem corda non fallunt, diligentes se diligit, etiam cum arguit et corripit. Siquidem eruditis corde in sapientia, non aufert, sed auget fiduciam Patris disciplina, scientes scriptum, *Beatus qui corripitur a Domino* [9] : et, *Ego quos amo arguo et castigo* [10]. Cum igitur exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo [11] : quos scilicet amoris proprii conscientia consolatur, quia cum iratus fuerit misericordiæ recordabitur; et cum dixerint, *Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi*, statim subsequentur, *Conversus est furor tuus et consolatus es me* [12], eo quod nonnisi in brevi exarserit ira ejus, quam tam cito placaverit confessio reatus.

5. Merito igitur benedictum virum qui confidit in Domino, ligno comparat Jeremias, quod transplantatur super aquas : quod quia ad humorem amoris mittit radices cordis, non timebit cum venerit æstus iræ et tribulationis; sed et in tempore siccitatis, cum multo tempore cœlum clausum fuerit, nec ros nec pluvia gratiæ super eum descenderit, non erit tamen sollicitum, quasi Deus eum projecerit [13]. Sentit quippe se plantatum fide, radicatum charitate super aquas vitæ, quæ secundum Ezechielem, de sanctuario egredientes vivificant omnia, et habent in utraque ripa omne lignum pomiferum, cujus folium non defluit, nec fructus deficit [14]. Cur igitur lignum illud benedictum, aut timeret æstum,

[1] Psal. xxxvi, 25. — [2] Rom. viii, 31. — [3] I Petr. iii, 13. — [4] Jerem. xvii, 5. — [5] Psal. ix, 11. — [6] Isai. xxxii, 18, 17. — [7] Cantic. ii, 3. — [8] Prov. i, 33. — [9] Job v, 17. — [10] Apoc. iii, 19, et Prov. iii, 12. — [11] Psal. ii, 13. — [12] Isai. xii, 1. — [13] Jerem. xvii, 7, 8. — [14] Ezech. xlvii, 3-12. [a] Vulgata, *quem desideraveram*.

aut de siccitate esset sollicitum, cui aqua viva, [873] id est, Spiritus sancti gratia, vitalem in occulto A succum spei et charitatis subministrare non desinit : unde et folium sit viride, id est, Verbum plenum gratiæ et veritatis; et ipsum non desinat aliquando facere fructum quodcumque opus pietatis? Et grata quidem illa verna temperies, pacis et lætitiæ; desiderabilis illa pluvia voluntaria, quam segregavit Deus hæreditati suæ : sed si ita necesse est, adurat omnia æstus tribulationis, veniant iterum quæcumque prophetavit Jeremias de sermonibus siccitatis spiritualis; non tamen timebit, quem fiducia Domini radicavit super aquam refectionis [1], id est, B gratiam Spiritus sancti : quæ etsi manifeste non pluat, ut sensibiliter influat, occulte tamen interius vivificat et fecundat; quamdiu videlicet fidem propositi conservat, ad perseverandum confortat, verbumque irreprehensibile et opus stabile subministrat.

6. In hujusmodi vestra, fratres, sit consolatio, quoties alias consolationes non modo carnales, sed et spirituales subtraxerit vobis, non negligentia vestra, sed dispensatio divina. Et fortasse quidem illa, quam diximus, occulta gratia Spiritus irriguum est inferius, quo nimirum Axa non vult esse contenta, nisi adjiciatur C ei et irriguum superius [2] : ut scilicet de excelso effundatur Spiritus, rorent cœli desuper, et nubes angelicæ pluant justum, justificans Dei verbum, loquens ad cor Jerusalem. Et bene illud irriguum inferius, quod quasi ad radices fluens nutrit humilitatem : hoc autem superius, quod sese desuper effundens, spe et exsultatione attollit mentem. Si ergo et vos, fratres, ad illud suspiratis superius irriguum, laudabile quidem desiderium; si tamen nondum attingitis, mittite radices interim ad humorem, salubre remedium. Qui igitur non prævalet capere lætitiam contemplativæ, meditetur justitiam vitæ acti- D væ. Inde radices affectionum impinguet, dulcoret mores, omnemque vitæ statum informet : quatenus in ipso nec marcescat aut defluat folium, id est, verbum leviter aut inutiliter prolatum, nec aliquando vita desinat facere fructum. Benedictum lignum, cujus folium ad medicinam, fructus ad vitam; id est, cujus sermo gratiam parit audienti, et opus vitam facienti.

7. Ad hoc profecto vos, fratres mei, quos carnalis generatio vel consuetudo sæcularis plantaverat in terra inaquosa, in terra salsuginis, divina generatio vel mutatio dexteræ Excelsi transplantavit super aquas refectionis; ut quibus prius propter sterilitatem parabatur securis et ignis, nunc plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri, floreatis, et fructum faciatis, et fructus vester maneat. An non aquæ refectionis Scripturæ Spiritus sancti, in quibus meditamur die ac nocte? an non aquæ refectionis, lacrymæ compunctionis, quæ nobis factæ sunt panes die ac nocte? an non aquæ refectionis, Sacramenta et subsidia nostræ salutis, quibus pascimur et potamur in altari? In his siquidem omnibus, quasi quibusdam rivulis, fons sapientiæ qui oritur in medio paradisi, derivatur foris, et in plateis aquas suas dividit. *Ego*, inquit Sapientia, *quasi aquæductus exivi de paradiso. Dixi, Rigabo hortum meum plantationum, inebriabo partus mei fructum* [3]. Ecce, ut colligere potestis ex ipsius ore Sapientiæ parientis et plantantis, hortus plantationum est congregatio filiorum. *Numquid* enim *ego qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus* [4]? Ipse parit, cum ingenerat voluntatem bonam : plantat, cum instituit vitam : rigat, cum sensibus infundit gratiam : colit, cum moribus adhibet disciplinam. *Audite me, divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate* [5]. Mittite radices ad humorem vitæ, id est, ad amorem terræ viventium, non hujus in qua omnia senescunt et putrescunt. Non potest arbor facere fructum qui permaneat, nisi sursum in cœlestibus radicem figat; ut quæ sursum sunt, non quæ super terram quærat et sapiat. Quod enim physici dicunt hominem esse arborem inversam, eo quod nervi corporis radicem et initium in vertice habeant : ego illo potius sensu interpretor, quod radicem amoris et desiderii figere debeat in cœlo, in summo vertice rerum capite nostro Jesu Christo. Qui illuc radices miserit, et de illo fonte æterno succum vitæ et gratiæ jugiter biberit, non timebit cum venerit æstus judicii : sed afferens et offerens fructum quem fecit plurimum, id remunerationis accipiet, ut floreat in æternum ante Dominum, cui est honor et gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

[1] Jerem. XVII, 6, 8. — [2] Josue XV, 19. — [3] Eccli. XXIV, 41, 42. — [4] Isai. LXVI, 9. — [5] Eccli. XXXIX, 17.

SERMO III.

De amicitia Dei præ omnibus quærenda.

1. *Dilectus a Deo et hominibus* [1]. Paucis expressit bonum ac beatum virum, qualem nimirum constat dilectum Domini fuisse Benedictum. Paucis, inquam, comprehendit summam perfectionis, plenitudinem gratiæ et virtutis; simulque beatitudinem vitæ perennis, et consolationem præsentis. Quid enim deesse potest ad B æternam felicitatem illi qui a Deo diligitur? quid ad præsentem consolationem, illi qui ab hominibus diligitur? Illi nempe qui a Deo diligitur, etsi aliquid deesse videtur, non ob aliud deest, nisi ut nihil ei desit; et suo, ut putatur, defectu perfectior sit. *Nam virtus in infirmitate perficitur.* Paule, ait Dominus, *sufficit tibi gratia mea* [2]. Cui gratia Dei sufficit, sine damno gravi, imo cum lucro non mediocri aliquid gratiæ deficit, quandoquidem ipse defectus et infirmitas virtutem perficit; et imminutio cujusdam gratiæ, summam omnium gratiam Dei ampliorem ei et stabiliorem efficit. Longe fac, C Domine, a servis tuis gratiam illam, quæcumque sit, quæ adimere aut imminuere gratiam tui possit : unde videlicet aliquis gloriosior in oculis suis, odiosior fiat in oculis tuis. Non est illa gratia, sed ira : illis plane quibus iratus es dari digna; quibus propter dolos posuisti talia, dejiciens eos dum allevantur, et elidens valide, dum super ventum ponuntur. Ut igitur illa sola gratia, sine qua nullus a te diligitur, salva nobis maneat, omnem aliam gratiam tua nobis gratia subtrahat, aut certe gratiam utendi simul conferat : quatenus habentes gratiam, per quam serviamus placentes cum metu et reverentia, de D gratia muneris gratiam promereamur remuneratoris; et quanto quis fuerit gratiosior, tanto tibi fiat gratior.

2. Sane mirabili arte, sed mirabiliori charitate prudens clementia clemensque prudentia Dei, saluti consuluit humanæ, ut cum cunctos diligat, non tamen facile de dilectione sua certos, aut securos esse sinat; nec ob aliud magnam multitudinem dulcedinis suæ timentibus se abs- 974 condat, nisi ut dum semper custodit humiles, A semper habeat amabiles. Sunt enim justi et sapientes, et opera eorum in manu Dei; et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit : sed omnia in futurum servantur incerta [3]. Moderator nempe omnium sic eis dispensat gratiam munerum et operum, ut ex quibusdam quæ concedit, consolationem quod digni sint amore tribuat : ex quibusdam quæ subtrahit, suspicionem ac metum quod odio digni sint injiciat. Consolatur, cum diluculo visitat : terret, cum subito probat. Nunc mortificat, nunc vivificat : nunc deducit ad inferos, nunc reducit. Nunc B pauperem facit et ditat : nunc humiliat et sublevat [4]. Et in tanta vicissitudinum varietate tanto certius salutem nostram operatur, quanto nos incertiores de ea, cum majore metu ac tremore ei cooperamur. Ait quidem Paulus : *Certus sum quia nihil me separabit a charitate Dei* [5]. Sed vere Paulus hic erat, non ego aut tu, quibus omnia in futurum servari expedit incerta. Paulus, inquam, hic erat qui hoc dicebat, cui nimirum et illud dicere competebat, *Vivo jam non ego, vivit vero in me Christus* [6], qui scilicet ita totus in quemdam divinum conversus erat affectum, ut adhærens Domino unus cum ipso C esset spiritus. Vide tamen hunc ipsum Paulum, qui ita modo certus erat, alias trepidum ac sollicitum, et castigantem corpus suum, ne forte cum aliis prædicaverit, ipse reprobus efficiatur [7] : vide etiam colaphizari a satana [8], ne forte extollatur. In ipso itaque Paulo jam tibi est videre, quomodo omnis certitudo quæ ad horam confortatur et convalescit de spiritus consolatione, item infirmatur et evanescit superveniente tentatione. Ego igitur miser et ipsa indignus vita, qua consolatione, qua fiducia me dignum esse amore præsumam, cui omnia et interiora et exteriora manifestum odium denuntiant : D cujus vita, non tentatio, non militia est adversus peccatum, sed ultronea servitus peccati : qui tam mente quam carne servio legi peccati : qui cum prudentia carnis et amicitia mundi, quæ ambæ inimicæ sunt Deo, fœdus miserum pepigisse videor, plane fœdus cum morte, pactum cum inferno? Scio tamen, scio qui dixit, *Delebitur fœdus vestrum cum morte, et pactum cum inferno non stabit* [9] : quia nimirum inimicis Dei nil amicum esse poterit; et non mortem,

[1] Eccli. xlv, 1. — [2] II Cor. xii, 9. — [3] Eccle. ix, 1, 2. — [4] I Reg. ii, 6, 7. — [5] Rom. viii, 38, 39. — [6] Galat. ii, 20. — [7] I Cor. ix, 27. — [8] II Cor. xii, 7. — [9] Isai. xxviii, 18.

aut infernum, sed omnem quoque creaturam ad ultionem inimicorum zelus armabit. Quam bea- A tus in die illo quicumque erit ille dilectus a Deo! quam laudabiles quibus tunc laus erit a Deo, quibus dicet evidenti rerum argumento : *Vos amici mei estis, eo quod feceritis quæ præcepi vobis* [1]! Et hæc quidem prima virtus, istud optimum gratiæ munus, præcipuus vitæ fructus : quia beatitudinis certissimum pignus, Dei scilicet amicitia promereri; quo propitio poterit homini aliquis inimicari, sed nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei [2].

3. Jam vero si post hanc et per hanc sum- B mam omnium causamque bonorum, gratiam etiam illam promerearis, ut dilectus a Deo, etiam dilectus sis ab hominibus : quæ consolatio est illa in miseriis hujus vitæ, quæ requies, quod gaudium, quæ deliciæ; præsertim si didiceris favore gratiæ humanæ non evanescere, sed exardescere ad diligendum Deum amplius, propter quem diligaris ab hominibus? Alioquin nempe si aliunde oriatur, vel alio referatur, quid est favor humanus, nisi ventus urens, aura corrumpens vel pestilens, latrunculus spolians, homicida insidians, coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat C ascensor ejus retro? Vir quippe vanus erigitur in superbiam, et vanitate sensus sui, velut equo præcipiti, fertur in ruinam. Hujusmodi nimirum serpens vulnerat et subvertit vestigia : dum veluti blandiens capiti, tenera illius facit laudari primordia. Haud secus, nisi fallor, contingit homini, qui antequam diligere sciat, diligi nimie affectat; et antequam vel sibi ipsi amicus esse didicerit, amicos sibi omnes conciliare quærit : facit divitias non cum judicio, in medio dierum suorum derelinquet eas, et in novissimo suo erit insipiens, cum omnes amici ejus spreverint eum, pro quibus sprevit ipse Deum. Tunc D fiet sermo qui scriptus est : *Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos* [3].

4. Primo itaque omnium illa, quæ prima et finis est omnium, quærenda est dilectio Dei, cujus merito digni simus etiam ab hominibus diligi; et cujus studio docti simus, dilectione hominum qualiter nos oporteat uti. Cum autem rem in tuto locaveris; ita scilicet firmato affectu 975 mentis, ut nonnisi in Deo, et propter Deum A diligi velis : tunc omnino volo, ut dulcedo morum tuorum, humilitas obsequiorum, honestas studiorum, ad omnem te commendet conscientiam hominum, ut ultro rapias affectus omnium, testimonio prædiceris omnium; quatenus ipsa religio, quæ te commendat, justa vicissitudine per te commendabilis fiat. Sic in te quoque filio adoptivo, Unigeniti complebitur oratio, *Pater, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te* [4] : dum videntes claritatem operum tuorum glorificabunt Patrem tuum. Neque id dicimus, quod inter dilectionem Dei, et dilectionem pro- B ximi sit aliquis ordo temporis, quamvis sit ordo affectionis. Statim quippe ab initio et illam oportet observare, et istam non negligere; quando nec Deus sine proximo, nec proximus sine Deo vere potest diligi : quamvis ordinata affectio ignorare non possit, quæ de duabus dilectionibus præponderet alteri, quæ debeat alteri formam et modum præscribere, finemque præfigere. Sed hoc dicimus, quod aliud est amari, aliud amari studere. Quod profecto studium sicut periculose assumitur ab illis qui plus vanitate, quam charitate blandi sunt : sic pericu- C lose negligitur ab his, qui plus superbia, quam sapientia austeri sunt. Quam ob rem beatum dixerunt, qui inter utrumque vitium, illius scilicet vanæ amicabilitatis, et superbæ severitatis, mediam tenere potuit regalem viam veritatis; id est, ut vera charitate plenus, nec per vanitatem hoc studium sectetur, nec per tumorem dedignetur.

5. Illa tamen est vis et natura veri amoris, ut etiam cum non affectat, tamen efficiat se reamari : quoniam veritas etiam sine alieno suffragio facile se ad omnem conscientiam commendat, nisi dira malignæ mentis obsistat nequitia, quæ parata est sinistre interpretari omnia. D Ad hunc tamen sanctum amorem conciliandum quidam proprium donum habent ex Deo; qui exhilarans facies eorum in oleo, perfudit eos quodam placore ac nitore gratioso, omnia tam facta quam dicta ipsorum gratificans in oculis omnium : cum multi qui forsitan non minus, imo et amplius amant, non facile eamdem gratiam inveniant. Ad omnes autem pertinet, ut providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus [5], nec conscientiam ne-

[1] Joan. xv, 14. — [2] Psal. lxxxviii, 23. — [3] Psal. lii, 6. — [4] Joan. xvii, 1. — [5] Rom. xii, 17, et II Cor. viii, 21.

gligant amore famæ, nec famam fiducia conscientiæ. Nam et de ipsa conscientia quomodo A tibi blandiri potes, nisi sine querela sis inter fratres; imo, nisi te fratrem inter fratres in omni conversatione tua demonstres? Putas enim satis esse, si non scandalizas? Imo scandalizas, si non ædificas : si non testimonium habens bonum intus et foris, quantum ad gradum tuum attinet, Deum ubique glorificas. Sane malis, quibus non placet nisi malum, quibus justus gravis est etiam ad videndum, si illis placere te non sinit, non tua negligentia (cum omnes etiam inimicos diligas), sed ipsorum nequitia, qui retribuunt mala pro bonis, odium B pro dilectione tua; consolatur te qui ait, *Beati eritis cum vos oderint homines* [1] : et ille qui ait, quia talibus si placeret, Christi servus non esset [2].

6. Verum illud miserabile est malum, omnique lacrymarum flumine plangendum, quod quidem sæpius experiuntur non modo prælati, sed etiam subditi, qui fratres suos æmulantur Dei æmulatione : quod scilicet et boni, licet non ex ea parte qua sunt boni, bonos inveniuntur odisse. Oderunt corripientem in porta [3], et inimici hominis domestici ejus [4], ita ut etiam Paulus ingemiscat quod filiis et amicis inimicus C factus sit, vera dicens [5]. Ergo et ipse expertus est quod comicus ait, « Veritas odium parit [6] : » imo et illud quod sponsa memorat, *Filii matris meæ pugnaverunt contra me* [7], cum ego pugnarem pro eorum salute. O victrix regina, o triumphatrix magnifica, pugna, ne cedas, ne discedas, aut lassescas. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum [8]. Sapientia vincit malitiam [9]; quanto magis infirmitatem aut imprudentiam? Neque contradictionem carnalium, malitiam interpretari potest charitas spiritualium; sed magis ignorantiam, aut infirmitatem qua præventi sunt. Quanquam nec ipsis Apo- D stolis contumelia visa sit, quod mali a Domino sunt appellati. Quare autem hæc ita loquor, fratres mei, dilecti Deo et mihi? Numquid quia malum hujusmodi suspicer in aliquo vestrum, contra quod mihi vel fratribus meis sit pugnandum? Numquid enim aliquis invenitur in vobis, non dico, rebellis, sed vel durus et intractabilis? Loquor hæc non quia ita in vobis sit, sed ne aliquando sit; ne forte aliquando cui-976 piam aliqua infirmitas subrepat, ut quamcumque correptionem charitatis, nisi cum charitate suscipiat. Sic fiet ut tam is qui corripit, quam ille qui corripitur, dilectus sit a Deo et hominibus, et memoria utriusque in benedictione sit : quod meritis beati Benedicti patris nostri præstare dignetur ille singulariter benedictus Dei Patris Jesus Christus, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO IV.

De lenitate et fide.

1. *In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum* [10]. Hæc quidem de Moyse scripta sunt, sed hodie beato Benedicto non incongrue, quantum arbitror, aptata sunt. Qui cum omnino plenus fuerit Spiritu sanctorum, multo magis de spiritu Moysi credendus est habuisse non minimum. Si enim Dominus de spiritu Moysi tulit, et posuit super omnem illam suffraganeam turbam seniorum, qui in partem ministerii sunt asciti [11]; quanto magis super istum qui plenitudinem totius ministerii, tanto verius quanto spiritualius implevit? Ille dux fuit exeuntium de Ægypto; iste, renuntiantium sæculo : legislator ille, legislator et iste : ille tantum minister litteræ occidentis; iste, spiritus vivificantis : ille ad duritiam cordis Judæorum dedit eis justificationes non bonas, præter pauca moralia; iste solam puritatem evangelicam simplicemque morum tradidit disciplinam : ille tam multa scribit intellectu difficilia, factu impossibilia, vel inutilia; iste rectissimam vitæ scribit Regulam, sermone luculentam, discretione præcipuam. Denique dux ille filiorum Israel, quos de Ægypto eduxit, in requiem promissam non induxit; dux noster recta via, orientis tramite, tanquam signifer exercitus monachorum hodie præcessit nos in regnum cœlorum. Itaque non erit absurdum, si credatur illius adæquasse meritum, cujus invenitur etiam superasse ministerium. Nec incongrue videbitur ad ipsum esse translatum, quod de illo scriptum legitur,

[1] Luc. VI, 22. — [2] Galat. I, 10. — [3] Amos V, 10. — [4] Mich. VII, 6. — [5] Galat. IV, 16. — [6] Terent. — [7] Cantic. I, 5. — [8] Rom. XII, 21. — [9] Sap. VII, 30. — [10] Eccli. XLV, 4. — [11] Num. XI, 24-27.

In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum Dominus : præsertim, cum harum præcipue virtu- A tum, fidei scilicet et lenitatis, nobis ipse magister sit, qui nequaquam aliter vixit quam docuit.

2. Quid enim præclarius illius fide, qui in ætate puerili mundum sibi arridentem irridens, tam mundi quam corporis sui florem quasi jam aridum calcavit; magis appetens pro Deo mala mundi perpeti, quam in eo temporaliter prosperari? Quid similius illi fidei Moysi, quam Apostolus commendans ait : *Fide Moyses grandis factus negavit se filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam* B *temporalis peccati habere jucunditatem* [1]? Quid autem sanctius lenitate Patris nostri, qui nec malitia falsorum fratrum vitæ ipsius insidiantium, et pro vino venenum propinantium potuit exasperari? Moysen quidem Scriptura prædicat mitissimum fuisse super omnes homines qui morabantur in terra [2] : numquid tamen exacerbatum spiritum ejus negat? numquid non iratum et valde iratum adversus æmulos memorat [3]? Hujus autem magistri nostri mansuetudinem non solum erga maledicos, sed etiam erga maleficos, mirabilem me legisse memini, iracundiam non memini. Quanquam nec in ipso, C sicut nec in Moyse, præconio sanctæ lenitatis præjudicet, si justus zelo contra peccantes fervet, sine quo lenitas tepor aut timiditas est. Quomodo namque lenitas illa sanctum quempiam faceret, quæ in Heli, qui alias sanctus erat, damnata est [4]? Fratres, *habete pacem inter vos,* mandat ille Magister pacificus, et lenis : prius tamen præmittit, *habete salem in vobis* [5]; sciens nimirum, pacis lenitatem vitiorum esse nutricem, nisi prius asperitas zeli mordacem eis insperserit salem; sicut et carnes vermescere facit clementia temporis, nisi desiccaverit eas fervor salis. Habete itaque pacem inter vos, D sed quæ sale condita sit sapientiæ : sectamini lenitatem, sed quæ ferveat fide.

3. In fide et lenitate vos quoque sancti eritis; nec jam lenitas suspecta erit, si fides præcesserit : tantum fides non ficta, sed vera sit; fides non mortua, sed viva et vivida sit. Non modo viva vel vivida, sed et constans et intrepida fides erat Moysi, de quo Paulus scribit : *Fide reliquit Ægyptum, non veritus animosi-* 977 *tatem regis.* Animosi sunt reges, sed animosior est fides : quippe quæ potentiam eorum nullam esse videt, ac per hoc omnem persequentium insaniam secura, quasi superior irridet; promptior et fortior ad perferendum, quam illorum furor ad persequendum. Duo sane commendare mihi videtur Apostolus in illa memorabili fide Moysi, cui occasione lectionis hodiernæ comparandam diximus fidem sancti patris nostri Benedicti; scilicet quod idem Moyses qui fidei exemplum factus est, hujus mundi contempsit prospera, nec timuit adversa. Prospera contempsit, *majores divitias æstimans thesauris Ægyptiorum improperium Christi :* adversa non timuit, *non veritus* scilicet *animositatem regis.* Ad utrumque vero causam Apostolus subjunxit, unde scilicet id potuerit, ut discamus unde fides nostra infirmetur in nobis. *Majores divitias reputabat thesauris Ægyptiorum improperium Christi : aspiciebat enim,* inquit, *in remunerationem. Non* est *veritus animositatem regis : invisibilem enim,* inquit, *tanquam videns sustinuit* [6]? Nimirum inde fit ut nihil reputentur temporalia, si præ oculis habeantur æterna : inde fit ut facile potestas contemnatur humana, si tanquam semper imminens potestas timeatur divina. Utrumque vero sola fides agit, cujus tam vividi, tam perspicaces sunt oculi, ut et in ea quæ futura sunt prospectum vivaciter porrigat : et in ea quæ licet præsentia sint, occulta tamen, intuitum perspicaciter figat. Fidei siquidem quam æternus Spiritus illuminat, nec mora temporis, nec moles corporis præjudicare potest, quin et tempus præcedat, præsumendo quod futurum est; et corpus excedat, intuendo quod spiritus est. Gemina siquidem est fidei virtus, contemplantis non ea quæ videntur, sed quæ non videntur; sicut gemina est ratio eorum quæ non videntur. Aut enim ideo non videntur, quia præsentia non sunt : aut ideo, quia etsi præsentia sunt, spiritualia sunt. Præsentia non sunt bona futura quæ promittuntur : præsens est, sed occultus est, quia spiritus est, Deus ipse qui promittit vel minatur. Porro fides quia est substantia sperandarum rerum, bona futura quæ sperat, quasi præsentia præsumit, et jam quasi subsistere in corde credentis facit. Item quia est argumentum non apparentium [7], Deum etsi non appareat, præsentem

[1] Hebr. XI, 24, 25. — [2] Num. XII, 13. — [3] Id. XVI, 15. — [4] I Reg. II. — [5] Marc. IX, 49. — [6] Hebr. XI, 27, 26. — [7] Ibid. 1.

tamen esse sibi coarguit, probat et convincit. [978] Illi qui dicebat, *Qui conresuscitavit et consedere fecit in cœlestibus in Christo*[1], fides erat substantia rerum sperandarum: illi qui invisibilem tanquam videns sustinebat[2], argumentum erat non apparentium. Qui enim dicebat, *Spe salvi facti sumus*[3], nonne quod sperabat et per patientiam exspectabat, jam per fidem in corde suo subsistere demonstrabat? Et qui proponebat Dominum in conspectu suo semper, nonne persuasum tenebat argumento fidei, eum præsentem esse, qui non apparebat[4]?

4. Huic fidei prorsus aptissime congruit quod Scriptura dicit: *Justus ex fide vivit*[5]. Hæc enim justum facit, justumque custodit; et, ut vivat in æternum, interim spei gaudio pascit. Quid enim sic hominem a peccato revocat et servat, sicut fides quæ invisibilem tanquam videns sustinet et observat? quid ita spe gaudentem facit, sicut fides quæ semper in remunerationem aspicit? Nos enim, fratres, quare negligentes sumus, nisi quia præsentiam Judicis nostri minus vigilanter intendimus? aut quare tristitia pene absorbemur, nisi quia remunerationem promissam minus fideliter cogitamus? Hæc siquidem duo mala sunt, negligentia scilicet et tristitia, quibus miserabiliter infidelitas nostra laborat: quia videlicet aut negligimus mandata, aut si necessitate timoris a negligentia coercemur, nequaquam hilariter operamur, nec sicut fides postulat, spe remunerationis in labore consolamur. *Credere*, inquit, *oportet accedentes ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator est*[6]. Si non dissimulemus *quia est*, habemus custodiam timoris: si non dissimulemus, quia *inquirentibus se remunerator est*, habemus consolationem spei. Ubi custodia timoris, nullus locus negligentiæ: ubi consolatio spei, nullus locus tristitiæ. Sicut autem de fide qua Deus esse creditur, timor salutis nascitur; ita cum minime creditur, aut dissimulatur, omnibus malis frena laxantur. Quare enim *corrupti et abominabiles facti sunt in iniquitatibus;* nisi quia *dixit* ille generalis *insipiens in corde suo, Non est Deus*[7]? aut certe si nescire Deum non permittitur, *non est timor Dei ante oculos ejus*, sed *dolose* agit *in conspectu ejus* dissimulans quod novit invitus, *ut inveniatur iniquitas ejus ad odium*[8]. Merito prorsus dolosus ad odium, qui ignorantiam Dei non habet, sed odium. Quomodo enim non odit Deum, cujus declinat aspectum, contemnit imperium, vellet non esse judicium? Ignorans quidem ignorabitur, odiens autem et odietur. Ille reprobabitur veritate judicii, in istum vindicabitur severitate odii.

5. Adeo, fratres, periculosior est fides ficta, fides dolosa, quæ se ipsam dissimulat, quam fides nulla. Fides nulla, per insipientiam dicit in corde suo, *Non est Deus:* fides ficta per nequitiam *dolose* agit *in conspectu ejus*, et se scire Deum vel sciri a Deo dissimulat; dum sciens et prudens, imo imprudens et impudens sub oculis ejus peccat. Nescio tamen quomodo possit dici fides, quæ fictos et dolosos potius facit quam fideles. Scio quidem quia confessione fidei plena est terra, sed tamen audio prophetam plangentem, quia *periit fides de terra*[9]. Putas enim, Filius hominis si nunc veniret, inveniret fidem super terram[10]? Numquid fidem reputaret hanc fidem fictam negligentium et contemnentium, qua levius damnat cæcitatem infidelium, qua meliorem judicat credulitatem dæmonum? Dæmones credunt et contremiscunt[11]; homines credunt nec contremiscunt. Dæmones quem credunt verentur: homines dum quem credunt, nec timent, nec verentur, gravius de contemptu judicantur. Non fallamur ergo, fratres, generali nomine fidei, quasi quæcumque fides ad justitiam debeat reputari; sed meminerimus Doctor Gentium in fide et veritate, qualem definierit fidem, qua Deo est placendum: *Fides*, inquiens, *est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.* Hæc est fides quæ per dilectionem operatur; ut suadente conscientia meritorum, de fide spes nascatur, fidesque supponatur velut subjectum et fundamentum, cui superædificentur bona æterna, quæ speranda sunt. *Sine* ista *fide impossibile est placere Deo*[12]: et cum ista impossibile est displicere Deo. *Oculi tui, Domine, respiciunt fidem*[13], dixit ille qui jugiter in conspectu tuo stabat per fidem. Omnino juste et merito. Prorsus debita vicissitudo, ut oculi tui, Domine, respiciant fidem, quia oculi mei semper ad Dominum fidelem.

[1] Ephes. II, 6. — [2] Hebr. XI, 27. — [3] Rom. VIII, 24. — [4] Psal. XV, 8. — [5] Habac. II, 4, et Rom. I, 17. — [6] Hebr. XI, 6. — [7] Psal. LII, 2, 1. — [8] Psal. XXXV, 2, 3. — [9] Jerem. VII, 28. — [10] Luc. XVIII, 8. — [11] Jacobi II, 19. — [12] Hebr. XI, 1, 6. — [13] Jerem. V, 3.

6. Nos autem, fratres, si tanquam sine fide simus, Deum post dorsum nostrum ponimus, ut dissimulantes timorem ejus, in vanitates potius respiciamus, quo merito nos respiciendos putamus? Imo respiciemur, sed quo vultu? Vultus Domini super facientes mala[1] : sed quam iratus, quam terribilis, quam importabilis tunc demum scietur quando fugient qui oderunt eum a facie ejus. Et a facie tua, Domine, quo fugient, nisi in tenebras exteriores, in illud chaos et abyssum ignis et caliginis? *Tunc* enim *dicent montibus, Cadite super nos; et collibus, Operite nos*[2] : levius æstimantes absorberi voragine inferni, quam sustinere faciem Dei irati. Enimvero tunc stabunt justi in magna constantia : tunc fides quæ modo sollicita stat in conspectu Domini, ad videndam voluntatem ipsius, secura stabit ad videndam gloriam ejus. Vigilate, fratres, state in fide[3]. Quem fides timore sollicitat, non potest dormitare per negligentiam : quem fides in spe radicat, non potest titubare per diffidentiam. Omnia autem vestra in charitate fiant, ut fidei lenitas jungatur, quatenus de unoquoque vestrum dicatur, *In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum Dominus*[4] : quod ipse præstet Sanctus sanctorum, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN

ANNUNTIATIONE DOMINICA,

SERMO I.

De gaudio hujus diei et de laudibus Virginis matris.

1. Opportune nobis in his diebus Quadragesimalis observantiæ solemnitas intervenit Dominicæ Annuntiationis, ut qui fatigantur afflictione corporali, gaudio recreari valeant spirituali; et quos humiliavit pœnitentiæ luctus, annuntiatio illius qui tollit peccata mundi, consoletur. Sic quippe scriptum habes : *Mœror in corde viri humiliabit eum; et sermone bono læ-* 979 *tificabitur*[5]. Prorsus sermo bonus, sermo fidelis A et omni acceptione dignus, Evangelium nostræ salutis : quod angelus missus a Deo, hodierna die Mariæ evangelizavit, ac lætum de Incarnatione Verbi, dies diei, angelus Virgini verbum eructavit. Sermo ille dum Filium promittit Virgini, veniam pollicetur reis, redemptionem captivis, adapertionem clausis, vitamque sepultis. Sermo ille dum Filii regnum prædicat, justorum quoque gloriam annuntiat; terret inferos, lætificat cœlos; et sicut cognitione mysteriorum, sic etiam novitate gaudiorum perfectionem auxisse videtur Angelorum. Quem ergo B non lætificet ille sermo bonus in afflictione sua, quem non consoletur verbum illud in humilitate sua? *Memor esto*, inquit David, *verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti; hæc* enim *me consolata est in humilitate mea*[6]. Verbum tantum promissionis acceperat, sed nullo adhuc indicio sese effectus prodebat. Affligebat eum dilatio voti, sed consolabatur certitudo spei ex fide promittentis.

2. Si ergo David sola spe salutis hujus, quæ nobis servabatur, animum pascebat : quod gaudium, quæ deliciæ, rei ipsius exhibitio nobis esse debuerat? O felicitas temporum isto- C rum! o infelicitas temporum istorum! An non felicitas temporum, in quibus tanta plenitudo gratiæ et omnium bonorum? an non infelicitas temporum, in quibus tanta ingratitudo redemptorum? Ecce enim venit plenitudo temporis, in quo mittit Deus Filium suum, ut fiat Filius hominis, hominumque Salvator : et ecce magnitudo teporis, ut Salvatorem suum fastidiat homo peccator. Annuntiatur salus perditis, et contemnunt : promittitur vita desperatis, et negligunt : venit Deus ad homines, et non assurgunt. Assurgit, qui aliqua devotione se erigit ut det gloriam gratiæ Dei : assurgit, qui saltem D cum gaudio suscipit verbum propriæ salutis. Scio autem, scio quis est qui lætificatur illo sermone bono. Ille procul dubio quem prius humiliavit pius mœror in corde suo; mœror de peregrinatione et exsilio, mœror de vinculis mortis et periculis inferni; qui mœrens quotidie plangit, quod præoccupaverint eum laquei mortis, et pericula inferni invenerint. Huic nimirum jucundus advenit hodiernus ille nuntius de cœlo, hic gratulabundus excipit sermonem

[1] Psal. XXXIII, 17. — [2] Luc. XXIII, 30. — [3] I Cor. XVI, 13. — [4] Eccli. XLV, 4. — [5] Prov. XII, 25. — [6] Psal. CXVIII, 49, 50.

de Dei Filio : huic, inquam, lugenti et mœrenti 980 quod tantis sit malis præventus et circumven- A tus, non sine gaudio liberator annuntiatur; qui oleum gaudii daturus est pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris; qui videlicet finem dabit miseriis, et sine fine beatitudinem dabit miseris. Beati ergo qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur : beati quos humiliavit pius mœror in corde suo, quoniam lætificabuntur sermone bono. Bonus plane sermo et consolatorius omnipotens Sermo tuus, Domine, qui hodie a regalibus sedibus venit in uterum Virginis, ubi etiam sedem sibi regalem exstruxit : in qua cum etiam nunc sedeat, quasi Rex circum- B stante exercitu Angelorum in cœlis, est tamen mœrentium consolator in terris.

3. Regali siquidem ex progenie Virgo electa est, generositatis quidem regiæ nobilis proles, sed virtutis regiæ nobilior indoles : ut æterno Regi, Filio Regis, materna quoque nobilitas regium honorem deferret, et venientem a regali sede Patris, regalis etiam thronus in aula virginali Reginæ susciperet Matris. In ipsa quippe et ex ipsa, Sapientia ædificavit sibi domum [1], in ipsa et ex ipsa paravit sibi thronum : cum in ea et ex ea corpus aptavit sibi ita ad omnia perfectum et congruum, ut et domus ei sit ad C quiescendum, et thronus ad judicandum, quod primo tabernaculum ei fuit ad pugnandum, et cathedra ad docendum. Vide autem ne forte ipsa sit sedes David patris ejus [2], quam ei dandam promittit angelus : non quod David in ea sederit; sed quod ex semine David assumpta et fabricata sit. Et certe, si sedes David non est, tamen sedes tua, Deus, in sæculum sæculi ipsa est. Si solium David non est, certe solium excelsum et elevatum super omnem creaturam ipsa est. Si quis autem etiam thronum illum grandem, quem *rex Salomon sibi fecit de ebore,* corpus ipsum interpretetur, quod Pacificus no- D ster hodie sumpsit ex Virgine, non multum a vero videbitur abhorrere : quandoquidem et illud quod sequitur, *et vestivit eum auro fulvo nimis* [3], eidem satis corpori congruit; quod jam Dominus decorem induit fulgoris intolerabilis. *Vestivit*, inquit, *eum auro fulvo.* Prorsus, si interroges oculos Apostolorum qui transfiguratum in monte viderunt [4], confitebuntur aurum nimis esse fulvum, id est, fulgorem corporis esse nimium, quem ferre nequiverunt, quamvis *nimis* pro Valde ponere consuetudinis sit Scripturarum. Cætera namque quæ prosequitur Scriptura de illius throni magnificentia [5], accommodatius, nisi fallor, si quis tractare voluerit, accipientur de corpore Christi, quod est Ecclesia.

4. Mihi sane magis mirari modo libet illud ebur tam pretiosum, imo et impretiabile virginalis castimoniæ, de quo scilicet sedem sibi facere delegit, qui sedet super Cherubim : *Hæc*, inquiens, *requies mea in sæculum sæculi; hic sedebo, quoniam elegi eam* [6]. Quam nitidum ebur illud, quod oculis tanti tamque divitis Regis placuit, in cujus diebus argentum nullius est pretii! quam frigidum, quod nec a conceptu incaluit! quam solidum, quod nec partus violavit! quam candidum simul et rubicundum, quod candor lucis æternæ ignisque Spiritus sancti, universa sui plenitudine replevit! Maria siquidem et ipsa candidior nive, rubicundior ebore antiquo; cui scilicet incomparabilem et castitas candorem, et charitas seu martyrium rutilantem præ antiquis electis noscitur contulisse ruborem. Nam et suam ipsius animam pertransivit gladius, ut mater summi Virginis et Martyris esset et virgo ipsa et martyr, candida et rubicunda, quemadmodum dilectus ejus candidus et rubicundus [7]. Denique, sicut Salomon in omnibus thesauris suis et opibus tantis nihil habuit tam pretiosum, quod in opus illud, magnificum thronum scilicet gloriæ suæ judicaret ebori præferendum : sic Maria singularem præ omnibus electis Angelorum et hominum invenit gratiam apud Deum, ut videlicet Dei conciperet et pareret Filium, atque ex ebore corporis ejus thronum sibi virtus Altissimi sine manibus excideret gloriosum. Gloriosus prorsus ille thronus ac mirabilis, de quo Scriptura perhibet quia *non est factum tale opus in universis regnis* [8] : quod facile testimoniis probaretur Angelorum, qui semper et insatiabiliter in gloriam et decorem Dominici corporis prospicere concupiscunt. Quia enim in universis regnis non est tale opus factum, quidquid factum est, flectat ei genu in omnibus regnis, cœlestium, terrestrium, et infernorum. Quam beatus igitur ille venter eburneus, unde caro eburnea sumpta est Redemptoris, pretium animarum, miraculum An-

[1] Prov. IX, 1. — [2] Luc. I, 70. — [3] III Reg. X, 18. [4] Matth. XVII, 1, 2. — [5] III Reg. X, 18-20. — [6] Psal. CXXXI, 14. — [7] Cantic. V, 10. — [8] III Reg. X, 20.

gelorum, solium summæ majestatis, thronusque potestatis, cibus vitæ immortalis, medicina peccati, restitutio sanitatis! *Quotquot*, inquit, *tangebant eum, sanabantur a languoribus suis*[1]: nam *virtus de illo exibat, et sanabat omnes*[2].

5. Beatus igitur venter, qui te, Domine Jesu, portavit! felix castitas uteri virginalis, quæ huic operi materiam ministravit! Felix prorsus, fratres mei, nitor illius eboris, id est, candor castitatis: cui nec aurum mundanæ sapientiæ, nec argentum eloquentiæ, nec gemmam alicujus excellentis gratiæ, nostri præfert electio Salomonis; si modo tamen castitas humilitate commendetur, quia humilitatem ancillæ suæ respexit Dominus[3]. Proinde namque Salomon cum in carmine amoris castitatem prædicaret virginis, seu sponsæ videlicet seu sponsi (quia quorum spiritus unus et caro una, in plerisque etiam laus una), ut castitatem illius adornatam nostramque adornandam etiam aliis virtutibus doceret, ait: *Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris*[4]. Ut autem noveris quia castitas aliarum virtutum seu gratiarum sit receptaculum, apothecæ aromaticæ seu unguentariæ nostri Salomonis non nisi domus eburneæ sunt, sicut David in illo epithalamio cecinit, quod inscriptio tituli, *Canticum pro dilecto*, de Sponso Ecclesiæ accipiendum ostendit. *Myrrha*, inquit, *et gutta, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo*[5]. Corpora siquidem eburnea sanctorum, domus Christi sunt; vestimentum Christi sunt; membra Christi sunt; templum Spiritus sancti sunt. Ab his vestimentis Christi, ab his domibus eburneis spirat ei omnis fragrantia virtutum et charismatum, ex quibus delectant et honorant Regem regum filiæ Apostolorum et Prophetarum. Probastis et ipsi, fratres mei, ex quo cœpistis possidere unusquisque vas suum in sanctificatione et honore, non passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum[6], quid unguentorum, quid odoramentorum divina largitate sit infusum; quo modo corpus quod erat sentina sordium, nunc Spiritus sancti sit venerabile sacrarium; et quod erat vorago flagitiorum, nunc quædam sit apotheca gratiarum.

6. *Myrrha*, inquit, *et gutta, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis*. Inhabitamus quidem domos luteas; sed quæ materiæ quali- 981 tate sunt luteæ, continentiæ virtute fiunt ebur- A neæ: ex quibus si myrrha prima spirare cœperit per mortificationem voluptatum, consequentur et aliæ species aromaticæ, quæ multiformem virtutum gratiam spirabunt. Spirabunt autem Christo delectabiliter, tanquam de vestimentis suis: spirabunt etiam longe lateque proximis, tanquam bonus odor Christi in omni loco. Horum vestimentorum Christi fragrantiam statim ut sensit Isaac; *Ecce*, inquit, *odor filii mei, sicut odor agri cui benedixit Dominus*[7]. Sed et Sponsus ad sponsam, quæ etiam corpus et vestimentum ipsius est, loquitur dicens: *Odor* B *vestimentorum tuorum, sicut odor thuris*[8]. Quem nimirum odorem thuris Sponso gratissimum, pietas, o fratres, vestrorum spirabit cordium, si ita fragrans et devota fuerit, ut dirigatur oratio vestra sicut incensum in conspectu Altissimi, et ascendat coram eo *sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris*[9]. Et quidem myrrha fragrat ei de corporibus vestris; fragrat utique et mihi: utinam ita et thus fragret de cordibus vestris, quatenus Sponsus probans vos sicut castos, sic etiam devotos, frequentius vos sua visitatione dignetur et dicat, *Ibo mihi ad montem myrrhæ, et ad collem thuris*[10]. Videtur ta- C men sermo iste, prophetia hujus esse diei, per Salomonem olim prædicta, per Jesum hodie impleta. Hodie namque venit in illum montem altissimum montium, montem non modo myrrhæ et thuris, sed et omnium aromatum: dico autem Virginem virginum, omnium plenam gratiarum, inter quas tamen præcipue, nisi fallor, redolebat sponso myrrha castitatis, et thus pietatis. Odor iste, fratres mei, super omnia aromata; odor iste Dominum majestatis de excelsis attrahit et invitat, ut inclinet cœlos et descendat, sicut probat dies hæc, cum Altissimus, angelo misso de cœlis, ipse quoque de- D scendit in uterum Matris, qui semper manet in sinu Patris, cum quo vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

---

[1] Marc. VI, 56. — [2] Luc VI, 19. — [3] Id. I, 48. — [4] Cantic. V, 14. — [5] Psal. XLIV, 9, 10. — [6] I Thess. IV, 4, 5. — [7] Gen. XXVII, 27. — [8] Cant. IV, 11. — [9] Id. III, 6. — [10] Id. IV, 6.

SERMO II.

De Verbi incarnatione in Maria et in anima fideli.

1. Hodie Verbum caro factum est, et habitare cœpit in nobis, secundum regulam scilicet sanæ fidei, quam ecclesiasticorum dogmatum definitio tradidit nobis. Firmissime namque tenet, et nullatenus dubitat Ecclesia, carnem Christi non prius conceptam, quam a Verbo susceptam; sed ipsum Verbum Dei carnis acceptione conce- B ptum, carnemque Verbi incarnatione conceptam. Hodie itaque Sapientia ædificare cœpit sibi domum corporis nostri in utero Virginis, et ad ædificandam unitatem Ecclesiæ, angularem lapidem de monte sine manibus abscidit; dum sine opere humano de corpore virginali carnem sibi nostræ redemptionis separavit. Ab hoc ergo die Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob: quia hodie Domini est assumptio nostra, ut inhabitet gloria in terra nostra [1]. Prorsus hodie benedixisti, Domine, terram tuam, illam benedictam in mulieribus. Hodie dedisti benignitatem Spiritus C sancti, ut terra nostra daret benedictum fructum ventris sui, et rorantibus cœlis desuper uterus virginalis Salvatorem germinaret. Maledicta terra in opere prævaricatoris, quæ etiam exercitata spinas et tribulos germinat hæredibus maledictionis [2]. At nunc benedicta terra in opere Redemptoris, quæ remissionem peccatorum fructumque vitæ parturit universis, et filiis Adæ præjudicium originalis dissolvit maledicti. Prorsus benedicta illa terra, quæ omnino intacta, nec fossa, nec seminata, de solo rore cœli Salvatorem germinat, et mortalibus panem Angelorum, alimoniam vitæ æternæ ministrat. Hæc D itaque terra quia inculta erat, videbatur esse deserta, sed erat opimo fructu referta: videbatur esse eremus solitudinis, sed erat paradisus beatitudinis. Plane hortus deliciarum Dei; eremus cujus campi germinaverunt germen odoris; plane desertum refertum, de quo Agnum dominatorem terræ Pater emisit. *Emitte*, inquit, *Agnum, Domine, de petra deserti* [3], id est, abscinde Petram de Petra, Sanctum et inviolabilem 983 sancta et inviolata proferat virginitas. Sane in A hoc ipso satis decenter Christi occasus ortui, sepultura respondet conceptioni: dum videlicet emittitur Agnus de petra deserti, condendus in petra monumenti: et cujus corpori monumentum excidendum erat in petra, ipse ab initio conceptus sui, et corpus sibi excidit de petra, et corpori locum in petra; sic integritatem petræ cum de ea emitteretur non imminuens, sicut nec signatam sepulturæ petram, cum de ea egrederetur aperiens.

2. Si ergo *petra Christus* [4], ut ait Apostolus, non degenerat a Matre Filius, quando et ipsa petræ nomine censetur. An non recte vocatur petra, quæ et in amorem integritatis proposito firma, affectu solida, sensu quoque ipso adversus illecebram peccati tota insensibilis erat et lapidea? an non recte petra virginalis integritas, quæ et nihil parit per naturam sui; et cum parit, roris virtute divini, nec admittens conceptum, nec emittens partum novit aperiri? Sed *aperiatur terra*, inquit Isaias, *aperiatur, et germinet Salvatorem* [5]. O sancte Isaia, qui dicis *aperiatur*, quid ergo est quod Dominus ad Ezechielem testatur: *Porta hæc clausa erit, et non aperietur* [6]? An tibi reseratum fuit tantummodo consilium fecundandæ Matris, et clausum tibi fuit mysterium clausæ perenniter integritatis? Absit, inquit: nemo magis quam ego conscius hujus secreti. Quomodo enim me latuisset perpetuæ virginitatis mysterium, qui tanto ante prædixi: *Ecce virgo concipiet, et pariet filium* [7]? Quæris igitur quomodo dicamus, ego, *aperiatur*; ille, *non aperietur?* Non aperietur viro, aperietur Domino: sicut ibidem ad ipsum dicitur Ezechielem, *Vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam.* Aperietur autem Domino non virginalis integritas corporis, quia sicut Ezechiel post prædicta subdidit, *Hæc clausa erit ipsi etiam principi* [8], sed aperietur auris et porta cordis: quia videlicet intravit per aurem Virginis Verbum incarnandum, et exivit per clausam portam corporis incarnatum. Omnipotens namque Verbum Dei, etsi infirmitatem nostram suscepit, nihil tamen de sua sibi omnipotentia minuit, quominus contra naturam carnis, et supra intelligentiam sensus nostri, corpus suum palpabile per clausa posset et integra trajicere, sicut

[1] Psal. LXXXIV, 10. — [2] Gen. III, 17, 18. — [3] Isai. XVI, 1. — [4] I Cor. X, 4. — [5] Isai. XLV, 8. — [6] Ezech. XLIV, 2. — [7] Isai. VII, 14. — [8] Ezech. XLIV, 2, 3.

etiam discipulos ingrediens januis clausis, oculis probavit, quod ratio non capit.

3. Secura igitur, o Virgo intemerata, o porta sanctuarii perenniter clausa, secura aperi Domino Deo Israel, qui tibi jam dudum clamat : *Aperi mihi, soror mea, amica mea*[1]. Non est quod timeas integritati tuæ : Deus non novit integra violare, sed violata consolidare. Si Verbo Dei apta es, tum demum non modo clausa, sed et signata es. *Pone me*, inquit, *ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum*[2]. Jesus quippe impressus in corde, expressus in opere, sigillum plane et munimentum est inviolabile castitatis sponsæ suæ, et eo ipso quo se imprimit imitationis formam, imponit etiam incorruptionis custodiam. Sit ergo, o Virgo fidelis, auris tua aperta ad audiendum et mens tua ad credendum : aure percipe verbum angeli, et corde suscipe Verbum Altissimi, et corpore concipe Filium Dei. Dic et tu, o beata tam humilis quam fidelis, dic : *Dominus aperuit mihi aurem : ego autem non contradico, retrorsum non abii*[3]. *Ecce ancilla Domini :* præsto sum ejus voluntati; quinimo juvabo votis si possum, *fiat mihi secundum verbum tuum*[4]. Hoc dicere, sic suam devotionem offerre, istud plane est Domino pectus aperire, istud est etiam os aperire, et spiritum attrahere. Sic profecto aperiebatur terra ; ut quem rorabant cœli desuper, susciperet rorem, et germinaret Salvatorem. Nobile germen, germen justum, germen odoris, germen Domini, quod jam est in magnificentia et gloria, cum idem fructus terræ sublimis est super omnia, id est, exaltatus est super cœlos Deus, et super omnem terram gloria ejus. Nihil enim interest, sive germen, sive fructum, aut florem dixeris, cum hæc omnia, imo infinita alia unus Christus sit : res una, sed multiformis gratia, et virtutis unius operatio multifaria ; cui si infinita nomina paupertas humani sensus et sermonis, pro similitudine commodaverit, rei tamen implere significationem non poterit. Bene autem simul vocatur germen, et flos, et fructus, qui sine gradu profectus, ab initio conceptus sui omni virtute et gratia in se ipso exstitit perfectus. In nobis enim primum ipse *germen* est, cum fides in confessionem prorumpit, vel opus manifestum : postmodum *flos*, cum super proficientem efflorescit sanctificatio Dei quodam spectabili decore virtutum : [984] demum autem *fructus*, cum beatitudo satiat

A hominem consummatum. Pulcherrime sane ac vigilantissime, non solum mysteria, sed et mysteriorum præsagia dispensatio præordinavit divina, ut locus in quo terra germinavit Salvatorem germen justum, et flos de virga et radice Jesse ascendit, Nazareth, id est sanctitas, germen, flos, virgultum vocaretur : ut videlicet negotium loco, locusque negotio consona voce contestaretur, pariterque et nomen loci rem gerendam pronuntiaret, et res gesta causam nominis indicaret.

4. Ignoscite mihi, fratres mei, quia qui morum vestrorum servire debueram instructioni,

B plus forsitan quam necesse erat demoratus sum in illius ineffabilis admiratione et præconio mysterii. Quid enim mirum, si miror quod stupent Angeli; si prædicare gestio quam cœli enarrant gloriam Dei? quid mirum, si me delectat, quod beatos spiritus lætificat, quod peccatores justificat, justosque glorificat? Nescio tamen si ulla esse possit efficacior ac suavior morum ædificatio, quam hujus mysterii, id est, Verbi incarnati fidelis et pia consideratio. Quid enim sic hominem excitare potest ad amorem Dei, quam præveniens hominem amor Dei tam vehemens

C ad hominem, ut homo propter hominem velit fieri? Quid autem ita nutrit amorem proximi, quam similitudo et natura proximi in humanitate Dei? Nam humilitatis exemplum nec cogitari posse majus aliquod existimo, quam exinanitionem Dei in formam servi, et servitutem plus quam servi. Castitatem porro quid æque commendat, sicut quod ipsa castitas Salvatorem germinat? Aut fidei virtutem ac meritum quid evidentius ostendit, quam quod Virgo Deum fide concepit, fide omnia sibi promissa divinitus impleri promeruerit? *Beata*, inquit, *quæ credidit : quoniam perficientur quæ dicta sunt ei a*

D *Domino*[5]. Et ut plenius noveris conceptum Virginis non solum esse mysticum, sed et moralem ; quod sacramentum est ad redemptionem, exemplum quoque tibi est ad imitationem : ut manifeste evacues in te gratiam sacramenti, si non imiteris virtutem exempli. Quæ enim Deum fide concepit, si fidem habeas, idem tibi promittit, quod videlicet si verbum ex ore nuntii cœlestis fideliter velis suscipere, Deum quem totus orbis non potest capere, possis et ipse concipere. Concipere autem corde, imo et cor-

[1] Cantic. v, 2. — [2] Id. viii, 6. — [3] Isai. l, 5. — [4] Luc. i, 38. — [5] Ibid. 45.

pore, licet non corporali opere aut specie, tamen plane corpore tuo : quandoquidem jubemur ab Apostolo, glorificare et portare Deum in corpore nostro [1]. Attende itaque, ut scriptum est, diligenter auditui tuo, nam *fides ex auditu, auditus autem per Verbum Dei* [2] : quod tibi absque dubio evangelizat angelus Dei, cum de timore aut amore ejus tecum agit prædicator fidelis, quem angelum Domini exercituum dici et esse non est tibi fas ambigere [3]. Quam beati qui dicere possunt, *A timore tuo, Domine, concepimus et parturivimus spiritum salutis* [4] ! qui nimirum non est alius quam spiritus Salvatoris, quam veritas Jesu Christi. Vide ineffabilem dignationem Dei, simulque virtutem incomprehensibilis mysterii : qui creavit te, creatur in te; et quasi parum esset te ipsum habere patrem, vult etiam te sibi fieri matrem. *Quicumque*, inquit, *fecerit voluntatem patris mei, ipse meus et frater, et soror, et mater est* [5]. O fidelis anima, expande sinus, dilata affectus; ne angustieris in visceribus tuis, concipe quem creatura non capit. Aperi Verbo Dei aurem audiendi : hæc est ad uterum cordis via spiritus concipiendi, hac ratione compinguntur ossa Christi, id est, virtutes in ventre prægnantis.

5. Gratias tibi, sancte Spiritus, qui ubi vis spiras. Video munere tuo non unam, sed innumeras fidelium animas illo generoso germine gravidas : custodi opera tua, ne aliqua illarum abortiat, conceptumque divinæ sobolis informem aut mortuum excutiat. Vos quoque, o matres beatæ tam gloriosæ prolis, attendite vobis ipsis, donec formetur Christus in vobis [6] : attendite, ne qua foris offensa gravior fetum tenerum lædat, ne quid ingeratis ventri, id est, menti, quod spiritum quem concepistis exstinguat. Parcite, si non vobis, certe Filio Dei in vobis : parcite, inquam, non solum ab operibus et sermonibus malis, sed etiam a cogitationibus noxiis, et delectationibus mortiferis, quæ plane suffocant semen Dei. Omni itaque custodia servate corda vestra, quia ex ipsis vita procedet : cum scilicet maturus se partus absolvet, et vita Christi quæ nunc abscondita est in cordibus vestris, manifestabitur in carne vestra mortali. Concepistis spiritum salutis, sed adhuc parturitis, nondum peperistis. Si labor in parturiendo, magna de spe partus consolatio. *Mulier cum parit, tristitiam habet* [7] laboris; cum autem pepererit puerum, jam non memor erit pressuræ propter gaudium, quia natus erit homo Christus in mundum exteriorem corporis nostri, quod et minor mundus solet appellari. Qui enim nunc conceptus est Deus in spiritibus nostris, configurans eos spiritui charitatis suæ, tunc velut homo nascetur in corporibus, configurans ea corpori claritatis suæ, in qua vivit et gloriatur Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

De hujus mysterii signis.

1. *Audite, domus David : ecce dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet* [8]. Hodie impleta est hæc prophetia in auribus vestris. Hodie namque illud ineffabile conceptus virginalis miraculum, sicut audieratis promissum, sic audistis impletum : Virgo hodie concepit. Et hoc signum prioribus retro sæculis inauditum, nostris sæculis Dominus dedit. Et sicut Jeremias eodem spiritu et eodem sensu prædixit : *Creabit Dominus novum super terram, quia femina circumdabit virum* [9]. Quid est enim, *creabit Dominus novum super terram, femina circumdabit virum*, quod ait Jeremias; nisi quod ait Isaias, *Dabit Dominus signum, Virgo concipiet filium* [10]? Hoc nempe est, *circumdabit*. Non de consortio virili suscipiet, sed de se sola intra semetipsam concipiet, et solius materni corporis involucro vestiet. Alioquin dicant si possunt Judæi, quod signum Dominus in hoc dedit, si non virgo, sed adolescentula, ut ipsi falso interpretantur, concepit : aut quid novum Dominus creavit, si femina masculum de masculo susceptum circumdedit. Potest quidem mentiri iniquitas sibi; sed in multitudine virtutis tuæ, o Domine, mentientur tibi inimici tui, ut virtutem tuam dum negat pravitas et paucitas Judæorum, gloriosius et copiosius confiteatur fides omnium populorum. *Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes* : quia *terra dedit fructum*

[1] I Cor. vi, 20. — [2] Rom. x, 17. — [3] Malach. ii, 16, 17. — [4] Isai. xxvi, 17, 18. — [5] Matth. xii, 50. [6] Galat. iv, 19. — [7] Joan. xvi, 21. — [8] Isai. vii, 13, 14. — [9] Jerem. xxxi, 22. — [10] Isai. vii, 13, 14.

suum; Virgo germinavit Jesum [1]. Velint, nolint [936] Judæi, creavit Dominus novitatem hujus miraculi, in signum eorum incredulitatis : utique in signum cui contradicunt usque hodie; plus, nisi fallor, pertinacia odibili, quam ignorantia miserabili.

2. Non alienum tamen ab origine et consuetudine viperei germinis, si modo contradicunt huic signo, postquam factum est, qui ab initio in patre et rege suo impiissimo Achaz contradixerunt ne fieret. *Locutus est* enim *Dominus ad Achaz dicens : Pete tibi signum. Non petam,* inquit, *et non tentabo Dominum* [2]. O religio profana! o pietas exsecranda! o humilitas dolosa! Ne tentes, ut ais, Dominum, contemnis Dominum. Quomodo enim tentares, si fideliter obedires? Nunc autem quomodo non graviter tentas, quem manifesto contemptu irritas? Novimus utique, novimus dolum et invidiam Judaicæ radicis, quæ et antequam Christus nasceretur, invidere cœpit gloriæ illius. Nam et iste Achaz, quantum ex vita et moribus ipsius intelligi datur (nam cultor idolorum erat), non alia religione aut metu signum recusavit petere cum juberetur, nisi ideo scilicet, ne Dominus glorificaretur. Sane mira et plane digna ira Dei et hominum, tam dira perversitas Judæorum, qui cum jubentur signa quærere renuunt, non, ut fingunt, ne tentent, sed ne glorificent Dominum [3], cum non jubentur, tentant et quærunt. Nam velut natura et usu Judæi signa quærunt, et si dantur, calumniantur et inficiari contendunt, ut manifeste confiteantur quia tentantes quærebant; non ut crederent facienti, sed ut insultarent non facienti. O gens peccatrix, *semen nequam, filii scelerati* [4], ait Isaias : *Numquid parum est vobis molestos esse hominibus,* mihi et aliis prophetis, imo universo generi hominum, *quia molesti estis et Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum* [5]. Quia enim vos in perversum adversum eum inceditis, et ipse, ut ait, perversus incedet vobis. Non vultis signum dari, ne glorificetur auctor miraculi : et ipse propter hoc dabit, ut ipse glorificetur, et vos confundamini. Fac, Domine, *fac mecum signum in bonum, ut videant qui me oderunt, et confundantur* [6], ait de Judæis ad Patrem Filius.

3. Primum autem signum quod Pater et Filius operati sunt in confusionem infidelium et gloriam fidelium, in testimonium suæ virtutis et opus nostræ salutis, arbitror hodiernum esse Virginis conceptum. Nam de ipso cum præmissum esset, *dabit Dominus signum,* quasi quærentibus quod signum, intulit contextus Prophetæ, verbis tamen Evangelistæ, *Ecce virgo concipiet et pariet filium* [7] : ut plane aut consequentia vel veritate contextus careat; aut (quod est probabilius) mendacium Judæorum latebram non habeat. Merito proinde cum jam generatio prava et adultera signum quærit, signum non datur ei, nisi signum Jonæ [8]; ut videlicet qui ob perversitatem mentis non ædificantur signo virtutis, scandalizentur signo infirmitatis, triduanæ scilicet sepulturæ et mortis. Nam verbum crucis et mortis Judæis qui pereunt, scandalum est : his autem qui salvi fiunt, id est, nobis, virtus Dei est [9]; nec minor aut infirmior nobis est Filius hominis in corde terræ, quam in consessu paternæ dexteræ. Signum quippe quod illi recusaverunt, sive in profundum inferni, sive in excelsum supra, nos fide plena ac veneratione devota suscipimus, agnoscentes Filium quem concipit Virgo, in profundo inferni signum nobis esse liberationis et veniæ : in excelsum supra, signum et spem exsultationis et gloriæ. Qui enim primum descendit in inferiores partes terræ, ut in sanguine testamenti sui extraheret vinctos de lacu in quo non est aqua, ipse est et qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia [10]. Jam levavit Dominus signum primum in patibulo crucis, postmodum in throno regni : et exaltavit signum ad populos nationum, quia contradictum est ei a populo Judæorum, et quotidie a quatuor ventis congregat dispersos veri Israel ad hoc signum. O Radix Jesse, qui stas in signum populorum, super quem jam continent reges os suum, obstruatur etiam os loquentium iniqua, id est, Judæorum blasphemantium, qui adhuc signo immaculato conceptus tui contradicunt, et nec angelo Gabrieli credunt dicenti quia non est impossibile apud te omne verbum [11]. Beata quæ credidit, cui hæc ratio satisfecit, et cum quæsisset quomodo Filium susciperet, quæ non cognosceret virum, tam de integritate quam de prole securam deinceps effecit.

4. Quidquid ergo garriat impietas infide-

[1] Psal. LXVI, 6. — [2] Isai. VII, 10-12. — [3] Matth. XVI, 4. — [4] Isai. I, 4. — [5] Id. VII, 13, 14. — [6] Psal. LXXXV, 17. — [7] Isai. VII, 14, et Luc. I, 31. — [8] Matth. XVI, 4. — [9] I Cor. I, 18. — [10] Ephes. IV, 9, 10. — [11] Luc. I, 30, 31.

lium, nobis concipiat et pariat Virgo Filium : nos quippe signum habemus in bonum, etiam Matrem et Filium. Nobis plane Mater tota miraculum est, quæ singulariter et sine exemplo mater est et virgo : nobis Filius totus miraculum, qui non solum singulariter, sed incomprehensibiliter Deus est et homo. Mater virgo concipiens et pariens, signum nobis est quia Deus est homo iste qui concipitur et paritur : Filius divina faciens, et humana patiens, signum nobis est quia in Deum transferet hominem, pro quo concipitur et paritur, etiam et patitur. Omnium tamen humanarum infirmitatum vel injuriarum quas pro nobis pertulit divina dignatio, sicut tempore primam, sic etiam humilitate fere maximam existimo, quod in utero concipi, in utero novem mensium tempore majestas illa incircumscripta passa est contineri. Ubi enim sic se exinanivit? aut quando ita penitus a semetipso defecisse visus fuit? Tanto tempore nihil illa sapientia loquitur, nihil illa virtus manifestum operatur : nullo signo visibili majestas quæ clausa latet, proditur. Non sic in cruce visus est infirmus, ubi quod infirmum ipsius fuit, statim apparuit fortius omnibus hominibus : quando et moriens glorificat latronem, et exspirans inspirat Centurionem ; quando horarius dolor passionis ei non solum compati fecit elementa creaturarum, sed etiam contrarias fortitudines subigit æternorum passioni dolorum. In utero autem sic est quasi non sit : sic omnipotens virtus vacat, quasi nihil possit, et Verbum æternum sub silentio se premit.

5. Vobis tamen, fratres, vobis illud silentium verbi loquitur, vobis clamat; vobis utique disciplinam silentii commendat. *In silentio* enim *et spe erit fortitudo vestra* [1], sicut Isaias promittit, qui cultum justitiæ silentium definivit [2]. Sicut namque puer ille conceptus in utero ad maturitatem partus sub alto et diuturno profecit silentio : sic et spiritum hominis disciplina silentii nutrit, format et roborat; et quanto occultius, tanto tutius et salubrius incrementum præstat. Nescit homo animalis qui non percipit quæ sunt spiritus Dei, quæ sit via spiritus, et quomodo compingantur ossa in ventre prægnantis [3] : sed *non occultatum os* 987 *meum a te*, ait sanctus Deo, *quod fecisti* mihi A *in occulto* [4] mentis, sub secreto silentii. Sed nec a vobis occultatum est hoc mysterium, fratres mei, quorum experientia et confessio testis mihi est, quomodo quietus et modestus spiritus sub silentio roboretur, pinguescat et floreat : quomodo e contrario per verba, velut quadam paralysi, dissolvatur et defluat; quomodo marescat, et marcescat, et aridus decidat. Denique si in silentio fortitudo non esset, Salomon nequaquam dixisset : *Sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum* [5]. Cæterum, si B quæris quo negotio sit occupanda mens in silentio, nihil tibi imponimus onerosum : comede panem tuum, sicut et ipse Dominus conceptus suo tibi commonstrat exemplo. Quid enim propheta de eo dixit, cum loqueretur de porta orientali semper clausa in domo Domini, quæ tamen Deum Israel admisit et emisit? *Princeps ipse*, inquit, *sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino* [6]. *Sedebit*, inquit, *in ea*, quoniam requiescet in ea, de qua et ipse loquitur, *Hæc requies mea* [7] : sedebit in ea tanquam in throno grandi; quem, sicut alias dixi, *Salomon rex sibi de ebore fecit* [8]. Si attendas angustias C uteri, locus prorsus angustus est : si latitudinem cordis, thronus grandis est, propter quam etiam uterus tantæ majestatis capax factus est. In ea ergo princeps sedit et panem comedit; quia *si quis*, inquit, *aperuerit mihi, intrabo ad eum, et cœnabo cum eo, et ipse mecum* [9].

6. Non est hæc cœna sine pane, quando et ipse qui cœnat, panis est vitæ; panis qui hodie descendit de cœlo, et dat vitam mundo. Sed res mira, si idem est qui cœnat, et quod cœnatur : et qui comedit, ipse est panis qui ab eo comeditur. Revera res mira, sed res vera; quia Christus non alio pane quam se ipso pascitur. Ipse D namque totus est panis, Verbum propter se, caro propter unionem Verbi. Alioquin caro non prodest quidquam, cum spiritus sit qui vivificat [10] : nec in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei [11]. Omne verbum procedens de ore Dei unum et unigenitum est Verbum Patris, quod cum simplex sit, in se tamen continet rationem et formam omnis verbi divini. Verbum itaque pascitur de Verbo,

[1] Isai. xxx, 15. — [2] Id. xxxii, 17. — [3] Eccle. xi, 5. — [4] Psal. cxxxviii, 15. — [5] Prov. xxv, 28. — [6] Ezech. xliv, 3. — [7] Psal. xxxi, 14. — [8] III Reg. x, 18 — [9] Apoc. iii, 20. — [10] Joan. vi, 64. — [11] Matth. iv, 4.

Filius vivit de se ipso : quia sicut Pater habet 938 vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso[1]. Alia tamen ratione, sed tamen ineffabili beatitudine, Verbo pascebatur anima illa, Verbo ipsi in persona conjuncta : et incomparabili felicitate princeps ille sedens in porta virginalis uteri, panem verbi coram Domino comedebat. Id igitur operis tu quoque, si sapis, in silentio tuo actitabis; ut panem verbi divini comedas coram Domino, conservans, sicut Maria, quæ de Christo dicuntur, et conferens in corde tuo. Hunc panem tecum Christus manducare delectabitur : et qui te pascit, ipse in te pascetur[2] : et panis ipse quo plus editur, B plus abundabit edendus; quia gratia non minuitur usu, sed augetur.

7. In hoc propterea tibi sit exemplo Jesus conceptus et gestatus in utero : ut sicut onus illud leve ac suave etsi gravidavit, non tamen gravavit uterum Mariæ; sic te non sentiat gravem aut molestum uterus Ecclesiæ. Gravida est, o fratres, Ecclesia; non, sicut Maria, solo Jesu; sed, sicut Rebecca, Jacob et Esaü : non solum scilicet bonis et modestis, sed etiam dyscolis et indisciplinatis; quos tamen et ipsos propter nomen Jesu, vel forsitan aliquod initium substantiæ ejus, Ecclesiæ viscera susci- C piunt et amplectuntur. Sed cum sese colliderent parvuli discordes in utero Rebeccæ, quæ prius oraverat ut conciperet, dolensque ventrem suum a tribulatione malorum et dolore, pene pœnitebat quod concepisset : *Si sic*, inquit, *futurum mihi erat, quid necesse erat concipere*[3]? Si de aliquo nostrum, fratres, sic conqueri contigerit viscera matris nostræ, timeo ne melius fuisset si conceptus non fuisset homo ille : nisi quod nec de talibus sinit nos desperare, qui etiam de lapidibus suscitat filios Abrahæ[4]. Ipse in eis, si qui tales sunt, emolliat cor lapideum, ne quatiant viscera matris : ipse viscera matris conso- D letur, ne fatigetur eos, qualescumque sint, portare, donec formetur in eis Christus, qui perfectus Deus, perfectus homo vivit et regnat, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

A

DOMINICA

IN RAMIS PALMARUM.

SERMO I.

Quomodo Christus omnia homini factus.

B 1. *Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset*[5], etc. Audiat servus nequam et fugitivus, hominem dico; qui cum esset in natura et conditione servili et necessitate serviendi, servire detrectans, arripere sibi conatus est libertatem et æqualitatem Domini sui. Christus cum in forma Dei esset, non rapina, sed natura æqualis, quia coomnipotens, coæternus, et consubstantialis, exinaniens semetipsum, non solum formam servi accepit in similitudinem hominum factus; sed etiam ministerium servi implevit, humilians semetipsum, et obediens factus Patri usque ad mor- C tem, mortem autem crucis[6]. Sed parum tibi videatur, quod cum esset filius et coæqualis, tanquam servus servivit Patri, si non et servo suo plus quam servus servivit. Factus quidem erat homo, ut serviret Creatori. Et quid justius quam ut servias illi, a quo creatus es, sine quo nec esse potes? et quid beatius aut sublimius, quam servire illi, cui servire regnare est? Non serviam, inquit homo, Creatori. Ego igitur serviam tibi, inquit Creator, homini. Tu recumbe : ego ministrabo, ego tibi pedes lavabo. Tu quiesce : ego languores tuos feram, infirmitates portabo. Utere me, ut libet, in omni necessi- D tate tua; non modo ut servo tuo, sed etiam ut jumento tuo, ut peculio tuo. Si fatigatus aut oneratus es, ego te et onus tuum feram, ut legem meam primus impleam. *Alter*, inquit, *alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi*[7]. Si esuris, aut sitis, et ad manum forte nihil melius habes, nec alter tibi vitulus æque saginatus præsto est; ecce ego paratus immolari, ut carnes meas comedas, et sanguinem bibas. Nec verearis ex morte servi damna ser-

[1] Joan. v, 26. — [2] Luc. xxii, 15, 19. — [3] Gen. xxv, 22. — [4] Luc. iii, 8. — [5] Philipp. ii, 5, 6. — [6] Ibid. 8. — [7] Galat. vi, 2.

vitii ejus pati; etiam comestus et bibitus, ma- [989] nebo tibi integer et vivus, serviamque ut prius. A Si in captivitatem ductus aut venumdatus es, ecce vende me, teque pretio mei, vel me ipso pretio redime. Vile quidem mancipium videor: sed etsi noctu et clanculo distrahar quasi res furtiva, etsi ab avarissimis Judæorum sacerdotibus emar; attamen saltem triginta argenteos appretiari potero; hoc pretio mei poterit emi sepultura peregrinorum, me pretio vita sepultorum. Si infirmaris, et mori times, ego moriar pro te, ut de sanguine meo tibi conficias medicamenta vitæ.

2. Euge, serve bone et fidelis, servisti revera, servisti in omni fide et veritate, servisti in omni patientia et longanimitate. Non tepide, qui exsultasti ut gigas ad currendam viam[1] obedientiæ: non ficte, qui etiam animam post tot et tantos labores superimpendisti: non murmurose, qui innocens flagellatus, nec os aperuisti. Scriptum est, et justum est: *Servus sciens voluntatem domini sui, et non faciens digna, plagis vapulabit multis*[2]. Sed iste servus, obsecro, quid non dignum fecit? quid debuit facere et non fecit? *Bene omnia fecit*, clamant qui facta ejus observabant, *et surdos fecit audire et mutos loqui*[3]. Omnia fecit digna; et quomodo sic omnia passus est indigna? Dorsum posuit ad flagella, plagis vapulavit non paucis nec parvis; indicio sunt sanguinis rivuli qui de tot partibus profluunt corporis. Contumelia et tormento interrogatus fuit, veluti servus aut latro subditus quæstioni, qua confessio extorqueatur criminis. O detestabilem superbiam hominis servire contemnentis, quæ alio exemplo non poterat humiliari, nisi servitute et tali servitute Domini sui! et utinam vel sic possit! utinam vel nunc habeat et referat gratiam tantæ humilitati ac bonitati! Sed, ut mihi videtur, adhuc audio eumdem Dominum apud Isaiam conquerentem de ingratitudine nequam servi, ubi scilicet ait: *Non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure. Verumtamen me servire fecisti in peccatis tuis: laborem præbuisti mihi in iniquitatibus tuis*[4]. Et quem laborem? Usque ad defatigationem, esuriem et sitim; sed usque ad sudorem, sudorem autem sanguinis decurrentis in terram[5]; sed usque ad mortem, mortem autem crucis: ne omnia modo replicem, quod alapis cæsus, sputis illitus, coronatus spinis, confixus clavis, lancea perforatus, aceto et felle potatus. Hoc *torcular*, inquit, *calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum*[6]. Vos ergo, qui statis tota die otiosi, attendite et videte si est labor sicut labor meus.

3. Utique valde laborasti, Domine mi, in serviendo mihi: justum profecto et æquum esset ut saltem de cætero tu quiesceres, tuusque tibi servus vel ordine vicis suæ, quia ad ipsum ventum est, serviret. Quam magno, Domine mi, inutile tibi meum redemisti servitium, qui nec ministeriis indiges Angelorum! Quam suavi B et benigna arte pietatis recuperasti tibi et subdidisti contumacem servum, vincens in bono malum, humilitate confundens superbum, beneficiis obruens ingratum! Sic nimirum, sic sapientia vincit malitiam; sic carbones ignis congessisti super caput contumacis, quibus accenderetur ad pœnitentiam. Vicisti ergo, Domine, vicisti rebellem: ecce do manus in vincula tua, jugoque tuo suppono cervicem. Dignare tantum ut tibi serviam, patere ut tibi laborem. Accipe me servum sempiternum, licet inutilem, nisi nunc quoque mecum sit et mecum laboret gratia tua, semper et præveniens C et subsequens. Præveniat nos, prior ostendens humilitatis et patientiæ exempla: subsequatur nos, adjuvans ut imitemur ostensa. Quam felices nos, o fratres mei, si super hoc audiamus consilium Apostoli: *Hoc sentite*, inquit, *in vobis quod et in Christo Jesu*[7] præcessisse cognoscitis! hoc est, nullus extollatur supra se, sed magis humilietur infra se; qui major est, aliis serviat, si quis læditur, prior satisfaciat; in commune usque ad mortem quisque obediat. His vestigiis, fratres, sequemur Christum in forma Dei, in qua vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen. D

SERMO II.

De crucis scientia et virtute.

1. Paulus doctor noster in fide et veritate, si

[1] Psal. xviii, 6. — [2] Luc. xii, 47, 48. — [3] Marc. vii, 37. — [4] Isai. xliii, 23, 24. — [5] Luc. xxii, 44. — [6] Isai. lxiii, 3. — [7] Philipp. ii, 5.

hodie veniret ad nos, puto quia non judicaret 930 se aliquid scire inter nos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum [1]. In his siquidem diebus in quibus anniversaria dominicæ passionis et crucis memoria solemniter celebratur, nihil, ut arbitror, convenientius prædicatur, quam Jesus Christus, et hic crucifixus. Nam et aliis quibuslibet diebus quid unquam potest prædicari fidelius? quid audiri salubrius? quid cogitari fructuosius? Quid enim tam pium fidelium affectibus, tam medicinale moribus; quid sic interficit peccata, crucifigit vitia, virtutes nutrit et roborat, sicut crucifixi memoria? Loquatur ergo Paulus inter perfectos sapientiam in mysterio absconditam; mihi, cujus imperfectum vident etiam oculi hominum, loquatur Christum crucifixum: his quidem qui pereunt stultitiam, mihi autem et his qui salvi fiunt plane Dei virtutem, Deique sapientiam; mihi prorsus altissimam atque nobilissimam philosophiam, per quam infatuatam irrideo tam mundi quam carnis sapientiam. Quam perfectum me putarem, quam provectum in sapientia, si Crucifixi vel idoneus invenirer auditor, qui factus est nobis a Deo non solum sapientia, sed et justitia, et sanctificatio, et redemptio [2]! Omnino si Christo confixus es cruci, sapiens es, justus es, sanctus es, liber es. An non sapiens, qui cum Christo exaltatus a terra, sapit et quærit quæ sursum sunt? an non justus, in quo destructum est corpus peccati, ut ultra non serviat peccato? an non sanctus, qui semetipsum exhibuit hostiam vivam, sanctam, placentem Deo? an non vere liber, quem Filius liberavit, qui de libertate conscientiæ illam liberam vocem Filii sibi assumere confidit: *Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* [3]? Vere apud Crucifixum misericordia, et copiosa apud eum redemptio, qui sic redimit Israel ex omnibus iniquitatibus ejus, ut principis hujus mundi calumnias liber evadere mereatur.

2. Sciat tamen, sciat quicumque est ille beatus et verus Israel, non esse hoc suæ meritum perfectionis, sed divinæ gratiam redemptionis: non scilicet quia peccatum non fecerit, nec inventus sit dolus in ore ejus; sed quia ille cujus hæc laus propria est, Christus scilicet, purgavit peccata illius, qui per sanguinem crucis suæ purgationem peccatorum faciens, ibi maxime triumphavit principatus et potestates, ubi

A abscondita erat fortitudo ejus. Erat abscondita, sed non perdita; quia crucifixus ex infirmitate, vivebat ex virtute Dei. Erat occulta, sed non erat otiosa; quia crucifixus, veterem hominem in omnibus electis crucifigebat. Crucifigebat mundum Paulo, et Paulum mundo [4]. Crucifigebat denique tyrannum hujus mundi, omnesque suæ antiquæ ministros tyrannidis. Hamum plane sub esca recondebat, qui sub infirmitate fortitudinem abscondebat. Ac perinde ille homicida ab initio sitiens humanum sanguinem, dum irruit in infirmitatem, incidit in vir-

B tutem: morsus dum momordit, confixus dum Crucifixum appetivit.

3. Gratias cruci et clavis tuis, Domine Jesu: video perforatas fauces illius draconis, ut transeant liberati, qui etiam fuerant absorpti. Et qui fiduciam habebat quod influeret Jordanis in os ejus [5], fluvium quem absorbuerat, se non minima ex parte perdidisse frendens irascitur. De illis quippe faucibus nobis isti venerunt, qui hodie nobiscum nobilem ac magnificum crucis decantant triumphum. Plane de ore leonis liberati sunt; imo de ventre inferi regressi sunt. Irascatur ergo, fremat et tabescat de cujus den-

C tibus præda erepta est: nam Christus gratulabitur quod non gratis crucifixus est. Lugeat infernus et mors; ille morsus, ista mortua: nam cœli lætantur, et exsultat Ecclesia, quod Christus infernum spoliat, mortemque triumphat. In conversione nempe istorum triumphum suæ renovavit passionis, crucisque miracula suscitavit. In istis crux refloruit, hunc fructum pretiosum nunc etiam arbor vitæ tulit. Quomodo namque maneret sterilis, quæ non modo rigata, sed etiam vivifica facta est sanguine Salvatoris? jam non pœnitebit eum quod in palmam ascendit, cum tantum tamque pretiosum de ea

D fructum collegerit. Hunc quippe fructum inter alios prævidebat, cum voluntarius ad crucem properabat. *Dixi*, inquit, *ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus* [6]. Paucis absolvit quod voluntate passus sit, quod passione exaltatus sit, quod non sine fructu nostro passus sit. In dicto siquidem proponentis, arbitrii libertas; in ascensu, triumphi sublimitas; in apprehensione fructuum, redemptionis monstratur utilitas. Vos, insensati Judæi, clamabatis quidem,

[1] I Cor. II, 2. — [2] Id. I, 30. — [3] Joan. XIV, 30. — [4] Galat. VI, 14. — [5] Job XL, 18. — [6] Cantic. VII, 8.

Ascende, calve; ascende, calve[1] : sed ordinationi [991] ejus liberrimæ, qui sponte decreverat A ascendre, non potuit furor vester nisi servire. Ascendit crucem voluntate; triumphavit in ea potestate; fructum ex ea collegit pietate. Uno igitur opere et Judæum irrisit, et diabolum peremit, atque christianum redemit.

4. Dicant igitur qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos[2]; dicant, inquam, voce et mente magistri sui : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi*[3], in qua sapientia Dei nequam infatuavit consilium, justitia destruxit eum qui habebat mortis impe- B rium, misericordia liberavit captivum. Merito prorsus, o sapiens gloriator, gloriaberis in cruce Domini tui, cujus liberatus es triumpho, vivificatus mysterio, justificatus exemplo, munitus signo Sic enim justæ rationis consequentia postulare videtur, ut exemplum Crucifixi ad justificationem suam imprimant moribus, qui signum crucis ad munimen sui imprimunt frontibus, et illius vivant lege, cujus armantur fide. Alioquin fallaciter miles characterem regis gestat, cujus præscriptum non observat : nec recte se tuetur illius signo, cujus non paret imperio. Vide autem quanta perversitas et abusio sit, ut C inimici crucis Christi tueri se velint signo crucis Christi : dum securi sunt, luxuriantes contra pietatem crucis; cum in periculo deprehensi sunt, volentes esse defensi virtute crucis. Plane inimici crucis Christi sunt, amici ventris sui; quorum deus venter est, quorum idolum nummus est. Sciat tamen, sciat quicumque nunc fallaciter sibi Crucifixi signum usurpat; nequaquam se illo tueri poterit in illa necessitate suprema, quando jam non arbitrio hominum, sed judicio et ministerio Angelorum signabitur Thau super frontes virorum gementium et dolentium, ut discernantur salvandi a multitudine D perditorum[4].

5. Sed et Paulus dux ille strenuus militiæ christianæ, fidelis signifer, qui stigmata Crucifixi in corpore suo portabat; nunc quoque in hac verorum ac falsorum militum confusione, signo utique notabili istos ab illis discernebat, cum dicebat : *Qui autem sunt Christi, carnem crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis*[5]. Cauta prorsus et circumspecta definitio, ac velut formam referens de ipsius veritatis exemplari impresso. Nimirum quod impressum retinet vita, signantius exprimit lingua. Qui ergo Christo confixus erat cruci, de propriæ conscientiæ exemplari formam istam protulit : *Qui Christi sunt, carnem crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis.* Noverat vir multæ scientiæ et experientiæ, multos esse aut fore, qui crucifigerent concupiscentias carnis, et sinerent regnare vitia cordis; multos e contrario, qui fiducia pacati cordis, negligerent mortificationem corporis. Sed sicut nonnunquam divina justitia spiritum sibi non subditum, contumeliis carnis licet afflictæ flagellat : sic plerumque corpus incrassatum recalcitrat, et nova bella spiritui jam quieto resuscitat. Eapropter vult Apostolus, ut crucifixis tam vitiis interioribus, quam concupiscentiis exterioribus, *mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctimoniam in timore Dei*[6]. Timor nempe Dei, velut quidam clavi in altum defixi, cruci nos configit, et velut affixus justitiæ continere nos facit, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis, sed justitiæ : et licet sit, non tamen regnet peccatum in nostro mortali corpore. Sane quod timor Dei comparetur configentibus clavis, sententia est David, qui ait : *Confige*, quasi a clavis, *timore tuo carnes meas : a judiciis enim tuis timui*[7]. Si ergo nondum prævales ut vitia exstinguas, in hoc vult te esse sollicitum Apostolus, ut crucifigas. Non ait, *Qui Christi sunt*, exstinxerunt vitia ; quæ virtus paucorum est : sed, *crucifixerunt;* sine quo salus nulla est : sicut præter crucem Christi, nulla redemptio est. Ideo namque Redemptor ad operandam et informandam salutem nostram hunc passionis modum elegit, ut redemptionis sacramentum, justificationis fieret exemplum : ut quomodo videlicet ipse similitudinem carnis peccati crucifixit, de peccato damnans peccatum; sic nos, imo multo magis nos, carnem peccatricem cruciemus, crucifigentes, etsi nondum exstinguentes in ea peccatum.

6. Hic recordari potes quia Moyses ad placandam iram Domini crucifixit principes Israelitarum[8] : Josue autem, qui et Jesus, quinque reges Amorrhæorum[9]. Si enim iram Domini, quam meruimus, placare volumus, necesse est ut per continentiam nos cruciemus. Jesus au-

[1] IV Reg. II, 23. — [2] Psal. CVI, 2. — [3] Galat. VI, 14. — [4] Ezech. IX, 4-7. — [5] Galat. V, 24. — [6] II Cor. VII, 1. — [7] Psal. CXVIII, 120. — [8] Num. XXV, 4 9 — [9] Josue X, 26.

tem noster qui nos in terram promissionis introducturus est, vitia quinque sensuum in nobis crucifiget, imo et exstinguet; si tamen, sicut est justum, pendeamus in patibulis usque ad vesperum. Hujus enim perseverantiæ in cruce Salvator de se ipso tibi curavit exemplum præbere, nolens consummari nisi in cruce, aut deponi de cruce ante vesperum tam diei ipsius quam vitæ suæ. Balaam dicebat, *Moriatur anima mea morte justorum*[1] : tu vero dic, Moriatur anima mea morte Domini mei Jesu Christi, et fiant novissima mea illius similia; ut videlicet in voluntaria cruce pœnitentiæ pendere merear usque ad terminum vitæ. Quanta fiducia de cruce Filii, in manus Patris spiritum commendabis ! imo quanta clementia Pater suscipiet quem Filius commendabit! Filius namque qui causam animæ tuæ semel in cruce suscepit agendam, nunquam eam agere desinit, apud Patrem semper interpellans. Vade securus, vade gratulabundus, ubi judex tuus est advocatus tuus : tantummodo signum crucis, mortificationem Jesu, quam circumfers in corpore tuo, secum deferat spiritus tuus. Dominus autem gloriæ qui pro vobis, fratres, passus, in vobis est glorificatus, dignetur vos habere socios passionis et gloriæ, et gloriantes in cruce glorificet in ea claritate, quam habuit apud Patrem ante initium sæculorum, et habiturus est per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

De duplici specie qua Christus proponitur spectandus.

1. Desiderium animæ nostræ, speciosum forma præ filiis hominum, hodierna dies alia et alia specie repræsentat filiis hominum : utraque quidem specie spectabilem, in utraque desiderabilem et amabilem, quia in utraque salvatorem hominum: licet in una sublimem, in altera humilem; in ista gloriosum, in illa ærumnosum; in ista venerabilem, in illa miserabilem : si tamen dici decet miserabilis, qui miseriam susce- 992 pit dignatione miserationis, ut de miseria sua A misericordiam præstaret miseris; non ut qui sibi beatitudo est, misericordiam a miseris flagitaret. Ubi ergo miserandus videri voluit, ibi et amplius venerandus fuit. Sed *sustinui*, inquit, *qui simul contristaretur, et non fuit; qui consolaretur, et non inveni*[2]. Ita qui miseratione omnium miser ultro fieri voluit, apud nullum fere miserationem invenit. Sed ubi, inquies, spectatur hodie sublimis et gloriosus : ubi humilis et ærumnosus? Vide processionem; audi passionem. In his evidenter agnoscere poteris quod Isaias ait : *Sicut obstupuerunt super eum* B *multi, sic inglorius erit inter viros vultus ejus, et forma ejus inter filios hominum*[3]. Obstupuerunt multi de gloria quasi victoris triumphantis, cum Jerusalem ingrederetur; sed nihilominus paulo post vultus ejus inglorius et despectus, cum pateretur. *Cum intrasset Jerosolymam*, ait Matthæus, *commota est universa civitas, dicens : Quis est hic*[4]? Cum pateretur, confusio faciem ejus operuit, ut vere confiteatur : *Exaltatus, humiliatus sum et confusus*[5]. Sane quod hic se confusum dicit, intelligendum est secundum hoc quod alibi dicit de facie corporis : *Operuit confusio faciem meam*[6]; quia non pepercerunt C in faciem meam spuere, velare, percutere et illudere. Nam facies mentis, quæ semper et immobiliter habitabat cum vultu Dei, nec turbari poterat, nec confundi. *Dominus Deus*, inquit, *auxiliator meus; ideo non sum confusus : ideo posui faciem meam, ut petram durissimam, et scio quoniam non confundar*[7]. *In te enim, Domine, speravi, non confundar in æternum*[8]. *Confundantur* potius *illi, et non confundar ego : paveant, et non paveam ego*[9].

2. Si igitur, ut dicere cœperam, hodierna processio simul et passio considerentur, ibi plane videtur Jesus sublimis et gloriosus; hic, humilis D et ærumnosus. In processione namque cogitatur in honore regis : in passione spectatur in pœna latronis. Ibi circumdant eum gloria et honor : hic non est ei species neque decor. Ibi gaudium hominum et gloria plebis : hic opprobrium hominum et abjectio plebis. Ibi acclamatur ei, *Hosanna filio David, benedictus qui venit rex Israel*[10] : hic inclamatur, *reus mortis*[11]; subsannaturque quod se fecerit regem Israel. Ibi cum

[1] Num. XXIII, 10. — [2] Psal. LXVIII, 21. — [3] Isai. LII, 14. — [4] Matth. XXI, 10. — [5] Psal. LXXXVII, 16. — [6] Psal. LXVIII, 8. — [7] Isai. L, 7. — [8] Psal. XXX, 2. — [9] Jerem. XVII, 18. — [10] Matth. XXI, 9. — [11] Id. XXVI, 66.

ramis palmarum ei occurritur : hic alapis palmarum in faciem cæditur, et arundine percutitur caput. Ibi præconiis sublimatur; hic saturatur opprobriis. Ibi certatim ei via sternitur vestimentis alienis; hic exuitur propriis. Ibi tanquam rex justus et salvator suscipitur in Jerusalem : hic tanquam reus et seductor damnatus ejicitur de Jerusalem. Ibi sedet in asino stipatus obsequiis : hic pendet in ligno crucis cæsus flagellis, confossus plagis, et desertus a suis. Ecce plus quam Job hic, cui tam repente, tam vehementer omnia semel in contrarium Deus vertit. *Sufferentiam Job audistis, finem Domini vidistis* [1], ait Jacobus apostolus. Ac si diceret : Sufferentia Job fuit usque ad reditum substantiæ, sufferentia Domini usque ad exitum vitæ. Job quidem patienter damna sustinuit, sed mox in terra sua duplicia suscepit : Christus ut erat repletus miseriis, et inebriatus amaritudinibus, e mundo migravit. Itaque plus quam Job hic, qui de summa, ut putabatur, repente semelque dejectus felicitate, in extrema atque gravissima finem sortitus est calamitate. *Et hæc*, inquit, *passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces* [2], etiam pro crucifixoribus, ut eis ignosceret.

3. An non igitur recte videbitur velut turbatus tanta tamque subita rerum mutatione Filius Patrem interpellare illa voce lacrymabili : *Deus, Deus meus, utquid dereliquisti me* [3]? Certe manus tuæ fecerunt me, in voluntate tua deduxisti me, et paulo ante cum gloria suscepisti me; et sic repente præcipitas me? Elevans allisisti me, quasi super ventum ponens me, et elidens valde. Exaltatus, humiliatus sum et confusus : et eo confusus amplius, quo tunc exaltatus sublimius, et nunc humiliatus profundius; quantoque tunc altius elevatus, tanto nunc gravius allisus. Justum quidem est, o Pater, ut qui se exaltat humilietur, et elatio indigni digna dejectione puniatur : sed numquid similiter justum erat, ut quem tu exaltaveras, ita confusibiliter humiliaretur, et gloriam quam humilitas meruerat, tanta sequeretur contumelia? Numquid mihi, Pater, iratus fuisti, quod vel ad horam hic me passus sum honorari ; et illud etiam perexiguum quod susceperam de bonis hujus mundi, exsolvendum

993 erat ante mortem in pœnis et contumeliis, ne
A postea mihi posset objici : *Fili, suscepisti bona in vita tua* [4]? At qui tuus erat honor, o Pater, honor erat Filii : quia qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum. Ecce exprobrant inimici tui, Domine, exprobrant commutationem Christi tui : ecce gloriantur in contumelia mea et tormento, qui paulo ante cruciabantur gloria et honore meo. Numquid non respondebo exprobrantibus mihi verbum, ut sciant aliquando, qua dispensatione commutaveris Christum tuum, quo consilio sic exaltaveris mox humiliandum, vel humiliaveris
B exaltatum?

4. Respondebis, o Domine Jesu, respondebis exprobrantibus tibi verbum, et verbum asperum : quando scilicet respondebit eis in facie arrogantia eorum, et arguet eos malitia eorum, videntes in quem transfixerunt. Cum enim videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna et majestate [5], tunc scient quod modo nolunt credere, quia illius posterioris gloriæ, prior hodiernæ processionis gloria, mysterium fuerit et figura; sicut passionis contumelia, meritum et causa. Tunc intelligent quia Christus nunc honoratus,
C nunc ludibrio habitus, his qui pereunt positus est in offensionem et ruinam, sicut his qui salvi fiunt, in resurrectionem et doctrinam; quia quod sacramentum est redemptionis, simul est etiam documentum ædificationis. Sic enim postulabant merita superborum, ut eorum superbiæ et honor Christi fieret scandalum, et mors præcipitium : atque invidiam juste pereuntium gloria triumphantis excitaret, morientis pœna damnaret. Cæterum his qui salvi fiunt, id est, nobis, omnino erat necessarium ut Christus transiens viam hujus mundi, sequentibus se viam sterneret sicut per adversa, sic etiam per
D prospera : atque prius exaltatus, post humiliatus, suo traderet exemplo qualiter modestia servaretur in honore, patientia teneretur in contumelia vel dolore. Ipse siquidem honorari potuit, inflari non potuit : voluit despici, sed nescivit aut pusillanimitate dejici, aut ira morderi. Sicut enim alias cum vellent eum rapere et facere regem, ipse refugiens et in solitudinem ad orandum aufugiens [6], docuit exemplo quod dixit et verbo, ne scilicet velimus in sublime

[1] Jacobi v, 11. — [2] Job xvi, 18. — [3] Matth. xxvii, 46. — [4] Luc. xvi, 25. — [5] Matth. xxiv, 30. — [6] Joan. vi, 15.

tolli : sic modo quadam alia dispensatione sese[994] ad horam honorari patiens; et nihilominus solitam, quia inolitam mansuetudinem in honore retinens, formam dabat his qui in potestate sunt constituti. Qui tamen ut discerent ea discretione per humilitatem esse mansueti, ut, cum res postularet, per zelum essent erecti; Dominus statim in templum regressus, flagello facto de funiculis vindicat injurias Patris, magisque eligit furorem sacerdotum in necem suam provocare, quam templi profanationem dissimulare [1].

5. Ut igitur, fratres, inoffenso pede tam per prospera, quam per adversa sequamur ducem nostrum, in processione consideremus eum in honore positum, in passione contumeliis et doloribus subditum; nunquam tamen in tanta mutatione rerum mente mutatum, etsi vultum immutaverit coram Abimelech, id est, regno[a] Judæorum : quam commutationem Christi cæcitas exprobrat perfidorum. De immutabili mentis illius statu dicit Scriptura : *Homo sanctus in sapientia permanet sicut sol; nam stultus ut luna mutatur* [2]. De mutatione faciei illius dicit alia Scriptura : *Sapientia hominis lucet in vultu ejus, et potentissimus faciem illius immutabit* [3]. Prorsus in vultu tuo, Domine Jesu, qualitercumque videatur immutatus, sive gloriosus, sive inglorius appareat, lucet sapientia; de vultu tuo candor lucis æternæ radiat : utinam super nos lumen vultus tui, Domine, effulgeat! Vultus tuus sicut in tristibus, sic in lætis sibi modestus, serenus, ac totus arcano lumine cordis floridus : justis hilaris et jucundus, pœnitentibus clemens et pius. Intendite, fratres, in vultum serenissimi Regis. *In hilaritate vultus regis vita*, dicit Scriptura, *et elementia ejus quasi imber serotinus* [4]. Aspexit in Protoplastum, et mox animatus spiravit in vitam [5] : respexit Petrum, et mox compunctus respiravit ad veniam. Mox enim ut Dominus respexit Petrum, Petrus de clementia piissimi vultus suscepit imbrem serotinum, lacrymas post peccatum [6]. Lux vultus tui, o lumen æternum, teste Job, non cadit in terram [7]. Quæ enim communicatio luci ad tenebras [8]? Animæ potius fidelium radios illius excipiant, aspiretque bene consciis lætitiam, sauciis medicinam. Plane vultus triumphantis Jesu, qualis spectandus est in processione, lætitia et jubilus : vultus morientis, qualis cogitandus est in passione, medela et salus. *Qui timent te videbunt me*, inquit, *et lætabuntur* [9] : qui dolent se videbunt me, et sanabuntur, sicut aspicientes in serpentem ligno suspensum post venena serpentium. Te igitur, gaudium et salus omnium, seu videant sedentem in asino, seu pendentem in ligno, vota benedicant omnium : ut cum viderint regnantem in throno, laudent in sæcula sæculorum, cui laus et honor per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

Qualiter Christus benedicendus.

1. *Hosanna filio David* [10]. Vox exsultationis et salutis, vox gaudii et pietatis, vox fidei et amoris, adgratulans adventui Redemptoris, atque prophetico protestans gaudio desideratæ lætitiam redemptionis. *Hosanna filio David*, ait hæc familia David; salus est illi qui factus est ex semine David, ut salvet eos qui sunt ex fide David. Laudate, *laudate, pueri, Dominum; laudate nomen Domini* [11] : dicite, *Sit nomen Domini benedictum* [12], sit *benedictus, qui venit in nomine Domini*. Ex ore istorum perfecisti, o Pater, laudem Filii tui, ut incorrupto simplicis innocentiæ testimonio, destruas inimicum et ultorem [13], pharisæum et pontificem; non ultorem divinæ legis, ut mentita est iniquitas sibi, sed invidiæ propriæ et furoris. Sed convertetur dolor ejus in caput ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet [14]. *Deus laudem meam ne tacueris*, ait Filius Patri; *quia os peccatoris et os dolosi super me apertum est* [15]. Nihil potest negare Pater Filio : non tacuit laudem Filii vox paterna sæpius audita de cœlo, non tacuerunt creaturæ, in tot signis et prodigiis confitentes eum auctorem naturæ. Angeli testati sunt, dæmones confessi sunt, ordo propheticus voce consona sibi invicem respondentes cecinerunt. Sed ista

[1] Matth. xxi, 12, 13. — [2] Eccli. xxvii, 12. — [3] Eccle. viii, 1. — [4] Prov. xvi, 15. — [5] Gen. i, 27. — [6] Luc. xxii, 61, 62. — [7] Job xxv, 3. — [8] II Cor. vi, 14. — [9] Psal. cxviii, 74. — [10] Matth. xxi, 9. — [11] Psal. xii, 1, 2. — [12] Job i, 21. — [13] Psal. viii, 3. — [14] Psal. vii, 17. — [15] Psal. cviii, 2. [a] Alias, *Rege*.

demum perfecta laus est, quam ætas illa non tacet, quæ nescit adulari, et quod Spiritus suggerit, dissimulare non potest. Quid enim manifestius, quam quod illa ætas a semetipsa, tam nova, tam insolita, nec dicebat, nec faciebat: sed Spiritus sanctus more suo per ora simplicium loquens, testimonium Filio perhibebat?

2. Plane Spiritus sanctus conscius operum Christi, quid ille scilicet Christi pareret adventus, quid gaudii, quid salutis humano generi passio parturiret illius; præsaga in cordibus innocentium gaudia suscitabat, atque ad prophetandam mundo redemptionis lætitiam, simplicium sibi ministeria sensuum assumebat. Istos nempe Spiritus alloquebatur, vocans ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt: cum per prophetam suum dicebat, quæ hodie per ipsum facta sunt; mandabat tunc, et nunc creata sunt. *Exsulta*, inquit, *satis, filia Sion; jubila, filia Jerusalem: ecce Rex tuus veniet tibi justus et Salvator, ipse pauper et ascendens super asinum*[1]. Jam, inquit, exsulta satis, quæ hactenus in tristitia fuisti: jam te satia, si tamen satiari potes, gaudio ineffabili, quod sic desiderium satiat, ut amplius et felicius esurire faciat. Repleatur gaudio os tuum, et lingua tua exsultatione: cui si nec os, nec lingua possunt sufficere, supereffundat jubilus, quod non capit affectus. *Jubila*, inquit, *filia Jerusalem*. Beatus enim populus, qui scit jubilationem[2]. Plane beatus populus, qui scit et intelligit hodie sibi ineffabiliter gaudendum, quando ei Salvator advenit promissus et exspectatus ab initio sæculorum. Beatus populus, qui tota alacritate devotionis hodie ei occurrit, corde simul et voce acclamans ei: *Benedictus qui venit in nomine Domini*[3]. In hoc siquidem benedictus est a Patre Filius, ut qui benedixerit ei, benedictionibus repleatur, non una scilicet, sed pluribus: quia nimirum benedictio quam Domino quis feneratur, cum multiplici fenore redit in caput ejus. Væ genti peccatrici, semini nequam, filiis sceleratis, ad quos spectat illa Domini querela terribilis: *Non feneravi, nec feneravit mihi quisquam: omnes maledicunt mihi, dicit Dominus*[4]. Judaicus populus hic erat, qui in ratione dati et accepti communicare contempsit Domino, nolens benedicere Bene-

994 dictum Dei Patris, ut benediceretur ab eo; sed
A Samaritanum, dæmoniacum vocans, insanis atque blasphemis Deum insectabatur maledictis[5]. *Maledicent illi*, inquit, *et tu benedices*[6]: nam ab eis benedictio quam noluerunt, elongabitur ad gentes. Benedicite, gentes, Deum nostrum, quoniam qui prior feneravit vobis, præveniens vos in benedictionibus dulcedinis, fenerantibus sibi multiplices restituet usuras in benedictionibus beatitudinis.

3. Ego tamen vereor, fratres mei, ne forte hæc tempora teporis et infidelitatis tangat illa querela Domini, *Non feneravi, nec feneravit*
B *mihi quisquam*[7]: quia videlicet gratia offertur, nec suscipitur; promittitur merces operi, et vix aliquis spe illius operatur. Dominus siquidem fenerat, cum talenta servis partiens, scientiam verbi vel gratiam cujuslibet muneris ad lucrum prærogat: Domino autem fenerat jucundus homo qui miseretur et commodat, dicente Scriptura, *Feneratur Domino, qui misericordiam facit proximo*[8]. Imo Domino feneratur quicumque spe divinæ retributionis aliquid operatur, ut dicere possit: *Scio cui credidi*[9], scio qui dixit, *Si quid erogaveris, cum rediero reddam tibi*[10]. Nos autem aut nihil, aut ita ti-
C mide gelideque feneramus ei, quasi debitor infidelis sit, aut non habeat unde reddere possit. Magnæ prorsus fidei illa plebs Hebræa, quæ cum eum pauperem sedentem super asellum, et ipsum non suum, cerneret; omni tamen securitate ac devotione fenerabat ei, non solum vestimenta sua in via sternens, sed et se totam, quantum poterat, honori ejus impendens. Sed nimirum intelligebat super egenum et pauperem; quippe cui propheta signum dederat intelligendi Salvatorem, ipsam qua superbis viluit, paupertatem. *Ipse*, inquit, *pauper, et ascendens super asinum*[11]. Hoc, inquit,
D signo poteris venientem agnoscere Regem tuum, cujus regnum non est de hoc mundo: quia scilicet ad debellandam superbiam, quæ regnat in mundo, paupertatem seu humilitatem evangelizabit, sicut verbo, sic etiam exemplo.

4. Beata itaque filia Sion, quæ humilitatem tanquam armaturam cœlestem, tanquam insigne regium didicit venerari. Misera mater ejus infidelis illa Sion, quæ cum humilem vidit, fasti-

[1] Zach. IX, 9, et Matth. XXI, 5. — [2] Psal. LXXXVIII, 16. — [3] Matth. XXI, 9. — [4] Jerem. XV, 10, 11. — [5] Joan. VIII, 48, 52, 53. — [6] Psal. CVIII, 28. — [7] Jerem. XV, 10. — [8] Prov. XIX, 17. — [9] II Tim. I, 12. — [10] Luc. X, 35. — [11] Zach. IX, 9.

divit : cum honoratum vidit, invidit. Beata, inquam, Ecclesia primitivorum, quæ tam fideliter agnovit, tamque gratanter suscepit venientem in nomine Domini : infelix Synagoga perfidorum, quæ venturum in suo nomine parata suscipere, illius qui Patris gloriam quærebat, cruciabatur honore. *Increpa*, inquiunt, *discipulos tuos :* quasi scilicet aut illorum simplicitas posset adulari, aut ipsius puritas vanis posset laudibus delectari. *Dico*, inquit, *vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt*[1] ; quia Deus laudem meam non tacebit. Prorsus ita est, si tacuerint, lapides clamabunt : quia tempore passionis isti tacuerunt, sed lapides clamaverunt ; dum in testimonium et laudem morientis, petræ scissæ sunt, et monumenta aperta sunt[2]. Prorsus ita est, quia modo tacente Synagoga, juxta illud, *Nocte tacere feci matrem tuam*[3] ; clamat vivis ex lapidibus Gentium Ecclesia, clamant plane lapides, de quibus suscitavit filios Abrahæ qui potens est. *Laudate*, inquit propheta, *habitatores petræ, de vertice montium clamabunt*[4]. Ecce hodie in foraminibus petræ, in cavernis maceriæ vox columbæ resonat, clamantis et dicentis : *Hosanna filio David : benedictus qui venit in nomine Domini*[5].

5. Benedictus, qui ut nidificare possem in foraminibus petræ, manus, pedes et latus perforari sibi tulit, et se mihi totum aperuit, ut ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, et protegar in abscondito tabernaculi sui. Opportunum quidem petra refugium erinaciis, sed et habitatio grata columbis, cujus foramina tot vulneribus toto fere corpore patentia, et veniam offerunt reis, et gratiam conferunt justis. Imo vero tuta habitatio, fratres mei, turrisque fortitudinis a facie inimici, pia ac sedula meditatione Christi Domini vulneribus immorari, fideque et amore Crucifixi, animam ab æstu carnis, a turbine sæculi, ab impetu diaboli contutari. Super omnem gloriam mundi protectio hujus tabernaculi, videlicet in umbraculum diei ab æstu, in securitatem et absconsionem a turbine et a pluvia : ut per diem sol non urat te prosperitate, nec turbo moveat in tempestate. *Ingredere* igitur *in petram*, o homo, *abscondere in fossa humo*[6] ; pone tibi latibulum in Crucifixo. Ipse petra, ipse humus, quia Deus et homo : ipse petra forata, humus fossa, quia *foderunt manus meas*, inquit, *et pedes meos*[7]. *Abscondere*, inquit, *in fossa humo a facie timoris Domini*[8] : hoc est, Ab ipso fuge ad ipsum, a judice ad redemptorem, a tribunali ad crucem, a justo ad misericordem ; ab eo qui percutiet terram virga oris sui, ad eum qui inebriat terram stillicidiis cruoris sui ; ab eo qui spiritu labiorum suorum interficiet impium, ad eum qui sanguine vulnerum suorum vivificat exstinctum. Quinimo non ad ipsum tantum, sed in ipsum fuge, in foramina petræ ingredere, in fossa humo abscondere, in ipsis manibus foratis, in fosso latere te ipsum reconde. Vulnus enim in latere Christi, quid nisi ostium in latere Arcæ salvandis a facie diluvii? Illud tamen figura, istud autem veritas ; ubi non modo servatur vita mortalis, sed recuperatur immortalis. Ideo quippe latus suum pius et misericors aperuit, ut cruor te vulneris vivificet, calor corporis refocillet, spiritus cordis quasi patenti et libero meatu aspiret. Ibi tuto latebis, donec transeat iniquitas : ibi nequaquam algebis, eo quod in visceribus Christi non frigescat charitas : ibi deliciis afflues, ibi gaudiis superefflues ; vel tunc demum cum a vita capitis tua et omnium membrorum corporis ejus absorpta fuerit mortalitas.

6. Merito itaque columba Christi, formosa Christi, cui ipsius vulnera tam tuta, quam grata ad nidificandum paravere foramina, laudes ipsius utique hodie lætabunda decantat, ac de passionis memoria vel imitatione de vulnerum meditatione, tanquam de foraminibus petræ vox suavis in auribus sponsi resonat. Cæterum vobis, fratres mei, qui tanto interius nidificastis in foraminibus petræ, quanto secretius vivitis in Christo, *et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*[9] : vobis incumbit omnino, ut quorum est conversatio quietior et tutior, sit etiam devotio dulcior ; præsertim hodie, cum et recursus temporis et repræsentatio operis, velut interesse nos facit illi gaudio solemni, quo susceptus est in Jerusalem. *Benedictus qui venit in nomine Domini :* ipsi benedictio, regnum et imperium, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. XIX, 39, 40. — [2] Matth. XXVII, 51, 52. — [3] Osee IV, 5. — [4] Isai. XLII, 11. — [5] Matth. XXI, 9. — [6] Isai. II, 10. — [7] Psal. XXI, 17. — [8] Isai. II, 10. — [9] Coloss. III, 3.

DE RESURRECTIONE DOMINI,

SERMO I.

Pulchre verba Jacob de Joseph applicantur ad resurrectionem Christi.

1. *Nuntiaverunt Jacob, dicentes : Joseph vivit. Quo audito, revixit spiritus ejus, et ait : Sufficit mihi, si Joseph filius meus vivit. Vadam et videbo eum, antequam moriar*[1]. Dicetis forsitan mihi : Bene ; sed quid ad rem ? quid de Joseph ad gaudium hujus diei, ad gloriam resurrectionis Christi ? Pascha est, et tu iterum apponis quadragesimalia ? Agnum paschalem esurit anima nostra, cui se per tam longa præparavit jejunia. Ardens est cor nostrum in nobis de Jesu, Jesum desideramus : sed nondum meremur ipsum videre, vel de ipso audire. Jesum, non Joseph esurimus ; Salvatorem, non somniatorem ; dominatorem cœli, non Ægypti : non qui pavit ventres, sed qui pascit mentes, sed esurientes. In hoc saltem nos adjuvet sermo tuus, ut quem esurimus, amplius esuriamus. Legimus enim : *Beati qui esuriunt, quoniam ipsi saturabuntur*[2]. Cum audimus, magis esurimus. Nam et qui epulas commendat, famem irritat. Si de Jesu audierimus, auditui nostro dabitur gaudium et lætitia, et exsultabunt ossa humiliata. Humiliata sunt ossa nostra quadragesimali afflictione et luctu, magis autem dolore passionis ejus : sed exsultabunt nuntio resurrectionis ejus. Cur ergo tuum Joseph nobis ingeris, cum præter Jesum, quidquid loquaris, non sapiat nobis ; præsertim hodie, cum paschalis agnus comeditur, cum Pascha nostrum immolatus est Christus ?

2. Ovum sive nucem apposui vobis, fratres : frangite testam, et invenietis escam. Joseph discutiatur, et Jesus invenietur agnus paschalis, quem esuritis : qui tanto dulcius comeditur, quanto latens abstrusius, et studiosius quæritur, et difficilius invenitur. Dicitis mihi : Quid Joseph ad Christum ? quid historia quam proposui ad diem istum ? Multum per omnem modum.

997 Historiam recordamini, et ultro sese vobis re-
A velabit pietas mysterii, si modo Jesum interpretem habeatis, qui hodieque resurgens, de occidente littera loquitur suis in via, et aperit Scripturas. Quis enim in omnibus Patriarchis et Prophetis manifestius aut signantius quam Joseph figuram exprimit Salvatoris ? Et ut breviter summam perstringam secundum illud, *Da occasionem sapienti, et addetur ei sapientia*[3] : si cum fide ac pietate cogitemus interpretationem nominis ejus ; deinde, quod præ cæteris fratribus *pulchra facie et decorus aspectu*[4] ; quod innocens actu, prudens intellectu ; quod ven-
B ditus a suis, suos a morte redemit ; quod prius humiliatus usque ad ergastulum, et sic exaltatus usque ad solium ; quod denique pro merito operis sui novo nomine appellatus est inter gentes, *Salvator mundi*[5] : si hæc omnia, inquam, pie ac fideliter cogitemus ; nonne incunctanter agnoscimus, quam vere sit a Domino dictum, *In manibus Prophetarum assimilatus sum*[6] ?

3. Jam vero si veniamus ad verba illa quæ de historia proposui, puto quia non tam expositione indigebunt, quam admirationem et gaudium movebunt ; quod videlicet tam evidenter
C resurrectio Christi testificata sit a Lege et Prophetis ; et historia vetus tam proprie nova sacramenta loquatur, ut cum prophetia legitur, pene Evangelium mutatis duntaxat nominibus audiri videatur. *Nuntiaverunt*, inquit, *Jacob dicentes : Joseph vivit.* Quid aliud hic intelligere possum, nisi, Nuntiaverunt Apostolis dicentes : Jesus vivit ? Jacob namque nihil aliud quam Apostolorum chorum intelligo : nec absurde, ut arbitror : non solum quia de Jacob orti sunt, non solum quia de Jacob Israel facti sunt, cum de lucta activæ ad visionem et requiem contemplativæ transierunt ; sed etiam quia Pa-
D tres sunt multitudinis credentium, id est, verorum Israelitarum, sicut ille carnalium. Sicut ille, sic isti suum Joseph cum putarent periisse, inconsolabiliter doluerunt : cum audissent vivere, difficulter et tarde crediderunt : cum cognovissent, ineffabiliter gavisi sunt. *Nuntiaverunt*, inquit, *Jacob dicentes : Joseph vivit. Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebat eis*[7]. Quasi aliis verbis mihi videtur dictum, quod in Evangelio legitur

[1] Gen. XLV, 26, 28. — [2] Matth. V, 6. — [3] Prov. IX, 9. — [4] Gen. XXXIX, 6. — [5] Id. XLI, 45. — [6] Osee XII, 10. — [7] Gen. XLV, 26.

scriptum : *Illa vadens*, haud dubium quin Maria Magdalene, *nuntiavit his qui cum ea fuerant lugentibus et flentibus : et illi audientes quia viveret, et visus esset ab ea, non crediderunt. Post hæc ostensus est duobus in via, et illi exeuntes nuntiaverunt cæteris, nec illis crediderunt*[1]. Item apud Lucam : *Et regressæ a monumento, nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, et cæteris omnibus : et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista, et non credebant illis*[2]; nimirum quia evigilabant de gravi somno tædii et desperationis. *Cum autem*, inquit, *vidisset Jacob universa quæ Joseph miserat ei, revixit spiritus ejus, et ait : Sufficit mihi, si Joseph filius meus vivit. Vadam et videbo eum, antequam moriar*[3]. Sic utique in Apostolis parum profecerunt verba, donec acceperunt munera. Nam et ipse Jesus cum se eis præsentem exhibuit, non tam persuasit ostensione corporis, quam aspiratione muneris.

4. Scitis quia cum venit ad eos januis clausis, et stetit in medio eorum, *illi conturbati et conterriti existimabant se spiritum videre*[4]. Cum autem insufflavit in eos, dicens, *Accipite Spiritum sanctum*[5]; vel cum cœlitus misit eumdem Spiritum, sed aliud donum : hæc utique dona, resurrectionis et vitæ indubitata testimonia fuerunt et argumenta. Spiritus enim est qui testificatur apud sanctorum corda et per eorum ora, quoniam Christus est veritas, vera resurrectio et vita. Ideo et Apostoli qui prius dubitabant etiam post intuitum corporis viventis, post gustum spiritus vivificantis, virtute magna reddebant testimonium resurrectionis. Adeo plus est corde Jesum concipere, quam oculis videre, vel auribus de ipso audire; tantoque potentior est operatio Spiritus apud sensus hominis interioris, quam corporalium apud sensus exterioris. Quis enim dubietati relinquatur locus, ubi qui testificatur, et cui testificatur, unus fuerit Spiritus? Si unus Spiritus et unus sensus, parque consensus. Tunc ergo vere, sicut de Jacob legitur, revixit eorum spiritus, qui jam propemodum luctu erat exstinctus, imo desperatione sepultus. Tunc, nisi fallor, quisque eorum dicebat sibi : *Sufficit mihi quod Joseph meus vivit;* quia vivere mihi Christus est, et mori lucrum. *Vadam* igitur in Galilæam, in montem ubi constituit nobis Jesus; et *videbo eum*, et adorabo *antequam*

998 *moriar*, ut postea nunquam moriar : quia omnis
A qui videt Filium et credit in eum, habet vitam æternam, ut etiamsi mortuus fuerit vivat[6].

5. Nunc ergo, fratres mei, quid vobis testatur gaudium cordis vestri de amore Christi? Puto equidem (an recte, vos videritis) quoniam si unquam amastis Jesum, seu vivum, seu mortuum, sive redivivum; hodie cum tam crebro in Ecclesia personant et consonant nuntii Resurrectionis, cor vestrum in vobis gloriatur sibi, et dicit : Nuntiaverunt mihi, dicentes : Jesus Deus meus vivit. Quo audito revixit spiritus meus, qui dormitabat præ tædio, vel lan-
B guebat tepore, aut nimia deficiebat pusillanimitate. Nam et de morte suscitat criminosos jucunda vox hujus felicis nuntii. Alioquin certe desperandus est et oblivione sepeliendus, quem Jesus regrediens ab inferis, in infimo reliquit inferni. In hoc sane noveris quod spiritus tuus plene in Christo revixerit, si quod sequitur ex sententia dixerit : Sufficit mihi, si Jesus vivit. O vocem fidelem et plane dignam amicis Jesu! o castissimum affectum, qui sic loquitur : Sufficit mihi si Jesus vivit! Si vivit, vivo, cum de ipso pendeat anima mea; imo ipse sit vita mea, ipse sufficientia mea. Quid enim mihi deesse poterit,
C si Jesus vivit? Imo desint omnia alia, nihil interest mea, dummodo Jesus vivat. Ipse ergo, si placet ei, desim mihi : sufficit mihi, dummodo vivat ipse vel sibi. Cum sic amor Christi totum absorbuerit affectum hominis, ut negligens et immemor sui nonnisi Jesum Christum, et ea quæ sunt Jesu Christi sentiat; tunc demum, ut arbitror, perfecta est in eo charitas. Huic utique qui sic affectus est, non est onerosa paupertas : iste non sentit injurias, ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrum deputat; imo nec mori se putat, cum magis de morte ad vitam transire se sciat, et fidenter dicat : Vadam et
D videbo eum, antequam moriar.

6. Nos tamen, fratres mei, licet non simus tantæ nobis puritatis conscii, eamus nihilominus, eamus videre Jesum in montem Galileæ cœlestis, ubi constituit nobis. Eundo crescet affectus, et saltem perveniendo perficietur. Eundo, via prius arcta et difficilis dilatatur, et virtus infirmis augetur. Ut enim nec Jacob, nec aliquis de domo Jacob se excusaret a via, præter alia munera, missa sunt pauperi seni sum-

[1] Marc. xvi, 10-13. — [2] Luc. xxiv, 9, 11. — [3] Gen. xlv, 27, 28. — [4] Luc. xxiv, 37. — [5] Joan. xx, 22. — [6] Joan. vi, 40, et xi, 26.

ptus et vehicula, ne quis videlicet aut paupertatem causaretur, aut infirmitatem. Caro Christi A est viaticum, spiritus vehiculum. Ipse est cibus, ipse currus Israel et auriga ejus. Cum perveneris, tua sunt optima quæque, non Ægypti, sed cœli : in optimo loco regni, tuus Joseph tibi requiem providit. Qui prius misit Angelos, mulieres, et Apostolos resurrectionis suæ testes et nuntios; nunc ipse clamat e cœlo : Ecce ego quem mortuum lugebatis hoc triduo, mortuus quidem fui propter vos, sed ecce vivo, et *data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra* [1]. *Venite ad me, qui laboratis* fame, *et ego reficiam vos* [2]. *Venite, benedicti Patris mei, percipite* B *regnum quod vobis paravi* [3]. Qui vos eo vocat, ipse perducat, ubi cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De duplici nostra resurrectione.

1. *Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima* [4]. *Ego sum*, inquit Jesus, *resurrectio et vita* [5]. Ipse utique resurrectio prima, ipse et resurrectio secunda. Resurgens quippe a mortuis primitiæ dormientium Christus, et sacramento suæ resurrectionis operatus est nobis resurrectionem primam, et exemplo ejusdem suæ resurrectionis operabitur nobis secundam. Prima enim est animarum, cum eas sibi conresuscitat in novitatem vitæ : secunda erit corporum, cum reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ [6]. Recte igitur resurrectionem et vitam D Christus se profitetur; quandoquidem per ipsum, et in ipsum resurgimus, ut secundum ipsum, et apud ipsum vivamus : nunc quidem secundum ipsum, in sanctitate et justitia; postmodum apud ipsum, in beatitudine et gloria. Porro sicut resurrectio prima capitis nostri Domini Jesu Christi, causa est et argumentum secundæ resurrectionis, quæ erit totius ipsius

999 corporis : sic unicuique nostrum prima resurrectio animæ, qua reviviscit a morte peccati, argumentum est et causa secundæ suæ resurrectionis, qua corpus liberabitur non modo a corruptione mortis, sed etiam ab omni corruptibilitate mortalitatis. Quod enim hæc illius argumentum et causa sit, Apostolus evidenter ostendit, ubi ait : *Si spiritus Christi habitat in vobis, qui suscitavit Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum ejus in vobis* [7].

2. Bene igitur dicitur : *Beatus et sanctus qui habet partem in prima resurrectione* [8]. Sanctus videlicet, propter primam quam jam adeptus est per innovationem animæ; beatus, propter secundam quam feliciter exspectat in corporis restitutione. Denique unde beatus sit, eadem aperit Scriptura, cum subdit : In his scilicet *qui partem habent in prima resurrectione*, mors secunda non habet potestatem, etiamsi prima mors visa est ad horam in eis exercuisse dominationem. Regnavit quippe mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ [9]. Sed sicut *Christus*, sic et christianus *resurgens a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabi*- C *tur* [10]. Itaque in beatis illic nec mors secunda potestatem habebit, nec prima potestatem quam ad tempus habuit, retinebit : quoniam mors una Christi utramque nostram triumphavit, ab ista liberans jam captos; ab illa, capiendos; ne videlicet in illam incidamus, nec in ista remaneamus. Quam vera, quam pia simul et magnifica illa morientis comminatio : *Ero mors tua, o mors* [11]! Quam pulchre et mirifice triumphavit, qui mortem pro omnibus gustans, tam suam quam omnium omnimodam mortem absorbuit! Prorsus absorpta est mors in victoria. Securus insultet ei quicumque beatus ille est, qui partem habet in resurrectione prima : *Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus?* Victa es, quæ omnia vincebas : sed et arma perdidisti, in quibus confidebas. *Ubi* enim *est stimulus tuus? Stimulus mortis peccatum* [12], quod semel pungens humani radicem generis, in totam propaginem immedicabile mortis venenum diffudit, dicente Apostolo quia *per unum hominem peccatum, et per peccatum mors, et*

[1] Matth. XXVIII, 18. — [2] Id. XI, 28. — [3] Id. XXV, 34. — [4] Apoc. XX, 6. — [5] Joan. XI, 25. — [6] Philipp. III, 21. — [7] Rom. VIII, 11. — [8] Apoc. XX, 6. — [9] Rom. V, 14. — [10] Id. VI, 9. — [11] Osee XIII, 14. — [12] I Cor. XV, 55, 56.

ita in omnes homines pertransivit[1]. Victrix ergo[1000] regnabat mors ab Adam primo etiam usque ad A secundum; quoniam sicut originali lege tenebatur universum genus humanum vinculo peccati, sic etiam debito moriendi.

3. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam tam peccati, quam mortis : utique per Dominum Jesum Christum, qui prorsus a peccato immunis, ac per hoc liber a debito mortis, hanc tamen ultro pro nobis exsolvit moriens, et peccato nos absolvit resurgens. *Christus* enim, ait Apostolus, *mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram*[2]. Moriens namque delictorum nostrorum B pendit pœnam, et resurgens justificationis perpetuæ nobis condidit formam et causam : ut quomodo videlicet *Christus resurgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*[3]; sic christianus conresurgens Christo jam non peccet ad mortem, nec ei peccatum ultra dominetur. Hic est ille beatus et sanctus, qui partem habet in resurrectione prima, in quem nec potestatem habebit mors secunda, sed absorbebitur in victoriam resurrectionis Christi etiam mors prima. Hic est qui non solum agnovit, sed etiam apprehendit virtutem resurrectionis Christi, et societatem passionis illius; C configuratus morti ejus, ut occurrat ad resurrectionem ex mortuis. Non errabat Apostolus, qui ob lucrum illud omnia quæ ei lucra fuerant, non solum detrimenta reputabat, sed etiam velut stercora arbitrabatur, tantum ut Christo inveniretur, configuratus sicut morti, sic et resurrectioni ipsius [4]. Lucrosum omnino commercium, contemnere ea quæ te deterunt et polluunt, ut lucrifacias Christum : imo, si opus sit, non solum tua, sed et te ipsum superimpendere, ut cum tanto fenore immortalitatis et gloriæ, te ipsum merearis recipere! Quis enim ambigat lucrosum esse commercium, seminare D corpus mortale, animale, ignobile; ut surgat immortale, spirituale, gloriosum : mori mundo, ut possis dicere, *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum*[5]? O cupidi, quid immoramini studio lucrandi? cur non discitis artem lucrandi? cur non vilia, imo detrimenta et stercora contemnitis, ut Christum lucrifaciatis? *Quare appenditis argentum non in panibus, et laborem vestrum non in saturitate*[6]? Ut video, vilior est vobis argento vestro panis ille qui de cœlo descendit, et dat vitam mundo. Sed non potest scire quanti[a] sit, qui non vult gustare qualis sit. Utinam avarus vel ipse sibi pretiosior esset pecunia sua, nec amore illius venalem exponeret animam suam, projiceretque in vita sua intima sua[7]. Prudens ille negotiator dignusque rerum æstimator, Paulum nimirum loquor, qui nec animam suam, id est animalem sensualemque vitam, pretiosiorem fecit se ipso[8], id est, spiritu suo; quo videlicet connexus inhærebat Christo, paratus animam perdere, ut in vitam æternam posset eam custodire.

4. Quia igitur qui divitias habent, difficile intrant in regnum cœlorum; et qui thesaurizant argentum, citius appendunt illud in inanibus, quam in panibus, in azymis dico sinceritatis et veritatis, cum quibus hodie comedendus est Agnus paschalis : vos beati pauperes, filii pauperis Crucifixi; vos, inquam, qui non habetis argentum, properate, emite et comedite. Promptius omnino et facilius emunt bonum illud nihil habentes, quam multa possidentes. Cum deest facultas, sufficit ad emendum bona voluntas; qua plerumque sunt ditiores, qui rebus sunt pauperiores. Hos nimirum recte invitat Scriptura : *Venite, emite absque argento, et absque ulla commutatione, vinum et lac*[9]. Vides, o felix pauper, solam a te voluntatem bonam exigi, in illa sola rationem tanti constare commercii? Ne recuses ingratus quod tam gratis offertur; imo ne perdas ingrata voluntate, quod jam merueras beata paupertate. Agnosce quanti lucri sit, non habere partem in ruina mundi, ut partem habeas in resurrectione Christi. Intellige quantæ felicitatis sit, non inebriari luxu et furore sæculi, ut cum Christo novum bibas vinum in regno Patris sui. Invitat ipse Agnus paschalis amicos ad delicias corporis et sanguinis sui : *Comedite*, inquiens, *amici, bibite, et inebriamini, charissimi*[10]. Cibus iste et potus, vitæ est mysterium, immortalitatis medicamentum, causa resurrectionis primæ, pignusque secundæ; quia divinæ plane in nobis initium substantiæ. *Participes*, inquit Apostolus, *Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus*[11]. Qui

[1] Rom. v, 12. — [2] Id. iv, 25. — [3] Id. vi, 9. — [4] Philipp. iii, 7-11. — [5] Id. i, 21. — [6] Isai. lv, 2. — [7] Eccli. x, 10. — [8] Act. xx, 24. — [9] Isai. lv, 1. — [10] Cantic. v, 1. — [11] Hebr. iii, 14.

[a] Alias, *quantus*.

enim post acceptam gratiam ad vomitum suum [1001] revertitur, *Divitias quas devoravit evomet, et de* A *ventre illius extrahet eas Deus*. Vel certe panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus : quia nimirum gratia percepta in pœnam conscientiæ vertitur, cum sanguis Testamenti, quo sanctificatus quis fuerat, pollutus ducitur, et Spiritui gratiæ contumelia irrogatur. Hoc contemptu et nausea divitiæ devoratæ evomuntur, ita ut de eo qui ejusmodi est, dicatur : *Non remansit quidquam de cibo ejus, et propterea nihil permanebit de bonis illius*.

5. Videat autem, ne forte et ipsum terribilis ista perstringat sententia, qui cum per gratiam B devotionis repletus fuerit in bonis domus Dei, nihil prorsus ex illis in memoria retinet, ut memoriam abundantiæ suavitatis divinæ nobis eructet : non saporem in sermonibus, tanquam gustum in faucibus ; non virtutem in moribus, tanquam succum in visceribus : sed dum statim totum per inania vel scurrilia revomit, gratiam sibi in iram convertit. Prorsus in iram, et iram terribilem, si in ipsum cadit quod Scriptura contexuit dicens : *Cum satiatus fuerit arctabitur, et irruet in eum omnis dolor. Utinam impleatur venter ejus, ut immittat in eum iram furoris sui, et pluat super eum bellum suum* [1]. Justum quippe C sentiebat atque consentiebat Propheta, ut pluat super peccatores bellum, qui ad pluviam voluntariam, fructum pacis non retulerunt; sitque ignis, sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum, qui calicem Domini indigne biberunt. Terra enim sæpe venientem bibens imbrem, et generans herbam opportunam, accipit benedictionem : proferens autem spinas et tribulos, reproba est et maledicto proxima; cujus consummatio in combustionem [2]. Confidimus autem de vobis, fratres, meliora et viciniora saluti. Tantum gratiæ Dei grati sitis : et sicut in novam creaturam translati estis paschalibus my- D steriis, sic in novitate vitæ semper ambuletis. Qui ergo participes Christi effecti estis societate fidei, participatione sacramenti, communione Spiritus sancti; initium substantiæ ejus non solum usque ad finem firmum retinere, sed etiam sedulo augere nitimini : ut qui per tot munerum prærogativas partem habere cœpistis in resurrectione prima, tanti fiducia pignoris in die agnitionis consignati, jus vobis perpetuum vindicetis in resurrectione secunda; præstante Domino nostro Jesu Christo, resurrectione et vita nostra, qui pro nobis mortuus per triduum, jam vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

De vigilantia necessaria ut partem habeamus in resurrectione Christi.

1. *Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima* [3]. Primitiæ dormientium Christus, primogenitus ex mortuis, quia sua resurrectione, quæ prima est omnium, et primam nobis resurrectionem animarum, et secundam corporum dedicavit; dum in corpore suo quod suscitavit a mortuis, et animabus sacramentum, et corporibus exemplum resurgendi nuntiavit. Sed et animabus ipsis duplicem gratiam resurrectionis simplex Christi resurrectio præparavit, dum et quotidie reviviscunt a morte peccati per operationem mysterii, et hodie maxime resurgunt a somno torporis per devotionem gaudii. Quis enim ille tam piger, aut tepidus, qui hodie audiens vocem illam omni gaudio plenam, *Resurrexit Dominus*, non totus in exsultationem suscitetur, non totus reviviscat et recalescat spiritu? Imo et *cor meum et caro mea exsultaverunt*, inquit, *in Deum vivum* [4], qui totus concideram in mœrorem ac desperationem, Jesum aspiciens mortuum. Non mediocri lucro fidei, nec parvo fenore gaudii, Jesus mihi de sepulcro redit : dum et Deus vivus agnoscitur, qui paulo ante ut homo mortuus lugebatur, et quem occisum cor meum dolebat, jam in eum vivum non solum cor meum, sed et caro mea exsultat, de sua scilicet per eum resurrectione et immortalitate secura. O anima mea, *Ego dormivi et exsurrexi* [5], ait Christus : surge et tu, quæ dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus [6]. An non, fratres, mortuo similis, qui adhuc stetit orto jam sole, qui adhuc negligentia et socordia premitur, quasi desperato sepultus torpore, jam

[1] Job xx, 15, 21-23. — [2] Hebr. vi, 7, 8. — [3] Apoc. xx, 6. — [4] Psal. lxxxiii, 3. — [5] Psal. iii, 6. — [6] Ephes. v, 14.

ubique gratia resurrectionis rutilante? Ferit oculos Sol novus emergens ab inferis, his qui A de mane vigilant ad eum, diem reserans æternitatis. Dies iste vesperam nescit, quia non occidet ultra sol ejus, qui semel occidens, semel ascendit super occasum, mortem sibi subjiciens.

2. O fratres, hæc dies quam fecit Dominus, exsultemus et lætemur in ea [1]. Exsultemus in spe ejus, ut videamus et gaudeamus in luce ejus. Exsultavit Abraham ut videret diem Christi, et hoc merito vidit, et gavisus est [2]. Nam et tu quoque si vigiles quotidie ad fores Sapientiæ, et observes ad postes ejus, pervigilque B excubes cum illa Magdalena ad ostium monumenti ejus [3]; probabis, ni fallor, et ipse cum eadem Maria [4], quam verum sit, quod de ipsa Sapientia, quæ Christus est, legitur : *Facile videtur ab his qui diligunt eam, et invenitur ab his qui quærunt illam. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit : assidentem enim illam foribus suis inveniet* [5]. Sic enim et ipse promisit dicens : *Ego diligentes me diligo, et qui mane vigilaverint ad me, invenient me* [6]. Invenit quidem Maria corporaliter Jesum ad quem vigilabat, ad cujus monumentum, cum C adhuc essent tenebræ, excubare venerat. Tu vero qui jam non debes nosse Jesum secundum carnem, sed secundum spiritum; spiritualiter nimirum eum invenire poteris, si simili eum desiderio quæsieris, si te similiter pervigilem in oratione adverterit. Dic ergo Domino Jesu desiderio et affectu Mariæ : *Anima mea desideravit te in nocte, sed et spiritus meus in præcordiis meis; de mane vigilabo ad te* [7]. Dic voce et mente Psalmistæ : *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo : sitivit in te anima mea* [8]. Et vide si non cum eis tibi cantare congruerit : *Repleti sumus mane misericordia tua, et exsultavimus,* D *et delectati sumus* [9].

3. Vigilate ergo, fratres, in orationibus intenti, vigilate in actionibus circumspecti : præsertim quia jam mane illius diei indeclinabilis inclaruit, postquam videlicet lux æterna serenior nobis et gratior ab inferis rediit, solemque novum susceptio matutina reparavit. Prorsus [1002] hora est jam nos de somno surgere, postquam nox præcessit, dies autem appropinquavit [10]. Vigilate, inquam, ut oriatur vobis matutina lux; Christus scilicet, cujus quasi diluculum, præparatus est egressus, paratus utique vigilantibus ad se, mysterium suæ matutinæ resurrectionis sæpius innovare. Tunc utique cantabis in jubilo cordis, *Deus Dominus illuxit nobis. Hæc dies quam fecit Dominus, exsultemus et lætemur in ea* [11] : cum videlicet lucem quam in manibus abscondit, interlucere tibi permiserit; annuntians de ea amico quod possessio ejus sit, et ad eam possit ascendere. Usquequo, piger, dormis? usquequo dormitas? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias [12] : et cum te dormiente, te nesciente Christus de sepulcro surrexerit, et gloria ejus transeunte, nec posteriora ejus videre merueris; tunc sera pœnitentia planges, et dices cum impiis, *Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol intelligentiæ non est ortus nobis* [13]. *Vobis autem*, inquit, *timentibus nomen meum, orietur sol justitiæ* [14] : et, *qui ambulat in justitiis, Regem in decore suo videbunt oculi ejus* [15]. Et id quidem beatitudo est vitæ sequentis, sed juxta quemdam modum indulgetur etiam ad consolationem præsentis, sicut evidenter probat resurrectio Christi. In multis siquidem argumentis per dies quadraginta Sapientia nobis probavit, quoniam *dignos se ipsa circuit quærens, et in viis suis ostendit se illis hilariter, et in omni prudentia occurrit illis* [16]. Ut enim Jesus se illam esse sapientiam, de qua hæc scripta sunt, ostenderet; et quod quotidie spiritualiter actitare non desinit, id est, in viis justitiæ se ostendere hilariter, hodie corporalis etiam operis specie figuraret : in via hodie occurrit mulieribus a monumento redeuntibus, in via se ostendit duobus euntibus in Emmaus [17].

4. Audiant et gaudeant qui in viis justitiæ ambulant : audiant, inquam, quia non solum inhærentes studio contemplationis, sed etiam ambulantes juste ac pie vias actionis, Jesus dignatur et occursu et manifestatione sui. Agnoscit, ni fallor, experientia quorumdam vestrum, quia sæpe Jesus quem quæsierunt velut ad

[1] Psal. CXVII, 24. — [2] Joan. VIII, 56 — [3] Matth. XXVII, 61. — [4] Luc. XXIV, 1-8. — [5] Sap. VI, 13-15. — [6] Prov. VIII, 17. — [7] Isai. XXVI, 9. — [8] Psal. LXII, 2. — [9] Psal. LXXXIX, 14. — [10] Rom. XIII, 11, 12. — [11] Psal. CXVII, 27, 24. — [12] Prov. VI, 9, 10, et XXIV, 33. — [13] Sap. V, 6. — [14] Malach. IV, 2. — [15] Isai. XXXIII 15, 17. — [16] Sap. VI, 17. — [17] Luc. XXIV, 3, 4, 13-27.

monumentum, ad memorias altarium, nec invenerunt, insperatus occurrit eis in viis laborum. A Tunc nimirum accesserunt, et tenuerunt pedes ejus : quorum scilicet pedes non tenuerat pigritia, præ desiderio ejus. Noli ergo tu, frater, nimis parcere pedibus tuis a viis obedientiæ et discursibus operum, quandoquidem Jesus pedibus suis non pepercit propter te etiam a dolore clavorum; et adhuc eorumdem amplexu et osculo pedum, non gravatur laborem remunerare, aut relevare pedum tuorum. Nam et illud quantæ consolationis erit, si se tibi viæ comitem adjunxerit, miraque delectatione suæ sermocinationis, etiam sensum tibi laboris ad- B emerit, aperiens tibi sensum, ut intelligas Scripturas, quas fortasse domi sedens legebas, et non intelligebas? Obsecro vos, fratres mei, quibus hoc aliquando dedit experiri dignatio divina, nonne cor vestrum ardens erat in vobis de Jesu, cum loqueretur vobis in via, et aperiret Scripturas? Recordentur igitur illud experti, et cantent in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini : credant, et experiri satagant inexperti, ut aliquando et ipsis cantabiles fiant justificationes Dei, in loco peregrinationis suæ et afflictionis.

5. Resurgat itaque ac reviviscat spiritus om- C nium nostrum, sive ad vigilantiam orandi, sive ad instantiam operandi : ut quadam rediviva ac vivida alacritate probet se de novo portionem accepisse in resurrectione Christi. Et primum quidem vitæ in hominem redeuntis indicium est, si strenuus et impiger sit ad actionem : nam perfecta resurrectio ejus est in hoc duntaxat moribundo corpore, si oculos aperiat ad contemplationem. Quod tamen non ante promeretur intellectus, quam crebris suspiriis, et vehementibus desideriis dilatetur affectus, ut tantæ nimirum capax majestatis reddatur. Quod videlicet velut per quosdam gradus incremen- D tum resurgendi, signanter figuratum arbitror in mortuo quem Elisæus suscitavit, qui cum ad vitam redire inciperet, primo dicitur quia *calefacta est caro pueri ;* deinde, quia *septies oscitavit*, et sic demum *oculos aperuit* [1]. Caro pueri, cor carneum est in Christo parvuli, cui prima spes vitæ est, si dicere possit : *Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis* [2]. Quanquam et vestimenta ejus 1003 calida sint, cum terra ejus perflata austro, Spiritu utique sancto, quem verus Elisæus præveniendo aspirat redivivo. Amplius autem et evidentius ad resurrectionem proficit, cum desiderio et esurie quadam justitiæ oscitare frequentius incipit, illo scilicet modo quo oscitabat qui dicebat : *Os meum aperui et attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam* [3]. Oscitatio quippe ista, distensio est affectus, ut capacior fiat spiritus vitæ; quatenus post alia charismata septiformis gratiæ, infusus etiam spiritus intellectus et sapientiæ, oculos tandem ad contemplandum Deum faciat aperire. Primus ergo calor vitæ redeuntis est, cum bonus exercetur actus : secundus resurrectionis profectus, cum per orationem dilatatur affectus : perfectio autem, cum ad contemplandum illuminatur intellectus. His gradibus virtutum, his sanctioris vitæ incrementis, fratres mei, resurgere magis ac magis enitimini, si quo modo occurratis, ut Apostolus ait, *ad resurrectionem Christi ex mortuis* [4], qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN DIEBUS ROGATIONUM,

SERMO.

De pane verbi petendo et apponendo.

1. *Commoda mihi tres panes* [5]. Amici venerunt ad nos de via, sed non habeo quod ponam ante illos. *Non sum medicus, et in domo mea non est panis :* ideo dicebam ab initio, *Nolite me constituere principem* [6]. Non enim debet præesse, qui non potest prodesse. Quomodo autem prodesse potest, qui nec medicus est, nec panem in domo habet; id est, nec artem novit qua sciat curare, nec doctrinam habet qua sufficiat pascere? Hæc quidem dicebam; sed heu! non audistis me : principem enim constituistis me. Supererat igitur, ut quia non potui effugere periculum, confugerem ad remedium, et audirem super hoc illud Sapientis consilium : *Principem te constituerunt; esto inter illos quasi*

[1] IV Reg. IV, 34, 35. — [2] Psal. XXXVIII, 4. — [3] Psal. CXVIII, 131. — [4] Philipp. III, 11. — [5] Luc. XI, 5. — [6] Isai. III, 7.

unus ex ipsis [1]. Sed væ mihi! neque hoc ipsum[100] relictum est mihi. Sicut enim imperitia prohibet A esse super alios, sic imbecillitas non patitur inter alios esse : et sicut spiritu non sufficio ad ministrandum verbum, sic corpore deficio ad præbendum exemplum. Qui igitur idoneus non sum nec præesse, nec coesse ; ubi potero esse, nisi ultimum et tutissimum eligam locum, scilicet omnibus subesse? Et hoc quidem valeo, humilia scilicet, imo vera de me sentiendo ; nihilque me prohibet, imo plurimum veritas ipsa monet, subesse cunctis animo, licet præesse cogar officio.

2. Tu, Domine Deus, ipse es qui et subesse B mones, et nihilominus præesse jubes; a te expeto, a te exspecto, ut humilem simul et utilem in injuncto me facias ministerio : humilem, vera de me sentiendo; utilem, recta de te loquendo. Illud inspira cordi, hoc ministra ori. Da sermonem rectum et bene sonantem in apertione oris mei, qui dixisti, *Aperi os tuum et implebo illud* [2] : ut omnis familia tua benedictionibus impleatur. Ecce venerunt amici, mei quidem amici, sed amplius tui. Non habeo quod ponam ante illos, nisi commodatum fuerit ab alio. Et quis alius æque dives aut liberalis ad præstandum, sicut Dominus omnium, dives C in omnes qui invocant illum [3]; qui aperit manum suam, et implet omne animal benedictione [4], qui dat omnibus affluenter, et non improperat [5], nisi forte illi qui vel pigre petit, vel ingrate detinet gratiam quam accepit? Quanti mercenarii in domo Patrisfamilias istius abundant panibus, qui quoniam Christum annuntiant, licet non sincere, propter alios tamen eis doctrinæ gratia non negatur? Et ubi abundant mercenarii, numquid egebunt filii? Tu ergo, Domine (amicum enim dicere vereor, sed Dominum confiteor), commoda mihi tres panes, unde reficiantur amici; ne, si dimisero eos jejunos, D deficiant in via, et tunc vocer in causam pro eis, et dicatur mihi : *Parvuli petierunt panem, et non fuit qui frangeret eis* [6]. Commoda, Domine, quod in lucrum tuum proficiat : recepturus utique cum tibi placuerit, quod tuum est, cum usura. Commoda, inquam, tres panes, si placet; aut certe quodcumque placet, quantulumque fuerit, etiamsi buccella panis, sufficiet in quantalibet millia, si tantum benedicas. Scio equidem, quia vis nos esse tibi importunos, ut licet dissimules, licet excuses, eo quod jam in cœlum receptus sis, et Apostoli tui tecum sint in cubili; nos tamen nihilominus perseveremus in petendo, quærendo, pulsando : scientes quia doctrinam non sola vitæ meretur innocentia, qua amici efficimur, sine assiduitate studii et instantia precis, qua importuni videamur. Mihi tamen neutrum suffragatur : solum eorum qui pascendi sunt meritum obtendo; illi merentur quod ego non mereor.

3. Vos autem, fratres mei, usibus quorum, et pro meritis quorum peto panes istos, putatis, sufficimus, sive ego ad frangendum, sive vos ad edendum? Timeo ne dicatur mihi : *Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris* [7]. Timeo ne dicatur et vobis : *Facti estis quibus opus est lacte, non pane* [8]. Scio revera panes esse apud Patremfamilias, quos si nostra præsumat infantia, citius frangentur dentes, quam impleantur ventres, id est, ædificentur mentes. Quis enim capiat, quis explicare aut cogitare digne sufficiat illud Trinitatis mysterium ineffabile : quomodo Pater a se, Filius a Patre, Spiritus sanctus ab utroque, et tres personæ in unitate substantiæ? Mulier insipiens, audax hæreticorum vanitas, prurientes auribus ad talia discutienda sollicitat, cum Deus credendus sit, non discutiendus. Panes, inquit, occultos libenter attingite. Quasi vero tu insipiens attigeris, quod sublimius est Angelis. Et ad quid mihi panes occultos attingere, quos non licet sine periculo frangere vel edere? Sufficit mihi scire quia sunt, quia tres panes sunt : non dico Trinitatem personarum, sed trinitatem sermonum, vel magis intellectuum, qui de personis habendi sunt : tres, inquam, panes unius magnitudinis et ponderis, unius formæ et saporis. Quanta enim et qualia de Patre, tanta et talia de Filio, seu de Spiritu sancto sentienda sunt : excepto duntaxat, quod proprietatum discretio numerum facit personarum, sicut in Trinitate, sic intelligentiarum in earum distinctione.

4. Hos ergo panes relinquamus frangendos angelicæ sublimitati, donec ad eorum crescentes æqualitatem, mensæ eorum simus idonei. Multifarie siquidem aliorum trinitates panum de Scriptura nobis possunt proponi, qui nostræ

[1] Eccli. XXXII, 1. — [2] Psal. LXXX, 11. — [3] Rom. X, 12. — [4] Psal. CXLIV, 16. — [5] Jacobi I, 5. — [6] Thren. IV, 4. — [7] Eccli. III, 21. — [8] Hebr. V, 12.

magis congruant infirmitati : verbi gratia, ut 1008 nondum longius ab illa summa Trinitate rece- A damus, quod ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia; quod a Patre creati, per Filium redempti, in Spiritu sancto sumus sanctificati. In hunc modum tam multa dici possunt, ut quamlibet famelicus venerit amicus de via, si vel dimidium ei apponas, non minus fortasse incipiat periclitari fastidio, quam prius inedia : ut copia obruat, quem inopia prius angebat. Non solum enim ipsum qui fecit nos, et ea quæ facta sunt propter nos, sed etiam quæ scripta sunt propter nos, describere tripliciter poteris, ut copiosa refectio sit in tribus panibus, histo- B riæ, allegoriæ, et moralitatis. Universa quoque Scripturæ continentia in tres partes divisa, velut in tres panes digesta est : dum aut de naturali justitia disserit, aut de litterali, aut de spirituali; id est, ante legem, sub lege, et post legem, quod est sub gratia. Natura rectum dedit intellectum; lex, etiam actum; gratia autem, affectum. Sed et Doctor et pastor Gentium in fide et veritate, pascendam docet Ecclesiam quadam panum trinitate : ut qui Ecclesiam ædificat, loquatur ad ædificationem, ad exhortationem, ad consolationem [1]. Ad ædificationem, ut quid agere debeas, noris : ad exhortationem, C ut quod noris, velis : ad consolationem, ut etiam in adversis possis quod noveris et volueris. Denique non solum in materia rerum, sensibus et partibus Scripturarum, generibus et modis locutionum, sed etiam in omni fine earum, quamdam panum invenies trinitatem, et ipsam quidem sapidam satis et salubrem : fidem scilicet, spem, et charitatem. Eo quippe omnis Scripturarum, vel sermonum intentio spectare videtur, ut credamus, speremus, diligamus. Nam et charitas sola finis præcepti definita est, quæ et ipsa quodammodo triplex est, dum ex toto corde, tota anima, tota virtute D habenda est. Sed quoniam vitio ducitur longior et varia epulatio, nos finem dabimus lectioni : vestrum erit fragmenta quæ superaverunt, id est subtiliora, quæ manus nostras effugerunt, colligere : simul autem et vestrum et nostrum, ei qui pascit nos cantare, Benedictus Deus in donis suis, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN

DIE ASCENSIONIS DOMINI,

SERMO.

De amore Christi in nos et de nostro in ipsum.

1. *Pater, cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo* [2]. Hæc oratio Domini habita est ante diem passionis. Non absurde tamen aptatur diei Ascensionis, quando scilicet supremo discessurus erat a filiolis suis, quos Patri commendabat. Qui enim in cœlis creavit, docet et regit multitudinem Angelorum, in terris aggregaverat sibi pusillum gregem discipulorum sub præsentia suæ carnis erudiendum, quoadusque grandiusculi sensus effecti, disciplinæ spiritus fierent idonei. Magnus itaque parvulos magna dilectione diligebat; quippe quos ab amore mundi abstraxerat, et relicta omni spe sæculi, de se solo pendere videbat. Quamdiu tamen cum eis corporaliter conversari voluit, non facile aut multum hunc suum eis affectum prodidit; maturiorem se eis, quam teneriorem exhibens, sicut magistrum decebat et patrem. Cum autem tempus quo ab eis recessurus erat instaret, tunc veluti vinci tenero eorum affectu visus est, ut magnam multitudinem dulcedinis suæ, quam eis absconderat, dissimulare non posset. Hinc illud est, quod *cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos* [3]. Tunc enim propemodum omnem vim amoris effudit amicis, antequam etiam ipse sicut aqua effunderetur pro inimicis. Tunc eis sacramentum Corporis et Sanguinis sui tradidit, et celebrandum instituit, nescio virtute an charitate mirabiliori : hoc novum genus mansionis adinveniens in consolationem recessus sui; ut si discederet ab eis specie corporis, maneret non solum cum eis, sed etiam in eis virtute Sacramenti. Tunc veluti prorsus suæ oblitus majestatis, et velut injuriam faciens sibi, nisi quia gloria est charitatis, humiliare se pro amicis; dignatione ineffabili Dominus, et talis Dominus, pedes servorum lavit : uno opere

[1] I Cor. xiv, 3. — [2] Joan. xvii, 11, 12. — [3] Id. xiii, 1.

condens eis et humilitatis exemplum, et remissionis sacramentum.

2. Tunc denique post exhortationem prolixioris sermonis Patri eos commendans, sublevatis in cœlum oculis, inter cætera sic ait, *Pater, cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo, et nemo ex his periit, nisi filius perditionis. Nunc autem ad te venio : serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo;* et cætera, quæ non est hujus temporis retexere, multo minus exponere. Summa tamen orationis, sicut indicat textus lectionis, est in his tribus, in quibus est et summa salutis, imo et perfectionis, ut nihil possit addi, scilicet ut a malo serventur, ut in veritate sanctificentur, ut cum ipso glorificentur. *Pater,* inquit, *quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et ipsi sint mecum, ut videant claritatem meam* [1]. O felices, quorum advocatus ipse judex est; pro quibus orat qui pari honore cum eo quem orat, adorandus est! Voluntate labiorum ejus non fraudabit eum Pater, cum quo est ei una voluntas et una potestas, quia unus Deus est. Omnino quod Christus orat, impleri necesse est : cujus sermo virtus est, et voluntas effectus; qui de omnibus quæ sunt, dixit, et facta sunt : mandavit, et creata sunt [2]. *Volo,* inquit, *ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum.* O quanta securitas fidelium! quanta fiducia credentium! tantum non abjiciant gratiam quam acceperunt. Non enim solis Apostolis proposita est hæc securitas, vel condiscipulis eorum, sed omnibus qui per eorum verbum credituri sunt in Dei verbum. *Non pro eis,* inquit, *rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me* [3].

3. *Vobis* autem, fratres, *donatum est,* ut ait Apostolus, *non solum ut in eum credatis, sed etiam ut patiamini pro eo* [4] : quos scilicet fides promissionis Christi, non securitate negligentiores, sed alacritate faciens ferventiores, et quotidiano vitiorum conflictu, martyrio coronat assiduo : assiduo, sed facili; facili, sed sublimi. Facile est ubi supra virtutem nihil imperatur : sublime, ubi de omni virtute illius fortis armati triumphatur. An non facile suave Christi jugum portare? an non sublime in regno ejus excellere? Quid facilius, rogo, quam portare pennas [1006] quæ portent portantem se? quid sublimius,
A quam supra omnem cœlorum altitudinem, quo Christus ascendit, evolare? Plane sancti, quorum sicut aquilæ juventus renovabitur, assument pennas sicut aquilæ, et volabunt. Quo volabunt? *Ubicumque,* inquit, *fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ* [5].

4. Sed quid putamus, fratres, quomodo tunc repente de terris ad cœlos evolare poterit, qui nunc exercitio et usu quotidiano volitare non didicerit? Si quæris quo doctore, quo duce : numquid non Christus sicut aquila provocabat hodie ad volandum pullos suos, quando super
B eos volitabat, cum scilicet videntibus illis elevaretur, diuque sequerentur oculis euntem in cœlum? Poterat utique repente in ictu oculi, ex oculis eorum rapi, et ubi vellet, constitui. Sed plane, sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans [6], et corda sursum levare post se nitebatur amore sui, et corpora similiter posse sublevari pollicebatur exemplo corporis sui : sicut Apostolus ait æterni conscius mysterii, quia et nos bajulis nubibus *rapiemur obviam Christo* [7] redeunti. Ipse quidem ascendit super Cherubim, et volavit super pennas ventorum [8]; id est, supergressus
C est virtutes Angelorum : tuæ tamen condescendens infirmitati, expandet alas suas, et assumet te, atque portabit in humeris suis, si modo pullus degener non existas, ut a terra levari, et aura puriore perfrui non extimescas.

5. Alii volant contemplando, tu saltem amando. Paulus mente excedit, et ad tertium usque pervolat cœlum [9]; Joannes ad id quod in principio erat Verbum : tu saltem humi degenerem non trahas animum, nec patiaris obrutum inertia, in terra putrescere cor tuum; sed clamanti, « Sursum corda, » Pontifici magno (qui hodie introivit in Sancta, æterna redemptione
D inventa, ubi et assistit vultui Dei interpellans pro nobis) responde fideliter, « Habemus ad » Dominum. » Sed et si aliquando quæsivisti non quæ sursum sunt, sed quæ super terram; jam te ipsum increpa, et dic Domino cum propheta : *Quid enim mihi est in cœlo? et a te quid volui super terram* [10]? Heu, quam misere errabam! tam magnum est illud in cœlo mihi repositum, quod contemnebam; tam nihil hoc super

[1] Joan. XVII, 11-13, 15, 24. — [2] Psal. XXXII, 9. — [3] Joan. XVII, 24, 20. — [4] Philipp. I, 29. — [5] Matth. XXIV, 28, et Luc. XVII, 37. — [6] Deut. XXXII, 11. — [7] I Thess. IV, 16. — [8] Psal. XVII, 11. — [9] II Cor. XII, 2. — [10] Psal. LXXII, 25.

terram, quod tantopere exspectebam! Christus 1008
itaque thesaurus tuus ascendit in cœlum : ibi sit et cor tuum. Inde ducis originem, ibi habes Patrem et hæreditatem, inde exspectas Salvatorem. Amen.

IN

FESTO PENTECOSTES,

SERMO I.

De Dei charitate et hominum ingratitudine.

1. Ineffabilis Deus, ineffabilis misericordia ejus. Secundum nomen ejus, ita et opus ejus. Plane ineffabilis divinæ circa nos dignatio charitatis. Parum erat Patri, tradidisse Filium, ut redimeret servum; nisi daret et Spiritum sanctum, quo servum adoptaret in filium. Dedit Filium in pretium redemptionis; dedit Spiritum in privilegium adoptationis : se denique totum servat hæreditatem adoptatis. O Deum, si fas est dici, prodigum sui, præ desiderio hominis! An non prodigum, qui non solum sua, sed et se ipsum impendit, ut hominem recuperaret, non tam sibi, quam homini ipsi? an non prodigum, qui sicut proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum[1] : sic nec Spiritui sancto pepercit, ut ita loquar, sed nova et mira largitate super omnem carnem effudit illum? Multum quidem effusus sui prodigus ille filius, qui tam patrimonium, quam se ipsum donavit meretricibus; sed multo effusior pater in recuperationem perditi filii, quam ille in perditionem sui[2] : si tamen ulla debet esse comparatio gratiæ et pecuniæ, spiritus et carnis, Dei et hominis. Vide enim quanta largitate toto orbe gratia Spiritus effusa sit, non solum justis confirmandis, sed et peccatoribus justificandis : quomodo ubique gentium, Spiritu creante novum genus hominum, renovata sit facies terræ : imo quanta quotidie mutatio fiat per dexteram Excelsi, ut repente perditissimi hominum publicani et meretrices, justos quam plurimos præcedant in regno Dei, et novissimi fiant primi. Prorsus non sicut delictum, ita et
A donum : quia ubi abundavit delictum, ibi superabundans gratia[3] : non solum donat delicta, sed etiam virtutum accumulat merita; et sublimius restituit lapsos redemptio, quam constituerat prima creatio. Sane in his omnibus quanto mirabilior Dei gratia prædicatur, tanto damnabilior hominis duritia convincitur; si gratiam vel oblatam recuset, vel acceptam non servet. Cui enim non offertur? super quem non effulget lumen illius? quis se abscondit a calore ejus? Neque enim reliquit se Deus sine testimonio apud conscientias hominum, illustrans eos
B splendore veritatis, et fovens calore bonitatis : cum et lux vera illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum[4], et Deus faciat oriri solem suum super bonos et malos, et pluat super justos et injustos[5]. Sed væ illis qui rebelles sunt lumini, et resistunt Spiritui sancto, nec acquiescunt veritati quam intelligunt; et sicut lutum ex calore solis, ita ex bonitate et beneficiis Dei duriores fiunt, audacter etiam provocantes eum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum.

2. Verum quid ad nos de his qui foris sunt? Ad vos potius nobis est sermo, qui spiritum
C adoptionis filiorum accepistis, habentes eumdem spiritum in signum adoptionis et pignus hæreditatis : qui velut quidam character insignis, vasa misericordiæ a vasis iræ discernit. Quanquam de salute nostra, vel magis de spe salutis, ea nobis modestia gaudendum sit; ut quod in illis dolemus, adhuc de nobis pro nostra mutabilitate timeamus. Sicut enim de illis desperare impium, ita de nobis præsumere est temerarium : cum tam de nobis, quam de illis, qualiscumque sit scientia præsentium, nulla possit esse præscientia futurorum; nec levis sit injuria summæ potestati, penes quam est arbi-
D trium vitæ et mortis, si vel de illis tam crudeliter, vel de nobis tam audacter præjudicetur ejus judiciis. Denique de massa eorum sumus assumpti; et qui paulo ante eramus, sicut et illi, natura et vita filii iræ, repente facti sumus filii gratiæ. Nos ergo simus illis exemplum spei ad pœnitentiam; ipsi nobis, timoris ad perseverantiam. In nobis se misericordia commendat, ut ametur : in illis se judicium exserit ut timeatur. Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine[6] : pro ista gratias agens, pro illo preces

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Luc. V. — [3] Rom. V, 15, 20. — [4] Joan. I, 9. — [5] Matth. V, 45. — [6] Psal. C, 1.

fundens; pro ista gratus et lætus, pro illo timoratus et cautus : de utroque eruditus exsultabo tibi cum tremore, quia tunc ingrediar in veritate tua, si ita lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. Neque enim timor iste, quem amor castum facit, gaudium tollit, sed custodit; non destruit, sed instruit; non inamaricat, sed condit : ut tanto sit durabilius, quanto modestius; tanto verius, quanto severius; tanto dulcius, quanto sanctius. O castum et fidele gaudium! quam fidelis est illa de te sententia Sapientis : *Non est census super salutem corporis, et non est oblectatio super gaudium cordis*[1]! Hoc utique gaudio non est gaudere impiis, quorum fatuos risus et frivola gaudia Sapiens detestatur et increpat. *Risum*, inquit, *reputavi errorem, et gaudio dixi : Quid frustra deciperis*[2]? *Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat*[3].

3. O bone Jesu, quam dissimile est illud gaudium tuum, quo interim consolaris renuntiantes illi falso et fallaci gaudio! quam melior est misericordia tua super vitas! quam melior est dies una in atriis tuis super millia! quanto beatiores facis pauperes tuos ipsa paupertate tua, quam mundus facere possit sua quantalibet affluentia, ubi quidquid affluit, defluit, sibique inhærentem pereffluere facit! Aliis affluebat deliciis illa pauper familia Christi, quam fluminis impetus inundabat lætificans civitatem Dei; cum scilicet hodierna die Spiritus, tanquam torrens, *replevit totam domum, ubi erant sedentes*[4] Apostoli. Exhibebat quippe divina Veritas, quod per prophetam promiserat : *Ecce ego declino in vos, ut flumen pacis, et ut torrens inundans gloriæ gentium*[5]. Quantum illis affluebat, quibus tantus influebat! quantumque de illis profluebat, de quorum ventre fluebant flumina aquæ vivæ! Nec solum de corde benevolentia charitatis, sed etiam ex ore vehementia profluebat torrentis eloquii, cui non poterant resistere et contradicere omnes eorum adversarii : sicut de Stephano dicitur, quia *non poterant resistere sapientiæ et Spiritui qui loquebatur*[6].

4. Ad hujusmodi gaudia vos interim, fratres, consolator vester invitat. Hoc torrente voluptatis suæ sitibundas amantium mentes potare desiderat. *Si quis*, inquit, *sitit, veniat et bibat*[7]. O affluens liberalitas Dei! o indeficiens largitas [1009] divinæ bonitatis! Spiritum, cujus hodie primitias dedit Apostolis, offert universis. Thesaurum suum, fontem aquæ vivæ, aperit tam hominibus quam jumentis; tanquam et ipse omnibus sapientibus et insipientibus debitor sit. *Omnes*, inquit, *sitientes, venite ad aquas*[8]. Ecce personas non accipit, conditiones non discernit, merita non requirit : tantum sitire quis noverit, venire velit. Gratia quippe non admittit fastidientes; sed sicut esurientes implet bonis, sic divites dimittit inanes. O fastidium tinea cordium, rubigo mentium, languor pessimus animarum, quod abominari facis bonum Dei verbum, contemnere cœleste donum, fastidire manna propter ollas carnium! Quæ enim lues tam pestifera, quis morbus tam lethalis, qui sic faciat hominem immemorem suæ salutis, ridentem ac male securum appropinquare usque ad portas mortis? Sed unde, rogo, tam late lues ista Christi ovilia infecit, greges invasit, ut quam pluribus de grege Domini videatur etiam locus horroris et vastæ solitudinis, locus pascuæ ubi sunt collocati, et in pascuis uberrimis, in herbis virentibus misere pereant fastidio languidi? An non, quæso, gustaverunt donum cœleste, et participes facti sunt Spiritus sancti; gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, et virtutes sæculi venturi[9]? Si enim non gustaverunt bonum Dei verbum, unde toties eructavit cor eorum verbum bonum, cum scilicet de memoria abundantiæ suavitatis ejus eructabant labia eorum hymnum? Nunc autem divinis intersunt laudibus, et dormitant; aut otiosa vel etiam perniciosa mente pertractant : sedent ad librum, et oscitant : verbum exhortationis audiunt, et ipso auditu laborant : de pascuis mutantur in pascua, et tam ista fastidiunt quam illa : jugiter versantur inter fercula vitæ, et moriuntur fame. Unde ergo post illam felicem experientiam, gustumque suavem supernæ dulcedinis, tanta hæc oblivio, et incuria boni, languorque mentium subintravit? Sola relicta est eis vox illa plangentis, si tamen plangere velint : *Percussus sum ut fenum, et aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum*[10]. Currebant utique bene : quis eos fascinavit retrorsum converti? Spiritu cœperunt : quomodo nunc carne consummantur? Voluptuose vescebantur : quomodo nunc intereunt in viis?

[1] Eccli. xxx, 16. — [2] Eccle. ii, 2. — [3] Prov. xiv, 13. — [4] Act. ii, 2. — [5] Isai. lxvi, 12. — [6] Act. vi, 10. — [7] Joan. vii, 37. — [8] Isai. lv, 1. — [9] Hebr. vi, 5. — [10] Psal. ci, 5.

5. Videant, quæso, ipsi, ne forte inimicus homo, qui super bonum semen patrisfamilias lolium suum superseminare consuevit, post illam suavem escam Christi, felle suo fauces eorum tinxerit, ac per hoc non modo desiderium, sed et memoriam prioris gustus aboleverit. Enimvero statim denuntiat Apostolus his qui ejusmodi sunt : *Non potestis calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmoniorum* [1]. An non tibi videtur non modo potatus, sed et inebriatus calice dæmoniorum, qui libidinis, iræ, impatientiæ, aut similium raptatur furore passionum? Ego, ut loquar de his quæ jam magis in usu quam in crimine sunt, puto quod et ille mensæ dæmoniorum particeps sit, et pascens eos pascatur ab eis, cujus os abundat malitia, lingua concinnat dolos, sedens adversus fratrem suum loquitur, et adversus filium matris suæ ponit scandalum; qui etiamsi non detrahit, detrahentem libenter audit; qui scurrilitate stultiloquii cachinnantes dissolvit. Videat ergo qui ejusmodi est, an dignum sit ut volutatus velut in cruore immolatitio et sordibus dæmonum, mox admittatur ad mensam Christi et Angelorum. Absit autem, fratres mei, ut hæc dicens, innocentiam vestram, qua plurimum delector, inscribam sceleri : sed hæc dico ut salvi sitis, et aliorum exemplo cautiores facti, manusque lavantes in sanguine peccatoris, gratiam Spiritus sancti quam alii negligentia perdunt, vos omni vigilantia servare curetis; ad laudem et gloriam ipsius largitoris Jesu Christi Domini nostri, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De linguarum mysterio et dono lacrymarum.

1. *Loquebantur variis linguis Apostoli magnalia Dei* [2]. Nimirum ex abundantia cordis linguæ loquebantur in eis. Exsultationes Dei in gutture eorum, quia charitas Dei diffusa erat in cordibus eorum. O Domine Deus meus, et ego utique similiter laudarem, si similiter potatus essem. Quia vero arida est anima mea, ideo est et torpida lingua. Sed sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea, et labiis exsultationis laudabit os meum [3]. Eructabunt labia mea hymnum; sed cum docueris me justificationes tuas : id est, cum dederis gustare quam suavis es, ut discam te diligere toto corde, tota anima, tota virtute. Bonus es tu, et in bonitate tua doce me justificationes tuas [4]. Bonitas siquidem tua, unctio tua est, qua doces eos de quibus prædictum est : *Erunt omnes docibiles Dei* [5]. Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum [6]. Lex Domini immaculata convertens animas [7], charitas est : lex utique ignea, quæ est in dextera ejus, quæ cum digito Dei scribitur super latitudinem cordis, et ipsum cor amoris incendio, et os ignito fervere facit eloquio. *De excelso*, inquit, *misit ignem in ossibus meis, et erudivit me* [8]. O quanta facilitate et celeritate, quanta copia et facultate, ignis ille quem Dominus Jesus misit in terram, non solum erudivit imperitos, sed etiam expedivit impeditos! Prorsus igneæ linguæ, quas ex se dispertivit ignis iste, quæ sic ignescere fecerunt non solum mentes, sed et linguas Apostolorum, ut etiam nunc pius auditor ad sermones ignescat eorum. Prorsus ignea lingua Petri, ignea lingua Pauli, in quorum verbis nunc quoque vivit ignis perpetuus, qui et super corda nostra scintillat, si accedamus, si aurem vel animum ab eorum sermonibus non avertamus.

2. Si meruissem aliquam accipere de linguis hujusmodi, dicerem utique et ego, *Dominus dedit mihi linguam mercedem meam, et in ipsa laudabo eum* [9] : sicut de illis scriptum est, *Loquebantur variis linguis Apostoli magnalia Dei.* Dicerem et illud : *Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lapsus est, verbo* [10]. Apostoli et eorum similes linguis sibi datis magnalia Dei prædicant, tyrannos verberant, dæmonia flagellant, terram compluunt, cœlos aperiunt; quia linguæ eorum claves cœli factæ sunt, quippe quibus de ipsis cœlis linguæ missæ sunt. Mihi autem utinam vel lingua canis data sit, qua possim primum quidem propria, deinde et aliena ulcera lingere; si qui forte sunt qui ad hoc ipsum sibi me dignentur admittere. Beati quidem, quibus amor et dile-

[1] I Cor. x, 20, 21. — [2] Act. ii, 11. — [3] Psal. lxii, 6. — [4] Psal. cxviii, 12. — [5] Joan. vi, 45. — [6] Psal. xciii, 12. — [7] Psal. xviii, 8. — [8] Thren. i, 13. — [9] Eccli. li, 30. — [10] Isai. l, 4.

ctio divinæ laudis cor replet gaudio, et os jubilo. Sed et illos utique beatos dixerim, qui cum A de vulneribus animarum virus ablingunt et purulentiam; trahunt in se, quo anima eorum saginetur, spiritum et gratiam. Esuriunt siquidem et sitiunt justitiam, et famem patiuntur ut canes : ideoque nihil fastidiunt quod in corpus suum possint trajicere; neminem peccatorem abominantur, quem ad justitiam possint convertere. *Quod Deus mundavit, tu ne immundum dixeris* [1], dictum est Principi Apostolorum, et in ipso aliis : et ob hoc mactat et manducat omne genus reptilium et volatilium, et ait, *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ* B *angustia* impatientis desiderii *cibi mei sunt* [2]. Quinimo mirum in modum quanto quisque peccator ante conversionem amarior, tanto postmodum conversio ejus dulcior; quantoque desperatior, tanto gratior nobis ejus salus : quia et salvantis gratiam plus miramur, qui ovem perditam reportans in humeris, gaudium facit Angelis super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis [3].

3. Dicant igitur alii quibus datum est, *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine* [4]! anima autem mea esuriens et famem patiens ut canis, etiam amarum sumet pro dulci, et abo- C minabile pro desiderabili. Delectentur alii lambere mella Scripturarum : ego vero delectabor ulcera lingere peccatorum, mei scilicet mihique similium. Fœdum quidem ulcus peccati, visuque horribile; sed tamen ipsum lingere, cujus sit saporis et gratiæ, non sapit, non capit, nisi qui salutem periclitantium esurit, et famem patitur ut canis : de qualibus dictum est, *Lingua canum tuorum ex inimicis* [5]. Sed væ miseris qui tanto studio pereunt, tantoque desiderio mortem sibi consciscunt, ut vulnera sua tegant, curamque canum refugiant, et asperitatem linguæ medicinalis arbitrentur morsum odii letha- D lis! *Oderunt corripientem in porta, et perfecte loquentem abominati sunt* [6]. Perfecte loquentem dico, non tam de perfectione disserentem, quam perfecta dilectione corripientem. Sed dicam, Perfecta dilectione, an perfecto odio? Imo utrumque, et perfecta dilectione, et perfecto odio : quia perfectum odium nihil aliud est, quam perfecta dilectio; et una est utriusque 1011 perfectio, quam Apostolus determinat, dicens, *Odientes malum, adhærentes autem bono* [7].

4. Sed revertar ad id unde digressus eram. Optabam mihi linguam qua laudarem Deum, vel certe linguam qua confitentium ulcera curarem : in altero quidem mihi quærens divinæ devotionis fructum; in altero, fraternæ salutis lucrum : vobis quoque in altero dulcis, in altero fieri desiderans utilis. Nam et de sæcularium arte et officio poetarum, ita sumptum est apud quemdam eorum :

> Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ.
> Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci [8].

Optabam, inquam, mihi gratiam oris, qua Deo et vobis officiosus deservirem; ut aliquatenus compensarem verbo, quod minus prosum exemplo. Quanquam satis suspecta mihi sit hæc consolatio, si dicam et non faciam; si suppetant suffragia linguæ, cum desint merita vitæ : imo magis fortasse timendum sit, ne peccanti dicat Deus, *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum* [9]? Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus; et si tacuero, non recedet a me [10]. Pavor est utrobique molestus, et coarctor e duobus; quia locutionem et officii locus exigit, et vita contradicit. Sed recordor verbi quod apud Sapientem inveni : *Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum* [11]. Loquar igitur, non prout locus expetit, sed prout sensus suppetit, imo prout Dominus dederit; in cujus manu sumus et nos, et sermones nostri. Loquar, inquam, et me ipsum lingua obligabo propria, ut vel præ confusione aliquando laborare compellar : et si corpus a labore manuum excusaverit, certe anima laborantis laboret sibi, ut dicat cum David, *Laboravi in gemitu meo* [12]. O si mihi dentur illi gemitus inenarrabiles, quibus Spiritus postulat pro sanctis, ut laborem in eis! Procul dubio labor hujusmodi gemituum satis digne pensaret mihi quotidianum laborem manuum.

5. Sed et vos ipsi, fratres, si æmulari meliora charismata didicistis, optate gemitus hujusmodi a Spiritu vobis infundi. Nescio si sit in donis Spiritus aliud convenientius, aut commodius his qui sunt infirmitate et miseria circumdati :

[1] Act. xi, 9. — [2] Job vi, 7. — [3] Luc. xv, 7. — [4] Psal. cxviii, 103. — [5] Psal. lxvii, 24. — [6] Amos v, 10. — [7] Rom. xii, 9. — [8] Horat. Ars poet. — [9] Psal. xlix, 16. — [10] Job xvi, 7. — [11] Prov. xvi, 26. — [12] Psal. vi, 7.

nescio si Spiritui sancto qui in columba appa- [1017] ruit, alia vox familiarior gemitu, aut gratior sit. A Hoc autem scio, quia in nullo opere tanta tamque parata nobis suppetat materia, sicut in gemitu et planctu nostri : nisi miseriam suam nostra dissimulet superbia, aut sensus obduretur stupore vel amentia. Hoc autem primum circa infirmos, quorum curam suscipit, operatur medicina sancti Spiritus, qui est illuminatio nostra et salus nostra; ut videlicet se ipsum phreneticus sentiat et sciat, et conversus ad cor dicat Domino cum propheta : *Postquam convertisti me, egi pœnitentiam; et postquam ostendisti mihi, percussi femur meum* [1]. Nisi enim B quis apponat scientiam, non apponet dolorem : nisi doluerit, non meretur consolationem. Beati enim qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur [2]. Puto quia nec in Apostolis hodie locum invenisset Paracleti consolatio, nisi quia lugebant se desolatos, quia non poterant non lugere filii sponsi, cum sponsus ablatus esset ab eis. Inde erat quod eis dicebat : *Nisi ego abiero, Paracletus non veniet ad vos* [3]. Nisi desolati fueritis præsentia mea corporali, non vos consolabitur visitatio spiritualis. *Date*, inquit, *siceram mœrentibus, et vinum his qui amaro animo sunt :* non scilicet illis qui ebrii sunt gaudio et luxu C sæculi. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? numquid bibere possunt calicem Domini, et calicem dæmoniorum? *Bibant*, inquit, potius pauperes Apostoli, *et obliviscantur egestatis suæ* [4], ut dicant : *Sicut egentes, multos autem locupletantes* [5]. Bibant mœrentes de absentia sponsi, et dolorum non recordentur amplius, sed dicant : *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* [6]. Nam et te ipsum, si pio affectu Psalmistæ dicere potueris, *Ego sum pauper et dolens* [7], sic ditabit, sic lætificabit sobria ebrietas hujus præclari calicis, ut etsi pauper sis, paupertas animum D non urat; et si dolebas quia peccasti, jam peccati reatus conscientiam non mordeat.

6. Vide autem, si non et ipse Spiritus sanctus in judicium venit in hunc mundum, ut qui dolent non doleant : et qui rident, æterno et inconsolabili se luctui tradant. Melius est igitur ire ad domum luctus, quam ad domum convivii [8]. Et revera sapiens etsi aliquando consolationem meretur, ut dolorum non recordetur amplius, eorum scilicet de quibus consolationem accipit; semper tamen, ut locum paret consolationibus novis, novas exquirit de se ipso causas doloris : non statim blandiens sibi, quasi jam per omnia justus sit; sed eo subtilior, quo jam illuminari cœpit; eo districtior, quo justificari cœpit, fit accusator et judex sui. Ei ergo qui ejusmodi est, crebro, nisi fallor, Spiritus consolator advenit, quoniam et adventum jam ipse suum antevenit; adveniens scilicet ut consolationem tribuat, sed anteveniens, ut lugere doceat. Luctus siquidem pius atque religiosus, in doctrina Spiritus et ordine primus, et utilitate invenitur præcipuus; quippe cum sit summa sapientia sanctorum, custodia justorum, sobrietas modestorum, prima incipientium virtus, proficientium stimulus, perfectorum cumulus, pereuntium salus, periclitantium portus, promissionem denique habens consolationum quæ nunc sunt, et gaudiorum quæ futura sunt : ad quæ nos perducat, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN

NATIVITATE S. JOANNIS BAPTISTÆ,

SERMO I.

De laudibus Sancti.

1. *Ah, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum* [9]. Fratres, si Jeremias, sicut ex lectione audistis hesterna, ne prædicationis susciperet officium, verecundius quam justius minorem causabatur ætatem : quanto rectius ego sensum causarer minorem? Si sanctum ex utero, et quem manifeste divina mittebat electio, ætas deterrebat infirmior : mihi quæ frons esse potest ad loquendum, cui nec ad sanctitatem suffragatur conscientia, nec ad sermonis facultatem suppetit scientia? Illi erat timori pueritia sua, mihi non erit puerilitas mea? Veruntamen tu, puer propheta Altissimi, de quo sermonem hodie nostri debet locus officii, pueri-

[1] Jerem. xxxi, 19. — [2] Matth. v, 5. — [3] Joan. xvi, 7. — [4] Prov. xxxi, 6, 7. — [5] II Cor. vi, 10. — [6] Id. v, 16. — [7] Psal. lxviii, 30. — [8] Eccle. vii, 3. — [9] Jerem. i, 6.

talem nostram non pateris excusatam haberi, quin saltem gestiamus more puerorum de te quoquomodo balbutire; qui etiam in materia leviori, plena necdum didicimus verba formare. Tuum erit, o vox Verbi, vox sapientiæ, tibi devotæ solvere vinculum linguæ, qui necdum loquens, usum loquendi muto potuisti patri reformare. Nec sine fenore magno rediit intercepta facultas loquendi, cui simul accessit gratia prophetandi, ut videlicet uterque parens aliquid sibi gauderet prærogatum de prærogativa filii.

2. Qui enim propheta, et plus quam propheta futurus erat, imo ante prophetare quam profari, prius Deum quam se ipsum sentire cœperat, parentes quoque suos prophetas faciebat; et in eos qui in se transfuderant carnis substantiam, spiritus sui et gratiæ superabundantiam refundebat. Nam et Elisabeth, postquam exsultavit in gaudio infans in utero ejus, tunc et ipsa prophetavit repleta Spiritu sancto; quia necdum loquens filius, matri tamen occultam Domini præsentiam exsultatione manifesta revelavit. Salutabat Salvatorem motu quo poterat, et in occursum Domini præcursor impiger erumpere gestiebat. Plane incomparabilis gratia, inæstimabilis divinæ virtutis potentia. Vox Mariæ dum auribus Elisabeth insonat, ad cor Joannis penetrat, qui abstrusus intra materna latebat viscera, spiritum ejus animat, gaudioque salutari vegetat: et cui virtus naturæ vix adhuc totam infuderat animam, virtus vocis Mariæ pleniorem infudit prophetiam, adeo ut etiam de plenitudine filii copiose videatur in matrem refundi. Vere gratia plena Maria: manifeste Deus totius gratiæ in ea erat, de cujus munificentia, tam copiose, tam magnifice, principaliter in Matrem, de Matre in Joannem, de Joanne in parentes gratiæ largitas profluebat. Flumina prorsus de ventre Mariæ fluebant aquæ vivæ, et fons vitæ et gratiæ oriebatur de medio paradisi ad irriganda ligna paradisi.

3. Proxima erat fonti cedrus ista nobilis, Joannem loquor, consobrinum et amicum sponsi, præcursorem, Baptistam, et martyrem Domini: ideoque nimirum uberius irrigata in tantum excrevit, ut inter natos mulierum nihil illa sublimius posset inveniri. Omnino Salvatori proximus erat, qui non solum copula sanguinis [1013] conjunctus, aut amicitia intimus erat, sed A etiam gloria annuntiationis, novitate nativitatis, sanctitate pene originali, prædicatione consimili, auctoritate baptizandi, virtute patiendi, ante mortales omnes ei propius accedebat. Denique si alia cessarent omnia, si cuncta de eo silerent prophetarum præconia; solius gratia nominis ejus, quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur, satis abundeque singularem in eo futuram Dei gratiam testabatur. Dignum quippe erat, ut gratiam Dei, quam gratia plena profudit, plenus gratia prædicaret: et gratia non medioeri emi- B neret, qui gratiæ tempus a tempore legis velut medius limes disterminaret. Usque ad Joannem enim Lex et Prophetæ prophetaverunt [1]; qui videlicet primus ostendit præsentem, quem Lex et Prophetia promiserat venturum.

4. Merito igitur nativitas hujus pueri multos gaudere tunc fecit, hodieque facit, qui in senectute parentum natus, mundo senescenti gratiam prædicaturus erat renascendi. Merito nativitatem istam, quam mirabiliter operatur gratia, miraturque natura, solemniter veneratur Ecclesia: præsertim cum singularis illius nativitatis cujus gratia naturam reparavit, per hanc C pignora fidelia sibi videat esse præmissa. Non ingratam se probat Ecclesia, non immemorem: fideliter agnoscit qua devotione, qua gratiarum actione suscipere debeat Præcursorem, per quem ipsum agnovit Salvatorem. Mihi plane novo nascitur gaudio lucerna mundi, cujus indicio lucem veram agnovi lucentem in tenebris, sed non comprehensam a tenebris. Mihi prorsus ineffabili nascitur gaudio, cum quo tot et tanta mundo nascuntur bona; qui videlicet Ecclesiam primus catechizat, per pœnitentiam initiat, per baptismum præparat, præparatam Christo consignat et copulat; et quam ad vivendum tem- D peranter informat, etiam ad moriendum fortiter propria morte confirmat, atque in his omnibus plebem perfectam Domino parat.

5. O fratres, quorum propositum est (utinam et ita desiderium) ad perfectionem festinare; quam cito christianam assequeretur perfectionem, qui huic magistro animum accommodaret docibilem: cujus etiam prima elementa justitiæ modum supergressa sunt perfectionis humanæ; cujus rudimenta primævæ ætatis gravitatem sapientiæ vicere senilis! Qui enim,

[1] Luc. XVI, 16.

antequam natus, sanctus fuit, quid mirum si (101) in processu conversationis plus quam sanctus A fuit? Mirari possumus, imitari non possumus sanctitatem tuam, sanctorum sanctissime: omnino necesse est, ut qui de publicanis et peccatoribus plebem perfectam Domino parare festinas, humanius eis loquaris quam vivas; et modum perfectionis non secundum vitæ formulam tuæ, sed secundum virtutem mediocritatis temperes humanæ. *Facite*, inquit, *dignos fructus pœnitentiæ*[1]. Nos quidem, o fratres, gloriamur perfectius loqui, quam vivere: Joannes autem sublimius vivens quam possint homines vel intelligere, loquitur tamen eis, prout pos- B sunt audire. *Facite*, inquit, *fructus dignos pœnitentiæ. Humanum*, inquit, *dico propter infirmitatem carnis vestræ*[2]. Si nondum esse potest in vobis omnium plenitudo bonorum; sit saltem vera omnium pœnitudo malorum. Si nondum facere prævaletis perfectæ fructus justitiæ; sit interim hæc vestra perfectio, ut faciatis dignos fructus pœnitentiæ.

6. Si recordari volumus, fratres, lectionis hesternæ, ad dignos fructus pœnitentiæ pertinet, quod Jeremiæ, aut certe Joanni sub typo Jeremiæ dictum est, *Ut evellas, et destruas, et disperdas, et dissipes*: ad fructus justitiæ, *ut* C *ædifices et plantes*[3]. Beatus qui manus hujus exstirpatoris adjuverit: nam ipse Dei adjutor est, qui videlicet cooperans verbo et gratiæ Dei, in hoc studium et operam dederit, ut evellat et disperdat de affectionibus et moribus suis omnem plantationem, quam non plantavit Pater cœlestis; destruat et dissipet omnem ædificationem Babylonicæ superbiæ et confusionis, ut postmodum melius ædificet et plantet, fiatque sicut scriptum est, *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus*[4]. *Ascendat abies pro saliuncula, et myrtus pro urtica*[5]: omnis D scilicet pulchritudo et gratia virtutum, pro situ et horrore vitiorum. Quis, putas, est ille tam perfectus in nobis, ut saltem hoc initium perfectionis habeat: qui scilicet ita digne perfecteque pœnitens sit, ac tota severitate damnet mala sua quæ fecit, prioribus usquequaque renuntians vitiis, ut omne germen maledictionis radicitus evellat et disperdat de agro cordis, ita ut de radice pessima, nullus amplius germinet fructus amaritudinis; quique semel ita destruat ac dissipet omnem altitudinem, extollentem se adversus humilitatem Christi, ut iterum non reædificet quæ destruxit? Quam felix hodie esset Ecclesia sanctorum, quanta pace et gratia florerent congregationes beatorum pauperum; si fructus istos, quos facere debuerat rudium pœnitentia, vel eorum qui perfecti et sancti videri volunt, afferret justitia! Denique, qui nec justitiam sanctorum, nec exactam habemus pœnitentiam peccatorum, redimamus vel ex parte aliqua teporem nostrum devota veneratione sanctorum: præcipue beati Joannis, cujus tam magnifice sanctitas effloruit supra modum aliorum, ut crederetur Sanctus sanctorum. Magnificentiam gloriæ sanctitatis ejus loquamur ac meditemur, fratres mei, ut propitium faciat peccatis nostris eum, cujus singulariter amicus esse meruit, Filium Dei, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De vi necessaria ad rapiendum regnum cœlorum.

1. *A diebus Joannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt illud*[6]. Merito igitur læta nobis est ejus nativitas, cujus tam fausta sunt tempora, ut regnum Dei jam exinde nobis expositum sit ad diripiendum, quibus utique justitia non sufficiebat ad promerendum. Merito multi in nativitate ejus gaudent, sicut promittebat angelus; sub quo tanta felicitate mutatus est temporum status, ut regnum Dei quod ante nulla innocentium obtinebat justitia, nunc pœnitentium invidat et possideat violentia. Quid enim aliud debuit dici pœnitentia peccatorum, nisi violentia in regnum cœlorum? An non violentia est, rapere virtute quod non erat concessum naturæ; ut qui natura erant filii iræ et gehennæ, labore improbo qui omnia vincit, intrudant se in hæreditatem sanctorum et consortium gloriæ? An non plane violentus Deo strenuus ille luctator

[1] Matth. III, 8. — [2] Rom. VI, 19. — [3] Jerem. I, 10, et XVIII, 7. — [4] Isai. IX, 10. — [5] Id. LV, 13. — [6] Matth. XI, 12.

patriarcha Jacob, qui, ut scriptum est, contra Deum fortis fuit et invaluit, qui cum eo luctatus usque mane, constanter et obnixe tenebat rogantem dimitti, *Non dimittam te*, inquiens, *nisi benedixeris mihi?* Dico quia cum Deo luctatus est : Deus siquidem erat in angelo, cum quo luctatus est. Alioquin nec angelus diceret, *Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?* nec Jacob diceret, *Vidi Dominum facie ad faciem*[1] : sed neque Dominus de Jacob diceret per Osee prophetam, *In Bethel locutus est nobiscum*[2]. Bona igitur violentia, quæ benedictionem extorsit : felix lucta, qua Deus homini succubuit, victusque victorem gratia benedictionis et honore sanctioris nominis muneravit. Quid enim, si tetigit nervum femoris ejus, et emarcuit, ac de cætero claudicavit? Facilis jactura corporis, damnumque consolabile, quod tanto compensatum est munere : præsertim illi qui potuit dicere, *Super salutem et omnem pulchritudinem dilexi sapientiam*[3]. Utinam marcescat in me non solum nervus femoris, sed virtus totius corporis; dummodo vel unam merear benedictionem angeli. Utinam non solo claudicem cum Jacob, sed et moriar cum Paulo, ut gratiam et nomen Israelis obtineam munere perpetuo. Jacob quidem femur gerit marcidum; Paulus vero, corpus emortuum : quia mortificationem membrorum, quam cœpit propheticæ religionis initium, ad integrum consummavit Evangelium. Jacob claudicans, quia ex parte quæ mundi sunt cogitans, alterum pedem a terra suspensum portat. Paulus cogitans solum quæ Dei sunt, sive in corpore, sive extra corpus, nescit, Deus scit[4], totus tamen in spiritu liber ad cœlum volat.

2. Vobis itaque dicimus, fratres, qui aggressi estis cœlum rapere, qui congressi estis luctari cum angelo, qui viam custodit ligni vitæ : vobis, inquam, dicimus omnino necesse esse ut constanter et irremisse luctemini; non dico usque ad enervationem femoris, unde generatio propagatur carnis, sed etiam usque ad mortificationem corporis. Hoc tamen ipsum nec sic labor noster poterit assequi, nisi tactu et beneficio divinæ virtutis, cum vestram videlicet constantiam invincibilem sibi probaverit. Sic enim scriptum est : *Cumque videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, et statim* 1015 *emarcuit*[5]. An non tibi cum angelo, imo cum Deo ipso luctari videris, quando quotidie præproperis tuis resistit votis? Lavaris velut aquis nivis, ut mundus sis corde et corpore, et ipse sordibus intingit te. Dicis, *Sapiens efficiar*[6], et ipse longius recedit a te. Clamas ad eum, nec exaudit te : vis accedere ad eum, et repellit te. Decernis rem, et in contrarium tibi cedit; et per omnia fere in duritia manus suæ adversatur tibi. O dissimulatrix clementia, quæ duritiam te simulas; quanta pietate pugnas adversus eos pro quibus pugnas! Licet enim hæc celes in corde tuo, scio tamen quia diligis diligentes te, et immensa multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondis timentibus te. Noli igitur desperare, constanter age, felix anima, quæ cum Deo luctari cœpisti : amat utique vim abs te pati, desiderat a te superari. Nam et cum iratus est, manumque ad feriendum extendit, quærit, ut ipse confitetur, virum similem Moysi qui resistat sibi; et si non invenerit, conqueritur et dicit : *Non est qui consurgat, et teneat me*[7]. Nam si implacabilis sit ejus ira, inflexibilisque sententia, flebit et dicet Jeremias qui resistere tentaverat : *Fortior fuisti, et invaluisti*[8].

3. Sed absit, fratres, qui placita ei postulatis; absit ut fortis adversum vos sit, qui pro vobis infirmari usque ad mortem voluit. Tot vulneribus confossus est, toto corpore crucifixus est; unde, quæso, virtus ei esse potest ad resistendum illi charitati, quæ veluti victum et captum per omnia genera infirmitatum usque ad mortem, mortem autem crucis perduxit? Jam non fortis ut mors, sed fortior quam mors dilectio : cum virtute dilectionis infirmata sit usque ad mortem Dei fortitudo; cujus tamen infirmitas fortior inventa est omni fortissimo; cujus mors probata est esse mors tua, o mors. Virtute igitur dilectionis armatus sis, quicumque es ille pius invasor, qui rapere contendis regnum cœlorum : et securus esto, quia facile vinces Regem ipsum cœlorum. Si qua enim videtur tibi adversari difficultate, aut duritia; ne sis pusillanimis, sed intellige qua mente id faciat. Nempe ut contrarietate ipse tibi acuat animum, sicut solet esse natura magnanimorum ac fortium; ut vires exercitet, constantiam probet, multiplicet victorias, augeatque coronas.

[1] Gen. xxxii, 26, 29, 30. — [2] Osee xii, 4. — [3] Sap. vii, 10. — [4] II Cor. xii, 3. — [5] Gen. xxxii, 25. — [6] Eccle. vii, 24. — [7] Isai. lxiv, 7. — [8] Jerem. xx, 7.

4. Quamobrem accingimini, filii Israel, et estote filii fortitudinis : non enim opus est nisi magnanimitate et constantia, quæ nullis possit terreri adversis. Infirmus dicat, Fortis sum : et præ gaudio spei se nesciat infirmum, cui tam facile jam jamque capiendum est cœlum. Plane cœlum violenter rapit, qui imbecillitati suæ vim facit, aut ætati. Imo, ut magis proprie loquar, plane vim facit propriæ perditioni, qui intonante tuba mandati, nescit parcere sibi. *Homo enim in laboribus*, ut Scriptura ait, *laborat sibi, et vim facit perditioni suæ* [1]. Accingimini, inquam, viri virtutis, et sequimini ducem ac magistrum felicis hujus militiæ; Joannem Baptistam loquor, a diebus cujus cœlum esse cœpit expugnabile. Iste siquidem est, qui velut alter David princeps factus latronum, piorumque ductor prædonum, et victoriosum illum exercitum publicanorum et peccatorum per illam laudabilem ac religiosam violentiam post se induxit in regnum cœlorum. Quis enim scelestus aut profanus tubam ejus audivit, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum* [2]; et non se continuo præparavit ad bellum? Sequimini, inquam, ducem istum, cujus vexilla proprio rutilant sanguine, cujus hodie virtutes ac triumphos debita decantastis veneratione. Ipse, nisi fallor, quos post se traxerit exemplo, juvabit merito, commendabitque suffragio, cum inter natos mulierum nullus sit acceptior regi summo Jesu Christo Domino nostro, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

Iterum de laudibus Sancti.

1. *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista* [3]. Salomon ait : *Laudent te labia proximi tui* [4]. Sed quam felicius et gloriosius, cum laudant quempiam labia Dei sui ! Deus quippe nec falli potest, nec adulari. Deus neminem facile laudat, quem laude posse inflari videat, vel quem ex fine debere reprobari prævideat. Homini quidem recte dicitur, ne laudet hominem in vita sua ; cujus sicut scire non potest intima, sic nec præscire novissima ; cum de se ipso quoque confiteri habeat : *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum* [5]. Sunt enim justi et sapientes, et opera eorum in manu Dei sunt; et tamen nemo scit utrum sit dignus amore an odio, sed omnia in futurum servantur incerta [6]. Felix igitur, qui testimonio ipsius Judicis dignum se amore scire meruerit; nisi quod testimonium justitiæ præsentis, mutabilitati humanæ suspicionem ac metum non adimit de futuris. Indubitabile tamen eximiæ virtutis et magnæ perfectionis est indicium, quoties hominem adhuc corruptioni subditum, suæ suffragio laudis illud irrefragabile Dei dignatur judicium. Magnum profecto justitiæ præconium, quod summa justitia dicit ad Noe : *Te vidi justum coram me* [7]? Magni quidem insigne meriti, quod Abrahæ testificatur Deus, propter ipsum implendas esse promissiones, quæ ad ipsum factæ sunt [8]. Quantæ autem illud est gloriæ, quod de beato Job Dominus gloriatur adversus invidum : *Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra : homo simplex et rectus, et timens Deum, ac recedens a malo* [9]? Quantæ etiam illud erat gratiæ, quod pro Moyse æmulabatur et confundebat æmulos ejus? *Si quis*, inquit, *fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ei, et palam, non per ænigmata videt Deum. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi* [10]? Quis vero in omnibus sicut David, de quo gratulatur Dominus, quia invenit virum secundum cor suum [11]?

2. Verumtamen quantumlibet magni fuerint, sive isti, sive alii; nec inter istos, nec inter alios natos mulierum, teste Nato Virginis, surrexit major Joanne Baptista. Nam etsi stella differat a stella in claritate, et in choro sanctorum siderum, quæ ante exortum veri Solis illustrarunt noctem hujus sæculi, quadam effulserunt claritate mirabili; nullum tamen in omnibus majus aut splendidius lucifero isto, lucerna scilicet ardenti et lucenti, quam Pater Christo suo paravit : lucifero, inquam, præ-

[1] Prov. xvi, sec. LXX. — [2] Matth. iii, 2. — [3] Id. xi, 11. — [4] Prov. xxvii, 2. — [5] I Cor. iv, 4. — [6] Eccle. ix, 1, 2. — [7] Gen. vii, 1. — [8] Id. xvii, et xxii, 17, 18. — [9] Job i, 8. — [10] Num. xii, 6-8. — [11] III Reg. xi, 4.

lucanæ lucis, qui præcursor Solis diem instantem mortalibus nuntiavit; dormientibus in A tenebris et umbra mortis clamitans et dicens, *Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum* [1]. Ac si diceret : *Nox præcessit, dies autem appropinquavit : abjicite opera tenebrarum* [2]. *Surge, qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus* [3].

3. Non est autem negligenter prætereundum, sed etiam atque etiam considerandum, quam sublimis meriti, quam excellentis gratiæ et virtutis, oculus ille quem nil fallit, cum perviderit, qui post tanta præcedentium præconia, hanc de illo sententiam tulit : quod *inter natos* B *mulierum,* nullus illo *major* surrexerit; nec nisi de ordine Angelorum, vel qui pervenisset ad æqualitatem Angelorum, aliquem ei præferendum judicavit. Nec semel quidem, aut perfunctorie vel breviter laudem ejus attigit; sed quotiescumque se offerebat occasio sermonis, laudibus ejus delectabatur immorari : quod satis probat historia Evangelii. Propterea Marcus quoque, Lucas et Joannes initia librorum præconiis ejus dedicaverunt : ut videlicet auctoritas tanti nominis prima fronte prælati, totum deinceps commendabilius redderet Evangelium; et lucerna in ipso ingressu ac vestibulo C ardens et lucens perduceret ad lucem, quæ lucebat in tenebris, sed a tenebris nequibat comprehendi. Matthæus enim, quia eum nativitas Domini in initiis occupatum tenuit, mox ut puerum nutriendum Nazareth commendavit, ad Præcursorem et Baptistam ejus stilum convertit, arbitrans imperfectum fore quidquid de Sponso diceret, si de individuo amico Sponsi reticeret. Hæc namque cura non minima fuit, non solum Evangelistis narrantibus, sed etiam Prophetis et Angelis prænuntiantibus, ut lucerna Christi, testis Domini talis induceretur, cujus splendore et auctoritate inimici facile D confunderentur, et ex cujus magnitudine incomparabilis Altissimi magnitudo manifeste monstraretur. Cum enim maximus inter natos mulierum Natum Virginis testabatur tam longe magnitudinem suam vincere, ut indignum se confiteretur ejus calceamenta portare : quid aliud dabatur intelligi, nisi quia ille erat magnus Dominus, cujus magnitudinis non est finis [4]; et de quo dicitur, *Quoniam quis in nubi-* 1007 *bus æquabitur Domino, similis erit Deo in filiis Dei* [5]? Et hæc utique illa magnitudo Joannis fuit, qua inter magnos tam magnus excrevit, quia videlicet virtutes suas magnas et innumeras, quibus nulli mortalium secundus fuit, maxima omnium virtutum humilitate cumulavit sibi; cum putaretur summus omnium, ultro ac devotissime præferens humillimum omnium, et in tantum præferens, ut calceamentis ejus detrahendis se testaretur indignum [6].

4. Mirentur igitur alii, quod a Prophetis prænuntiatus; quod ab archangelo promissus, et eodem quo Christus; cum tamen Christus in cubiculo, Joannes in oraculo; quod de tam sanctis ac nobilibus parentibus; quod de senibus et sterilibus, contra debitum naturæ, dono gratiæ; quod ante sanctus, quam natus; ante propheta, quam prophetaret; quod plus quam propheta, quia angelus angelicum officium vitamque gerens in terris, in carne præter carnem vivens; et licet innocentissimus, pœnitentiæ tamen formam plus exemplo quam verbo tradens; quod in spiritu et virtute Eliæ præcurrens adventum Redemptoris, et viam ei parans in eremo; quod corda patrum ad filios, et filiorum ad patres convertit; quod Filium baptizare, Patrem audire, Spiritum sanctum videre meruit; quod denique usque ad mortem pro veritate certavit : ut etiam ad inferos Christum præcurreret; ante passionem Christi, martyr Christi fuit. Mirentur, inquam, hæc alii, si tamen est qui digne possit mirari : nobis, fratres, non solum miranda, sed et imitanda proponitur virtus humilitatis ejus, qua major se credi, cum potuit, noluit; imo credentes ne errarent, quantum valuit compescuit. Fidelis enim amicus Sponsi, magis amator Domini sui, quam sui; se minui, ut ille cresceret optabat, et de minoratione sui gloriam illius augere satagebat [7], ante Apostolum opere et veritate dicens illud apostolicum : *Non nosmetipsos prædicamus, sed Dominum Jesum Christum* [8]. Ideo nimirum magna est gloria ejus in salutari tuo, in Jesu tuo, Domine, cujus justitiæ et bonitatis est diligentes se diligere, et glorificantes se glorificare. Magna prorsus gloria ejus in Jesu, magna a Jesu : qui et apud se glorificavit eum consortio gloriæ suæ, et apud homines testimonio vocis suæ. Persuasum sibi habebat Joannes

[1] Matth. III, 2. — [2] Rom. XIII, 12. — [3] Ephes. V, 14. — [4] Psal. CXLIV, 3. — [5] Psal. LXXXVIII, 7. — [6] Luc. III, 16. — [7] Joan. III, 29, 30. — [8] II Cor. IV, 5.

illud fidele Sapientis consilium : *Qui gloriatur, in Domino glorietur : non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat* [1]. Maluit itaque in Domino sane, quam in se ipso vane gloriari; quia et maluit veraciter a Domino, quam fallaciter a se ipso commendari. Ideo probatus est Deo et hominibus; et gloria ejus veritas apud homines, felicitas apud Deum : qui si se ipsum glorificasset, gloria sua nihil esset.

5. O filii hominum, usquequo gravi corde? utquid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium [2]? Utquid vanam et mendacem gloriam diligitis, et gloriam quæ a Deo solo est, non vultis? Sed quomodo quæritis? Utinam agendo fortia, non loquendo sublimia! utinam saltem vera loquendo, licet vane, et non mentiendo plane! utinam denique mentiendo tantum de vobis, non etiam detrahendo de aliis! Hoc jam non est gloriam accipere vel quærere, sed magis furari et rapere. Quærere siquidem gloriam, non sua, sed contraria via; non illa scilicet cui debetur gloria, sed contumelia, id est, non virtutis titulo, sed mendacii, et detractionis latrocinio : quid aliud est hoc, nisi rapere, vel furari nequiter, quod concupieris turpiter? Certe si gloriam ab homine non quæreres, sed oblatam acciperes, jam ex hoc secundum veritatem non ambulares. Nunc autem quid, cum non solum accipis si offertur, sed et quæris cum non offertur? quid denique, cum alium velut trucidas venenosa et insidiosa lingua, ut gloriam ejus tibi rapias; ut de malo ejus tu melior, de contemptu ejus tu gloriosior appareas? Sit ergo illud, gloriam scilicet accipere vel quærere ab homine, insipientium vanitas : quid istud, nisi sævientium crudelitas? Sit certe illud, ut mitius loquar, tentatio humana : quid istud, nisi imitatio diabolica? Plane imitantur diabolum qui sunt ex parte illius, id est, omnes superbi. Ipse est enim rex super omnes filios superbiæ.

6. Quomodo, inquis, imitantur? Diabolus quia superbivit, meliori se, id est, Deo invidit : quia invidit, detraxit. Sic filii superbiæ ejus, mox ut infecti sunt vitio ejus, id est amore propriæ excellentiæ, invident alienæ. Ut cœperint invidere, incipient, si possunt, detrahere, ut scilicet accrescat eis quod derogaverint aliis. Quanto salubrius imitarentur humi- 1018 litatem Joannis, qui detrahebat sibi, ut adderet alii : qui contendebat minor credi quam
A
credebatur, ut alius inciperet apparere quod non putabatur? Denique si non placet humilitas ex sui honestate et æquitate, placeat saltem ex utilitate : quia nulla via rectior, aut facilior ad gloriam divinam; sed nec ad gratiam humanam ulla pulchrior aut justior, et sæpe nulla compendiosior. *Quanto*, inquit, ***magnus es, humilia te in omnibus, et invenies gratiam coram Deo et hominibus*** [3]. Hæc beatum Joannem glorificavit apud Deum et homines, sicut est dies hæc, quæ de nativitate ejus gloriosa consolationem præstat mundo, gaudium cœlo, gloriam Deo : cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.
B

SERMO IV.

De fortitudine et mortificatione.

---

1. *Cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis videre in deserto* [4]? Ecce illud quod
C
sponsa de sponso gloriatur in Cantico amoris sui, *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi* [5] : Joannes Jesu, et Jesus Joanni. Joannes Jesum prædicat, Joannem Jesus commendat. Par pari redditur, et tam amica quam justa vicissitudine charitas in invicem provocatur, aut remuneratur. *Ego* enim, inquit Jesus, *diligentes me diligo, et glorificantes me glorificabo* [6]. Habet pietas promissionem vitæ quæ nunc est, et futuræ; et Dominus dilectum sibi quem glorificaturus est in futuro redditione præmii, etiam nunc incipit glorificare redditione [a] præconii, testemque suum etiam apud homines proprii
D
sublimat honore testimonii. *Quid existis*, inquit, *videre in deserto?* Vos hominem miramini commorantem in deserto : sed per istum pinguescent speciosa deserti, et florebit solitudo, cum ubique novi cultores eremi de Joannis succrescent exemplo. Tunc erit desertum quasi deliciæ paradisi, et solitudo quasi hortus Domini. *Tunc gloria Libani dabitur ei, decor Carmeli et Saron* [7]. Sed quid, inquam, *existis vi-*

[1] II Cor. x, 17, 18. — [2] Psal. iv, 3. — [3] Eccle. iii, 20, et Philipp. ii, 3. — [4] Matth. xi, 7. — [5] Cantic. ii, 16. — [6] Prov. viii, 17. — [7] Isai. xxxv, 2.

[a] Alias, *exhibitione*.

dere in deserto? arundinem vento agitatam [1]? Et si moretur in desertis, non est tamen arundo deserti, sed cedrus paradisi, columna cœli, gloria generis humani, miraculum mundi, virtute et merito ultra mensuram hominum, conditione citra naturam Angelorum.

2. Non est arundo vento agitata, sed palma fortior omni procella, quam nullus turbo quatiat : aut certe cypressus in monte Sion æternæ plantata, altius scilicet quam ut ventorum rabiem timeat. Non est obnoxius tempestatibus hujus aeris, quia superior est cunctis cupiditatibus mundi. In cœlo radicem fixit, quo nullus spiritus procellarum aspirat, unde minas et bella ventorum, et cuncta in sæculo adversantia securus irrideat. Irascatur Herodes, insidietur Herodias, de interioribus eorum ebulliat tempestas, ac nequam spiritus procellarum, qui in abyssis cordium eorum cubat, omnes vires suas et argumenta malitiæ commoveat : nihil illum terrebit, nihil a sententia movebit, quominus libere nuptias eorum incestas arguat. Quomodo enim flecterent adversa, quem mollire non potuerunt prospera? Flaverunt siquidem aliquando et molles, atque blandientes venti, auræ scilicet favoris popularis : sed nec illis a rectitudine sua potuit inclinari. Vos misistis ad Joannem, et testimonium perhibuit veritati. *Miserunt* enim *Judæi sacerdotes et levitas, ut interrogarent eum, Tu quis es? Et confessus est, et non negavit, Quia non sum ego Christus* [2] : cum tamen ei flaret favor popularis, et blandiretur existimatio communis, non ut Christum prædicaret se esse, sed ut credentibus tantum non contradiceret. Sed et alias cum discipuli ejus dicerent ei, *Rabbi, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum :* numquid hoc vento potuit agitari, aut de sua desertione, et alterius frequentia et gloria, ad dolorem, vel invidiam moveri? Imo constantia immobili ventum repellens et frangens, respondit : *Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quia dixerim, Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum* [3].

3. *Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum?* Laudaverat eum de constantia animi, et nunc laudat de contemptu corporis sui, ac postremo de superexcellentia gratiæ prophetalis, atque dignitate angelici officii et nominis. His etenim duobus gradibus ad spiritualia ac divina nititur humilitas humana; si videlicet adversus irruentium tentationum ventos immobilis persistat, et desiderio spiritualium bonorum corpus affligat. Sicut enim in initiis, ut vincamus tentationes, corpus est castigandum, ne regnet in eo peccatum : sic etiam victis tentationibus in eodem tamen est persistendum, non solum metu recidendi, sed etiam desiderio proficiendi; ut scilicet de mortificatione carnis spiritus vegetior fiat, et quanto levius ac subtilius vinculum gestat, tanto ad spiritualia liberior assurgat. Joannes qui antequam exiret de ventre, sanctificatus erat, cui illud dicere competebat, *Ab infantia mea mecum crevit sanctitas, et de utero matris meæ egressa est mecum* [4]; quem nullus tentationis ventus agitare poterat : nec mollibus tamen vestiebatur, nec suavibus vescebatur; sciens utique, quia sicut peccatoribus, ut sancti fiant; sic sanctis, ut sanctiores fiant, necessaria est severior vivendi disciplina. Nunc autem Deo gratias, qui dedit nobis, si tamen dedit, sine pugna victoriam, sine pœnitentia veniam, sine opere justitiam, sanctimoniam sine labore; deliciis carnalibus simul et spiritualibus affluere. Induimur, si non purpura et bysso, certe mollioribus et calidioribus quam sint purpura et byssus; et epulamur quotidie splendide : et nihilominus distenti et ructantes crapulam, dormiemus cum Lazaro quondam paupere in sinu Abrahæ, vel potius in sinu Christi cum Joanne? Plane si ita est, melius nobiscum actum est, quam cum illis, qui tantis emere laboribus quod nos delicati gratuito possidemus. Plane si ita est, ridenda est magis quam prædicanda vita Joannis : et omnem nationem filiorum Dei, qui dura et arcta via secuti sunt unicum Patris, reprobare magis expedit, quam imitari.

4. Verisimilius autem videtur quod non ita sit; sed magis sicut Veritas dicit, quia *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei* [5] : et sicut discipulus Veritatis perhibet, quia *vidua in deliciis vivens mortua est* [6]. Ideo Dominus cum de asperitate vestis laudasset amicum in omni domo sua fidelissimum, *Ecce*, inquit, *qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt* [7] : volens nimirum intelligi, quia qui

[1] Matth. xi, 7. — [2] Joan. i, 19, 20. — [3] Id. iii, 26, 28. — [4] Job xxxi, 18. — [5] Act. xiv, 21. — [6] I Tim. v, 5, 6. — [7] Matth. xi, 8.

sectantur delicias carnis, regno hujus sæculi militant, non regno Dei. Heu, quam terribilem sententiam cœlitus audivi contra mollitiem illius magnæ et purpuratæ meretricis! *Quantum*, inquit, *glorificavit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum* [1]. Utinam tamen his deliciis, tantum mollitie vestium, et suavitate epularum contenta esset teneritudo delicatorum, nec alias spinas vitiorum germinaret in eis rhamnus voluptatum, ut hoc esset omne peccatum eorum, deliciari, non luxuriari! Ipsi viderint, si ita exstinctus est in eis ingenitus ille pestifer ignis, ut tot fomentis circumpositis nequeat reaccendi; præsertim ventis ex adverso flantibus, id est, verbis et risibus lascivis tentantibus. Soleo tamen audire quia sæpe vivit etiam in moriente, viget in sene: suscitatur et exsurgit etiam sine fomite, furit nullo irritante. Ipsi ergo viderint sibi. Nihil enim mihi de aliorum conscientiis judicare, cum sciam multos in omni copia et gloria mundi temperanter et pudice vixisse: et e diverso nonnullos in habitu asperiore et victu parciore nequiter egisse. Sed et scio regem Israel sub purpura sua cilicio ad carnem fuisse indutum [2]; et panem solum nonnunquam regibus appositum: cum hodie delicatissima quæque ac mollia tegat pulla vestis pœnitentium, vel magis pœnitentiam profitentium; et fastidiis eorum non satis sint opes mundi, non satisfaciant artes et tormenta coquorum. Verum quia in hujusmodi causis facile quisque sibi invenit patrocinium; alius, infirmitatis; alius, societatis cui morem gerit; alius, honoris quem gerit: esto, vivant ut volunt, comedant ut volunt; tantum ne excedat ulterius hoc malum, ad id scilicet, quod qui perpetrare volunt, confiteri nolunt, quia tueri non possunt; et incipiant notari proverbio mulieris nequam, *quæ comedit, et tergens os suum dicit: Non sum operata malum* [3]. Nam et de magna illa Babylone, de cujus medio delicati pœnitentes isti videbantur exisse, audeam dicere: Quantum vult purpurata sit, quantum vult delicata sit; tantum meretrix non sit, nec divaricet pedes suos omni transeunti.

5. Tu ergo si non potes imitari Joannem in asperitate vestitus, vel parcimonia victus: vel in hoc imitari contende, ut non sis arundo vento agitata; et, ut Sapiens ait, *Non te ventiles in omnem ventum, et non eas in omnem viam*. Sic enim peccator probatur in duplici lingua. Sed *esto firmus*, inquit, *in via Domini* [4], ne te projiciat ventus a facie terræ seu loci, cui professus es; seu regni, cui præparandus es. Solet repente ventus vehemens irruere a regione deserti, et concutere quatuor angulos domus filiorum Job [5], et fit ruina ejus magna, si tamen super arenam fundata sit, non supra petram; si arundinea sit, non lapidea: imo si is qui ædificat eam, et inhabitat, arundo sit; foris per hypocrisim nitidus, jactantia vel promissione cassa sonorus; intus veritate vacuus. In secreto hujus arundinis Behemoth dormire amat, quæ et in locis humentibus [6], ubi nulla fluxarum rerum penuria, sed ad luxum superfluunt omnia, sæpius et uberius crescit atque luxuriat [7]. Huic arundini si quis innitatur, manum ejus perforabit: quia si quis in adjutorium operis eum asciverit, vel alicujus ei muneris functionem imposuerit, sperantem in se gravi scandalo vulnerabit. Patientia tamen Domini hujusmodi arundinem etiam quassatam non conterit, sed sustinet, ut in melius convertatur [8]. Nonnunquam etiam increpat feras arundinis [9], quæ cum principe suo in secreto ejus dormiunt: nonnunquam justi tanquam scintillæ æris candentis in arundineto discurrunt [10], qui tanquam carbones desolatorii, quidquid in eo steriliter silvescit incendunt, novisque fructibus purum præparant locum. Hoc agebat Joannes, vox clamantis in deserto, non arundo, sed scintilla in arundineto: cujus sermo, ut scriptum est, *sermo scintillæ ad commovendum cor* [11] pigrum et stolidum, ut pararet viam Domino. Hoc etiam nunc in nobis agat eadem vox, cooperante Verbo ipso, cujus erat vox, Jesu Christo Domino nostro, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

[1] Apoc. xviii, 7. — [2] IV Reg. vi, 30. — [3] Prov. xxx, 20. — [4] Eccli. v, 11, 12. — [5] Job i, 19. — [6] Id. xl, 10, 16. — [7] Isai. xxxvi, 7. — [8] Id. xxiv, 20. — [9] Psal. lxvii, 31. — [10] Sap. iii, 7. — [11] Id. ii, 2.

IN NATALI

APOSTOLORUM PETRI ET PAULI,

SERMO I.

De duabus olivis ad dexteram candelabri.

1. *Et respondi*, inquit Zacharias, *et dixi ad angelum qui loquebatur in me : Quid sunt duæ olivæ istæ ad dexteram candelabri, et ad sinistram ejus? Isti sunt, inquit, duo filii olei splendoris, qui assistunt Dominatori universæ terræ* [1]. De candelabro quod viderat totum aureum, et septem lucernas ejus super illud intellexerat Propheta : sed nec nobis dubitare jam licet, cum in lumine ejus videamus lumen. Hoc lumen cum alia demonstret, se ipsum ignorari non patitur, sed testimonium perhibens de se ipso loquitur : *Ego sum lux mundi* [2]. Lux ex divinitate, candelabrum ex humanitate. C Et ipsum totum aureum, non auratum; quia sive divinitas, sive sapientia, sive charitas auro significetur, hæc omnia Christus non per participationem, sed per substantiam. Nos cum simus natura plumbei, vel magis lutei, gratia et participatione ipsius, non aurum vel aurei, sed ut multum aurati. Septem lucernæ super ipsum, septem spiritus, septem oculi Domini, qui discurrunt in universam terram. De his ergo Propheta certus, de duabus olivis quidnam sint percunctatur, auditque ab angelo qui in eo loquebatur : *Isti sunt duo filii olei splendoris, qui assistunt Dominatori universæ terræ* [3]. Interpre- D tentur alii ut volunt aut possunt, unusquisque pro sensu suo : sive Enoch et Eliam, qui apud Deum in secreto vivunt; sive Moysen et Eliam, qui cum eo in monte visi sunt; sive duos ordines prædicatorum, veteris scilicet ac novi Testamenti : ut qui Veteris, ad sinistram sint propter promissa temporalia; qui Novi, ad dexteram, propter æterna : ego quidquid a regula fidei non discrepat, aut a contextu lectionis non nimie dissonat, suscipio, veneror, amplector.

1021 2. Puto tamen, sine præjudicio melioris in- A tellectus, Petrum et Paulum non absurde posse intelligi : imo absurdum videri, qui hodie aliud interpretari velit, cum hodie nihil aliud cantet aut tractet Ecclesia ubique terrarum, quam præconia Patrum doctorumque suorum. Nam etsi aliis possit aptari, puto quia istis specialius congruit, seu illud quod tanquam duæ olivæ circa candelabrum a Propheta videntur, seu quod duo filii esse olei splendoris ab angelo memorantur. Et alterum quidem altero exponitur, visio scilicet prophetica interpretatione angelica : ut inde intelligantur olivæ, quia filii B olei splendoris; inde circa candelabrum, quia Domino assistunt. Quia enim ex oleo Spiritus sancti sunt regenerati, hodieque florent et fructificant sicut oliva fructifera in domo Domini, etiam oleastro gentili, qui in ipsos insertus est, impertientes pinguedinis suæ succum ac dulcedinis, gratias illis agat sterilis dudum et amara gentilitas; et si non ab ipsis, tamen per ipsos est, quod nunc tam copioso, tam pretioso fructu per orbem abundat.

3. Vobis tamen, fratres, quibus sicut substantia et domus una, ita cor unum et anima una : vobis, inquam, specialius in ipsis censeo gloriandum, qui sicut novella olivarum de eorum radice traduxistis non solum fidei succum, sed et formam vitæ atque ordinis exemplum. Quod si novella olivarum vos, utique et filii olei vos, filii uncti, qui est Christus Dei; diceturque ei de vobis, cum hodie ad altare accedetis : *Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ* [4]. O novella olivarum nobilium ! o generosum germen tam pinguium, tamque feracium arborum! semper, obsecro, recordare de qua pullulaveris stirpe, de qua succreveris radice, ne unquam sterilitas operum, aut amaritudo morum te degenerem arguat, aut, quod absit, inutilem ignibus addicat. Cave, quæso, notam infelicium temporum, de quibus meministi prophetatum : *Mentietur opus olivæ, et arva non afferent cibum* [5]. Duo tamen præcipue tibi existimo cavenda : ne aut per teporem fias sicut oliva projciens florem suum, sicut legis in Propheta, ut videlicet fructum quem in initiis novitii fervoris promittebas non facias; aut cum feceris, ne per superbiam perdas, et dicat tibi Jeremias, *Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum :*

[1] Zach. IV, 4, 11, 14. — [2] Joan VIII, 12. — [3] Zach. IV, 14. — [4] Psal. CXXVII, 3. — [5] Habac. III, 17.

sed heu! *ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis*[1022] *in ea, et combusta sunt omnia fruteta ejus*[1]. A Confidimus autem de vobis meliora, dilectissimi, tametsi ita loquamur. Confidimus, quia oleum splendoris, vel magis olei splendor, cujus estis filii, sicut et patres nostri Apostoli, unctione sua docebit vos de omnibus: nec solum deterget torporem, quia oleum est; sed et discutiet errorem, quia splendor est.

4. Scio posse intelligi *olei splendoris*, id est, quod de splendore Filio procedit, vel quod splendorem illuminationis diffundit: sed puto quia non inconvenienter etiam per intransitionem accipi potest oleum, quod splendor est. B Utrumque siquidem Spiritus est in natura sui, et unctio scilicet spiritualis, et splendor invisibilis: utrumque in nobis operatur munere sui. Ungit affectus ex eo quod oleum est: illuminat intellectus ex eo quod splendor est. Qui tamen non ex alio atque alio, sed ex uno ipso et oleum, et splendor est; quia nonnisi unum ipsum est. Ungit affectus, quia charitas est: illuminat intellectus, quia veritas est. Ungit affectus, cum devotionem donat: illuminat intellectus, cum mysteria revelat. Cum bonitatem docet, ut simus simplices sicut columbæ, ungit affectus: cum scientiam docet, ut simus prudentes sicut C serpentes, illuminat intellectus. Illuminat, ut habeamus in nobis salem: ungit, ut habeamus inter nos pacem. In hoc igitur te nobis probabis filium olei splendoris, si suavem et unctum per benevolentiam, discretum et maturum per sapientiam te nobis exhibueris; ut suavitas veritate sit condita, et æquitate charitas ordinata. Puto autem quod hanc geminam virtutem sui, vel affectum muneris sui, propter quam splendor voluit dici, etiam in illo igne Spiritus sanctus significaverit, in quo ipse invisibilis invisibiliter Apostolis apparuit. Qui enim splendor fuit in aspectu oculorum, oleum, D nisi fallor, fuit in sensu corporum: ut veluti in quodam lavacro olei viderentur sibi baptizati, cum super eos effunderetur ignis iste cœlestis. Verumtamen qualiscumque fuerit in eis corporaliter sensus illius ignis (parum enim interest qualis sentiatur, sed qualiter operetur), illud, ut opinor, et probabilius dicitur, et religiosius creditur, quod idem ignis qui inflammavit et illuminavit corda, refrigeravit corpora: ut per charitatem mentes arderent, et per castitatem membra frigerent, et utrumque congrueret singulis, sive illud Jeremiæ, *De excelso misit ignem in ossibus meis*[2]; sive illud Psalmistæ, *Caro mea immutata est propter oleum*[3]. Nisi forte aliquid de lege membrorum contra legem mentis relinquere voluit Spiritus, ut virtus in infirmitate perficeretur.

5. Sed prosequamur quod proposuimus. *Isti sunt*, inquit, *duo filii olei splendoris, qui assistunt Dominatori universæ terræ*[4]. Ecce habes bonitatem in oleo, scientiam in splendore: accipe disciplinam in eo quod ait, *qui assistunt Dominatori universæ terræ;* ut agnoscas eos vere discipulos illius fuisse cui cantamus, *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me*[5]. Hæc est namque perfectio disciplinæ, tam in mente, quam in corpore; ut proponentes Dominum in conspectu nostro semper, semper et ubique majestati æternæ, quæ nos inspicit et judicat sine intermissione, cum metu et reverentia assistamus, pervigili fide ac jugi devotione. *Sicut oculi*, inquit, *servorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum*[6], intentissime et indeclinabiliter observantes nutus ejus, quid velit, quid jubeat, ut quam celerrime devotio nostra obediat. Sic Moyses invisibilem tanquam videns sustinebat, nec unquam imminentis metum judicis dissimulare poterat. Sic Elias et alii Prophetæ qui dicebant: *Vivit Dominus, in cujus conspectu sto*[7]. Inde nimirum et gratiam, et nomen assecuti sunt Videntium; quoniam quæ semper intuebantur per fidem non fictam, merebantur sæpius intueri per speciem, licet factam. Hæc fides vigil, non ficta, non dissimulatrix, ipsa est, ut arbitror, quæ sola vel maxime facili compendio ad perfectionem perducit: quæ gravitatem disciplinæ, sobrietatemque modestiæ, tam interiori quam exteriori nostro tribuit, et velut in disciplina famulantium Domino semper assistere facit. Hac virtute meruerunt Apostoli dici filii olei splendoris: ut sicut Domino astiterunt in terris contemplando per fidem, ita nunc ei assistant in cœlis contemplando per speciem; Regemque in decore suo videant oculi eorum, cujus timorem hic meditabatur cor eorum. Hac via, fratres, sequimini Patres fidei vestræ, et auctores Ordinis, quatenus eorum provocati

1 Jerem. xi, 16. — 2 Thren. i, 13. — 3 Psal. cxviii, 24. — 4 Zach. iv, 14. — 5 Psal. cxviii, 66. — 6 Psal. cxxii, 2. — 7 IV Reg. v, 16.

exempiis et adjuti suffragiis, quo ipsi hodie præcesserunt, pervenire valeatis, adjuvante A Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

Quomodo fidelium animos alant Apostoli.

---

1. *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ* B *gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ*[1]. Videte, fratres, ne degeneretis. Ut taceam de nobilitate patris vestri, nobilis est mater quæ vos genuit, generosa sunt ubera quibus lactati estis. Mater vestra est sponsa cui hæc dicuntur, cujus ubera voce sponsi laudantur. Quæ nimirum duo ubera Ecclesiæ Petrum et Paulum esse, non solum interpretatur nobis dies ista, in qua potamur ab uberibus consolationis eorum satis jucunde et abunde; sed etiam evidentia operis ipsorum approbant argumenta ac monumenta doctrinæ. Quibus enim aliis uberibus nutriti sunt filii C Ecclesiæ, sive ex præputio, sive ex circumcisione? Istos utique ego reor esse, de quibus olim parvulæ et pauperculæ consolatio divina promittebat Ecclesiæ : *Reges nutritii tui erunt*[2], et *mammilla regum lactaberis*[3]. Nisi enim tam generoso lacte nutrita esset, nunquam ad hoc virtutis ac gloriæ culmen excrevisset. Ad ubera parvulos Petrus invitabat, quibus dicebat : *Sicut modo geniti infantes, lac concupiscite*[4]. Ubera Paulus præbuerat quibus dicebat, *Lac vobis potum dedi*[5] : et illud, *Factus sum in medio vestri sicut nutrix sedens et nutriens filios suos*[6]. Quam plenus autem lacte redundaverit D spirituali, pulchre significatum est unda illius lactis visibilis, quod de corpore ipsius fertur exisse loco sanguinis, cum decollatus hodierna die pro illis, quibus dabat mammillam, dedit et animam. Plane nihil in eo sanguineum, sed totum lacteum ; qui nihil carnale, nihil suum cogitabat, sed tantum quod aliis utile erat. Nec tam habebat ubera, quam ipse totus uber erat; qui ita misericordia uberi affluebat, ut non 1023 modo spiritum suum desideraret totum filiis immulgere, sed et corpus impendere.

2. Antequam hæc duo ubera, Petrum et Paulum, accepisset primitiva Ecclesia sanctorum in terris, conquerebatur et dicebat Ecclesia beatorum spirituum in cœlis : *Soror nostra parva est, et ubera non habet*[7]. Cum enim Christus rediens in cœlum reliquisset pusillum gregem discipulorum, ac nondum misisset Spiritum suum, quo erant fetanda viscera, et implenda ubera sanctorum : erat, ut opinor, illa Ecclesia in cœlis sollicita pro filiolis sponsi, sive jam natis, sive nascituris, cui videlicet committerentur alendi; eo quod Ecclesiam istam viderent parvam numero, virtute et auctoritate, et sine uberibus doctrinæ. Nam et ipse Sponsus in diebus carnis suæ genuerat aliquos verbo veritatis, et quamdiu fuerat cum eis, lactaverat eos uberibus ædificationis et consolationis. Et ipse siquidem Sponsus habet ubera meliora vino[8], id est, doctrina legali, vel gaudio sæculari. Habet, inquam, Sponsus ubera, ne ullum de omnibus officiis et nominibus pietatis eum prætereat : ut qui pater est creatione naturæ, vel regeneratione gratiæ, seu etiam auctoritate disciplinæ; sit etiam mater affectu clementiæ, sit et nutrix sedulitate officii et curæ. Erant igitur parvuli, quos alebat initium aliquod creaturæ ejus, sed nonnisi initium : multumque supererat curæ et laboris, donec adducerentur ad perfectum, et formaretur Christus in eis. Cum autem et ipse reliquisset eos; superni spiritus, etsi læti de reditu Unigeniti, de nova tamen adoptionis progenie solliciti, quodammodo affectu suo videbantur apud eum conqueri : Quis illos nutriet? Lactasti eos, sed ante tempus ablactasti. Non enutristi juvenes, nec ad incrementum perduxisti virgines : quis illos nutriet? *Soror nostra parva est, et ubera non habet.* Dixisti Petro, *Pasce agnos meos*[9] : sed nec ipse adhuc sufficientiam lactis in uberibus habet. Cito pietas ejus aresceret, qui plus adhuc cuti suæ quam animabus parvulorum timet. Facile relinqueret agnos in tentatione, qui Pastorem tam suum quam illorum negavit in interrogatione. Ecce autem repente Spiritu misso de cœlo, tanquam lacte de propriis Christi uberibus effuso, Petrus impletus est lacte plurimo : nec multo post de Saulo fit Paulus, prædicator de persecutore, mater de

[1] Cant. IV, 5, 6. — [2] Isai. XLIX, 23. — [3] Id. LX, 16. — [4] I Petr. II, 2. — [5] I Cor. III, 2. — [6] I Thess. II, 7. — [7] Cantic. VIII, 8. — [8] Id. I, 1. — [9] Joan. XXI, 15, 16.

tortore, nutrix de carnifice; ut plane intelligeres totum ejus sanguinem mutatum in lactis dulcedinem, sævitiam in pietatem.

3. His igitur uberibus geminis pectori suo affixis gloriatur Ecclesia, non modo matrem se esse fecundam, sed et civitatem munitam. *Ego*, inquit, *murus, et ubera mea turris*[1]. Mille clypei pendent jam de turribus istis, omnis armatura fortium. Ipse quoque sponsus de eisdem uberibus in laudem sponsæ in carmine amoris, mystico sermone sic ait : *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli*[2]. Capream hoc loco accipimus Ecclesiam; acutam visu ad penetranda mysteria Christi, agilem saltu ad transilienda spinosa hujus sæculi, potentem ad exsuperanda venena serpentis antiqui. Cujus duo gemelli non inconvenienter, ut arbitror, intelliguntur hi duo Apostoli; germani fide, consimiles devotione, pares merito et virtute, unanimes charitate, conjuncti in ipsa etiam passione et morte. Quomodo enim in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati. Quia vero desideria summorum pascuntur in profectibus minorum, donec scilicet aspirante gratia tollant se ad contemplandum sublimia, bene de his hinnulis subditur : *Qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ*[3]. Animalia cum declinant æstum diei, captant umbrosa pascua convallium, ubi et liliorum solet esse proventus uberior, donec spirante tepescentis aura vesperi, egrediantur ad aperta camporum, vel ardua montium. Sic et hinnuli nostri quamdiu non aspirat eis ad contemplandum clementior aura diei æterni, pascuntur in liliis convallium; id est, delectantur in virtutibus humilium, aut etiam occupantur in actionibus eorum. Cum autem aspirat dies ille mentibus eorum, egrediuntur et saliunt ad uberiora et feliciora pascua montium æternorum. *Per me*, inquit Pastor et ostium, *si quis introierit salvabitur, et ingredietur* Ecclesiam, *et egredietur* sæpius contemplando, semel migrando ad cœlestem patriam; *et pascua inveniet*, et hic, et ibi. Hic, inter lilia agri; ibi, inter ligna paradisi : hic, in floribus; ibi, in fructibus : hic, in virtutibus sanctorum; ibi, in gaudiis Angelorum.

4. Prorsus in loco pascuæ ibi me Dominus collocavit, cum ecclesiæ sanctorum associavit, [1044] cujus *venter sicut acervus tritici vallatus liliis*[4], ut pascat simul et tritici gustu, et liliorum aspectu. Quid enim acervus tritici, nisi copia divini sermonis in tot libris undique congestis? Quid lilia, nisi justi qui germinant sicut lilium, et florent immarcessibiliter ante Dominum; quorum tantus candor in sanctimonia corporis et cordis puritate, tanta fragrantia in opinione, tanta medicinalis virtus in opere et sermone? Non mediocre pabulum istud fideli animæ, videre circa se tot lilia tanta venustate et gratia florentia, ubi omnium virtutum ex eis, licet diversarum ex diversis, capere possit exempla. Iste fundatior humilitate, ille amplior charitate. Alius robustior ad patientiam, alius velocior ad obedientiam. Iste frugalitate parcior, ille labore utilior : iste devotior in oratione, ille in lectione studiosior : iste in administratione prudentior, ille in quiete sanctior. Sed licet aliquam insignius florentem in unoquoque gratiam mireris; non una tamen, sed multæ virtutes in singulis, sicut flores in liliis. Quot enim justi, tot lilia : quot virtutes eorum, tot flores liliorum. Qui igitur hæc videns gaudet in illis, aut etiam proficit ex illis, quid, nisi pascitur in liliis?

5. Pascebat Paulus : sed nihilominus in illis quos pascebat, pascebatur. Pascebat eos sermonibus, pascebatur eorum operibus. Ventrem quidem suum, imo et alienum pascebat manibus propriis[5] : mentem vero non tam suis pascebat bonis quam alienis, qui non quærebat quod sibi utile, sed quod aliis. *Nunc vivimus*, inquit, *si vos statis in Domino*[6]. *Quæ enim gloria mea, aut gaudium, aut corona? Nonne vos ante Deum*[7]? Ideo sæpius ei spirabat dies æterni luminis, atque afflabat eum lenior aura Spiritus sancti, cujus vi rapiebatur ad interna pascua, aliquando paradisi, aliquando tertii cœli, *sive in corpore, sive extra corpus, nescio*, inquit, *Deus scit*[8]. Dignum quippe erat, ut qui fideliter pascebat, fideliter pasceretur : et qui foris gaudebat in bonis dominicæ familiæ, in gaudium Domini sui juberetur intrare, atque repleretur in bonis domus Dei, non solum istius visibilis, pro qua sudabat; sed etiam illius invisibilis, ad quam spirabat, unde et dies ei aspirabat.

6. Nec minora de beato Petro sentienda puto, cum maxima sit gloria Pauli, illius coæquari meritis, quem judicium Veritatis potestate et

[1] Cantic. VIII, 10. — [2] Id. IV, 5. — [3] Id. II, 16, 17. — [4] Id. VII, 2. — [5] Act. XX, 34; I Cor. IV, 12; I Thess. II, 9, et II Thess. III, 8. — [6] I Thess. III, 8. — [7] Id. II, 19, et Philipp. IV, 1. — [8] II Cor. XII, 3.

primatu prætulit universis. Cum enim Pater qui est in cœlis veritatem Unigeniti Petro revelabat [1], quid aliud quam dies ei æternus aspirabat, et dies diei verbum eructabat? Cui autem magis pervium fuisse cœlum credendum est, quam ipsi Janitori, cujus lingua clavis cœli facta est? Qui potestatem habebat claudere cœlum nubibus, et aperire portas ejus, quomodo ipse non sæpius intrasse credetur? Esuriit aliquando Petrus, et cœlum ei apertum est, cum adhuc in terra consisteret; tantaque ei inde ciborum copia missa est, ut adhuc multa supersint, licet plurima mactaverit, et manducaverit, immunda et virulenta animalia in sancta et florulenta convertens lilia [2] : ut videlicet deliciose pasceretur in liliis, donec aspirante die, gloriose in ipsis pasceretur cœlis. Sed ecce dum commendamus vobis duo hæc ubera sponsæ, hora jam præteriit, qua de ipsis uberibus lac vobis cupiebamus immulgere : quanquam et aliis diebus hoc ipsum facere possimus et soleamus. De uberibus siquidem Apostolorum lac vobis trahimus, quoties de verbis eorum ad ædificationem vestram tractamus. Nunc igitur pro tempore satis sit admonere, si tamen moneri indigetis, ut sicut ubera ista diligitis, ita lac eorum semper concupiscatis; ut in eo crescatis in salutem, donec formatum in vobis exhibeatis Salvatorem Jesum Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

De eo quod scriptum est : *Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ.* Cantic. cap. II, ℣. 17.

1. Erratis, fratres, in me; sed amore magis, ut arbitror, aut humilitate, quam temeritate. Putatis me Scripturarum scientiam habere, qui vix unquam attigi vel primum limen scientiæ. Displicet enim vobis, ut mihi videtur, quod capitulum Scripturæ, de quo heri sum locutus, non sum ad finem usque persecutus : quasi illa mihi sit facultas, ut valeam Scripturas explanare, aut etiam explanationes aliorum digne et 1023 congrue ad memoriam revocare. Sed neque hoc A mihi solet propositum esse, ut Scripturam, unde sermonem ordior, exponam; sed ut de ipsa, et secundum ipsam sermonem debitum suo diei persolvam. Huc accedit quod magister noster [a] ille interpres Spiritus sancti, de toto illo carmine nuptiali loqui instituit; spemque nobis dedit ex eis quæ jam edidit, quia si pervenerit ad locum de quo quæritis, *donec aspiret dies, et inclinentur umbræ*, umbras ipsas ponat in lucem intelligentiæ : quod dictum est, vel erit in tenebris, nobis dicet in lumine. Vos tamen dicitis, et recte dicitis, quia vetera novis super- B venientibus projicietis; quantoque magis incondita seu rancida fuerint vetera nostra, tanto nova illius sapidiora erunt et gratiora. Nam et ipse Jesus servat vinum bonum usque ad extremum, sciens utique quomodo nostro sit fastidio medendum.

2. Quia igitur cogitis me (nam impatientes dilationis vos video), nec spes incerta futuri præsenti satisfacit desiderio; ecce vobis morem gero, finemque versiculi, de quo heri loquebamur, suo, prout potero, reddam principio. Illud enim quærere videmini, quid sit aspirante die spirituali umbras inclinari; cum magis conse- C quens videretur, ut non crescere, sed minui tunc et deficere, dicerentur. Nam si sequamur proprietatem verbi, hoc est umbris crescere, quod inclinari : cum umbrarum ea natura sit, ut quanto inclinantur, tanto procumbant longiores; quantoque surgunt, tanto stent minores. Unde et poeta vesperum significans ait :

> Majoresque cadunt altis de montibus umbræ [3].

Sed sciendum, quia cum hæc proprietas umbrarum sit corporalium, longe alia est spiritualium, de quibus non dubitamus hic loqui Spiritum sanctum. Nam sicut corporalibus um- D bris inclinari est crescere : sic spiritualibus hoc est inclinari, quod deponi, minui, vel deficere. Umbræ autem spirituales sunt umbrosi spiritus et tetri, seu dæmonum, seu hominum : umbræ sunt tenebræ errorum : umbræ sunt obscuræ significationes veterum sacramentorum. Et umbræ quidem significationum jam inclinatæ sunt ad occasum et finem : umbræ autem errorum de die in diem inclinantur ad diminutionem : umbræ vero tenebrosorum spirituum tandem inclinabuntur in infernum et mortem. Primum

[1] Matth. XVI, 2-6. — [2] Act. X, 10-16. — [3] Virgil. Bucol. Ecloga 1.

[a] S. Bernardum intelligit.

quidem factum est, cum dies æternus aspiravit, apparens in carne : secundum quotidie fit, cum magis ac magis aspirat illustrans veritate : tertium novissime fiet, cum aspirabit rutilans in majestate.

3. Videre autem mihi videor et alias umbras intra nos, quæ velut in quodam speculo de rebus aliis nascuntur in sensu nostro, et obumbrant nobis, vel obumbrant nos. Obumbrant nos quæ refrigidant et obscurant nos : obumbrant nobis quæ refrigerant et illuminant nos. Istæ quidem noxiæ et graves, illæ delectabiles et salubres. Istæ namque de inferioribus sunt et mundanis; illæ, de superioribus et divinis. Anima nempe humana in quodam medio condita et posita est; ut sub ipsa esset mundus, supra ipsam Deus. Supra ipsam, a quo et ad quem et propter quem facta est : sub ipsa, quod propter ipsam factum est. Nam sicut propter animam corpus, sic propter corpus domus ejus, id est, mundus. Cum igitur incurvatur ad corporalia vel mundana, ascendunt in eam umbræ de inferioribus : cum erigitur ad divina, inclinantur super eam umbræ de superioribus. Illius enim rei quam cogitat, umbram sibi format. Quanquam de divinis satis dubia umbra est, quantumcumque cogitationis exacuatur acies : aut certe non umbra ipsius rei, sed aliud pro illa est, nisi cum aspirat dies ille. Nam tunc quoque non videtur, ut arbitror, nisi umbra, quæ etsi luminosa, etsi gloriosa est, tamen umbra est; sicut cum in facie speculi tersa et lucida, splendidissimæ rei splendens imago resultat. Cæterum videre faciem veritatis ipsius, vel veritatem faciei ejus, sicut nunquam erit hujus corporis : ita nec modo est hujus temporis, nec aliquando erit, donec corpus dissolvet mortalitas, aut absolvet immortalitas, et tempus absorbebit æternitas, et spiritum qui nunc gravatur corpore et mutatur tempore, sublevabit ad se, et firmabit in se immortalis et immutabilis divinitas.

4. Initium hujus gratiæ, et perfectionem illius gloriæ Paulus satis proprie distinguebat, cum dicebat : *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem, facie ad faciem* [1]. Ut autem et hoc ipsum sit, scilicet ut videamus per speculum et in ænigmate, opus est non solum ut facies speculi nostri ab omni phantasmate et 1026 umbra corporalium tersa sit : sed etiam ut ille
A sublimis, habitans lucem inaccessibilem, dignetur ad nos inclinari, et vel per umbram suæ imaginis manifestari. Quantumcumque enim contendamus a visibilibus ad invisibilia, nihil nostra apprehendet humilitas, nisi condescendat illa majestas. Moyses ascendit in montem, et Dominus inclinavit cœlos et descendit [2]. Et alius, *Exsurge*, inquit, *in occursum meum, et vide* [3]. Ideo nec umbra videtur, nisi inclinetur; nec inclinari dicitur, nisi aspirante die : quia neque per speculum et in ænigmate possumus Deum videre, nisi inclinante se majestate, et
B aspirante favore gratiæ. Sane hoc ipsum quod umbra vocatur comparatione manifestæ veritatis, ineffabilis plerumque gloriæ est et splendoris, in illis scilicet quorum est perlucidum speculum mentis. Cujus felicis experientiæ Paulus sibi conscius, de se sibique similibus loquebatur : *Nos vero omnes gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu* [4]. Sic enim in promissione dictum est : *Implebit splendoribus animam tuam* [5]. Ut autem claritates istas umbras esse noveris, audi David : *Dies mei*, inquit, *sicut umbra declinaverunt.* Trans-
C ibat quidem et ipse David de claritate in claritatem, tanquam de die in diem. Sed heu, tam breves et obscuros dies, tam longas et laboriosas noctes habet hiems ista, ut et Propheta laborans in gemitu suo, lavansque per singulas noctes lectum lacrymis, merito plangat : *Dies mei sicut umbra declinaverunt* [6]! Prorsus *melior est dies una in atriis tuis super millia* [7] dierum meorum; quia dies mei sicut umbra quamvis lucida : dies illa una, lux vera et mera, sicut sine umbra, sic sine vespera; cum dies meos faciat plurimos et brevissimos assidua longarum noctium interpolatio.

D 5. Cæterum, si quæratur cur umbræ pluraliter dictæ sint, cum res ipsa, cujus umbræ sunt, una sit : ideo nimirum, quia nunc minus, nunc amplius nobis Altissimi virtus obumbrat; nunc obscurius, nunc manifestius veritas sese nobis innotescens adumbrat : et sicut non æqualiter semper spirat, ita nec similiter semper nobis imagines format. Hoc et Apostolus innuit, qui transire se confitetur a claritate in claritatem [8], a minore scilicet in majorem : et

[1] I Cor. XIII, 12. — [2] Exod. XIX, 20. — [3] Psal. LVIII, 6. — [4] II Cor. III, 18. — [5] Isai. LVIII, 11. — [6] Psal. CI, 12. — [7] Psal. LXXXIII, 11. — [8] II Cor. III, 18.

propheta, qui non splendore sed splendoribus [1027] implendam promittit fidelem animam [1]. Sic Jacobus Deum memorat patrem luminum [2], cum lumen, cujus pater est, et unum sit et unicum. Quanquam sic possit intelligi pater luminum, quomodo pater misericordiarum.

6. Jam vero vos, fratres, qui laboratis portantes pondus diei et æstus, vel secundum Isaiam, in spiritu vestro duro meditamini per diem æstus [3], ad umbras istas placet invitare quas ille dies serenus aspirans rorem misericordiæ cupit æstuantibus inclinare. Audite ipsum diem, ad umbrarum refrigeria clementer vos invitantem : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* [4]. Servus enim sub sole laborans, ut ait Job, desiderat umbram [5], in qua scilicet a labore recreetur ad laborem, vel per horam dimidiam, qua silentium fit in cœlo : quam cum obtinuerit indulgentia Prioris sui, gloriatur et dicit, *Sub umbra illius, quam desiderabam, sedi.* In qua nimirum umbra, quia non sola sessio est ad quietem, sed etiam refectio ad satietatem, congrue subdit : *Et fructus ejus dulcis gutturi meo* [6]. Sic enim dictum est per prophetam : *Convertentur sedentes in umbra ejus, vivent tritico, et germinabunt sicut vitis* [7]. Servus seu mercenarius, quem sæpius hæc umbra recreaverit, longanimiter præstolabitur finem operis sui. Sic enim habes : *Servus desiderat umbram, et mercenarius præstolatur finem operis sui* [8]. In umbra quidem non finis, sed pausatio. Finis enim erit operis remuneratio, cum evacuatis omnibus umbris, videbimus eum sicuti est : cui modo dicimus, *In umbra tua vivemus inter gentes* [9]; inter Angelos nempe, non in umbra, sed in luce manifesta.

7. Hoc autem notandum, quod cum umbræ illæ de superioribus inclinantur supra nos, umbræ istæ de inferioribus inclinantur infra nos. Cum enim divinis propinquamus, mundana superamus : et quatenus vel ad umbram lucis accedimus, eatenus mortis umbram evadimus. Lux enim et vita in cœlo, mors in inferno : umbra autem mortis in hoc terreno et tenebroso loco. Cum igitur spiritus altius nos elevat inter terram et cœlum, non tangimur umbra terrenorum : et licet nondum plena luce fruamur cœlorum, tamen umbris illuminamur montium æternorum; vel certe montis illius umbrosi et condensi, de quo venit Sanctus sanctorum. Mox tamen pondere nostro in regionem umbræ mortis revolvimur, ubi et diutissime sedere cogimur, donec visitatione orientis ex alto consolemur. Cogimur, inquam, et utinam cogamur, et non delectemur! utinam quod patimur, necessitatis tantum sit, non etiam voluntatis aut voluptatis! Sed heu, tam facile, tam libenter projicimus nos, et obdormiscimus sub gravi umbra juniperi spinosæ et infructuosæ arboris, tam negligentes et securi torpescimus et immorimur curis et desideriis hujus mundi! Propterea Leviathan, qui sub umbra dormit, cubile sibi, nisi præcaveamus, ponit in nobis; quia videlicet amicas sibi umbras hujus sæculi invenit in sensibus et affectibus nostris. Istæ siquidem umbræ, teste Job, protegunt umbram ejus [10] : quia nimirum curæ et desideria sæcularia, quæ sunt in nobis, umbram nobis abscondunt imminentis damnationis, ut eam non prævideamus, donec in ipsam impingamus. Aspira, o dies dierum, obumbra supra caput nostrum in die belli, inclina super nos umbras salutis et refrigerii, et inclinentur subtus nos umbræ torporis et tædii, imo cæcitatis et mortis. Et licet contingant nos umbræ de cogitatione terrenorum, non nos contegant tenebræ, id est, umbræ crassiores de amore eorum; sed semper respiremus in luminosum amorem tuum, o Pater luminum, qui vivis et regnas per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN

ASSUMPTIONE B. MARIÆ,

SERMO I.

Quod Maria duplici titulo sit mater, quodque recte dicatur thronus Dei.

1. « Veni, electa mea, et ponam in te thronum meum [11]. » Multi vocati, pauci vero electi. Beati quos elegisti, Domine; habitabunt in

[1] Isai. LVIII, 11. — [2] Jacobi I, 17. — [3] Isai. XXVII, 8. — [4] Matth. XI, 28. — [5] Job VII, 2. — [6] Cantic. II, 3. — [7] Osee XIV, 8. — [8] Job VII, 2. — [9] Thren. IV, 20. — [10] Job XL, 20, 17. — [11] In Offic. de Virginibus.

atriis tuis[1] : imo tu in eis habitabis, tu in eis regnabis, thronumque regni tui in eis collocabis. Sane omnium beatorum beatissima est Maria, quæ de numero omnium electorum singulariter est electa et præelecta : quoniam elegit eam Dominus, elegit eam in habitationem sibi, dicens, *Hæc requies mea in sæculum sæculi; hic habitabo, quoniam elegi eam*[2]. Habitavit in ea novem mensibus, habitavit cum ea et sub ea annis pluribus. Habitans in ea replebat eam singulari gratia charismatum : habitans cum ea pascebat eam incomparabili piorum suavitate morum, et divinorum desiderabili sapientia sermonum. Nunc autem in ea et cum ea, sicut interminabili ævo, sic incomprehensibili modo habitans, satiat eam beatificantium gloria visionum; foris quidem glorificatæ carnis formam exhibens, intus autem formam Verbi glorificantis imprimens. O Maria, *non vocaberis*, ait Dominus, *ultra derelicta, et terra tua non vocabitur ultra desolata*, ut quia virgo, ideo sis infecunda : sed *vocaberis Voluntas mea*, id est, dilectus Filius meus in ea, *quia complacuit Domino in te, et terra tua inhabitabitur*. Habitabit enim juvenis in virgine, et habitabit in te Filius tuus; imo, si magis placet, ut non recedamus a verbis Scripturæ, *habitabunt in te filii tui*[3].

2. Quid, hæretice, caput erigis? quid mysterium pietatis ad occasionem perfidiæ rapis? Unum quidem genuit : qui sicut unicus est Patri in cœlis, ita unicus est Matri in terris. Neque enim sicut tu impie blasphemas, alios postea filios genuit; sed intemeratum manet, sicut signaculum perpetuæ virginitatis in matre, ita sacramentum catholicæ unitatis in prole. Ipsa tamen unica virgo Mater, quæ se Patris Unicum genuisse gloriatur, eumdem unicum suum in omnibus membris ejus amplectitur, omniumque in quibus Christum suum formatum agnoscit, vel formari cognoscit, matrem se vocari non confunditur. Eva vetus illa, non tam mater quam noverca, quæ filiis ante propinavit præjudicium mortis, quam initium lucis, dicta est quidem mater cunctorum viventium : sed inventa est verius interfectrix viventium, seu genitrix morientium; cum suum generare nihil aliud sit, quam mortem ingenerare[4]. Et quia illa non potuit fideliter interpretari nomen suum, ista implevit mysterium : quæ et ipsa, sicut Ecclesia, cujus forma est,

1029 mater est omnium ad vitam renascentium. Mater siquidem est Vitæ qua vivunt universi; quam dum ex se genuit, nimirum omnes qui ex ea victuri sunt, quodammodo regeneravit. Unus generabatur, sed nos omnes regenerabamur : quia videlicet secundum rationem seminis, quo regeneratio fit, jam tunc in illo omnes eramus. Sicut enim in Adam fuimus ab initio propter semen carnalis generationis; sic in Christo ante initium, propter semen spiritualis regenerationis.

3. Porro beata Mater illa Christi, quia se matrem Christianorum cognoscit ratione mysterii; cura quoque se matrem eis præstat et affectu pietatis. Neque enim duratur ad filios, quasi non sint sui, cujus viscera semel quidem feta, sed nunquam effeta, nunquam desinunt fructum parturire pietatis. Benedictus siquidem fructus ventris tui, gravidam te, o pia Mater, inexhausta pietate reliquit; ex te quidem semel nascens, sed in te semper manens et affluens, et in horto concluso castitatis fontem signatum charitatis semper abundare faciens; qui licet signatus sit, foras tamen derivatur, et in plateis aquæ ejus nobis dividuntur. Licet namque fons charitatis, proprius Ecclesiæ, incommunicabilis sit alienis; beneficium tamen ejus impertire gaudet etiam inimicis. Denique si servus Christi filiolos suos iterum atque iterum parturit cura atque desiderio pietatis, donec formetur in eis Christus[5]; quanto magis ipsa Mater Christi? Et Paulus quidem genuit eos, verbum veritatis quo regenerati sunt prædicando : Maria autem longe divinius atque sanctius, Verbum ipsum generando. Laudo quidem in Paulo prædicationis mysterium, sed plus miror ac veneror in Maria generationis mysterium.

4. Vide autem si non et filii Matrem videntur agnoscere, dictante utique ipsis veluti quadam naturali pietate fidei, ut ad invocationem nominis ejus, primo vel maxime refugiant in omnibus necessitatibus et periculis, tanquam parvuli ad sinum matris. Unde nimirum de his filiis puto non absurde intelligi, quod per prophetam promissum est ei, *Habitabunt in te filii tui*[6]; salvo duntaxat intellectu, quo de Ecclesia hæc prophetia principaliter accipitur. Et nunc siquidem habitamus in adjutorio Matris Altissimi, in protectione ipsius commoramur, tan-

[1] Psal. LXIV, 5. — [2] Psal. CXXXI, 14. — [3] Isai. LXII, 4, 5. — [4] Gen. III. — [5] Galat. IV, 19. — [6] Isai. LXII, 5.

quam sub umbra alarum ejus : et postmodum in consortio gloriæ ipsius, tanquam in sinu A ipsius confovebimur. Tunc erit vox una lætantium et aggratulantium Matri : *Sicut lætantium omnium* nostrum *habitatio est in te*[1], sancta Dei Genitrix. Nullatenus autem credideris majoris esse felicitatis et gloriæ, habitare in sinu Abrahæ, quam in sinu Mariæ, cum thronum suum in ea posuerit Rex gloriæ.

5. « Veni, » inquit, « electa mea, et ponam » in te thronum meum. » Non poterat signantius, aut elegantius describi prærogativa gloriæ ejus, quam ut thronus Dei regnantis esse diceretur. Nulli siquidem animæ tanta plenitu- B dine aut familiaritate copiam sui divina majestas videtur indulgere, sicut illi in qua specialiter præ cæteris residere delegerit. Discipulis quidem Dominus loquebatur, qui pauperes facti pauperem sequebantur : *In regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes*[2]. Alibi quoque promittit idem Agonotheta noster, de cœlo spectans et incitans decertantes : *Qui vicerit*, inquit, *dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici et sedi in throno Patris mei*[3]. Matri vero cujus longe differens est meritum, nihilominus differens promittit præmium. « Veni, » C inquit, « electa mea, et ponam in te thronum » meum. » Parum est, inquit, ut judicanti consedeas, nisi et ipsa mihi sedes fias : ut majestatem regnantis eo felicius quo familiarius in te contineas, et specialius præ cæteris incomprehensibilem comprehendas. Continuisti parvulum in gremio : continebis immensum in animo. Fuisti diversorium peregrinantis : eris palatium regnantis. Fuisti tabernaculum pugnaturi in mundo : eris solium triumphantis in cœlo. Fuisti thalamus Sponsi incarnati : eris thronus Regis coronati.

6. O Fili Dei, nihil tibi, nihil in illo tuo D displicuit hospitio, quod tam libenter repetit, tamque affluenter remunerat tua dignatio. Nihil utique in illo sordidum offendisti, quia nulla erat libido, sed purissima castitas : nihil ruinosum, quia nulla erat superbia, sed fundatissima humilitas : nihil obscurum, quia exclusa erat infidelitas : nihil angustum, quia diffusa erat charitas. Adornaverat thalamum Virgo prudentissima, te regem Christum non solum 1029 hospitem susceptura; sed et sponsum habitura. Adornaverat, inquam, multiplici decore virtutum et gloria, tanto fortasse locupletius, quanto interius totum erat. Hunc ornatum mirabatur qui dicebat, *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis, circumamicta varietate*[4] : et alius, *O quam pulchra est casta generatio cum charitate*[5]! Domum tuam decet, Domine, hujusmodi sanctitudo et decor. Is decor te invitavit, ut intrares : illexit, ut redires. Intrans benedictionis gratiam multiplicasti : sed rediens cumulasti. Cum intrasti, homo natus es in ea : cum redisti, Deus glorificatus es in ea. Tunc tibi posuisti in ea sacrarium gratiæ ; nunc autem, thronum gloriæ.

7. Dicuntur quidem et sunt alii throni, quidam scilicet spiritus divini, præ aliis, ut putamus, subjectis ordinibus, Dei præsidentis majestate pleni : quorum quæ sit prærogativa, Scriptura non exprimit, licet innuat ex vocabulo quod nonnulla sit. Sed et anima cujuslibet justi dicitur sedes sapientiæ. Quæ autem nunc est sedes sapientiæ, profecto tunc erit et gloriæ. Sit igitur illud cœli palatium plenum sedibus et thronis, sedeatque Deus in omnibus, accommodans se et aptans cuique pro meritis. Non immerito tamen creditur, sine injuria vel invidia cæterarum sedium quoddam esse speciale Regis solium excelsum et elevatum super gloriam omnium; Mariam dico exaltatam super choros Angelorum, ut nihil contempletur supra se Mater nisi Filium solum; nihil miretur supra se Regina nisi Regem solum ; nihil veneretur supra se Mediatrix nostra nisi Mediatorem solum : cui nos ipsa precibus suis conciliet, commendet, et repræsentet unico Filio suo Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De mutuo amore Jesu et Mariæ.

1. *Filiæ Jerusalem, nuntiate dilecto quia amore langueo*[6]. Verba ista quæ a nobis hac nocte cantata sunt, qualiter ad Assumptionem

[1] Psal. LXXXVI, 7. — [2] Matth. XIX, 28. — [3] Apoc. III, 21. — [4] Psal. XLIV, 14, 15. — [5] Sap. IV, 1. — [6] Cantic. V, 8.

beatæ Mariæ possint videri pertinere, volumus, si placet, cum vestra Charitate tractare. Id autem eo genere sermonis faciendum videtur, quo non modo sæcularium, sed etiam ecclesiasticarum auctores litterarum nonnunquam usi sunt, maxime in tractandis Canticis, unde hæc sunt sumpta. Hoc namque genus sermonis, salva veritate, quadam ampliori utitur libertate, cum videlicet sumpto themate causæ, ut beatus Hieronymus ait, non tam loquitur quæ revera facta vel dicta sint, quam ejusmodi fuisse negotium ostendit, ut ea quæ dicuntur, etsi facta vel dicta non fuerint, fieri tamen vel dici potuisse, aut etiam in affectu facientis, vel dicentis fuisse non absurde credi possint. Maria igitur migratura corpore decumbebat, ut est humana infirmitas. Porro filiæ Jerusalem quæ sursum est, id est angelicæ Virtutes, scientes nimirum quia obsequiis Matris captanda est gratia Filii, visitabant satis officiose Dominam suam, Matrem Domini sui. Et fortasse aliquid hujusmodi primo post salutationis officia locuti sunt ei Angeli; sicut speciem humano vultui, ita sermonem humano nimirum conformantes affectui vel usui.

2. Quid est, obsecro, mi Domina, quod sic ægra videris et languida? quid est quod præter solitum tristis et pigra, ab heri et nudiustertius, sicut solebas, non sancta revisis loca, quorum contemplatione amorem tuum pascebas? Jam per aliquot dies non vidimus te, aut rupem Calvariæ ascendentem, ut ibi locum crucis impleres lacrymis; aut ad sepulcrum Filii adorantem gloriam resurrectionis, aut in monte Oliveti deosculantem extrema vestigia ascendentis. Ob hoc ipsum siquidem creditur in valle Josaphat commorata (ubi et sepulcrum ejus monstratur, ut ait beatus Hieronymus, in ecclesia miro lapideo fabricata tabulatu), ne scilicet a sanctis locis longius recederet, sed sæpius ea invisens, licet omnia memoria teneret, formam tamen gestorum, velut corporaliter in ipsis effigiatam locis, dulcius amplecteretur, ut vel sic suum aliquatenus amorem solaretur.

3. Causam itaque percunctantibus illis, cur ab his modo vacaret, et ex toto decumberet: Langueo, inquit. Quare langues? Languor enim quem locum in corpore tuo reperit, in quo salus mundi tam diu habitavit? De corpore [1030] illius Filii tui virtus exibat et sanabat omnes, A adeo ut etiam fimbria vestimenti hæmorrhoissam sanaret [1]: et tu quæ tamdiu ipsum in utero, in sinu, in gremio continuisti, ulli infirmitati, aut languori vel accessibilis esse potuisti? Non est, inquit, quod id miremini, si illud ipsum corpus Filii mei, quale aliquando fuerit recordemini. Et ipsum enim quam infirmum, quantisve defectibus subditum fuerit, voluntate tamen, ego novi, quæ ipsum in utero alui, uberibus lactavi, sinu fovi: nec solius infantiæ, sed et sequentium defectus ætatum vidi, et eis, ut potui, ministravi: ad extremum non sine B passione mea, ludibria et supplicia passionis et crucis aspexi, per singula discens quam vere de eo noster Isaias dixerit, *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit* [2]. Cur ergo doleam non eum meo dedisse corpori, quod suo non dedit? Non sum ita delicata aut superba, ut quod ille dignatus est pati, ego quantulacumque ex parte pati non possim aut nolim. Et ille quidem misericordi voluntate, ego naturali necessitate. Sane aliud est sanitas, aliud est sanctitas. Sanctitatem dedit corpori meo, concepti sui corporis sacramento: sanitatem se daturum promisit, suscitati corporis C exemplo. Denique, ut minus miremini languorem meum, amore langueo. Langueo plus impatientia amoris, quam passione doloris: plus vulnerata charitate, quam gravata infirmitate.

4. Heu, inquiunt illi, quam frequentes, imo continuæ causæ languoris! Bone Jesu, quomodo hæc Mater tua postquam te genuit, nunquam fere nisi in languore fuit? Primo languit timore; postea, dolore; nunc, amore. Timore, a nativitate usque ad passionem, cum semper vitam Filii insidiis appeti videret: dolore, toto tempore passionis, donec redivivum reciperet: nunc amore et desiderio felicius, sed mirabilius D cruciatur, quia sedentem in cœlo non tenet. Quomodo, Jesu bone, qui summi fructus es gaudii, tam longi factus es illi causa martyrii, ut charissimam tibi ipsius animam, tot et tam acuti sine cessatione pertranseant gladii? Sed obsecramus te, Domina, quid vis faciamus tibi? Vis saltem ut resideat hic iste Gabriel symmystes tuus, ut assideat et ministret tibi, qui ab initio conscius et minister mysterii tui, custos quoque tui cubiculi meruit deputari? Non opus est, inquit Virgo. Sufficit mihi meus

[1] Matth. IX, 20-22; Marc. V, 25-34, et Luc. VIII, 43-48. [2] Isai. LIII, 4, et Matth. VIII, 17.

novus in carne angelus, discipulum dico quem [1032] diligebat Jesus, cujus me dilectionis hæredem A reliquit, cum illum mihi, et me illi in cruce commendavit : cujus obsequio nihil mihi gratius, quia conversatione et affectu nihil castius, moribus nihil suavius, nihil sincerius fide, nihil sanctius sermone. Nos ergo, aiunt illi, in quo tibi esse poterimus officiosi? *Filiæ*, inquit, *Jerusalem, nuntiate dilecto quia amore langueo.* Ipse novit quomodo meo medendum sit languori.

5. At nosti, inquiunt, quia cum sciat omnia, de multis quasi nescius interrogat. Si ergo quæsierit, quid illud sit quod tuo vulneri velis B adhiberi, quid respondebimus ei? Sodales, inquit, estis sponsi, Gabriel iste meus paranymphus; non puto vobis esse celandum amoris mysterium. Dicam igitur : tantum ne judicer temeraria, quod majora me quærere videar. *Osculetur me osculo oris sui.* Si quid mihi conscia essem, contenta essem cum Maria Magdalene osculo pedum, ubi indulgentia sumitur delictorum. Sed quia in omni vita mea non me reprehendit cor meum, non puto me arroganter flagitare de osculo oris, gratiam gaudiorum. Cur autem arrogans videar, si illud os mihi reposco, quod de me sibi formavit ipse condi- C tus et conditor? Cum parvulum tenebam inter brachia, quoties osculari speciosum forma præ filiis hominum mihi libebat, satis licebat : nunquam faciem avertebat, nunquam matrem repellebat. Et si fortassis impatientia desiderii eram nimia; ipse tamen more suo, morem matri gerebat. Gaudebat eam replere gratia, quæ diffusa erat in labiis ejus, et dulcedine qua totus erat plenus, totus concupiscentia et desiderium, castarum scilicet animarum. Unde sicut ipse de se confitetur, *Qui edunt me adhuc esurient, et qui bibunt me adhuc sitient*[1] : quanto gratiam oris illius gustavi suavius, tanto nimi- D rum repeto nunc ardentius. Crevit quidem gloria et majestate : sed nihil ab illa ingenita mutatus est mansuetudine et bonitate. Nihil ad illum illud superbiæ sæcularis elogium : « Honores mutant mores. » Sublimior est, sed non superbior : gloriosior, sed non dedignantior. Non fastidiet matrem quam elegit, nec æternam electionem suam novo judicio reprobabit.

6. Ne timeas, Maria, ait Gabriel more suo : invenisti enim gratiam apud Deum. Etiam in cæteris qui longe jacent tuis sub vestigiis, probare consuevit improbitatem hujus affectus et precis; qui nihil nimium, aut injuriosum sibi deputat, quod in eum vera duntaxat charitas præsumat. Et conversus ad sociam multitudinem : Eamus, inquit, eamus; ne ipsi Filio facere videamur injuriam, si gloriam Matris differamus. Cum ergo reversi nuntiassent hæc Domino suo, quid putamus Jesum nisi tale aliquid locutum? Ego sum qui patrem et matrem filiis honorandos commendavi; ego ut facerem quod docui, et exemplo essem aliis, ut Patrem honorarem, in terram descendi : nihilominus, ut Matrem honorarem, in cœlum reascendi. Ascendi et præparavi ei locum, thronum gloriæ; ut a dextris Regis Regina coronata consedeat in vestitu deaurato, circumdata varietate. Neque hoc dico, quod in parte thronus ei collocetur : quin potius ipsa erit thronus meus. Veni igitur, electa mea, et ponam in te thronum meum. In te mihi quamdam regni sedem constituam, de te judicia decernam, per te preces exaudiam. Nullus mihi plus ministravit in humilitate mea. Communicasti mihi, præter alia, quod homo sum : communicabo tibi quod Deus sum. Flagitabas osculum oris, quinimo tota de toto osculaberis. Non imprimam labia labiis, sed spiritum spiritui osculo perpetuo et indissolubili : quia concupivi speciem tuam, etiam desiderantius quam tu meam; nec satis glorificatus videbor mihi, donec tu conglorificeris. Gloria tibi, Domine Jesu, subintulit chorus Angelorum. Gloria tibi, Domine Jesu, ingeminet cœtus fidelium. Glorificatio Matris tibi proficiat ad gloriam, nobis ad veniam; te præstante cui est honor, et gloria, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO III.

De quiete spirituali.

1. *In omnibus requiem quæsivi*[2]. Grata quies fessis. Grate igitur et opportune vobis, qui fessi estis, dies iste quietis et feriationis intervenit, ut dum sanctæ Dei Genitricis requiem celebramus,

[1] Eccli. xxiv, 29, et Joan. vi, 35. — [2] Eccli. xxiv, 11.

non solum corpora recreentur hac diurna quiete [1035] a labore messis, sed etiam corda respirent in re- A cordationem et amorem illius æternæ quietis. Et ibi tamen, o fratres, ibi etiam metetis, sed requiem metetis qui nunc laborem hujus messis seminatis. Fructus hujus laboris, illa requies erit : requies a labore, merces pro labore, cujus etiam recordatio fideles vires reparat in labore. Umbra est æstuantibus, cibus esurientibus. Sic enim ait illa, quæ memoriam abundantiæ suavitatis ejus eructabat : *Sub umbra illius quem desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo* [1]. O qui laboratis, o qui portatis pondus diei et æstus! sub umbra alarum B Jesu invenietis requiem animabus vestris, *firmamentum*, ut scriptum est, *virtutis, tegimen ardoris, umbraculum meridiani* [2]; ut ex sententia cordis sit illa confessio oris : *Domine, Domine virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli* [3], in die æstus et laboris, certaminis et tentationis. Cum enim meditatio æternæ requiei capitibus laborantium obumbrat, non solum ab æstu tentationum refrigerat, sed etiam ad laborem animos innovat, juxta illud quod scriptum est de asino forti Issachar, *Vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum ad* C *portandum* [4] : id est, desiderio illius quietis et hæreditatis sponte humiliavit se ad laborandum. Et iste ergo dicere potuit : *In omnibus requiem quæsivi, et in hæreditate Domini morabor.*

2. Felix qui in omnibus laboribus et viis suis requiem quærit beatam : semper festinans ingredi, ut Apostolus monet, *in illam requiem* [5], ejus desiderio corpus affligens, animum autem jam illi requiei parans et componens : cum omnibus hominibus, quod ex ipso est, pacem habens; requiem et otium Mariæ voluntate præeligens, laborem autem et negotium Marthæ D necessitate quidem suscipiens; sed quanta prævalet pace et quiete spiritus adimplens, et semper ad illud unum necessarium de illa multiplici distractione sese recolligens. Homo hujusmodi etiam cum laborat, quiescit : sicut e diverso impius etiam cum quiescit, laborat. Quomodo enim quiescerent, quibus Deus immittit rotam malorum : quibus juravit in ira sua, *Si introibunt in requiem meam* [6]? Extra illam non est nisi afflictio et miseria; et in circuitu ejus tempestas valida : sicut et in natura rerum fit, ut quidquid extra simplicitatem et unitatem puncti fuerit, in motu et agitatione sit; tantoque concitatiore quilibet circulus impetu rotetur, quanto ab immobilitate principii sui, id est, a medietate centri recesserit longius. Sane in circuitu impii ambulant [7], quibus Deus immittit rotam malorum : ideoque in illam internam et æternam requiem intrare non possunt. Ideo contritio et infelicitas in viis eorum, quia viam pacis non cognoverunt [8] : quia nec quæsierunt, ut dicere possint, In omnibus requiem quæsivi; ut videlicet in multiplicitate actuum suorum, quibus turbantur, et turbant, unum quod est necessarium, cogitent aut requirant. Justorum potius est vox illa, qui et dicere possunt, *Unam petii a Domino, hanc requiram. Vultum tuum, Domine, quæsivi, vultum tuum requiram* [9] : qui nonnisi quietis illius amore laborant, qui omnino præoptant ingredi putredinem in ossibus suis, ut requiescant in die tribulationis, quam in bonis ducere dies suos, et in puncto ad infernum descendere.

3. Si quis tamen curiosius inquirere velit, cujus potissimum vox illa sit, *In omnibus requiem quæsivi :* vox est utique Sapientiæ, vox est Ecclesiæ, vox est Mariæ, vox est cujuslibet sapientis animæ. Sapientia in omnibus requiem quæsivit, sed in solis humilibus invenit. Ecclesia in omnibus mundi nationibus requiem quæsivit, sed in solis credentibus invenit. Maria, sicut et quælibet fidelis anima, in omnibus actionibus suis requiem quæsivit; sed hodie demum invenit, cum post persecutionem Herodis, et fugam Ægypti, post tot insidias et atrocitates Judaicæ impietatis, post tot passiones suas, de passione et morte Filii; postquam tot et tam acerbi ipsius animam pertransierunt gladii, tandem hodie dicere datum est ei : *Convertere, anima, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi* [10]. Qui creavit me, creatus ex me, requievit in tabernaculo corporis mei, negare non poterit mihi requiem cœli sui. Qui enim gratiam ultro cumulat aliis, par pari quomodo non referet matri? Perge, Maria, perge secura in bonis Filii tui; fiducialiter age tanquam regina, mater Regis et sponsa. Requiem quærebas, sed amplioris glo-

[1] Cantic. II, 5. — [2] Eccli. XXXIV, 19. — [3] Psal. CXXXIX, 8. — [4] Gen. XLIX, 15. — [5] Hebr. IV, 3. — [6] Psal. XCIV, 12. — [7] Psal. XI, 9. — [8] Psal. XIII, 3. — [9] Psal. XXVI, 4, 8. — [10] Psal. CXIV, 7.

riæ est, quod tibi debetur, regnum et potestas.[1034] Indivisum habere tecum cupit imperium, cui A tecum in carne una, et uno spiritu indivisum fuit pietatis et unitatis mysterium : dum scilicet salvo honore naturæ, geminato munere gratiæ, juncta est mater in matrimonium. Requiesce igitur, o felix, inter brachia Sponsi. Replicabit tibi, ni fallor, inter amplexus et oscula, quam suaviter requieverit in tabernaculo corporis tui, quam suavis in cubiculo cordis tui. Non est injustus Deus, o fratres, ut obliviscatur operis boni : vivit semper apud eum memoria beneficii semel accepti. Beatus, apud quem Deus vel semel requiem invene- B rit, in cujus tabernaculo vel hora una requieverit.

4. Ecce nunc quoque Sapientia clamitat in plateis : *In omnibus requiem quæsivi.* Pulsavi, nec fuit qui aperiret : vocavi, nec fuit qui responderet. Filius hominis, factus, secundum prophetam, *velut vir vagus, et quasi viator declinans ad manendum*[1], non habet ubi reclinet caput suum : foris stat plenus caput rore, et cincinnos guttis noctium. Quis ille in nobis tam humanus atque hospitalis, ut surgat et aperiat ei, et inducat in cubiculum suum; aut certe ostendat ei cœnaculum grande stratum, ubi C cum discipulis pascha manducet novum? Hoc enim dico, fratres, nisi requiem quam quærit, invenerit apud nos, nec nos optatam requiem inveniemus in illo. Ait quidem Dominus per prophetam : *Hæc est requies mea, reficite lassum, et hoc est meum refrigerium*[2]. *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem : in die mala*[3] parabit ei Dominus vicissitudine debita requiem et refrigerium. Si ergo humanitatem membris suis exhibitam Deus imputat sibi : quanto magis quod ipsius fit spiritui, cum gratiarum actione recolet, *Hospes*, inquiens, *fui et suscepistis me*[4]? Numquid enim multorum D paupertas sanctorum, quæ vagos colligere, esurientes pascere non sufficit, Domino qui magis apud pauperes hospitari consuevit, inhumana et inhospitalis erit? *Super quem* autem *requiescam*, inquit, *nisi super humilem, et quietum, et trementem verba mea*[5]? O humilitas angusta tibi, ampla divinitati; pauper et insufficiens tibi, sufficiens ei quem non capit orbis : copiose ac deliciose reficiens illum, qui et Angelos pascit. *Super quem*, inquit, *requiescam nisi super humilem?* In omnibus requiem quæsivi : sed apud humilem ancillam inveni. Non est inventa similis illi in gratia humilitatis : ideo in plenitudine humilitatis requievit etiam corporaliter omnis plenitudo divinitatis. Quanquam aliter requieverit in Filio : quia etsi Mater humillima, longe tamen Filius humilior. Idcirco Spiritus septiformis non solum super ipsum requievit : sed etiam omnibus qui mites et humiles ab eo esse didicerunt, diversas in eo felicissimæ quietis mansiones præparavit; imo totum ipsum quoddam aureum fecit reclinatorium ad quiescendum. Hujus nimirum reclinatorii beatissimam requiem visus est quadam specie prælibasse, qui supra pectus ejus meruit in cœna recumbere.

5. Sed adhuc libet intueri, quam plenum rationis et congruentiæ sit quod ait : *Super quem requiescam, nisi super humilem et quietum?* Quomodo namque super inquietum aliquid quiesceret? quomodo super basem, quæ nutaret aut vacillaret, columna immobilis staret? Quis autem, nisi humilis, quietus esse potest? quis, nisi humilis in pace quieti et modesti spiritus, se ipsum possidere potest? Impium projicit ventus a facie terræ[6], circumferturque omni vento doctrinæ. *Impius*, inquit propheta, *quasi mare fervens, quod quiescere non potest*[7]. Fervet ira, æstuat avaritia, intumescit superbia, se ipsum jugiter pugna quatit intestina, ac seditione collidit domestica. Ut ergo requiescat in vobis, o fratres mei, amator ille largitorque quietis, *date operam*, juxta consilium Apostoli, *ut quieti sitis.* Quonam modo istud erit? Dico, inquit, vobis : *Ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris*[8]. Opus est onus, quo veluti pondus navibus, ita quies et gravitas inquietis additur cordibus, sed exterioris hominis fundatur atque componitur status. Magnorum initium malorum est, sicut legistis, *mulier vaga, quietis impatiens, nec valens consistere in domo pedibus suis; nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians*[9]. Nec sine causa est quod Magister Gentium hoc inquietudinis malum sic habet suspectum, ut non solum correptione, sed etiam separatione censeat illud persequendum. *Rogamus*, inquit, *vos, fratres, corripite inquietos*[10].

[1] Jerem. XIV, 9, 8. — [2] Isai. XXVIII, 12. — [3] Psal. XL, 2. — [4] Matth. XXV, 35. — [5] Isai. LXVI, 2. — [6] Psal. I, 4. — [7] Isai. LVII, 20. — [8] I Thess. IV, 11. — [9] Prov. VII, 10-12. — [10] I Thess. V, 14.

Et item in secunda ad eosdem Thessalonicenses, inter alia quæ super inquietos velut e cœlis A tonabat : *Audivimus,* inquit, *inter vos quosdam ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His qui ejusmodi sunt denuntiamus, ut cum silentio operantes, suum panem manducent. Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate : et ne commisceamini cum illo, ut confundatur* [1].

6. Si quis forte (quod absit) ejusmodi invenitur inter vos, pulchrius et honestius, antequam tam graviter et publice notetur, ultro confundetur : inde scilicet, quia notabilis est, et dissimulatur; reprehensibilis, et toleratur. Sic B autem confundatur, ut confusione corrigatur, correptione lætetur, lætificetque non modo nos, sed Spiritum Dei : qui cum dicat, *In omnibus requiem quæsivi,* non invenit eam nisi in quietis, nec præstat nisi quietis. Unde et inquietos per prophetam revocat et compescit : *Si revertamini, et quiescatis, salvi eritis* [2]. Omnes ergo pariter sic operam demus, ut quieti simus, ut in quiete nostra semper in meditatione æternæ quietis occupemur, ac desiderio illius ad omnem parati laborem inveniamur. Hoc nobis impetret beata Dei Genitrix, cujus requiem celebramus, ab eo qui requievit in ta- C bernaculo corporis et cordis ejus. Ipse est requies æterna Christus Jesus; cui est honor, et gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

Quod beata Virgo Mariæ et Marthæ officia implevit.

1. *Maria optimam partem elegit* [3]. Hoc de D Maria sorore Marthæ scriptum est : sed in Maria matre Domini hodie plenius et sanctius impletum est. Hodie namque beata virgo Maria optimam partem elegit; imo quam dudum elegerat, hodie perpetuo possidendam accepit : ut scilicet inseparabiliter adhæreat Domino, perenniterque fruatur Dei Verbo. Nec alienum aut incongruum, si quod de illa Maria dictum est, in istam transumatur; cum ad convenien- 1033 tiam transformationis, similitudo non solum nominis, sed etiam operis suffragetur. Illa siquidem Dominum hospitio tecti, hæc thalamo suscepit uteri. *Et qui creavit me,* inquit, *requievit in tabernaculo meo* [4]. Illa sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius [5] : hæc sedula circa curam humanitatis ejus, conservabat omnia verba quæ de illo erant, conferens in corde suo [6]. Sed et cum evangelizans circumiret Jesus civitates et castella, Maria comes individua vestigiis ejus adhærebat, pendebatque ex ore docentis : adeo, ut nec procella persecutionis, nec horrore supplicii a consectatu Filii et Magistri potuerit absterreri. *Stabat,* inquit, *juxta crucem Jesu Maria mater ejus* [7]. Plane mater, quæ nec in terrore mortis filium deserebat. Quomodo enim morte terreri poterat, cujus charitas fortis ut mors, imo fortior quam mors erat? Plane juxta crucem Jesu stabat, cujus mentem dolor crucis simul cruci figebat, suamque ipsius animam tam multiplex pertransibat gladius, quantis confossum corpus Filii cernebat vulneribus. Merito igitur ibi mater agnita est, et cura ipsius idoneo tutori delegata est, ubi maxime probata est et Matris ad Filium sincera charitas, et Filii de Matre vera humanitas. Nam alias velut dissimulasse Matrem visus est : sive cum in nuptiis flagitanti miraculum ait, *Quid mihi et tibi, mulier* [8]? sive cum in mediis sermonibus Evangelii dicenti cuidam, *Ecce mater tua et fratres tui foris stant quærentes te : Quæ est,* inquit, *mater mea* [9]? Sed et Matri, cum miraculum posceret, sic respondendum erat, ut aliunde quam a Matre se miracula habere significaret : et illi qui sermonem Evangelii parentes annuntiando interrumpebat, melius respondere non poterat, ut videlicet spiritualia carnalibus præferenda monstraret. Ac si more suo diceret parentibus, occupatum in negotio Evangelii quærentibus : *Quid est quod me quæritis? Nescitis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse* [10]?

2. Absit enim ut Matrem aspernatus sit, qui tanta cura de parentibus honorandis legem dedit. Absit, inquam, ut in terra fastidierit Matrem, cujus e cœlo concupivit decorem. Imo potius ordinabat in nobis charitatem, tam verbis quam exemplis nobiscum agens, ut carnalium affectibus necessitudinum, non solum Dei

[1] II Thess. III, 11, 12, 14. — [2] Isai. XXX, 15. — [3] Luc. X, 42. — [4] Eccli. XXIV, 12. — [5] Luc. X, 39. — [6] Id. II, 19, 51. — [7] Joan. XIX, 25. — [8] Id. II, 4. — [9] Matth. XII, 47, 48. — [10] Luc. II, 49.

præponamus dilectionem, sed etiam eorum qui [1036] Dei faciunt voluntatem. Ille siquidem affectus de cordibus exigitur omnium nostrum, quos summi Patris adoptavit dignatio, quo fideliter dicamus cum ipsius Unigenito : *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est*[1]. Prorsus filiis Dei competit vox ista, nec ullum fidelius testimonium reddit ipse Spiritus spiritui nostro quod simus filii Dei, quam ut sonet de cordibus nostris hæc vox Unigeniti Dei. Itaque Mariam, quæ secundum carnem mater erat, alia quoque ratione matrem sibi Jesus probat : quandoquidem et ipsa voluntatem Patris in tantum faciebat, ut de ipsa prædiceret Pater, *Vocaberis Voluntas mea in ea*[2]. Igitur ubi eam visus est ignorasse Filius, ibi amplius honorasse invenitur : cum ei scilicet materni nominis honor duplicatur, pro eo quod eumdem Filium, quem alvo gestaverat incarnatum, etiam nunc animo gestabat inspiratum.

3. Cæterum cum dilexisset eam Jesus, in finem dilexit eam, ut non solum propter ipsam finem vivendi, verum et in ipsam finem pene faceret loquendi : dum velut inter ultima verba testamenti, curam Matris, cujus debitorem se cognoscebat, charissimo transcribit hæredi. Sic quippe inter Petrum qui plus diligebat, et Joannem qui plus diligebatur, hæreditatem suam Christus divisit, ut Petrus sortiretur Ecclesiam, Joannes Mariam. Huic plane competebat hæc portio non solum jure propinquitatis, sed etiam amoris privilegio testimonioque pudoris. Decebat namque ut nonnisi virgo virgini deserviret, quatenus et Virgo beata, divino languens præ amore, floribus fulciretur castitatis : et virginitas adolescentis id interim perciperet remunerationis, ut de contubernio proficeret tantæ sanctitatis. Qui etiam, quia fidelis probatus est in obsequio incorruptæ matris; mysteria quoque divinitatis, et arcana Verbi incorruptibilis sibi credi promeruit. Decebat, inquam, ut Matri Domini non alius obsequeretur quam dilectus Filii : quatenus et Mater semper suspirans Filium in dilectum Filii suavius respiraret; et discipulus Magistrum sibi conquerens nimis cito subtractum, Magistram totius veritatis se reperisse gauderet. Idque satis commode provisum, ut scripturus Evangelium familiarius de singulis conferret cum ea, quæ conscia erat omnium; quippe quæ ab initio omnia Filii sui diligentius observaverat, conservans omnia verba quæ de illo erant, conferens in corde suo[3]. Sic nempe se Martham exhibuit in cura pueri nutriendi; ut nihilominus Mariæ partes exsecuta credatur in studio verbi cognoscendi. Maxime tamen postquam idem Filius ascendit ubi erat prius, Mater absoluta omni sollicitudine temporali, sanctoque Spiritu, quem præter singulares illas conceptus sui primitias communiter cum Apostolis acceperat, plenius illuminata, gaudebat nimirum vacare, et videre quoniam Jesus est Deus. Visio prorsus ineffabilis gaudii, summæque delectationis omnibus qui diligunt Jesum; sed præ omnibus illi quæ genuit Jesum : cui sicut singulariter excepta est gratia Deum generandi; sic et prærogativa gloriandi in eo quem genuit. Omnino singularis atque incomparabilis gloria Virginis matris, videre Deum regem omnium in diademate carnis quo coronavit eum; ut et Deum agnoscat et adoret in corpore proprio, et corpus proprium glorificatum videat in Deo. His interim, ut opinor, contemplationibus pascebatur Maria, hanc optimam partem elegerat : quæ non ablata, sed perfecta est hodie in ea. Quia enim negligens aut segnis non exstitit in opere Marthæ, nequaquam vacua derelicta est a fructu Mariæ. Labor in actione, fructus seu merces in contemplatione. *Propterea*, inquit, *quod laboravit anima ejus, videbit et saturabitur*[4].

4. Vobis hæc dicimus, fratres, ut si quis desiderio tangitur illius optimæ partis quæ in Maria laudatur, sciat quia hæc præmium est illius quæ in Martha non improbatur : nec æquum est ut præmium ante meritum requiratur. Jacob prius oportet jungi Liæ, quam fruatur amplexibus Rachel[5] : sed et ipsum prius vocari et esse Jacob, quam Israel. *Rectorem*, inquit, *te posuerunt? curam illorum habe, et sic considera, et omni cura tua explicita recumbe, ut læteris propter illos, et ornamentum gratiæ accipias coronam*[6]. Labor siquidem operis, seu sollicitudo administrationis, semina sunt justitiæ : pro quibus gaudia metenda sunt ex ore consolantis misericordiæ. Sic enim ait propheta : *Seminate vobis in justitia, metite in ore misericordiæ*[7]. At enim qui parce seminat,

[1] Matth. XII, 49. — [2] Isai. LXII, 4. — [3] Luc. II, 19, 51. — [4] Isai. LIII, 11. — [5] Gen. XXIX. — [6] Eccli. XXXII, 1-3. — [7] Osee X, 12.

parce et metet: et qui seminat in benedictione,[1037] de benedictionibus et metet [1]. Nullus sane tam A profusa benedictione seminavit, sicut illa benedicta in mulieribus; quæ benedictum semen de ventre profudit. Sed semen dicam, an fructum? Melius utrumque. Qui enim semen est operantibus justitiam, fructus erit metentibus gloriam. Semen, in passione: fructus, in resurrectione. *Potens in terra semen* istud, quod cadens in terram mox excitavit potentiam suam, ut multum fructum afferret, et in semine illo benedicerentur omnes gentes. Unde et ibi sequitur: *Generatio rectorum benedicetur* [2].

5. De benedictionibus suis itaque Maria me- B tat: et quæ benedictionem omnium gentium seminavit, benedictionem omnium gentium singulariter accipiat. *Beatam me dicent,* inquit, *omnes generationes* [3]. Parum est hoc. Beatam te dicent omnes beatorum spirituum ordines. *Viderunt* hodie ascendentem *filiæ Sion* cœlestis, et *beatam dixerunt, et reginæ laudaverunt eam* [4]. Prorsus de benedictionibus suis hodie Maria metit, quia refusa est spiritualiter in eam omnimoda benedictio illa quam de se profudit. Date ei, inquit Spiritus sanctus, de fructu ventris sui; et saturetur illo quem genuit. O Mater misericordiæ, saturare gloria Filii tui; et dimitte C reliquias tuas parvulis tuis. Tu jam ad mensam, Domina; nos sub mensa catelli. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita familia hæc famelica de te præstolatur alimoniam vitæ. Per te fructum vitæ communicavimus, in mensa præsentium sacramentorum: per te eumdem fructum vitæ communicemus in mensa perennium gaudiorum, Jesum benedictum fructum ventris tui; cui est honor et gloria, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN

NATIVITATE B. MARIÆ,

SERMO I.

Comparatio partus Virginis cum vite quæ incorrupta dat odorem suum.

1. *Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris* [5]. Natalem beatissimæ Virginis matris celebramus, de qua Vita omnium accepit natalem. Nata est hodie Virgo, de qua Salus omnium voluit nasci, ut natis ad mortem, daret ad vitam posse renasci. Nata est hodie Mater nova, quæ primæ matris maledictionem dissolvit; ut per istam benedictionem hæreditate possideant, qui per illam sub præjudicio maledicti æterni fuerant nati. Prorsus nova mater, quæ novitatem attulit filiis inveteratis, vitiumque sanavit tam ingenitæ, quam superadditæ vetustatis. Prorsus nova mater, quæ tam novo miraculo parit, ut pariat, et virgo sit; ipsumque pariat, qui omnia matremque ipsam inter omnia creavit. Mirabilis quidem novitas fecundæ virginitatis, sed longe mirabilior novitas editæ prolis. Nulli enim incredibile jam erit Virginem permansisse quæ peperit, qui Deum agnoverit esse qui natus fuit. Nullatenus siquidem cum injuria maternæ nasceretur integritatis, qui etiam corrupta redintegrare consuevit: nec veritas assumpti corporis potentiæ præjudicavit Creatoris, quominus servaret sibi, quod pluribus dedit creaturis. Multas nempe creaturas invenies nasci D sine corruptione gignentium, et quadam voce sua Creatori super inviolabili partu suo perhibere testimonium.

2. Sed loquatur Mater ipsa, quæ sui conscia est mysterii, et nos edoceat, quomodo vel quid ipsa genuerit. Loquatur autem non novæ assertionis argumento, sed antiquo prophetiæ oraculo: quia, ut ait Petrus apostolus, etiam miraculis firmior testis est propheticus sermo [6]. Quid enim minus patet calumniæ, aut suspicionem admittit falsitatis, quam testimonium divinitus

[1] II Cor. IX, 6. — [2] Psal. CXI, 2. — [3] Luc. I, 48. — [4] Cantic. VI, 8. — [5] Eccli. XXIV, 23. — [6] II Petr. I, 19.

de nondum natis prolatum ? Longe igitur antequam nasceretur Maria, vocem ipsius assumebat Spiritus, qui in ea futurus erat, et tam divinitatem Filii, quam integritatem Matris, opus videlicet suum, contra blasphemias impiorum defendebat, et in persona ipsius, si modo communem intellectum sequimur, quod nunc audistis dicebat : *Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris* [1]. Quod enim personæ Sapientiæ, id est, ipsius Filii, tribuit hæc verba contextus lectionis, sicut ipsi scitis, qui regulas nostis Scripturarum, nihil huic præjudicat intellectui, quominus, sicut alia multa, possint aptari personæ quoque Virginis matris. Sed neque illud ignoratis quod satis superque suppetant alia testimonia, familiarius ac manifestius huic negotio servientia : sed non erit fraudanda exspectatio vestra de his quæ lectio proposuit hodierna.

3. Respondeat ergo Maria blasphemis tam pro se, quam pro Filio; cunctasque hæreses solo interimat verbo, et dicat : *Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris.* Ac si aperte dicat : Partus quidem meus non habet exemplum in sexu mulierum, sed habet similitudinem in naturis rerum. Quæris quomodo virginitas genuit Salvatorem ? Sicut flos vitis odorem. Si corruptum inveneris florem, pro eo quod dedit odorem, violatum crede pudorem, quia edidit Salvatorem. Quid potes calumniari in proprietate similitudinis ? Quid enim aliud est virginitas, quam flos inviolati corporis ? Quid aliud est filius virginitatis, quam suavitas odoris ? Tu tamen cave ne bono moriaris odore. Bonus enim aliis odor vitæ in vitam, his qui scilicet salvi fiunt : aliis odor mortis in mortem, his scilicet qui pereunt, nimirum tanquam odor vineæ florentis animalibus venenatis. Sane suavitate hujus odoris refocillabatur spiritus patriarchæ senis, qui filium tangens, et fragrantiam Christi sentiens, de memoria abundantiæ suavitatis illius eructabat, dicens : *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus* [2]. Suavitatem hujus odoris odoratus est Deus Pater, et delectatus repropitiatus est humano generi, cum Filius offerret semetipsum oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Hoc suavi odore trahimur, cum per conversionem currimus ad ipsum : hoc trahuntur adolescentulæ, cum per devotionem currunt post ipsum. Quanquam alius sit odor ille qui de fama prædicationis percipitur, alius odor iste qui de vestimentis vel unguentis, vel de ipso fortassis corpore ejus quodammodo crassior aspergitur. Qui utique non est aliud quam virtus quæ de illo exit, quæ pigros excitat, et fervorem amoris innovat, ut ad currendam viam mandatorum exsultare faciat.

4. Quia ergo tam odoriferum fructum edidit, glorietur Maria et dicat : *Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris.* Pulchre *quasi vitis :* nam botrus Cypri dilectus suus illi [3], de quo non solum torcular passionis rubens mustum expressit pretiosi sanguinis, quo calix præclarus inebriat; sed et quotidie devotio sancta sibi vinum exprimit, quod lætificat cor hominis, et inebriat voluptate gaudii et amoris. Verum non prius inebriat gustus saporis, quam trahat suavitas odoris; nec lætificat gaudium visionis, nisi prius alliciat pietas opinionis : quia nisi crediderimus non intelligemus, nec gustabimus quoniam suavis est Dominus [4]. Fides siquidem est quæ odoratur, experientia quæ gustat et fruitur. Ideo fortassis Maria Jesum suum describens per virtutes ipsius et efficientias, primo suavitatem odoris eum nominat; quia videlicet hoc initio Jesus in nobis habet subsistere, si redolentia sanctæ opinionis suæ ad se nos trahat. Quis sit autem fructus unde iste odor prodit, et quo nos trahat, aperit cum subdit : *Et flores mei fructus honoris et honestatis* [5]. Prorsus iste est Jesus suavitas odoris invitans, honestas sanctificans, honor glorificans. Suavitas odoris, qua velut ad viam adducimur : honestas, per quam deducimur : honor, ad quem perducimur. Pulchre autem honestas dicitur, quasi honoris status. Neque enim honor ille summæ dignitatis et gloriæ statum tunc in nobis habere posset, nisi nunc honestas vitæ et morum sedem ei præpararet. Nullus tunc, sicut nunc, passim cernitur honoratus sine honestate, sicut nec ullus honestus sine honore. Est ergo Jesus primo suavitas odoris his quos vocat : deinde, honestas his quos justificat : demum, honor illis quos magnificat. Nam quos prædestinavit, hos et vocavit : et quos vocavit, hos et justificavit : quos autem justificavit, illos et magnificavit [6].

5. Talis est igitur Dilectus meus, ait Maria :

[1] Eccli. XXIV, 23. — [2] Gen. XXVII, 27. — [3] Cantic. I, 13. — [4] Psal. XXXIII, 9. — [5] Eccli. XXIV, 23.
[6] Rom. VIII, 30.

et iste est filius meus, o filiæ Jerusalem. Iste est benedictus fructus ventris mei, hunc fructificaverunt *flores mei.* Non ait, Flos; sed, *flores :* quia cum virgo sancta est, flos virginitatis in ea multiformis est. In Maria tamen gratia singulari præ omnibus multipliciter floruit, quæ tota pulchra intus et foris, tota vernabat quadam florulentia et venustate pudoris. Nam et in te quoque si castimonia perfecta sit, non solum reflorebit caro tua, sed et super te totum efflorebit sanctificatio quædam divina. Non erit aspectus petulans, aut vagus, sed pudicitia floridus : non sermo lascivus aut ineptus, sed verecundia gratus, aut sapientia conditus. Non prurient aures libidine audiendi nova vel turpia, nec palatum desiderio sumendi dulcia. Non erit incessus inordinatus, sed modestus : non ipse habitus non dicam meretricius, sed neque superstitiosus, imo religiosus; totusque hominis tui status sanctimoniæ gratia florulentus, ut recte sponso dicere possis, cum eum ad secretum tuum invitaveris, *Lectulus noster floridus* [1]. Quinimo ipse totus eris quidam flos pulcherrimus, qualibus sponsa languorem amoris sui fulciri ac recreari desiderat, cum ait : *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo* [2]. Hujusmodi justus, etiam cum senuerit in terra radix ejus, et in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ vivæ in resurrectione, id est, in refloritione justorum, germinabit sicut lilium : et florebit in æternum ante Dominum, florem de flore, natum virginem, virginis filium, Sponsum et coronam virginum; florem, inquam, quo coronanda est non solum integritas virginum, sed et castitas continentium : ipsi gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De pulchritudine sanctæ dilectionis.

1. *Ego mater pulchræ dilectionis, et timoris, et agnitionis, et sanctæ spei* [3]. Meminisse potestis cum præterito anno loqueremur de principio le[1039]ctionis hodiernæ, non inconvenienter, ut arbi-
A tror, beatæ Dei Genitrici nos illud assignasse, salvo tamen intellectu illo, quo tota lectio Filio ejusdem proprie competit, id est, Dei Sapientiæ. Multo autem manifestius in eo quod modo de eadem lectione proposuimus, ejusdem Virginis se demonstrat vox et persona, si tamen advertamus, in eo quod ait, *Ego mater pulchræ dilectionis,* etc. quam pulchre et commode Filium his virtutum nominibus describat. Notus erat Matri Filius, nec minus utique quam illi qui dicebat : *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* [4]. Primo novit
B eum secundum formam carnis, in qua ipsa eum genuit : sed longe hoc a cognitione illius formæ, in qua Pater eum genuit. In illa visus est aliquando, et non erat ei species neque decor [5] : in ista splendor est gloriæ et candor lucis æternæ [6], apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio [7]. Visio illius formæ incredulis auxit peccatum ; visio istius justis servatur in præmium. Igitur inter formam carnis et formam Verbi, quasi medius de ista ad illam gradus est, quædam alia forma Christi, spiritualis quidem, sed quam in carne palam exhibuit; forma scilicet vitæ quam in corpore gessit ad
C informationem eorum qui erant credituri. Si enim secundum exemplar vitæ et morum, quod in eo monstratum est, formatus fuerit in nobis Christus; tunc demum idonei erimus videre non formam solum, quæ formata est propter nos, sed etiam illam quæ formavit nos.

2. Est utique in Christo alia forma corporalis, alia moralis, alia intellectualis. In corporali frater est; in morali magister est; in intellectuali Deus noster est. Corporalem suscepit, ut impleret sacramentum : moralem exhibuit, ut præberet exemplum : intellectualem seu divinam revelabit ad præmium. Quanquam etiam
D corporalem tunc cernere, in quam Angeli concupiscunt prospicere, non minima sit portio gloriæ. Beatus autem qui nunc amator factus est formæ hujus, quæ in exemplum est proposita : nam qui scrutator est illius quæ in præmium est reposita, opprimetur a gloria [8]. Hujus formæ mirator et amator factus erat, qui dicebat : *Speciosus forma præ filiis hominum* [9]. Vis scire quia non formam corporis, sed cordis, non pulchritudinem membrorum, sed morum præ-

[1] Cantic. I, 15. — [2] Id. II, 5. — [3] Eccli. XXIV, 24. — [4] II Cor. V, 16. — [5] Isai. LIII, 2. — [6] Sap. VII, 26.
[7] Jacobi I, 17. — [8] Prov. XXV, 27. — [9] Psal. XLIV, 3.

dicabat? audi sequentia : *Specie tua,* inquit, *et*[1010] *pulchritudine tua, intende, prospere procede, et regna.* Adhuc fortassis dubium est, nisi addat : *Propter veritatem*, inquit, *et mansuetudinem et justitiam*[1]. Prorsus hæc est species tua et pulchritudo tua, qua regnum acquisivisti, pulcherrime regum, veritas utique sermonum, mansuetudo morum, justitia judiciorum. Hac pulchritudine facile illexisti et subjecisti tibi etiam corda inimicorum, quippe totus concupiscentia et desiderium. Mirabilis triumphus gratiæ, omnino novum ac pulcherrimum genus victoriæ, hostem non perdere ad mortem fortitudine, sed convertere ad amorem pulchritudine. Ecce mundus totus post eum abiit concupiscens speciem decoris ejus, non quia faciem ejus viderit, sed quia tam multa amabilia de mansuetudine, veritate et justitia ejus audivit. Ex Sion species decoris ejus, quia de Sion exivit lex, et verbum Domini de Jerusalem[2] : unde scilicet Evangelium ad nos missum est, in quo quædam pulchrior Christi facies ostensa est; forma scilicet vitæ et doctrinæ, quam et tradidit verbo, et in se expressit exemplo.

3. In hac forma nosse Christum, interim pietas est Christianorum; cum nosse in forma carnis, scandalum fuerit Judæorum : nam nosse in forma divinitatis felicitas est, et gaudium Angelorum. Ideo et Paulus sciens quia caro non prodest quidquam, sine spiritu videlicet qui vivificat, nosse jam Christum secundum carnem repudiat[3] : nimirum ut spiritui vivificanti studiosius totus intendat. Hoc ipsum et Maria sapere videtur, quæ dilectum uteri sui, dilectum votorum suorum insinuare cupiens affectibus omnium, describit eum non secundum carnem, sed secundum spiritum : quasi diceret et ipsa, Etsi cognovi Christum secundum carnem, sed nunc jam non novi. Cupit namque et ipsa formare Unigenitum suum in omnibus filiis adoptionis, qui etsi geniti sunt verbo veritatis, nihilominus tamen parturit eos quotidie desiderio et cura pietatis, donec occurrant in virum perfectum, in mensuram plenitudinis ætatis Filii sui, quem semel parturivit et peperit; imo, ut Isaias ait, *Antequam parturiret peperit*[4] : quia peperit sine dolore, nec experta est difficultatem et molestiam parturitionis, cum pareret gaudii fructum æterni.

4. Hunc igitur commendans nobis sic ait : *Ego mater pulchræ dilectionis, et timoris, et agnitionis, et sanctæ spei*[5]. Ergone est iste Filius tuus, o Virgo virginum? ergone talis est dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? Plane talis est dilectus meus, et ipse est Filius meus, o filiæ Jerusalem. Dilectus meus est pulchra dilectio in se ipso : dilectus meus est pulchra dilectio, timor, et spes, et agnitio in illo qui natus est ex ipso. Ipse enim est non solum quem diligimus, timemus, agnoscimus, et in quem speramus; sed hæc etiam omnia in nobis operatur, atque his virtutibus, veluti quibusdam membris et partibus, in nobis perficitur atque formatur. Tunc enim perfecte, pro modulo hujus vitæ, Christus in te formatus est, tunc veritas ipsius in te expressa est, si veritatem quæ ipse est agnovisti, et agnitam glorificasti, timore videlicet et spe; et ne spes confundat, charitas diffusa sit in corde. Si huic sensui judicas incongruum, quod alius sit istarum ordo virtutum vel profectuum, et alius ordo positionis nominum : non enim ait, Ego mater agnitionis, et timoris, et spei, et dilectionis; sed ait, *Ego mater pulchræ dilectionis, et timoris, et agnitionis, et sanctæ spei* : fortassis et in hoc ordine ipso quem ponit, inveniri poterit aliquid congruentiæ et rationis. Sicut enim de agnitione timor nascitur, quem, ne in desperationem concidat, spes adjuncta consolatur, ipsique spei, ne confundat, dilectio suffragatur : ita versa vice dilectio castum parit timorem, timorque cum dilectione illuminat agnitionem, secundum illud Sapientis, *Qui timetis Dominum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra*[6]. Quanto autem verius illuminato corde Deus agnoscitur, tanto fiducialius in eum speratur. Unde est illud : *Sperent in te omnes qui noverunt nomen tuum, Domine*[7]. Spes vero sancta est, sicut Joannes de spe videndi Deum loquens ait : *Omnis qui habet hanc spem in illum sanctificat se ipsum, sicut et ille sanctus est*[8].

5. Pulchre autem et proprie dicta est pulchra dilectio, cum charitas Deus sit, ac per hoc summa pulchritudo; sitque virtus ista fere tota pulchritudo Ecclesiæ, quam ipse Sponsus ejus in Cantico amoris invenitur tantum ac toties in ea mirari et extollere. Prorsus dilectio pulchra, quæ de corde puro est, et conscientia bona, et

[1] Psal. XLIV, 5. — [2] Mich. IV, 2. — [3] II Cor. V, 16. — [4] Isai. LXVI, 7. — [5] Eccli. XXIV, 24. — [6] Id. II, 10. — [7] Psal. IX, 11. — [8] I Joan. III, 3.

fide non ficta. Ubi enim cor purum est, nulla est ruga; ubi conscientia bona, nulla est macula: ubi fides non ficta, non est aliquid ejusmodi quod oculis Sponsi displiceat, quominus sibi Ecclesiam nunc gratiosam, tunc gloriosam exhibeat. Distinguenda etiam erat hoc nomine dilectio sanctorum ab amore hominum, sive turpi, qui nec nominandus est inter fideles; sive naturali, quo amantur parentes; sive sæculari, quo se invicem amant propter sæculi necessitates vel cupiditates. Procul ergo, procul; imo nusquam prorsus sub oculis Dei amor turpitudinis: seorsum autem interim cedat amor necessitudinis, solusque regnet amor internæ et æternæ pulchritudinis, quo solum Deum, vel propter Deum amant vere pulchri. Tu vero, bone Jesu, pulchritudo Sanctorum, speciosus forma, non modo præ filiis hominum, sed et præ virtutibus cœlorum; *specie tua et pulchritudine tua, intende, prospere procede, et regna:* tamque late regnet pulchra dilectio tua, ut turpem de finibus rerum perturbet et eliminet, sæcularem ad se convertat et inclinet, naturalem sub se regat et ordinet; ut illa pulchra et vera dilectione te diligat mundus, qua dilexisti mundum, Salvator mundi, qui vivis et regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN SOLEMNITATE OMNIUM SANCTORUM, SERMO.

De pauperibus spiritu.

1. *Beati pauperes spiritu* [1]. Agnosco notum illud ac nobile prognosticum, quod in testimonium sui, necdum natus in carne Dei Filius protulit; jam vero natus, sed nondum notus, sibi competere docuit: *Spiritus*, inquit, *Domini super me, evangelizare pauperibus misit me* [2]. Ecce pauperes evangelizantur, ecce pauperibus Evangelium regni nuntiatur: *Beati*, inquit, *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum* (1041) *cœlorum* [3]. Lætum prorsus ac novæ plenum

A gratiæ novi Testamenti principium, etiam quantumlibet infidelem aut pigrum provocans ad audiendum, sed amplius ad faciendum, cum scilicet beatitudo miseris, exsulibus et egenis promittitur regnum cœlorum. Gratum, inquam, et auspicatum novæ legis initium, quando in ipso statim initio, tot beatitudinum benedictiones dat Legislator, quibus delectati eant de virtute in virtutem: per istos videlicet octo gradus ascensionis, quos in corde nostro disposuit structura Evangelii, secundum exemplar et imaginem cœlestium, quod Ezechieli quoque

B ostensum est in monte visionum Dei. Est enim manifeste quidam ascensus cordium, et profectus meritorum iste per ordinem digestus octonarius virtutum, gradatim de imis ad summa perducens virum evangelicæ perfectionis, donec ad videndum Deum deorum in Sion ingrediatur templum, de quo propheta dicit: *Et in octo gradibus ascensus ejus* [4].

2. Prima siquidem virtus inchoantium est renuntiatio sæculi, qua pauperes efficimur spiritu: secunda, mansuetudo, qua nos obedientiæ subdimus, et assuescimus: deinde, luctus, quo peccata plorantur, vel virtutes implorantur.

C Ibi nimirum gustamus, unde amplius esuriamus, et sitiamus justitiam, tam in nobis quam in aliis, zeloque contra peccantes incipimus commoveri. Sed ne zelus immoderatior in vitium feratur, sequitur misericordia, qua temperetur. His ergo studiis, vel exercitiis, cum quis justus et misericors esse didicerit, idoneus erit fortassis contemplationi vacare, et mundando cordi, quo Deus videatur, operam dare. Exercitatus autem et probatus tam in actione, quam in contemplatione, tum demum dignus erit, qui nomen et officium Filii Dei gerens, pater et minister factus aliorum, tanquam me-

D diator et sequester pacificet inter ipsos et Deum: pacificet ipsos ad invicem, vel etiam ad eos qui foris sunt, sicut scriptum est in laude sanctorum patrum, *Pacificantes in domibus suis* [5]. In hoc officio qui fidelis et constans fuerit, sæpe virtutem et meritum sibi martyrii comparabit, persecutionem patiens propter justitiam; aliquando et ab his pro quibus pugnabit, ut sit ei dicere, *Filii matris meæ pugnaverunt contra me* [6]: et, *Cum his qui oderunt pacem, eram*

[1] Matth. v, 3. — [2] Isai. LXI, 1. — [3] Matth. v, 3. — [4] Ezech. XL, 37. — [5] Eccli. XLIV, 6. — [6] Cantic. I, 5.

pacificus; cum loquebar illis, impugnabant me gratis [1].

3. Quantæ autem gloriæ, quamque copiosæ mercedis in cœlo sit culmen hujus perfectionis, inde utcumque licet æstimare, quod ipsa etiam abrenuntiantium sæculo primordia tantæ Dominus prædicat felicitatis, ut dicat : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Plane beati qui, projectis vilibus, sed gravibus sarcinulis hujus mundi, nolunt divites fieri, nisi de solo Creatore mundi, propter ipsum, tanquam nihil habentes, et per ipsum omnia possidentes. An non possident omnia qui possident continentem et disponentem omnia, quorum Deus portio est et hæreditas; qui, ut nihil desit timentibus eum, cætera prout expedire novit, dispensat ad utendum, et se ipsum servat ad fruendum? Cum hæres Dei, cohæres autem Christi, adultus et emancipatus introducetur in plenariam possessionem exspectatæ hæreditatis, tunc profecto jus absolutum, ac liberum imperium habebit in creaturis : qui modo quanto tempore parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium; sed sub tutoribus et actoribus est usque ad tempus præfinitum a Patre. Tunc mundus agnoscet justum ac legitimum hæredem Dominum suum, propter quem creatus est : agnoscet, inquam, quia jam non conformem sibi, sed reformatum in novitate sensus sui ad imaginem Dei, ad quam factus est. Sed et nunc quoque fideli homini totus mundus divitiarum est [2]; non solum quia ad agnoscendum vel diligendum auctorem mundi, mundanis omnibus utitur tanquam ad hoc sibi datis; et in via testimoniorum Dei, quæ videt facturam sicut et Scripturam perhibere factori, delectatur sicut in omnibus divitiis : sed etiam, quia ita sufficiens et gratus esse didicit, ut quasi totius mundi divitias computet illud prope nihil quod habet, sive hoc ipsum quod nihil habet. Ideo jure beatificat Ecclesiam sanctorum Salomon, quæ pauper pro Christo, tam dives est in Christo. *Multæ*, inquit, *filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas* [3]. Alii siquidem rapiunt non sua, et semper in egestate sunt : sancti dividunt propria, et ditiores fiunt. Divites enim eguerunt et esurirunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono [4].

4. Avarus quo plura possidet, pluribus eget. 1042 Quanquam nil minus habeat, quam quod habere A se putat : cum habeatur, non habeat, servus pecuniæ, mancipium avaritiæ, cultorque crumenæ, idololatra detestandus, cui nummus est Deus. Pulchre autem jam nunc quoque vindicat in peccatores justitia divina, res ipsas quas amant convertens eis in tormenta, et vitia faciens esse supplicia. Pecunia enim quæ justum amplius justificat, et verius ditat dispensata, vel semel data; avarum cruciat servata, prodigum polluit profligata. Prorsus beati pauperes Christi, quorum fides sic elusit sapientiam mundi, ut sola, quis sit optimus divitiarum usus, B invenerit : quod videlicet divitiæ, quæ pauperem faciunt et miserum, si diliguntur; tunc demum faciunt divitem et beatum, si pro Christo contemnuntur. Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis [5], id est, humilibus; qui utique non sunt alii quam pauperes spiritu, quorum hic beatitudo prædicatur.

5. Hoc enim licet scientes tamen commonere vos velim, fratres, quod vera ac beata paupertas spiritus, plus est in humilitate cordis, quam in angustia rei familiaris : plus consistit in ab- C dicatione superbiæ, quam in contemptu substantiæ. Substantia nonnunquam utiliter habetur; superbia nunquam nisi damnabiliter retinetur. Diabolus nihil in mundo possidet, aut possidere desiderat, quem sola, vel maxime superbia damnat. Parum igitur prodest renuntiare sæculi possessionibus, nisi renuntietur et moribus : imo stultum ac ridiculum est nudari divitiis, et divitum implicari vitiis; pauperem fieri rebus, nec ditari virtutibus; relinquere omnia, nec sequi Christum, sed magis forsitan in castris Christi juvare partes antichristi. Plane antichristi partes adjuvat, D quisquis superbiæ militat, nomenque sanctum, quod verbis vel habitu profitetur, moribus impugnat. Vexillum Christi humilitas; antichristi, superbia, vel potius capitis ejus diaboli, qui super omnes filios superbiæ regnat, et ab initio per superbiam peccat. Gloriemur igitur, fratres, quia pauperes sumus pro Christo; sed operam demus, ut humiles simus cum Christo. Paupere superbo sicut nihil detestabilius, ita nihil miserabilius; cum eum et paupertas nunc affligat, et superbia in perpetuum

[1] Psal. CXIX, 7. — [2] Prov. XVII, sec. LXX. — [3] Id. XXXI, 29. — [4] Psal. XXXIII, 11. — [5] Matth. XI, 25.

addicat. Pauper autem humilis, etsi uritur et [1013] purgatur in camino paupertatis, exsultat re- A frigerio conscientiæ divitis : consolatur se promissione sanctæ spei, sciens et sentiens quoniam ipsius est regnum Dei; quod jam intra se ipsum velut in semine vel radice gerit, primitias scilicet spiritus, et pignus æternæ hæreditatis. An non vestrum est, fratres, unde toties sicut vobis conscii estis, fructus suavissimos et beata gaudia decerpitis, quorum gustus amarescere vobis jam omnem fecit dulcedinem mundi? Gustastis enim, ni fallor, et vidistis quoniam bona est negotiatio vestra, qui pro re gratis contemnenda ac projicienda, summa B comparastis bona. Denique non est regnum Dei esca et potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto [1]. Si hæc ergo sentimus in nobis, cur non confidenter pronuntiemus intra nos esse regnum Dei? Quod autem intra nos est, illud vere nostrum est, quia nobis invitis eripi non potest.

6. Recte itaque Dominus beatitudinem prædicans pauperum, non ait, *ipsorum* erit, sed, *est regnum cœlorum :* non solum propter jus firmissimum, sed etiam propter pignus certissimum usumque felicissimum; non solum quia paratum est eis ab origine mundi, sed etiam quia jam in quamdam ipsius possessionem cœ- C perunt introduci, jam habentes thesaurum cœlestem in vasis fictilibus, jam portantes Deum in corporibus suis et cordibus. Quam beata gens, cujus est Dominus Deus ejus! quam vicini sunt Dei regno qui regem ipsum, cui servire regnare est, jam possident, et gestant in corde suo! *Funes*, inquit, *ceciderunt mihi in præclaris; etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Litigent alii de dividenda hæreditate hujus mundi : *Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei* [2]. Pugnent inter se quis eorum fiat miserior, nihil omnium quæ ambiunt, illis invideo : ego enim et anima mea delectabimur in D Domino. O præclara hæreditas pauperum! o beata possessio nihil habentium! quoniam non solum omnem sufficientiam nobis subministras, sed etiam ad omnem gloriam abundas, ad omnem lætitiam redundas, tanquam in sinu reposita supereffluens mensura. Prorsus tecum sunt divitiæ et gloria, opes superbæ et justitia.

7. Superbiat, o pauperes, superbiat, o humiles, anima vestra, glorians in humilitate sua, omnemque altitudinem hujus mundi longe sub pedibus suis jacentem despiciat; indignumque judicet gloriæ suæ, ad concupiscentiam vilis prædæ suam ulterius majestatem inclinare. Quid? jam jam tollenda es in cœlum, et nunc te demum mergeres in cœnum? parata tibi sunt æterna, et præeligeres transitoria, somnoque similia? te præstolatur curia sanctorum, et præponeres societatem dæmoniorum? Quam miser homo, qui cum in honore esset, non intellexit, ac perinde comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis [3]! An non manifeste hoc illis contingit, quos cum beata paupertas fecisset honorabiles cœlo, mirabiles mundo, et, ut nihil præteritum sit, etiam formidabiles inferno : postea arbitrantes miseriam, cæcato sensu, paupertatem, humilitatem, ignaviam; voluerunt divites fieri, et inciderunt in tentationes et laqueos diaboli; cumque essent domini universorum, vendiderunt se ipsos sine pretio propter ea quæ nihil sunt. Væ his qui perdiderunt sustinentiam, et diverterunt in vias pravas. Et quid facient cum inspicere cœperit Dominus? Ipsi viderint quid facturi sint. Vos enim quibus amica est paupertas, et grata spiritus humilitas, securos fecit de possidendo regno cœlorum incommutabilis Veritas : vestrum illud esse asserens, vobis illud repositum fideliter custodiens; si tamen et vos ipsi spem istam in sinu vestro repositam firmiter custodiatis usque in finem, cooperante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO.

In verba Cantici canticorum : *Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.* Cap. VIII, ỳ. 13.

1. In conventu sodalium et amicorum, id est, Ecclesia sanctorum, cujus vocem deceat audiri, sponsus ipse sponsæ loquens, innuit cum ait : *Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam.* Non sum ego cui hoc dictum debeat videri : non sum qui habitem in hortis; magis mihi videor esse de illis

[1] Rom. XIV, 17. [2] Psal. XV, 6, 5. — [3] Psal. XLVIII, 21.

qui habitant in sepulcris. Corpora enim peccatorum, quid sunt nisi sepulcra mortuorum? Qui ergo dediti sunt corporibus suis, non in hortis habitant, sed in sepulcris : Deumque exasperant, donec qui educit vinctos in fortitudine, forti voce inclamet, *Lazare, veni foras;* suisque discipulis super eo præcipiat, *Solvite eum et sinite abire*[1]. Magna sane differentia est sepulcrorum et hortorum. Hæc plena omni spurcitia et ossibus mortuorum; illi, omni suavitate et gratia florum, aut fructuum. Quid enim si aliquando sepulcra videntur in hortis? Nam et Dominus in horto sepultus fuit. Etsi enim sepulcra in hortis, numquid tamen horti in sepulcris? Ita fortassis, sed in sepulcris justorum. Ibi plane vernabit gratissima quædam amœnitas hortorum, verno scilicet illo tempore resurrectionis eorum, cum reflorebit caro eorum, et non solum ossa justi sicut herba germinabunt, sed et totus justus germinabit sicut lilium, et florebit in æternum ante Dominum. Non sic impii, non sic, qui sepultura asini sepeliuntur[2], et sine omni spe melioris resurrectionis subditi corruptioni, hac præsenti futuram auspicantur. De sepulcris eorum dicere cœperam, quod quantum a spurcitia illorum abhorret florentium species hortorum, tantum, imo incomparabiliter amplius distat oblectatio spiritualium a voluptate gaudiorum carnalium.

2. Vos igitur, ni fallor, estis qui in hortis habitatis, qui scilicet in lege Domini meditamini die ac nocte, et quot libros legitis, tot hortos perambulatis; quot sententias eligitis, tot poma carpitis. Et beati quibus omnia poma nova et vetera servata sunt : id est, tam Prophetarum, quam Evangelistarum, vel Apostolorum eloquia reposita sunt, ut et unicuique vestrum illud sponsæ ad sponsum videatur dictum, *Omnia poma, nova et vetera, dilecte mi, servavi tibi*[3]. Scrutamini igitur Scripturas. Vos enim non falso vitam in ipsis putatis vos habere, qui nihil aliud in illis quæritis quam Christum, cui testimonium perhibent Scripturæ. Beati plane qui scrutantur testimonia ejus; in toto corde exquirunt eum. Mirabilia testimonia tua, Domine; ideo scrutata est ea anima mea[4]. Scrutinio quidem opus est, non solum ut eruantur mystica, sed etiam ut sugantur moralia. Ideoque vos, qui perambulatis hortos Scripturarum,

1044 nolite negligenter et otiose transvolare; sed
A scrutantes singula, velut apes sedulæ mel de floribus, spiritum de sermonibus colligite. *Spiritus enim meus,* inquit Jesus, *super mel dulcis, et hæreditas mea super mel et favum*[5]. Ita probantes quid sapiat manna absconditum, eructabitis illud Davidicum : *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel et favum ori meo*[6].

3. Ab his hortis in alios, ubi requies secretior et voluptas beatior, et species mirabilior, sponsus, ni fallor, vos introducit, cum intentos laudibus suis in voce exsultationis et confessionis,
B rapit in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, lucem scilicet inaccessibilem, ubi habitat, ubi pascit, ubi cubat in meridie. Si enim devotio psallentium et orantium habet aliquid de illa pia curiositate quærentium, *Rabbi, ubi habitas?* puto quia merentur audire, *Venite et videte. Venerunt,* inquit, *et viderunt, et apud eum manserunt die illo*[7]. Quamdiu apud Patrem luminum sumus, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio; noctem nescimus, tantummodo die beato fruimur. Cum inde labimur, in noctem nostram recidimus. Heu mihi! quam cito defecerunt dies mei, quam
C cito sicut fenum arui, qui quamdiu fui in horto cum illo, sicut paradisus Dei virui et florui! Cum illo hortus voluptatis : sine illo locus horroris et vastæ solitudinis. Existimo enim qui in hortum illius intrat, quod et ipse hortus fiat; sitque anima illius velut hortus irriguus, ut et sponsus in laudem ejus dicat : *Hortus conclusus, soror mea sponsa*[8]. An non sunt hortus, in quibus fit quod ipse hortulanus loquitur plantationi, quam plantavit Pater suus? *Audite me,* inquit, *divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate*[9]. Quasi Libanus, odorem suavitatis habete. Florete flores quasi
D lilium, date odorem, et frondete in gratiam.

4. O Domine Jesu, vere hortulane, operare in nobis quod exigis a nobis; nam sine te nihil possumus facere. Tu enim verus es hortulanus, idem creator qui cultor vel custos horti tui, qui verbo plantas, spiritu rigas, virtute incrementum das. Errabas, Maria, quæ eum existimabas hortulanum illius horti pauperis et exigui, in quo sepultus fuit. Hortulanus est totius mundi, hortulanus est cœli, hortulanus est Ecclesiæ,

[1] Joan. XI, 43, 44. — [2] Jerem. XXII, 19. — [3] Cantic. VII, 13. — [4] Psal. CXVIII, 2, 129. — [5] Eccli. XXIV, 27. — [6] Psal. CXVIII, 103. — [7] Joan. I, 38, 39. — [8] Cant. IV, 12. — [9] Eccli. XXXIX, 17.

quam hic plantat et rigat, donec incremento consummato transplantet eam in terram viventium, secus decursus aquarum viventium, ubi non timebit cum venerit æstus, sed erit folium ejus viride, nec aliquando desinet facere fructum. Beati qui habitant in illis hortis tuis, Domine; in sæcula sæculorum laudabunt te. Paulus habitabat in illis, cujus conversatio erat in cœlis; qui mente sæpius excedens perambulabat paradisum beatæ voluptatis, hortos deliciarum Dei, ubi et pertransiens rosas Martyrum, et lilia Virginum, desinens etiam mirari altitudinem cedrorum Dei, delectabatur potius carpere de fructu ligni vitæ, quod est in medio paradisi, in ipso nimirum gustans plenius et felicius quam suavis est Dominus. Ideoque cum inde redibat, amicis auscultantibus memoriam abundantiæ suavitatis ejus profusius eructabat, et ex abundantia cordis os redundabat. Quia enim sicut adipe et pinguedine repleta erat anima ejus, ideo labiis exsultationis laudabat os ejus. Cor quippe sapientis erudiet os ejus, et labiis illius addet gratiam [1]. Eructabat itaque cor ejus verbum bonum, ac de bono thesauro bonus bona proferebat, sponsumque ipsum qui in amicis auscultabat, velut jucundo carmine oblectabat. Prorsus carmen jucundum, suavisque melodia, ubi tam canorum Spiritus sancti organum, tanta morum et sermonum consonantia, tanta dulcedine amoris, tanta gratia oris Christum Jesum jubilum cordis sui personabat. Si enim lingua suavis vim carminis non haberet, scriptum non esset : *Tibiæ et psalterium faciunt suavem melodiam, et super utraque lingua suavis* [2]. Si carmine hujusmodi Psalmista Deum oblectari nesciret, nequaquam diceret : *Jucundum sit ei eloquium meum* [3]. Sed nec ipse sponsus diceret : *Fac me audire vocem tuam; sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua suavis* [4], quia exaltationes Dei in faucibus tuis, tanquam habitantis in hortis, in deliciis paradisi. E contra vero, *Non est speciosa laus in ore peccatoris* [5], qui habitat in sepulcris. Cujus enim vita Deum exasperat, lingua non delectat, sed terribiliter increpatur voce divina : *Quare tu enarras justitias meas* [6]? *Cantica lyræ tuæ non audiam* [7].

5. Sed quoniam Scriptura quam assumpseram in excusationem sermonis, occasionem et ma- [1044] teriam ministravit sermonis; si placet, finiamus A quod de illa cœperamus. Dupliciter itaque potest intelligi, quod a sponso dicitur, *Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam* : vel quod devotum amatorem invitet ad psallendum vel orandum; vel quod sanctum prædicatorem excitet ad loquendum. Quod ut magis persuadeat, amicos auscultare memorat, Angelos scilicet orantem vel psallentem; fideles, prædicantem. Ubi primo intuemur, qua disciplina cordis et corporis nos oporteat in conspectu Angelorum psallere vel orare, ne vacui dimissi vacuos nos dimittant, B qui venerant ut vota deferrent, et dona referrent; imo recedant inimici qui venerant amici. Quinimo sponsus ipse, qui stat ad ostium et pulsat, si nulla ei digna devotio de intus respondens aperiat, recedet conquerens, et dicens : *Attendi et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur. Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens in prælium* [8]. Si autem prædicatorem exhortatur, fiduciam ei loquendi tribuit de benevolentia et attentione auditorum, quia scilicet non increduli obloquuntur, aut litigant; C non æmuli detrectant, aut subsannant; non tepidi dormitant, aut oscitant : sed amici attenti auscultant, quorum amor et meritum possit evangelizanti impetrare verbum et spiritum. Et bene amici auscultant. Est enim velut proprium amici, scilicet quod devotus audiat vocem sponsi, sicut Joannes ait : *Amicus sponsi est qui stat*, non vagans animo, aut prostratus somno, *audit et gaudet gaudio propter vocem sponsi* [9], quam agnoscit etiam in servis. Et nos itaque inde probemus nos amicos, ut sive per os loquentis, sive legentis aut cantantis vox sponsi sonuerit, sic stemus ad audiendum, D quatenus auditui nostro det gaudium et lætitiam; et non solum cum gaudio suscipere verbum, sed et fructum afferre in patientia.

His Guerrici sermonibus in Bibliotheca Patrum, tomo 13 editionis Coloniæ, quinque alii subjiciuntur hactenus recensiti inter Bernardi sermones de Diversis, nimirum 8, 28, 73, 76 et 79, quos Horstius Guerrico abjudicat, eo quod desiderentur in manuscripto Coloniensi. Vide

[1] Prov. XVI, 23. — [2] Eccli. XL, 21. — [3] Psal. CIII, 34. — [4] Cantic. VIII, 13, et II, 14. — [5] Eccli. XV, 9. — [6] Psal. XLIX, 16. — [7] Amos V, 23. — [8] Jerem. VIII, 6. — [9] Joan. III, 29.

quid de his dictum sit in præfatione ad tomum tertium, ubi discussio facta est sermonum de Diversis, et in proprio eorum loco. His porro Guerrici Sermonibus visum est subjicere Nicolai monachi Claræ-Vallensis Sermonem de beata Maria Magdalena, inter Bernardinos antehac editum, quem suo loco inter Nicolai Sermones tomo quinto per oblivionem omisimus. Unus est ex novemdecim illis Sermonibus, quos Nicolaus Henrico Campaniæ Comiti nuncupavit; totusque conflatus est ex Bernardi Sermonibus in Cantica.

IN FESTO

BEATÆ MARIÆ MAGDALENÆ,

SERMO NICOLAI CLARÆ-VALLENSIS.

1. Hodie misericordia et veritas obviaverunt sibi, et multitudo miserationum Domini in peccatricem feminam refusa est. Filius enim Virginis, peccatricis et menstruatæ manibus attrectatur, Deumque Dei Filium mulier infrunita contingit. Tangit pedes mundi atque mundantis, immunda; et vestigiis Creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis prævaricatrix, et redit ad cor: et scelerum magnitudinem lacrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, et obsequiorum instantiam remuneratorius ille majestatis oculus felici dedignatione non aspicit. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, et oculis inundantibus vestigia Redemptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit et irrorat unguentis. Videt et invidet singularitatis amator, et utrumque redarguit Pharisæi jactantia, illum ignorantiæ, præsumptionis istam. Sed deliberans providentia suspendit judicium, dum affectat obsequium; et invectivam retinet præparatam, donec Mariæ sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent Angeli super peccatrice pœnitentiam agente, et odoris fragrantia cœlestis ille conventus aspergitur, salvantemque et salvandam tota misericordiæ dulcedo pertingit[a]. Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia[1], et numerositatem criminum præponderans pietas intercludit. Quam magna [1046] multitudo dulcedinis tuæ, Domine, in pecca-
A tricis confessione! quam justa reprehensio in Pharisæi superbia et abusione! Enumeratur obsequentis obsequium, et per obliquum tangitur indignantis iniquitas, toto litterali cohærentia Simonis invidiam impugnante. Et quia ubi spiritus Domini, ibi libertas[2]; dimittuntur illi peccata multa quæ multum diligit: immittuntur illi qui multum negligit. Non erat satiatus ab uberibus sponsæ, nec induerat compassionis affectum, legem relegens quæ misericordiam nescit, novit justitiam. Lex dura, duris et lapideis promulgata, parata percutere, nesciens
B misereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, veniam negans, emendationis ignara. Lex vinum durum et acidum de botris amarissimis eliquatum, consecratum feritati, derivatum Israeli, Salvatori propinatum. Vinum de quo dentes bibentium obstupescunt: non de genimine vitis illius, quod Salvator bibit novum in regno Patris sui.

2. Vere meliora sunt ubera sponsæ vino isto[3]. Quænam sunt illa? Procedat in medium Paulus apostolus, et ubera felici lacte manantia nobis assignet. *Gaudere*, inquit, *cum gaudentibus, flere cum flentibus*[4]. O quam brevi sermone to-
C tius religionis depinxit insigne! quam eleganti clausula proposuit pietatem, æquitatem statuit, submovit invidiam! His uberibus mater Ecclesia lactat proficientes, nutrit perfectos. *Gaudere*, inquit, *cum gaudentibus*. Facessat hinc sæcularis plausus, insania et lætitia mundialis abscedat, quia *non est gaudere impiis, dicit Dominus*[5]. Numquid illorum os gaudio repleri æstimas, qui lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis[6]? Sed nec illi qui laudibus adulatoriis rapiuntur, divinæ jubilationis agnovere lætitiam. Numquid qui vestiuntur purpura et bysso, et epulantur quotidie splendide,
D gaudium et lætitiam obtinebunt? Absit ut in terra suaviter viventium gaudiorum inveniatur materia; cum tantis alternationibus tota mundi facies immutetur, ut elevans allidatur, et respiret allisus. Sed est gaudium continua sibi jucunditate firmissimum, quod perfectus animus de secura sibi conscientia pollicetur. Mens enim ab hujus mundi aspergine pure presseque detersa, et in divinæ contemplationis acumen totum desiderii sui figens affectum, gaudens

[1] Rom. v, 20. — [2] II Cor. III, 17. — [3] Cantic. I, 1. — [4] Rom. XII, 15. — [5] Isai. XLVIII, 22. — [6] Prov. II, 14.
[a] Alias, *præcingit*.

gaudet in Domino, et exsultat anima sua in Deo salutari suo. Talis anima minas aspernatur, A nescit timorem, spem falsam eludit, et omnium scandalorum immunis, in pace in id ipsum dormiens requiescit. *Pax multa diligentibus legem tuam*, ait justus, *et non est illis scandalum*[1]. Noverat enim quia lictores non persequuntur martyres, sed coronant. Cum hujusmodi gaudentibus gaudet Apostolus, et ut abundantius gaudeant, tota securitate promittit. Hoc gaudium certum et plenum est : tantoque certius est, quanto vicinius circa identitatem imprimitur. Hæc est mammilla congratulationis, de qua lac exhortationis effunditur, quo nutriuntur B perfecti, ut cum avulsi fuerint a lacte isto, epulentur ab introitu gloriæ Dei.

3. Secunda est *flere cum flentibus*. Numquid Apostolus præcipit flere rerum amissionem, intermissionem voluptatum, filiorum mortes, morborum instantiam, gravitatem inopiæ, pressuram fortiorum? Absit. Plorandi enim sunt, qui taliter plorant. Religiosa enim tristitia, aut alienum luget peccatum, aut proprium. Beati quorum luctus in hac intentione versatur, quia consolatoriam possunt in hac exspectare dulcedinem. O quam leni et dulcissimo spiritu imbutus est spiritus illius, qui novit in spiritu lenitatis C peccantem instruere, suspendere vindictam, et affectuosis officiis inviscerare sibi peccatorem, donec vitæ reddatur! De hac compassionis mammilla lac consolationis exprimitur, et hoc lacte pascit Apostolus illos, qui solido cibo vesci non possunt. Amator innocentiæ, pacis amicus, patientibus compatiens, et congaudens gaudentibus, perfectionis metam cursu consummato contingit. Hæc sunt ubera lacteis irrorata liquoribus, meliora vino, lacte dulciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatem. *Fragrantia*, inquit, *unguentis optimis*[2]. Digna prorsus ubera, de quibus eliquatur unguento- D rum infinitas, odorata diffluxione civitatem Dei viventis circumquaque respergens. Hæc sunt unguenta, quæ regina Saba attulit in Jerusalem, de quibus dicit Scriptura : *Non sunt allata ultra aromata tam multa, quam ea quæ dedit regina Saba Salomoni*[3]. Quam excellenter apposuit Optima Spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri hujus rapit positionem? Est enim unguentum bonum, quod Maria pedibus Salvatoris infudit : est et melius, quod eadem, si 1047 tamen eadem, super caput recumbentis effudit : est et optimum, quod et ipsa præparavit toti corpori Christi.

4. Primum unguentum contritionis est, de recordatione peccatorum, de spiritu contrito et contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius qui ambulat super pennas ventorum : hic adorat Maria in loco ubi steterunt pedes ejus. Steterunt, inquam, qui validissima amoris manu pedem utrumque retinuit, donec utrumque perungeret, et audiret criminum remissionem, et dimissionem in pace. *Remittuntur*, inquit, *tibi peccata* : et, *Vade in pace*[4]. Magnam prorsus miseriam magna misericordia diluit et abstergit; et hoc quidem festinanter, quia sine ullo intervallo conjunguntur et lacrymæ peccatricis, et indulgentia Salvatoris. Remittuntur peccata, et in pace dimittitur; ut et de præterito non sit sollicita, et secura de futuro. Pedes isti sunt misericordia et judicium : quorum alterum sine altero osculari vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim Dei misericordiam indesinenter attendens, non statim tepidioris vitæ quietem exoptet? Cum enim recogitat universitatis Dominum formam servi pro servis suscipere, triginta et tribus annis operari salutem nostram in medio terræ hujus; capi, ligari, lanceari, crucifigi, et hoc totum pati pro filiis hominum : statim deceptoria spe sibi blanditur, et alludit; gaudet observari in misericordia et miserationibus; judicium nescit, ignorat justitiam, et punienda æstimat non puniri. Fallitur qui sic osculatur misericordiæ pedem, ut pedem judicii non attendat; qui totum de Dei pietate præsumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quod credit. Rursus cum abducit os, et judicii pedem crebrioribus osculis intertangit; subcutitur carnis animæque substantia, et utriusque hominis statum vehementior aura percellit. *Horrendum* enim *est incidere in manus Dei viventis*, offendere Creatorem, nescire Dominum, recalcitrare dominantis imperio, qui habet potestatem corpus et animam mittere in gehennam. *Terribilis* certe, sicut ait Apostolus, *quædam exspectatio judicii*[5], quando ignis in conspectu ejus exardescet, et virtutes cœlorum movebuntur, et vacillantibus conscientiis latitudinem mundi validissimus ignis aduret. Nihil prorsus terribilius, quam videre diaboli officinam plenam sanguine,

[1] Psal. CXVIII, 165. — [2] Cantic. I, 2. — [3] III Reg. X, 10. — [4] Luc. VII, 47, 50. — [5] Hebr. X, 31, 27.

cumulatam opprobriis, tormentis undantem. Quis hæc diutius cogitans non statim contremiscat, et in desperationis rotetur abyssum? Non est igitur huic pedi morosius incumbendum, ne pietatis intuitum ferocia judicantis occludat[a]. Utrumque igitur inungat pedem animæ pœnitentis affectus, et nunc misericordiam amplectens, nunc judicium deosculans, contribulati spiritus offerat holocaustum. Vide Mariam judicii pedem fortiter attendentem, dum nobilis et lasciva mulier convivantium faciem non attendit, sed extenso corpore provolvitur pedibus majestatis, doloris plena, timoris impatiens, compunctionis jaculo vulnerata. Sed et misericordiæ pedem labiis impressioribus osculatur, in cujus spe firmiter inhæret vestigiis Redemptoris[b], donec audiat, *Remittuntur tibi peccata tua.*

5. Sane pretiosum unguentum, quo non solum terrena domus, sed etiam cœlestis aspergitur. Vilissimæ tamen sunt species de quibus conficitur, et magna earum copia intra nostros hortulos poterit inveniri. Peccata igitur nostra plantata in conscientiis nostris, quorum multitudo numerari non potest, species ejus sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentiæ, macerationis pistillo contusa, et respersa discretionis oleo, doloris igne supposito, et in aheno disciplinæ concocta, unguentum exhibent pretiosum, et acceptum pedibus Salvatoris. Compendiose autem istud confecimus, sapienti rerum occasionem penitus relinquentes. Et licet materia videatur indignior, interim tamen bonum est unguentum istud, quod domum replet, penetrat cœlos, Angelos lætificat, et beatæ civitati lætitiam refundit et gaudium. Hoc est sacrificium justitiæ; quia sacrificium Deo spiritus contribulatus [1].

6. Secundum unguentum est devotionis de recordatione beneficiorum Dei. Prorsus dignissima hujus unguenti compositio: et in istius comparatione prioris est conspersio vilipendenda. Ejus enim species de cœlesti paradiso allatæ sunt, et in terra filiorum hominum nequeunt inveniri. Virtutes enim divinitus collatæ, et in mortariolo pectoris pistillo diligentissimæ meditationis contritæ, et exsultationis oleo superfusæ, suffuso igne justitiæ et in humilitatis aheno decoctæ, faciunt unguentum,

1048 et odore et virtute mirabile; quod solum super A caput Domini recumbentis possit effundi, et exhiberi reverentiæ majestatis. Sed et hoc recolligimus breviter; illis qui multa de paucis excipere noverunt, verborum multitudinem reservantes. Notanda tamen utriusque differentia, et secundi sublimitas attendenda: quoniam illud est sacrificium Deo spiritus contribulatus; et istud, sacrificium laudis, quod honorificat Deum. Pedes igitur ungimus Salvatoris, cum de peccatis compungimur: ungimus caput, cum de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitii tamen morositas inter B pedes esse debet et caput, quia profecto difficillimus et præsumptuosus saltus est a vestigiis ad verticem Domini transvolare. Neque enim eadem quæ unxit pedes, unxit et caput: cum illa meretrix nihil horum fecisse legatur, secundum illud, *Verte impios, et non erunt* [2]. Unxit ergo Maria sanctum Domini verticem, profecto jam dilecta, jam familiaris effecta, longeque a peccatricis illius obvoluta vestigiis[c], quam infelix ille septenarius confundebat.

7. Porro, si duo præmissa unguenta tantæ dignitatis sunt, ut alterum pedibus, alterum complaceat capiti dominantis; illud tertium C quod optimum est et superexcellens, ubinam invenire poterimus? Sed absit ut sponsa veritatis a veritate dissentiat, et tale aliquid habere se jactitet, quod habere non possit. Est ergo tertium unguentum pietatis: quod est super omnia aromata morbis omnibus et periculis salutare, quodque nulli unquam pesti invenitur inefficax. De ipso namque sic legitur: *Maria Magdalene, et Maria Jacobi, et Salome, emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum* [3]. Videsne in prima fronte capituli propositum, quod non una vel duæ, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantæ compositionis unguentum? In- D telligis quia non pedes, aut caput, sed totum Crucifixi corpus sibi vindicat ista confectio? Confectio sine dubio pretiosa, quæ toti sufficiat corpori Creatoris. Et attende quia unguentum pedibus infusum, adeo dignantissima lenitate suscepit, ut Pharisæum murmurantem parabolica prolixitate convinceret, et retorto suggillaret exemplo [4]. Sed et de refuso super caput ejus unguento discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans; et tumi-

[1] Psal. L, 19. — [2] Prov. XII, 7. — [3] Marc. XVI, 1. — [4] Luc. VII, 39-47.

[a] Alias, *excludat.* — [b] Alias, *accumbentis.* — [c] Alias, *evoluta contagiis.*

dam eorum animositatem verbis compescuit [1019] moderatis. Hoc vero tam salubre, tamque mi- A rificum, in mortuo suo corpore noluit expendi, quod vivo utique reservabat[1]. Duo enim corpora habet Christus : unum, quod suscepit ex Virgine; alterum, Ecclesiæ, quod charius habet benignitas redimentis. Denique illud pro isto morti exposuit et tormentis, addictus cruci, junctus sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimusne tam salubrem conficere confectionem? Universæ miserorum miseriæ, tam animarum quam corporum, oculo pietatis inspectæ, species ejus sunt. Istæ igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis pistillo confractæ, et B delinitæ charitatis oleo, succenso compassionis igne, et in aheno perseverantiæ despumatæ, unguentum faciunt ipsis etiam Angelis admirandum.

8. Sunt viri divitiarum in domo Domini virtutum : investigemus an apud eos hujusmodi habeantur unguenta. Primus occurrit mihi Paulus, sicut ubique solet, totus præsenti delibutus unguento. *Quis infirmatur*, inquit, *et ego non infirmor*[2]? Felix anima facta sibi tanquam vas perditum, ut omnium miserias suas faceret, et in sua conscientia colligaret : totum se toti corpori Christi donaverat, omni- C bus omnia factus, ut omnes lucrifaceret. Sed et ille simplex, et rectus, et timens Deum, vide quomodo non secundum hominem, imo vero hominem, et, quod verius est, supra hominem ambulabat. *Oculus*, inquit, *fui cæco, et pes claudo; pater eram pauperum*[3], etc. Qui sic eum hoc unguento perunxerat, ut de misericordiæ thalamo largius irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saül, cum sciret illum longius ab oculis divinitatis elongatum[4]. Non cessabat tamen compassio quæ condolentis animum irrepserat, fundens lacrymas, etsi D non profuturas, tamen pias. David parricidam filium continua lamentatione plorabat[5], plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodo Joseph totus hoc melle illitus erat. Veniunt fratres non jam ante fratrem, sed ante dominum assistentes, conscii proditionis, homicidii rei, fratricidii succensores. Videt eos Joseph, et omnium injuriarum immemor, dulcissimis fletibus inundatur, et pietatis adeps qui intus latitat, foras per oculos emanat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiæ non reservat; reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem[6]. Pene quin oblitus sim Moysen, adeo sacri liquoris hujus rore perfusum, ut totus ex eo superfundatur et profluat. Peccat Israel, et Moyses peccantem reconciliare nititur Creatori; sed dissimulat Dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moysi Creator omnium, et feriendi licentiam quærit a Moyse, qui Moysen fecit. *Dimitte me*, inquit, *ut irascatur furor meus contra eos, et faciam te in gentem magnam*. Respondit Moyses : *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro quem scripsisti*[7]. Obstupescenda profecto dulcedo! Et principatum respuit gentis alienæ, et de libro viventium deleri desiderat, nisi peccantibus dimittatur offensa.

9. Hæc sunt unguenta pietatis et misericordiæ, quæ a sponsæ uberibus eliquantur[a], infirmitates omnes fugantia, profligantia passiones. Felix Maria unxit pedes Jesu : felicior eadem unxit caput auctoris : felicissima quæ rorem unguentarium toti corpori Christi præparavit. Considera quam vehementissimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Christum regem. *Domine*, inquit, *si tu sustulisti eum, dicito mihi, et ego eum tollam*[8]. Quem eum, Maria? Cum de nullo feceris mentionem, ad quem relationem facias? Putasne quod in omnium cordibus versetur ita memoria dilecti tui, sicut et in consistorio cordis tui? *Et ego*, inquit, *eum tollam*. Mira res! Hominem perfectæ ætatis; virum cujus corpori vix centum libræ sufficiunt unguentorum, tenerrima mulier portabis et tolles? Ardens et affecta locutio, quæ de puritatis amore refusa, promittit quod implere non potest. Nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solum veniam, sed et gloriam consequente? Ipsa hodie intercedat pro peccatis nostris, et placatum nobis reddat Judicem nostrum amicum suum, qui est super omnia benedictus Deus in sæcula. Amen.

[1] Matth. XXVI, 10-13, et Marc. XIV, 6-9. — [2] II Cor. XI, 29. — [3] Job XXIX, 15, 16. — [4] I Reg. XV, 35. — [5] II Reg. XIII, 37. — [6] Gen. XLV. — [7] Exod. XXXII, 10, 31, 32. — [8] Joan. XX, 15.

[a] Alias, *eliciuntur*.

GUIGONIS

MAJORIS CARTUSIÆ PRIORIS QUINTI

EPISTOLÆ QUÆDAM.

ADMONITIO.

Tres sequentes Guigonis Epistolas Horstius in hanc Appendicem retulit, propterea quod Guigo ipse magnam habuerit cum S. Bernardo necessitudinem, ut patet vel maxime ex epistola 11 ad eum scripta. His tribus Epistolis quartam adjicimus ex tomo primo nostrorum Analectorum. Animus erat ejusdem Guigonis Meditationes, quæ in Bibliotheca Patrum exstant, et primaria Cartusiensium Statuta, ab eodem scripta, etiam exhibere hoc loco. Verum nos ab ejusmodi consilio revocavit plus justo jam excedens alienorum Operum congeries. De Guigone plura ad Bernardi epistolam 11.

EPISTOLA I.

AD HAIMERICUM CARDINALEM ET CANCELLARIUM.

Monet duos esse hostes, quibuscum maxime sit pugnandum, et contra Ecclesiæ adversarios non armis corporalibus, sed humilitate et pœnitentia utendum.

Domino et amico in Christo reverendissimo, Sedis apostolicæ cancellario HAIMERICO, amici (si tamen dignum est) ejus, et sui Cartusienses fratres, terrena despicere, et amare cœlestia.

1. Quam grata fuerit nobis vestra præsentia, recordatione sentimus : unde, quæsumus, sic agite, ut cum ab his diebus, qui secundum Apostolum, mali sunt [1], et secundum Psalmistam, sicut umbra deficiunt [2], ad dies bonos et annos æternos transieritis, non de nostra
1031 (quid enim nos vel sumus, vel erimus), sed de
A illius visione et societate cum sanctis omnibus lætemini, propter quem nostram et obscuritatem nosse, et necessitatem supplere, et, quod longe pluris ducimus, tot et tantis ecclesiasticis, quibus nunquam caretis, interpositis negotiis, latebras nostras, non solum humiliter, sed et laboriose penetrare, nosque ipsos oculo ad oculum invisere, et ore ad os loqui, non est dedignata vestra Sublimitas; a quo solo summo beneficio et bono, societate scilicet et visione Dei, non spatiis locorum aut temporum (semper enim est, et ubique, et in ipso vivimus,
B movemur, et sumus), sed meritis sejungimur peccatorum, sicut scriptum est : *Non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat; neque aggravata auris ejus, ut non exaudiat : sed peccata vestra diviserunt inter vos et Deum vestrum* [3]. Quæ quoniam pene cuncta de mentis elatione, aut de carnis veniunt voluptate; quorum nobis alterum cum belluis, alterum cum

[1] Ephes. v, 16. — [2] Psal. CXLIII, 4. — [3] Isai. LIX, 1, 2.

angelis est commune, sed reprobis : nitendum summopere est, ut et mentis superbia prematur humilitate; et carnis luxuria, sobrietate. Hinc Dominus, *Videte*, inquit, *ne graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis hujus vitæ* [1] : itemque, *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* [2].

2. Non ergo in multa nostra diffundatur intentio. Duo sunt tantum, adversus quæ nobis totis est viribus dimicandum : elatio in mente, voluptas in corpore. His superatis nil remanebit vincendum, nil supererit metuendum. Cupiditas enim rerum exteriorum non ob aliud inflammatur, nisi ut his modis omnibus serviatur. Contra quæ, si nostrum sentimus non satis esse conatum, divinum imploremus auxilium : sed imploremus humiliter, imploremus devote, corde, ore, actu, habitu. Dictum quippe Israelitico, cum peccasset, est populo : *Jam nunc pone ornatum tuum. Deposuerunt ergo ornatum suum de monte Oreb* [3]. Itemque alias luxit populus, et nullus eorum indutus est ex culto suo. Sicut et Ninivitarum rex, homo gentilis, ad unius hominis ignoti vocem et naufragi, *Descendit de solio suo, et abjecit vestimenta sua a se, et indutus est sacco et sedit in pulvere, et clamavit ad Dominum* [4]; eamdem austeritatem non solum omnis ætatis et sexus homines, sed jumenta subire compellens. Et nos itaque Dominici corporis, quod est Ecclesia, cruentam scissionem, quam nonnisi nostris evenisse credendum est meritis, nec immotis visceribus, nec siccis aspiciamus oculis : alioquin pretiosis ornati vestibus, herminiis et griseis confoti pellibus; numerosis et exquisitis refecti dapibus, plumis instar Sardanapali, non tam impositi quam immersi mollibus, divinam indignationem quomodo nostris putamus placandam precibus? et non magis metuimus, ne tum prophetica contra nos dirigatur invectio, dicaturque : *Væ, qui opulenti estis in Sion, et confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel! qui comeditis agnum de grege, et vitulos de medio armenti, qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris!* de quibus concluditur, *et nihil patiebantur super contritione Joseph* [5]?

3. Erubescamus ad hoc, dulcissime, sero cognite, brevi conspecte, cito rapte, et corporalibus oculis nunquam deinceps forte conspiciende; ab amoris tamen nostri complexibus nullis casibus, nullis avellende temporibus. Erubescamus ad hoc, nosque ipsos, si possumus, defleamus, quod et Judaicam et gentilem videamur superasse duritiam, dum illi divinam severitatem media ciborum et vilitate simul atque asperitate mitigant vestium; nos in peccatis multis atque periculis, nec gloriæ modum damus, neque deliciis. Neque enim agnum jam de grege, aut vitulos tantum de medio armenti, sed greges integros, et armenta tota consumimus. In modum quippe Amalech, cum innumera multitudine hominum; et jumentorum supervenientes ecclesiis cuncta complemus, quidquid tetigerimus, devastantes; nec his contenti, tabulas, cruces, calices, et sacras spoliamus imagines. Et utquid hoc? forte, ut pauperes sustententur, monasteria construantur, captivi redimantur? Non ita : sed potius, ut ad interficiendos christianos et sagittarii, et ballistarii, equites, et lancearii conducantur : et his eripiant res et animas, pro quibus debuerunt ponere suas. Proh dolor! a summis hodie Pontificibus, et per totum pene orbem, exemplo Sedis apostolicæ, frater in fratrem, id est christianus in christianum, sacra pecunia conducitur et armatur : et talibus triumphis Ecclesia mater gratulatur, et post hæc totis manibus cruenta conscientia divina pergitur ad sacrificia. Si hoc ferendum, quid reprehendendum?

4. At regalia, aiunt, hæc sunt, et de imperatoris sumpta palatio. Non negamus. Atque utinam in palatiis mansissent semper, non in sacrariis; imo magis nec in palatiis unquam fuissent, nec in ecclesiis! Quanto enim melius ecclesiæ palatiis leges, quam palatia darent ecclesiis? numquid enim ecclesiæ palatiis, et non potius palatia docenda commissa sunt ecclesiis? aut palatia Christum ecclesiis, non ecclesiæ dedere palatiis? Quanto ergo rectius a nobis reges cilicia, quam nos ab eis purpuras sumeremus! quanto utilius ipsi nostram paupertatem, nostra jejunia susciperent, atque humilitatem, quam nos eorum avaritias, delicias, atque elationem? Quod si quis in ecclesiis, vel ecclesiasticis tentaverit quid horum arguere personis, nonne statim respondebitur hoc agentibus : Quid agis? quid me meis, contra evangelicam sententiam, meliorem vis facere magistris? Numquid non ecclesia Ro-

[1] Luc. XXI, 34. — [2] Matth. XI, 29. — [3] Exod. XXXIII, 5, 6. — [4] Jonæ III, 6, 7. — [5] Amos VI 1, 4, 6.

mana variis, griseis, herminiis, marturinis, [1035] jugulatis, et lumbatis, nec non et sericis abu- A titur indumentis? Numquid ecclesia Romana convivia respuit, exercitum non conducit, bella non conficit? Non est autem discipulus supra magistrum, neque apostolus major eo qui misit illum : sed potius perfectus omnis erit, si sit sicut magister ejus. Quid ad hæc dicetur? Videtis in quam arcto constituti sumus. Aut enim quod malum est, bonum dicere, aut Deo regente prorsus non faciemus; aut apostolicam Sedem (quod quis audeat?) reprehendere; aut, quod forte tutius est, omnino tacere compellimur. Et o Apostolorum tem- B pora infelicissima, in quibus ad Dei regnum, nisi per famem et sitim, frigus et nuditatem aditus non patebat! O viros illos ignorantiæ tenebris involutos, et omni miseratione dignissimos; qui, ut ad vitam quoque pertingerent, propter verba labiorum Dei, tam duras vias custodiebant, et hæc nostra compendia nesciebant!

5. Hæc non doctoris, aut reprehensoris auctoritate, sed dolentis et lamentantis affectu fuderimus; zelo domus Dei, cujus diligimus decorem, rodente viscera nostra : rogantes et obsecrantes, si non in cæteris, in vobis saltem C nonnihil proferant fructus. Si, inquam, hi cum quibus conversamini, saluti suæ aut nullam, aut parvam, aut non sufficientem adhibent curam, vos tamen, vestri non immemores, animam vestram nolite negligere. Scriptum est enim, *Custodi temetipsum et animam tuam sollicite* [1] : et iterum, *Miserere animæ tuæ placens Deo* [2] : itemque, *Omni custodia conserva cor tuum* [3] : et Dominus, *Quid prodest*, ait, *homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Aut quam commutationem dabit homo pro anima sua* [4]? Non igitur ejus vobis curam eripiat aut favor principum, D aut nitor ornamentorum, aut frequentia negotiorum, aut gloria pomparum, aut deliciæ conviviorum, aut oblatorum quantitas ulla donorum. Semper et ubique vestro versetur in animo, quia nescitis in tremendo Christi judicio, cum quibus futuri sitis, utrum cum illis quibus dicitur, *Ite, maledicti;* aut cum illis qui audient, *Venite, benedicti.* Valete. Deus Pater, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum ovium in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum, aptet vos in omni bono, ut faciatis voluntatem ejus, faciens in vobis quod placeat coram se, per Jesum Christum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen. Nobis autem misereatur idem ipse omnipotens Deus, per vestras et totius Ecclesiæ Romanæ intercessiones et opera sacra, exhilarans corda nostra fragrantissimis et saluberrimis odoribus famæ vestræ, et continuis in veritate profectibus. Iterum valete. Salutate nobis reverendos Patres, Albanum scilicet et Ostiensem episcopos [a] : et si quos alios vestræ visum fuerit discretioni. Valete tertio. Habetote, quæsumus, domum istam in mente vestra, sicut ipsa vos reclusit in sua.

EPISTOLA II.

AD HUGONEM S. MILITIÆ PRIOREM.

Docet qua ratione bellum spirituale sit agendum.

Dominis et amicis in Christo charissimis ac reverendissimis, HUGONI sanctæ Militiæ Priori, et omnibus qui reguntur ejus consilio, servi et amici Cartusiæ fratres, spiritualium simul et corporalium christianæ religionis hostium victoriam plenariam, et pacem per Christum Dominum nostrum.

1. Quoniam in revertendo, sicut in veniendo, præsentiæ vestræ gratissima allocutione frui nequivimus; visum est nobis, ut per litteras vobiscum saltem pauca colloqueremur. Ad corporea quidem bella pugnasque visibiles Dilectionem vestram exhortari nequaquam novimus : ad spiritualia vero, in quibus et quotidie versamur, etsi excitare idonei non sumus, admonere saltem desideramus. Frustra quippe exteriores hostes impetimus, si non prius intimos superamus. Et pudendum nimis est et indignum, quorumlibet velle ditioni nostræ subjicere agmina, si non prius nostra nobis subjecta fuerint corpora. Quis enim ferat, exterius in amplas terras extendere velle nos dominationem, et exiguis cespitibus, id est, car-

[1] Deut. IV, 9. — [2] Eccli. XXX, 24. — [3] Prov. IV, 23. — [4] Luc. IX, 25, et Matth. XVI, 26.

[a] Matthæum et Albericum.

nibus nostris, ignominiosam perpeti vitiorum servitutem? Acquiramus itaque, dilectissimi, A prius nosmetipsos, ut secure deinceps ad exteros pugnemus inimicos: mentes nostras prius a vitiis, dehinc terras purgemus a barbaris.

2. Non igitur regnet peccatum in nostro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, nec exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato; sed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viventes, et membra nostra arma justitiæ Deo, etsi caro concupiscit adversus spiritum indomabiliter: *Hæc enim*, inquit Apostolus, *sibi invicem adversantur, ut non quæcumque* B *vultis faciatis*[1]. Vellemus namque omni, si fieri posset, carere concupiscentia. Sed si in hac vita, quæ tota tentatio est, concupiscentia ad plenum carere non possumus, concupiscentiis saltem non serviamus. Ad quod, quia viribus nobis parum sufficientes sumus, confortemur in Domino, et in potentia virtutis ejus: induamusque armaturam Dei, ut possimus stare adversus insidias diaboli. *Non enim*, sicut ibidem sequitur, *colluctatio nobis est adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum; contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*[2]: id est, contra vitia, et C eorum incentores nequissimos spiritus. Qui si (quod et David rogat) nostri dominati non fuerint, tunc immaculati erimus, et emundabimur a delictis maximis[3].

3. Stemus ergo succincti lumbos nostros in veritate, et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possimus omnia tela nequissimi ignea exstinguere; caput galea salutis obtectum, dexteram gladio salutis munitam habentes. Curramus, non quasi in incertum; pugnemus, non quasi aerem verberantes: sed castigemus corpus nostrum, et subjiciamus servituti, quia hic D est hominis, id est, animalis ad Dei imaginem conditi, status ordinatissimus, cum et caro servit spiritui, et spiritus subditur Conditori. In hoc bello tanto erit quisque robustior, tantoque, regente et protegente Deo, numerosis prostratis hostibus triumpho gloriosiore sublimior, quanto per omnia sategerit esse humilior: tantoque e contra ad omnia bona infirmior et inconstantior, quanto voluerit esse [1054] superbior. Deus enim resistit superbis. Non ergo opus est ut ad debellandos eos aliunde quæratur pugnator, quibus omnipotens resistit præliator. Quos contra David dicit, *Custodiens parvulos Dominus*: atque id ipsum expertus in se ipso subjunxit, *Humiliatus sum et liberavit me*[4]. Utamur exemplo, si simili cupimus uti remedio. Faciamus quod fecit, si desideramus quod accepit: humiliemur, ut a malis omnibus liberemur. Apostolus etiam de Domino Jesu Christo: *Humiliavit*, inquit, *semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Nec incassum. *Propter hoc enim*, ait, *et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur quod Dominus Jesus Christus est in gloria Dei Patris*[5]. Et hinc quoque vel maxime sumamus exemplum, si ardemus ad præmium. Faciamus quod fecit, ut sequamur quo præcessit. Sectemur viam tantæ humilitatis, ut perveniamus ad gloriam Dei Patris. *Omnis enim qui se humiliat exaltabitur, et qui se exaltat, humiliabitur*[6], testante eodem Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen. Omnipotentissima misericordia, et misericordissima omnipotentia Dei, tam in spiritualibus, quam etiam corporalibus præliis faciat vos semper et felicissime pugnare, et gloriosissime triumphare. Optamus vos bene valere, et in sacris quæ tuemini locis, nostri, cum oratis, memoriam habere, charissimi et præstantissimi, et meritis insignissimi fratres. Has litteras per duos diversos nuntios transmisimus, ne quo impedimento (quod absit) non quirent pervenire: quas petimus, ut cunctis fratribus exponi faciatis.

[1] Galat. v, 17. — [2] Ephes. vi, 12. — [3] Psal. xviii, 14. — [4] Psal. cxiv, 6. — [5] Philipp. ii, 8-11. — [6] Luc. xiv, 11; xviii, 14, et Matth. xxiii, 12.

EPISTOLA III.[a]

AD INNOCENTIUM PAPAM II.

Consolatur summum Pontificem adversus schismatis molestias.

Domino et patri charissimo ac reverendissimo apostolicæ Sedis summo pontifici Innocentio, servi et filii Cartusiæ pauperes, illam quam mundus dare non potest pacem; suæque paternitatis devotam servitutem, et non necessarium licet obsequium.

1. Multas ad vestri apostolatus sacratas aures preces, multas pro ecclesia Gratianopolitana disponebamus offerre supplicationes, cogentibus ejusdem Ecclesiæ clericis, et præcipue charissimo et omni veneratione dignissimo patre et episcopo nostro Hugone, qui (quod sine lacrymis non scribimus) dissolutus morbis et senio, inter defunctos quantum ad episcopale spectat officium, potest annumerari: sed divina, ut credimus, miseratione provenit a viro venerabili et circa vestram obedientiam valde devoto, abbate Pontiniacensi Hugone, nostram exiguitatem interim visitari, cujus auribus cuncta quæ conceperamus, infudimus, efficacius et plenius viva voce vestris conspectibus inferenda. Et quia semel, cum nihil simus, forte non sine præsumptionis periculo cœpimus loqui ad dominum nostrum; rogamus et obsecramus, admonere vel exhortari minus idonei, quatenus in omnibus, quæ Romana vestris diebus vel patitur, vel facit Ecclesia, nequaquam terreamini: sed magis confortemini in Domino, et in potentia virtutis ejus, insuperabilibus armis munitus, quæ suis commilitonibus ex copiis universalis Imperatoris beatus offert Apostolus; scuto scilicet fidei, et galea salutis, et qui non membra, sed errores, et vitia trucidat, gladio spiritus [1].

2. Nunc enim revera non adversus tantum carnem et sanguinem, quæ regnum Dei non possidebunt; sed adversus rectores tenebra-[1033]rum, et spirituales nequitias pugnandum est, A vel pugnatum. Nam quid aliud petrinam duritiam, et leoninam rabiem, quæ adversatur et extollitur adversus Principis Apostolorum Vicarium, nisi diabolica nequitia, et inspiratio viperea tam atrociter concitavit? Quid aliud inveteratum dierum malorum, Engolismensem Gerardum, nisi veternosa cupiditas, et ambitio diabolicis immissa suggestionibus, contra catholicam pacem et veritatem tam imprudenter tamque pertinaciter ire coegit? Quid, nisi serpentina calliditas per humanam mutabilitatem aditum nocendi reperiens, tam detestandi schi- B smatis flendis auctoribus, ex his quoque de quorum scientia præsumebatur et fide, plurimos copulavit? Sed hæc religiosos animos, et in catholica veritate fundatos tanto minus movere, tantoque minus terrere debent, quanto sunt et ab ipso Domino longius ante prædicta, et a ministris iniquitatis crebrius tentata, et a veritatis sectatoribus numerosius ac felicius superata. Quis enim numerare sufficiat, quoties apostolica fides atque constantia, ipso qui eam dedit, prædicente, et prædicendo roborante, non solum non defectura, sed et alios confirmatura; quis, inquam, numerare sufficiat, quo- C ties potestatum sæculi crudelitatibus sit impugnata, et schismaticorum atque hæreticorum insidiis et fraudibus impetita? Quare autem ab eo, quo permittente vel jubente cuncta fiunt, aliquid aliquando posse permissi sunt, nisi ut infirmi quaterentur, fortes exercerentur, imperiti erudirentur, sapientes ostenderentur; et universaliter boni coronarentur, mali condemnarentur?

3. Nunc quoniam sacri pectoris intentionem a melioribus et divinioribus avocatam diutius forte quam decuit nostris tenuimus ineptiis occupatam, vestræ Majestatis pedibus advoluti, D pro cunctis quidem sed maxime pro novellis religionibus, Cisterciensi scilicet et Fontebraldensi, nec non et pro universo mundo, preces offerimus, non enim pars una, sed totus pene est orbis vestra diœcesis. Nam sicut Deus est unus, mediator unus, mundus unus, sol unus; et, ut minora inferamus, in animalibus cunctis caput unum: ita beati Petri Vicarius, id est Papa, non potest esse nisi unus. Universo itaque mundo rigorem disciplinæ, rectitudinem

[1] Ephes. vi, 16, 17.

[a] Scripta ante annum 1131, quo mortuus est S. Hugo episcopus Gratianopolitanus de quo in hac epistola.

justitiæ, lumen doctrinæ, et ipsius, quam nomine quoque præfertis, irreprehensibilis debe- A tis exemplar innocentiæ. Nam sicut in hoc mundo visibili, lux est tenebris, et calor contrarius est frigori; ita vestra totius sæculi peccatis innocentia, erroribus sapientia, luxuriis temperantia, adversitatibus tolerantia, vitiis est objecta justitia : ut dum ab uno vincitur unus, id est, a beati Petri Vicario mundus, quo sine multitudinis viribus fuerit parta victoria, eo major Deo, cujus est totum, honor reddatur et gloria; per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. B Amen.

EPISTOLA IV.

AD FRATRES DURBONENSES.

De supposititiis beati Hieronymi epistolis.

Amicis et fratribus in Christo dilectissimis, Lazaro Durbonensi Priori, et cæteris in eadem C eremo Deo famulantibus, Cartusiæ Prior vocatus Guigo, æternam a Domino salutem.

Inter cætera catholicorum virorum, quæ ad eruditionem fidelium elaboraverunt opera, quæ nostra quoque parvitas congregare studuit, vel emendare; etiam epistolas beati Hieronymi, quotquot potuimus, undecumque quæsitas, et pro concessa a Deo facultate, mendaciis expurgatas, in unum grande volumen redegimus. Abscidimus autem ab eis quasdam, quas vel ex aliorum doctorum scriptis, vel ex stili, sententiarumque distantia, titulo tanti viri compe- D rimus indignas : ex quibus illa est, cujus est titulus « ad Demetriadem, » hoc habens ini-1030tium, « Si summo ingenio, parique fretus scien- » tia. » Hanc quippe beatus Augustinus in opere contra Pelagium de Gratia Christi et de peccato originali, ejusdem Pelagii esse dicit, quædam ipsius frusta tractatui suo interserens, atque redarguens. Huic adduntur et istæ : « Ad Titatium de morte filiæ, » cujus initium tale est, « Charitatis tuæ scripta percepi. Ad Oceanum » consolatoria, » tale habens initium, « Diversorum opprobria, tribulationes multiplices. » Ad viduam, » quæ sic incipit, « Magnam humilitati nostræ fiduciam scribendi. Ad virginem, » sive « Ad filiam Mauricii, » dupliciter quippe intitulata reperitur, exordium istud accipiens, « Quantam in cœlestibus beatitudinem. » Item, « De lapsu virginis, » sive « de » pœnitentia, ad Susannam » (uterque enim titulus in diversis codicibus invenitur) : quæ tam diversis titulatur auctoribus, ut eorum nullius sit decoranda vocabulo; cujus hoc est in quibusdam libris initium, « Puto leve esse crimen; » in aliis istud, « Quid agis, anima? quid cogitationibus æstuas? Ad desiderium de duodecim » lectoribus, » a nescio quo in irrisionem doctorum composita. « Ad Celantiam, » sic incipiens, « Veteris scripturæ celebrata sententia » est. » Hæc stilo quidem nobiliore est scripta; sed nec sic beato Hieronymo digna. Postrema est « De origine animæ disputatio, » quasi inter beatos Hieronymum et Augustinum : ubi licet multa ex eorum scriptis ponantur, falsa tamen est : tum quia præfati doctores nunquam inter se præsentialiter sunt locuti; tum quia eadem quæstio nec apud eos, nec apud cæteros fidei catholicæ sectatores adhuc usque potuit liquido definiri. Hujus disputationis tale reperitur principium, « Cum apud vos cœlestis eloquentia » purissimi fontis. » Ne autem prædicti doctoris epistolæ sine rationabili causa apud imperitos suo videantur numero diminutæ, has nostræ parvitatis litteras in principio collocate. Valete. Orate pro nobis.

ADMONITIO

IN LIBROS SEQUENTES DE VITA ET GESTIS S. BERNARDI.

UBI DE ILLUSTRI GENERE EJUSDEM.

I. Vix quisquam sanctorum est, qui tot rerum suarum gestarum præcones, tamque eximios et probatæ fidei scriptores habuerit, quam beatus Bernardus : cujus vitam et præclara facta tres auctores clarissimi, continuato sermone, quasi ex condicto sunt persecuti; nempe Guillelmus olim Sancti-Theoderici prope Remos abbas, sed tunc monachus Signiacensis, Ernaldus Bonæ-Vallis in agro Carnutensi abbas, et Gaufridus, ipsius Bernardi notarius; omnes quasi testes rerum oculati. His accesserunt alii post eos; Alanus episcopus Autissiodorensis, et ut alios posteriores prætermittam, Joannes Eremita, et multi alii recentiores : quos inter Philotheus, verum an fictum nomen, monachus Claræ-Vallensis, Bernardi gesta carmine cecinit.

II. Librum primum de vita sancti Bernardi, vivente ipso Bernardo, sed nesciente, scriptum fuisse diserte asserit in Præfatione ejus auctor Guillelmus, pridem Sancti-Theoderici abbas, sed tunc jam monachus Signiacensis cœnobii in pago Regitestensi diœcesis Remensis, ad quod desiderio solitudinis et quietis sese contulerat, testante Burchardo abbate Balernensi in subscriptione ejusdem libri primi. Tempus Guillelmi secessus Signiacum intelligitur ex chartaceo Sancti-Theoderici libro, in quo Helinus abbas, ejus apud Sanctum-Theodericum successor, anno 1135 primum nominatur. Quo anno inchoatus sit a Guillelmo liber iste, non constat. Certe post translationem monasterii Claræ-Vallensis in capaciorem locum, novamque ædium fabricationem, ex num. 34 et 62; itemque post schismata Ecclesiæ sedata, et confutatas hæreses, ex num. 40 : adeoque post annum 1140, et forte post 1145. Porro ante Bernardum obiit Guillelmus, de quo plura in tomo 5, in Admonitione præfixa epistolæ ad Fratres de Monte-Dei, et in Notis fusioribus ad epistolam 85.

III. Vitam a Guillelmo inchoatam mortuo Bernardo persecutus est secundo libro Ernaldus seu Arnoldus abbas Bonæ-Vallis, non ejus, quæ in diœcesi Vesontionensi; neque alterius, quæ in Rutinensi Ordinis Cisterciensis; sed illius, quæ est in agro Carnutensi Nigrorum monachorum : ad quem Arnoldum extrema Bernardi epistola 310 scripta est, quidquid alii in contrarium sentiant. Vide notas fusiores ad epistolam 310. Hunc librum adortus est Ernaldus rogatu Claræ-Vallensium, qui præ modestia hanc provinciam in ipsum rejecerunt, ut in Præfatione libri secundi auctor testatur, qui opus imperfectum moriens reliquit.

IV. Superioribus duobus libris tres adjecit Gaufridus, non alius sine dubio quam ipsius Bernardi notarius; distinguendus utique a Gaufrido de Perona, cujus mentio in lib. 4, num. 16; itemque a Godefrido Bernardi consanguineo, et conversionis socio, postmodum Priore Claræ-Vallensi, ac demum episcopo Lingonensi, qui tandem ad privatam Claræ-Vallensium vitam sese recepit, ibidemque mortuus est VI idus novembris anni 1164. Gaufridus vero in Præfatione trium sequentium librorum lugens scribit, post annos a sua ipsius conversione circiter tredecim, acerba morte ab se avulsum fuisse Bernardum : atque adeo Gaufridi conversio anno 1140 accidisse dicenda est. Is patria Autissiodorensis, ante suam conversionem Petri Abaelardi discipulus fuit, et quidem clericus, ut patet ex libro Declamationum, cujus et ipse auctor est, num. 13 : « Postremo et nos in clero fuimus. » Post conversionem Bernardi una cum Nicolao Claræ-Vallensi notarius, ac peregrinationum socius, dein Bernardo mortuo Igniaci primum, tum Claræ-Vallis post Fastredum abbas anno 1162, cui loco quadriennio circiter præfuit, ex Chronico Claræ-Vallensi apud Chiffletium : sed postmodum a suis vexatus, abbatiam dimisit anno 1165, et ad Fossam-Novam in Italia se recepit; ubi et abbas postmodum fuit, ac demum Altæ-Cumbæ, ut fusius in eodem Chronico legitur. Ibidem quædam ejus operâ recensentur, nempe opus insigne super Cantica canticorum, Vita sancti Petri archiepiscopi Tarentasiensis, et plures alii libri et sermones. Exstat apud Baronium ejusdem epistola ad Henricum cardinalem et episcopum Albanensem, atque domini Papæ Vicarium seu legatum, scripta de quadam nova controversia, quam reversus in Galliam comperit, scilicet « de substantia aquæ, quæ vino mixta in calice offertur, an et ipsa similiter cum eodem » vino in sanguinem Domini convertatur. » Item ejusdem est libellus contra capitula Gilleberti Porretani Pictaviensis episcopi, quem libellum post libros de Vita Bernardi cum aliis ejus Opusculis referemus. Denique scripsit etiam contra Abaelardum, ut mox dicemus, et sermonem edidit de sancto Bernardo inferius edendum cum ejusdem commentariolo in Orationem dominicam. An autem Bernardi Vitam, cujus fragmenta tertio loco proferemus; secundamque partem libri sexti de miraculis Bernardi, præter libros tres jam memoratos, composuerit, nunc dispiciendum.

V. Quinque libris de Vita Bernardi mox dictis subjicimus libros duos de Miraculis ejusdem : unum, a variis auctoribus scriptum; alterum, ex Magno Exordio Cisterciensi collectum, atque ex fragmentis Herberti ex monacho Claræ-Vallensi archiepiscopi Turritani in Sardinia, qui libros tres de Miraculis suorum Cisterciensium composuit, editos apud Chiffletium. Prior liber Miraculorum dividitur in tres partes : quarum prima scripta est a Philippo monacho Claræ-Vallensi ad Samsonem Remorum archiepiscopum; altera, ab aliis Claræ-Vallensibus, quibus Philippus ipse hanc curam injunxit. Ex his unus est Gaufridus, tertiæ partis item scriptor in epistola ad Hermannum episcopum Constantiensem, de miraculis scilicet, quæ a Spira usque Leodium a Bernardo facta viderat. Huic alia ejusdem argumenti succedit epistola Gaufredi monachi « magistro suo charissimo Archenfredo et utrique capitulo fratribus suis » uterinis. » Hunc porro Gaufridum eumdem esse, qui tres posteriores Vitæ libros scripsit, non dubito. Neque enim assentior Carolo de Visch, qui hos libros Gaufrido notario tribuit; illam vero partem libri de Miraculis Gaufrido Autissiodorensi : quem a Gaufrido notario minime distinguendum esse probat Helinandus monachus in Chronico his verbis : « Hujus Petri, » scilicet Abaelardi, « aliquando fuerat discipulus Gaufredus Autissiodorensis, qui multo tem» pore fuit notarius sancti Bernardi; qui inter cætera de eodem Petro dixit : Ego mihi ali» quando recolo magistrum fuisse illum, qui pretium redemptionis nostræ evacuans, nihil » aliud in sacrificio Dominicæ passionis commendabat, nisi virtutis exemplum, et amoris in» centivum, etc. Benedictus Deus, qui mihi simul et vobis magistrum dedit meliorem, » Bernardum, « per quem prioris redarguit ignorantiam, et insolentiam confutavit : secundum

» quem tria specialia in passione sua Christus nobis exhibuit, exemplum virtutis, incentivum » amoris, et sacrificium redemptionis. » (Apud Bernardum tomi secundi Opusculo XI, num. 25.) « Hæc et alia multa, » addit Helinandus, « dictus Gaufredus contra Petrum magistrum » suum fortiter et catholice scripsit. » Ad Gaufridum Nicolaus Claræ-Vallensis scripsit epistolam 42, pro episcopo Aletensi. Hæc de Gaufrido aliisque vitæ prioris et miraculorum scriptoribus sufficiant : de aliis scriptoribus post ipsa miracula agendum.

VI. Non est prætermittendum hoc loco, Petrum Franciscum Chiffletium, Societatis Jesu presbyterum eruditum, anno 1660 Divione vulgasse Diatribam de illustri genere sancti Bernardi, ut ostenderet Romani Breviarii clausulam, qua sanctus Bernardus honesto loco natus dicitur, esse infra ejus dignitatem : cum illum utroque parente fuisse constet perquam nobilem. Diatribæ appendicem cum probationibus variisque monumentis adjecit. Hæc in pauca contrahere juvat.

VII. Tecelinus, Bernardi pater, « vir antiquæ et legitimæ militiæ, » id est, probatæ nobilitatis, quam equestrem vocamus, fuisse perhibetur a Guillelmo abbate, cap. 1. Huic agnomen erat Sorus, id est Subrufus, a colore scilicet capillitii, in diplomate Hugonis, secundi Burgundiæ ducis pro Cabillonensi Sancti-Marcelli monasterio : cui diplomati primo loco post Rainerium Ducis dapiferum subscribit Tecelinus ante Bernardum de Monte-Forti, Warnerium de Sumbernone, aliosque nobilissimos viros. « Guido de Acro-Monte, » testante Alberico Trium-Fontium monacho, « fuit ex parte matris frater Tesselini Sori de Fontanis, » qui fuit pater Bernardi Claræ-Vallensis abbatis ; fuitque ex alia parte frater Ulrici, sub quo » fundata est abbatia Morimundi. » Guidonis nobilitas probatur ex ejus conjunctione cum « Hescelina domina de Mulleio, » Holdoini filia, qui Holdoinus « Gaufridum Jonæ-Villæ » dominum habuit fratrem. » Hæc de linea paterna.

VIII. Ad maternam quod attinet, Bernardi mater Aleth seu Alaysia, quam tertiæ Vitæ scriptor unus Elizabeth, forte librarii errore, appellat, fuit « filia Bernardi Montis-Barri » domini, viri potentis et magni secundum sæculi dignitatem, et ex antiqua, sicut asserunt » multi, Burgundiæ ducum generositate trahens originem, » ut ex Joanne Eremita, quartæ Vitæ scriptore, discimus. In Necrologio Divionensis monasterii Sancti-Benigni, ubi primum sepulta fuit, simpliciter laica dicitur, effertur que hoc modo ejus memoria, « Kalendis septem» bris obiit Alaysa laica : » quo nomine distingui solent in illo Necrologio etiam illustres personæ a sanctimonialibus. In hunc diem incidit festum sancti Ambrosii seu Ambrosiniani confessoris, teste Joanne Eremita, apud Fontanas celebrari solitum : quem nonnulli cum sancto Ambrosio Mediolanensi antistite perperam hic confundunt. Rainardus Montis-Barri dominus, Bernardi avunculus, et Alaysiæ germanus fuit. Tam illustre cum fuerit ex utroque parente Bernardi genus, non mirum si Guido ejus primogenitus frater « vir magnus » a Guillelmo appellatur in cap. 3 ; uxor ejus, « nobilis juvencula : » soror vero ejus Humbelina, « adolescentula nobilis, » quæ « cum comitatu superbo et apparatu » incedebat, ex cap. 6. Hæc ex Chiffletio. Quibus adde Galdricum, Bernardi avunculum, a Guillelmo vocari, num. 10, « potentem in sæculo, et » in sæcularis militiæ gloria nominatum, dominum castri in territorio Æduensi, quod Tuillium » dicitur. » Et Josbertus de Firmitate, quæ super Albam sita est, « vir nobilis, et secundum » carnem » Bernardi « propinquus » erat, ex eodem Guillelmo num. 43. Denique Rainerius miles erat frater Godefridi, ex Priore Claræ-Vallensi episcopi Lingonensis, qui Bernardum consanguinitate attinebat. Porro Chiffletius probat, sancti Bernardi paternum genus, quod a Fontanis appellationem habet, per Bartholomæum Sumbernionensem (quæ familia in veterum Burgundiæ ducum regium sanguinem, enubentis filiæ hæredis affinitate transfusa est) ad nostra usque tempora propagatum fuisse. Cætera quæ de illustri Bernardi genere apud eumdem Chiffletium vel minus certa, vel minus necessaria videntur, consulto præterimus : hoc

tantum addito, monasterii Claræ-Vallensis stemma, quod in scuto nigro baltheum auri sive argenti, minii ductu gemino tessellatum præfert, non esse derivatum, ut quidam volunt, a sancti Bernardi insigni gentilitio, sed a Campaniæ ducum familia, ex quibus Hugo Claram-Vallem fundavit; senas vero fascias ex auro et cyano dextrorsus obliquatas in margine purpureo, quod Cisterciensis Ordinis symbolum est, petitum a Burgundiæ ducum familia, quorum maxime beneficiis et auctoritate Ordo Cisterciensis fundatus est. In fine hic monemus, ea quæ ansulis in consequentibus offendes, ab Horstio ex codice Campensi, vel a nobis addita fuisse.

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

VITA ET RES GESTÆ

LIBRIS SEPTEM COMPREHENSÆ.

LIBER PRIMUS.

AUCTORE GUILLELMO

OLIM SANCTI-THEODERICI PROPE REMOS ABBATE, TUNC MONACHO SIGNIACENSI.

PRÆFATIO.

Scripturus vitam Servi tui ad honorem nominis tui, prout tu dederis, Domine Deus ipsius, per quem Ecclesiam temporis nostri in antiquum apostolicæ gratiæ et virtutis decus voluisti reflorere, eum invoco adjutorem, quem jam olim habeo incentorem, amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantulumcumque spiraculum vitæ habens, et videns testimonium gloriæ et honoris tui tam præclarum et tam fidele mundo insolitum effulsisse, non det operam, quantamcumque potuerit, ne lumen a te accensum, tuorum quempiam lateat; sed quantum humano fieri stilo potest (quod melius ipse tamen per virtutem operum facis), manifestatum et exaltatum luceat omnibus qui sunt in domo tua? In quo cum ego jam olim vellem qualecumque ministerium agere vicis meæ, seu timore, seu verecundia prohibitus sum usque adhuc, modo quidem supra me judicans esse dignitatem materiæ, et dignioribus opificibus reservandam; modo etiam post obitum ejus, quasi supervicturus ei, melius hoc et competentius deliberans actitandum,

1061 cum jam homo non gravaretur laudibus suis;
A et tutius id fieret a conturbatione hominum, et contradictione linguarum. At ille vigens et valens, quanto infirmior corpore, tanto fortior fit et potens, non cessans agere digna memoriæ, et magna majoribus semper accumulans, quæ ipso tacente scriptorem requirant. Ego vero jam delibor, urgentibus infirmitatibus corporis mortis hujus, et membris omnibus incipientibus habere responsum vicinæ mortis, sentio instare tempus resolutionis meæ; plurimumque timeo, ne sero me pœniteat tamdiu distulisse, quod, prius quam pereffluam, velim
B omnimodis peregisse.

Sed et me fratrum quorumdam pia benevolentia plurimum ad hoc impellit et cohortatur, qui cum Viro Dei jugiter assistant, omnia ejus noverunt, ingerentes quædam diligenti inquisitione vestigata, plura etiam, quibus, cum fierent, ipsi interfuerunt, et viderunt, et audierunt. Qui cum multa suggerant et præclara, quæ per servum suum Deus ipsis præsentibus operatur, et nota eorum religio, et schola magisterii ab omni me liberet suspicione falsi; adhuc etiam ad testimonium sibi adsciscunt

probabilium auctoritatem personarum, episco- 1061
porum, clericorum, et monachorum, quibus A fidem non habere nulli fidelium licet. Quamquam id superfluo dixerim, cum totus ea noverit mundus, et virtutes ejus narret omnis ecclesia sanctorum. Quapropter attendens divinæ laudis mirificam materiam omnibus se offerentem, neminem vero suscipientem, dissimulantibus eis qui melius hoc ac dignius poterant; suscepi in ea agere ipse quæ potero, non vanitate præsumentis, sed fiducia diligentis. [Metiens tamen memetipsum in memetipso, et me ipsum comparans mihi, nequaquam totam vitam Viri Dei suscepi digerendam, sed ex B parte; experimenta scilicet aliqua viventis et loquentis in eo Christi, opera quædam exterioris cum hominibus conversationis ejus, quæ de ipso viderunt quibus hoc datum est, et nos quoque ex parte vidimus, et audivimus, et manus nostræ contrectaverunt. Cum enim hoc ipsum ex parte magna de se ipso sentiendum sit, quod de eo, qui dicit, *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus*[1]; et alibi, *An*, inquit, *experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus*[2]? non invisibilem illam vitam viventis et loquentis in eo Christi enarrare proposui, sed exteriora quædam vitæ ipsius ex- C perimenta, de puritate interioris sanctitatis et invisibilis conscientiæ, per opera exterioris hominis, ad sensus hominis exteriores micantia: quæ sicut omnibus scire, sic etiam quibuslibet utcumque scribere in promptu est.] Præsertim cum nec ipsa quasi accuratius digerenda, sed saltem in unum congerenda et reponenda susceperim: nec edenda vivente ipso, sicut nec scribuntur ipso sciente. Confido autem in Domino, quoniam post nos, et post obitum ejus exsurgent qui melius ac dignius perficient, quod nos conati sumus: qui etiam exteriora interioribus comparare poterunt, et pretiosam in D conspectu Domini mortem ejus, vitæ similem, continuare scribendo, et de vita mortem, et de morte vitam commendare. Jam ergo, adjuvante Domino, propositum aggrediamur.

CAPUT I.

De parentibus beati Bernardi, eorumque insigni pietate in educandis liberis; deque Bernardi jam tum pueri indole, et præclaris moribus.

1. Bernardus Burgundiæ partibus, Fontanis oppido patris sui oriundus fuit[a], parentibus claris secundum dignitatem sæculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundum christianæ religionis pietatem. Pater ejus Tecelinus[b], vir antiquæ et legitimæ militiæ fuit, cultor Dei, justitiæ tenax. Evangelicam namque secundum instituta Præcursoris Domini militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus stipendiis suis[3], quibus ad omne opus bonum abundabat. Sic consilio et armis serviebat temporalibus dominis suis, ut etiam Domino Deo suo non negligeret reddere quod debebat. Mater Aleth, ex castro cui nomen Mons-Barrus; et ipsa in ordine suo, apostolicam regulam tenens, subdita viro, sub eo secundum timorem Dei domum suam regebat[4], operibus misericordiæ insistens, filios enutriens in omni disciplina. Septem quippe liberos genuit non tam viro suo quam Deo, sex mares, feminam unam: mares omnes monachos futuros, feminam sanctimonialem. Deo namque, ut dictum est, non sæculo generans, singulos mox ut partu ediderat, ipsa manibus propriis Domino offerebat. Propter quod etiam alienis uberibus nutriendos committere illustris femina refugiebat, quasi cum lacte materno materni quodammodo boni infundens eis naturam. Cum autem crevissent, quamdiu sub manu ejus erant, eremo magis quam curiæ nutriebat, non patiens delicatioribus assuescere cibis, sed grossioribus et communibus pascens; et sic eos præparans et instituens, Domino inspirante, quasi continuo ad eremum transmittendos.

2. Hæc cum in ordine filiorum tertium Bernardum haberet in utero, somnium vidit præsagium futurorum, catellum scilicet totum candidum, in dorso subrufum, et latrantem[c]

[1] Galat. II, 20. — [2] II Cor. XIII, 3. — [3] Luc. III, 14. — [4] Ephes. V, 22.

[a] Apposite in tertia Vita Tescelinus vocatur « dominus minoris castri, cui Fontanæ nomen est, quod famosissimo « illi castro Divionis supereminet, in excelsa rupe locatum, » vulgo *Fontaines*; ubi paternæ, ut creditur, Bernardi ædes conversæ sunt in Fuliensium Patrum conventum.

[b] Alias, *Thesselinus.*

[c] Huc referri potest id quod ait Bernardus in epistola 78, num. 7: « Malis audacter, cum vidimus, oblatravimus. » Confer epistolam 230: « Demonstro lupum, instigo canes, » et sermonem Gaufridi de S. Bernardo infernus, num. 17.

in utero se habere. Super quo territa vehe- 1065 menter, cum religiosum quemdam virum con- A suluisset, continuo ille spiritum prophetiæ concipiens, quo David de sanctis prædicatoribus Domino dicit, *Lingua canum tuorum ex inimicis* [1]; trepidanti et anxiæ respondit : « Ne timeas, bene res agitur, optimi catuli mater » eris, qui domus Dei custos futurus, magnos » pro ea contra inimicos fidei editurus est latra- » tus. Erit enim egregius prædicator, et tanquam » bonus canis, gratia linguæ medicinalis in mul- » tis multos morbos curaturus est animarum. » Quo responso mulier pia et fidelis quasi a Deo suscepto, læta efficitur, et jam tunc in amorem B nondum nati tota transfunditur, cogitans sacris eum Litteris erudiendum tradere secundum modum visionis et interpretationis, qua ei de illo tam sublimia promittebantur : quod et factum est. Mox enim ut felici partu edidit, non modo obtulit eum Deo, sicut de aliis agere consueverat; sed, sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quæ petitum a Domino et acceptum filium in tabernaculo ejus destinavit perpetuo serviturum [2] : sic et ipsa eum in Ecclesia Dei acceptabile obtulit munus.

3. Unde et quam citius potuit, in ecclesia Castellionis (quæ postmodum ipsius Bernardi C opera a sæculari conversatione in Ordinem regularium canonicorum promota cognoscitur) magistris litterarum tradens erudiendum, egit quidquid potuit, ut in eis proficeret. Puer autem et gratia plenus, et ingenio naturali pollens, cito in hoc desiderium matris implevit. Nam in litterarum quidem studio supra ætatem et præ coætaneis suis proficiebat : sed in rebus sæcularibus jam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat namque simplicissimus in sæcularibus, amans habitare secum, publicum fugitans, mire cogitativus, parentibus obediens et subditus; omnibus D benignus et gratus, domi simplex et quietus, foris rarus, et ultra quam credi posset verecundus; nusquam multum loqui amans, Deo devotus, ut puram sibi pueritiam suam conservaret; litterarum etiam studio deditus, per quas in Scripturis Deum disceret et cognosceret : in quo quantum in brevi et profecerit, et quam perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo quod subjungimus, adverti potest.

CAPUT II.

De integritate Bernardi pueri, curam feminæ præstigiatricis detestantis; de visione nati Salvatoris ei facta, et de matris obitu.

4. Cum adhuc puerulus gravi capitis dolore vexaretur, decidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula, quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille appropinquantem sentiret cum carminalibus instrumentis, quibus hominibus de vulgo illudere consueverat, cum indignatione magna exclamans a se repulit et abjecit. Nec defuit misericordia divina bono zelo sancti pueri : sed continuo sensit virtutem, et in ipso impetu spiritus surgens, ab omni dolore liberatum se esse cognovit. Ex quo cum non parum in fide proficeret, adjecit ei Dominus apparere, sicut olim puero Samueli in Silo, et manifestare ei gloriam suam [3]. Aderat namque solemnis illa nox Nativitatis Dominicæ; et ad solemnes vigilias omnes, ut moris est, parabantur. Cumque celebrandi nocturni officii hora aliquantisper protelaretur, contigit sedentem exspectantemque Bernardum cum cæteris inclinato capite paululum soporari. Adfuit illico puero suo se revelans pueri Jesu sancta Nativitas, teneræ fidei suggerens incrementa, et divinæ in eo inchoans mysteria contemplationis. Apparuit enim velut denuo procedens sponsus e thalamo suo. Apparuit ei quasi iterum ante oculos suos nascens ex utero matris Virginis Verbum infans, speciosus forma præ filiis hominum, et pueruli sancti in se rapiens minime jam pueriles affectus. Persuasum autem est animo ejus, et nunc usque fatetur, quod eam credat horam fuisse Dominicæ Nativitatis. Sed et facile est advertere iis qui ejus auditorium frequentaverunt, in quanta benedictione ea hora prævenerit eum Dominus; cum usque hodie in iis quæ ad illud pertinent sacramentum, et sensus ei profundior, et sermo copiosior suppetere videatur. Unde et postmodum in laudem Genitricis et Geniti, et sanctæ ejus Nativitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operum suorum seu tractatuum, sumpta materia ex eo Evangelii loco, ubi legitur, *Missus est Gabriel angelus a Deo in civitatem Galilææ* [4], et cætera quæ ibi sequuntur.

[1] Psal. LXXVI, 24. — [2] I Reg. I. — [3] Id. III. — [4] Luc. I, 26.

5. Neque illud tacendum, quod ab ipsis jam [1064] pueribus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas faciens eleemosynas, et verecundiæ suæ morem gerebat, et pro ætate, imo supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cum autem aliquanto tempore evoluto, proficiens ætate et gratia apud Deum et homines puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam; mater ejus liberis fideliter educatis, et vias sæculi ingredientibus, quasi peractis omnibus quæ sua erant, feliciter migravit ad Dominum. De qua nequaquam prætereundum est, quod cum multo tempore vixisset cum viro suo honeste et juste secundum justitias et honestates sæculi hujus, et legem fidemque conjugii; per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod nutrire filios videbatur, prout potuit et licuit mulieri sub potestate viri constitutæ, nec habenti proprii corporis potestatem, omnes ipsa prævenit. Etenim in domo sua, et in professione conjugali, et in medio sæculi eremiticam seu monasticam vitam non parvo tempore visa est æmulari, in victus parcitate, in vilitate vestitus, delicias et pompas sæculi a se abdicando, ab actibus et curis sæcularibus, in quantum poterat, se subtrahendo, insistendo jejuniis, vigiliis, et orationibus; et quod minus assumptæ professionis habebat, eleemosynis et diversis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens, ad extrema devenit, perficienda in futuro in eo, in quo proficiens de hoc sæculo migravit. Obdormivit autem psallentibus clericis qui convenerant, et ipsa pariter psallens, ut in extremis quoque, cum jam vox ejus audiri non posset, adhuc moveri labia viderentur, et lingua palpitans Dominum confiteri. Demum inter litaniæ supplicationes, cum diceretur, « Per passionem et crucem tuam libera eam, Domine, » elevans manum signavit se, et emisit spiritum[a], ita ut manum non posset deponere quam levaverat.

CAPUT III.

De studio tuendæ castitatis, deque vitæ religiosæ proposito, et allectis in eamdem sententiam fratribus suis, aliisque sociis.

6. Ex hoc Bernardus suo jam more, suo jure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suavissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquam ingrediens sæculum, plures se viæ sæculi ipsius offerre cœperunt, et in omnibus assurgere prosperitates vitæ hujus, et magnæ spes undique arridere. Obsidebant autem benignum juvenis animum sodalium dissimiles mores, et amicitiæ procellosæ, similem sibi efficere gestientes. Quæ si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi ejus insederat, castitatis amorem. Cui præcipue invidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum, ac variis occursibus calcaneo ejus insidiabatur. Cum enim aliquando curiosius aspiciendo, defixos in quamdam oculos aliquandiu tenuisset; continuo ad se reversus, et de semetipso erubescens apud semetipsum, in se ipsum ultor severissimus exarsit. Stagno quippe gelidarum aquarum, quod in proximo erat, collo tenus insiliens, tamdiu inibi permansit, donec pene exsanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis etiam a calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit, induens illum castitatis affectum, quem induerat qui dicebat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine*[1].

7. Circa idem tempus instinctu dæmonis in lectum dormientis injecta est puella nuda. Quam ille sentiens, cum omni pace et silentio partem ei lectuli quam occupaverat, cessit, et in latus alterum se convertit, atque dormivit. Misera vero illa aliquandiu jacuit sustinens et exspectans, deinde palpans et stimulans: novissime cum immobilis ille persisteret, illa, licet impudentissima esset, erubuit; et horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo surgens aufugit. Contigit item ut cum sociis aliquantis

[1] Job XXXI, 1.

[a] Herbertus in libro 2, cap. 23, tradit, Bernardum Novitium quotidie pro anima matris suæ septem psalmos pœnitentiales recitare solitum, iis semel ex parte omissis, ab Stephano abbate increpitum fuisse. Matris obitus contigit kalendis septembris. Corpus in Divionensi Sancti-Benigni ecclesia sepultum, postea in Claram-Vallem translatum est.

apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentem A decorum aspectu, capta est laqueo oculorum suorum, et in concupiscentiam ejus exarsit. Cumque tanquam honoratiori omnium, seorsum ei fecisset lectulum præparari, surgens ipsa de nocte impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens, nec consilii inops, clamare cœpit : Latrones, latrones. Ad quam vocem fugit mulier, familia omnis exsurgit, lucerna accenditur, latro quæritur, sed minime invenitur. Ad lectulos singuli redeunt, fit silentium, fiunt tenebræ sicut prius, pausant cæteri, sed non illa misera requiescit. Exsurgit denuo, et B Bernardi lectulum petit; sed denuo ille proclamat : Latrones, latrones. Quæritur iterum latro, latet iterum, nec ab eo qui solus noverat, publicatur. Usque tertio improba mulier sic repulsa, vix tandem seu metu, seu desperatione victa cessavit. Cum autem die sequenti iter agerent, arguentes Bernardum socii, quosnam toties ea nocte latrones somniaverit, perquirebant. Quibus ille : Veraciter, inquit, aderat latro, et quod mihi pretiosius est in hac vita, castitatem videlicet, hospita nitebatur auferre, incomparabilemque thesaurum.

8. Inter hæc tamen cogitans et perpendens, C quod vulgo dicitur, non esse tutum diu cohabitare serpenti; fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum et principem ejus exterius sibi multa offerentem, magnas res, spes majores, sed fallaces omnes, et vanitates vanitatum, et vanitatem omnia. Veritatem vero ipsam interius jugiter audiebat clamantem ac dicentem : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et invenietis requiem animabus vestris* [1]. Perfectius vero relinquere mundum deliberans, cœpit inquirere et investigare, ubi certius ac purius inveniret requiem animæ suæ sub jugo D Christi. Inquirenti autem occurrit Cistercii innovatæ monasticæ religionis nova plantatio; messis multa, sed operariis indigens, cum vix adhuc aliquis conversionis gratia illuc declinaret, ob nimiam vitæ ipsius et paupertatis austeritatem. Quæ tamen cum animum vere Deum quærentem minime terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionem, posse se æstimans omnino ibi delitescere, et abscondi in abscondito faciei Dei ab omni con-

1063 turbatione hominum; maximeque ad effugium vanitatis, seu de sæculari generositate, seu de acrioris ingenii gratia, seu etiam forte de alicujus nomine sanctitatis.

9. Ubi vero de conversione tractantem fratres ejus, et qui carnaliter eum diligebant, persenserunt; omnimodis agere cœperunt, ut animum ejus ad studium possent divertere litterarum, et amore scientiæ sæcularis sæculo arctius implicare. Qua nimirum suggestione, sicut fateri solet, propemodum retardati fuerant gressus ejus : sed matris sanctæ memoria importune animo ejus instabat, ita ut sæpius sibi occurrentem videre videretur, conquerentem et improperantem, quia non ad hujusmodi nugacitatem tam tenere educaverat, non in hac spe erudierat eum. Demum cum aliquando ad fratres pergeret, in obsidione castri, quod Granceium dicitur, cum Duce Burgundiæ constitutos, cœpit in hujusmodi cogitatione vehementius anxiari. Inventaque in itinere medio ecclesia quadam, divertit, et ingressus oravit cum multo imbre lacrymarum, expandens manus in cœlum, et effundens sicut aquam cor suum ante conspectum Domini Dei sui. Ea igitur die firmatum est propositum cordis ejus.

10. Nec vero surda aure percepit vocem dicentis : *Qui audit, dicat, Veni* [2]. Siquidem ab illa hora, sicut ignis qui comburit silvam, et sicut flamma comburens montes, hinc inde prius viciniora quæque corripiens, postmodum in ulteriora progrediens : sic ignis quem miserat Dominus in cor servi sui volens ut arderet, primo fratres ejus aggreditur, solo minimo ad conversionem adhuc minus habili, seniori patri ad solatium derelicto, deinde cognatos, et socios, et amicos, de quibuscumque poterat esse spes conversionis. Primus omnium Galdricus avunculus ejus, absque dilatione aut hæsitatione, pedibus, ut aiunt, ivit in sententiam nepotis, et consensum conversionis, vir honestus et potens in sæculo, et in sæcularis militiæ gloria nominatus, dominus castri in territorio Æduensi, quod Tuillium dicitur. Continuo etiam Batholomæus occurrens, junior cæteris fratribus, et necdum miles, sine difficultate eadem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porro Andreas, Bernardo etiam ipse junior, et novus eo tempore miles, verbum fratris difficilius admittebat, donec subito exclamavit : « Video, »

[1] Matth. XI, 28, 29. — [2] Apoc. XXII, 17.

inquit, « matrem meam. » Visibiliter siquidem[1066] ei apparuit, serena facie subridens, et congratulans proposito filiorum. A Itaque et ipse continuo manus dedit, et de tirone sæculi factus est miles Christi. Nec solus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lætantem, sed confessus est et Bernardus eamdem similiter se vidisse. Guido primogenitus fratrum, conjugio jam alligatus erat, vir magnus, et præ aliis jam in sæculo radicatus. Hic primo paululum hæsitans, sed continuo rem perpendens et recogitans, conversioni consensit, si tamen conjux annueret. Verum id quidem de juvencula nobili, et parvulas filias nutriente, pene impossibile videbatur. B At Bernardus de misericordia Domini spem concipiens certiorem, incunctanter ei spopondit aut consensuram feminam, aut celeriter morituram. Demum cum omnimodis illa renueret, vir ejus magnanimus, imo ea jam præventus fidei virtute, in qua postmodum excellenter enituit; virile consilium Domino inspirante concepit, ut abjiciens quidquid habere videbatur in sæculo, vitam institueret agere rusticanam, laborare scilicet manibus propriis, unde suam sustentaret et uxoris vitam, quam invitam dimittere non licebat. Interim supervenit Bernardus, qui undique alios atque alios colligens C discurrebat. Nec mora, flagellabatur prædicta Guidonis uxor infirmitate gravi. Et cognoscens quia durum sibi esset contra stimulum calcitrare, accersito Bernardo veniam deprecatur, et prior ipsa conversionis petit assensum. Denique juxta morem ecclesiasticum separata a viro, interveniente parili voto castitatis, in cœtum sanctimonialium transiit feminarum, religiose usque hodie serviens Deo [a].

11. Secundus natu post Guidonem Gerardus erat, miles in armis strenuus, magnæ prudentiæ, benignitatis eximiæ, et qui ab omnibus diligeretur: D qui cæteris, ut dictum est, primo auditu et primo die acquiescentibus, ut mos est sapientiæ sæcularis, levitatem reputans, obstinato animo salubre consilium et fratris monita repellebat. Tum Bernardus fide jam igneus, et fraternæ charitatis zelo mirum in modum exasperatus: « Scio, » inquit, « scio, sola vexa» tio intellectum dabit auditui. » Digitumque lateri ejus apponens: « Veniet, » inquit, « dies, » et cito veniet, cum lancea, lateri huic infixa, » pervium iter ad cor tuum faciet consilio salutis » tuæ, quod aspernaris: et timebis quidem, sed » minime morieris. » Sic dictum, sicque factum est. Paucissimis interpositis diebus circumvallatus ab inimicis, captus et vulneratus juxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri, eidemque infixam loco cui ille digitum applicuerat, trahebatur, et mortem quasi jam præsentem metuens clamabat: « Monachus sum, monachus » sum Cisterciensis. » Nihilominus tamen captus et reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuntium, sed non venit. « Sciebam, » inquit, « et prædixeram quod durum » esset ei contra stimulum calcitrare: nec tamen » ad mortem ei vulnus hoc, sed ad vitam. » Et factum est ita. Siquidem de vulnere præter spem cito convaluit, propositum vero seu votum quod voverat, non mutavit. Cumque jam liber ab amore sæculi hostilibus adhuc vinculis teneretur, et hoc solum esset quod conversionis ejus propositum retardaret, in hoc etiam cito adfuit ei misericordia Dei. Venit frater ejus laborans ut erui posset, sed non profecit. Et cum nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem clamavit: « Scito, frater Gerarde, quia » ituri sumus in proximo, et monasterium in» troituri. Tu vero quandoquidem exire non » licet, hic monachus esto, sciens quod vis, et » non potes, pro facto reputari. »

12. Cumque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpositis diebus audivit vocem in somnis dicentem sibi: « Hodie liberaberis. » Erat autem sacrum Quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes suas tetigit, et ecce ex parte crepuit in manu ejus ferrum, ut minus jam teneretur, et aliquatenus incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, et pro foribus pauperum multitudo. Surrexit tamen, et non tam spe evadendi quam tædio jacendi, seu curiositate tentandi, accedens ad ostium subterraneæ domus, in qua vinctus et clausus erat; mox ut pessulum tetigit, sera tota inter manus ejus collapsa est, et ostium domus apertum. Exiensque pedetentim, sicut homo compeditus, ad ecclesiam, ubi adhuc vespertina celebrabantur officia, pertendebat. Porro men-

[a] Et quidem apud Elariacum seu Lariacum, vulgo *Lairé*, ad muros Divionenses, ex tertia Vita, et ex tabulis Lariacensibus: qui locus nunc Prioratus est monasterii Sancti-Benigni, cui tum istæ sanctimoniales subjectæ erant, uti et Julliacenses Molismensibus. Guntrammus rex locum sancto Benigno concessit.

dici qui pro foribus domus astabant, videntes quod fiebat, et divinitus exterriti, in fugam versi sunt, nihil clamantes. Cumque jam ecclesiæ propinquaret, egrediens quidam de familia domus captivitatis suæ, germanus illius a quo custodiebatur, vidensque eum ad ecclesiam properantem : « Tarde, » inquit, « Gerarde, venisti. » Expavescente illo : « Festina, » ait, « adhuc » superest quod audias. » Oculi quippe ejus tenebantur, nec prorsus quid ageretur, intelligebat. Demum ad altiores gradus ecclesiæ cum adhuc compeditum data manu Gerardum sublevasset, introeunte illo ecclesiam, tunc primum quid ageretur agnovit, et conatus eum retinere non potuit. Hoc modo Gerardus a captivitate amoris sæculi hujus, et captivitate filiorum sæculi liberatus, votum quod voverat fideliter exsolvit. In quo potissimum notum fecit Dominus, a quanta perfectione sanctæ conversationis gratiam iste Dei famulus cœperit, qui in ejus spiritu, qui fecit quæ futura sunt, quod erat futurum videre potuit quasi jam factum. Præsentialiter quippe in latere fratris ei lancea apparebat, quando digitum applicuit loco vulneris mox futuri, sicut postmodum ipse confessus est, cum ab his interrogaretur, quibus celare non poterat.

13. Cum autem cæteri, ut diximus, prima die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, mane intrantibus eis ad ecclesiam, apostolicum illud capitulum legebatur, *Fidelis est Deus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet usque in diem Jesu Christi* [1] : quod devotus juvenis haud secus accepit, quam si de cœlo sonuisset. Exsultans itaque spiritualis jam pater regeneratorum in Christo fratrum suorum, et manum Domini intelligens secum operantem, cœpit ex hoc prædicationi insistere, et quoscumque poterat aggregare. Cœpit novum induere hominem, et cum quibus de litteris sæculi, seu de sæculo ipso agere solebat, de seriis et conversione tractare; ostendens gaudia mundi fugitiva, vitæ miserias, celerem mortem, vitam post mortem, seu in bonis, seu in malis, perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erant, operante in eis gratia Dei, et verbo virtutis ejus, et oratione et instantia servi ejus, primo cunctati, deinde compuncti, alter post alterum credebant et consentiebant. Inter quos adjunctus est ei etiam 1067 dominus Hugo Matisconensis, nobilitate et pro- A bitate morum, possessionibus et divitiis sæculi ampliatus : qui hodie merito religionis et sanctitatis suæ, raptus a Pontiniacensi cœnobio, quod ipse ædificavit, Autissiodorensi Ecclesiæ præest, merito et honore Pontificis. Hic audiens de conversione socii et amici charissimi, flebat quasi perditum, quem sæculo mortuum audiebat. Ubi autem primo data est utrique facultas mutui colloquii, post dissimiles lacrymas, et gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, et res rebus comparari. Cumque inter ipsa verba familiaris amici- B tiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliam jam faciem habere cœperunt verba mutuæ collocutionis. Datis itaque dextris in sodalitium novæ vitæ, longe dignius veriusque facti sunt cor unum et anima una in Christo, quam in sæculo ante fuissent.

14. Post paucos autem dies nuntiatur Bernardo, subversum ab aliis sociis Hugonem, a proposito resilire. Qui opportunitate inventa, quod magnus quidam episcoporum conventus illis in partibus haberetur, festinat ut revocet pereuntem, iterumque parturiat. Observantes autem prædicti sodales et subversores Hugonis, C viso eo, prædam ambiunt suam, et omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille, cum ei loqui non posset, clamabat pro eo ad Dominum : quo orante cum lacrymis, subita et vehemens inundatio pluviæ mox erupit. Consederant autem in campo, quod aer serenus esset, et nil tale sperarent. Dispersi igitur omnes ad repentinum imbrem, vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonem tenens : « Mecum, » ait, « sustinebis hujus pluviæ » guttas. » Cumque soli remansissent, non fuerunt soli, sed Dominus fuit cum eis, reddens eis continuo et aeris et animi serenitatem. Ibi D renovatum est fœdus et propositum confirmatum, quod non potuit deinceps violari.

15. Videbat ista peccator, et irascebatur, dentibus suis fremebat et tabescebat ; justus autem confidens in Domino gloriose de sæculo triumphabat. Jamque eo publice et privatim prædicante, matres filios abscondebant, uxores detinebant maritos, amici amicos avertebant; quia voci ejus Spiritus sanctus tantæ dabat vocem virtutis, ut vix aliquis aliquem teneret affectus. Crescente siquidem numero

[1] Philipp. I, 6.

eorum qui in hanc conversionis unanimitatem consenserant, sicut de primitivis Ecclesiæ filiis legitur, *Multitudinis eorum erat cor unum, et anima una in Domino*[1], *et habitabant unanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se conjungere eis*[2]. Erat enim eis Castellioni domus una propria et communis omnium, ubi conveniebant, et cohabitabant, et colloquebantur, quam ingredi vix aliquis audebat qui non esset de cœtu eorum. Sed et si quis intrabat, videns et audiens quæ ibi gerebantur et dicebantur, sicut de christianis Corinthiis Apostolus dicit, omnibus quodammodo prophetantibus convincebatur ab omnibus, dijudicabatur ab omnibus; et adorans Dominum, et confitens quod vere Deus esset in eis[3], aut ipse unanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus, et in illis erat partibus inauditum, ut alicujus adhuc in sæculo commorantis conversio præsciretur. Ipsi vero quasi mensibus sex post primum propositum in sæculari habitu stabant, ut proinde plures congregarentur, dum quorumdam negotia per id temporis expediebantur.

16. Cum autem jam suspecta inciperet esse multitudo, ne quem de numero eorum surriperet is qui tentat, placuit Deo super hoc revelare quid futurum esset. Aspiciebat enim quidam eorum in visu noctis, et videbat quasi eos omnes consedisse in domo una, et per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris et saporis : quem cæteris omnibus optime suscipientibus, et cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat a cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter namque eorum nec sumebat; alter sumere quidem videbatur, sed tanquam minus caute sumeret, spargebatur. Utrumque vero postea probavit eventus. Alter enim priusquam ventum esset ad rem, conversus retrorsum in sæculum rediit : alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non perfecit. Vidi ego eum in sæculo postea vagum et profugum a facie Domini sicut Cain, quantum animadvertere potui, hominem humillimum, et miserabilis confusionis, sed nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in ultimis Claram-Vallem rediit infirmitate corporis et inopia cogente, cum homo bene natus ab omnibus cognatis et

1068 amicis projiceretur : ibique proprietati renun- A tians, sed non omnino propriæ voluntati, obiit, non quidem intus, sicut frater et domesticus, sed foris misericordiam postulans, sicut pauper et mendicus.

17. Jam vero adveniente die reddendi voti et complendi desiderii, egressus est de domo paterna Bernardus, pater fratrum suorum, cum fratribus suis, filiis suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo genuerat. Videns autem Guido primogenitus fratrum suorum Nivardum fratrem suum minimum, puerum cum pueris aliis in platea : « Eia, » inquit, « frater Nivarde, B » ad te solum respicit omnis terra possessionis » nostræ. » Ad quod puer non pueriliter motus : « Vobis ergo, » inquit, « cœlum, et mihi » terra? Non ex æquo divisio hæc facta est. » Quo dicto abeuntibus illis, tunc quidem domi cum patre remansit, sed modico post evoluto tempore fratres secutus, nec a patre, nec a propinquis seu amicis potuit retineri. Supererat de Deo dicata domo illa pater senior cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus.

18. Eo tempore novellus et pusillus grex Cisterciensis sub abbate degens, viro venerabili Stephano, cum jam graviter ei tædio esse inci- C peret paucitas sua, et omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctæ illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem; repente divina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, ut in die illa responsum hoc a Spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur : *Lætare, sterilis quæ non pariebas; erumpe et clama, quæ non parturiebas : quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum*[4]; de quibus postmodum visura es filios filiorum usque in multas generationes. [Nam anno priore uni ex eisdem Ci- D sterciensibus primis fratribus in extremo jam posito, apparuit innumera hominum multitudo prope basilicam, ad fontem lavans vestimenta sua : et in ipsa visione dictum est ei, quia fons Ennon vocaretur. Quod cum indicasset abbati, intellexit protinus vir magnificus divinam consolationem : et multum quidem jam tunc de promissione, sed plurimum postea de exhibitione lætatus, egit gratias Deo per Jesum Christum; qui cum eo et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.]

[1] Act. iv, 32. — [2] Id. v, 12, 13. — [3] I Cor. xiv, 24, 25. — [4] Isai. liv, 1

CAPUT IV.

De ingressu Ordinis, et fervore novitiatus. Quam parcus cibi et somni; cupidus quoque laboris externi; deque ejus miro in sacra Scriptura profectu.

19. Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo decimo tertio, a constitutione domus Cisterciensis quindecimo, servus Dei Bernardus annos natus circiter tres et viginti [a], Cistercium ingressus, cum sociis amplius quam triginta, sub abbate Stephano, suavi jugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit Dominus benedictionem, et vinea illa Domini sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos usque ad mare, et ultra mare propagines suas. [Quia vero ex prædictis sociis ejus, uxorati aliqui fuerant, et uxores quoque cum viris idem votum sacræ conversationis inierant; per ipsius sollicitudinem ædificatum eis cœnobium sanctimonialium feminarum, quod Julleium [b] dicitur, in Lingonensi parochia, Domino cooperante, magnifice satis excrevit, usque hodie religionis opinione celeberrimum, et personis ac possessionibus dilatatum : sed et propagatum jam per loca alia, et non cessans adhuc ampliorem facere fructum.] Hæc quidem fuere Viri Dei conversationis sancta principia. Conversationis autem ejus insignia, quomodo vitam angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto, qui non vivat de spiritu, de quo ille vixit. Solius quippe donantis et accipientis est, nosse quantum ab ipso mox conversionis exordio prævenerit eum Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ; quanta repleverit gratia electionis; quomodo ab ubertate domus suæ inebriaverit eum. Ingressus est autem domum illam pauperem spiritu, et eo adhuc tempore absconditam ac pene nullam, intentione ibi moriendi a cordibus et memoria hominum, et spe delitescendi et latendi tanquam vas perditum; Deo aliter disponente, et eum sibi in vas electionis præparante, non solum ad Ordinem monasticum confortandum ac dilatandum, sed etiam ad nomen suum portandum coram regi- 1070 bus et gentibus, et usque ad extremum terræ. A Ipse vero nil tale de se æstimans aut cogitans, potius ad custodiam sui cordis, et propositi constantiam, hoc semper in corde, sæpe etiam in ore habebat : « Bernarde, Bernarde, ad quid » venisti? » Et sicut de Domino legitur, quia *cœpit Jesus facere et docere* [1]; a prima die ingressus sui in cellam Novitiorum, ipse cœpit agere in semetipso quod alios erat docturus.

20. Postmodum enim cum Claræ-Vallis abbas esset ordinatus, adventantibus novitiis et festinantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem ac dicentem : « Si ad ea quæ intus B » sunt festinatis, hic foris dimittite corpora quæ » de sæculo attulistis : soli spiritus ingrediantur; » caro non prodest quidquam. » Quod cum novitiis ad novitatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum, clementius exponendo, carnalem concupiscentiam prædicare solebat foris dimittendam : ipse cum novitius esset, in nullo sibi parcens, instabat omnimodis mortificare non solum concupiscentias carnis, quæ per sensus corporis fiunt, sed et sensus ipsos per quos fiunt. Cum enim jam interiore sensu illuminati amoris dulcius ac frequentius sentire inciperet desursum spirantem sibi suavitatem, C sensui illi interiori timens a sensibus corporis, vix tantum eis permittebat, quantum sufficeret ad exterioris cum hominibus conversationis societatem. Quod cum continui usus instantia in consuetudinem mitteret, consuetudo ei ipsa quodammodo vertebatur in naturam : totusque absorptus in spiritum, spe tota in Deum directa, intentione seu meditatione spirituali tota occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat; nihil sapiebat gustanti, vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Jam quippe annum integrum exegerat in cella Novitiorum, cum exiens inde ignoraret adhuc an D haberet domus ipsa testudinem, quam solemus dicere cælaturam. Multo tempore frequentaverat intrans et exiens domum ecclesiæ, cum in ejus capite, ubi tres erant, unam tantum fenestram esse arbitraretur. Curiositatis enim sensu mortificato, nil hujusmodi sentiebat; vel si forte aliquando eum contingebat videre, me-

[1] Act. I, 1.

[a] Alias, *duo et viginti.*

[b] Aliis *Juliacum*, vulgo *Juilly*, quem locum Milo Barri comes cœnobio Molismensi concessit, « ut religiosis deserviret feminis sub ordinatione Molismensis abbatis : quibus ad regimen sui, tam corporum, quam animarum, quatuor deputati erant monachi per abbatem Molismensem. » Hæc acta sub Guidone abbate, sub annum 1115; ad quem Bernardi epistola 80, ex charta apud Chiffletium. De Julleio iterum infra, num. 30.

moria, ut dictum est, alibi occupata non ad-[107] vertebat. Sine memoria quippe sensus sentientis nullus est.

21. Natura quoque in eo non dissentiebat a gratia, ut in eo quoque quodammodo impletum videretur esse quod legitur : *Puer eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam; et cum magis essem bonus, veni ad corpus incoinquinatum*[1]. Ad contemplanda quippe spiritualia quæque seu divina, cum gratia spirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenii; sortitusque etiam in hoc erat animam bonam, sensualitatem non curiose lascivam, nec superbe rebellem, sed congaudentem spiritualibus studiis, et in eis quæ ad Deum sunt, sponte subditam spiritui et servientem : corpus etiam nullius unquam contaminatum consensu flagitii; etsi neglectum minus[a], sicut oportebat, curaretur, ad serviendum spiritui in servitio Dei aptissimum instrumentum. Sed cum caro in eo ex dono prævenientis gratiæ, et adjutorio subsequentis naturæ, et usu bono spiritualis disciplinæ, vix jam aliquid concupisceret adversus spiritum, hoc est, quod spiritum læderet; spiritus supra vires, supra virtutem carnis ac sanguinis, tanta adversus carnem concupiscebat, ut infirmum animal cadens sub onere, usque in hanc diem non adjiciat ut resurgat. Quid enim dicam de somno, qui in cæteris hominibus solet esse refectio laborum et sensuum, aut mentium recreatio? Extunc usque hodie vigilat ultra possibilitatem humanam. Nullum enim tempus magis se perdere conqueri solet, quam quo dormit, idoneam satis reputans comparationem mortis et somni : ut sic dormientes videantur mortui apud homines, quomodo apud Deum mortui dormientes. Unde etiam si quem forte religiosum in dormiendo seu durius stertentem audierit, seu minus composite jacentem viderit; patienter ferre vix potest, sed carnaliter eum seu sæculariter dormire causatur. In ipso namque tenuem victum tenuis somnus comitatur. In neutro enim ullam indulget corpori suo satietatem, nisi quod in utroque sumpsisse aliquid sat ei est. Quantum enim ad vigilias, vigiliarum ei modus est non totam noctem ducere insomnem.

22. Porro ad comedendum usque hodie vix aliquando voluptate trahitur appetitus, sed solo timore defectus. Etenim comesturus, priusquam comedat, sola cibi memoria satiatus est. A Sic accedit ad sumendum cibum, quasi ad tormentum. A primo siquidem conversionis suæ anno, seu egressionis de cella Novitiorum, natura ejus, cum teneræ nimis semper et delicatæ complexionis fuisset, jejuniis multis et vigiliis, frigore et labore, durioribus et continuis exercitiis attrita, corrupto stomacho, crudum continuo per os solet rejicere quod ingeritur. Quod si quid naturali decoctione digestum transfunditur ad inferiora, ibi nihilominus partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obsessis, nonnisi cum B gravi tormento egeritur. Si quid autem residuum est, ipsum est alimentum corporis ejus qualecumque, non tam ad vitam sustentandam, quam ad differendam mortem. Semper autem post cibum quasi pensare solitus est, quantum comederit. Si quando vel ad modicum mensuram solitam excessise se deprehenderit, impune abire non patitur. Sed et usus parcimoniæ sic ei in naturam versus est, ut etsi aliquando corporalis sibi cujuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, vix possit. Sic autem ab initio fuit, inter novitios novitius, monachus inter monachos, spiritu validus, corpore in- C firmus : nil indulgentiæ circa corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere fieri sibi aliquando acquiescens. Cæteros namque sanctos esse arbitrabatur et perfectos; se vero sicut novitium et incipientem, nequaquam emeritorum perfectorumque indulgentiis et remissionibus indigere, sed fervore novitio, et Ordinis districtione, et rigore disciplinæ.

23. Propter quod communis vitæ seu conversationis ferventissimus æmulator, cum opus aliquod manuum fratres actitarent, quod seu minor usus ei, seu imperitia denegabat; fo- D diendo, seu ligna cædendo, propriis humeris deportando, vel quibuslibet laboribus æque laboriosis illud redimebat. Ubi vero vires deficiebant, ad viliora quæque opera confugiens, laborem humilitate compensabat. Et mirum in modum is, qui tantam contemplatione rerum spiritualium ac divinarum acceperat gratiam, circa talia non solum occupari patiebatur, sed et plurimum delectabatur. Sed mortificata, ut dictum est, sensualitate, cujus seu curiositate, seu infirmitate in hujusmodi laborum corpora-

[1] Sap. VIII, 19, 20.

[a] Alias, *non nimis neglectum*

lium distractionibus, perfectorum etiam quorumcumque mentes sæpe necesse est, etsi non A intentione, certe memoria et cogitatione ab interiore unitate spiritus aliquam pati dissolutionem: ipse privilegio majoris gratiæ in virtute spiritus simul et totus quodammodo exterius laborabat, et totus interius Deo vacabat; in altero pascens conscientiam, in altero devotionem. Laboris ergo tempore et intus orabat seu meditabatur absque intermissione exterioris laboris, et exterius laborabat absque jactura interioris suavitatis. Nam usque hodie quidquid in Scripturis valet, quidquid in eis spiritualiter sentit, maxime in silvis et in agris meditando B et orando se confitetur accepisse; et in hoc nullos aliquando se magistros habuisse, nisi quercus et fagos, joco illo suo gratioso inter amicos dicere solet.

24. Messis tempore fratribus ad secandum cum fervore et gaudio sancti Spiritus occupatis, cum ipse quasi impotens et nescius laboris ipsius, sedere sibi et requiescere juberetur, admodum contristatus, ad orationem confugit, cum magnis lacrymis postulans a Deo donari sibi gratiam metendi. Nec fefellit simplicitas fidei desiderium religiosi. Continuo namque quod petiit, impetravit. Et ex illo die in labore C illo præ cæteris peritum se esse cum quadam jucunditate gratulatur: tanto in hoc opere devotior, quanto se in hoc ipso facultatem ex solo Dei dono reminiscitur accepisse. Feriatus autem ab hujusmodi labore vel opere, jugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se solitudo offerret, ea utebatur: sin autem, ubicumque, seu apud se, seu in turba esset, solitudinem cordis ipse sibi efficiens, ubique solus erat. Canonicas autem Scripturas simpliciter et seriatim libentius ac sæpius legebat, nec ullis magis quam ipsarum verbis eas intelligere se dicebat: et quidquid D in eis divinæ sibi elucebat veritatis, aut virtutis, in primæ sibi originis suæ fonte magis, quam in decurrentibus expositionum rivis sapere testabatur. Sanctos tamen et orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquam eorum sensibus suos sensus æquabat, sed subjiciebat formandos: et vestigiis eorum fideliter inhærens, sæpe de fonte unde illi hauserant, et ipse bibebat. Inde est quod plenus Spiritu, quo omnis sancta Scriptura divinitus est inspi-1072rata, tam confidenter et utiliter ea usque hodie, sicut Apostolus dicit, utitur *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum* [1]. Et dum prædicat verbum Dei, quidquid de ea affert in medium, sic patens, et placens efficit, et circa id unde agitur efficax ad movendum, ut mirentur omnes tam sæculari quam spirituali præditi doctrina, in verbis gratiæ quæ procedunt de ore ejus.

CAPUT V.

De initio Claræ-Vallis, et vili victu primorum ibidem monachorum, deque ostenso divinitus ejus incremento.

25. Cum autem complacuit ei qui eum segregavit a sæculo, et vocavit, ut ampliore gratia revelaret in eo gloriam suam, et multos filios Dei qui erant dispersi, per eum congregaret in unum; misit in cor abbatis Stephani ad ædificandam domum Claræ-Vallis mittere fratres ejus. Quibus abeuntibus ipsum etiam domnum Bernardum præfecit abbatem, mirantibus sane illis, tanquam maturis et strenuis tam in religione quam in sæculo viris, et timentibus ei tum pro tenerioris ætate juventutis, tum pro corporis infirmitate, et minori usu exterioris occupationis. Erat autem Clara-Vallis locus in territorio Lingonensi, non longe a fluvio Alba, antiqua spelunca latronum, quæ antiquitus dicebatur Vallis absinthialis, seu propter abundantis ibi absinthii copiam, seu propter amaritudinem doloris incidentium ibi in manus latronum. Ibi ergo in loco horroris et vastæ solitudinis consederunt viri illi virtutis, facturi de spelunca latronum templum Dei, et domum orationis. Ubi simpliciter aliquanto tempore Deo servierunt in paupertate spiritus, in fame et siti, in frigore et nuditate, in vigiliis multis. Pulmentaria sæpius ex foliis fagi conficiebant. Panis instar prophetici illius ex hordeo, et milio, et vicia erat, ita ut aliquando religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio, ubertim plorans, clam asportaverit, quasi pro miraculo omnibus ostendendum, quod inde viverent homines, et tales homines.

26. At Virum Dei minus ista movebant. Summa ei sollicitudo de salute multorum, quæ a prima die conversionis suæ usque ad hoc tempus tam singulariter sacrum illud pectus

[1] II Tim. III, 16.

noscitur possidere, ut erga omnes animas maternum gerere videatur affectum. Erat ergo vehemens in præcordiis ejus, sancti desiderii, et sanctæ humilitatis conflictus. Modo enim se ipsum dejiciens, fatebatur indignum, per quem fructus aliquis proveniret : modo oblitus sui, æstuabat flagrantissimo ardore, ut nullam nisi ex multorum salute consolationem posse admittere videretur. Sane fiduciam charitas pariebat, sed eamdem castigabat humilitas. Contigit autem inter hæc, ut aliquando temperius solito surgeret ad vigilias. Quibus peractis, cum usque ad matutinas laudes aliquanto longius superesset noctis intervallum, egressus foras, et loca vicina circumiens, orabat Deum, ut acceptum haberet obsequium suum, et fratrum suorum : et in eo quod diximus spiritualis fructus desiderio constitutus, subito stans in ipsa oratione, modice interclusis oculis, vidit undique ex vicinis montibus tantam diversi habitus et diversæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, ut vallis ipsa capere non posset. Quod quid significaverit, jam omnibus manifestum est. Hac igitur Vir Domini visione magnifice consolatus, exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos de misericordia Dei nunquam desperare.

CAPUT VI.

De magna ejus in angustiis erga Deum fiducia : deque zelo perfectionis, et conversione sororis.

27. Cum vero ante instantem hiemem Gerardus frater ejus, cellarius domus, apud eum durius quæreretur ad necessaria domus et fratrum multa deesse, nec habere se unde ea coemeret, et urgente necessitate jam nullam verborum reciperet consolationem, res autem in promptu non esset quæ daretur ; Vir Dei, quantum interim ad præsentes angustias sufficere posset, inquisivit. Ille vero undecim [a] libras respondit. Tunc dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum vero rediens Gerardus, mulierem quamdam de Castellione foris esse, et velle ei loqui nuntiavit. Ad quam cum egrederetur, procidens ad pedes ejus eadem mulier, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorans viro suo periculose ægrotanti. Quam breviter allocutus

1073 dimisit a se : « Vade, » inquiens, « sanum inA » venies virum tuum. » Illa vero abiens in domum suam, sicut audierat, sic invenit. Abbas vero consolans pusillanimitatem cellarii sui, ad sustinendum Dominum de cætero reddidit fortiorem. Nec tantum semel hoc ei contigisse certum est, sed sæpe, cum hujusmodi necessitas instaret, repente, unde non sperabatur, auxilium ei a Domino adfuisse. Propter quod viri prudentes intelligentes manum Domini esse cum eo, teneritudinem mentis ejus a deliciis paradisi nuper egressi, rerum exteriorum sollicitudine gravare cavebant, eas ipsi intra semet-
B ipsos, ut poterant, digerentes, et tantummodo de interioribus conscientiis suis, et causa animarum suarum eum consulentes.

28. In quo tamen pene hoc eis contigit, quod filiis Israel legimus olim de Moyse contigisse, cum diu conversatus cum Domino in monte Sina, et de caligine nubis egrederetur et descenderet ad populum, ex colloquio Domini facies ejus cornuta appareret, et terribilis, adeo ut fugeret populus ab eo [1]. Egressus enim Vir sanctus a facie Domini, qua in solitudine Cistercii, et sublimioris altitudine contemplationis in silentio aliquandiu fruitus erat, quasi
C de cœlo afferens inter homines miraculum quoddam conquisitæ sibi apud Deum plus quam humanæ puritatis, homines quos regere, et inter quos conversari veniebat, pene omnes a se absterruit. Si quando namque de spiritualibus, et ædificatione animarum sermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua Angelorum, et vix intelligebatur. Maxime autem in his quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis sui tam sublimia eis proponebat, tam perfecta exigebat ab eis, ut durus videretur sermo; in tantum non capiebant quæ dicebantur. Rursum, cum singillatim eos au-
D diret confitentes sibi, et semetipsos accusantes super diversis illusionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne vivens homo penitus vitare potest; hoc potissimum fuit, in quo luci illi ad tenebras illas conventio esse non potuit : scilicet quod homines inveniebat, quos in hac parte Angelos æstimabat. Angelicam enim magna ex parte degustans puritatem, et ex conscientia jam olim acceptæ a Deo gratiæ singularis, simpliciter præjudicans universæ conditioni humanæ fra-

[1] Exod. XXXIV, 29-35.

[a] Alias, *duodecim*.

gilitatis, in tentationes seu inquinationes cogitationum harum nullum Religiosum posse incidere; vel si incideret, vere religiosum non esse æstimabat.

29. Sed viri vere religiosi, et pie prudentes, et in prædicatione sermonum ejus venerabantur etiam quæ non capiebant, et in confessionibus suis, licet ad novum stuperent auditum, eo quod seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis : tamen juxta sententiam sancti Job, nefas putabant contradicere sermonibus Sancti [1], non excusantes, sed accusantes infirmitatem suam in conspectu Hominis Dei, in quo nemo vivens justificari potest in conspectu Dei. Unde factum est ut fieret magistra magistri pia humilitas discipulorum. Cum enim ad nutum arguentis humiliarentur qui arguebantur, cœpit etiam spirituali magistro adversus fratres humiles et subjectos zelus suus esse suspectus, in tantum ut ipse jam potius accusaret ignorantiam suam, et defleret necessitatem, quod silere non liceret, cum nesciret loqui : quod non tam alta ad homines, quam indigna hominibus loquendo læderet conscientias auditorum : quod tam scrupulose perfectionem a fratribus simplicibus exigebat, in quo se nondum inveniret ipse perfectum. Cogitabat namque eos multo meliora et viciniora saluti suæ in silentio suo meditari, quam ab ipso audirent : devotius et efficacius salutem suam operari, quam ex ejus exemplo acciperent : ex prædicatione vero ejus scandalizari potius, quam aliquid concipere ædificationis. Cumque super hoc vehementius turbaretur et contristaretur, et diversæ cogitationes ascenderent in cor ejus; post multos cogitationum flexus et cruciatus cordis, decrevit ab exterioribus omnibus ad interiora sua recolligere se, ibique in solitudine cordis et secreto silentii continere, et præstolari Dominum, donec quocumque modo misericordiæ suæ super hoc ei suam revelaret voluntatem. Nec tardavit misericordia Dei auxilium in tempore opportuno. Paucis siquidem evolutis diebus, vidit in visu noctis puerum charitate quadam divina astantem sibi, et magna auctoritate præcipientem fiducialiter loqui quidquid ei suggereretur in apertione oris sui; quoniam non ipse esset qui loqueretur, sed Spiritus qui 1074 loqueretur in eo. Et extunc manifestius in eo A et per eum loquens Spiritus sanctus, et sermonem ei potentiorem et sensum in Scripturis abundantius suggerens in apertione oris ejus, apud auditores quoque ei gratiam addidit et auctoritatem, et intellectum super egenum et pauperem, peccatorem pœnitentem, et veniam postulantem.

30. Cumque jam aliquatenus didicisset inter homines conversari, et humana agere et tolerare, jamque inter fratres suos, et cum eis inciperet frui fructibus conversionis suæ; pater quoque, qui solus domi remanserat, veniens B ad filios suos, appositus est ad eos : qui cum aliquantum tempus ibi fecisset, obiit in senectute bona [a]. Soror quoque eorum in sæculo nupta, et sæculo dedita, cum in divitiis sæculi periclitaretur, tandem aliquando inspiravit ei Deus ut fratres suos visitaret. Cumque venisset quasi visura venerabilem fratrem suum, et adesset cum comitatu superbo et apparatu; ille detestans et exsecrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquievit exire ad videndum eam. Quod audiens illa, confusa, et compuncta vehementer, cum ei nullus fratrum suorum occurrere dignaretur, C cum a fratre suo Andrea, quem ad portam invenerat monasterii, ob vestium apparatum stercus involutum argueretur, tota in lacrymas resoluta : « Et si peccatrix sum, » inquit, « pro » talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcirco consilium et colloquium » bonorum requiro. Et si despicit frater meus » carnem meam, ne despiciat servus Dei animam meam. Veniat, præcipiat : quidquid » præceperit, facere parata sum. » Hanc ergo promissionem tenens, exiit ad eam cum fratribus suis frater ejus. Et quia eam separare a viro non poterat, primo verbo omnem ei D mundi gloriam in cultu vestium, et in omnibus sæculi pompis et curiositatibus interdixit; formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, et sic eam a se dimisit. Illa vero obedientissime parens præcepto, rediit ad propria, mutata repente secundum omnipotentiam dexteræ Excelsi. Stupebant omnes adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu et victu, in medio sæculi

[1] Job VI, 10.

[a] De eo in Necrologio S. Benigni : « III idus aprilis obiit Tecelinus monachus, pater domni Bernardi abbatis » Claræ-Vallis. »

vitam ducere eremiticam : instare vigiliis et jejuniis, et continuis orationibus, et ab omni A sæculo prorsus se facere alienam. Biennio postea sic vixit cum viro suo, illo sane, secundo maxime anno, dante Deo honorem, nec temerare ulterius præsumente templum Spiritus sancti. Qui etiam tandem virtute ejus perseverantiæ victus, liberamque a se dimittens, juxta ritum Ecclesiæ, facultatem ei concessit serviendi Deo cui se probavit. Illa vero optata libertate potita, monasterium Julleium adiens, cum sanctimonialibus inibi Deo servientibus reliquum vitæ suæ Deo vovit : ubi tantam ei Dominus gratiam contulit sanctitatis, ut non B minus animo, quam carne illorum probaretur virorum Dei esse germana.

CAPUT VII.

De ordinatione sancti Bernardi in abbatem, deque cura valetudinis ejus; item de laude disciplinæ religiosæ jam tum in Clara-Valle vigentis.

31. Cum autem missus noviter Claram-Vallem Bernardus, ordinandus esset in ministerium ad quod assumptus erat; et sedes Lingonensis vacaret, ad quam ordinatio ipsa C respiciebat : quærentibus fratribus, quo eum ducerent ordinandum, cito de proximo se obtulit bona fama venerabilis Catalaunensium episcopi, opinatissimi illius magistri Guillelmi de Campellis, illucque eum transmittendum esse definitum est. Sicque factum est. Abiit autem Catalaunum, assumpto secum Elboldone monacho quodam Cisterciensi. Intravit ergo prædicti episcopi domum juvenis exesi corporis et moribundi, habitu quoque despicabilis, subsequente monacho seniore, et magnitudine et robore corporis eleganti, aliis ridentibus, aliis irridentibus, aliis rem, sicut erat, interpre- D tando venerantibus. Cum autem quæreretur, quis eorum esset abbas; Episcopus primus oculos in eum apertos habens, agnovit servum Dei, et suscepit eum sicut servus Dei. Cum enim primo in privato colloquio omni melius locutione prudentiam juvenis magis magisque proderet verecundia loquendi, intellexit vir sapiens divinam visitationem in adventu hospitis sui. Nec defuit hospitalitatis pia instantia, donec usque ad familiarem fiduciam et liberta- [1071] tem loquendi producto colloquio ad alterutrum, jam melius eum commendaret conscientia sua quam verba. Quid multa? Ex illa die et ex illa hora facti sunt cor unum, et anima una in Domino, in tantum ut sæpe alter alterum hospitem deinceps haberet, et propria esset domus Episcopi Clara-Vallis; Claræ-Vallensium vero efficeretur non sola domus Episcopi, sed et per ipsum tota civitas Catalaunensis. Quinetiam et Remensis provincia, et Gallia tota per eum in devotionem excitata est ad reverentiam Viri Dei. Ab illo siquidem tanto episcopo cæteri didicerunt suscipere eum, et revereri tanquam angelum Dei, ita ut hujus temporis præsensisse in eo gratiam videatur homo tantæ auctoritatis, sic affectus erga ignotum monachum, et monachum tantæ humilitatis.

32. Modico vero post tempore transacto, cum eousque infirmitas Abbatis ingravesceret, ut jam nonnisi mors ejus, aut omni morte gravior vita speraretur, ab Episcopo visitatus est. Cumque viso eo Episcopus se non solum vitæ ejus, sed et sanitatis spem habere diceret, si consilio ejus acquiescens, secundum infirmitatis suæ modum aliquam corpori suo curam pateretur impendi; ille vero a rigore vel usu consuetudinis suæ minus facile flecti posset : profectus Episcopus ad capitulum Cisterciense, ibi coram pauculis abbatibus qui convenerant, pontificali humilitate et sacerdotali charitate, toto corpore in terram prostratus, petiit, et obtinuit, ut tantum anno uno in obedientiam sibi traderetur. Quid enim tantæ humilitati in tanta posset auctoritate negari? Reversus itaque Claram-Vallem, extra claustra et terminos monasterii domunculam unam ei fieri præcepit : ordinans et mandans in cibo vel potu, sive in aliquo ejusmodi circa eum nullam ibi teneri Ordinis districtionem; nullam de tota cura domus ad eum referri sollicitudinem, sed sini[a] eum vivere secundum modum ab eo præstitutum.

33. Eodem tempore et ego Claram-Vallem, ipsumque frequentare cœpi : quem cum ibi cum quodam abbate altero visitarem, inveni eum in suo illo tugurio, quale leprosis in compitis publicis fieri solet. Inveni autem ex præcepto, ut dictum est, Episcopi et Abbatum feriatum ab omni sollicitudine domus, tam interiori, quam exteriori, vacantem Deo et sibi, et quasi in deliciis paradisi exsultantem. Ingressusque

[a] Alias, *sibi*.

regium illud cubiculum, cum considerarem habitationem et habitatorem, tantam mihi, Deum testor, domus ipsa incutiebat reverentiam sui, ac si ingrederer ad altare Dei. Tantaque affectus sum suavitate circa hominem illum, tantoque desiderio in paupertate illa et simplicitate cohabitandi ei, ut si optio illa die mihi data fuisset, nil tam optassem, quam ibi cum eo semper manere ad serviendum ei. Cumque et ipse vicissim nos cum gaudio suscepisset, et quæreremus quid ageret; quomodo ibi viveret; modo illo suo generoso arridens nobis : « Optime, » inquit. « Ego cui hactenus homines rationabiles » obediebant, justo Dei judicio irrationali cuidam bestiæ datus sum ad obediendum. » Dicebat autem de quodam homine rusticano et vano, nihil prorsus sciente, ipsumque ab infirmitate qua laborat, curaturum se jactitante, cui ad obediendum ab Episcopo et Abbatibus et fratribus suis traditus erat. Ibique cum eo manducantes, cum arbitraremur hominem tam infirmum, tantæque providentiæ commissum, sicut oportebat, procurandum, et videremus ei, agente medico illo suo, offerri cibos quos sanus quis vix præ angustia famis attingeret; videbamus et tabescebamus, vix regulari silentio nos cohibente, quin in illum quasi sacrilegum et homicidam ira et contumeliis insurgeremus. Ipse autem in quem hæc fiebant, indifferenter cuncta sumens, æque omnia approbabat : sicut qui sensu ipso corrupto, et pene emortuo sapore, vix aliquid discernebat. Nam et sanguinem crudum per errorem sibi oblatum pro butyro multis diebus noscitur comedisse; oleum bibisse tanquam aquam, et multa talia contingebant ei. Solam quippe aquam sibi sapere dicebat, eo quod dum sumeret, fauces et guttur ei refrigerabat.

34. Sic ergo tunc eum inveni, et sic habitabat in illa solitudine sua vir ille Dei. Sed non erat solus, cum quo erat Deus, et custodia et consolatio sanctorum Angelorum : quod etiam manifestis indiciis demonstratum est. Nocte enim quadam solito attentius orando effuderat super se animam suam, cum tenuiter soporatus voces audivit tanquam transeuntis multitudinis copiosæ. Evigilans autem et easdem voces plenius audiens, cellam quoque in qua jacebat egreditur, et prosequitur abeuntes. Haud procul aberat locus densis adhuc spinarum vepriumque frutetis abundans, sed nunc longe mutatus ab illo. Super hunc aliquandiu stabant

1076 velut alternantes chori hinc inde dispositi, et

A Vir sanctus audiebat, et delectabatur. Cujus tamen mysterium visionis non prius agnovit, quam translatis post aliquot annos ædificiis monasterii, eodem loco positum oratorium cerneret, ubi voces illas audisset. Mansi autem indignus ego cum eo paucis diebus, quocumque oculos vertebam, mirans, quasi cœlos me videre novos, et terram novam, et antiquorum Ægyptiorum monachorum patrum nostrorum antiquas semitas, et in eis nostri temporis hominum recentia vestigia.

35. Erat enim tunc temporis videre Claræ-

B Vallis aurea sæcula, cum viri virtutis, olim divites in sæculo et honorati, tunc in paupertate Christi gloriantes, Ecclesiam Dei plantarent in sanguine suo, in labore et ærumna, in fame et siti, in frigore et nuditate, in persecutionibus, et contumeliis, et angustiis multis; præparantes Claræ-Valli eam quam hodie habet sufficientiam et pacem. Neque enim se tam sibi, quam Christo et fratribus inibi Deo servituris vivere æstimantes, pro nihilo habebant quidquid sibi deesset : dum relinquerent post se quod illis sufficeret et ad subsidium necessitatis, et ad aliquam conscientiam volunta-

C riæ pro Christo paupertatis. Primaque facie ab introeuntibus Claram-Vallem per descensum montis, Deus in domibus ejus cognoscebatur, cum in simplicitate et humilitate ædificiorum simplicitatem et humilitatem inhabitantium pauperum Christi vallis muta loqueretur. Denique in valle illa plena hominum, in qua nemini otiosum esse licebat; omnibus laborantibus, et singulis circa injuncta occupatis; media die mediæ noctis silentium a supervenientibus inveniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laudibus Dei occuparentur. Porro silentii ipsius ordo et fama tantam etiam apud

D sæculares homines supervenientes sui faciebat reverentiam, ut et ipsi, non dicam prava vel otiosa, sed aliquid etiam quod ad rem non attineret, ibi loqui vererentur. Loci vero ipsius solitudo inter opaca silvarum, et vicinorum hinc inde montium angustias, in quo servi Dei latebant, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodo repræsentabat, in qua aliquando a pastoribus inventus est : ut cujus imitabantur vitam, habitationem ejus ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine solitarii ibi erant. Vallem namque illam plenam hominibus,

ordinis ratione charitas ordinata singulis solitariam faciebat : quia sicut unus homo inordinatus, etiam cum solus est, ipse sibi turba est; sic ibi unitate spiritus, et regularis lege silentii in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat.

36. Domibus vero et habitaculis simplicibus victus inhabitantium persimilis erat. Panis non tam furfureus, quam terreus videbatur, duris fratrum laboribus vix de terra deserti illius sterili productus : cætera quoque cibaria quæque vix erant aliquid saporis habentia, præter quam quod fames seu amor Dei faciebat. Sed et ipsum novitii fervoris simplicitas sibi tollebat, cum quasi venenum arbitrantes quidquid comedentem utcumque delectaret, recusarent dona Dei propter gratiam, quam in eis sentiebant. Cum enim circa omne genus carnalis tolerantiæ, cum adjutorio gratiæ Dei, studium spiritualis Patris hoc in eis effecisset, ut plurima quæ homini in carne constituto impossibilia prius videbantur, jam non solum constanter peragerent et sine murmuratione, sed etiam cum ingenti delectatione : ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationem, eo periculosiorem, quo eam æstimabant quasi remotiorem a carne, spiritui propinquiorem. Persuasum quippe habentes, et quasi cum testimonio conscientiæ suæ memoriæ fideliter commendatum, inimicam esse animæ omnem delectationem carnis; quidquid carnem cum qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suam, cum præ dulcedine amoris interioris, amara æque ac dulcia delectabiliter edendo, delectabilius vivere sibi viderentur in eremo, quam prius vixissent in sæculo.

37. Cumque in hoc suspectam aliquatenus haberent spiritualis Patris quotidianam correptionem, quasi carni eorum plus quam spiritui deferentem; aliquando ad judicium prædicti Catalaunensis episcopi, qui tunc forte aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonem ad eos aggressus ad eum finem perduxit, ut omnem hominem, quicumque dona Dei recusaverit propter gratiam Dei, inimicum esse gratiæ Dei, et Spiritui sancto resistere pronuntiaret. Adducta siquidem historia de Elisæo propheta, et filiis Prophetarum cum eo in de-1077sertis locis vitam eremiticam ducentibus, quomodo cum aliquando ad horam refectionis ventum esset, amaritudo quædam mortis in olla decoctionis eorum inventa, per virtutem Dei et ministerium prophetæ, per infusionem farinulæ dulcorata est. « Olla, » inquit, « illa prophetica, olla vestra est, nil in se nisi amaritudinem habens : farina vero amaritudinem in dulcedinem convertens, gratia Dei operans est in vobis. Sumite ergo securi, et cum gratiarum actione, quod cum naturaliter minus aptum fuerit usibus humanis, ad hoc per gratiam Dei vestris est usibus aptatum, ut utamini et comedatis. In quo si inobedientes et increduli permanetis, resistitis Spiritui sancto, et gratiæ ejus ingrati estis. »

CAPUT VIII.

De magna vitæ ejus severitate, et indefesso inter continua fractæ valetudinis incommoda laborandi studio.

38. Hæc ergo fuit in tempore illo sub abbate Bernardo et magisterio ejus in clarissima et charissima valle illa spiritualium schola studiorum : hic fervor regularis disciplinæ, omnia eo faciente et ordinante, et tabernaculum Deo in terris ædificante secundum exemplar quod ei in monte ostensum est, cum in solitudine Cisterciensi cum Deo in nube habitaret. Et utinam post rudimenta primæ conversationis, postquam didicit aliquatenus et consuevit homo cum hominibus esse, et intelligere super egenum et pauperem, compatiendo infirmitatibus hominum; utinam se circa semetipsum talem exhibuiset qualem erga cæteros, tam benignum, tam discretum, tam sollicitum. Sed continuo cum ab annuæ illius obedientiæ vinculo solutus, et sui juris effectus est; velut arcus distentus ad pristinum rigorem, et sicut torrens detentus et dimissus, ad prioris cursus consuetudinem reversus est, quasi repetens a semetipso pœnas diutinæ [a] illius quietis, et damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem et languidum conari et aggredi quæcumque vellet, minus considerare quid posset; sollicitum pro omnibus, circa se ipsum negligentem; omnibus in omnibus aliis obedientissimum, sed de se ipso vix aliquando seu charitati, seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla

[a] Alias, *diuscule*.

reputans, majora moliebatur ad non parcendum corpori, ad studiis spiritualibus robur addendum : corpus suum variis infirmitatibus per se attenuatum, jejuniis insuper et vigiliis sine intermissione atterendo.

39. Orabat stans die noctuque, donec genua ejus infirmata a jejunio, et pedes ejus a labore inflati, corpus sustinere non possent. Multo tempore, et quamdiu occultum esse potuit, cilicio ad carnem usus est : ubi vero sciri advertit, continuo illud abjiciens, ad communia se convertit. Cibus ejus cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes, quales infantibus fieri solent. Cætera vel ejus infirmitas non recipiebat, vel parcimoniæ studio ipse recusabat. Vino si quando utebatur, raro et nimis modico, cum magis aquam et infirmitati suæ et appetitui competere testaretur. Sic autem affectus et confectus, a communi fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquando patiebatur esse excusatum, seu ab occupationibus et laboribus ministerii sui. Videbant eum et conversationem ejus homines medici, et mirabantur, tantamque vim eum in se ipso causabantur inferre naturæ, ac si agnus ad aratrum alligatus arare cogeretur. Nam cum crebra illa ex corruptione stomachi per os ejus indigestæ crudidatis eruptio aliis inciperet esse molestior, maxime autem in choro psallentium, non tamen illico collectas fratrum deseruit : sed juxta locum stationis suæ procurato ac effosso in terra receptaculo, doloris illius sic aliquandiu, prout potuit, necessitatem illam transegit. At ubi ne hoc quidem permisit intolerantia rei, tunc demum collectas deserere, et seorsum secum habitare compulsus est, nisi quantum sive collocutionis, sive consolationis gratia, sive disciplinæ claustralis necessitate, conventui eum fratrum aliquando oportebat interesse.

40. Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primo sancta illa fraternitas sanctæ illius paternitatis jugi consortio carere posse coacta est. In quo dolemus quidem et plangimus infirmitatis ejus tristem effectum; sed sancti desiderii et spiritualis fervoris affectum veneramur. Quanquam nec infirmitatis ejus effectus usquequaque plangendus sit et dolendus. Quid enim, si voluit sapientia Dei per infirma potius hominis illius tot tantaque confundere fortia mundi hu- 1078 jus? Quid vero aliquando pro qualibet infir- A mitate ejus remansit infectum, quod per eum secundum datam sibi gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra ætate, quantumvis robusti corporis, et accuratæ valetudinis, tanta aliquando fecit, quanta iste fecit, et facit moribundus et languidus ad honorem Dei, et sanctæ Ecclesiæ utilitatem? Quantum postea numerum hominum verbo et exemplo traxit de sæculo non solum ad conversionem, sed ad perfectionem? Quantas ex eis per totum christianum orbem constituit domos seu civitates refugii, ut quicumque peccaverint ad mortem, et æternæ B mortis rei judicati fuerint, reminiscantur et convertantur ad Dominum, et confugiant ad eas, et salventur in eis? Quæ schismata Ecclesiæ non sedavit? quas non confudit hæreses? quam pacem inter dissidentes ecclesias et populos non restituit? Et hæc quidem communia sunt. Cæterum quæ bona innumeris hominibus singillatim præstitit pro causa, pro persona, pro loco, pro tempore, quis enumeret?

41. Porro si nimietas in eo reprehenditur sancti fervoris, habet certe apud pias mentes excessus iste reverentiam suam : quia quicumque spiritu Dei aguntur, multum verentur in C servo Dei reprehendere nimium [a] istam nimietatem. Habet et facilem apud homines excusationem, cum vix audeat quisquam eum condemnare, quem Deus justificat, tam multa, tam sublimia cum eo et per eum operando. Felix cui solum reputatur ad culpam, quod cæteri præsumere sibi solent ad gloriam. Fuerit autem bono juveni suspecta juventus sua; beatus quippe qui semper est pavidus : fuerit ei studium tantam virtutum plenitudinem quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui conscientia cumulare : sed et vita ejus, quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continen- D tiæ exemplo carere non debuit. In quo servus Dei, etsi nimietate forsitan excessit, piis certe mentibus non de nimietate, sed de fervore exemplum reliquit. Quid autem eum nitimur excusare, in quo ipse qui veretur omnia opera sua, non confunditur usque hodie se accusare, sacrilegii arguens semetipsum, quod servitio Dei et fratrum abstulerit corpus suum, dum indiscreto fervore imbecille illud reddiderit, ac pene inutile? Sed convaluit de infirmitate, et infirmus fortior et potens factus est. Virtus

[a] Alias, *nimiam*.

namque Dei vehementius in infirmitate ejus re- 1030 fulgens, extunc usque hodie digniorem quamdam A apud homines ei efficit reverentiam, et in reverentia auctoritatem, et in auctoritate obedientiam.

42. Jam tunc enim ad opus prædicationis divinitus aptabatur, ad quod, ut supra dictum est [1], ex utero matris suæ cum testimonio divinæ revelationis olim fuerat præsignatus. Nec tunc tantummodo, sed omni tempore conversionis, et subjectionis, et prælationis suæ, ipso ordinante quo et agente, congruo ordine ad hoc instituebatur; et ignorans quid de se fieret, non solum monastico, sed et omni ecclesiastico B ordini in hoc præparabatur. Et primum quidem circa resuscitandum in monastico Ordine antiquæ religionis fervorem, primitias juventutis suæ dedicavit, exemplo et verbo in conventu fratrum intra septa monasterii ad hoc omni studio vacans. Postmodum autem, cum ad alium vitæ et conversationis ordinem infirmitate corporis cogeretur; et, sicut dictum est, necessitas infirmitatis, et ordo necessitatis a communi eum conversatione conventus plus solito sequestraret : hæc prima cœpit esse occasio, ut quasi hominibus de sæculo expositus, quorum jam ad eum multitudo magna confluebat C, ipse etiam præsentiam suam liberius eis ac liberalius commodans, verbum vitæ prædicaret. Cumque et longius aliquando a monasterio pro causis Ecclesiæ communibus obedientia traheretur, et quocumque veniret, undecumque locuturus, de Deo silere non posset, et agere quæ Dei sunt non cessaret; sic in brevi apud homines innotuit, ut Ecclesia Dei tam utili membro in corpore suo reperto uti ad quodcunque oportebat non dissimularet. Sed et licet a primo flore ineuntis ætatis, fructibus Spiritus semper abundaverit : ab hoc tamen tempore copiosius ei addita est, sicut Apostolus D dicit, *manifestatio Spiritus ad utilitatem* [2]; sermo scilicet fecundior sapientiæ ac scientiæ cum gratia prophetiæ, operationes virtutum, et diversarum opitulationes sanitatum. Quorum quædam quæ certa narratione didici, qua fide a fidelibus mihi viris assignata sunt, eadem et ipse legentibus resigno.

CAPUT IX.

De miraculis per eum patratis, et periculo arrogantiæ in eo mire per propinquos represso.

43. Primum ergo signum hoc fuit, quod in manu servi sui mundo celebre Christus effecit. Cum aliquantos jam in Clara-Valle explesset annos, contigit virum nobilem, et ipsius quoque secundum carnem propinquum, Josbertum de Firmitate, quod est oppidum proximum monasterio, graviter infirmari : qui subito præoccupatus, amisit penitus intellectum pariter et loquelam. Unde et filius ejus Josbertus junior, et omnes simul amici, eo magis affligebantur dolore, quod sine Confessione et Viatico vir magnificus et magnifice honoratus obiret. Cucurrit nuntius ad Abbatem; neque enim tunc in monasterio erat. Venit, et invenit eum jam triduo sic jacentem. Compassus autem homini, sed et motus lacrymis filii, simul et lugentium cæterorum, confisus est de misericordia Dei, et sermonem magnificum protulit, dicens eis : « Notum vobis est, quod in pluribus homo iste » gravavit ecclesias, oppressit pauperes, offendit Deum. Si mihi creditis, ut ecclesiis restituantur ablata, et usurpatæ in gravamen pauperum consuetudines dimittantur; loquetur » adhuc, et suorum confessionem faciet delictorum, divina quoque suscipiet Sacramenta » devotus. » Mirantur omnes, lætatur filius, familia omnis exsultat : quidquid præcipit Homo Dei firmiter ei promittitur, et impletur. Cæterum frater ejus Gerardus, et Galdricus avunculus, non parum territi et turbati, secretius eum super tali promissione conveniunt, durius arguunt, acrius invehuntur. Quibus breviter simpliciterque respondens : « Facile, » inquit, « facere potest Deus, quod difficile credere vos » potestis. » Itaque post secretam orationem, ad oblationem sacrificii immortalis accedit. Quo offerente nuntius supervenit, qui indicaret præfatum Josbertum, libere jam loquentem, rogare obnixius ut Vir Dei festinaret ad eum. Cui etiam post oblatum Sacrificium venienti cum lacrymis et gemitu peccata confessus, divina Sacramenta suscepit : et duobus post hæc aut tribus diebus vivens et loquens, ea maxime quæ præceperat Abbas sanctus, constituit sine ulla retractatione

[1] Cap. 1, n. 2. — [2] I Cor. xii, 7.

servari. Sed et disposuit domui suæ, et eleemosynas dedit : et sic demum christiano more in bona spe misericordiæ Dei animam exhalavit. [1081] A

44. Revertebatur aliquando Pater sanctus a pratis, et obviam habuit mulierem parvulum filium in brachiis deportantem, quem de longe attulerat ad eum, ab utero matris habentem manum aridam, et brachium tortum. Motus autem lacrymis matris et precibus, jussit puerum deponi; factaque oratione continuo signans puerum, et brachium, et manum ejus, dixit mulieri ut vocaret filium suum. Vocavit illa infantem, et ille accurrit, et utroque brachio B amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora.

45. Erant autem hujus beati viri fratres et filii spirituales mirantes super his, quæ audiebant et videbant de eo. Nec tamen more carnalium in gloriam elevabantur humanam, sed juvenili ejus ætati, et novæ adhuc conversationi, spirituali sollicitudine metuebant. In quo nimirum zelo Galdricus avunculus ejus, et Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant : ut ipsos tanquam geminos quosdam stimulos carnis suæ, ne gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse divinitus videretur. Neque enim parce- C bant, verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam ejus, calumniantes etiam bene gesta, signa omnia annihilantes, et hominem mansuetissimum, nihilque contradicentem, frequenter usque ad lacrymas improperiis et opprobriis affligentes. Narrare solet venerabilis episcopus Lingonensis Godefridus, sancti Viri et propinquus sanguine, et conversione socius, et extunc per omnia individuus comes, primo miraculo quod per manus ejus fieri vidit, prædictum germanum ejus adfuisse Guidonem. Erat enim eis transitus per Castrum-Nantonis in territorio Senonum, et juvenis quidam, cujus pe- D dem fistula occupaverat, prædicti Patris tactum et benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem statim convaluit, et post paucissimos dies regressi per idem oppidum, sanum eum atque incolumem invenerunt. Cæterum sæpe dictus beati Viri frater ne ipso quidem poterat compesci miraculo, quominus increparet eum, et præsumptionis argueret, quod acquieverit tangere hominem : tanta siquidem charitate pro eo sollicitus erat.

CAPUT X.

De aliis sanitatum beneficiis erga diversos præstitis.

46. Circa idem tempus accidit ut avunculus ejus Galdricus, qui et ipse zelo simili ejus mansuetudinem, sicut prædiximus, duris increpationibus obruebat, gravissimis febribus laboraret. Demum ingravescente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, Abbatem humili obsecratione compellat, ut sui misereatur, et opem sibi ferat quam cæteris consuevit. At ille, cujus spiritus super mel dulcis, primum leniter breviterque commemorans crebras super hujusmodi objurgationes ipsius, et opponens ei ne forte hæc diceret tentans eum, persistenti tandem [a] manum imponit, et febrem abscedere jubet. Nec mora, ad imperium ejus reliquit eum febris, expertum in semetipso quod in cæteris arguebat. Idem quoque Galdricus cum in Clara-Valle aliquantos jam perageret annos, fervens spiritu, et totius boni æmulator, ex hac luce migravit : qui ante unam fere horam mortis turbatus ad momentum, et toto corpore terribiliter motus infremuit; sed ad pristinam serenitatem reversus, vultu deinceps placidissimo exspiravit. Noluit autem Dominus sollicitum Abbatis animum hujus rei cognitione fraudari. Siquidem post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cum omnia erga se prospera esse sciscitanti responderet, et in magna sese gratularetur felicitate locatum, demum interrogatus est, quidnam sibi voluerit tam acerba illa in morte, tamque repentina commotio. Dicebat autem quod ea hora duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parassent : unde territus ita contremuit, sed beato Petro accurrente ereptus, nihil sensit deinceps læsionis.

47. Longum esset cuncta narrare quæ super his qui ex hac vita discesserant, et eorum felicitate seu etiam necessitate, divina ei gratia revelare ab ipsis initiis consuevit. Unum tamen dixerim, quod ob fratrum commonitionem aliquoties etiam ipse commemorat. Frater quidam bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conversationis, et minus compatiens quam deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies Viro Dei apparuit vultu lu-

[a] Alias, *tamen*.

gubri, et habitu miserabili, significans non ad votum sibi cuncta succedere. Interrogatus autem quid sibi esset, quatuor lacertis [a] sese traditum querebatur. Ad quod verbum continuo impulsus est, et quasi præcipitanter expulsus a facie Viri Dei; qui gravius ingemiscens, post tergum ejus clamavit : « Præcipio tibi in nomine Domini, ut » qualiter tecum agatur, in proximo mihi iterum » innotescas. » Et conversus ad orationem pro eo, et oblationem hostiæ salutaris, aliquos etiam fratrum, quorum ampliorem noverat sanctitatem, eidem similiter subvenire monebat. Nec vero destitit, donec post paucos dies, sicut præceperat, per aliam revelationem cognita ejus liberatione, meruit consolari.

48. [Vir reverendissimus Humbertus, Igniacensis postea cœnobii ædificator et primus pater, in Clara-Valle tam acriter morbo epilepsiæ laborabat, ut septies corruens una die, demum etiam cerebro turbato, vix multorum manibus fratrum colligatus in lectulo teneretur. Adveniens autem venerabilis Abbas, et sic inveniens virum, quem pro sua sanctitate, speciali venerabatur affectu, repletus est zelo, et ait : « Quid » facimus? Eamus, oremus. » Ut autem ingressus oratorium genua flexit, prædictus vir inter manus tenentium obdormivit : qui sequenti die dominica, de manu ejus Sacramenta suscipiens, perfectam adeptus est sospitatem, ut nihil unquam deinceps tale pateretur.]

49. Circa hoc tempus in regno Galliæ, et finitimis regionibus fames invaluit : servorum autem suorum horrea Domini benedictio cumulavit. Siquidem usque ad annum illum nunquam eis laboris sui annona suffecerat. Sed et tunc quoque post messem collectam, diligenter omnibus supputatis, vix usque ad Pascha sibi eam posse sufficere æstimabant. Cum autem emere vellent, sumptus non invenerunt, quod longe carius solito venderetur. Itaque ipso tempore quadragesimali, pauperum ad eos maxima multitudo confluxit; quibus erogantes fideliter quod habebant, Domino benedicente, ex modica illa annona usque ad messem ipsi pariter, et qui superveniebant pauperes, alacriter sustentabantur. Virum pauperem non longe a monasterio habitantem uxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim ei in ira et furore fuerat comminata, egerat per malignas incantationes, ut miser homo consumptis carnibus nec posset mori, nec

[1083] vivere sineretur. Sæpius denique et vocis usum, A et sensum omnem corporis amittebat; iterumque redibat non ad vitam, sed ad mortem prolixiorem crudeliter revocatus. Adducitur tandem homo ad Virum Dei in monasterio demorantem, et ei tragœdia miserabilis explicatur : qui vehementer indignans, antiqui hostis malitiam tantum sibi in christianum hominem usurpasse, vocans duos e fratribus, ante sanctum altare hominem deportari, ibique superposito capiti ejus vasculo Eucharistiam continente, in ipsius Sacramenti virtute, a læsione christiani jubet dæmonem prohiberi. Factum est ut præcepit; B et miserum hominem, post tantos cruciatus, fides perfecta perfectæ reddidit sanitati.

CAPUT XI.

De miraculo epistolæ in imbre scriptæ, nec madefactæ, et aliis quibusdam stupendis.

50. Frater Robertus, ejusdem sancti Viri monachus et secundum carnem propinquus, in adolescentia sua quorumdam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem Pater posteaquam aliquandiu dissimula- C vit, eumdem fratrem statuit per epistolam revocare. Quo dictante, venerabilis Guillelmus, Rievallis postea monasterii primus abbas, in membrana scribens eamdem excipiebat epistolam. Erant autem ambo pariter sub dio sedentes : ad dictandum quippe secretius septa monasterii egressi fuerant. Subito autem inopinatus imber erupit : et is qui scribebat (sicut ipso referente didicimus) chartam reponere voluit. Ad quem Pater sanctus : « Opus, » inquit, « Dei » est; scribe, ne timeas. » Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cum enim undique plueret, chartam expositam virtus D operuit charitatis, et quæ dictabat epistolam, schedulam quoque pariter conservabat. Et hæc quidem epistola ob tam grande miraculum, in codice epistolarum ejus a fratribus non immerito prima est ordinata [b].

51. Agebatur solemnitas quædam præcipua, et frater aliquis, quem pro secreta culpa ab altaris sacri communione suspenderat, notari timens, et ruborem non sustinens, ad manum ejus cum cæteris nimium præsumptuosus accessit. Intuitus autem eum, quoniam causa latens

[a] Alias, *dilaceratus*. [b] Et quidem ab auctore tertiæ Vitæ, ex cap. 6 infra.

erat, repellere hominem noluit, sed intimo corde orabat Deum, ut de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiam non poterat ad interiora trajicere, et diu multumque conatus, cum nullo modo prævaleret, anxius et tremebundus clausam ore servabat. Expleta denique hora orationis sexta, Patrem sanctum traxit in partem : cujus pedibus advolutus, cum multis ei lacrymis quod patiebatur, aperuit, et aperto ore ipsam quoque Eucharistiam ostendebat. Increpans autem eum, confitentem absolvit, et ex eo sine difficultate recepit dominica Sacramenta.

52. In minimis etiam rebus magna per eum novimus contigisse. Venerat aliquando Fusniacum, quæ est abbatia una de primis quam ipse ædificavit, in Laudunensi territorio sita. Cumque novi ibidem oratorii dedicatio pararetur, ita illud occupaverat muscarum incredibilis multitudo, ut earum sonitus improbusque discursus gravem nimis introeuntibus molestiam generaret. Nullo igitur occurrente remedio, dixit sanctus, « Excommunico eas; » et mane omnes pariter mortuas invenerunt. Cumque pavimentum omne operuissent, palis ejicientes eas, ita demum basilicam mundaverunt. Hoc autem tam notum et tam celebre fuit, ut inter vicinos quoque, quorum ad dedicationem maxima multitudo convenit, muscarum Fusniacarum maledictio in parabolam verteretur.

53. In eo quoque monasterio, cui Charus-Locus nomen est, puerum quemdam qui incessanter flebat et ejulabat, Vir sanctus osculo sanavit. Cum enim per multos dies sine intermissione plorans, nullam reciperet consolationem, quod genus morbi medici non ignorant, miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsum alloquens Pater sanctus monebat, ut suorum confessionem faceret delictorum. Facta autem confessione, subito vultum serenans, petiit a beato Patre sibi osculum dari. Acceptoque osculo pacis ex ore Sancti, in omni protinus pace quievit; et, lacrymarum fonte siccato, lætus et incolumis est regressus ad propria.

54. Exeunti aliquando Abbati post fratres reliquos ad laborem, filium claudum ei pater obtulit, supplicans ut ei manum imponere dignaretur. Excusabat autem se Vir Dei, dicens, non se esse illius meriti, a quo talia deberent beneficia postulari; claudis reddere gressum, 1083 apostolicæ esse, non suæ virtutis. Victus tamen patris instantia, signavit puerum, ac dimisit. Qui ex ea hora convaluit, et intra paucos dies ab eodem iterum patre cum multa gratiarum actione reductus incolumis oblatus est Viro Dei.

55. Divertit aliquando nobilium cohors militum ad Claram-Vallem, ut viderent locum, ac sanctum ejus Abbatem. Prope autem erat sacrum Quadragesimæ tempus : et illi omnes fere juvenes dediti militiæ sæculari, circumibant quærentes exsecrabiles illas nundinas, quas vulgo tornetas vocant. Cœpit itaque ab eis petere, paucos illos qui ante Quadragesimam supererant dies, ne armis interim uterentur. Quibus obstinato animo ejus acquiescere monitis renuentibus : « Confido, » ait, « in Domino, » quod ipse mihi dabit inducias quas negastis. » Et accersito fratre, jubet eis cerevisiam propinari, benedicens eam, et dicens, ut potionem biberent animarum. Biberunt ergo pariter, quidam tamen inviti præ amore sæculi, metuentes eum quem postea sunt experti divinæ virtutis effectum. Ut enim egressi sunt monasterii fores, mutuis sese cœperunt inflammare sermonibus, quia cor eorum ardens erat in eis. Inspirante igitur Deo, et currente velociter verbo ejus, eadem hora reversi, et conversi a viis suis, spirituali militiæ dextras dederunt. Quorum quidam adhuc militant Deo, quidam autem cum eo jam regnant, carnis vinculis absoluti.

56. Quid autem mirum, quod devotis hunc hominem colit obsequiis major ætas, in cujus devotionem divina virtus ipsam quoque infantiam excitat expertem adhuc rationis, et devotionis ignaram? Norunt multi illustrem juvenem Waltherum de Monte-Mirabili, cujus patruus frater Waltherus inter eos, quos prædiximus milites, sacram in Clara-Valle militiam est professus. Hunc ergo Waltherum juniorem, cum adhuc infantulus esset, et necdum ab ortu suo mensem tertium explevisset [a], mater sua benedicendum obtulit Viro Dei, gratulabunda et exsultans, quod in domo sua hospitem mereretur habere tam sanctum virum. Cumque Vir Dei, sicut semper et in omni loco facere consueverat, de salute et ædificatione animarum ad circumpositos loqueretur, prædicti mater infantis tenens eum in gremio, sedebat secus pedes ipsius. Accidit autem ut inter loquendum

[a] Alias, *esset, adhuc anniculus sola posse cognoscere ubera cognosceretur, mater*, etc.

aliquando manum protenderet, et apprehendere eam conabatur infantulus. Advertitur tandem conatus parvuli, cum sæpius id fecisset; et mirantibus universis datur ei facultas ut manum possit apprehendere quam optavit. Tum vero mira admodum reverentia alteram manum suam supponens, altera tenens eam, tulit ad os suum, et osculatus est eam. Neque id semel tantum, sed toties faciebat, quoties beatam manum tenere permissus est.

CAPUT XII.

De altercatione Bernardi cum diabolo. De sanitate per beatam Virginem ipsi reddita. Item de abbate Guillelmo ab eo sanato.

57. Infirmabatur aliquando Homo Dei, et velut rivulus quidam phlegmatis incessanter ab ejus ore fluebat. Unde exhausto corpore usquequaque deficiens, paulo minus ad extrema devenit. Convenerunt itaque filii et amici ejus velut ad exsequias tanti Patris : et ego ipse inter cæteros adfui, quod me quoque ejus dignatio in amicorum numero reputaret. Cumque extremum jam trahere spiritum videretur, in excessu mentis suæ ante tribunal Domini sibi visus est præsentari. Adfuit autem et satan ex adverso improbis eum accusationibus pulsans. Ubi vero ille omnia fuerat prosecutus, et Viro Dei esset pro sua parte dicendum, nil territus aut turbatus, ait : « Fateor, non sum dignus » ego, nec propriis possum meritis regnum ob» tinere cœlorum. Cæterum duplici jure illud » obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet » Patris, et merito passionis; altero ipse con» tentus, alterum mihi donat, ex cujus dono jure » illud mihi vindicans, non confundor. » In hoc verbo confusus inimicus, conventus ille solutus, et Homo Dei in se reversus est. Cumque ex hoc magis dissolutionem sui corporis imminere speraret, visio altera longe dissimilis est secuta.

58. Siquidem velut in littore quodam positus videbatur sibi navem quæ se transveheret exspectare : cumque applicuisset navis ad littus, festinabat ingredi, et illa cedens impingebat in aquam. Usque tertio ita faciens, tandem relicto eo navis ibat, et non revertebatur. Intellexit autem protinus necdum tempus suæ migrationis [1084] adesse. Adhuc tamen crescebat dolor, eo utique A magis molestus, quominus jam eum spes imminentis exitus solabatur. Contigit autem advesperascente jam die, ut cæteris fratribus, juxta consuetudinem, accedentibus ad lectionem collationum, solus Abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diversorio in quo jacebat. Cumque vehementius affligeretur, et supra vires dolor excresceret, advocans alterum e duobus, jubet citius oratum ire. Excusantem denique et dicentem, « Non sum ego talis ora» tor; » obedientiæ auctoritate compellit. Itum est, et oratum ad altaria, quæ in eadem basilica B erant tria. Primum, in honore beatæ Dei Genitricis : duo circumposita, in honore beati Laurentii martyris, et beati Benedicti abbatis. Eadem igitur hora adfuit Viro Dei prædicta beata Virgo, duobus illis stipata ministris, beato scilicet Laurentio, et beato Benedicto. Aderant autem in ea serenitate et suavitate quæ eos decebat, et tam manifeste, ut ex ipso introitu cellulæ, personas quoque discerneret singulorum. Imponentesque ei manus, et loca doloris attactu piissimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt. Siccatus est enim illico phlegmatis rivus, et dolor omnis abscessit.

C 59. Cum autem et ego ægrotarem aliquando in domo nostra, et jam me nimium fatigasset et attrivisset in longum nimium se protendens ægritudo : audiens hoc misit ad me fratrem suum, virum bonæ memoriæ Gerardum, mandans me venire ad Claram-Vallem, spondens me ibi cito aut curandum, aut moriturum. Ego vero quasi divinitus accepta vel oblata facultate, seu apud eum moriendi, seu aliquandiu cum eo vivendi (quorum quid maluerim tunc, ignoro), profectus statim sum illuc, quamvis cum nimio labore ac dolore. Ubi factum est mihi quod promissum fuerat; et, fateor, sicut volui. D Reddita quippe mihi sanitas est a magna et periculosa infirmitate; sed paulatim vires corporis redierunt. Deus bone, quid mihi boni contulit illa infirmitas, feriæ illæ, vacatio illa, ex parte ad quod volebam [a]! Nam et cooperabatur necessitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ apud eum infirmitas ejus, qua et ipse tunc temporis detinebatur. Infirmi ergo ambo, tota die de spirituali physica animæ conferebamus, de medicamentis virtutum contra languores vitiorum.

[a] Duaq. et Horst. *Deus enim bone, quid mihi boni contulit illa infirmitas, feriæ illæ, vacatio illa? Ex parte id quod volebam.* †

Itaque tunc disseruit mihi de Cantico canticorum, quantum tempus illud infirmitatis meæ A permisit, moraliter tantum, intermissis mysteriis Scripturæ illius, quia sic volebam, et sic petieram ab eo. Singulisque diebus quæcumque super hoc audiebam, ne mihi effugerent, scripto alligabam, in quantum mihi Deus donabat, et memoria me juvabat. In quo cum benigne et sine invidia exponeret mihi, et communicaret sententias intelligentiæ et sensus experientiæ suæ, et multa docere niteretur inexpertum, quæ nonnisi experiendo discuntur; etsi intelligere non poteram adhuc quæ apponebantur mihi, plus tamen solito intelligere me faciebat quid B ad ea intelligenda deesset mihi. Sed de his huc usque dixisse sufficiat.

60. Cum autem instante Dominica, quæ Septuagesima denominatur, vespere sabbati Dominicam ipsam præcedentis, jam tantum convaluissem, ut valerem de lecto per me surgere, et solus exire et intrare possem, cœpi disponere de reditu nostro ad fratres nostros. Quod ipse auditum omnino prohibuit, et usque ad Dominicam Quinquagesimæ omnem mihi spem reditus, et conatum interdixit. Acquievi facile, cum quod præcipiebatur, et voluntas non abnueret, et infirmitas requirere videretur. Cum autem C ultra Dominicam illam Septuagesimæ, a carnibus, quibus usque ad diem illam, ipso præcipiente et necessitate cogente, vescebar, vellem abstinere; et hoc ipsum prohibuit. Super quo cum nec monenti acquiescerem, nec rogantem audirem, nec obedirem præcipienti : sic vespera illa sabbati ab invicem discessimus; ille tacitus, ad Completorium; ego, ad lectum. Et ecce infirmitatis meæ rabies rediviva, quasi resumptis omnibus viribus pristinis, cum tanta me vehementia et ferocitate invadens corripuit tantaque malignitate tota nocte illa devastando cruciavit, supra vires, supra virtutem, ut de vita despe- D rans, vix saltem usque ad diem, ut vel semel adhuc loquerer Viro Dei, crederem me victurum. Cumque in dolore illo totam noctem duxissem, summo mane accersitus ille advenit, non tamen afferens mihi, quem solebat, vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamen : « Quid, » inquit, « hodie comeditis? » Ego vero qui jam, ipso tacente, hesternam inobedientiam certissime interpretabar causam esse illius afflictionis meæ : « Quidquid, » inquam, « præcipietis. » « Quiescite ergo, » ait, « non » moriemini modo. » Et abiit. Et quid dicam?

1085 Confestim et omnis dolor abiit : nisi quod fatigatus nocturno illo dolore meo, tota ipsa die vix de lecto surgere prævalui. Quis enim aut qualis fuit ille dolor? Non recolo similem me aliquando fuisse perpessum. In crastino autem sanus factus sum, et vires recepi : et paucis interpositis diebus, cum benedictione et gratia bona boni hospitis mei, ad propria reversus sum.

CAPUT XIII.

De fama sanctitatis ejus ubique divulgata; et ipsius Claræ-Vallis mirabili propagatione. Item de spiritu prophetiæ ipsi concesso.

61. Cumque dilectus Deo et hominibus Bernardus in illa valle sua et vicinis civitatibus et regionibus, quas aliquoties eum invisere domesticæ curæ ratio cogebat, tantis floreret virtutibus et miraculis; cœpit etiam seu communibus Ecclesiæ necessitatibus, seu charitate fratrum, seu obedientia majorum, ad remotas pertrahi regiones, paces desperatas inter dissidentes ecclesias et principes sæculi reformare, causas humano sensui et consilio interminabiles, auxilio Dei pacifice terminare; et virtute potius fidei, quam spiritu hujus mundi de multis hujusmodi impossibilibus possibilia faciendo, quasi montes transferendo, magis ac magis in oculis omnium mirabilis et venerabilis apparere. Maxime vero in tantum in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, ut dura etiam corda auditorum ad conversionem emolliret, et vix aliquando vacuus domum rediret. Postmodum vero feliciter proficiente et usu sermonis, et exemplo conversationis, rete verbi Dei in manu piscatoris Dei tam copiosas piscium rationalium multitudines cœpit concludere, ut de singulis ejus capturis navicula domus illius impleri posse videretur. Unde factum est, ut in brevi majori miraculo præ omnibus quæ in hac vita gessit miraculis, per unum hominem languidum et seminecem, et tantummodo loqui valentem, obscura usque ad illud tempus illa vallis, et re et nomine Clara-Vallis efficeretur, divinæ cujusdam claritatis lumen, quasi de summo quodam apice virtutum diffundens in devexa terrarum. Et extunc apud vallem illam, quæ prius dicebatur vallis Absinthialis et amara, cœperunt montes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuerat et sterilis ab omni bono, cœpit

abundare spirituali frumento, et de rore cœli et benedictione Dei in tantum pinguescere omnia A deserta ejus, et multiplicata gente magnificare lætitiam, ut impletum in ea videatur quod olim per prophetam dictum est ad civitatem Jerusalem : *Adhuc*, inquit, *dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ : Angustus est locus, fac locum ut habitemus. Et dices in corde tuo : Quis genuit mihi istos? Ego sterilis et non parturiens, et istos quis enutrivit*[1] ?

62. Jam enim de locis angustioribus vallis illius, domus claustralis habitationis, non sine divinis quibusdam revelationibus translatæ in locum planiorem et spatiosum, magnificatæ ibi B et amplificatæ sunt, et adhuc multitudini inhabitantium ipse locus angustus est. Jam domus Ordinis illius, filiæ domus ipsius, citra et ultra Alpes et maria, deserta plurima impleverunt, et adhuc sunt et quotidie confluunt, quibus locus quærendus est. Et petuntur undique fratres et mittuntur, cum beatos se æstiment reges gentium et præsules Ecclesiarum, civitates et regiones, quæcumque de domo illa et disciplina Viri Dei meruerint contubernium aliquod adipisci. Quid dico? Ultra homines, usque ad barbaras nationes, in quibus naturalis feritas naturam quodammodo exuit humanam, religio C hæc profecta est : ubi per eam bestiæ silvæ homines fiunt, et cum hominibus assuetæ conversari, discunt cantare Domino canticum novum. Quapropter piscator Dei, præcipiente Domino, non cessat laxare retia in capturam; et aliis abeuntibus, aliis succedentibus in locum eorum, nunquam sanctæ illius congregationis minuitur plenitudo. Hoc usque nunc egerunt, et quotidie agunt mirificæ ejus capturæ, Catalaunensis, Remensis, Parisiacensis, Maguntinensis, Leodiensis, et aliarum nonnullarum civitatum; Flandriæ quoque et Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, et aliarum regionum, quascumque, qua- D cumque necessitate contigit aliquando, seu adhuc usque hodie contingit Virum Dei visitare. Cooperante siquidem gratia Spiritus sancti, quocumque vadit, plenus redit, et sua eum plenitudo ubique comitatur.

63. Nec dimittit suos, quos a se transmittit : sed ubicumque sunt, et ipse semper paterna sollicitudine cum eis est : et sicut ad locum unde exeunt flumina revertuntur; sic ad ipsum quotidie seu læta, seu tristia filiorum suorum. Sæpe [1086] etiam sine omni revelatione carnis ac sanguinis, paternæ ejus sollicitudini divinitus innotescit, quid circa aliquos eorum longe a se distantes agatur; si quid eis providendum, si quid in eis emendandum sit; tentationes, et excessus eorum, infirmitates et obitus, et quarumlibet sæcularium tribulationum incursus. Nam et pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indicit. Nonnunquam etiam morientes in locis aliis ad ipsum per visionem accessisse noscuntur, benedictionem ejus et licentiam postulantes : nimirum hoc agente et obedientia missorum, et charitate mittentis. Veneram aliquando ad eum, et dum loquerer ei, vidi et audivi quod silere non debeo. Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuo ad suos rediturus. Cumque accepto responso super his pro quibus venerat, jam ab eo egrederetur; in spiritu et virtute Eliæ revocans eum Propheta Dei, et nomine fratris cujusdam de domo illa præmissa, de occultis quibusdam me audiente mandavit illi ut ea corrigeret : sin autem, super se judicium Dei in proximo exspectaret. Stupefactus ille, quis hoc ei dixerit, requisivit. « Quisquis, » inquit, « dixerit mihi, tu vade, et » dic quæ ego dico tibi; ne, si dissimulaveris, » te quoque involvat par pœna peccati. » Mirabar super hoc, sed miranti mihi in simili penitus causa multo mirabiliora de eo narrata sunt.

64. Guido namque, frater ejus major natu inter fratres suos, cujus gravitatis et veritatis fuerit vir, omnes sciunt qui eum scire potuerunt. Hic, cum simul aliquando[a] essemus, et de hujusmodi loqueremur, et quærerem ego ab eo; sicut jucundæ ad amicos collocutionis esse solebat : « Fabulæ, » inquit, « sunt quæ auditis. » Cumque suo more et solito studio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet esse molestus : « Quæ, » inquit, « nescio, non dico vo» bis; sed unum scio et expertus sum, multa ei » in oratione revelari. » Deinde narravit mihi, quomodo cum primo melliflua illa spiritualium apum alvearia nova de se examina circumquaque proferre, novasque ex eis domos Ordinis sui ædificare cœpissent; petente et agente domino Guillelmo episcopo, in episcopatu Catalaunensi eam, quæ Trium-Fontium dicitur, construxerunt. Ad quam cum abbatem cum

[1] Isai. XLIX, 20, 21.

[a] Alias, *alicubi*.

monachis emisissent dominum Rogerium, virum nobilem secundum sæculum, sed nobiliorem sanctitate, et viros quosdam similis formæ cum eo; spiritualis Pater filios, quos emisit, non dimisit, sed paterna sollicitudine et pia affectione cum eis erat. Unde cum die quadam soli simul essent Abbas et ipse, cujus hoc relatione didici, et de fratribus ipsis ad alterutrum loquerentur; subito altius suspirans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respondente: « Vade, » ait fratri suo, « ora pro eis; et quid» quid de eis ostenderit tibi Deus, refer ad me. » Ipse enim gravissima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. At ille vehementer expavescens: « Absit, » inquit, « non sum qui » hoc modo noverim orare, qui hoc merear » impetrare. » Perseverante tamen eo in sententia, itum est, et oratum. Orans ergo quantum prævaluit, pro singulis effudit animam suam: tantaque per singulos in orando perfusus est suavitate conscientiæ, tantaque impetrandi fiducia, et omni gratia spiritualis consolationis, ut in omnibus certa fide exauditum se exsultaret spiritus ejus, exceptis duobus, in quibus oratio titubavit, hæsitavit devotio, fiducia defecit. Quod cum retulisset ad eum a quo missus erat, ille statim pronuntiavit de illis duobus, quod postea probavit eventus.

65. Abbas autem Rogerius, et aliqui qui cum eo erant, ipsi fuerunt, quos Vir Dei aliquando de Catalaunensi traxerat civitate, de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid fuerat factum. Cum enim episcopi gratia Catalaunum frequentaret, rediens aliquando traxit secum multitudinem nobilium et litteratorum, clericorum, et laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum novellas plantationes cœlestibus rigaret eloquiis, supervenit portarius monachus, nuntians Stephanum de Vitreio, magistrum eorum, adesse ad renuntiandum sæculo, et cum eis commorandum. Quis alius de talis viri adventu non exsultasset, præsertim cum vallis illa hujusmodi frumento non multum adhuc abundaret? Ipse vero, revelante sibi Spiritu sancto insidias spiritualis nequitiæ, tacitus aliquantulum ingemiscens, erupit in vocem audientibus universis: « Malignus, » ait, « spiritus huc eum » adduxit. Solus venit, solus revertetur. » Obstupuere omnes, qui prius audito ejus adventu non se capere poterant præ lætitia. Verumtamen ne pusillos adhuc scandalizaret filios, suscepit hominem, de perseverantia aliisque [1087] virtutum studiis studiose commonuit; et sciens et prævidens omnia promittentem nihil acturum, cum vere Deum quærentibus et perseveraturis in cellam Novitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus, sicut confessus est, cum in cella Novitiorum adhuc demoraretur, maurulum quemdam puerum ab oratorio se extrahentem. Ubi novem ferme mensibus degens, novissime tamen defecit, et, ut de eo prædictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata autem est et versutia inimici, et quem novitiorum paraverat in ruinam, de ipsius potius ruina illi confirmati sunt.

66. Priusquam a Catalauno recedamus, cum aliquando Pater sanctus inde rediret, frigore et vento tam ipse, quam qui cum eo erant, graviter laborabant. Cumque præcedentibus multis, qui tunc forte in comitatu ejus erant, nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, pene solus ipse sequeretur; contigit equum unius de duobus qui cum eo erant, incaute dimissum evadere, et excurrere per planitiem late patentem: quem cum apprehendere non possent, et intemperies aeris ad hoc non permitteret vacare diutius, « Oremus, » inquit, flexisque genibus in oratione cum fratre qui cum eo erat, vix adhuc dominicam poterant orationem explevisse, cum ecce equus ille cum omni mansuetudine rediens substitit ante pedes ipsius, et redditus est sessori suo.

CAPUT XIV.

De aliis quibusdam beneficiis divinitus per eum præstitis; et honorum seu dignitatum fuga.

67. Et ut a Catalauno ad Remensem civitatem pertranseamus, contigit aliquando dissentientibus archiepiscopo et populo Remensi, ad conciliandos eos adesse Virum Dei. Cumque in palatio ejusdem civitatis cum Josleno Suessionensi episcopo consedisset, et magna cleri plebisque frequentia repleta domo, de pace tractaretur; ecce coram omnibus misera mulier filium suum, plenum (ut putabatur) dæmone, ei offerens, misericordiam precabatur: siquidem jam ea ipsa die insurgens in ipsam matrem suam, pene eam occiderat, et mutus effectus et cæcus, et surdus, apertis oculis non videbat, et stupentibus in eo sensibus omnibus, etiam sine intellectu permanebat. Compassus vero miseræ matri, quam

maxime sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, et piis manibus caput ejus et faciem demulcens, alloqui eum cœpit, et quomodo in matrem suam mittere manus præsumpserit, sciscitari. Ille vero ad se reversus, continuo peccatum suum recognovit, et deinceps emendationem promittens, incolumis restitutus est matri suæ. In monasterio quoque, quod Alpense dicitur, inter cæteros qui curam requirebant infirmos, venit ad eum mulier, quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora, cum staret coram eo, a repentino impetu mali illius corruit. Sed apprehensa Vir Domini manu ejus, continuo erexit eam; nec tantum in illa hora, sed perfecte omnino curata est ab infirmitate sua.

68. Ducissa Lotharingiæ, femina nobilis, sed non tam nobiliter victitans, cum vidisset aliquando in somnis hominem illum Dei serpentes septem horribiles de utero suo manibus propriis attrahentem; postmodum ad religiose vivendum[a] ejus admonitione conversa, usque hodie se esse de qua septem dæmonia ejecerit, gloriatur. Novi ego clericum quemdam, Nicolaum nomine, sæculo pene desperabiliter deditum, sed per eum de sæculo liberatum : qui cum in Clara-Valle monasticæ conversationis habitum et ordinem suscepisset, videns eos qui de sæculi naufragio illuc confugerant, naufragii sui damna continuis redimere lacrymis, idem ipse facere volens, nec valens præ duritia cordis sui, rogabat eum cum magno cordis dolore, ut impetraret sibi a Deo gratiam lacrymarum. Oravit, tantamque ei et tam continuam impetravit compunctionem cordis cum gratia lacrymarum, ut vix aliquando ultra invenirentur vultus ejus in diversa mutati, vel oculi ejus sine lacrymis, etiam cum comederet, cum iret per viam, vel dum cum quolibet loqueretur.

69. Tot sunt et tantæ quas in hunc modum de eo audivimus et vidimus virtutes, et circa diversas hominum necessitates diversæ opitulationes, ut si quis omnia velit vel verbo pronuntiare vel scripto, fastidiosis incredulitatem, vel incredulis possit generare fastidium. In omnibus autem operibus suis quam purus ei sit oculus intentionis, manifeste denuntiat corpus 1098 lucidæ operationis. Summos quippe honores ecclesiasticos et sæcularium principum favores, quasi dignum eum jugiter persequentes, non jactanter respuendo, sed religiose et rationabiliter declinando, quid in omni operatione sua semper quæsierit, quid ambierit, manifeste declarat. [Mediolani, Remis, clero eligente, populo acclamante, in archiepiscopum nominatus est; Catalauni, Lingonis, in episcopum : et id ipsum in multis jam aliis civitatibus actum fuisset, si consensus ejus aliqua spes esse potuisset.] Cumque dignus esset ut cogeretur, nescio quo judicio Dei, et singularis reverentia sanctitatis jam olim apud omnes obtinuit, ne aliquando ad aliquid contra voluntatem suam cogatur. Sed cum hoc modo mundi hujus fugit honorem, omnium honorum non effugit auctoritatem, dignus in conscientiis omnium, qui in timore et amore Dei timeatur et ametur : quo præsente, ubicumque fuerit, nihil contra justitiam audeatur; cui, ubicumque aliquid loquitur vel agit pro justitia, obediatur.

70. Ejusmodi fultus auctoritate in Ecclesia Dei, cum obedientiæ vel charitatis urget necessitas, nullam refugit incommoditatem laboris sui. Cujus enim voluntati sic detulit, cujus consilio sic se humiliavit omnis tam sæcularis, quam ecclesiasticæ dignitatis altitudo? Reges superbi, principes et tyranni, milites et raptores sic eum timent et reverentur, ut videatur in eis impletum, quod in Evangelio legitur Dominus dixisse discipulis suis : *Ecce*, inquit, *dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici; et nihil vobis nocebit*[1]. Porro inter spirituales, et ubi spiritualia spiritualiter examinantur, longe ei alia auctoritas est. Sicut enim dicitur per prophetam de sanctis animalibus, quia cum fieret vox supra firmamentum quod imminebat capiti eorum, *stabant, et submittebant alas suas*[2] : sic hodie ubique terrarum spirituales quique loquente eo seu tractante stant, cedendo præcedenti; et sensibus ejus vel intelligentiis submittunt sensus, et intelligentias suas. [Testantur hoc scripta ejus, quæ vel ipse scripsit, vel alii scripserunt, sicut ex ore ejus exceperunt.] Tanti[b] ergo virum illum sanctum usque

[1] Luc. x, 19. — [2] Ezech. i, 25.

[a] Nempe in parthenone Tartensi, Ordinis Cisterciensis, tunc prope, nunc intra Divionem, ut patet tum ex tertiæ Vitæ cap. 7, tum ex litteris Matthæi Lotharingiæ ducis ejus filii pro eodem parthenone apud Chiffletium, ubi hæc Ducissa Athelaidis appellatur. Vide epistolam 119.

[b] Tiraq. et Horst. *Tanta*.

hodie apud Deum et apud homines commendant sacrarum insignia virtutum, testimonia A circumvallant sanctitatis, charismata sancti Spiritus illustrant: quodque majus his omnibus et difficillimum est in rebus humanis, hæc ei omnia sine invidia adesse videntur. Compescit autem ab eo invidiam, quod omni invidia major est, in quantum nequitia cordis humani hoc sæpe cessat homini invidere, quo non potest aspirare.

71. Sed et ipse omnem invidiam aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius provocatione charitatis, aut, si nequior aut durior est, obruit pondere auctoritatis. Quis B enim tam efficacis et affectuosæ prudentiæ hodie invenitur ad fovendam charitatem ubi est, ad provocandam ubi non est? tam ad quoscum- 1090 que potest beneficus, ad omnes benevolus, tantam habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? si tamen ullum aliquando potuit habere inimicum, qui nulli aliquando voluit inimicari. Sicut enim amicitia nonnisi duorum est, nec nisi inter duos amicos haberi potest: sic nec inimicitia nisi duorum forsitan inimicorum. Qui enim odit, vel non diligit diligentem se, non tam inimicus, quam iniquus est. Sed qui omnem hominem diligens, nullum aliquando inimicum habet virtute sua; nonnunquam tamen est quod patiatur, inimicante sibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem quæ totum eum possidet, patiens est, benigna est, sapientia vincens malitiam, patientia impatientiam, superbiam humilitate.

SUBSCRIPTIO OPERIS PRÆCEDENTIS,

QUAM AUCTORE DEFUNCTO BURCHARDUS [a] ABBAS BALERNENSIS APPOSUIT.

Præscriptum opus, quod de vita sanctissimi C viri Bernardi Claræ-Vallis abbatis conscriptum est a venerabili Guillelmo pridem Sancti-Theoderici abbate, sed tunc jam monacho Signiacensis cœnobii (ad quod desiderio solitudinis et quietis sese contulerat), usque ad tempus schismatis adversus Innocentium papam a Petro Leonis conflati, digestum esse cognoscitur. Fuit autem præfato fideli viro specialis causa scribendi, amicitia et familiaritas, quibus Viro Dei multo tempore conjunctus erat. Unde et tantam apud illum invenerat gratiam, ut vix alter magis intimus inveniretur ad secreta mutuæ dilectionis communicanda, ad spiritualium myste- D riorum conferenda colloquia. Cujus familiaritatis gratia ex eo præcipue usque modo prodit ad manifestationem, quia plures epistolas idem sanctus scripsit ad illum, in quibus quid de eo sentiat, manifeste liquet legentibus illas. Scripsit etiam ad ipsum librum Apologeticum, et alterum de Gratia et Libero Arbitrio. Fuit tamen eidem Guillelmo, speciali valentior, generalis causa scribendi, videlicet utilitas totius Ecclesiæ Dei; ne cum absconditur vas plenum thesauro desiderabili, ipse quoque thesaurus pariter abscondatur. Unde non immerito conqueritur, qui exponi desiderat dicens: *Thesaurus invisus, et sapientia abscondita: quæ utilitas in utrisque* [1]? Exponit iste divitias salutis, thesaurum desiderabilem, ne lateat cum gleba quod gleba non est, sed pretiosissima margarita. Accidit tamen ei contra desiderium suum: quia, sicut ipse in præfatione sua vereri se denuntiarat, præoccupatus morte non explevit, quantum animo conceperat stilo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis hujus, facile satis intelliget, a quanta perfectione pius puer et religiosus Bernardus, velut alter Benedictus, primordia conversionis fuerit aggressus, qui et in utero matris significationem [b] visus est accepisse, de qua concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis illius vitæ pariter et doctrinæ. Quid etiam adolescens factus agere cœperit, in præscripto narratur opere; ac deinceps usque ad virum perfectionis depingitur diligenter, quantum, sicut jam dictum est, licuit optimo pictori, sed præoccupato.

[1] Eccli. xx, 32.

[a] Ad eum epistola 146. — [b] Alias, *sanctificationem*.

LIBER SECUNDUS,

AUCTORE ERNALDO[a]

ABBATE BONÆ-VALLIS IN AGRO CARNUTENSI.

PRÆFATIO.

Virorum illustrium gesta nonnulli scriptorum laudibus attollentes, verbis ea solemnibus celebrarunt, quantum excellentis ingenii et disertæ linguæ potuere conamina. Cumque tractator et opus junctis complexibus pari sunt fœdere conjugati, et ad propositum thema ordinandum ingenium et eloquentia convenerunt, prospere actum est, et ad quietum tranquillumque portum directo gressu materia digne ordinateque disposita appulit. Ubi vero sublimitas negotii sub imperito artifice naufraga illiditur scopulis, et succumbente sensus hebetudine, tractatoris lassatur præsumptio, sero de correctione initur consilium : quia quæ in multos effusa sunt, nec revocari possunt, nec corrigi; et dissonantiam scripti et operum venustius esset abradi, quam emendari. Hæc ergo mecum reputans et revolvens, omnino timeo, ne sicut ipse multorum imprudentiæ soleo indignari, qui cum scientia et facundia careant, ad scribendum præcipites, cum se vehementer emunxerint, eliciunt sanguinem : ita et ego si quod supra me est aggrediar, me ipsum derisioni exponam. Quis enim ego sum, qui ad scribenda gesta sanctissimi viri Bernardi Claræ-Vallis abbatis aspirem, qui nostris temporibus singulari religione floruit et doctrina : cujus odor exinanitus universam replevit Ecclesiam : cujus gratia, operante Domino, signis et miraculis declaratur? Quot in monasterium ejus litteratos viros, quot rhetores, quot philosophos sæculi hujus scholæ miserunt ad conversationem theoricam, et mores divinos? Quæ non ibi floruit disciplina, ubi
1091 erant examina magistrorum, et egregii viri
A exercitato intellectu insignes, qui divinis studiis inhærentes, multis gratiarum auctoramentis invicem se ipsos edocent et accendunt? [Quorum unanimis universitas cantat canticum graduum; et ascendens cum Jacob in summitate scalæ, in decore suo Deum videt radianti corona perspicuum.] Debuerant utique viri illi, quibus nihil in aliqua gratia deest, hunc laborem assumere, et venerabilis Patris insculpere monumenta : ut esset eorum studio delectabilis pagina, quam quasi viventem traderent legendam discipulis, et perpes fieret consolatio secus
B positis reliquiis sacri corporis et sermonis. Sed extrema æmulari, et quæ homines lateant, Claræ-Vallis consuevit humilitas : et proferre in publicum aliqua sui indicia viri illi nobiles erubescunt; et quietiores facit eos contemptus et abjectio, quam quælibet oblatio dignitatis, in qua sibi professio humilitatis periclitari videtur. Ob hujusmodi causas sese intra silentii cardines retinentes, magis in sacco eremi, quam in socco[b] palatii delectantur : nec jam in stilo, sed in cruce gloriam quærunt. In hoc ergo, sicut et in cæteris ejusmodi, negotiorum suorum sarcinas aliis libenter imponunt. Et nunc sublato
C venerabilis memoriæ domno Guillelmo, qui ejusdem Viri sancti gloriosa primordia fideliter et devote conscripsit, ad meam exiguitatem hujus operis devenit petitio, et imposuit mihi dilectæ Ecclesiæ charitas, ut coquam pulmentum filiis Prophetarum. In quo si colocynthidas miscuero negligens, superjecta, ut confido, farinula condiet Elisæus, et excessus insipientiæ obedientiæ excusabit affectus.

[a] Alias, *Arnaldo*. — [b] Alias, *serico*.

CAPUT I.

De pontificatu Innocentii II, opera S. Bernardi fortiter et feliciter vindicati. Item de profectione Pontificis in Gallias, et repressione Imperatoris.

1. Ea tempestate Honorius papa viam universæ carnis ingressus est [a]. Nec mora, in electione dissidentibus cardinalibus, et divisa Ecclesia, plures numero, et saniores consilio, vita probabiles, viri virtutum, presbyteri, diaconi, episcopi, Innocentium elegerunt : cujus vita, et fama, et ætas, et scientia digna summo B sacerdotio habebatur. At vero pars altera, infames ausus violentia, non ratione corroborans, Petrum Leonis, ad hunc apicem aspirantem, fraudulentis machinationibus seorsum et præcipitanter nominavit Anacletum, et cæteris renitentibus ordinavit. Qui vero in parte catholica erant, electum suum solemniter ordinatum collocarunt in cathedra, et per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani pontifices, circumduxere, et pro tempore honor debitus apostolicæ adfuit dignitati. Et tunc sane circa Lateranense palatium morabantur, nec erat jam eis tuta in domibus pro- C priis mansio, cum eos acerrime Petri satellites infestarent. Ibi etiam diu resistere non valentes, per confœderatos sibi quosdam ex nobilibus Romanis ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseveravit fidelitas. Nam in brevi, aut vi, aut formidine temerariæ multitudinis, aut pretio corrupti sunt. Nam Petro tam propria generis virtute, quam adhærentium sibi affinitate, multitudo tanta erat, ut fere tota eum civitas sequeretur, vel pecunia, vel commodis obligata. Congregaverat sane opes innumeras tam in exactionibus curiæ, quam in legationum negotiationibus, D quas ad exspectatas nundinas reservarat. Insuper et paterni census ampla congeries catenus sigillata, modo distributa in populum, ad fas et nefas venalem plebem armaverat. Quibus erogatis, donaria regum in ornamentis ecclesiæ ab ipsis evulsit altaribus. Et cum calices frangere, et crucifixos aureos membratim dividere ipsi profani Christiani vel timerent, vel erubescerent; Judæos aiunt esse quæsitos, qui sacra vasa et imagines Deo dicatas audacter commi-

1092 nuerent. Igitur quisque pro modo suo secun-
A dum majus et minus conducti ad scelus, sacramentis generalibus publice Petro vendiderunt assensum, et in omnem sanguinem manus exposuerunt et arma, et quotidianis congressibus partem, quæ cum Innocentio erat, maledictis insectabantur et gladiis.

2. Habuere igitur servi Dei consilium : et quia vi humana se tueri non poterant, cedere elegerunt; et procuratis clam navigiis, de ore Leonis et de manu bestiæ per Tiberim in Tyrrhenum mare elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, in portum Pisanum feliciter appulerunt. [Audito tantorum virorum adventu, et cognita causa, propter quam de Urbe exierant, gratulata est Pisa, quod ad se Romani nominis gloria transferretur, et illis perpetuæ sibi infamiæ insculpentibus notam, sibi nominis æterni et perennis famæ inscriptio pararetur. Occurrunt ergo honorati et consules, et domini Papæ pedibus advoluti, gratias agunt, quod eos tanto dignos judicasset honore, ut eorum eligeret urbem, quam propria dignaretur illustrare præsentia. « Tua est, » inquiunt, « civitas, » nos populus tuus : nostris stipendiis famulamur tibi ; imo in usus tuos respublica quidquid apud se repositum habet, exponet. Nihil » duplicitatis invenies in Pisanis : non modo » adhærebunt, modo resilient; modo jurabunt, » modo juramenta dissolvent. Non inhiat populus iste rapinis domesticis et cædibus intestinis. Non est gens nostra domi audax, nec » extra meticulosa. Nos nec servi sumus, nec » domini : sed concives et fratres, honore invicem prævenientes, non seditiosis ausibus alterutrum provocantes. Domi mansuetudine » utimur : fortitudinem nostram sæpe extranei » experiuntur. Nos, Pœnis subactis et Balearibus » insulis subjugatis, terra marique de piratis et » dyscolis triumphantes, reges eorum captivos » in vinculis Pisam induximus : de quorum spoliis et varia supellectile in adventu tuo ornantur compita et plateæ, et lætabunda civitas » coronatur. » Post hujusmodi verba populo obviam procedente, præ innumerabili multitudine vix patebat advenientibus via : sed pedetentim procedentes, desideratam sui copiam prospicientibus per fenestras matronis et virginibus et parvulis cardinales præbebant, et porrectis hinc inde benedictionibus, usque ad

[a] Anno 1130.

beatæ Mariæ canonicam, dominus Papa cum comitatu suo gloriose deductus, et honorifice susceptus est.]

3. Præmissi, antequam de Urbe egrederetur, a domino Papa in Gallias fuerant nuntii, qui dissensionis et schismatis a Petro facti ordinem Gallicanæ intimarent Ecclesiæ, et hortarentur episcopos, ut in ultionem præsumptionis hujus accingerentur, et damnata parte schismatica, subscriberent unitati. Necdum vero ad plenum tenor operis innotuerat episcopis, nec privatim quisquam commodare præsumpsit consensum, donec collecto Stampis generali conventu, in commune decernerent, quid reciperent, quid damnarent. Neque enim Francia, cæteris regionibus proclivibus ad schismata, aliquando tali factione [a] fœdata est, nec malignorum acquievit erroribus: nec fabricata est idolum in Ecclesia, venerata in Petri cathedra monstrum. Nec enim talibus in causis principalia aliquando eos terruerunt edicta, aut generalibus utilitatibus privata commoda prætulerunt; nec declinantes in partem, personis detulere, sed causis: sed si quid oportuerit, fortiter persecutionibus obviarunt, nec damna nec exsilia formidarunt. Convocato igitur apud Stampas concilio, abbas sanctus Claræ-Vallensis Bernardus, specialiter ab ipso rege Francorum et præcipuis quibusque pontificibus accersitus, sicut postea fatebatur, non mediocriter pavidus et tremebundus advenit, periculum quippe et pondus negotii non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem; unde speravit pacem sine dubio proventuram. Ubi vero ad locum ventum est, celebrato prius jejunio, et precibus ad Deum fusis, cum de eodem verbo tractaturi Rex et episcopi cum principibus consedissent, unum omnium consilium fuit, una sententia, ut negotium Dei, Dei Famulo imponeretur, et ex ore ejus causa tota penderet. Quod ille, timens licet et tremens, monitis tamen virorum fidelium acquiescens suscepit, et diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam et famam prioris electi, aperuit os suum, et Spiritus sanctus implevit illud. Unus ergo omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum pontificem Innocentium nominavit: et ratum esse omnes

1095 pariter acclamarunt, et decantatis ex more laudibus Deo, obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocentii omnes pariter subscripserunt.

4. Interea dominus Papa, multis in Pisis, et in Tuscia, et in aliis provinciis potestative dispositis, valefaciens Pisanis et gratias agens in Provinciam navigio delatus est, et Burgundiam transiens Aurelianum pervenit: ubi occurrentibus episcopis, a rege piissimo Francorum Ludovico alacriter et honorifice susceptus est. Inde a Gaufrido Carnotensi episcopo, magnarum virtutum viro, Carnotum deducitur: ubi etiam gloriosus Anglorum rex Henricus ei cum maximo episcoporum et procerum comitatu occurrit. Hunc quoque regem venerabilis Abbas ad eum præmissus adduxit: quem vix persuasit Innocentium recipere, ab episcopis Angliæ penitus dissuasum. Cum enim omnimodis recalcitraret et detrectaret: « Quid times, » ait? « times peccatum » incurrere si obedias Innocentio? Cogita, » inquit, « quomodo de aliis peccatis tuis respondeas » Deo; istud mihi relinque, in me sit hoc peccatum. » Ad quod verbum persuasus rex ille tam potens, extra terram suam domino Papæ occurrit usque Carnotum. [Multa ibi dicta et facta sunt: multaque ibi sæcularia et ecclesiastica negotia definita.]

5. Reversi interim de Germania legati domini Papæ, tam episcoporum, quam Regis assensum et litteras detulerunt, et deprecationem publicam, ut ad eos transiens, suam eis desideratam exhiberet præsentiam. Facile enim persuasi sunt recipere eum, quem jam cæteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio et devotio ecclesiæ Gallicanæ; et singuli et omnes visitationem apostolicam expetebant. Perlustrata igitur Francia, Remis convocavit concilium [b], in quo multis ad honorem Dei dispositis, regem Ludovicum, vivente patre, pro Philippo fratre coronavit in regem. In omnibus his dominus Papa Abbatem a se separari non patiebatur, sed cum Cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed et privatim quotquot habebant negotia, Virum Dei secretius consulebant. Ipse vero audita referebat ad curiam, et oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto Concilio, Leodium dominus Papa Romanorum regi occurrit [c]. Et honorifice quidem susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidem importune idem rex in-

[a] Alias, *Guiberti vel Burdini susceptione.* — [b] Anno 1131.

[c] Innocentii iter Leodium ante concilium Remense accidisse demonstratum est in Præfatione ad tomum primum.

stitit, tempus habere se reputans opportunum, [1094] episcoporum sibi restitui investituras, quas ab A ejus prædecessore imperatore Henrico per maximos quidem labores et multa pericula Romana Ecclesia vindicarat. Ad quod verbum expavere et expalluere Romani, gravius sese apud Leodium arbitrati periculum offendisse, quam declinaverint Romæ. Nec consilium suppetebat, donec murum se opposuit Abbas sanctus. Audacter enim resistens Regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira auctoritate compescuit.

6. Rediens autem Leodio, Claram-Vallem dominus Papa per se ipsum voluit visitare : ubi a B pauperibus Christi, non purpura et bysso ornatis, nec cum deauratis Evangeliis occurrentibus, sed pannosis agminibus scopulosam bajulantibus crucem, non tumultuantium classicorum tonitruo, non clamosa jubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissime susceptus est. Flebant episcopi, flebat ipse summus Pontifex : et omnes mirabantur congregationis illius gravitatem, quod in tam solemni gaudio oculi omnium humi defixi, nusquam vagabunda curiositate circumferrentur; sed complosis palpebris ipsi neminem viderent, et ab omnibus viderentur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus C quod cuperet, nulla ibi supellex eorum sollicitavit aspectum; nihil in oratorio nisi nudos viderunt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio, nec damnosa poterat esse fratribus hujusmodi præda, cum minui non posset asportata religio. Gaudebant omnes in Domino, et solemnitas non cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibi autopyrus pro simila, pro careno sapa, pro rhombis[a] olera, pro quibuslibet deliciis legumina ponebantur. Si forte piscis inventus est, domino Papæ appositus est, et aspectu, non usu in commune profecit.

7. Invidit diabolus, et servorum Dei gloriam, D quos tanti hospitis nobilitabat præsentia, ferre non valens, dum in choro alacriter psallerent et devote, præsentibus etiam nonnullis ex cardinalibus, qui in auditu et aspectu eorum delectabantur, aliquantos fratrum horribili pavore turbavit. Nam et unus præ cæteris occupatus, blasphema quædam verba locutus est, « Dicite, » inquiens, « Ego sum Christus : » et alii plures territi et tremebundi, ad beati Patris vestigia confugerunt. At ille conversus ad cæteros, « Orate, » inquit : ac deinceps sub silentio eos qui turbati videbantur eduxit, atque compescuit; ut nequissimus ille, qui conventum pietatis transferre conabatur in theatrum, et scholam innocentiæ in derisum, non, ut putabat, existimationem religiosorum hominum corrumpere posset, sed se proderet, et conatus suos experiretur infirmos. Tanta siquidem celeritate omnia sunt sedata, ut personas illas, quæ prope astabant, omnino latuerit quod acciderat; et malignus hostis velociter increpatus, non modo scandalum eis quod parabat, inferre nequiverit, sed nec ad illorum notitiam rem perferre. Factumque est ex eo, ut ampliori sese custodia fratres munirent : et merito, et numero, et possessionibus deinceps cresceret Clara-Vallis, et multiplicatis conventibus, fere per omnem latitudinem loci illius dilataretur religio; ipse etiam Abbas sanctus extunc amplius solito miraculis clareret et signis.

CAPUT II.

De synodo Pisis per Innocentium celebrata. Item de Mediolanensibus opera Bernardi Ecclesiæ reconciliatis, et energumenis ibidem curatis.

8. Longas in Galliis facere moras dominus Papa non potuit; sed, sicut cum Lothario rege condixerat, Romam ei occurrit, et vi exercitus in Lateranense palatium deductus est. Multi etiam ex nobilibus Romanis, fideles Ecclesiæ, eum honorifice susceperunt. Verum Petrus Leonis non ponens Deum adjutorem suum, sed confœderatorum stipatus malitia, in editioribus et tutioribus turribus manens, Lotharii ludificavit virtutem, et interdicens suis congressus publicos, nec sibi securitatis suæ fecit periculum, nec causam conflictus hostibus dedit : sed tamen liberum eorum discursum machinis superioribus et obstaculis variis impedivit. Vitavit etiam obstinatissime Imperatoris colloquium,

[a] Panis autopyrus dicitur is ex quo nihil neque pollinis, neque furfuris excretum est, quasi totum in se triticum non imminutum habens. Vide Cels. lib. 2, cap. 17. Differt a pane cibario : nam huic bona pars pollinis adempta est; et magna ex parte furfuraceus est. A simila autem differt : nam hæc est medulla farinæ triticeæ, hoc est, ea pars quæ media est inter pollinem, et secundarium. Carenum, ex Laurentio Lucensi, est vini dulcis cocti genus. Sapa vero (alias vinum ad tertiam decoctum significans) est succus herbarum : unde fortasse gallice *Soupe* pro jusculo; hic opinor, positum pro *zyto* seu *cervisia* vel *ptisanna*. Rhombus, gallice *Turbot*, piscis plani genus.

nec minis, nec blandimentis flexus est, nec de 1093 statu suo consilium cujuslibet personæ admisit. A Relicto igitur Romæ Innocentio, alias Imperator digreditur : Petrus vero post ejus discessum crebros movens per Urbem excursus, fidelium cædibus inhiabat. Intelligens ergo Innocentius Romæ sibi infructuosam eo tempore moram, ne præsentia sua illius bestiæ rabiem efferaret, rursus Pisas revertitur : ibique aggregatis totius Occidentis episcopis, aliisque religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur [a]. Adfuit per omnia et consiliis, et judiciis, et definitionibus omnibus sanctus Abbas, impendebaturque ei reverentia ab omnibus, et excubabant ante ejus B limina sacerdotes ; non quod fastus, sed multitudo communem prohiberet accessum : et aliis egredientibus, alii introibant, ita ut videretur Vir humilis, et nihil sibi de his honoribus arrogans, non esse in parte sollicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilii longum est prosequi : summa tamen in excommunicatione Petri et irregressibili fautorum ejus dejectione constitit, et usque hodie hæc sententia perseverat.

9. Soluto concilio, ad reconciliandos Mediolanenses dominus Papa Abbatem Claræ-Vallis, quem multis supplicationibus expetierant, et C Guidonem Pisanum, et Matthæum Albanensem episcopum a latere suo direxit, qui schisma per Anselmum in eadem urbe factum abluerent, et ad unitatem Ecclesiæ devios revocarent. Abbas igitur cum prædictis viris, quos a domino Papa collegas acceperat, addidit consortio et communi consilio virum venerabilem Gaufredum Carnotensem episcopum, cujus innocentiam et sinceritatem in multis probaverat. Etenim visum est cardinalibus bonum, ut tanto adjutore negotium tanti ponderis fulciretur. Transcenso itaque Apennino, ubi audierunt Mediolanenses Abbatem desideratum suis finibus propinquare, D longe a civitate milliaribus septem omnis ei populus obviat : nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasi de civitate migrarent, proprios lares deserunt, et distinctis agminibus incredibili reverentia Virum Dei suscipiunt. Omnes pariter delectantur aspectu, felices se judicant qui possunt frui auditu. Deosculantur pedes ejus universi : et licet hoc ille moleste acciperet, nulla potuit pronos et devotos ratione compescere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiam pilos quos poterant de indumentis ejus, et ad morborum remedia de pannorum laciniis aliquid detrahebant, omnia sancta, quæ ille tetigisset, judicantes, et se tactu eorum vel usu sanctificari. Præcedentes itaque et subsequentes lætabundis acclamationibus applaudebant Abbati, et diu intra agminum spissamenta detentum, tandem solemni reddidere hospitio. Et cum tractatum esset in publico de negotio, propter quod tam Vir Dei, quam cardinales advenerant, oblita fortitudinis suæ civitas, omni ferocitate deposita, se ita Abbati substravit, ut obedientiæ eorum non incongrue ille posset aptari poetæ versiculus :

Jussa sequi, tam velle mihi, quam posse necesse est.

10. Pacatis omnibus, reconciliata ecclesia, firmatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperunt nasci negotia, et insanienti diabolo, et in quibusdam obsessis corporibus debacchanti, oppositum est Christi vexillum, et increpante Viro Dei, de possessis atriis superveniente eminentiori virtute, territa et tremebunda diffugere dæmonia. Ecce nova legatio, non Romanum pragma circumferens, sed divinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in medium litteris sanguine Christi conscriptis, et bulla crucis impressis, quæ figura auctoritate sua terrestria et inferna sibi subdit et curvat. Inaudita est nostris temporibus tanta populi fides, tanta in homine virtus : inter quos religiosa erat contentio, cum signorum gloriam Abbas credulitati eorum, illi vero sanctitati Abbatis adscriberent, et hoc de eo indubitanter sentirent, ut quidquid a Domino peteret, impetraret. Adducunt igitur ad eum nihil hæsitantes mulierem omnibus notam, quam annis septem immundus vexaverat spiritus : et postulant supplices, ut in nomine Domini dæmoni imperet fugam, et mulieri restituat sospitatem. Quæ populi fides non minimam verecundiam Viro Dei ingerebat, et humilitate magistra, inconsueta experiri non præsumebat, et instante petitione populi erubescebat, si charitati postulantium obstinatius resisteret : et videbatur ei quod offenderet Deum, et omnipotentiam ejus diffidentia obnubilare videretur, si a fide populi fides propria dissentiret. Æstuabat igitur secum, et licet signa non fidelibus, sed infidelibus fieri oportere assereret ;

[a] Anno 1134.

ausus suos Spiritu sancto committit, et orationi incumbens, cœlitus elapsa virtute satanam in spiritu fortitudinis increpat et fugat, mulieremque reddit incolumem et quietam. Lætantur qui aderant, et levantes manus ad sidera, Deo qui de excelso eos visitavit, gratias agunt. Auditum est hoc verbum, et percrebuit fama, et repente totam perculit urbem; per ecclesias, per prætoria, et per compita omnia conveniunt undique : de Viro Dei sermo habetur ubique; dicunt publice, nihil ei impossibile esse quod a Domino postulet, et ad preces ejus apertas Dei aures dicunt et credunt, prædicant et affirmant. Nec possunt aspectu ejus, vel auditu ullo modo satiari. Irruunt alii in præsentiam ejus : alii, donec exeat, pro foribus præstolantur. Cessatum est ab officiis et artibus, tota civitas in hoc spectaculum suspensa manet : concurrunt, postulant benedici; et tetigisse eum singulis salutare videtur.

11. Tertia die ad ecclesiam sancti Ambrosii divina celebraturus mysteria Servus Dei procedit : ubi exspectante innumera populi multitudine, inter ipsa Missarum solemnia, dum clericis canentibus ipse secus altare sederet, puellam ei parvulam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant ut missellæ subveniat, et diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione astantium, et intuitus personam frendentem dentibus et stridentem, ut etiam intuentibus esset horrori, compassus est ætati, et vehementiæ anxietatis ejus condoluit. Patenam igitur calicis, in quo divina celebraturus erat mysteria, accipit : et digitis latice superfuso, orans intra se, et de Domini virtute confidens, ori puellæ salubrem potum applicat, et corpori ejus stillam medicinalem infundit. Nec mora, quasi ureretur satanas, infusionis illius virtutem ferre non potuit, sed urgente intrinsecus crucis antidoto, festinanter egrediens, vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic purgata persona, diabolo profugo et confuso, laudes debitas Deo canit ecclesia : et post acclamationes lætabundas alacer populus ibidem, donec divina compleantur mysteria, immobilis perseverat. Sub aspectu itaque omnium incolumis puella a suis domum reducitur, et vix tandem a populo dimissus ad hospitium Vir Dei revertitur.

12. Divino judicio ea tempestate in Mediola[1096]no, juxta Isaiæ verbum, pilosi clamabant alter ad alterum, et occurrebant onocentauris dæmonia [1], et effrenatis decursibus plurimos infestabant : nec erat qui insolentiæ eorum resisteret, cum diu sub Anselmi schismate, qui Petri fautor Mediolanensem occupaverat cathedram, sacerdotes gementes, virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ, altare pollutum iram Dei in populum provocassent. At vero in adventu Viri Dei abdicatis Anselmi præstigiis, et in Sedis apostolicæ obedientiam sub Innocentio revocata ecclesia, impedita est illa dæmonum licentia, et quotidie dabat locum, et ad preces Viri Dei diffugiebat diabolus : et si quando resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens gloriosius vincebatur.

CAPUT III.

De expulsione dæmonum a variis obsessis, tum virtute Eucharistiæ, tum panis et aquæ benedictæ, tum signi crucis. Item de aliis curationum beneficiis.

13. Inter eos igitur qui vexabantur, mulier grandæva, civis Mediolanensis, et honorata quondam matrona, usque ad ecclesiam beati Ambrosii post beatum Virum a multis tracta est; in cujus pectore pluribus annis diabolus sederat, et jam ita suffocaverat eam, ut visu et auditu et verbo privata, frendens dentibus, et linguam in modum promuscidis elephantinæ protendens, monstrum non femina videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fetidus, inhabitatoris satanæ colluvia testabantur. Hanc cum aspexisset Vir Dei, novit inhærentem ei et inviscatum [a] diabolum, nec facile egressurum de domo, quam tanto possederat tempore. Conversus ad populum, cujus innumera aderat multitudo, orare jubet attentius, et clericis, et monachis secum juxta altare consistentibus, mulierem ibidem jubet constitui et teneri. Illa vero reluctans, et vi diabolica, non naturali virtute recalcitrans, non sine aliorum injuria, ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuete ille contempsit : et ad expulsionem non indignatione iræ, sed pacifica et humili supplicatione Deum invocat adjutorem, et ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eamdem sacram hostiam signat, toties ad mulierem quoque conversus, eodem

[1] Isai. xxxiv, 14.

[a] Alias, *invisceratum*.

signo crucis edito spiritum nequam athleta fortis 1097 impugnat. Nam et ille malignus, quoties adver- A sus eum signum Crucis intenditur, percussum se indicans, acrius sævit, et recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit invitus.

14. Expleta autem oratione dominica, efficacius hostem aggreditur Vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, et mulieris capiti superponens, talia loquebatur : « Adest, inique spiritus, Judex tuus, adest » summa potestas. Jam resiste si potes. Adest » ille qui pro nostra salute passurus : *Nunc*, » inquit, *princeps hujus mundi ejicietur foras* [1]. » Hoc illud corpus, quod de corpore Virginis B » sumptum est, quod in stipite crucis extensum » est, quod in tumulo jacuit, quod de morte » surrexit, quod videntibus discipulis ascendit » in cœlum. In hujus ergo majestatis terribili » potestate tibi, spiritus maligne, præcipio, ut » ab hac ancilla ejus egrediens contingere eam » deinceps non præsumas. » Cumque eam invitus deserens, et manere ultra non valens, atrocius afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens; rediens Pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris rite complevit, diffundendamque in populum pacem ministro dedit; et confestim pax et salus integra C reddita est mulieri. Sic ille nequam, divina mysteria quantæ sint efficientiæ et virtutis, non confessione, sed fuga coactus ostendit. Fugato diabolo mulier, quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex pestilens tanto tempore frixerat, mentis suæ compos effecta, redditis cum ratione sensibus, revoluta intra fauces lingua, Deum confessa gratias egit, et intuita curatorem suum, pedibus ejus advoluta est. Ingens per ecclesiam attollitur clamor, omnis ætas jubilat Deo, personant æramenta, benedicitur ab omnibus Deus, excedit veneratio modum, et Servum Dei supra hominem, si dici fas est, D liquefacta charitate civitas veneratur.

15. Audiebantur hæc quæ Mediolani fiebant : et per totam Italiam Viri Dei discurrebat opinio, et divulgabatur ubique quod surrexisset propheta magnus, potens in opere et sermone, qui invocato Christi nomine, et infirmos curaret, et obsessos a dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei in curationibus ægritudinum gratia, sed in dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat, quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia concurrebat, et majorum operatio virtutum minores obscurabat effectus. Jam vero præ frequentia populi qui a mane usque ad vesperam foribus assidebat, oppressionem vulgi præ corporis imbecillitate non ferens, ad fenestras domus procedens, se eis conspiciendum præbebat, et elevata manu benedicebat eis. Panes quoque et aquam devehebant secum, quibus benedictioni ejus suppositis, pro beneficiis ea sacramentalibus referebant. Ex vicinis sane castellis, et vicis, et urbibus multi confluxerant; et communia tam advenarum, quam civium in Mediolano studia erant prosequi Sanctum, expetere beneficium, audire verbum, videre signum; et doctrina et miraculis ultra quam credibile est, delectabantur.

16. Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerum dæmoniacum illuc advexerat : qui repente coram omnibus ad signum crucis, quod Vir sanctus edidit, de bajuli sui brachiis ruit, et elisus humi quasi mortuus sine ullo sensu immobilis visus est : neque vox, neque halitus erat in eo, tantum circa præcordia exiguus ei supererat vapor. Dant igitur cæteri locum ut posset procedere, et admitti ad Virum Dei seminecis pueri bajulus; et attonita multitudo tam miserabilis casus præstolabatur eventum. Ingressus igitur ad Virum Dei homo est, et puerum stupidum, nec aliquid sentientem ante pedes Abbatis exposuit, et ait : « Puer iste, domine pater, quem ante tuos posui pedes, jam » per triennium a dæmonio acerrime vexatus » est : et quoties vel ecclesiam ingreditur, et » salibus exorcizatis aspergitur, vel signum ei » crucis imponitur, vel Evangelium audire compellitur, vel divinis interest Sacramentis, » offenditur habitator ejus diabolus, et torquetur atrocius. Dumque modo cum cæteris ego » pro foribus exspectarem, signum sanctæ crucis figurante te, et extendente in populos » manum, sacramentalium signorum virtute » exacerbatus diabolus, vehementius solito totus ad pueri vexationem se contulit : et sicut » vides, totum corpus ejus occupans, fere ei » etiam vitalem spiritum intercludit. Sed et ipse » puer, cum audita esset apud nos gratiæ, quam » a Deo accepisti, opinio, ex aliorum curationibus suam sperans salutem, rogavit me ut » eum ad te adducerem. Obsecro igitur per misericordiam Dei, ut et laboribus meis, qui in

[1] Joan. XII, 31.

1098 » ejus custodia operam damnosam et periculo- » sam impendo, et illius miseriæ, quæ tanta A » est, quantam ipse oculis probas, pio et con- » sueto affectu subvenias, et rabiem dæmonis » non usquequaque procedere patiaris. » Flebat igitur, et lacrymis ora perfusus præsentes quosque commovit, ut omnes pariter supplicarent.

17. Tunc Vir Dei confidere eos in Dei misericordia jubens, baculo cui innitebatur, collum pueri leniter tangit. Sed et frater ejus Gerardus volens experiri quæ ab homine dicta fuerant, latenter dorso ejus signum crucis impressit. Cumque prius sine motu et sensu nec videns, nec audiens, ante pedes Abbatis diu extensus B pavimento hæsisset; ad tactum baculi et ad signum crucis infremuit, et turbatus ingemuit. Jubet igitur Abbas super proprium lectulum eum poni. At ille quasi ex injuria offensus rejecit se in pavimentum, et stridebat dentibus, et mordebat procuratorem suum : et capillis eorum qui aderant, manus injiciens, quo poterat conatu se ab eorum manibus abstrahebat, et ab eis vix teneri poterat. « Eia, » inquit Abbas, « ad lectum nostrum eum reducite. » Orante itaque Abbate, et fratribus in oratione prostratis, quasi ardentibus paleis, quæ in lecto continebantur, diabolus ureretur, tormenti æstuantis, C vi divina propinquante, passionem clamoribus testabatur. Jubet igitur Vir sanctus aquam benedictam in os patientis infundi : quam ille pressis labiis et dentibus non admittens, vix tandem cuneo infixo dissolvente pressuram, vellet, nollet, intra fauces et guttur recepit. Confestimque ut penetrans sanctificatio ad interiora descendit, quasi infuso antidoto vis maligna erupit, et vomitu sordidissimo, quasi torrentis impulsu, festina præcipitatione rotatus cum ingenti contumelia dæmon exivit. Repente qui videbatur mortuus, vivit : et de lecto Abbatis quietus et incolumis surgens, patronumque [a] suum am- D plexatus, « Deo gratias, sanus sum, » inquit. Gratias agunt omnes communiter Deo, et qui modo flebant, lætantur. Foras clamor effunditur, res intus gesta super tecta solemniter prædicatur, tota ad spectaculum convenit civitas, benedicitur Deus, gaudet populus, in Abbate tanti operis patratore totius plebis requiescit affectus.

18. Febricitantibus multis idem Sanctus manus imponens, et aquam benedictam porrigens ad bibendum, sanitatem obtinuit : aridas manus, et membra paralysi dissoluta tangens incolumitati restituit : cæci etiam sub multorum testimonio in eadem civitate ut viderent, imposito signo crucis, a Patre luminum potenter obtinuit. Per idem tempus hospitium Albanensis episcopi [b], quem dominus Papa in eadem legatione sibi collegam dederat, gratia tractandorum negotiorum intraverat, et de his quæ injuncta fuerant conferebant : cum repente irruit super eos adolescens cujus manus arida erat, et retorta ad brachium; et advolutus pedibus ejus suppliciter postulat sanitatem. Ille alias occupatus, benedixit quidem, et abire præcepit, et ne amplius sibi molestiam faceret, verbis solito severioribus interdixit. Recedebat ille non consecutus quod quæsierat : cum venerabilis episcopus sub omni celeritate eum regredi jubet, et manu arreptum tradit Abbati. « Huic, » inquit, « qui minime beneficium consecutus, » tibi, ut discederet, obedivit, tu ne claudas » viscera misericordiæ : quin potius tu obedi, et » virtute obedientiæ me jubente astrictus, fac » quod postulat, largire quod petit; et confidens » in ejus virtute, per quem expetit sanitatem, » postula, et impetrabis; ut et nos de Dei mu- » nere, et ille de optata glorietur salute. »

19. Ad præceptum episcopi Abbas, apprehensa pueri manu, invocavit Dominum, et exaudivit eum; et signo crucis edito, nervi qui obriguerant, extensi sunt, et caro quam assiduus [c] congelaverat morbus, redeunte sospitate ingenita, mobilis facta est et flexibilis, et dicto citius languidum diu membrum convaluit. Obstupuit episcopus tam repentinæ virtutis admirans effectum, et ampliori etiam extunc veneratione Virum Dei coluit, et miraculorum illius ipse testis exstitit et relator. Compulit autem eum, ut ibidem ea nocte cœnaret. Cujus rei assensum cum magna difficultate obtinuit, ea duntaxat ratione suasum, quod intolerabilis undique populus exspectaret; nec sine periculo posse egredi videretur. Inter cœnandum vero paropsidem, in qua Abbas comederat, episcopus ministro familiari servandam tradidit, et præcepit ut seorsum reconditam cum omni diligentia custodiret. Elapsis exinde aliquot diebus, episcopus idem febrium vehementi ardore corripitur : et recordatus Hominis Dei, familiarem jubet accersiri ministrum. « Discum, » inquit, « Ab-

[a] Alias, *patruum*. — [b] Matthæi, de quo supra, num. 9. — [c] Alias, *assidens*.

» batis, quem tibi nuper tradidi conservandum, » huc afferre ne cuncteris. » Cumque ille obtu- A lisset allatum : « Infunde, » inquit, « aquam in » eo, et panis exiguas buccellas conscinde. » Quod cum factum esset, confidens in Domino, et Abbatis precibus se commendans, comedit et bibit, et absque ulla dilatione convaluit.

20. Augebatur adventantium numerus, et mirifica opera ad se populos invitabant; nec usquam Viro Dei dabatur requies, dum ex ejus lassitudine alii sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant advenientes, et succedebant sibi beneficia mendicantes. Inter quos miles quidam in ulnis suis puellulam ad Virum Dei B attulit, quæ ita exosam lucem habebat, ut semper clausis palpebris etiam brachium opponeret oculis, ne aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Avellebantur aliquando opposita brachia violenter, et cum se ei lumen infunderet, clamabat et flebat, et erat ei claritas pro cruciatu, et lux visa quasi aculeos ejus cerebro infigebat. Benedicit infantulæ Vir Dei, et signaculum crucis faciens super eam, tranquilliorem dimittit; et dum domum referretur, ultro aperit oculos, et pedes sine vectore ipsa revertitur. Et ipso in loco mulieri a dæmonio vexatæ, multis astantibus, a Patre misericordiarum idem C Sanctus obtinuit sanitatem.

CAPUT IV.

De dæmoniacis curatis, et mira humilitate Bernardi, inter tot illustria opera æque semper de se modeste sentientis.

21. Jam Papiam advenerat, et fama virtutum adventum ejus præcesserat, et cum debito gaudio et apparatu tantæ gloriæ Virum civitas lætabunda suscepit. Et ne diu populi desiderium dilatio suspenderet, qui sicut Mediolani mira- D cula facta audierat, signum ab eo optabat videre; advenit repente post eum rusticus quidam qui de Mediolano secutus eum fuerat, uxorem dæmoniacam secum adducens, quam ante pedes ejus lacrymabili voce intrinsecas protestans anxietates deposuit. Nec mora, in contumeliam Abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, et irridens servum Dei : « Non, » inquit, « me de canicula mea hic porrulos edens et brassicas devorans pellet. » Multa in hunc modum [1100] in Virum Dei jaculabatur convicia, ut blasphemiis provocatus, impatienter ferret opprobria, et confunderetur in præsentia populi, cum indignis se audiret sermonibus lacessiri. Sed Vir Dei astutias ejus intelligens, irrisorem irrisit, et ultionem non ipse expetens, sed ad Deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare Martyri, et primitias operationum virtuti ejus adscribi. At vero sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negotium, nec in ecclesia sua quidpiam sibi deferens, intactum opus reduci voluit ad Abbatem. Reducitur igitur mulier ad Abbatis hospitium, garriente per os ejus diabolo, et dicente : « Non me Syrulus ejiciet, » non expellet Bernardulus. » Ad hæc servus Dei respondit : « Nec Syrus, nec te Bernardus ejiciet, » sed Dominus Jesus Christus. » Et conversus ad orationem, pro salute mulieris Domino supplicabat. Tum vero spiritus nequam, velut priori improbitate mutata : « Quam libens, » inquit, « egrederer ab hac canicula, graviter molestatus » in ea, quam libens egrederer! sed non pos- » sum. » Interrogatus causam : « Quia needum » vult magnus Dominus, » ait. Cui Sanctus : « Et » quis est magnus Dominus? » Et ille : « Jesus » Nazarenus. » Ad quem rursum Vir Dei : « Unde » enim Jesum nosti, aut si unquam vidisti » eum? » « Vidi, » inquit. « Ubinam eum vidi- » sti? » « In gloria. » « Et tu in gloria fuisti? » « Fui quidem. » « Et quomodo inde existi? » « Cum Lucifero, » inquit, « multi cecidimus. » Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ audientibus omnibus loquebatur. Respondente autem Abbate sancto : « Numquid non in illam » redire gloriam velles, et restitui in gaudium » pristinum? » rursum voce mutata, et miro modo cachinnans : « Hoc, » inquit, « tardatum [a] » est. » Et nihil ultra locutus, orante attentius Viro Dei, nequissimus ille victus abscessit, et mulier sibi reddita quantas potuit gratias egit.

22. Revertitur igitur vir cum muliere, et per totam viam incolumitati ejus congaudens, exspectantibus amicis domui suæ redditur. Lætabantur omnes qui ordinem rei gestæ audierunt; sed repente gaudium vertitur in mœrorem : quia ubi domus suæ limina mulier attigit, rursus eam intrat diabolus, et infestior solito miseram discerpit atrocius. Quid faceret miser maritus, quo se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dæ-

a Alias, *tardum*.

moniaca molestissimum, relinquere, impium (1101) videbatur. Surgit igitur, et assumpta secum muliere, rursum Papiam revertitur : ubi cum Virum Dei non invenisset, usque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat quid factum sit : et ut gratiam inveniat, lacrymabiliter deprecatur. Nec deest piæ petitioni Abbatis clementia; sed præcipit ut ecclesiam civitatis illius ingrediatur, [et ante confessorum corpora] orans exspectet, donec ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculum, cæteris dormitum euntibus, ipse uno tantum prosequente ecclesiam ingreditur, et tota nocte illa orationi vacans, obtinuit a Domino quod petebat : et impetrata mulieri sanitate, jubet eam securam reverti ad propria. Sed cum illa reditum ad se diaboli, sicut jam experta fuerat, formidaret, collo ejus alligari chartulam hæc verba continentem præcepit : « In nomine Domini nostri Jesu Christi » præcipio tibi, dæmon, ne hanc amodo mulie» rem præsumas contingere. » Quod mandatum sic expavit diabolus, ut mulieri regressæ ad propria nunquam deinceps appropinquare præsumpserit.

23. Erat etiam in eadem civitate dæmoniacus quidam, cujus passio multos ad risum movebat, cum alii qui severioris animi erant, clementissimo ei compaterentur affectu. Hic ita latrabat, ut si audires, nec videres personam, canem crederes. Quem sibi exhibitum Vir Dei cum latrantem audisset, ingemuit : qui eo modo latrabat, quo solent percussi vel obruti canes irasci, et ringere[a] in percussores. Sed et in præsentia Viri Dei anhelans et latrans, acrius solito turbabatur. Increpato itaque diabolo, et in virtute Christi expulso, homini imperat ut loquatur. Purgatus homo intrat ecclesiam, interest sacramentis, crucis signo se munit, audit Evangelia, confitetur et orat, et cætera sanæ mentis officia Deo reddit et consecrat.

24. Cum secundo per Mediolanum eodem anno Pater sanctus transiret, oblata est ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat, quo primum Vir Dei civitatem prædictam sua illustravit præsentia. Hanc possidebat dæmonium, quod modo italica, modo ibera lingua loquebatur; nec satis certum, utrum unus esset bilinguis, an duo, sui quisque sermonis idiomate utens : sed tam proprie modo hæc, modo illa sonabat, ut diceres, Hic qui loquitur, Ligur est, hic Hispanus. Hæc etiam genuum passione, et poplitis tremore perturbabatur. Quæ cum ad Virum Dei adducta fuisset, saltu concito scamnum in quo sedebat, inopinata celeritate transiliit. Reducta et interrogata quid sibi vellet et saltus, et fuga; et unde ægrotanti et vetulæ tanta virtus et velocitas advenisset : respondit hanc sibi agilitatem ex præsentia inesse diaboli, ut currentes comprehenderet equos, et eorum dorso sine ullo adminiculo insiliret. Hæc sequenti die dum in ecclesia divinis quæ illi celebrabat officiis interesset, crudelissime et diutissime coram omnibus vexata est. Compassus Abbas mulieri, jam sæpe in talibus expertus Dei clementiam, imperat diabolo ut recedat. Ille ad imperium Servi Dei tremebundus evanuit : mulier vero non solum a vexatione, sed etiam a nervorum contractione in momento convaluit. Hæc et alia multa intra Alpes constitutus operatus est Vir Dei, et diversa loca perlustrans, benefaciebat iis qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maxime oppressos a diabolo diligentiori studio purgans; et quæ malignus fœdaverat spiritus pectora, templa Deo acceptabilia consecrabat.

25. Plurima autem in eum probabilia et laude digna concurrunt. Alii namque doctrinam, alii mores, alii mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero : sed præ omnibus, quantum in me est, hoc sublimius duco, hoc propensius prædico, quod cum esset vas electionis, et nomen Christi coram gentibus et regibus ferret intrepidus, cum obedirent ei principes mundi, et ad nutum ejus in omni natione starent episcopi; cum ipsa Romana Ecclesia singulari privilegio ejus veneraretur consilia, et quasi generali legatione concessa subjecisset ei gentes et regna; cum etiam, quod gloriosius judicatur, facta ejus et verba confirmarentur miraculis; nunquam excessit, nunquam supra se in mirabilibus ambulavit : sed de se semper humiliter sentiens, venerabilium operum non se auctorem credidit, sed ministrum; et cum esset omnium judicio summus, suo sibi judicio constitit infimus. Soli Deo quidquid fecit adscripsit : imo se nihil boni aut velle, aut posse, nisi inspirante et operante Deo, et sensit, et dixit. Sed aderat vis divina in tempore accepto, et in die salutis, segre-

[a] Alias, *fremere*.

gans in Evangelium suum servum suum, cujus humilitatem respexerat, cujus animam Spiritus sanctus ornaverat : et quia sinceritatem ejus nulla maculabat duplicitas, nec interrumpebat bonum ejus quælibet conspersio falsitatis, in loco suo idem spiritus manebat immobilis.

26. Qui ut semper splendidior esset et purior, quotidie in fornace probabatur, et ne quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur, et arguebatur; non ad pœnam pro crimine, sed ad gloriam pro virtute. Nunquam ei defuit stimulus ægritudinis. Et cum sciret virtutem in infirmitate perfici; sufficientem sibi in hoc experiebatur gratiam, quod videret suos omnes quantulumcumque extraordinarios motus lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quidem caro infirma, sed spiritus promptus : et quominus in corpore poterat delectari, amplius delectabatur in Domino; nec aliqua sæculi hujus ambitione pulsabatur, qui solis cœlestibus inhiabat. Quot Ecclesiæ destitutæ pastoribus, eum sibi in episcopum elegerunt? Elegit eum domestica Lingonensis Ecclesia, elegit Catalaunensis. Intra Italiam civitas Januensis, et Mediolanum metropolis Ligurum, hunc optaverunt pastorem et magistrum. Remi, nobilissima Franciæ civitas, secundæ Belgicæ provinciæ caput, ejus dominationem ambivit. Omnibus his vocationibus postpositis, non sollicitavit animam ejus honor oblatus, nec motus est pes ejus ut inclinaret se ad gloriam; nec magis eum delectabat tiara et annulus, quam rastrum et sarculus.

27. Petentibus se nec annuens aliquando, nec insolenter aut improbe renuens, dicebat se non esse suum, sed aliorum servitio deputatum. Quæ res cum referretur ad fratres, respondebant : « Nos omnibus quæ possidebamus » venditis, inventam pretiosam margaritam com» paravimus : ad patrimonia distracta redire non » possumus. Quod si et pretium et appretiatum » nobis perierit, et substantiis, et margarita » privati fuerimus; exspectationi nostræ male » provisum est, si oleo nostro effuso, clausis » januis sicut fatui mendicemus. » Providerant etiam sibi ex consilio sanctissimi fratres, et domini Papæ auctoritate muniti erant, ne quis gaudium suum tollere posset ab eis, et aliorum consolatio eis fieret tribulatio, et eorum inopia [1102] aliorum plenitudinem cumularet. His aliisque A rationibus Servi Dei expugnaverant petitores, et jam divulgatum erat ubique, Abbatem sic statutum in Ecclesia a Deo, sicut in Hebræorum populo Moyses fuit, qui cum non esset pontifex, Aaron tamen unxit et sacravit pontificem; et dispositionibus ejus tota Levitica omni tempore successio paruit.

CAPUT V.

De reditu Bernardi ex Italia, et de monasterii Claræ-Vallis in locum capaciorem translatione.

B 28. Jam Alpes transcenderat[a], et descendebant in occursum ejus de summis rupibus pastores, et armentarii, et agreste hominum genus, et conclamabant a longe benedictionem petentes : et reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas suas, colloquentes ad invicem et gaudentes, quod Sanctum Domini vidissent, et manu ejus super se extensa optatæ benedictionis gratiam accepissent. Tandem Chrysopolin veniens, usque Lingonas solemniter deducitur : circa quos fines fratres ei Claræ-Vallenses occurrunt; provoluti genibus, surgunt C ad oscula; et vicissim ei colloquentes, Claram-Vallem eum deducunt alacriter. Adsunt fratres congregati in unum, et mira devotione dilectum Patrem suscipiunt. Agitur sine tumultu cum omni gravitate lætitia. Facies quidem purior hilaritatem dissimulare non poterat : sed castigatus actionum et locutionum modus metas proprias non transgrediebatur, et cohibebant se affectiones ipsæ, ne quid agerent, in quo dissolutionis nota religionis maturitatem offenderet. In tanta Abbatis mora nihil in Clara-Valle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis sinceris affricuit mentibus; nec in aliqua parte domus Dei D supra petram fundata mota est. Ita opus suum Servus Dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia munierat et solidarat, ut nec rima aliqua in tantis constructionibus hiscere videretur. Nullæ in adventum ejus lites servatæ sunt, non odia nutrita in præsentia judicis eruperunt. Nihil juniores adversus priores de austeritate vel duritia, nihil priores adversus juniores de dissolutione aliqua vel remissione causati sunt. Integer universorum status, concors societas, vera unitas; omnes unius moris

[a] Anno 1135.

in domo Dei, in pace et sanctimonia inventi[1105] sunt, ascendentes scalam Jacob, et festinantes A ad intuitum Dei, cujus delectabilis aspectus in superioribus eminebat. Abbas itaque non immemor ejus qui ait, *Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo* [1]; eo humilior erat, et subjectior Deo, quo intelligebat desideriis suis Deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur, quod subjiciebantur ei dæmonia: quin potius in Domino gaudebat, quod nomina fratrum suorum scripta videbat in cœlo, quorum unanimitas immaculatam se ab hoc sæculo custodiret.

29. Aderant ei in consiliis venerabiles fratres B sui; aderat Godefridus Prior ejusdem loci, propinquus ejus in carne et spiritu, vir sapiens et constans, qui etiam religionis et prudentiæ merito postea in Ecclesia Lingonensi factus episcopus, et sanctitatis formam retinens, et dignitatis in qua est honorem non minuens, usque hodie ingrediens et egrediens laudabiliter perseverat. Hic ergo atque alii plures viri providi, et de communi utilitate solliciti, Virum Dei, cujus conversatio in cœlis erat, aliquando descendere compellebant, et indicabant ei quæ domus necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum et incommodum in quo consederant, C nec capacem tantæ multitudinis; et cum quotidie catervatim adventantium numerus augeretur, non posse eos intra constructas recipi officinas, et vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam se considerasse inferius aptam planitiem, et opportunitatem fluminis quod infra illabitur, ibique locum esse spatiosum ad omnes monasterii necessitates, ad prata, ad colonias, ad virgulta et vineas : et si silvæ videatur deesse clausura, facile hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi copia est, posse suppleri. In primis Vir Dei non acquievit consilio. « Videtis, » inquit, « quia multis expensis D » et sudoribus jam domus lapideæ [a] consummatæ sunt, aquæductus cum maximis sumptibus » per singulas officinas traducti. Si hæc omnia » confregerimus, poterunt homines sæculi male de nobis sentire, quod aut leves sumus et » mutabiles; aut nimiæ, quas tamen non habemus, divitiæ nos faciunt insanire. Cumque » certissimum vobis sit, penes nos non esse pecunias; verbo evangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necesse est supputare expensas : alioquin cum cœperit, et » defecerit, dicetur, *Hic homo* fatuus *cœpit ædificare, et non potuit consummare* [2]. »

30. Ad hæc fratres respondent : « Si consummatis iis quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessasset mittere Deus, stare posset » sententia, et cessandum ab operibus rationabilis esset censura. Nunc vero cum quotidie » gregem suum Deus multiplicet, aut repellendi » sunt quos mittit, aut providenda mansio in » qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parat » mansores, quin præparet mansiones. Absit » autem ut pro diffidentia sumptuum confusionis hujus incurramus discrimina. » Audiens hæc Abbas, fide et charitate eorum delectatus est, et aliquando tandem consiliis acquievit; plurimis tamen prius super hoc ad Deum precibus fusis, nonnullis quoque revelationibus præostensis. Gavisi sunt fratres, ubi effusum est verbum in publicum.

31. Audivit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, et multa in sumptus dedit, et ampliora spopondit subsidia. Audierunt episcopi regionum, et viri inclyti, et negotiatores terræ, et hilari animo sine exactore ultro ad opus Dei copiosa contulere suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operariis, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus. Alii cædebant ligna, [alii lapides conquadrabant, alii muros struebant,] alii diffusis limitibus partiebantur fluvium, et extollebant saltus aquarum ad molas. Sed et fullones, et pistores, et coriarii, et fabri, aliique artifices, congruas aptabant suis operibus machinas, ut scaturiret et prodiret, ubicumque opportunum esset, in omni domo subterraneis canalibus deductus rivus ultro ebulliens; et demum congruis ministeriis per omnes officinas expletis, purgata domo ad cardinalem alveum reverterentur quæ diffusæ fuerant aquæ, et flumini propriam redderent quantitatem. Inopinata celeritate consummati sunt muri, totum monasterii ambitum spatiosissime complectentes. Surrexit domus, et quasi animam viventem atque motabilem haberet nuper nata ecclesia, in brevi profecit et crevit.

[1] Luc. x, 18. — [2] Id. xiv, 30.

[a] Codex Corbeiensis, *domus ista parata est, sublimis est ecclesia, domus lapideæ*, etc.

CAPUT VI.

De schismate Aquitaniæ, opera Bernardi composito; et femina ab incubo dæmone mirabiliter liberata.

32. Laborabat ea tempestate sub schismaticorum oppressione tota Burdegalensis Ecclesia : et non erat in Aquitania qui posset resistere principi, cujus animum induraverat Deus; qui, annuente Gerardo Engolismensi episcopo, et instillante in cor ejus dissensionis semina, factus est schismatis defensor et auctor[a]. Quicumque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alii damnis, alii proscriptionibus mulctabantur, alii a sedibus propriis pulsi exsulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis illius crebris persuasionibus[b], quasi serpens antiquus, veterator ille, qui diu in partibus illis Sedis apostolicæ fuerat legatus, et nunc a magistratu tanto dejectus, non poterat se pati suæ solius Ecclesiæ episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem et magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cujus potentatui et Turonica, et Burdegalensis, et Auxiensis provinciæ subjectæ fuerant, et quidquid a collibus Iberorum usque ad Ligerim complectitur et claudit Oceanus, paruerat ejus imperio. Consuetus igitur prædari provincias, et sub titulo justitiæ de causis emergentibus facere quæstum, infinitas aggregarat pecunias, quæ sibi erant in idolum et in apostasiæ simulacrum. Videns itaque periisse sibi exactionum auctoritatem, et solam domum, quæ nuper multis stipata clamoribus, jam carebat ærariis; impatienter ferens quod manus ejus non implerentur muneribus, homo serpentinæ astutiæ, festinato ad Petrum Leonis misit, ut ei legationem concederet, et ipse ei fidelitate jurata obediret : insuper et principem terræ, et quoscumque posset, ad ejus imperium inclinaret. Gavisus homo perditionis, quia locum, in quo dilataret malitiam suam, se invenisse putavit, cito annuit; et libenter ei etiam in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanum cardinalem episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi episcopo ei adhæserat, celeriter delegavit.

33. Porro Gerardus ipse, qui prius se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, et deinceps

1104 cœpit securior et audacior apparere. Nam et, A quod ante non fecerat, publice procedebat mitratus, ut ipsa sacri officii insignia ampliorem ei reverentiam in populos vindicarent. Aggreditur ergo Comitem multis pecuniis, invadit animam ejus rationibus venenatis, et hominem promptum seducit facile et corrumpit. In primis ab urbe Pictavensi Guillelmus episcopus, vir honestus, homo catholicus, in societate et defensione universalis Ecclesiæ stabilis, violenter expellitur, et a Gerardo cardinale et adjutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant et aliæ familiares causæ, pro quibus ei a B multo tempore Comes infensus, data occasione, libentissime eum persequitur et abjurat. Visum est autem tam Gerardo quam Comiti, ut ad confirmationem partis suæ sine mora Pictavi crearent episcopum. Et invenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide : quem, ut genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex clericis consentientibus elegerunt; et profanas ei imponentes manus, exsecrabile caput ejus non tam unxerunt, quam contaminaverunt. Simile huic monstrum in Lemovicensi Ecclesia intruserunt Ramnulfum quemdam Doratensem abbatem, quem C non multo post ultio divina secuta est. Cadens enim resupinus de equo in via plana, uno tantum lapide ultore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti ejus, et quassato cerebro exspiravit.

34. Audiens hæc et hujusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis episcopus, cui a papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, vehementer indoluit, et succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis aliis negotiis, sine ulla dilatione decrevit. Abbatem igitur Claræ-Vallensem petit et obsecrat, ut sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit Vir Dei, et se in proximo congregationem mona- D chorum in Britanniam, in locum quem juxta Nannetum comitissa Ermengardis paraverat, ducturum intimat; et promittit disposita illa domo secundum genus et species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul, et ne multis ambagibus utar, simul Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa misera mulier, quæ a quodam petulante diabolo vexabatur. [Apparuit autem ei lascivus ille diabolus in specie militis, valde pulchri aspectu, et in amorem suum intus suggestione latenti,

[a] Anno 1135. — [b] Alias, *suggestionibus*

extra locutione blandienti animum ejus fallaciter inclinavit. Cumque mulieris assensum obtinuisset, expansis brachiis, pedes ejus super una manuum suarum posuit : altera vero manu caput ejus operuit, sibique eam fœderis hujus signo dotavit[a].] Habebat autem illa virum strenuum militem, sed hujus tam exsecrabilis commercii prorsus ignarum. Abutebatur ergo ea, etiam in eodem lecto cubante marito, invisibiliter impurissimus ille adulter, et incredibili vexabat libidine.

35. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo vero anno confusa est in se ipsa, et expavit, tum propter colluvionem tam continuæ turpitudinis, tum propter timorem Dei, cujus judicio singulis momentis timebat intercipi et damnari. Confugit ad sacerdotes, et piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, et sanctorum implorat suffragia : sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidie ut prius, et importunius a dæmone infestatur. Denique in publicum tantum scelus effusum est. Quo audito et cognito, maritus ejus contubernium exsecratur. Interea ad locum prædictum Vir Dei cum comitatu suo advenerat : cujus ut audivit adventum infelix mulier, se ad pedes ejus tremebunda projecit. Aperit ei lacrymis perfusa passionem horribilem, et ludificationem inveteratam; et quod nihil ei profecissent, quæcumque fecisset sibi a presbyteris imperata. Addidit sibi ab oppressore suo adventum ejus prædictum, et minaciter ei interdictum ne ante ejus veniret præsentiam, quia nihil ei prodesset; et ipse, recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus ei fieret persecutor. Audiens hæc Vir Dei, blandis verbis consolatur mulierem; et de cœlo promittens auxilium, præcipit ut die altera, jam enim nox instabat, confidens in Domino revertatur. Reversa mane, cum Viro Dei blasphemias et minas, quas eadem nocte ab incubo suo audierat, retulisset : « Ne cures, inquit Vir Dei, minas » ejus, sed tolle baculum hunc nostrum; et » pone in lectulo tuo, et si quid potest, agat. » Egit mulier quod jussum fuerat, et recubans in lectulo suo, signo crucis munita, juxta se baculum ponit. Adest ille continuo, sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile præsumit accedere : minatur tamen acerrime, quod dis- [1105] cedente Viro Dei, ipse in ejus supplicia reverteretur. Instabat dies dominica, et voluit Vir Dei per edictum episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cumque ipsa die maximus populus ad ecclesiam convenisset, inter Missarum solemnia comitantibus episcopis, Gaufredo Carnotensi, et Brictio Nannetensi, ipse ad ambonem conscendit, et ut omnes qui in ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod et ipse cum episcopis et clericis faciens, inauditos diaboli ausus publice aperit, et fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta, etiam contra naturam suam, exarserat, cum omnium fidelium qui aderant subscriptione anathematizat : et auctoritate Christi tam ad illam, quam ad omnes mulieres deinceps interdicit accessum. Exstinctis itaque sacramentalibus illis luminibus, exstincta est deinceps tota virtus diaboli, et mulieri post confessionem communicanti, nunquam postea apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit.

36. His itaque patratis, simul Abbas et legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus, assensu Comitis, Burdegalensem archiepiscopatum occupaverat, et simul Burdegalensem et Engolismensem detinebat ecclesiam. Sed effluentibus pecuniis, quas in assentatorum manus injecerat, et magis ac magis cognita veritate, jam defluebant ab eo subsidia principum, et perfidiæ ejus timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis, in quibus securiorem se putabat, nec jam facile publicis sese conventibus præsentabat. Ut enim prius gesta breviter repetamus, ubi primum cœpit audiri quid adversus Ecclesiam Dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio papa adhuc in Galliis demorante missi sunt Abbas noster Claræ-Vallensis, et Joslenus venerabilis episcopus Suessionensis, et Pictavim usque venerunt, ut tam ipsum quam prædictum principem convenirent. At ille jam eodem principe persuaso, impudenter in Ecclesiam catholicam, a qua se præcidebat, convicia cœpit jaculari, et pollicitam prius Innocentio subtrahere obedientiam. Anacletum suum electum digniorem[b]; et quicumque ei non obedirent, erroneos et acephalos nominare. Unde factum est ut animati et armati in insaniam clerici, publice ex ea die persecutionem Catholicis intentarent. Prius tamen, quam

[a] Alias, *desponsavit*. — [b] Alias, *dignius*.

ab unitate se ipsos taliter præcidissent [a], obtu- 1108 lerat Abbas sanctus in eorum ecclesia sacrificium A Deo. Post cujus discessum, decanus ejusdem ecclesiæ altare, in quo divina mysteria celebrarat, impie quidem, sed non impune confregit. Siquidem post breve tempus percussus a Deo, cum spiritum exhalaret, domum, in qua moriebatur, plenam vidit dæmonibus; et se a dæmonio jugulari clamitans, cultellum a circumstantibus postulabat quem immergeret gutturi suo, ut extracto dæmone viveret. Sed diabolus, cui datus erat, eum inter hæc verba exstinxit, et pestilentem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoque, qui Petri invasoris Pictavensis Ecclesiæ synodum denuntiabat, coram B ipsis, quos ad conventum perfidiæ invitabat, a diabolo correptus est. Sed et in alios multos, qui in schismate illo ferventiores exstiterant, manus divina manifestam exercuerat ultionem. Propter hæc et alia hujusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus; et timens opponi sibi quæ negari non poterant, conventus publicos evitabat.

37. Significatum est interim Comiti per viros illustres, qui ad eum securius audebant accedere, quod Abbas Claræ-Vallensis, et episcopus Carnotensis, aliique episcopi, et religiosi viri C colloquium ejus expeterent; quorum etiam studium esset, ut secum de pace Ecclesiæ, et de malo removendo tractarent. Persuasumque est illi, ne tantorum virorum devitaret colloquium : quia poterat fieri, ut communicato cum eis consilio, facile esset quod modo putabatur difficile; et quod videbatur impossibile, repentino proventu possibile redderetur. Itaque apud Partiniacum hinc inde conveniunt; et in primis de divisione Ecclesiæ, et de scissuræ obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania, quasi nebulæ corruptela consederat, multis modis et rationibus a servis Dei Comiti intimatum est, D quod Ecclesia una est, et quidquid extra eam est, quasi extra arcam, judicio Dei necesse est interire et dilui. Adducta quoque exempla Dathan et Abiron, quos pro reatu schismatis terra vivos absorbuit [1], nec tanto malo vindictam Dei aliquando defuisse monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano usus consilio, respondit, se in obedientiam Innocentii papæ posse dare consensum; sed in restitutionem episcoporum, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci, quoniam implacabiliter eum offenderant, et juraverat se eorum pacem nullo tempore suscepturum. Diu per internuntios protractus est sermo : et dum vicissim verbis se mutuo occupant, Vir Dei efficaciora arma corripiens, ad altare sanctum oblaturus et supplicaturus accedit. Intraverant ecclesiam, quibus licebat divinis interesse mysteriis : Comes sustinebat pro foribus.

38. Peractis igitur consecrationibus, et pace data et diffusa in populum, Vir Dei jam non se agens ut hominem, corpus Domini super patenam ponit et secum tollit, atque ignea facie, et flammeis oculis, non supplicans, sed minax foras egreditur, et verbis terribilibus aggreditur Ducem : « Rogavimus te, » inquit, « et sprevisti » nos. Supplicavit tibi in altero quem jam tecum » habuimus conventu, servorum Dei ante te » adunata multitudo, et contempsisti. Ecce ad » te processit Filius Virginis, qui est caput et » Dominus Ecclesiæ, quam tu persequeris. Ad» est Judex tuus, in cujus nomine omne genu » curvatur, cœlestium, terrestrium, et inferno» rum. Adest Judex tuus, in cujus manus illa » anima tua deveniet. Numquid et ipsum sper» nes? numquid et ipsum, sicut servos ejus » contemnes? » Lacrymabantur universi qui aderant, et orationibus intenti præstolabantur exitum rei : et omnium suspensa exspectatio, nescio quid divinum fieri cœlitus exspectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, et sacratissimum Domini corpus ferentem in manibus, expavit et diriguit, membrisque tremebundis metu et dissolutis, quasi amens solo provolvitur. Elevatus a militibus rursum in faciem ruit, nec quidpiam alicui loquens, aut intendens in aliquem, salivis in barbam defluentibus, cum profundis efflans gemitibus, epilepticus videbatur. Tum Vir Dei ad eum propius accedit, et pede pulsans acclivem, surgere jubet, et stare supra pedes, et Dei audire sententiam. « Præsens est, » inquit, « Pictavensis episcopus, quem ab ecclesia sua » expulisti. Vade et reconciliare ei, et in osculo » sancto pacis cum eo jungito fœdera, et ipse » ad sedem suam eum reducito : et satisfaciens » Deo, redde pro contumelia gloriam, et in » universo principatu tuo divisos et discordes

[1] Num. XVI, 31, 32.

[a] Alias, *quam sic eorum propalata fuisset et obfirmata perfidia, obtulerat*, etc.

» ad charitatis revoca unitatem. Subdere Innocentio papæ, et sicut ei omnis obedit Ecclesia, tu quoque electo a Deo tanto pare Pontifici. » Audiens hæc Comes, auctoritate Spiritus sancti, et sanctorum Sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere, nec poterat : sed statim occurrit, et in pacis osculo recepit episcopum ; et eadem qua eum abjuraverat manu, cum totius exsultatione civitatis ad propriam sedem reduxit. Sed et deinceps Abbas cum Comite jam familiarius et suavius loquens, paterne eum monuit, ne ad tam impios, et tam temerarios ausus ultra exsurgeret, ne Dei patientiam tantis irritaret flagitiis, ne pacem factam in aliquo violaret.

39. Pace itaque omni Aquitaniæ Ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseverat in malis : sed non multo post, adveniente die iræ, in domo sua miserabiliter exstinctus est. Et cum dicat Scriptura, *Est peccatum ad mortem, pro eo non dico ut roget quis* [1]; impœnitens et subito mortuus, sine Confessione et Viatico, de corpore egredientem spiritum ei reddidit, cujus minister usque in finem exstiterat. Corpus ejus a nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublimaverat, inventum in lectulo suo exanime, et enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est ; sed postea a Gaufrido Carnotensi episcopo Sedis apostolicæ legato inde extractum, alioque projectum est. Nepotes quoque ejus ab eadem ecclesia postea eliminati sunt, et omnis progenies et plantatio a radice avulsa, per extera regna, tanti judicii circumferens querimonias, exsulavit. Tanto igitur malo obruto, et schismate Gerardi redacto in cineres, Vir Dei cum gaudio magno Claram-Vallem revertitur. Adsunt fratres, circumfusi pedibus ejus : gratias agunt Deo, qui bonis initiis feliciores proventus accumulat, et servi sui humilitatem ubique glorificat et exaltat.

40. Nactus vero Vir Dei aliquod quietis tempus, aliis se negotiis occupavit, et secedens in casulam pisatiis torquibus circumtextam, solus meditationibus divinis vacare disponit. Et repente occurrunt ei in diversorio humili, quasi ad præsepe Domini consistenti, amatoria Cantica, et spiritualium fercula nuptiarum. Considerat et expavescit, quod Sponsus ille speciosus forma præ filiis hominum, in quem etiam Angeli prospicere desiderant, fuscam adamaverit 1107 sponsam, et decoloratam a sole, tanto extollat præconio, ut dicat eam totam formosam, nec ullam in ea maculam esse. Ipsam quoque sponsam dilectione languere miratur, et inquirit diligenter, quæ sit illa charitas, cujus oscula [a] dulciora sunt vino, ad quorum delibationem tanto affectu anima impatienter anhelat. Cumque Sponsus multis laudibus sponsam attollat, non tamen in omnibus plenam ei sui copiam præbeat, nec usque ad plenitudinem satietatis se sponsæ desideranti concedat : quæsitus aliquando non inveniatur, et post longos circuitus repertus teneatur, ne fugiat. Multo tempore [b] in harum meditatione rerum animam suam effudit ; et multipliciter hæc exponens, quantum in se profecerit qui quotidie in illis epulabatur deliciis, quantum nobis profuerit, quibus ejusdem benedictionis reliquias in scriptura servavit, manifestum est legentibus eam.

CAPUT VII.

De causa schismatis Romæ, et apud Rogerium regem Siciliæ feliciter acta.

41. Interea litteræ apostolicæ Virum Dei vocant, et ut adsit laboranti Ecclesiæ, supplicant cardinales. Intermittuntur studia, et quæ modo continua erant, interpolatis discursibus resumuntur. Nulla vacatio superest : Servus Dei aut orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns igitur excusationes frustra expendi [c], [et necesse esse obedire mandatis,] convocatos a multis partibus fratres, diu profundeque suspirans, affatur. « Videtis, fratres, » in quantis tribulationibus laboret Ecclesia. » Pars quidem Petri, et in Italia, et in Aquitania, auctore Deo elisa, jam non parturit, sed » abortit. Evasati sunt in his regionibus schismatis defensores. Romæ magna pars nobilium » Innocentium sequitur, et favent ei multi » fidelium : qui tamen temerariæ multitudinis » impetum formidantes, non audent publice » confiteri, quem Innocentio firmavere, con» sensum. Conjuratores habet Petrus homines » perditos, quos corrupit pecunia : et munitio» nibus eorum occupatis, non Simonis Petri » fidem, sed Simonis Magi repræsentat præsti» gias. Contra unam gentem, Occidente edomi» to, superest lucta. Orantibus vobis et jubilan-

[1] I Joan. v, 16.

[a] Alias, *ubera*. — [b] Alias, *aliquandiu*. — [c] Alias, *obtendi*.

» tibus Jericho ruet; et cum extenderitis ad » Deum cum Moyse manus, Amalech victus A » aufugiet. Josue pugnat, et ut ad consummationem victoriæ dies sufficiat protelata, soli » ut stet, non tam orat, quam imperat : et » meretur fides tam solis obedientiam, quam de » hoste prostrato victoriam. Nobis igitur pugnantibus vos ferte præsidium, et auxilium » de cœlo supplicibus animis implorate. Agite » quæ agitis, et state in gradu quo statis : et » licet nihil vobis conscii sitis, judicio tamen » vestro non æstimetis vos justos; quia solus » Deus quos justificat judicat, et perfectissimus » quisque judicii divini districtum examen B » ignorat. Judicari autem ab humano die non » multum curetis, neque vestra propria, neque » aliena judicia approbantes; sub timore Dei sic » state, ut nec vos quempiam judicantes aliquando extollamini; nec aliorum curantes » judicia, excidatis in nugas : singula vero prosequentes, vos servos inutiles reputetis. Eundum est autem quo nos obedientia vocat, et » hujus domus fraternitatem [a], et vestri custodiam Deo, pro quo hunc assumimus laborem, » confidentes de ejus clementia, tradimus et » commendamus. »

42. Hæc dicens, et benedicens, flentibus C universis discessit : et cum multa reverentia ubique susceptus, demum Romam pervenit. In cujus adventu tam dominus Papa, quam fratres lætati sunt; et communicatis cum eo consiliis, secundum rerum proventus et statum causarum Abbas alia via aggreditur : nec in curribus, nec in equis spem ponens, sed colloquia quorumdam suscipiens, sciscitatur, quæ sit eorum facultas, qui fautorum animi; utrum errore, an malitia seducti, tantum scelus protrahant et protelent. Intelligit ex secretis clerum qui cum Petro erat, de statu suo sollicitum, scire quidem peccatum, sed non audere reverti, ne D perpetua notatus infamia, vilis inter cæteros haberetur : et malle sub umbra honestatis interim sic esse, quam expelli a sedibus suis, et publicæ mendicitati exponi. Eorum qui de Petri prosapia erant, hæc erat responsio : quia jam credi eis a nemine posset, si demembrarent genus suum, et eum relinquerent, qui cognationis suæ caput esset et dominus. Cæteri juramento fidelitatis excusabant perfidiam, nec aliquis ex sana conscientia parti illi conferebat [1108] suffragia. Denuntiabat itaque eis Abbas colligationes impietatis esse sacrilegas, et profanas conspirationes legibus et canonibus condemnatas juramentis non posse muniri; non posse, nec debere veritatis sacramenta mendacio suffragari. Insanire autem eos, qui rem illicitam sacramenti patrocinio constare existimant, cum oporteat extraordinarias pactiones, quocumque religionis obtentu sancitas, revocari [b] in irritum, et auctoritate divina dissolvi. Auditis his aliisque Viri Dei sermonibus defluebant a Petro, et quotidie partis illius dissociatis agminibus, vincula rumpebantur : ipsius quoque Petri animus tabescebat, quia se quotidie minui, Innocentium vero crescere minime dubitabat. Defecerant pecuniæ, contabuerat curiæ amplitudo, aruerant ministeria domus. Rarus mensam ejus frequentabat conviva, deliciæ in plebeia cibaria commutatæ, cultus obsequentium vetustate obscurus, [macri et acuti] stipendiarii ære alieno oppressi, et tota domus effigies pallida, dissolutionem proximam indicabat.

43. Interea rex Siciliæ Rogerius, qui solus jam ex principibus obedire papæ Innocentio detrectabat, ad eum mittit, petens, ut Haimericum cancellarium suum, et Abbatem Claræ-Vallensem ad se mitteret : nihilominus a Petro Leonis idem petens, ut Petrum sibi Pisanum a suo latere delegaret. Aiebat autem se dissensionis hujus, quæ jamdiu induruerat, velle scire originem; et cognita veritate, aut corrigere errorem, aut sancire sententiam. Mittebat autem in dolo, quia audierat Petrum Pisanum eloquentissimum esse, et in legum et canonum scientia nulli secundum; putabatque si eloquentiæ ejus in publico consistorio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis simplicitatem Abbatis posse obrui, et silentium ei vi verborum et pondere rationum imponi. Ne diu morer, venit pars utraque Salernum. Sed militaverat ultio, et prævenerat tanti sceleris machinamentum. Parato namque ad bellum innumerabili exercitu adversus Rannulfum ducem, idem rex in campum armatas produxerat acies : cum subito viso duce audacter obviam procedente, territus fugit, effusumque exercitum prædæ et cædibus exposuit, et innumeris militibus captis et interfectis, invitus Ducem ditavit opibus, gloria sublimavit. Quæ quidem ei juxta verbum Viri Dei omnia contigerunt. Cum

[a] Alias, *paternitatem*. — [b] Alias, *evacuari*.

enim primus eorum qui vocati fuerant Abbas[1109] sanctus adveniens, Regem in castris positum invenisset, per multos dies vicinas acies, ne committerent, impedivit : denuntians Regi, « Quia si conflictum inieris, victus et confusus » abibis. » Novissime vero cum ejusdem regis plurimum crevisset exercitus, ignorans quod non in multitudine foret eventus belli, Virum sanctum quærentem ea quæ pacis erant, ulterius audire contempsit.

44. At ille ducem Rannulfum, et Catholicorum aciem verbis potentibus adhortatus, sicut Regi fugam, sic illis victoriam pollicitus est et triumphum. Cumque ad proximam villulam declinasset, et instaret orationi, repente fugientium et insequentium clamor auditur. Siquidem per eumdem locum fugientem Regis exercitum Rannulfus persequebatur. Egressus itaque frater quidam ex his qui cum Abbate erant, uni ex militibus occurrit, et quid accidisset, interrogabat. At ille, siquidem litteras noverat : *Vidi*, inquit, *impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani; et transivi, et ecce non erat*[1]. Nec mora, Dux ipse secutus, ut monachum vidit, sicut erat armatus, equo desiliit; et ejus pedibus advolutus : « Gratias, » inquit, « ago Deo, et fideli » servo ejus, quia non nostris viribus, sed » ejus fidei collata hæc victoria est. » Iterumque insiliens equo, hostes insequebatur.

45. Nec tamen hac plaga, sibi inflicta cœlitus, correctus est animus Regis, nec detumuit procella quam conglomeraverat pravæ mentis elatio : sed post fugam reversis qui evaserant, simulans alacritatem, regio se ornatu attollens, stipata militibus curia, utramque partem præcipit accersiri; et prius instructo Petro, et multarum promissionum auctoramentis accenso, de causæ suæ rationibus eloqui jubet. Prior itaque Petrus electionem domini sui canonicam probare contendit; et verba sua multis legum et canonum assertionibus munit. At vero Vir Dei non in sermone, sed in virtute regnum Dei esse intelligens : « Scio, » inquit, « Petre, te vi» rum sapientem et litteratum esse; et utinam » sanior pars, et honestiora te occupassent ne» gotia! utinam te patronum causa justior et fe» licior obtineret! et sine dubio rationabilia al» legantem nulla posset impedire facundia. Et » nos quidem agrestes, sæpius ligonibus quam » pragmaticis advocationibus[a] assueti, si causa » fidei non urgeret, institutum silentium tene» remus. Nunc autem cogit nos charitas eloqui, » quia tunicam Domini, quam in tempore pas» sionis nec Ethnicus præsumpsit scindere, nec » Judæus, fautore hoc domino, Petrus Leonis » lacerat et disrumpit. Una est fides, unus Do» minus, unum Baptisma. Nos neque duos do» minos, nec geminam fidem, nec duo bapti» smata novimus. Ut ab antiquis ordiar, una » arca tempore diluvii fuit. In hac octo animæ, » cæteris omnibus pereuntibus, evaserunt; et » quotquot extra arcam inventi sunt, perierunt. » Arcam hanc typum tenere Ecclesiæ, nemo est » qui ambigat. Arca alia nuper fabricata est, et » cum duæ sint, alteram necesse est esse adul» teram, et in profundum demergi. Arca, quam » regit Petrus, si ex Deo est, necesse est ut » arca, quam regit Innocentius, obruatur. Per» ibit ergo orientalis Ecclesia, peribit Occidens » totus : peribit Francia, peribit Germania : » Iberi et Angli, et barbara regna in profundum » pelagi demergentur. Religio Camaldrensis[b], et » Cartusiensis, et Cluniacensis, et Grandimon» tensis, et Cisterciensis, et Præmonstratensis, » aliaque innumerabilia servorum, et ancilla» rum Dei collegia, necesse est ut sub uno tur» bine corruant in abyssum. Episcopos, et ab» bates, et reliquos Ecclesiæ principes collo » præcipiti mola asinaria alligata pelagus vorax » excipiet. Solus ex principibus mundi arcam » Petri intravit iste Rogerius, et cæteris omni» bus enecatis, solus ipse salvabitur? Absit ut » totius mundi religio pereat, et ambitio Petri, » cujus vita palam est qualis exstiterit, regnum » cœlorum obtineat. »

46. Ad hæc verba non se poterant ultra, qui præsentes aderant, continere, sed abominati sunt et vitam Petri Leonis, et causam. Abbas autem tenens manum Petri Pisani elevavit eum, et simul ipse surrexit : « Tutiorem, » inquiens, « si mihi credas, intrabimus arcam. » Et sicut jam pridem mente conceperat, salutaribus illum aggrediens monitis, cooperante gratia Dei, protinus persuasit ut ad Urbem rediens, Innocentio papæ reconciliaretur. Soluta concione, Rex needum voluit obedire, quia sancti Petri patrimonium, quod in Cassinensi et Beneventana provincia amplissimum est, cupidus occupaverat, putabatque hujusmodi suspensionibus aliqua a Romanis extorquere privilegia, per quæ

[1] Psal. xxxvi, 35, 36.

[a] Alias, *declamationibus*. — [b] Alias, *Camaldulensis*.

in jus proprium deinceps sibi stabiliretur hæreditas. Sic Herodes visum Salvatorem contempsit, et quem desideravit absentem, contempsit præsentem [1]. Sic omnipotens Deus claritatem, quam accepit a Patre, dedit hominibus [2], et contemnentes se facit inglorios, et erigit in sublime humiliatos. Igitur circa curationem cujusdam viri nobilis, et in urbe Salernitana notissimi, succumbentibus medicis, quorum ibi præcipue ars viget et studium, eidem viro de medicorum auxilio desperanti, noctu quidam per somnium apparens intimavit advenisse Salernum Virum sanctum, et in curationibus efficacem. Hunc inquirere jubetur, et de lavacro manuum ejus bibere. Quæsivit, invenit, aquam petiit, bibit, convaluit. Hoc verbum per totam urbem divulgatum, ad aures Regis et procerum ejus pervenit. Cum omnium igitur populorum favore, solo Rege in malitia permanente, Abbas Romam revertitur : prædictum quoque Petrum Pisanum, et quosdam alios reconciliat Ecclesiæ, et Innocentio papæ confœderat.

47. Advenerat tempus, in quo, completa Amorrhæi malitia, angelus percutiens gladium jam vibrabat, et pertransiens domos, quarum superliminaria sanguis Agni imbuerat, ad domum Petri Leonis veniens, salutare in ea non reperit signum. Percussit igitur miserum, nec tamen illico defungitur : sed datur per triduum pœnitentiæ locus. Ille patientia Dei abutitur, et in peccato suo moritur desperatus. Miserabili pompa corpus ejus effertur, cadaver ejus in latebris sepelitur, et usque hodie fovea illa a Catholicis ignoratur. Attamen pars ipsius, Papam sibi pro illo alterum statuerunt [a]; non tam ex pertinacia schismatis, quam ut opportunius per aliquam temporis moram papæ Innocentio reconciliarentur : quod sine mora per manum servi sui Christus effecit. Nam et ipse ridiculus pontifex, Petri Leonis hæres, ad eumdem virum Dei nocte se contulit : et ille quidem nudatum eum usurpatis insignibus ad domini Innocentii pedes adduxit. Quo facto civitas gratulabunda lætatur, Innocentio ecclesia redditur, Romanus populus ut pastorem et dominum Innocentium veneratur. Abbas Claræ-Vallis in mira reverentia habetur, ab omnibus auctor pacis, et pater patriæ prædicatur. Procedentem viri nobiles prosequuntur, acclamat populus, matronæ sequuntur, et omnes ei prompto animo obsequuntur. Sed quamdiu ille gloriam toleravit? quamdiu pace fruitus est post tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquievit. Sedatis omnibus et compositis, vix quinque dies teneri potuit, qui septem annis et ultra pro resarcienda eadem scissione sudavit. Exeuntem Roma prosequitur, deducit clerus, concurrit populus, universa nobilitas comitatur. Nec poterat sine communi mœrore dimitti, qui colebatur amore communi. [Lacrymantur post eum, et se ab eo postulant benedici, et orationibus ejus cum omni devotione se commendant.]

48. Accepta ergo ab Innocentio licentia, confirmata pace, Vir Dei regreditur; et maximum domi reportans gaudium, a fratribus cum gratiarum actione devote suscipitur [b]. Interea Romæ Innocentius potestative agenda disponit, undique visitatores occurrunt. Alii cum negotiis, alii tantum gratia congaudendi adveniunt. Processiones per ecclesias solemniter celebrantur, depositis armis ad audiendum verbum Domini plebes occurrunt. Post multifarias egestates in brevi civitas opulenta refloret : quæ discordiæ tempore distracta fuerant, pax solidata reducit et revocat. Arantur solitudines, et deserta pinguescunt. Requiescunt singuli sub vite et ficulnea sua : nocturnæ silent excubiæ, et apertis januis, omnis timor excluditur. Dato tempore Innocentius Ecclesiæ ruinas restaurat, recolligit exsules, ecclesiis antiqua servitia, depopulatas colonias expulsis restituit, insuper et congrua dona largitur. Monasterium etiam apud Aquas-Salvias in sancti Anastasii martyris honore constituit; quod quidem ibi prius fuerat, sed hoc tempore sola ecclesia, deerat habitator. Constructis itaque cœnobialibus mansionibus, et reformata ecclesia, assignatis etiam ad alimonias domibus, agris, et vineis, a Clara-Valle abbatem et conventum fratrum sibi mitti dominus Papa petiit, et obtinuit. Mittitur ergo Bernardus, Pisanæ olim ecclesiæ vice-dominus, et religiosi cum eo fratres, qui secundum beati Benedicti Regulam in eodem loco Domino deservirent. Cito profecit illa plantatio, et associatis sibi viris indigenis, servorum Dei mul-

[1] Luc. XXIII, 8, 11. — [2] Joan. XVII, 22.

[a] Nomine Victorem.

[b] Codex Corbeiensis, *Vir Dei domum revertitur, et duplex exhibens gaudium cum exsultatione universa terra suscipitur*, etc.

tiplicatus est numerus; et pascua congrua nutrimentis multiplex in brevi produxere peculium.

CAPUT VIII.

De præsulibus Ecclesiæ e Clara-Valle progenitis. De insigni pietate comitis Theobaldi, ejusque gravi tribulatione.

49. Abbas sanctus ad studia sua reversus, dilectum amplectitur epithalamium. E diversis etiam regionibus odore religionis illius ubique diffuso, fratres ad fundanda monasteria invitantur. Fundata quoque et statuta ditioni ejus sese subjiciunt, et arctioris ineunt regulas disciplinæ. Sed et diversarum regionum civitates ex hoc collegio meruere episcopos. In primis Roma summo ornatur Pontifice. Præneste Stephanum habuit totius modestiæ[a] virum. Ostia, virum magnum Hugonem. In ipsa quoque Romana curia Henricus, et Bernardus, alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt cardinales. Prope urbem Romam Nepa quoque sub Huberto refloruit. In Tuscia, Pisis natalis soli gloria, et magnum Ecclesiæ lumen Balduinus effulsit. Citra Alpes Lausannæ datus est Amedeus; Seduno, Garinus; Lingonis, Godefridus; Autissiodoro, Alanus; Nannetis, Bernardus; Belvaco, Henricus; Tornaco, Giraldus; Eboraco, Henricus. In Hibernia duo episcopi, re et nomine Christiani. In Alemannia civitate Curia Algotus, sapientia, ætate et gratia reverendus. Hæc luminaria de Clara-Valle assumpta fulgore puro prædictas urbes sua illustravere præsentia, et pastoralis officii elucidantes gloriam, exemplum cæteris episcopis facti sunt doctrinæ et vitæ, et in altitudine sua semper humiles constiterunt.

50. Defuncto siquidem Innocentio papa, et successoribus ejus Cœlestino et Lucio quam velociter consummatis, Bernardus quem prius apud sanctum Anastasium abbatem diximus ordinatum, Papa Urbis efficitur, et Eugenius tertius appellatur. Hic seditione orta in populo, pulverem pedum in litigantes excussit, et relictis eis, in Franciam venit. Cumque se Romæ comederent ac morderent, et se invicem consumerent, exspectavit in pace, donec fatigati conflictibus et damnis afflicti, ejus præsentiam

1112 cuperent et optarent. Qui interim celebrato
A Remis concilio Claram-Vallem humiliter visitat, et gloriam pontificatus Romani pauperum repræsentat aspectibus. Mirantur omnes in tanta altitudine humilitatem immobilem, et in tam excellenti culmine propositi sancti permanere virtutem; ut altitudini sociata humilitas pro officio exterius splendeat, et pro virtute nequaquam interius inanescat. Adhærebat carni ejus lanea tunica, et diebus ac noctibus cuculla vestitus sic ibat, et sic cubabat. Intus monachi habitum retinens, extra se pontificem et moribus, et vestibus exhibebat: rem difficilem
B agens, diversarum in uno homine proprietatem exprimens personarum. Segmentata ei circumferebantur pulvinaria. Lectus ejus palliis opertus cortina ambiebatur purpurea; sed si revolveres operimenta, invenires superjectis laneis complosa stramina, et paleas conglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde: ipse vero bona coram Deo et hominibus providebat. Alloquitur fratres non sine lacrymis, miscens sermonibus avulsa a corde suspiria, hortatur et consolatur, et se inter eos fratrem et socium, non dominum exhibet, vel magistrum. Cumque ibi morari diutius non pateretur magna eum
C prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus iter in Italiam dirigens abscessit, et ad Urbem pervenit.

51. Scripsit ad eumdem papam Vir sanctus multæ subtilitatis[b] Librum, in quo acutissima indagatione tam ea quæ circa eum, quam quæ infra sunt, prosequens, etiam ad ea, quæ supra ipsum sunt, ascendens, tanta de natura divina disseruit, ut videatur in tertium cœlum assumptus audisse quædam verba quæ non licet homini loqui, et Regem in decore suo vidisse. In his quæ infra, et quæ circa ipsum sunt; morum societas, naturæ æqualitas, officiorum
D distantia, consideratio meritorum, dijudicatio provectuum subtilissime distinguitur, et singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his quæ supra hominem sunt, speculatur cœlestia, non eo modo, quo Angeli, qui semper adhærent Deo, considerant; sed eo modo, quo potest homo puri animi et mentis sinceræ divina contingere, et conformari hierarchiæ cœlesti sacerdotium temporale. Cum enim in cœlesti militia constet alios aliis principari, et ministeriales spiritus, ad nutum superiorum potestatum, ad

[a] Alias, *gloriæ*. — [b] Alias, *utilitatis*.

diversa officia delegari; quidam vicinius assistentes ab ipso accipiunt, quæ aliis, vel agenda, A vel intelligenda insinuent. Cumque exigat homo præposituræ suæ reverentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necesse est : quia cum sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus; subdi maxime oportet Deo, de cujus munere datur ista prælatio, et quo docente fit ut pateat homini tam cognitio sui, quam per fidem et spem ad divinam contemplationem pro modo data et indulta accessio. Dictabat Vir Dei, et nonnunquam scribebat, in tabulis cereis [mella restituens, et quidem gratiora prioribus], non patiebatur perire inspirata B sibi divinitus. Sedabat lites ecclesiarum, et appellationes importunas, quas inter se discordes clerici concitabant, blando spiramine componebat. Interdum etiam durius increpante eo, redibat tranquillitas, et detumescentibus procellis, qui seditiosi ante eum venerant, et bile diffusa scaturientes declamationibus, pacifici revertebantur.

52. Adhæsit ei præ cæteris quidem principibus comes Theobaldus, et dilectionem opere prosecutus, et se, et sua in subsidia Claræ-Vallis exposuit, et in manibus Abbatis posuit animam suam, deposita altitudine principali, se inter C servos Dei conservum exhibens, non dominum; ut obediret ad omnia, quæcumque domus illius infimi postulassent [a]. Emebat igitur fundos, construebat domos, abbatiis novis præbebat impensas; et ubicumque servi Dei extendissent propagines, delegabat pecunias : non unam domum, sicut Salomon Jerosolymis, statuens; sed ubicumque hujus schematis consedissent personæ, satagebat eis ministrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriam faceret mansionem. Sed et hoc in arbitrio Viri Dei posuit, ut quibuscumque egentibus eo mandante ad opus Dei sumptus præberet. Videns igitur D Abbas promptum Principis animum, pietatem accendit, et maxime quidem domesticis fidei voluit eum esse obnoxium; et immortalia templa fundare consuluit, et eleemosynas ea sagacitate disponere, ut semper fructificantes redivivis et renascentibus accessionibus novas semper eleemosynas parturirent. Deinde egenis, quos hac atque illac quasi vespæ pungentes stimuli paupertatis exagitabant, omnimodis docuit misereri; aliis indumenta, aliis alimenta largiri

1113 monuit : et suggessit, ut per se ipsum xenodochia visitaret, nec horreret aspectus [b] languentium; quia in hoc duplicaretur clementiæ bonum, si et videret, et foveret; si consolaretur, et reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillum et viduam, misereri et commodare, sermones in judicio disponere, providere quieti Ecclesiæ, rationem gladii intelligere quasi elementarium instruxit, summam principalis officii ei intimans, et hoc a principe requiri ex debito, ut laudi bonorum, et vindictæ malorum intendat.

53. Hæc et alia hujusmodi salubria monita homo rationabilis reverenter accipiens, luxum curiæ, et fastum altitudinis in humilitatem et honestatem convertit : nec erat qui in præsentia ejus auderet aliquid indecens vel agere, vel loqui; sed in hoc etiam ei placere studentes, sive ficto, sine puro animo ea, in quibus dominum suum delectari videbant, ipsi quoque sæpius factitabant. Introducebant igitur ad eum, qui familiarius ei assistebant, pauperes patientes calumniam, nuntiabant languentes in plateis jacentes, et quoscumque in amaritudine et miseria constitutos; et ipse oblata sibi occasione clementiæ lætabatur, et altiori gratia amplectebatur, quos de hujusmodi rebus videbat magis esse sollicitos. [Et quia suorum neminem vel in illa curia, vel pro causa illa Vir Dei passus est demorari;] duos religiosos viros de Præmonstratensi Ordine evocatos eleemosynæ suæ præposuit, ad quorum curam spectaret circumire castella et vicos, in quibus ipse maneret : et de propria mensa languentes et leprosos, qui ibi manebant, quamdiu in illis locis esset, abundanter refici jussit. Sed et aliis pauperibus largas, et congruas personis eleemosynas, sive in cibis, sive in vestibus, eorum ministerio donari instituit. Et illis quidem tantum in domo sua voluit esse dominium, ut potestative pincernis, et pistoribus, et coquis, et reliquis ministerialibus, quæ vellent juberent, quæ placeret tollerent; nec esset qui aliquid prohibere auderet, vel referret ad Comitem, si in aliquo prodigi viderentur. Sed et viri illi timentes Deum, et tam ei placere, quam Comiti cupientes, nec magnificentiam Principis minuebant, qui charitatis plenitudinem de suis impleri præceperat; nec Deo ingrati esse volebant, si invenirentur desides et avari, ubi eos promptos et expeditos

[a] Alias, *imperassent*. — [b] Alias, *aspectu*.

dispensatores esse, tam voluntas Dei, quam Principis sufficiens bonitas injunxisset. Erat A præterea horum officio deputatum, ut monachis et religiosis viris, quos ad curiam diversa mittebant negotia, hospitia providerent, et de penu et horreo Comitis necessaria ministrarent. Circumferebant etiam rigente bruma, aptatis sarcinis, pauperum indumenta, et pelles, et birros, et calceamenta, in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabant. Nullum in comitatu illo clementiæ deerat opus : ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis non, sicut Pharao, frumenta venumdedit populo, nec in B servitutem sibi erogatis annonis subjecit Ægyptum : sed Abbate sancto, quasi altero Joseph, diviniore usus consiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhausit pecunia populum, nec astu circumvenit afflictos, nec re publica ad se translata, privatos in terra cumulavit thesauros; sed in cœlo potius thesaurizans infatigabilis distributor, cum magna alacritate et pecunias distribuit, et annonas.

54. Nec defuit viro, inhianti cœlestibus, magni ponderis et horrenda tentatio : sed aggressus est eum tam Rex, quam principes, et commota est et contremuit terra; et quasi iratus esset ei C Deus, rapinis et incendiis fere omnia ad eum pertinentia depopulatoribus exposita erant; et operuit faciem terræ Regis exercitus, et passim omnia vastabantur. Nec erat ei tutum resistere, vel obviare persecutoribus : quia et sui deseruerant eum, manifeste infestantes; et qui remanserant, in insidiis, non ad subsidia erant. Undique angustiæ graves, quia nec domi sibi cavere, nec extra poterat congrua providere, cum omnino qui sui essent, nesciret; et tam de perfidia refugarum, quam de duplicitate suorum prorsus diffideret. Inter has autem angustias conversus ad Dominum, et de cœlo quæsi- D vit auxilium : et accito Viro Dei, cujus consilio maxime utebatur, nec desperans de misericordia Dei, hoc ex ejus responsione accepit, ut intelligeret quia flagellat Deus omnem filium quem recipit; et hujusmodi correptiones vel purgant, vel probant animam; et gloriosiorem fuisse Job cum sederet in sterquilinio, quam fuisset, cum circumstante exercitu sedisset illæsus in solio. Ostendit ei Vir sanctus Salomonem peccasse in otio, et abusum bono pacis defluxisse in vitia : cum David pater ejus, Absalon filio persequente, et universo Israel adversus eum armato, permansisset in gratia. Intimavit etiam quomodo ipsum satanas colaphizarit Apostolum, in qua tribulatione immobiliter perseverans illud meruit audire, quia *virtus in infirmitate perficitur* [1], et quia in præsenti vita segniores nos faciunt prospera, et circumspectiores adversa.

55. Audiens hæc venerabilis Comes, magnifice animatus, duo immensi ponderis et miri operis vasa aurea (in quibus pretiosissimæ gemmæ habebantur inclusæ, quæ in solemnitate coronæ suæ rex Anglorum Henricus avunculus ejus ad ostentationem divitiarum suarum et gloriæ suæ, in mensa coram se habere consueverat) sub omni celeritate proferre jussit in medium; et a corde suo delectationem hujusmodi avellens, gemmas a retinaculis suis jussit abstrahi, et aurum confringi præcepit, ut venderetur, et de pretio eorum dilecta Domino super aurum et topazion tabernacula fundarentur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israel : sed Moyses elevatis in cœlum manibus potitus est victoria, et retrahentibus se hostibus Abbas sanctus sequester sollicitus, clamantibus ad Deum et domi plorantibus fratribus, irrupit in acies, et in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, et allegationibus divinis intercurrentibus detumuere procellæ, et reversa est inter Regem et Principem tranquillitas, et pacis desiderata serenitas.

[1] II Cor. XII, 9-11.

LIBER TERTIUS,

AUCTORE GAUFRIDO

MONACHO QUONDAM CLARÆ-VALLENSI, ET S. BERNARDI NOTARIO, POSTEA ABBATE.

PRÆFATIO.

Clarissimi patris nostri Bernardi Claræ-Vallensis abbatis memoriam viri insignes, ad laudem Christi et multorum ædificationem, litteris commendarunt. Inventa sane materia uberi, prout cuique licuit, et certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam, sed partes aliquas digessere. Videtur autem nonnullis, quod multo minus eum silere debuerat [a] puer sanctitatis ipsius, dignationis filius, benignitatis alumnus : quem ab ejus uberibus post annos circiter tredecim (quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo) sola tandem, quæ sola potuit, mors avulsit. In quo tibi utinam sibi complaceat etiam nunc, Pater sancte, sicut aliquando videbatur et aliquandiu complacere! Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, et dure momordit mors improba; sed non totum pariter deglutivit. Amputavit, non exstirpavit; sine misericordia portionem, quæ se contingebat, accepit. Tulit aspectum, tulit eloquium, corporale etiam tulit obsequium : sed non rapuit fidem præsentis etiam nunc opitulationis, non absorbuit spem futuræ aliquando visionis, non denique in præteritorum memoria altius radicatum filialis absumpsit devotionis affectum. Cæterum mihi quidem, ut optime novi, præsertim tanto idonea operi, nec scientia, nec eloquentia suppetit. Sed tua sane magnalia, et tuas digne eloqui laudes, non Origenis ingenium, non Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperandum tamen, quod tuorum magis operum fructus carpere

1115 prudens lector, quam verborum nostrorum folia indigna debebit : ut illorum magis suavitate gustata, quam istorum ariditate culpata, non tam nequiter ista mordeat, quam illos delectabiliter edat. Nam et securius et sincerius visa solent, quam audita narrari; et in tertium vas transfusa facilius coacescunt. Sed et dulcius ea bibitur aqua, quæ ab exiguo licet alveo fontis hauritur, quem confestim repleverit vena scaturiens, quam quæ ex rivo tollitur longius jam progresso, vel ex flumine etiam copioso. Inde est quod intactis eorum libris, qui de ejusdem beatissimi Patris nostri initiis, seu etiam mediis conscripserunt, ne tanquam super alienum ædificasse videar fundamentum, circa ea potissimum noster sermo versatur, quibus pene omnibus præsens adfui : interdum etiam, licet pauca, interserens, quæ fidelissima fratrum, qui aderant, relatione cognovi. Verumtamen opus istud libellis tribus partitum lector inveniet. Quorum primus quidem ea maxime quæ ad habitum, mores, atque doctrinam hujus beati Patris videntur pertinere, prosequitur. Secundus autem virtutes multas per eum factas eloquitur. Tertius in ejusdem bono fine completur. Illud etiam admonendum, in rerum narratione gestarum cohærentiam similitudinis magis, quam temporis observari : siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta quo facta sunt; sed interdum aliqua, prout occurrere locis opportunioribus videbantur, inserta. Firmior enim videtur, et haberi acceptior solet oratio, quæ suis innititur et illustratur exemplis, velut fabrica quædam idoneis fulta columnis. Non-

[a] Alias, *debeat*.

nulla quoque transposita sunt, ut similibus aliis jungerentur, et quæ erant ejusdem generis, sibi A aptius cohærerent. Verum hæc in duobus quidem libellis prioribus : nam in tertio pene per omnia ordini ipsi ipsius temporis series narrationis obsequitur.

CAPUT I.

De moribus et virtutibus sancti Bernardi summatim.

1. Innumeris quidem signis atque miraculis, ut Orbis comperit universus, fidelem famulum suum Bernardum Claræ-Vallensem Deus glori- B ficavit abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, et in sua mirabilis est majestate. Cæterum, sicut Malachiam sanctum idem ipse commendat, primum maximumque miraculum, quod exhibuit, ipse fuit. Serenus vultu, modestus habitu, circumspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione assiduus, in oratione devotus, et (sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus) de omni re magis fidens orationi, quam industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimis in spe, profusus in charitate, summus [a] in humilitate, præcipuus in pietate. In consiliis C providus, in negotiis efficax, nunquam tamen minus, quam in otio otiosus. Jucundus ad opprobria, ad obsequia verecundus. Suavis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus; affluens denique sapientia, et virtute, et gratia apud Deum et homines. Cujus sanctæ animæ adjutorium simile sibi fecerat Deus, et speciali præventum benedictione corpus aptaverat. Apparebat in carne ejus gratia quædam, spiritualis tamen potius quam carnalis. In vultu claritas præfulgebat, non terrena utique, sed cœlestis : in oculis angelica quædam puritas, et columbina simplicitas radiabat. Tanta erat interioris ejus D hominis pulchritudo, ut evidentibus quibusdam indiciis foras erumperet, et de cumulo internæ puritatis et gratiæ copiose perfusus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuissimum, et sine carnibus erat; ipsa quoque subtilissima cutis in genis modice rubens. In illo nimirum quidquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio, et studium compunctionis attraxerat. Cæsaries ex flavo colorabatur et candido. Barba subrufa, circa finem vitæ ejus respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Alias autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitus et undique conquassato. Laborabat siquidem caro ejus multiplicibus infirmitatum incommodis, ut in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis : molestior erat defectus stomachi, viscerumque corruptio. Hæ continuæ illi, præter alias sæpius incidentes. Summum ejus studium fugere admirationem, et tanquam unum sese agere cæterorum. At prosequebatur gloria fugientem, sicut e regione captantes sese alios fugere consuevit. Proverbium illud in ore ei frequenter, semper in corde : « Qui hoc facit » quod nemo, mirantur omnes. » Quo nimirum intuitu vitam regulamque communem amplius æmulabatur, nil in suis actibus præferens observantiæ singularis. Ob hoc denique et cilicium, quod pluribus annis occulte gestaverat, ponere maluit, quam ut ferre sciretur; minus illum latere velle contestans, qui cum cæteris ejusdem professionis sibi communia non sectatur. In ipsis tamen communibus erat illi singularis puritas, et devotio non communis. Nihil negligens, et minima quæque cum studio et intentione tractabat. Ex propria siquidem experientia definire solitus sapientem, Cui quæque res sapiunt prout sunt.

2. A primis fere annis sic evasit illecebras gulæ, ut ipsam quoque saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quoties pia sibi ministrantium fraude deceptus, liquores pro aliis alios sumpsit? Nam et oleum sibi per errorem aliquando propinatum bibit, et penitus ignoravit. Nec prius id cognitum, quam superveniens quidam labia ejus miraretur inuncta. Cibus ejus buccella panis, in aqua calida penitus emolliti, cum exiguis sorbitiunculis erat. Modicus ille quidem : sed non modicam ejus partem crudam rejiciebat stomachus, ne qua illi foret in cibo voluptas, quem sumere periculum, sumptum tenere dolor, rejicere miseria. Sic nimirum fideli servo, juxta desiderium cordis sui, dispensatio superna providerat, ut nec fructus ei deesset abstinentiæ singularis, et odiosam semper admirationem declinaret sub umbra necessitatis. De vino quidem sæpius nobis ipse dicebat, decere monachum, quando

[a] Alias, *profundus*.

sumere oporteret, sic gustare illud, ne exinanisse calicem notaretur. Quod sic ipse servabat, quoties sibi vinum patiebatur apponi, ut non modo post unum potum, sed post totum qualecumque prandium, suum vasculum, in quo ei propinabatur, vix aliquando videretur minus plenum a mensula reportari. Minus quidem stare poterat, sed erat sedens pene jugiter, et rarissime movebatur. Quoties subtrahere se negotiis poterat, aut orans, aut legens, aut scribens; aut insistens doctrinæ, et fratrum ædificationi; aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirum studio spirituali obtinuerat gratiam singularem, ut non tædium in illo, non difficultatem aliquam sustineret : libere secum habitans, et deambulans in latitudine cordis sui, et ibidem exhibens Christo (ut monere alios ipse solebat) cœnaculum grande stratum. Omnis ei ad meditandum hora brevis, locus omnis congruus erat. Frequenter tamen, licet sic affectus, divino urgente metu, imo regente spiritu, studium hoc lucris uberioribus postponebat; doctus quærere non quod sibi erat utile, sed quod multis. Alioquin in quolibet cœtu hominum vel tumultu, nisi ejus intentionem causa deposceret, tota facilitate animum colligens, interiori quadam, quam ubique ipse sibi circumferebat, solitudine fruebatur, nihil prorsus attendens quod sonaret vel appareret exterius.

CAPUT II.

De visitatione Hugonis Gratianopolitani episcopi, et Cartusianorum; deque mira in Bernardo sensuum custodia.

3. Cum jam Dei Famulus annos aliquot in Clara-Valle peregisset, subiit animum ejus, ut sanctum Hugonem Gratianopolitanum episcopum, et Cartusienses fratres devotionis gratia visitaret : quem prædictus episcopus tam gratanter, et tam reverenter suscepit, divinam intelligens in ejusdem hospitis visitatione præsentiam, ut prostratus solo tenus adoraret. Videns autem Servus Christi episcopum ætate grandævum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expavit : et ipse quoque pariter corruens ante eum, ita demum susceptus in osculo pacis, hu- 1117 militatem suam tanti viri veneratione confusam A non sine gravi gemitu causabatur. In cujus pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, ut fierent deinceps duo illi filii splendoris cor unum et anima una, et se invicem fruerentur in Christo. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur [1], uterque sese in altero longe amplius, quam fama vulgasset, invenisse gratulabatur.

4. Cartusiæ quoque a viro reverendissimo Guigone Priore, et a cæteris fratribus eodem affectu et eadem veneratione susceptus est Servus Christi, exsultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epistolam prius noverant, ta- B lem invenerunt et præsentem. Cæterum cum in reliquis omnibus ædificarentur, unum fuit, quod prædictum Priorem Cartusiensem aliquatenus movit, stratura videlicet animalis, cui idem Vir venerabilis insidebat, minus neglecta, minus præferens paupertatem. Nec silentio pressit æmulator virtutis quod mente conceperat : sed locutus uni e fratribus, aliquatenus super hoc moveri sese confessus est et mirari. Cumque ille ad Patrem sanctum quod audierat retulisset; non minus ipse miratus, quale illud esset stramentum quærebat, quod ita scilicet a Clara-Valle Cartusiam usque venisset, ut nunquam C illud vidisset, nunquam considerasset, et usque in horam illam quale esset, omnino nesciret. Neque enim suum erat animal illud, sed a quodam monacho Cluniacensi avunculo suo, et in sua vicinia demorante, fuerat commodatum; et erat sicut sibi sternere ille solebat. Quod verbum sæpe dictus Prior audiens, in eo potissimum mirabatur, quod sic ille Dei famulus foris oculos circumcidisset, intus animum occupasset, ut quod ipse primo offenderat visu, hoc ille tanti itineris spatio non vidisset. Juxta lacum etiam Lausanensem totius diei itinere pergens, penitus eum non vidit, aut se videre non vidit. Cum D enim vespere facto de eodem lacu socii colloquerentur, interrogabat eos, ubi ille lacus esset : et mirati sunt universi.

5. Desideraverat tamen ab initio omni modo subtrahere se negotiis, et nusquam egredi, sed in monasterio residere. Quod et postmodum ex defectu corporis occasionem invenisse se reputans opportunam, aliquando statuit, et aliquandiu tenuit, donec illum exire coegit necessitas gravis Ecclesiæ Dei, et summi Pontificis, atque omnium abbatum sui Ordinis jussio, quibus per

[1] III Reg. x, 6, 7.

omnia tanquam patribus deferebat ipse omnium pater. Ex quorum etiam mandato, novissimis quidem annis, præter cucullam et tunicam, laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, et pileo simili utebatur, inter tantos languores corporis et labores nullis unquam uti pellibus acquiescens. In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquam. Nimirum animi fore indices aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud se gloriantis, aut gloriolam foris affectantis humanam. Incessus ejus et habitus omnis modestus et disciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reverentiam, solo visu lætificans et ædificans intuentes. De risu dicimus quod ex ore ejus frequenter audivimus, dum cachinnos religiosorum hominum miraretur, non meminisse se a primis annis suæ conversionis aliquando sic risisse, ut non potius ad ridendum, quam ad reprimendum sibi vim facere oporteret; et risui suo stimulum magis adhibere, quam frenum.

CAPUT III.

De rara in eo sermonis cura, modestia, simul et gratia; deque dignitatum fuga.

6. Vocem illi in invalido corpore validam satis intelligibilemque contulerat, qui in opus prædicationis segregaverat illum ex utero matris suæ. Sermo ei, quoties opportuna inveniebatur occasio, ad quascumque personas de ædificatione animarum, prout tamen singulorum intelligentiam, mores et studia noverat, quibusque congruens auditoribus erat. Sic rusticanis plebibus loquebatur, ac si semper in rure nutritus: sic cæteris quibusque generibus hominum, velut si omnem investigandis eorum operibus operam impendisset. Litteratus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros perfectionis et sapientiæ affluens documentis; omnibus se coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Christo. Cautus erat artificiosissime observare quod ad papam Eugenium scribens, de sui cordis plenitudine eructavit. « Nugæ si incidant interdum, » inquit, « ferendæ fortassis, referendæ nunquam. Interveniendum caute et prudenter nugacitati. Prorumpendum sane in serium quid, quod non 1118 » modo utiliter, sed et libenter audiant, ut super-
A » sedeant otiosis [1]. »

7. Quam vero placabilem et persuasibilem, quamque eruditam linguam dederit ei Deus, ut sciret quem et quando deberet proferre sermonem, quibus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio congrueret vel increpatio; nosse poterunt aliquatenus qui ipsius legerint scripta, etsi longe minus ab eis qui verba ejus sæpius audierunt. Siquidem diffusa erat gratia in labiis ejus, et ignitum eloquium ejus vehementer, ut non posset ne ipsius quidem stilus, licet eximius, totam illam dulcedinem, totum
B retinere fervorem. Mel et lac sub lingua ejus; nihilominus in ore ejus ignea lex, juxta illud Cantici canticorum: *Sicut vitta coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce* [2]. Inde erat quod Germanicis etiam populis loquens miro audiebatur affectu, et ex sermone ejus quem intelligere, ut pote alterius linguæ homines, non valebant, magis quam ex peritissimi cujuslibet post eum loquentis interpretis intellecta locutione, ædificari illorum devotio videbatur, et verborum ejus magis sentire virtutem: cujus rei certa probatio tunsio pectorum erat, et effusio lacrymarum. Utebatur sane Scripturis tam
C libere commodeque, ut non tam sequi illas, quam præcedere crederetur, et ducere ipse quo vellet, auctorem earum ducem Spiritum sequens. Quem nimirum ut in medio Ecclesiæ aperiret os ejus, sic impleverat Deus spiritu sapientiæ et intellectus, ut secundum quod in libro Job legitur, profunda quoque fluviorum scrutaretur, et abscondita proferret in lucem [3]. Nam et confessus est aliquando, sibi meditanti vel oranti sacram omnem, velut sub se positam et expositam, apparuisse Scripturam.

8. Cæterum quam gratis evangelizaverit, quis digne prædicet? quis digne miretur? Minus fore
D credidit, nullas sibi ab auditoribus transitorias petere facultates, nisi oblatas sæpius refutaret ecclesiasticas dignitates. Parum illi fuit nulla quærere stipendia militantem: ne insignia quidem recipere acquievit. Denique velut alter David, processurus ad bellum, bellica arma sibi graviora causatus est [4], quibus multos suo præsertim tempore cerneret prægravari: et in simplicitate sua gloriosius triumphabat. Tantam enim gratiam virtus ei divina contulerat, ut licet abjectus esse elegisset in domo Dei, ube-

[1] Lib. 2 de Consid. cap. 13. — [2] Cantic. IV, 3. — [3] Job XXVIII, 11. — [4] I Reg. XVII, 39.

rius tamen fructificaret in ea, quam alii quilibet in sublime porrecti; et lucens amplius illustraret Ecclesiam velut de sub modio humilitatis suæ, quam cæteri super candelabra constituti. Nimirum quo humilior, eo semper utilior fuit populo Dei in omni doctrina salutari, in quo tamen nunquam voluit locum tenere doctoris. Beatus plane, qui, sicut ipse de quodam sanctorum ait [a], « legem dilexit, et cathedram non » affectavit. » Quam felicius siquidem in virtutum cathedra sedere meruit, dum noluit præsidere in cathedris dignitatum! Denique sicut justus et fortis in prædicatione evangelica laboravit, sicut prudens et temperans cavit sibi semper ab ecclesiastica prælatione. Nec enim contumaciter unquam renuit, sed frequenter et ad maximos electus honores, prudenter egit, divina sibi cooperante gratia, ne aliquando cogeretur. Moyses quidem sanctus cessit Aaron fratri suo pontificium; sed linguæ erat impeditioris. Bernardum nostrum non ab opere evangelistæ necessitas aliqua, sed ab honore solo sola humilitas revocavit. Merito proinde apud Deum et homines obtinuit gratiam singularem, qui non modo sine sumptu temporalis facultatis, verum etiam sine gradu ecclesiasticæ dignitatis, non autem sine fructu fraternæ salutis Evangelium posuit; et populo Dei semper prodesse studuit, nunquam præesse sustinuit. Raro tamen, nisi forte ad loca proxima, ut prædicaret exivit. Sed quoties eum necessitas aliqua traheret, seminabat super omnes aquas, publice et privatim annuntians verbum Dei. Quod tamen ipsum ex mandato summi Pontificis actitabat; ad nutum quoque præsulum cæterorum, ubicumque eorum aliquem contigisset adesse. Nimirum quanto magnus erat, humilians se in omnibus, eo magis sacerdotibus deferebat, quo plenius intellexerat, quæ ministris Christi reverentia deberetur.

CAPUT IV.

De infelici expeditionis in Orientem successu, et nato hinc contra Virum sanctum murmure.

9. Nec tacendum quod ex prædicatione itineris Jerosolymitani grave contra eum quorumdam hominum vel simplicitas, vel malignitas [1120] scandalum sumpsit, cum tristior sequeretur
A effectus: quod tamen verbum dicere possumus ab eo quidem initium non sumpsisse. Cum enim multorum jam animos permovisset audita necessitas, a rege Francorum semel et iterum propter hoc expetitus, apostolicis etiam litteris monitus, nec sic acquievit super hoc loqui, vel consilium dare, donec per ipsius tandem summi Pontificis generalem epistolam jussus ab eo est tanquam Romanæ Ecclesiæ lingua exponere populis atque principibus: cujus epistolæ [b] tenor fuit, ut in pœnitentiam et remissionem peccatorum iter arriperent, aut
B liberaturi fratres, aut suas pro illis animas posituri. Hæc et hujusmodi super hoc poterant veraciter dici: sed dicendum potius id quod potius fuit. Evidenter enim verbum hoc prædicavit, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis. Sed quantis, et quam multiplicibus signis? Quanta vel numerare, nedum narrare difficile foret. Nam et eodem tempore scribi cœperant, sed ipsa demum scriptorem numerositas scribendorum, et materia superavit auctorem: nimirum cum aliquando una die viginti, seu etiam plures ab incommodis variis sanarentur, nec facile ab hu-
C jusmodi dies ulla vacaret. Denique plures eo tempore Christus, per Servi sui tactum et orationem, ex ipsis etiam matrum uteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos convalescere, surdos fecit audire, et mutos loqui; mirabilius restituente gratia, quod minus præstitum fuerat a natura.

10. Nec tamen ex illa profectione orientalis Ecclesia liberari, sed cœlestis meruit impleri et lætari. Quod si placuit Deo tali occasione plurimorum eripere, si non Orientalium corpora a paganis, Occidentalium animas a peccatis; quis audeat dicere illi, Quid fecisti sic? Aut quis re-
D cte sapiens, illorum magis non doleat, qui ad priora, vel pejora forte prioribus scelera redierunt, quam eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgatas variis tribulationibus Christo animas reddiderunt? Alioquin, quamlibet dicant Ægyptii, dicant filii tenebrarum, qui veritatem nec videre valeant, nec proferre, *Callide eduxit eos, ut interficeret in deserto* [1]: patienter tolerat Christus Salvator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat.

[1] Exod. XXXII, 12.

[a] Nimirum de S. Malachia: in ejus Officio, Antiph. 1 ad Matut.

[b] Hæc epistola prima est Eugenii tomo 10 Conciliorum.

Meminit hujus verbi ipse quoque venerabilis[12] Pater, inter cætera dicens : « Si necesse sit » unum fieri e duobus, malo in nos murmur » hominum, quam in Deum esse. Bonum mihi, » si dignetur me uti pro clypeo. Libens excipio » in me detrahentium linguas maledicas, et vene- » nata spicula blasphemorum, ut non ad ipsum » perveniant. Non recuso inglorius fieri, ut non » irruatur in Dei gloriam. » Hæc quidem ille in libro de Consideratione secundo [1]. Accidit autem, ubi primum de ejusdem exercitus dissipatione lamentabilis intra Gallias insonuerat rumor; ut illuminandum Dei Famulo filium cæcum offerens pater, multis precibus vinceret excusantem. Et imponens Sanctus puero manum, orabat ad Dominum, quatenus, si ab eo verbum prædicationis illius exierat, si prædicanti Spiritus ejus adfuerat, in illius illuminatione ostendere dignaretur. Dum vero post orationem orationis præstolaretur effectum : « Quid facturus sum, » ait puer? « video enim. » Attollitur illico clamor astantium. Plures enim non modo e fratribus, verum etiam e sæcularibus aderant, qui ut puerum videre videntem, multipliciter consolati, Deo gratias referebant.

11. [Illud etiam jucunde satis credimus considerasse nonnullos, quod eadem hebdomada, qua felicissima anima ejus carne soluta est, ecclesia Jerosolymitana magnifice satis fuerit divino munere consolata, sicut sæpius noverant illum promisisse. Siquidem capta est Ascalon illa munitissima, paucis a sancta civitate milliariis distans, et periculose instans calcaneo ejus. Adversus hanc quinquaginta annis et eo amplius nihil profecerant Christiani laborantes : nam et tunc non humana virtute capta est, sed divina. Nec incongruum nunc ipsius interserere verba, quæ eodem scripserat anno ad virum optimum militem Templi, tunc ministrum, nunc etiam magistrum Militiæ Templi, qui ipsius secundum carnem avunculus erat. « Væ principibus nostris, » ait. « In terra Domini nihil boni fe- » cerunt : in suis, ad quas velociter redierunt, » incredibilem exercent malitiam, et non com- » patiuntur super contritione Joseph. Confidi- » mus autem quia non repellet Dominus plebem » suam, et hæreditatem suam non derelinquet. » Porro dextera Domini faciet virtutem, et » brachium suum auxiliabitur ei; ut cogno- » scant omnes quia bonum est sperare in Do- » mino, quam sperare in principibus [2]. »] Sed de his hactenus.

CAPUT V.

De erroribus Petri Abaelardi, et Gilleberti Porretani opera sancti Bernardi confutatis.

12. Jam et illud propter posteros memorandum, quam multipliciter Ecclesiæ sanctæ Viri Dei doctrina profuerit in Catholicorum moribus corrigendis, in schismaticorum furoribus comprimendis, in hæreticorum erroribus confutandis. Siquidem præter eos quos docuit sobrie, et juste, et pie vivere in sæculo; quantos etiam perfectius valedicere sæculo persuasit, vel ex hoc liquet, quod non cessavit, quamdiu vixit, deserta sæculi, sæculi desertoribus implere. Cujus ministerio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi : *Posuit desertum in stagna aquarum, et terram sine aqua in exitus aquarum. Et collocavit illic esurientes, et constituerunt civitatem habitationis. Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas, et fecerunt fructum nativitatis. Et benedixit eis, et multiplicati sunt, et jumenta eorum non minoravit* [3]. Sane in diebus schismatis generalis, quam fideliter Servus Domini stetit in confractione in conspectu ejus, ut averteret iram ejus; quam efficaciter stetit et placavit, et cessavit quassatio; quam denique evidenter in tempore iræ factus est reconciliatio; non modo latius prosequendum. Sufficere interim potest, si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentii papæ verba ponamus : « Quam firma, » ait, « perseveranti- » que constantia causam beati Petri et sanctæ » matris tuæ Romanæ Ecclesiæ, incandescente » Petri Leonis schismate, fervor tuæ religionis » et discretionis susceperit defendendam, et se » murum inexpugnabilem pro domo Dei oppo- » nens, animos regum ac principum, et alia- » rum tam ecclesiasticarum quam sæcularium » personarum, ad catholicæ Ecclesiæ unitatem, » et beati Petri, ac nostram obedientiam, fre- » quentibus argumentis, et ratione munitis re- » ducere laboraverit; magna, quæ Ecclesiæ » Dei et nobis provenit, utilitas manifestat [4]. » In quibus autem pro fide quoque quam magni-

[1] Cap. 1. [2] Epist. 288. — [3] Psal. cvi, 35-38. — [4] Inter Bernardinas epist. 352.

fice egerit servus fidelis et prudens, breviter intimandum.

13. Fuit in diebus illis Petrus Abaelardus magister insignis, et celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfide dogmatizans. Cujus cum blasphemiis plena gravissimis volitare undique scripta cœpissent, profanas novitates vocum et sensuum viri eruditi atque fideles ad Dei Hominem retulerunt. Qui nimirum solita bonitate et benignitate desiderans errorem corrigi, non hominem confundi, secreta illum admonitione convenit. Cum quo etiam tam modeste, tamque rationabiliter egit, ut ille quoque compunctus ad ipsius arbitrium correcturum B se promitteret universa. Cæterum cum recessisset ab eo, Petrus idem, consiliis stimulatus iniquis, et ingenii sui viribus, plurimoque exercitio disputandi infeliciter fidens, resiliit a proposito saniori. Expetens denique Senonensem Metropolitanum, quod in ejus ecclesia celebrandum foret in proximo grande concilium, Claræ-Vallensem causatur Abbatem suis in occulto detrahere libris. Addit quoque paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans ut prædictus Abbas dicturus, si quid haberet, ad Concilium vocaretur. Factum est ut postulavit. Sed vocatus Abbas venire penitus recusavit, C suum hoc non esse renuntians [1]. Postea tamen magnorum virorum monitis flexus, ne videlicet ex ipsius absentia et scandalum populo, et cornua crescerent adversario, demum pergere acquievit, tristis quidem, nec sine lacrymis annuens, sicut in epistola ad papam Innocentium ipse testatur [2], in qua plenius lucidiusque negotium omne prosequitur.

14. Adfuit dies, et ecclesia copiosa convenit: ubi a Dei Famulo Petri illius in medium scripta prolata sunt, et erroris capitula designata. Demum illi optio data est, aut sua esse negandi; aut errorem humiliter corrigendi; aut respon- D dendi, si posset, objiciendis sibi rationibus pariter et sanctorum testimoniis Patrum. At ille nec volens resipiscere, nec valens resistere sapientiæ et spiritui qui loquebatur; ut tempus redimeret, Sedem apostolicam appellavit. Sed et postea ab egregio illo catholicæ fidei advocato monitus, ut vel jam sciens in personam suam nihil agendum, responderet tam libere, quam secure, audiendus tantum et ferendus in omni patientia, non sententia aliqua feriendus; 1122 hoc quoque omnimodis recusavit. Nam et confessus A est postea suis, ut aiunt, quod ea hora, maxima quidem ex parte memoria ejus turbata fuerit, ratio caligaverit, et interior fugerit sensus. Nihilominus tamen Ecclesia quæ convenerat, dimisit hominem, mulctavit abominationem: a persona abstinens, sed dogmata prava condemnans. Quando vero Petrus ille refugium inveniret in Sede Petri, tam longe dissidens a fide Petri? Et ipsum ergo auctorem eadem sententia cum erroribus suis apostolicus Præsul involvens, scripta incendio, scriptorem silentio condemnavit.

15. Fuit item Gillebertus, quem cognominavere Porretanum, Pictavorum episcopus, in sacris Litteris plurimum exercitatus, sed sublimiora se etiam ipse scrutatus ad insipientiam sibi. Siquidem de sanctæ Trinitatis unitate et Divinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat absconditos, furtivas propinabat aquas, nec facile quid saperet, imo quantum desiperet, personis authenticis fatebatur. Timebat enim quod apud Senonas Petrum ei dixisse ferunt:

> Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Novissime tamen cum jam fidelium super hoc invalesceret scandalum, cresceret murmur, vocatus ad medium est: et librum tradere jussus, in quo blasphemias evomuerat, graves quidem, sed verborum quodam involucro circumseptas. Igitur in Concilio, quod in urbe Remorum papa venerabilis Eugenius celebravit, egit cominus adversus hunc Gillebertum Ecclesiæ sanctæ suo tempore singularis athleta Bernardus: primo quidem totum quod ille verborum cavillationibus occultare nitebatur, eliciens; deinde vero tam suis ratiociniis, quam sanctorum testimoniis biduana disputatione redarguens. Considerans sane nonnullos ex his qui præsidebant, jam quidem animadvertentes blasphemiam in doctrina, adhuc tamen avertentes injuriam a persona; accensus est zelo, et domesticam sibi Ecclesiam seorsum convocat Gallicanam. Communi denique consilio, a patribus decem provinciarum, aliis autem episcopis et abbatibus plurimis, dictante Viro Dei, novis dogmatibus opponitur symbolum novum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, ut eorum

[1] Epist. 187. — [2] Epist. 190.

videlicet omnium sicut irreprehensibilis fides, sic irreprehensibilis zelus cæteris innotescat. Ita A demum apostolico judicio et auctoritate universalis Ecclesiæ error ille damnatur; episcopus Gillebertus an eidem damnationi consentiat, interrogatur. Consentiens, et publice refutans quæ prius scripserat et affirmaverat, indulgentiam ipse consequitur, maxime quod ab initio cautus fuisset ea lege eamdem ingredi disceptationem, ut promitteret sine ulla sese obstinatione, pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio, correcturum libere suam opinionem.

CAPUT VI.

De hæresi Henriciana in partibus Tolosanis repressa; et patratis ibidem miraculis.

16. In partibus Tolosanis Henricus quidam [a], olim monachus, tunc apostata vilis, pessimæ vitæ, perniciosæ doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupaverat levitatem, et, ut prædixit Apostolus de quibusdam, in hypocrisi loquens mendacium [1], fictis verbis de eis negotiabatur. Erat autem hostis Ecclesiæ manifestus, irreverenter ecclesiasticis derogans Sacramentis pariter et ministris. Nec mediocriter C in ea jam malignitate profecerat. Sic enim de eo scribens Pater venerabilis ad principem Tolosanum, inter cætera ait: « Passim inveniebantur jam Ecclesiæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reverentia, sine Christo denique Christiani. Parvulis Christianorum Christi vita intercludebatur, dum Baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesque pro mortuis, sanctorum invocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes, basilicarum ædificationes, dierum solemnium vacationes, chrismatis et olei consecrationes, et omnes D denique institutiones ecclesiasticæ spernebantur [2]. »

17. Hac necessitate Vir sanctus iter arripuit, ab ecclesia regionis illius sæpius jam ante rogatus, et tunc demum a reverendissimo Alberico Ostiensi episcopo et legato Sedis apostolicæ persuasus pariter et deductus. Veniens autem cum incredibili devotione susceptus est [1123] a populo terræ, ac si de cœlo angelus advenisset. Nec moram facere potuit apud eos, quod irruentium turbas reprimere nemo posset: tanta erat frequentia diebus ac noctibus adventantium, benedictionem expetentium, flagitantium opem. Prædicavit tamen in civitate Tolosa per aliquot dies, et in cæteris locis, quæ miser ille frequentasset amplius, et gravius infecisset; multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errantes revocans, subversos reparans, subversores et obstinatos auctoritate sua premens et opprimens, ut non dico resistere, sed ne assistere quidem et apparere præsumerent. B Cæterum etsi tunc fugit hæreticus ille et latuit, ita tamen impeditæ sunt viæ ejus et semitæ circumseptæ, ut vix alicubi postea tutus, tandem captus et catenatus episcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiam signis in Servo suo glorificatus est Deus, aliorum corda ab erroribus impiis revocans, aliorum corpora a languoribus variis sanans.

18. Est locus in regione eadem, cui Sarlatum nomen est, ubi sermone completo plurimos ad benedicendum panes, sicut ubique fiebat, Dei Famulo offerebant. Quos ille elevata manu et signo Crucis edito in Dei nomine benedicens: « In hoc, » inquit, « scietis vera esse quæ a nobis, falsa quæ ab hæreticis suadentur, si infirmi vestri gustatis panibus istis adepti fuerint sospitatem. » Timens autem venerabilis episcopus Carnotensium magnus ille Gaufridus (siquidem præsens erat et proximus Viro Dei): « Si bona, » inquit, « fide sumpserint, sanabuntur. » Cui Pater sanctus de Domini virtute nil hæsitans: « Non hoc ego dixerim, » ait, « sed vere qui gustaverint, sanabuntur: ut proinde veros nos et veraces Dei nuntios esse cognoscant. » Tam ingens multitudo languentium gustato eodem pane convaluit, ut per totam provinciam verbum hoc divulgaretur, et Vir sanctus per vicina loca regrediens ob concursus intolerabiles declinaverit, et timuerit illo ire.

19. Præcipuum [b] sane miraculum quod per Famulum suum in urbe Tolosa Christus exhibuit, paralytici cujusdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum sancti Saturnini, quorum unus ipse erat, ad petitionem

[1] I Tim. IV, 2. — [2] Epist. 241.

[a] Confer Gaufridi de isto Henrico epistolam, quæ habetur post Vitæ librum sextum, et vide nostram Præfationem ad tomum 1, articulo VI. De ejus erroribus vide epistolam 241 et sermonem 65 in Cantica. [b] Alias, *primum*.

Abbatis et fratrum circa noctis crepusculum 1124 visitans Homo Dei, moribundum invenit homi- A nem, qui extremum spiritum trahere videretur. Consolatus itaque miserum, et data benedictione egrediens, sicut postea confessus est, loquebatur in corde suo fidelis Servus ad Dominum tam fiducialiter, quam fideliter, dicens: « Quid exspectas, Domine Deus? Generatio » hæc signa quærit. Alioquin minus apud eos » nostris proficimus verbis, nisi abs te fuerint » confirmata sequentibus signis. » Eadem hora exilüt paralyticus de grabato, et accurrens secutus et consecutus est eum, sacra vestigia devotione qua debuit amplexatus: cui subito B procedenti obvians ex concanonicis unus expavit et exclamavit, siquidem phantasma putabat. Quando enim de lectulo eum crederet surgere potuisse? Egressam magis a corpore ejus animam phantastice sibi apparuisse arbitratus aufugit. Sed ipsa demum tam ei, quam cæteris, rei veritas fidem fecit. Egreditur exinde sermo inter fratres, curritur ad spectaculum tam jucundum: ipse etiam inter primos accurrit episcopus et legatus. Inde pergitur ad ecclesiam, eo ipso qui convaluerat præeunte: conclamatur in laudes Dei, eodem pariter concinente: ruit undique populus, benedicitur Christus, trium- C phat fides, infidelis quisque confunditur, exsultat pietas et impietas contabescit. Porro Vir Dei cellam ubi manebat ingressus, diligenter omnes observari aditus, obserari januas jubet, ne quis pateat introitus populo concurrenti. [Sane is quidem Bernardus (hoc enim clerico nomen erat, qui sanus factus est) corporali beneficio non ingratus, magisque sollicitus pro remedio spirituali, secutus est Servum Christi, monasticum in Clara-Valle Ordinem profitens, et habitum sumens. A quo etiam missus ad partes iterum Tolosanas, et abbas illic constitutus, hodieque monasterio præest, quod Val- D lis-Aquæ dicitur.]

CAPUT VII.

De suavissimis beati Viri moribus, et præclaris virtutibus, et quid de suis miraculis sentiret.

20. Cum autem per totum ab eadem provincia reditum Viri sancti magis magisque signa crebrescerent, et multiplicarentur in dies, non prætereundum quidnam ipse inter hæc animi gereret, qui a Christo humilitatem cordis et mansuetudinem didicisset. Disputans enim secum in cogitationibus suis, et ex ipsa demum locutus abundantia cordis sui, domesticis sibi religiosis quibusdam fratribus aiebat: « Plurimum miror quidnam sibi hæc miracula velint, aut quid visum sit Deo talia actitare per » talem. Nil mihi videor in sacris paginis super » hoc genere legisse signorum. Siquidem facta » sunt aliquando signa per sanctos homines et » perfectos: facta sunt et per fictos. Ego mihi » nec perfectionis conscius sum, nec fictionis. » Scio enim sanctorum mihi non suppetere » merita, quæ miraculis illustrentur: confido » autem nec ad eorum sortem me pertinere, » qui virtutes multas in nomine Domini operantur, et a Domino ignorantur. » Hæc et hujusmodi crebrius, secretiusque cum viris spiritualibus conferebat. Novissime vero opportunum sibimet visus exitum reperisse: « Scio, » inquit, « hujusmodi signa non ad sanctitatem » unius, sed ad multorum spectare salutem; » et Deum in homine, per quem talia operetur, non tam perfectionem considerare, » quam opinionem: ut in eo commendet hominibus, quæ illi creditur inesse, virtutem. » Neque enim pro eis fiunt hæc, per quos fiunt; » sed pro eis magis qui vident illa, vel sciunt. » Nec eo fine per eos ista Dominus operatur, ut » ipsos probet cæteris sanctiores, sed ut cæteros magis amatores et æmulatores faciat sanctitatis. Nihil ergo mihi et signis istis: quando» quidem meæ illa famæ magis, quam vitæ » noverim exhiberi; nec ad meam fieri commendationem, sed ad commonitionem potius » aliorum. » Satis, ni fallimur, hujus viri mirabitur animum, quisquis hoc diligenti consideratione pensaverit, nec præstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa atque prodigia mirabiliter operari, quam perpetrata taliter interpretari. Sibi quoque non minus utile judicabit imitandos ejus affectus, quam mirandos actus, et morum insignia, quam operum signa cognoscere. Sed ad hæc quis idoneus?

21. In hujus siquidem pectore Viri Dei, pari fœdere puritas suavitasque consederant: satis quidem utraque mirabilis; sed mirabilior utriusque complexus. Inde nimirum tam singulariter in unum hominem totius Orbis vota pariter concurrebant, quod puritatem suavitas amabilem faceret, suavitatem puritas acceptabilem; ut difficile fuerit æstimare, gratiæ an reverentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ con-

versationis, qui Claræ-Vallensem non sublimi- 1125 ter revereretur Abbatem? quis tam dissolutæ, A qui non erga eumdem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenum pectus ipse gerebat : sed quam libere eos, quoties causa deposceret, coercebat, humanissimus in affectione, magis tamen fortis in fide. Et ut breve aliquod hujus rei proferamus exemplum, sicut ipse quoque testatur in sermone super Cantica canticorum vicesimo sexto; siccis oculis germani sui, et germani tam necessarii, tam dilecti, Gerardi videlicet, celebravit exsequias, siccis oculis corpus ejus tradidit sepulturæ, ne affectus fidem vincere videretur. Nam extraneum B quemlibet vix, aut nunquam sine lacrymis sepelivit. Talem sibi illum uberius proinde fructificaturum manus divina formaverat, ut austeritatem suavitas morum tolleret, auctoritatem sanctitas conservaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone, quod omnis terra desideravit videre vultum illius. Grande præconium : sed forsitan in hac parte non minus quam Salomon hic. Neque enim satis credibile est, Salomonem illum in omni gloria sua tam universalem Orbis obtinuisse favorem, quam hunc in sua humilitate. Imo vero difficile omni- C no videretur ex historiis aliquibus invenire hominem unum, conversantem adhuc cum hominibus, in universa terra tam celebre et amabile obtinuisse nomen a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari.

22. Ut enim illas memoremus provincias, ex quibus usque hodie monumenta certiora superesse noscuntur; et in Ecclesia orientali, et apud soles occiduos Hibernorum,. et a meridie in remotis finibus Hispaniarum, et ab aquilone in insulis quæ procul sunt Daciæ Succiæque, celeberrima ejus opinio fuit. Crebras undique recipiebat epistolas, et reddebat. Undique ei xenia D mittebantur, undique ejus benedictio petebatur. Postremo quasi vitis abundantissima suos undique palmites propagavit, excepto quod in terram Jerosolymitanam, quamvis locus esset a Rege paratus, ob incursus Paganorum et aeris intemperiem, non acquievit mittere fratres suos. Neque vero episcopus ille incongruum aliquid usurpasse videtur, qui post sacrum ejus obitum, dum fratres consolaretur, inter cætera hoc quoque in ipsius prosecutus est laudem, quia in omnem terram exivit sonus ejus, et in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis humilitas cordis : nec tantum poterat universus eum mundus erigere, quantum se ipse dejicere solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipse se reputans : et quem sibi omnes, ipse se nemini præferebat. Denique, sicut nobis sæpius fatebatur, inter summos quosque honores et favores populorum, vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seque potius reputabat absentem, velut quoddam somnium suspicatus. Ubi vero simpliciores ei fratres, ut assolet, fiducialius loquerentur, et amica semper liceret humilitate frui; ibi se invenisse gaudebat, et in propriam rediisse personam. Innata ei a puero verecundia usque ad diem perseveravit extremum. Inde erat, quod licet tam magnus esset, et excelsus in verbo gloriæ; nunquam tamen (sicut sæpe eum audivimus protestantem) in quamlibet humili cœtu sine metu et reverentia verbum fecit, tacere magis desiderans, nisi conscientiæ propriæ stimulis urgeretur, timore Dei, charitate fraterna.

23. Patientiam ejus maxime quidem flagellis dominicis exercitatam novimus et probatam : qui nimirum ab ipso suæ conversionis initio usque ad diem sacræ depositionis tanta sustinuit, ut vita ejus, his qui noverant, nonnisi quædam mortis protelatio videretur. Cæterum erga homines quoque, etsi rarior ei occasio, minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breviter, ne hujus quidem apparuisse eum virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitum, videlicet ad verborum injurias, ad damna rerum, ad corporis læsionem; de singulis saltem singula proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripserat aliquando Dei Famulus ad episcopum aliquem de curia et concilio Regis, monens eum super quibusdam verbis Regi suadere, et consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam ei reddidit epistolam, dicens in ipsa salutatione prima, « Salutem, et non spiritum » blasphemiæ; » tanquam videlicet Vir sanctus (quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi servus, memor Dominicæ responsionis, *Ego dæmonium non habeo* [1] (sicut

[1] Joan. VIII, 49.

hodieque exstans ejus epistola continet) : « Minime quidem, » ait, « spiritum blasphemiæ habere me credo, sed nec maledixisse cuiquam, aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei [1]. » Nec minus postea charum nec minus familiarem eumdem episcopum habuit, sed elogium illud prædictum apud eum sic fuit quasi non dictum.

24. Abbas Farfensis conventum fratrum a Clara-Valle vocaverat, monasterium eis ædificaturus : sed Romanus impedivit Antistes, et sibi tollens eos in loco altero ordinavit [a]. Unde plurimum dolens prædictus ille vir magnus, et magnæ devotionis, collectam pecuniam sexcentarum fere marcarum argenti deposuit sub chirographo, quam ad Dei Hominem veniens obtulit ei, rogans ut quod non meruerat in partibus suis, vel citra Alpes novum exinde cœnobium conderetur. Missum est pro argento, et totum prorsus amissum. Nec respondit aliud Homo Dei, cum ei nuntiaretur, quam, « Benedictus Deus qui nobis pepercit ab onere. Nam » et illis, » inquit, « qui abstulere, levius indulgendum. Sunt enim Romani : et pecunia » videbatur immanis, ac vehemens fuit ista » tentatio. » Gratulari etiam consueverat, decem circiter monasteria, vel ædificandis monasteriis loca congrua numerans, fraudulenter et violenter sibi ablata, dum contendere nollet, et magis eum vinci, quam alios vincere delectaret.

25. Veniens aliquando Claram-Vallem clericus quidam, ex his quos Regulares vocant, importune satis instabat ut in monachum reciperetur. Suadente Patre sancto ut ad suam reverteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum : « Utquid ergo, ait ille, in libris tuis » tantopere perfectionem commendasti, si eam » desideranti opem renuis exhibere? » Et maligno spiritu iracundiæ vehementius instigatus, sicut postmodum evidenter apparuit : « Jam, » inquit, « si illos tenerem, discerperem libros. » Cui Vir Domini : « Puto, » ait, « in nullo eo» rum legisti, non posse te in tuo claustro esse » perfectum. Morum correctionem, non loco» rum mutationem, si bene memini, in libris » omnibus commendavi. » Tum vero impetum faciens homo velut insanus in eum, percussit maxillam ejus, idque tam graviter, ut succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Jam qui aderant in sacrilegum involabant : sed prævenit eos Servus Domini clamans, et adjurans per nomen Christi nullatenus eum tangere, sed educere caute, et curam ejus habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districte præcepit, ut miser ille timens et tremens absque omni injuria eductus sit et deductus.

26. Et quidem in libertate spiritus Dei Famulus excellenter enituit, cum humilitate et mansuetudine tamen, ut quodam modo videretur et vereri neminem, et omnem hominem revereri. Increpatione rarius utebatur, monitis potius et obsecrationibus agens. Quam vero invitus, et non ex cordis amaritudine verbum proferret amarum, ex eo maxime animadvertebatur, quod perfacile hujusmodi impetum cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquando forte turbatos, excusationem quamlibet rationabilem, satisfactionem quamlibet humilem admittere gravat, quod ipsa suæ turbationis passio miseros sic delectet, ut oderint omne remedium; ut contineant aures, claudant oculos, objiciant manus, et omnimodis satagant, ne semel orta commotio sedari valeat et sanari. Ejus tamen objurgationem non minus facile aliquando compescebat gravis et turbulenta responsio, quam humilis et modesta; ut ab aliquibus proinde diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat enim, ubi resonat utrimque modestia, dulce esse colloquium : ubi vel ex parte altera, utile : ubi ex neutra, perniciosum. Ubi enim hinc inde duritia sonat, jurgium est, non correctio; nec disciplina, sed rixa : ut deceat magis interim dissimulare prælatum, et commotione sanata, utilius castigare subjectos; aut certe, si ita res exigit, observare consilium Sapientis, quia *stultus non corrigitur verbis* [2]. Loquitur ipse de increpationibus minus utiliter, minus patienter acceptis, in sermone super Canticum canticorum quadragesimo secundo, inter cætera dicens : « Utinam nemi-

[1] Epist. 223, ad Joslenum episcopum Suessionensem. — [2] Prov. XVIII, 2.

[a] Id accidit tempore Innocentii secundi, qui monachos a Farfensi Abbate petitos Romæ ad Aquas-Salvias locavit. Farfæ, quod monasterium est perillustre in Sabinis, tunc præerat Adenulfus loci abbas ab anno 1125 ad 1144, laudatus in Chronico Mauriniacensi tomo 4 Chesnii, pag. 377, ubi dedicationi ecclesiæ Mauriniacensis ab Innocentio factæ una cum Bernardo anno 1130 interfuisse perhibetur. Gerardus ex monacho Farfensi Claræ-Vallensis laudatur ab Herberto in lib. 2 de Miraculis, cap. 29.

» nem objurgare necesse sit! hoc enim melius.' 1127 » Sed quoniam in multis offendimus omnes; A » mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit » peccantes arguere, magis autem urget charitas. » Quod si arguero et fecero quod meum est, » illa autem procedens increpatio minime quod » suum est faciat, neque ad quod misi illam, » sed revertatur ad me vacua tanquam jaculum » feriens et resiliens; quid me animi tunc ha- » bere putatis, fratres? Nonne angor? nonne » torqueor? Et ut mihi usurpem aliquid ex ver- » bis Magistri, quia de sapientia non possum : » prorsus *coarctor e duobus, et quid eligam* » *nescio*[1] : placerene mihi in eo quod locutus B » sum, quoniam quod debui, feci; an pœniten- » tiam agere super verbo meo, quia quod volui, » non recepi. » Et infra : « Dicas forsitan mihi, » quod bonum meum ad me revertatur, et quia » liberavi animam meam, et mundus sum a » sanguine hominis, cui annuntiavi et locutus » sum, ut averteretur a via sua mala, et vive- » ret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen » minime ista consolabuntur, mortem filii in- » tuentem. Quasi vero meam illa reprehensione » liberationem quæsierim, et non magis illius! » Quæ enim mater, etiamsi omnem quam potuit » curam et diligentiam ægrotanti filio adhibuisse C » se sciat, si demum se frustratam viderit, et » omnes labores suos esse penitus inefficaces, » illo nihilominus moriente, propterea unquam » a fletibus temperabit? » Et hæc hactenus.

27. De cætero tantus æmulator erat mansuetudinis et pacis, utsi forte improbus quisque petitor durius extorsisset a negante responsum, haud facile deinceps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter, ut fatebatur, oderat omne scandalum; et gravamen cujuslibet hominis sustinere, ei admodum grave; non sentire impossibile erat. Adeo neminem sprevit, nullius hominis scandalum D parvipendit : etsi veritatem Dei, justitiamque prætulerit. Nam et quoties oporteret noxios aliquorum vel reprehendere actus, vel impedire conatus; tam considerate fiebat, ut abundanter ipsi quoque qui læsi viderentur, haberent unde sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Sane vidimus ex ipsis quoque nonnullos, et de quibus minus id videbatur posse sperari, ampliori devotione ejus postmodum vel obsequiis deservisse, vel etiam adhæsisse vestigiis. Dicitur tamen et invidos habuisse, ut haberet meritum et ex eis. Cæterum tam singulariter eminebat gloria nominis ejus, ut pestis illa magis desperatione, quam livore tabesceret, et timeret agnosci. Quin etiam humilitate ejus et mansuetudine vincebatur, beneficiis suffocabatur, obruebatur obsequiis. Nimirum doctus erat vincere in bono malum, sicut ad quosdam fratres scribens, inter cætera ait : « Adhærebo vobis, etsi nolitis : adhærebo » etsi nolim ipse. Invitis præstabo, ingratis » adjiciam, honorabo et contemnentes me[2]. »

28. Usque adeo siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, ut eorum scandalo, sicut ipse fateri solebat, gravius ureretur, quibus nullam videretur occasionem scandali præbuisse. Plus enim piissimum pectus gratuitum affligebat alterius scandalum, quam propriæ immunitas conscientiæ solabatur. Siquidem minus sperabat posse sanari quod unde procederet non videbat; magnum sibi e regione solatium fore perhibens, quoties inveniret unde satisfacere posset, vel homini pro se, vel Deo pro homine non sine occasione turbato. Erga omnium quidem hominum spirituale commodum, incommodumve amplius afficiebatur : et summum ei desiderium, summum gaudium erat animarum fructus, conversio peccatorum. Et corporeas tamen necessitates piissimo miserabatur affectu; cujus tanta erat humanitas, ut non modo hominibus, sed irrationabilibus etiam animantibus, avibus compateretur et feris. Nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquoties, ut iter agens, fugientem, et (ut videbatur) protinus capiendum vel lepusculum a canibus, vel aviculam ab accipitribus, signo crucis edito mirabiliter liberaret, diceretque sequentibus frustra sese conari, nec ullatenus se præsente ejusmodi exercere posse rapinam.

CAPUT VIII.

De scriptis sancti Bernardi, et animi ejus effigie in ipsis expressa.

29. Hæc nos quidem de sacris moribus Patris nostri pro modulo nostro sub brevitate perstrinximus. Cæterum longe eminentius in suis ille libris apparet, et ex litteris propriis

[1] Philipp. I, 23, 22. — [2] Epist. 253, ad abbatem de Præmonstrato, n. 10

innotescit, in quibus ita suam videtur expressisse imaginem, et exhibuisse speculum quoddam sui, ut illud quoque Ambrosianum merito illi posse videatur aptari : « Laude sua ipse se » sonet, et laureatus spiritu scriptis coronetur » suis. » Si quis enim nosse desiderat, quam sollicitus ab initio sui ipsius dijudicator et scrutator exstiterit, primum opus illius de gradibus Humilitatis inspiciat. Inde si quæritur piæ mentis religiosa devotio, transeundum ad homilias in Laudibus Virginis Matris; et illum quem de Diligendo Deo edidit librum. Si fervens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is quem Apologeticum vocat. Si vigil eodem in zelo et circumspecta discretio, de Præcepto et Dispensatione disserens audiatur. Quam vero fidelis cujuslibet piæ conversationis commendator exstiterit et adjutor, Exhortatorius ad milites Templi Sermo declarat. Quam non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet quæ de Gratia et Libero Arbitrio tam fideliter, quam subtiliter disputavit. Quam liber in voce, quam disertus, et in rerum superiorum pariter inferiorumque scientia locuples, in his quæ ad papam Eugenium de Consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quam devotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligenter episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam et in Sermonibus super Cantica, et investigator mysteriorum, et morum ædificator magnificus innotescit. In Epistolis, quas ad diversas personas ob negotia diversa dictavit, prudens lector advertet, quo fervore spiritus justitiam omnem dilexerit, omnem æque oderit injustitiam.

30. Fidelis etenim servus Christi non quærebat aliquid suum : quidquid tamen erat Christi, sic curabat ut suum. Quæ enim scelera non arguit? quæ odia non exstinxit? quæ scandala non compescuit? quæ schismata non resarcivit? quas hæreses non confutavit? Quid vero sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famæ, quid virtutis, aut laudabilis disciplinæ, suis ortum in qualibet regione diebus non roboravit ejus auctoritas, non fovit charitas, diligentia non promovit? Quid ante promotum dilatari amplius non optavit? quid forte collapsum non totis pro loco et tempore viribus egit ut repararetur? Quis malitiam quamcumque disponens ejus zelum et 1125 auctoritatem non timuit? Quis proponens quodcunque bonum, ejus, si potuit, non consuluit sanctitatem, non desideravit favorem, opem non flagitavit? Quis ad sacrum in ejus pectore habitantis templum divinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clamaturus accessit, et inefficaciter laboravit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ita sese omnium fecerat servum, ac si toti genitus Orbi : ita tamen liber ex omnibus conscientiæ suæ curam gerens, tanquam soli deditus curæ et custodiæ cordis sui.

31. [Et quidem divisiones gratiarum commendat Apostolus[1] : et si quis diligenter quærat, inveniet diversos ab initio Dei famulos in diversis enituisse muneribus. Legimus enim viros in fide magnificos, multiplicibus claruisse miraculis : alios spiritum habuisse propheticum, et futura quasi præsentia, occulta velut sub oculis posita mirabiliter cognovisse. Alios nihilominus antiquorum litteræ protestantur graviori abstinentiæ deditos, parcimoniam coluisse : alios in humilitatis proposito, spretis dignitatibus hujus sæculi, auctori sæculi plurimum placuisse : alios in doctrina verbi ad salutis scientiam plurimos erudisse; ut secundum promissionem Scripturæ sanctæ, luceant quasi stellæ in perpetuas æternitates[2]. Alii quoque in ædificandis cœnobiis laborantes, amplificaverunt nomen sanctitatis : alii in sedandis scandalis et turbinibus hujus sæculi, promovendisque Ecclesiæ Dei negotiis efficaciter occupati, utiles in actione : alii in sacris meditationibus spiritualiter feriati, sublimes in contemplatione fuerunt. Quid horum nostro videbitur defuisse Bernardo? Imo quid horum tam insigne in eo non fuit, ut ad commendationem satis esset, etiamsi cæterorum aliquid non adesset? Nam etsi multiplicibus Ecclesia sui temporis, tam in supra memoratis negotiis, quam in aliis pluribus, actionis ejus utilitatem meruit experiri : magnifice tamen etiam gratia contemplationis in eo tam ex visionibus et revelationibus Domini, quam ex scriptis suis, quæ spiritualibus exuberant sensibus, elucescit. Porro monasteriorum fructus, quæ per eum Dominus ordinavit, tam copiosus et evidens, humanis sese ingerit oculis, ut nullis egeat litteris commendari. Magis autem et ex ipsa quoque eorumdem

[1] I Cor. XII. [2] Dan. XII, 3.

multitudine cœnobiorum omnis deinceps generatio certum capere poterit documentum, quantos collegerit ad servitium Christi, qui tam multos undique propagavit. Quod ad reliqua spectat, de humilitate ejus, et dignitatibus refutatis, sed et de tenuissimo victu, superius prosecuti, ex his quæ ad prophetiam pertinent,

1150 ostensionemque virtutum, sub alio quidem
A principio curabimus annotare perpauca de multis.] Et nunc igitur jam super his, quæ in signis exterioribus, et multiplici virtutum exhibitione consistunt, secundus, ut præmissum est in præfatione, libellus aliquanta narrabit.

LIBER QUARTUS,

AUCTORE GAUFRIDO

MONACHO CLARÆ-VALLENSI.

CAPUT I.

De reditu ejus ab Urbe, et asportatis inde sanctorum reliquiis. Item de beneficiis diversis ejus merito, sed ipso inscio, in alios collatis.

1. Sicut sermone super Cantica canticorum vicesimo quarto servus Domini Bernardus Claræ-Vallensis gratulatur, et gratias agit illi; tertio quidem reditum ab Urbe suum clementior e cœlo respexit oculus, et serenior tandem vultus arrisit, quod quievisset rabies Leonina, accepisset finem malitia, recepisset Ecclesia pacem. Tanta vero exsultatione Ecclesia illum Gallicana recepit, ut non minorem videretur de suo reditu exhibere, quam de pace reddita nuntiare lætitiam. Unde etiam mirari ipse sæpiusque causari, quod dum sibi post tam graves frequentias hominum et tumultus, velut ab exordio valefaciendum sæculo judicaret, et tanquam de novo adoriendum sacræ propositum conversationis; tunc potissimum uberioribus exciperetur gaudiis, obsequiis coleretur. Rediens autem Pater sanctus ab Urbe, ex sanctorum Apostolorum martyrumque corporibus xenia secum attulit pretiosa, haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quæ beati Cæsarii dentem quonam modo receperit, memorandum. Cum enim integrum ei prædicti martyris caput exhiberetur,

B ut tolleret inde quod vellet, dari petiit dentem unum. Frustra vero aliquandiu fratres qui cum eo venerant laborantes, concessum sibi trahere penitus non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus quos applicuerant, nihilominus adhuc dens immobilis permanebat. Tum ille: « Orandum nobis, » ait. « Nec enim » habere possumus, nisi Martyr ipse concedat. » Facta denique oratione reverenter accedens, incredibili facilitate duobus tulit digitis, quod ferreis ante moveri non poterat instrumentis.

2. Fratres autem Jerosolymitani Templi, fidelis militiæ professores, cum novam habere
C eo tempore domum in Urbe cœpissent, redeunte prædicto Patre specialique patrono suo, tunicam ejus pro eximia benedictione servabant; apud quos eodem anno sacerdos quidam gravissima febre correptus desperabiliter ægrotabat. Ut autem omnino deficiens devenisse visus est ad extrema, portari sese in oratorium, et prædictam beati Viri tunicam supponi sibi fecit, in sola positus exspectatione exitus mortis: cum subito raptus in quemdam mentis excessum, ac veluti jam carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem quo jacebat in loco exanime, jam circumdatum multitudine
D sacerdotum, apertos tenentium libros, et celebrantium exsequias ex more solemnes. Nec mora, in vultu habituque prædicti Patris sancti reverenda quædam persona prodiens ex altari,

manu illis innuit ut tacerent, voce pariter prohibens ne mortuum reputarent, cujus vitam Claræ-Vallensi Abbati donaverat Deus. Confestim denique ad se rediens, sanum se reperit, et quod viderat fratribus indicavit. Qui quidem, ut a fidelibus viris nuper accepimus, hodieque superstes, et in partibus Aquitaniæ degens, beneficium quod accepit sedulo confitetur, ipsius præconio, cujus merito vivens. Si quis hoc minus miratur, animadvertat de beato Nicolao ex innumeris quibus est decoratus miraculis, in natalis ejus annua commemoratione tanquam eximium commendari, quod imperatorem Constantinum ab interitu quorumdam longe constitutus per visum deflexit.

3. Nec illud dissimile est quod annectimus. Abbas Gerardus de Moris, quod est monasterium proximum Claræ-Valli, testatus est nobis vidisse se eum aliquando psallentium fratrum circuire choros, et sicut frequenter agebat, excitare torpentes, ita ut affectuosius et virilius psalleretur quod reliquum fuit vigiliarum. Cumque die sequenti apud eum familiariter causaretur tardius illum quam oportuerat ea nocte visitasse psallentes : « Ego, » ait, « nocturnis » horis corporeo occupabar incommodo : sed » quo non potuit corpus, spiritus venit. » Expavit ille audiens non adfuisse in corpore, quem tamdiu ipse corporeo spectasset obtuitu, circumeuntem utrumque chorum, et dormitantes quosque, ut consueverat, excitantem, et manum singulis imponentem.

4. [Tempore, quo Pater sanctus apud Urbem morabatur, contigit fratrem quemdam, Robertum nomine, in Clara-Valle graviter infirmari. Huic apparuit juvenis quidam, similis fratri infirmario, præcipiens ut sequeretur se. Visum est quod sequeretur præeuntem, venitque ad montem excelsum, in quo Dominum invenit Jesum cum Angelis suis, audivitque eum illi ductori suo dicentem : « Custodi mihi » istum. » Jamque misit etiam Dominus in cor ipsius infirmi quædam verba, quæ suæ Claræ-Valli per illum mandavit. Facto ergo mane, resedit qui moriturus illico putabatur, mirantibusque omnibus, dominum Godefridum, tunc Priorem, nunc Lingonensem episcopum vocari fecit. Cui præsenti inter cætera dixit : « Mandat » vobis Dominus, ut domos amplas faciatis, » quæ gentem possint capere, quam ipse mul- » tam missurus est vobis : fratribusque gran- » giarum mandate, ut honeste se habeant, for-

1151 » namque boni exempli hominibus sæcularibus » præbeant; quia væ ei per quem unus retro » abierit. » Post dies ferme viginti, cum eadem adhuc valetudine desperabiliter laboraret; admirabilis Pater Bernardus corpore absens, sed spiritu præsens, Claram-Vallem advenit, languentem visitavit, matutinos hymnos circa eum cum ingenti fratrum multitudine decantavit, noctemque illam ibidem juxta illum fecit, et mane facto, idem frater sanus apparuit, modum etiam suæ liberationis fratribus indicavit.]

5. Ad multorum aures famam credimus pervenisse viri venerabilis Guillelmi, qui olim Montis-Pessulani dominus, nunc verus Christi pauper et humilis monachus, degit in cœnobio, quod Grandissilva vocatur. Ipsius relatione didicimus, quod dicturi sumus, sicut ab ejus ore, cui contigerat, se accepisse dicebat. In civitate Auxitanorum, quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur. Cujus cum inferiores corporis partes a renibus et deorsum morbus sæviens occupasset, erat diebus multis lecto decubans, non modica parte præmortuus. Compunctus denique et confisus de misericordia Dei, ad Servum ejus, cujus circumquaque tam celebris sese virtutum fama diffuderat, quocumque labore se præcipit deportari. Jam per dies aliquot processerat, profeceratque non minus in fide et devotione, quam in itinere ipso; cum miseratus hominem Deus, mirabiliter satis et infirmitati ejus subvenire dignatus est, et parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quo tenderet inquisivit. Acceptaque itineris ejus necessitate : « Ego, » ait, « ex parte illius Sancti præcipio » tibi, ut revertaris, sciens quod ubi domum » veneris, sanus eris. » Persuasit illi Deus ut crederet, cujus nimirum dispositione omnia gerebantur. Rediit, rediensque paulatim recepit eam, quæ sibi promissa fuerat, misericordiam, ut non prius domum pertingeret, quam plenariæ donum perciperet sospitatis.

6. [Anglorum quoque regina Mathildis, tantum huic famulo Dei exhibuit aliquando devotionis affectum, ut venienti Boloniam extra urbem cum populo pedes occurreret, gravida tamen ipsa, multumque jam gravis. Quæ post dies aliquot, ut pariendi tempus advenit, tam graviter est afflicta, ut tam ipsa, quam domus omnis, de vita ejus penitus desperarent : jamque omni reliqua supellectili pauperibus et

ecclesiis delegata, vestis etiam regia pararetur [1152] in qua sepeliretur, tanquam protinus moritura. A Tum subito recordata Hominis Dei, et nomen illius invocans plena fide, in ipsa protinus invocatione sine periculo partum edidit desperatum. Nec distulit legatum destinare fidelem, per quem gratias ageret celebri subventori, ipsum sic natum, non immerito natum ejus appellans[a].] Verum ille, quoties tale aliquid contigisset audire, non minus humiliter, quam jucunde refutans, dicere consueverat : « Hoc » certe mihi sic est imputandum, sicut ei qui » conscius omnino non fuit. »

7. In monasterio, cui nomen est Bella- B Vallis, prope urbem Chrysopolim, homo quidam a dæmone vexabatur, mira eo instigante faciens, mira loquens. Post multas igitur orationes fratrum, cum improbe persisteret illa nequitia spiritualis, recordatus est venerabilis abbas loci illius Pontius hodieque superstes, habere se stolam, qua beatus Pater aliquandiu usus fuerat in oblatione hostiæ salutaris. Nec cunctatus tulit protinus arma potentia Deo, et fiducialiter aggressus est inimicum. Vix limen attigerat cellulæ, in qua miser homo jacebat, cum subito ille malignus horrendis vocibus victum se profitens : « En, » inquit, « egre- C » dior, recedo protinus; manere ultra non » possum. » Respondente autem Abbate, « Per » nomen Domini, et ipsius beati Viri meritum, » cujus hæc stola fuit, tibi præcipio, exi ci- » tius, ne moreris : » continuo dæmon fugatur ab homine, homo liberatur a dæmone. Quis alter non periculose forsitan exsultasset, usque adeo sibi spiritus esse subjectos ut cederent et absenti? Verum ille Abbate ipso nuntiante nil motus; magisque subsannans eos quod videbat magna super hoc admiratione moveri, hæc eadem verba respondit : « Quidni facile nos » duo prævaluissemus in unum? D Leviter illum » ejicere potuit Deus : præsertim cum ego, ut » dicitis, ei socius datus sim et adjutor. » Hujusmodi nempe responsis in hujusmodi rebus sæpius utebatur. Noverat siquidem verus et verax non ostentator, sed æmulator humilitatis, efficacius dissuaderi posse hominibus quod stupebant, obliqua quadam et artificiosa objectione, quam aperta excusatione, quæ humilitatem magis prædicabilem præferendo, existimationem non minueret hominum, sed augeret. Unde quodam loco ex propria loquens experientia : « Verus, » inquit, « humilis, vilis vult repu- » tari, non humilis prædicari [1]. »

CAPUT II.

De spiritu prophetiæ, et revelatione futurorum, qua claruit.

8. Illud quoque notissimum fuit, quod adhuc in carne degens, apparens autem in spiritu, fratri cuidam obitus sui prænuntiaverit diem. Infirmabatur novitius quidam frater in Clara-Valle, bonæ conversationis et bonæ indolis adolescens. Nec longe aberat dies, qua post annuam ex more probationem, novum indueret hominem, si non prius hominem exuisset Siquidem consummatus in brevi, explevit tempora multa : placita enim erat Deo anima illius. Quinto igitur die ante ultimum diem suum, visitante se fratre quodam [Gerardo, qui hodie abbas est monasterii Longipontis], idem novitius exhilaratus plurimum, inter alia spiritualis gratiæ verba : « Ecce, » inquit, « quinta » moriar die. Hodie enim mihi pater noster » dominus Abbas apparuit cum multitudine » monachorum, et blanda consolatione refo- » vens, quinto die moriturum me esse dicebat. » Exiit sermo inter fratres, et antequam impleretur divulgatum est verbum. Exspectabatur ab omnibus dies illa, sed præ omnibus ille beatus in exspectatione sua fuit. Jam dies quinta inclinabatur ad vesperam, illius autem spiritus magis ac magis elevabatur ad Dominum. Demum circa undecimam horam in ipso mortis agone positus, obducto prorsus, ut assolet, lumine oculorum, et nemini jam intendens, ad exitum festinabat. Interim visitans eum Pater sanctus, velut ab alto somno revocat, et quasi retrahit commeantem, nec insalutatum abire permittit. Ad cujus vocem aperiens oculos, et mirum in modum facie serenata, aliquandiu intendebat in eum. Mirabamur omnes mortalem hominem, imo jam morientem eatenus triumphare de morte, ut in ipso mortis articulo exsultaret in gaudio, pulcherrime nobis exhibens illud poetæ :

Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem [2].

Tum vero consolans eum Pater sanctus, nihil

[1] Sermo 16 in Cantic. — [2] Virgil. in Bucol. Eclog. 4.

[a] Vide Epist. 315.

timere jubet, sed recto protinus cursu pertingere ad Dominum Jesum Christum, et offerre ei humilem pauperis suæ familiæ salutationem. Ad hanc vocem qua potuit capitis inclinatione et motu annuens labiorum, iterum clausit oculos, et eadem hora in pace quievit.

9. Multa quidem huic famulo Dei revelata per Spiritum, multa sine præcedenti revelatione mirabiliter ab eo prædicta cognovimus : ex quibus exempli gratia pauca subnectimus. Cum esset aliquando Pater sanctus in urbe Noviomensium in domo episcopi Simonis, adductus est ad eum Herveius de Baugenceio, puer admodum gratiosus, ortus ex regio sanguine, et ipsius episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post tempora longa futurum : siquidem videbatur sibi tanquam in Missarum celebratione angelo cuidam pacis osculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de revelatione eumdem Herveium renuntiaturum sæculo, et futurum aliquando devotum Christi famulum promittebat. Quæ promissio tam celebris exstitit et vulgata, ut ipse quoque Herveius nobis postea fateretur, adolescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse ut post Viri sancti tale promissum, in sæculari habitu moreretur. Nec fraudatus est spe sua : siquidem venerabilis Walerannus Ursi-Campi cœnobii primus abbas monachum illum fecit, et angelico functus officio, pacem quam ex ore Patris sancti ipse susceperat, communicavit Herveio. Cujus talis postmodum apparuit conversatio, ut tali dignus oraculo videretur. Nam et prædicto Waleranno in regimine monasterii Ursi-Campi ille successit; et novissime obitum suum imminentem sanus adhuc et incolumis, eodem Waleranno per revelationem sibi annuntiante, præscivit atque prædixit.

10. Et quod addimus, huic simile fuit. Patrem sanctum fines Parisiorum aliquando peragrantem, ut ad ipsam diverteret civitatem, episcopus Stephanus et cæteri omnes qui pariter aderant, obnixe rogantes non poterant obtinere. Magno siquidem zelo, nisi causa gravis urgeret, conventus publicos declinabat. Cumque vespere iter suum alias ordinasset, mane ubi primum locutus est fratribus, dicere jubet episcopo, « Quia Parisius ibimus, ut rogasti. » Conveniente igitur clero admodum copioso, sicut semper ab eo solebant expetere verbum Dei, continuo tres ex illis compuncti sunt, et con-

1153 versi ab inanibus studiis ad veræ sapientiæ A cultum, abrenuntiantes sæculo, et Dei Famulo adhærentes : quorum ille primum intuens, cum subito inter loquendum surgeret, peteretque vestigia ejus, inclinavit se modice, et fratri cuidam propius assidenti in aure locutus est, dicens : « Istum ego, sicut nunc video, venientem nocturna visione prævidi, propter quem etiam Dominus nos adduxit. » Qui nimirum novitius in multa postmodum puritate et devotione conversatus, plurimumque acceptus Deo et hominibus, in Clara-Valle post annos aliquot beato fine quievit. Apparuerunt aliquando Viro B Dei in Trecensium urbe posito venerabiles ejus filii, jam quidem carne soluti, Galdricus et Gerardus : quorum etiam secundum carnem alter germanus, alter avunculus ejus exstiterat. Cumque velut accelerantes ocius pertransirent, revocanti et retinere volenti respondebant, eundum sibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorumdem a prima conversione socius, strenue satis in multis cœnobiis extruendis militaverat Deo. Continuo Pater sanctus excitatis fratribus accelerari jubet, et ad monasterium veniens, ipso die, sicut eis prædixerat, eumdem Gaufridum jam positum reperit in extremis.

C 11. [Infensus aliquando rex Francorum senior Ludovicus quibusdam sui regni episcopis, suis eos sedibus et civitatibus exturbavit. Unde etiam hic Vir reverendus plures scripsit epistolas, pro eorum pace laborans, quarum hodieque exemplaria perseverant. Accidit autem, ut præsente eodem Patre sancto, episcopi multi indignationem Regis flectere cupientes, tota humilitate prostrati solo tenus, ejus tenerent vestigia, et nec sic gratiam obtinerent. Qua ex re Vir Dei religiosa animositate permotus, die altera Regem durius increpans, quod Domini sacerdotes sprevisset, libere quoque denuntiaD vit, quod eadem sibi nocte fuerat revelatum : « Hæc, » inquit, « obstinatio primogeniti tui Philippi regis morte mulctabitur. Vidi enim te cum minore filio tuo Ludovico ad pedes episcoporum, quos heri contempseras, inclinatum : et protinus intellexi, Philippo celeriter facto de medio, pro Ludovici substitutione Ecclesiam, quam nunc opprimis, te rogaturum. » Quod quidem non longe post miserabilis casus implevit : et decedente Philippo, egit pater, ut is, qui feliciter hodie regnat, Ludovicus junior ungeretur.]

CAPUT III.

De variis futuris eventibus spiritu prophetico ab eo prædictis.

12. Fidelissimum principem Theobaldum comitem, in magna tribulatione probatum, non minus mirabiliter quam misericorditer Dominus liberavit. Is nimirum potentissimus in regno, et secundus a rege, totus tamen eleemosynis deditus, et studio pietatis intentus, omniumque servorum Dei, sed specialiter Bernardi Claræ-Vallensis amator devotissimus erat. Quem eatenus impugnari et affligi passus est Deus, ut Rege pariter et vicinis potentibus fere cunctis adversus eum conjurantibus, usque adeo de ejus evasione desperaretur, ut publice quoque jam insultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi et Conversi, inutiles ejus milites et ballistarii dicebantur. Nec modo apud extraneos, sed in ipsis quoque ejus civitatibus et castellis ejusmodi jam blasphemiæ personabant. Denique congregatis aliquando episcopis pluribus, aliisque personis, præsente etiam Viro Dei, dum super his agerent et colloquerentur, episcopus quidam eo tempore, auctoritate et opinione prudentiæ celeberrimus aiebat: « In manu Regis est comes » Theobaldus, non est qui possit eum eruere. » Respondente alio quodam antistite, « Est qui » possit liberare eum: » multum ille miratus, quisnam crederetur posse, quærebat. Demum audiens quia potest eum eripere qui omnia potest Deus; non parum substomachans: « Potest, » inquit, « si manifestus appareat, si clavam teneat, hinc inde percutiat; sed hactenus » ista non fecit. » In tanta igitur desperatione, cum prædictum principem vehementer urgerent extranei, gravius tamen impugnarent qui ab eo defecerant universi pene potentes homines sui; nec minus illum affligerent pauci qui residui videbantur, ex aliorum defectu ipsi quoque suspecti: Lingonensis episcopus Godefridus frequenter et familiariter Dei Hominem consulebat, quidnam sibi Dominus super his revelaret. Cui ille, cum jam sæpius respondisset, nihil sibi apparere nisi tribulationem super tribulationem, demum aliquando sciscitanti, ait, quia quinto mense pax erit. Sane ultima die quinti 1154 mensis reformata est pax, ipso quidem et orante, A et operante; ut non esset ambiguum ejus potissimum studio et merito piissimum illum principem a tam gravibus imminentibusque periculis liberatum.

13. [Post annos aliquot inter eumdem regem Francorum, et Gaufridum comitem Andegavensium exercebantur inimicitiæ graves. Causa erat, quod virum nobilem Gerardum de Monasteriolo, Rege prohibente, in munitissimo oppido suo Comes obsidens, comprehenderat cum uxore ac liberis et propinquis, ipsamque diruerat munitionem. Tractabat ergo Vir sanB ctus de reformanda pace, multis ad hoc ipsum episcopis et principibus congregatis: cum subito Comes ille amaritudinis felle commotus, insalutatos omnes relinquens, equo insiliit, et recessit. Confusis denique omnibus, jam conventus desperatione pacis solvebatur, et prædictus Gerardus accedens ad Hominem Dei, licentiam postulabat, velut in mortem et carcerem rediturus. Sub obsidibus enim ad colloquium illuc erat adductus. Cumque Vir Domini consolaretur eum, gravius ille flens et ejulans: « Meam, » inquit, « minus doleo sortem: meos » omnes lugeo pariter morituros. » Compassus C itaque Vir beatus: « Ne timeas, » ait. « Certus » esto quia Deus tibi tuisque subveniet, idque » celerius quam valeas vel sperare. » Siquidem recordatus visionis, quam veniens ad id colloquium viderat, tanquam lecturum se Evangelium, a sancto episcopo Malachia petere benedictionem, confisus est pacem sine dubio proventuram. Necdum Gerardus ille limen domus attigerat a facie ejus egrediens, cum subito quidam occurrens, redire Comitem nuntiavit. Mirati sunt omnes, tam celerem audientes promissionis effectum. Eadem etenim hora Comes rediit, et pariter pax desiderata provenit. Erat D autem idem comes pro eodem negotio ex mandato summi Pontificis anathematis vinculis innodatus; sed absolvendus humiliari, ut debuit, vel culpam super hoc fateri suam, penitus recusavit: magis autem, ut erat plurimum animosus, Deum sibi culpam hujusmodi nunquam remittere imprecabatur, innocentem se reputans et injuste ligatum. Quamobrem discessit Pater sanctus non parum tristis ab illo, dicens ei, siquidem litteras noverat, « In qua mensura » mensus fueris, remetietur tibi [1]. » Eadem au-

[1] Matth. VII, 2.

tem die, causantibus super hac improbitate [1133] personis quibusdam, et principem illum graviter A errasse dicentibus, accensus zelo Dei Famulus, aiebat : « Graviter satis hæc temeritas puanietur. Fieri omnino non potest, quin hoc » eodem anno comes ipse aut moriatur, aut evi» dentem aliam divinæ indignationis sentiat ul» tionem. » Hoc verbum et ex ipsis, et ex aliis audiere non pauci. Quod tam celeriter est impletum, ut comes idem infra diem quintum decimum moreretur.]

14. Ingressus aliquando Servus Christi Germaniæ regnum, festinabat ad partes Moguntinorum, pacem reformaturus inter regem Lotharium B, et prædecessoris ejus imperatoris Henrici nepotes; Conradum scilicet, qui Lothario postea successit in regnum, et Fridericum patrem hujus Friderici, qui post Conradum electus obtinet hodie principatum. Venerabilis autem metropolitanus Moguntinorum Albertus honorabilem quemdam clericum, nomine Mascelinum, Viro Dei obviam misit. Hic igitur Mascelinus cum a domino suo missum se esse diceret ad serviendum ei, paulisper intuitus illum Vir Dei : » Alius, » inquit, « Dominus » ad sibi serviendum te misit. » Expavit Teutonicus, et miratus quid dicere vellet, firmius C asserebat a domino suo Moguntino sese archiepiscopo destinatum. E contra Servus Christi : « Falleris, » ait, « major Dominus est, qui misit » te, Christus. » Tunc demum intelligens homo quorsum vellet vibrare sermonem : « Putas, » inquit, « quod monachus fieri velim? Absit a » me; non cogitavi, nec ascendit super cor » meum. » Nihilominus tamen renuente illo, Dei Famulus affirmabat omnimodis fieri oportere, non quod ipse de se cogitaverat, sed quod de eo disposuerat Deus. In eodem denique itinere conversus ad Dominum sæculo valefecit, et cum aliis pluribus litteratis honoratisque per- D sonis, quas collegit eo tempore Servus Christi, ipse quoque, sicut sibi prædictum fuerat, secutus est eum.

15. Henricum quoque germanum regis Francorum, qui Belvacensem hodie cathedram ornat, non dissimili Dominus conversione mutavit. Accidit enim ut veniens idem Henricus ad Hominem Dei super quodam sæculari negotio locuturus, conventum etiam fratrum visitans eorum sese orationibus commendaret. Cui Pater sanctus inter verba sanctæ exhortationis : « Con» fido, » ait, « in Domino, nequaquam in eo te » moriturum in quo nunc positus es; sed velo» citer experimento proprio probaturum, quan» tum tibi istorum prosit oratio quam expetisti.» Quod eodem postmodum die non absque multorum admiratione completum est, et de tanti juvenis conversione cœnobium omni exsultatione repletum. Lugentibus autem sociis, et familia tota, ac si mortuum illum cernerent, ejulante, præ cæteris Andreas quidam Parisiensis Henricum ebrium, Henricum vociferabatur insanum, nec conviciis, nec blasphemiis parcens. E contra sane, idem Henricus pro illius potissimum conversione Dei Hominem dare operam precabatur. Cui Vir sanctus audientibus multis : « Dimitte, » ait, « hominem; modo anima ejus » in amaritudine est, nec pro eo multum sol» licitus sis, quia tuus est ille. » Cumque amplius spe concepta Henricus instaret ut loqueretur Andreæ, severius intuitus eum Vir Dei : « Quid hoc est, » ait? « numquid non jam dixi » tibi, Tuus est ille? » Audiens hæc Andreas, astabat enim et ipse, sicut plurimum improbus erat, et a sacra conversatione vehementer abhorrens, talia secum, ut hodieque fatetur, tacita cogitatione volvebat : « In hoc nunc scio » falsum te esse prophetam. Hoc enim certus » sum quia locutus es verbum, et non fiet. Hoc » tibi ego coram Rege et principibus, in celebri » quocumque conventu improperare non par» cam, ut tua omnibus falsitas innotescat. » Cæterum quam mirabilis Deus in consiliis super filios hominum, ridens eorum vana conamina, ut propositum suum quando, et quomodo ipse voluerit impleatur! Siquidem die altera ibat Andreas mala omnia imprecans monasterio, ubi dominum dimittebat, ipsam quoque desiderans vallem funditus subrui cum habitatoribus suis. Nec parum moti sunt et mirati, qui prædictum Viri sancti de ipso audierunt verbum, cum taliter videretur abire. Sed non diu pusillanimitatem eorum et fidem modicam tentari passus est Deus. Illa tantum die procedens et repellens quodammodo gratiam Dei, nocte proxima victus et quasi vinctus trahente se et vim faciente Spiritu Dei, diem exspectare non potuit; sed exsurgens ante diluculum, velociterque rediens ad monasterium, alterum nobis Saulum, vel magis de Saulo altero Paulum alterum exhibebat.

16. Inter cæteros quos de vana conversatione hujus sæculi per ministerium servi sui Christus eripuit, de partibus Flandriæ multi ali-

quando nobiles, multi sapientes et litterati viri[1136] sub ipsius magisterio sacram professi sunt servitutem : quorum primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui postmodum in Clara-Valle Prioris officio functus est, et defunctus in eo. In quibus evidenter satis evangelicum illud impletum est : *Multi dicent vobis, Ecce hic est Christus, ecce illic*[1]. Plurimis enim persuasionibus actum est cum eis, ut aliam magis eligere professionem, et loca alia debuissent, donec occurrit Dei Famulus jam prope dispersis : et in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus, pristina omnis hæsitatio facta de medio, et omnium pariter in ipsius consilio irrefragabiliter est firmata voluntas. Quod quidem non sine subita et penitus insperata quorumdam ex ipsis mutatione factum est animorum. Denique cum jam Dei Hominem ad monasterium sequeretur prædictus ille Gaufridus, gravissima cœpit tentatione pulsari. Intuitus autem illum unus e fratribus : « Quid est, » inquit, « quod facies » tua exterminata, et tristitiæ quodam nubilo » graviter obvoluta videtur? » Cui Gaufridus : « Scio, » inquit, « quod nunquam amplius lætus » ero. » Quod verbum cum ad Dei Famulum idem frater satis anxius retulisset, videns ille sacram basilicam prope viam per quam gradiebantur, in eam divertit, et ingressus orabat. Cæteris autem deforis præstolantibus, Gaufridus ille gravatus tædio super lapidem obdormivit. Demum cum ambo pariter surrexissent, ille de oratione, iste de somno, apparuit idem Gaufridus tantum jucundior et hilarior cæteris, quantum tristior prius. Cumque ei prædictus frater verbum mœstitiæ quod locutus fuerat, amicabiliter improperaret : « Etsi tunc, » inquit, « dixi, Nunquam amplius lætus ero; sed nunc » dico, Nunquam amplius tristis ero. »

17. Idem quoque Gaufridus primo tempore tirocinii sui pro patre suo viro nobili et potenti, quem in sæculo reliquerat, filiali pietate sollicitus, Patrem sanctum pro ejus conversione rogare Dominum, affectuosius exorabat. Cui Vir Dei : « Ne timeas, » inquit, « ego illum pro» batum monachum manibus meis in hac Clara» Valle sepeliam. » Utrumque secutum est : et perfectus monachus factus est; et a Patre sancto, sicut ipse prædixerat, in Clara-Valle sepultus. Tanquam enim mori illo absente non posset, quinque mensibus infirmatus, et creberrimum, imo continuum responsum mortis in se ipso
A habens, sustinuit donec Pater sanctus rediret, qui, ut olim promiserat, eum traderet sepulturæ.

18. [Regina Franciæ, supradicti Ludovici Junioris uxor, plures cum eo fecerat annos, et sobolem non habebat. Erat autem Vir sanctus apud Regem pro quadam pace laborans, et Regina in contrarium nitebatur. Cumque eam moneret desistere cœptis, et Regi suggerere meliora, inter loquendum illa cœpit conqueri super sterilitate sua, humiliter rogans, ut sibi partum obtineret a Deo. At ille : « Si feceris, »
B inquit, « quod moneo, ego quoque pro verbo » quod postulas, Dominum exorabo. » Annuit illa, et pacis non tardavit effectus. Qua reformata, prædictus Rex, nam verbum ei Regina suggesserat, a Viro Dei promissum humiliter exigebat. Hoc autem tam celeriter est impletum, ut circa idem tempus anno altero eadem regina pepererit.]

19. Dominus abbas Rainardus Cisterciensis, quem ex Clara-Valle assumptum Pater sanctus et ut filium amplectebatur, et reverebatur ut patrem, ob quorumdam monasteriorum ordinationem Provinciæ partes intravit. De quo Vir
C Dei in Clara-Valle consistens, dum fratri cuidam loqueretur, subita inspiratione permotus : « Dominus, » ait, « Cisterciensis, aut mortuus » est, aut in proximo moriturus. » Nec parum ille frater miratus est audiens verbum : magis tamen obstupuit, cum ejusdem abbatis post dies paucos audiret obitum nuntiari.

20. [Eodem anno, quo de hac vita Pater sanctus fuerat exiturus, tres adolescentes de proximo oppido, quod Barrum dicitur super Albam, monasterium Claræ-Vallis gratia conversionis intraverant, quorum tertius, suadente maligno, ad vomitum est reversus. Qua ex re
D pro duobus aliis magis solliciti fratres, ipsis quoque præsentibus, Patri sancto super hoc loquebantur. At ille intuens in eos : « Hic, » inquit, « nulla unquam tentatione laborabit : iste » vero, multa; sed tamen prævalebit. » Utrumque sicut audivimus, sic vidimus : adeo ut frequentius alteri objiceremus, cum aliquoties in tentatione pene deficeret, et inciperet jam abire, impossibile esse ut vinceretur, quem Vir sanctus dixerat nulla tentatione vincendum.] Pernoctabat aliquando Dei Famulus in oratione,

[1] Matth. xxiv, 23.

in suo Claræ-Vallensi cœnobio constitutus, et 1157
solita intentione Dominum deprecabatur. Con- A
tigit autem eadem hora pauperem quemdam, et vere pauperem spiritu, in cella hospitum mori, cujus animam cum vocibus canoris in cœlum deferri Pater sanctus audivit : et interrogatis mane fratribus, qui adfuerant, illam fuisse horam obitus ejus comperit, qua prædictas audierat in sublime tendentium voces.

CAPUT IV.

De mirabilibus et variis beneficiis ab eo, præsertim in regno Galliæ, præstitis.

21. Cum beatus episcopus Malachias, cujus vitam virtutibus plenam Vir sanctus studiose descripsit, juxta desiderium cordis sui in Clara-Valle beatam cœlo animam reddidisset; offerens pro ejus transitu venerabilis Abbas hostiam salutarem, gloriam ejus Domino revelante cognovit, et eodem inspirante, sacrificio jam expleto, formam mutavit orationis, et collectam intulit, quæ ad sanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes defunctorum pertinet, ita dicens : « Deus, qui beatum Malachiam pontificem sanctorum tuorum meritis coæquasti, tribue, quæsumus, ut qui pretiosæ mortis ejus festa agimus, vitæ quoque imitemur exempla. » Deinde reverenter accedens, sacra ejus vestigia devotissime osculabatur. Modum tamen et seriem visionis nec cuiquam aperire, nec in ejusdem episcopi Vita scribere acquievit : hoc tantum respondens, cum plurimum rogaretur, nimis ad propriam sui ipsius pertinuisse personam. [Nec sane dubium, plura eum similia occultasse similiter, quæcumque videlicet passus est Dominus occultari. Nam et Virduni aliquando, quæ est civitas Lotharingiorum, cum ad tumulum reverendissimi viri Alberti [a] episcopi D
Ostiensis, noviter ante defuncti, pro commendatione ejus sacrificium laudis offerret, collectam similiter in fine mutavit : de quo tamen quid vidisset, nec interrogatus est, nec confessus, cum sine certa revelatione id fecisse minime videatur.]

22. Super his quæ ad gratiam pertinent sanitatum, tam multa insignia per hunc famulum suum operatus est Christus, ut in eo quoque videretur exhiberi, quod de ipso Joannes evangelista testatur : *Si omnia scriberentur, ne ipsum quidem mundum capere eos, qui scribendi fuerant, libros* [1]. Cæterum nos saltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus. Castrum-Villanum accolæ vocant, quod a Clara-Valle, ut aiunt, sex milliariis distat : ubi mulier prægnans tempus omne transierat pariendi, et aliquantis mensibus jam decursis, cum necdum pareret, amplius mirabatur. Cujus eo usque dilatus est partus, ut morbus potius videretur, nec jam crederetur esse prægnans, sed tumens. Quis enim credere posset infantulum anno integro intra viscera posse materna teneri? Desperata
B igitur mulier ad monasterium Viri Dei ducitur sic se habens. Sistitur ad portam misera, et portario fratri causa tam miserabilis intimatur. Rogatus ille, et inaudito compassus incommodo, supplex adiit Patrem sanctum, fideliter ei necessitatem indicans mulieris, fideliter explens negotium susceptæ legationis. Et, o mira divinæ virtutis operatio, mirabilius accelerantis quod mirabiliter tardabatur! Tanquam enim hoc solum tanto tempore nasciturus infans exspectaverit, hora eadem femina peperit, et præcurrente remedio, ad portam rediens frater ille incommodum quod nuntiaverat, non invenit.

C 23. Alio tempore in territorio Autissiodorensi, apud oppidum quod Cona vocatur, mulier quædam periclitabatur multis diebus, quod venisset filius usque ad partum, et vires non haberet parturiens. Cumque supervenisset interim Servus Christi, postulanti benedictionem, aquam benedictam misit. Gustavit mulier, et confestim natus est puer : quem venerabilis episcopus Carnotensis Gaufridus baptizavit, Bernardi ei nomen imponens. In eodem itinere et in territorio eodem, dum febricitantium multitudo, sicut ubique solebant, a Dei Homine panem peterent benedictum, Girardus quidam
D clericus ex castro, cui nomen est Clamiceium, male sciolus et subsannans fidem populi blasphemabat. In ipsis autem verbis blasphemiæ gravissima febre correptus, usque Autissiodorum abeuntem sequi coactus est Virum Dei : et pœnitentiam agens apud eum, ipsam, cui detraxerat, multis obtinuit precibus benedictionem. Tam multis vero gustata ejusmodi benedictio reddidit sanitatem, ut solius Dei, cujus hæc virtute fiebant, posset notitia comprehendi.

24. Vidimus in Meldensi territorio militem

[1] Joan. XXI, 25.

[a] Legendum videtur *Albero*, ad quem epist. 119, et de quo supra lib. 3, n. 17.

devotissimas referentem gratias Viro Dei, quod [1158] ad primum gustum panis ab eo benedicti, ple- A nam receperit sospitatem a febre quartana, qua sic graviter laboraverat mensibus ferme decem et octo, ut in hora accessionis, quasi phreneticus, nec matrem agnosceret suam. Virum quoque venerabilem Gerardum, Lemovicensem episcopum, testantem audivimus, juvenem quemdam de familia sua lethaliter in capite saucium, cum jaceret spumans et impos mentis, immissa sibi in os buccellula panis, quem benedixerat Homo Dei, tam celerem sensisse virtutem, ut incolumis surgeret ipsa hora. Neque illud tacendum, quod ipsam quoque substan- B tiam panis ab omni corruptionis injuria eadem benedictio vindicabat; adeo ut plures viderimus, qui per septennium et ultra eosdem servaverint panes, nec colore, nec sapore mutato. Ante hos paucos dies, venerabiles abbates, Girardus et Henricus, de Sueciæ partibus venientes, dum super his conferremus, testati sunt nobis, panem ante annos undecim ejus benedictione signatum manere adhuc apud se penitus incorruptum. Nec dissimilem apud aliquos nostrum usque hodie novimus, et apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis et evidens hujus rei testimonium C proferamus.

25. Vir magnus et magnifice honorandus Danorum archiepiscopus Eskilus Patrem sanctum unico venerabatur affectu, unica devotione colebat. Nec contentus est in filiis eum videre, cum novum cœnobium exstruxisset, et impetrasset ab eo desideratum sacræ congregationis examen. Prævaluit apud eum desiderium vehemens, ut homo tantæ auctoritatis, et in insulis illis tam ecclesiastica quam sæculari auctoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet et labori. Nam de expensis dicere non est D magnum, quamvis eumdem audierimus protestantem, quod expenderit in itinere ipso argenti marcas amplius quam sexcentas. Venit ergo Claram-Vallem tam humilis et sublimis, quem a finibus terræ non curiositas audiendæ sapientiæ, sed fidei zelus et plenitudo devotionis attraxerat. Ubi quantum fleverit, qualem sese non modo erga eum, quem tam unice suspiciebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demum rediturus ad propria, ut benedictum a Dei Famulo panem referre possit, et diutius conservare, humano sensu præcipit ut in clibano recoquatur, sicut solent qui maria transeunt, panem ferre biscoctum. Audiens autem Sanctus non est passus errare hominem tam devotum, sed amicabiliter arguens in hac parte fidem ejus modicam inveniri : « Itane, » inquit, « non poterit panem ipsum benedictio magis quam recoctio conservare ? » Et non acquievit benedicere illum, sed communem sibi panem præcipiens exhiberi, benedixit, et dixit : « Ecce hunc tolle tecum, nihil deinceps de corruptione sollicitus. » Tulit, et ad suos rediens usque hodie gloriatur fidei suæ defectum evidentissima rei veritate convinci. Nec enim passus est Patris sancti non visitare sepulcrum [a], nec minus erga eum nunc afficitur, nec minus quam olim in vivente confidit, nimirum quem verius vivere omnino non ambigit. Confessus est etiam nobis de pane quem retulit, quod nunc usque, cum jam tertius annus transierit, illæsum eum Beati viri fides et benedictio custodivit.

26. Narraverunt etiam nobis viri religiosi, qui cum eodem archiepiscopo venerant, miraculum dignum memoria nuper factum in cœnobio, quod, ut supra meminimus, in terra sua ipse fundavit [b]. Erat enim, inquit, in regione eadem adolescens nobilis, ipsius quoque archiepiscopi secundum carnem propinquus, sed ob multa sua flagitia minus charus. Correptus autem gravissima valetudine, visitationem ejus vix impetravit, et per manum ejus ad monasterium quod fundaverat, ille se contulit. Ubi et cum maxima cordis compunctione renuntians sæculo, per dies aliquot in humili et fidelissima confessione persistens, magis ac magis eadem ægritudine laborabat. Qua demum invalescente exitum sibi imminere cognoscens, abbatis et fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos devotione monebat, ut spiritualia arma corriperent, egressuram protinus animam sibi commendatam efficaciter protecturi, et ex-

[a] Eskilus demum in Clara-Valle monachus anno 1178, ibidem decessit anno 1181, ex Chronico Claræ-Vallensi. Exstat ad eum epist. 390.

[b] Is duo monasteria Ordinis Cisterciensis fundavit in Dania : unum vocabulo Gravadum in diœcesi Lundensi, alterum, Esconense in Roskildensi, de quo hic sermo.

hibituri fideliter necessarium prorsus inter 1139
imminentium hostium crudelissima tela con- A
ductum. Cumque in hujusmodi supplicatione divinis jam Sacramentis munitus, et de eorumdem servorum Dei patrocinio, et Domini miseratione piissima devotione præsumens, ac proinde circumstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciam exspirasset; offerebant fratres pro commendatione animæ ejus, quam devotissime poterant, Dominici corporis hostiam salutarem.

27. Tum subito inimicus humanæ salutis, ex ejusdem, sicut indubitabile esse videtur, liberatione animæ, quam ex multis diebus ir- B
reparabiliter sese occupasse credebat, iram magnam concipiens, et eamdem, permittente Deo, crudeliter satis exercens, unum e fratribus repentino furore pervasit. Clamabat igitur horrendis vocibus miserabilis homo, et vix multorum manibus tenebatur. Demum cum maximo quidem labore asportatus, et in lectulo religatus, tam sua quam astantium membra dentibus appetens, dirissime vexabatur. Nec illa quam prius nosset lingua, sed nova quadam, quam nec astantium quisquam noverat, loquebatur. Et cum nihil quod diceret intelligerent, tam libere tamen et sine offendiculo non inconcin- C
nas eum audiebant edere voces, ut indubitanter crederent quod lingua aliqua loqueretur. Post aliquantas igitur horas, cum vehementer confusi fratres quid agere possent anxie cogitarent, et studiose conquirerent; unus ex eis salubre consilium Domino inspirante concipiens, sacra pignora ab ipso archiepiscopo eodem anno istic deposita, videlicet de capillis et barba, et dentem unum beati patris nostri Bernardi afferri monet, et ejus pectori superponi. Quod ut factum est, Germanica lingua per os ejus cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare: « Tollite, tollite, amovete Bernar- D
» dum. » Et dicebat: « Heu, quam ponderosus » factus es, Bernarde! quam gravis, quam in» tolerabilis factus es mihi! » Cumque hæc et similia aliquandiu clamitans loqueretur, factum est breve silentium, et subito frater idem Domino miserante purgatus, aperuit oculos, ac velut de gravi somno evigilans, circumstantes fratres et sua plurimum vincula mirabatur, verecunde satis quidnam sibi vellent hæc, vel quid accidisset, interrogans. Ex ea igitur hora pristinam sanitatem mentis et corporis per beati Patris merita sancta recepit, nil penitus quod in illo tam gravi casu fecerit aut locutus fuerit, recordatus. Hæc quidem a nobis de testimonio viri reverendissimi Eskili Danorum archiepiscopi ex occasione panis a Dei Homine benedicti, non sine quadam anticipatione sunt dicta. [De cætero jam ex ordine reliqua prosequamur.]

28. Non modo autem hominibus, sed pecoribus etiam et armentis tam frequenter ejus benedictio profuit, ut monasterii sui cellerarium dure aliquando increparit, quod sibi non indicans, mori animalia permisisset, unde fuerant pauperes sustentandi. Dehinc ut solitus erat, benedixit sal, et animalibus jussit apponi, et protinus lues orta cessavit. Quod in aliis quoque monasteriis vidimus et cognovimus, ut audiens fratrum animalia mori, interdum etiam non rogatus, sed ipse prior admonens eos eodem remedio subveniret. Gaudum dicitur locus quidam Caziacensium monachorum, ubi Vir sanctus cum aliquando pernoctaret, exhibitum sibi juvenem claudum oratione et benedictione sanavit, ita ut post dies paucissimos per eumdem locum redeunti incolumis et devotus astaret. In eisdem partibus, vico cui nomen Algorrium, mulierem phreneticam populus obtulit transeunti: cui manus imponens et orans, sanam dimisit, et abiit. Hanc in eodem vico postea vidimus, Viro Dei cum gratiarum actionibus occurrentem.

29. In remotis etiam regionibus, quocumque eum Ecclesiæ sanctæ necessitas traxit, virtus est prosecuta signorum. Apud Viride-Folium (sic enim dicitur castrum territorii Tolosani, quod, ut superiore libro meminimus [1], aliquando Pater sanctus introiens, multis ibidem virtutibus claruit) puer mancus et claudus ex utero matris suæ, ad cujusdam memoriam martyris, utriusque pedis et alterius manus receperat sospitatem. Hujus alteram manum adhuc invalidam, tanquam divinitus servatam sibi, Pater sanctus benedicendo sanavit, ut sanctorum innotesceret particeps esse virtutis. Caturcium dicitur civitas Aquitaniæ, per quam Viro Dei ipso tempore transitus fuit. Ibi, præter alia beneficia quæ præstitit infirmantibus multis, unus de pueris episcopi civitatis ipsius, qui ex vulnere gravi alterius oculi lumen amiserat,

[1] Cap. 6.

sub manu ejus visum recepit. In pago quoque Engolismensi, loco cui nomen est Castellare, post oblationem hostiæ salutaris, astantibus venerabilibus episcopis, Lamberto Engolismensi, et Gerardo Lemovicensi, puerum ex matris utero claudum et mancum, cujus in modum pilæ cubiti cum genibus umbilico, pedes autem natibus adhæsissent, Dei Famulo offerebant. At ille singula membra, edito prius signo crucis, attrectans, mira facilitate extendit protinus et sanavit. Apprehendens denique manum ejus erexit illum, et dimisit libere gradientem. Populus autem pro tantis nimirum virtutibus, magnis vocibus Dominum collaudabat. Nam et die sequenti in pago Lemovicensi, in vico, quem Sancti-Geniani[a] nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. Undique enim confluebant qui incommodis variis laborabant, et virtus erat Domini ad sanandum eos. Ubi inter cæteros puer ferme decennis, cæcus ex utero matris suæ, coram omni populo oblatus est Viro Dei. Qui in digitos suos exspuens, et liniens oculos ejus, brevem fecit orationem, et in nomine Christi aperuit oculos cæci nati.

CAPUT V.

De variis miraculis a beato Bernardo per Germaniam, Constantiæ, Basileæ, Francofurti, Treviris, etc. patratis.

30. Regnum quoque Germaniæ cum introisset aliquando Vir beatus, tam excellenter enituit in gratia sanitatum, ut nec verbis exprimi, nec credi valeat si dicatur. Nam et testati sunt qui adfuere in territorio Constantiensi, circa vicum quem Doniguem nominant, ex iis qui diligentius vestigarunt et viderunt oculis suis, una die illuminatos ad ejus impositionem manus cæcos undecim; sanatos etiam mancos decem, et claudos erectos decem et octo. Cæterum ne fecisse nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine saltem pauca memoriæ commendamus, quæ in locis celebrioribus facta noscuntur. Cum venisset Constantiam Homo Dei, et undique se virtutum ejus fama diffunderet, abbas Augiensis (quod intra lacum Lemanum antiquum exstat et nobile monasterium) hominem, quem suis eleemosynis sustentabat, cæcum misit ad eum, et confestim videntem illum recepit. Heytereseim dicitur locus ad ejusdem diœcesim pertinens civitatis, sed plurimum a civitate remotus. Ibi quoque, sicut et in cæteris illius provinciæ per quæ transiit locis, multis in Servo suo miraculis glorificatus est Deus: ubi etiam cæcus natus sub manu ejus visum recepit. Item alteri a nativitate surdo et muto auditus redditus est et loquela. In civitate etiam Basilea cum ex more sermonem habuisset ad populum, ut impleretur in eo quod de sanctis Apostolis legitur, qui videlicet *profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis*[1], oblata est ei femina muta, et confestim orante eo locuta est: oblatus est claudus, et ambulavit: oblatus est cæcus, et vidit.

31. Apud Spirensium civitatem, præsente Romanorum rege Conrado, qui Dei Hominem ab ecclesia ad hospitium devotissime deducebat, offerebant puerum claudum, rogantes ut ei manum imponere dignaretur. Quem signatum protinus erigens, super pedes statuit, et libere gradiebatur, in Dei laudem acclamantibus universis. In capella episcopi civitatis ipsius, Rege ipso vidente, visum reddidit cæcæ cuidam mulieri, et claudo nato gressum donavit. Multa quidem et alia in manu ejus ibidem Christus effecit, sed ad exemplum pauca sufficiant. Nonnullos etiam pauperculos pueros Rex ipse devotus suis illi manibus offerens, de multorum curatione meruit gratulari. Nec modo apud prædictam Spirensium urbem, sed apud Francovadum Moguntinæ diœcesis locum, innumeris virtutibus idem Dei servus effulsit. De tota siquidem regione quotquot patiebantur, afferebant ad eum, et tantus erat concursus, ut prædictus rex cum aliquando populum comprimentem coercere non posset, deposita chlamyde Virum sanctum in proprias ulnas suscipiens, de basilica exportarit. Inter plurimos sane qui ibidem adepti sunt sanitatem, senex quidam paralyticus de vicinia illa, homo notus et honoratus, multis suorum precibus, non sine multo labore introductus est ad Hominem Dei: a quo post brevissimam, ut solebat, orationem erectus protinus et sanatus, non modo incolumis, sed et fortis apparuit, ut posses credere, si videres, non tam alteratum hominem esse, quam alterum. Jamque eo viriliter procedente parabant alii tollere lectum ejus in quo advectus erat, cum revocans eum unus ex circumstan-

[1] Marc. XVI, 20.

[a] Alias, *Germani*.

tibus Hugo Tullensis Ecclesiæ archidiaconus, 1142 evangelici illius paralytici memor : « Non sic, » ait, « non sic vacuus reverteris, *tolle grabatum » tuum, et ambula*[1]. » Et imponens in humeros ejus, dimisit eum libere procedentem : et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo. Ibidem etiam puer surdus et mutus ex utero matris suæ, sublevatus per scalam, et in fenestra accedens ad Virum Dei, sub manu ejus auditum recepit pariter et loquelam. Sed et paralytica quædam mulier de eadem regione, dives et honorata, ibidem recepit amissam ex multo tempore sospitatem. Dumque exsiliens ambularet, omnes quidem lætati sunt qui videbant, sed præ cæteris exsultavere milites qui attulerant et obtulerant eam. Nam et ipsius sibi particeps esse virtutis religiosa devotio videbatur. Per idem tempus transeunte Sancto prope vicum in littore Rheni positum, quem Bobardum vocant, et varios per universam provinciam curante languores, oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidem fama virtutum, a prædicto vico in occursum ejus se fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens, erexit hominem, incolumemque remisit ad propria.

32. Eodem anno ingredienti urbem Treverensium Servo Christi, ex more obviam ruit populus universus. Offerunt autem ei sorores duas, quæ ab annis quatuor, amborum lumen amiserant oculorum. Quarum ille utrique imprimens signum crucis, visum reddidit lucis : et videntes Virum Dei cum cæteris sequebantur. In ejusdem basilica civitatis, cum ad altare beati Petri apostoli Vir apostolicæ gratiæ immortalem Hostiam immolasset, oblatus est ei claudus, et ambulavit : oblatus est cæcus, et vidit : oblata est surda mulier, et audivit. Hæc in somnis admonitam se esse dicebat, ut Dei Hominem peteret, cujus beneficio receptura esset auditum. Apud Confluentiam, Trevirensis diœcesis nobile castrum ad Mosellam fluvium, qui ibidem in Rhenum labitur, Dei Famulus pertransibat : cumque paululum processisset, oblatum sibi et signatum hominem claudum deponi jussit et ambulare, sed non fuit qui obediret. Nec mora, claudus idem retractum femoris nervum clamat sponte laxari, et dum nescit, extendi velut ab altero genu suum, quod quamlibet ante conatus, nullo modo potuisset. Mirantur omnes, probatur sub omni velocitate quod dicitur : deponitur
A illico, illico graditur, illico sanus et incolumis innotescit.

CAPUT VI.

De variis et illustribus miraculis Coloniæ, Aquisgrani, Leodii, Cameraci, et in Hispania factis.

33. Non est nobis Colonia transeunda. Magna est civitas : magna illic Dei Famulo virtus adfuit; magna illum devotio coluit populorum. Ostenditur usque hodie in claustro beati Petri,
B sicut a personis veridicis nuper accepimus, adolescens olim claudus, nunc libere gradiens, qui oblatus Viro Dei, ad impositionem manus ejus gressum recepit, unde etiam filius ejus publice cognominatur. Abbas Henricus de Suecia, cujus nos supra fecimus mentionem[2], nuper retulit nobis, feminam nobilem, germani sui olim uxorem, cum post obitum viri sui præ dolore phrenesim incurrisset, et multo tempore sic se habens, in vinculis teneretur, eidem Patri sancto in præfata urbe oblatam, et vix tenuiter in turba circumstrepente signatam, dum ex more ligata revehitur, mentem pristi-
C nam atque integram recepisse salutem. In eadem etiam civitate filiam surdam eidem Patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebant a pueritia traditam sanctimonialium monasterio feminarum, ibidem amisisse prorsus auditum, et annos plures in eodem incommodo peregisse. Cujus aures signo crucis edito Pater sanctus attrectans, protinus et auditum ei, et parentibus eam reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata, Coloniensis itidem civis, quæ alterius oculi lumen amiserat, plurima jam per quinquennium inutiliter sese in medicos expendisse dicebat. Et ipsam quoque
D continuo per signum crucis illuminans Vir beatus, quod gratis acceperat, gratis dedit. Sed et matronam alteram in beati Petri basilica oblatam in lectulo, idem Christi servus erexit protinus, et incolumem suis pedibus abire præcepit. Hujus ex multo tempore nervi femorum fuerant sic retracti, ut nec erigi ullatenus posset, nec consistere pedibus suis. Nam ex personis aliis perhibebant, qui studiosius observarunt, ad ejusdem Viri sancti orationem et manus impositionem, in civitate prædicta, intra tri-

[1] Joan v, 8. — [2] Supra, num. 24.

duum quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos sanatos, quinque cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, et decem surdis auditum.

34. Aquisgrani sede regia, dum in illa famosissima toto Romanorum orbe capella Vir beatus Missarum solemnia celebraret, claudo homini gressum, et cæcis quatuor visum sub manu ejusdem servi sui, Rex regum et Dominus dominantium reparavit, et potenti virtute restituit. Eodem etiam tempore intra Leodiensium fines, præter innumera alia, quæ brevitatis studio præterimus, juxta oppidum quod Fontanas vocant, orante eo aperuit Dominus oculos cæci nati. Hujus non modo oculi cæci, sed etiam ipsæ quoque palpebræ clausæ et emortuæ erant : quas sacratissimis digitis suis aperiens Vir beatus, divino munere et vigorem palpebris, et pupillis præstitit claritatem. Confestim denique idem puer lucem miratus ignotam, maxima cum exsultatione clamabat : « Video diem, video omnes homines, video capillatos. » Plaudens quoque manibus et tripudians : « Deus, » inquit, « ex hoc jam non offendam ad lapides » pedes meos. » In urbe etiam Cameraco celebranti Missarum solemnia Viro Dei surdum et mutum a nativitate puerum offerebant. Quem audientem protinus et loquentem, qui propius aderant, super gradum ligneum statuere, ut de eo loco eminentiori novo sermone populum salutaret. Nec mirum quod mira plebis devotio, mira protinus vociferatio sit secuta. Et hæc quidem super iis quæ in regno Germaniæ in manu Servi sui mirabiliter operatus est Deus, e pluribus pauca sufficiant.

35. Nam et in Hispaniis, ubi præsens ipse non fuit, sanctitatis ejus indicia claruerunt. Cum enim fidelis servus et prudens, et pretiosum dominicæ crucis fructum undique colligeret, atque iterum propagaret ubique; contigit ut de filiis suis in Hispanias mitteret, in illis quoque sicut in cæteris gentibus fructum aliquem habere desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco, cui nomen est Superadum, gravissima valetudine occupatus, per multum jam tempus jacebat paralyticus in grabato. Interim per abbatem suum incommodum suum nuntiat Patri sancto, et ut sui misereatur exorat. Eadem autem die qua Vir beatus in Clara-Valle pro eodem paralytico ad petitionem sui illius abbatis oravit, currente velociter verbo virtutis, et virtute orationis, [1145] ille in Hispaniis repente convaluit, tanquam vas plenum aqua suo sentiens capiti superfundi. Regressus quidem abbas cum prædictum fratrem incolumem reperisset, diligenter sciscitatus ab eo modum et tempus suæ liberationis, certissime comperit orante in Galliis Dei Famulo, illum in Hispaniis esse curatum.

36. Et quia semel ad Hispanias vertimus stilum, illud quoque quod contigit de Viro Dei reverendissimo Petro Asturiensi episcopo, prosequamur. Is quidem Petrus nobilis genere, monachus professione, pietate devotus, in cœnobio quodam, quod eo tempore ipse regebat, tam vehementi dolore capitis laborabat, ut nec Regulam observare jejunii, nec sine pelliceis posset pileis stare. Audiens autem celeberrimam virtutum famam quæ per Dei Hominem efficiebantur, per quemdam fratrem legationem mittit suæ supplicationis, et opem flagitat suæ intercessionis. Cui Vir sanctus laneum, quo ipse utebatur, pileum misit, et promisit ægro capiti de Domini virtute remedium. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reverentia et devotione. Confitens enim quam sollicite potuit delicta sua, et stola sese induens sacerdotali, ita demum velut Christi fimbriam tangens, Servi Christi pileum sumpsit, et imposuit capiti suo. Nec tardavit fidei fructus, et benedictionis effectus : sed miratus et ipse est, celerem protinus sentiens medicinam, et extunc usque hodie ab hujusmodi languore sanus et incolumis annuntiat omnibus quam experiri meruerit ipse virtutem. Nam et episcopus factus xenia illa divisit, partem mediam suis secum in scriniis honorificentissime ferens, mediam in monasterio sub eadem veneratione deponens; nec locum scilicet unde vocatus, nec sedem cui prælatus est, volens tanta benedictione fraudari.

CAPUT VII.

De miraculis in patria et vicinia Claræ-Vallis per beatum Bernardum factis.

37. Ex hoc nobis ad ea quoque quæ mirabiliter egit in regione propria, redeundum. Nam in eo forte etiam plus quam propheta dici posse videtur, quod propheticus ei non defuerit honor, ne in patria sua quidem. [Henricus quidam, vir magnus et potens in domo et familia ducis Bavarorum, ex multo jam tempore, misero penitus et miserabili quodam incommodo

1144 desperabiliter laborabat. Siquidem tanquam vivum aliquid et motabile intra præcordia sentiens, et ex magna parte phreneticus, nec consolari poterat, aut securus esse : nec quid timeret aut pateretur, agnoscere, nisi quod dæmonium esse suspicabatur. Talis ad Dei Hominem de Bavaria Claram-Vallem usque perductus, ejus oratione perfectam meruit sospitatem. Cui etiam formam vitæ et mandata, quæ deinceps observaret, idem Sanctus imponens, incolumem remisit ad propria. Nam et usque in præsentem diem, sicut certa relatione didicimus, tam obediens perseverat, ut non modo suis contentus sit stipendiis, sed operibus etiam pietatis intentus : ita ut mirabilior ejus morum conversio, quam curatio videatur.] Museium dicitur villa super Sequanam fluvium, paucis a Clara-Valle milliaribus distans. Ex hac virum hydropicum ad Dei Hominem adduxerunt. Cui manus imponens, et orans, proprio quoque cingulo tumentem enormiter uterum ejus accinxit, præcipiens ut incolumitate recepta, præstitutum sibi cingulum reportaret. Nec tardavit sanitas, sed paulatim tumor abscessit. Denique circa vicesimum diem gracilis incolumisque reversus, cingulum simul et gratias multas suo retulit curatori. Exeunti alio tempore monasterii claustra, senem paralyticum ex proximo viculo, qui Mundivilla dicitur, obtulerunt. Subsistens autem modice, et breviter orans, tetigit hominem, et incolumem suis precibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus qui in occursum Viri Dei confluxerat, non sine lacrymis Dominum collaudabat. Item redeunti aliquando de via, præ foribus monasterii oblatus est puer surdus et mutus. Exspuens igitur tetigit linguam ejus, et digitos immisit in aures. Protinus autem aurium ejus obstacula facta de medio, et solutum est vinculum oris ejus.

38. Malenvilla dicitur vicus, tribus circiter milliariis a monasterio distans. Hunc quandoque pertransiens Vir beatus, mancam puellam tetigit et curavit, quam nunc usque superstitem et incolumem esse nuper accepimus. Per idem tempus in finibus illis, apud castrum quod nominant Burdemontem, duo milites de beati Patris virtutibus conferebant : sed minus credulus alter, « Si hunc, » inquit, « sanaverit puerum, » ex tunc firmius credam. » Dicebat autem surdum quemdam et mutum, qui apud eos nutritus, nec locutus fuisset aliquando, nec audisset. Post dies paucos transeunte propius Patre sancto, ambo pariter puerum tollunt, et offerunt ei. Imposita igitur manu puero, et signans os illius et aures, allocutus est eum, et loquentem protinus et audientem dimisit. Apud Risnelmum oppidum regionis ejusdem usque modo cernere est adolescentem, Simonem nomine, satis notum, qui præfato Dei famulo claudus oblatus est, et sub ejus manu gressum recepit. Barrum super Albam dicitur oppidum, tribus, ut aiunt, leucis distans a monasterio Claræ-Vallis. Ibi quoque sæpius per hunc hominem Dei divinæ virtutis opera claruerunt. Siquidem præter ea quæ minus diligenter curavimus vestigare, quod omnis nostra curiositas signorum multitudinem vinceretur, quatuor illic claudos ad ipsius orationem et manus impositionem diversis temporibus Christus erexit, cæcos duos illuminavit, duobus æque surdis et mutis auditum præstitit et loquelam. Sed et juxta alterum Barrum super Sequanam ad ejus tactum illuminatus est cæcus, convaluit etiam paralyticus, gressum recepit puer claudus ex utero matris suæ.

39. Cum reverendissimus papa noster Eugenius tertius, ex monacho Claræ-Vallensi et abbate Sancti-Anastasii in urbe Roma, ad apostolicam assumptus cathedram, Gallias introisset; ibat cum eo Vir sanctus, nec minus apostolica virtus in illo, quam in illo dignitas præeminebat. Tantus enim ad beatum Virum concursus erat incommodis variis laborantium, ut cum aliquando summus Pontifex basilicam, ubi ille Missarum solemnia celebrabat, devotus intrasset; expleto sacrificio, ex more accedentibus eis qui curam desiderabant, paulo minus idem papa comprimeretur a turbis, et vix potuerit per ministrorum manus educi. E plurimis sane quæ in ejusdem apostolici Viri facta sunt comitatu, duo scribimus quæ nos oblivisci ipsa quam vidimus magnitudo lætitiæ non permittit. Chaleta dicitur vicus inter Provignum castrum, et Sequanam fluvium constitutus, ubi puer ferme decennis ab anno priore paralyticus sic jacebat, ut nec ipsum caput flecteret, nisi ab altero moveretur. Quem afferentes in culcitra mater ejus cæterique propinqui offerebant Viro sancto, prope eumdem locum per stratam publicam transeunti. At ille signatum erigens statuit supra pedes suos, et ire præcepit. Nec mora, exsiliit puer, et ambulabat magnificans Deum : qui tamdiu Sanctum prosecutus est abeuntem, donec ille invitum licet et renitentem redire præcepit. Ubi non immerito quidem magna ad-

modum facta est admiratio, magna exsultatio [1145] omnium qui videbant : sed præ cæteris frater A junior in ipsius tanquam redivivi oscula ruens, multos eorum ad lacrymas usque permovit. Hunc quidem puerum et post annos quatuor in eodem vico beato Viro mater ejus offerens, sacros monebat osculari pedes : « Hic est, » inquiens, « qui tibi vitam reddidit, et te mihi. »

40. Eodem anno [a] apud Cistercium juxta morem abbatibus congregatis, prædictus papa venerabilis adfuit, non tam auctoritate apostolica præsidens, quam fraterna charitate residens inter eos, quasi unus ex eis. Ubi cum ad cellulam, in qua jacebat, facto vespere et conventu B soluto, Dei Famulus divertisset, surdum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eadem, et sicut postea didicimus, ex longo ante tempore vigilans in custodia gregis sui, subito terrore percussus, amiserat prorsus auditum. Orans itaque Pater sanctus, et, puero manus imponens, utrum audiat sciscitatur. At ille mira devotione proclamans, « Audio, domine, audio; » tam firmiter amplexatus est eum, ut vix ab eo posset avelli. Auditum est verbum, oblatus est puer summo pontifici aliisque personis, celeberrimumque hoc miraculum fuit. Venerat Pater sanctus ad monasterium in diœcesi Bi- C suntina, cui nomen est Charus-Locus, et erant cum eo ex abbatibus sui Ordinis multi, ubi matrona quædam de finibus illis ex multo jam tempore clauda, in carro allata et oblata est ei. Orans vero breviter, et signans eam in nomine Domini erexit et sanavit, ut eadem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monasterio Morimundo, quæ est Cisterciensis ordinis abbatia una de primis, monachus quidam jacebat usque adeo paralysi dissolutus, ut omnibus pene membris officio proprio destitutis, non manum posset movere, non pedem. Interea superveniens Vir beatus paralyticum vi- D sitat, manum postulatus imponit, et continuo opem sensit ægrotus. Ut tamen gratius esset miraculum, velut gradatim prius alteram manum, secundo alteram recuperavit. Exinde profecturus palliolo suo operuit postulantem, et subito in brevi obtinuit etiam reliqui corporis sospitatem. In monasterio Albæ-Ripæ monachus quidam adolescens usum vocis amiserat, ut nec psallere inter fratres, nec a quoquam, nisi multum proximo sibi, intelligi posset quid loqueretur. Cui Vir sanctus, dum idem monasterium visitaret, aquam cum vino benedicens potum dedit : et post paululum frigidus ex ejus pectore mira cum suavitate sudor erupit. Deinde ipsa die ab eodem incommodo liberatus, psallere cœpit quasi unus de cæteris fratribus : et hoc illi beneficium usque hodie perseverat. [Norunt multi devotum juvenem, qui Lugdunensis olim Ecclesiæ filius, modo monachus Cisterciensis, patrui sui sancti Hugonis episcopi Gratianopolitani, cujus et nomen meruit, mores imitatur. Hujus conversione Vir sanctus audita, gavisus est, quia patruo ejus singulari fuerat charitate devinctus, et consolatorias illi litteras misit [b]. Contigit autem, ut eodem tempore idem juvenis febre correptus, graviter laboraret. Susceptam igitur debita veneratione epistolam, fideli devotione collo suo ob remedium salutis appendit, et usque modo gratulatur perfectam se protinus obtinuisse sospitatem.]

41. Cum venisset aliquando Pater sanctus ad monasterium Trium-Fontium, oblatus est ei clericus quidam ex his qui Regulares nominantur, homo grandævus et cæcus. Imposuit ei manum, et brevem ex more fecit orationem, et eadem hora videntem illum remisit ad ecclesiam suam. In Trecensium urbe multa per hunc Dei famulum miracula claruerunt : e quibus duo quæ præsentibus episcopis Godefrido Lingonensi, et Henrico Trecensi facta sunt, memoramus. Puellam curvam, in prædicti Trecensis episcopi domo, propinqui et noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus vero concursus erat, ut cum eam signatam Dei Famulus, ac si molle lutum intra sacras manus mirabiliter formans erexisset, et erectam incedere præcepisset, locus non potuerit inveniri. Demum super mensam magnam quæ prope posita erat, statuerunt illam, et erecta libere gradiebatur, magnifice Dominum collaudantibus universis. Hanc quoque adhuc superstitem ab his qui eam novere, nuper audivimus. In eadem urbe filiam mutam Patri sancto obtulit mater, cui morbus epilepsiæ loquendi ademerat facultatem. Nec mora, Servo Christi imponente ei manum, solutum est vinculum oris ejus, et loquebatur recte. In ejusdem urbis diœcesi loco, cui nomen Domnamant, cum Vir sanctus Missarum solemnia celebrasset, cæcum illi filium obtulit pater. Exspuens autem in digitos suos, et palpebras ejus

[a] Anno 1148. — [b] Epist. 322.

liniens, eadem hora videntem illum reddidit patri suo. Nec longe ab eodem vico, apud oppidum Argillerias, post Missarum similiter celebrationem feminam claudam, quæ ibidem multo tempore mendica vivebat, cum basilicam egrederetur, signans et sanans, populum multum qui undique fuerat congregatus, admiratione et exsultatione replevit. In exitu quoque oppidi quod Rosnaium vocant, paralyticum hominem sic extenuatum corpore, ut solam circumferre videretur pallidæ mortis imaginem, impositum plaustro transeunti Viro Dei offerunt. Is quoque ubi signatus est, deponi et incedere jussus, plaustrum suum suis pedibus incolumis sequebatur, vehementer stupentibus et in Dei laudem acclamantibus universis.

42. Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obvium habuit populum multum, sicut ubique semper et undique in ipsius occursum confluebat innumera multitudo. Ubi cernentibus cunctis, feminam claudam ex eodem oppido tetigit et erexit, quam et ibidem postea vidimus occurrentem ei cum cæteris, et præ cæteris gratias referentem. In pago Senonico apud castrum quod Triangulum vocant, inter Missarum sacra solemnia, femina cujus ibidem per annos decem cæcitas omnibus innotuerat, sub manu Viri Dei, mirantibus omnibus, visum recepit. Apud Monasteriolum quoque, ubi Yona et Sequana confluunt, præsente piissimo principe comite Theobaldo, aliisque astantibus non paucis potentibus viris, offerenti divina sacrificia Viro Dei paralyticam feminam obtulerunt : quam expletis solemnibus tangens et erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria, ita ut suis illa pedibus abeunte, grabatum in quo fuerat apportata, in eadem basilica vacuum videremus. Ejusdem quoque diœcesis castrum Joviniacum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica cæcam feminam offerebant : substitit, et breviter orans eidem feminæ manus imposuit, et Dominus aperuit oculos ejus. Ut autem videre visa est, et exsultatio magna secuta est omnium qui aderant, et clamantes alter ad alterum, « Anna videt, Anna » videt » (hoc enim eidem feminæ nomen erat), copiosius undique confluebant.

43. Interea Vir sanctus accelerans declinabat turbas, et egrediebatur, cum juvenis quidam, altero oculo cæcus ab utero matris suæ, secutus est, et consecutus est eum. Qui quidem et ipse continuo ad ejus benedictionem visum recepit, et geminata est lætitia populi prosequentis. [Au-
A tissiodorum aliquando veniens Vir beatus, orationis causa monachorum basilicam introivit, ubi confessor Domini gloriosus Germanus episcopus requiescit : cui post orationem regredienti mulier clauda, genibus repens et manibus, ut sui misereretur, supplicabat. At ille signo crucis edito, apprehendit manum ejus, et erexit eam : exiensque dimisit incolumem, et Deo gratias reddituram ad prædicti confessoris memoriam misit, suis pedibus gradientem. Chableia nomen est vico, qui insignem beati Martini basilicam habet. Nam et fundus ipse ad possessionem
B spectat ecclesiæ Turonensis, ubi corpus jacet ejusdem gloriosissimi confessoris. Hunc vero vicum Dei Famulo transeunti claudum adolescentem populus offerebat : quem ad ejus orationem erectum protinus, et libere gradientem, ad prædictam beati Martini basilicam deduxerunt, magnifice Dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitaverat in Bernardo.

CAPUT VIII.

De variis signis et miraculis promiscue editis, de quorum eventu prius in visu edoctus fuerat.

C 44. Nonnullas etiam sanitates, quas in manu fidelis Servi sui mirabiliter Christus effecit, per visum ei mirabilius præostendit; multas ipse, cum fierent, animi virtute persensit : ad aliquas etiam spiritu suggerente non rogatus accessit. E quibus ne videatur in immensum processisse narratio, exempla pauca subjicimus, illud etiam e regione monentes, ne quis forte tam breviter scribi opera tanta miretur : siquidem multa ex his in tam brevi fieri vidimus, ut tam celeriter ea proloqui nequeamus. Et cum dici soleat nihil esse facilius dicto; huic tamen Dei famulo per
D gratiam quam acceperat, signa facere magis facile videbatur, quam nobis facta narrare. Egredienti aliquando monasterium Patri sancto homo quidam de finibus illis occurrens, sanandum filium offerebat. Nam intra monasterium quidem infirmis imponere manum difficilius acquiescebat, ne videlicet, si concursus illuc hominum fieret, quies cœnobii turbaretur, et disciplina periret. Erat autem prædictus puer ille fatuus et mentis inops, claudus quoque, et surdus, et mutus. Qui eadem hora per ipsius orationem et manus impositionem ab omni simul incommodo liberatus, audiebat, loquebatur, et ambulabat,

et sanæ mentis effectus, a priori penitus inquietudine et furore cessabat. Cumque eumdem jam incolumem filium pater devotus ad oratorium beatæ Dei Genitricis cum gratiarum actione deduceret, loquebantur mutuo fratres, de tam multiplici unius incommodo pueri conquirentes.

45. Ad quos Pater sanctus : « Flagellum, » inquit, « Dei erat, et maligni spiritus dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoc eodem in » loco : erat autem juxta fluvium Albam, ubi » sanatus est puer : hic, » inquit, « vidi oblatum » mihi puerum talem, exeunte ab eo spiritu » nequam, omnem protinus recipere sospitatem, usumque membrorum. » Addidit etiam Vir beatus de eadem scilicet visione : « Cumque » paululum processissem in eodem itinere, quo » nunc pergimus, juxta proximum vicum » (dicebat autem de eo quem nominant Longum-Campum) « offerebatur mihi puella clauda, et » Dominus ei gressum reddebat. » Audierunt et mirati sunt fratres, futuri magis attoniti exspectatione miraculi, quam recordatione præteriti. Quid enim unquam simile mundus audivit? Ventum est ad locum, inventa est ibi protinus puella clauda exspectans Dei Hominem transiturum, et a simul transeuntibus, juxta verbum quod ipse dixerat, exspectata. Oblata igitur ab eis qui attulerunt eam, signata ab Homine Dei, ex Dei munere gressum recepit, et ibat gratias agens.

46. Anno altero causa exstitit ut Vir sanctus Lingonas peteret, inter episcopum et clerum civitatis illius orta gravi admodum simultate. Ubi cum prima die inefficaciter laborasset, et mane facto pararet abire, dicebat fratribus, « Quia » vidi per visum noctis introeunti mihi eccle» siam offerri claudam feminam, et sanari. » Post unam fere horam, cum iterum clerici convenissent, præter spem omnium reformata pace multis precibus coegerunt illum beati Mammerti martyris intrare basilicam; et quia fames invaluerat, populum ad eleemosynam exhortari. Ubi inter loquendum (sicut prædixerat) oblata est ei clauda mulier, et erecta, mirantibus quidem omnibus, sed eis amplius, qui sicut videbant factum, ita sese recordabantur audisse futurum.

47. In pago Treverensi antiquum exstat cœnobium, quod Rutinense vocatur : ubi celebrante aliquando Missarum solemnia Viro Dei, innumerabilis aderat multitudo. Interea Guntranus de Sura, quod est oppidum eidem proximum monasterio, claudam feminam fecit afferri. Hæc

1147 ex multo jam tempore repens humi, erigi penitus non valebat; A sed scabellula tenens manibus, renes emortuos post se trahere consueverat. Cum autem præ multitudine populi ad Dei Hominem introduci femina non valeret, in basilica media repente convaluit; et exsiliens ambulabat, non sine lacrymis agens gratias Deo : cujus scabellula populus jubilans tulit protinus ad altare, ut sisterent ea Domino, et Bernardo servo ejus. De cujus nobis curatione confessus est Pater sanctus, quod præcedenti nocte sibi præostensa fuisset. Videbatur enim sibi in eadem basilica, in medio populi circumstantis, clan- B destinus et ignotus ejusmodi feminam tangere et transire, ac protinus eamdem videre sanatam, plurimum sibi ipse congratulans et exsultans, quod agnitus non fuisset. Eadem etiam die rutilavit Rutinæ in beati Viri præsentia lux cœlestis, cujus benedictio aliis quoque claudis duabus feminis gressum, visum reddidit cæcis æque duabus. Sæpissime vero contigit, ut inter orandum indubitanter Dei Servus agnosceret virtutem adesse divinam. Cujus tamen modum cognitionis nullis se posse verbis exprimere fatebatur.

48. Nonnunquam vero cum signasset aliquos C et transisset, sanatos esse dixit, et regressus aliquis ex his qui audierant, sicut dictum erat, invenit. Egressus aliquando Basileam urbem, surdum quemdam signaverat, et transierat. Cumque paululum processisset, vocans Alexandrum Coloniensem : « Revertere, » ait, « quære » utrum audiat homo. » Rediit ille, et illum reperit audientem. Similiter ipso die cum signasset alium cæcum altero oculo et abiret : « Deus, » inquit, « aperuit oculum ejus. » Hoc etiam prædictus Alexander, cum ad inquirendum reflexisset iter, ita esse cognovit. Iste est Alexander, qui in eisdem diebus ad Viri Dei D sacra monita, ostensionemque virtutum, cum aliis ferme triginta sæculo valefecit, et secutus est eum : a quo etiam post modicum tempus abbas est ordinatus in monasterio Tolosanæ diœcesis, quod Grandis-Silva vocatur. In constantiensi quoque diœcesi prope castrum Frieborg, cum homini cæco in via manum imposuisset, remisit qui videret eum, et inventus est videns. Quod de duobus aliis cæcis in pago Coloniensi prope monasterium, quod Brumvillare dicitur, similiter fecit; et cum videre renuntiarentur, confessus est se quoque sensisse virtutem.

49. In territorio etiam Senonensi, in oppido quod Sancti-Florentini nomine vocant, oblata est Viro Dei mulier surda : cui manus imponens, per spiritum sensit virtutis effectum, cum illa adhuc stupida et tumultuosa (ut est genus istud), et, ut ipsa ante solebat, nihil se audire clamaret. Mane autem facto, cum nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea; sciens Sanctus divinam illi misericordiam adfuisse, accersiri feminam jubet. Inventa igitur auditum recepisse, venit glorificans Deum, et Dei Famulo gratias agens. Egrediebatur idem pater Metensium civitatem, et ex more devotus eum populus deducebat, cum episcopo eorum Stephano, et fratre ejus Rainaldo Barrensi comite, aliisque personis tam ex clericali, quam ex militari ordine multis. Interim causa exstitit ut rogaret nobilem virum Henricum de Salmis super verbo quodam, quod ipse ei episcopus et alii qui convenerant, suggerebant, ut videlicet Metensi civitati et populo pacem daret, cui graviter inimicabatur. Ille vero renuere penitus et abjurare, nec ullis precibus flecti. Inter hæc supervenientes alii offerebant beato Viro hominem surdum, obsecrantes ut ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdum ob causas necessarias terror quidam et auctoritas supra hominem in ejus facie rutilabat, conversus ad militem : « Tu nos, » inquit, « audire contemnis, quos continuo coram te audiet surdus. » Et imponens manus homini, signavit eum, et in aures ejus digitos misit. Quo protinus audiente, pavens Henricus et tremens ruit ad pedes Hominis Dei, humiliter satisfaciens, et libere annuens quidquid fuerat postulatus.

50. Transiens aliquando servus Christi Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit feminam cæcam. Quam aliquantisper intuitus, cum ex more a transeuntibus eleemosynam flagitaret : « Tu, » inquit, « petis argentum, et Deus tibi visum donabit. » Accedens ergo tetigit eam, et oculos ejus aperuit. Quæ beneficium sentiens insperatum, non minus misericordiæ magnitudinem, quam lucem insolitam mirabatur. Inter primas propagines, quas hæc abundantissima vitis emisit, in Remorum parœcia monasterium Igniacense plantatum feliciter radicavit. Quod aliquando visitans idem Sanctus, vicum Maternæ fluvio proximum, quem Rivolium nominant, pertransibat. Vir quoque magnificus, et devotissimus ejus amator, Samson Remorum archiepiscopus, comitabatur illum, 1149 solita veneratione deducens. Senex autem claudus ad mendicandum positus erat in via, cui unus e fratribus eleemosynam dedit. Secutus Abbas sanctus, cum jam hominem pertransisset, convertit se; et paulisper intendens in eum, quid patiatur interrogat circumstantes, et sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines quod esset ei amplius aliquid ipse daturus : « Domine, inquiunt, claudus est, nec moveri potest; nos ad eum feremus quod volueris dare. » Quo respondente verbum et dicente, « Tollite eum, et afferte ad me : » primo quidem præ admiratione mutuo sese intuebantur, ignorantes quid esset facturus. Demum agnoscentes eum, clamabant ad invicem : « Abbas est Claræ-Vallis, et protinus illum sanabit. »

51. Nimirum solitus erat, quoties poterat, operam dare ne in vicis agnosceretur, et interdicere sociis ne cui ex occurrentibus manifestarent eum, aut de eo aliquid loquerentur; sed quærentibus quis transiret, dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarent. Igitur agnito Dei Famulo ruunt undique, et levantes hominem ferunt, et offerunt ei. Qui imponens utramque manum capiti ejus, et in cœlum suspiciens ac breviter orans, deponi illum jubet, et ambulare. Excusante eo et dicente, « Non possum : » « Ego tibi, » ait, « in nomine Domini et ejus virtute præcipio, vade, et sanus esto jam ab hac hora. » Quid plura? Statim depositus, statim sanatus est, statim libere gradiebatur repletus stupore et ecstasi in eo quod contigerat sibi. Sed et vicini ejus et noti pariter congratulantes Dominum collaudabant, qui miserabilis hominis et meritum simul et votum abundantia suæ pietatis excessit. Unde etiam usque hodie locus ab incolis demonstratur, ubi signum tam evidens divinæ virtutis effulsit, ubi senex claudus ex multis annis, tota inferiori corporis sui parte præmortuus, et a renibus deorsum omni prorsus membrorum destitutus officio, dum stipem postulat, sanitatem recepit. Hic fuit Viri sancti novissimus in Remorum partes ingressus : siquidem factum est hoc ante sacram ejus depositionem corporis anno uno. De qua felicium ejus actuum felicissima consummatione erit nobis jam, sed sub alia narratione dicendum. Nimis enim fallitur, si quis arbitratur hujus sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari : et tam necesse est multa sileri, quam impossibile omnia comprehendi.

LIBER QUINTUS,

AUCTORE GAUFRIDO

MONACHO CLARÆ-VALLENSI.

CAPUT I.

De pace inter civitatem Metensem et vicinos quosdam principes opera beati Bernardi reformata; editisque ea occasione miraculis.

1. Cum post tantos et tam multos jam labores ac sudores Dominus dilecto suo Bernardo Claræ-Vallensi abbati diu desideratum pretiosæ mortis somnum dare disponeret, et fidelem servum in requiem introducere suam; cœpit magis ac magis promptus in ipso proficere spiritus, et caro infirma deficere. Cognoscens enim Vir sanctus prope esse jam bravium, solito currebat alacrius, et terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiens imminere, votis uberioribus aspirabat ad habitationem ex Deo, domum non manufactam, æternam in cœlis. In cujus purissimo pectore sacri sese desiderii flamma non capiens, crebris erumpebat indiciis, et ignitum eloquium vehementer fervoris interni vehementiam declarabat, sicut in sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur *scintillæ quasi aspectus æris candentis*[1]. Corpus lectulo decubans variis exercebatur incommodis : animus tamen nihilominus liber et potens, quæ Dei erant exercebat invictus, non cessans in mediis quoque doloribus meditari sacrum aliquid aut dictare, orare affectuosius, fratres studiosius exhortari. In oblatione Hostiæ salutaris, quam usque ad defectum ultimum vix aliquando intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritus sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilem hostiam Deo in odorem sua-

1149 vitatis. Quo tempore ad avunculum suum An-
A dream militem Templi, qui et regionis Jerosolymitanæ maxima columna habebatur, epistolam scribens inter cætera ait : « Ego enim delibor, » nec puto me longum facere super terram[2]. »

2. [In illis diebus causa exstitit, ut fratrum aliquis in remotas Germaniæ partes pro quibusdam mitteretur agendis. Et missus est fratrer Henricus monachus, quem ante sex annos de Constantiensis diœcesis partibus cum pluribus aliis idem pater sanctus adduxerat. Hic ergo dum mitteretur, longioris itineris pericula timens (nimirum hiems erat), illud tamen ma-
B xime verebatur, ne contingeret, ut idem pater sanctus, priusquam ipse rediret, ab hac vita migraret, et absens ipse benedictionis extremæ participio fraudaretur. At ille benedicens ei, et dicens, « Ne timeas, et incolumis reverteris, et » me quoque sicut desideras, invenies; » consolatum illum emisit. Profectus idem frater, in territorio Argentinensium astrictum glacie fluvium pertransibat. Tum subito fracta glacie sub pedibus muli, quo vehebatur, corruit, et sub glaciem vehemens illum unda trahebat. Quid faceret mersus flumine, glacie clausus? Recordatus est Patris sui, recordatus est promissionis
C ejus, quæ inanis esse non potuit. Continuo siquidem, ut hodie quoque fatetur, Patrem sanctum sibi visus est habere præsentem : tantaque suavitate perfusus est, ut nec impetum amnis, nec molestiam frigoris, nec spirandi difficultatem, nec ullum denique incommodum sentiret aut metum. Nec mora, contra fluminis impetum sine suo conatu divina virtute reductus, ad

[1] Ezech. I, 7. — [2] Epist. 288.

ipsum, per quod ante ceciderat, foramen se (1181) reperit, marginem arripit, exit intrepidus, il- A læsus evadit, expleto negotio redit incolumis, et fideli promissione, sicut ipse promisit, inventa, multiplices gratias agit : ad sacrum cujus tumulum tam devotus hodieque persistit, quam certus est ejus sese meritis, velut de tumulo, et quidem satis horribili, revocatum. Sed non est nobis super hoc declamandum. Alii antiqua miracula conferant : nec minus hunc mirabiliter, quam beati Benedicti puerum Placidum, nec minori asserent a periculo liberatum; qui etiam, si viderent quem astrictus glacie reddidit fluvius, ei compararent, quem evomuit B cetus : nobis sufficit brevis et pura narratio.]

3. Cum adhuc Pater sanctus in suo Claræ-Vallensi cœnobio, licet lectulo decubans, cursum vitæ viriliter consummaret, gravis admodum plaga Metensi populo supervenit. Egressi enim in multitudine gravi adversus vicinos principes, a quibus præter morem lacessitam se esse tanta civitas indignabatur, traditi sunt multi in manus paucissimorum. Conclusi denique inter Frigidi-Montis (sic enim eum appellant) et Mosellæ amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidentes, una hora, sicut dicebatur, plus quam duo millia corruerunt, quidam gla- C diis trucidati, plures amne submersi. Vehementi igitur indignatione concepta, nobilis illa civitas totis ad ultionem viribus parabatur, cum e regione adversarios quoque et fortiores præda copiosa, et audaciores fecisset eventus. Imminebat totius provinciæ certa vastatio, cum venerabilis eorum metropolitanus Illinus archiepiscopus Treverensis, dolens anxie de præteritis, sed adhuc graviora formidans, et dignam gerens suorum sollicitudinem filiorum, unicum in tanta necessitate petiit refugium, et expetiit Virum Dei. Veniens ergo Claram-Vallem, ipsius atque omnium fratrum vestigiis tota humilitate pro- D stratus, rogabat et obsecrabat, ut se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo posse modum ponere videretur. Dominus autem, sicut semper fidelis servi sui direxerat vias, et in præcipuis quibusque causis aptissimo usus fuerat instrumento, ex paucis ante diebus ægritudinem corporis ejus aliquatenus relevarat. Quibus diebus cum ad litteras venerabilis Hugonis Ostiensis episcopi rescriberet, ait : « Verum est quod audistis. Infirmatus sum usque » ad mortem ; sed interim, ut sentio, revocatus » ad mortem, atque hoc, ut me sentio, non » diu [1]. » Vitam quippe mortalem, mortem magis, quam vitam reputans, non a morte, sed ad mortem revocatum se sentiebat, cum ab exitu revocaretur, licet sentiens haud diutius differendum.

4. Quod quidem sæpius erga eum providentia divina disposuit, in cujus manu placita erat anima illius, ut quoties eum grandis aliqua necessitas evocaret, vincente omnia animo, vires corporis non deessent, mirantibus qui videbant eum, et robustos homines in tolerantia superare. Expletis namque negotiis, velut in se rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, ut vix viveret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere novissimo tam manifeste, tamque magnifice divina adfuit virtus, ut ex laboribus vires capere videretur. Accidit autem, cum in prædicti Mosellæ fluvii littore residentibus hinc inde partibus mediator fidelis rogaret quæ ad pacem erant, ut pars altera, ex tanta siquidem hostium strage ferocior, quod exigebatur, obstinata animositate renueret. Subito denique tanquam agitati furiis discesserunt, Virum Dei insalutatum, solam vero cæteris omnibus relinquentes desperationem pacis. Nec sane ex contemptu aliquo, sed ex motu reverentiæ ejus iniere fugam : siquidem verebantur, ne præsentium mentes, quamlibet improbas, facile flecteret; minus considerantes quid ille per spiritum nusquam absentem posset etiam in absentes. Jam conventus in magno turbine solvebatur, sola utrimque meditabantur arma, sola inibant consilia malignandi, cum Vir sanctus eos qui secum venerant consolatus fratres : « Ne turbemini, » inquit; « licet enim » per multas difficultates, omnino tamen pax » desiderata proveniet. » Quibus etiam unde id nosset innotuit, dicens : « Videbar mihi per no- » cturnum soporem Missam celebrare solemnem. » Cumque, expleta paulo minus oratione prima, » recordarer angelicum ex more canticum, id » est, *Gloria in excelsis Deo*, præcedere debu- » isse, erubui, et quod oblitus omiseram can- » ticum inchoans, vobiscum pariter ad finem » usque complevi. » Jam medium noctis transierat, cum Vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, jucunde satis conversus ad suos : « Agnoscite, » ait, « pro » missæ nobis canendæ Gloriæ et cantici pacis

[1] Epist. 307.

» præparationem. » Interim ergo partibus con- 1152 vocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, A et ob maximas difficultates occurrentes utrimque sæpius desperatum, nisi quod omnes jam consolabatur, quæ omnibus innotuerat, Abbatis sancti tam certa de reformanda pace promissio. Nec parum ipsa dilatio profuit, his præsertim qui variis incommodis laborantes remedia consequebantur in carne, seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enim concursus erat, ut multitudine pariter atque importunitate sua ipsum quoque negotium componendæ pacis pene desperabiliter impedirent : donec quæsita tandem in medio flumine insula, partis B utriusque primarii in naviculis accesserunt; ubi compositis omnibus secundum quod fidelis arbiter definivit, datis sibi invicem dextris reconciliati sunt in osculo pacis.

5. Inter omnes sane quas per manum servi sui ibidem præstitit Dominus sanitates, celeberrima fuit cujusdam curatio mulieris. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehementi tremore et validis motibus universa pariter membra concutiens. Cum autem videretur gravioribus ortis difficultatibus propemodum excidisse spes pacis, Domino disponente venit mulier ita tremens, nec minus horribilis, C quam miserabilis, et omnes pariter ad spectaculum convenerunt. Orante denique Dei Famulo, sub oculis omnium paulatim concussione sedata, perfectam adepta est protinus sospitatem. Quæ res in tantam admirationem etiam durissimos quosque permovit, ut percutientes pectora sua, per horam fere dimidiam cum lacrymis acclamarent. Tantus denique factus est impetus et concursus procidentium et deosculantium Viri Dei sacra vestigia, ut propemodum comprimeretur, donec tollentes eum fratres, et imponentes in naviculam a terra modice subduxerunt. Cumque accedentes ad se principes, D ut cœperat, pro pace rogaret, suspirantes dicebant : « Oportet nos libenter eum audire » quem, ut ipsi cernimus, Deus diligit et exau- » dit : et audito eo multa facere, pro quo tanta » faciat Deus in oculis nostris. » Quibus ille (ut semper cautus erat competenter hujusmodi gloriam declinare) : « Non propter me, » inquit, « sed propter vos facit. »

6. Simili quoque miraculo et in simili opportunitate, ipsa etiam die Metensium animos Dominus inclinavit ad pacem. Ingressus enim Sanctus Metensium civitatem, episcopum simul et populum ad ea quæ pacis erant, vehementer urgebat. Graviter autem urebat illos vulnus acceptum : quibus enim valide satis reponere cogitaverant, secus quam vellent, remittere cogebantur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica, de civitate eadem : cui manus imponens, et orans, dignatus est palliolum quoque proprium, quo utebatur ipse, superextendere ei, tenendumque episcopo tradere prope astanti, et sub eodem velamine debilia tangere membra. Expleta autem oratione et benedictione data, erexit illam : omnibusque mirantibus, per medium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. In flumine quoque Mosella, dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem Vir beatus navicula veheretur, unus ex his qui curari desiderabant, cæcus clamabat in littore, obsecrans ut duceretur ad eum. Cumque ille jam pertransiret, audiens homo navigantem post eum in navicula altera piscatorem, diffibulatam protinus chlamydem, qua erat opertus, porrigens dabat illi, ut in navicula reciperetur. Factum est : et ut pervenit ad Sanctum, juxta suæ fidei magnitudinem magna velocitate sub manu ejus visu recepto, miratus clamabat videre se colles, videre homines, videre arbores, et cætera universa.

7. Paucis ab eodem loco milliariis distat cœnobium, quod Sancti-Benedicti nomine vocant; ubi puer claudus, et a renibus infra omni prorsus membrorum destitutus officio, solis ad movendum manibus utebatur et renibus, pedes emortuos post se trahens : quem ex Burgundiæ partibus pater advectum ante annos quatuor ibi reliquerat, et extunc fratrum eleemosynis alebatur. Itaque cum beati Patris adventum, et virtutes quas Dominus operabatur in ipso, per omnem circa provinciam celebris fama vulgaret; impositum plaustro eumdem puerum fratres prædicti cœnobii adduxerunt ad eum, rogantes ut solita pietate misero subveniret. Acquievit, imposuit manus, oravit, et eadem hora sanum reddidit, firmiter stantem, firmiter ambulantem. Denique, sicut ab ejusdem loci abbate nuper accepimus, usque hodie fratrum pecora idem puer incolumis sequitur et custodit; et si quis desiderat scire, Joannes est nomen ejus. Alter etiam claudus, in ejusdem monasterii vicinia degens, eodem tempore ad prædicti Patris sancti benedictionem sanatus est, et gressum recepit. Sed et prope Leucorum urbem, loco cui nomen est Gundervilla,

idem vir Dei feminam cæcam illuminavit sub oculis plurimorum, qui de tota confluxerant regione. Cæterum nimis difficile, aut omnimodis impossibile foret, itineris illius magnalia universa complecti. Sed neque propositi nostri est ejusmodi modo prosequi signa, et narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum, Pater dulcissime, finis beatus, et hic labor ultimus fuit. In hoc opere non minus utili, quam difficili, nec minus desperatæ, quam necessariæ pacis, labores tuos gloriose complevit, qui magnifice semper honestavit te in laboribus tuis, te in suo nomine, et nomen suum in te glorificans, Rex gloriæ Dominus Deus tuus.

CAPUT II.

De felicissima, sed fratribus tristissima, beati Viri morte.

8. Ut expleta Metensium reconciliatione, et provinciæ illi pace reddita, Abbas sanctus ad monasterium rediit, gravi admodum jam jamque deficientis incommodo corporis occupatus, in tanta animi suavitate, et dulcedine spiritus quotidie propinquabat ad exitum, ac si in portu navigans paulatim vela deponeret. Evidenter quoque fratribus aiebat : « Hæc sunt » verba quæ loquebar ad vos, cum præterita » hieme ægrotarem, non vobis esse quod adhuc » timeretis : æstate proxima imminere (me mihi » credere) hujus corporis dissolutionem. » At quam evidenter proprio didicimus experimento, quod de sanctis Apostolis Evangelia sacra testantur, quod dum suam illis prædiceret Dominus passionem, erat verbum absconditum ab eis, et capere non valebant. Nimirum quod tam vehementer horrebat animus, minus facile persuadebatur ut crederet, præsertim cum et ipse compatiens filiis ejusmodi verba supprimeret. Cæterum factis quodammodo clamans, « Opera » consummavi, quæ dedit mihi Pater ut facerem ; » magis ac magis actus omittere, affectus retrahere, et sacrorum funibus desideriorum sedula intentione præjactis, vicino jam littori hærere firmius, et commodius applicare. Denique cum venerabilis antistes sedis Lingonicæ Godefridus de quibusdam eum sollicitaret agendis, et minus apponere animum miraretur : « Ne mireris, » inquit, « ego enim jam » non sum de hoc mundo. »

1153

A

9. Videns autem Pater sanctus, compassionis et misericordiæ visceribus affluens, charissimos sibi fratres, et filios miserabiliter admodum tabescentes et arescentes præ timore et exspectatione supervenientis desolationis gravissimæ et lamentabilis orbitatis, dulcissimis eos consolationibus refovebat : et monens eos in tuto divinæ clementiæ sinu spei fideique suæ anchoram per inconvulsibilem charitatem firmius radicare, se quoque promittebat nec post mortem aliquando defuturum. Propensius autem, quam noster queat exprimere sermo, rogans obsecransque per multas lacrymas, timo-

B

rem Dei, et sacræ puritatis, ac totius perfectionis amorem nostris imprimere animis conabatur. Sed et monebat, et cum lacrymis obtestabatur, ut si quid forte virtutis, aut exemplo nobis aliquando commendasset aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, et proficeremus in eo ; aliis quidem verbis, sed eodem spiritu illud apostolicum loquens : *Rogamus vos et obsecramus in Domino Jesu, ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo vos oporteat ambulare et placere Deo per omnia, sic et ambuletis, ut abundetis magis* [1]. Atque utinam tam efficaciter persuaserit, quam affectuose suasit.

C

Modum autem ægritudinis ejus si quis nosse desiderat, exstat epistola, quam ad amicum quemdam paucissimis diebus ante sacram a nobis profectionem suam ipse dictavit : quam nimirum huic nostræ narrationi duximus inserendam, quod videlicet etsi aliena quoque de ipso, amplius tamen nos ipsius de se verba delectent.

10. « Suscepimus charitatem vestram in cha- » ritate, et non in voluptate. Quæ enim volu- » ptas, ubi sibi totum vindicat amaritudo? nisi » quod solum nihil comedere, utcumque dele- » ctabile est. Somnus recessit a me, ne vel be-

D

» neficio sopiti sensus dolor unquam recedat. » Defectus stomachi fere totum quod patior est. » Frequenter in die et nocte exigit confortari » modico admodum qualicumque liquore : nam » ad solidum omne inexorabiliter indignatur. » Hoc parum quod dignatur admittere, non » sine gravi molestia sumit : sed timet graviorem, si sese vacuum omnino dimiserit. Quod » si plusculum quid interdum admittere acquie- » scat, id gravissimum. Pedes et crura intumue- » runt, quemadmodum hydropicis contingere

[1] I Thess. iv, 1.

» solet. Et in his omnibus, ne quid lateat amicum de statu amici sollicitum, secundum interiorem hominem (ut minus sapiens dico) spiritus promptus est in carne infirma. Orate » Salvatorem, qui non vult mortem peccatoris, » ut tempestivum jam exitum non differat, sed » custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis : ut is qui insidiatur, invenire » non possit unde figat dentem, et vulnus infligat. Hæc ipse dictavi, sic me habens, ut » per notam vobis manum agnoscatis affectum [1]. »

11. Hoc exemplar epistolæ, quam, ut nos diximus, et ipsa quoque ejus verba declarant, Pater sanctus exitu jam imminente dictavit. Ex cujus tenore posset nimirum diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis tranquillitas mentis, serenitas animi, suavitas spiritus, quanta sub fiduciæ culmine radix humilitatis. Sed nostrum sub tam gravi articulo inconsolabilem luctum aliquatenus illi æstimare, ac sibimet exhibere licebit, pallidasque, si pie senserit, turmas imaginabitur filiorum, exterminatas facies, vultus exsangues, genas lacrymis sordentes, suspiria quoque pectorum ac singultus. [Quis enim apud nos erat tumultus cogitationum, quod naufragium animorum, cum thesaurus tam amabilis raperetur a nobis, et præsentibus, et cernentibus, quia nec spes esset retinendi, nec facultas aliqua commeandi? Pater erat : sed qualis pater qui videbatur abire? Nobis quodammodo proprius, verius tamen toti mundo communis. Erat enim omnium et bonorum gloriatio, et malignantium metus, ut de eo non incongrue videretur esse psallendum : *Videbunt recti, et lætabuntur, et omnis iniquitas oppilabit os suum* [2]. Quo præsente, sanctitas omnis jucundabatur, præsumptio frenabatur, duritia compungebatur. Quo præsente celebris quisque conventus velut quodam sole resplenduit; absente, caliginosus et quodammodo mutus apparuit. Quam devote, quam pie singulis nostrum et tunc hodieque clamandum : *Pater mi, pater mi, currus Israel, et auriga ejus* [3]! Tu fluctuantium portus, clypeus oppressorum; et, ut de se ipso beatus Job loquitur, cæco fuisti oculus, et pes claudo [4]. Tu perfectionis exemplar, virtutis forma, speculum sanctitatis. Tu gloria Israel, tu lætitia Je- [1154] rusalem, tu deliciæ tui sæculi, et unicum tui
A temporis decus; oliva fructifera, vitis abundans, palma florida, cedrus multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, et vas honoris in domo Dei; vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, fide et sanctitate solidum, et variis charismatibus tanquam gemmis ornatum. Tu Ecclesiæ sanctæ fortissima splendidissimaque columna, tu vehemens tuba Dei, tu dulcissimum sancti Spiritus organum, pios oblectans, desides excitans, debiles portans. Cujus medicinalis manus et lingua morbos utraque curabat : illa, corporum; ista, animorum. Cu-
B jus erat simplex habitus, simplex vultus, dulcis facies, gratiosus aspectus. Cujus denique vita fructuosa, cujus mors pretiosa : quia tibi quoque Christus vivere fuit, et mori lucrum. Quod si nobis alterum fortassis utilius, sed alterum multo melius tibi. Et quod tibi tam commodum, nobis, si pie sapimus, non potest non esse jucundum. Cæterum etsi pium est congaudere tibi, Pater bone, qui in gaudium Domini tui feliciter introisti : non tamen impium super nos ipsos flere, quos nimirum, abeunte te, solito gravius horror geminus circumsepsit, dum nobis est vita tædio, mors timori. Et si pium con-
C gaudere tibi, qui beato transitu mortis ad torrentem voluptatis, quem ardenter sitiebas, accessisti : nostram tamen vicem dolere non impium, quibus et vivendi omnis pariter est sublata suavitas, et moriendi needum collata securitas. Et si pia tibi impenditur gratulatio, felix anima, quæ in plenitudine lucis exsultas : non tamen impia super nos assumitur lamentatio, qui relicti sumus; post mirificam, in qua hactenus exsultavimus, claritatem, horrere magis tenebras subintrantes; post aurea, quæ paulo ante vidimus, sæcula gravius ferre hoc plane ferreum, quod successit. Sed reflectamus stilum
D ad ordinem narrationis, et Patroni, quibus possumus votis, exitum prosequamur, exitum nobis lugubrem, nam illi potius triumphalem.]

12. Igitur ante Patris hujus excessum accedentes ad eum filii, quos per Evangelium ipse genuerat, piissimum ejus animum lacrymabili supplicatione pulsabant, et hæc atque hujusmodi loquebantur : « Numquid non misereris » huic monasterio, Pater? numquid non compateris nobis, quos tanto pietatis affectu ma- » ternis lactasti uberibus, paterna consolatione

[1] Epist. 310. — [2] Psal. cvi, 42. — [3] IV Reg. ii, 12. — [4] Job xxix, 15.

» fovisti? Quomodo sic exponis labores tuos, » quos in loco hoc laborasti? quomodo tam di- A » lectos hactenus filios sic relinquis? » Tunc vero flens ipse cum flentibus, et columbinos oculos in cœlum porrigens, ac mente tota apostolicum illum concipiens spiritum, testabatur coarctatum se e duobus, et quid eligeret ignorantem [1], et divinæ totum tribuere arbitrio pietatis. Nam et hinc paterna illum urgebat charitas, filiorum votis annuere, ut maneret : et inde trahebat Christi desiderium, ut migraret. Cui tamen ab olim jam atque altius radicata in pectore ejus humilitas persuaserat, ut ex intimo cordis affectu servum inutilem se esse diceret, et arbo- B rem sterilem reputaret, ex cujus vita nullus sibi fructus, nullus alteri cuiquam proveniret. Nam et solitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere se hominibus, quod sic eum sibi utilem crederent ut dicebant. Sed nec parvum sese in suis super hoc cogitationibus perhibebat aliquando sustinuisse conflictum, quod nec tam veraces homines fallere velle, nec tam prudentes falli posse verisimile videretur, cum alterutrum excusare non posset. Quem enim totus mirabatur Orbis, solus ipse (quod erat mirabilius) non videbat suæ videlicet operationis opinionisve splendorem, sicut ille quondam C vir simplex et rectus, nec solem cum fulgeret, nec lunam incedentem clare vidisse se memorabat [2].

13. Novissime cum exterioris habitaculi undique jam soluta compago, desideranti animæ liberum præstaret egressum, magnus ille dies illuxit, quo perpetuus illi ortus est dies, ad cujus exitum vicini episcopi cum abbatum et fratrum copiosa multitudine fuerant congregati. Hora autem diei pene tertia singularis lucerna suæ generationis, sanctus ac vere beatus abbas Bernardus, a corpore mortis in terram viventium feliciter Christo duce migravit, ex filiorum D circumstantium et inter graves singultus ac lacrymas uberes utcumque psallentium choro ad multorum, quos ipse præmiserat, cœtus transiens lætabundos, ad sanctorum cuneos gratulantes, ad obvia agmina Angelorum. Felix anima, quam sic levabant excelsa suorum privilegia meritorum, quam sic pia filiorum prosequebantur inferiorum vota; sic quoque superiorum desideria sacra trahebant! Felix illi et vere serenus dies, quo plenus ei meridies Chri-1153 stus illuxit : dies cunctis vitæ suæ diebus tantis ab eo exspectatus desideriis, expetitus suspiriis, frequentatus meditationibus, orationibus præmunitus! Felix transitus de labore ad refrigerium, de exspectatione ad præmium, de agone ad bravium, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad Patrem! De quo etiam tansitu ejus multa novimus apparuisse quam multis, et quidem non indigna relatu, sed difficile nimis singula vestigare, et scribere omnia nimis longum. Nam et usque modo multifarie multisque modis paternus erga filios amor, vere etiam nunc, imo nunc verius vivens et vigens, crebris revelationibus eorum dignatur solari lacrymas, relevare mœstitiam, ut quo dulcius ei congaudent, minus anxie doleant sibi. Si qua tamen ex his, minus prolixam desiderantia narrationem, lector scire desiderat, proprio magis et novissimo credimus reservanda capitulo.

14. Interim cætera prosequentes, quanta possumus violentia animos avertamus ab illo tam gravi gemitu et rugitu, quo nimirum grex miserabilis, pastore migrante, personuit. Parcamus paginæ, et quantum possumus, stringamus oculos, palpebras complodamus adversus lacrymas, quibus in illo suæ claritatis abscessu vallis nostra fluebat, Ecclesiæ protinus universæ calicem sui propinatura mœroris, cui hactenus consueverat stillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere consolationes. Dum fidelis minister et sacerdos Altissimi feliciter ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare Dei, sacram ei et acceptabilem hostiam sui spiritus oblaturus; corpus etiam rite paratum et ornatum sacerdotalibus indumentis, oratorio beatæ Dei Genitricis infertur. Plurima quoque nobilium et ignobilium de vicinis quibusque locis gemebunda protinus turba convenit, et vallem totam ploratus et ululatus multus implebat. Amarius tamen pro foribus monasterii lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quod accedentibus ad beata vestigia viris, monastici Ordinis disciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingressum. Biduo mansit in medio gregis pastor exstinctus, dum pristina illa dulcissimi gratia vultus nil minorata, sed aucta, magis omnium in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat autem supra mo-

[1] Philipp. I, 23, 22. — [2] Job xxxi, 26.

dum ruens undique populi multitudo, et intolerabilis jam fiebat impetus concurrentium, ac A desiderabiles tenentium pedes, osculantium manus, applicantium panes, baltheos, nummos, et alia quæque servanda sibi pro benedictione, et variis necessitatibus profutura. Maxime tamen parati in diem tertium solemnem per loca proxima præstolabantur reponendi sacri corporis ejus horam, copiosius undique conventuri. Nam et secunda die tantus circa meridiem populus fuerat congregatus, et tanto pietatis zelo stipati undique sacrum corpus obsederant, ut nulla pene episcopis reverentia, nulla fratribus haberetur. Unde veriti ne quid simile aut B forte gravius accideret die tertia, præoccupantes horam, et mane divina ex more Sacrificia consummantes, sicut et biduum jam in celebratione Missarum et jugi fecerant psalmodia, purissimum illud balsamum suo vasculo commisere, in lapide reponentes lapidem pretiosum, optimam margaritam.

15. Consummatis ergo feliciter vitæ suæ diebus et annis circiter sexaginta tribus expletis, dilectus Domini Bernardus, Claræ-Vallensis cœnobii primus abbas, aliorum quoque amplius quam centum sexaginta monasteriorum pater [a], decimo tertio kalendas septembris inter filio- C rum manus obdormivit in Christo. Sepultus est autem undecimo kalendas ejusdem mensis ante sanctum altare beatæ Virginis matris, cujus fuerat devotissimus ipse sacerdos. Sed et pectori ejus ipso tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddæi apostoli reliquiæ continentur, quas eodem anno ab Jerosolyma sibi missas, suo jusserat corpori superponi : eo utique fidei et devotionis intuitu, ut eidem apostolo in die communis resurrectionis adhæreat. [Prius tamen, quam sacratissimum illud corpus tumulo redderetur, unus e fratribus, qui ex multis annis caduco morbo graviter laboravit, plena fide D opem flagitaturus accessit. Quem nunc usque superstitem novimus, et nihil unquam ex ea hora prædictæ infelicitatis expertum.]

16. Facta sunt hæc eodem anno quo beatus Papa noster Eugenius tertius, ejusdem patris sancti in conversatione sancta filius, ab hac luce, vel ab hac magis caligine migravit ad lu- 1156 cem, cujus merita in ipsa cui insigniter præfuit urbe miraculis pluribus illustrata coruscant : successore ejus Anastasio Romanæ Ecclesiæ præsidente, regnantibus autem in Romanorum imperio Friderico illustri ; in Francorum regno piissimo rege Ludovico, filio Ludovici ; principatum Ecclesiæ universæ ac totius creaturæ visibilis et invisibilis monarchiam tenente Dei Filio Jesu Christo, anno ab Incarnatione sua millesimo centesimo quinquagesimo tertio, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT III.

De revelationibus diversis post sancti Patris obitum factis.

17. Jam de supra memoratis revelationibus pauca dicturi, ab eo sumamus initium quod prædictum est anno septimo ante quam fieret. Erant duo fratres in monasterio, de sacra beati Patris vita et felicibus ejus actibus colloquentes : quorum alter ab ineunte adolescentia educatus ibidem, ad alterum ait : « Nosti quot annos sit victurus hic beatissimus Pater noster? » Cui ille : « Nescio, » inquit. Et alter : « Ego, » ait, « novi eum sex aut septem annos adhuc in carne victurum. » Hoc autem unde sciret, minime jam scire possumus, quia nec tum indicavit, et ante Patrem sanctum ipse decessit. Porro alterius hodieque superstitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc magis miratus est se audisse, quando ut ab olim audierat, ita vidit. Talis vero ille est, de cujus testimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri qui eum noverit, credimus dubitandum. Neque id solum, sed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoque et personam successoris ipsius, indicante sibi eodem fratre, extunc innotuisse testatur. Manifeste enim eadem hora frater ille prædixit, « quia dominus Robertus, qui hodie abbas est de Dunis, post hunc beatum Patrem abbas futurus est Claræ-Vallis. » Nam quod disjunctive sex vel septem annos victurum dicebat, ad hoc pertinuisse videtur, quod inventus sit terminus idem ultra sextum annum, intra septimum tamen.

[a] Nempe tam per se, quam per abbatias Claræ-Valli subjectas. Nam Bernardus per se tantum septuaginta duo circiter monasteria excitavit vel adoptavit, nempe in Gallia 35, in Hispania 11, in Belgio 6, in Anglia 5, totidem in Sabaudia et in Hibernia, in Italia 4, in Germania duo, duo item in Suecia, ac demum unum et alterum in Hungaria et Dania, ex Chronologia nostra.

18. Prope erat jam tempus, et festinabat Pater sanctus ad metam. Infirmabatur enim, sicut in hujus libelli principio memoravimus, adeo ut illa jam infirmitate ipsius perfici virtus, jam imminere exitus videretur. Interea fratres instare supplicationibus et obsecrationibus, quibus poterant, apud Deum. Unde etiam Sanctus ipse cognoscens eorum precibus desiderium suum differri, cum aliquanto melius secundum corpus habere cœpisset, congregatis fratribus hæc eadem verba locutus est: « Quid tenetis » miserum hominem? Fortiores estis, et inva- » luistis. Parcite, quæso, parcite, sinite me » abire. » Prius tamen cum in summo periculo et timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas suas, uni eorum visio talis apparuit. Occurrebat cum multa exsultatione Viro Dei extra monasterii claustra innumerabilis multitudo. In qua tamen processione, solos quatuor præeuntes idem frater qui videbat agnovit: magnum illum dilectorem ejus atque dilectum, cujus et ipse in libro quarto de Consideratione cum laude meminit, Gaufridum episcopum Carnotensem; Humbertum quoque, qui Igniacensis cœnobii fuerat primus abbas; et duos ejus fratres germanos, Guidonem scilicet et Gerardum. Exceptus itaque reverenter, et post osculum pacis amica diu colloquia miscens Pater sanctus ac beatus, cum his quatuor stabat, exspectante seorsum multitudine cæterorum. Novissime salutantes eum prædicti viri, ex hoc sibi jam redeundum esse dicebant. Tum vero expalluit ille, et circumfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem: « Quid ergo, » ait, « sine me vultis abire? » Et illi: « Non » potest adhuc tuo, et nostro satisfieri deside- » rio, donec veniat tempus novorum. » Dicebant autem tempus novorum, quo fruges novæ colligerentur, sicut evidenter postmodum probavit eventus, dum in augusto mense decessit. Mane ergo frater ille, cui hoc ostensum fuerat, consolatus est cæteros, velut jam imminentem Patris obitum formidantes, et quod viderat et audierat indicavit. Adhuc autem hiems erat.

19. Eodem tempore altera quoque visio prioris confirmatio fuit: nisi quod evidentius jam utriusque completa veritas probat, quam evidenter in utraque quod futurum erat, Dominus revelavit. Videbat enim frater quidam, et ecce

1153 parabat Vir beatissimus ascendere Jerosolymam, jamque ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui a primis fere annis strenue satis et laudabiliter conversatus in monasterio, absentium consueverat præpositorum supplere vices, reverenter accedens, dicebat se præcessurum. Cujus visionis sic ostensa est veritas, ut prædictus vir Deo dignus ad cœlestem Jerusalem, ubi vere visio pacis, parantem jam egredi, et paulo post secuturum Patrem sanctum, felici functus legatione præiret.

20. Sed et abbas quidam, satis ei habitatione vicinus, nec minus affectione devotus, paucis diebus ante felicissimum Patris hujus excessum, videbat eum pretiosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, et excellenti perfusum gloria, cum ingenti solemnitate ad altare deduci. Ad cujus introitum ecclesia magna magnis resultans vocibus conclamabat: *Puer natus est nobis*[1]. Vere etenim puer ipse erat mitis et humilis corde; et, sicut parvulus, accipiens regnum Dei: in cujus merito gratulabunda natali angelica multitudo, et omnis pariter Sanctorum ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci; dum hic consummaretur, ibi incipere, non tam sonoris vocibus, quam votis paribus concinens exsultabat. Si enim ad unius pœnitentiam peccatoris tota illa cœlestis regio in lætitiam suscitatur; quænam illi gaudia exhibuisse credendus est, per quem gaudia tanta receperat de tam multorum conversione et pœnitentia peccatorum? Quis enim valeat æstimare, quantis in sæculari habitu et conversatione manentibus, quantis etiam ad alias virorum seu feminarum congregationes transeuntibus, per hujus fidelis famuli ministerium dedit Dominus pœnitentiam ad salutem? Aut quis numeret eos qui sub ejus cura in centum sexaginta monasteriis per Dei benignitatem ad pœnitentiam sunt adducti? Nam ex his solis, qui speciales ejus filii videbantur, præter eos qui jam cursum vitæ feliciter consummaverant, præter eos qui per alia loca fuerant propagati, ea die qua felicissimus Pater ex Clara-Valle montem ascendere meruit clariorem, reliquit habitantes in ea septingentas ferme animas, Domino servientes[a]. Quid igitur mirum si gratus curiæ, si acceptus Regi, si exceptus cum lætitia et exsultatione credatur: in quo gratia Dei usque adeo vacua non fuit, qui tam feli-

[1] Isai. IX, 6.

[a] De numero Novitiorum vide infra lib. 7, capp. 12 et 29.

citer, tam efficaciter, plus omnibus sui temporis[159] et multarum retro generationum laboravit; A qui talentum sibi traditum tam copiose multiplicavit, tanta denique lucra retulit de negotio? Sed de his hactenus, ne quis nos arguat ejus, quam polliciti sumus, metas excedere brevitatis.

21. Sane in monasterio prædicti illius abbatis, qui sic ejus natalem præviderat ea nocte, quam nobiscum Pater sanctus mane profecturus ultimam fecit, venerabili ejus præposito apparens, valefecit illi, et ait : « Noveris quia jam migro, » nec ulterius hic morabor. » Quod ut ille indicavit abbati, accelerans abbas et Claram-Vallem B veniens, ipso die Abbatem sanctum, sicut dixerat, reperit jam migrasse.

22. Frater Guillelmus de Monte-Pessulano, cujus et supra fecimus mentionem, vir magnificus olim in sæculo fuit, sed magnificentior in sæculi fuga. Hic in monasterio Grandis-Silvæ monachus factus, Patrem sanctum devotissime visitavit. Rediturus autem lacrymabiliter querebatur, quod non esset eum ultra visurus. Cui Vir Dei : « Ne timeas, » ait, « adhuc sine dubio » me videbis. » Hujus effectum promissionis devotissimus ille Guillelmus exspectans, ipsa nocte cum beatus Pater ex hac vita decessit, in C monasterio Grandis-Silvæ apparentem sibi videre meruit, et dicentem : « Frater Guillelme. » Et ille : « Ecce ego, domine. » « Veni, » inquit, « mecum. » Ibant igitur pariter, et ad montem quemdam altissimum pervenerunt. Interrogabat autem Sanctus an sciret quo venissent. Ille vero se nescire professus est. Cui ipse : « Ad radices, » inquit, « montis Libani venimus. Et nunc ma» nebis hic, ego autem ascendam in montem. » Interrogatus qua de causa vellet ascendere, « Di» scere volo, » inquit. Miratus ille, « Quid, » inquit, « vis discere, Pater, quem nulli hodie in » scientia credimus esse secundum? » Ad quem D Sanctus : « Nulla, » ait, « hic scientia, nulla veri » cognitio : sursum scientiæ plenitudo, sursum » vera notitia veritatis. » Et in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subiit coram illo. Cumque intueretur euntem illum, expergefactus est, et occurrit protinus ei verbum illud, quod ad Joannem olim de cœlo sonuit : *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Ut ergo mane locutus est abbati suo et fratribus, Patrem sanctum ex hac vita migrasse dicebat. Et notantes diem ac diligentius inquirentes, ut audierant invenerunt. Euge, Pater sancte, qui ascensiones in corde disposuisti in valle lacrymarum, feliciter jam ascendisti de Clara-Valle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocens manibus et mundo corde ascendisti in montem Domini, ad divitias salutis : ad thesauros sapientiæ et scientiæ pervenisti, ubi pure puram videas veritatem, ubi unus tibi cum omnibus sanctis magister est Christus, ubi omnes jam docibiles Dei. Trahe nos post te, quæsumus, et de monte excelso misericorditer respice Vallem tuam. Adesto laborantibus, subveni periclitantibus, ascendentibus manum porrige. Dat fiduciam tua nobis ab olim experta, nec exinanita modo, sed amplius cumulata benignitas. Quin etiam visio, quam subnectimus, ab eadem nostra præsumptione non discrepat.

23. Proxima nocte postquam sacrum corpus sepulturæ traditum fuerat, quantam adhuc pro filiis sollicitudinem gereret Pater sanctus, et quomodo suos quos in mundo dilexerat, in finem quoque diligeret, evidenter ostendit. Apparens enim cuidam fratri in multa gloria, et fulgore magno vestis ac vultus, et desiderantem tenere cito pertransiens, aiebat, « Quia » pro quodam fratre simplice veni. » Audierunt hoc fratres et mirabantur : sed circa horam diei tertiam veritas comprobata est visionis. Defunctus est enim quidam frater laudabilis admodum simplicitatis; et, sicut omnino credibile est, animam ejus tanto duce felicem, qui pro eo se venire dixerat, secum tulit. Paucis quoque expletis diebus, alteri cuidam fratri magnifice satis apparens, et arguens de suo nos doluisse discessu, post verba multæ consolationis, et promissionem felicitatis æternæ in sua perseverantibus obedientia et doctrina : « Hoc » etiam scito, » ait, « et dicito fratribus, cujus» dam vere sancti corpus, cujus et ego habeo » vestem, in oratorio esse sepultum. » Dicebat autem episcopum Malachiam. Ipsius enim tunicam, in qua sanctus ille feliciter obdormierat, ad Missarum sibi servaverat celebrationem, et moriturus in ea sese jusserat sepeliri, sicut et sanctum illum in sua sepelierat veste. Quod tamen verbum et ipsi fratri, et quamplu ribus aliis usque ad hanc visionem prorsus erat ignotum. Felix pontifex, cujus merita Pater sanctus et vivens prædicaverat, et defunctus. Felix charitas, quæ in morte non excidit. Felix societas, quam nec illud divortium tam crudele diremit. Gloriosi siquidem Patres quemadmo-

dum in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati.

24. Nam et post dies circiter quadraginta abbas quidam ex majoris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem feliciter experiri meruit in se ipso. Qui eodem tempore cum cæteris coabbatibus suis ex more Cistercium petens, in Clara-Valle remanserat, gemino quodam desperabiliter occupatus incommodo, pleuresis scilicet, et febris quotidianæ. Jamque eatenus longa vexatione defecerat, ut solum animæ ejus exitum fratres, qui ei nunquam deerant, observarent. Cumque animum ejus angeret non tam desiderium vitæ præsentis, quam absentium desolatio filiorum, quod peregre moreretur, obnixe petiit ut ad tumulum sancti deportaretur Abbatis : ubi cum orasset tota devotione qua potuit, beati quoque episcopi Malachiæ in aquilonari ipsius oratorii latere positum cogitavit visitare sepulcrum, auxilium flagitare; sed fatigationem veritus, et quasi jam securus de incolumitate, quod cogitaverat non implevit. Die altera iterum fratres advocans, ut ad oratorium veniat opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis : periculum siquidem verebantur : « Omnimodis, » inquit, « oportet ut sancti » Malachiæ tumulum petam. Cum enim nocte » præterita vix tenuiter obdormissem, expergefactus subito audiebam vocem dicentem » mihi : Sanatus jam ab altera ægritudine tua, si » ab altera vis sanari, episcopum pete. » Fecerunt illi ut ille voluit, et continuo factum est sicut dictum erat ad illum. Eadem die sanus factus, post paucissimos dies iter arripuit, et incolumis reversus est ad suos.

25. Tuum in hoc opere spiritum, tuum agnoscimus, Pater dulcissime, zelum, tuam considerationem : tuum hoc opus, sic deferre collegæ tuo, ut hunc quoque ei communicares honorem et amorem, cum quo verius et felicius honorificaris in cœlis. Imo vero tui sunt hæc omnia operis, tui muneris, Deus noster. Tu enim omnem replesti ab initio temporis terram præsentia tuæ divinitatis, omnem aliquando repleturus gloria majestatis : cujus tamen partes interim quasdam, et æterno prælecta loca consilio excellentius visitans, reples speciali gratia sanctitatis. Fac, Domine, spirituali semper abundare frumento Vallem, quam ut faceres re quam nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ clari- 1160 tatis sideribus illustrare duobus. Custodi domum, in qua tibi geminum hoc tam pretiosum depositum custoditur. Fiat nobis denique juxta verbum tuum, ut ibi est thesaurus tuus, ibi sit et cor tuum [1], ibi gratia et misericordia, et respectus assiduæ pietatis omnibus adsit in tuo ibidem nomine congregatis, quod est super omne nomen, sicut et tu super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

In codice Vaticano, n. 676, hic liber constat capitulis 23, quorum ultimum deest in vulgatis. Sic autem habet :

26. In memoria æterna justus Domino constitutus et suorum non negligit memoriam filiorum; agens post mortem peragensque miraculis, quod suis adhuc vivens oraculis prædicebat. Cernitur in operibus virtutis ejus sermo ille vivus et efficax, et testamentum fidele, quod disposuit dilectis suis : « Agam, » inquit, » assidue Claræ-Vallensis familiæ curam, et » plantationem meam continue fovens benedi» ctionis irriguo, sic me præsentem beneficiis » exhibebo, ut inde non videar aliquando reces» sisse. » Undique nobis materiam consolationis exquirit : ita ut nuper in ipsis partibus transmarinis, nostris inventus sit inhiare subsidiis. Factum enim post annos plurimos ab obitu sancti hujus, ut sanctitatis suæ signa de crucis signaculo radiarent, et quam pia cupiditate virtutem vivificæ crucis ambiret, ipse crucis consecrator ostenderet. Cum enim Sarracon dux Turcorum urbem Alexandriam, et adjacentem Ægypti provinciam disposuisset invadere, suæque subjicere ditioni; et rex Jerusalem christianissimus Amalricus, requisitus a Saracenis Ægypti, repentino impetu in præsidia subvectionis accingitur, timens videlicet et præcavens in futurum, ne si forte Turcos in Ægypto dominari contingeret, et majorem in Christianos agerent pro locorum vicinitate perniciem, et ipse interim ex Ægypto tributariam perderet functionem. Electis igitur militibus, et instructo progressus exercitu, in occursum properat Sarraconis, vadens et progrediens usque ad alveum Nili fluminis, quod de paradisi fonte dissiliens, aridas Ægyptiorum irrigat regiones. Cumque venisset ad flumen, fecit illud navium potestate meabile, et relinquens in custodia

[1] Matth. VI, 21.

pontis ex utraque parte fluminis milites peditesque non paucos, et ipse cum trecentis equitibus fugientem Sarraconem insequitur, persequens eum et exercitum ejus grandem, quatuordecim millia Turcorum, et tria millia pugnatorum Arabum contrahentem. Illis autem itinere diei unius ante Regis impetum fugientibus, non deerant hinc inde nuntii de medio concurrentes, quorum alii suggerebant Regi ut multitudinem illam contritam, et fame et lassitudine dissolutam jam jam consumpturus invaderet: et alii e contrario Turcos hortabantur, ut starent; facile admodum fore concludi paucos in manu tantæ multitudinis affirmantes. Convertitur ergo Sarraconis exercitus, et exspectato Rege instruuntur ad pugnam, qui prius præcipites ferebantur in fugam. Adveniente autem nocte castrametati sunt juxta aquas, quæ utrumque exercitum stricto satis alveo dirimebant. Cumque obdormisset Rex, in ipso clypei sui concavo requiescens, confestim sibi in somnis beatus Bernardus apparuit, exprobrans et improperans ei peccata sua, et quod non esset dignus vivificæ crucis lignum (quod de consuetudine appensum collo gestabat) in illo certamine circumferre. Statimque Rex territus et turbatus veniam petit, et Sancto qui loquebatur ad eum, peccata sua flebiliter confitetur. Tunc beatus Bernardus admota propius manu crucem sanctam quæ collo Regis pendebat, accepit; et benedicens ei trino signaculo sanctæ crucis, consolabatur eum dicens: « Confide, » Rex, in hoc signo vinces, et in periculo timoris magni, quale nunquam hactenus expertus es, sine læsione tui hostes evades. » Cumque hoc dixisset, visus est velle discedere, crucem quam a collo Regis acceperat portans secum. Rex autem apprehendens eum ait: « Non dimittam te nisi crucem dimiseris mihi. » Ad quem Sanctus: « Noli, » inquit, « noli, Rex, » alios filios habeo quos oportet crucis hujus » signaculo benedici. » Et his dictis somnus abiit, et fulgor matutinus illuxit, factaque copia splendoris et lucis, uterque exercitus sibi

1161 invicem ad ineunda certamina propinquavit.
A Aggreditur Regis cuneus multitudinem copiosam, et in medio ejus qui in pelago maris absorptus inimicos crucis Christi sub crucis vexillo prostravit. Cadunt a latere suo mille, et multa millia a dextris ejus, et discurrunt undique triumphantes in Christi nomine Christiani: ita ut dum illi diversis pugnæ partibus dividuntur, Rex ipse solus in quodam congesti sabuli tumulo remaneret tam morti et internecioni proximus, quam longe erat suorum omnium solatio destitutus. Cernebat ex eminenti stationis suæ loco Turcos undique concursantes.
B Nam jamque imminentem sibi exspectabat interitum, nisi quia in eo quodammodo confidebat, quod se illis non ignorabat ignotum. Recordatus illico præteritæ visionis, et pia intra se vota conficiens, pollicitus est Deo et beato Bernardo, quod si de manu inimicorum vivus evaderet, crucem quam Sanctus petierat, filiis ejus Claræ-Vallensibus destinaret. Continuo igitur triginta de militibus suis Regem ipsum a longe cognoscentes, acri in se certamine Turcos provocant ad pugnandum, ut vergente in illos fortitudine tota, conflictus Rex iterum ab hostibus et ignotus persisteret et securus. Quod cum
C quindecim milites de sacra Christi militia conspexissent, per confertissimos hostes violenter irrumpunt, persequentes, juxta quod scriptum est, unus mille, et duo fugantes decem millia in millibus suis [1]. Associati ergo aliis triginta militibus, divisis et cæsis occurrentibus inimicis, ad Regem suum cum lætitia et victoria pervenerunt. Sicque factum est, quod et Rex juxta verbum sancti Patris nostri de beneficio sanctæ crucis donum ejusdem sancti patris meritis apprehendit. Porro supradictæ ordinem visionis idem ipse rex Richero abbati Salvationis ore proprio diligenter exposuit, qui eam post-
D modum in Gallicanis partibus fideliter nuntiavit; vir utique testimonii boni et conversationis honestæ, tam a mendacii suspicione remotus, quam a vitæ corruptionibus alienus. Deo gratias. Amen.

[1] Deut. XXXII, 30.

AD LECTOREM

HORSTII PRÆFATIO IN LIBRUM SEQUENTEM,

DE MIRACULIS PER SANCTUM BERNARDUM EDITIS.

I. Inter Sanctos miraculorum gloria celebres, eminere mihi Bernardus videtur, aut paucos sibi habere pares. Ut vel hinc facile sit obstruere loquentium iniqua et miracula posterioris ævi cavillantium ora. Nimirum non desunt etiam nunc Pharaones, qui obdurant corda sua ad visa vel audita tot prodigia, ne cogantur agnoscere Deum mirabilem in sanctis suis : sunt quoque nunc serpentes et aspides surdæ obturantes aures suas, ne audiant vocem incantantis sapienter. Quin etiam hodie reperire est cæcos et contumaces Pharisæos, aut pejores, qui potestati satanæ isthæc ausint adscribere. Nempe otiosa censent miracula post claram Evangelii lucem toto orbe diffusam, et quæ postmodum facta, etiam a viris fide dignissimis accepimus, etsi toto orbe spectante et attestante, hæc ipsi inter fabulas et figmenta, imo inter præstigias deputant. O cæcum et miserum hominum genus! qui videntes non vident, et audientes non intelligunt. Sed non est abbreviata manus Domini etiam hodie facere per fideles servos suos, quæ sensum et naturam superent, cum ita necessum fuerit. Hoc vero definire, nostrum non est, sed ejus qui omnia in pondere et mensura facit, cujus sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Temerarium et impium foret, hic leges ac limites divinæ potentiæ seu providentiæ præfigere. Hanc ipsam tantummodo sancti Bernardi vitam inspicite, vos, inquam, sanctorum gloriæ mastiges, cujus sanctitatem prorsus eximiam, præter quam quod scripta ejus, nedum gesta, ad vivum exprimunt, tot ac tanta irrefragabilis fidei testimonia comprobant, ut vel ipsa calumnia eam inficiari non audeat, sed et invitis, ac quantumvis invitis venerationem extorqueat. Miracula vero, etsi alias indubia, ac infallibilia sanctitatis argumenta non sint ; in Bernardo tamen vitæ sanctimonia, et miraculorum gratia, tam arcto sibi fœdere connexa fuere, ut aut stolidos, aut impios esse necesse sit, qui vel alterutram, vel utramque Viro sancto detrahere ausint.

II. Quocirca alii aliis eum ornent elogiis : ego libens omnibus applaudo, quia nullum par ejus meritis invenio. Attamen Thaumaturgum per excellentiam non possum non appellare, visis scilicet tot ejus miraculis, et operantis tam familiariter, nec minus mirabiliter in eo virtutis divinæ testimoniis. Esto, sit non nemo sanctorum, qui hunc sibi titulum longi temporis præscriptione vindicet : non ægre tamen is Bernardum in hujus tituli et honoris consortium recipiet. Quamvis vindicandæ sibi ipsis hac in parte laudis et gloriæ nulla viris sanctis æmulatio esse soleat. Bernardus certe studiose eam semper a se amoliri solitus est, sciens illi omnem deberi gloriam, qui operatur omnia in omnibus, et facit mirabilia magna solus. Nostrum nihilominus est, Deum laudare in sanctis suis : eoque diligentius recolere miracula, quæ divina virtute, cum Dei gloria, aut fidei ac religionis confirmandæ causa, aut christiani

populi salus id exigeret, sancti homines fecerunt, ne fine suo frustretur, si a nobis neglecta, aut inofficioso, seu potius irreligioso silentio præterita fuerint. Præcipuus autem finis est, divinam asserere gloriam, ostendere potentiam, et orthodoxam potissimum fidei veritatem, seu ad confutandos incredulos, seu ad confirmandos fideles astruere. Ut vero jam alia infinita prætercam, per unum certe Bernardum tam frequentia et illustria ad astruenda fidei argumenta edita video, ut illis Richardi de Sancto-Victore verbis christiano cuivis, si quando infidelitatis tentatione quatitur, cum Deo agere liceat : « Domine, si error est, a te ipso decepti » sumus. Nam ista in nobis tantis signis et prodigiis confirmata sunt, et talibus, quæ nonnisi per » te ipsum fieri possunt. Certe a summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita, et cum summa et » authentica attestatione probata te ipso cooperante, et sermonem confirmante sequentibus » signis [1]. » Ita ille. Vereor ne excursus sit longior : non possum tamen quin sancti Gregorii Magni verba valde hic opportuna recenseam. Ille postquam miracula sanctorum comparasset propugnaculis, virtutes eorumdem clypeis, quibus utrisque etiam nunc Christiani sese muniant ac defendant, sic ait : « Hi itaque (viri sancti) quam vera de Deo dixerint, testantur » miracula, quia talia per illum non facerent, nisi de illo vera narrarent : et quam pii, quam » humiles, quam benigni exstiterint, eorum testantur operationes. Si igitur de fide tentamur, » quam ex illorum prædicatione concepimus, loquentium miracula conspiciamus, et in fide, » quam ab eis accepimus, confirmamur. Quid ergo illorum miracula, nisi nostra sunt pro» pugnacula? quia et muniri per illa possumus, et tamen hæc in manu arbitrii nostri non » tenemus. Nam talia facere non valemus [2], » etc. Hæc paulo prolixius afferre visum in gratiam eorum qui parum tribuunt aut fidunt miraculis, et sanctorum gloriam calumniis lacerant; nec honorant quos Deus sic voluit honorare. Spero hæc non ingrata aut inutilia lectori fore : certe ingenuus Bernardi cultor non improbabit.

III. His ab Horstio dictis addere licet, adeo Bernardi miracula illustria et omnibus ipso vivente, imo ante prædicationem crucis seu sacræ expeditionis, de qua in libro sequenti, comperta fuisse, ut Berengarius, ille Abaelardi discipulus et defensor, in Apologia pro magistro suo, quantumvis Bernardo infensus, ea ut indubitata agnoscat. « Jam dudùm, » inquit, Bernardum alloquens, « sanctitudinis tuæ odorem ales per orbem fama dispersit, præconi» zavit merita, miracula declamavit. Felicia jactabamus moderna sæcula, tam corusci sideris » venustata nitore; mundumque, jam debitum perditioni, tuis meritis subsistere putabamus. » Sperabamus in linguæ tuæ arbitrio cœli sitam clementiam, aeris temperiem, ubertatem » terræ, fructuum benedictionem. Caput tuum nubes tangebat; et, juxta vulgare proverbium, » rami tui umbras montium transcendebant. Sic diu vixisti, sic Ecclesiam castis institutioni» bus informasti, ut ad semicinctia tua rugire dæmones autumaremus, et beatulos nos tanto » gloriaremur patrono. » Hæc ille, testimonium vel invitus veritati perhibens : etsi in consequentibus Bernardum traducat, quod Abaelardum impugnaverit.

[1] Lib. 1 de Trinitate, cap. 2. — [2] Homilia 11 in Ezechielem.

LIBER SEXTUS.

MIRACULA

A SANCTO BERNARDO PER GERMANIAM, BELGIUM, GALLIAMQUE PATRATA, ANNO 1146,

IN TRES PARTES DISTRIBUTA, QUÆ SINGULÆ SUOS PRÆFERUNT AUCTORES.

NARRATIO HERBERTI[a]

ABBATIS COENOBII MORENSIS,

De libro Miraculorum S. Bernardi, per insigne miraculum servato.

Visitante nuper venerabili abbate Claræ-Vallensi Petro monasteria sua[b], quæ in Remensi provincia flante spiritu Dei venustissime florent, nos quoque cum illo profecti venimus die quadam una cum ipso ad monasterium Vallis-Regis. Invenimus autem ibidem miraculorum sancti Bernardi multitudinem copiosam, quæ propter legentium tædium in codice vitæ ejus inseri non potuerunt. Nam si prolixius scriberentur, plurima inde volumina conficerentur. Hunc ergo Miraculorum librum, quem in Clara-Valle non habere comperimus, acceptum mutuo nobiscum ferre curavimus, ut eum transcribi faceremus. Portabatur autem in mantica, cum aliis septem libris, tam majoris quam minoris voluminis. Venientibus itaque nobis ad monasterium Longi-Pontis, contigit ut eorumdem librorum portitor equus cum cæteris ad aquam duceretur. Qui dum incaute dimissis habenis vadum excederet, lapsus in profundum stagni fluctuando et natando ferme unius horæ spatio huc et illuc anxie pervagabatur. Exclamantibus autem qui aderant, quod equus ille librorum atque vestimen-[1163]torum sarcinam habens cum puero superposito A mergeretur; accurritur undique ut ei succurratur. Interim autem quadrupes, et ipse puer sub aqua latebant, nisi quod ora protensa modice superius apparebant. Quidam vero juvenis indumentis exutus, et natando diutius insecutus pereuntes, eripere voluit, sed fugiente caballo minime potuit.

Tandem vero quæsita et de longe adducta navicula, miserante Domino, reducti et liberati sunt simul adolescentulus et caballus, non modo viventes, verum etiam salvi et alacres : mantica vero continens ipsos libros inventa est aquis, B in modum utris, plena atque distenta. Quæ dum postmodum incuria ministrorum clausa diutissime permaneret, tandem ea reserata inventi sunt libri a minimo usque ad maximum, ita madefacti atque deleti, ac si in profundo stagni diutius jacuissent. Verumtamen solus ille Miraculorum liber, cum tamen cæteris aqua imbutis atque submersis esset immixtus, ita repertus est incorruptus et siccus, ita pulcher ac floridus, ut minime tunc extractum de vivario crederes, sed potius assumptum de armario diceres. Nam quemadmodum usque hodie cernitur, ne unam quidem in eo litterulam magnam vel modicam C aquæ stilla delevit, aut tetigit; cum cæteri, sicut dictum est, libri ita fluctibus oblitterati, et pellium more confecti viderentur, ut nullis deinceps usibus judicarentur apti. Unde mirati et

[a] Is postea archiepiscopus Turrium in Sardinia, qui tres libros de Miraculis, tum Bernardi, tum aliorum ejus discipulorum scripsit, de quibus infra.

[b] Scilicet Fusniacum, Bonum-Fontem, et Signiacum

magna jucunditate repleti, gratias egere multimodis divinæ clementiæ, qui dilecti sui Bernardi merita veneranda voluit etiam nunc hujusmodi signo glorificare. Nos quoque magnifice consolati, proprium damnum de submersione librorum non modo levissime, verum etiam lætissime tulimus : quippe qui in ejus restitutione, jucunda vere piscatione, tantum et tale 1166 miraculum de immensitate aquarum cum libris A extulimus. Et quidem duplex nobis incubuit exsultandi materia : tum pro ipsa miraculorum gloria commendata, de quorum certitudine præsenti miraculo certiores existimus ; tum pro ipsa pueri vita donata, cujus liberationem sanctissimi confessoris hujus precibus et meritis attribuendam esse non dubitamus.

PHILIPPI DE CLARA-VALLE PRÆFATIO

IN EUMDEM LIBRUM, AD SAMSONEM ARCHIEPISCOPUM REMENSEM.

Charissimo Patri et domino Samsoni, Dei gratia Remorum archiepiscopo, frater Philippus de Clara-Valle, ambulare a claritate in claritatem tanquam a Domini Spiritu.

Multa esset præsumptio, si non multa esset dilectio, quod vestræ præsumo scribere Sublimitati. Quid enim servus ad dominum, discipulus ad magistrum, ad episcopum monachus? Nihil mihi et illi, cum illum summa dignitas, me vilitas alta componat. Sepultus inter homines, non est revocandus ad homines, nec revocari debet ad phaleras gloriamque verborum, qui silentium imposuit ori suo. Scitis et vos, domine pater, quia scribere nec monacho in usu, nec indocto in promptu, nec pœnitenti esse debeat in affectu. Durum quoque est, ut cum alii vacent et videant quoniam ipse est Dominus, ego stilum tabulasque involvam, quem non ignoratis durioris pœnitentiæ martyrio confringendum. In veritate didici nihil esse efficacius ad promerendum divitias gratiæ Domini, quam sedere et tacere, et semper humilibus consentire. Humilitas virtutum regina, primogenitum filium suum silentium parit; in quo, et de quo cultus justitiæ pendet, justo attestante qui ait : *Cultus justitiæ silentium* [1]. Sed nimis D progredior, et interrumpendus est cursus sermonis; quia fortassis incommoda prælibatio est, B si quos pluribus debetis oculos, detineam pagina longiori. Id ipsum autem quando præsumpsisset pusillitas, vel pusillanimitas mei, servi vestri, nisi prævenisset vel intervenisset vestra humilis sublimitas, imo sublimis humilitas, amantissime pater? Rogatis igitur, ut scribam vobis quæ comperta habeo de miraculis patris nostri, amici vestri, qui vos diligit non verbo neque lingua, sed opere et veritate. Et illa quidem egebant diligentiori disputatione, et doctiori disputatore; cum illa tamen ego non scripserim, sed collegerim : certus autem quod auribus meis audierim, et perspexerim oculis universa; ipsa tamen C quæ in itu et reditu Stampensis collocutionis effecit, ego nec vidi, nec audivi, sed viderunt et audierunt, qui ministri fuerunt sermonis, et quibus credo sicut oculis meis. Ego enim tunc intravi scholam Jesu, et valedixi sæculo in sæculum, et in sæculum sæculi. Decrevimus autem et hæc, et alia quæ fideli stilo a principio itinerarii ipsius excerpta sunt, alicui de linguis insignibus et religiosis commendare, qui potenti virtute verborum facta lucida perducat in lucem. Vos quoque, cum hanc epistolam susceperitis, orate pro Philippo vestro, qui vester ero, quamdiu fuero, in visceribus Jesu Christi.

[1] Isai. XXXII, 17.

PARS I,

AUCTORE PHILIPPO MONACHO CLARÆ-VALLENSI.

CAPUT PRIMUM.

De profectione Bernardi Constantiam versus; item de personis et nominibus eorum qui miraculorum oculati testes fuerunt.

1. Cum in regno Teutonicorum verus crucis servus Bernardus verbum crucis annuntiaret, necesse fuit ut regi Conrado pro quodam pacis negotio loqueretur. Occurrit autem Franckevœrt, quod in territorio Moguntino super Mogum situm est castrum, et a Francorum vado nomen accepit. Ibidem quoque Constantiensis episcopus, Hermannus nomine, vir religiosus, adfuit, obnixius supplicans ut ad partes suas ascendere dignaretur. Cujus petitioni multa quidem negotia resistebant; maxime tamen Claræ-Vallensium suorum intima sollicitudo et præcordialis affectus, ad quos redire omnimodo festinabat : neque enim filiorum uteri sui mater poterat oblivisci, sed toto fere anno avelli a se viscera sua gravissime querebatur. Vicit tamen constantia domini Constantiensis, cum opportune, importune modo per se, modo per Regem et episcopos supplicaret. Sic nimirum intolerabile sibi indicat vir benignissimus pro se anxios contristari. Magis autem prævaluit timor Domini, et spiritus ejus suggerens apertum sibi esse ostium magnum. Hoc enim studium ejus, hæc consuetudo est, ut licet animum habeat affectione plenissimum, nullum tamen apud eum propria obtineat affectio locum in deliberatione faciendorum, sed totum sibi vindicet divinæ inquisitio voluntatis. Acquievit ergo venire cum episcopo. Et Dominica prima adventus Domini ingressi sumus fines episcopatus Constantiensis; et in villa cui nomen est Kentingen [a], maxima populi devotione suscepti. Multa ex hoc divi-1167næ miracula virtutis claruerunt : quæ etsi nos
A tacuerimus, lapides clamabunt. Propterea qui præsentes fuimus, dignum duximus annotare ea vitandæ gratia confusionis, et dubitationis abigendæ. Singulorum enim præscripsimus nomina; et singuli quod vidimus et audivimus, certa veritate testamur. Eramus autem cum eo ego, Hermannus Constantiensis episcopus, et Eberhardus [b] capellanus ejus [c] : abbates duo Baldowinus, et Frowinus [d] : monachi quoque duo, Gerardus, et Gaufridus : clerici tres, Philippus Leodiensis archidiaconus, Otto, et Franco : quibus additus est in ipso itinere Alexan-
B der Coloniensis. Romam enim proficiscebatur : sed videns opera divinæ virtutis, et audiens crebram Patris exhortationem, compunctus est et conversus. Singulorum nomina ex præscriptione primarum invenies litterarum.

CAPUT II.

De miraculis per beatum Bernardum factis Friburgi, Basileæ, locisque vicinis.

2. Hermannus episcopus. Mihi sacerdos villæ Herenheim, ob hoc ipsum vocatus, indicavit
C hominem cæcum jam annis decem, qui de domo sua erat, Dominica prima Adventus signatum in transitu; ubi domum rediit statim illuminatum esse. Hoc ab alio prius audieram et in tota regione certissimum est. Eberhardus. Ego a duobus honestis viris, quorum alter sacerdos, alter monachus erat, audivi duos in villa Lapenheim [e] ipsa die signatos similiter illuminatos. Philippus. Secunda feria me præsente cæcus senex adductus est in ecclesiam, et post manus impositionem, sicut omnes audistis, illuminatum eum populus acclamavit. Frowinus abbas. Ego hominem illum videntem vidi, et
D frater Gaufridus mecum. Franco. Tertia feria in Frienburg puerum cæcum mater obtulit mane in hospitio; dumque reportaret eum post manus impositionem, jussit pater inquiri a puero an videret : et ego ipse secutus sum; et cum interrogassem puerum, clare se videre respondit : quod et in multis probatum est argumentis. Gaufridus. Statim ut ingressi sumus ec-

[a] Alias, *Kentzigen*, prope Friburgum Brisgoiæ. — [b] Alias, *Everardus*. — [c] Alias, *meus*.

[d] Frowinus ex monacho Einsidlensi factus est abbas in Monte-Angelorum apud Helvetiæ Subsilvanos, idemque nonnulla opuscula erudite scripsit, quæ vidimus in Bibliotheca Einsidlensi.

[e] Alias, *Kepenheim*.

clesiam, adolescens claudus per signum vitæ 1168 gressum accepit. EPISCOPUS. Omnes vidimus A eum ante altare cum populus in Dei laudibus acclamaret. EBERHARDUS. Ego illa ipsa die tres alios claudos erectos vidi. FRANCO. Mulierem cæcam, quæ in ingressu ecclesiæ illuminata est et populo præsentata, omnes vidistis. GAUFRIDUS. Et puellam, cujus arida manus restituta est sanitati, de qua inter oblationes cantatum est. GERARDUS. Ego ipsa die puerum illuminatum vidi. OTTO. Quarta feria, cum post Missarum celebrationem Pater regrederetur ecclesiam, mulieris manus aridas tetigit, quæ post paululum incolumitatem recepit. Cantum omnes B audistis : ego et Franco vidimus ipsas manus. GAUFRIDUS. Sic et puero, cum egrederetur vicum, manus reddita est coram omnibus nobis. Sed et mulier clauda, quam Patris jussu, dum consequi nos non valeret, reversus Henricus noster super equum suum attulerat, nobis videntibus, gressum recepit in ipso loco, ubi puella clauda ex utero cœperat ambulare, et simul duæ currebant. FRANCO. In ipso itinere puellæ cuidam manus arida restituta est. Et ego ei baculum Abbatis tradidi, et fortiter eum tenebat.

3. EPISCOPUS. Quid illud omisistis, quod pri- C ma die in Frienburg pro divitibus jussit fieri orationem, ut auferret Deus velamen de cordibus ipsorum, quia pauperibus accedentibus, ipsi crucem suscipere cunctarentur? Neque enim otiosa fuit oratio : sed, ut scitis, ditissimi quique, etiam pessimi, vici illius signati sunt. PHILIPPUS. Meministis etiam cæci illius senis, qui in via signatus est, et quemadmodum sensit Pater sanctus exisse virtutem, non a se quidem, sed a verbo virtutis et signaculo vitæ : remisit enim, cum paululum processissemus, qui inquirerent an videret, et inventus est videns. GAUFRIDUS. Ipse nobis secreto confessus est, quod sæpius futura D erga eos, quos signabat, beneficia præsentiret : et de surdis illis mulieribus, quæ eadem illa die in villa Crocingen, per quam transivimus, videntibus nobis auditum receperunt, ad tactum Prioris, sicut ex ipsius ore audivi, locutus est Deo, quod nullum adhuc surdum hac vice beneficium sensisse cognovisset, et sine hæsitatione tetigit eas. EBERHARDUS. Ego cum duabus illis etiam adolescentem vidi, qui in ipsa hora fuerat illuminatus. EPISCOPUS. Herzeretheim[a] quarta feria mane, post Missarum solemnia, puellam, cui restituta manus est, ego obtuli. PHILIPPUS. Et ego puerum surdum et mutum ab utero, quem protinus audistis recte loquentem et audientem clare.

4. EPISCOPUS. Ego ipse allocutus sum puerum, ubi signatus est : et libere statim respondit, et omnes audistis populi vociferationem. GAUFRIDUS. Unde ei verba quæ nunquam audierat? EPISCOPUS. Ab eo qui linguas infantium facit disertas. GERARDUS. Hoc erat quod præcedente vespera secreto colloquentibus Pater dixerat, neminem adhuc mutum in hac vita se vidisse loquentem. Et post paululum : « Cum » soleant, » inquit, « qui muti sunt a nativita» te, etiam surdi esse; mirum valde est an ali» quando sic curentur, ut linguam, quam pe» nitus ante non noverant, subito intelligant, et » loquantur. » PHILIPPUS. Puellam claudam, quæ ibidem erecta est, et gressum recepit, et puerum illuminatum omnes vidimus. FROWINUS ABBAS. Infantulum cæcum mater attulerat, et signatus receperat visum : sed illa adhuc nesciebat, donec ego puero pomum obtuli, et extensa manu apprehendit illud. Et ex hoc probatus est videre. EBERHARDUS. Cum educeretur Vir sanctus de ecclesia, imo deportaretur magis, ante ostium me præsente et vidente claudum signavit, et tulit baculum ejus, et ille exsiliens ambulabat. PHILIPPUS. Cæcum a nativitate puerum, cujus, dum egrederemur, Pater beatus aperuit oculos, et ego vidi, et populus multus qui aderat; et nos fere omnes. Similiter ex media parte corporis paralyticum, cui etiam osculum dedit post signaculum, et statim sanus factus est coram nobis : nam et manum ejus aridam ante curaverat. In villa Stieng cæca ab annis quatuor mulier in aquæ transitu illuminata est coram populo, et omnes fere vidimus eam. GERARDUS. Ego in eadem via puellam vidi, cujus manus arida sanata est, videntibus et acclamantibus multis.

5. EPISCOPUS. Sexta feria, Basileæ, post sermonem habitum et datas cruces, mulier muta oblata est Viro Domini : cujus cum tetigisset linguam, statim solutum est vinculum oris ejus, et loquebatur recte. Hanc ego vidi, et ei locutus sum; sed claudum qui antea gressum receperat, de quo sic acclamavit populus, quis vestrum vidit? OTTO. Omnes vidimus eum. EBERHARDUS. Ego et milites domini mei ipsa die,

[a] Alias, *Heyreresheim*, ut cap. 4, n. 30.

id est, sexta feria, puerum vidimus, quem ad hospitium sancti Viri cæcum mater adduxerat, et reducebat videntem. Gerardus. Multa eo maxime die facta sunt, quæ præ tumultu scire nequivimus. Audivi enim ipsum dicentem, quod cæcos eo die tetigisset, quos credebat omnino illuminatos esse, aut cito illuminandos. Episcopus. Sabbato juxta castrum Rinvel, puer claudus erectus est : et ego cum audivissem vociferationem, præcedebam enim, redii, et inveni ambulantem claudum in medio populi exsultantis. Eberhardus. Secking vespere sabbati, dum ingrederetur ecclesiam Homo Dei, puer, cujus erant nervi cervicis indurati, et caput erigere aut circumducere non valebat, oblatus est, et ubi signatus est rediit solutis nervis, erexit caput, et libere circumspexit. Serviens meus, qui in ipso hospitio pernoctavit et puerum vidit, mihi hoc indicavit, cum aliis sociis meis.

6. Gaufridus. Ipsa est villa, ubi mane die dominica, puero manus restituta est; et alter claudus a nativitate gressum recepit; et duo claudi, alter vir, et altera mulier, in egressu villæ erecti sunt, et baculis quibus sustentabantur abjectis, libere incedebant magnificantes Dominum. Nec longe processeramus, et ecce mulieris manus invalida signata est, et sanata. Omnes hoc vidimus, et ad singula clamor factus est, et exsultatio magna. Hominem etiam mente captum, quem in eadem villa Pater signaverat, et statim quietum, ac sane loquentem, et agentem gratias vidimus, et ex hoc sanum permansisse audivimus. Redeuntes juxta eamdem villam Sacerdoti locuti sumus; et dixit ex his de quibus certi erant, ipsa die ibi aut erectos aut illuminatos. Vesperi quoque, ut dux Conradus occurrit, claudus puer coram eo et militibus gressum recepit, videntibus etiam nobis. Episcopus. Ibidem contigit, quod modo sileo, sed suo loco a vobis velim commemorari. Eberhardus. Ipso die in ingressu ecclesiæ Doningen, alterum claudum erectum vidimus et ambulantem. Mane secunda feria, ex utero claudus in ingressu ejusdem ecclesiæ, me præsente et vidente, gressum recepit. Puer quoque, quem in hospitio nostro mane mutum videramus, coram nobis locutus est. Sed et hospita nostra nobis testabatur, neptem suam, quæ quadraginta annis cæca fuerat, a quarto anno ætatis suæ, ipsa die illuminatam. Gerardus. Ego in hospitio die ipsa puerum cæcum illuminatum

[1169] vidi. Philippus. Et ego adolescentulam cæcam A quæ prope villam illuminata est, quam et ex nostris, et ex populo multi viderunt.

7. Gaufridus. Multa eo die vidimus, quorum jam non possumus recordari. Unum tamen occurrit, ipsa quam vidi lætitiæ magnitudine ad memoriam revocante. Dico autem de muliere, quam diu claudam in villa quadam, per quam transivimus, erectam vidimus omnes. Eberhardus. Ego cum militibus domini mei contuli, et ex his quæ tam illi viderunt, quam ego ipse, numeravimus triginta sex miracula, quæ facta sunt ipso die. Cæci undecim illuminati sunt: B claudis decem et octo gressus redditus est : mancis undecim manus restitutæ : surdus unus audivit. Si plus in summa veniunt quam triginta sex, inde est, quod prius personas numeraveram, modo signa. Nam erga puellam unam multa sunt facta, quæ cæca, clauda utroque pede, et muta erat, et alteram manum aridam habens : ad multa etiam alia cantantem audivimus populum qui sequebatur nos; sed quia reverti nequivimus, non vidimus ea.

8. Philippus. Tertia feria Schafhusen multa amisimus, quia tumultus intolerabilis erat, et omnino abstinere oportuit Patrem a benedictio- C ne infirmorum, et fugere, adeo se populus invicem comprimebat. Eberhardus. Ego ipse ante altare rogabam obnixius, ne cui manus imponeret, prorsus ignorans qua ratione posset educi. Philippus. In ingressu tamen ecclesiæ clauda gressum receperat, me præsente, et populi cantum omnes audistis. Vidimus et alteram claudam, quæ egredientibus nobis de villa supra montem signata est, et confestim solutis nervis, libere ambulavit. Eberhardus. Me vidente in eadem villa surdus recepit auditum, et mulier gressum, quæ clauda fuerat utroque pede. Audivi etiam a milite quodam domini D mei, qui in ipsa turba Sanctum Domini defendebat, et præsens erat omni hora, quod aridum brachium cujusdam sanatum sit, et claudus ambulaverit. Episcopus. Feria quarta mane in ingressu ecclesiæ, me præsente, et vidente cum populo, et fratribus nostris, claudus utroque pede, et manum habens unam aridam, ab utroque incommodo liberatus est, et libere ambulabat, et movebat manum. Philippus. Cæcum puerum, qui ibidem illuminatus est, ego vidi.

CAPUT III.

De miraculis Constantiæ, et per viciniam a beato Bernardo editis.

9. Baldowinus abbas. Ubi Rhenum transivimus, cantus ille quem audistis, omnes enim in altera parte remanseratis, populo præoccupante naves, fuit pro erectione claudi cujusdam pueri, quem ego vidi. Gaufridus. Cæcum senem, qui in eodem itinere, dum transiremus villam, lumen recepit, ego vidi, et mulierem claudam longo jam tempore, quæ sub manu benedicentis exsiliit : cui sic congratulabantur omnes qui noverant eam prius; curru enim venerat, et pedibus revertebatur. Philippus. Puerum utroque brachio impotentem Pater signaverat, cujus dum alterum brachium extendisset, unus ex militibus alterum dum ei offerre vellet, coram omnibus nobis extendit. Gaufridus. Omnes vidistis quantum exsultavit mulier insolitam lucem mirata, quæ juxta lacum illuminata est. Episcopus. Puerum paralyticum parte media signatum atque sanatum milites nostri se vidisse testantur. Filium quoque militis cujusdam, cujus erat manus arida, ut videbatur, fere duodennem, cum adduceretur ego vidi : statim vero cantantes audivi, et inquisivi quid accidisset. Miles autem quidam respondit, sanatam manum filii domini sui. Alexander. Ego hunc sanatum vidi. Gaufridus. Ego alterum vidi pauperem adolescentulum, cui manus arida restituta est, in villa proxima Constantiæ.

10. Frowinus abbas. Quæ Constantiæ facta sunt, præ tumultu pauci viderunt : ego tamen cæcum illum, qui feria quinta ante altare illuminatus est, vidi. Abbas Augiensis adduci præceperat eum, cujus mendicus erat. Puer quoque de hospitio nostro, quem ego ipse adduci feceram, ipsa die signatus, claudus enim erat, gressum recepit. Sed et pro tribus aliis signis in ecclesia cantatum est, et campanæ pulsatæ sunt, licet nemo nostrum viderit quid ageretur. Gaufridus. Nulla sic ignoravimus, sicut ea quæ Constantiæ facta sunt, quia nemo nostrum se turbis immiscere audebat : et nos hæc quæ vidimus, loqui proposuimus. Ex eis quæ feria sexta facta sunt, nihil vos vidisse arbitror ipsa die. Nam sabbato mane inter oblationes puerum

1170 vidimus cum multa devotione gratias agentem A Patri, cujus oratione ipsa feria sexta amissum recepit gressum. Cujus devotionem Vir sanctus intuens, ad me ipsum conversus, ait : « Non est » inventus qui rediret, et daret gloriam Deo, » nisi puer iste. » Prius autem in ipsa oblatione, adolescens surdus jam duodecim annis, sicut ipse confessus est, sub manu signantis beneficium sentiens exclamaverat in gaudio et exsultatione, quod recepisset auditum. Omnes eum vidimus : aliqui etiam ex nostris locuti sunt ei. Sic et mulierem claudam, quæ ibidem gressum recepit, vidimus, et puellam claudam, quæ si- B militer est erecta. Altera quoque puella quæ surda erat, ibidem recepit auditum. Hæc, ut scitis, Constantiæ in capella domini episcopi facta sunt sabbato.

11. Philippus. In solio, cum jam pararet exire, mulieris manus invalida sanata est, et hanc ego vidi. Baldowinus abbas. Ego adolescenti illi qui in exitu civitatis auditum receperat, locutus sum, cum populus exsultans vociferaretur. Philippus. Vespere sabbati in hospitio apud Winterthur puellam mutam vidistis, cum eam mater adduceret; et quomodo postea redierit loquens, ipsi scitis : de multis enim in- C terrogata libere respondit. Nam mane dominica die præ tumultu omnes existis ecclesiam, nec vidistis quæ fiebant, licet clamorem populi vociferantis audiretis. Ego autem vidi puerum media parte corporis paralyticum, cui et brachium, et manum, et tibiam simul, et pedem, quæ omnia invalida erant, virtus divina restituit ad Patris benedictionem. Duabus quoque claudis, alteri quidem pede uno, alteri vero utroque, gressus redditus est, et has præsens vidi. Alexander. Ipsa die in via nobis videntibus puer claudus gressum, et mulier surda auditum recepit : sed prope Turegum[a] coram D multis qui occurrerant, claudus erectus est. Gaufridus. Turegi secunda feria mane in ecclesia cæca mulier illuminata est. Hanc ego vidi cæcam cum adduceretur; et cum manus ei imponeretur præsens adfui, et protinus illuminatam vidimus universi. Franco. In eadem ecclesia, puella clauda gressum recepit, et mutus loquelam præsentibus et videntibus nobis. Philippus. Similiter et puella cæca, visum. Multa quoque ibidem facta sunt, quæ nemo ex nobis videre potuit præ tumultu.

[a] Alias, *Tigurum.* Prius nomen mediæ ætatis Scriptoribus usitatum fuisse testatur Bertius in Germania sua.

12. Gerardus. Ubi fluvium Lindemach [a] (171) transivimus, cui superpositus est vicus ille, A infra dimidium milliare, duo pueri manci manus, mutus unus loquelam, surdus unus auditum, senex cæcus visum, coram omnibus receperunt. Hæc nos omnia vidimus, et certissime ac diligentissime probavimus acclamante ad singula multitudine, quæ Sanctum Domini deducebat in lætitia et exsultatione. Philippus. In ipso itinere clauda erecta est, quam in humeris deportatam ubi signavit Pater, deponi jussit et ambulare. Hæc erat cui sic congratulabantur vicinæ mulieres, et omnes qui noverant eam. Sed et surdus quidam ipsa die juxta viculum B per quem transivimus, coram nobis recepit auditum. Gerardus. Feria tertia profecti mane a viculo cui nomen Birbovermesdorff, priusquam fluvium Rufam transivimus, duas mulieres claudas vidimus in itinere erectas. Utriusque directionem Pater, dum eas agitaret, sine ulla hæsitatione cognovit. Substitit enim, et utramque deponi fecit, et libere ambulabant magnificantes Deum. Alexander. Ipso die juxta viculum puer intorto et rigido collo, sanatus est coram nobis, et libere caput movebat. Eberhardus. Unum omisistis quod ego vidi, et populus multus villæ quæ dicitur Frichen : om- C nes enim præcedebatis. Ibi clericus quidam de villa quæ dicitur Seckingen, obnixius rogavit Sanctum Domini, dum ingrederetur villam, ut aliquod faceret signum, quia populus durissimus erat : et ecce mulierem, claudam ab annis viginti, offerebant; quam ubi signavit Pater, jussit deponi, et libere ambulavit.

13. Alexander. Mane quarta feria apud castrum Rinvelt, ubi pernoctaveramus, priusquam intravit Vir sanctus ecclesiam, in atrio exteriori intortum collum pueri sanavit : et puellæ manum invalidam reddidit sospitati. Gaufridus. In ecclesia, post Missæ celebratio- D nem, puellam ei obtulimus, quæ ex utero matris suæ cæca, vix lucem solis videre poterat, nec aliud discernere. Cujus oculos sputo linivit Pater beatus, et continuo clare vidit, et omnia discernebat. Ibidem quoque surdus auditum, et cæcus quidam visum recepit. Alexander. Puer etiam alter, cujus nervi cervicis obdurati et retracti caput circumducere non sinebant, in ecclesia sanatus est ipsa hora. In via quoque, contracta mulier et omnino impotens, quam in ventilabro deportaverant in occursum sancti Viri, ut signata est, exsiliit clamitans, et facta est lætitia magna in populo. Sed et prope Basileam, vir quidam, qui graviter audiebat, clarum recepit auditum.

14. Quinta feria ante lucem egressi festinavimus Ronasele. In ipso autem itinere surdus quidam recepit auditum, et puer altero oculo cæcus, vidit utroque : nec latuit Patrem, sed cum paululum pertransisset eos, misit qui scrutarentur, et inventum est ita. Eberhardus. Cum misisset te, inquit ad Alexandrum, ut videres an puer illuminatus esset, conversus ad me qui propius incedebam, ait : « Deus aperuit oculum » pueri illius. » Sexta feria in ecclesia Ronasele, ubi intravit, puer allatus est, altero oculo parum, altero nihil videns : et continuo clare vidit utroque. Omnes vidimus eum. Nam continuo etiam alio signo conclamatum est, et dicebant cæcum illuminatum esse, sed videre eum nequivimus præ tumultu. Franco. Puerum quemdam claudum, qui post sermonem habitum ad plebem, erectus est in ipsa ecclesia, de quo etiam vociferati sunt, ego ambulantem vidi in medio populi acclamantis. Episcopus. Sabbato in ecclesia Berche post Missarum celebrationem, clericus altero oculo cæcus jam per quinquennium, visum recepit. Et ego eum vidi agentem gratias et exsultantem. Otto. Prius ibidem convaluerat puer intortum habens collum, cujus, sub manu Patris, nervi crepuerunt et relaxati sunt, et pueri pater, et puer ipse incredibiliter lætabantur. Omnes audistis cantantem populum : ego puerum vidi. Gerardus. Adolescentem, cujus arida erat manus cum brachio toto, et ibidem curatus est; omnes vidimus. Et puellam, quæ Dominica quarta Adventus Argentinæ in ecclesia post Missarum celebrationem erecta est : de qua sic exsultabat pater, sic populus acclamabat. Philippus. Ipsa die priusquam navem ingrederemur, puer claudus erectus est, et coram populo libere ambulabat, et qui aderant vociferabantur cum gaudio, sicut omnes audistis. Secunda feria in navi proficiscebamur, et non poterant accedere qui infirmabantur. Vespere tamen Bagenbach in hospitio mulier clauda gressum recepit. Gerardus. Ipsa hora qua mulier supervenit, querebamur invicem nihil nos ea die vidisse : et illa statim sine baculo ambulare cœpit gratulabunda et laudans.

[a] Aliis, *Limagus*.

CAPUT IV.

Beatus Bernardus venit Spiram in vigilia Natalis Domini ad conventum Imperatoris et principum, et de miraculis ibidem patratis.

15. Tertia feria, vigilia fuit Dominicæ Nativitatis, et navi venimus Spiram : ibi enim diem festum celebravit rex Conradus, ibi coronatus est : ibi adfuit episcoporum principumque conventus. Illuc Pater sanctus advenit, inter principes quosdam pacem cupiens reformare; quorum inimicitiis ab exercitu crucis Christi multi detinebantur. Verumtamen non crebra solent in illis conventibus apparere miracula, nec dignatur Deus, ubi tantus est concursus multitudinis curiosæ, revelare gloriam suam. Sed non fuit otiosus Patris adventus : ibi enim factum est, ut ipsius verbis utar, miraculum miraculorum. Siquidem Rex signatus est præter spem omnium, qui convenerant : cucurrit velociter sermo vivus et efficax; vere ibi probatum est quod cor regis in manu Dei est. Prius enim apud Frankenvœrt Regem secreto convenerat Vir beatus, admonens ut ipse saluti propriæ provideret in tempore misericordiæ uberis. Cui cum respondisset, nullum sibi hujus militiæ inesse propositum; tacuit Vir mansuetissimus dicens, non esse parvitatis suæ importunius instare regiæ majestati. Sic et Spiræ cum in sermone publice jam secundo Regem, sicut prius, peregrinationis admonuisset ex nomine, die tertia cum beati Joannis festivitas ageretur, secreto aggressus cum solita mansuetudine, suggerens providendum omnino, ne sic præteriret eum pœnitentia levis, brevis, honorabilis, salutaris, quam ad salvandos peccatores divina pietas excogitaverat. A quo hoc tandem responsum obtinuit, quod deliberaret secum et consuleret suos, sequenti die super hoc responsurus. Exinde intra Missarum solemnia, beati Patris animum cœpit Spiritus stimulare divinus, ut præter morem, nullo rogante, diceret, non oportere sine sermone præterire diem. Quid multa? locutus est, et in fine sermonis Regem, non ut regem, 1172 sed ut hominem tota libertate convenit. Proponebat enim futurum judicium, hominem ante tribunal Christi astantem, imperantem Christum, et dicentem : « O homo! quid debui tibi » facere, et non feci? » Ex hoc autem numerans regni culmen, divitias, consilia, virilem animum et corporis robur; his et hujusmodi verbis commovit hominem, ut in medio sermone non sine lacrymis exclamaret : « Agnosco prorsus » divina munera gratiæ; nec deinceps, ipso » præstante, ingratus inveniar : paratus sum » servire ei, quandoquidem ex parte ejus submoneor. » Dixit, et ecce populus rapiens verbum de ore loquentis, exclamat in laudem Dei, et resonabat terra in voces eorum. Continuo signatus est Rex, et vexillum ab altari per manum Patris suscepit, quod ipse in exercitu Domini manu propria deportaret. Signatus cum eo nepos ejus dux Fridericus junior; signati alii principes, quorum non est numerus. Ipsa autem die juxta capellam, ubi Pater sanctus Missam celebravit, puer claudus me præsente gressum recepit [a].

16. EBERHARDUS. Sabbato mane cum Innocentum festus ageretur dies, exeunti de hospitio Patri sancto occurrebam, adducens mecum militem qui signari volebat, et ecce in media turba puerum cæcum intuens : « Quid vult, » inquit, « puer iste? » Cujus verba cum minus intellexissem, quod Romana lingua loqueretur : « Adduc, » inquit, « puerum ad me. » Factum est ut imperavit, et confestim signatus puer visum recepit. Ego ipse in multis probavi quod clare videret. GERARDUS. Post Missæ celebrationem in capellam, quæ dormitorio canonicorum adjacet, inductus Vir Dei, virum signavit uno cæcum oculo, et visum statim recepit : cujus et cæcitas prima, et illuminatio secunda diligentissime probata est. Sic et surdum, dum ab ecclesia rediret, impresso crucis signaculo fecit audire, immittens digitos in aures ejus : et hoc vidimus, et probavimus. EPISCOPUS. Sic et cæcum illum, qui Dominica ante altare illuminatus est, dum graduale cantaretur, quem ego ipse obtuleram. EBERHARDUS. Multa ibidem facta arbitror quæ non vidimus.

[a] Otto Frisingensis in lib. 1 de Gestis Friderici, cap. 39, hujus rei meminit; testaturque, tunc Bernardum, cui alias nequaquam favere solet, plurima in publico vel occulto fecisse miracula. Addit Rudolfum seu Radulfum illum monachum, qui Judæos necandos esse palam prædicabat, apud Bernardum Epist. 322, ab eo accersitum, compulsumque, ut omisso in posterum prædicationis officio in cœnobium suum rediret, populo graviter indignante, et seditionem movere volente. Denique subdit in consequentibus, Bernardi epistolam, Ratisbonæ in conventu a Conrado lectam, infinitis hominibus cruce signationem persuasisse.

Sæpe enim cantantem audivimus populum, et [1175] nemo ex nobis irrumpere potuit, ut videret quid ageretur. Unum tamen surdum, qui ibidem recepit auditum, ego vidi, et ego obtuli eum.

CAPUT V.

De aliis miraculis Spiræ factis.

17. Philippus. Ipso die conventus factus est, ubi manifeste Spiritus adfuit : neque hinc cuiquam dubitare licebit. Convocavit enim Rex omnes principes et milites qui signati erant, simulque residentibus universis, exhortatus est eos Pater sanctus, non humanis sermonibus, sed divinis. Ubi vero egressi fuimus, et Rex ipse cum principibus Sanctum Domini deducebat, ne comprimerent eum turbæ, puer claudus oblatus est ei coram Rege. At ille signo crucis edito puerum erigit, et jubet coram omnibus ambulare. Quanta lætitia, quanta exsultatione puer deductus sit, quis loquatur? Conversus autem Pater sanctus ad Regem : « Propter vos, » inquit, « factum est hoc, ut » noveritis quia Deus vere vobiscum est, et » acceptum est ei quod cœpistis. » Ipsa hora priusquam egrederemur hospitium, puella erecta est, et cæca mulier illuminata. Eberhardus. Mane secunda feria, cum ad ecclesiam Vir sanctus proficisceretur, multitudo languentium impediebat nos, et omnes præcedere jussimus. Nec mora, claudus quidam ante altare erectus est : utrum esset signatus, ignoro. Ambulantem tamen vidi, et ligni pedem in ecclesia pendentem. Otto. In capella Regis ipso præsente puer claudus ex utero gressum recepit. Eberhardus. Eadem die alii duo, claudus alter, et alter curvus, erecti, et me præsente ad majorem ecclesiam ab universo populo sunt deducti. Nam vociferationem et sonantes campanas omnes audistis. Vix redieram domum, et ecce iterum clamor, iterum compulsatio. Festinavi ad ecclesiam, et duos iterum claudos adduxerant, qui ipsa hora receperant gressum.

18. Gerardus. Vespere dum rediret Pater a curia Regis, multitudo languentium hospitii januas obsidebat : quos in ordinem fecimus residere, et singulos tetigit ac sanavit. Ibi puer claudus ex utero gressum recepit. Alter cæcus uno oculo illuminatus, et vir claudus ab annis decem erectus. Hos ego vidi statim sanatos sub manu benedicentis. Unus e fratribus nostris, unum adhuc surdum qui auditum recepit, se vidisse testatur; et mulierem gratias referentem, quod a dolore capitis convaluisset. Eberhardus. Feria tertia puer cæcus illuminatus est, quem ego vidi. Philippus. Item vir quidam in præsentia Regis et principum, unius oculi visum recepit. In ipso loco factum est unde plurimum congratulabamur, eo quod præsens esset dux quidam Græcus, missus a Rege Constantinopolitano. Hic in capella Regis loquebatur Patri nostro, cum mulier cæca oblata est : ubi vero signata est coram eo, statim illuminata est, et homo ille compunctus est plurimum in hoc verbo. Sic et circa vesperam astante Rege, et ipso Duce, et principibus multis, puer claudus offerebatur. Protinus autem fiducialiter loquens vir fidelis, audientibus omnibus ait : « In nomine Jesu Christi tibi præcipio, surge et ambula. » Sonuit vox virtutis, et secuta est virtus : surgensque puer, libere ambulabat, et prius quidem trementibus membris vel tibiis ibat, sed paulatim sub oculis omnium roborabatur.

19. Gerardus. Anselmus episcopus Havenbergensis [a] in fronte et faucibus gravissime patiebatur, ut vix aliquid gustare posset, aut loqui. Hic ergo rogabat beatum Virum dicens, « Quia deberes etiam me curare. » Cui jucunde respondens : « Si eamdem, » inquit, « haberes » fidem, quam habent mulierculæ, posset tibi » forte prodesse. » At ille : « Et si ego, » ait, « fidem non habeo, salvum me faciat fides » tua. » Tandem signavit eum Pater et tetigit : et continuo dolor, omnisque tumor abscessit. Philippus. Victa est curiositas nostra, quia crebra miracula quotidie coruscant. In octavis Nativitatis Mariæ, dum ad ecclesiam proficisceremur, in claustro canonicorum puer claudus gressum recepit, et coram ipso Patre nostro ambulabat exsultans. Gerardus. Inter Missarum solemnia curvus puer erectus est : et hunc vidi cum ad altare deduceret mater incolumem, ut offerret pro adepta salute candelam. Otto. Post Missarum celebrationem mulier clauda gressum recepit, quam nos vidimus omnes am-

[a] Hic est Anselmus episcopus Havenbergensis seu Havelbergensis, cujus dialogi tres adversus Græcos editi sunt in Spicilegii tomo 13. De eo Eugenius III, apud Ottonem lib. 1 de Frid. cap. 61.

bulantem. GERARDUS. Multa quidem et hac die, et sequenti collata beneficia languentibus vidit Rex ipse, vidit curia, vidit universa civitas Spirensis, a cujus memoria deleri non poterunt in æternum. Nostra quidem schedula, ubi hæc annotaveramus, negligentia cujusdam fratris amissa est : parcat ei Deus. Tria tamen occurrunt memoriæ; nam cætera investigare non vacat. Feria quinta pueri duo, quorum uterque oculi unius lumen amiserat, in hospitio illuminati sunt, et paralyticus curatus est, quem deportaverant in grabato. PHILIPPUS. In capella Regis, dum perficeretur reconciliatio, pro qua nominatim venerat Pater beatus, signavit hominem, cujus caput sine intermissione tremebat, et sanatus est ipsa hora. Puer etiam claudus ibidem erectus est. GERARDUS. Vespere in hospitiis duo cæci illuminati sunt coram nobis. Mane sexta feria coram nobis cæcus visum recepit.

20. Sed eundum est nobis; et qui hæc deportaturus est, nuntius jam festinat. Quærimus proinde, quid dominus episcopus reservavit. EPISCOPUS. Optime factum est, ut me commoneres : nam mihi, fateor, prorsus memoria exciderant. Sagittarius quidam serviens ducis Conradi, cum nobis Dux occurrisset, detrahebat verbo crucis, et sanctum Dominum blasphemabat, dicens, « Quia non plus ille signa » facit quam ego. » Ubi ergo ad imponendam manum infirmis Pater substitit, accessit homo, et vidit cui derogaverat : statim cecidit exanimis, et diu jacuit sine sensu. ALEXANDER. Ego illi proximus eram quando cecidit, et equus quidem immobilis stabat. Iniquus autem ille impulsus, subito virtute divina cecidit retro. Obstupuimus omnes, et advocavimus Patrem : nec prius ille miser surrexit, quam descendens et orans erigeret eum. Sic in se ipso cognita virtute, cui prius detrahebat, incredulus, sequenti die signatus est ad præceptum Patris nostri, in exercitum Domini profecturus. EPISCOPUS. Per omnia benedicta miseratio Domini, qui novissimæ huic generationi unum saltem ex antiquis sanctis reservavit, ut tanquam lucerna ardentissima temporis hujus tenebras vita, doctrina, miraculis consecraret. Felices vos, qui sub pennis ejus speratis, et satiamini ab uberibus consolationis ejus! felix congregatio, quæ [1174] tanto Patre lætatur; cujus nos miseri sæculares

A tenui saltem notitia gloriamur!

PARS II,

AUCTORIBUS VARIIS.

CAPUT VI.

B Epistola Monachorum Claræ-Vallensium et comitum sancti Bernardi ad clericos ecclesiæ Coloniensis.

Dominis et amicis suis clericis ecclesiæ Coloniensis, salutem dicunt fratres et amici eorum, Everhardus, Gerardus, et Gaufridus monachi qualescumque; Philippus Leodicensis, Volmarus [a] Constantiensis, et cæteri tirones spiritualis militiæ, quos Vir sanctus eripuit de medio Babylonis.

21. Ante omnia decet nos ex ipsis medullis cordium tibi gratias agere, Domine Deus no-

C ster. Multiplicasti enim super nos misericordiam tuam, et magnificasti facere nobiscum, immemor omnium iniquitatum nostrarum, quibus digne puniendis nec ipsa quidem gehenna sufficeret. Et unde hoc nobis, peccatoribus utique pessimis omnium, quos tua ordinante patientia, tellus invita cogitur sustinere? unde hoc nobis, ut sub tantæ sanctitatis patrocinio respiremus? O vere inæstimabilis cumulus miserationis! o incomprehensibilis divinæ pietatis abyssus! Accumulavit gratiæ suæ munera super Virum quem elegit, ut ad eum colligat undique desperatissimos peccatores, in quo securius habeant

D sibi repositam sanctitatem. Vos autem, charissimi, usquequo gravi corde [1]? Nonne si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes, quæ in vobis factæ sunt his diebus, egissent pœnitentiam in cinere et cilicio [2]? Ad signum unum aliquando conversa legimus de populo, utique duræ cervicis, hominum tria millia, cum in porta templi mendicantem claudum de ore Petri prolata vox virtutis ambulare fecisset [3]. Quantos in brevi civitas Coloniensis vidit erectos? Et multi qui

[1] Psal. iv, 3. [2] Matth. xi, 21. [3] Act. iii et xiv.

[a] Alias, *Wolkemarus*, de quo infra, num. 24 seqq.

dem de populo, ad quod vocabantur, conversi sunt, et oblatam sibi a summo Pontifice indulgentiam, et indictam pœnitentiam devotissime susceperunt.

22. Sed certe, nisi abundaverit justitia vestra plus quam eorum, non intrabitis in regnum cœlorum [1]. Laici de mundo sunt : licite cogitant quæ mundi sunt. Apostolis dictum est, *Vos de mundo non estis, sed ego vos elegi de mundo* [2] : quorum vos hodie occupatis loca, quorum stipendiis vivitis, quorum potestatem tenetis, quorum auctoritate polletis, quorum vobis vindicatis honorem ; cum quibus, ut pace vestra dixerimus, communia vobis sunt omnia, præter conversionem et conversationem, præter opera et voluntatem, præter vitam denique et opinionem. Si in terra pasci gregem viderit, quis miratur ? Pastorem autem similiter incurvari deorsum, similiter inhiare terrenis, et quæ inferius sunt quærere, numquid non ridiculum est, et abusio magna? *At nunc erubesce, Sidon, ait mare* [3] : *Publicani et peccatores præcedunt vos in regnum Dei* [4]. Desperata est plaga cleri hujus : a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Ditata est Ecclesia terrenis possessionibus, sed virtutibus spoliata. Neque enim longa eis esse potuit cohabitatio, ex quo pauper factus propter nos Rex gloriæ ita paupertatem elegit ut diceret : *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* [5]. Heu ! heu ! videmus venenum additum Ecclesiæ, sicut dictum est Ludovico, quem nominatis Pium, qui præcipue ditavit ecclesias. Legimus enim in historia ejus, quod audierit vocem dicentem sibi : « Venenum Ecclesiæ addidisti [a]. » An forte vobis videtur absonum, venenum interpretari divitias? Christus etiam in Evangelio *spinas* vocat [6] : et Apostolus eas *laqueum* definit esse *diaboli*. *Quicumque*, inquit, *divites volunt fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationem et laqueum diaboli* [7]. Evadant ergo, qui volunt fieri pauperes, et secure decantent, quia *Laqueus contritus est, et nos liberati sumus* [8]. Agnoscite vocem jucundam, qui laqueum hunc transilistis : fratres vestros loquimur, qui adhuc inter vos solo tantum corpore detinentur. Neque enim otiosus fuit, videlicet ad

1175 clerum, sermo Domini, ut magis inexcusabiles A sint, qui adhuc in perditione persistunt : imo facilius trahat cæteros funiculus triplex, qui difficile rumpitur; cum verbo et signis, etiam proximorum accedat exemplum. Protrahunt epistolam, ut videtis, ubertas materiæ et desiderium fervens, quo vos omnes habere cupimus socios in visceribus Jesu Christi. Veruntamen supersedendum est nobis, præsertim quod copiosius hæc et efficacius ab ipso Patre nostro annuntiata sunt vobis, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis. Multi ex vobis curiose legerunt exemplar libelli, quod B ad illustrem Henricum [b], regium spiritu magis quam sanguine, misimus de signis quæ vidimus a prima Dominica Adventus usque ad discessum nostrum a curia, quæ nuper Spiræ habita est. Multi adhuc petunt, ut quæ facta sunt apud vos, non negligamus adjungere : quod hæc vobis dulcius sapiant quæ præsentes ipsi vidistis. Quod triplex nobis consideratio persuasit, ut et novi fratres, dum sæcularibus adhuc terminandis negotiis detinentur, in lectione hac recalescant; et cæteri cogitent quale sit quod admittunt, qui tanto Patri, quem profecto ubi Deus sustulerit, multi lacrymabiliter plangent, C quod eum dissimulaverint, dum vocaret, animas suas committere, aut illecti voluptatibus nolunt, aut trepidant cordis pusillanimitate retracti. Sed et habeat, ut dignum est, nobilis ecclesia Coloniensis memoriale sempiternum earum rerum, quarum præsentia meruit exaltari. Non quidem ut nostrum hoc scriptum reservandum sit : sed ut luculentius hæc et dignius scribant, qui scientiam habent, et possunt diligentiam adhibere. Nec dubitamus multo plura et apud vos, et in itinere miracula claruisse, quam tunc potuerimus nosse, aut possimus nunc recordari. Sed certissima tantum et D probatissima scripsimus : ea quoque addere proposuimus, quæ singulis adhuc diebus per fidelem servum et devotum famulum virtus Omnipotentis mirabiliter operatur. Sed et pauca ex his, quæ vidimus a Spira usque ad Coloniam, huic annotationi præmittenda credidimus, ut priori narrationi ista cohæreant. Nonnulla quoque ex his quæ præsentes viderunt

[1] Matth. v, 20. — [2] Joan. xv, 19. — [3] Isai. xxiii, 4. — [4] Matth. xxi, 31. — [5] Luc. xiv, 33. — [6] Marc. iv, 18, 19. — [7] I Tim. vi, 9. — [8] Psal. cxxiii, 7.

[a] Alii id Constantino tribuunt. Vide Bæsseum fer. 4 Domin. 1 Quadrag. — [b] Fratrem Ludovici Junioris Francorum regis.

venerabiles abbates Theodoricus Campensis, et Herwinus Steinveldensis [a], sicut ab eis accepimus, sub eorum nominibus sunt descripta.

CAPUT VII.

De miraculis a Spira Coloniam usque per beatum Bernardum editis.

23. Jam quia reverendus episcopus Constantiensis abest, locum ejus clericus ipsius, noster jam frater, Wolkemarus suppleat in hac relatione, et primus ipse loquatur. Wolkemarus. Utinam inter nomina electorum nomen meum jubeat Deus adscribi! Utinam in libro vitæ vel ultimum inveniatur ipsius oratione et meritis, in cujus laude præsenti, primum id fieri vestræ placuit Sanctitati. Sexta igitur feria, sicut prioris libri finis declarat, soluta est curia Spiræ, et nos Wormaciam festinavimus: ubi Pater sanctus, licet obnixius rogaretur, moram facere noluit, dicens, « Quia oportet me et aliis civitatibus evangelizare. » Transierat enim per Wormaciam ante duos menses, et sermone habito innumerabilem ibi signaverat populum signaculo militiæ christianæ. Prius tamen quam egrederemur die sabbati, infirmos tetigit, qui convenerunt: ubi inter manus meas surdi duo, quos offerebam, astante populo et acclamante auditum sibi redditum fatebantur cum multa exsultatione. Philippus. In itinere puer claudus erectus est, quem omnes vere vidistis. Gaufridus. Secunda feria, die festo Epiphaniæ apud castrum Gruzenach, regrediens ab ecclesia Pater beatus, puerum tetigit et erexit, quem sex annis penitus claudum fuisse parentes sui, et alii plures de populo circumstante, qui eum noverant, testabantur. Hunc nos ipsi statim vidimus ambulantem, dum ad ecclesiam deduceretur, in laudem Dei acclamantibus universis. Wolkemarus. Tertia feria Pichenbach (sic enim nominant viculum ubi pernoctavimus) die Apparitionis mane tria apparuerunt miracula, quæ præsens vidi oculis meis. Siquidem in ingressu ecclesiæ surdus oblatus est, a quo statim Vir Domini sacratis digitis suis surditatem repulit, et immisit auditum. In ingressu quoque gressum puella altero pede clauda recepit. Needum exierat villam Pater beatus, et ecce [1176] offerunt ei paralyticum in grabato, qui audita A fama virtutum ejus a vico magno, qui supra Rhenum situs est, et nominatur Bobardus, plaustro sese fecerat deportari: et hunc quoque signavit, tetigit, et erexit, et ad propria misit incolumem.

24. Gaufridus. In parochia Treverensi situs est famosissimus vicus, ubi Rhenus et Mosella confluunt, unde et Confluentia nominatur. Ibi multa coram omni populo ostensa sunt signa, quæ nostram notitiam aut memoriam effugerunt. Claudum tamen puerum, qui in ecclesia sancti Florini post Missarum celebrationem B erectus est, memini me vidisse. Sed et cæcum ibidem illuminatum asserit Fredericus noster, qui ab eodem vico secutus est Sanctum Domini una cum Adulfo optimo adolescente. Hic, ignorantibus propinquis et amicis, nobiscum transiit Mosellam, indutus tantum superpelliceo, sicut venerat ab ecclesia sancti Castoris, in qua canonicus erat. Reliquit alter Joseph pallium cum adultera, fugitque Ægyptios, et effugit. In eodem itinere cum paululum processissemus, claudus quidam notissimus in terra illa equo advehebatur. Hujus ita nervus femoris aruerat, ut replicato genu quantum mensura est C palmi unius, tibia illa brevior altera videretur. Signavit autem eum Vir sanctus, et nihil hæsitans de virtutis effectu deponi jussit, et ambulare: sed non fuit qui obediret, forte quia minus speraverunt id qui astabant, aut quia minus intellexerunt verbum. Siluit ergo Pater, sed non siluit vox virtutis: subito siquidem exclamavit homo laxari sentiens nervum, et extendi genu super equum quo vehebatur. Statim vero depositus libere ambulabat magnificans Deum, et tota illa die suum secutus est curatorem. Alter quoque, cujus similiter femoris nervus aruerat, ut vix summis digitis pedis D unius terram tangeret, sanatus est in via eadem, ita ut libere talum deponeret, et sine baculo graderetur. Wolkemarus. Feria quinta apud viculum Riegemach, mane priusquam egrederemur, me præsente puer quidam gressum recepit, qui sex annis claudus exstiterat, sicut ab ipsis parentibus ejus accepi. Ibidem etiam mulier surda audivit, et vir cæcus illuminatus est, cui unus tantum oculus erat, et hic quoque ad nihilum valens.

[a] Theodoricus electus est abbas Campensis anno 1136. Herwinus ipse est præpositus, post abbas Steinveldensis, de quo infra num. 26: cujus epistola ad Bernardum Sermoni 65 in Cantica præmissa est, ubi Evervinus appellatur.

25. Gaufridus. Memor sit in æternum diei[1178] hujus civitas Coloniensis, qua suscipere meruit A Hominem sanctum, quem semper optaverat. Quia tamen insperatus advenit, minor eo die fuit frequentia populorum. Sic nimirum gloriæ calcator humanæ solemnes semper exceptiones, quoad in se est, fugere consuevit, et elegit magis occulte ingredi civitates. Raro tamen id potest, quia sequitur major gloria repellentem. Mane sexta feria, priusquam ingrederemur ecclesiam, in hospitio nostro mulier cæca oculo uno ab annis decem, ad tactum beatæ manus coram nobis visum recepit. Hæc in ecclesia statim præsentata est clero, et diu jacuit ante altare B gratias agens Deo. Interea puer quoque cæcus in ipso hospitio est illuminatus. Ex quo ingressus ecclesiam Pater sanctus ad altare beatæ Mariæ, quod in orientali parte locatum est, Missam celebravit : ubi vero complevit, coram omni populo puella cæca illuminata est, et matrona dives et nota in civitate, cujus crura arida ab annis tribus extendi penitus non valebant, resolutis nervis ad signum vitæ sine dilatione stetit erecta. In pulpito quoque dum sermonem habiturus ad populum ascendisset, cæcus senex visum recepit. Multa quidem et alia signa facta sunt in ipsa die, et sæpius acclamabant. Sed C nemo nostrum inquirendi exstitit curiosus. Sabbato quoque multa in hospitio vidimus, et cognovimus ea : sed quia annotare negleximus superveniente multitudine cæterorum, nobis jam penitus exciderunt. Verba tamen quæ ad clerum habuit (neque enim exire voluit ad populum ea die), et quomodo formam hanc clericorum, imo vitam prorsus informem, omnibus divinarum testimoniis Scripturarum probaverit esse contrariam, non omnibus eis arbitror excidisse. « Vos, inquit, propheta notabat, cum » diceret : *In laboribus hominum non sunt, et » cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit* D *» eos superbia* [1]. Et Isaias eodem spiritu, imo » Deus per Isaiam : *Misereamur*, inquit, *impio, » et non discet facere justitiam; in terra san- » ctorum iniqua gessit, et non videbit gloriam » Domini* [2]. Et expressius ac nominatim in alio » propheta : *Principes populi mei*, inquit, *ejici- » entur de domibus deliciarum propter pessimas » voluntates suas, et cleri eorum non proderunt » eis.* » Sed hæc alias. Jam ad narrationis ordinem revertamur.

CAPUT VIII.

De variis miraculis Coloniæ-Agrippinæ factis.

26. Dominica, priusquam Missa celebraretur, cæcus quidam per signaculum lucis et vitæ illuminatus et adductus est ad altare. Ea siquidem die ad promissum sermonem convenerat populus inæstimabilis, quantum nemo clericorum sese aliquando in ecclesia illa vidisse dicebat. Celebravit autem Missam Pater sanctus ad altare beati Petri, quod in occidentali parte situm, obtinet in ecclesia principatum. Ibi post Missæ celebrationem, innumera coram omnibus miracula contigerunt. Honorata mulier et notissima in civitate, quæ per quinquennium uno oculo cæca, multa sese in medicos fatebatur inutiliter expendisse, sub manu signantis visum recepit. Altera quoque similiter illuminata est. Abbas Campensis. De multis quæ ibidem vidi, duo tantum occurrunt memoriæ. Dico autem de puella surda et muta quæ confestim audivit et locuta est : et de juvene claudo, quem ad servi sui orationem divina virtus erexit. Hervinus abbas Steinveldensis. In platea ubi sermonem habuit Vir beatus, eo quod ecclesia populum capere non sustineret, nobis astantibus cæcus quidam visum, et mancus aridæ manus simul et brachii adeptus est sanitatem. Abbas Campensis. Ubi finito sermone domum regressi sumus, ex quo januam intravit exteriorem, priusquam hospitii limen attingeret, me præsente, curvum erexit puerum : mulieri insanæ reddidit mentem : claudam ambulare fecit, et cæcam uno oculo matronam Pater beatus illuminavit. Gerardus. Hæc fuit de qua sic mirabatur unus e fratribus nostris, quod et diviti beneficium tam facile præstaretur; et vere digna fuit omni admiratione celeritas. Prius enim quam signata videretur, illuminatam se esse clamavit.

27. Eberhardus. Ex quo pransi sumus, nunquam nobis illa die miracula defuerunt. Et hæc quidem certius novimus, diligenter probavimus ea. Stabat enim Vir sanctus in fenestra, et per scalam offerebantur infirmi : siquidem ostium domus aperire nullus audebat; tantus erat impetus et tumultus. Ibi quoque filia divitis cujusdam viri notissimi in civitate auditum rece-

[1] Psal. LXXII, 5, 6. — [2] Isai. XXVI, 10.

pit, quem ex multis annis prorsus amiserat. Hanc in claustro quodam parentes ante locaverant, sed remiserant eam sanctimoniales, eo quod penitus amisisset auditum. Diu quoque sic manserat nihil audiens, donec ad tactum sacratæ manus Deus aperuit aures ejus. Post paululum quoque contracta mulier erecta est, et ambulabat. GERARDUS. Puerum curvum, qui erectus est ipsa die, et cæcos multos qui illuminati sunt, omnes vidistis. WOLKEMARUS. Ego ex iis quos vidi, et quorum memini, numeravi quinque, quosdam uno oculo cæcos, quosdam utroque. ABBAS CAMPENSIS. Circa vesperam illuminata est mulier, quæ post manus impositionem duabus aut tribus horis residebat cæca. Tandem abire volens, nec habens a quo deduceretur, palpabat miserabiliter ad parietem cum fletu et ejulatu. Omnes miserabamur eam, sed statim congratulati sumus. Acclamavit enim subito, quia videret : et festinantes ad eam multis hoc probavimus argumentis.

28. GERARDUS. Dum hæc intus agerentur, ego foris astabam, nec ullatenus poteram introire : ab hora nona, usque ad vesperam sic permansi cum quibusdam fratribus nostris, nec accedere quidem valens ad ostium, vel ad scalam ; tanta erat undique multitudo. Vix tandem nocte secedentibus turbis ingressus, vidi confestim hominem surdum qui recepit auditum. Ubi cœnavimus, quia languentium convenerat multitudo, rogavimus Patrem, ut ad signandos eos egrederetur. Protinus autem puellis duabus surdis et mutis ad tactum sacratæ manus coram nobis Deus auditum reddidit et loquelam. EBERHARDUS. Ibidem puer quidam, et matrona de civitate ipsa, ambo claudi, ambo erecti sunt. PHILIPPUS. Secunda feria summo mane, vir surdus auditum, et cæca puella visum recepit. Post paululum quoque mulier cæca illuminata est, et tantus ibi tumultus factus est et concursus, ut vix potuerit in hospitium retrahi Vir beatus : et nescio an fuerit ibi majus miraculum, quam quod evaserit incolumis. GERARDUS. Circa horam tertiam exiturum Virum Dei exoptabat languentium multitudo, eo importunius instantes, quo modicum jam tempus viderentur habere. Egressus igitur in plateam signavit ex ordine residentes, et sub oculis omnium ipsa hora quatuordecim sunt sanati : claudi septem, [1179] surdi quinque, puer mancus, et mulier cæca, A optatum quique beneficium perceperunt. Ad singula populus acclamabat, et in laudes Dei voces tonant per nubila : « Christ, uns gena- » de. Kyrie, eleison. Die Heiligen alle helffen » uns [a]. »

29. Porro archiepiscopus civitatis in ipso residebat hospitio, et coram eo quoque Pater sanctus ubi egressus est, puerum cæcum illuminavit. ABBAS CAMPENSIS. Ex hoc jam turba erat intolerabilis, ut nemini prorsus egredi domum ingredive liceret. Consilium ergo fuit, ut in domum archiepiscopi deduceretur, liberius exB inde profecturus. Ibi vero nobilis puer filius sororis advocati Coloniensis, ex longo jam surdus et mutus, coram omnibus nobis per manus impositionem recepit auditum pariter et loquelam. Ibidem quoque cæcus quidam visum, et alter cujus erat crus aridum et inutile, adeptus est sanitatem. Sed et puella quædam, cujus adhæserat lingua faucibus, et vix poterat loqui, curata est ipsa hora soluto vinculo oris. Horum omnium testes sumus, testis est civitas Coloniensis. Neque in angulo facta sunt, sed in publico, ut ab omnibus Deus glorificetur, qui in sanctis suis gloriosus est. Si quis forte aut inC credulus aut curiosus exstiterit, multa ex his facile ei probare licebit, præsertim quæ in personis facta sunt non infimis, nec ignotis.

CAPUT IX.

De miraculis in itinere, Colonia Leodium usque, id est Juliaci, Aquisgrani, Trajecti, factis.

30. Vix tandem egressi Coloniam venimus Brunwiler, quod est monasterium duobus a civitate millibus distans. In via quoque præsente populo Coloniensi, qui devotione debita D Sanctum prosequebatur surdi duo oblati sunt, quorum Deus aperuit aures, cum injecisset Pater beatus digitos, et ore sacrato inspirasset auditum. EBERHARDUS. Tertia feria, mane in ecclesia beati Nicolai, in ipsius siquidem honore dedicatum est monasterium Brunwiler, quod Nigrum-Villare interpretatur [b], coram altari puer cæcus illuminatus est, quem offerebat dominus abbas Campensis. Vix adhuc exsultantis populi siluerat vociferatio, et ecce surdus et mutus au-

[a] Id est, *Christe, miserere nobis. Kyrie, eleison. Sancti omnes adjuvent nos.*

[b] Alii malunt sic dictum a Brunone primo ejus fundatore ; quasi Brunonis-Villa.

ditu donatus est, et loquela. WOLKEMARUS. Alter etiam surdus astantibus nobis recepit auditum. ABBAS CAMPENSIS. Primum quod in via ipso die vidimus miraculum, aridi cujusdam brachii et manus restitutio fuit. GERARDUS. Crebra vidimus in ipso die miracula : plena siquidem erat populis, et campus omnis nobis civitas erat. Secundum, nisi fallor, miraculum fuit cæcus uno oculo, qui confestim illuminatus est. In ipso autem loco contigit unde magis constupuimus universi. Obtulit enim mulier filiam jam adultam, quam ex utero surdam et mutam esse dicebat, et id ipsum multi ex circumstantibus, qui eam noverant, testabantur. Hæc autem per manus impositionem curata est ipsa hora, et audivit, et locuta est libere coram nobis. Nec longius adhuc processeramus, quando vir surdus recepit auditum. GAUFRIDUS. Usque ad hæc miracula ego turbas præcedebam : audiens autem tam crebros populi cantus substiti, et quæ deinceps facta sunt in itinere diligentissime probavi. Surda et cæca mulier audivit et vidit : surdi tres audierunt, clauda una ambulavit : illuminati sunt quinque cæci; alii quidem uno oculo, alii vero utroque : et unius quidem pueri, qui omnino cæcus erat, illuminationem certi sumus Patrem sanctum in spiritu cognovisse. Substitit enim et ad eum conversus, inquiri fecit utrum videret.

31. ABBAS CAMPENSIS. Sic et de cæco alio fecerat prius, et me ipsum, cum pertransissem, remiserat ad inquirendum : cumque redirem, et illuminatum eum nuntiassem, « Et ego sen» seram, » inquit. Vespera venimus Juliacum, quod a Julio Cæsare castrum ædificatum, et ejus nomine est insignitum. Ingressus autem ecclesiam Pater beatus, et intuitus mulierem claudam jacentem coram altari, novo quodam fervore spiritus, ita ut omnes miraremur, apprehendit manum ejus, et elevavit eam quanta fide, tanta etiam facilitate. Sic et in atrio ecclesiæ, cum ingrederetur, coram nobis et omni populo cæcum illuminavit. GERARDUS. Mane in ecclesia post Missæ celebrationem cæcus puer visum recepit, et vir surdus auditum. Honorata quædam mulier, neptis Comitis Juliaci, ab annis quinque altero oculo nihil, altero tam parum videns, ut vix posset sine duce tenere viam, ubi signata est, clare vidit utroque. Advocatus etiam castri illius viginti annis vixerat [1180] cæcus, et illuminatus est ipsa die. Multa quidem

A et alia facta sunt, sæpiusque clamabat populus suum illud, « Christ, uns genade, » et in castro, et in itinere : sed nobis e plurimis pauca sufficiunt. EBERHARDUS. In via, quorum ego memini, surdus puer auditum recepit; mulier cæca, visum; altera quoque clauda, gressum, coram omnibus nobis. Est autem Aquisgranum sedes, celeberrimus et amœnissimus locus, voluptati corporum accommodatior, quam animarum saluti : siquidem prosperitas stultorum occidit illos, et væ domui indisciplinatæ. Non ad destructionem loquor, sed utinam legat qui cor-

B rigat; utinam et aliquis ipsorum recogitet, et convertatur, et vivat. Illic ergo in capella regia, ad altare beatæ Mariæ, feria quinta, puella cæca visum recepit : ego ipse Patri astabam, sed tantus illico tumultus ut cedere oporteret. PHILIPPUS. Claudus quidam senex ibidem erectus est, cujus baculos in ipsa statim ecclesia ad testimonium suspenderunt. Hunc ego ipse diu repuleram, ad quid vellet accedere, aut quid expeteret ignorans. EBERHARDUS. Mulieres duæ, quarum manus omnino aruerant, ibidem sanatæ sunt ipsa hora.

32. ABBAS CAMPENSIS. Alterius quidem ma-

C num Pater sanctus sua extendit manu, sed altera sanata est velut in fimbria vestimenti. Stabat enim post tergum ejus, et conquerebatur quod ad manum accedere non valeret. Cui ego : « Applica, » inquam, « vestimento ejus » manum, si forte palpare possis. » Fecit ut ei consului, subitoque cœpit tenere cucullam : et dum traheret eam, digiti extendebantur, et sanata est statim. GERARDUS. Nusquam in itinere illo sic compressus[a] est Pater, ut in capella illa, quia locus angustus erat, et turba impellebat turbam, sicut unda solet undam præcipitare. Propter hoc multa ex his quæ facta sunt, igno-

D ramus. Gerardus noster, tunc canonicus ipsius ecclesiæ, qui eadem die præbendam sæculumque pariter reliquit, illuminatos ibidem asserit cæcos quinque. WOLKEMARUS. Trajectum vocatur locus, ubi quondam sedes Leodiensis erat, a beatissimo confessore Servatio a Tungrensi civitate translata. Illic feria quarta pernoctavimus in Ecclesia beatæ Mariæ. Mane vero feria quinta post Missæ celebrationem, in eminentem locum Patrem deduximus, ut sine oppressione sanaret infirmos. Ego illi proximus eram,

[a] Alias, *comprehensus*.

et quæ fiebant novi plenius, et diligentius universa probavi. Ibi cæci illuminati sunt quinque, A vir surdus audivit, mutus locutus est. Item surdus alter auditum, et manci manuum incolumitatem receperunt. GERARDUS. Ipso die in hospitio surdus et mutus puer oblatus est : cumque signaret eum Pater sanctus, honestus quidam juvenis Conradus, Coloniensis canonicus, abrenuntians sæculo sese reddebat in manus ejus. Elevavit se ut susciperet eum, et continuo puer locutus est, et audivit. Populus autem præstolabatur foris : et ecce puer audiens et loquens parentibus redditur, et sequitur exsultatio copiosa. Notus enim erat in civitate B puer : et hoc famosissimum fuit in populo. Nec mora etiam clauda mulier gressum recepit; tres quoque cæci illuminati sunt, et singuli quique deducti in populum cum lætitia et exsultatione.

33. PHILIPPUS. Cum egrederetur Vir sanctus Trajectum, causa exstitit ut ad ecclesiam beati Servatii declinaret pro negotio fratris Norberti, qui canonicus erat ejusdem ecclesiæ : sed is continuo et præbendæ abrenuntiavit et sæculo. In ipso autem itinere puer claudus erectus est coram nobis. In ecclesia quoque beati Servatii offerentes claudum hominem Patri nostro, ro- C gabant ut ei manum imponeret. At ille : « Nescio, » inquit, « si displicebit beato Servatio, » si id in domo ejus præsumimus. » Acclamantibus omnibus et dicentibus, « Domine, non » displicebit : » « In nomine, » inquit, « Domini » nostri Jesu Christi et beati Servatii surge, et » sta super pedes tuos. » Surrexit igitur sine mora et cunctatione, et facta est lætitia magna in populo. Heri facta sunt hæc apud Trajectum. Hodie Leodii clerus convenerat universus, qui in civitate illa copiosissimus est, et in camera episcopi Patrem præstolabantur, ut sermonem haberet ad eos : et ecce prævenit eos Dominus D sermone virtutis, et claudus quidam clericus ab renibus deorsum sic dissolutus, ut omnino non posset stare super pedes suos, oblatus est Viro Dei. At ille debilia membra signans et attrectans : « Ambula, » inquit, « in nomine Jesu » Christi. » Protinus autem confortatus ambulare cœpit. Et egressus est sermo in clerum, et exclamaverunt : « Tua sunt hæc, Christe, opera, » qui sanctos tuos ita glorificas. » Ipsi gloria et imperium nunc, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

1181

PARS III,

AUCTORE GAUFRIDO MONACHO CLARÆ-VALLENSI.

CAPUT X.

Epistola Gaufridi monachi Claræ-Vallensis ad Hermannum episcopum Constantiensem.

Domino dilectissimo, et reverendissimo Patri HERMANNO, Dei gratia Constantiensi episcopo, puer sanctitatis ejus GAUFRIDUS Claræ-Vallis monachus qualiscumque, in orationibus suis filiorum meminisse suorum.

Ea quidem miracula, quæ a Spira usque Leodium facta vidimus et cognovimus, ad clerum Coloniensem eo descripsimus modo, quo priora fuerant ante descripta, ut ad instar collationis, vicissim ea, quibus adfuimus, singuli loqueremur. Quia ergo libelli illius exemplar vestram, pater beatissime, diligentiam effugere non poterit, ut confido; reliqua describere, et Sanctitati vestræ dirigere non neglexi. Multa quidem nos et ex prioribus ignorasse certissimum est. Nemo quippe in transcursu prosequi poterit universa. Maxime tamen nocuit, ubi Teutonicorum eximus regionem, quod cessaverat vestrum illud, « Christ, uns genade : » et non erat qui vociferaretur. Neque enim secundum vestrates propria habet cantica populus Romanæ linguæ, quibus ad singula quæque miracula referrent gratias Deo. Multa proinde tecta silentio ad nostram non pervenere notitiam : licet ex his quoque quæ certissime novi, omiserim non pauca scienter, veritus equidem ne forte quamlibet curioso pareret copia tanta fastidium. Illud sane non tam vobis loquor, de cujus credulitate non dubito, quam cæteris, in quorum manus hæc poterunt devenire : nihil me scripsisse, nisi quod aut vidi oculis meis, aut fratrum nostrorum qui præsentes fuerunt certissima relatione cognovi.

CAPUT XI.

De miraculis Leodii, Gemblaci, Villarii, Montibus, Valencenis, etc. factis.

35. Igitur Dominica post octavas Epiphaniæ, et secunda feria, Leodii mansimus, dum Philippus noster ea quibus tenebatur implicitus, sæcularia negotia consummaret. Factum est autem dominica die, cum ad altare beatæ Mariæ, in majori ecclesia Pater sanctus Missarum solemnia celebrasset coram universo populo, puer oblatus est, quem ex utero claudum esse dicebant : ubi vero signavit tibias ejus et renes tetigit, apprehendens manum ipsius erexit eum protinus, et deduxit. Conclamatum est statim a clero, « Te Deum laudamus : » sed mugitus fletuum et singultus vociferationem laudis evicit. Dabat pro cantu lacrymas plebs ignara canendi. Duas quoque aridas manus ibidem tetigit et curavit, ut sensum pariter motumque reciperent. Necdum ab altari dimotus, senem cæcum per signum crucis illuminavit, et alterum claudum ambulare fecit in facie totius ecclesiæ, quæ convenerat. Feria secunda in domo episcopi mane, post Missarum celebrationem, cæcus uno oculo juvenis ad tactum sacræ manus illuminatus est, et sub manu signantis exsiliit clamitans, quia visum recepit. Nec mora, afferebatur alter utroque oculo cæcus, et hic quoque ibidem illuminatus est ipsa hora. Aderat autem episcopus civitatis, explorator diligens omnium quæ fecerat. Audiens igitur adolescentem illuminatum se esse gratulabundis vocibus acclamantem, ut probaret an verum esset, de multis interrogabat eum, et incunctanter ille ad singula respondebat. Ipsa die circa horam sextam exiit Pater sanctus ut signaret ægrotos, et ibi statim claudus quidam gressum recepit. Audientes autem quia semel exisset ad infirmos in spatiosiorem domum, multo plures prioribus pervenerunt. Post horam igitur nonam egressus ad eos, signavit ex ordine residentes. Et continuo ex his, de quibus certi sumus, illuminati sunt cæci quinque, et claudi tres receperunt gressum, digne admirantibus universis : vespere quoque in capella episcopi surdus quidam recepit auditum. Tertia feria priusquam egrederemur, tres in ipsa episcopi domo claudi erecti sunt, mulieres duæ et puer unus. Multa quidem

1147 et alia signa Leodii et in itinere facta sunt : sed
A e multis pauca sufficiant.

36. Feria quarta profecti ab oppido cui nomen Huy, festinavimus ad monasterium quod Gembolium vocant. In ipso autem itinere senex cæcus uno oculo, et adolescens eodem laborans incommodo, ambo simul illuminati sunt. Feria quinta mane in monasterio prædicto Gembolio, puer claudus oblatus est Viro Dei, et confestim signatus ab eo gressum recepit, et coram omnibus ambulabat. Post paululum quoque in ingressu ejusdem vici, puer alter pedibus manibusque contractus sub oculis omnium, utro-
B rumque membrorum adeptus est sanitatem. Nec longe processerat, et ecce puer mutus ex utero offerebatur in via : et hunc quoque signavit et sanavit, statimque solutum est vinculum oris ejus, et loquebatur recte. In ipso itinere oblati sunt surdi duo, et qui mutum fecerat loqui, surdos fecit etiam audire. Novum in partibus illis ædificatur monasterium, cui Villare nomen est, et ante paucos menses illuc Pater sanctus congregationem miserat monachorum. Voluit ergo plantationem novellam vel in transitu visitare, et peregrinantes filios consolari. Factum est autem cum monasterio appropinquare cœ-
C perat, claudam mulierem tetigit, signavit, erexit, et præcepit libere ambulare. Duabus quoque claudis in ipso loco gressum, et juveni cuidam amissum unius oculi visum reddidit coram fratribus ipsis, et aliis plurimis qui convenerant.

37. Exinde festinabat ad oppidum, cui Fontanæ nomen est, ubi Philippus noster apud propinquos suos eum rogaverat hospitari. In eodem vero itinere offerebant ei cæcum a nativitate puerum, qui nec ipsas quidem poterat aperire palpebras oculorum. Desperarant omnes, etiam qui plurima viderant maximaque
D miracula : at ille nihil cunctatus manum imposuit puero, factaque oratione brevissima, ut solebat, digitis suis palpebras ejus aperuit, et sciscitatus est an videret. Cui puer : « Video, » inquit, « domine, video vos; et omnes homines » video capillatos. » Plaudensque et vehementer exsultans aiebat : « Deus, Deus, ultra non offendam ad lapidem pedes meos. » Feria sexta, Fontanis priusquam egrederemur, puellæ contracta et arida manus sanata est et extensa. In via quoque juxta vicum quemdam, puer claudus gressum recepit. Ex hoc accessimus ad castrum quod nominant Bins, unde tanta occurrit

hominum multitudo, ut totam camporum planitiem populus operiret. Illic puerum claudum A humeris offerebant, quem Vir Domini signans deponi jussit ut ambularet. Vix potuit novis gressibus via parari; tantus erat concursus, tantusque tumultus : depositus tamen ambulare cœpit in medio populi, et deducentes eum in liberum campum plurimi successerunt. Aderat enim mater, aderant propinqui ejus et multi qui noverant eum, ipsa sua exsultatione fidem miraculo facientes. Interim sane dum secessisset cum puero pars non modica populi, geminata lætitia est, et alter quoque puer similiter claudus similiter gressum recepit. Tertius in eadem B planitie claudus vir erectus est, et coram omnibus ambulabat, et currebat gratulabundus et laudans. Prope idem castrum cæcus unus illuminatus est, et surdi duo receperunt auditum ipso loco ubi substiterat, ut populo benediceret, et dimitteret eos. Mons vocatur castrum primum in provincia Haynonensium, ubi sexta feria pernoctavimus. Illic mane sabbato, priusquam proficisceremur, senex quidam de proxima villa multis eorum qui aderant, et Philippo nostro non incognitus, quod a multis jam annis amiserat, oculorum lumen recepit. Sed et puer quidam scholaris cæcus altero oculo illuminatur C tanta celeritate, ut non prius amoveret Pater beatus manum, quam puer clamaret, « Video, » domine, » stupentibus universis.

38. Hæc in hospitio facta sunt coram venerabili episcopo Cameracensi Nicolao, et clericis ejus etiam, et multis religiosis viris, qui de tota provincia occurrerant Viro Dei. Iisdem quoque astantibus, cum egrederetur castrum, mulieris aridam manum sanavit, et gressum reddidit claudo. Plurima ipso die miracula coruscaverunt, adeo ut multa ex ipsis a memoria elaberentur. Horum tamen certissime recordamur. Surdæ duæ auditum receperunt in via; et puer D quidam, unius oculi visum. Nec longe processeramus, et ecce in campo mulier amissum ex longo unius oculi lumen recepit. In eadem strata, capellula quædam est duobus a prædicto castro millibus distans : illuc in occursum Viri Dei venerabilis convenerat multitudo, ut faciem ejus videret, et susciperet benedictionem. Nec fraudavit Dominus populi sui devotionem, quin desiderata eis virtutis suæ magnalia demonstraret. Ibidem enim coram omnibus senex quidam, qui viginti, ut dicebatur, annis cæcus manserat, factus est videns, et mulier surda 1183 audivit non sine multa ipsorum et populi exsultatione. Alio quoque in loco cum substitisset, oblati sunt pueri duo, quorum uterque uno tantum videbat oculo, et mulier surda. Nec ante dimotus est, quam et pueris visum, et mulieri reddidisset auditum. Adhuc autem in eodem itinere prope torrentem Huns ante transitum puer cæcus illuminatus est : post transitum duæ surdæ receperunt auditum. Jam appropinquabamus hospitio, et ecce clauda mulier per manus impositionem gressum recepit coram multitudine copiosa plebis, quæ in occursum beati Viri de tota venerat regione. Alii quoque debiles et ægroti desiderata adepti sunt beneficia. Sed longum est singula quæque referre. Valencenas nominant oppidum, ubi ea nocte mansimus, oppidum grande et populosum. Illic sane, priusquam ingrederemur hospitium, mulierem claudam, notissimam populo, signans et erigens Pater sanctus, fecit coram omnibus ambulare. Inde profecti, dominica die venimus Cameracum.

CAPUT XII.

De miraculis Cameraci, etc. patratis.

39. Plurima autem et in castro ipso, et in itinere miracula contigerunt : sed e pluribus pauca collegimus. In ecclesia beati Joannis, post Missæ celebrationem, puer surdus et mutus ex utero matris suæ audivit, et locutus est, et admiratæ sunt turbæ. Hic juxta me resederat mutus et surdus, et coram me præsentatus audivit et locutus est ipsa hora. Vix cessaverat cleri jubilatio, et ecce senex claudus erectus est et ambulabat. Ibidem contigit, unde præ cæteris miraculis obstupuimus. Puer enim cæcus a nativitate, opertis albugine oculis (si tamen oculi dicendi erant quibus nec color, nec officium, nec ipsa saltem cavitas inerat oculorum), ad impositionem beatæ manus visum recepit. Multis hoc indiciis probavimus, vix credentes oculis nostris, quod talibus oculis visus posset inesse. In ipso loco etiam arida mulieris manus adepta est sanitatem. Ex hoc cum beatum Virum turbæ comprimerent, vix deductus est in domum Regularium canonicorum. Ibi quoque plurima languentium beneficia contulit : sed hæc sunt quorum certissime recordamur. Claudi duo ibi erecti sunt, puer cæcus et mulier cæca visum receperunt.

40. Secunda feria in urbe Cameracensi, in ecclesia beatæ Mariæ ad altare sublimius Pater A sanctus Missarum solemnia celebravit, ut in eminentiori loco positum videre posset populus, et non comprimeret. Accedentibus ergo cæteris ad oblationem, puer adductus est surdus et mutus ex utero matris suæ. Hic in proximo vico natus, multis eorum qui astabant, non incognitus erat. Cœperant autem, qui adduxerant, obsecrare Hominem Dei, ut puero manum imponere dignaretur : sed nos concursum populi metuentes, prohibuimus, dicentes, ut finita Missa adducerent eum. Prævenit tamen exspectationem virtutis effectus. Offerens enim B puer, sacratam manum ex more osculatus est, et pertransiit. Nec mora, accedens unus ex militibus prædicti fratris episcopi interrogavit puerum dicens : « Oz tu? » quod latine interpretatur, « Audis tu? » Protinus autem ad ipsum puer quoque respondit dicens : « Oz tu? » Surdus nimirum ex utero ea tantum loquebatur, quæ ex ore interrogantis audivisset. Addidit ergo miles loqui ad eum, et docebat invocare Deum et beatam Virginem nominare, etc. Singula vero incunctanter puero respondente, qui propius astabant clerici convenerunt : cognitaque miraculi veritate, levaverunt vocem magni- C ficantes et laudantes Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Elevatus puer salutat populum, et exsultat in gaudio civitas Cameracensis, loquentem audiens puerum, qui ex utero matris suæ nec locutus est aliquando, nec audivit. Ipsa die in domo episcopi, ubi Virum sanctum magna cum devotione susceperat, puellæ manus invalida ad tactum ejus sanata est et extensa. Vespere quoque claudam longo tempore filiam pater obtulit, et recepto gressu lætus reduxit ad propria. Tertia feria aridas manus duas sanavit, et mulier clauda experta est quia efficax in Bernardi manu gratia cu- D rationum. Puerum quoque cæcum, cum jam egrederetur, illuminavit in porta, et in campo adolescentem surdum fecit audire, et mutum loqui coram universo clero et populo civitatis.

41. Valcellam vocant monasterium tribus ab ipsa civitate millibus distans, quod idem Pater noster missis olim a Clara-Valle fratribus ædificaverat. Illic feria tertia pernoctavit, nolens fraudare filios visitatione et consolatione paterna. In ipso sane monasterio mane feria [1147] quarta, priusquam egrederetur, militem quemdam de regione eadem, qui a diebus multis debilis pedibus simul et cruribus ambulare non poterat, benedictionis virtute sanavit, referentem gratias ad sua remisit incolumem. In via quoque surdus vir aure altera recepit auditum. In oppido cui nomen Gom, juxta monasterium canonicorum Regularium, quod Montem-Sancti-Martini vocant, novo temporis nostri Martino claudam puellam offerebant. At ille signo crucis edito : « Vade, » inquit, « in nomine Jesu » Christi. » Statim vero deposita exsiliit, et ambulabat, currens et laudans Deum. Feria quinta in monasterio quod Humblerias vocant, paralyticam media parte corporis filiam pater obtulit Viro Dei. Hæc et manus, et brachii, et tibiæ simul et pedis, etiam et linguæ officium morbo invalescente perdiderat : ubi vero signavit eam Pater beatus, sanata est, evidentissime loquens et ambulans, et libere movens manus. Ipsa die Laudunum venimus, ubi sexta feria in monasterio beati Joannis (illic enim hospitabatur) coram omnibus vir surdus auditum recepit. Sabbato quoque Remis, cum jam pararetur iter, cæcum uno oculo puerum per signum crucis Pater sanctus illuminavit, astante clericorum et civium multitudine.

CAPUT XIII.

De miraculis in itinere versus Claram-Vallem editis.

42. Dominica die festum erat Purificationis beatæ Mariæ : et Francorum rex Ludovicus, devotissimus et christianissimus princeps, Catalaunum occurrebat Viro Dei. Plurimi quoque ex principibus utriusque regni convenerant, et legati regis Romanorum, et Wolfonis inclyti ducis, ut de via Jerosolymitana communi consilio tractaretur : quo Vir Domini colloquio sic detentus est per biduum illud, ut ad populum exire nequiverit, licet vehementissime desideraretur. Oportebat enim generale bonum votis anteferre privatis. Egredienti vero feria tertia, mulier quædam occurrit aridæ manus postulans curationem : et juxta fidem ejus factum est ei, ut fieret ipsa hora sana. Et hoc quidem miraculum jam inter vicinos et notos factum est, ne quis objiceret illud de Evangelio : *Quanta audivimus facta in Capharnaum? fac et hic in patria tua* [1]. Aderat enim venerabilis episcopus

[1] Luc. IV, 23.

Lingonensis Godefridus, beati Viri quondam[185] filius professione, nunc pater officii dignitate. A Aderant et principes quidam, et milites terræ nostræ non pauci. Quarta feria, cum jam desideratæ Valli magis appropinquaret desideratus et ipse, multiplicata sunt miracula manifesta : ut plus quam propheta probaretur, propheticus honor non deerat, ne ipsa quidem in patria sua. Ipsa siquidem die in vico Campaniæ cui nomen Davamant, in honore beatæ Agathæ, cujus festivitas agebatur, Missarum solemnia celebravit. Necdum secesserat ab altari, et ecce vir quidam cæcum filium offerebat, cujus oculos sputo liniens tetigit, et illuminatus est ipsa hora. B

43. In oppido cui nomen Rosnay, languidum et penitus debilem virum plaustro deportabant, cui solum videbatur superesse sepulcrum : et huic quoque coram omni populo et militibus multis manum imponens, ambulare eum fecit sine dilatione; et stupentibus universis, quo prius fuerat deportatus, plaustrum sequebatur incolumis. Similiter et puerum, qui et ipse a diebus multis ne unum quidem passum poterat ambulare, signavit, ubi castrum est egressus; et statim libere ambulavit. In eadem strata, aliud situm est castrum, quod Brena ab indigenis nominatur. Illic transeunte Viro Dei, per C orationem et benedictionem ejus puella clauda gressum recepit. Ubi vero egressus est, stipem quærebat ab eo cæca mulier et mendica. Intuens autem Vir in eam misericorditer, « Tu, » inquit, « argentum quæris, sed Deus tibi visum » restituet : » accedensque signavit eam, et coram omnibus illuminata est ipsa hora. Interrogata vero quamdiu cæca fuisset, ab his undecim annis nihil penitus se vidisse respondit. Sic apostolicus Vir apostolicum imitatus exemplum, et petitionem mendicantis, et spem liberalitate sanctissima superavit. Nec longe processerat, et ecce puer uno oculo cæcus benedictionem D flagitat, tactum requirit. Quid ei negaret, qui dederat non petenti? nihil cunctatus signavit oculum cæcum, et eum quo videre solebat manu claudens movit digitum coram eo, et quid ageret inquisivit. Audientes peregrini quidam quod Homo Dei transiret, socium suum surdum ei cum precibus obtulerunt : cujus aures sputo liniens, et immittens digitos suos, auditum reddidit ei ipsa hora. Exinde cum paululum processisset, secutus homo eum, gratias egit, et signum crucis ab eo accepit, ut in exercitum Domini proficisceretur.

44. Ipsa die venimus Barrum super Albam, quod nominatissimum oppidum est, tribus a Clara-Valle millibus distans. Quinta igitur feria Vir sanctus Missarum solemnia celebravit in ecclesia sancti Nicolai. Illic ad nova divinæ virtutis magnalia obstupuere Barrenses. Addidit adhuc magnificare famulum suum Dominus, et oculos pueri cæci nati sub manu ejus apuerit. In eadem basilica post Missarum celebrationem, puella contracta, cujus tali adhæserant renibus, erecta est, et libere ambulabat. Altera quoque puella, quæ stare omnino non poterat, ibidem adepta est sanitatem. Item mulier clauda gressum recepit, et quam cito signata est, virtutem sentiens, jussit pulsari campanas, sicut ad singula quæque miracula faciebant. In eodem loco, duo surdi et muti a nativitate receperunt auditum pariter et loquelam : alter quidam puer, alter adolescens erat notissimus in oppido illo. Adhuc autem surdus unus auditum recepit, et puella ex utero matris suæ impos manibus, sanata est ipsa hora. Alteri quoque manum aridam ante domum eleemosynariam, cum jam proficisceretur, restituit sanitati. Ipsa die dispensator bonus multiformis gratiæ Dei fuit redditus Claræ-Valli, reportans manipulos pretiosos, instar patriarchæ Jacob cum duabus turmis regrediens. Nam et triginta secum adduxit, et totidem fere, facto jam voto et constituta die, venturos præstolabatur. Quid ergo dicemus ad hæc? Felix nimirum, cujus oratio tam accepta, tam salubris tactus, sermo tam vivus et efficax invenitur! felix anima, quam implevit Dominus oleo gratiæ præ participibus suis! felix lingua tot animarum medens vulneribus desperatis! felix manus gratia sanitatum, et tot virtutum affluens signis!

CAPUT XIV.

De miraculis Claræ-Valli, Trecis, Stampis, Senonis, et vicinis locis per Bernardum patratis.

45. Paucos dies Claræ-Valli faciens Pater sanctus, ne intromitterentur infirmi, fratrum quieti providens interdixit. Ipsa tamen die qua exiturus erat, juvenem Lingonensem, cujus auris altera ab annis multis penitus obsurduerat, venerabilis episcopus noster obtulit : et confestim audivit homo, et gratias egit celeri medicinæ. Egrediens autem Pater monasterii januam, invenit languentium multitudinem,

cæcorum, claudorum, aridorum; plurimique [1180] in tumultu illo sub manu signantis desideratam A adepti sunt sanitatem. Ubi vero montem ascendit, obvium habuit puerum surdum et mutum, qui diebus multis inter fratres nostros Fontarciæ manserat, tantum innuens eis. Hujus linguam sputo liniens, et auribus ejus immittens digitos suos, Deum nominare jussit, cœpitque puer paulatim loqui : sed adhuc vox in gutture laborabat. Quod advertens unus ex fratribus nostris, rursum obtulit eum, rogans ut gutturi ejus manum imponeret. Statimque locutus est libere, cum multis lacrymis gratias agens Deo. Tamdiu siquidem surdus et mutus B exstiterat, ut ei nomen proprium penitus excidisset, et nesciret quis vocaretur. Vix recordatus civitatis nomen unde fuerat oriundus, Parisiensem se esse dicebat. In eodem itinere surdus alter audivit, pueri duo claudi gressum receperunt; et prope Mundivillam (sic enim vocatur viculus, duobus ferme a monasterio millibus distans) curatus est paralyticus senex nobis astantibus, turbis acclamantibus vehementer. Villa super Arnam nominatur, ubi pernoctavimus ipsa die. Mane vero in basilica post Missæ celebrationem adolescens altero crure contractus, ubi a Viro Dei signatus est, extendit ner- C vum, et coram omni populo gradiebatur exsultans. In eodem vico, ingressus hospitium, et irruentibus multis, cæcum uno oculo puerum, et puellam mutam a nativitate, consueta benedictione sanavit. Siquidem et puer illuminatus, et puella locuta est audientibus et admirantibus universis. In platea quoque cum detineret eum populus egredientem, sanati sunt manci duo : quorum alter etiam unius oculi lumen recepit amissum, duplicique liberatus incommodo duplex gaudium reportavit.

46. Eadem die juxta castrum Barrum, quod alluit Sequana fluvius, coram multitudine co- D piosa plebis, quæ de tota regione convenerat, curati sunt puer cæcus, et vir cæcus, puella manca, et paralyticus senex. Hunc in plaustro detulerant, et ab annis sex sic elanguisse dicebant, ut nec sedere quidem, nec sine alio posset mutare latus. In ingressu villæ, quam Bargonium vocant, erectus est puer claudus ex utero matris suæ : in egressu quoque mulier quædam amissum ab annis quatuor gressum recepit. Nec longe progressi eramus, et ecce currebat post nos mulier cæca uno oculo : et hæc quoque ubi pervenit ad Virum Dei, ab eo signata est continuo, et visum recepit, et revertebatur gratulabunda et laudans. In ingressu diœcesis Tricassinæ, in vico cui Fulceriæ nomen est, oblatus a populo puer a nativitate surdus et mutus, ab utroque morbo sanatus est ipsa hora. In via quoque, cum egrederemur, puellæ manum a nativitate aridam et contractam benedicta Bernardi manus extendit, quasi esset cerea : et sanata est statim, ita ut teneret fortiter baculum, quem tradidimus ei. Mirabantur omnes, qui deducebant Sanctum Dei, viri de eadem regione nobiles et potentes. Magis autem mirati sunt, juxta vicum qui Wanda vocatur, puellam claudam, mutam ex utero matris suæ, benedictione percepta ambulantem videntes, audientesque loquentem.

47. Altera autem die in majori ecclesia Trecensi congregatus est populus innumerabilis, ut audiret a Dei Homine verbum ejus. Factus est ergo tumultus intolerabilis comprimentium sese turbarum, et periculum metuens egressus est Vir beatus; cumque in hospitium episcopi se recepisset, sequebatur eum languentium multitudo, et pro foribus exspectabat. Ingressa est autem puella clauda, et sub oculis omnium signante Viro Dei adepta est sanitatem, et libere ambulavit. Erat autem nota in civitate puella, et ex propinquis ejus aderant eadem hora nonnulli. Post paululum quoque cæcus uno oculo puer illuminatus est : et alii duo, quorum erant aridæ manus, sanati sunt admirantibus et exsultantibus universis. Vespere quoque exspectantes infirmos juxta cancellum ecclesiæ seorsum poni præcipiens, exivit ad eos, et signavit ex ordine residentes. Aderant autem venerabiles episcopi Godefridus Lingonensis, qui fere omnia, quæ scribimus, præsens vidit, et Henricus Trecensis : aderant clerici et laici de civitate non pauci. Coram his omnibus puella clauda et muta oblata est Viro Dei. Cumque signatam apprehensa manu deduceret, loqui cœpit, et ait : « Non possum, domine, ambulare, non » possum. » Obstupuimus omnes : iterum signari rogavimus eam, et gressum quoque recepit. Ibidem quoque cæcum oculum pueri sputo liniens illuminavit. Mulierem claudam ab annis quindecim, quæ in ecclesia beatæ Mariæ a sanctimonialibus alebatur, signans et attrectans curavit protinus : ita ut quod ante non poterat, et sederet, et libere graderetur. Exsultans igitur vehementer tulit baculos, quibus antea utebatur, in beati Petri ecclesia suspen-

dendos. Item juvenis quidam, ejusdem ecclesiæ servus, amissum ab annis quinque ibidem recepit auditum. In eadem civitate facta sunt quæ sequuntur. Faber quidam longa ægritudine claudicans, ut sine baculo incedere omnino non posset, ubi a beato Patre signatus est, lætus rediit gradiens pedibus suis. Deinde mulier epilepticam ei obtulit filiam, cui morbus ille loquendi prorsus ademerat facultatem : cui Vir beatus manus imponens signavit eam, statimque locuta est coram nobis.

48. Mane egressus Trecas, dum transiret Vir sanctus villam, quam Prunetum vocant, oblatus est ei puer, cujus pedem retracti nervi torserant in perversum, ita ut ambulare omnino non posset. Acclamabant autem qui convenerant, levantes manus in cœlum, dum Vir Domini puerum attrectaret. Nec mora, signatum pedem omni facilitate detorquens, deponi jubet : et coram omnibus ambulare cœpit incolumis. In oppido quoque, quod Romana lingua Triangulum vocant, post Missarum celebrationem feria sexta, coram omnibus ad altare adducta est mulier cæca ejusdem indigena castri. Cumque ei Vir beatus imposuisset manum, interrogata a circumstantibus, « Jam cito videbo, » inquit : et post paululum, « Video, » ait, « clare, » omnes vos video ; benedictus Deus qui fecit » mecum misericordiam. » Altera quoque illuminata est, quam ab annis decem cæcam fuisse testabantur. Ibidem clauda mulier gressum recepit, et mutus loquelam, acclamantibus omnibus, maximeque illius castri, qui nulla prius similia viderant. Ipsa die transeunti prope castrum Braium (quod Lutum interpretatur) occurrit vir quidam filiam portans in humeris, quæ nec loqui unquam potuerat, nec stare supra pedes suos : statimque sub omnium oculis ab utroque est incommodo liberata.

49. Apud Monasteriolum, ubi Iona fluvius in Sequanam influit, præsente comite Theobaldo, et multis aliis nobilibus pariter et ignobilibus, mulieres tres, prima auditum recepit, secunda amissum ab annis septem unius oculi visum, tertia paralytica sanitatem. Hæc in grabato in ecclesiam fuerat deportata : et ubi signata est, et jussa stare supra pedes suos, in medio populi stetit incolumis, et relicto grabato suo gratulabunda repetiit domum suam.

[187] Ipso die apud Moretum oppidum, juxta leprosorum domos, surdum et mutum a nativitate puerum offerebant, cujus statim aures apertæ sunt, et solutum vinculum oris ejus. Ubi vero castrum egressi, flumen transivimus quod Luten [a] vocant, occurrit Viro Dei populus innumerabilis : et ibi quoque puer, quem bene noverant circumstantes, amissam loquelam ejus benedictione recepit.

50. Stampis negotio Jerosolymitanæ expeditionis, et regni Franciæ, tam ipse, quam cæteri qui convenerant, intendebant. Reddidit tamen illic auditum surdo : phrenetico, quem ligatum attulerant, mentem; mulieribus duabus visum, alteri quidem unius oculi, alteri utriusque. Exiens quoque finito concilio, cæcam puellam per signum crucis illuminavit. Apud viculum Messam, qui tribus a Stampis milliaribus distat, coram universo populo qui convenerat, surdis duobus, viro et vetulæ mulieri, restituit auditum. Milliacum oppidum transiens ipsa die, mulierem languidam et viribus corporis adeo destitutam, ut nec ambulare, nec stare posset, signavit atque sanavit ; propriisque pedibus est reversa, quæ fuerat apportata pedibus alienis. Illic etiam clericus quidam amissum unius oculi lumen adeptus est, et puer claudus incessum : sic et Moreti vir cæcus uno oculo, qui Viro Dei occurrebat ingredienti, confestim illuminatus est ad ejus benedictionem. Senonis, quæ Galliæ olim maxima civitas erat, in conspectu Cleri qui ad eum fuerat congregatus, mulierem surdam et cæcam per manus impositionem auditu donavit : et præter alia, quæ scribere supersedimus vitantes prolixitatem ; ingredienti oppidum, cui Joviniacum nomen est, oblata est mulier cæca. Confestim in habitum versa privatione, de cæca facta est videns, exiitque sermo in populum, et undique acclamabant, « Anna videt : » quia omnes noverant eam. Ubi vero egressi sumus, geminata est populi lætitia, et sub oculis omnium puer a nativitate cæcus uno oculo, negatum a natura munus adeptus est gratiæ beneficio.

[a] Legendum, *Luen*, latine Lupa, vulgo, *Loin*, amnis agri Wastinensis, in Sequanam influens infra Moretum, de quo supra.

CAPUT XV.

De miraculis Autissiodori, Molismi, etc. factis.

51. Adveniens igitur Autissiodorum Vir beatissimus, orationis causa monachorum basilicam introivit, ubi pretiosus ille thesaurus jacet, ubi Germani gloriosi corpus sacratissimum requiescit. Regredienti vero mulier clauda, quæ genibus tantum et manibus gradiebatur, occurrit in porta, tenensque vestigia ejus misericordiæ viscera miserabili supplicatione pulsabat : cujus renes et genua signo crucis edito Vir beatus attrectans, elevavit eam in nomine Domini, et ad sanctissimi Confessoris altare misit suis pedibus gradientem. Ipsius etenim nomen, dum mulier elevaretur, universus qui convenerat populus invocabat. Hoc in civitate illa notissimum celeberrimumque miraculum fuit. Omnibus siquidem nota erat mulier illa, et tribus ferme annis in grabato viderant eam deportari. Hospitatus est autem Vir sanctus in domo episcopi, et illic quoque videntibus multis aridam manum mulieris extendit libere, et sanavit. Sic et mane, cum egrederetur, simili incommodo laboranti beneficium simile contulit manus benedicta. Ipsa die Cableiam pertranseunti claudum puerum offerebant, quem sanatum protinus, et erectum in beati Martini ecclesiam deduxerunt. Ad eum siquidem et illa ecclesia pertinet, et vicus ipse, quem in Bernardo revixisse mirabantur. Adhuc enim prosequentibus eum turbis, puella clauda et alteram manum invalidam habens, ab utroque incommodo liberata est coram eis. In castro Tornodorensi, eadem die videntibus nobis in hospitio mulier cæca uno oculo per signum crucis illuminata est; et exiit magnificans Deum. In ecclesia etiam beati Aniani feria quarta, dum ad oblationem inter Missarum solemnia resedisset, obtulerunt puerum cæcum : cujus statim oculos sub manu fidelis servi, divina virtus aperuit. Similiter et puella cæca, cum jam egrederemur castrum, coram omnibus, qui prosequebantur beatum Virum, amissum ab annis multis signante eo visum recepit, et altera cæca uno oculo illuminata est prope fluvium qui Armantia nominatur.

1189 52. Ipsa die Molismum venimus, quod est monasterium unde egressi sunt olim Patres nostri, a quibus Cisterciensis ecclesia sumpsit exordium. Exstat liber Usuum Cisterciensium[a], ubi plenius id scriptum diligens lector inveniet. Illic ergo, ut dictum est, quarta feria Virum Domini magna cum devotione susceperunt; cumque in hospitio resedisset, vir quidam cæcus uno oculo ingressus est, et genu flexo misericordiam precabatur : ubi vero signavit eum sacris digitis, cæcum tetigit oculum, et confestim illuminatus est, et gratias egit Deo. Factum est autem post unam horam, cum advesperasceret, essetque inclinata jam dies, egressus est Vir beatus ut signaret infirmos qui pro foribus exspectabant. Primus illic convaluit puer cæcus oculo dextro, qui signatus sinistrum claudebat oculum quo prius videre solebat, et clare discernens omnia sciscitantibus nobis, quidquid ostenderetur continuo respondebat. Id ipsum tribus aliis eodem laborantibus incommodo, per manum Bernardi sui beneficium præstitit Deus; puellæ videlicet, et seniori viro et mulieri, similique et in eis probatum est diligentia. Adhuc autem in ipso loco puellula debilis pedibus et clauda ex utero matris, sanata est per manus impositionem, et exsultabat in gaudio mater, quod tunc primo stantem eam et ambulantem cernere mereretur.

53. Feria quinta egredientem Molismense cœnobium Hominem Dei, devotione debita prosequens innumerabilis multitudo, quæ de tota convenerat regione, mulierem claudam quæ plaustro subvecta fuerat, ubi signata est ab eo, suis gradientem pedibus gratulabunda reduxit. In eodem itinere dum silvam ingrederemur, adolescens surdus auditum, et mulier quædam amissum ab annis duodecim alterius oculi visum, per manus Hominis Dei impositionem receperunt, præsentibus et videntibus multis. Occurrentes deinde viri duo, et ipsi quoque, quod amiserant, singulorum lumen adepti sunt oculorum. Nec longe processeramus, et ecce concurrentibus turbis undique puer claudus, quem attulerant, ad tactum beati Viri sanatus est, et libere gradiebatur exsultans. Confinium dicitur villa nostris proxima finibus, per quam transivimus ipsa die. Ibi quoque sub oculis

[a] Hæc leguntur in parvo Exordio Cisterciensi, a quo diversus modo est liber Usuum Cisterciensium, qui tunc forsan cum Exordio unicum librum efficiebat. Hinc probata libri Usuum antiquitas, quem variis additionibus subinde auctum existimamus.

omnium qui convenerant, puerum cæcum et mulierem claudam ex utero matris suæ signans A Vir Domini et attrectans, amissum reddidit alteri visum, alteri novum contulit gressum. Ingredienti denique Claram-Vallem unus de nostris occurrit, adducens surdum et mutum puerum, qui in monasterio diebus jam quindecim Sancti præstolabatur adventum. Nec fraudatus est a desiderio suo puer fidelis, sed continuo ut signatus est, recepit auditum pariter et loquelam. Et primo quidem vix potuit nominare Deum; ac deinde præcipientibus nobis invocare cœpit beatæ Virginis nomen : tandemque soluto penitus oris vinculo omnia B loquebatur, ubertim gaudii lacrymas fundens. Multi etiam fratrum qui eum noverant prius, nec audientem penitus nec loquentem, locuti sunt in auribus ejus, et audierunt eum ad plenum verba omnia formantem. Interrogatus autem quamdiu mutus et surdus pertransisset : « Tertius, » inquit, « annus transivit ex quo » obsurdui et obmutui, et eram innuens tan» tum. » Et hæc dicens cum lacrymis benedicebat Dominum, qui fecerat cum eo misericordiam. Ipsi et nos pro tanto Patre et patrono quantas possumus gratias referimus, glorificantes semper et laudantes Deum, qui est super C omnia benedictus in sæcula.

CAPUT XVI.

De miraculis quibusdam Treviri, Rutilæ, et Francofurti per Bernardum editis.

54. Sexto kalendas aprilis, ingrediente Viro Dei Treverim, obviam ruit ex more populus universus; et ecce offerebant ei puellulas sorores duas ex eadem civitate, alteram quinque, alteram quatuor annis miserabili cæcitatis incommodo laborantes : ubi vero signavit eas Vir D sanctus, ambæ illuminatæ sunt; et in ecclesiam beati Petri deductæ, ubi eadem hora Missarum solemnia celebravit. Illic eas vidit clerus et populus : illic probavimus diligenter miraculi veritatem. Consummato demum sacrificio, Vir Domini juxta altare resedit, ut super ægros manus imponeret et bene haberent. Protinus autem claudus oblatus est, et ambulavit : oblatus est cæcus, et vidit : oblata est mulier surda, et audivit. Et hæc quidem in somnis admonitam se esse dicebat, ut festinaret ad eum, cujus benedictione receptura esset auditum. Non du[1190]bito quin et alia multa diligens inveniat investigator : sed hæc ad memoriam arbitror posse sufficere. Adhuc tamen in domo archiepiscopi puerum cæcum uno oculo coram nobis illuminatum certissime recordamur.

55. Veritus autem molestam vobis esse brevitatem, ex his quoque quæ Rutilæ facta sunt, nonnulla subjunxi. Viderat Pater sanctus in somnis, quod nobis secretius intimavit, mulierem claudam in ecclesia quærentem se, cum nec ab ea, nec a populo cognosceretur. Gloriabatur autem quod ignotus esset, et accedens clanculo signabat eam, et pertransibat : subitoque admirans illa erigebatur. Hujus autem visionis effectus apparuit manifestus. Siquidem dum in ecclesia illa Missarum solemnia celebraret Vir beatus, allata es contracta mulier, quæ a diebus multis per terram repens erigi penitus non valebat, sed genibus et scabellulis, quæ gestabat manibus, utcumque gradiebatur. Guntrannus de Sirco, quod super Mosellam situm est castrum, a prædicto monasterio paululum distans, mulierem illam in ecclesia fecerat deportari. Necdum ad beati Patris manum accesserat, et ecce accessit ad eam spiritus ejus occulte, sicut præviderat, subitoque curvata exsiliit, et ambulabat laudans et magnificans Deum. Videns autem populus, qui claudam prius noverat eam, exclamavit in laude Dei; tollentesque scabellula ad altare protinus detulerunt, ut sisterent eam Domino, et Bernardo servo ejus. Ibidem sane ad tactum ejus mulier de eodem vico clauda ab annis septem, et puellula contracta, cujus obstupuerant nervi femoris utriusque, ut extendere genua, aut erecta stare non posset, desideratum gressum coram omnibus receperunt. Oblati sunt ei vir quoque cæcus et mulier cæca, et confestim edito signaculo crucis ab utroque repulit tenebras, et utrisque lucem restituit. Sed forte hæc nostra descriptio, licet studiosis brevior, obliviosis prolixior videatur. Et ipsis itaque providentes, instar proverbii, quæ dicta sunt, perstringamus. Resultabat canoris vocibus ecclesia Treverensis ad Bernardi tactum ambulante claudo, audiente surda, cæco vidente. Duas quoque sorores cæcas idem Vir Domini in ingressu civitatis illuminavit; et in domo, puerum cæcum uno oculo. Rutilavit Rutilæ in Bernardi præsentia lux cœlestis, cujus benedictio claudis duabus gressum, visum reddidit cæcis æque duobus. In eadem ecclesia, mulier clauda, quæ

genibus et scabellulis ferebatur, erecta est, priusquam perveniret ad Hominem Dei.

56. Residebat aliquando Frankenvœrt in solio Pater sanctus, et per fenestram ad manum ejus admittebantur infirmi, quorum innumerabilis multitudo undique fuerat congregata. Et ecce oblatus est inter cæteros adolescens quidam surdus et mutus ex utero matris suæ : cui Vir beatus manum imponens confestim curavit eum, et libere audiebat, et loquebatur. Nullam tamen noverat linguam, sed ea tantum proferebat verba, quæ ex colloquentis ore audivisset. Hoc fuit quod maxime nostrum movit Hugonem, ut describi hoc miraculum postula- B ret : sed nos multa similia videramus. In ipso quoque solio matrona quædam dives et honorata de regione eadem deportata est, quæ ex longo tempore jacuerat paralytica. Et hanc quoque signans Homo Dei, tenuit manum ejus et erexit eam, præcipiens ut libere ambularet in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in virtute Spiritus sancti. Dixit, et factum est; exsiliensque ambulabat. Tunc vero acclamabant omnes; sed specialiter exsultabant milites, qui propriis humeris deportaverunt, quam videbant regredientem pedibus suis. Nimirum videbatur sibi quodammodo miraculi particeps pia C devotio. Et hæc quoque excitavit amicum nostrum, ut sileri miraculum hoc, nefarium judicaret.

57. Tertium autem simile est huic. Erat siquidem in proximo vico vir paralyticus ab annis octo, notus omnibus, et omnium dignus miseratione. Neque enim movere poterat membra, nec si domus in qua jacebat, undique flagrare cœpisset incendio. Hic ergo coram nobis et aliis quampluribus qui beato Patri tunc assidebant, subvectus in culcitra, depositus est coram eo : cujus debilia membra edito signaculo salutis attrectans, confestim erexit eum, et tam per- D fecte curatus est, ut ad exercitum Domini profecturus illico susciperet signum crucis; nimirum, cujus virtutem tantam, et tam celerem esset expertus. Cumque tollerent alii lectum ejus, « Non sic, » ait venerabilis Hugo, « sed » magis ipse portabit : » et imponens in humeros ejus dimisit eum, et tam viriliter ambulabat, ac si nihil prius sustinuisset incommodi. Quartum quod describi Hugo miraculum postulabat, puellæ cujusdam erectio fuit. Hanc in hospitium vespere obtulerunt humeris deportantes. Cujus cum signaret genua Vir beatus, contractos et [19] obduratos quasi in modum virgæ ligneæ nervos A sentiens, « Heu, » inquit; « hujus ex toto retracti » sunt nervi, et flectere genua, imo flexa extendere omnino non potuit. » Et certe sic erat, nec poterat a diebus multis gradi pedibus, sed manibus et pedibus reptabat utcumque. Igitur ad Patris benedictionem laxatus est statim nervus uterque, et elevavit eam unus e fratribus; ipse vero tenebat tibias, et paulatim extendebantur : cumque ambulare cœpisset incolumis, obstupuimus vehementer omnes; sed et Sanctus ipse præ admiratione se signans, Domino virtutum gratias referebat.

CAPUT XVII.

De miraculis, quæ Tulli per beatum Bernardum contigerunt.

58. Jam ad ea quæ Tulli facta sunt, veniamus. Quater siquidem hoc in anno Vir sanctus illam ingressus est civitatem; nec unquam transiit absque miraculis. Primum siquidem Dominica ante Pentecosten in ecclesia beati Stephani ad altare majus Missas celebranti, oblatus est puer cæcus notus in civitate eadem, qui per manus impositionem visum recepit; et hunc usque hodie Tullensis habet ecclesia virtutum beati Bernardi speculum testimoniumque fidele. Secundo quoque accedens civitati, proximam villulam, quam Calmas nominant, pertransibat. Et ecce ruit obvia plebs devota, aquam afferens signandam atque benedicendam, quam protinus evangelici instar miraculi sapore pariter et odore vini benedictione ipsa donavit : et qui gustaverunt, omnibus perhibent testimonium. Unde et nunc in tota regione illa certissimum est celeberrimumque miraculum, apud villam Calmas sub Bernardi manu aquam in vinum esse mutatam. Nam super vestem cujusdam sparsum est vinum novum, dum undique concurrentes certatim traherent vasculum, et multis diebus vini pretiosissimi servavit odorem.

59. Tertio deinde prædictam Tullensium civitatem ingressus timuit turbas, et quia grandis ei restabat via, nocte egredi festinavit. Id ipsum autem suspicati nonnulli de populo observabant eum, nec exire vel nocte potuit sine turba : inter quos oblata est paralytica mulier in grabato, quam protinus elevans Vir beatus, in nomine Domini signavit, atque sanavit. Hu-

jus quoque curatio universæ innotuit civitati, quam nimirum adhuc hodie incolumis mulier inhabitat, quæ in ea diu jacuerat paralytica. Similiter autem et altera mulier cæca uno oculo, quæ ad eum deducta est extra civitatem, signante eo visum recepit, quod in hoc adventu verissime certissimeque probavimus. Nuper sane apud beatum Aprum Vir Domini susceptus hospitio, monasterium illud plurimis miraculis illustravit, claudum erigens puerum, auditum surdo reddens adolescenti; tres quoque cæcos, uno visionis munere donans in ipsius nomine qui Trinus adoratur et Unus : ubi plurima quoque miracula claruisse non dubito, sed hæc coram me facta novi certius, fiducialiusque scripsi.

EPISTOLA GAUFRIDI

MONACHI CLARÆ-VALLENSIS,

Quædam sancti Bernardi miracula recensens.

Magistro suo charissimo Archenfredo, et utrique Capitulo, fratribus suis uterinis, frater Gaufridus, memores ejus esse, qui diligit vos in veritate.

1. Nullis mihi ad te, magister, verborum blanditiis utendum esse certis experimentis cognovi. Latere enim non potuit familiarem filium, quem præ cæteris fovere solebas tenerius, et amplecti charius, non quod dignum, sed quia indignum esse sentires : adhærentem, inquam, lateri tuo latere non potuit, quam parum acceptes eos qui verba venantur, sentiens plane cum Apostolo, regnum Dei non esse in sermone, sed in virtute [1]. Utquid ergo verba multiplicantur? Tu scis, domine, quia amo te; tu scis quia tuis et tuorum orationibus egeo, et quantum diligam, et quantum egeam, non ignoras. Sileo proinde de me ipso, sciens quod scienti me scribam. Cæterum cum memor sum in quanta sollicitudine reliquerim vos, et totam pariter Claram-Vallem, eo quod dubia videretur 1192 domini Abbatis de itinere isto voluntas; scribo A vobis de quo magis præsumo, quæ in eo vidimus et audivimus, ut habeatis consolationem, et vestris eam nihilominus præbeatis. Hoc autem scitote nihil me scribere, nisi veritate compertum.

2. Dum appropinquaremus Pictavim, cœpit dominus Abbas infirmari, ita ut paulo minus eum pœnitere inciperet oneris, non itineris hujus. Ibi ad nostram et ipsius consolationem facta vox ad eum in visione cantans : *Et domus impleta est ex odore unguenti* [2]. Erat autem cantus ut versiculi, et tantummodo punctum B ultimum deerat in hunc modum : *Et domus impleta est ex odore unguenti.* Quo defectu quid significatum credamus, sequentia manifestant. Altera die cum iterum decubaret, sic in os ejus missum est canticum novum, *Lætabitur justus in Domino* [3], ut evigilans sæpius nil aliud posset cogitare. Pictavi, dum nocte sederemus, et ipse cum candela solus deambularet, exstincta est candela, et abbas Chari-Loci vidit eum sine lumine ambulantem. Proinde autem cum sonitu quodam, ut ipse confessus est, candela reaccensa est, et ardentem eam usque ad nos deportavit.

C 3. In urbe Burdegali res facta est digna miraculo, quod obstinatissimos animos clericorum convertit, ut concederent in sede episcopali Regulares ordinari canonicos, pro qua re per septem annos excommunicati parvi pendebant omnino : ita ut quinquennium exsularet archiepiscopus, vacaret ecclesia; reditus illi violenter diriperent, et tam exosus esset omni populo archiepiscopus, ut in ingressu etiam omnibus nostris exprobrarent, dicentes, « Quoniam isti » sunt de patronis archiepiscopi. » Sed mutavit animos eorum sermo Dei vivus et efficax, præter spem universorum, qui noverant negotii D difficultatem et obligationes pessimas nimis. In castro quod dicitur Bragerach, allatus est ad eum vir nobilis, gravissima infirmitate laborans, et ex illa hora convaluit, ut postea didicimus. Homo civitatis illius, pauper et inops, laudat hodie nomen Domini, qui longa infirmitate fractus viribus, laborare non poterat, aut operari quidquam : sed benedicto pane vescens, cum per aliquot dies sequeretur nos, fortis et incolumis est reversus. In Caturcensi urbe quidam serviens episcopi percussus in capite, oculi

[1] I Cor. IV, 20. — [2] Joan. XII, 3. — [3] Psal. LXIII, 11.

unius lumen amiserat : sed signante eo visum 1193
recepit. Ibidem burgensis quidam bibit aquam A
ab eo benedictam, et visum est ei ac si projiceretur super caput plenum vas aquæ; et ex hora convaluit a febre, qua per septem annos laboraverat.

4. Jam vero Petragorici populi devotionem quis explicet? Paulo minus suffocabant eum; adeo ut necesse habuerit clam discedere ab eis. In Tolosana urbe satis devote susceptus est; sed per paucos dies plus quam satis, et etiam plus quam nimis fuere devoti. Paucos quidem habebat civitas illa, qui hæretico faverent : de textoribus, quos Arrianos ipsi nominant, non- B
nullos. Ex his vero qui favebant hæresi illi plurimi erant, et maximi civitatis illius. Denique non longe ante adventum nostrum unum e ditioribus civitatis illius cum uxore ejus seduxerant, ut relicta substantia sua et parvulo filio in villam secederent, quæ hæreticis plena est, et nullis deinceps propinquorum persuasionibus reduci potuerant. Vocatus est ergo Henricus, vocati sunt Arriani : et pollicitus est populus, quod nemo eos deinceps susciperet de cætero, nisi venirent et palam loquerentur. Fugas Henrici, et Arrianorum latibula longum est enarrare. Fugerunt siquidem qui in civitate erant C
Arriani, audientes signa et mirabilia quæ fiebant. Fautores eorum abnegaverunt eos, et credimus omnino perfecte liberatam civitatem ab omni hæreticæ contagio pravitatis. De militibus promisere nonnulli, quod deinceps expellerent, et non manu tenerent eos. Si qui vero cupidi fuerint, et aliter voluerint agere, hæreticorum munera diligentes, data est sententia in hæreticos et in fautores eorum, atque in omnes qui manu tenuerunt eos, ut neque in testimonio, neque in judicio suscipiantur, nemo communicet in convivio, neque in commercio. Henricum fugientem secuti et persecuti sumus, sed ille eo D
amplius fugiebat.

5. In ipsis sane castellis quæ seduxerat, locutus est dominus Abbas, et libenter audiente populo crediderunt qui erant præordinati ad vitam. Milites quidem nonnullos invenimus obstinatos; sed non tam errore, ut nobis videtur, quam cupiditate et voluntate mala. Oderunt enim clericos; et gaudent facetiis Henrici, et quia id loquitur eis unde occasionem habeant et excusationem malitiæ suæ. Omnes tamen affirmabant quod deinceps non manu tenerent eum, siquidem domini Abbatis colloquium refugisset. Data proinde sententia est in hæreticum et in fautores ejus, et patefacta est omni populo pessima ejus vita, et quomodo in Pisano concilio omnes quas nunc prædicat hæreses abjuraverit, et redditus domino Abbati, litteras acceperit ab eo in Clara-Valle, ut ibi monachus fieret. Credimus annuente Domino malitiam ejus finiendam brevi. Terra tam multiplicibus errorum doctrinis seducta, opus haberet longa prædicatione : sed dominus Abbas nec tanto labori sufficere videtur, et multo magis timet molestus esse fratribus suis; et hic est, ni fallimur, ejus quem prædiximus puncti defectus in cantu versiculi quem audivit.

6. Acceptis ergo a Clara-Valle multis hinc inde litteris, cum omni festinatione revertetur : et credimus annuente Deo quod non longe post octavam Assumptionis beatæ Mariæ visuri sitis desiderium, merito desiderabilem virum. Utinam enim nossemus quantum et quam inæstimabile donum dederit nobis Deus Patrem sanctum, advocatum fidelem, patronum potentem, pastorem bonum, plenum gratia et virtutibus coram Deo et omni sæculo! Denique quod in certis locis virtutes occultet humilitate, certis didicimus experimentis, quando per ejus discessum continuo sanabantur infirmi; uti sic esset illis bene, ut ipsum nemo magnificaret. Ubi vero necesse fuit, maluit, ut ipse confessus est, sustinere proprium periculum, quam saluti eorum non providere.

7. Erat in ecclesia sancti Saturnini, in qua hospitabamur, canonicus quidam Regularis, Joannes nomine, peritissimus medicæ artis. Is ergo septem, ut dicebatur, mensibus decubans, a sancto Pascha ita languebat, ut quotidie solum ejus obitum exspectarent. Defecerant tibiæ ejus, ita ut nequaquam viderentur puerilibus brachiis grossiores. Specialiter sane dextri femoris nervus aruerat, ut a sancto Pascha ad modicum quidem posset extendere genu. Languebat miser semivivus, et quotidie responsum mortis habens in se ipso, et ne ad urinam quidem aut egestionem surgere omnino valebat. Ob fetorem denique et languorem extra monasterium factus, erat in burgo collocatus, non sustinentibus canonicis præsentiam ejus. Rogat ergo obnixius ut prope dominum Abbatem deferatur, et portant sex viri in grabato in cameram, quæ proxima erat hospitio nostro. Ibi visitatus a domino Abbate, confessus est ei peccata sua, et pro sua liberatione et sanitate obnixius obsecrabat. Ubi

ergo benedixit ei dominus Abbas, exivit de camera, et ivimus nos quoque cum eo. Ibat autem A secum cogitans et dicens tanquam servus fidelis: « En, Domine, signa quærunt, et nihil proficimus aliter; quousque dissimulaveris? » Et continuo exsiliens ille cucurrit post nos, ita ut vix ingressi essemus hospitium, quando sequentem nos vidimus, et ambulantem, ut ipse dicebat, non viribus, sed virtute divina. Exinde pergit ad ecclesiam gratias agens Deo, et fratres cantantes cum eo, « Te Deum laudamus. » Quanta devotione domini Abbatis oscularetur pedes, scire potest nemo, nisi qui vidit.

8. Puer quidam septennis, ut dicebatur, lan- B guens inter brachia matris ignorantis quænam esset passio, cum benedictus a domino Abbate reverteretur, continuo vomuit lapidem, quem multi quoque viderunt, et sanus factus est ex illa hora. In ipsa civitate hominem jam senem, qui unius oculi lumen amiserat, per signum crucis illuminavit. Sic et puerum, qui utroque oculo cæcus erat, alterum vero jam majoris ætatis cæcum similiter illuminavit. Fuit in ipsa urbe mulier quædam, quæ subitum in capite dolorem sentiens dixit, « Quia non comedam » donec veniam ad Virum Dei: » dehinc cum cogeret eam vir ejus, ut comederet; ubi primum C gustavit panem, paulo minus suffocata, et arctata gutture pervasa est a dæmonio. Exinde per triduum non poterat comedere aut bibere quidquam, donec præsentata domino Abbati, benedictum panem et aquam sumpsit de manu ejus. Præcepit deinde dominus Abbas, ut juxta nos in capella pernoctaret, volens ad eam sine turba venire secretius. In nocte vero conqueri cœpit vehementius, ita ut nunc quidem dæmon, nunc femina loqueretur, et modo in sinistram, modo in dexteram partem vertebatur lingua, secundum quod mutabatur loquentis persona. Dicebat dæmon audientibus universis qui asta- D bant, « Quia non egrediar donec veniat Abbas, » donec veniat Abbaticulus. » Admonitus interim dominus Abbas in somnis venit ad eam; et quam in tanto cruciatu invenerat, quietam omnino dimisit. Et protinus mane facto celebrans Missarum solemnia, dedit ei communionem sanctam, et incolumem remisit in domum suam.

9. Ex his qui manus habebant intortas in partem alteram, et digitos in partem replicatos, tres sanavit Tolosæ, tres in confiniis ejus. Allata est enim ad eum puella quædam dum oblationem susciperet; et signans manum, atque appre- 1194 hendens digitos cum omni facilitate aperuit. Id ipsum quoque de duobus aliis fecit, nisi quod alterius, cujus erat manus contracta utraque, erubescens propter episcopos qui præsentes erant, parumper aperuit, et sic tradidit militi cuidam de Templo qui præsens erat, ut ipse perficeret. Quartum ab hoc incommodo liberavit infantem quemdam apud Dameyseriam, vidente domino Engolismensi episcopo, et stupente quod ubi signavit manum et dimisit, ipsa quasi esset chorda quædam, in bonum statum conversa est, et digiti aperiri cœperunt. Ibidem sane in hora eadem et surdum fecit audire, et mutum loqui. Quintum mancum sanavit in castro quod dicitur Viride-Folium, ubi sedes est satanæ; et ipse pessimi, ni fallor, hæretici puer erat. Sextum sanavit in castro quod dicitur Sanctus-Paulus, quos ex servientibus domini legati remanere in terra aliena febris gravissima coegisset, nisi subvenisset eis cœlestis medicina panis benedicti.

10. In Albigensi civitate factum est, quod cæteris non immerito miraculis credimus præferendum. Erat enim populus civitatis illius super omnes qui in circuitu ejus sunt, hæretica pravitate contaminatus, ut audivimus; ita ut domino legato, qui per biduum ante nos venerat, cum asinis et tympanis exierint obviam, et cum signa pulsarent ad populum convocandum, ad Missarum solemnia celebranda, vix convenere triginta. Tertia die dominus Abbas cum multa populi lætitia susceptus est. Sed tanta mala de illis audierat, ut penitus non acceptaret devotionem eorum. Sequenti vero die, cum beati Petri solemnitas esset, tanta ad audiendum verbum Dei multitudo convenit, ut non caperet eos grandis ecclesia. Quos allocutus dominus Abbas: « Seminare, » inquit, « veneram, sed præoccupatum a semine pessimo » agrum inveni. Verumtamen, quia rationalis » est ager, Dei enim agricultura vos estis, ecce » ostendo vobis semen utrumque, ut sciatis » quid eligere debeatis. » Et incipiens a Sacramento altaris per singula capitula, quid hæreticus prædicaret, quæve esset fidei veritas, diligentius exponebat. Demum interrogavit eos quid eligerent: et respondens omnis populus cœpit abominari et detestari hæreticam pravitatem, et cum gaudio suscipere verbum Dei, et catholicam veritatem. « Pœnitemini, » inquit, « igitur quicumque contaminati estis, redite ad » Ecclesiæ unitatem. Et ut sciamus quis pœni-

» tentiam agat et suscipiat verbum vitæ, » levate in cœlum dextras in signum catholi- » cæ unitatis. » Factum est ergo, ut levantibus [1196] omnibus dextras in cœlum cum exsultatione,
A ipse sermoni finem imponeret. Et nos quoque epistolam terminemus. Valete.

LIBER SEPTIMUS,

EXCERPTUS

EX LIBRO CUI TITULUS, « EXORDIUM MAGNUM CISTERCIENSE, » distinct. 1, 2, 4, 6.

CAPUT I.

De apparitione monachi defuncti et revelatione salvandorum e Clara-Valle, Bernardo facta.

1. Postquam divina largiente gratia, vinea Domini sabaoth, Cisterciensis videlicet ecclesia, propagines suas emittere cœpit, fundatis jam domibus de Firmitate, et de Pontiniaco, tertio loco in nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, ab incarnatione Domini millesimo centesimo quinto decimo fundata est domus Claræ-Vallis, cui etiam beatæ memoriæ dominus Stephanus Cisterciensis abbas beatissimum patrem nostrum Bernardum primum ordinavit abbatem : de cujus admirabili conversatione, singulari sanctitate, speciali signorum atque virtutum prærogativa, liber licet Vitæ plenius edisserat, tamen aliqua, quæ illic prætermissa sunt, ad memoriam tanti Viri simul et ad ædificationem legentium scribere congruum puto, ne in hoc libello, qui de viris virtutum cuditur, splendidissimam columnam, cui universitas Ordinis nostri innititur, sub silentio transisse videamur.

2. Accidit aliquando in Clara-Valle, dum Missa in conventu celebraretur, eodem venerabili Patre præsente, ut lecto Evangelio, sacerdotis manibus lavandis aqua per negligentiam deesset; quæ cum aliquantulum diutius exspectaretur, conventus interim versis vultibus ad Orientem stabat. Cumque Pater sanctus in stallo suo inter gradum presbyterii staret, monachus quidam ante paucos dies defunctus
B ei visibiliter apparuit; et stans contra eum, caput quasi redarguendo movere cœpit : quem Famulus Dei videns, agnovit, et quare caput contra se agitaret, quæsivit. Cui ille : « O si sci- » retis quantos et quales socios haberetis in cœ- » lis! profecto caveretis vobis ab omni negli- » gentia. » Quod verbum Sanctus gratanter audiens respondit : « Verene putas quod omnes » qui in hoc monasterio sunt fratres, salvabun- » tur? » « Etiam, » inquit, « salvabuntur. Et » non solum ipsi, sed et omnes qui in Ordine » nostro obedienter et humiliter fuerint conver- » sati, salvabuntur. » Recordatus vero pius Pa-
C ter cujusdam fratris, quem pro negligentia et duritia cordis sui frequentius corripi oportebat, et ob hoc super eo multum contristabatur, subintulit dicens : « Numquid de salute fratris » illius certi aliquid nosti? » Respondit : « Nec » ipsi deerit misericordia Dei. » Quo audito Vir Domini vehementer gavisus est, et tanto alacrius cum fratribus suis propter verba labiorum Domini custodiebat vias duras, quanto certius spem mercedis æternæ sinu suo repositam tenebat.

CAPUT II.

D

De quodam fratre defuncto, orationibus et Missarum oblationibus e purgatorii pœnis liberato.

3. Defunctus est quadam vice Conversus quidam in Clara-Valle. Cumque concurrentibus fratribus commendationis officium ex more fieret, monachus quidam senior, magnæ religio-

nis vir, audivit turbas dæmonum per catervas[1196] suas incedentium, cum magni strepitus vociferatione clamare, et dicere : « Eia bene, eia modo bene! solummodo de hac mala valle unam » animam in nostræ sortis partem acquisivi» mus. » Cum vero idem senior, qui hæc audierat, per noctis quietem sopori membra dedisset, frater defunctus ei in visu apparuit tristi et lugubri vultu, dicens ad eum : « Quia audisti heri » dæmones de meis suppliciis exsultantes, veni » et vide, quam terribili tormento Dei omni» potentis justo judicio traditus sum. » Et duxit eum ad puteum quemdam magnæ latitudinis et horrendæ profunditatis, et dixit ei : « Ecce in B » hunc puteum frequenter a dæmonibus mittor, » quorum tanta est crudelitas, ut si optio dare» tur, mallem centies ab hominibus, quam se» mel a dæmonibus hic immergi. »

4. Mane autem facto, dum quæ audierat et viderat, præfatus senior beato patri Bernardo retulisset, licet ipse quoque per spiritum ea cognovisset, ingemuit, et ait : « Scio quia nisi » gravis causa existeret, nunquam dæmones ta» lem ausum præsumpsissent. » Itaque capitulum fratrum ingressus, coram omnibus calamitatem fratris defuncti exponit : dehinc salubri exhortatione singulorum conscientias conve- C niens, monebat ut cautius in via sanctæ religionis ambularent; multam esse malitiam dæmonum erga omnes Christianos, tamen præcipue contra monasticæ religionis professores, affirmans. Post hæc fratris animæ in suppliciis constitutæ subvenire eos attentius monens, psalmis et orationibus, Missarum quoque celebrationibus iram Domini placare hortatur, si forte pius Pater pulsatus precibus eorum per salutaris hostiæ immolationem, tyrannicam dæmonum superbiam debellare, et ab eorum nequitia fratris animam dignaretur liberare. Quod cum fratres devotissime facerent, paucis evolutis D diebus idem frater defunctus supradicto seniori iterato apparuit, hilaritate vultus statum suum melioratum esse significans. Quærente vero sene, quomodo se haberet, respondit : « Deo » gratias, bene. » Rursus requisitus, quomodo liberatus esset, ait : « Veni et vide. » Et continuo introduxit eum in oratorium ejusdem loci, ubi ad singula altaria sacerdotes stabant, hostiæ immolationem summa devotione celebrantes. « Ecce, » inquit, « hæc sunt arma gratiæ Dei, » quibus ereptus sum : hæcce est virtus miseri» ricordiæ Dei, quæ invincibilis permanet : hæc » est Hostia illa singularis, quæ totius peccata A » mundi tollit. Et vere dico tibi, quod his armis » gratiæ Dei, huic virtuti misericordiæ Dei, » huic hostiæ salutari, non est quidquam quod » resistere valeat, nisi cor impœnitens. » Evigilans autem senex, de liberatione animæ fratris oppido gavisus est; modum quoque visionis ejusdem cæteris fratribus exponens, tanto eos devotiores ad immolationem hostiæ salutaris reddidit, quanto certius ejus efficaciam in fratris ereptione meruerant experiri.

CAPUT III.

De visione beato Bernardo oblata, quæ diversa in choro psallentium merita ipsi repræsentabat.

5. Intererat aliquando nocturnis vigiliis Pater sanctus, ea puritate et devotione qua solebat, Deo tantum nota et sibi. Cumque morosa psalmodiæ modulatio vigilias protelaret, aperuit Dominus oculos ejus : et ecce respiciens vidit singulos Angelos juxta singulos monachos stantes, et quod quisque eorum psallebat, in schedulis more notariorum, tam diligenter excipientes, ut nec minimam syllabam, quantumcumque negligenter prolatam, omitterent. Scribebant vero diverso modo. Nam quidam eorum scribebant auro, alii argento, nonnulli atramento, aliqui etiam aqua, quidam vero penitus nihil scribebant. Spiritus autem qui hæc revelabat, intelligentiam quoque diversitatis scripturæ cordi ejus inspirabat. Qui enim auro scribebant, ferventissimum in Dei servitio studium, et absolutam cordis intentionem, in his quæ psallebantur, significabant. Qui autem argento, minorem quidem fervorem, puram tamen psallentium devotionem declarabant. Qui vero atramento, continuum quorumdam bonæ voluntatis usum in psalmodia, licet non cum multa devotione, notabant. Sed qui aqua scribebant, exprimebant eos qui somnolentia seu pigritia pressi, vel variis cogitationibus a se abducti, videntur quidem aliquid sonare, sed cor eorum longius abstractum, non concordat voci. Et, o mira Dei clementia! sicut enim nullum malum impunitum, ita nullum bonum, quantumcumque modicum, quantumcumque negligenter factum, erit irremuneratum. Cæterum illi qui nil scribebant, lamentabilem quorumdam duritiam cordis redarguebant, qui obliti professionis suæ, timoris Dei imme-

mores, aut lethali somno, prona se voluntate 1198 immergunt; aut certe vigilantes clauso ore, vanis et noxiis cogitationibus, non ex infirmitate, sed ex voluntaria intentione occupantur; et in conspectu Domini contra legis præceptum apparere vacui non pertimescunt. Pater itaque sanctus qui hæc videbat, recordatus sententiæ illius, quoniam *omnes administratorii spiritus sunt, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis* [1], sicut proficientium congratulabatur fervori, sic paterno pietatis affectu deficientium miserabatur tepiditati.

CAPUT IV.

De divinis hymnis pie et devote canendis, et quam id gratum Angelis.

6. Celebrabantur aliquando solemnes vigiliæ, et Vir Domini cum cæteris fratribus aderat. Cumque hymnus, « Te Deum laudamus, » cantaretur, vidit sanctos Angelos multa claritate fulgentes, mira etiam vultus alacritate devotos, qui utrumque chorum percurrentes, modo hunc, modo illum excitabant; cantantibus aderant, et quasi congratulantes astabant, et ut divinus ille hymnus cum devotione percantaretur, modis omnibus elaborare satagebant. Intellexit ergo Vir sanctus, hymnum illum vere esse familiarem ipsis, quos tanta instantia videbat operam dare, quatenus a fratribus ad honorem Dei cum fervore devotionis cantaretur. Cuidam etiam fratri spirituali videre concessum est, dum idem hymnus inciperetur, quod ab ore incipientis flamma magni splendoris erumpebat, et sursum conscendebat.

CAPUT V.

De pusillanimitate fratrum, notabili verbo ad fiduciam divinæ misericordiæ per beatum Bernardum erecta.

7. Loquente aliquando verbum Dei fratribus beato Bernardo, cum vehementer vitia corriperet, terroremque tremendi judicii Dei mentibus incuteret; sensit in spiritu quosdam de sedentibus graviter in conscientiis suis turbari, et fere in barathrum desperationis prolabi. Tunc vero spiritu fraternæ charitatis totus flammescens, mirantibus omnibus qui aderant, in hæc verba prorupit: « Quid est quod in conscientiis
A » vestris turbamini, fratres mei? Utquid enormitatem, et innumerositatem criminum vestrorum sic intuemini, ut inexhausta viscera miserationum Domini obliviscamini? In veritate dico vobis, quod si filius ille perditionis Judas, qui vendidit et tradidit Dominum, in hac Christi schola sederet, et huic Ordini incorporatus esset, per pœnitentiam veniam consequeretur. » Audito itaque tam magnifico consolationis verbo, non solum illi qui præ pusillanimitate spiritus jam fere desperabant, sed et omnes qui aderant, in spem divinæ gra-
B tiæ respirantes Dominum glorificabant.

CAPUT VI.

De monacho quodam, veritatem sacramenti Corporis et Sanguinis Christi negante, sed cura Bernardi mirabiliter ad fidem perducto.

8. Quidam monachus hujus sancti Patris, per fallacias dæmonum, et per proprii sensus simplicitatem, in tantam cordis inopiam devenerat, ut diceret panem et vinum aqua mixtum, quæ proponuntur in altari, nequaquam
C transubstantiari posse in verum corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi. Quapropter vivifica Sacramenta, tanquam nihil profutura sibi, sumere despiciebat. Notatus denique a fratribus, quod Sacramentis altaris non participaret, convenitur secreto a senioribus suis. Requisitus causam non negat: dicit Sacramentis se nequaquam fidem adhibere. Quibus docentibus et monentibus, dum non acquiesceret, nec sanctarum Scripturarum testimoniis in medium prolatis crederet, ad venerabilem Abbatem res delata est. Cumque vocatus venisset, et Abbas sanctus secundum datam sibi sapien-
D tiam infidelitatem illius confutaret, ille respondit: « Ego nullis assertionibus ad hoc potero » induci, ut panem et vinum, quæ in altari » proponuntur, credam verum esse corpus et » sanguinem Christi; et propterea scio me in » infernum descensurum. »

9. Quod audiens Vir Dei, sicuti semper rebus in arcto positis mirabilem solebat auctoritatem ostendere, dixit: « Quid? monachus meus » in infernum descendet? Absit. Si tu fidem non » habes, per virtutem obedientiæ præcipio tibi;

[1] Hebr. I, 14.

» vade, communica fide mea [a]. » O pium Patrem! o vere sapientem medicum animarum, per unctionem gratiæ docentem se de omnibus, qualiter infirmantium tentationibus mederi deberet! Non dixit, « Fuge, hæretice; vade, » damnate; recede, perdite : » sed confidenter dixit, « Vade, communica fide mea : » credens indubitanter, parvulum filium suum, quem sacri desiderii vulva parturiebat, donec Christus in eo formaretur; sicut nequaquam a visceribus charitatis suæ, sic nec a fundamento fidei suæ alienum existere. Constrictus itaque virtute obedientiæ monachus, penitus sine fide, ut sibi videbatur, ad altare accessit : communicavit, sanctique Patris merito confestim illuminatus, fidem Sacramentorum recepit; quam etiam intemeratam usque ad diem mortis suæ conservavit. 1199 A B

CAPUT VII.

De Crucifixo Bernardum amplexante.

10. Dominus Menardus abbas de Moris, quod est monasterium vicinum Claræ-Valli, vir religiosus, mirabilem quamdam rem, quasi de alio, retulit familiaribus suis, quam tamen sibimet evenisse putamus; ita dicens : « Notus est mihi » monachus, qui beatum Bernardum abbatem » aliquando reperit in ecclesia solum orantem. » Qui cum prostratus esset ante altare, apparebat ei quædam crux cum suo crucifixo super » pavimentum, posita coram illo, quam idem » vir beatissimus devotissime adorabat, ac deosculabatur. Porro ipsa majestas, separatis » brachiis a cornibus crucis, videbatur eumdem » Dei famulum amplecti, atque astringere sibi : » quod cum monachus ille aliquandiu cerneret, » præ nimia admiratione stupidus hærebat, et » quasi extra se erat. Tandem vero metuens ne » Patrem suum sanctum offenderet, si eum, velut secretorum suorum exploratorem, ita sibi » de proximo imminere conspiceret, silenter » abscessit, intelligens nimirum ac sciens de illo » homine sancto, quod vere supra hominem » esset tota ipsius oratio, atque conversatio. » C D

CAPUT VIII.

De beneficio seu gratia quadam epileptico divinitus impetrata.

11. Exiit aliquando Pater sanctus ad visitandum fratres suos metentes in agro. Sed quoniam infirmus erat, et pedes ire non poterat, perrexit asello. Porro monachus quidam cum eo tunc ambulans, atque asinum minans, cum ab olim pateretur caducum morbum, subito coram eo in ipso itinere corruit, et cœpit ab eadem epilepsia graviter torqueri : quo viso Vir sanctus condoluit ei; unde et deprecatus est Dominum pro eo, ut passio illa non apprehenderet amplius improvisum. Igitur ex eodem tempore usque in diem mortis suæ, per viginti et eo amplius annos, quibus postea supervixit, datum est ei quod antea non habebat, quodque cæteris epilepticis vix contingit. Quoties enim ex eodem morbo cadere debebat, passionem ipsam per aliquantum temporis spatium præsentiebat, ita ut opportune posset lecto decumbere, et repentini casus elisionem jugiter præcavere. Et quidem Pater sanctus, qui hoc ei munus a Domino impetravit, credimus quia perfectam ei sanitatem obtinere potuisset, si hoc saluti animæ expedire cognovisset. Sed quia homo ille gravis moribus ad portandum, et duri admodum cordis erat, cui salvando et virga correctionis, et baculus consolationis semper necessaria videbantur; concessum est ei misericorditer, ut subitanei casus periculum præsciendo jugiter declinaret, et salutiferi morbi stimulo non careret.

CAPUT IX.

De quodam moribundo, ex mandato beati Bernardi mortem differente.

12. Quidam de fratribus Claræ-Vallis, cum esset positus in extremis, ingressus est ad eum visitandum beatus Bernardus post Completorium; et videns hominem morti proximum, jamjamque migraturum, dixit ad eum : « Nosti, » charissime frater, quod conventus noster mo-

[a] Erat ergo involuntaria tentatio, nam alias Bernardus laudat factum Malachiæ erga quemdam presbyterum in simili errore contumacem, qui erroris tandem in morbo extremo pœnitens, « confessus reatum absolvitur, petit » Viaticum. »

» do fatigatus est labore; et jam post modicum [1200] » habet ad vigilias surgere : quod si te interim A » obdormiente oporteat illum suam interrum- » pere dormitionem, nimis vexabitur, et præ- » grandes vigilias minus solemniter exsequetur. » Ut ergo bene tibi sit, et æternaliter vivas in » terra viventium, ad quam ingrederis possi- » dendam, in nomine Domini nostri Jesu Chri- » sti præcipio tibi, quatenus usque ad horam » divini officii exspectes nos. » Cui æger respondit : « Faciam, domine, libenter, ut imperasti, » si tamen voto meo tuis precibus suffrageris. » Abiit itaque Abbas sanctus cum silentio in dormitorium : et ille qui extremum fere anhelitum B trahebat, non obiit ante terminum constitutum. Mox itaque ut signum ad vigilias pulsari cœpit, pulsata est etiam tabula, et ille decessit. Quod non modo de isto fratre, sed etiam de pluribus aliis pluries accidit, ut ad nutum et voluntatem beatissimi Patris eorum finis protelaretur.

CAPUT X.

De fratre magis rei familiaris, quam fraternæ charitatis studioso, et in pœnam extra Claram-Vallem mortuo.

13. Cum audisset aliquando Vir Domini, C quemdam de filiis suis spiritualibus, virum bonum et religiosum, missum ab eo in Normanniam, desperata ibidem ægritudine laborantem, decrevit mittere et reducere eum ad se, ut devotus frater in nidulo suo moreretur, et desiderata sibi sepultura non privaretur. Verumtamen unus de fratribus ejus carnalibus, nomine Guido, nitebatur huic obviare consilio; quia cum esset unus ex provisoribus Claræ-Vallis, intendebat, ut credo, parcere sumptui et labori. Qui cum pertinaciter hujusmodi persuasioni insisteret, dixit ad eum beatus Bernardus : « Numquid major cura est tibi de pecunia vel D » jumentis, quam de fratribus tuis? Quia ergo » non vis ut fratres nostri nobiscum requiescant » in valle ista, nec tu ipse requiesces in ea. » Et factum est ita : nam idem Guido, quanquam alias vir bonus et religiosus esset, tamen ut sermo Sancti impleretur, non est consummatus in Clara-Valle; sed apud Pontiniacum præventus ægritudine lecto decubuit, ibique disponente Deo terminum vitæ, et locum sepulturæ accepit.

CAPUT XI.

De sancto Bernardo, spiritu suis in Clara-Valle fratribus præsente, etiam dum foris ageret.

14. Venerabilis pater Bernardus cum aliquando per annos tres moratus fuisset in urbe Roma atque in partibus Italiæ, pro sedando schismate Petri Leonis, in quo videlicet tempore eumdem famulum suum Christus Dominus magnifice honestavit; tandem reversus Claram-Vallem, statim post factam orationem, capitulum fratrum intravit : et quia fatigatus ex itinere, diu loqui non poterat, brevem quidem sermonem, sed consolatione plenum protulit, ita dicens : « Benedictus Deus, qui vos dilectis- » simos fratres meos mihi reddidit, et me qua- » lemcumque patrem vestrum vobis. Et ego » quidem, filioli, quamvis per hoc triennium » visus fuerim longe remotus a vobis, non ta- » men putetis me semper absentem fuisse. Scia- » tis enim quod tribus vicibus interim reversus » sum ad vos, visitans domum istam, officinas- » que perambulans, et semper exhilaratus et » consolatus abscessi, videns unanimitatem at- » que instantiam vestram in proposito Ordinis » vestri. »

15. Innumera sunt alia quæ iste famulus Dei dixit et fecit, in quibus manifeste apparebat eum prophetali gratia præditum, multoties ibi præsentem esse spiritu, ubi absens corpore videbatur; multaque abscondita et etiam longius posita Domino revelante cognoscere, quæ ipsum latere videbantur. Hæc autem significavit nobis dominus Gerardus, quondam abbas Longi-Pontis, qui unus ex antiquis senioribus Claræ-Vallis, dicta et facta sancti Patris rimari studiose satagebat. Ipso quoque referente audivimus, quod iste Dei Sanctus, dum in quodam monachorum capitulo Verbum Dei prædicaret, duo ex fratribus, qui aderant, viderunt eum in subsellio, in quo residebat, in aere suspensum, et quasi mensura unius pedis a terra sublevatum.

CAPUT XII.

De gratia beato Bernardo divinitus concessa, qua absens suorum necessitates noverat.

16. Iste fidelis et prudens dispensator annonæ Dominicæ quodam tempore pro causis

Ecclesiæ solito diutius foris moratus fuerat. Si- [120] quidem pro pace facienda, pro schismate resar- A ciendo, pro hæresibus confutandis, frequenter ex mandato summi pontificis, licet invitissimus, exire cogebatur. Explicitis itaque causarum nexibus, pro quibus exierat, ad monasterium revertitur : et quam citius opportunitas datur, cellam Novitiorum ingreditur; quatenus novelli et teneri filioli, quos lacte nutriebat, quanto diutius sacræ exhortationis ipsius dulcedine caruerant, tanto copiosius ab uberibus consolationis ejus reficerentur. Quaquaversum enim sanctus Pater exibat, verbum Dei seminabat super omnes aquas : et vix unquam absque B fenore spiritualis lucri redibat; implens cellam probationis multitudine Novitiorum, quorum numerus aliquando ad centum extendebatur, ita ut ad horas divini officii, Novitiis chorum replentibus, exceptis paucis senioribus, qui disciplinæ providebant, monachi foris stare cogerentur [a].

17. Cum ergo, sicut prædiximus, cellam Novitiorum intrasset, et in lingua sua illa placabili et ædificatoria cunctos hilares, et ad observantiam sacri propositi ferventiores reddidisset; unum ex eis seorsum revocans dixit ad eum : « Fili charissime, unde tibi hæc tristitia, quæ C » intimos recessus cordis tui tam perniciose de- » pascitur? » Novitio autem præ verecundia vix aliquid loqui audente, ait ille vere mitis et humilis corde, qui se pastorem, et non mercenarium omnibus exhibere noverat : « Scio, fili » dilectissime, scio quæ circa te aguntur; et » propterea paterno pietatis tibi compatior af- » fectu. In hac namque tanta mora absentiæ » meæ, cum desideratissima semper mihi fra- » trum meorum præsentia corporali carere com- » pulsus fuissem; et per Domini gratiam con- » cessum mihi esset, ut quod corporaliter non » poteram, spiritualiter supplerem; rediens in D » spiritu singulas circuirem officinas, qualiter » se fratres haberent, diligentius explorans, » etiam ad cellam Novitiorum accessi : in qua » cum universos in timore Dei exsultantes, et » ad pœnitentiæ labores accinctos invenissem, » te solum nimia tristitia deperire considerans, » ingemui. Cumque blandiendo tibi te mihi ad- » stringere vellem, tu me aversatus, et faciem » a me avertens, amarissime flebas, ita ut cu- » culla nostra lacrymis tuis infunderetur. » Hæc dicens Pater sanctus, et spiritualibus monitis aggressus captivum, mœrorem fugavit, et in spiritualis lætitiæ libertatem, jam pene tristitia absorptum revocavit.

18. Vere mirabilis Deus in sanctis suis : vere ineffabilis Deus, et ineffabilia opera ejus. Quid enim in hoc beatissimo Patre nostro magis admirer, nescio : an quod tantam et tam insolitam gratiam a Domino percipere non semel, sed pluries meruit : seu quod tam excellentem gratiam percipiens, non eam apud se servavit, teste conscientia; sed nec paucis familiaribus suis eam revelavit, quod certe et ipsum sine periculo vix fieri posse videretur. Verum in publico conventu, sicut supra retulimus, coram universitate fratrum, eam sibi collatam esse manifestavit, et tamen mentem adeo in timore Dei solidatam habuit, ut vanitatis spiritu nequaquam pulsari timeret. Invenitur etiam in Gestis [b] hujus beati Viri, quod adhuc in carne degens, Novitio cuidam in Clara-Valle graviter ægrotanti, cum multitudine monachorum in spiritu apparuit, prædicens ei quod quinta die foret moriturus; et quod ipsa quinta die, sole jam ad occasum vergente, visitans eum jussit confidere, et nihil timere, sed recto protinus cursu pertingere ad Dominum Jesum Christum, et offerre ei humilem suæ Claræ-Vallensis familiæ salutationem. Ad quam vocem Novitius, qua potuit capitis inclinatione, et motu annuens labiorum, clausis oculis eadem hora obdormivit in Domino.

CAPUT XIII.

De vocatione plurium clericorum Parisiensium ad religionem.

19. Quadam præterea die cum vir Domini Bernardus, causa exigente Parisios adiisset [c], rogatu clericorum ingressus est de more scholas eorum. Quibus ostendens formam veræ philosophiæ, monebat eos attentius de mundi contemptu, et subeunda pro Christo Domino voluntaria paupertate. Explicito vero sermone, cum nemo ex

[a] Septingentos apud Claram-Vallem monachos fuisse tum, cum Bernardus mortuus est, tradit Gaufridus supra, lib. 5, num. 20.

[b] Quæ sint hæc Gesta, necdum nobis compertum. Consimile refertur ab Herberto in lib. 2, cap. 40.

[c] Alias, *Parisius adesset*.

eis converteretur, tristis egressus est, eo quod[1202] præter votum, et præter solitum id ei accidisset: veniensque ad domum cujusdam archidiaconi, qui eum ad hospitium suum traxerat, recessit in oratorium ibidem constitutum. Cumque cœpisset orare in spiritu vehementi, validissima compunctione totus in lacrymas resolutus est; ita ut gemitus et singultus, quos cohibere non poterat, foris audiri contingeret. Quo comperto præfatus archidiaconus a sociis ejus requirere cœpit, quænam esset causa tanti mœroris. Respondens autem unus ex eis, vir religiosus, quondam abbas Fusniaci, nomine Rainaldus, qui secretorum Famuli Dei magis conscius erat, et ejus etiam relatu ista cognovimus, dixit ad eum: « Homo iste mirabilis, totus igne charitatis » accensus, et totus in Deum absorptus, nihil » aliud in mundo desiderat, nisi tantummodo, » ut valeat errantes ad viam veritatis reducere, » et eorum animos Christo acquirere: et quia » modo verbum vitæ seminavit in scholis, et de » conversione clericorum[a] fructum verbi sui » non recepit, Deum sibi putat iratum, cujus » hodie in sua prædicatione non sensit respe- » ctum. Hinc ista procella gemituum; hinc effu- » sio lacrymarum: proinde hinc certissime » spero, quod hodiernam sterilitatem crastinæ » satisfactionis ubertas grandi fenore compen- » sabit. »

20. Mane itaque facto cum scholas repetisset prædicator egregius, ad nutum Domini navem cogitationis duxit in altum, et sacræ Scripturæ retia laxavit in capturam. Finito vero sermone, plurimi ex eisdem clericis per manum illius sese Domino reddiderunt. Quos ille protinus de mundi periculo, tanquam de marinis fluctibus extractos, et vehiculis conductis impositos in salvatorium Claræ-Vallis inferre non distulit. Tandem egressus de civitate cum comitatu suo usque ad villam Sancti-Dionysii venit, ibique pernoctavit. Summo vero mane, cum eum recto itinere profecturum fratres illius æstimarent, dixit: « Redeundum est nobis omnibus » Parisius, quia sunt adhuc ibi aliqui ex no- » stris, quos etiam oportet nos inde abducere, » et jungere huic ovili dominico, ut fiat unus » grex, et unus Pastor. » Cum ergo cœpissent introire civitatem, vidit clericos tres a longe in occursum ejus venientes, dixitque ad socios suos: « Expedivit nos Dominus; jam in viam » nostram proficiscemur. En isti sunt clerici, » propter quos venimus. » Illi vero accedentes, cum eum adesse cognoscerent, gavisi sunt gaudio magno, et dixerunt: « O quam desideratus » advenis, beatissime pater, quia propositum » nostrum erat adire te, et vix putabamus ab- » euntem consequi posse! » Qui respondens, dixit ad illos: « Et ego noveram, dilectissimi; » propterea festinabam cum panibus occurrere » fugientibus vobis. Gradiamur itaque simul, » eroque per gratiam Dei ductor itineris vestri. » Adjunctis ergo cæteris supra nominatis, secuti sunt Hominem sanctum adhærentes ei, et sub disciplina magisterii ejus spiritualem militiam exercentes cunctis diebus vitæ suæ.

CAPUT XIV.

De mirabili dono prophetiæ in sancto Bernardo, et de prædictionibus ejus impletis.

21. Ad benedictionem hujus sancti patris Bernardi, quidam aliquando Novitii ejus veterem hominem cum actibus suis exuentes, novum qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis, induerunt; de quibus Vir beatus in spiritu Dei loquens prædixit, omnes eos gratiam spiritualis dignitatis adepturos, nomen et officium abbatis sortituros. Cumque succedentibus annis, temporibus opportunis in singulis eorum verbum prophetiæ hujus effectui manciparetur, unus ex eis, nomine Petrus, quem in Suecia ad domum Novæ-Vallis Abbas sanctus direxerat, post obitum ipsius per annos quamplurimos, usque ad senectam, imo pene decrepitam ætatem absque hoc munere gratiæ vixit, eo quod simplicioris esset naturæ; et ad tantum officium administrandum minus idoneus existimaretur. Sed quid? numquid vel in extremis finibus mundi latens, vel gravioris ætatis incommoda sustinens, omnipotentiam sancti Spiritus effugere potuit, quominus impleretur de eo, quod per os prophetæ sui Bernardi idem Spiritus tanto ante prædixerat?

22. Denique per tanti temporis spatium, cum jam fere in oblivionem venisset, quod de hoc columbinæ simplicitatis homine Pater sanctus prædixerat, accidit ut fratres de quadam domo Novæ-Vallis, in insula, quæ Gotlandia dicitur, sita, destituti pastore, secundum gene-

[a] Sermo ille de Conversione, ad Clericos, exstat tomo 2, pag. 1133 1163.

ralem consuetudinem Ordinis ad matrem suam[1205] recurrerent, quatenus per providentiam et sol- A licitudinem patris abbatis domui ipsorum dignus dispensator constitueretur. Et volente Domino, sine cujus nutu nec folium arboris, nec unus passerum in terram cadit; tam patri abbati, quam cæteris, qui electioni intererant, placuit, ut prædictum senem in hanc partem sollicitudinis assumerent, qui tanto fiducialius de pietate Dei sanctissimique Patris sui meritis confideret, quanto humilius de sua insufficientia diffideret. Quod ubi factum est, et verbum quod olim Sanctus prædixerat, ad memoriam revocatum, ubique divulgatum est; mirati sunt omnes qui B audierunt, dicentes, promotionem tam senis et simplicis hominis ad hoc tantum divina dispensatione fuisse provisam, ne ex omnibus, quæ per spiritum prophetiæ locutus est Homo Dei, unum saltem iota vel unus apex incassum prolata viderentur.

CAPUT XV.

De latrone a crucis supplicio per sanctum Bernardum liberato, sed cruci religiosæ deinceps addicto.

23. Contigit aliquando, eumdem Dei famu- C lum pro quibusdam negotiis adire comitem Theobaldum. Cum appropinquaret oppido, ubi ille tunc erat, obviam habuit turbam hominum copiosam, qui jubente Comite latronem quemdam facinorosum atque famosum ad supplicium pertrahebant. Quo viso clementissimus Pater apprehendens manu sua lorum, quo erat miser astrictus, ait tortoribus ejus : « Dimittite mihi » sicarium istum : ego enim volo manibus meis » suspendere eum. » Audiens autem Comes adventum Hominis Dei, festinavit illico occurrere ei : miro namque devotionis affectu semper eum dilexit, atque eum honoravit. Cumque videret D funem in manu ejus, quo latronem post se trahebat, exhorruit vehementer, et dixit : « Heu, » venerabilis pater, quid est quod facere vo- » luisti? utquid enim furciferum istum millies » condemnatum a porta inferi revocasti? num- » quid eum salvum facere poteris, quia jam to- » tus diabolus factus est? Desperata est penitus » correptio illius, nec unquam bene facere poterit, nisi moriendo. Sine ergo, domine pa- » ter; sine perditionis hominem perditum iri, » quoniam de pestifera vita ejus multorum vita » periclitatur. »

24. Respondens autem Pater sanctus dixit : « Scio quidem, virorum optime, scio hunc la- » tronem esse sceleratissimum, omniumque tor- » mentorum acerbitate dignissimum. Non me » ergo existimes hujusmodi peccatorem impu- » nitum velle relinquere; quin potius cogito » ipsum tortoribus tradere, et dignam ex eo ca- » pere ultionem, quæ utique tanto dignior erit, » quanto diuturnior. Tu illum decreveras brevi » supplicio et momentaneo interitu consumma- » ri : sed ego eum faciam diuturno cruciatu, et » morte longissima mori. Tu furcis appensum » per unum, aut per plurimos dies mortuum in » patibulo manere permitteres : ego crucifixum » per annos plurimos faciam in pœnis jugiter » vivere et pendere. » Quo audito Princeps christianissimus siluit, nec ausus est ultra contradicere sermonibus Sancti. Protinus ergo benignissimus Pater exuta tunica sua, ex ea induit captivum suum, et attonsa coma capitis ejus[a] sociavit illum ovili dominico, de lupo faciens agnum, de latrone conversum. Qui veniens cum eo ad Claram-Vallem, factus est deinceps obediens usque ad mortem, pulchre nominis sui etymologiam exprimens in constantia propositi sui : Constantius enim vocabatur. Itaque triginta, nisi fallor, et eo amplius annos in ordine supervivens, migravit ad Dominum, qui eum per merita beatissimi Patris nostri a duplici morte, corporis videlicet et animæ, misericorditer eripere dignatus est.

CAPUT XVI.

Qua reverentia sanctus Bernardus susceptus est Mediolani.

25. Domno Rainaldo, cujus supra mentionem fecimus, indicante cognovimus, quod famulus Dei Bernardus, cum venisset aliquando Mediolanum pro reconciliando schismate Petri Leonis, cum tanta exsultatione universorum susceptus est, ut tota civitas fere per unam leucam rueret in occursum ejus. Multi vero eorum

[a] Hinc non immerito infert Manricus ad annum 1146, cap. 3, tunc temporis jam morem fuisse, ut Novitii in veste non sæculari, quod Regula præcipit, et Bernardus tradit epistola 1, sed religiosa induerentur, tunicæ et cappæ addita tonsura.

per quatuor aut quinque milliaria processerunt. Ita denique sibi in ipso complacuerunt, ut eum cum antea non vidissent, ingressum in urbem mox in archiepiscopum unanimi consensu raperent potius, quam eligerent. Quod cum ille recusasset, parati erant omnino vim facere, nisi fuga latenter evasisset. Cum ergo ibi sederet in quadam amplissima domo, tanta circa eum erat hominum multitudo, ut nullus ingredi posset. Interea quidam de civibus ejusdem urbis, vestitu et vultu honorabilis, cum Dei Hominem omnimodis adire cuperet, et nusquam aditum reperiret, mediis se turbis ingessit, manibus ac pedibus reptans, et super colla sedentium gradiens, quousque ad ipsum quem desiderabat perveniret. Cumque apprehendisset pedes ejus, cœpit eos mira devotione amplecti, et deosculari. Quod videns supradictus Rainaldus, qui propius assidebat, accessit ut amoveret eum, sciens utique quia Vir sanctus hujusmodi venerationibus et obsequiis nimis gravabatur. Ille vero conversus dixit ad eum : « Dimitte me, » obsecro, dimitte me videre et tangere hominem proximum Deo, et vere apostolicum virum : dico enim tibi, et in fide christiana » testificor, quia vidi illum inter Apostolos Christi. » Quod audiens monachus ille miratus est, et cupiens plenius nosse, volebat ab eo inquirere modum visionis hujus, sed præ pudore propter astantes non præsumpsit : verumtamen magnam exstitisse revelationem ipsam certissime credidit, pro qua vir ille tam vehementer affectus erat erga Famulum Dei.

CAPUT XVII.

De petulantia hæretici cujusdam, Bernardo insultantis, lepide retusa et confusa.

26. Quodam tempore, cum legatus domini Papæ, aliqui quoque episcopi pro confutanda hæresi Manichæorum ad partes Tolosanas sanctum Domini Bernardum secum traherent, paraverunt ei fratres equitaturam solito meliorem, quæ tam longo itineri sufficere posset. Qui cum ad illas partes comitantibus episcopis devenisset, Henricus quidam, quondam monachus niger, tunc autem apostata vilis, et eorumdem hæreticorum princeps, cognito adventu Famuli [1204] Dei, veritus est a facie ejus, sciens quod non A posset resistere sapientiæ et spiritui qui in eo loquebatur. Proinde maturata fuga delituit, et minime potuit usquam eo tempore reperiri. Ibi quoque glorificavit Dominus servum suum in conspectu totius populi et principum terræ, faciens quotidie per manus illius signa et prodigia magna in plebe. Nec facile credi potest, quanta turbarum infinitas apostolicum virum tota die prosequebatur, dum alii eruditionem, alii curationem, universi ab eo benedictionem postularent. Quadam igitur die, præsente innumerabili hominum multitudine, cum eos B copiosius de fide catholica conservanda, et de immunda hæreticorum societate vitanda commonuisset; contigit quemdam adesse de hæreticis illis, qui potentior cæteris atque prudentior videbatur : qui cum amaro oculo cerneret venerationem, quam Dei Famulo populus impendebat; moliebatur aliquid agere, unde claritatem opinionis ejus aliquatenus obnubilaret, et daret maculam in gloriam illius. Jamque expletis omnibus, quæ ad præsens necessaria videbantur, Vir Dei equum suum ascenderat, ut abiret; et ecce, prædictus hæreticus, quasi coluber tortuosus, erecto capite venit ante Ho- C minem Dei, et clamans coram omnibus ait : « Domine abbas, sciatis quia caballus magistri » nostri, qui tam malus vobis apparet, non ita » cervicosus et pinguis est, sicut iste sonipes » vester. » Quo audito, Vir mitis et patiens respondit ei mox tranquillo vultu et animo, dicens : « Non diffiteor, amice, quod astruis. » Verumtamen scire te convenit, quia jumentum istud, de quo mihi insultas, brutum est » animal, unum utique ex illis quæ natura » prona atque ventri obedientia finxit. Quod si » pro libitu suo comedit, atque pinguescit; nihil inde justitia læditur, nihil Deus offendi- D tur : quia jumentum, quod suum est, facit. » Proinde non erimus arguendi in judicio Dei, » ego et magister tuus de cervicibus jumentorum, sed unusquisque de collo suo judicabitur. Nunc ergo, si placet, respice collum » meum, et vide si grossius sit collo magistri » tui, unde me juste forsitan reprehendere poteris. » Hoc itaque dicto caputium exuit [a], et capite denudato usque ad humeros, apparuit ipsius collum, ut erat productum et gracile :

[a] Huc referri potest id quod de cœnobitis sui temporis scribit Otto Frisingensis in Chronici libro 7, cap. 35 : « Ponunt ad carnem tunicas asperrimas, superque eas alias » (id est cucullas) « cum caputiis latiores. Differunt autem

quod quamvis esset carnibus exesum et tenue, [1205] erat tamen ex dono cœlesti pulchrum et candi- A dum nimis, sicut collum oloris, quod cum viderent universi qui aderant, lætati sunt lætitia magna, benedicentes Dominum, qui dedit in ore Famuli sui tam paratum et conveniens responsum, unde confunderetur et obstrueretur os loquentis iniqua.

CAPUT XVIII.

De cæco, mirabili fiducia et devotione erga ipsa sancti Patris absentis vestigia, visum recipiente.

27. Dum adhuc in eadem regione reverendissimus Pater moraretur, et tanquam ex Apostolis unus circuiret per castella et civitates evangelizando et curando omnes languores, hæreticorum quoque turpissima deliramenta redarguendo, convincendo, confutando : accidit ut cæcus quidam in vicinia eadem, comperta fama virtutum atque signorum, quæ per manus Hominis Dei multiplicabantur per dies; spe recuperandæ sanitatis animatus, eumdem Dei famulum adire decreverit, si forte beneficio cœlestis gratiæ, quæ per ipsum miseris mortalibus copiose tribuebatur, sibi quoque cæcitatis caligine C detersa lumen dulce restitueretur. Accelerans itaque, et ubinam Sanctum Dei reperire posset, sollicitus inquirens, audivit eum in quodam celebri conventu, in medio magnæ multitudinis consistere, verbumque vitæ disseminare. Quo cum pedibus offendens, et anhelus currens pervenisset, tristi rumore percellitur, quoniam Vir Domini jam inde recesserat, et ad alia loca transmigraverat. Quid tamen ageret? siquidem desiderium recipiendæ sanitatis cum eum ulterius currere compelleret, densissimæ tenebræ quæ ejus oculos obsederunt, pigrum et minus expeditum reddebant. Cumque in defectione D mentis multa tristitia tabesceret, subito divina gratia inspiratus, et de meritis beatissimi Viri spem toto corde concipiens, circumstantibus ait : « Rogo per misericordiam Dei, ducite me » ad locum illum, in quo hominem Dei stetisse » certissime scitis. » Quod cum benevolentia eorum, qui aderant, continuo consecutus fuisset; veniens ad locum, toto corpore in terram prosternitur, mira devotione pulverem ipsum, in quo sacra Viri Dei vestigia steterant, deosculando, Dominique misericordiam per merita Servi sui enixius implorando. Quod cum diutius faceret, et de ipso pulvere fide plenus oculos suos confricaret; repente miserante Domino, qui sanctitatem Famuli sui, licet absentis, etiam in hac gratia declarare dignatus est, lumen oculorum recepit. Quod factum non solum Catholicis fidei orthodoxæ firmamentum contulit, verum etiam malegloriis hæreticis confusionis et opprobrii notam adauxit. Cæterum quis digne referre sufficiat, quam fundatus in humilitate, submissus in timore, pavidus circumspe- B ctione fuerit hic Vir beatus, in omni gloria et honore, quo colebatur a populis, tribubus, et linguis, quocumque eum negotiorum ecclesiasticorum causa devenire contigisset? Ut enim de cæterarum regionum nationibus taceam, qui catholicæ fidei puritate illustrabantur, certe hi ipsi Gasconiæ populi, quos de faucibus profundissimæ hæreseos Pater sanctus verbo prædicationis, signis etiam et prodigiis admirandis, tanquam de ventre inferi revocabat, ipsum tanto devotionis venerabantur fervore, ut cedens aliquando importunitati eorum, et in cathedra residens, se ipsum voluntati eorum exponeret. Tantaque fuit multitudo irruentium populorum benedictionem poscentium, ac sacras manus deosculantium, ut tenerrima prorsusque attenuata carne ipsius compressionem et impetum crebro deosculantium ferre non valente, manus et brachia sacra in modum pugnorum intumescerent, et unde alii benedictionem sibi, per virtutem quæ de illo exibat, procurabant, inde ipse debilitatus, et penitus conquassatus, graves corporis molestias sustineret. Per omnia benedictus Deus, qui his novissimis diebus in Cisterciensi Ordine, tam perfectæ religionis et consummatæ justitiæ hominem suscitare dignatus est, per quem monasticus Ordo in antiquum sacræ religionis vigorem refloresceret, et Ecclesia Dei per apostolicam gratiam ipsi collatam divinæ misericordiæ beneficia plurima consequeretur.

» in hoc, quod alii ob contemptum mundi exprimendum eamdem vestem nigram tantum gerunt : alii vero de colore » vel grossitudine nihil causantes, albam vel griseam, aliamve, abjectam tantum et asperam, ferre consueverunt. »

CAPUT XIX.

De impio quodam et blasphemo, a mortuis per beatum Bernardum resuscitato.

28. Terram Jerosolymorum tempore quodam occupantibus Sarracenis, beatus Bernardus (cujus animam christianæ desolationis gladius acerbitate singulari perfoderat) circumquaque discurrens, ad ulciscendam Salvatoris injuriam, et ad expugnationem gentis incredulæ, turmas fidelium non verbis tantum, sed signis et virtutibus hortabatur. Accidit autem cum in Alemanniam deveniret, et egredientem die quadam de Friburg, oppido memorabili in partibus Brisgaudiæ constituto, a quodam Henrico viro nobili, et adhuc juvenculo, ad quamdam mansionem ipsius, ubi erat in vespera pernoctandum, deduci, præeunte copiosa multitudine, et sequente. Cum autem idem Henricus accepto jam crucis signaculo non equitare, sed pedes proposuisset incedere, donec expensarum apparatu collato, propositæ peregrinationis iter arriperet : nihilominus Abbas sanctus ipsum ascenso equo secum comitari præcepit. Ascenso igitur equo secutus est protinus Abbatem. Videns hoc, et invidens quidam vir Belial, serviens ejusdem Henrici, homo totius pravitatis amator, et boni totius incredulus, in servum Dei cœpit graviter blasphemare, et dominum suum talibus insequi maledictis : « Ite » modo, et diabolum illum sequimini, et ipse » vos diabolus apprehendat. » A latere vero duæ mulierculæ venientes, inter se tertiam deportabant, pedum et quorumdam membrorum destitutam officio et contractam, Virumque Dei rogare volebant, ut calamitatem infirmæ et bajularum angustias curationis optatæ remedio relevaret.

29. Porro Henricus hanc intuens et misertus : « Ægram, » inquit, « super collum equi » mei mihi porrigite, et vos ad servum Domini » properantes subsidium implorate. » Præfatus vero serviens ad hoc etiam pietatis opus domini sui indignans et impatiens, usquequaque ipsum invectione arguit acriore, quia ad incantatorem et maleficum et mentium eversorem esset miseram delaturus. Cui Henricus : « Non, » inquit, « sed defero, ut ad benedictionem Viri » Dei recuperet sanitatem, et ex certissima » ejus salutis fiducia tibi polliceor, quod si non

1207 » eam sanaverit, equum cui insideo, tibi dabo. »
A Verbum igitur hoc ille gratanter et gratulanter accipiens, tota diffidentia faciendæ virtutis risit pariter et irrisit, tam de curatione diffidens, quam de equi adeptione prægaudens. Illa vero dum ad Sanctum Domini delata fuisset, et desideratam sibi benedictionem illius adepta, illico surrexit incolumis, alieno jam, sicut hactenus, ministerio non gestanda. Viso hoc serviens stupefactus, in impetu spiritus maligni, quem gerebat in pectore, festinavit præire parumper, ut conversus in faciem Viri Dei, quidquid nequius vel turpius aspirante satana concepisset
B interius, in ipsum toto conamine maledicens et convicians jactitaret. Verum ultione Domini protinus concurrente, ipse retro corruit resupinus, et cervice collisa spiritum exhalavit. Unde subito lamentandæ mortis ejus dolore perculsus Henricus, casum lugubrem et occasum nuntiavit Abbati, supplicans ut cum paulum processisset, ad tam triste spectaculum remearet, dicente quoque eodem Henrico : « Hoc ei propter vos accidit, quoniam in vos » blasphemus esse et contumeliosus non timuit. » « Heu, » inquit, « nolit hoc Dominus, ut pro- » pter me quispiam moriatur. »

C 30. Retrogressus igitur ad orationem, in qua sola in omni difficultate fidebat, se contulit, et ad longitudinem unius *Pater noster*, super eum silenter oravit; et mox præcepit adstantibus illum erigere : qui erectus, ut pote jam defunctus, caput, carens cervicis suffragio, agebat miserabili circumflexu. Rursusque ait : « Tenete, tenete firmiter ei caput. » Demum appropinquans, et saliva sua, cujus medicinali unctione persæpius utebatur, loca læsuræ deliniens et consignans : « In nomine Domini, » ait, « surge. » Et iterum : « In nomine Patris et » Filii et Spiritus sancti Deus tibi spiritum tuum
D » reddat. » Ille vero recepto mox spiritu factus est in animam viventem, vel potius redivivam, mirantibus præ gaudio, et in cœlum voces ac laudes tollentibus universis qui aderant, et viderant tam manifeste mortuum revixisse. Interrogatus denique ab eodem Sancto Dei, quomodo victurus, quid acturus esset in reliquum : « Domine, » ait, « modo quo jusseris vivam, » faciamque quidquid præcipies, quidquid vo- » les. » Ab astantibus utrum esset jam mortuus : « Mortuus, » inquit, « eram, et sententiam » damnationis acceperam, ac nisi Abbas sanctus festinasset accurrere, eram ad inferna

» ducendus. » Ad exhortationem quorumdam astantium crucis accepit signaculum, et cum cæteris Jerosolymam est profectus. Henricus iste in eodem itinere Deo et beato Bernardo se reddidit, et in Clara-Valle postmodum monachus ejus fuit. Hoc ipse miraculum cum fidelibus oculis esset intuitus, crederetque scriptoribus vitæ sancti Patris esse notissimum; deprehenso tandem fuisse silentio missum, indoluit, et ad gloriam Dei et Sancti sui, juxta quod præsentanee fuerat contemplatus, narravit, ut in quanta gloria sit habendus, quem ita glorificavit Altissimus, audiat et intelligat omnis generatio in sæculum sæculi secutura.

CAPUT XX.

De Alexandro canonico et doctore Coloniensi, per sanctum Bernardum ad religionem mirabiliter vocato.

31. Apud Coloniam-Agrippinam, quæ est insignis metropolis Germaniæ secundæ, fuit magister quidam Alexander nomine, canonicus, doctorque famosissimus in eadem urbe. Accidit autem ut Dei famulus beatus Bernardus Claræ-Vallensis abbas jubente Eugenio papa Germaniam ingrederetur, Jerosolymitanum iter Conrado imperatori, et populo terræ prædicaturus. Cumque ibidem signis et virtutibus innumeris coruscaret, videns Imperator mirabilia magna quæ Dominus per eum ostendebat, compunctus corde, crucis signum de manu illius accepit, Jerosolymam profecturus. Nec distulit hoc idem facere infinita hominum multitudo, ita ut incredibili fidei ardore succensi scissuras et fimbrias de vestimentis Famuli Dei, qui propter hoc ipsum nova frequenter accipere cogebatur, undique certatim diriperent, seque infelices arbitrarentur, quicumque de indumentis ejus cruces habere non mererentur. Multi quoque ex eis nobiles et sapientes viri per manum illius sese Domino reddiderunt, qui in Claram-Vallem ab eo deducti, et monachi facti, maximum deinceps in Ecclesia Dei fructum Deo attulerunt. Ex quibus etiam erat unus supra memoratus vir nobilis Alexander, qui eo tempore vivens, et sæcularis scientiæ typho turgens; divitiarum quoque et transitorii honoris [1203] infulis adornatus, nihilominus conversionem, A quam non cogitabat, sed Deus qui comprehendit sapientes in astutia sua, mirabili hoc ordine, sicut sequentia declarabunt, adimplevit.

32. Cum enim beatissimus pater Bernardus ipsum de conversione monuisset, ille sæculari scientia vel opulentia tumens, respondit se ad præsens nihil minus cogitare vel velle, quam habitum sumere monachalem. Eadem igitur nocte, cum membra sopori dedisset, apparuit ei in visione idem homo, erigens eum de grabato, in quo graviter languens jacere videbatur, ac restituere sanitati. Deinde tulit habitum suum, B quo erat ipse indutus, et ex eo contexit Alexandrum: qui cum eumdem habitum semel et secundo rejectum ab humeris indignanti animo repulisset, tertia tandem vice collo ejus injectum, et corpori valenter astrictum compulsus est retinere. Deinde Pater sanctus baculum, quem manu tenebat, ipsius manui tradens, futuræ prælationis gratiam denotavit, et ita abire præcepit. Evigilans autem Alexander, nihil adhuc pro hujusmodi revelatione mollescere poterat, sed in eadem animi duritia persistebat.

33. Eodem vero die cum ille beatissimus C Abbas ad mensam recumberet, oblatus est ei piscis, qui perca nominatur, ut ex eo reficeretur. Quo viso Vir Dei, erectis in cœlum oculis, super eumdem piscem diutius oravit, et benedicens illum præfato Alexandro pro pitantia transmisit: quem cum ille gustare inciperet, ad primum illico morsum meruit in semetipso feliciter experiri, quantæ virtutis esset oratio Famuli Dei. Nam repente mutatus in alium virum, compunctus est valde, et cœpit super eumdem piscem lacrymas fundere. Mirabatur vero se ipsum, nesciens quid haberet, vel cur fleret. Tandem recordatus visionis, quam nocte D præterita viderat, intellexit a Domino gratuita ejus miseratione se esse præventum. Unde supernæ vocationi ex intimo corde gratias agens, beato Dei Famulo incontinenti se reddidit. A quo benigne susceptus, et in Clara-Valle monachus factus, et deinde Grandis-Silvæ pastor effectus, adeo in sanctitate vitæ profecit, ut postmodum fieret Cisterciensis cœnobii abbas, ac totius Ordinis Pater universalis [a]. Hæc nos,

[a] Insignis hic locus ad illustrandam dignitatem abbatis Cisterciensis, de quo vide epistolam 4, num. 3, et epistolam 5, num. 1, ubi Commissor appellatur. Confer epistolam 6, num. 1. Idem abbas « Ordinis Pater universalis » item ab Herberto appellatur, infra, num. 17.

sicut ab eodem Dei famulo Alexandro audivimus, fideli relatione deprompsimus.

CAPUT XXI.

De mira sacerdotis concubinarii, et monachi quondam Claræ-Vallensis, conversione.

34. Monachus quidam de monasterio ejus et disciplina exiens, rejecto habitu, suadente diabolo ad sæculum rediit, et parœciam quamdam regendam suscepit. Erat quippe sacerdos : et quia sæpe peccatum peccato punitur, desertor Ordinis in vitium labitur libidinis. Concubinam, B sicut multis consuetudinis est, ad sibi cohabitandum accepit, de qua et liberos genuit. Accidit ut post annos plurimos, miserante Domino, qui neminem vult perire, sanctus Abbas per villam, in qua morabatur idem monachus, transiret, et ad domum illius hospitandi gratia diverteret. Quem ille cognoscens, et quasi proprium patrem cum multa reverentia excipiens, devote ministravit, et tam ipsi, quam jumentis necessaria copiose procuravit : non tamen cognitus est ab Abbate. Mane cum Vir sanctus dictis matutinis paratus esset ad eundum, nec posset loqui sacerdoti, eo quod matutinis sur- C gens isset ad ecclesiam, ait filio ipsius sacerdotis : « Vade, defer nuntium istud domino » tuo. » Erat autem puer idem mutus a nativitate. Qui præcepto obediens, et præcipientis sentiens in se virtutem, ad patrem cucurrit, et sancti Patris verba verbis valde absolute expressit, dicens : « Hæc et hæc mandat tibi » Abbas. » Pater primam filii vocem audiens, et præ gaudio lacrymans, ut secundo ac tertio eadem verba repeteret, admonuit; et quid sibi Abbas fecerit, inquisivit. Cui ille : « Nihil aliud » mihi fecit, sed solummodo mihi dixit : Vade, » dic domino tuo verba hæc. » Ad tam evidens D miraculum sacerdos compunctus, festinanter ad sanctum Virum venit, seque cum lacrymis ad pedes illius prostravit : « Domine, » inquit, « pater, monachus vester talis ac talis fui, et tali » tempore a tali monasterio recessi. Rogo igitur » Paternitatem vestram, ut liceat mihi redire » vobiscum ad monasterium, quia Deus in ad» ventu vestro visitavit cor meum. » Cui sanctus : « Exspecta me hic, et ego peracto negotio » citius revertens ducam te mecum. » Timens ille mortem, quam prius non timebat, respondit : « Domine, timeo interim mori. » Ad hæc 1209 ille : « Hoc, » inquit, « pro certo scias, quia si A » in tali conditione ac proposito mortuus fueris, » coram Deo monachus invenieris. » Recessit, illumque recenter mortuum ac sepultum audiens, sepulcrum aperire præcepit; dicentibus quid vellet facere, respondit : « Volo videre » utrum in sepulcro jaceat monachus, an cle» ricus. » « Clericum, » inquiunt, « in habitu » sæculari sepelivimus. » Rejecta terra, non in veste qua sepultus fuit, sed in tonsura et in habitu monachi cunctis apparuit : et magnificatus est ab omnibus Deus.

CAPUT XXII.

De vocatione Arnulfi viri nobilis in Flandria, et pœnitentia ipsi a beato Bernardo imposita.

35. Dum reverendissimus pater Bernardus aliquando provinciam Flandriæ intrasset, et retia Dei quaquaversum in capturam animarum laxasset, et nobiles et litteratos viros multos de fluctibus sæculi ad littus conversionis attraheret : inter cæteros illustris quidam Arnulfus nomine de Majorca, dives et delicatus nimis, secreto in manibus ejus se reddidit. Fuit autem utrius- C que consilium rem silentio tegere propter quædam impedimenta sæculi, usque ad ultimum diem quo egressurus esset de terra et cognatione sua. Erat enim magnus paterfamilias, ornatus filiis et fratribus, tantisque divitiis irretitus, ut absque suorum damno et scandalo gravi abrumpere se non posset, nisi prius domum sapienter et caute disponeret. Interea vero dum silentium istud tenerent omnia, et arcani hujus negotii causam ipsi duo soli in mundo scirent, factum est verbum Domini ad quemdam rusticum armentarium, cum boves minaret ad aratrum, dicens : « Vade, dic Arnulfo de Majorca, D » ut secum ducat te in Claram-Vallem, quo » proxime iturus est ad conversionem; et tu » cum eo convertere. » Audivit vero vocem, sed neminem videbat. Facta autem hac voce, cœpit pauper ille attentius orare, ut si a Domino sermo fuisset, revelaret iterum auriculam ejus. Et adjecit secundo loqui ad ipsum, repetens eumdem sermonem. Accepto itaque secunda vice oraculo, venit ad prætaxatum virum, et ait : « Verbum mihi ad te dominum meum. » A quo cum fuisset ductus in partem, procidit ad genua ejus, dicens : « Obsecro te per Christum Domi» num nostrum, ut ducas me ad Claram-Vallem

» tuam, ut salves tecum animam meam; et si 1210 » scire desideras, Dominus pius et misericors » secreta tua, causa salutis meæ, mihi revelare » dignatus est. »

36. Audiens autem nobilis ille paterfamilias verba ista, miratus et lætatus est valde; acceptumque hominem conduxit ad se ipsum : quem etiam postmodum individuum comitem itineris pariter et conversionis habuit, habiturus, ut credimus, consortem æternæ retributionis. Explicitis itaque negotiis, pro quibus moram fecerat, venit Claram-Vallem, tam submissus humilitate, quam sublimis divitiarum affluentia : multaque eidem monasterio de suis facultatibus contulit, sed et aliis nonnullis cœnobiis dona etiam largitus est. Sanctus vero Bernardus de conversione ejus multum exhilaratus, talem de eo in conventu fratrum sententiam protulit : « De conversione fratris Arnulfi nec minus admirandus, nec minus glorificandus est Christus, quam de resuscitatione Lazari quatriduani, eo videlicet quod in deliciis tantis » clausus atque sepultus, velut in tumulo jace» bat, et quasi vivens mortuus erat. » Huic autem confitenti cum gemitu et lacrymis multis delicta universa, quæ in mundo contraxerat, beatus Bernardus intuens cordis ejus amarissimam contritionem, et ad omne opus bonum spontaneam voluntatem, injunxit ei ut orationem dominicam tribus [a] vicibus diceret, atque in suo proposito deinceps usque ad mortem perduraret. Quo ille audito, contristatus respondit : « Ne, quæso, irrideas famulum tuum, » beatissime pater. » « In quo te, » ait, « irrideo? » At ille ait : « Jejunia septem annorum, vel » decem quoque, non sufficerent, mihi etiam » humiliato in sacco et cinere; et tu mihi præ» cipis orationem dominicam tertio dicere, et » in Ordine perseverare? » Et sanctus ad eum : « Ergone tu me melius nosti, quid te » oporteat facere ut salveris? An tibi forte » parum videtur, Ordinem tenere, et in ipso » usque ad mortem perseverare? » Ille vero respondit : « Absit ab anima mea tam iniqua » præsumptio : sed propter Deum obsecro, ne » mihi parcas in præsenti, ut melius parcas in » futuro; et talem nunc impone pœnitentiam, » quatenus post mortem carnis ad requiem sine » pœna perveniam. » Cui beatus Pater ait : « Fac » ut locutus sum, et securum te facio quia de» posita mole corporis mox ad Deum sine mo» lestia pervolabis. » Hoc itaque responso quasi divinitus accepto confortatus est nimis, adeo ut deinceps nulla tentationum violentia, nulla infirmitatis molestia posset a cursu desiderii sui, quo totus in Deum pergebat, aliquatenus retardari.

37. Erat autem circa observantias Ordinis et custodiam cordis et sollicitus, et timoratus nimis, ita ut neminem vidisse me recolam tam studiosum conscientiæ propriæ mundatorem. Mirabantur siquidem omnes, præsertim confessionum illius auditores, quotidianam instantiam, vel potius importunitatem, qua eos quiescere non sinebat, sicut nec ipse quiescere poterat confitendo, plangendo, plorando nonnunquam de otioso sermone aut signo, si quando illi vel raro subreperet : verum etiam super vana et levi aliqua cogitatione, quod cæteri hominum, exceptis paucis perfectis, parvi pendere solent, se ipsum scrupulosissime dijudicabat, et quasi de crimine arguebat. Quia vero veraciter scriptum est, *Quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit* [1]; nunquam huic venerabili viro paternæ misericordiæ correctio defuit, semper in eo vitia carnis resecans, et virtutes animæ pullulare et fructificare faciens. Denique per plures annos usque ad exitum suum gravibus et diuturnis incommodis flagellatus est, quæ omnia non solum æquanimiter tolerabat, verum etiam gloriabatur in illis, sicut in omnibus divitiis. Factum est quodam tempore, dum conquassatus et debilitatus esset usquequaque, ita ut non sine gravi dolore inclinis stare posset, nec propter hoc unquam omitteret, ut non ad omnem « Gloria » decantationem profunde et devote divinæ majestati inclinando reverentiam exhiberet, ut vespertina synaxis in ecclesia celebraretur. Ipso stante retro in choro juxta quemdam monachum virum æque sanctissimum, ecce angelus Domini apparuit ibi in spe-

[1] Hebr. XII, 6.

[a] Huic facto obstare videtur Petri Damiani Opusculum 13, ubi quosdam monasteriorum rectores arguit, quod « quibuslibet a sæculo venientibus, etiamsi graviter lapsi sint, aliam pœnitentiam non imponunt, nisi ut communem « monasterii Ordinem servent. » Et id quidem verum esse potest de monasteriis laxioris disciplinæ, non strictioris, qualis erat apud Claræ-Vallenses, maxime ubi conversi animus magno pœnitentiæ sensu afficitur. Vide tomum 2 Analectorum pag. 346 sqq.

cie pulcherrimi monachi adolescentis, cuculla[21] indutus nive candidiore, quem tamen idem A Arnulfus minime videbat. Cumque more solito ad « Gloria » psalmi devote inclinaret, angelus Domini stabat coram eo, et supplicantis caput suppositis manibus sustentabat. Quem cum prædictus monachus collateralis ejusdem fratris Arnulfi cerneret, et ex fulgore vultus et habitu angelum esse deprehenderet; lætatus est valde super angelico aspectu, accessitque ut teneret eum, et devote amplexaretur. Cumque expansis manibus vellet tenere atque constringere sibi, ille subito evanescens recessit ab eo : sed subito iterum apparens stetit in alio loco. Videns B vero illum monachus, denuo cucurrit ad eum, et simili modo nitebatur apprehendere eum : sed mox angelo disparente, et protinus alibi reapparente, frustratus est homo a conatu suo. Quod cum pluries factum fuisset, tandem angelus ex toto disparuit, et qui se videndum obtulerat, teneri omnino non pertulit.

38. Laborabat aliquando athleta Dei Arnulfus doloribus viscerum, quibus frequenter nimium arctabatur : et erat languor fortissimus, ita ut deficiente vitali spiritu pene usque ad mortem angustiaretur. Cumque aliquandiu mu- C tus et insensibilis jaceret, de vita ipsius desperatum est, et ob hoc oleo infirmorum inunctus est. At ubi primum respirare potuit, erumpens in vocem confessionis et laudis ait : « Vera sunt » omnia quæ dixisti, Domine Jesu. » Quod cum sæpius iteraret, stupentibus qui aderant, et percunctantibus quomodo se haberet, aut quare ista diceret : nihil aliud respondebat, nisi, quia vera sunt omnia, quæ locutus est Deus. Quidam autem ex ipsis dicebant, quod præ acerbitate doloris cerebro turbatus esset, et quasi aliena loqueretur. Quibus ille respondit : « Non est ita, fratres, sed sano capite et mente D » sobria dico, quia vera sunt omnia, quæ locu- » tus est Dominus Jesus. » At illi dixerunt : « Et » nos hoc verum esse fatemur : sed tu cur nunc » ista commemoras? » Respondit : « Dominus » dicit in Evangelio, quia si quis affectibus » parentum et divitiis mundi propter amorem » ipsius renuntiaverit, centuplum accipiet in hoc » sæculo, et vitam æternam in futuro[1]. Ego » itaque vim sermonis hujus in præsenti ex- » perior, et centuplum meum jam nunc in hac » vita recipio. Siquidem immensa doloris istius » acerbitas adeo mihi sapit propter spem di- » vinæ miserationis, quæ in ea reposita est » mihi, ut hac ipsa caruisse me nolim pro cen- » tuplicata mundi substantia, quam reliqui. » Quod si ego peccator et indignus, ita confiteor, » adeo lætificor etiam in angustiis meis : quo- » modo, putamus, sancti et perfecti viri tri- » pudiant et exsultant in consolationibus suis? » Vere etenim spirituale gaudium, quod modo » est in spe, centies millies exsuperat sæculare » gaudium, quod nunc est in re. Si quis autem » sæculum relinquens, et ad conversionem ve- » niens, centuplum istud accipere non mere- » tur; constat profecto quod adhuc omnia per- » fecte non reliquit, sed ex propria voluntate, » quæ est mala proprietas, secum retinet ali- » quid. » Hoc illo dicente, mirati sunt universi ab homine laico et illitterato sententiam talem esse prolatam; nisi quia manifeste dabatur intelligi quia Spiritus sanctus, qui eum flagellari in corpore graviter permittebat, intus suaviter in anima inungebat : cujus nimirum sacratissima unctio, quemcumque tetigerit hominem, docet de omnibus quæ oportet. Iste ergo vir sanctus, cum jam de manu Domini suscepisset duplicia pro omnibus peccatis suis, tandem longo cruciatus martyrio, et tanquam aurum in fornace probatus, pacatissimo somno obdormivit in Domino : de quo certissime credimus quia juxta beati Bernardi sententiam, mox ut a corpore exivit, ad Deum sine pœna pervenit. Quid ergo huic pauperi Christi unquam defuit in die certaminis sui? qui secundum prophetam confidens in Domino, mutavit fortitudinem carnis in robur spiritus, non considerans quid caro posset, sed quid Ordo et Regula præciperet : et quasi signaculum posuit super cor suum verbum consummans et abbreviatum, quod a sancto Patre acceperat, ut scilicet pro omnibus peccatis suis Ordinem servaret.

CAPUT XXIII.

De monacho quodam laico, sub disciplina Bernardi miro fervore ad perfectionem virtutum anhelante.

39. *Non glorietur*, ait Dominus per prophetam, *sapiens in sapientia sua, neque dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur qui gloriatur,*

[1] Matth. XIX, 29.

scire et nosse me, quoniam ego sum Dominus[1]. Hanc divinæ scientiæ formulam perfectius imitati sunt hi, qui sub beato patre nostro Bernardo in Clara-Valle cœlestis philosophiæ disciplinis imbuebantur, non solum litterati et in mysteriis sacræ legis eruditi viri multi, verum etiam laici et illitterati quamplures. Qui etsi humanæ scientiæ fabricam, per quam ad perfectionis culmen niterentur, minime consecuti sunt; habebant tamen gratiam illuminantem, et Spiritum vivificantem, qui de omnibus quæ oportebat, sæculari scientia incomparabiliter efficacius eos docebat. Talium quidam monachus laicus, non littera doctus, sed spiritu, cum esset fervens B in opere Dei, charismatumque meliorum haud segnis æmulator, didicerat sancti Spiritus magisterio, non altum sapere, sed semetipsum in omnibus humiliare, sacræ religionis studia, quæ in moribus contubernalium suorum duce humilitate sedulus scrutabatur, magna et præexcelsa æstimare; suas vero virtutes, quibus non mediocriter pollebat, eorum comparatione prorsus despicere. Sicque factum est ut eminentia sanctæ humilitatis illos præcelleret, quibus in aliis virtutibus fortassis impar non erat; dum, quod rarum valde in humano genere est, continue quod sibi deesset, vel quibus alii C florerent virtutibus, non invidiosus, sed pius scrutator attenderet.

40. Contigit autem ut taliter affectus, quadam vice solemnibus fratrum vigiliis interesset. Tum vero lethali negligentia seu somnolentia propulsata, consuetudinaria corripiens arma, quibus ad debellandum inimicum nihil efficacius esse sciebat, cœpit sibi peccata proponere, negligentias quotidianas districte discutere; se miserum, se reum, se peccatorem coram oculis summæ Majestatis accusare, consequenter etiam fratrum suorum, sicut solebat, vitam conversationemque magnificare et beatificare. Cæterum D unum quem gratia virtutum multos alios excellere non semel notaverat, secretario cordis humiliter inducens, ipsius humilitatem, charitatem, patientiam, et continentiam, cæteraque spiritualis gratiæ charismata, quæ in illo servo Dei inveniebat, religioso usque ad unguem scrutinio rimabatur, seque in ejus comparatione nonnisi pulverem, et cinerem reputabat. Denique sanctæ humilitatis ardorem, quem in tam sublimi contemplatione ceperat, ferre non va- |212| lens, summo diluculo, tempore quo regulariter A loqui posset, vix exspectato, reverendissimum patrem Bernardum, signo in auditorium trahit, veniam petit, circumfusa sibi mœstitia internum prodens cordis dolorem. Requisitus quid causæ haberet: « Væ, » inquit, « misero peccatori, omnibus bonis prorsus vacuo, ut qui hac nocte in illo tali fratre nostro triginta virtutes, quibus omnibus pollet, numeravi, quorum ne ultimam quidem seu minimam in me mendico reperire prævaleo. Rogo ergo te, domine pater, ut digneris intercedere pro me ad Dominum, quatenus tuis sanctis meritis et precibus virtutum opera consequi merear, quæ peccatis meis exigentibus, hactenus habere non potui. »

41. Audiens spiritualis magister altissimam discipuli humilitatem, cujus religionem optime noverat, licet ipse qui ea clarus erat, felici ignorantia se eam habere nesciret, gavisus est gaudio magno valde, desiderans et optans cunctos sibi commissos ita semper in virtutibus proficere, ut tam religiosa infirmitatis suæ consideratione se proficere quodammodo nescirent. Quanta vero admiratione dignum censuerit tantæ humilitatis præconium, per hoc evidentius innotuit, quod in Sermonibus in conventu fratrum habitis [2], ejusdem fratris aliquoties debita cum laude meminit; asserens nullam ex omnibus virtutibus, quas idem vere monachus in simplicitate cordis sui enumerarat, tantæ fortassis excellentiæ fuisse, quantæ pia contemplantis erat humilitas, qui negligentiores et infirmiores quosque juxta se positos nec videbat, nec attendebat, solos illos pertinaci studio præ oculis habens, quos vita et moribus spectabiles esse sciebat, quatenus eorum comparatione sibimetipsi vita sua in oculis suis vilesceret.

CAPUT XXIV.

De mirabili dono visionis propheticæ, qua aliorum arcana, etiam absentium, cognovit.

42. Instabat aliquando sanctissima solemnitas Assumptionis, si recte memini, intemeratæ et immaculatæ virginis Dei genitricis Mariæ; et fratres grangiarum Claræ-Vallis, ob reverentiam tantæ diei, ad abbatiam festinabant. Verum in una ex iis grangiis, quæ viciniores erant, fuit

[1] Jerem. IX, 23, 24. — [2] Serm. 36 de Diversis, n. 2.

Conversus quidam religiosus ac timens Deum, qui etsi pro simplicitate sua perfectiora quæque sacræ religionis apprehendere nequibat, bonæ tamen voluntatis et devotionis existens, piissimam Dei Genitricem dominam nostram sincero venerabatur affectu. Cum autem magister grangiæ ordinaret quisnam ad abbatiam ire deberet, vel qui ob tutelam domi remanerent, inter cæteros qui remansuri erant, eidem fratri cura custodiendarum ovium commissa est : quam commissionem licet ægerrime ferret, quoniam sperabat et multum desiderabat, divinis hymnis et cantilenis spiritualibus interesse, quos in honorem Reginæ cœli a sancto illo conventu devotissime persolvendas fore sciebat; nihil tamen ausus contradicere, obedientissime paruit imperanti. Unde accidit ut devotio sancta, quam mente conceperat, quamque per inquietudinem terrenæ occupationis, quam obedientia injunxerat, perdere timebat; eadem obedientia promptam voluntatem ipsius remunerante, velut ignis scintillans et æstuans, in præcordiis ejus magis ac magis dilatata, ferventior efficeretur.

43. Nocte itaque sacratissimæ celebritatis, dum sollicitus excubias supra gregem suum in pascuis quiescentem servaret; factum est ut sonitus signi matutinalis, quo fratres ad divinas laudes persolvendas in cœnobio excitabantur, quodque ob conticinii silentium procul audiri poterat, aures ipsius reverberaret. Tum vero concaluit cor ejus in ipso, et in meditatione ipsius exarsit ignis, cogitantis sanctæ illius multitudinis frequentiam, sed et fervorem ac devotionem, qua scilicet sincero affectu piissimæ Matri misericordiæ cœlestis harmoniæ odas in commune persolverent; seu qualiter singuli quique ad se in secreto suo ejusdem beatæ Virginis patrocinium votis et suspiriis implorarent. Protinus ergo exsurgens, tantæque devotionis pro modulo suo particeps effici cupiens, versus illam plagam cœli, qua monasterium situm erat, vultu et animo intentus stabat. Dehinc consuetudinariis precibus, quæ Conversis vice matutinarum statutæ sunt, quanto potuit devotius expletis; cum in paupere armariolo cordis sui enixius quæreret, quid precis, seu quid laudis sanctæ Theotoco dominæ nostræ offerret, unde protelatas et in longum valde productas fratrum vigilias aliquo modo recompensare potuisset; nihil aliud præter salutationem ejusdem [1215] piæ Dominæ, quam utcumque didicerat, se scire invenit. Hanc itaque tanquam verbum consummans et abbreviatum, in quo plenitudo totius devotionis inveniri posset, assumens, et oculos ad cœlum dirigens, venias [a] veniis, suspiria suspiriis, salutationesque salutationibus superaddidit; et in tali negotio reliquum noctis, et diluculi partem sine tædio transegit. Divina namque cooperante gratia, quæ tantum fervorem in corde sui pauperis accenderat, identitas mater fastidii, noverca devotionis, miro et contrario modo fastidium propulsabat, et devotionem exacuebat, dum verba illa suavissima, et omni melle dulciora simplici corde prolata, itidemque crebrius repetita, favorem et gratiam universalis Dominæ oranti et suspiranti celerius impetrarunt.

44. Denique quod non frustra in gemitu suo laboraverit, nec incassum misericordiam a Matre misericordiæ quæsierit, Dominus reverendissimo abbati Bernardo per spiritum revelare dignatus est : qui divinis hymnis expletis, sacrisque mysteriis in honore præcelsæ Dei genitricis et virginis Mariæ a singulis sacerdotibus devotissime celebratis, cum in conventu fratrum ob tantæ solemnitatis prærogativam commendandam sermonem faceret, Spiritus sancti gratia vehementer ignitum, inter cætera sic ait. « Et » quidem, fratres mei dilectissimi, dubitare fas » non est, vos Domino Jesu Christo vero regi, » necnon et speciali patronæ nostræ gloriosæ » virgini Matri ipsius sanctum beneplacens et » acceptabile devotionis nostræ sacrificium hac » nocte obtulisse ; ideoque fructum laboris » vestri, mercedem æternam apud Dominum, » et eamdem benignissimam Protectricem no- » stram vobis repositam esse certissima fide » tenere debetis. Verumtamen scire vos volo, » unum ex minoribus et simplicioribus fratribus » nostris Conversis, quem obedientia hac nocte » in montibus et silvis istis sub dio tantæ festi- » vitatis gaudia celebrare coegerat, tam jucun- » dum, tam devotum, tam festivum Dominæ » nostræ matutinarum exsolvisse servitium, ut » nullius nostrum, quantumcumque suspensa » contemplatio seu intensa devotio, ipsius de- » votioni, quam non alta contemplationis sub- » limitas, sed submissa sanctæ simplicitatis » humilitas effecit, præferri potuerit. » Quo audito mirati sunt universi, præcipue vero non

[a] Id est, genuflexiones.

solum mirati, sed et gratulati sunt, et vehementer ædificati fratres laici, quos obedientia tam festivis, quam privatis diebus frequenter in diversa opera trahebat : certissime scientes, quoniam sicut septa claustri et parietes templi sanctum non faciunt timorem Domini negligentem ; sic etiam negotia, quæ causa terrenæ necessitatis obedientia injunxerit, nihil obesse poterunt puras manus in oratione levanti, puraque conscientia Domino servire cupienti.

CAPUT XXV.

De monachi tertio apostatantis conversione, monitis et precibus sancti patris Bernardi obtenta, ejusdemque paterna castigatione, et felici morte.

45. Conversus quidam, cum de domo Claræ-Vallis levitate sua tertio fuisset egressus tertioque receptus, tandemque salutaribus monitis, et sanctis precibus beati Bernardi abbatis compunctus, cœpit apostasiæ suæ præcipitium, in quo jam tertio graviter periclitatus fuerat, totis medulis cordis horrere, et quid pœnitentiæ vel satisfactionis Domino pro tam enormi reatu suo offerre posset, enixius quærere. Et inspirante Domino cogitavit et intellexit ad promerendam veniam delictorum, et ad obtinendam gratiam virtutum nihil efficacius, nihil in conspectu Domini acceptabilius esse sacrificio cordis contriti, et spiritus humiliati, quod solum regno cœlorum vim facere prævalet, et formidabilem cunctis divinæ justitiæ districtionem gemitibus inenarrabilibus flectere consuevit. Hæc itaque pietatis arma corripiens, et se ipsum contra semetipsum erigens, primo quidem universas Ordinis observantias sine dissimulatrice negligentia, quantum potuit, observare studuit, et insuper quotidianis precibus et lamentis præterita sua peccata diluere sollicitus fuit, salubri prorsus exemplo stantes, ne laberentur, lapsos, ut erigerentur, informans.

46. Cæterum disponente Domino, qui fortioribus peccatis fortiora solet adhibere medicamina, quique ineffabili pietate sua quandoque vasa contumeliæ transfert in vasa honoris et gratiæ, ingressa est putredo in ossibus fratris prædicti, et percussus est circa femora ulcere pessimo, apostemate canceroso, et crescente in dies angustia languoris, totus contabuit, ita ut [1214] carnibus circa locum ulceris undique corrosis, ossa nudata patescerent, et vulnera vermibus scaturirent. Annis itaque pluribus in grabato carceratus, et divinæ animadversionis flagellis humiliter subditus, quot horis vivebat, totidem pene interitionibus subjacebat. Erat ergo patienti animæ miserabilis dolor et angor a facie putrescentis corporis sui, simulque servitoribus ejus angustia cordis immensa, præ horrore et fetore, quem tabiosum ulcus continue exhalabat. Sed laboris et patientiæ hujus nihilominus remuneratio copiosa penes Deum utrisque reposita. Satagebat autem frater idem infirmus in doloribus et pressuris suis semper gratias agere, corde credens, et ore confitens, sese recipere longe adhuc imparia meritis.

47. Cum autem jam ad purum fuisset in eo scoria excocta peccati, ut secundum Sapientis dictum, ablata rubigine de argento egrederetur vas purissimum [1]; tandem educta est anima illa beata conflatorio purgationis, et velut argentum igne examinatum, munda et nitida, cum cæteris misericordiæ vasis translata est ad palatium summi Regis. Sed antequam de lacu miseriæ et de luto fæcis educeretur, ad consolationem omnium vere pœnitentium meruit in hac vita prælibare fructum laboris et patientiæ suæ, et nescio quid ineffabile de illa superna dulcedine, ad quam sine fine fruendam in proximo erat admittenda, prægustare. Qua gustata tanquam musto cœlesti inebriatus, protinus erupit in jubilum præconii cœlestis, et serenata facie cœpit idiota, et qui nunquam cantare aut legere didicerat, cum suavissima melodia quosdam novos multumque delectabiles hymnos ac modulos cantare de canticis Sion.

48. Facta autem hac voce, convenit multitudo fratrum videre cum grandi miraculo hominem tantis miseriis et calamitatibus oppressum, in ipso mortis accessu cantando ac tripudiando insultantem, et quodammodo dicentem : *Ubi est, mors, victoria tua* [2] ? Ecce ego magnus peccator, et pauperculus homuncio, quoniam stigmata Domini Jesu in corpore meo pro nomine ipsius patienter sustinui, te, larvalis umbra, mater mœroris, exterminatrix gaudii et perditrix vitæ, non timeo, sed potius contemno, sciens te absorptam et penitus annihilatam in victoria crucis Domini nostri Jesu Christi. Ita ergo præcentor noster modulizans, et

[1] Prov. xxv, 4. — [2] I Cor. xv, 55.

Alleluia quod in plateis cœlestis Jerusalem frequentatur, 1218 quodammodo præoccupans, quid A post mortem carnis facturus esset, in carne adhuc corruptibili positus præsago miraculo declaravit : sicque lætabundus et laudans, in voce exsultationis et confessionis beatam animam illam exhalavit. De cujus felici consummatione beatus Bernardus hilaratus, sermonem devotissimum ad fratres in capitulo fecit, commendans in eo dignum pœnitentiæ fructum, et admirabilem patientiam ejus omnibus proponens exemplum.

CAPUT XXVI.

De sancto Bernardo, securitatem sive fiduciam cujusdam moribundi redarguente, seu potius tentante.

49. Conversus quidam de fratribus Claræ-Vallis, innocentis vitæ, et conversationis honestæ, cum graviter aliquandiu ægrotasset, tandem ad extrema devenit. Introivit autem ad eum gratia visitationis beatus Bernardus, et confortans eum ait : « Confide, fili, quia migra- » turus es jam nunc de morte ad vitam, de la- » bore temporali ad requiem sempiternam. » Ille vero cum ingenti fiducia respondit : « Quid- C » ni pergam ad Dominum et Creatorem meum? » Vere confido, et quantum de misericordia » Domini mei Jesu Christi præsumere audeo, » certus sum quia cito visurus sum bona Domini » in terra viventium. » Porro beatus Bernardus, ut erat medicus sapiens, pastorque sollicitus, timens homini rusticano, ne tam fida responsio de præsumptionis magis temeritate, quam de conscientiæ puritate procederet, ait : « Signa » cor tuum, frater, signa cor tuum : quid est » quod locutus es? Unde tibi subrepere potuit » tantæ præsumptionis audacia? Enimvero tunc » es ille pauperculus et miserabilis homo, qui D » cum nihil aut prope nihil haberes in sæculo, » necessitate forsitan magis, quam timore Dei » cogente ad nos confugisti, multis precibus » tandem aditum impetrando? Nos vero causa » Dei collegimus inopem, et parem te fecimus » in victu et vestitu, cæterisque commoditati- » bus, his qui nobiscum sunt sapientibus atque » nobilibus viris; et factus es quasi unus ex illis. » Quid igitur tribuisti Domino pro omnibus » istis? Et ecce non sufficit ingratitudini tuæ » gratis accepisse te tot beneficia de manu Do- » mini, nisi et regnum ipsius hæreditario jure » vindices tibi, quod nullus unquam regum vel » principum, quantislibet auri et argenti moli- » bus potuit comparare. »

50. Ad hæc ille respondens blando vultu, et tranquillo animo dixit : « Bene, pater charissi- » me, bene utique perorasti, et vera sunt omnia » quæ dixisti : verumtamen, si jubes, loquar ad te » dominum et patrem meum, et paucis aperiam » unde mihi pauperi et misero suggeri potuit » tantæ, non præsumptionis, sed, ut ego spero, » devotionis occasio. Nam si vera est illa præ- » dicatio vestra, quam nobis sæpius inculcastis, » quod scilicet regnum Dei non carnis nobili- B » tate, non terrenis divitiis possidetur, sed sola » obedientiæ virtute acquiritur; hanc unam » sententiam, tanquam verbum abbreviatum a » Domino, sedula commemoratione apud me » continui, ponens illud quasi signaculum super » cor meum, assidue meditando; et super bra- » chium meum, sollicite operando. Quærite, si » placet, ab omnibus magistris et sociis, quibus » me obsequi ac servire jussistis, et si cuiquam » illorum aliquando inobediens fui, si de fratri- » bus nostris quempiam verbo aut signo, vel » quolibet alio modo, quantum in me fuit, con- » tristavi. Quod si operam dedi omnibus in » Christo obedire, omnibus servire, cunctosque » per Dei gratiam diligere; quis prohibere me » potest, ut de misericordia ipsius non confi- » dam? »

51. Beatus itaque Pater cum tale responsum ab homine rusticano accepisset, gavisus est gaudio magno, et ait : « Vere beatus es, fili » charissime, quia caro et sanguis non revelavit » tibi sapientiam hanc; sed Pater cœlestis ipse » te docuit, ipse posuit animam tuam ad vitam, » rectissimoque tramite perduxit ad patriam. » Jam ergo securus ingredere, quoniam pate- » facta est tibi janua vitæ. » Defuncto itaque fratre et exsequiis celebratis, venerabilis Pater de conversatione et consummatione ejus sermonem in capitulo luculentum sua illa devotione et facundia peroravit, omnesque illius exemplo ad amorem obedientiæ mirabiliter accendit. Vehementer namque affectus fuit in responsione illius; et magis congratulabatur ei super obedientiæ virtutem, et super ipsius animi puritatem, quam si vidisset eum signis et prodigiis coruscantem.

CAPUT XXVII.

De conventu fratrum in Sueciam per sanctum Bernardum misso, qui et uni eorum promisit, fore ut in Clara-Valle moreretur, et sepeliretur.

52. Postquam aquila illa grandis magnarum alarum, multarumque plumarum, magnus videlicet pater Bernardus, magnus meritis, sublimis sanctæ contemplationis alis, ornatus varietate virtutum, medullam cedri, id est perfectionem religionis, quam de summitate Libani, id est de altitudine divinæ gratiæ, acceperat, in solitudine Vallis absinthialis plantavit, quatenus eadem Vallis mediante amaritudine pœnitentiæ verteretur in Claram-Vallem : cœpit jam religio ipsa transplantari super aquas multas, id est, diversarum nationum cervicosas ac tumidas voluntates, tanquam cæruleos undarum vortices, ad veræ pietatis cultum inclinare. Volens autem idem venerabilis Pater, in populis aquilonarium partium, sicut et in gentibus cæteris, aliquem fructum habere; petente religiosa femina regina Sueciæ conventum fratrum ad illas partes direxit. Cumque monachi et conversi, qui ad hoc denominati fuerant, ut hominibus rudibus et indomitis formam religionis et disciplinæ traderent, nimio mœrore consternati, precibus quibus valebant, agerent, ne tanti Patris præsentia carituri ad exteras et barbaras mitterentur regiones, sanctus Abbas respondit : « Quid est hoc, dilectissimi fratres, » quod facitis? utquid irrationalibus fletibus et » precibus affligitis animam meam? Aut numquid » voluntatem meam, et non potius voluntatem » Dei, cui omnes obtemperare debemus, sequor » in hoc negotio? » Erant autem coram eo posita vestimenta et vasa sacra, cæteraque utensilia, ad ministerium divini officii pertinentia, quæ iidem fratres, qui mittendi erant, secum ferre debebant. Volens itaque certos eos reddere, quoniam a Domino egressus esset sermo, elevavit pelvim, quæ ad recipiendam aquam sacerdotis manibus fundendam deputata erat, et digitum fundo ejus imprimens dixit : « Ecce hoc » vobis erit signum, quod Spiritus Domini mi» serit vos. » Mirum in modum rigor et inflexibilitas æris teneritudini digiti ejus cedere visa est, adeo ut cujus quantitatis sacer articulus fuit, usque hodie liquido valeat dignosci : quantum autem intus cessisse, tantum foris æquali-

1217 tatem excessisse videtur. In testimonium enim A tanti miraculi, eadem pelvis in secretario domus, quam tunc Pater sanctus ordinavit, summa cum reverentia servatur. Porro prædicti fratres videntes perspicuam divinæ gratiæ præsentiam adesse, stimulos edacis tristitiæ reprimentes, gavisi sunt : et licet remotissimas, et in ultimo climate aquilonaris brumæ abstrusas nationes, non sine quodam horrore spiritus adire possent, tamen eamdem gratiam Dei, meritis et precibus sancti Patris nostri intervenientibus, se comitaturam pia confidentia præsumebant.

B 53. Erat vero inter cæteros adolescens quidam honestæ indolis, et columbinæ simplicitatis, Gerardus nomine, oriundus de provincia Germaniæ secundæ, civitate Trajecto; qui impatientius aliis dolens, cum lacrymis dixit ad Virum Dei : « Beatissime pater, ego » miserabilis juvenculus relicta domo paterna, » spretisque omnibus quæ mihi in hoc sæculo » desiderabilia et amabilia esse poterant, re» ligionis amore Paternitatem tuam adii, sperans » me tua dulcissima præsentia debere perfrui, » tuis doctrinis et exemplis informari, tuis me» ritis et precibus adjuvari, subque sanctæ hujus C » multitudinis umbraculo, a turbine tentatio» num, et ab æstu juvenilium desideriorum tu» tari; quodque votis omnibus exopto, inter » sacra corpora fratrum nostrorum in hoc cœ» meterio quiescentium diem exspectare novis» simum. Et ecce ejicis me hodie a facie tua, » sacrique collegii hujus consortium perdo; et » insuper desiderata mihi sepultura privabor. » Hinc prorsus, hinc vehementer doleo, quia » cor meum conturbatum est in me. »

54. Compassus adolescenti Vir beatus, afflictam mœrore animam affatu blando mulcere curavit, et quæ post annos quinquaginta fu-D tura erant spiritu prophetico prævidens, ait ad eum : « Vade, fili charissime, quo te Spiri» tus sanctus mittere dignatur, et in agro do» minico tanquam strenuus operator labora. Ego » tibi in nomine Domini polliceor, et securum » te facio, quia, sicut desideras, in Clara-Valle » morieris, et cœlestis Sponsi gloriosum adven» tum una nobiscum præstolaberis. » Hanc ergo tam beatam pii Patris sponsionem, velut arrham sui desiderii, frater ille suscipiens, gavisus est valde, sciens utique nec falli posse, nec fallere velle hominem, quem sapientiæ et veritatis secretarium esse manifesta signorum et prodigio-

rum declarabant indicia. Ivit itaque, et in domo[1218] quam cum cæteris fratribus initiare mittebatur, A Prioris et cellerarii administrationes strenue percurrens, divina largiente gratia nomen pariter et officium abbatis sortitus est. Cujus dignitatis apicem licet invitus conscenderet, malens in humili loco salvari, quam in sublimi periclitari, susceptum tamen religiosissimæ conversationis nitore decoravit. Quia vero propter paucitatem clericorum vix aliquis de terra convertebatur, Dominus fideli servo suo de partibus Germaniæ et Angliæ litteratas et discretas personas mittebat, per quas disciplina monasticæ religionis in regno illo fundata cre- B scebat, et fructificabat competenter in populis, qui monachi quidem nomen audierant, sed monachum antea non viderant. Ipse etiam dominus abbas cellerario suo, Abraham nomine, viro prudenti, universa domus ordinatione in temporalibus, cunctisque negotiis exterioribus commissis, totum se spiritualibus studiis mancipavit : animabus lucrandis intendere, in servitio Dei vigil et sollicitus inveniri, frequens esse in labore, dum alias vacaret, frequens etiam in lectione, corporale subsidium de communi quærere, et per omnia formam pietatis, et religionis fratribus suis studens exhi- C bere.

55. Tanta quoque mansuetudinis et patientiæ gratia pollebat, ut cum quadam vice monachus quidam, quem pro culpa castigarat, maligno spiritu afflatus, descendentem eum per gradus dormitorii pugno tam valide percussisset, ut dolor non modicus ictui succederet; tantæ perversitatis hominem non solum non ejiceret, seu gravi culpæ subjiceret, sed e contrario seorsim eum trahens veniam coram ipso peteret, supplicans ut rancorem quem adversus se habebat, propter Deum dimitteret. Cæterum quidquid virtutis, quidquid religionis, tam in se, quam D in subditis suis deprehendebat, non hoc suæ industriæ, sed gratiæ Dei, meritisque sanctissimi patris sui Bernardi tribuebat.

56. Jam vero si forte agendorum causa negotiorum certa necessitas eum de monasterio progredi postulasset, tantum se ac talem in omni disciplina et continentia sæcularibus exhibebat, ut tam rex, quam principes terræ illius, sicut revera hominem Dei ipsum venerarentur et colerent, et audito eo multa facerent, et libenter eum audirent. Dux etiam terræ illius, vir strenuus et potens, se ad reverentiam beati viri submittebat, fastigiumque principatus sui celsitudini sanctitatis ipsius adeo humiliabat, ut aliquoties familiaribus suis diceret : « Quacumque hora abbatem Gerardum me videre considero, tanto timore concutior, ac si omnia secreta et abstrusa pectoris mei pateant oculis ejus. »

57. Cum autem jam senuisset, et usque ad decrepitam ætatem pervenisset, quadragesimum in prælatione complens annum, variis quoque infirmitatibus corpus ejus quateretur; cœperunt eum fratres rogare, quatenus sicut communiter multo tempore cum eis vixerat, ita etiam sepulturæ locum apud ipsos sortiri dignaretur. Quibus vir Domini respondit : « Ne, quæso, loquamini ita, filii mei; oportet modis omnibus ut in Clara-Valle moriar, et secundum sponsionem Deo dilecti Patris mei, cum sanctis qui ibi pausant in pace, in id ipsum dormiam et requiescam. » Causantibus illis, et dicentibus, « Quomodo te, Pater, illuc reducere poterimus, cum præter veteranæ senectutis incommoda tot et tantis infirmitatibus quassatus et debilitatus sis, ut vix ad proximos terminos Danorum spirantem te pervenire posse putemus? » cum multa fiducia respondit : « Verbum Dei validum et forte, vivum et efficax, quod per os reverendissimi Viri auribus meis infusum, penetralibus cordis meï arrham bonæ spei hujus qua feror, indidit, prosperos in hoc itinere successus præstabit; vos tantum quod præcipio, implere curate. » Itaque gestario inter duos equos composito, in eo collocatur, et non sine grandi miraculo a finibus orbis per tanta terrarum spatia, per tot maris et fluminum pericula Claram-Vallem pervenit, ibique in infirmitorio aliquandiu recubans, in bona confessione spiritum exhalavit. Accepit vero desideratæ sepulturæ locum juxta beatæ memoriæ domni benedicti Humberti tumbam, qui eum familiariter in vita sua dilexerat. Cujus decessum cum rex Sueciæ comperisset, cum gemitu protestatus est, regnum et terram suam dignam non fuisse, ut in ea tanti viri sacra ossa requiescere debuissent.

CAPUT XXVIII.

De felicissima morte sancti patris Bernardi, et operatione miraculorum eidem per abbatem Cisterciensem inhibita.

58. Dilectus Deo et hominibus venerabilis pater Bernardus, dum in Clara-Valle sua feliciter consummasset dies suos, plenus dierum, sed plenior virtutum, requievit in pace : ad cujus exitum episcopi, et abbates, aliique religiosi viri multi convenere. Cumque biduum exsequiæ celebrarentur, tanta multitudo hominum convenit, ut pene nulla episcopis, nulla fratribus reverentia haberetur. Nam gratia sanitatum quæ affuerat vivo, nunquam recessit a defuncto. Cum enim sanctum corpus sacerdotalibus indumentis decenter ornatum, revelata facie, manibus quoque discoopertis in medio positum esset; frater quidam diuturno et gravi morbo epilepsiæ detritus, reverenter et humiliter accedens, Patrem sanctum, tanquam adhuc viventem, lacrymosis precibus, ut sui misereretur, orare cœpit. Nec poterat pius Pater adhuc in medio filiorum positus, tam gravem filii sui calamitatem dissimulare; sed tanquam diceret, « Fili, ego dormio, et cor meum vigilat; » continuo quod petebatur, per gratiam Dei concessit. Nam ex illa hora frater idem perfecte convaluit, et Abbatem sanctum vivere post mortem felici experientia didicit. Pridie etiam quam reconderetur pretiosissimus ille thesaurus, puer quidam de proximo viculo advenit, præ siccitate nervorum aridum habens brachium et manum contractam : cujus ætati et debilitati, qui præsentes aderant, compassi, tanto hunc fiducialius ad sacri corporis tactum invitavere post horam orationis nonam, quanto id minus innocens ætas per se præsumere audebat. Ubi vero brachium aridum brachio sancto, et manus contracta manui benedictæ applicata est, repente vigore naturæ redeunte, brachium convaluit, et manus libere extendens, et reflectens digitos sub oculis totius multitudinis, quæ sacrum funus quaquaversum circumdederat, perfectæ sanitati restituta est. In cujus curatione tantus illico factus est clamor omnium qui aderant, vociferantium in laude Dei, ut vix eum potuerit fratrum disciplina reprimere. Super-
1213 veniente nocte allatus est alius toto corpore
A debilis, procubuit loculo, et coram psallentibus erectus est, et deductus ad altare.

59. Enimvero dominus Cisterciensis, qui cum pluribus aliis abbatibus sui Ordinis ad exsequias Viri Dei venerat, considerans tantam importunitatem tumultuantis populi, et ex præsentibus futura conjiciens, vehementer timere cœpit, ne, si crebrescentibus signis, tam intolerabilis turba populorum concurreret, eorum improbitate disciplina periret Ordinis, et sanctæ religionis fervor in eodem loco tepesceret. Quapropter habita super hoc deliberatione,
B reverenter accedens, per virtutem obedientiæ, ne signa ulterius faceret, inhibuit. Sed cum dicat Apostolus de Domino nostro Jesu Christo, quia factus est obediens Patri usque ad mortem [1]; et ipsius exemplo Legislator noster sanctus Benedictus obedientiam nobis usque ad mortem in Regula proponat [2] : sancta et vere humilis anima Patris nostri, mortali homini etiam post mortem carnis obediens fuit. Nam signa quæ tunc jam radiare cœperant, ita cessavere, ut ex illa die et deinceps nunquam publica miracula facere visus sit, licet quibusdam fidelibus, præcipue sui Ordinis fratribus,
C pro variis incommoditatibus ad se clamitantibus usque hodie deesse non possit. Namque sola illa signa, quæ disciplinam Ordinis per turbas concurrentium populorum minuerent, domnum Cisterciensem fieri noluisse, manifestum est.

60. Evolutis dehinc post transitum beati Viri pluribus annis, erat in partibus Italiæ matrona quædam, quam correptam spiritus malignus atrociter vexare cœpit. Quo tam lamentabili casu propinqui et amici ejus vehementer consternati, si quid remedii foret, sedula meditatione pensare cœperunt. Erat autem in vicinia eorum cœnobium quoddam Ordinis Cisterciensis : et sicut mentibus in angustia constitutis spes
D undecumque concepta solet parare fiduciam, ad eamdem domum dæmoniacam illam causa curationis ducere communi consilio decreverunt. Quod et factum est. Sistitur misera ad portam, et aliqui ex simul comitantibus, qui tantum malum abbati et fratribus nuntiarent, opemque flagitarent, mittuntur. Abbas vero quosdam de senioribus, quos magis noverat spirituales, assumens, cum cruce dominica et sanctorum reliquiis egreditur ad patientem.

[1] Philipp. II, 8. — [2] Cap. 7.

Cumque malignus ille spiritus per Domini crucem et sacra sanctorum pignora conjuratus non moveretur, recordatus est abbas se habere venerandas reliquias de capillis et barba sancti Bernardi, quos eodem, ni fallor, anno ad capitulum vadens, in Clara-Valle pro benedictione acceperat, et ad tutelam continue secum ferebat : et nihil dicens, manus sub cuculla silenter misit, quatenus extractis his reliquiis dæmonem per has urgeret. Quod pestifer ille lynceis oculis deprehendens, cœpit continuo scabellum pedibus tenere, sputa jacere, totius quoque corporis indecenti motu, quid intus pateretur, prodebat invitus; et erumpens in vocem : « Eia, » inquit, « abbatule, quid vis facere? quid modo » mali contra me sub illa veste tua machinaris? » Frustra niteris, incassum laboras : serva Bernardum tuum, nec enim proficies quidquam. » Dicente vero abbate, « Per Domini gratiam, et » hujus sanctissimi Viri merita modo egredie» ris; » ille respondit : « Quid? an excidit tibi » quod prohibitum est ei signa facere? Hoc ergo » sciens, securus in hoc meo domicilio requie» sco. » Audiens ergo abbas et fratres, qui cum eo erant, hæc verba, valde mirati sunt, quod scilicet spiritus nequam interdictum illud in scutum suæ defensionis tam celeriter invenerit. Hæc nos de virtutibus beati Bernardi abbatis breviter perstrinximus, Domini misericordiam postulantes, quatenus dulcissimi Patris meritis et precibus nos ab omni malo custodiat, et post tanti patroni sacra vestigia divinæ gratiæ spicas legentes, æternæ vitæ participio non fraudari concedat.

CAPUT XXIX.

Epilogus librorum de vita et gestis sancti patris Bernardi.

61. Fortissimorum athletarum Christi, virorum in Ordine Cisterciensi illustrium, dux et signifer exstitit beatæ memoriæ dominus Stephanus, qui decimo anno instituti Ordinis Cisterciensis, pastoralis curæ officium in eadem domo suscipiens, et propagandæ religionis desiderio fervens, cum per continuos quatuordecim annos paucitatis suæ tædio tam ipse, quam fratres ejus vehementer afflicti fuissent; quinto decimo demum anno, divina desuper aspirante gratia, nostri temporis apostolum beatissimum Bernardum cum turba fratrum et sociorum ejus ad tirocinii spiritualis probationem suscipere meruit, [1220] Domino ad dilatandum Cisterciensem Ordinem per universas occidui orbis plagas, ex die illa et deinceps, copiosissimam dante benedictionem. Iste reverendissimus pater Stephanus post aliquantos annos fratres beati Bernardi ad ædificandum domum Claræ-Vallis mittens, ipsum venerabilem virum sanctum Bernardum, in juvenili adhuc ætate constitutum, sed sapientiæ et religionis maturitate multos canos transcendentem, ideoque reverendum, illis abeuntibus præfecit abbatem; jam tunc, ut credimus, Spiritu revelante prænoscens, quantæ proceritatis, quantæque pulchritudinis cedrus illa futura esset in paradiso Ecclesiæ Dei, quantæ etiam multitudinis cœtus, ex diversis mundi partibus collectus, sub umbra condensarum frondium, id est, multiplicium meritorum ejus, ab æstu carnalium illecebrarum foret refrigerandus.

62. Sed quis æstimare sufficiat, quam grandis multitudinis fuerit beatorum ille cœtus, vel ex quam diversis provinciis et insulis coadunatus? Nempe, ut de mediterraneis Italiæ, Germaniæ, Galliæque provinciis taceam, ipsæ extremæ insulæ Hiberniæ, Britanniæ, Daciæ et Sueciæ, quæ finem orbis faciunt, ad hunc cœtum perficiendum crebras personas mittebant; et propter Abbatem sanctum etiam locum sanctum celebri devotione venerabantur. Ut etiam de Conversis taceam, quorum longe copiosior erat numerus, quam monachorum; post decessum beati Viri simul in uno loco reperti libelli professionum octingenti octoginta octo, exceptis quampluribus aliis, qui negligentia et longinquitate temporis dilapsi, non poterant inveniri. Ubi vero aliqui de hoc sacro cœtu, disciplinæ vomere exculti, virtutumque seminibus receptis adeo profecissent, ut jam fructificare, aliisque prodesse posse sperarentur; sicut ex diversis regionibus colligebantur, ita etiam mox ad diversas regiones causa ædificandorum cœnobiorum emittebantur. Sicque fiebat, ut licet persæpe nonagenarium, nonnunquam vero centenarium numerum excederent Novitii; nunquam tamen sacer ille conventus nimiæ multitudinis angustias pateretur.

63. Sanctæ recordationis dominus Henricus, Vitæ-Scholæ, quod est cœnobium in Dacia de linea Claræ-Vallis, primus abbas, referre solebat, quia cum esset Novitius in Clara-Valle, et nonaginta tirones in cella probatoria sub disciplina beati Bernardi instituerentur; quadam vice discumbentibus eis intravit ad visitandos

filios suos idem piissimus Pater, quem sequebatur Conversus cum sporta inciso caseo plena : et accedens ad præfatum Henricum, qui tunc Prior Novitiorum erat, dulcissima manu sua frustum casei posuit ante eum, commonitorium hoc verbum dicens : « Frater, comede ; » grandis enim tibi restat via. » Dehinc fidelis minister magni illius Patrisfamilias, qui faciet servos suos discumbere, et transiens ministrabit illis, per ante universos Novitios transiens, ac singulis pitantiam charitatis porrigens, eumdemque sermonem per singulos repetens, et corpora eorum jucunde refecit, et mentes ad sollicitudinem arctæ et angustæ viæ, quam terere cœperant, excitavit. Licet vero frequenter viri virtutum de sacro collegio Claræ-Vallis, ad propagandam Cisterciensis Ordinis disciplinam, per distincta orbis climata emitterentur ; nunquam tamen aut Iberici æstus, aut Scythici frigoris horror, seu altera quælibet inclementia cœli, animos eorum inclinare poterat, ut non formam Ordinis, quam in Clara-Valle didicerant, in habitu et victu, cæterisque corporis necessariis virili constantia retinerent, pulchre Horatianum illud sibi vindicantes :

Constantes animi, quos non locus alterat alter.

64. Nec solum diversarum provinciarum episcopi et magnates cœnobia de disciplina Viri Dei in suis regionibus fundari postulabant, sed etiam superbarum urbium populi ex discipulis ejus archiepiscopos et episcopos sibi eligebant : felices se arbitrantes, si de tantæ perfectionis fonte, pastores animabus suis providere potuissent : cum tamen perfectæ ejusdem multitudinis perfectissimus institutor hanc apud Deum et homines specialem gratiam obtinuisset, ut cum dignissimus esset cogi, et aliquoties in archiepiscopum vel episcopum electus fuisset ; minime tamen de amica sibi paupertate raptus, dignitatis hujus apice contra voluntatem suam insigniri cogeretur. Sed quare nos ista de cæteris urbibus replicamus, cum ipsum caput mundi, ipsa quæ est cæterarum omnium Ecclesiarum mater, sancta Romana Ecclesia, de hac humili societate, de hac beati Bernardi disciplina, summum Pontificem in plenitudinem potestatis assumpserit, et ipsa apostolica curia cardinales aliquos in partem sollicitudinis adsciverit? Tua sunt hæc, Christe Domine, opera, qui glorificantes te, et mandatis tuis obsecundantes, ita glorificas, ut servi tui, qui secundum præceptum Apostoli, subjiciunt se omni humanæ creaturæ propter te [1], pleno pietatis judicio super omnem mortalem naturam, exaltentur a te.

65. Cæterum postquam Clara illa Vallis primum et clarissimum Abbatem suum post unum et triginta annos ad superni Imperatoris transmisit palatium, ut jure tanto esset potentior ad subveniendum, quanto summæ Majestatis faciem vicinius contemplaretur ; per sanctos successores ejus, sanctæ religionis vigor conservatus, in eadem gloriosa domo illibatus, duravit, sicut in temporibus venerabilis ac Deo digni viri domini Petri [a] ejusque successoris domini Garnerii, postea Lingonensis episcopi, divina favente gratia nobis probare concessum est. Testis enim nobis est Dominus, quia cum in Clara-Valle disciplinis claustralibus et sacri Ordinis observantiis subditi essemus, tantum ibi religionis et gravitatis, tantumque puritatis et honestatis vidimus, ut sæpius in gratia Dei exsultantes diceremus in cordibus nostris, quia si ipse legislator noster beatissimus Benedictus, cujus Regulam professi sumus, in carne viveret, et per se ipsum sanctum illum conventum regeret ; districtius sacri Ordinis instituta in illo loco observari non potuissent. Incuria nempe vel levitas seu dissolutio, quæ est ruina Ordinis, locum ibi penitus non habebant ; sed vernantium virtutum, fraternæque charitatis æmulatio ibi sancta vigebat : quodque magis mirum est, adhuc singulos austeriori aliqua castigatione cogere prælatis opus non erat, quia quasi hæreditaria successione ad se transmissum tenebat sancta illa congregatio, vitia declinare, et virtutibus operam dare. Vidimus ibi etiam ex discipulis beati Bernardi seniores, morum gravitate, religionis integritate, prudentia et simplicitate reverendos ; beatæ memoriæ domnum Gerardum Priorem, domnum Gaufridum ejusdem sancti Viri notarium, plurimumque ab eo dilectum dominum Hugonem de Monte-Felici, dominum Petrum Catalaunensem, cæterosque tam monachos, quam conversos, qui a temporibus beati Viri, usque ad nostram ætatem durantes, et exemplum devotionis et fervoris reliquo corpori sanctæ illius fraternitatis effecti, faci-

[1] I Petr. II, 13.

[a] Postea abbas ordine VIII, anno 1181.

le in sua amabili conversatione monstrabant, quantæ perfectionis plenitudo in Clara-Valle primis diebus effulserat; quandoquidem paucorum seniorum strenuum in sacri Ordinis observantiis exercitium, paucorum admodum devotio potuerit imitari.

66. Sed ecce dum de puritate religionis, quæ non solum in Clara-Valle, sed etiam in Cistercio, cæterisque bene ordinatis domibus Cisterciensis Ordinis multos ad culmen perfectionis primis diebus provexit, loquimur; quid a præfato venerabili viro domno Gerardo Priore in capitulo Claræ-Vallis aliquando audivimus, non sine multo timore et tremore reminiscimur. Is namque dum quadam vice ad morum gravitatem, disciplinæque custodiam, melliflua nos admonitione adhortaretur; asserebat anteriori tempore animas fratrum defunctorum cuidam spirituali viro, ejusdem cœnobii monacho, visibiliter apparuisse, seque pœnalibus locis deputatos, miserabili querimonia prodidisse: non quia gravius aliquod peccatum commisissent, sed quia quotidianas negligentias vitare minore sollicitudine, quam oportuerat, curassent. Si ergo beatis illis temporibus, quibus negligentia vix per rimulas intrabat, rubiginem culpæ, districti Judicis animadversio pœnalis, nimiumque molesta rasura abradebat: quid de nostrorum temporum miseria sentiendum, et quando negligentia non jam per rimulas, sed per rimas, vel potius per rupturas tepiditatis irrumpit? Quapropter, ne forte post negligentiam et torporis incuriam mors malitiæ et iniquitatis intret per fenestras nostras, quoniam tempus, quod omnia consumit, etiam religionem enervat, cum procliviores sint homines ad sectanda vitia potius, quam virtutes; discussa totis viribus ignavia, vestigiis præcedentium patrum viriliter inhærere satagamus, eorum memoriam in cordibus nostris versando, eorumque sacros actus frequenter et libenter relegendo: quatenus per rectitudinem operis ipsorum nobis fortitudo operis, quasi de speculo lucidissimo appareat; sicque salubri verecundia confusi, discamus bona etiam quæ agimus, omnino imperfecta reputare, atque ad ampliorem justitiæ perfectionem semper anhelare. Si quis vero multum proficere volens, sed non valens, ideoque tædio affectus remissius agere cœperit, audiat quid sanctus pater Bernardus dicat: « Nolo, » inquit, « repente fieri summus: paulatim proficere volo. » Si ergo in studio proficiendi non continuo se-

1222 quitur effectus, est tamen omni proficere volenti quodam prodire tenus, si non datur ultra: (A) solumque nolle proficere, totius negligentiæ et dissolutionis, atque ad extremum mortis et damnationis occasio est.

67. Obsecro itaque eos qui ista lecturi sunt, per Dominum nostrum Jesum Christum, ne sola hæc curiositate legisse velint, sed diligenti consideratione pensent, quid in suis moribus a norma justitiæ, quæ in sanctis patribus insigniter refulsit, exorbitet; et quidquid in se a tramite veræ religionis alienum repererint, totum hoc in quotidiano vitiorum et virtutum conflictu ad lineam veritatis corrigere festinent. (B) Nam sicut jure omnium hominum stolidissimus censetur, qui ad arborem viriditate foliorum atque ubertate fructus pulcherrimam veniens, foliorum inanitate ventrem farciret, et ab utilitate fructus jejunus remaneret: eadem rationis æquitate stultissimus reputatur, qui venustissimam et fecundissimam seriem strenuæ conversationis patrum sanctorum relegens, velut chronica tantum, vel annales regum, ad solam curiosam notitiam rerum eam transcurrit, et nihil ex his quæ legit, ad accendendum in se compunctionis fervorem, ad detergendam conscientiæ suæ rubiginem, (C) et ad librandam morum suorum inæqualitatem manu sanctæ devotionis decerpit. Neque enim propterea patrum præcedentium laudabilia gesta describuntur, ut vanæ et inquietæ curiositati serviatur: sed, ut per ea rudes instruantur, infirmi confortentur, lascivi gravitatem sectentur, duri corde compungantur, devoti ad perfectionem informentur, et ut per ædificationem et consolationem legentium sancta Ecclesia roboretur, et laus Dei, cujus dona sunt bona nostra, per gratiarum actionem amplificetur.

68. Cæterum in hac sola parte veniam a (D) studiosis lectoribus petimus, quod aliquibus in locis sensum, vel summam verborum quæ dicta sunt, retinentes, eamdem summam competenti formula orationis vestire curavimus: nam de rebus ipsis absit, ut, quantum in nobis fuit, minimum saltem articulum aliter, quam rei eventus fuit, mentiendi libidine læsa conscientia poneremus. Ipse autem æternus Deus, æterni Dei Filius, Dominus noster Jesus Christus, qui in diebus humilitatis suæ sacramentum perfectæ pœnitentiæ sanciens, et fundamentum veræ religionis jaciens ait, *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem*

suam, et sequatur me [1]; quique extremis diebus istis, quando senescente jam mundo, fides fluctuat, spes titubat, charitas frigescit, incentivum sancti amoris sui per Cisterciensis Ordinis puritatem multorum cordibus infudit, et ejusdem sacri Ordinis splendidissimam columnam, reverendissimum scilicet patrem nostrum sanctum Bernardum in Clara-Valle erexit: ipse, inquam, Dominus ac Deus noster per merita et intercessionem sanctorum patrum, de quorum vita et moribus ad ædificationem posterorum [1224] aliqua conscripsimus, donet nobis ita vestigiis
A eorum inhærere, ita simplicitatis et innocentiæ sensum retinere, ita per continentiam carnis in humilitate vera roborari; ut ad illam æternæ beatitudinis gloriam, ad quam eosdem patres indubitanter credimus pervenisse, etiam nos, cooperante gratia Dei, quandoque pervenire mereamur, præstante eodem Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

IN EUMDEM LIBRUM FRAGMENTA

EX HERBERTI LIBRIS DE MIRACULIS CISTERCIENSIUM MONACHORUM.

LIB. 1, CAP. 5-7, ET LIB. 2, CAPP. 12-14, 25.

I. — De Acardo Claræ-Vallis monacho.

1. In eodem quoque monasterio exstitit religiosus quidam monachus, nomine Acardus, vir quidem genere nobilis, sed conversatione nobilior. Hic autem beato Bernardo abbate suo jubente atque mittente, plurimorum cœnobiorum initiator atque exstructor fuit. Qui dum adhuc esset in probatione, isdem pater beatissimus Bernardus una die venit ad Novitios consolandos, ut sæpe solebat. Terminato itaque sermone, prædictum Acardum cum aliis duobus Novitiis traxit in partem, et præmonuit in spiritu prophetico, ita loquens: « Futurum est, » inquit, « ut Novitius ille » (designavit autem eum ex nomine) « ante diem crastinum furtive recedat. Vos igitur vigilate, et estote parati, ut fugientem cum rapinis effugere non sinatis. Et si miser a nobis exierit, quia non erat ex nobis, spolia tamen, quia nostra sunt, retinebitis nobis. » Quo audito mirati sunt illi, et cum silentio præstolati sunt exitum rei. Profunda vero nocte duo ex illis cum fugitivum in lecto firmiter dormientem conspicerent, tunc et ipsi
B dormire cœperunt: erant enim oculi eorum gravati, illudente eis utique spiritu erroris. Verumtamen Acardus, quia certissime credidit verbum a sancto Patre prolatum haud posse irritum fieri, somnolentiæ spiritum, qui ei molestissimus erat, virili constantia repellebat. Et nunc frontem, nunc tempora fricans, modo pilos barbæ et capitis vellicans, modo manus et faciem lotitans, nunc de loco ad locum ambulando se excitans, tandem fallaciæ somnum, quo premebatur, evicit. Cumque jam prope esset ut signum ad Vigilias pulsaretur, ecce duo quasi gigantæi Æthiopes, nigerrimis cappis ami-
C cti, per ostium domus visibiliter ingrediuntur. Is vero qui præcedebat, gallinam assatam in spico portabat. Porro in ipso veru coluber ingens per caput et caudam infixus erat, qui gallinam eamdem hinc inde cingebat. Cum tali itaque ferculo accedit ad locum Novitii; et gallinam fumantem naribus applicat dormientis. Quo statim expergefacto, dæmones egrediuntur, et per iter quo venerant revertuntur. Ille vero quantocius surgit, et vestimentis onustus post dæmones exit: veniensque ad ostium armarii

[1] Matth. XVI, 24.

quod erat in claustro, machinamentis suis moliebatur firmaturam effringere, ac secum tollere libros. Porro prædictus Acardus celerrime socios excitat, et prophetatam apostatæ fugam insinuat. Tunc recedentem pariter insequentes, reperiunt illum pessulum ostii concutientem. Quos ut ille præsensit, illico datis saltibus evolat; et præcipiti cursu per ostia pomarii ruens, murorum tandem septis retinetur atque reducitur. In crastinum autem cum malorum impœnitens resipiscere nollet, quia jam datus erat in reprobum sensum, dimissus est tandem ut abiret in locum suum. Eadem vero die arreptus a diabolo dementiam incurrit, et usque ad mortem furere non cessavit. Hæc nobis Novitiis ipse domnus Acardus, cum jam esset ætate decrepitus, plena fide narravit, ut pote qui omnia noverat, et perspexerat oculis suis.

2. Idem vero confessus est nobis, quod in primordio conversionis suæ multa dæmonum bella, multa flagella pertulerit, multaque eorum phantasmata viderit. Sæpius quidem etiam cum esset in ecclesia psallens atque orans, copiosa coram eo luminaria quasi cereos et lampades accendebant, quæ protinus ad invocationem nominis Christi tanquam vanitas disparebant. Quadam denique vice apparuit ei diabolus, gladiatorio cum eo conflictu in modum palæstritæ decertans, cui crebros ictus et vulnera infligebat, atque vicissim recipiebat; ad ultimum vero subactum dæmonem colliso capite excerebravit. Quem dum traheret per capillos, partem capitis confracti, cum carne et ossibus evulsam, manu retinuit : moxque ex ea tam intolerabilis putor exivit, ut possibilitatis humanæ modum fere videretur excedere. Quam cum a sua manu longius excussisset, confestim olidum monstrum quod videbatur evanuit : vestigia tamen immunditiæ suæ altius impressa reliquit. Nam per unius anni spatium ex eadem manu tantus fetor jugiter exhalavit, ut præ angustia cordis vix eam valeret vel ori apponere, vel naribus admovere. Hic ergo benignus et magni solaminis vir, multa nobis, cum essemus Novitii, narrabat exempla, unde nos in amore virtutum sæpius accendebat. De quibus et nos unum saltem stilo mandare decrevimus, eo quod ipsum affectui nostro ardentius inhærere sentimus.

II. — De Schocelino agri Trevirensis eremita.

3. Ego, inquit, dum aliquando conversarer [122] in episcopatu Treverensi pro construendo cœnobio, quod Claustrum nominatur, largiente (A) superna gratia merui videre et agnoscere hominem sanctum, hominem vere divitem, et vere beatum, nomine Schocelinum. Qui videlicet eo ditior, eo beatior fuit, quo fallaces mundi divitias, tanquam vanitates et insanias falsas, verius despexit, et longius abjecit. Vere enim non qui plus habet, sed qui minus cupit dives est. Tanto namque fervore hic beatissimus eremita mundum deseruit, tanto Christum ardore dilexit, ut temporibus et regionibus nostris neminem fuisse putemus, qui ei in contemptu visibilium (B) et carnis mortificatione possit æquiparari. Vitam quippe illius omnes possumus mirari, multi etiam æmulari, sed nullus imitari; unde et necesse est amplius venerari. Iste enim pro Christo quotidie moriens, non unam tantum sed innumeras cruces et mortes sustinuit; quia quot diebus in eremo vixit, quasi tot martyria duxit. Quis namque hominum in hac vita mortali, quantumcumque profecerit, vel sine humano cibo, vel sine tecto, vel sine indumento, vel sine omnibus his diutius vivere possit? Porro vir iste virilis, vir veræ virtutis, naturam supergressus humanam, cum careret (C) omnibus istis, confortante se Deo per multa tempora non defecit. Annis siquidem quatuordecim solivagus ac toto corpore nudus, montibus et silvis pro Christi amore oberrans et latitans perduravit, cœlum habens pro tecto, aerem pro vestimento, pecorinum victum pro cibo humano. Herbis namque agrestibus et crudis, earumque radicibus, interdum quoque sagina et glande pro magnis deliciis utebatur, qui utique brutorum animalium pastus magis quam esca hominum esse probatur. Hujus ergo rigorem propositi inexorabili severitate per decennium integrum custodivit. Postmodum (D) autem quatuor fere annis ante suam dormitionem, in corde hiemis, bruma sæviente asperrima, cum tellus nivibus obruta, et gelu acriore coercita, nec herbas foris exsereret, nec radices effodi sineret; tunc a facie famis et hujus frigoris sustinere non prævalens, tandem ut homo jam fere præmortuus, et obeso corpore, pelle sola circumdatus, cogebatur interdum deserta deserere, atque ad proxima rura volendo nolendo descendere. Veniens autem ad excretorias ejusdem viculi casas, si quem ibi pauperculum et honestæ conversationis hominem manere cognosceret, ad eum libentius diverte-

bat : diversorium tamen ipsius ingredi recusa-[1225]bat, sed reclinato capite quiescebat in laribus A domatis, vel potius in medio curtis. Hoc autem maxime procurabat, ut profunda jam nocte accederet, horaque antelucana recederet.

4. Porro homines illi, qui digni habebantur tanto hospite nobilitari, magnam ei reverentiam deferebant, ita ut nemo de inhabitantibus auderet ad eum accedere, aut in colloquio molestus existere; nisi forte ab illo permissus, aut etiam vocatus : nimirum metuentes ne ad ipsos amplius non diverteret, si quietem illius aliquis ibidem importune turbaret. Interdum tamen applicabant ei pro foribus modicum stra- B minis, aut veterem saccum, si vel in eo fortasse requiescere consentiret. Porrigebant nihilominus fragmentum ei aliquod hordeacei vel furfurei panis, scientes utique quod aliud nihil acciperet : de quo videlicet pane modicam aliquoties crustulam ruminabat, residuam vero partem ad multorum dierum refectionem secum ad eremum deferebat. Habebat quoque vir ille locupletissimus circumligatam renibus semicinctiam vilem atque brevissimam, quæ verecundas solummodo corporis partes operire vix poterat, cum eum hominibus apparere compelleret ista tam inevitabilis causa. Possidebat ni- C hilominus et saccellum parvissimum collo vel renibus appensum, quo supradictas alimonias inferebat. En tota divitis istius viri proprietas, en gloriosa servi Christi hæreditas, et nobile patrimonium, cui vere fideli totus mundus erat divitiarum. Ipse enim tanquam nihil habens et omnia possidens, in tali nihilo totum obtinuit : quandoquidem qui in vili semicinctia totum mundum inclusit, de toto et pro toto mundo semicinctiam solam elegit. Denique quid aliud cuivis hominum confert copia thesaurorum, atque infinita possessio rerum, nisi ut præsentem vitam ducere, et aliquandiu producere D possit? ad quam videlicet transigendam huic pauperi nostro una vetusti panniculi scissura suffecit.

5. Beatus itaque Bernardus, audita virtute conversationis illius, dedit nobis præceptum adeundi et salutandi ex nomine ipsius virum, mittens etiam ei pro signo charitatis nonnulla munuscula, hoc est, tunicam et caligas, ut pro ejus amore indueret illas. Nos ergo profecti ad easdem partes, una die, cum adhuc tenebræ essent, intravimus locum ubi quiescere putabatur : et non invenientes, sciscitati sumus ab hospite, ubinam ille esset. Ille vero respondit : « Hac nocte, » inquit, « apud nos in curia mansit. Cui solito tempestivius recedenti et vale » facienti respondimus : Cur, domine pater, » tam cito egrederis, cum mediæ noctis adhuc » vix hora transierit? Et ille : Modo, inquit, » venturi sunt huc propter me viri quidam reli» giosi; a quibus nolo me ad præsens reperiri. » Hæc autem sæpius et propter alios fecit, » quos ad se nihilominus venturos esse prædi» xit. » Quo audito satis superque mirati sumus, quod tam cito in astutia nostra ab eo deprehensi fuerimus. Callide namque satis putavimus nos egisse, et incautum antequam surgeret prævenisse. In quo videlicet facto manifeste innotuit, quod etiam prophetico spiritu non caruerit. Nos ergo scientes quod absque beneplacito suo reperiri non posset, per prædictum hospitem ei mandare curavimus, obnixe rogantes, ut gratia ipsius qui nos ad ipsum direxerat, suam nobis præsentiam indulgeret. Quo tandem annuente clementer, venimus et vidimus eum, non quasi terrenum hominem, sed sicut angelum cœlestem, cujus conversatio tota in cœlis et de cœlis erat. Tunc eulogiis præsentatis, cum salutationem Patris humiliter et cum reverentia suscepisset, ipsaque indumenta sibi applicuisset, mox iterum ea deposuit, et ait : « Benedictus Deus, qui dedit in corde apo» stolici viri, ut peccatoris et miseri hominis » memoriam habere dignetur. Et nunc pro amo» re ipsius vestimenta transmissa obedienter » accepi, et indui; diutius tamen ea portare non » valeo, quia nec opus est mihi, nec ipse man» davit. Dico autem vobis amicis meis charissi» mis, quia nihil est mihi molestius, quam ut » curæ carnis sarcinam odiosam, cum tanta » difficultate depositam, lassatis et dolentibus » humeris denuo imponere cogar. »

6. Nos itaque videntes hominem benignum atque affabilem, cum jam ei fiducialiter loqueremur, sciscitati sumus ab eo, cum reverentia tamen, utrumne adhuc de carnis illecebris vel dæmonum irritamentis aliquid molestiæ toleraret. Tunc ille, ut erat homo jucundus, et boni solatii, cum paululum subrisisset, ita loqui exorsus est. « Jam diu est, amantissimi fratres, » ex quo per gratiam Dei a passionibus vitio» rum sentio me non mediocriter exoneratum : » sed quoniam tentatio est vita hominis super » terram, quis glorietur castum se habere cor? » Si enim dixerimus quia peccatum non habe-

» mus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis[226] » non est. In medio siquidem laqueorum am- A » bulantes, et hostilibus gladiis circumquaque » patentes, nisi scuto divinæ protectionis assi- » due muniamur, nunquam cavere poterimus » ab his qui sagittant in obscuro etiam rectos » corde. Confidimus tamen in Domino, quia » fidelis est, et non patietur nos tentari supra » id quod possumus. Et nunc vobis aliquid ex- » empli gratia refero, in quo poteritis adver- » tere, cujusmodi tentationibus aliquoties in- » quietor. Quadam itaque die cum brumalis » asperitas solito intensiore pruina rigesceret, » et nix copiosa de nubibus flueret, tunc tor- B » pentibus membris in terra jacebam. Verum- » tamen rerum Sator omnipotens, qui dat ni- » vem sicut lanam, et nebulam sicut cinerem » spargit, ipse mihi pro laneo amictu, qui de- » erat, niveum opertorium dederat; magnum » quidem et amplum, atque ad unius cubiti » mensuram fere condensum. Quo circumqua- » que latius expanso ita operiebar, ut de cor- » pore meo nihil penitus appareret. Tantum- » modo circa faciem meam virga fumantis » anhelitus ab ore procedens, superjectam ni- » vem paulatim undique reliquabat, et modi- » cam fecerat aperturam. Interea lepusculus C » quidam ante faciem frigoris et nivis fugitans, » atque ad pausandum latebras quæritans, casu » venit ad ipsum foramen. Qui suavitate caloris » illectus illico substitit, et super caput meum » ibidem accubavit. Tunc ipsa novitas rei sub- » ridere me compulit, et subripiente mihi levi- » tate dejectus est animus meus a statu solitæ » gravitatis, et prolapsus in gaudium vanitatis. » Non solum autem, sed et desiderium incidit » eumdem lepusculum, ut facile poteram, ma- » nu injecta corripere; non ut eum occiderem » aut retinerem, sed quia est animal innocens » atque lenissimum, ut contrectatione et visu D » illius aliquandiu delectarer, et dicatum pœni- » tentiæ tempus hac inepta lætitia interim con- » sumere non vererer. Diutius autem suggestori » reluctans, desiderium vanum donante Deo » superavi; tranquilloque corpore manens, pa- » vidam bestiolam secure quiescere feci, donec » tandem ultronea voluntate recessit. En id est » unum de majoribus tentamentis, quæ a mul- » tis retro diebus tolerasse me memini. Quod » videlicet quamvis jocose, et velut exhilarandi » vos gratia fortasse videar vobis alacrius quam » oportuit retulisse, erubesco tamen et doleo » cogitationes meas interdum a vanitatibus istis » velut a muscis volitantibus inquietari, etiam » sine consensu vanitandi. »

7. Cum hæc et similia nobis ædificandi et solatiandi causa vir ille mirabilis enarraret, tunc beatum patrem Bernardum legatione nostra humillime resalutavit, seseque orationibus ejus devotissime commendavit. Moxque benedicens ac valefaciens nobis, tanquam cervus emissus a Deo liberis saltibus ad opaca saltuum recucurrit, et veluti avis de manu tenentis elapsa, laxatis in aera pennis ad avia nemorum cantando revolavit. Nos igitur videntes, et spiritum loquendi ulterius non habentes, in comparatione talis ac tantæ perfectionis, assimilavimus nostras turres favillæ et cineri; et qui antea putabamus nos aliquid esse, cum nihil essemus, tunc universas justitias nostras quasi pannum menstruatæ existimavimus: sicque percutientes pectora nostra, humiliati atque compuncti nimis ad propria remeavimus. Referuntur et alia pene innumera de viro illo magnalia, quæ quoniam a nobis tanquam longe remotis diligentius investigata non sunt, silentio claudimus; illa tantummodo proferentes quæ fide oculata percepimus. Hic itaque ter beatus cum revelante Deo diem dormitionis suæ jam jamque imminere conspiceret, ad unam de propinquioribus villis accessit, ibique percepto dominici Sacramenti viatico, lætantibus angelis, angelicæ puritatis animam reddidit. Ad cujus exsequias venerandas viri religiosi, et populi innumerabiles catervatim undique confluentes, corpus ejus honorifice sepelierunt, et super ipsum novam ecclesiam construxerunt. Postea vero translatum est inde corpus ejus apud quoddam nobile castrum, quod nominatur Luceleburgum, et in ecclesia beatæ Mariæ honorifice tumulatum. Porro ad ipsum tumulum ejus miracula frequenter usque hodie fiunt, et sanitates ac beneficia multa ipso interveniente fideliter postulantes accipiunt. Hæc et similia nobis neophytis domnus Acardus sæpius referebat exempla, quibus rudimenta tirocinii nostri magnifice roborabat, atque in amore virtutum non mediocriter accendebat. Ad postremum autem etiam ipse deficiens, in senectute bona migravit ad Dominum, et sepultus est in sepulcro fratrum suorum.

III. — De fratre laico et Converso Claræ-Vallis.

8. Frater quidam laicus et Conversus in eodem cœnobio exstitit, vir religiosus ac summæ mansuetudinis, qui Deo magistrante didicerat esse mitis et humilis corde. Huic omnes testimonium perhibebant, quod nunquam visus fuisset irasci, nunquam quibuslibet injuriis affectus ad impatientiam provocari. Hic inspirante Deo statuerat firmiter in animo suo, ut quoties a quibuslibet fratribus suis juste sive injuste proclamaretur, toties pro illis oraret, et pro singulis *Pater noster* prima vice ad minus diceret. Cujus exemplo salubriter instructi multi Claræ-Vallensium fratrum, eamdem consuetudinem usque hodie quasi pro lege custodiunt. Quadam itaque die cum esset in via directus, necesse habuit transire per fauces cujusdam nemoris solus. Contigit autem ibidem eum incidere in latrones, qui eum despoliantes, caballum quoque cum sarcinulis rapuerunt, et nihil ei penitus præter solam charitatem dimiserunt. Illa vero quia non fuit in sitarcia, neque in forulo foris incaute relicta, sed firmissimæ patientiæ nodis intus in intimo cordis sapienter astricta, sicariorum violentiam timere non poterat. Salva igitur charitate nihil Dei servus amittere potuit, quia pro nihilo illi erat quidquid ea remanente amisit. Recedentibus vero latrunculis, ipse cum paululum processisset, prosternitur ad orationem, obsecrans Deum, ut hanc eis remitteret impietatem. Quidam ex ipsis a longe subsecutus, curiosius observabat, volens scire quid ageret; et videns eum orationi diutius insistentem, celeri cursu revertitur ad socios, percutiens pectus suum et dicens : « Væ nobis miseris et damnatis! En » moriemur omnes, qui hunc tam sanctum ho» minem, et tam sancti monasterii fratrem » (siquidem ipso revelante cognoverant quod esset de Clara-Valle), « nostro malo tam male » tractavimus. Hic enim ex quo recessit a nobis, » non cessat orare cum gemitu et lacrymis : nec » dubium est quin ipse Dominum roget etiam » pro suis inimicis. » Quod audientes compuncti sunt animo, et venientes inveniunt illum adhuc in oratione flexis genibus intentum. Cui mox universa restituunt, et venia suppliciter postulata, in pace dimittunt. Quo viso, gavisus est frater ille gaudio magno, Salvatori Christo immensas gratias referens de compunctione

1227 prædonum, magis quam de receptione spoli-
A orum.

9. Hic ergo vir bonus cum in sancto proposito perseverasset, tandem vocante se Deo collectus est ad populum suum, recepturus amodo cum eis præmia meritorum. De cujus glorificatione visio talis apparuit, eadem qua defunctus est die. Erat in quodam monasterio longius a Clara-Valle remoto, monachus quidam religiosus et magnæ opinionis vir, quem pro sua sanctitate omnes sinceriter diligebant, omnes singulariter honorabant. Hic igitur eodem die, quo prædictus frater mortuus est, etiam ipse mo-
B riens ad extrema devenit. Cumque jam morti proximus videretur, raptus est ab humanis, ita ut omni membrorum officio destitutus, a mane usque ad nonam in ecstasi positus, tandem ad se ipsum revertitur, et virtute recepta, lingua tantum in verba laxatur. Stupentes vero qui aderant, causam ab eo repentinæ discessionis, ac reversionis efflagitant. Quibus ipse respondit : « Hodie cum a sensibus corporis in spiritu » sublevatus abstraherer, inveni me subito in» troductum velut in paradiso voluptatis, in » loco glorioso atque præclaro nimis; cujus apti» tudinem, pulchritudinem, atque amœnitatem
C » humani sensus angustia æstimare non sufficit. » Ibi pretiosa vasorum congeries atque orna» mentorum; ibi infinita præparatio deliciarum, » quomodo fieri solet in adventu cujuspiam po» tentissimi regis aut imperatoris. Erant igitur » sancti innumerabiles immensa gloria coru» scantes, quorum alii jam advenerant, alii ad» huc de cunctis partibus veniebant, quasi ad » grande spectaculum certatim properantes, et » velut ad diem solemnem undique confluentes. » Audiebatur etiam ibi suavitas harmoniæ cœ» lestis, et resonabat undique gratiarum actio » et vox laudis. Ego vero cum nimis obstupuis-
D » sem, sciscitatus sum ab angelo ductore meo » super his quæ videbam. Ipse autem respon» dit : Hæc est celebritas nova, novi cujusdam » sancti hodie de domo Claræ-Vallensi assumpti, » et in gaudia ista modo solemniter introdu» cendi. Hoc itaque dicto jussit me citius egre» di, atque ad humana reverti. Quod cum ego » nimium deterrerer, obsecrabam medullitus, » ut ab illa felicitate ad miserias corporis am» plius non remitterer. Ille vero respondit : » Modis omnibus oportet te ad fratres tuos re» gredi, donec annunties quæ vidisti. Quo facto » protinus reverteris, et æternæ istius lætitiæ

» participium obtinebis. Hujus rei gratia missus [1228] » sum ad vos, indicare ista quæ vidi, ut et ipsi A » benefacientes proficiatis, et perseveretis in » bono, scientes utique quia non deerit merces » operi vestro. » Et cum ista dixisset, valefecit, atque obdormivit in Domino. Planxit autem eum omnis congregatio monasterii, ut pote sanctissimum et magnæ utilitatis virum; de cujus exemplo omnes erant informati, et de cujus consilio pendebant universi. Illi ergo sollicite tempus horamque notantes, cum requisissent in Clara-Valle, cognoverunt fratrem supra memoratum eadem die, qua visio demonstrata est, fuisse defunctum. Cujus nimirum inventa est B talis ac tanta conversatio, ut fidem facile faceret tali et tanto miraculo.

10. Beatus vero Bernardus cum quidam de fratribus suis hanc visionem coram eo cum grandi admiratione referrent, ita respondit: « Et vos, fratres, ista miramini? Ego vero magis » admiror in vobis incredulitatem et duritiam » cordis, qui adhuc minime creditis, aut mi- » nime forte advertitis vocem illam, qua de » cœlo clamatur: *Beati mortui qui in Domino » moriuntur: amodo jam dicit Spiritus ut re- » quiescant a laboribus suis; opera enim illorum » sequuntur illos* [1]. Mihi siquidem luce clarius, C » et vita qua vivo certius constat, omnes qui in » cordis hujus puritate obedientes et humiles » perseveraverint, mox ut carnem exuerint, ab » omni miseria protinus exuendos, et immorta- » litatis gloria vestiendos. »

IV. — De Simone abbate Caziacensi.

11. Vir venerabilis Simon, quondam abbas Caziaci, quod est non ignobile monasterium nigri Ordinis monachorum, magno cordis affectu beatum Bernardum diligebat; adeo ut de consilio et voluntate ejus totus pendere vide- D retur. Huic autem desiderium magnum inerat curam pastoralem deserere, et fieri monachus in Clara-Valle. Verumtamen beatus Bernardus sciens viri virtutem, et gratiam qua commisso cœnobio valde idoneus et necessarius erat; quamdiu vixit in carne, nunquam ei voluit super hujusmodi petitione præbere consensum. Quadam igitur die dixit ad eum idem abbas: « Domine pater, ego jam senex et pene decre- » pitus, fatiscentibus in corpore membris, et » urgentibus undique morbis jam jamque resolvi » me sentio. Quod si extra Claram-Vallem defe- » cero, erit mihi dolor inconsolabilis, et irre- » parabile damnum. Unde necesse est ut vel » nunc abire me jubeas, vel satisfacere votis » meis; quia mors accelerans moram amplius » facere non permittit. » Cui Vir Dei respondit: « Mane in loco tuo, et noli timere. Ego secu- » rum te facio quod morieris in Clara-Valle. » Credidit homo sermonibus Sancti, et mansit interim in sua prælatione securior pluribus annis. Post transitum vero Famuli Dei, cum jam desiderii sui stimulos nullo reprimente tolerare nequiret, dimisso regimine Claram-Vallem se contulit; ubi etiam magno Dei dono, magnoque miraculo septennium supervivens, mirabile prorsus in tali ætate vel infirmitate, fervoris ac devotionis exemplum nobis omnibus in fine reliquit.

V. — De Gunnario, ex Sardiniæ tetrarcha monacho in Clara-Valle.

12. Simili modo Gunnarius vir illustris, quondam judex et dominus Sardiniæ tetrarchalis, cum venisset aliquando orationis gratia ad sanctum Martinum Turonensem, in revertendo transitum habuit per Claram-Vallem: ubi a sancto Bernardo devote susceptus, et de salute animæ copiose præmonitus, converti ab eo minime potuit, quamvis beatissimus Pater, ipso ibi præsente, et multum gratulante, cæcum quemdam illuminasset. Cumque recessisset, dixit ei Sanctus: « Ego rogavi Dominum instan- » ter pro tua conversione, sed ad præsens ex- » audiri non merui: et nunc abire te patior, » quia retinere non licet invitum. Verumtamen » scias te huc iterum de Sardinia reversurum. » Abiit ergo vir in terram suam, de ignito Viri Dei colloquio scintillam æmulandæ paupertatis et religionis secum reportans: quæ in ejus pectore per cogitationem interim coalescens atque exæstuans, opportuno tempore postmodum in flammam operis erupit. Cumque reversus fuisset in Sardiniam, stimulabant ejus animum incessanter verba illa prophetica, quæ de ore sancti Viri prolata, quasi cœleste oraculum retinebat; et cum quiescere non sinebant, juxta quod Salomon ait: *Verba sapientium quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi* [2]. Post mo-

[1] Apoc. xiv, 13. — [2] Eccle. xii, 11.

dicum vero tempus audito transitu sancti Viri, consternatus est animo vehementer; arguens semetipsum et pœnitens, quod ad illius prædicationem conversus non fuisset. Sed quod ipso vivente non egit, post ejus obitum implere festinavit. Mox ergo dispositis omnibus quæ necessaria videbantur, primogenitum suum Barasonem in regno suo principari constituit, cæteris tribus liberis patrimonio suo communiter distributo. Quorum etiam prior natu, vocabulo Petrus, illico post discessum patris, regnum Caralitanum conjugio sortitum potenter obtinuit, hodieque nobiliter regit. Ipse vero Gunnarius, dum adhuc quadragenarius esset, ætate corporis et animi vigore præpollens, relicta Sardinia, omnique gloria mundi deposita, pauper et humilis ingressus est Claram-Vallem : ubi jam annum quinquies quinum peragens, in disciplina suscepti Ordinis assidue militat, et exspectat donec veniat immutatio ejus. Qui cum tanta pro Christi amore reliquerit, nihil omnino se reputat amisisse; quin potius gratulatur, et magni lucri existimat pro cœlesti terrenum abjecisse.

VI. — De reditu sancti Bernardi ex Urbe ad suos.

13. Idem quoque venerabilis Abbas cum aliquando per annos tres moratus fuisset in urbe Roma, atque in partibus Italicis pro sedando schismate Petri Leonis, in quo videlicet opere eumdem famulum suum Christus magnifice honestavit; tandem reversus Claram-Vallem, statim post factam orationem capitulum fratrum introivit : et quia fatigatus ex itinere, diu loqui non poterat; brevem quidem sermonem, sed plenum consolatione protulit eis, dicens : « Benedictus Deus, qui vos mihi reddi» dit, et me vobis[a], » etc. Hæc autem signavit nobis domnus Girardus quondam abbas Longi-Pontis, qui unus ex antiquis senioribus Claræ-Vallensibus, dicta ejus, et facta studiose rimari satagebat.

14. Ipso quoque referente audivimus, quod ille Dei Sanctus dum in quodam monachorum capitulo verbum Domini prædicaret, duo ex fratribus illis qui aderant, viderunt eum cum subsellio, in quo residebat, in aere suspensum, [1250] et quasi mensura unius pedis a terra sublevatum.
A Hic ergo venerabilis Pater, cum esset aliquando in itinere, haud longe a castro Pruvinensi, revelatum est ei divinitus, quemdam de filiis suis Claræ-Vallensibus tunc migrasse. Statimque de vehiculo descendens, fecit obsequium pro defuncto, commendans animam ejus Deo. Cumque vespere divertisset ad oppidum, quod Cantamerula nominatur, domina ipsius loci, quæ illum in hospitio suo devote susceperat, obtulit ei filiam suam quartano incommodo jamdiu laborantem, ut ei benedicendo manum imponeret, et bene haberet. Ipse vero benedi-
B cens eam atque consignans ait : « Adhuc unam » accessionem passura es, filia, et liberaberis. » Atque ita contigit ei. Alia autem vice cum idem vir beatissimus de Laviniaco, nobili villa in episcopatu Meldis posita, egrederetur, oblata est ei grandiuscula puella quædam surda et muta. Quam cum imposuissent super collum jumenti sui, respiciens in cœlum breviter oravit. Cumque saliva sua linisset labia ejus atque auriculas, benedixit illam, præcipiens ut vocaret sanctam Mariam. Mox ergo puella, quæ nunquam fuerat locuta, aperiens os suum clamavit, et dixit : « Sancta Maria. » Rogerius
C ergo quidam, vir religiosus et monachus Claræ-Vallensis, cum adhuc esset in sæculo, videns miraculum istud factum in oculis suis, compunctus est valde; et hæc erat, ut nobis asseruit, maxima causa, pro qua se ipsum reddidit in Claram-Vallem.

VII. — De Fastrado abbate Claræ-Vallensi tertio.

15. Venerabilis ac piæ memoriæ Fastradus[b], quondam Cistercii abbas, vir eximiæ sanctitatis; nobilis quidem genere, sed morum elegantia nobilior fuit. Qui liberalibus studiis non
D mediocriter initiatus, sacris tamen Litteris ardentiori desiderio semper inhæsit; ita ut postmodum cum sapientia et ætate proficeret, eas præ oculis et manibus incessanter haberet, et ne ad mensam quidem sine lectione divina discumbere vellet. Quod non modo faciebat in propria domo, verum etiam in scholis peregrinando. Hic dum esset abbas Camberonensis, decedente piæ memoriæ domno Roberto, qui

[a] Ut supra, Vita I, lib. 7, cap. 11.

[b] Insignem ejus epistolam habes inter Bernardinas, modo numero 478, ubi appellatur Fastredus. Roberto Claræ-Vallensi post Bernardum abbati successit anno 1157 : mortuus anno 1163.

beato Bernardo successerat, electus est ad regimen Claræ-Vallis. Ad quam tamen electionem venire dissimulavit, quamvis ex nomine vocaretur; timens utique ne hoc illi accideret, quod semper accidere verebatur. Verumtamen antequam Legati Claræ-Vallenses ad eum requirendum pervenire potuissent garrula fama prævolante cognovit, quia in ejus personam omnes unanimiter convenissent. Hoc itaque rumore turbatus et anxius, fugam arripuit; veniensque ad domum Vallis-Sancti-Petri, quod est monasterium Ordinis Cartusiensis, per dies aliquot ibidem latitavit : ubi cum die noctuque in oratione persisteret, factus est in mentis excessu; et ecce apparuit in magna gloria Virgo puerpera, domina Angelorum, portans in manibus Regem gloriæ, parvulum suum Jesum. Quam cum ille vidisset, procidit ad pedes ejus, obsecrans ut sui misereretur. Cui Beata respondit : « Quid turbaris, o homo? » Et imponens ei in ulnas suas, velut alteri Simeoni, nobilem illam sarcinam quam gestabat, ait : « Accipe Filium meum, et serva mihi illum. » Quo facto sublata est visio ab oculis ejus : et rediens ad se ipsum, intellexit quoniam a Domino egressus est sermo, et quia vere filii Dei, et membra Christi essent qui ejus providentiæ committebantur. Hac igitur tam læta visione præmonitus, jam non est ausus ultra recalcitrare, ne videretur ordinationi Dei velle resistere.

16. Suscepto autem præfato regimine, quam sollicitum, quam discretum, quamque benignissimum pastorem exhibuerit se, non est meæ simplicitatis exponere. Nam quemadmodum alios præcellebat officio dignitatis, ita etiam præcedebat religionis exemplo, et merito sanctitatis. Castus, pius, et humilis, mansuetus atque modestus super omnes quos in diebus ejus vidisse me memini. Parcimoniam vero, ait ille Severus de beato Martino, non est necesse in eo laudare, cum adhuc in sæculo positus ita frugaliter vixerit, ut non jam scholasticus, sed monachus putaretur. Nam sicut ipse quibusdam intimis suis secrete innotuit, biennio ante conversionem suam, licet ætate nondum adultus, ita abstinentiæ operam dedit, ut nunquam voluerit saltem pane et aqua saturari. Carnium autem edulium, quamvis in ipso tempore ad mortem pene ægrotasset, nunquam sumere acquievit. Jam vero monachus factus, quam so-

[123] brie vivendo, imo quam rigide abstinendo A corpus in servitutem redegerit, supersedeo dicere; quia, ut verum fatear, vehementior fuit in hac parte. Satis etenim illum super hujusmodi novi atque notavi; quippe qui pluribus annis eidem in sua mensa ministravi. Nam cum in se ipso vitia carnis sine miseratione persequeretur, ipsi quoque miseræ carni, cui naturaliter insitus erat, minus quam oporteat, compati videbatur.

17. Cæterum in exteriori habitu et cultu, pro officii dignitate, quam humilis et quam temperans exstitit, hoc uno quod dicturus sum, facile advertere erit. Quadam siquidem die cum B vestiarius monachus in lectulo ejus cucullam nescio, an tunicam, qua ipsum indui vellet, solito meliusculam apposuisset, increpavit eum, audiente me, pater, et dixit : « Quid est, dilecte mi frater, quod facere cupis, ut a communione fratrum nostrorum me separes, et notabili habitu decolores? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. An quia abbatis nomine censeor, propterea monachus esse non debeo? Numquid idcirco constitutus sum minister et servus aliorum, ut lautioribus epulis debeam saginari, et cultioribus ornari? Si ergo me diligis, si pacem meam quæris, C si præceptis meis obedire non despicis, precor atque præcipio ne id amplius facere velis. Nam cum ego sim apud Deum indignus, et omnium minimus, magnum est mihi si communi omnium victu atque vestitu fuero honoratus. Ex quo enim assumptus sum ad regimen animarum, hoc unum est quod præ cæteris timui semper, et timeo; ne occasione hujus administrationis, pauperem vitam, quam professus sum, deseram, et monachi præmium perdam. » Hic itaque dilectus a Deo et hominibus, et charismatum donis principaliter adornatus, non solum verbo et exemplo D proficiebat, verum etiam gratissima corporis habitudine, mira devotione intuentes afficiebat. Tanta siquidem Spiritus paracleti gratia in ipsius vultu angelico radiabat, ut vix posset fidelium aliquis desiderabili ejus aspectu satiari : præsertim qui puritatem animi ejus, et singularem mansuetudinem cogitabant, quam in exteriori homine, velut in proprio sigillo, divina manu impressam cernebant. Qui videlicet vir venerandus, cum jam factus esset Cisterciensis cœnobii ac totius Ordinis Pater universalis [a], ma-

[a] Vide supra, lib. 7, cap. 20.

gnum in eo, ut credimus, fructum fecisset, nisi peccatis nostris exigentibus tam cito subtractus A fuisset. Sed quia ejus sanctissima vita diutius frui digni non fuimus, præcisa est velut a texente, dum adhuc ordiretur. Verumtamen ipse consummatus in brevi, explevit tempora multa: placita enim erat Deo anima ejus, et angelico consortio digna.

18. De cujus felici transitu mox futuro, beatæ memoriæ Petro Tolosano, de quo superius multa retulimus, facta est hujusmodi revelatio. Videbat in visu noctis: et ecce in nubibus cœli Filius Dei, sanctorum frequentia comitante, de cœlo adveniens, et in ipso aere B consistens, in throno gloriæ residebat, et splendor ex eo procedens mundum illuminabat. Porro ad dexteram majestatis illius monumentum quoddam gloriosissimum in aere suspensum apparebat, quod miro opere fabricatum intuentium oculos admodum delectabat. At vero ante fores basilicæ Claræ-Vallis multitudo promiscui sexus innumerabilis assistebant, qui sursum erectis vultibus regem gloriæ Dominum nostrum Jesum Christum, ipsumque mausoleum intente respiciebant. Præfatus autem monachus Petrus accedens ad eamdem turmam, de sepulcro illo quod coram Domino appare- C bat, cœpit interrogare quid esset, aut quid signaret. Tunc unus ex eis respondit ei taliter, [1232] dicens: « Sepulcrum istud, de quo sciscitaris, » constat esse sanctissimi cujusdam viri de terra » proxime assumendi: de cujus recessione ma» gna in partibus istis longe lateque desolatio » erit; cujus etiam mors futura est in conspectu » Domini pretiosa, et in conspectu hominum » præclara. » Evolutis postea viginti circiter diebus, cum dictus sanctus abbas Parisius pro negotiis monasterii ac totius Ordinis sui, domino papæ Alexandro assisteret, correptus ægritudine lecto decubuit, et infra diem quintum sancto fine quievit. Tandem apud Cistercium corpus ejus cum ingenti honore reductum, magna devotione conditum est. Ferunt in regione Angliæ quemdam religiosum, magnæque virtutis virum existere, qui in ipsa die qua beatus Bernardus abbas in Clara-Valle de mundo migravit, cum esset in Anglia, vidit in spiritu maximum quemdam angelum de cœlo transmissum, maximam nihilominus animam quamdam de terra assumentem, et eam cum ingenti gaudio secum ad astra deducentem. Postmodum autem cum ipse beatus Fastradus abbas exiret a corpore, eadem die vidit ille qui supra, supradictum angelum ad terram venientem, assumptamque ex ea quamdam animam ad cœli fastigia sublevantem: quæ quamvis maxima videretur, prioris tamen animæ magnitudini non æquiparabatur [a].

[a] In omnibus S. Bernardi miraculorum libris nulla uspiam mentio de miraculoso illo lacte, a beatissima Virgine in Bernardum expresso: quod tamen miraculum præ aliis certissimis a pictoribus et ab incautis sancti Doctoris devotis nunc venditari cernimus.

ADMONITIO

IN RELIQUOS SCRIPTORES VITÆ S. BERNARDI.

I. Superioribus libris visum est mantissæ loco adjicere auctores subsequentes, qui de gestis sancti Bernardi scripserunt. Primus est Alanus, ex abbate Aripatorii episcopus Autissiodorensis ab anno 1153 ad 1161 : quo anno ad Claram-Vallem denuo se recepit, ibidem mortuus anno 1181. Is ex quinque prioribus libris præmissis continuam rerum a Bernardo gestarum seriem contexuit, adhibitis propriis auctorum verbis, quos ad temporum ordinem utcumque reduxit. Nam ubi Gaufridus in lib. 3, cap. 4, infelicem expeditionis Jerosolymitanæ exitum præponit synodo Senonensi contra Abaelardum habitæ, quæ decem annis præcessit : Alanus contra expeditioni synodum præponit. Item idem Gaufridus in ejusdem libri 1 cap. 6, Gilberti Porretani confutationem in concilio Remensi factam refert ante Bernardi prædicationem contra Henricum hæreticum; et post ea omnia Bernardi ex Urbe reditum lib. 4, cap. 1. Hæc autem omnia recto ordine describuntur ab Alano, qui etiam sancti Doctoris testamentum, ab aliis scriptoribus omissum, primus commemorat. Sane Gaufridus ipse in Præfatione libri tertii fatetur, in sua narratione « cohærentiam magis similitudinis rerum gestarum, quam temporis » observari. » Quin etiam ex eodem Alano Gaufridi Carnotensis episcopi vulgatum annorum calculum emendare licet. Cum enim is Alberico cardinali Ostiensi episcopo et legato, in Tolosanas partes adversus Henricum hæreticum, « diebus, » inquit Alanus, « Eugenii exortum, » et quidem anno 1147 proficiscenti, una cum Bernardo comes Gaufridus adhæsisse dicatur; extrema Gaufridi vitæ periodus non quidem ad annum 1138, ut præfert Gallia Christiana, referenda est, sed post annum 1147 differenda, id est, in annum sequentem : tum quia Gaufridus legationis munere, quod Innocentius papa II post annum 1131 ipsi commisit, functus est per quindecim annos, ex Actis episcoporum Carnutensium editis Analectorum tomo 2; tum quia Goslenus, ejus nepos et in sede Carnutensi successor, in litteris monasterio Josaphatensi anno 1151 concessis, annum sui episcopatus tertium dicit. Quid in reliquis Alanus præstiterit, docet ejus Præfatio ad Pontium Claræ-Vallensem abbatem quintum : qui anno 1158 Gaufrido successit; post annos quatuor ad sedem Claromontensem promotus. Ac proinde ad annum circiter 1170 revocanda hæc Alani scriptio, de quo vide plura in fusioribus Notis ad epistolam 280.

II. Secundus auctor, qui Alanum proxime subsequitur, ab erudito Petro Francisco Chiffletio Parisiis editus anno 1679 inter quatuor Opuscula, videtur ipsi esse Gaufridus, ille, cujus tres posteriores de S. Bernardi Vita libros cum parte altera Miraculorum superius retulimus. Nec levis de auctore conjectura. Is quippe in cap. 6 testatur, se « in corpore » Bernardi « epistolarum primam eam » constituisse, quæ ad Robertum scripta est, ob miraculum, quod « ab » ipsius ore, qui scripsit eam in pluvia sine pluvia, » acceperat : quod quidem videtur fuisse notarii officium, quo Gaufridus fungebatur. Idem auctor de se addit cap. 9, conversionem

suam contigisse ex sermone quem in scholis Parisiensibus Vir sanctus habuit. Id si Gaufrido aptari potest, Sermo ille de Conversione ad clericos, qui inter Opuscula tomo secundo habetur, anno 1140 assignandus est : siquidem Gaufridus ipso anno ad conversionem venit, nempe anno tertio decimo ante Bernardi obitum, ut ipse in Præfatione ad librum tertium de Vita ejus testatur. Certe eodem fere modo loquitur Gaufridus tum in Præfatione ad librum tertium, tum in Sermone de S. Bernardo, ubi de sua ipsius conversione, atque auctor in Vitæ sequentis cap. 6. Porro ex hoc auctore tantum Excerpta quædam retulit Chiffletius, quod cætera cum aliis auctoribus convenirent, et quidem de verbo cum ea parte libri sexti miraculorum, quæ ipsum Gaufridum habet auctorem. Hæc porro censet vir doctus quædam collectanea fuisse de vita et rebus gestis Bernardi, ac veluti materiem scribendæ ejus historiæ præparatam : cujus historiæ primum et secundum librum cum elaborassent duo viri eruditi et graves, Guillelmus et Ernaldus ; noluerit Gaufridus pios eorum labores opere suo obscurare : sed intactis quæ illi tractaverant, reliquam sancti Bernardi vitam tribus libris prosecutus sit, ad priores duos annectendis. Hæc sane verisimilia.

III. Excerptis Gaufridi (sic eum postmodum appellabimus) succedent libri duo Joannis Eremitæ de Vita itidem sancti Bernardi, sed imperfecti : quos Chiffletius mox laudatus vulgavit eo in Opusculo, quod Diatribæ de illustri S. Bernardi genere præmisit. Joannes ex nomine Eremita dictus videtur, non ex vitæ professione. Nec fortasse monachus fuit, sed « apud » quosdam discipulorum ejus, » scilicet Bernardi, « olim assiduus, adhuc puer, » ut de se ipse testatur in Præfatione secunda ad Herbertum Turritanum in Sardinia episcopum : nam prima ad Petrum Tusculanum episcopum scripta est. Ex hac duplici præfatione tempus, quo Petrus hos libros scribebat, colligi potest. Herbertus quippe libros suos scribebat anno 1178 : quo anno Petrus ab Alexandro III creatus est cardinalis episcopus Tusculanus. Adde quæ habet Joannes de Roberto abbate, Bernardi consanguineo, « qui magis, » inquit lib. 1, num. 5, « quam sexaginta septem annis in monasterio sub jugo disciplinæ regularis vixit. » Ergo post annum 1180 scribebat Joannes, cum Robertus non ante annum 1113 Bernardo se adjunxerit, ante oblatus in monasterio Cluniacensi.

SECUNDA VITA

SANCTI BERNARDI ABBATIS

AUCTORE SEU COMPILATORE ALANO,

QUONDAM EPISCOPO AUTISSIODORENSI.

PROLOGUS AUCTORIS.

Venerando Patri Pontio, Dei providentia Claræ-Vallis abbati, frater Alanus Autissiodorensis ecclesiæ humilis quondam sacerdos, æternam in Christo salutem.

Vitæ beatæ recordationis Bernardi Claræ-Vallis abbatis, virtutibus et miraculis tam admirandæ quam imitandæ, plures in describendo exstiterunt auctores, sumpta nimirum materia, quæ se copiosa inquirentibus offerebat. Quod autem nos ex eadem narratione nonnulla omittentes, et apponentes perpauca, breviori per- B stringimus schedula; non tam præsumptio, quam, ut credimus, ratio persuasit. Primo quod scriptorum, tametsi vera sint, prolixitas onerosa solet esse legentibus. Deinde quod Godefridus, venerabilis Lingonicæ sedis antistes, ejusdem patris Bernardi secundum carnem propinquus, secundum spiritum in conversione socius et in laboribus coadjutor, quædam in pagina, quam breviandam suscepimus, minus veritati consona denotabat, ut pote qui ab infantia cum Sancto illo nutritus, visa melius, quam alius narrata didicerat. Morte vero idem venerabilis sacerdos præventus, quod inde cœperat et optaverat, C imperfectum reliquit. Sed et in serie ipsa descriptionis multiplex sensuum recapitulatio est, dum plures eadem sæpe dixerunt, etsi aliquando dissimilibus verbis. Necnon etiam, si quis diligenter advertat, ibidem quædam aspera inserta reperiuntur, verbi gratia contra ecclesiasticæ et sæcularis potestatis authenticas sublimesque

1235 personas. Absit autem ut quidquam asperum A vel amarum Oliva illa, suavitatem in domo Domini fructificans, erga quempiam reddat; cujus studii semper fuit, dum vixit in sæculo, omnes homines mansuetudinis suæ oleo demulcere. Sane narrationis nostræ veritas non incertam apud nos obtinet firmitatem, cum etiam plura ex his quæ vel ex ejus ore sacratissimo, vel fideli religiosorum relatu comperta cognovimus, sicut et miraculorum multitudinem scienter prætereuntes, studio brevitatis duximus sequestranda. Si igitur puritatis vestræ examini nostra placuerit abbreviatio, subtractis vel appositis aut emendatis quæ vestræ visa fuerint Sanctitati, cum Dei beneplacito, vestroque favore, ni fallimur, sine offendiculo poterit transcribenda exponi. Sin autem; nostræ humilitatis est, idem opusculum penes nos potius occultare quam prodere, ne minime profutura temere velle pandere videamur.

CAPUT I.

De parentibus, pueritia et moribus sancti Bernardi.

1. Bernardus Burgundiæ partibus, Fontanis oppido patris sui oriundus fuit, parentibus claris secundum sæculi dignitatem, sed dignioribus ac nobilioribus secundum christianæ religionis pietatem. Pater ejus Tescelinus, vir antiquæ et legitimæ militiæ fuit, cultor Dei, justitiæ tenax. Evangelicam namque, secundum instituta Præcursoris Domini, militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calum-

niam, contentus stipendiis suis[1], quibus ad omne [255] opus bonum abundabat. Sic consilio et armis A serviebat temporalibus dominis suis, ut etiam Domino Deo suo non negligeret reddere quod debebat. Mater ejus Alaidis ex castro cui nomen Mons-Barrus, et ipsa in ordine suo apostolicam regulam tenens, subdita viro[2], sub eo secundum timorem Dei domum suam regebat, operibus misericordiæ insistens, filios enutriens in omni disciplina. Septem quippe liberos genuit, non tam viro suo quam Deo; sex mares, feminam unam; mares omnes monachos futuros, feminam sanctimonialem. Deo namque, ut dictum est, non sæculo generans, singulos B mox ut partu ediderat, ipsa manibus propriis Domino offerebat. Propter quod etiam alienis uberibus nutriendos committere illustris femina refugiebat, quasi cum lacte materno materni quodammodo boni infundens eis naturam. Cum autem crevissent aliquandiu sub manu ejus, eremo magis quam curiæ nutriebat, non patiens delicatioribus assuescere cibis, sed grossioribus et communibus pascens; et sic eos præparans et instituens Domino inspirante, quasi continuo ad Dei servitium transmittendos.

2. Hæc cum in ordine filiorum tertium Bernardum haberet in utero, somnium vidit præ- C sagium futurorum, catellum scilicet totum candidum, in dorso subrufum, et latrantem, in utero se habere. Super quo territa vehementer, cum religiosum quemdam virum consuluisset, continuo ille spiritum prophetiæ concipiens, quo David de sanctis prædicatoribus Domino dicit, *Lingua canum tuorum ex inimicis*[3], trepidanti et anxiæ respondit : « Ne timeas; optimi catuli mater eris, qui domus Dei custos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prædicator, et tanquam bonus canis, gratia linguæ medicinalis in multis mul- D tos morbos curaturus est animarum. » Quo responso mulier pia et fidelis quasi a Deo suscepto, læta efficitur, et jam tunc in amorem nondum nati tota transfunditur, cogitans eum sacris Litteris erudiendum tradere, secundum modum visionis et interpretationis, qua ei de illo tam sublimia promittebantur.

3. Quod et factum est. Mox enim ut felici partu edidit, non modo obtulit eum Deo, sicut de aliis agere consueverat : sed, sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quæ petitum a Domino et acceptum filium in tabernaculo ejus destinavit perpetuo serviturum[4], sic et ipsa cum in Ecclesia Dei acceptabile obtulit munus. Unde et quam citius potuit, in ecclesia Castellionis, quæ postmodum ipsius Bernardi opera a sæculari conversatione in Ordinem regularium canonicorum promota cognoscitur, magistris litterarum tradens erudiendum, egit quidquid potuit ut in eis proficeret. Puer autem et gratia plenus, et ingenio naturali pollens, cito in hoc matris desiderium implevit. Nam in litterarum quidem studio supra ætatem et præ coætaneis suis proficiebat : sed in rebus sæcularibus jam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat quippe simplicissimus in sæcularibus, amans habitare secum, publicum fugitans, mire cogitativus, parentibus obediens et subditus, omnibus benignus et gratus, domi simplex et quietus, foris rarus, et, ultra quam credi possit, verecundus, nusquam multum loqui amans, Deo devotus, ut puram ei pueritiam suam conservaret; litterarum etiam studio deditus, per quas in Scripturis Deum disceret et cognosceret.

CAPUT II.

De ejus pietate, misericordia, ac studio castitatis.

4. Cum adhuc puerulus gravi capitis dolore vexaretur, decidit in lectulum. Adducta autem ad eum est muliercula, quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille appropinquantem sentiret cum quibusdam carminalibus instrumentis, cum indignatione magna exclamans, a se repulit et abjecit.

5. Aderat aliquando solemnis illa nox Nativitatis Dominicæ, et ad solemnes vigilias omnes, ut moris est, parabantur. Cumque celebrandi nocturni officii hora aliquantisper protelaretur, contigit sedentem exspectantemque Bernardum cum cæteris inclinato capite paululum soporari. Adfuit illico puero suo se revelans pueri Jesu sancta nativitas, teneræ fidei suggerens incrementa, et divinæ in eo inchoans mysteria contemplationis. Apparuit enim ei velut denuo procedens sponsus e thalamo suo. Apparuit ei quasi iterum ante oculos suos nascens ex utero matris Virginis Verbum infans, speciosus forma præ

[1] Luc. III, 14. — [2] Ephes. V, 22. — [3] Psal. LXXVI, 24. — [4] I Reg. I.

filiis hominum, et pueri sancti in se rapiens minime jam pueriles affectus. Persuasum autem A esse animo suo fateri solebat quod eam crediderit tunc horam fuisse Dominicæ nativitatis. Sed et facile erat advertere his qui ejus auditorium frequentaverunt, in quanta eum benedictione ea hora prævenerit Dominus, cum in his quæ ad illud pertinent sacramentum et sensus ei profundior, et sermo copiosior suppetere videretur. Unde et postmodum in laudem ejusdem Genitricis et Geniti, et sanctæ ejus Nativitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operum suorum seu tractatuum, sumpta materia ex eo Evangelii loco ubi legitur, *Missus* B *est Gabriel angelus a Deo in civitatem Galilææ*[1], et cætera quæ ibi sequuntur. Neque illud tacendum, quod ab ipsis jam puerilibus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas faciens eleemosynas, pro ætate, imo supra ætatem pietatis opera sectabatur.

6. Cum autem aliquanto tempore evoluto, proficiens ætate et gratia apud Deum et homines, puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam, mater ejus liberis fideliter educatis, et vias sæculi ingredientibus, quasi peractis omnibus quæ sua erant, feliciter migravit ad Dominum. Obdormivit autem psallentibus C clericis, qui convenerant; et ipsa psallens, ut in extremis quoque, cum jam vox ejus audiri non posset, adhuc moveri labia viderentur, et lingua palpitans Dominum confiteri. Demum inter litaniæ supplicationes, cum diceretur, « Per passionem et crucem tuam libera eam, Domine, » elevans manum signavit se, et emisit spiritum, ita ut manum non posset deponere quam levarat. Ex hoc Bernardus suo jam more, suo jure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suavissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui, D tanquam ingredienti sæculum, plures se viæ sæculi ipsius offerre cœperunt, et in omnibus assurgere prosperitates vitæ hujus, et magnæ spes undique arridere. Obsidebant animum juvenis benignum sodalium dissimiles mores, et amicitiæ procellosæ similem sibi efficere gestientes. Quæ si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi ejus insederat, castitatis amorem. Cui præcipue invidens coluber tortuosus, spargebat [1237] laqueos tentationum, ac variis occursibus calcaneo ejus insidiabatur.

7. Circa idem tempus instinctu dæmonis, in lectum dormientis injecta est puella nuda. Quam ille sentiens, cum omni pace et silentio, partem ei lectuli, quam occupaverat, cessit, et in latus alterum se convertit, ac dormivit. Misera vero illa aliquandiu jacuit, sustinens et exspectans, deinde palpans et stimulans. Novissime cum immobilis ille persisteret, illa, licet impudentissima esset, erubuit, et horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo surgens aufugit. Contigit item ut cum sociis aliquantis apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentem decorum aspectu, capta est laqueo oculorum suorum, et in concupiscentiam ejus exarsit. Cumque tanquam honoratiori omnium, seorsum ei fecisset lectulum præparari, surgens ipsa de nocte impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens, nec consilii inops, clamare cœpit : « Latrones, latrones. » Ad quam vocem fugit mulier, familia omnis exsurgit, lucerna accenditur, latro quæritur, sed minime invenitur. Ad lectulos singuli redeunt, fit silentium, fiunt tenebræ sicut prius, pausant cæteri, sed non illa misera requiescit. Exsurgit denuo, et Bernardi lectulum petit : sed denuo ille proclamat, « Latrones, latrones. » Quæritur iterum latro, latet iterum, nec ab eo qui solus noverat publicatur. Usque tertio improba mulier sic repulsa, vix tandem, seu metu, seu desperatione victa cessavit. Cum autem die sequenti iter agerent, arguentes Bernardum socii, quosnam toties ea nocte latrones somniaverit, perquirebant. Quibus ille : « Veraciter, » inquit, « aderat latro, et mihi castitatem hospita surripere nitebatur. »

CAPUT III.

Mundi contemptum ac fugam concipit, aliisque persuadet.

8. Inter hæc tamen cogitans et perpendens, quod vulgo dicitur, non esse tutum diu cohabitare serpenti, fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum et principem ejus exterius multa sibi offerentem, multa promittentem, magnas res, spes majores, sed fallaces omnes, et vanitatem vanitatum, et omnia vanitatem. Veritatem

[1] Luc. I, 26.

vero ipsam interius jugiter audiebat clamantem, et dicentem : *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et invenietis requiem animabus vestris*[1]. Perfectius vero relinquere mundum deliberans, cœpit inquirere et investigare, ubi certius et purius inveniret requiem animæ suæ sub jugo Christi. Inquirenti autem occurrit Cistercii innovatæ monasticæ religionis nova plantatio, messis multa, sed operariis indigens, cum vix adhuc aliquis conversionis gratia illuc declinaret, ob nimiam vitæ ipsius et paupertatis austeritatem. Quæ tamen cum animum vere Deum quærentem minime terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionem, posse se æstimans omnino ibi delitescere et abscondi. Ubi vero de conversione tractantem fratres ejus, et qui carnaliter eum diligebant, persenserunt, omnimodis agere cœperunt, ut animum ejus ad studium possent divertere litterarum, et amore scientiæ sæcularis sæculo arctius implicare. Qua nimirum suggestione, sicut fateri solebat, propemodum retardati fuerant ejus gressus. Et cum aliquando ad eosdem pergeret fratres, in obsidione castri, quod Granceium dicitur, cum Hugone duce Burgundiæ constitutos, cœpit in hujusmodi cogitatione vehementius anxiari. Inventaque in itinere ecclesia quadam, divertit, et ingressus oravit cum multo imbre lacrymarum, expandens manus in cœlum, et effundens cor suum ante conspectum Domini Dei sui. Ea igitur die firmatum est propositum cordis ejus.

9. Nec vero surda aure percepit vocem dicentis : *Qui audit, dicat, Veni*[2]. Siquidem ab illa hora, sicut ignis qui comburit silvam, et sicut flamma comburens montes, hinc inde prius viciniora quæque corripiens, postmodum in ulteriora progreditur : sic ignis quem Dominus miserat in cor servi sui, volens ut arderet, primo fratres ejus aggreditur, solo minimo, ad conversionem minus adhuc habili, seniori patri ad solatium derelicto; deinde cognatos, et notos, socios et amicos, et de quibuscumque poterat esse spes conversionis. Primus omnium Galdricus avunculus ejus, absque dilatione aut hæsitatione, in sententiam ivit nepotis, et consensum conversionis; vir honestus et potens in sæculo, et in sæcularis militiæ gloria nominatus, dominus castri in territorio Æduensi, quod Tuillium dicitur. Continuo etiam Batholomæus occurrens junior cæteris fratribus, et necdum miles, sine difficultate, eadem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porro Andreas, Bernardo etiam ipse junior, et novus eo tempore miles, verbum fratris difficilius admittebat, donec subito exclamavit : « Video » matrem meam. » Visibiliter siquidem ei apparuit, serena facie, subridens et congratulans proposito filiorum. Itaque et ipse continuo manus dedit, et de tirone sæculi factus est miles Christi. Guido vero primogenitus fratrum conjugio jam alligatus erat, vir magnus, et præ aliis jam in sæculo radicatus. Hic primo paululum hæsitans, sed continuo rem perpendens et recogitans, conversioni consensit, si tamen conjux annueret. Verum id quidem de juvencula nobili, et parvulas filias nutrienti, pene impossibile videbatur. At Bernardus de misericordia Domini spem concipiens certiorem, incunctanter ei spopondit, aut consensuram feminam, aut celeriter morituram. Demum cum omnimodis illa renueret, vir ejus magnanimus, imo jam ea præventus virtute fidei, in qua postmodum excellenter enituit, virile consilium Domino inspirante concepit, ut abjiciens quidquid habere videbatur in sæculo, vitam institueret agere rusticanam, laborare scilicet manibus propriis, unde suam sustentaret et uxoris vitam, quam invitam dimittere non licebat. Interim supervenit Bernardus, qui undique alios atque alios colligens discurrebat. Nec mora, flagellatur prædicta Guidonis uxor infirmitate gravi. Et cognoscens quia durum esset sibi contra stimulum calcitrare, accersito Bernardo veniam deprecatur, et prior ipsa conversionis petit assensum. Denique juxta morem ecclesiasticum separata a viro, interveniente parili voto castitatis, in cœtum sanctimonialium transiit feminarum, religiose serviens Deo usque ad mortem.

10. Secundus natu post Guidonem Girardus erat, miles in armis strenuus, magnæ prudentiæ, benignitatis eximiæ, et qui ab omnibus diligeretur. Qui cæteris, ut dictum est, primo auditu et prima die acquiescentibus, levitatem reputans, ut mos est sapientiæ sæcularis, obstinato animo salubre consilium et fratris monita repellebat. Tum Bernardus fide jam igneus, et fraternæ charitatis zelo mirum exasperatus

[1] Matth. XI, 28, 29. — [2] Apoc. XXII, 17.

in modum : « Scio, » inquit, « scio, sola vexatio dabit intellectum auditui. » Digitumque lateri ejus apponens, « Veniet, » inquit, « dies, » et cito veniet, cum lancea, lateri huic infixa, » pervium faciet iter ad cor tuum, consilio salutis » tuæ, quod modo aspernaris; et timebis quidem, » sed minime morieris. » Sic dictum, et sic factum est. Paucissimis interpositis diebus circumvallatus ab inimicis, captus et vulneratus, juxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri, eidemque infixam loco, cui Bernardus digitum applicuerat, trahebatur, et mortem quasi jam præsentem metuens, clamabat : « Monachus » sum, monachus sum Cisterciensis. » Nihilominus tamen captus et reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuntium, sed non venit. « Sciebam, » inquit, « et prædixeram » quod durum foret ei contra stimulum calci» trare : nec tamen ad mortem ei vulnus hoc, » sed ad vitam. » Et factum est ita : siquidem de vulnere præter spem cito convaluit; propositum vero seu votum, quod voverat, non mutavit. Cumque jam liber ab amore sæculi hostilibus adhuc vinculis teneretur, et hoc solum esset quod ejus propositum retardaret, in hoc etiam cito adfuit ei misericordia Dei. Venit frater ejus laborans ut erui posset, et non profecit. Et cum nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem clamavit : « Scito, frater Girarde, quia » ituri sumus in proximo, et monasterium in» troituri. Tu vero, quandoquidem exire non » licet, hic monachus esto, sciens quod vis et » non potes, pro facto reputari. » Cumque Girardus magis ac magis anxiaretur, paucis diebus interpositis audivit vocem dicentem sibi in somnis : « Hodie liberaberis. » Erat autem sacrum Quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes suas tetigit, et ecce ferrum ex parte in manu ejus crepuit; ut minus jam teneretur, et aliquatenus incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, et pro foribus pauperum multitudo. Surrexit tamen, et non tam spe evadendi quam jacendi tædio, seu curiositate tentandi, accedens ad ostium subterraneæ domus, in qua vinctus et clausus erat, mox ut pessulum tetigit, sera tota inter manus ejus collapsa est, et ostium domus apertum. Exiensque pedetentim, sicut homo compeditus, ad ecclesiam, ubi adhuc vespertina cele-

1239 brabantur officia, pertendebat. Porro mendici
A qui pro foribus domus astabant, videntes quod fiebat, et divinitus exterriti, in fugam versi sunt, nihil clamantes. Cumque jam ecclesiæ propinquaret, egrediens quidam de familia domus captivitatis suæ, germanus illius a quo custodiebatur, vidensque ad ecclesiam properantem, « Tarde, » inquit, « Girarde, venisti. » Expavescente Girardo, « Festina, » ait : « adhuc » superest quod audias. » Oculi quippe ejus tenebantur, nec prorsus quid ageret intelligebat. Demum ad altiores gradus ecclesiæ cum adhuc compeditum data manu Girardum sub-
B levasset, introeunte illo ecclesiam, tunc primum quid ageretur agnovit, et conatus eum retinere non potuit. Hoc modo Girardus a captivitate amoris sæculi hujus, et captivitate filiorum sæculi hujus liberatus, votum quod voverat fideliter exsolvit. In quo potissimum notum fecit Dominus, a quanta perfectione et sanctæ conversationis gratia iste Dei famulus Bernardus cœperit, qui in ejus spiritu, qui fecit quæ futura sunt, quod erat futurum videre potuit quasi jam factum. Præsentialiter quippe in latere fratris ei lancea apparebat, quando digitum applicuit, sicut postmodum ipse con-
C fessus est, cum ab his interrogaretur, quibus celare non poterat.

11. Cum die quadam Bernardus cum cæteris, secum in eodem spiritu congregatis, quamdam intrasset ecclesiam, apostolicum illud capitulum legebatur : *Fidelis Deus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet usque in diem Christi Jesu* [1]. Quod devotus juvenis haud secus accepit, quam si de cœlo sonuisset. Exsultans itaque spiritualis jam pater regeneratorum in Christo fratrum suorum, et manum Domini secum operantem intelligens, cœpit ex hoc prædicationi insistere, et quoscumque po-
D terat aggregare. Cœpit novum hominem induere, et cum quibus de litteris sæculi seu de sæculo agere solebat, de seriis et conversione tractare, ostendens gaudia mundi fugitiva, vitæ miserias, celerem mortem, vitam post mortem, seu in bonis seu in malis perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erant, operante in eis gratia Dei et verbo virtutis ejus, et oratione et instantia servi ejus, primo cunctati, deinde compuncti, alter post alterum credebant et consentiebant.

[1] Philipp. I, 6.

Inter quos adjunctus est ei Hugo Matisco- 1210 nensis, qui postea raptus a Pontiniaco cœno- A bio, quod ipse ibidem abbas ædificavit, Autissiodorensi Ecclesiæ præfuit merito et honore pontificis. Hic audiens de conversione socii et amici charissimi Bernardi, flebat quasi perditum, quem sæculo mortuum audiebat. Ubi autem data est utrique primo facultas mutui colloquii, post dissimiles lacrymas et gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, et res rebus comparari. Cumque inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliam jam faciem habere cœperunt verba mutuæ collocutionis. Datis B itaque dexteris in sodalitium novæ vitæ, longe dignius veriusque facti sunt cor unum et anima una in Christo, quam in sæculo ante fuissent. Post paucos autem dies nuntiatur Bernardo subversum ab aliis eumdem Hugonem a proposito resilire. Qui opportunitate inventa, quod magnus quidam episcoporum conventus illis in partibus haberetur, festinat ut revocet pereuntem, iterumque parturiat. Observantes autem prædicti sodales et subversores Hugonis, viso Bernardo prædam ambiunt suam, et omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille, cum ei loqui non C posset, clamabat pro eo ad Dominum. Quo orante cum lacrymis, subita et vehemens inundatio pluviæ mox erupit. Consederant autem in campo, quod aer serenus esset, et nil tale sperarent. Dispersi igitur omnes ad repentinum imbrem, vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonem tenens : « Mecum, » ait, « sustinebis hujus pluviæ guttas. » Cumque soli remansissent, Dominus reddidit eis continuo et aeris et animi serenitatem. Ibi renovatum est fœdus et propositum confirmatum, quod non potuit deinceps violari.

12. Videbat ista peccator, et irascebatur, D dentibus suis fremebat et tabescebat ; justus autem confidens in Domino, gloriose de sæculo triumphabat. Jamque eo publice et privatim prædicante, matres filios abscondebant, uxores detinebant maritos, amici amicos avertebant; quia voci ejus Spiritus sanctus tantæ dabat vocem virtutis, ut vix aliquis aliquem teneret affectus. Crescente siquidem numero eorum qui in hanc conversionis unanimitatem consenserant, sicut de primitivis Ecclesiæ filiis legitur, *Multitudinis eorum erat cor unum, et anima una in Domino* [1], *et habitabant unanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se conjungere eis* [2]. Erat enim eis Castellioni domus una propria et communis omnium, ubi conveniebant, et cohabitabant, et colloquebantur, quam ingredi vix audebat qui non esset de cœtu eorum. Sed et si quis intrabat, videns et audiens quæ ibi gerebantur, convincebatur ab omnibus, dijudicabatur ab omnibus : et adorans Dominum, et confitens quod Deus vere esset in illis, aut ipse unanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus, et in illis erat partibus inauditum, ut alicujus adhuc in sæculo commorantis conversio præsciretur. Ipsi vero quasi mensibus sex, post primum propositum in sæculari habitu stabant, ut perinde plures congregarentur, dum quorumdam negotia per id temporis expediebantur.

13. Cum autem jam suspecta esse inciperet multitudo, ne quem de numero eorum surriperet is qui tentat, placuit Deo super hoc revelare quid futurum esset. Aspiciebat enim quidam eorum in visu noctis, et videbat quasi omnes consedisse in domo una, et per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris et saporis : quem cæteris omnibus optime suscipientibus et cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat a cibi illius participatione vacuos remansisse. Alter namque eorum nec sumebat; alter quidem sumere videbatur, sed tanquam minus caute sumeret, spargebatur. Utrumque vero postea probavit eventus. Alter enim priusquam ventum esset ad rem, conversus retrorsum abiit, et in sæculum rediit : alter cœpit quidem cum cæteris opus bonum, sed non perfecit.

CAPUT IV.

Bernardus cum sociis Cistercium ingreditur, ubi de ejus mortificatione tempore tirocinii.

14. Jam vero adveniente die reddendi voti et complendi desiderii, egressus est de domo paterna Bernardus pater fratrum suorum, cum fratribus suis, filiis suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo genuerat. Videns autem

[1] Act. IV, 32. — [2] Id. V, 12, 13.

Guido primogenitus fratrum suorum Nivardum [1241] fratrem suum, minimum puerum, cum pueris aliis in platea : « Eia, » inquit, « frater Nivarde, » ad te solum respicit omnis terra possessionis » nostræ. » Ad quod puer non pueriliter motus : « Vobis ergo, » inquit, « cœlum ; mihi » terra? Non ex æquo divisio hæc facta est. » Quo dicto abeuntibus illis, modico post tempore et ipse fratres secutus, nec a patre, nec a propinquis seu amicis potuit detineri. Supererat de Deo dicata domo illa pater cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus. Eo tempore novellus et pusillus grex Cisterciensis sub abbate degens, viro venerabili Stephano, cum jam graviter tædio ei esse inciperet paucitas sua, et omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctæ illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem; repente divina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, ut in die illa responsum hoc a Spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur : *Lætare, sterilis quæ non pariebas; erumpe et clama, quæ non parturiebas : quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum* [1] : de quibus postmodum visura es filios filiorum usque in multas generationes.

15. Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo decimo tertio, a constitutione domus Cisterciensis quindecimo, servus Dei Bernardus annos natus circiter duo et viginti[a], Cistercium ingressus cum sociis amplius quam triginta, sub abbate Stephano, suavi jugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit Dominus benedictionem, et vinea illa Domini sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos usque ad mare, et ultra mare propagines ejus. Hæc quidem fuere Viri Dei conversionis sancta principia. Conversationis autem ejus insignia, quomodo vitam angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto, qui non vivat de spiritu, de quo ille vixit. Solius quippe donantis et accipientis est nosse, quantum ab ipso mox conversionis exordio prævenerit eum Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ; quanta repleverit gratia electionis, quomodo ab ubertate domus suæ inebriaverit eum. Ingressus est autem domum illam pauperem spiritu, et eo adhuc tempore absconditam ac pene

A nullam, intentione ibi moriendi a cordibus et memoria hominum, et spe delitescendi et latendi tanquam vas perditum; Deo aliter disponente, et eum sibi in vas electionis præparante, non solum ad Ordinem monasticum confortandum ac dilatandum, sed ad portandum nomen suum coram regibus et gentibus, et usque ad extremum terræ. Ipse vero nil tale de se æstimans aut cogitans, potius ad custodiam cordis sui et propositi constantiam hoc semper in corde, sæpe etiam in ore habebat : « Bernarde, ad quid venisti? » Et sicut de Domino legitur, quia *cœpit Jesus facere et docere* [2] : a

B prima die in cellam Novitiorum ingressus sui, ipse cœpit agere in semetipso quod alios erat docturus.

16. Ipse cum Novitius esset, in nullo sibi parcens, instabat omnimodis mortificare non solum concupiscentias carnis, quæ per corpus fiunt, sed et sensus ipsos per quos fiunt. Cum enim jam interiori sensu illuminati amoris, dulcius ac frequentius sentire inciperet desursum sibi spirantem suavitatem, sensui illi interiori timens a sensibus corporis, vix tantum eis permittebat, quantum sufficeret ad exterioris cum hominibus conversationis societatem.

C Quod cum continui usus instantia in consuetudinem mitteret, consuetudo ipsa quodammodo vertebatur in naturam : totusque absorptus in spiritum, sæpe[b] tota in Deum directa intentione, seu in meditatione spirituali tota occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat; nihil sapiebat gustanti, vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Jam quippe annum integrum exegerat in cella Novitiorum, cum exiens inde ignoraret adhuc an haberet domus ipsa testudinem, quam solemus dicere cælaturam. Multo tempore frequentaverat intrans et exiens domum ecclesiæ, cum in ejus

D capite, ubi tres erant, unam tantum fenestram esse arbitraretur. Curiositatis enim sensu mortificato, nil hujusmodi sentiebat; vel si eum forte aliquando contingebat videre, memoria, ut dictum est, alibi occupata non advertebat. Sine memoria quippe sensus sentientis minus efficax est.

[1] Isai. LIV, 1. — [2] Act. I, 1.

[a] Alias, *tres et viginti*. — [b] Alias, *spe*.

CAPUT V.

De Bernardi dotibus, et corporis habitu.

17. Natura quoque non dissentiebat in eo a gratia, ut in eo quoque impletum quodammodo videretur esse quod legitur : *Puer eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam; et cum magis essem bonus, veni ad corpus incoinquinatum* [1]. Ad contemplanda quippe spiritualia quæque seu divina, cum gratia spirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenii; sortitusque est etiam ipse in hoc animam bonam, sensualitatem non curiose lascivam, nec superbe rebellem, sed congaudentem spiritualibus bonis et studiis, et in eis quæ ad Deum sunt, sponte subditam spiritui et servientem : corpus etiam nullius contaminatum consensu flagitii, ad serviendum spiritui in servitio Dei aptissimum instrumentum. Apparebat in carne ejus gratia quædam, spiritualis tamen potius quam carnalis : in vultu claritas præfulgebat, non terrena utique, sed cœlestis : in oculis angelica quædam puritas, et columbina simplicitas radiabat. Tanta erat interioris ejus hominis pulchritudo, ut evidentibus quibusdam indiciis foras erumperet, et de cumulo internæ puritatis et gratiæ copiosæ perfusus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuissimum et sine carnibus erat. Ipsa etiam subtilissima cutis in genis modice rubens; illo nimirum quidquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio, et studium sacræ compunctionis attraxerat. Cæsaries ex flavo colorabatur et candido; barba subrufa, circa finem vitæ ejus respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Sed cum caro in eo ex dono prævenientis gratiæ, adjutorio subsequentis naturæ, et usu bono spiritualis disciplinæ, vix jam aliquid concupisceret adversus spiritum, hoc est, quod spiritum læderet; spiritus supra vires, supra virtutem carnis et sanguinis tanta adversus carnem concupiscebat, ut infirmum animal cadens sub onere, resurgere non valeret.

[1] Sap. VIII, 19, 20.

A

CAPUT VI.

De fundatione Claræ-Vallis, et Bernardi ordinatione in abbatem.

18. Cum autem placuit ei, qui eum segregavit a sæculo, et vocavit, ut ampliore gratia revelaret in eo gloriam suam, et multos filios Dei qui erant dispersi, per eum congregaret in unum; misit in cor abbatis Stephani ad ædificandum domum Claræ-Vallis mittere fratres ejus. Quibus abeuntibus ipsum præfecit abbatem, mirantibus sane illis, tanquam maturis et
B
strenuis viris, et timentibus ei tum pro tenerioris ætate juventutis, tum pro corporis infirmitate, et minori usu exterioris occupationis. Erat autem Clara-Vallis locus in territorio Lingonensi, non longe a fluvio Alba, antiqua spelunca latronum, quæ Absinthialis vallis antiquitus dicebatur. Ibi ergo in loco horroris et vastæ solitudinis consederunt viri illi virtutis, facturi de spelunca latronum, templum Dei et domum orationis. Ubi simpliciter aliquanto tempore Deo servierunt in paupertate spiritus, in fame et siti, in frigore et nuditate, in vigiliis multis.
C
Pulmentaria sæpius ex foliis fagi conficiebantur. Panis instar prophetici illius ex hordeo et milio et vicia erat, ita ut aliquando religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio ubertim plorans clam asportaverit, quasi pro miraculo omnibus ostendendum, quod inde viverent homines, et tales homines. At Virum Dei minus ista movebant. Summa ei sollicitudo de salute multorum, quæ a prima die conversionis suæ usque in finem tam singulariter sacrum illius pectus noscitur possedisse, ut erga omnes animas maternum gerere videretur affectum. Erat ergo vehemens in
D
præcordiis ejus sancti desiderii et sanctæ humilitatis conflictus. Modo enim se ipsum dejiciens, fatebatur indignum, per quem fructus aliquis proveniret : modo oblitus sui æstuabat flagrantissimo ardore, ita ut nullam sibi nisi ex multorum salute consolationem posse admittere videretur. Sane fiduciam charitas pariebat, sed eamdem castigabat humilitas.

19. Contigit aliquando peractis vigiliis, ut egressus foras, et loca vicina circuiens, oraret ad Dominum, quatenus acceptum haberet

obsequium suum et fratrum suorum. Subito[1243] vero stans in ipsa oratione, modice interclusis oculis, vidit undique ex vicinis montibus tantam diversi habitus et diversæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, ut vallis ipsa capere non posset. Quæ visio quid portenderit, jam omnibus manifestum est. Hac ergo Vir Domini visione magnifice consolatus, exhortatus est fratres suos, commonens eos de misericordia Dei nunquam desperare.

20. Cum autem quadam die Girardus frater ejus, cellarius domus, apud eum conquereretur ad necessaria fratrum multa deesse; Vir Dei, quantum interim ad præsentes angustias sufficere posset, inquisivit. Ille vero duodecim [a] libras respondit. Tunc dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum vero rediens Girardus, mulierem quamdam de Castellione foris esse, et velle ei loqui nuntiavit. Ad quam cum egrederetur, procidens ad pedes ejus eadem mulier, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorans viro suo periculose ægrotanti. Quam breviter allocutus, dimisit a se: « Vade, » inquiens, « sanum in» venies virum tuum. » Illa vero abiens in domum suam, sicut audierat, sic invenit. Abbas vero consolans pusillanimitatem cellarii sui, ad sustinendum Dominum de cætero reddidit fortiorem. Nec tantum semel hoc, sed sæpe, cum hujusmodi instaret necessitas, ei certum est divinum adfuisse auxilium, unde non sperabatur. Propter quod viri prudentes, intelligentes manum Domini esse cum eo, teneritudinem mentis ejus, quasi a deliciis paradisi nuper egressi, rerum exteriorum sollicitudine inquietare pertimescebant, eas ipsi intra semetipsos, ut poterant, digerentes, et eum tantummodo de spiritualibus et interioribus consulentes.

CAPUT VII.

De Bernardi prædicatione, et patris ac sororis conversione.

21. Ipse si quando pro ædificatione sermonem ad eos habebat, hominibus supra hominem loquens, vix intelligebatur. Tamen juxta sententiam sancti Job, nefas putantes contradicere sermonibus Sancti [1], non excusabant infirmitatem suam, sed accusabant. Cumque ad nutum arguentis humiliarentur qui arguebantur, cœpit etiam spirituali magistro adversus fratres humiles et subjectos zelus suus esse suspectus. Unde factum est ut fieret magistra magistri pia humilitas discipulorum. Cogitabat enim eos multo meliora et viciniora saluti suo in silentio meditari, quam ab ipso audirent; devotius et efficacius salutem suam operari, quam ex ejus exemplo acciperent. Timebat vero ex prædicatione sua eos scandalizari potius, quam aliquid ædificationis concipere. Cumque super hoc turbaretur et contristaretur, et diversæ cogitationes ascenderent in cor ejus; post multos cogitationum fluctus et cruciatus cordis, decrevit ab exterioribus omnibus ad interiora se recolligere, et in solitudine cordis et secreto silentii continere, donec misericordiæ suæ super hoc ei suam revelaret Dominus voluntatem. Paucis autem postea evolutis diebus, vidit in visu noctis personam quamdam cum claritate sibi astantem, et magna auctoritate præcipientem, fiducialiter loqui quidquid ei suggereretur in apertione oris sui; quoniam non ipse esset qui loqueretur, sed Spiritus Dei loqueretur in eo. Et extunc manifestius in eo et per eum loquens Spiritus sanctus, et sermonem ei potentiorem et sensum ei in Scripturis abundantiorem suggerens, apud auditores quoque gratiam ei addidit et auctoritatem. Inde erat quod tam confidenter quam utiliter loquebatur ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum; ut dum prædicaret verbum Dei, quidquid afferebat in medio, sic patens et placens efficiebat, et circa id unde agebatur, efficax ad movendum, ut mirarentur omnes in verbis gratiæ quæ procedebant de ore ejus.

22. Præfatus quoque pater illius, qui domi remanserat, veniens ad filios suos, appositus est ad eos. Qui cum aliquantum tempus ibi fecisset, obiit in senectute bona. Soror quoque eorum in sæculo nupta et sæculo dedita, cum in divitiis et deliciis sæculi periclitaretur, tandem aliquando inspiravit ei Deus ut fratres suos visitaret. Cumque venisset quasi visura venerabilem Bernardum fratrem suum, et adesset cum comitatu superbo et apparatu; ille detestans et exsecrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquiescebat exire ad

[1] Job VI, 10.

[a] Alias, *undecim*.

videndum eam. Quod audiens, illa confusa et compuncta vehementer, cum nullus ei fratrum suorum occurrere dignaretur, tota in lacrymas resoluta : « Et si peccatrix sum, » inquit, « pro talibus Christus mortuus est. Quia enim » peccatrix sum, idcirco colloquium et consi- » lium bonorum requiro. Et si despicit frater » meus carnem meam, ne despiciat servus Dei » animam meam. Veniat, præcipiat; quidquid » præceperit, facere parata sum. » Hanc ergo promissionem audiens, exiit ad eam cum fratribus suis frater ejus. Et quia eam a viro separare non poterat, primo verbo omnem mundi gloriam in cultu vestium et in omnibus sæculi pompis interdixit; et formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixerat cum viro, ei indixit; et sic eam dimisit. Illa vero obedientissime parens præcepto, rediit ad propria, mutata repente secundum omnipotentiam dexteræ Excelsi. Stupebant autem omnes adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu et victu, in medio sæculi vitam ducere eremiticam, instare jejuniis, et vigiliis, et continuis orationibus, et ab omni sæculo prorsus se facere alienam. Biennio sic vixit cum viro suo : qui etiam virtute ejus perseverantiæ victus, tandem liberam a se dimittens, facultatem ei concessit serviendi Deo cui se probavit. Illa vero optata libertate potita, monasterium Julleium adiens, cum sanctimonialibus inibi Deo servientibus reliquum vitæ suæ Deo vovit : ubi tantam ei Dominus gratiam contulit sanctitatis, ut non minus animo, quam carne illorum probaretur virorum Dei esse germana.

CAPUT VIII.

Abbas consecratur a Guillelmo episcopo Catalaunensi, qui valetudinis ejus curam suscipit.

23. Cum autem missus noviter Claram-Vallem Bernardus ordinandus esset, et sedes Lingonensis vacaret, ad quam ordinatio ipsa respiciebat; quærentibus fratribus, quo eum ducerent ordinandum, obtulit se bona fama venerabilis Catalaunensis episcopi, opinatissimi illius magistri Guillelmi de Campellis, illucque eum transmittendum definiunt. Sicque factum est. Abiit autem Catalaunum assumpto secum Elbodone monacho quodam Cisterciensi. Intravit ergo prædicti episcopi domum juvenis exesi corporis et moribundi, habitu quoque de-[1244]spicabilis, subsequente monacho seniore, et A magnitudine et robore corporis eleganti; aliis ridentibus, aliis rem, sicut erat, interpretando venerantibus. Cum autem quæreretur quis eorum esset abbas; Episcopus primus oculos in eum apertos habens, agnovit servum Dei, et suscepit eum sicut servus Dei. Cum enim primo in privato colloquio, omni melius locutione prudentiam juvenis magis magisque proderet verecundia loquendi; intellexit vir sapiens divinam visitationem in adventu hospitis sui, nec defuit hospitalitatis pia instantia : sumptaque familiaritatis fiducia et libertate loquendi, ha- B bito ad alterutrum sancto colloquio, melius eum commendabat conscientia, quam verba. Ex illa ergo die et ex illa hora facti sunt cor unum et anima una in Domino, in tantum ut efficeretur Claræ-Vallensium non sola domus Episcopi, sed per ipsum tota civitas Catalaunensis. Quin etiam Remensis provincia et Gallia tota per eum in devotionem excitata est, et reverentiam Viri Dei. Ab illo siquidem tanto episcopo cæteri didicerunt suspicere eum et revereri tanquam angelum Dei, ita ut futuri temporis præsensisse in eo gratiam videretur homo tantæ auctoritatis, sic affectus erga ignotum mo- C nachum, et monachum tantæ humilitatis.

24. Modico vero post tempore transacto, cum eousque infirmitas Abbatis ingravesceret, ut jam nonnisi mors, aut omni morte gravior vita speraretur, ab eodem Episcopo visitatus est. Cumque viso eo Episcopus se non solum vitæ ejus, sed et sanitatis spem habere diceret, si consilio ejus acquiescens, secundum infirmitatis suæ modum, aliquam corpori suo curam pateretur impendi; ille vero a rigore vel usu consuetudinis suæ minus facile flecti posset : profectus Episcopus ad capitulum Cisterciense, ibi coram pauculis abbatibus qui convenerant, D pontificali humilitate et sacerdotali charitate toto corpore in terram prostratus, petiit et obtinuit, ut toto anno uno in obedientiam sibi traderetur. Quid enim tantæ humilitati in tanta posset auctoritate negari? Reversus itaque Claram-Vallem, extra claustra et terminos monasterii domunculam unam fieri ei præcepit, ordinans et mandans in cibo et potu, sive in aliquo hujusmodi, circa eum nullam teneri Ordinis districtionem, nullam de tota cura domus ad eum referri sollicitudinem, sed sibi eum vivere ibi secundum modum ab eo præstitutum. Sic igitur ex præcepto episcopi et abba-

tum feriatus ab omni sollicitudine domus, Deo[1245] vacabat et sibi, quasi in deliciis paradisi exsultans. Regium autem illud cubiculum considerantibus tantam sui reverentiam incutiebat, ac si ad altare Dei ingrederentur. Sane cuidam homini rusticano traditus erat ab episcopo ad obediendum, qui se curaturum eum jactitans pollicebatur. Et licet tam graviter infirmaretur, offerebantur ei cibi quos sanus quis vix præ angustia famis attingeret, admirantibus et tabescentibus qui videbant. Ipse autem in quem hæc fiebant, indifferenter cuncta sumens, æque omnia approbabat. Sensu quippe corrupto, et emortuo pene sapore, vix aliquid discernebat. Solam enim aquam sibi sapere dicebat, eo quod dum sumeret, fauces ei et guttur refrigerabat.

CAPUT IX.

De visione transferendæ Claræ-Vallis, ac mira ejus sub Bernardo disciplina.

25. Nocte quadam solito attentius orando effuderat super se animam suam, cum tenuiter soporatus, voces audivit tanquam transeuntis multitudinis copiosæ. Evigilans autem, et easdem voces plenius audiens, cellam quoque in qua jacebat egressus, prosecutus est abeuntes. Haud procul aberat locus, densis adhuc spinarum vepriumque frutetis abundans, sed nunc longe mutatus ab illo. Super hunc aliquandiu stabant velut alternantes chori, hinc inde dispositi, et Vir sanctus audiebat et delectabatur. Cujus tamen mysterium visionis non prius agnovit, quam translatis post aliquot annos non sine divinis revelationibus ædificiis monasterii, eodem in loco positum oratorium cerneret, ubi voces illas audierat.

26. Erat tunc temporis videre Claræ-Vallis aurea sæcula, cum viri virtutis, olim divites in sæculo et honorati, in paupertate Christi gloriantes, Ecclesiam Dei plantarent in sanguine suo, in labore et ærumnis, in fame et siti, in frigore et nuditate, et angustiis multis; sanctæ illi valli eam, quam postea habuit, præparantes sufficientiam et pacem. Erat cernere quasi novos cœlos in terra, et antiquorum Ægyptiorum monachorum, patrum nostrorum, antiquas semitas, et in eis recentia sanctorum vestigia. Prima facie ab introeuntibus Claram-Vallem per descensum montis, Deus in domibus ejus cognoscebatur, cum in simplicitate et humilitate ædificiorum, simplicitatem et humilitatem inhabitantium vallis muta loqueretur. Denique in valle illa hominibus plena, in qua nemini otiosum esse licebat, omnibus laborantibus et singulis circa injuncta occupatis, media die mediæ noctis silentium a supervenientibus inveniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laudibus Dei occuparentur. Porro silentii ipsius ordo et fama tantam etiam apud sæculares homines supervenientes sui faciebat reverentiam, ut etiam ipsi, non tantum prava vel otiosa, sed aliquid etiam quod ad rem attineret, ibi loqui vererentur. Loci vero ipsius solitudo inter opaca silvarum, et vicinorum hinc inde montium angustias, in quo servi Dei latebant, speluncam illam sancti patris Benedicti quodammodo repræsentabat, in qua aliquando a pastoribus inventus est; ut cujus imitabantur vitam, habitationis etiam ejus ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine solitarii ibi erant. Vallem namque illam plenam hominibus ordinis ratione charitas ordinata singulis solitariam faciebat : quia sicut unus homo inordinatus, etiam cum solus est, ipse sibi turba est; sic ibi unitate spiritus, et regularis lege silentii in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus vero et habitaculis simplicibus victus inhabitantium persimilis erat. Hæc ergo fuit in tempore illo sub abbate Bernardo et magisterio ejus in clarissima et charissima valle illa spiritualium schola studiorum, hic fervor regularis disciplinæ, omnia Deo faciente et ordinante, et tabernaculum ædificante, secundum exemplar quod ei superius monstratum est.

CAPUT X.

De mira Bernardi mortificatione in somno, cibo, potu et labore, ac de studio sacrarum Scripturarum.

27. Et utinam post rudimenta primæ conversationis, circa semetipsum talem se exhibuisset qualem erga cæteros, tam benignum, tam discretum, tam sollicitum. Sed continuo cum ab annuæ illius obedientiæ vinculo solutus et sui juris effectus est, velut arcus distentus ad pristinum rigorem, et sicut torrens detentus et dimissus ad prioris cursus consuetudinem reversus est, quasi repetens a semetipso

pœnas diusculæ illius quietis, et damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem et languidum conari et aggredi quæcumque vellet, minus considerare quid posset; sollicitum pro omnibus, circa se ipsum negligentem; omnibus aliis in omnibus obedientissimum, sed de ipso vix aliquando seu charitati, seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla reputans, majora moliebatur, ad non parcendum corpori, et ad studiis spiritualibus robur addendum, corpus suum variis infirmitatibus per se attenuatum, jejuniis insuper et vigiliis sine intermissione atterendo.

28. Quid dicemus de somno, qui in cæteris hominibus solet esse refectio laborum et sensuum, aut mentium recreatio? A principio suæ conversionis vigilabat, quoad vixit, ultra possibilitatem humanam; nullumque tempus magis se perdere conquerebatur, quam quo dormiebat, idoneam satis reputans comparationem mortis et somni, ut sic dormientes videantur mortui apud homines, quomodo apud Deum mortui dormientes. In ipso namque tenuem victum tenuis somnus comitabatur. In neutro indulgebat corpori suo satietatem; nisi quod in utroque sumpsisse aliquid, sat ei erat. Quantum enim ad vigilias, modus erat ei vigiliarum, non totam noctem ducere insomnem. Porro ad comedendum vix aliquando voluptate trahebatur, sed solo timore defectus. Etenim comesturus, priusquam comederet, sola cibi memoria satur erat. Sic accedebat ad sumendum cibum, quasi ad tormentum. Laborabat siquidem caro ejus multiplicibus infirmitatum incommodis, ut in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis; molestior erat defectus stomachi, viscerumque corruptio. Hæ continuæ, præter alias sæpius incidentes. Natura enim ejus cum teneræ nimis semper et delicatæ complexionis fuisset, jejuniis multis et vigiliis, frigore et labore, durioribus et continuis exercitiis attrita, corrupto stomacho, crudum continuo per os quod ingerebatur rejiciebat. Quod si quiddam naturali decoctione digestum transfundebatur ad inferiora, ibi nihilominus partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obsessis, nonnisi cum gravi tormento egrediebatur. Si quid autem residuum erat, ipsum erat alimentum qualecumque corporis ejus, non tam ad vitam sustentandam, quam ad differendam mortem. Semper [1216] autem post cibum quantum comedisset, quasi
A pensare solebat: si quando vel ad modicum mensuram solitam excessisse se deprehendisset, non impune patiebatur. Sed et usus parcimoniæ sic ei versus fuerat in naturam, ut si aliquando corporalis sibi cujuslibet refectionis plus aliquid solito vellet indulgere, vix posset.

29. Orabat stans die noctuque, donec genua ejus infirmata a jejunio, et pedes ejus a labore inflati, corpus sustinere non possent. Multo tempore, et quamdiu occultum esse potuit, cilicio ad carnem usus est: ubi vero sciri contigit, continuo illud abjiciens, ad commu-
B nia se convertit. Summum enim erat ei studium fugere admirationem, et tanquam unum sese agere cæterorum. At persequebatur gloria fugitantem; sicut e regione captantes eam, fugere consuevit. Proverbium illud in ore ei frequenter, semper erat in corde: « Qui hoc » facit quod nullus, mirantur omnes. » Quo nimirum intuitu vitam regulamque communem amplius æmulabatur, nil in suis actibus præferens observantiæ singularis. In ipsis tamen communibus erat illi singularis puritas, et devotio non communis.

30. Cibus ejus cum pane lac vel aqua deco-
C ctionis leguminum, vel pultes, quales infantibus fieri solent; aliquando buccella panis in aqua penitus emolliti cum exiguis sorbitiunculis erat. Cætera vel ejus infirmitas non recipiebat, vel parcimoniæ studio ipse recusabat. Vino si quando utebatur, raro et nimis modico, cum magis aquam et infirmitati suæ et appetitui competere testaretur. Videbant eum, et conversationem ejus medici mirabantur, tantamque vim eum in se ipso causabantur inferre naturæ, ac si agnus ad aratrum alligatus arare cogeretur. Nam cum crebra illa ex corruptione stomachi per os ejus indigestæ crudidatis eruptio aliis inciperet esse
D molestior, maxime autem in choro psallentium, non tamen illico collectas fratrum deseruit; sed juxta locum stationis suæ, procurato ac defosso in terra receptaculo, doloris illius sic aliquandiu, prout potuit, necessitatem illam transegit. At ubi ne hoc quidem permisit intolerantia rei, tunc demum collectas deserere, et seorsum secum habitare compulsus est, nisi quantum consolationis gratia, sive disciplinæ claustralis, aut certa necessitate conventui eum fratrum oportebat interesse.

31. Sic autem fuit ab initio spiritu validus, corpore infirmus; nil tamen indulgentiæ circa

corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere fieri sibi aliquando acquiescens. Cæteros namque sanctos arbitrabatur et perfectos; se vero sicut novitium et incipientem nequaquam emeritorum perfectorumque indulgentiis et remissionibus indigere, sed fervore novitio, et Ordinis districtione, et rigore disciplinæ. Propter quod communis vitæ seu conversationis ferventissimus æmulator, cum opus aliquod manuum actitarent fratres, quod seu minor usus ei, seu imperitia denegabat; fodiendo, seu ligna cædendo, et propriis humeris deportando, vel quibuslibet æque laboriosis laboribus illud redimebat. Ubi vero vires deficiebant, ad viliora quæque opera confugiens, laborem humilitate recompensabat. Et mirum in modum is qui tantam in contemplatione rerum spiritualium ac divinarum acceperat gratiam, circa talia non solum occupari patiebatur, sed et plurimum delectabatur. Sed et mortificata, ut dictum est, sensualitate, ipse privilegio majoris gratiæ in virtute spiritus simul et totus quodammodo exterius laborabat, et totus interius Deo vacabat : in altero pascens conscientiam; in altero, devotionem.

32. Laboris ergo tempore et intus orabat, seu meditabatur absque intermissione exterioris laboris, et exterius laborabat absque jactura interioris suavitatis. Nam quidquid in Scripturis spiritualiter sentiebat, maxime in silvis et in agris meditando et orando se accepisse confitebatur : et in hoc nullos aliquando se magistros habuisse, nisi quercus et fagos joco illo suo gratioso inter amicos dicere solebat. Feriatus autem a labore vel opere exteriori, jugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se solitudo offerret, ea utebatur; sin autem, ubicumque seu apud se, seu in turba esset, solitudinem cordis ipse sibi efficiens, ubique solus erat. Canonicas autem Scripturas simpliciter ac seriatim libentius ac sæpius legebat; nec ullis magis quam ipsarum verbis eas intelligere se dicebat, et quidquid in eis divinæ sibi elucebat veritatis aut virtutis, in primæ sibi originis fonte magis, quam in decurrentibus expositionum rivis sapere testabatur. Sanctos tamen et orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquam sensibus eorum suos sensus æquabat, sed subjiciebat formandos : et vestigiis eorum fideliter inhærens, [1218] sæpe de fonte, unde illi hauserant, et ipse bibebat.

CAPUT XI.

De mirabilibus a Deo per ipsum in infirmitate patratis, ob quæ a suis increpatur.

33. Sic voluit Sapientia Dei per infirma hominis illius, tot tantaque confundere fortia mundi hujus. Quid enim aliquando pro infirmitate qualibet ejus remansit imperfectum, quod per eum secundum datam sibi gratiam fieri oporteret? Quis nostra ætate, quantumvis robusti corporis et accuratæ valetudinis, tanta aliquando fecit, quanta iste moribundus et languidus, ad honorem Dei et sanctæ Ecclesiæ utilitatem? O quantum postea numerum hominum verbo et exemplo traxit de sæculo, non solum ad conversionem, sed ad perfectionem! Quantas ex eis per totum christianum orbem constituit domos, ceu civitates refugii! Quicumque enim peccaverunt ad mortem, et æternæ mortis rei judicandi fuerant, reminiscuntur, et convertuntur ad Dominum, et fugiunt ad eas, et salvantur in eis. Sed et quæ bona innumeris hominibus singillatim præstitit, pro causa, pro persona, pro loco, pro tempore, quis enumeret? Vita vero ejus, quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere non debuit. In quo Servus Dei etsi nimietate forsitan excessit, piis certe mentibus non de nimietate, sed de fervore exemplum reliquit. Sane non confundebatur ex hoc accusare se ipsum, ut pote qui verebatur omnia opera sua, arguens se quod servitio Dei et fratrum suorum abstulerit corpus suum, dum indiscreto fervore imbecille illud reddidit ac pene inutile.

34. Infirmus tamen, in opere Dei potens factus est. Virtus namque Dei vehementius in infirmitate ejus refulgens, digniorem quamdam apud homines ei effecit reverentiam, et in reverentia auctoritatem, et in auctoritate obedientiam. Jam tunc enim ad opus prædicationis divinitus aptabatur, ad quod, ut supra dictum est, ex utero matris suæ cum testimonio divinæ revelationis olim fuerat præsignatus [1]. Et primum quidem circa resuscitandum in monastico Ordine antiquæ Religionis fervorem, primitias juventutis suæ dedicavit, exemplo et verbo

[1] Cap. I, n. 2

intra septa monasterii ad fratrum salutem omni studio vacans. Postmodum cum eum a com- A muni conversatione conventus, infirmitatis necessitas plus solito sequestraret; hæc prima cœpit esse occasio, ut quasi hominibus de sæculo expositus, quorum jam ad eum multitudo magna confluebat, ipse etiam præsentiam suam liberius eis ac liberalius accommodans, verbum vitæ prædicaret. Cumque longius a monasterio pro causis Ecclesiæ communibus interdum obedientia traheretur; et quocumque veniret, de Deo silere non posset, et agere quæ Dei sunt non cessaret: sic in brevi apud homines innotuit, ut Ecclesia Dei tam utili membro in cor- B pore suo reperto uti ad quodcumque oportebat, non dissimularet. Ab eo tempore copiosius addita est ei de die in diem manifestatio spiritus, qui erat in eo ad utilitatem; sermo scilicet fecundior sapientiæ et scientiæ cum gratia prophetiæ, et operationes virtutum, et diversarum opitulationes sanitatum.

35. Erant autem hujus beati viri fratres et filii spirituales mirantes super his, quæ audiebant et videbant de eo. Nec tamen more carnalium in gloriam elevabantur humanam, sed juvenili ejus ætati et novæ adhuc conversationi, spirituali sollicitudine metuebant. In quo nimirum C zelo Galdricus avunculus ejus, et Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant; ut ipsos tanquam geminos quosdam stimulos carnis suæ, ne gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse divinitus videretur. Neque enim parcebant verbis durioribus, exagitantes teneram verecundiam ejus, calumniantes etiam bene gesta, signa omnia annihilantes, et hominem mansuetissimum, nihilque contradicentem, frequenter usque ad lacrymas improperiis et opprobriis affligentes. Narrare solebat venerabilis episcopus Lingonensis Godefridus, sancti Viri et propinquus sanguine, et in conversione socius, D et extunc per omnia individuus comes, primo miraculo quod per manum ejus fieri vidit, prædictum germanum ejus adfuisse Guidonem. Erat enim eis transitus per Castrum-Nantonis in territorio Senonum, et juvenis quidam, cujus pedem fistula occupaverat, prædicti patris Bernardi tactum et benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem statim convaluit, et post paucissimos dies regressi per idem oppidum, sanum atque incolumem invenerunt. Cæterum sæpe dictus beati Viri frater ne ipso quidem poterat compesci miraculo, quominus [1249] increparet eum, et præsumptionis argueret, quod acquieverit tangere hominem: tanta siquidem charitate pro eo sollicitus erat.

36. Cum autem aliquantum in Clara-Valle tempus vir Domini Bernardus explesset, contigit virum nobilem, ipsius secundum carnem propinquum, Josbertum de Firmitate, quod est oppidum proximum Claræ-Vallensi monasterio, graviter infirmari. Qui subito præoccupatus, amisit penitus intellectum pariter et loquelam. Unde et filius ejus Josbertus junior et omnes simul amici eo magis affligebantur dolore, quod sine Confessione et Viatico vir magnificus et magnifice honoratus obiret. Cucurrit nuntius ad Abbatem; neque enim tunc in monasterio erat. Venit, et invenit eum jam triduo sic jacentem. Compassus autem homini, sed et motus lacrymis filii ejus, et simul lugentium cæterorum, confisus de misericordia Dei, sermonem magnificum protulit eis, dicens: « Notum est » vobis quod homo iste in pluribus gravavit ec- » clesias, oppressit pauperes, offendit Deum. Si » mihi creditis, ut ecclesiis restituantur ablata, » et usurpatæ in gravamen pauperum consuetu- » dines dimittantur; loquetur adhuc, et suorum » confessionem faciet delictorum, divina quo- » que suscipiet Sacramenta devotus. » Mirantur omnes, lætatur filius, familia omnis exsultat; quidquid præcipit Homo Dei, firmiter ei promittitur, et impletur. Verum frater ejus Girardus et Galdricus avunculus, qui erant cum eo, non parum territi et turbati, secretius eum super tali promissione conveniunt, durius arguunt, acrius invehuntur. Quibus breviter simpliciterque respondens: « Facere, » inquit, « potest facile » Deus, quod difficile credere vos potestis. » Itaque post secretam orationem ad oblationem sacrificii immortalis accessit. Quo offerente nuntius supervenit qui indicaret, præfatum Josbertum, libere jam loquentem, rogare obnixius ut Vir Dei festinaret ad eum. Cui post oblatum Sacrificium venienti cum lacrymis et gemitu peccata confessus, divina Sacramenta suscepit, et duobus aut tribus post hæc diebus vivens et loquens, ea maxime quæ præceperat Abbas sanctus, constituit sine ulla retractatione servari. Sed et disposuit domui suæ, et eleemosynas dedit: et sic demum christiano more in bona spe misericordiæ Dei animam exhalavit. Et hoc quidem signum in manu servi sui effecit Christus mundo celebre.

CAPUT XII.

De Galdrici curatione, et morte, ac fratris impatientis e Purgatorio liberatione.

37. Circa idem tempus accidit ut avunculus ejus Galdricus, qui zelo piæ sollicitudinis, ejus mansuetudinem, sicut prædiximus, duris increpationibus obruebat, gravissimis febribus laboraret. Demum ingravescente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, Abbatem humili supplicatione compellit, ut sui misereatur, et opem sibi ferat quam cæteris consuevit. At ille, cujus spiritus super mel dulcis, primum leniter breviterque commemorans crebras super hujusmodi objurgationes ipsius, et imponens ei, ne forte hæc diceret tentans eum, persistenti tamen manum imponit, et febrem abscedere jubet. Nec mora, ad imperium ejus reliquit eum febris, expertum in semetipso quod in cæteris arguebat. Idem quoque Galdricus cum in Clara-Valle aliquantos jam peregisset annos, fervens spiritu et totius boni æmulator, ex hac luce migravit. Qui ante unam fere horam mortis turbatus ad momentum, et toto corpore terribiliter motus infremuit : sed ad pristinam statim serenitatem reversus, vultu deinceps placidissimo exspiravit. Noluit autem Dominus sollicitum Abbatis animum hujus rei cognitione fraudari : siquidem post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cum omnia erga se prospera esse sciscitanti responderet, et in magna sese gratularetur felicitate locatum; demum interrogatus est, quidnam sibi voluit tam acerba illa in morte, tamque repentina commotio. Dicebat autem, quod ea hora duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parassent, unde territus ita contremuit : sed beato Petro accurrente ereptus, nihil sensit deinceps læsionis.

38. Longum esset cuncta narrare, quæ super his qui ex hac vita discesserant, et eorum felicitate seu etiam necessitate, divina ei gratia revelare ab ipsis initiis consuevit. Unum tamen ex eis fuit, quod ob fratrum commonitionem aliquoties etiam ipse Pater commemorare solebat. Frater quidam bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conversationis, et minus compatiens quam deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies Viro Dei apparuit vultu lugubri et habitu miserabili, si-1250gnificans non ad votum sibi cuncta succedere. Interrogatus autem ab eo quid sibi esset, quatuor dilaceratis sese traditum querebatur. Ad quod verbum continuo impulsus est, et quasi præcipitanter expulsus a facie Viri Dei. Qui gravius ingemiscens, post tergum ejus clamavit : « Præcipio, » inquit, « tibi in nomine Domini, ut » qualiter tecum agatur in proximo mihi iterum » innotescas. » Et conversus ad orationem pro eo, et oblationem hostiæ salutaris, aliquos etiam fratrum, quorum ampliorem noverat sanctitatem, eidem subvenire monebat. Nec vero destitit, donec, sicut præceperat, per aliam revelationem cognita ejus liberatione meruit consolari.

CAPUT XIII.

De Bernardi morbo, et raptu ante tribunal Dei, ac morbi curatione.

39. Infirmabatur aliquando ipse Vir Dei, et velut rivulus quidam phlegmatis incessanter ab ejus ore confluebat : unde exhausto corpore usquequaque deficiens, paulo minus ad extrema devenit. Convenerunt itaque filii et amici ejus velut ad exsequias tanti Patris. Cumque extremum jam trahere spiritum videretur, in excessu mentis ante tribunal Domini sibi visus est præsentari. Adfuit et satan ex adverso improbis eum accusationibus pulsans. Ubi vero ille omnia fuerat prosecutus, et Viro Dei pro sua fuit parte dicendum; nihil territus aut turbatus, ait : « Fateor, non sum dignus ego, » nec propriis possum meritis regnum obti- » nere cœlorum. Cæterum duplici jure illud » obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet » Patris et merito passionis, altero ipse con- » tentus, alterum mihi donat; ex cujus dono jure » illud mihi vindicans non confundor. » In hoc verbo confusus inimicus, conventus ille solutus, et Homo Dei in se reversus est. Cumque ex hoc magis dissolutionem sui corporis imminere speraret, visio altera longe dissimilis est secuta. Siquidem velut in littore quodam positus, videbatur sibi navem, quæ se transveheret, exspectare. Cumque applicuisset navis ad littus, festinabat ingredi, et illa cedens impingebat in aquam. Usque tertio ita faciens, tandem relicto eo navis ibat, et non revertebatur. Intellexit autem protinus necdum tempus suæ migrationis adesse. Adhuc tamen crescebat dolor, eo utique

magis molestus, quominus jam eum spes immi- (25) nentis exitus solabatur. Contigit autem adve- A sperascente jam die, ut cæteris fratribus, juxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, solus Abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diversorio in quo jacebat. Cumque vehementius affligeretur, et supra vires dolor excresceret, advocans alterum e duobus, jubet citius oratum ire. Excusantem denique et dicentem, « Non sum ego talis ora- » tor; » obedientiæ auctoritate compellit. Itum est, et oratum ad altaria, quæ in eadem basilica erant tria : primum, in honore beatæ Dei Genitricis; duo circumposita, in honore beati Lau- B rentii martyris, et beati Benedicti abbatis. Eadem igitur hora adfuit Viro Dei prædicta beata Virgo, duobus illis stipata ministris, beato scilicet Laurentio et beato Benedicto. Aderant autem in ea serenitate et suavitate quæ eos decebat, et tam manifeste, ut ex ipso introitu cellulæ personas quoque discerneret singulorum : imponentesque ei manus, et loca doloris attactu piissimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt. Siccatus est enim illico phlegmatis rivus, et dolor omnis abscessit.

CAPUT XIV.

De quotidiano ejus exercitio, eximiisque virtutibus, ac de modo concionandi.

40. Minus quidem jam stare poterat, sed erat sedens pene jugiter, et rarissime movebatur; quoties subtrahere se negotiis poterat, aut orans, aut legens, aut scribens, aut insistens doctrinæ, et fratrum ædificationi, aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirum studio spirituali gratiam obtinuerat singularem : ut non tædium in illo, non difficultatem aliquam sustineret, libere secum habitans et deambulans in latitudine cordis sui, et ibidem exhibens Christo (ut monere alios ipse solebat) cœnaculum grande stratum. Frequenter tamen, licet sic affectus, divino urgente metu, vel charitatis compellente spiritu, studium hoc lucris uberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat utile, sed quod multis. Desideraverat autem ab initio omni modo subtrahere se negotiis, et nusquam egredi, sed in monasterio residere. Quod et postmodum ex defectu corporis occasionem se reputans invenisse opportunam, aliquando statuit et aliquandiu tenuit, donec illum exire coegit necessitas gravis Ecclesiæ Dei et summi Pontificis, atque omnium abbatum sui Ordinis jussio, quibus per omnia tanquam patribus deferebat. Ex quorum etiam mandato, novissimis quidem annis, præter cucullam et tunicam, laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, et pileo simili utebatur; inter tantos languores corporis et labores nullis unquam uti pellibus acquiescens.

41. In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquam. Nimirum animi fore indices aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud se gloriantis, aut gloriolam affectantis humanam. Incessus ejus et habitus omnis modestus et disciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reverentiam, solo visu lætificans et ædificans intuentes. De risu frequenter auditum est ex ore illius, dum cachinnos religiosorum hominum miraretur, non meminisse se a primis annis suæ conversionis aliquando sic risisse; ut non potius ad ridendum, quam ad reprimendum sibi vim facere oporteret. De otiositate verborum vel nugis cautus erat artificiose observare, quod C ad papam Eugenium scribens, de sui cordis plenitudine eructavit. « Nugæ si incidant inter- » dum, » inquit, « ferendæ fortassis, referendæ » nunquam. Prorumpendum sane in serium » quid, quod non modo utiliter, sed et liben- » ter audiant, et supersedeant otiosis : inter- » veniendum caute et prudenter nugacitati [1]. » Tanto studio fugisse nugas, quanto odio persecutus sit detractiones, facile potest adverti.

42. Quam vero invitus, et non ex cordis amaritudine verbum proferret amarum, ex eo maxime animadvertebatur, quod perfacile ejusmodi impetum cohibebat. Siquidem mirabatur D quorumdam improbitatem et duritiam hominum, quos aliquando forte turbatos excusationem quamlibet rationabilem, satisfactionem quamlibet humilem admittere gravat, quod ipsa suæ turbationis passio sic eos delectet, ut oderint omne remedium, et omnimodis satagant, ne semel orta commotio sedari valeat et sanari. Increpatione rarius utebatur, monitis potius et obsecrationibus agens. Et quidem in libertate spiritus excellenter enituit, cum humilitate et mansuetudine tamen; ut quodam modo videre-

[1] De Consideratione, lib. 2, cap. 13.

tur et vereri neminem, et omnem hominem revereri. Quam vero placabilem et persuasibilem, quamque eruditam linguam dederit ei Deus, ut sciret quem et quando deberet proferre sermonem; quibus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio congrueret: nosse poterunt aliquatenus qui ipsius legerint scripta, etsi longe minus ab eis qui verba ejus sæpius audierunt. Vocem in invalido corpore validam satis intelligibilemque ei contulerat, qui in opus prædicationis segregaverat illum ex utero matris suæ. Sermo ei, quoties opportuna inveniebatur occasio, ad quascumque personas de ædificatione animarum, prout tamen singulorum intelligentiam, mores et studia noverat, quibusque congruens auditoribus erat. Sic rusticanis plebibus loquebatur, ac si semper in rure nutritus: sic cæteris quibusque generibus hominum, velut si omnem vestigandis eorum operibus operam impendisset. Litteratus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros perfectionis et sapientiæ affluens documentis, omnibus se coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Christo. Inde erat quod Germanicis etiam populis loquens, miro audiebatur affectu; et ex sermone ejus, quem intelligere, ut pote alterius linguæ homines, non valebant, magis quam expertissimi cujuslibet post eum loquentis interpretis intellecta locutione ædificari illorum devotio videbatur, et verborum ejus magis sentire virtutem. Cujus rei certa probatio tunsio pectorum erat et effusio lacrymarum. Tantam enim gratiam virtus ei divina contulerat, ut licet abjectus esse elegisset in domo Dei, uberius tamen fructificaret, quam plures alii in sublime porrecti, et lucens amplius illustraret Ecclesiam velut de sub modio suæ humilitatis, quam multi super candelabrum constituti. Quoties eum necessitas aliqua foras monasterium trahebat, seminabat super omnes aquas, publice et privatim annuntians verbum Dei. Quod tamen ipsum ex mandato summi Pontificis actitabat, ad nutum quoque præsulum cæterorum, ubicumque eorum aliquem contigisset adesse, in omnibus eo magis sacerdotibus deferens, quo plenius intellexerat, quæ ministris Christi reverentia deberetur. Innata enim erat ei a puero verecundia, quæ et in eo usque ad diem perseveravit extremum. Inde erat, quod licet esset magnus et excelsus in verbo gloriæ; nunquam tamen, sicut sæpe testatus est, in quamlibet humili cœtu sine metu et reverentia

1252 verbum fecit, tacere potius desiderans, nisi aut
A obedientia, aut conscientiæ propriæ stimulis urgeretur cum timore Dei et charitate fraterna.

CAPUT XV.

De ejus fama sanctitatis, Claræ-Vallis incrementis, et fratrum suorum cura et amore.

43. Cumque dilectus Deo et hominibus Bernardus in illa valle sua, et vicinis civitatibus et regionibus, multis et magnis floreret virtutibus et miraculis, cœpit magis ac magis in oculis
B omnium mirabilis et venerabilis apparere. Postmodum vero feliciter in eo proficiente et usu sanctæ prædicationis, et exemplo conversationis, rete verbi Dei in manu piscatoris Dei tam copiosas piscium rationalium multitudines cœpit concludere, ut de singulis ejus capturis navicula domus illius impleri posse videretur. Unde factum est, ut in brevi, majori miraculo præ omnibus, quæ in hac vita gessit, miraculis, per unum hominem languidum, cooperante gratia Dei, obscura usque ad illud tempus illa vallis, re et nomine Clara-Vallis efficeretur. Jam vero ad eamdem claritatem confluente quotidie di-
C versarum regionum et ordinum multitudine copiosa, de locis angustioribus vallis illius, domus claustralis habitationis non sine divinis quibusdam revelationibus translatæ, spatiosiorem et planiorem locum inhabitantibus præbent. Jam domus Ordinis illius filiæ, et filiæ filiarum domus ipsius, citra ultraque Alpes et maria, deserta plurima impleverunt, quotidie confluentibus quibus locus erat quærendus. Siquidem petebantur undique fratres, et mittebantur ab eo; cum beatos se æstimarent reges gentium et præsules Ecclesiarum, civitates et regiones, quæcumque de domo illa et disciplina
D Viri Dei meruissent contubernium aliquod adipisci. Nam usque ad barbaras nationes, in quibus naturalis feritas naturam quodammodo exuit humanam, Religio hæc per eum profecta est, ubi per eam bestiæ silvæ homines fiunt, et cum hominibus assuetæ conversari, discunt a finibus terræ cantare Domino canticum novum. Cooperante siquidem gratia Spiritus sancti, quocumque ibat, plenus redibat, et sua eum plenitudo comitabatur; et aliis abeuntibus, aliis succedentibus in locum ipsorum, nunquam in diebus ejus sanctæ illius congregationis plenitudo minuebatur

44. Nec tamen dimittebat suos, quos a se transmittebat : sed ubicumque essent, ipse semper paterna sollicitudine erat cum eis. Ad eum enim quotidie seu læta, seu tristia filiorum suorum revertebantur. Sæpe etiam sine omni relatione carnis et sanguinis ei divinitus innotescebat, quid circa aliquos eorum longe a se distantes ageretur; si quid eis providendum, si quid in eis emendandum fuisset; tentationes quoque et excessus eorum, infirmitates et obitus, et diversarum tribulationum incursus. Nam et pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indixit : nonnunquam etiam morientes in locis aliis ad ipsum per visionem accessisse noscuntur, benedictionem ejus et licentiam postulantes, nimirum agente hoc et obedientia missorum, et charitate mittentis. Aderat aliquando coram ipso monachus quidam Fusniacensis, continuo ad suos rediturus. Cumque accepto responso super his pro quibus venerat, jam ab eo egrederetur; in spiritu et virtute Eliæ revocans eum Propheta Dei, et nomine fratris cujusdam de domo illa præmisso, de occultis quibusdam, audientibus nonnullis, mandavit illi ut ea corrigeret; sin autem, judicium super se Dei in proximo exspectaret. Stupefactus ille cui loquebatur, quis hoc ei dixerit, inquisivit. « Quisquis, » inquit, « dixerit » mihi, tu vade, et dic quæ ego dico tibi; ne, si » dissimulaveris, te quoque involvat par pœna » peccati. » Guido frater hominis Dei, major natu inter fratres suos, cujus gravitatis et veritatis fuerit vir, omnes noverunt qui eum noverunt. Hic aliquando cum de hujusmodi viris religiosis loqueretur, licet suo more et solito studio fraternas virtutes deprimeret; tandem cum eis, inter quos tunc sermocinabatur, nollet esse molestus : « Quæ, » inquit, « nescio non dico » vobis; sed unum scio et expertus sum, multa » ei divinitus in oratione revelari. »

CAPUT XVI.

De rebus gestis in accessu ad sanctum Hugonem et Cartusienses, ac Stephani de Vitreio ficta conversione.

45. Cum jam Dei Famulus annos aliquot in Clara-Valle peregisset, subiit animum ejus, ut sanctum Hugonem Gratianopolitanum episcopum, et Cartusienses fratres devotionis gratia visitaret. Quem prædictus sanctus episcopus tam grataliter et tam reverenter suscepit, divinam [1235] intelligens in ejusdem hospitis sui visitatione
A præsentiam, ut prostratus solo tenus adoraret. Videns autem Servus Christi episcopum ætate grandævum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, expavit vehementer. Ipse quoque corruens ante eum, ita demum susceptus in osculo pacis, humilitatem suam tanti viri veneratione confusam non sine gravi gemitu causabatur. In cujus pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, ut fierent deinceps duo illi filii splendoris cor unum et anima una, et se invicem fruerentur in Christo. Cartusiæ quoque a viro reverendissimo Gui-
B gone Priore venerabili, et a cæteris fratribus eodem affectu et veneratione susceptus est servus Christi, exsultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epistolam prius noverant, talem invenerunt et præsentem. Cæterum cum in reliquis omnibus ædificarentur, unum fuit quod prædictum Priorem Cartusiensem aliquatenus movit; stramentum videlicet animalis, cui idem Vir venerabilis insidebat, minus præferens paupertatem. Nec silentio pressit æmulator virtutis quod mente concepit : sed locutus uni e fratribus ejus, aliquantulum se moveri confessus est et mirari. Cumque ille ad Patrem san-
C ctum quod audierat retulisset; non minus ipse miratus, quale illud esset stramentum quærebat, eo quod a Clara-Valle pergens usque Cartusiam, nunquam illud attendisset, et usque in horam illam quale esset omnino nesciret. Neque enim suum erat animal illud, sed a quodam monacho Cluniacensi commodatum, et erat sicut sternere sibi ille solebat. Quod verbum audiens Prior, in eo potissimum mirabatur, quod sic ille Dei famulus Abbas foris oculos circumcidisset, intus animum occupasset, ut quod ipse primo offenderat visu, hoc ille tanti itineris spatio non advertisset. Juxta lacum etiam Lausanensem to-
D tius diei itinere pergens, penitus non attendit, aut se videre non vidit. Cum enim vespere facto de eodem lacu socii colloquerentur, interrogabat eos, ubi lacus ille esset et mirati sunt universi.

46. Cum Abbas sanctus memorati gratia Guillelmi episcopi Catalaunum frequentaret, rediens aliquando traxit secum multitudinem nobilium et litteratorum clericorum et laicorum. Quibus in domo hospitum demorantibus, dum novellas plantationes cœlestibus rigaret eloquiis, supervenit portarius monachus, nuntians Stephanum de Vitreio magistrum eorum adesse ad

renuntiandum sæculo, et cum eis manendum. Quis alius de talis viri adventu non exsultasset? præsertim cum vallis illa hujusmodi frumento non multum adhuc abundaret. Ipse vero revelante sibi Spiritu sancto insidias spiritualis nequitiæ tacitus aliquantulum ingemiscens, erupit in vocem, mirantibus universis : « Malignus, » ait, « spiritus huc eum adduxit; solus venit, solus revertetur. » Obstupuere omnes, qui prius audito ejus adventu non se poterant capere præ lætitia. Verumtamen ne pusillos adhuc filios scandalizaret, suscepit hominem, et de perseverantia, aliisque virtutum studiis studiose commonuit : et sciens et prævidens omnia promittentem nihil acturum, cum perseveraturis in cellam Novitiorum probandum intromisit. Vidit postea idem Stephanus (sicut confessus est), cum in cella Novitiorum demoraretur, maurulum quemdam puerum, ab oratorio se extrahentem. Ubi novem ferme mensibus degens, novissime tamen defecit; et, ut de eo prædictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit.

CAPUT XVII.

De mira Bernardi apud omnes auctoritate et fama.

47. Ut ergo ad hunc Dei hominem Abbatem sermo recurrat, tot et tanta sunt facta per eum miracula, ut si quis omnia velit aut verbo pronuntiare aut scripto, vel incredulitatem incredulis, vel fastidiosis possit generare fastidium. In omnibus autem verbis et operibus suis quam purus ei fuerit oculus intentionis, manifeste denuntiabat corpus lucidæ ejus operationis. Cum enim mundi hujus fugerit semper honorem, omnium honorum non effugit auctoritatem. Cujus enim aliquando voluntati sic detulit, cujus consilio sic se humiliavit omnis potestas, tam sæcularis quam ecclesiasticæ dignitatis? Reges superbi, principes et tyranni, milites et raptores sic eum timebant et reverebantur, ut videatur in eis impletum quod in Evangelio legitur : *Ecce*, inquit Dominus discipulis suis, *dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici* [1]. Porro inter spirituales, et ubi spiritualia spiritualiter examinabantur, longe ei alia auctoritas erat. Loquente enim eo seu tractante, sensibus ejus humiliter vel intelligentiis submittebant cæteri sensus et intelligentias suas. In hujus pectore A Viri Dei pari fœdere puritas suavitasque consederant, satis quidem utraque mirabilis, sed mirabilior utriusque complexus. Inde est quod et puritatem in eo suavitas amabilem faciebat, et suavitatem puritas acceptabilem; ut difficile fuerit æstimare, gratiæ an reverentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ conversationis, qui Bernardum Claræ-Vallensem non revereretur abbatem? quis tam dissolutæ, qui non erga eumdem dulciter afficeretur? Dulcissimis siquidem affectibus plenum pectus ipse gerebat; alios tamen arguens libere, quoties opus B erat, in spiritu lenitatis. Humanissimus erat in affectione, magis tamen fortis in fide : et ut hinc breve proferatur exemplum, sicut ipse quoque testatur, germani sui Girardi et amici tam necessarii, siccis oculis celebravit exsequias, siccis oculis corpus ejus tradidit sepulturæ, ne affectus fidem vincere videretur. Talem autem illum uberius perinde fructificaturum manus divina formaverat, ut austeritatem suavitas morum tolleret, auctoritatem sanctitas conservaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori?

48. Difficile omnino videtur ex historiis ali- C quibus invenire hominem unum conversantem adhuc cum hominibus in universa terra, tam celebre et amabile obtinuisse nomen a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Ut enim illas memoremus provincias, ex quibus monumenta certiora superesse noscuntur, et in ecclesia Orientali, et apud soles occiduos Hibernorum, et a meridie in remotis finibus Hispaniarum, et ab aquilone in Insulis quæ procul sunt Daciæ Sueciæque, celeberrima ejus opinio fuit. Crebras undique recipiebat epistolas, et reddebat. Undique illi xenia mittebantur, undique ejus benedictio petebatur. Unde non in- D congruum aliquid episcopus ille usurpasse videtur, qui post sacrum ejus obitum, dum fratres consolaretur, inter cætera quoque veraciter in ipsius prosecutus est laudem, quia in omnem terram exivit sonus ejus, et in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis humilitas cordis. Denique, sicut sæpius fatebatur, inter summos quosque honores et favores populorum vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seque reputabat absentem, velut quoddam som-

[1] Luc. x, 19.

nium suspicatus. Ubi vero simpliciores ei fratres, ut assolet, familiariter loquebantur, amica ejus humilitate fruentes, ibi se invenisse gaudebat, et in propriam rediisse personam. Et cum tanta Virum hunc sanctum apud Deum et homines commendarent sacrarum insignia virtutum, testimonia circumvallarent sanctitatis, charismata sancti Spiritus illustrarent; charitas, quæ totum eum possidebat, patiens et benigna, sapientia vincebat malitiam, patientia impatientiam, superbiam humilitate.

CAPUT XVIII.

Ejus auctoritate Innocentius papa suscipitur.

49. Laborabat ea tempestate sub schismate Petri Leonis Romana Ecclesia. Eapropter convocato Stampis colloquio [a], Abbas sanctus specialiter ab ipso Francorum rege, et præcipuis quibusque pontificibus accersitus, sicut postea fatebatur, non mediocriter pavidus et tremebundus advenit, periculum quippe et pondus negotii non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem : unde speravit pacem sine dubio proventuram. Ubi vero ad locum ventum est, celebrato prius jejunio, et precibus ad Deum fusis, cum de eodem verbo tractaturi Rex et episcopi cum principibus consedissent, unum omnium consilium fuit, una sententia, ut negotium Dei, Dei Famulo imponeretur, et ex ore ejus causa tota penderet. Quod ille timens licet ac tremens, monitis tamen virorum fidelium acquiescens suscepit; et diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam et famam prioris electi, aperuit os suum, et Spiritus sanctus implevit illud. Unus ergo omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum pontificem Innocentium nominavit, et ratum esse omnes pariter acclamaverunt. Et decantatis ex more laudibus Deo, obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocentii omnes pariter subscripserunt.

50. Interea idem dominus Papa multis in Pisis et Tuscia, et in aliis provinciis salubriter et potestative dispositis, valefaciens Pisanis et gratias agens, in Provinciam navigio delapsus est. Et Burgundiam transiens, Aurelianum [1235] Franciæ urbem pervenit, ubi occurrentibus episcopis a rege piissimo Francorum Ludovico alacriter et honorifice susceptus est. Inde Carnotum deducitur : ibi gloriosus rex Anglorum Henricus ei cum maximo episcoporum et procerum comitatu a venerabili Abbate Claræ-Vallensi adductus occurrit; quem etiam Papam potenti ejusdem Abbatis admonitione persuasus in patrem suum et pastorem suscepit. Reversis interim de Germania domini Papæ legatis, tam episcoporum, quam regis Lotharii consensum et litteras deferentibus, postmodum apud Leodium eidem Romanorum regi occurrit. In omnibus his dominus Papa Abbatem sanctum a se separari non patiebatur, qui ubique opera pietatis exercens, oppressis patrocinia exhibebat. Itaque papa Innocentius a Rege honorifice susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidem importune idem rex institit, tempus habere se reputans opportunum, episcoporum sibi restitui investituras, quas ab ejusdem prædecessore imperatore Henrico per maximos quidem labores et multa pericula Romana Ecclesia vindicarat. Nec consilium suppetebat, expavescentibus Romanis Regis potentiam, donec murum se opposuit Abbas sanctus. Audacter enim resistens Regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira auctoritate compescuit. Unde dominus Papa reversus, nec longas in Galliis faciens moras, præfato regi postea Romam occurrit, et ab eo in Lateranense palatium deductus est. Relicto igitur Romæ Innocentio, alias Imperator digreditur. Intelligens vero Innocentius Romæ sibi infructuosam eo tempore moram, rursus Pisas revertitur, ibique aggregatis totius occidentis episcopis, aliisque viris religiosis, magnæ gloriæ synodus celebratur. Adfuit per omnia consiliis et definitionibus Abbas sanctus, eique reverentia ab omnibus impendebatur.

CAPUT XIX.

De Mediolanensium reconciliatione, et miraculis ab ipso patratis.

51. Soluto concilio ad reconciliandos Mediolanenses dominus Papa Virum Dei, quem multis supplicationibus expetierant, a latere suo direxit [b], qui schisma per Anselmum in eadem

[a] Anno 1130. — [b] Anno 1134.

urbe factum ablueret, et ad unitatem Ecclesiæ[1257] devios revocaret. Transcenso itaque Apennino, A ubi audierunt Mediolanenses Abbatem desideratum suis finibus propinquare, longe a civitate milliaribus septem omnis populus obviat : nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasi de civitate migrarent, proprios lares deserunt, et distinctis agminibus incredibili devotione et reverentia Virum Dei suscipiunt. Omnes illius pariter delectabantur aspectu, felices se præ aliis judicantes, qui ejus possent frui auditu. Deosculabantur etiam pedes illius, licet hoc ille moleste acciperet : sed nulla poterat pronos et devotos ratione compescere, B nulla interdictione repellere. Et cum tractatum esset in publico de negotio propter quod Vir Dei advenerat, oblita fortitudinis suæ civitas, omnique ferocitate deposita, obedientiæ se Abbatis substravit.

52. Pacatis igitur omnibus, reconciliata Ecclesia, firmatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperunt ei nasci negotia. Insanienti quippe diabolo, et in quibusdam obsessis debacchanti, oppositum est Christi vexillum; et increpante Viro Dei, de possessis atriis, superveniente eminentiore virtute, territa et tremebunda diffugere dæmonia. Inter eos igitur qui C vexabantur, mulier grandæva, civis Mediolanensis, et honorata quondam matrona, usque ad ecclesiam beati Ambrosii, post beatum Virum a multis tracta est. In cujus pectore pluribus annis diabolus sederat, et jam jam ita suffocaverat eam, ut visu et auditu et verbo privata, frendens dentibus, et linguam protendens, monstrum, non femina videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fetidus, inhabitatoris satanæ colluvia testabantur. Hanc cum aspexisset Vir Dei, novit inhærentem ei et inviscatum diabolum, nec facile egressurum de domo, quam tanto possederat tempore. Conversus igitur ad populum, cujus innumera aderat multitudo, orare jubet attentius, et clericis et monachis secum juxta altare consistentibus, mulierem ibidem jubet constitui et teneri. Illa vero reluctans, et vi diabolica non naturali virtute recalcitrans, non sine aliorum injuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuete ille contempsit, ad expulsionem non indignatione iræ, sed pacifica et humili supplicatione Deum invocat adjutorem, et ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eamdem sacram hostiam signat, toties ad mulierem quoque conversus, eodem signo crucis edito, spiritum nequam athleta fortis impugnat. Nam et ille malignus, quoties adversus eum signum crucis intenditur, percussum se indicans, acrius sævit, et recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit invitus. Expleta autem oratione dominica, efficacius hostem aggreditur Vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, et mulieris capiti superponens, talia loquebatur : « Adest, inique spiritus, Judex tuus; adest » summa Potestas; jam resiste si potes. Adest » ille qui pro nostra salute passurus : *Nunc*, in» quit, *princeps mundi ejicietur foras*[1]. Hoc il» lud corpus quod de corpore Virginis sumptum » est, quod in stipite crucis extensum est, quod » in tumulo jacuit, quod de morte surrexit, quod » videntibus discipulis ascendit in cœlum. In » hujus ergo Majestatis terribili potestate tibi, » spiritus maligne, præcipio, ut ab hac ancilla » ejus egrediens, contingere eam deinceps non » præsumas. » Cumque eam invitus deserens, et manere ultra non valens, atrocius afflictaret malignus, tam magnam iram quam modicum tempus habens; rediens Pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris rite complevit, diffundendamque in populum pacem ministro dedit, et confestim pax et salus integra reddita est mulieri. Fugato diabolo, mulier mentis suæ compos effecta, redditis cum ratione sensibus, revoluta intra fauces lingua Deum confessa, gratias egit, et intuita curatorem suum, pedibus ejus advoluta est. Ingens per ecclesiam attollitur clamor, personant æramenta, benedicitur ab omnibus Deus, excedit veneratio modum, et servum Dei gratulabunda civitas, liquefacta charitate incredibiliter veneratur.

D 53. Jam Papiam advenerat, et fama virtutum adventum ejus præcesserat, et cum debito gaudio et apparatu tantæ gloriæ virum civitas lætabunda suscepit. Et ne diu populi desiderium dilatio suspenderet, qui sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo optabat videre : advenit repente post eum rusticus quidam, qui de Mediolano secutus eum fuerat, uxorem dæmoniacam secum adducens, quam ante pedes ejus, lacrymabili voce intrinsecas protestans anxietates, deposuit. Nec mora, in

[1] Joan. XII, 31.

contumelias Abbatis per os miseræ mulieris[1238] diabolus locutus est, et irridens servum Dei : « Non, » inquit, « me de canicula mea hic porrulos edens poterit expellere. » Multa in hunc modum in Virum Dei jaculabatur convicia, ut blasphemiis provocatus, impatienter ferret opprobria, et confunderetur in præsentia populi, cum indignis se audiret sermonibus lacessiri. Sed Vir Dei astum ejus intelligens, irrisorem irrisit, et ultionem non ipse expetens, sed ad Deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare Sancto, et primitias operationum virtuti ejus adscribi. At vero sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negotium, nec in ecclesia sua quidpiam sibi deferens, intactum opus reduci voluit ad Abbatem. Reducitur igitur mulier ad Abbatis hospitium, garriente per os ejus diabolo et dicente : « Non » me Syrulus ejiciet, non expellet Bernardu- » lus. » Ad hæc servus Dei respondit : « Nec » Syrus, nec te Bernardus ejiciet, sed Dominus » Jesus Christus. » Et conversus ad orationem, pro salute mulieris Domino supplicabat. Tum vero spiritus nequam, velut priori improbitate mutata : « Quam libens, » inquit, « egrederer ab » hac canicula, graviter molestatus in ea ! quam » libens egrederer! sed non possum. » Interrogatus causam : « Quia necdum vult magnus Do- » minus, » ait. Cui sanctus : « Et quis est magnus » Dominus? » Et ille : « Jesus Nazarenus. » Ad quem rursum Vir Dei : « Unde enim Jesum no- » sti; aut si unquam vidisti eum? » « Vidi, » inquit. « Ubinam eum vidisti? » « In gloria. » « Et » tu in gloria fuisti? » « Fui quidem. » « Et quo » modo inde existi? » « Cum Lucifero, inquit, » multi cecidimus. » Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ audientibus omnibus loquebatur. Respondente autem Abbate sancto : « Numquid in illam redire gloriam velles, et » restitui in gradum pristinum? » Rursum voce mutata, et miro modo cachinnans : « Hoc, » inquit, « tardatum est. » Et nihil ultra locutus. Orante autem attentius Viro Dei, nequissimus ille victus abscessit, et mulier sibi reddita quantas potuit gratias egit. Revertitur igitur vir cum muliere, et per totam viam incolumitati ejus congaudens, exspectantibus amicis domui suæ redditur. Lætabantur omnes qui ordinem rei gestæ audierant; sed repente gaudium vertitur in mœrorem : quia ubi domus suæ limina mulier attigit, rursus intrat diabolus, et infestior solito miseram discerpit atrocius. Quid faceret miser maritus, quo se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dæmonio molestissimum : relinquere, impium videbatur. Surgit igitur, et assumpta secum muliere, rursum Papiam revertitur. Ubi cum Virum Dei non invenisset, usque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat quid factum sit; et ut gratiam inveniat, lacrymabiliter deprecatur. Nec deest piæ petitioni Abbatis clementia, sed præcipit ut ecclesiam civitatis illius ingrediatur, orans exspectet donec ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculum, cæteris dormitum euntibus, ipse uno tantum prosequente ecclesiam ingreditur, et tota nocte illa orationi vacans, obtinuit a Domino quod petebat : et impetrata mulieri sanitate, jubet eam secure reverti ad propria. Sed cum illa reditum ad se diaboli, sicut jam experta fuerat, formidaret; collo ejus alligari chartulam hæc verba continentem præcepit : « In nomine Domini nostri Jesu Christi præcipio » tibi, dæmon, ne hanc amodo mulierem præsu- » mas contingere. » Quod mandatum sic expavit diabolus, ut mulieri regressæ ad propria nunquam deinceps appropinquare præsumpserit.

CAPUT XX.

De fuga dignitatum in Bernardo, ac discipulorum ad eas promotione.

54. Erat quidem caro infirma, sed spiritus promptus, et quo minus in corpore vel corporalibus poterat delectari, amplius delectabatur in Domino; nec aliqua sæculi hujus ambitione pulsabatur, qui solis cœlestibus inhiabat. Quot ecclesiæ destitutæ pastoribus eum sibi in episcopum elegerunt? Elegit eum domestica mater Lingonensis ecclesia, elegit Catalaunensis. Intra Italiam civitas Januensis; et Mediolanum, Ligurum metropolis, hunc pastorem et magistrum optaverunt. Remis nobilissima Franciæ civitas, secundæ Belgicæ provinciæ caput, ejus prælationem ambivit. Omnibus his vocationibus postpositis, non sollicitavit animum ejus honor oblatus, nec motus est pes ejus ut se ad sublimia inclinaret. Promotionem tamen, quam in sua persona quoad potuit evitavit, in filiis, quos de diversis regionibus congregatos divino manciparat servitio, Dominus adimplevit. De his enim Roma Eugenium summum meruit habere pontificem : Præneste Stephanum habuit

totius gloriæ virum : Ostia, virum magnum [1250] Hugonem. Prope urbem sub Osberto pontifice Nepa refloruit. In Tuscia Pisis magnum Ecclesiæ lumen Balduinus præsul effulsit. Citra Alpes Lausannæ datus est Amedeus, Seduno Guarinus, Lingonis Godefridus, Alanus Autissiodoro, Nannetis Bernardus ; Belvacis, itemque Remis Henricus, Tornaco Gerardus, Eboraco Henricus, Andreas Atrebati : in Hibernia episcopi duo, re et nomine Christiani : in Alemannia, civitate Curia, Algotus, sapientia, ætate et gratia reverendus. In ipsa quoque Romana curia Henricus et Bernardus, alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt cardinales. Hæc luminaria de Clara-Valle et doctrina viri Dei Bernardi abbatis assumpta, fulgore religionis prædictas illustravere civitates.

CAPUT XXI.

De ejus profectione in Aquitaniam, ac Guillelmi comitis conversione.

55. Rediens a montanis partibus Pater sanctus jam Alpes transcenderat [a], et descendebant in occursum ejus de summis rupibus pastores, et agreste hominum genus, et conclamabant a longe benedictionem petentes. Regredientes autem ad caulas cum gaudio, colloquebantur ad invicem : gratias Deo agentes quod Sanctum Domini vidissent, et optatæ benedictionis gratiam accepissent. Inde Chrysopolim transiens, et usque Lingonas solemniter deductus, tandem Claram-Vallem advenit. Adsunt fratres congregati in unum, et mira devotione dilectum Patrem suscipiunt : agitur sine tumultu cum omni gravitate lætitia.

56. Laborabat adhuc eo tempore sub schismaticorum oppressione tota Burdegalensis provincia : et non erat qui posset resistere principi, qui annuente Girardo Engolismensi episcopo, et instillante in cor ejus dissensionis semina, factus erat schismatis defensor et auctor. Hic enim Girardus diu apostolicæ Sedis in Aquitania legatione functus, et nunc a magistratu tanto dejectus, non poterat se pati suæ solius Ecclesiæ episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem et magistrum. His igitur duobus ob hanc malitiam in unum convenientibus, quicumque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alii damnis, alii proscriptionibus mulctabantur, alii a sedibus propriis pulsi exsulare compellebantur. Audiens hæc et hujusmodi vir venerabilis Gaufridus Carnotensis episcopus, cui a papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, vehementer indoluit, et succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis aliis negotiis, sine ulla dilatione decrevit. Abbatem igitur Claræ-Vallensem petit et obsecrat, ut sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit Vir Dei, et se in proximo congregationem monachorum in Britanniam, in locum quem juxta Nannetum comitissa Ermengardis paraverat, ducturum intimat, et promittit, disposita illa domo, se cum eo in Aquitaniam profecturum.

57. Ibant igitur simul, et pariter Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa misera mulier, quæ a quodam petulante diabolo vexabatur. Habebat autem virum, hujus tamen tam exsecrabilis commercii prorsus ignarum. Abutebatur igitur ea, etiam in eodem lecto cubante marito, invisibiliter impurissimus ille adulter, et incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo vero anno confusa est in se ipsa, et expavit propter timorem Dei, cujus judicio singulis momentis timebat intercipi et damnari. Confugit ad sacerdotes, et piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, et sanctorum implorat suffragia : sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidie ut prius et importunius a dæmone infestatur. Denique in publicum scelus tantum effusum est. Quo audito et cognito, maritus ejus contubernium exsecratur. Interea ad locum prædictum Vir Dei cum comitatu suo advenerat : cujus ut audivit adventum infelix mulier, se ad pedes ejus tremebunda projecit. Aperit ei lacrymis perfusa passionem horribilem, et ludificationem inveteratam, et quod nihil ei profecissent quæcumque sibi a presbyteris imperata fuerant. Addit sibi ab oppressore suo adventum ejus prædictum, et minaciter interdictum ne ante ejus veniret præsentiam, quia nihil ei prodesset ; et ipse, recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus fieret persecutor. Audiens hæc Vir Dei, blandis verbis consolatur mulierem, et de cœlo promittens auxilium, præcipit ut die altera, jam

[a] Anno 1135.

enim nox instabat, confidens in Domino revertatur. Reversa mane, cum Viro Dei blasphemias A et minas, quas eadem nocte ab incubo suo audierat, retulisset: « Ne cures, » inquit Vir Dei, « minas ejus; sed vade, tolle baculum hunc » nostrum, et pone in lectulo tuo, et si quid » potest, agat. » Egit mulier quod jussum fuerat, et recubans in lectulo suo signo crucis munita, juxta se baculum ponit. Adest ille continuo: sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile præsumit accedere; minatur tamen acerrime, quod discedente Viro Dei, ipse in ejus supplicia reverteretur. Instabat dies dominica, et voluit Vir Dei per edictum episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cumque ipsa die maximus populus ad ecclesiam convenisset, inter Missarum solemnia, comitantibus episcopis Gaufrido Carnotense episcopo et Brictio Nannetensi, ipse ad ambonem conscendit; et ut omnes qui in ecclesia erant, candelas accensas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod et ipse cum episcopis et clericis faciens, inauditos diaboli ausus publice aperit; et fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta, etiam contra naturam suam exarserat, cum omnium fidelium qui aderant subscriptione anathematizat, et auctoritate Christi tam ad illam, quam ad omnes mulieres deinceps interdicit accessum. Exstinctis itaque sacramentalibus illis luminibus, exstincta est deinceps tota virtus diaboli; et mulieri post confessionem communicanti, nunquam postea apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit.

58. Significatum est interim Comiti per viros illustres et ei familiares, quod Abbas Claræ-Vallensis, et episcopus Carnotensis, aliique episcopi et religiosi viri colloquium ejus expeterent; quorum erat studium, ut de pace sanctæ Ecclesiæ tractarent: persuasumque est illi D ne tantorum devitaret colloquium, quia poterat fieri ut communicato cum eis consilio, et facile esset quod videbatur difficile; et quod videbatur impossibile, possibile redderetur. Itaque apud Partiniacum hinc inde conveniunt. Cumque ageretur de divisione Ecclesiæ et de scissuræ obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania quasi nebulæ corruptela consederat, multis modis et rationibus a servis Dei Comiti est intimatum, quod Ecclesia una est, et quid-

1200 quid extra eam est, quasi extra Arcam judicio A Dei necesse est interire et dilui. Adducta quoque exempla Dathan et Abiron, quos reatu schismatis terra vivos absorbuit[1], nec tanto malo vindictam Dei aliquando defuisse monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano usus est consilio, et respondit se in obedientiam Innocentii papæ posse dare consensum: sed in restitutione episcoporum, quos de sedibus expulerat, nulla ratione posse induci; quoniam implacabiliter eum offenderant, et juraverat se eorum pacem nullo tempore suscepturum. Diu per internuntios protractus est sermo: et dum B vicissim verbis se mutuo occupant, Vir Dei efficaciora arma corripiens, ad altare sanctum oblaturus et supplicaturus accedit. Intraverant ecclesiam quibus licebat divinis interesse mysteriis: Comes sustinebat pro foribus. Peractis igitur consecrationibus, et pace data et diffusa in populum, homo Dei jam non se agens ut hominem, corpus Domini super patenam ponit, et secum tollit: atque ignea facie et flammeis oculis, non supplicans, sed minax foras egreditur, et verbis terribilibus aggreditur Ducem. « Rogavimus te, » inquit, « et sprevisti nos: » supplicavit tibi in altero, quem jam tecum C » habuimus, conventu servorum Dei ante te » adunata multitudo, et contempsisti. Ecce ad » te processit Filius Virginis, qui est caput et » dominus Ecclesiæ, quam tu persequeris. Ad» est judex tuus, in cujus nomine omne genu » curvatur, cœlestium, terrestrium et inferno» rum. Adest judex tuus, in cujus manus illa » tua anima deveniet. Numquid et ipsum sper» nes? numquid et ipsum sicut servos ejus con» temnes? » Lacrymabantur universi qui aderant, et orationibus intenti præstolabantur exitum rei, et omnium suspensa exspectatio aliquid divinum fieri cœlitus exspectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, et sacratissimum Domini corpus ferentem in manibus, expavit et diriguit, membrisque tremebundis metu et dissolutis, quasi amens solo provolvitur: elevatus a militibus, rursum in faciem ruit, nulli quidpiam loquens, aut intendens in aliquem. Tum Vir Dei ad eum propius accedit, et pede pulsans acclinem surgere jubet, et stare supra pedes, et Dei audire sententiam. « Præsens est, » inquit, « Pictaven» sis episcopus quem ab ecclesia sua expulisti:

[1] Num. XVI, 31, 32.

» vade, reconciliare ei, et in osculo sancto pacis cum eo jungens fœdera, ipse ad sedem suam eum reducito; et satisfaciens Deo, redde pro contumelia gloriam, et in universo principatu tuo divisos et discordes ad charitatis revoca unitatem. Subdere Innocentio papæ, et sicut ei omnis obedit Ecclesia, tu quoque electo a Deo tanto Pontifici obedire non differas. » Audiens hæc Comes auctoritate Spiritus sancti, et sanctorum Sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere nec poterat : sed statim in pacis osculo recepit episcopum, et eadem qua eum abjuraverat manu, cum totius exsultatione civitatis ad propriam sedem reduxit. Sed et deinceps Abbas cum Comite jam familiarius et suavius loquens paterne eum monuit, ne ad tam impios et tam temerarios ausus ultra exsurgeret, ne Dei patientiam in tantis irritaret flagitiis, ne pacem factam in aliquo violaret. Pace itaque omni Aquitanicæ Ecclesiæ reddita, solus Girardus perseverabat in malis; sed non multo post adveniente die iræ, in domo sua miserabiliter exstinctus est. Subita enim morte præoccupatus, sine Confessione, sine Viatico reddidit spiritum. Tanto igitur malo obruto et schismate Girardi redacto in nihilum, Vir Dei cum gaudio magno Claram-Vallem revertitur.

CAPUT XXII.

De iterata ejus profectione in Italiam, ac Rogerii Siculi obstinatione, et Petri Pisani reconciliatione.

59. His ita patratis, vix inter fratres suos circiter unum fecerat annum; et ecce litteræ apostolicæ Virum Dei evocant [a], et ut adsit laboranti Ecclesiæ supplicant cardinales. Nihil obedientiæ præferens Vir Dei, valefaciens fratribus, flentibus universis discessit, et cum multa reverentia ubique susceptus, demum Romam pervenit. In cujus adventu tam dominus Papa, quam fratres [b] lætati sunt, et communicatis cum eo consiliis secundum rerum proventus et statum causarum Abbas alia via opus aggreditur. Rex enim Siciliæ Rogerius, qui solus jam ex principibus obedire papæ Innocentio detrectabat, mittit ad eum, petens, ut ad se Abbatem [261] mitteret Claræ-Vallensem : nihilominus idem petens a Petro Leonis, ut Petrum sibi Pisanum a suo latere delegaret. Aiebat autem se dissensionis, quæ jamdiu induraverat, velle scire originem, et cognita veritate, aut corrigere errorem, aut sancire sententiam. Audierat enim Petrum Pisanum eloquentissimum esse, et in legum et canonum scientia pene nulli secundum. Unde putabat, quod si eloquentiæ ejus in publico consistorio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis simplicitatem Abbatis obrui posse, et silentium ei vi verborum et pondere rationum imponi. Venit itaque pars utraque Salernum.

60. In illis diebus paraverat ad bellum idem Rogerius rex innumerabilem exercitum adversus Rannulfum ducem. Cum autem primus eorum, qui vocati fuerant, Abbas sanctus adveniens Regem in castris positum invenisset, ut pote qui jam armatas produxerat acies, per multos dies ne committerent, impedivit, denuntians Regi : « Quia si conflictum inieris, victus et » confusus abibis. » Novissime vero cum ejusdem regis plurimum crevisset exercitus, ignorans quod non in multitudine foret eventus belli, Virum sanctum quærentem ea quæ pacis erant, ulterius audire contempsit. At ille ducem Rannulfum et Catholicorum aciem verbis potentibus adhortatus, sicut Regi fugam, sic illis victoriam pollicitus est et triumphum. Subito itaque viso Duce audacter obviam procedente Rex territus fugit, effusumque exercitum prædæ et cædibus exposuit, innumeris militibus captis et interfectis, et ei juxta verbum Viri Dei omnia contigerunt. Cum enim ipse Abbas ad proximam villulam declinasset, et instaret orationi, repente fugientium et insequentium clamor auditur : siquidem per eumdem locum fugientem Regis exercitum Rannulfus dux persequebatur. Egressus itaque frater quidam ex his qui cum Abbate erant, uni ex militibus occurrit, et quid accidisset, interrogabat. At ille; siquidem litteras noverat : « *Vidi*, » inquit, « *impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani : et transivi, et ecce non erat; quæsivi eum, et non est inventus locus ejus* [1]. » Nec mora, Dux ipse secutus, ut monachum vidit, sicut erat armatus, equo desilit, et ejus

[1] Psal. xxxvi, 35, 36.

[a] Anno 1136. [b] Scilicet cardinales. Sic Petrus Venerabilis lib. 2, epist. 18, Albericum cardinalem non semel vocat fratrem suum et monachorum.

pedibus advolutus, « Gratias, » inquit, « Deo et[1262]
» fideli servo ejus, quia non nostris viribus, sed A
» ejus fidei collata hæc victoria est; » iterumque insiliens equo hostes insequebatur.

61. Post finem prælii Vir Dei a villula ad quam declinaverat, venit Salernum; venit et Petrus Pisanus. Itaque stipata militibus curia, Rex utramque partem accersiri, et de causæ suæ rationibus eloqui jubet. Prior itaque Petrus electionem Petri Leonis domini sui canonicam probare contendit, et verba sua multis legum et canonum assertionibus munire laborat. At vero Vir Dei non in sermone, sed in virtute regnum Dei esse intelligens : « Scio, » inquit, B
« Petre, virum te sapientem et litteratum esse : » et utinam sanior pars et honestiora te occupassent negotia ; utinam te patronum causa justior obtineret : sine dubio enim rationabilia » te allegantem nulla posset impedire facundia. » Et nos quidem, tanquam indocti et minus eloquentes, si causa fidei non urgeret, institutum silentium teneremus. Nunc autem cogit » nos charitas eloqui, quia tunicam Domini, » quam in tempore passionis nec ethnicus præsumpsit scindere, nec Judæus; fautore hoc » domino, Petrus Leonis lacerat et dirumpit. » Una est fides, unus Dominus, unum Bapti- C
» sma[1]. Nos neque duos dominos, nec geminam fidem, nec duo baptismata novimus. Ut » ab antiquis ordiar, una arca tempore diluvii » fuit : in hac octo animæ cæteris omnibus » pereuntibus evaserunt, et quotquot extra arcam inventi sunt, perierunt. Arcam hanc typum habere Ecclesiæ nemo est qui ambigat. » Arca alia nuper fabricata est; et cum sint » duæ, alteram necesse est esse adulteram, et » in profundum demergi. Arca, quam regit Petrus, si ex Deo est; necesse est ut arca quam » regit Innocentius, obruatur. Peribit ergo » Orientalis Ecclesia, peribit Occidens totus, D
» peribit Francia, peribit Germania, Iberi et » Angli, et Barbara regna in profundum pelagi demergentur ! Religio Camaldulensis, et » Cartusiensis, et Cluniacensis, et Cisterciensis, » et Præmonstratensis, aliaque innumerabilia » servorum et ancillarum Dei collegia necesse » est ut sub uno turbine corruant in abyssum ! » Episcopos, et abbates, et reliquos Ecclesiæ » principes pelagus vorax excipiet ! Solus ex » principibus mundi arcam Petri intravit iste » Rogerius, et cæteris omnibus enecatis solus » ipse salvabitur! Absit ut totius mundi religio » pereat; et ambitio Petri, cujus vita palam est » qualis exstiterit, regnum cœlorum obtineat. » Ad hæc verba tenens manum Petri, elevavit eum, et simul ipse surrexit : « Tutiorem, » inquiens, « si mihi credas, intrabimus arcam. » Et sicut jam pridem mente conceperat, salutaribus illum aggrediens monitis, cooperante gratia Dei, protinus persuasit ut ad Urbem rediens Innocentio papæ reconciliaretur. Soluta concione venerabilis Abbas Romam revertitur, prædictum quoque Petrum Pisanum, et quosdam alios reconciliat Ecclesiæ, et Innocentio papæ confœderat.

CAPUT XXIII.

Anacleto exstincto et schismate, Bernardus Canticorum explanationem resumit, ac Theobaldum comitem Regi reconciliat.

62. Aderat tempus quo divina clementia Petri Leonis interitu finem imponere schismati disposuerat[a]. Eo tempore pars ipsius Papam sibi alterum statuerunt pro illo, quatenus videlicet opportunius per aliquam temporis moram papæ Innocentio reconciliarentur. Quod sine mora per manum servi sui Abbatis Christus effecit. Nam et ille substitutus ad eumdem Virum Dei nocte se contulit, et ille nudatum usurpatis insignibus ad domini Innocentii pedes adduxit. Quo facto civitas gratulabunda lætatur, Innocentio Ecclesia redditur, Romanus populus, ut pastorem et dominum suum Innocentium veneratur. Abbas Claræ-Vallis in mira reverentia habetur, ab omnibus auctor pacis, et pater patriæ prædicatur.

63. Sedatis omnibus et compositis, vix paucis diebus potuit detineri, qui septem annis et ultra pro resarcienda eadem scissione sudaverat. Exeuntem Roma prosequitur, deducit clerus, honorat populus, universa nobilitas comitatur. Neque enim poterat sine communi mœrore dimitti, qui colebatur amore communi. Rediens autem Pater sanctus ab Urbe, ex sanctorum Apostolorum martyrumque corporibus xenia secum retulit pretiosa, haud modicum hunc inter cætera sui reputans fructum esse laboris. Tanta vero exsultatione Ecclesia

[1] Ephes. IV, 5.

[a] Anno 1138.

illum Gallicana recepit, ut non minorem vide- 1265 retur de suo reditu exhibere, quam de pace A reddita nuntiare lætitiam. Sic igitur firmata pace Vir Dei ad suos regreditur, et quocumque rediens venit, specialiter a filiis cum ingenti gratulatione suscipitur. Meminit idem Pater illius temporis et operis in sermone super Cantica canticorum vigesimo quarto sic scribens : « Hoc demum, fratres, tertio reditum ab Urbe » nostrum clementior oculus e celo respexit; et » vultus tandem serenior desuper arrisit nobis. » Quievit Leonina rabies, finem accepit malitia, » Ecclesia pacem recepit, ad nihilum deductus » est in conspectu ejus malignus, qui eam per B » hoc fere octennium diro schismate conturbarat. Vestris desideriis donatus sum, vestris » me profectibus paro : quorum vivo meritis, » volo vivere studiis et saluti. » Hoc ipse de se quod vivebat, quod bona agebat, fratrum meritis totum adscribens, ad studia sancta reversus, cœptum amplectitur epithalamium. Quam efficaciter vero quamque evidenter in tempore iræ factus fuerit reconciliatio, Innocentii papæ super hoc scribentis ad eum verba demonstrant. « Quam firma, » ait, « perseverantique con- » stantia causam beati Petri et sanctæ matris » tuæ Romanæ Ecclesiæ, incandescente Petri C » Leonis schismate, fervor tuæ religionis et » discretionis susceperit defendendam, et se » murum inexpugnabilem pro domo Dei oppo- » nens, animos regum et principum et aliarum » tam ecclesiasticarum, quam sæcularium per- » sonarum ad catholicæ Ecclesiæ unitatem, et » beati Petri ac nostram obedientiam frequenti- » bus argumentis et ratione munitis induce- » re laboraverit; magna, quæ Ecclesiæ Dei et » nobis provenit, utilitas manifestat [1]. »

64. Post reditum Patris ab Urbe, vix per triennium optata quiete potitus, regno Franciæ vehementer turbato ob simultates, quæ inter D regem Ludovicum et comitem Theobaldum emerserunt, rursus ad labores reformandæ pacis expetitur. Is enim comes potens in regno, totus eleemosynis deditus, et studio pietatis intentus, omnium servorum Dei et sanctæ religionis promptus amator, devotissimæ sanctitatis ejus consiliis adhærebat. Cumque adversus eum insurrexissent non solum vicini principes adjuncti potentiæ Regis, verum etiam fere omnes sui recessissent ab eo; Comitis evasio in dispersionem jam venerat. Hæc audiens Vir sanctus qui in talibus sibi parcere nesciebat, ut pote pietatis visceribus affluens, decrevit se tantis malis opponere. Tandem multorum adjutus orationibus Religiosorum, assidue clamabat ad Dominum, et allegationibus divinis intercurrentibus, eo mediante detumuere procellæ, et reversa est inter Regem et Principem tranquillitatis et pacis desiderata serenitas. De qua videlicet pace spem bonam ab initio Vir Dei conceperat, sicut quidam fratres sui se ab ipso audisse testati sunt, concito venturam ejusdem principis evasionem, quæ quasi incredibilis videbatur, evidenter eis prædixisse.

CAPUT XXIV.

De ejus patientia in morbis, contumeliis et bonorum jacturis.

65. Inter tantas itineris ac laborum fatigationes, quas Vir sanctus pro necessitatibus Ecclesiæ Dei susceperat, quotidiana et multiplex eum avertere non cessabat infirmitas. Unde constat patientiam ejus maxime quidem flagellis dominicis exercitatam esse atque probatam. Nimirum ab ipso suæ conversionis initio usque ad diem sacræ depositionis tanta sustinuit, ut vita ejus his qui noverant, nonnisi quædam mortis protelatio videretur. Cæterum erga homines etsi rarior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breviter, ne hujus quidem apparuisse eum virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitum; videlicet ad verborum injurias, ad damna rerum, ad corporis læsionem; de singulis saltem singula proponantur, quæ interim exempla occurrunt. Scripserat aliquando idem Dei famulus ad episcopum aliquem de curia et de consilio Regis, monens eum super quibusdam negotiis Regi suadere et consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam ei reddidit epistolam : ad quam Christi servus, dominicæ benignitatis sedulus imitator, mansuetissime respondens, non minus postea charum, nec minus familiarem eumdem episcopum habuit; sed durum præsulis responsum apud eum sic fuit quasi non dictum [a].

66. Abbas Farfensis conventum fratrum a

[1] Epist. inter Bernardinas 352.

[a] Vide Epist. 223, ad Joslenum episcopum Suessionensem.

Clara-Valle vocaverat, monasterium eis ædifi- [1261]
caturus : sed Romanus impedivit Antistes, et A
eos in loco altero ordinavit. Unde plurimum dolens prædictus ille vir magnus, et magnæ devotionis, collectam pecuniam sexcentarum fere marcarum argenti deposuit in patria sua sub chirographo, quas ad Dei Hominem veniens obtulit ei, rogans ut mitteret pro argento; et quod non meruerat in partibus suis, vel citra Alpes novum exinde cœnobium conderetur. Missum est pro argento, sed ad mandatum venerabilis Abbatis nihil inde redditum fuit. Nec respondit aliud Homo Dei cum ei nuntiaretur,
quam, « Benedictus Deus qui nobis pepercit ab B
» onere. » Gratulari etiam consueverat decem circiter monasteria, vel ædificandis monasteriis loca congrua numerans injuste sibi ablata, dum contendere nollet, et magis eum vinci, quam alios vincere delectaret.

67. Veniens aliquando Claram-Vallem clericus quidam habitu canonicus regularis, importune satis instabat ut in monachum reciperetur. Suadente Patre sancto ut ad suam reverteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum : « Ut» quid ergo, » ait ille, « in libris tuis tantopere » perfectionem commendasti, si eam deside-
» ranti opem renuis exhibere ? » Et iracundiæ C
spiritu vehementius instigatus, sicut postmodum evidenter apparuit : « Jam, » inquit, « si » illos tenerem, discerperem libros. » Cui Vir Domini : « Puto, » ait, « in nullo eorum legisti, » non posse te in tuo claustro esse perfectum. » Morum correctionem, non locorum mutatio» nem, si bene memini, in libris omnibus com» mendavi. » Tum vero impetum faciens homo velut insanus in eum, percussit maxillam ejus, idque tam graviter, ut succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Jam qui aderant, in sacrilegum involabant : sed prævenit eos servus Do-
mini, clamans et adjurans per nomen Christi D
nullatenus eum tangere, sed educere caute, et curam ejus habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districte præcepit, ut ille timens et tremens absque omni injuria eductus sit et deductus. Nimirum doctus erat vincere in bono malum. Sic et ad quosdam scribens, inter cætera ait : « Adhærebo vobis, etsi nolitis : ad» hærebo, etsi nolim ipse. Invitis præstabo, in» gratis adjiciam, honorabo et contemnentes » me [1]. » Usque adeo siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, ut eorum scandalo, sicut ipse fateri solebat, gravius ureretur, quibus nullam videretur occasionem scandali præbuisse.

CAPUT XXV.

De ejus moderata correptione, mansuetudine, charitate ac scriptis.

68. Cæterum objurgationem ejus non minus facile aliquando compescebat gravis et turbulenta responsio, quam humilis et modesta, ut ab aliquibus perinde diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat, ubi resonat utrimque modestia, dulce esse colloquium; ubi vel ex parte altera, utile; ubi ex neutra, perniciosum. Ubi enim hinc inde duritia sonat, jurgium est, non correctio; nec disciplina, sed rixa : ut deceat magis interim dissimulare prælatum, et commotione sanata utilius castigare subjectos. Loquens etiam interdum ipse de increpationibus minus utiliter prolatis, minusve patienter acceptis, asserebat hora vespertina nullatenus utendum objurgationibus vel insistendum, ne frater turbatus noctem duceret insomnem, et solemnibus vigiliis minus se devotum exhiberet. In sermone etiam super Cantica canticorum quadragesimo secundo, inter cætera dicit : « Utinam » neminem objurgare necesse sit! hoc enim » melius. Sed quoniam in multis offendimus » omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio » incumbit peccantes arguere, magis autem ur» get charitas. Quod si arguero et fecero quod » meum est; illa autem procedens increpatio » minime quod suum est faciat, neque ad quod » misi illam, sed revertatur ad me vacua, tan» quam jaculum feriens et resiliens : quid me » animi tunc habere putatis, fratres? Nonne » torqueor? Prorsus coarctor e duobus, et quid » eligam nescio, placerene mihi in eo quod lo» cutus sum, quoniam quod debui, feci; an » pœnitentiam agere super verbo meo, quia » quod volui non recepi. » Et infra : « Dicas » forsitan mihi, quod bonum meum ad me re» vertatur, et quia liberavi animam meam, et » mundus sum a sanguine hominis, cui annun» tiavi et locutus sum, ut averteretur a via sua » mala, et viveret. Etsi innumera talia addas, » me tamen minime ista consolabuntur, mortem

[1] Epist. 253, ad abbatem de Præmonstrato, n. 10.

» filii intuentem. Quasi vero meam illa reprehensione liberationem quæsierim, et non magis illius. Quæ enim mater, etsi omnem, quam » potuit, curam et diligentiam ægrotanti filio » adhibuisse se sciat, si demum se frustratam » viderit, et omnes labores suos esse penitus » inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea unquam a fletibus temperabit? » Et hæc hactenus.

69. De cætero tantus æmulator erat mansuetudinis et pacis, ut si forte improbus quisque petitor durius extorsisset a negante responsum, haud facile deinceps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter, ut fatebatur, oderat omne scandalum; et gravamen cujuslibet hominis sustinere ei admodum grave, non sentire impossibile erat. Plus ejus piissimum pectus gratuitum affligebat alterius scandalum, quam propriæ immunitas conscientiæ solabatur. Siquidem dolebat, et minus sperabat posse sanari, quod unde procederet non videbat; magnum sibi e regione solatium fore perhibens, quoties inveniret unde satisfacere posset, vel homini pro se, vel Deo pro homine, etiam sine occasione turbato. Adeo neminem sprevit, nullius hominis scandalum parvi pendit. Nam et quoties oporteret noxios aliquorum vel reprehendere actus, vel impedire conatus, tam considerate fiebat, ut ipsi quoque, qui læsi viderentur, abundanter haberent, unde sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Ex ipsis autem nonnulli, et de quibus minus id videbatur posse sperari, ampliori devotione ejus postmodum vel obsequiis deservierunt, vel etiam adhæsere vestigiis. Erga omnium quoque hominum spirituale commodum incommodumve amplius afficiebatur; et summum ei desiderium, summum gaudium erat, animarum fructus et conversio peccatorum. Et corporeas tamen necessitates piissimo miserabatur affectu. Non solum corporum, sed etiam morum infirmitates in charitate patientissime supportabat. Nam eorum qui in hujusmodi laborabant, se maxime profitebatur abbatem, calamum quassatum non conterens, et linum fumigans non exstinguens.

70. Cæterum si quis nosse desiderat, quam sollicitus ab initio sui ipsius dijudicator et scrutator exstiterit, primum opus illius de Gradibus humilitatis inspiciat. Inde si quæritur piæ mentis religiosa devotio, transeundum ad Ho-
1263 milias in Laudibus Virginis matris, et ad illum
A quem de Diligendo Deo edidit librum. Si fervens contra suorum vel aliorum vitia zelus; legatur is, quem Apologeticum vocat. Si vigil in zelo cordis, et circumspecta discretio; de Præcepto et dispensatione disserens audiatur. Quam vero fidelis cujuslibet piæ conversationis commendator fuerit et adjutor; exhortatorius ad Milites Templi Sermo declarat. Quam non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet quæ de Gratia et Libero Arbitrio tam fideliter, quam subtiliter disputavit. Quam liber in voce, quam disertus et in rerum superiorum pariter inferiorumque
B scientia locuples; in his quæ ad papam Eugenium de Consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quam devotissimus prædicator alienæ sanctitatis, diligenter episcopi sancti Malachiæ Vitam prosecutus ostendit. Nam in Sermonibus super Cantica canticorum, et indagator mysteriorum, et morum ædificator magnificus innotescit. In Epistolis, quas ad diversas personas ob negotia diversa dictavit, prudens lector advertet, quo fervore spiritus justitiam omnem dilexerit, et omnem æque oderit injustitiam. Fidelis etenim servus Christi non quærebat aliquid suum; quidquid tamen
C erat Christi, sic curabat ut suum. Quid vero sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famæ, quid virtutis, aut laudabilis disciplinæ, suis ortum in qualibet regione diebus non roboravit ejus auctoritas, non fovit charitas, diligentia non promovit? Quid ante promotum dilatari amplius non optavit? quid forte collapsum non totis pro loco et tempore viribus egit, ut repararetur? Quis ad sacrum in ejus pectore habitantis templum divinitatis de quacumque tribulatione fideliter clamaturus accessit, et inefficaciter laboravit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxi-
D lium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ita sese omnium fecerat servum, ac si toti genitus orbi: ita tamen liber ex omnibus conscientiæ suæ curam gerens, tanquam soli deditus curæ et custodiæ cordis sui. Eo præsente omnis sanctitas exsultabat, omnis erubescebat impietas, juxta illud: *Videbunt recti, et lætabuntur, et omnis iniquitas oppilabit os suum* [1]. Eo præsente celebris quisque conventus, velut quodam sole resplendunt, absente caliginosus et quodammodo mutus

[1] Psal. cvi, 42.

apparuit. Hujus denique medicinalis manus et lingua, morbos utraque curabat : illa, corporum; ista, morum. Hæc interim de moribus sancti Patris, licet ex parte, sub brevitate perstricta sufficiant.

CAPUT XXVI.

Abaelardum impugnat, et Henricum hæreticum.

71. Cum jam multis pressus esset laboribus, nec minus quotidianis laboraret incommodis, jam inter fratres sibi requiem affectabat : sed divina providentia aliter providente, ut meritis ejus præmium cresceret, alterius certaminis ei labor accessit. Fuit enim in diebus illis Petrus Abaelardus, magister insignis, et celeberrimus in opinione scientiæ : cujus scripta minus consona fidei, cum undique volitare cœpissent, viri eruditi atque fideles nonnulla ex his capitula ad Dei Hominem retulerunt. Qui nimirum solita bonitate desiderans errorem corrigi, hominem non confundi, secreta illum admonitione convenit. Cum quo etiam tam modeste, tamque rationabiliter egit, ut ille quoque compunctus, ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret universa. Cum itaque in hujus correctionis exspectatione Dei Famulus permaneret, eo penitus ignorante, consilio domini Henrici Senonensis archiepiscopi, dies est celebris constituta [a], qua prædictus magister, et Abbas disputaturi super præfatis capitulis Senonis convenirent. Illa autem dies erat, qua idem pontifex Regi Franciæ, et principibus, et universæ plebi sanctas erat ostensurus reliquias : ad quam Abbas vocatus, venire penitus recusavit, non hoc suum, sed episcoporum, fidei negotium esse renuntians. Postea tamen magnorum virorum monitis flexus, et auctoritate tractus, tristis quidem, nec sine lacrymis, demum pergere acquievit, sicut in epistola ad Innocentium papam ipse testatur, ubi plenius lucidiusque negotium omne prosequitur [1]. Adfuit dies ubi Rex et venerabilis Samson Remorum archiepiscopus, multique de episcopis utriusque provinciæ cum copiosa ecclesia convenerunt. Porro quam magnifice egerit servus fidelis et prudens, et quam utiliter in illo conventu, ecclesia propter hoc congregata evidenter agnovit. Sed et Dominus papa Innocentius in epistola de hoc ad episcopos [1166] transmissa in Galliis plenius attestatur [2] : qui A videlicet Pontifex non multo post tempore viam universæ carnis ingreditur. Eo defuncto, et successoribus ejus Cœlestino et Lucio quam velociter consummatis, Eugenius papa Urbis efficitur.

72. In diebus pontificatus illius [b] Henricus quidam, qui olim exstiterat monachus, perniciosæ doctrinæ verbis persuasibilibus Tolosanæ gentis occupaverat levitatem ; et, sicut prædixit de quibusdam Apostolus, in hypocrisi loquens mendacium [3], fictis verbis de eis negotiabatur. Erat autem hostis Ecclesiæ manifestus, irreve- B renter ecclesiasticis derogans Sacramentis pariter et ministris. Adeo pravæ suggestionis ejus malignitas invaluerat, quod omnes institutiones ecclesiasticæ spernebantur. Hac necessitate Vir sanctus iter arripuit, ab Ecclesia regionis illius sæpius jam ante rogatus, et tunc demum a reverendissimo viro Alberico Ostiensi episcopo et legato Sedis apostolicæ persuasus pariter et deductus. Veniens autem, cum incredibili devotione susceptus est a populo terræ, ac si de cœlo angelus advenisset. Nec moram facere potuit apud eos, quod irruentium turbas reprimere nemo posset; tanta erat frequentia die- C bus ac noctibus adventantium, benedictionem expetentium, flagitantium opem. Prædicavit tamen in civitate Tolosa per aliquot dies, et in cæteris locis quæ Henricus ille frequentasset amplius, et gravius infecisset, multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errantes revocans, subversos reparans, subversores et obstinatos auctoritate sua premens et opprimens; ut non resistere, sed nec assistere quidem et apparere præsumerent. Cæterum etsi tunc fugit a facie ejus hæreticus ille, et latuit; ita tamen per gratiam Dei impeditæ sunt viæ ejus et semitæ circumseptæ, ut postea vix ali- D cubi tutus, tandem captus et catenatus Tolosano episcopo traderetur.

73. In quo itinere plurimis signis in servo suo Abbate glorificatus est Deus, aliorum corda ab erroribus impiis revocans, aliorum corpora a languoribus variis sanans. Est locus in regione eadem, Sarlatum nomen est illi, ubi sermone completo plurimos ad benedicendum panes, sicut ubique fiebat, Dei Famulo offerebant. Quos ille elevata manu et signo crucis edito in Dei nomine benedicens : « In hoc, » inquit,

[1] Epist. 189. — [2] Epist. inter Bernardinas 194. — [3] I Tim. IV, 2.

[a] Anno 1140.— [b] Anno 1147.

« scietis vera esse quæ a nobis, falsa quæ ab [1268] » hæreticis suadentur, si infirmi vestri gustatis A » panibus istis adepti fuerint sospitatem. » Timens autem venerabilis episcopus Carnotensium, magnus ille Gaufridus; siquidem præsens erat, et proximus Viro Dei : « Si bona, » inquit, « fide sumpserint, sanabuntur. » Cui Pater sanctus de Domini virtute nil hæsitans : « Non hoc » ego dixerim, » ait; « sed vere qui gustaverint, » sanabuntur, ut perinde veros nos et veraces » Dei nuntios esse cognoscant. » Tam ingens multitudo languentium gustato eodem pane convaluit, ut per totam provinciam verbum hoc divulgaretur, et Vir sanctus per vicina loca B regrediens, ob concursus intolerabiles declinaverit, et timuerit illo ire.

CAPUT XXVII.

Quid Bernardus de mirabilibus a se factis sentiret. Ubi de Jerosolymitanæ expeditionis infelici successu.

74. Cum autem per totum ab eadem provincia reditum Viri sancti magis magisque signa crebrescerent, et multiplicarentur in dies, non prætereundum quidnam ipse inter hæc animi gereret, qui a Christo humilitatem cordis et C mansuetudinem didicisset. Disputans enim secum in cogitationibus suis, et ex abundantia cordis locutus, domesticis sibi religiosis quibusdam fratribus aiebat : « Plurimum miror, quid» nam sibi hæc miracula velint, aut quid visum » sit Deo talia actitare per talem. Nil mihi videor » in sacris paginis super hoc genere legisse si» gnorum. Siquidem facta sunt aliquando signa » per sanctos homines et perfectos; facta sunt et » per fictos. Ego mihi nec perfectionis conscius » sum, nec fictionis. Scio enim sanctorum mihi » non suppetere merita, quæ miraculis illu» strentur : confido autem nec ad eorum sortem D » me pertinere, qui virtutes multas in nomine » Domini operantur, et a Domino ignorantur. » Hæc et hujusmodi crebrius secretiusque cum viris spiritualibus conferebat. Novissime vero opportunum sibimet visus exitum reperisse : « Scio, » inquit, « hujusmodi signa non ad san» ctitatem unius, sed ad multorum spectare sa» lutem, et Deum in homine per quem talia » operetur, non tam perfectionem considerare, » quam opinionem, ut in eo commendet homi» nibus, quæ illi creditur inesse, virtutem. Ne» que enim pro eis fiunt hæc per quos fiunt, » sed pro eis magis qui vident illa vel sciunt. » Nec eo fine per eos ista Dominus operatur, » ut ipsos probet cæteris sanctiores, sed ut » cæteros magis amatores et æmulatores faciat » sanctitatis. Nihil ergo mihi et signis istis, » quandoquidem meæ illa famæ magis quam » vitæ noverim exhiberi; nec ad meam fieri » commendationem, sed ad commonitionem » potius aliorum. » Satis, ni fallimur, hujus viri mirabitur animum, quisquis hæc diligenti consideratione pensaverit; nec præstantius aut sublimius reputabit æstimator quisque fidelis signa atque prodigia per eum mirabiliter operari, quam perpetrata taliter ab eo interpretari. Sibi quoque non minus utile christianus animus judicabit, imitandos ejus affectus, quam mirandos actus; et morum insignia, quam operum signa cognoscere. Sic igitur divina cooperante gratia multipliciter Ecclesiæ Dei Viri sancti doctrina profuit in Catholicorum moribus corrigendis, in schismaticorum furoribus comprimendis, in hæreticorum erroribus confutandis.

75. Sane antequam idem Dei famulus a Tolosa rediret, multorum animos, et præcipue regis Ludovici Junioris, permovit Orientalis Ecclesiæ audita necessitas[a]. Propter quod servus Christi a præfato rege semel et iterum expetitur : nec sic acquievit voluntati et petitioni ejus, donec ipsius tandem summi Pontificis generalem epistolam jussus est ab eo exponere populis atque principibus. Cujus tenor epistolæ fuit, ut in pœnitentiam et remissionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut suas pro illis animas posituri. Nec tacendum quod ex prædicatione ejusdem itineris Jerosolymitani contra eumdem venerabilem Abbatem quidam minus intelligentes scandalizati fuerunt, quod tristior sequeretur effectus. Quod tamen verbum certum est, ut prædiximus, ab eo quidem initium non sumpsisse. Meminit hujus verbi ipse quoque venerabilis Pater in libro de Consideratione ad Eugenium papam, inter cætera ita dicens : « Quasi levitate in opere isto usi simus. » Cucurrimus plane in eo, non quasi in incer» tum, sed te jubente; imo per te, Deo. » Et post pauca : « Si necesse sit unum fieri e duo» bus, malo in nos murmur hominum, quam

[a] Anno 1146.

» in Deum esse. Bonum mihi si dignetur me uti
» pro clypeo [1]. »

CAPUT XXVIII.

De Gisleberti Porretani confutatione, ac instante Bernardi morte.

76. Erat in tempore illo [a] magister Gislebertus Pictavorum episcopus, in sacris Litteris plurimum exercitatus; sed sublimiora se scrutatus, quasdam novitates et ipse conscripserat. Super quibus cum jam fidelium scandalum et murmur invalesceret, in Remensi concilio, a venerabili Eugenio papa celebrato, vocatus ad medium est, et librum tradere jussus. Ibi venerabilis Abbas adversus novitates per biduum agens, sanctorum testimoniis tam modeste, quam fideliter eas redarguebat. Demum apostolico judicio et auctoritate universalis Ecclesiæ, præfatæ novitates damnabantur : episcopus eidem damnationi consentiens, et publice refutans quæ scripserat, indulgentiam correctus consequitur; maxime quod ab initio promiserat, sine ulla obstinatione se pro arbitrio Ecclesiæ sanctæ correcturum suam opinionem.

77. Sic Vir sanctus jam corpore quasi deficiens, mente tamen promptus et alacer, zelum Dei, quo fervebat interius, per annos aliquot bonis operibus exercebat, ac divini servitii laborabat insistere studiis indeficiens ejus sancta devotio. Et cum post tantos labores huic dilecto suo diu desideratum pretiosæ mortis somnum Dominus dare disponeret, et fidelem servum in requiem introducere suam, cœpit magis ac magis promptus in ipsum proficere spiritus, caro infirma deficere. Cognoscens enim Vir sanctus prope esse jam bravium, solito currebat alacrius, et terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiens imminere, votis uberioribus aspirabat ad habitationem ex Deo, domum non manufactam, æternam in cœlis. In cujus purissimo pectore sacri sese desiderii flamma non capiens, crebris erumpebat indiciis; et ignitum eloquium vehementer fervoris interni vehementiam declarabat. Corpus lectulo decubans variis exercebatur incommodis; animus tamen nihilominus liber et potens, quæ Dei erant, exercebat invictus, non cessans in mediis quoque doloribus meditari sacrum aliquid, [1269] aut dictare, orare affectuosius, fratres studio- A sius exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quam usque ad defectum ultimum vix aliquando intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritus sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilem hostiam Deo in odorem suavitatis. Quo tempore ad avunculum suum Andream militem Templi epistolam scribens, inter cætera ait : « Ego enim delibor, nec puto me » longum facere super terram [2]. » Dumque solito gravius laboraret, fratres insistebant supplicationibus et orationibus ad Deum pro eo. Unde etiam Sanctus ipse cognoscens eorum B precibus desiderium suum differri, cum aliquanto melius secundum corpus habere cœpisset, congregatis fratribus hæc eadem verba locutus est : « Quid tenetis miserum hominem? » fortiores estis et invaluistis. Parcite, quæso, » parcite; sinite me abire. »

CAPUT XXIX.

De Metensium pace per ipsum composita.

78. Jam itaque Pater sanctus in suo Claræ-Vallensi cœnobio consummationem cursus sui C viriliter exspectabat, cum gravis admodum plaga Metensi populo supervenit, graviter oppresso a vicinis principibus [b]. Imminebat totius provinciæ certa, ut putabatur, vastatio : cum venerabilis eorum metropolitanus Hillinus archiepiscopus Treverensis, dolens anxie de præteritis, sed adhuc graviora formidans, unicum in tanta necessitate refugium petiit et expetiit Virum Dei. Veniens ergo Claram-Vallem, ipsius atque omnium fratrum vestigiis tota humilitate prostratus rogabat et obsecrabat, ut se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo posse modum ponere videretur. Dominus au- D tem, sicut semper fidelis servi sui direxerat vias, et in præcipuis quibusque causis aptissimo usus fuerat instrumento, ex paucis ante diebus ægritudinem corporis ejus aliquatenus relevarat. Quod quidem sæpius erga eum providentia divina disposuit, in cujus manu erat placita anima illius : ut quoties eum grandis aliqua necessitas evocaret, vincente omnia animo, vires corporis non deessent, mirantibus qui videbant eum, etiam robustos homines in tolerantia superare. Expletis namque interdum

[1] Lib. 2, cap. 1. — [2] Epist. 288.

[a] Anno 1148. — [b] Anno 1153.

negotiis, velut in se rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, ut vix viveret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in hoc opere novissimo tam manifeste, tamque magnifice divina adfuit virtus et gratia, ut ex laboribus vires capere videretur.

79. Accidit autem, cum in Mosellæ fluvii littore residentibus hinc inde partibus mediator fidelis rogaret quæ ad pacem erant, ut pars altera ex strage hostium, qui dudum ab eis conclusi corruerant, jam ferocior, quod exigebatur obstinata animositate renueret. Subito denique tanquam agitati furiis discesserunt, Virum Dei insalutatum, solam vero cæteris omnibus relinquentes desperationem pacis. Nec sane ex contemptu aliquo, sed ex metu reverentiæ ejus iniere fugam. Siquidem verebantur ne præsentium quamlibet improbas mentes facile flecteret, minus considerantes quid ille per spiritum nusquam absentem, posset etiam in absentes. Jam conventus in magno turbine solvebatur, sola utrimque meditabantur arma, sola inibant consilia malignandi, cum Vir sanctus eos qui secum venerant, consolans fratres : « Ne turbemini, » inquit ; « licet enim per multas difficultates, omnino tamen pax desiderata » proveniet. » Quibus etiam unde id nosset, innotuit dicens : « Videbar mihi per nocturnum » soporem Missam celebrare solemnem. Cumque expleta paulo minus oratione prima recordarer angelicum ex more canticum, id est, » *Gloria in excelsis Deo*, præcedere debuisse, » erubui, et quod oblitus omiseram canticum » inchoans, vobiscum pariter ad finem usque » complevi. » Jam medium noctis transierat, cum Vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, jucunde satis conversus ad suos : « Agnoscite, » ait, « promissæ nobis canendæ Gloriæ et cantici pacis » præparationem. » Iterum ergo partibus convocatis per dies aliquot de pace tractatum est, et ob maximas difficultates occurrentes utrimque sæpius desperatum, nisi quod omnes jam consolabatur, quæ omnibus innotuerat Abbatis sancti tam certa de reformanda pace promissio.

80. Nec parum ipsa dilatio profuit his præsertim qui variis incommodis laborantes remedia consequebantur in carne; seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enim concursus erat, ut multitudine pariter atque importunitate sua, ipsum quoque negotium componendæ pacis pene desperabiliter impediret,

1270 donec quæsita in medio flumine insula, partis A utriusque primarii in naviculis accesserunt. Inter omnes sane, quas per manum servi sui ibidem præstitit Dominus sanitates, celeberrima fuit cujusdam curatio mulieris. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehementi tremore et validis motibus universa pariter membra concutiens. Cum autem videretur gravioribus ortis difficultatibus propemodum excidisse spes pacis, Domino disponente venit mulier ita tremens, nec minus horribilis quam miserabilis, et omnes pariter ad spectaculum convenerunt. Orante Dei Famulo sub oculis B omnium paulatim concussione sedata, perfectam se sentiens mulier sospitatem adeptam, exclamans : « Serve Dei, » inquit, « convalui. » Quæ res in tantam admirationem etiam durissimos quosque permovit, ut percutientes pectora sua, per horam fere dimidiam cum lacrymis acclamarent. Tantus denique factus est impetus et concursus procidentium et deosculantium Viri Dei sacra vestigia, ut propemodum comprimeretur, donec tollentes eum fratres, et imponentes in naviculam, a terra modice subduxerunt. Cumque accedentes ad se principes, ut cœperat, pro pace rogaret, suspirantes C dicebant : « Oportet nos libenter audire eum, » quem, ut ipsi cernimus, Deus diligit et exaudit; et audito eo multa facere, pro quo » tanta facit in oculis nostris. » Quibus ille, ut semper cautus erat competenter hujusmodi gloriam declinare : « Non propter me, » inquit, » sed propter vos facit. » Ibi compositis omnibus secundum quod fidelis arbiter definivit, datis sibi invicem dextris, reconciliati sunt in osculo pacis. Difficile foret itineris illius, sicut et alia per eum a Domino perpetrata, magnalia universa complecti. Sed neque propositi nostri est ejusmodi modo prosequi signa, et narrandis D virtutum operibus operam dare. Hac ergo seposita narratione, pie animadvertendum videtur, quod hic viarum suarum finis beatus, et hic labor ultimus fuit. In hoc opere non minus utili quam difficili, nec minus desperatæ tunc pacis quam necessariæ, labores ejus gloriose complevit, qui magnifice semper honestavit eum in laboribus suis.

CAPUT XXX.

De statu et monitis sancti Viri in extremis, ac de pretiosa ejus morte.

81. Ut autem expleta Metensium reconciliatione, et provinciæ illi pace reddita, Abbas sanctus ad monasterium rediit, gravi admodum, jam jamque deficientis incommodo corporis occupatus, in tanta animi suavitate et dulcedine spiritus quotidie propinquabat ad exitum, ac si in portu navigans paulatim vela deponeret. Evidenter quoque fratribus aiebat : « Hæc sunt » verba quæ loquebar ad vos, cum præterita » hieme ægrotarem : non vobis esse quod adhuc » timeretis, æstate proxima imminere hujus » corporis dissolutionem. » At erat verbum istud absconditum ab eis, et capere non valebant. Nimirum quod tam vehementer horrebat animus, minus facile persuadebatur ut crederet, præsertim cum et ipse compatiens filiis ejusmodi verba supprimeret. Cæterum factis quodam modo clamans, « Opera consummavi quæ » dedit mihi Pater ut facerem ; » magis ac magis actus exteriores omittere cœpit, affectus retrahere, velut et sacrorum funibus desideriorum sedula intentione præjactis, vicino jam littori hærere firmius, et commodius applicare. Denique cum venerabilis antistes sedis Lingonicæ Godefridus de quibusdam eum sollicitaret agendis, et minus apponere animum miraretur : « Ne miremini, » inquit; « ego enim jam non » sum de hoc mundo. »

82. Videns demum Pater sanctus, compassionis et misericordiæ visceribus affluens, charissimos sibi filios miserabiliter tabescentes, et arescentes præ timore et exspectatione supervenientis desolationis gravissimæ et lamentabilis orbitatis, dulcissimis eos consolationibus refovebat : et monens eos in tuto divinæ clementiæ sinu spei anchoram, fideique suæ per inconvulsibilem charitatem firmius radicare, se quoque promittebat, nec post mortem eis aliquando defuturum. Propensius autem rogans et obsecrans per multas lacrymas, timorem Dei et sacræ puritatis ac totius perfectionis amorem eorum imprimere animis conabatur. Sed et monebat, et cum lacrymis obtestabatur, ut si quid virtutis aut exemplo commendasset aut [1271] verbo, id æmularentur, id firmiter tenerent,
A et in eo proficerent. Videns itaque suorum finem imminere dierum, quosdam fratres, qui in familiari sibi conversatione diutius adhæserant, seorsum advocans alloquebatur, talia dicens : « Quia non arbitror me magna vobis » religionis exempla posse relinquere, tria vobis imitanda commendo, quæ in stadio quo » cucurri, me pro possibilitate mea memini » observasse. Minus sensui meo quam alterius » credidi. Læsus de lædente vindictam non ex» petivi. Nemini scandalum facere volui; et si » quando incidit, sedavi ut potui. » Ecce quam
B breviter, quamque luculenter in his Dei Famulus humilitatem, patientiam, charitatemque discipulorum mentibus inserere nitebatur, imitanda proponens eis non tam verbo et lingua, quam opere et veritate.

83. Modum autem ægritudinis ejus si quis nosse desiderat, exstat epistola scripta ad Arnaldum Bonæ-Vallis abbatem, in qua sic ait inter cætera : « Somnus recessit a me, ne vel » beneficio sopiti sensus, dolor unquam rece» dat. Defectus stomachi fere totum quod pa» tior est. Frequenter in die et in nocte exigit » confortari, modico admodum qualicumque li-
C » quore : nam ad solidum omne inexorabiliter » indignatur. Hoc parum quod dignatur ad» mittere, non sine gravi molestia sumit : sed » timet graviorem, si sese vacuum omnino di» miserit. Quod si plusculum quid interdum » admittere acquiescat, id gravissimum. Pedes » et crura intumuerunt, quemadmodum hydro» picis contingere solet. Et in his omnibus, ne » quid lateat amicum de statu amici sollicitum, » secundum interiorem hominem (ut minus sa» piens dico) spiritus promptus est in carne » infirma. Orate Salvatorem, qui non vult mor» tem peccatoris, ut tempestivum jam exitum
D » non differat, sed custodiat. Curate munire » votis calcaneum nudum meritis, ut is qui insi» diatur, invenire non possit unde figat dentem, » et vulnus infligat. Hæc ipse dictavi, sic me » habens, ut per notam nobis manum agnosca» tis affectum [1]. » Ex hujus ergo tenore epistolæ potest nimirum diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis tranquillitas mentis, serenitas animi, suavitas spiritus, quanta sub fiduciæ culmine radix humilitatis.

[1] Epist. 310.

84. Sed et filiorum ejus inter hæc animos aliquatenus æstimare licebit, vultus exsangues, singultus graves, crebra suspiria, anxias cogitationes. Nimirum cum thesaurus tantus et tam amabilis adhuc in eorum manibus esset : et tamen nec spes esset diutius retinendi, nec facultas pariter commeandi. Nec tamen lugendum eis ullatenus super illum, qui in gaudium Domini Dei sui feliciter invitatus, jam jamque intraturus erat, sed super se ipsos, quibus erat vita tunc tædio, et adhuc mors timori. Gravis quidem erat in hac separatione conditio, post mirificam lucem horrere magis tenebras, post ejus transitum subintrantes. Igitur ante Patris ejus excessum accedentes ad eum filii, quos per Evangelium Christo genuerat, piissimum ejus animum lacrymabili supplicatione pulsabant, et hæc atque hujusmodi loquebantur : « Numquid non misereris huic monasterio, pater? » numquid non compateris nobis, quos tanto » pietatis affectu maternis lactasti uberibus, pa» terna consolatione fovisti? » Tum vero flens ipse cum flentibus, et columbinos oculos in cœlum porrigens, testabatur coarctatum se e duobus, et quid eligeret ignorantem, divino totum tribuere arbitrio pietatis. Nam et hinc paterna illum urgebat pietas, filiorum votis annuere ut maneret; inde trahebat Christi desiderium ut migraret. Radicata tamen ab olim in pectore ejus humilitas persuaserat ei, ut ex intimo cordis affectu servum se inutilem esse diceret, et arborem sterilem reputaret, ex cujus vita nullus sibi fructus, nullus alteri cuiquam proveniret. Nam et solitus erat in familiari collocutione fateri, mirari se, et vix credere hominibus, quod sic eum sibi utilem crederent, ut dicebant; quod nec homines veraces fallere velle, nec tam prudentes falli posse verisimile videretur, cum alterutrum excusare non posset. Quem enim totus mirabatur orbis, solus ipse, quod erat mirabilius, non videbat, suæ videlicet vel operationis, opinionisve splendorem. Novissime cum exterioris habitaculi undique jam soluta compago desideranti animæ liberum præstaret egressum, post sacræ Unctionis celebrationem, et sacratissimi corporis Dominici perceptionem, magnus ille dies illuxit, quo perpetuus illi ortus est dies. Ad cujus exitum vicini episcopi cum abbatum et fratrum copiosa multitudine fuerant congregati.

85. Hora igitur diei pene tertia, singularis [1272] lucerna suæ generationis sanctus ac vere beatus A abbas Bernardus a corpore mortis in terram viventium, ex filiorum circumstantium, et in graves singultus ac lacrymas uberes utrimque psallentium choro, feliciter Christo duce migravit, ad multorum quos ipse præmiserat cœtus transiens lætabundos, ad sanctorum cuneos gratulantes, ad obvia agmina Angelorum. Felix anima, quam sic levabant excelsa suorum privilegia meritorum; quam sic pia filiorum prosequebantur vota, sic quoque superiorum desideria sacra trahebant! Felix transitus de labore ad refrigerium, de exspectatione ad præmium, B de agone ad bravium, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad Patrem.

CAPUT XXXI.

De Bernardi apparitione post mortem, ac de ejus sepultura.

86. De quo transitu ejus multa audivimus apparuisse quammultis, et quidem non indigna relatu; sed difficile nimis singula vestigare, et scribere omnia nimis longum. Unum tamen C ponimus, quod tam verum quam manifestum is cui hoc contigit, frater Guillelmus de Monte-Pessulano, ante obitum suum patri suo spirituali reserando et attestando effecit. Is vir magnificus olim in sæculo, sed magnificentior in sæculi fuga, in cœnobio Grandis-Silvæ monachus factus, Patrem sanctum aliquando devotissime visitavit. Rediturus autem lacrymabiliter querebatur, quod non esset eum ultra visurus. Cui Vir Dei : « Ne timeas, » ait, « adhuc sine dubio » me videbis. » Hujus ergo effectum promissionis devotissimus ille Guillelmus exspectans, ipsa nocte cum ex hac vita decessit, in mona-D sterio Grandis-Silvæ apparentem sibi videre meruit, et dicentem : « Frater Guillelme. » Et ille : « Ecce ego, domine. » « Veni, » inquit, « mecum. » Quo interrogante quo irent : « Veni » mecum, » ait, « usque ad radices Libani mon» tis. » Quo cum pervenissent, dixit ad eum : « Tu manebis hic; ego autem ascendam ad » montem. » Interrogatus qua de causa vellet ascendere : « Discere volo, » inquit. Miratus ille : « Quid, » ait, « vis discere, pater, quem » nulli hodie in scientia credimus esse secun» dum? » Ad quem Sanctus, « Nulla, » ait, « hic scientia, nulla veri cognitio; sursum sci-

» entiæ plenitudo, sursum est vera notitia veritatis : » et in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subiit coram illo. Cumque intueretur euntem illum, expergefactus est : et occurrit protinus ei verbum illud, quod ad Joannem in Apocalypsi de cœlo sonuit : *Beati mortui qui in Domino moriuntur*[1]. Ut autem mane locutus est abbati suo et fratribus, Patrem sanctum ex hac vita migrasse dicebat. Et notantes diem, ac diligentius inquirentes, ut audierant, invenerunt.

87. Dum itaque fidelis Minister et Sacerdos Altissimi feliciter ingreditur in locum tabernaculi admirabilis ad altare Dei, sacram ei et acceptabilem hostiam sui spiritus oblaturus; corpus etiam rite paratum et ornatum sacerdotalibus indumentis, oratorio beatæ Dei Genitricis infertur. Plurima quoque nobilium et ignobilium de vicinis quibusque locis gemebunda protinus turba convenit, et vallem totam ploratus et ululatus multus implebat. Amarius tamen præ foribus monasterii lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quod accedentibus ad beata vestigia viris, monastici disciplina Ordinis inexorabiliter eis negaret ingressum. Biduo autem mansit in medio gregis Pastor exstinctus, dum pristina dulcissimi gratia vultus nil minorata, sed aucta magis, omnium in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat supra modum ruens undique populorum multitudo, et intolerabilis jam fiebat impetus concurrentium, ac desiderabiles Sancti tenentium pedes, osculantium manus, applicantium panes, baltheos, annulos, nummos, et alia quæque servanda sibi pro benedictione et variis necessitatibus profutura. Maxime tamen parati in diem tertium, per loca proxima præstolabantur reponendi sacri corporis ejus horam solemnem, copiosius undique conventuri. Nam et secunda die tantus circa meridiem populus fuerat congregatus, et tanto pietatis zelo stipati undique sacrum corpus obsederat, ut nulla

[1] Apoc. xiv, 13.

1275 pene episcopis astantibus reverentia, nulla fratribus haberetur. Unde veriti ne quid simile, aut forte gravius accideret die tertia, præoccupantes horam, et mane divina ex more sacrificia consummantes, sicut et biduum jam in celebratione Missarum et jugi fecerant psalmodia, purissimum illud balsamum suo vasculo commisere, in lapide reponentes lapidem pretiosum, optimam margaritam.

88. Consummatis ergo feliciter vitæ suæ diebus, annis circiter sexaginta tribus expletis, dilectus Domini Bernardus, Claræ-Vallensis cœnobii primus abbas, aliorum quoque amplius quam centum sexaginta monasteriorum Pater, decimo tertio kalendas septembris inter filiorum manus obdormivit in Domino. Sepultus est autem undecimo kalendas ejusdem mensis ante sanctum altare beatæ Virginis matris, cujus fuerat devotissimus ipse minister. Sed et pectori ejus ipso in tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddæi apostoli reliquiæ continebantur : quas eodem anno ab Jerosolymis sibi missas suo jusserat corpori superponi, eo utique fidei et devotionis intuitu, ut eidem apostolo in die communis resurrectionis adhæreret conresuscitatus.

89. Facta sunt hæc eodem anno, quo beatus papa tertius Eugenius, ejusdem Patris in sancta conversatione filius, ab hac luce migravit ad Dominum : cujus merita in ipsa, cui insigniter præfuit, Urbe miraculis plurimis illustrata coruscant, successore ejus Anastasio Romanæ Ecclesiæ præsidente, regnantibus autem in Romanorum imperio Frederico Illustri, in Francorum regno piissimo rege Ludovico filio Ludovici, principatum Ecclesiæ universæ, ac totius creaturæ visibilis et invisibilis monarchiam tenente Dei Filio Jesu Christo, anno ab incarnatione sua millesimo centesimo quinquagesimo tertio; qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

FRAGMENTA

EX TERTIA VITA SANCTI BERNARDI

AUCTORE, UT VIDETUR, GAUFRIDO

MONACHO CLARÆ-VALLENSI.

I. — Ortus et genus S. Bernardi.

In territorio Lingonis civitatis situm est castrum, nobile quondam et inclytum valde, cui Castellio nomen est, multos habens proceres armis strenuos, sed multo magis legalitate præcipuos : inter quos excellebat Tecelinus quidam, cognomento Sorus; quo nomine, vulgari lingua subrufos et pene flavos appellare solemus. Erat autem vir iste genere nobilis, possessionibus dives, suavis moribus, amator pauperum maximus, summus pietatis cultor, et incredibilem habens justitiæ zelum. Denique et mirari solebat, quod multis onerosum esse B videret servare justitiam; et maxime (adversus quos amplius movebatur) quod aut timore, aut cupiditate desererent justitiam Dei. Erat quidem miles fortissimus, sed non minori studio laudes ipse fugiebat, quam cæteri captare videantur. Nunquam armis usus est, nisi aut pro defensione terræ propriæ, aut cum domino suo, duce scilicet Burgundiæ, cui plurimum familiaris et intimus erat : nec aliquando fuit cum eo in bello, quin victoria ei proveniret. Erat quidem indigena Castellionis, sed dominus minoris castri, cui Fontanæ nomen est, quod famosissimo illi castro Divionis superemi- C net, in excelsa rupe locatum. Huic sane uxor erat, Elizabeth nomine, ex optimo genere Burgundionum, Bernardi de Monte-Barro filia, digna tanto genere et tanto viro, imo et gloria utriusque..... Elizabeth filium hunc, divino edocta oraculo, tenerius omnibus dilexit. Unde et patris sui ei nomen imposuit, Bernardum eum vocans.

1273 A

II. — Visum divinum in nocte Nativitatis Domini Bernardo puerulo oblatum.

Erat autem in Castellione ecclesia, tunc quidem sæcularium canonicorum, sed in maxima disciplina viventium, in qua Bernardus est educatus a parvulo. Vigilia ergo Dominicæ Nativitatis, dum adhuc puerulus dormiret in domo patris, videbatur sibi videre Virginem parientem, et Verbum infans nascens ex ea. Protinus autem pulsatum est ad Vigilias : et excitans eum mater, induit accurate vestibus canonicalibus[a], et secum pariter ad ecclesiam duxit, ut solebat. De qua visione dicere ipse solebat, quod eam crederet Dominicæ nativitatis horam : et quod sibi ostensum est, signum fuisse multorum quæ sibi de eadem postmodum nativitate revelata sunt mysteriorum.

III. — De ejus patre, et fratribus.

Andreas Bernardo dixit : « Ecce, date operam ne quis fratrum nostrorum in sæculo » maneat : alioqui scinde medium, quoniam » nec a vobis, nec ab illis separari tolerabile » est. » Quid virilem illius patris animum loquar? qui una die sex filios, et filios tales videns abire, non modo non doluit, sed et gavisus est valde; illud tantum monens, ut in omnibus modeste agerent : « Quoniam ego, » inquit, « novi vos, quod aut vix, aut nunquam possit » zelus vester cohiberi. » Proficiscentibus itaque fratribus, unus tantum, et ipse puerulus, remanebat, qui cum parvulis aliis in platea jocabatur. Videns ergo eum senior frater Gui

[a] Ut solent scilicet nonnullæ piæ matres vestes monasticas filiolis suis aptare.

do : « Ecce, » inquit, « Nivarde, secure potestis » ludere, quoniam terram multam habiturus » estis. » At ille subsannans : « Cum maledi» ctione, » inquit, « fiat hæc distributio, ut vos » cœlum habeatis, ego terram. » Fugiebat ergo quotidie puer ad fratres suos, volens conversionis eorum socius fieri. Sed quia parvulus erat, remittebant eum, et reddebant patri suo. Tandem non ferentes importunitatem ejus, tradunt eum sacerdoti cuidam, ut disceret litteras : et ubi paululum crevit, factus est et ipse Novitius apud Cistercium; et suscepto post anni spatium habitu, redditus est fratribus in Clara-Valle.

IV. — Guidonis primogeniti conjux, abbatissa Elariaci prope Divionem.

Senior frater ejus Guido, cum de conversione loqueretur ei, excusare se cœpit de uxoris vinculo, quod solvere non liceat. Promisit tamen in fide, et dextram dedit, venturum sese cum fratre, si posset ab uxore licentiam obtinere. Ad quem illico frater ait : « Ut meliori sis » animo, ego quoque in eadem tibi fide pro» mitto, ante proximum Pascha, aut licentia, » imo et petitione, aut certe morte ipsius, sol» vendum te a lege uxoris. » Et promisit in manu ipsius. Nec multo post factum est uti prædixit : et cœpit juvencula nobilis et decora, cum omni instantia lacrymarum, in cubiculo, stupenti viro pro conversionis licentia supplicare. Ipsa est quæ usque hodie in monasterio Lairiacus, quod prope Divionem situm est, perseverat mulier virtutis, et multarum in Christo virginum mater.

V. — Ludovico seniori regi prædicit mortem Philippi filii ejus primogeniti.

Querelam episcoporum adversus regem Francorum Ludovicum seniorem, patrem ejus qui nunc est Ludovici, manifeste explicant epistolæ beati Viri ad apostolicam Sedem pro hoc ipso directæ. Factum est autem, ut die quadam congregarentur ad regem episcopi, et vocatus ab eis Abbas Claræ-Vallensis, qui licet adhuc juvenis, summa tamen totius Ecclesiæ columna jam tunc videbatur. Procidentes autem episcopi ad pedes regis, humiliter supplicabant ei, ut qui satis ante dilexisset et honorasset Ecclesiam, parceret etiam in hac parte, ne forte durius [1273] quam vellent, contra eum agere cogerentur. At
A ille non satis eorum precibus acquievit. In crastinum autem durius arguebat eum venerabilis Abbas, manifeste deminans : « Quia offendisti » terribilem, et eum qui aufert spiritum princi» pum, terribilem apud reges terræ; certus esto » quoniam offensa hæc primogeniti tui Philippi » morte mulctabitur. Vidi enim nocte præterita, » et ecce tu cum filio tuo Ludovico procidebas » ad pedes episcoporum. Intellexi autem con» tinuo moriente Philippo supplicaturum te eis, » quod non possis nisi per manus eorum substi» tuere Ludovicum. » Erat enim Philippus jam
B unctus in regem, magnæ omnino spei adolescens, et patri (quod ex abundanti est dicere) omnino charissimus. Unde et audito sermone commota sunt viscera patris super filio suo. Et promisit satisfacturum se episcopis : sed consiliis seductus iniquis a promissione resiliens, non post multum temporis, miserabilem satis obitum filii sui Philippi ipse et tota cum eo Francia deploravit.

VI. — S. Bernardi epistolam ad Robertum nepotem, in pluvia sine pluvia scriptam, Gaufridus ejus notarius primam inter ejus epistolas constituit.

C
Nepos ejus Robertus, quemadmodum seductus fuerit, cum adhuc puer esset, ipsius, de qua loqui volumus, epistolæ verba declarant. Cum enim in alio Ordine jam per aliquot annos demoraretur, scripsit ad eum epistolam, erroneam ovem revocans. Exiit autem extra monasterii septa, ut dictaret secretius : et Guillelmus, qui postea in Angliis Rievallensem ædificavit abbatiam, quæ dictabantur excipiens scribebat in charta. Subito autem inundante pluvia timuit qui scribebat : erant enim sub divo. Cui venerabilis Abbas : « Opus, »
D inquit, « Dei est; fac quod facis. » Res mira! madebant vestes eorum, et scribebatur grandis epistola, et chartam omnino non tetigit imber. Exstat adhuc epistola : et ego ipse primam eam constitui in corpore Epistolarum, cum audissem tam grande miraculum ab ipsius ore, qui scripsit eam in pluvia sine pluvia.

VII. — Ducissæ Lotharingiæ ad vitam meliorem conversio duplex.

Ducissa Lotharingiæ (quæ nunc in monasterio sanctimonialium feminarum, quod Tartum

vocatur, servit Deo in humilitate et paupertate [1277] multa) cum adhuc corporis voluptatibus supra A modum dedita esset, contigit venerabilem Virum pro pace quadam rogare Ducem pariter, atque ipsam. Dumque loquens extenderet manum, casu factum est, ut Ducissæ chlamydem tangeret. Cui unus de astantibus arridens : « Super religiosam, » inquit, « mulierem extendisti manum, pater. » At ille : « Nondum venit » hora ejus [1]. » Audiens Ducissa (siquidem litteras noverat) compuncta est vehementer, et usque ad medullas animæ ejus sermo vivus et efficax penetravit. Eodem quoque tempore somnium vidit, quo amplius animata est, Vi- B rum Dei sentiens ab ejus utero septem serpentes horribiles manu propria extrahentem. Cui non longe post committens animam suam, sæculo abrenuntiavit : et usque hodie gloriatur se esse, de qua Pater sanctus ejecit septem dæmonia.

VIII. — Reginæ Alienordi S. Bernardus promittit obtinetque a Deo prolem.

Et præcipuus hujus incentor odii [inter regem Ludovicum Juniorem, et Campaniæ comitem Theobaldum] comes Viromandensium C fuit, Radulfus de Perona, sororem Reginæ tenens, dimissa quadam affini comitis Theobaldi. Factum est in festivitate beati Dionysii, regina Alienordis in ecclesia ipsius martyris cum Patre nostro loquebatur, conquerens quod conclusisset Dominus vulvam ejus ne pareret. Jam enim annis fere novem vixerat cum Rege : et a primis quidem annis conceperat, sed fecerat abortivum, et exinde sterilis permanebat, jam de fecunditate desperans. Cui miserabiliter conquerenti Pater venerabilis ait : « Sollicite quære » quæ ad pacem sunt, et ego tibi, confisus de » divina miseratione, partum promitto. » Hoc D et ipse Rex per Reginæ verbum cognoscens, ubi perfecta est reconciliatio, secretius alloquens beatum Virum, quod Reginæ promiserat, exigebat, etc. Ipso denique anno Regina concepit, et peperit.

IX. — Conversio Gaufridi ipsius, et aliorum de schola Parisiensi.

Contigit aliquando Virum Dei pro quibusdam negotiis ad partes Galliæ proficisci. Cumque in itinere et in reditu scholaribus Parisiensibus, ut solebat, fecisset de conversione sermonem, vespere cœpit contristari et mœstus esse, dicens Deo in orationibus suis : « Quia timeo » omnino ne forte oblitus sis mei, cum præter » morem, infructuosum penitus factum sit iter » meum, et neque de his propter quæ veneram, » aliquid obtinuerim, nec apud clericos istos in » verbo tuo apertum sit mihi ostium ullum. » In ipsa enim hora ita consolatus est eum Deus, ut manifeste præscierit et prædixerit, « Quia » nequaquam vacuus hinc abibo. » Sit benedicta dies illa a Domino, qua sedenti in tenebris et in umbra mortis lux orta est mihi. Sit benedicta dies, qua Sol justitiæ, imo misericordiæ, oriens visitavit ex alto miseram animam meam : adversum et perversum nimis hominem, in verbo uno, in momento, in ictu oculi, inæstimabili mutatione dexteræ Excelsi, prorsus in alium hominem recreans, ut sim initium aliquod creaturæ ejus. In æternum non obliviscar miserationis hujus, qua tam copiose præventus, tam subito mutatus, multorum super me animos obstupescere feci. Multi vero in illa captura dominicis retibus irretiti sunt pisces, multi et in itinere adjuncti nobis; ita ut transacto probationis anno, ex hoc collegio monachi facti simus viginti et unus. Eodem sane tirocinii nostri tempore, absente aliquando Patre nostro, cœpi corpore infirmari, et affligi mente. Scio quia satanas expetivit me, ut cribraret sicut triticum : sed non latuere Patrem quæ circa me agebantur; et perfecte omnia cognoscens per spiritum, quæ versabantur in corde meo, sicut post reditum ejus comperi, oravit pro me ne deficeret fides mea. Ibi, ibi, supra quam essem impressisti me mirabiliter cordi ejus, Domine Deus meus. Gratias tibi, Domine, gratias tibi. Unde enim tali animæ in tali pectore talis locus? Simile quiddam sibi venerabilis Albericus, qui hodie abbas est in loco, cui nomen est Benedictio-Dei, de se, cum Novitius esset, accidisse testatur.

X. — Mors Guidonis fratris primogeniti S. Bernardi in Pontiniaco, in festo Omnium Sanctorum.

Senior frater ejus Guido, dum cum eo a Bituricensi territorio redit (novam quippe il

[1] Joan. VII, 30.

luc deduxerat abbatiam), febre acuta correptus, diebus paucis Pontiniaci infirmatus est; A et ipsa nocte, qua Sanctorum Omnium festivitas agebatur, felici eorum consortio meruit aggregari.

XI. — Conversio Hugonis de Vitreio[a].

Dehinc profectus ibat ad constitutum locum, ubi etiam multos undique collegit. Ait quadam die ad fratres suos: « Habeo amicum Matisconi, » Hugonem de Vitreio, et ipsum oportet addu» cere, ut sit et ipse unus ex nobis. » Erat autem clericus nobilis, et jam maturioris ætatis, B sæcularibus pariter et ecclesiasticis facultatibus affluens. Cœperunt ergo qui noverant eum temeritatis arguere: nihilominus ipse confidens sine omni hæsitatione festinavit ad ipsum. Erat autem fama in regione, quod Jerosolymam esset iturus: sic enim ipse fingebat, non in eam in qua fuit, sed in qua est Dominus, Jerosolymam profecturus. Videns ergo eum prædictus Hugo, flens et ejulans in amplexus ejus ruit: sed Vir Dei lacrymas ejus penitus non attendebat. Ubi vero paululum respiravit, revelat ei propositum suum: et ecce innovatus est dolor, et fons lacrymarum fluxit uberior, ita ut tota C die illa non acquiesceret pupilla ejus. Sequenti nocte pariter accubuerunt in angustissimo strato, ita ut vix caperet alterum. Nec tunc ergo cessabat a lacrymis Hugo, ita ut argueret eum Vir sanctus, quod dormire eum non pateretur. Ubi vero obdormivit, videbatur sibi, invocato ex more Spiritu sancto, habere ad eum de conversione sermonem, et non deesse voci suæ vocem virtutis. Mane autem facto cum rursum fleret Hugo, moleste jam accipiens, cœpit durius objurgare eum. At ille: « Non mihi, » inquit, » eadem hodie lugendi causa, quæ fuit heri: heri » enim super vos flebam; hodie super me ipsum. D » Novi enim conversationem vestram, et mihi » quam vobis conversionem esse magis neces» sariam non ignoro. » Ad quem Bernardus exsultans: « Flete, » inquit, « nunc satis, quo» niam optimæ sunt lacrymæ istæ; nolite ces» sare. » Exhinc cum vidissent eos clerici ambulantes pariter, et exsultantes simul, nec ad momentum ad invicem separari, conati sunt Hugonem avellere a Bernardo, timentes, imo jam aperte cognoscentes, quam uno spiritu

1278 agerentur. Tenentes ergo Hugonem, jam nulla ratione pati voluerunt ut Vir Dei cum eo de cætero loqueretur. Abiit ergo tristis: sed et nihilominus erat adhuc cor ejus fiduciam habens in Domino. Post aliquot dies sane conventum audiens episcoporum, festinavit illuc, ut Hugonem videret. Clerici vero cum vidissent eum, præter morem torvo oculo respicere, et stipare Hugonem undique, ne quis pateret accessus. Sedentibus ergo in campo, et colloquentibus episcopis, in medio clericorum juxta Hugonem sedens, loqui ei non poterat propter astantes, sed tamen flebat uberrime super collum ejus: et ecce inundaverunt aquæ, et cœlum dedit pluvias, ita ut dispersi cum omni festinatione ad proximum vicum currerent. Sed Beatus Hugonem manu tenens: « Mecum, » inquit, « in pluvia stabis. » Statimque serenitate reddita, soli stabant in campo, et confessus est Hugo juramentum quod fecerat, minime se monachum fore usque ad annum. Hoc autem fecerat, ut deciperet clericos, annuam quippe probationem non ignorans. Ibi confirmato ex integro sodalitio spirituali redierunt, manu sese tenentes alterutrum: et jam desperati omnes, nemo deinceps Hugonem detinere tentavit.

XII. — Apparitio Galeramni abbatis Ursi-Campi.

In iisdem annis Viro Dei demoranti in sua Clara-Valle vir religiosus, primus abbas Ursi-Campi Galeramnus, cum obiisset apud Igniacum, beato Patri apparuit, et ab eo licentiam et mandatum accepit introeundi in requiem Domini. Quod certe et de multis aliis factum esse certissimum est, adeo ut pro nonnullis antequam ei nuntiaretur obitus, etiam Missarum solemnia celebrans divina obtulerit sacrificia, stupentibus his qui cum eo erant, et sollicite notantibus diem.

XIII. — Mors Andreæ fratris S. Bernardi.

Eodem denique tempore, quo pacis quærendæ negotiis occupabatur, frater ejus Andræas in Clara-Valle transitoriam hanc finivit vitam; et is quoque priusquam aliquid de infirmitate ipsius Pater sanctus audisset, per nocturnum soporem assistens ei una cum Gerardo fratre suo, dedit ei osculum pacis. Intellexit autem

[a] Quæ sequuntur, prætermissa apud Chiffletium, postea reperta sunt.

signum licentiæ esse, et post paucos dies obitum ejus audivit.

XIV. — De Herveio Galeramni successore.

Sed quia super venerabili Galeramno fecimus mentionem, quæ de Herveio, non minus moribus et religione, quam genere illustri, prædicti Galeramni successore, facta sunt, non arbitramur prætereunda silentio. Herveius itaque puer de sanguine regio in domo avunculi sui Noviomensis episcopi[a] nutriebatur. Hunc Pater sanctus cum apud prædictum episcopum hospitaretur, cantantem aliquando audiens, sicut optime puer noverat, ex occasione cantus illius more suo multa astantibus locutus est de spirituali conversatione. Eadem vero nocte in somnis ei videbatur, quasi Missarum solemnia celebraret; et accedens angelus acceptum ab ore ipsius pacis osculum puero traderet. Unde et manifeste prædixit, sine dubio Religiosum eum futurum, adeo ut nec puer ipse datam de se ignoraverit prophetiam. Cujus indubitatus exspectabatur adventus, ut post multos annos, cum jam adolevisset, et gravissime a propria conscientia argueretur; tota tamen fiducia in memoria verbi illius respiraret, dicens secum, sicut nobis ipse postea testabatur: « Sine causa » times : impossibile est ut pereas; omnino » beati Viri sermo implebitur in tempore suo. »

1292 Et certe ita jam factum esse videmus. Porro
A angelus ille, abbas Galeramnus fuit, qui acceptam ab ore Patris sancti pacem dedit Herveio. Ab eo siquidem, cum adhuc adolescens esset, fugiens domesticos inimicos, habitum conversationis accepit. Cui deinde in abbatia succedens homo dulcissimi spiritus et ferventissimus sui corporis castigator, consummatus in brevi explevit tempora multa : placita enim erat Deo anima ipsius. Præcognovit autem obitum suum sanus adhuc et incolumis, ipso ei prædecessore suo revelante. Nec mora gravi cœpit corporis molestia prægravari : et infra sextum diem
B beato fine quiescens, appositus est ad patres suos.

XV. — De aliorum a S. Bernardo præcognita conversione.

Quod autem de eo diximus, præcognitam a Sancto Domini conversionem ejus, super aliis quoque plurimis novimus contigisse. Ex quibus fuit etiam Macelinus Teutonicus adolescens illustris, et Albero vir venerabilis, qui postea abbas factus est in Suecia, et magnus vir ille Gaufridus de Peronia, qui in Clara-Valle Prio-
C ris officio functus et defunctus est. Huic quoque Gaufrido, dum adhuc esset in cella Novitiorum et sollicitus esset pro Patre suo, etc.

[a] Simonis.

VITA QUARTA

SANCTI BERNARDI ABBATIS

DUOBUS LIBRIS SCRIPTA A JOANNE EREMITA.

1277

Incipit epistola Joannis Eremitæ ad Petrum Tusculanum episcopum, de vita beati patris nostri Bernardi, primi Claræ-Vallis abbatis.

1. Juxta petitionem et desiderium vestrum, pater dilectissime Petre, ad vestram et aliorum ædificationem, pro modulo nostro vitam beati Bernardi, primi Claræ-Vallis abbatis, litteris commendare duximus dignum; ut per ejus imitationem et exempla, ad æternam beatitudinem pervenire possimus. Sine dubio dignus est Sanctus iste, de quo volumus facere mentionem, laudari et coli : quoniam cum sanctis et electis Dei, regni cœlestis adeptus gloriam, in medio Ecclesiæ laudem habere meruit et honorem; unde nomen in sanctitate sortitus est, et in benedictione vivit ejus memoria. Scriptum namque est : *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* [1]. Vere justus est iste Sanctus, et fidelis inventus in numero sanctorum, quasi ignis effulgens, et quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. Ideoque fecit illum Dominus crescere in plebem suam, et semen ejus multiplicavit sicut arenam maris. Sermo ejus non frustra humanis auribus insonabat, sed rebus et factis causas rerum faciendarum inferebat, signis et virtutibus gloriosus. Multi etiam inventi sunt in numero sanctorum, quos ipse per Evangelium genuit. Numerum vero miraculorum, quæ per eum facta sunt, si volumus explicare, ad hoc non sufficiet ingenii nostri parvitas. De cætero, si ea ad plenum et sciremus, et possemus evolvere, dicentibus fortasse non crederetur. Unde pauca in præsenti, quibus fides neganda non est, volumus explicare.

[1] Psal. cxv, 15.

2. Monachus quidam, venerandi Abbatis ve- A rax dilector et sincerus, forte cum quodam laico fratre, Humberto nomine, per virgultum adjacens monasterio Claræ-Vallensi deambulabat, librum Miraculorum sancti Patris tenens in manibus; exponens ea secundum idioma romanæ linguæ, tam suæ quam illius ædificationis causa. Contigit ergo eos, modicæ pausationis gratia, consedere sub arbore piro, secus viam, per quam quotidie vadunt et veniunt laborantes in horto. Cumque non post modicum tempus consurgerent, supradictus monachus oblivione subripiente, sicut multoties fieri solet, librum B quem paulo ante in manu tenuerat, humi per improvidentiam depositum reliquit. Abiit itaque, et regularis disciplinæ studiis occupatus, cum tandem reduceret ad memoriam, quomodo, ubi, et quando perdidisset illum, nullam omnino spem recuperandi concipiens (tum quia prope viam dimiserat, tum quia interim tanta fuerat facta inundatio pluviarum, ut etiamsi reperiretur, nihil amplius quam perditum valere crederetur), post aliquantum tempus ab illius inquisitione cessavit, imo etiam penitus desistere visus est; maxime tamen constrictus, quod per negligentiam suam Miraculorum san- C cti Viri volumen amisisset. In hunc modum transigens unum circiter mensem, cum post modicam per hortum deambulationem, sub arbore prædicta resedisset, non tamen proposito quærendi, vel spe recuperandi quod perdiderat; miro et inaudito modo librum, tanquam ab aliquo conservatum, et tunc de recenti, et ex industria juxta se positum, subito in medium proferri miratus est. Et ut mirabilius esse credatur quod contigit, tam charta, quam

scriptura adeo sana et incorrupta permanserat, nisi quod pauculis guttis exterius operimentum respergi videbatur, ac si cum cæteris libris in bibliotheca liber idem fuisset repositus. Quid super hoc audientibus visum fuerit, nescio : ego autem pro parte mea asseverare non dubito, rem talem, tamque insolitam, nequaquam sine miraculo contigisse ; quod siquidem beati Viri meritis adscribere et ratio persuadet, et veritas compellit.

A

3. Nocturni temporis silentio, cum post fatigationem diurni laboris, modicæ repausationis gratia recubuisset in lectulo, apparuit ei vigilanti vir venerabilis, amictus stola nivea, et staturæ mediocris, ætate grandævus, crine candidus, angelica facie reverendus. Is in manibus suis duos libros tenere videbatur. Accedens itaque ad fratrem supra memoratum, porrexit ei utrumque, dicens : « Accipe, vide, et lege. » Qui repentinæ visionis horrore, sicut fieri solet, attonitus, securitatem tamen ex affatu benigno, aspectu tranquillo, vultu quoque angelico sumens, respondit : « Domine pater, nescio litte- » ras. Simplex et illitteratus quomodo legam? » At ille : « Fili, noli timere : ecce Dominus tecum » est, et docebit te, et me intercedente, bene erit » tibi. » Hujusmodi pia admonitione confortatus frater, utrumque volumen accepit, evolvit, et legit; mirans et obstupescens in semetipso, quonam modo id fieret. Persona deinceps assistens, quasi alterum volumen secum deferens, alterum fratri relinquens, valefaciens ei data benedictione disparuit. Quid igitur? Mirabile quidem dictu est quod dicemus. Quid enim mirabili hoc mirabilius? Fratrem novimus omnes quotquot sumus. Laicus quidem erat paulo ante, nec etiam alphabetum noverat. Deo tamen illuminante ejus intelligentiam, et quibusdam fratrum suffragantibus, in brevi ad hoc profecit, ut non solum legere, verum etiam cantare satis decenter et convenienter sciret. Exinde tam usu quam gratia cooperante, dictionum significationes aliquantum intelligere cœpit, et in hujusmodi scientia paulatim proficere. Visionem itaque supradictam scripsit in spe adjutorii divini, et subventionis beati Viri, quem credimus ei apparuisse. Nonnulla miraculorum ipsius, quæ vel scriptoribus ignota, vel per negligentiam fuerant prætermissa, tam decenter, tam bene, tamque eleganter litteris commendavit, ut sub[1279]inde rapti in admirationem, dicamus cum propheta David : *A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris*[1]. Quis ergo neget hoc miraculose factum esse? Quod apertius, quod evidentius miraculum? Adscribimus igitur in primis gratiæ Dei illud, attribuimus deinde meritis Sancti, assignamus denique fidei et obedientiæ fratris.

B

4. Quid plura? Revera Sanctus iste magnus est in numero sanctorum, inter Angelos et Archangelos, inter Apostolos et martyres, inter confessores et virgines; quia nunquam fuit pollutus, sed semper virgo permansit et immaculatus. Semper ejus mens erat in Deo, et Deus erat cum eo. Totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis. Mortuos suscitavit, dæmonibus imperavit, claudis gressum reddidit, mutis loquelam, ægrotis sanitatem. Semper apud se erat modicus, apud summos magnificus, scriptis et fama mirificus, placidus bonis, malis terrificus, clarus meritis, exemplar morum, lux et speculum Christicolarum, maxime monachorum et omnium religiosorum. Lex Dei in corde ipsius, et doctrina sua sicut sol in diebus æstatis fulgens in Ecclesia Dei. Baculus fuit claudo, oculus cæco, compatiens ægrotis, munificus

C

pauperibus et benignus, jucundus ad omnes, fons sapientiæ, et columna justitiæ, pater Ordinis Cisterciensium, et virtutis forma. O pietas Conditoris nostri! o benignitas Jesu Christi, qui talem triumphatorem nobis tribuisti! Venite, charissimi, bibite, et inebriamini. Potus quippe et cibus animæ sunt exempla sancti Patris, quorum nonnulla referimus adjuvante Domino nostro Jesu Christo. Rogo vos, Pater, ut oretis pro me eumdem Dominum nostrum, qui est Alpha et Omega, ut inchoator sit et consummator hujus operis.

D

Incipit epistola secunda ad Herbertum Turritanum in Sardinia archiepiscopum.

Petis a me, miles Christi H. fiducia et charitate qua me diligis, ut de vita vel actibus venerabilis patris beati Bernardi, propter quod ego apud quosdam discipulorum ejus olim assiduus fueram adhuc puer, aliquid tibi per litteras edam : quatenus memoriam suavitatis ejus os tuum frequenter eructet, et scriptura de operibus tantæ sanctitatis expressa, tuos jugiter visus et audi-

[1] Psal. cxvii, 23.

tus oblectet. Ego autem, licet multa et magna [1280] viderim in actibus Viri Dei, quæ et memoratu digna sunt, et imitatione dignissima; ea tamen ex parte non modica potuerunt subripi, et a memoria mea excidere, vel facilitate ipsa lubricæ ætatis effluere, vel puerilis animi teneritudini non hærere. De cætero si quid exinde mihi vel stupore miraculi, vel operis dignitate non excidit, quis sum ego, qui inertem stilum laudibus tanti Patris enucleandis admoveam, et in præconia Viri Dei labiis incircumcisis erumpam? Illis narranda dentur gesta sanctorum, quos non dubites doctos a Domino, quibus dedit Deus linguam eruditam, ut sciant in tempore proferre sermonem. Mihi autem inenarrabiles sunt amici tui, Deus: ita ut tutius elegerim, Virum sanctum non tam prædicare quam colere; relinquens prudentioribus explicandum quod fecit, contentus ipse vel æmulari quod docuit. Cæterum ne spes tua quam, sicut arbitror, de affectione, magis quam de eruditione mea conceperas, usquequaque fraudetur, accipe breviter de moribus pii Patris quod ipse jam noveras: et dum apponis in ejus narratione scientiam, appone tibi pariter ab ejus actionibus disciplinam. Erat enim vir iste mira simplicitate purissimus, ita cœlestibus intentus oraculis, ut juxta evangelicam fidem, universum mundum æternorum amore contemneret, et nihil hic retinens præter corpoream mansionem, mente et animo in cœlestibus habitaret. Hic est in cujus pectore patientia ædificavit sibi domum, adeo ut omne gaudium existimaret, quoties robur animi sui actus cujuslibet adversitatis impeteret. Humilitas in eo supra humanum modum, tanquam jurasset ejus virtutis perfectione recuperare se cœlum, cujus defectu diabolus lapsus est in infernum. Hunc in omni vita sua nec temperantia, nec fortitudo deseruit; ne in prosperis per læta dissolutus efflueret, nec fractus adversitatibus elangueret. Corpus ejus candor castitatis induerat, mentem charitas inexstinguibilis inflammabat; ut esset foris lucidus, intus accensus, et totus desiderabilis. Jesu bone! quanta illi in obediendo solertia, in imperando modestia, in exhortationibus gravitas, in exsecutionibus disciplina! Non illi de magisterio typhus, non de reverentia fastus; sed ita se submittebat omnibus, qui omnibus eminebat, ut illius se probaret esse discipulum, qui non ut ministraretur, sed ut ministraret A advenerat. Blandus, pius, affabilis: non omittens in hilaritate censuram, non admittens in districtione sævitiam. De fide vero ipsius et pia credulitate quid dicam? Hæc est per quam meruit ut revelarentur ei sæpius arcana cœlestia, et per effectus visibiles divina illi sese proderent sacramenta.

Incipit prologus in Vita sancti Bernardi.

Qui vitas sanctorum, fratres charissimi, vult scribere, debet se primum de mendaciis et ini- B quitatibus emendare. Non enim amant sancti mendacia, sed damnant eos qui ea loquuntur. Ipsi enim sunt qui potius asserunt quod scriptum est: *Os quod mentitur, occidit animam* [1]. Offendit is qui vitas sanctorum scribit, sicut et ille qui byssum texit, si et manus habet maculatas; quia opera eorum coinquinantur. Texere byssum, est vitas sanctorum scribere. Manus maculatas habere, est vana gloria vel conscientia prava depravari, per quam mendacia confinguntur. Qui mendacium habet in mente, quomodo potest recta loqui de operibus sanctorum? Dico vobis, dilectissimi, quia multum me C coarctat hic labor, scilicet vitas sanctorum scribere. Nec immerito: me namque nec propria commendant merita, nec scientia ornat. Malo tamen temeritatis notam subire, quam pudoris inordinati nebula, laudes sanctorum contectas silentio præterire. Contestor igitur divinitatem, quæ omnia novit, quia nihil frivolum, nihilque humanæ laudis, vel avaritiæ causa scribere propono; sed quæ vera, simplex, et sancta confirmat relatio seniorum; quibus credere tam pium est, quam non credere impium. Servis et amicis Dei scribo, quos fallere periculosissimum est, sancti Viri gloria pariter et virtutibus de- D lectatus, quem etiam me tacente præconizant homines, miraculorum ejus magnitudinem vehementer admirantes. Nemo itaque contemnat quæ leguntur: quia licet rationem et possibilitatem humanam excedat magnitudo dicendorum, tamen omnia possibilia sunt apud Deum, et nihil est impossibile credenti. Verumtamen qui de his hæsitaverit, pie potius ignoscat, quam mendacii me arguat. Nihil est enim in rebus humanis quod non possit aliquo modo infamari, vel sinistra interpretatione perverti.

[1] Sap. I, 11.

Ecce in quo humanum judicium vel falli, vel fallere nequeat. Quare? Quia et rei certitudo ambiguitatem removet, et mendacium, sicut ait Seneca, tenue est, et ut vitrum perlucet [1]. Item dico vobis, fratres, quia minus affligit me hic labor; sed Dei, ut spero, erit adjutorium, quo bene impleri possit quod incœptum est. Te igitur invoco, Verbum, per quod omnia creata sunt, ut des mihi, sicut decet, de beato Viro dicere quæ vera sunt.

Incipit Vita sancti Bernardi.

1. Beatissimus igitur Bernardus, in pago Lingonensi, Fontanis oppido patris sui, digna propagine oriundus fuit; carnis quidem prosapia nobilis, sed culmine mentis nobilior. Genitor ejus Tescelinus nomine, genitrix vero Aalays, filia Bernardi Montis-Barri domini, viri potentis et magni secundum sæculi dignitatem, et ex antiquorum, sicut asserunt multi, Burgundiæ ducum generositate trahens originem. Sed quia de ejus genere historiam in præsentiarum explicandam non suscepimus, ad id quod potius dicendum est, revertamur. Aalays igitur filiam suam idem Bernardus, avus scilicet beati Bernardi, litteris erudiri voluit, ut in futuro monacham faceret : sed Dei providentia aliud de ea disposuit. Nam cum ad quintum decimum ætatis suæ annum pervenisset, a Tescelino Fontanensis oppidi domino, viro nobilitate et dignitate conspicuo, et in rebus sæculi satis locupletissimo, requisita est ad conjugium. Pater vero ejus, quoniam honeste negare non potuit, requisitam concessit.

2. Quæ postquam conjuncta fuit viro suo lege conjugali, dedit ei Deus gratiam, ut de fructu ventris sui poneret super mensam suam, sicut et fecit. Sex namque filios, et unam filiam genuit, non tam viro suo, quam Deo; sicut pius Dominus demonstrare dignatus est in sanctis operibus eorum. De suo namque sanctissimo Spiritu mentes eorum illuminavit. Illi vero degustata spirituali dulcedine, militiam diaboli et pompam sæculi abnegantes, cooperante pia admonitione fratris sui Bernardi (qui erat lux ardens, sed adhuc sub modio, non super candelabrum), ad fortissimam vitam cœnobitarum in eremum venerunt, et monachilem habitum susceperunt. Omnes itaque monachi facti, vitam Deo placitam simul aggressi sunt. Filia vero monacha facta in monasterio Juilleii. O beatus venter, qui tales portavit! o beata ubera, quæ lactaverunt tales! o beati generis origo, unius uteri gloriosa fecunditas! Vos ergo unanimiter, viri Deo digni, pro cœlesti gloria præsentia contempsistis, et magis elegistis cum Christo æternaliter vivere, quam in hoc mundo infelici feliciter ad tempus vivendo gaudere. Sed hoc de conversatione vestra, quoniam plura dicere stilus historiæ non permittit. Ad nativitatem, a qua dicendi initium sumpsimus, revertentes, cœpta prosequimur in hunc modum.

3. In ordine filiorum primogenitus fuit Guido, homo disciplinatus et a Deo dilectus, sapiens in verbis simul et opere : secundus, Girardus, vir vitæ venerabilis, honestus moribus, sapientia clarus, consilio providus : tertius, Bernardus, lux et speculum fratrum suorum, et sanctæ Ecclesiæ columna sublimis : quartus, Andreas, vir simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo : quintus, Bartholomæus, qui primævæ indolis florentibus annis senum anticipans vitas, ætatem immaculatam mentis sinceritate decoravit : sextus, Nivardus, qui terrena hæreditate contempta, cœlestia prælegit. Femina vero beatum Bernardum nascendi ordine subsecuta, in sacro Baptismate Humbelina nomen accepit. Hos omnes Deo, ut dictum est, non sæculo mater generans, singulos mox ut partu ediderat, in illa ipsa angustia et afflictione corporis, et in contritione cordis, de terra propriis manibus elevans sursum, Domino offerebat. O mulier firma in fide, et stabilis in Dei dilectione, perseverans in oratione! Felix es, felixque uterus tuus, feliciorque fructus ventris tui. Alias vero mulieres, quæ ad partum ejus convenerant, sicut mos est, oblationem supradictam facere non permittebat. Scripturas enim noverat, et maxime Davidicum psalmum, ubi canitur : *Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies* [2]. Beatissimum vero Bernardum non tam cito quam alios, sed in provectiore ætate Domino obtulit. Obtulit utique, et hoc devotissime fecit : et ut ille erga Dominum devotior existeret, litterarum studiis eum tradidit instruendum. Iis ergo in hunc modum decursis, simul ad utrumque parentem tam gloriosæ sobolis stilum reflectamus.

[1] Epist. 79. — [2] Psal. L, 19.

4. Fuit in partibus Burgundiæ, ut supra 1282 texuimus, vir vitæ laudabilis, Tescelinus no- A mine, et uxor ejus Aalays. Fueruntque ambo generosi secundum sæculi dignitatem, clariores tamen fide et operatione; et quanto altiores, tanto humiliores, sicut scriptum est : *Quanto major es, tanto te humilia in omnibus* [1]. De fide, spe, charitate, justitia et aliis virtutibus eorum, cuncta narrare difficillimum est. Pauca tamen eruditionis causa ponemus. Cum quodam tempore vir memoratus, diversis emergentibus causis (sicut inter sæculares frequenter contingere solet), cum quodam sibi adversante, multo inferiori genere, et substantiæ minoris, mono- B machia firmaverat decertare; adest statuta dies, et præfixa certamini. Convenitur utrimque. Recordatus autem vir venerabilis Tescelinus timoris Dei, et judiciorum divinorum, in quibus dicitur, *Juste judica proximo tuo* [2]; et item, *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris* [3] : quamvis fortior et potentior esset, et hostem superare, et de victoria lucrum maximum reportare valeret; ultro tamen se pacavit cum adversario, quidquid erat in controversia, sine disceptatione resignans et relinquens. O magna pietas, magna viri clementia! Magna sunt quæ narramus, sed majora quæ sequuntur. C

5. Venerabilis quoque Aalays uxor ejus consueverat inter cætera virtutum insignia, circuire domos, exquirere pauperes, infirmos, et egenos, eisque de suo proprio erogare quod necessarium erat. Claudorum etiam atque debilium maximam habebat curam; non servis, non aliis utens ministris ad hæc officia peragenda, sed per semetipsam hoc agens, ad eorum habitacula veniebat, et unicuique quod opus erat præbens, per ecclesiarum xenodochia devotissime discretis infirmis ministrabat; ollas eorum extergens, cibos porrigens, calices diluens, et alia cuncta faciens, quæ servis et ministris mos est D serviliter operari. Quid plura? Volumus omnes virtutes ejus narrare? Minime, quia nobis non crederetur. Unum tamen relatu dignissimum proferemus in medium, rem videlicet plenam miraculo, nec sine admiratione a nobis auditam, referente quodam abbate religiosissimo, nomine Roberto, qui magis quam sexaginta septem annis in monasterio sub jugo regularis disciplinæ vixit; nepos siquidem ejusdem matronæ, de qua volumus pertractare, filius autem sororis suæ; ad quem etiam beatus Bernardus primam epistolarum suarum dirigit.

6. « Mater, » inquit, « sancti Patris nostri » religiosissima exstitit. Consuetudo autem ejus » erat per singulos annos in solemnitate sancti » Ambrosii [a], universos clericos, quos invenire » poterat, congregare, eosque in eadem die, ad » honorem Dei, et beatæ Mariæ, et memorati » sancti, omniumque sanctorum, cibo et potu » solemniter reficere. Deus autem honorem, » quem illa sancto suo exhibebat annis singu- » lis, eidem remunerare volens, mortis suæ, » quæ in anniversario ejusdem festivitatis die » futura erat, illam præsciam fecit, die quadam » ante festum : unde ipsam Spiritus prophetiæ » participem fuisse non incredibile est. Illa au- » tem viro suo et filiis suis, et omni familiæ » suæ, quod sibi revelatum fuerat, indicavit. » Cunctique admirantes, et primo non credentes » contingere sicut prædixerat, postea magis ad- » mirati sunt. Porro vigilia festivitatis immi- » nente, febris artus occupavit. Die autem » festo, post celebrationem Missæ, corpus Do- » mini sibi afferri devotissime petiit : quod et » factum est. Deinde sacrosanctæ Unctionis mu- » nita sacramento, cum accepisset Eucharistiam, » universos clericos secundum consuetudinem » ad cœnam convocari fecit. Illis autem recum- » bentibus, filium suum Guidonem primogeni- » tum advocavit; intimans ei, et sollicite incul- » cans, ut statim clericos refectione completa, » ante se convenire faceret. Ille autem benignæ » matri suæ benignissime obediens, post re- » fectionem clericos in unum convocans, fecit » ut mater petierat. Adsunt clerici : quibus con- » gregatis, in spiritu congratulans ancilla Chri- » sti, nuntiat dissolutionem sui corporis immi- » nere. Illi autem Dominum pro ea suppliciter » exorantes, litaniam incœperunt : cum quibus » ipsa, quousque ultimum exhalaret spiritum, » devotissime psallebat. Cum vero chorus psal- » lentium jam pervenisset ad illam litaniæ » supplicationem, « Per passionem » scilicet, « et » crucem tuam libera eam, Domine; » necdum » cessans a supplicatione, in ipso mortis arti- » culo, in manus Domini commendans spiritum » suum, elevata manu signans se signaculo » sanctæ crucis, in pace reddidit spiritum : pro- » cul dubio receptum ab Angelis, collocatum a » Deo cum animabus sanctis, exspectantem cum

[1] Eccli. III, 20. — [2] Levit. XIX, 15. — [3] Tob. IV, 16.

[a] Alias, *Ambrosiniani*.

» magna felicitate et quiete resurrectionem[1285] corporis sui in die generalis resurrectionis, A quando judex et advocatus noster Christus Jesus adveniet judicaturus vivos et mortuos, et sæculum per ignem. In hunc modum sancta illa anima de templo sancti corporis egressa, manus, sicut erat erecta ad indicandum signum crucis, videntibus et admirantibus cunctis qui aderant, sic remansit. »

7. O feminam igne divini amoris incensam, fide robustam, spe patientissimam, charitate devotam! o felix mulier et beata, quæ talem honorem erga Deum acquisisti, ut et diem depositionis tuæ prænosceres, et in tuo felici B transitu adeo evidenter super te claresceret signum redemptionis nostræ; signum, inquam, in quo Deus ac Dominus noster pius Jesus, pro salute humani generis pati dignatus est. Fit itaque de migratione felicis animæ gaudium Angelis in cœlo; e contra dolor et luctus pauperibus Christi, viduis et orphanis, quorum mater erat in sæculo.

8. Fama autem nuntiante circumquaque obitum illius, abbas Sancti-Benigni Divionensis, Gerannus nomine, vir vitæ venerabilis, statim advenit, sacrum corpus petiit, reliquias ejus thesaurum reputans gloriosum. Impetrato ergo C quod petierat, tum pro reverentia sua, tum filiorum cooperante benevolentia, ipse et qui cum eo erant pietatis affectu lacrymis ubertim fluentibus, corpus sanctum, tanquam thesaurum pretiosum, submissis cervicibus secum reportantes, ad castrum Divionense tandem perveniunt. Et ecce omnis populus exierat obviam eis cum crucibus, et cereis, atque ingenti gaudio et veneratione, sacri corporis glebam usque ad basilicam beatissimi atque præclarissimi martyris Benigni, prosequentibus ibidem universis, cum magna reverentia illam sepulturæ dederunt. Post hæc prædictus abbas super D sepulturam ipsius sex imagines, in memoriam sex filiorum suorum, fabricari fecit; sicut usque in hodiernum diem evidenter ostenduntur. Illa vero deinceps per quinque annos apparere consuevit filio suo Andreæ, sicut narrat historia domni Guillelmi hominis Dei. Et cum de conversione sua tractare inciperent fratres, apparuit beato Bernardo, dicens: « Fili Bernarde, » noli timere, sed viriliter age, et efficaciter » imple quod inchoas, quia opus Dei est. Ex » hoc enim beatos vos dicent posteri. Ego vero » exspecto vos in gloriam Dei. » Quo dicto disparuit, et beatus Bernardus magis ac magis in Dei servitio proficiebat.

Incipit prologus in secundo libro.

Pauca de virtutibus beati Bernardi, primi abbatis Claræ-Vallis, pia intentione ad medium deducere volumus, ut per ejus exempla possimus gaudere cum gaudentibus, laudare Deum cum laudantibus. In parte opusculi prima, ingressum nativitatis illius protulimus : hic vero nonnulla miraculorum conferimus, quæ Deus per manus ejus operari dignatus est. Sed quid nobis agendum est? Possumus omnia comprehendere? Nequaquam; quia nobis non crederetur. Perversi sunt filii Adam, sicut fuerunt ab initio. Sed quid inde? Debemus propter incredulitatem eorum silere? Non : quin potius nobis pro posse nostro laborandum est in agro dominico. Ex abundantia cordis os loquitur. Nos autem quod habemus in corde prolatione dignum, prout ad propositum nostrum pertinet, stilo colligabimus.

Incipit liber secundus.

1. Bonæ indolis puer Bernardus, jam tamen evoluto, ut a patribus nostris accepimus, viginti duorum annorum spatio eremum petens, fortissimum monachatus propositum cum sociis a Deo sibi datis assecutus est apud locum cui nomen Cistercium : ubi tanta erat tunc temporis penuria temporalium, ut vix possent habere vestes ad utendum ordinate qui ibi convenerant. Enimvero ante adventum ejus eo in loco habitare cœperant nonnulli viri religiosi, sed paucissimi, quibus pius Dominus noster a tempore illo et deinceps, procul dubio propter servum suum Bernardum, quem ad eos miserat, benedixit, et sanctificavit locum ipsum; et omnibus inibi commorantibus quidquid necessarium fuit, satis abunde largitus est. Igitur cum esset juvenis sanctissimus in cella Novitiorum, quidam de parentibus suis venerunt ut visitarent eum, et locuti sunt cum eo. Post signum vero horæ nonæ, reversi sunt unusquisque ad sua, et religiosissimus juvenis ad opus Dei in ecclesiam. Tunc secundum consuetudinem elevans oculos ad cœlum, putans se invenire gratiam Dei sicut et prius, non invenit. Excogitavit itaque in se ipso, hoc sibi pro qualicumque delicto seu peccato contigisse, et non comperit

nisi vanas fabulationes, quibus paulo ante per imprudentiam se exposuerat. Qua de causa cum A se culpabilem intellexisset, prostravit totum corpus suum juxta altare, dicens cum propheta : *Domine, ne in furore tuo arguas me* [1], etc. Et cum hoc fecisset per viginti et quinque dies, apparuit ei gloria Domini, et replevit eum, et dedit ei scientiam sanctorum, ut in bonum consummarentur opera ejus. Sed et alii venerunt visitare eum, et acceperunt licentiam ab abbate Stephano, ut ad eum loquerentur. Et cum ad eos duceretur, accepit stupas, et misit sub capucio in aures suas; ita ut hoc artificio ab inani confabulatione se conservare posset immunem : B sicque venit ad hospites, et fuit cum eis per totam horam, et nihil audivit; non locutus est, nisi pauca verba de ædificatione. Tunc pulsata campana, gaudens, et relinquens eos, venit in ecclesiam, gratia sua sibi taliter a Deo conservata. O virum præcipuæ sanctitatis, et dignum memoria, qui sibi in hunc modum providendo, audientes adhuc ædificat, et ædificabit usque in finem, non sibi solummodo, sed infinitis proficuus existens!

2. Post non multum vero temporis abbas Stephanus, honestate morum conspicuus, secundum dispositionem Dei novellæ illius plantationis C pater, de fructu quem sibi Deus dederat, cum multiplici augmento oblationem Deo facere decernens, transmisso conventu, inchoavit abbatiam, Firmitatem dictam. Duas quoque alias in brevi, Pontiniacum scilicet et Vallem-Absinthialem, quæ nunc Clara-Vallis dicitur : cui ordinavit abbatem, juvenem sanctæ conversationis, Bernardum nomine, qui fuit ibidem cum sociis suis, multis diebus degens et orans, in fame, in siti, in jejuniis, in vigiliis, in frigore et nuditate, in laboribus plurimis, in diversis angustiis animæ et corporis; divinorum tamen eloquiorum meditationi incessabiliter D intentus, de die in diem sensus suos vigilanter emundans; et animam liberans ab omni passibili affectu, impassibilitatis lumine illustrabat. Tantam in primis qui ibi fuerant congregati, passi sunt penuriam, ut cibus eorum esset panis, non de avena (pretiosum namque tale edulium reputarent), sed de mistura qualicumque multo viliori, imo vilissima, utcumque conglobatus potius quam confectus. Folia quoque arborum cocta in æstate pro pulmentis [1284] habebant; in hieme vero, radices herbarum. O quot labores, quot angustias, quot ægritudines, quantas tribulationes, quantasque anxietates, quam graves infirmitatis et indigentiæ passiones in loco prædicto sustinuit Vir beatissimus, et qui cum eo missi fuerant fratres! Fagina, et cæteri fructus silvestres, et quædam alia, quæ terra sponte procreare solet, fercula illis erant meliora; cum carnem, et omnem pinguedinem, ova, et caseum, et vinum omnino non gustassent. Indumenta vero eorum, tam in æstate, quam in hieme, cuculla et tunica, quæ rarissime innovabantur. Caligis quoque utebantur vilibus, et calceamentis frequenter diuque diruptis manentibus et dissutis, antequam repararentur, quæ præ nimia corii paupertate ligabant funiculis. O viri generosi et magni in sæculo! Quis ad hæc loca arida et periculosa vos adduxit, nisi ille qui dives erat in cœlis, et pauper humilisque in terris in præsepio recubuit; cui unumquemque vestrum felix mater vestra cum produxisset in lucem, cum maxima devotione obtulit? Quis ergo inseruit vobis animum, ut relinqueretis possessiones vestras, villas scilicet et castella, servos et ancillas, cognatos et affines, conjuges et liberos; nisi ille qui Angelorum et Archangelorum conditor, humanam naturam assumpsit pro salute humani generis?

3. In illa tanta penuria, de qua supra diximus, inter cæteras necessitates, sal die quadam defuit eis. Et vocavit sanctus Abbas unum de fratribus suis, Guibertum nomine, dixitque ei : « Fili Guiberte, accipe asinum, et vade ad » nundinas, et eme nobis salem. » At ille respondit : « Ubi est pretium? » Ad quem homo Dei : « Crede mihi, fili, quia nescio tempus, » quod aurum vel argentum habuerim. Sursum » est enim qui habet peram meam, et thesauros » meos in manibus suis. » Tunc frater ille quasi subridens ait : « Si vacuus perrexero, vacuus » redibo. » Cui ait Sanctus : « Noli timere, fili » mi, sed vade securus. Ille enim qui habet » thesauros nostros, sicut jam dixi tibi, erit » tecum in itinere, et præbebit omnia propter » quæ mitto te. » Ad hæc verba, sumpta pii Patris benedictione, perrexit cum asino ad nundinas, ad castrum cui nomen Risnellum, plus quam oportet incredulus. Sed pius et clemens Dominus non respexit suam incredulita-

[1] Psal. VI, 1.

tem, sed consideravit servi sui fidem, et tribuit [1285] ei omnem rem, pro qua missus fuerat. Itaque A cum castro appropinquasset, et venisset ad quamdam villam, obvium habuit quemdam presbyterum, qui salutavit eum, dicens : « Unde » es, frater? aut quo pergis ? » At ille respondens, exposuit ei diligenter itineris sui causam, et paupertatem loci, in quo habitabat Pater sanctus cum filiis suis. Quæ cum audisset presbyter, vehementissime compunctus est : et duxit fratrem in domum suam, deditque illi medietatem modii salis, et quinquaginta solidos vel amplius, sicut sæpe narrare consueverat idem Guibertus. Quibus acceptis, cœpit gratias B agere Deo immensas, et dicere in animo suo : « Procul dubio verus est sermo quem audivi a » Patre meo : sed in hoc peccavi erga eum pec» cato magno, quia ei non credidi, sed incre» dulus veni huc. » Et valefaciens presbytero, reversus est ad monasterium : quod cum ingressus fuisset, cucurrit ad Hominem Dei, et retulit ei omnia quæ sibi in via contigerant. Cui dixit Pater sanctus : « Dico tibi, fili, quia nulla res » tam necessaria est omni christiano, quam fi» des. Habe ergo fidem, et bene tibi erit omni» bus diebus vitæ tuæ. » A die illa et deinceps, tam frater ille quam alii, verba sancti Patris in C majori habuerunt reverentia. O bone Jesu, fidem quam habuit iste Sanctus, quis enarrare potest? Scio, Domine, scio, et in me agnosco, quia hoc facere non possum. Si quis tamen super hoc sollicitus est, eat ad bibliothecam, et legat in Scripturis sanctis : quarum lectione plurimum dignoscere poterit, quam charitativus fuerit Sanctus iste et timoratus, ut non offenderet erga Salvatorem suum. Ego enim in præsenti historia non suscepi laudes ejus scribere, sed tantummodo quædam miraculorum sive operum mirabilium referre, quæ Dominus per eum mundo palam facere dignatus est. D

4. Quidam de Clementini-Prati fratribus adveniens, visitandi gratia novellam Christi plantationem, honorifice susceptus est, prout fieri potuit : cui, qui in promptu erat, oblatus est dimidius panis avenaceus. Quo suscepto, et cum magna admiratione, quia de tali viverent, reportato ad Clementinum-Pratum, omnibus inibi habitantibus annuntiavit servorum Christi voluntariam in maxima paupertate abstinentiam, in abstinentia patientiam, in egestate liberalitatem munificam. Statimque vehementer compuncti, et compatientes Clementini-Prati fratres, in eorum subsidium communiter assenserunt. Tunc magister loci illius, Odo nomine, vir venerabilis, dilectus a Deo et hominibus, oneratis equis et asinis panes et cibaria in quadrigis detulit. Tunc vero a die illo usque in hodiernum diem tanta fuit fraternitatis communio inter Claram-Vallem et Clementinum-Pratum, quod quando fratres Clementini-Prati Claram-Vallem adveniebant, ita eis deferebatur, sicut uni Claræ-Vallensium in spiritualibus et humanis. Defunctis etiam vicissim reddebatur obsequium. In hunc modum pius Jesus magis ac magis providebat servis suis.

5. Advenit etiam mulier quædam centum solidos afferens, quibus contecta est pedum eorum nuditas. Cunctis animalibus carebant, excepto asino, quo Abbas ad visitationes suas deferabatur, lignaque ad necessitates comportabantur. Coacti vero fame, frigore, et aliis indigentiis, Abbati suo conquesti sunt, quod pro nimia paupertate discedere cogerentur. Quo audito, Abbas blande ac leniter consolans eos, Dei timorem et amorem, spem quoque vitæ æternæ et remunerationis divinæ, quantum potuit, insinuavit. Illi vero maxime angustiati, et angustiati dolore multiplici, nullatenus volebant consentire, sed magis volebant Cistercium reverti. Cumque Vir Dei desperationem illorum vidisset, demum convertit se ad orationem. Quo facto, audivit vocem de cœlo dicentem sibi coram omnibus : « Surge, Ber» narde, exaudita est oratio tua. » Quod cum audissent fratres, glorificaverunt Deum et sanctum suum Bernardum, dixeruntque ad eum : « Dic nobis, pater, quid petisti a Do» mino? » At ille respondit : « Quid vultis scire, » modicæ fidei? State hic, et scietis postea. » Et cum fabularentur ad invicem, modicum temporis indulgentes fabulis, non fabulis, sed sermonibus sanctis, venit quidam, et obtulit sancto Patri decem libras. Nec mora, Barrensis quidam, cujus filius usque ad desperationem vitæ præ nimia ægritudine cogebatur, attulit ei tredecim libras, suppliciter postulans ut misereretur filii sui. Quem sanctus Abbas hilarem dimisit, pollicens filium suum sospitem ab eo inveniendum. Revertens homo, invenit filium suum sanitati restitutum, sicut promiserat Vir Dei : qua de causa, postmodum servo Dei uberes gratias exsolvit. Modico tempore interjecto, copiose ac benigne Dei misericordia super hos respexit, ut abundantes æternis et

temporalibus subsidiis nihil eis deesset in ulla[1267] gratia, secundum illud : Nihil deest timentibus A Deum [1].

6. Post duodecim annos fames in partibus Burgundiæ exorta est adeo valida, ut homines membra propria pene consumerent. Eadem vero necessitate urgente, maxima multitudo pauperum ad portam Claræ - Vallis devenit. Unde pro tanta multitudine sanctus Abbas et fratres ejus inierunt consilium, et ex consulto duo millia acceperunt sub signaculo, quatenus et aliis eleemosyna daretur, sed minor. Non enim habebant substantiam, unde omnes sustentari possent usque ad messem : quam tamen B pius Dominus sic multiplicavit, ut sufficeret eis post messem, trium scilicet mensium spatio. Acceperunt itaque duo pueri signaculum, matre eorum non accipiente. Quæ penitus ignorans quid faceret, cogitavit tandem quasi puerum pannis involutum formare de musco, ut hac arte se ab imminenti famis periculo redimeret : quod et fecit. Accepit itaque aliquandiu hoc modo eleemosynam, donec dolus denique deprehensus est. Qua imminuta, cum non sufficeret sibi quod accipiebat, postmodum tam famis angustia, quam morbo periclitans de medio facta est. Qua defuncta, sanctus Abbas C prætergrediens, audivit pueros ejulantes pro morte matris suæ, et unumquemque ex itinerantibus causam planctus inquirere jussit. Pueri vero ordinem rei exposuerunt. Quo audito, Vir beatus locum subiens, in quo corpus jacebat, ad orationem se prostravit. Quo orante, mulier tanquam a sommo expergefacta, cunctis videntibus et audientibus, qui præsentes astabant, vitæ reddita est; gratias agens Deo et Sancto suo, cujus meritis et precibus ad vitam redierat, prænuntians etiam quanta tormenta pro culpa sua sustinuisset.

7. Quadam die distribuebatur pauperibus in D latere montis eleemosyna, pluvia ingruente : ubi forte Sanctus Dei assistens, manu elevata, signum crucis opposuit. Quo facto, visa est pluvia a dextris et a sinistris inopinatum sui ipsius pati discidium, ita ut nec gutta quidem tangeret eos. Rursus tempore messis contigit hoc miraculum. Quadam nocte dormiens Vir beatus monachis circumquaque dormientibus, audivit Angelos in ecclesia voce clara et delectabili Deum collaudantes, et beatam virginem Mariam. Quos cum audisset, occulte surrexit, et pedetentim profectus est ad ecclesiam ; ut in proximo constitutus, videret manifestius quidnam esset. Vidit itaque sanctam Dei Genitricem in medio duorum Angelorum, quorum unus in manu sua thuribulum aureum, alius incensum tenere videbatur. Horum altero eum deducente, Vir sanctus quasi a dextris gloriosæ Virginis incedens, ad altare usque pervenit : ubi voce angelica audivit decantari antiphonam, « Salve, Regina, » ex integro usque ad finem. Quam corde tenus retinens, et postea scripsisse, atque Domino papæ Eugenio transmisisse refertur, ut ex præcepto auctoritatis apostolicæ per ecclesias solemnis haberetur, in honore beatæ et gloriosæ Virginis Dei genitricis Mariæ : quod et factum est, ut adhuc plerique testantur [a]. In dedicatione vero ecclesiæ Vir Deo dignus proposuit filiis suis sermonem valde probabilem in capitulo Claræ-Vallis ; ostendens mirabiliter, illo suo modo admirabili, quid dedicationis tam solemne mysterium prætenderet in rerum sacratarum superficie, et in actionibus consecrationis tam devotæ. Quædam præterea verba retulit, quæ in ecclesia de recenti acciderant : « Nunc, » inquiens, « sancti Angeli » solemnizationi vestræ interfuerunt, et vos » divinitus in suæ cura custodiæ susceperunt. » Adjungens etiam quædam verba, quibus dabatur intelligi, quod antequam lapidem lapidi in constructione superædificasset, idem locus designatus fuisset. Alio quidem tempore sedens in capitulo Claræ-Vallis, dixit mirabile et valde consolatorium verbum, verbum siquidem amabile, verbum gaudio plenum et consolatione, et valde necessarium. Fortassis namque aliquis erat, quem de recordatione transgressionum, et peccatorum suorum nimietate pœniteret et paveret. « Unde, » inquit, « desolationem habe- » tis, fratres, et filii mei? Dico vobis in veritate

[1] Psal. xxxiii, 10.

[a] Paulo aliter hanc historiam refert Albericus in Chronico ad annum 1130 : ubi commemorat, S. Bernardum Divione apud S. Benignum aliquando hospitio exceptum, audivisse ante horologium circa altare ab Angelis antiphonam, « Salve, Regina, » dulci modulamine decantari, primoque credidisse fuisse conventum, ac dixisse Abbati die sequenti : « Optime decantastis Antiphonam de Podio hac nocte circa altare beatæ Virginis. » Dicebatur autem Antiphona de Podio, eo quod Haimerus episcopus Podiensis eam fecerit.

« Christi, si Judas hic esset qui tradidit Deum, » ubi vos estis; et ipse misericordiam conse- » queretur. »

8. Burgundiam adibat, comitem Forensem et comitem Viennæ pacificaturus. Transiens autem per quamdam villam, audivit ab incolis loci illius, duas feras immanissimas, quæ vulgo dicuntur varoli, in nemore proximo desævire. Quod cum audissent socii ejus, rogaverunt eum regredi, quia malebant duabus dietis vel multo amplius divertere, quam se periculose feris objicere: quibus nolens consentire, respondit, se nunquam divertere tali causa. Nec mora; et ecce feræ progredientes in planum, occurrerunt eis terribili hiatu, quasi ad devorandum. Quas ubi vident fratres, præ timore nimio cuncti mox ad sanctum Virum fugerunt, latitantes circa eum, clamaveruntque una voce: « Pater sancte, libera nos. » At ille: « Quid » timidi estis, modicæ fidei? » Ad hanc vocem manu elevata, signum crucis feris opposuit: quæ statim factæ sunt tanquam lapides, tanquam nullam penitus habentes nocendi potestatem. Quo signo viso, omnes qui aderant, gratias exsolverunt Viro Dei immensas. Hoc vero audito, vicini valde lætificati sunt: præ timore enim ferarum, egredi non audebant pauciores quam duodecim. Proficiscens inde sanctus Bernardus, venit ad dictos comites. Qui cum pacem ab eis quæsisset, Forensis comes ei humiliter consensit. Comes autem Viennæ improbe refragatus est, dicens, quod nunquam esset cum adversario pacem habiturus, donec eum exsulare coegisset: collectoque exercitu terram illius aggressus est. Tunc Forensis comes timore perterritus sanctum Bernardum exoravit, quatenus ab omnipotente Deo victoriam impetraret. Beatus vero Bernardus victoriam ei confidenter promisit. Hac fide confortatus hostes suos invasit, cepitque Comitem; et hostium tantum numerum prostravit, ut vix aliquis vivus evaderet. Hujusque victoriæ gratias reddidit sancto Bernardo.

9. Quadam die sedens Vir sanctus in suo Claræ-Vallis capitulo, fecit magnum et mirabilem sermonem: dixitque inter cætera quoddam [1288] verbum, in quo omnes qui audierunt valde A lætati sunt. « Non, » inquit, « expaveatis, vos » qui præcepta mea tenetis, tormenta gehennæ, » nec vos terreat labor quem sustinetis. Dico » enim vobis, si perseveraveritis usque in fi- » nem, in die iræ Domini reddam animam » meam pro animabus vestris. » Quo audito, fratres gratias exsolverunt Deo immensas, qui talem patrem dedit eis. Tunc vero a die illa et deinceps, omnes qui hoc audierunt, firmiter ejus præceptis obtemperaverunt. Et vos, dilectissimi, qui eum non vidistis, scrutari debetis B ejus præcepta, et illis diligenter obsequi, ut ejus interventu ad paradisi gaudia pervenire possitis. Vigilate igitur, et orate ne in tormenta veniatis: nam ille qui circuit quærens quem devoret, quærit vos. Scit enim quia per ejus instituta, Deo auxiliante liberati estis de manibus suis. Ait enim apostolus: *Sobrii estote, et vigilate, quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret*[1].

10. Monachus quidam, nomine Christianus, plantavit vineam in vertice montis, qui proximus est Claræ-Vallis. Et venerunt fratres venerabilis Patris, Guido scilicet, et Gerardus, C et excommunicaverunt eam[a], dixeruntque ei: « Frater Christiane, ubi est mens tua, et ubi » cor tuum? Quare non considerasti scripturam » dicentem, quoniam vinum non est monacho- » rum? » At ille: « Vos fratres spirituales estis, et » vinum bibere non vultis; ego peccator sum, » et volo bibere vinum. » Tunc dixit Girardus: « Dico tibi, frater Christiane, non videbis fru- » ctum ejus. » Post hæc verba reversi sunt in monasterium. Ille vero vineam suam fodit, et excoluit multis temporibus. Denique mortuus est, et non vidit fructum ejus. Post multum vero temporis, venit custos vineæ ad sanctum D Bernardum, et dixit ei: « Pater, vinea nostra » anathema est, nec potest facere fructum. » At ille: « Quare, fili? » Respondit: « Fratres » tui excommunicaverunt eam, et deinceps fru- » ctum non fecit. » Ait illi: « Affer mihi aquam » in pelvi. » At ille obtulit ei. Tunc Vir sanctus fecit signum crucis, et sanctificavit aquam.

[1] I Petr. v, 8.

[a] Et tamen ubi actum est de translatione Claræ-Vallis veteris, Bernardo a Fratribus expositum est, alium locum esse spatiosum « ad vineas, » etc. teste Ernaldo in lib. 2, num. 29, supra col. 2165: qui auctor item num. 18 tradit, monasterium S. Anastasii ad Aquas-Salvias Cisterciensibus ab Innocentio assignatum « cum agris et vineis. » Quanquam apud Cistercienses tunc rarus vini usus erat. Lege Gaufridum supra, col. 2190, num. 2.

« Vade, » inquit, « fili, et sparge per totam vi- » neam. » Recessit frater, et fecit juxta præce- A ptum Abbatis; et vinea crevit et multiplicata est, ita ut videntes mirarentur.

11. Dum navigaret aliquando per Ligerim, navicula ejus forte concussit ponticulum, cui puer supererat: qui statim in fluvium delapsus est, et necatus. Et excitati accurrerunt vicini, defunctum puerum plangentes: quem sanctus Vir jussit sibi afferri; eoque defuncto oblato, oravit Sanctus. Puer itaque videntibus cunctis qui aderant, et Deum una voce collaudantibus, ad orationem Sancti statim suscitatus est. Tunc a die illa et deinceps Hominem Dei, ut patrem B filius affectuosissime diligens, postea profectus in Claram-Vallem, ibi Conversus factus est, dictus Tescelinus Nascardus, quia de aqua fuerat sublatus, et piscatus sicut piscis.

12. Cum pertransiret die quadam circa horam sextam Vir venerabilis, finagium de villa, cui nomen Columbeium in fossa, invenit fontem in itinere suo, a pecoribus conculcatum. Cumque ibi consisteret, jussit sibi et discipulis suis panem ministrari in eodem loco. Illi vero quia locus ille inhonestus videbatur, volebant potius in alium locum transire; dixeruntque ad Hominem Dei: « Non est, » inquiunt, « pater, hic C » locus idoneus ad manducandum. Transeamus » hinc, donec ad locum veniamus, ubi honestius » manducare possimus. Locus enim iste coin- » quinatus est a pecoribus, et juxta viam quo- » tidie tritam ab itinerantibus. » Vir autem Domini noluit acquiescere sermonibus eorum. In proximo autem erant viri quidam magni nobilitate et opibus, qui obviam occurrerunt ei de villa prædicta, volentes eum ducere in domos suas. Qui nullatenus voluit eis assentire, præcipiens magis ac magis, in prædicto loco escas sibi præparari. Tunc vero unus ex discipulis suis, Hemericus nomine, dixit ad eum: « Quid D » est hoc, pater, quod vis facere, quia hic locus » fetet, et a pecoribus est coinquinatus? et tu » vis in eo manducare? » Hunc igitur sermonem cum audisset Vir Dei, ultra sustinere non potuit, sed aperuit os suum, et prophetare cœpit coram omnibus, dicens: « Audite me, fratres, » et qui mecum estis omnes. Dico vobis in verbo » veritatis, quia veniet tempus, in quo multi » hunc locum requirent, ut in eo ab infirmita- » tibus variis curentur. Sanctus est locus, ut pote » a Domino sanctificatus. » Hoc cum audissent discipuli, acceperunt panes et cibaria, comede- 1289 runtque cum eo et alii multi; plures namque venerant obviam, ut supra diximus. Tunc Vir Dei elevans manum suam, signo crucis super fontem edito, benedixit eum, et sanctificavit, dixitque ministris: « Haurite, propinate come- » dentibus. » Ministri autem hauserunt aquam, et impleverunt scyphos; et versa est in vinum: biberuntque omnes qui aderant, et gratias exsolverunt Deo immensas, dicentes cum gaudio magno, « Vere homo iste sanctus est, vere » Spiritus sanctus habitat in eo. »

13. Igitur Vir beatus post cibum, quemdam virum de prædicta villa, nomine Joannem, vocavit, qui dives et abundans erat valde: præcepitque ei ut prædictum locum curaret, et a sorde mundaret, et de lapidibus muniret, ne pecora illum coinquinarent. Adjecit etiam dicens: « Si hoc, » inquit, « adimplere nolueris, » scias te ante obitum talem penuriam pati, » quod in morte, ubi revolvi possis, panniculum » non habebis. » Illo autem pigritante, imo nolente jussa beati Viri adimplere, res prout Sanctus ei prædixerat subsecuta est. Nam in morte de tota possessione sua sudarium habere non potuit, juxta verbum Hominis Dei. Quis hæc sine spiritu prophetiæ Virum sanctum prædixisse dubitet? Multa quoque dum adhuc viveret prophetavit, quæ in effectum succedere vidimus longo tempore post gloriosum transitum ejus. Nam de fonte prædicto, sicut prædixerat, multa evenerunt miracula. Nunc etiam, si cujuspiam corporis membrum, quolibet dolore gravatum, ex aquis fontis illius fidei devotione fuerit perfusum, cognitum est a multis, in melius reformari. In potu quoque sumptæ, diversarum infirmitatum incolumitati prosunt. Nam et si quis febris gravi laborans incommodo, inspirante confessore Christi Bernardo, desiderium habuerit hauriendi, protinus ut hauserit convalescit, et ita exstinguitur vis febrium, ceu si videas super immensum rogum projectis undis universa incendia repente exstingui. Tertianarum, quartanarum febrium ignibus accensis, ut potatæ fuerint, dolores compescunt.

14. Fuit vir quidam religiosus, Odo nomine, cujus pars corporis per aliquantum tempus pene mansit emortua, adjacentis incommodi contractione. Is post mortem beati Viri ad eumdem fontem perrexit. Cumque eo infirmitatis locum perfudisset, sanus et incolumis rediit. Alius dolore capitis immaniter vexatus,

et omnino sensu privatus, fonte irrigatus sanatus est. Alius per septennium languerat, qui a parentibus ad sanctum fontem ductus, sospes factus est. Alius quidam, Suynus nomine, longo tempore febri quartana laboraverat, qui potu fontis ejusdem sanitatem recepit. Quidam vero maxima infirmitate gravatus, cum gustasset de eadem aqua, vermiculus quidam similis locustæ, per os illius omnibus videntibus egressus est, et statim convaluit. Mutus etiam, ut aiunt qui viderunt, ad fontem venit, et loquelam recepit. Hæc et multa alia tam a nobis quam ab aliis visa, quibus non credere impium est, ne forte narrationis prolixitate audientibus fastidium generetur, perstrinxisse sufficiat.

15. Igitur apud Barrum super Albam erant duæ feminæ, quas duo dæmones vexabant. Deinde parentes adduxerunt eas ad Hominem Dei in Claram-Vallem, ut ab eo curarentur. Et cum portæ Claræ-Vallis appropinquassent, dixit unus ex diabolis ad alterum diabolum per os mulieris : « Oportet me exire de hac muliere. » « Quare, » inquit alter dæmon, « oportet fieri? » Qui ait : « Bernardum, » inquit, « non possum » videre, nec vocem ejus audire. » Cui ille : « Quam ob rem? » Qui ait : « Cum esset Bernardus in sæculo, volui eum tentare, et virginitatem ejus auferre. Et cum hoc facere tentarem, dixit mihi : Vade retro, satana. Adjuro te per Jesum, ne me lædas, nec me unquam videas. Et propter hanc conjurationem, oportet modo me exire. » Et confestim egressus est de muliere, et sanata est ex illa hora. Qui vero præsentes erant, laudantes Deum, dicebant : « Vere sanctus est homo ille, et Spiritus sanctus » habitat in eo. » Et cum hæc dicerent, venit servus Dei ad portam, et narraverunt ei omnia quæ audierant et viderant de his duobus dæmonibus. Quæ cum audisset Vir Dei, gratias agens Deo, dixit : « Gratias tibi ago, Domine Jesu » Christe, quia nunquam dereliquisti me. Tu es » Deus solus, tu facis mirabilia magna solus. Tu » creasti cœlum et terram, mare et omnia quæ » in eis sunt. Exaudi, Domine, orationem » meam, et clamor meus ad te veniat. » Post hanc orationem conversus ad alteram mulierem, dixit ad dæmonem : « O dæmon inimice Dei, » exi de femina. » Ad hanc vocem egressus est de muliere, et sanata est ex illa hora. Tunc omnes qui aderant, benedicentes Deum, gratias exsolventes sancto Bernardo immensas, dixerunt : « Non est in hoc sæculo, et non fuit post » Apostolos, qui posset facere quæ iste facit. »

16. Beatus Bernardus cum esset die quadam in cella sua cum paucis discipulis, et ungeret sandalia sua secundum consuetudinem suam, apparuit ei diabolus in similitudinem monachi nigri, dicens ei : « Abba, quomodo te habes? » Ego de longinquis terris veni ut te viderem, » et te calceos ungentem invenio. Non debuisses » hoc facere, sed servi et ministri tui. » Cui respondit Vir Dei : « Ego, » inquit, « servos » non habeo, nec volui unquam habere. Filios » habeo, quos genui Christo per evangelium, » qui mihi ministrant cum magna charitate et » mansuetudine; et ego illos in veritate diligo, » et viam regni cœlorum doceo, humilians me » ipsum exemplo summi Magistri, dicentis : » *Qui se humiliat, exaltabitur* [1]. Ipse autem » multimoda humilitatis exhibitione, imo summe et præcipue sese humiliando, nobis reliquit exemplum, ut sequamur vestigia ejus. » Imitando igitur Dominum meum, vilia et » servilia opera pro amore ipsius exsequi non » tantum non gravat, sed et plurimum delectat. » Vade, et dic abbati tuo ut faciat similiter. » Cui respondit diabolus : « Da mihi sandalia ut » ungam. » Et respiciens eum Vir beatus, cognovit Spiritu sancto revelante, quod esset diabolus; et ait ad eum, cum indignatione insultando illi : « Non est rectum, ut ille qui » ab initio in summa beatitudine et pulchritu» dine creatus fuit a Deo, ungat calceamenta » mea, cum sim pulvis et cinis. » Et adjecit : « Vade retro, satana. Adjuro te per Jesum » Christum, ne mihi vel filiis meis in aliquo » noceas. » Quo dicto, statim transfiguravit se in similitudinem minuti animantis, cunctis videntibus qui aderant : et statim evanuit ab oculis eorum. Hæc narrare nobis solebat domnus abbas Morensis, Girardus nomine, vir sanctus et verax in verbis suis : cujus verbis fidem non adhibere, quasi ipsi veritati repugnare est.

17. Igitur cum esset quadam die Vir beatus in suo Claræ-Vallensi capitulo, facta est conquestio de quodam monacho, qui scutellas in coquina, secundum Ordinis instituta, cum septimanarius esset, lavare negligebat. Ad quem Vir sanctus : « Fili, » inquit, « adeo negligens

[1] Luc. XIV, 11.

» es, ubi majorem deberes habere diligentiam! »[1291] Ad hæc ille confusus, ineptum quiddam et puerile submurmurans, excusandi se gratia, vile et sordidum nimis esse dicebat coquinæ officium. Cui Vir beatus respondit : « Fili, » numquid non audivisti quid super hoc asse» veret benedictæ institutionis nostræ promul» gator Benedictus? Dicit etiam Apostolus, quod » *unusquisque recipiet secundum suum labo» rem* [1]. » Et adjecit Homo Dei, zelo sancto suggerente : « O pessima superbia, peccati » initium, radix omnium malorum! unde tibi » permittitur contaminare qualemcumque sa» crosancti gregis mei particulam? Egredere, » egredere Deo adjuvante : hic tibi nusquam » et nunquam locus. Fuge, refuge ad eum qui » tecum et per te de cœlo descendit. » His dictis, itidem monachum taliter aggressus est : « O miser homo, imo miserrime hominum, nisi » tibi propitietur Omnipotens! Ubi est mens » tua? ubi est religio tua? Vide ne seductor » humani generis in superstitionem transfor» metur. Unde tibi tanta, tamque enormis ne» gligentia? O quam periculosa, quam abomi» nabilis exaltatio! Quare non attendis illud » evangelicum : *Qui se exaltat, humiliabitur;* » et ab oppositis, *qui se humiliat, exaltabitur* [2]? » Fili, audi sermonem meum. Dico tibi in verbo » veritatis, testem proponens Deum et con» scientiam meam, quod si ex radice veræ hu» militatis hujuscemodi humiliatio procederet, » lucrum salubrius atque gloriosius operareris » animæ tuæ, scutellas et cochlearia lavando, » et cætera quæ ad officium coquinæ perti» nent diligenter exsequendo, quam frequenter, » prout plerisque contingit, assistendo sive » ministrando altari. Labora, fili, labora, et in » mansuetudine operare quod tibi secundum » Ordinis instituta, et ordinem vicis tuæ injun» ctum est. Quanto enim vilior erit labor tuus » in conspectu filiorum hominum, tanto pre» tiosior erit in conspectu Angelorum. De cæ» tero, secundum apostolicam traditionem la» borare nos ex necessitate condecet. Ait namque » Apostolus, *Qui non laborat, non manducet* [3] : » item idem de eodem, *Laboret unusquisque » operando manibus suis quod bonum est* [4]. Et » quid melius quam servire in commune fratri» bus suis? Hoc siquidem faciunt coquinæ heb» domadarii. Esto igitur, fili, esto promptus ad » lavandum scutellas, sicut strenuus es ad man» ducandum quæ tibi in eis apponuntur. La» bora, et sic securius manduca. Scriptum est » enim : *Labores manuum tuarum quia mandu» cabis; beatus es, et bene tibi erit* [5]. » Hujusmodi verbi sancti Patris, et ille in quem facta est invectio de cætero, correptus, et cæteri qui præsentes aderant, plurimum ædificati fuerunt.

Cætera desunt.

[1] I Cor. III, 8. — [2] Luc. XIV, 11. — [3] II Thess. III, 10. — [4] Ephes. IV, 28. — [5] Psal. CXXVII, 2.

PHILOTHEI MONACHI,

DE VITA ET MORIBUS S. BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

CARMEN ENCOMIASTICON.

PROLOGUS.

Inclyta dum tenui molimur gesta susurro
  Dicere, Mæoniis emodulanda sonis:
Quid nisi Trinacrios revocare ad littora fluctus
  Nitimur, et modicis imposuisse cadis?
Scilicet ipse rudes necdum formare loquelas
  Doctus, et agresti concrepuisse lyra,
Principis ætherei titulos, qui laudibus omnem
  Excessere modum, sacraque gesta canam?
Quis ferat exsilii Codrum temerasse camœna
  Acta, Sophocleo condecoranda sono?
Non secus ac Phœbo si persequar addere lumen,
  Hinc atque hinc sannæ Rhinocerotis erunt.
Non igitur, Bernarde, tuas mihi promere laudes
  Fas erit, et tremula concinuisse cheli.
Candida laurigeri referant tibi carmina vates:
  Nos inopes animum corda precesque damus.
Talia jam positis agitaram mente tabellis,
  Arguerantque animos crimina nostra leves:
Cum mihi blanda quies victis subrepsit ocellis,
  Et tenuit placidus pectora lassa sopor.
Tunc Dea, cui tellus, cœlum cui militat omne,
  Virgo mihi tales fundere visa sonos.
Stulte, tui nobis prohibes quid carminis usum?
  Quidve sacerdoti munera grata meo?
Incipe: Bernardi, si nescis, gloria nostra est;
  Quidquid habet nostro rivus ab amne trahit.
Hoc mihi Joannes nunquam fuit arctior ille,
  Qui datus est vitæ duxque comesque meæ. C
Ille quidem dulces mecum permansit in annos,
  Virginis intuitu colloquioque fruens:
Hic autem cœli cum jam data sceptra tenerem,
  Promeruit vultus cernere sæpe meos.
Ille erat intacti custos mihi corporis unus,
  Hic nostri curam nominis usque gerit.
Sed quid plura? animis paribus mihi junctus uterque:
  Nec minus ille mihi, nec minus iste placet.
Vixit uterque parem Veneris sine crimine vitam,
  Virginitas binis pectoris una fuit.
His Deus æquilocas sublimi in vertice sedes
  Contulit, et lateri jussit adesse meo.

1295 Eia age, quosque Pater tribuit mihi laudis honores
A   Sumat, et alternas detque feratque vices.
Aspicis egregia quos condidit arte libellos,
  Quo referant cantu nomen in astra meum?
Spiritus illa animis bene profectura malignus
  Scripta tulit, laudes quæ cecinere meas.
Proque pio Iliadem Danaosque induxit Jesu,
  Abdideratque mei mystica dicta senis.
Dumque homines nugas miseri sectantur inanes,
  Hæc pene in nullis scripta fuere locis.
Non tulit hoc summi temerata potentia sceptri,
  Perfidus ut nostras hostis haberet opes.
Ipsa etenim tacito monui spiramine quemdam,
  Qui mihi præcipuo munere vinctus erat:
B Ut pia dispersos revocaret cura libellos,
  Scriptaque sidereas quæ docuere vias;
Efficeretque, die caderent ne exesa vetusto,
  Imprimeret brevibus sculptor ut illa notis.
Et quia tam longo fuerat vitiata recessu
  Littera, judiciis tergeret ante suis.
Hæc ego quæ tantos illum tolerare labores,
  Hæc ego te faciles hortor inire modos.
At metuis ne forte rudi perarata cothurno,
  Livor edax tetrico carmina dente petat,
Atque supercilio tua respuat orsa tumenti,
  Contendatque leves ista decere viros.
Nec ferat Aonias monachum revocare sorores,
  Quas semel inviso jussit abire pede.
Euge, supervacuis horum latratibus obstat
C   Perpetuo vates junctus amore mihi,
Qui ferrugineis niveos superaddit amictus;
  Inclyta Carmeli tegmina montis habens:
Qui mea dulcisono celebravit carmine gesta,
  Stridentesque trucis Costidis ære rotas.
Ille dabit faciles auras, portusque secundos,
  Hoc duce Scyllæos transgredere canes.
Aspicis ut clara stolidos ratione retundat,
  Garrulaque opposita clauserit ora manu?
Hic mihi de mundi revocatus turbine plaudit,
  Atque meum dulci concinit ore decus.
Fare, age, virtutum cumulis et laudis honore,
  Quem deceat vati præposuisse meo?

Nam si grandiloquo liceat conferre Maroni,
Carmina quod paribus cantet uterque modis;
Hic tamen æternis tantum virtutibus illo
Clarior est, quantum noctibus alma dies.
Nam quæ dona meo potui præstare clienti,
Quæ minus illustrem constet habere virum?
Quæritur eloquio quantum valet ille nitenti?
Talis Aristocles, Mæoniusque fuit.
Quæritur innocua quantum probitate coruscat?
Elias ardenti talis in axe fuit.
Hic docet angustum virtutis scandere culmen,
Et celerem vitiis imposuisse modum.
Nil nisi quod rigidi possint laudare Catones,
Nil nisi sacrato Christus in ore sonat.
Hic mea dum celebri repetit præconia cantu,
Mille mihi æterno junxit amore viros.
Huic ego sideream tanto pro carmine sedem
Constitui, et regni gaudia summa mei.
Hunc tamen assiduo Bavius livore fatigat,
Ingenio æquarit cœlica tecta licet.
An tibi quem nullo decoravit schemate Christus,
Defuerint avidi murmura torva canis?
Celsior humanos pessumdabat ille favores,
Solaque perpetuæ præmia lucis avet.
Illius exemplo nugas contemne loquaces,
Namque magis virtus pressa micare solet.
Invenies omnes florenti laude verendos
Invidiæ facibus succubuisse viros.
Gaude igitur tanto quod te dignamur honore,
Ut tibi sit noster causa ruboris amor.
Incipe jam tali ductus stratagemate, quamvis
Vaniloquus nullam donet Apollo lyram.
Nostra secundabit cursus Cynosura patentes,
Ut levius cœptum perficiatur iter.
Nulla tuæ est, fateor, nulla est facundia linguæ,
Nec Deus eloquium, sed pia corda probat.
Graminibus pecudes pascuntur, rore cicadæ,
Quadrupedum tigris sanguine, corde Deus.
Solve igitur propero tenuem de littore cymbam:
Deducent cursus flamina nostra tuos.
Dixit, et aereas fuerat jam lapsa per auras,
Cœperunt sensus cum vigilare mei.
Grande opus aggredior, veniam date jussa sequenti:
Cogitur invito currere musa pede.
Quæque levi quondam latitans epigrammate lusit,
Nunc graviore meat Calliopæa gradu.
Non tamen acta suo digesta ex ordine dicam,
Pauca sed e plena margine mira loquar.
Interea nostro, Pater o venerande, labori
Annue, et, o sacri Doctor amoris, ades.

CAPUT I.

Divi Benedicti pro instauratione monasticæ religionis ad Deum supplicatio, et accepta a Deo promissio.

Astra decem celeri penetrarant sæcula cursu,
Bis totidemque pari lustra peracta pede,
Ex quo lethiferi resecans contagia morbi,
1294 Christus ab intacta Virgine natus erat:
A Cum genus omne boni facinus mortale fugarat,
Fœdaque terrigenis gaudia numen erant.
Undique livor edax, feritas, discordia, lites,
Pestis, bella, fames, et metus hostis erat.
Omnibus occiderat Superum reverentia terris,
Et decus et priscæ religionis amor.
Quin etiam ruptis errabat pauper habenis,
Sancte, per anfractus grex, Benedicte, tuus.
Rarus et incertus monachus statione peragrans,
Non dabat auctori debita vota suo.
Tunc proprias Benedictus oves miseratus, Olympi
Dicitur his Regem sollicitasse modis.
Maxime Rex, parent cœlum cui terra, fretumque,
Omnia qui nutu dasque regisque tuo:
B Aspicis ut longo probitas male frigeat ævo?
Aspicis ut toto ferveat orbe scelus?
Cernis ut adversis agitetur fluctibus omnis
Relligio, et nullo milite fulta cadat?
Ille meus quondam teneris bene cultus ab annis
Quo fugit antiquæ religionis honor?
Quemque ego tam lata moriens ditione reliqui,
Ordinis, heu! nostri dic mihi fervor ubi est?
Jam mea progenies tandem, nisi protinus illi
Prospicis e summo culmine, pulsa cadit.
Surge, age, jamque hominum sortem miseratus acerbam,
Erue de tantis pignora nostra malis.
Dixit, et ex alto totum qui temperat orbem,
Accepit tales protinus ore sonos.
Optime dux, vario cœlum qui milite comples,
C Qui fueras nostræ pars modo prima ratis:
Parce pio, Benedicte, metu, nam morte tuorum
Mœnia sunt ducibus restituenda meis.
Mœnia quæ tantis agitata furoribus ardent,
Mœnia quæ Petri jacta fuere manu.
Respice quem teneris puerum mihi mater ab annis
Obtulit, et patriam Gallica terra dedit.
Spiritus hunc pleno radiatum pectore sanctus
Efficiet Mosi relligione parem.
Cernis ut ille meis stimulis agitatus amoris
Jam terat assiduo limina sancta pede?
Aspicis ut pulchro rutilet sub pectore virtus?
Inspice venturum ut testificatur opus.
Niligenas tanto monachorum principe cœtus
Restituent septis tempora læta tuis.
D Angelicis postquam compleverit omnia turmis,
Desieritque tuam composuisse domum:
Tunc etiam Petri nimium jactata quiescet
Hujus ab auspicio tuta carina Viri.
Solus sic ingentes monachus tractabit habenas
Orbis, et extremo jura sub axe dabit.
Quæque vides tumidis consurgere viribus arma,
Pax erit illius conciliata fide.
Aurea tunc placidis consurget moribus ætas,
Et mea terrigenis gratia major erit.
Quin etiam extremi bonitas cum tempore sæcli
Nulla erit, et toto fugerit orbe fides:
Aureus ecce tuo surget de vimine palmes,
Siccaque nectareus perfluet ora liquor.

Urbs Patavi illustres præbebit palmitis ortus,
Hinc feret auxiliis germina læta meis.
Ipse etiam tanto producet fenore fructus,
Ut fateare tua non eguisse manu.
Quare age, tam clari proles ne germinis unquam
Deficiat, nullo sollicitere metu.
Hæc ait, et summo Paracletum mittit ab axe,
Bernardumque suo concremat igne Deus.

CAPUT II.

Bernardus quatuor germanis fratribus in eamdem sententiam adductis, religionem ingredi statuit.

Ille Deo plenus, faciem moresque pudicos
Induit, et mentis improba sensa fugat.
Jamque puer tenero claudebat pectore numen,
Et decor egregii maximus oris erat.
Hunc qui solerti spectabat lumine, dixit:
Et speciem, et mores virginis iste gerit.
Candida cui roseo facies suffusa rubore,
Et gravitas dulcis mixta lepore fuit.
Prima juventa gravi volvebat seria sensu,
Quæ solet in faciles luxuriare jocos.
Terræ fixa acies, modici sine murmure risus,
Ista verecundi signa pudoris erant.
Grata quies animi fuerat, solusque peragrans
Sæpe dabat querulo talia corde puer.
Cur, mea mens, brevibus miserisque exercita curis,
Excipis humanas irrequieta faces?
Quando erit ut posita variorum mole laborum,
Discat in auctorem vita redire suum?
Si cupio excelsi spectare cacumina cœli,
Deprimis innata conditione caput.
Hinc pater, hinc genitrix, atque hinc mea cura sodales
Distrahit, et sensus quæque favilla tuos.
Sed Deus ipse via qua sit mihi monstrat eundum,
Et reserat sacræ relligionis iter.
Nuper structa humilis latitat sub paupere tecto
Sancta quidem, sed non ambitiosa domus:
Cistercique patres habitant ea limina pauci,
Instituunt leges qui, Benedicte, tuas.
Hic ego cœlitibus figam mea limina regnis,
Hæc requies nostri sola laboris erit.
Si mihi nostra ferant peregrinos arva lapillos,
Sitque meum toto quidquid in orbe patet;
His tamen æternos pudeat conferre triumphos,
Gaudiaque extremum non habitura diem.
Quid moror, ah! demens, vel quid data tempora perdo?
Plurima commissis addidit una dies.
Talia flammato libravat pectore dicta,
Propositique gravem fixerat inde pedem,
Cum juvenis tenera superatus imagine fratrum,
Flevit: Et hæc, dixit, præda petenda mihi est.
Dixit, et in Superum germanos regna ciebat,
Sic repetens animo gaudia nata suo.
Nuper in adversis errabam naufragus undis,
Nunc mihi cœlestis meta reperta viæ est.
Meta reperta mihi est, qua cœlibus otia vita

1296 Explicat, et tutum relligionis iter.
A Hanc igitur mecum celeri contendite cursu
Arripere, et tanti lucra referre boni.
Et Deus, et cœli nostri sunt causa laboris,
Efficient pugnam præmia tanta levem.
Quis furor est opibus animos servire caducis,
Quos Deus in Superum regna beata vocat?
Cur igitur, fratres, cur vos terrena morantur
Hospitia? infesto solvite colla jugo.
Nec mora, tam facili germanos voce coegit
Annuere, et proprios deseruisse lares.
Tunc, modo suppressus, vicina involvere tecta
Incipit, et lato spargitur ore focus.
Namque pares sancta socios ut quæreret arte,
Augeretque suo regna superna grege,
B Conspicuum forma juvenem, decus omne suorum,
Non puduit medio spargere verba foro,
Et modo cœlestes populis memorare triumphos,
Et modo Cerberei regna tremenda canis.
Artifici innumeras gentes sermone trahebat,
Sola docens summi castra sequenda Ducis.
Illic condensas glomerabant agmina turbas,
Quocumque optatos verterat ille pedes.
Tunc comitum illustris numeroso ex agmine cœtus
Hæsit, et huic firmo fœdere junctus erat:
In quodcumque velit, pedibusque animisque parati
Deduxisse bonum relligionis opus.
Una omnes parili socios fervore voluntas
Junxerat, immensum compuleratque gregem.
Omnibus una domus fuerat, cibus omnibus unus,
C Vitaque divini plena timoris erat.
Utque petens sparsam gelidus gladiator arenam
Apta prius vacuis ictibus arma probat:
Sic juvenes validis monachorum tela lacertis
Torquentes vitiis aspera bella movent.
Sicque prius, sacras posito quam murice vestes
Induerent, veteres deseruere vias.

CAPUT III.

Bernardus cum sociis amplius quam triginta in Cisterciensi cœnobio habitum induit, ibique brevi, sanctitate mire proficit.

D Jamque dies votiva aderat, qua sancta renasci
Debuerant animo pectora juncta pari,
Cum puer ipse, virum celebri comitante caterva,
Sidereumque polo jam resonante melos,
Clauditur in septis, veteremque exutus amictum
Tegmina jam sanctæ rusticitatis habet.
Cellula parva novæ capiebat tempora vitæ,
Cellula judiciis semper amata suis.
Hic didicit summi penetrare cacumina cœli,
Hic didicit culto quidquid ab ore fluit
Hic didicit curare novo ceromate morbos,
Solus et exstinctam vivificare fidem
Munera tanta quidem modicos bene culta per annos
Donat amatori cella beata suo

Dicite vos avido teritis qui compita passu,
Qualia clamoso lucra reperta foro?
Non ille ingenium vario problemate cœpit
Obruere, aut studiis illaqueare novis.
Cura prior stimulos Veneris domitare furentes,
Atque animi motus composuisse fuit.
Cura prior tristi luerent ut crimina planctu,
Quam caperent tumidum pectora læta sophos.
Cura prior Superum nitida caligine pectus
Induere, et sensus mortificare suos.
Christus ob id tanto replevit honore Clientem,
Sæpe ut cœlestes cerneret ille choros.
Quid referam, quoties summi Regina theatri
Nectareos illi visa movere sonos?
Sæpe suum Virgo famulum venerata, solebat
Visere, et ambrosias sæpe referre dapes.
Nunc age, qualis erat meditanti in pectore virtus
Accipe, nam brevibus persequar ipse modis.
Ante salutarem curvato poplite Christi
Effigiem lacrymas, vota, precesque dabat,
Confixasque truci spectabat vulnere plantas,
Ossaque distinctis dinumeranda notis.
Jamque gemens tremula fundebat voce querelas,
Verbaque montanas apta movere feras.
O decus, o nostri linimen, Christe, doloris!
O mihi tam duro parta labore salus!
Felix si tantas in me convertere pœnas,
Et liceat misero si mihi posse mori.
Ipse immaturos ausim decerpere fructus:
Christe, tamen dentes obstupuere tui.
Sidera, terra, fretum, Domini miserescite vestri,
Flete meos casus, sidera, terra, fretum.
Talia dum memorat, Domini pendentis imago
Solvit in amplexus brachia mota suos.
Talis in excelso regnabat Principe virtus,
Talis in ardenti pectore fervor erat.
Sic novus interno gaudebat nectare miles,
Intimaque æternus strinxerat ossa calor:
Ut mortale nihil saperet, terrenaque semper
Dediscens, Christi raptus amore foret.
Noctibus in lacrymas faciles solvebat ocellos,
Et minimi durus criminis ultor erat.
Carnibus abstinuit, magnique abdomine piscis,
Sedabatque sitim simplicis humor aquæ.
Artibus his summam virtutum venit in arcem,
Sic peragens lætos prima juventa dies.
Vixerat hic dulces jam dudum inglorius annos,
Tempora sed veræ plena quietis erant:
Cum Deus ipse pio disponens omnia nutu,
Bernardum ex humili jussit abire loco.
Nomine Clara quidem, sed clarior omine Vallis,
Consita vicina sub regione fuit.
Missus in hanc sacras referens Pater optimus artes,
Condidit imperio claustra regenda suo.
Perfidus, et scelerum defessus mole suorum
Huc veniens, posito crimine tutus erat.
Quique peregrino rutilabat murice quondam,
Hic didicit cultu pauperiore tegi.
Nec pudor, hic curvis agitare ligonibus arva,

1298 Et trahere invitos sub juga panda boves.
A Hic spes vera, fides, probitas, reverentia, cultus,
Et decor antiquæ relligionis erat.
Vestis dura, cibus tenuis, rigidique labores,
Semper et exhibitis condita claustra feris.
Vix dabat assiduo defessus vomere fructum,
Sic locus hic sterilis pauperiorque fuit.
Quæque solent miseris præstare cubilia frondes,
Hæc etiam monachis fercula læta dabant.
Omnis odoratis populus virtutibus ibat,
Gaudebatque levi subdere colla jugo.
Nunc ego quæ latitans claustro miracula Sanctus
Ediderit, populis concelebrata canam.
Non procul inde virum nimio circumdedit æstu
Febris, ut extremam crederet ire diem.
B Non ille Æmonio potuit medicamine morbus
Curari, aut medica convaluisse manu.
Itur ad excelsi veneratas militis ædes,
Auxiliumque humili poscitur ore pium.
Ille ierat, lacrymisque Deum precibusque rogarat,
Ut celerem moriens sumeret æger opem.
Protinus ex alto languens resilire cubili
Cernitur, et valido quolibet ire pede.
Hinc jam Bernardus toti innotescere mundo
Cœpit, et ex illa clarior esse die.
Undique vicinas volitabat fama per urbes,
Miraturque novæ quisque salutis opus.
Audiit, et læto properat Germania cursu,
Quique colunt fines, Bœtica terra, tuos.
Ille oculis captam matrem, nunc ille parentem
C Advehit, extremo currit ab orbe miser.
Spirituum tetro vexatus quisque furore
Pergit, et infesto liber ab hoste redit.
Loripedes etiam plures lectica vehebat,
Ut pia naturæ dextra novaret opus.
Ille crucis tantum decorabat pectora signo,
Sic poterat placita quisque salute frui.
Æger Apollineas doctique Machaonis artes
Qui coleret, toto nullus in orbe fuit.
Tanta inerat facili sermone potentia Sancto,
Tam celeris sacro venit ab ore salus.

CAPUT IV.

D *Bernardus Innocentium pontificem maximum adversus schisma Petri Leonis egregie tuetur, eumque Sedi apostolicæ mirabiliter restituit.*

Interea Latias gladiis stridentibus urbes
Exagitat stygio missus ab amne furor.
Romaque tartareis nimium vexata colubris
Frendet, et insana seditione furit.
Quodque Panophæi lacerabat templa Tonantis,
Fœdifragum Petri schisma Leonis erat.
Hic male dum veterum titulis et laude superbit,
Pontificis summos pugnat adire gradus.
Cumque alius, sacro procerum dictante senatu,
Debuerat sedem, Christe, tenere tuam:

Ille tamen diro prosternens omnia ferro,
Immeritum templi jus dabat omne tui.
Jamque sacerdotes præstanti laude verendos
Expulerat, sancta solus in Urbe potens.
Quique Leonigenas renuerunt sumere partes,
Proh facinus! gladio succubuere truci.
Ensibus hic tumido bacchantibus agmine, Christi
Viscera, Romanæ diripiuntur opes.
Nec furor hanc belli pestem intra mœnia clausit:
Gorgoneum toto virus in orbe fuit.
Nam qui legitimas Pastor retinebat habenas,
Multa dabat meritis templa regenda viris.
Perfidus at contra temeratis legibus alter
Templa sacerdotes jussit habere suos.
Ergo hinc Christicolas volitabant bella per urbes,
Dum cupit alterno quisque subesse duci.
Sicque per ambiguas errabat cymba procellas,
Ut foret incerto jam peritura mari.
Ipse Pater veræ fidei, pecorisque magister
Vix poterat propria delituisse domo.
Quid faciat? timido repetat si remige portum,
Certat in adversas ire magister aquas.
Deserat ipse ratem mediis Palinurus in undis?
Hoc prohibet sanctæ relligionis amor.
Sed tandem rabidi defessus marte Leonis
Cedit, et Etrusco vectus ab amne fugit.
Sic tamen interea lacrymis affatur obortis,
Quos dederat profugæ Christus inesse rati.
O socii adversa felices sorte futuri,
Dummodo siderei sint rata dicta Ducis.
Auxilium sancto, nisi sit spes victa, labori,
Fidite, cœlesti semper ab arce venit.
Maximus ille pater Gallorum gloria regni,
Cujus jam toto nomen in orbe micat:
Ille quidem lapsis poterit succurrere rebus,
Hæc requies longis sola reperta malis.
Hunc etenim virtute Virum signisque potentem
Quis nescit facili volvere regna manu?
Hic ego securo statuam sub sidere puppim,
Hic poterit placido tuta latere vado.
Nec mora, Tyrrheno spumantibus æquore rostris
Excepit profugum Gallica terra ducem:
Sicque peragrato Gallorum limite, summus
Candida per silvas Pastor ad antra venit.
Occurrunt longo venientibus ordine Patres,
Prævia Christiferæ signa fuere crucis,
Psallentesque pio mulcebant nubila cantu:
Talis in abjecto milite pompa fuit.
Hos Romanus eques nimium nimiumque beatos,
Quos videt in tanta degere pace, vocat.
Et modo continuis celebrata silentia claustris,
Et modo Parthenii laudat honoris opes.
Nil ibi quod rapida cuperet novus advena mente,
Nil nisi præcipui candor amoris erat.
Panis, poma, nuces, hortensisque herba, legumen,
Deliciæ adductis ista fuere viris.
Maximus interea Christi sua fata Sacerdos
Jam longæ causas exposuitque viæ.
Tunc Pater ipse sui veritus mandata magistri,
1299 Accepit profugæ vela tuenda ratis.
A Non ego multiloquo septem tolerata per annos
Carmine fata notans singula quæque canam.
Nec referam longos quos pertulit ille labores,
Dum cuperet laceram composuisse fidem.
Summa sequar tantum celebris fastigia facti,
Atque inerit chartis exitus ipse meis.
Imperium tenuit Romano in culmine summum
Lotharius tanti tempore discidii.
Ille Virum merito sanctum celebrabat honore,
Congaudens lateri semper adesse suo.
Hunc adiit, rogitatque senex, ut fortibus armis
Restituat patriæ sacra deosque suæ.
Annuit, et valido glomeratis agmine turmis,
Aggreditur sanctæ Rex pietatis iter.
B Hinc precibus meritisque Pater Bernardus opimis,
Atque hinc Lotharii castra fuere ducis.
Sic graditur summus Romana ad tecta Sacerdos,
Hinc atque hinc duplici tutus ab arce sedens.
Ventum erat ad summi celeberrima templa Tonantis;
Vera loquar, facili sed graviora fide.
Non lituos, non castra duci, non bella movere,
Non opus ardentem conseruisse manum.
Unius, o felix, monachi reverentia tantum
Terruit audaces sæva per arma viros.
Ipse autem tanti fuerat qui turbinis auctor,
Audiit hos simili tristis ab ore sonos.
Petre, tuam subito licuit mihi scindere vitam,
Et Phlegetontæo præcipitare lacu:
Tu tamen, ut gemitu veniam merearis acerbo,
C Tres tibi pro grandi munere sume dies.
Dicta fides sequitur: jam tertius ordine Titan
Fulserat, extremum clausit et ille diem.
Protinus expassis reserantur ovilia valvis,
Et refovent sparsos lata per arva greges.
Quod fuerat rabidi sancitum lege Leonis,
Dejicit hoc summa Præsul in Urbe sedens,
Jam poterant læti tractare negotia cives,
Et rigidam tandem vertere arator humum.
Omnibus hic igitur placida sub pace locatis,
Sanctus in optatos se tulit inde sinus.

CAPUT V.

D *Bernardus Romana Ecclesia felici pace donata, in Galliam honorifice redit: ibique sanctissimam Domino animam reddidit.*

Prætereo eximii tacitus miracula Patris,
Quæ fuerint longæ tempore facta viæ.
Felices etenim nimium, nimiumque fuere,
Hospitio illustrem qui tenuere virum:
Quique sacrum voluit populus retinere parentem,
Obvius in longas ibat ab urbe vias.
Gaudia quisque novo gradiens testatur amictu,
Occurritque pio virque, puerque senex.
Luctus abit, lætis resonat concentibus æther,
Festaque depositis artibus hospes agit

Undique purpureos spargunt per compita flores,
Et redolent sacris thura perusta focis.
Perque vias pueri ramos stravere virentes,
Compita subjectis tecta fuere rogis.
Sic quondam Solymis, inopem quem vexit asellus,
Excepit reducem grata caterva Deum.
At postquam optati consedit limine tandem
Hospitii, plaudens undique turba ruit.
Undique turba ruit tanto glomerata tumultu,
Ut nequeat lassum limine ferre pedem.
Tot quoque difficili languentia corpora morbo
Obtulerant, facili restituenda manu.
Ut male vel modici fuerit data copia somni,
Nec tulerit properas mensa peracta dapes.
Sicque peragratis Gallorum finibus, Abbas
Contigit optato claustra beata pede.
Tunc nemora, et patrii lapidosa cacumina montis
Aspiceres domino plaudere cuncta suo.
Utque solet multo non visam tempore matrem
Expetere, et plaudens basia ferre puer:
Sic hilares viso monachi pastore resultant;
Osculaque alternis dantque, feruntque genis.
Tunc, modo qui fuerat titulis super æthera vectus,
Cernere quem magni concupiere duces,
Ecce virum posito spectares præsule sanctum,
Sarcula jam manibus corripuisse sacris.
Et quibus ipse humeris lassus consederat orbis,
Cernitur in texto vimine ferre lutum.
Bis centum æthereo plaudebant agmina Regi,
Quæ bonus ex omni traxerat orbe Pater.
Hæc fuerant tanto populis celebrata favore,
Sic coluit sanctum virque, puerque gregem,
Totus ut ex illo resonans contenderet orbis,
Sacratum pariter detinuisse ducem.
Tunc Romana suo decoranda Antistite templa
Eugenium ex humili surripuere domo.
Tunc etiam innumeræ diversis partibus urbes
Inde sibi sacrum constituere caput.
Talibus acta viris nulla exagitante Charybdi,
Sancta super tenues cymba fluebat aquas.
Aurea jam posito currebant sæcula fastu,
Temporaque hæc nullis nigra fuere malis.
Omnia divinas resonabant compita laudes,
Jam dabat angelicum terra fretumque melos.
Hæc tamen ante alias longe celeberrima valles,
Quam coluit magni duxque paterque gregis.
Jamque decem senos lustris properantibus annos
Clauserat extremo curva senecta pede,
Atque senescenti titubantia corpore membra,
Pondere continui fracta laboris erant.
Nec tamen austeri laxavit frena senectus
Culminis, aut celeres sistere visa rotas.
Sed velut in viridi properabat sævius ævo,
Ut levis ad palmæ præmia currit equus.
Utque solet cantu modulos iterare canoro,
Dulcius ad mortis limina ductus olor:
Sic dedit ille sonos supremo in limite dulces,
Scriptaque decrepiti mira fuere senis.
Nam Pater æternos senio confectus amores,
1301 Exposuitque sacris oscula lata modis.
A Jamque instare videns cœlestis gaudia vitæ,
Imposuit vili languida membra thoro.
Grex bonus ingemuit, circumfususque jacenti,
Talia sollicito murmure dicta dabat.
Ergone jam miseros, Pater o venerande, nepotes,
Fert animus medio deseruisse mari?
Quisnam igitur tristes, vel quis solabitur ægros
Pastor, et ætherei calcar amoris erit?
Quis, Pater, attonitos inopesque tuebitur agnos,
Ne lanient avido viscera dente lupi?
Quis poterit miseris nodos aperire latentes
Legis, et eloquii mystica verba sacri?
Quis tunc torpentes animos, et frigida corda,
Curabitque levi vulnera nostra manu?
B Ah nimium properata tuæ cita tempora vitæ!
Ah nimium lethi fata severa tui!
Quid juvat assiduis defessum vocibus, olim
Clavigerum nobis consuluisse Patrem,
Ne quis forte suo populus pro præsule nostrum
Surriperet sancta calliditate caput:
Invida si nostros nimium populata labores,
Audet honoratum tollere Parca ducem?
Tu tamen, o facili nutu qui sidera torques,
Necte iterum vitæ fila resecta tuæ:
Ut cum fulta tuo fuerit domus ista labore,
Lætior acceptum cernat abire patrem.
Motus erat dictis senior, paulumque levatis
Luminibus, tenui rettulit ista sono;
Jam mihi summa quies, jam præmia læta parantur,
C Dulcis adest tandem funeris hora mei.
Sed vos femineo quid funditis ore querelas?
Quid juvat immeritum detinuisse senem?
Anne prius toties dixi mea funera vobis,
Ne subitus nimium læderet ossa dolor?
Christus, Olympiaca fuero cum sede locatus,
Auxilium nostro majus ab ore pluet.
Nunc meus hic luteo circumdatur aggere sensus,
Vix habet unde suas contueatur opes.
Vos tantum superi retinentes jussa Parentis,
Ite per arreptum relligionis iter.
Non vos blandus honor, non vos labor improbus unquam,
Non revocet toto quidquid in orbe patet.
Quid mihi si lituos inter facilesque choreas,
Duxissent lætos tempora nostra dies?
D Quid mihi præteriti prodessent gaudia fastus,
Urgerent stygias si modo ferre faces?
Sed tandem tremulum vocat in sua regna clientem
Christus, et hinc celeri me jubet ire pede.
Vos igitur, fratres, nati, patresque valete,
Et mea sub memori condite dicta sinu.
Talia vix brevibus dederat mandata loquelis,
Saucia sollicito corda dolore levans:
Cum niveus lacrymas inter gemitusque suorum
Spiritus abjecto corpore celsus abit.
Ipsa per aerios Virgo nitidissima tractus,
Visa est cœlestes ducere læta choros:
Purpureamque trahens animam super arce locavit
Empyrea, lateri composuitque suo.

Omnia regna tuo nutu, Bernarde, regebas :
  Tantum virtuti tunc adhibetur honos.
Si qua inter magnos fuerat discordia reges,
  Omnia sunt voto conciliata tuo.
Tunc etiam insani rabies vesana Leonis
  Vexabat rapidis dentibus Ecclesiam.
Sed tua pestiferas fregit prudentia vires ;
  Et finem tantis cladibus imposuit.
Testis Aquitanas regnans Guillelmus in urbes,
  Dum, Bernarde, tuos concidit ante pedes.
Tu quoque fraternas acies dispergis in orbem,
  Nullaque terra tuis fratribus absque patet.
Sive ea purpureos tellus quæ tendit ad ortus,
  Quæque sub occiduo sole relicta jacet,
Quæcumque aut gelidas terræ flectuntur ad Arctos,
  Quæve sub australi noscitur esse polo.
Aut ea quæ extremos nutrit populosa Britannos
  Insula, quæ Oceano cingitur ampla mari,
Quam longe Europæ tenduntur denique fines,
  Exquirunt fratres omnia regna tuos.
Omnia non possunt nunc carmina nostra notare :
  Hæc pauca ex multis disseruisse sat est.
Nam gravis hæc nostras superat provincia vires,
  Vena cui fluitat suavior, ille canat.
Hæc mihi sufficiat raptim tetigisse canendo ;
  Non facit ad tantum nostra camœna virum.

AD CLARÆ-VALLENSES.

Post præcepta Patris, præsens dum vita superstes,
  Pergite ; nam tacito jam fugit illa pede.
Nec vos pœniteat mundi sprevisse ruentis
  Tractandas parvo tempore delicias.
Tristia quæ modo sunt quæcumque, et amara videntur,
  Gaudia post mortem non peritura parant.
Post lacrymas, gemitus, longa et suspiria vallis,
  In montem excelsum vos trahet ipse Deus.

1303 Quo Venus accendit teneras incesta medullas.
A Cum peteret Celtas, et nox jam pallida cœlum
Clauderet, hospitium subiit : temeraria noctu
Hospita sopito juveni petulanter adhæsit,
Admovitque latus lateri. Scelus ille repente
Horruit, et magno sociis clamore vocatis
Nequitiam facto vicit terrore furentem.
Ingens forma malum, quo nulla nocentior herba
Per juga Thessaliæ legitur, per Phasidis arva.
Tradidit ingenium sacris sermonibus, omne
Quod docuit Christus, quod prædixere Prophetæ,
Quod didicit Moyses Panchæo in vertice, secum
Assidue meditans, sine præceptoribus ullis
Scivit, et idcirco silvas habuisse magistras
Se dicebat; inops vixit : sed munda volebat
B Vestimenta, situm damnans, sordemque perosus.
Id curæ quod vulgus habet pro corpore, solam
Transtulit ad mentem, vitiorum acerrimus hostis.
Si populis certamen erat, discordia regnis,
Bernardus pacator erat, legatus ad urbes
Ibat, et ad reges odium fracturus et iram,
Munere fungentem tali videre Alemanni.
Videre Insubres quondam, videre Aquitani.
Si quando in dubiis nutabant pectora rebus,
Ipse erat interpres ducens mortalia corda
De tenebris ad lumen, uti solet ignea lampas
Longinqua de turre micans adducere noctu
Turbine jactatos secura ad littora nautas.
  Prodigiis, quot vix numero comprehendere fas est,
Claruit, occultas hominum cognoscere curas,
C Pellere avernales genios, curare jacentes
In languore potens : ideoque impleverat orbem
Fama Viri, nomenque volans peregrina per ora.
Sex decies fundasse decem Cistercia tecta,
Dicitur : unius valuit prudentia tantum.
Sacra igitur meritis hujus vigesima tanti
Est aurora patris, qua sese in summa recepit
Limina supremi quod continet omnia cœli.

BAPTISTÆ MANTUANI

CARMEN ENCOMIASTICUM

IN VITAM ET OBITUM B. BERNARDI

CLARÆ-VALLENSIS COENOBII PRIMI ABBATIS.

Ex VIII Fastorum.

Bernardi lux festa venit celeberrima Belgis.
Belga fuit, sex germanos, unamque sororem
Traxit ad obsequium Christi. Deus omnibus unum
Inspiravit opus, vitæ genus omnibus unum.
Mater adhuc prægnans vidit per somnia, crebris
Se gestare utero catulum latratibus acrem.
Sic Deus ostendit, venturi qualia partus
Ora et corda forent contra genus omne malorum.
Ipse pudicitiam coluit, muliebria passus
Bella tamen juvenis, roseo quia candidus ore,
Corda paroxysmis gravibus torquebat, et igne

S. BERNARDI EPITAPHIUM.

AUCTORE ADAMO DE SANCTO-VICTORE.

D Claræ sunt Valles, sed claris Vallibus Abbas
  Clarior, his clarum nomen in orbe dedit.
Clarus avis, clarus meritis, et clarus honore,
  Claruit eloquio, relligione magis.
Mors est clara, cinis clarus, clarumque sepulcrum ;
  Clarior exsultat spiritus ante Deum.
Martyrio Magni celebrato, magnus ad ipsum
  Colligitur Martyr ; par sine morte pari.

In manuscripto codice Aquicinctensi legitur carmen sic inscriptum : « Venerabili abbati Claræ Vallensi Bernardo, Anselmus, in laudem Claræ Vallis, » sub hoc initio :

Vallis devexa, quam mons devexus opacat

DESCRIPTIO

POSITIONIS SEU SITUATIONIS MONASTERII CLARÆ-VALLENSIS.

Si situm Claræ-Vallis nosse desideras, hæc 1306 tibi scripta sint pro speculo. Duo montes non A longe ab abbatia habent initium, qui primo angustæ vallis interjectione distincti, quo magis ad abbatiam appropiant, majore hiatu fauces dilatant : quorum alter alterum abbatiæ latus dimidium, alter totum occupat. Alter fecundus vinearum, alter frugum fertilis, jucundum visui, et usui commodum ministerium præbet : dum per devexa latera in alto crescit quod comedatur; quod bibatur, in altera. In summis montium frequens monachis labor est, amœnus quidem et quiete jucundior, ramale vetus colligere, et colligare fasciculos ad com- B burendum. Squalentes exstirpare dumos, et solis aptos ignibus aptare, eruderare sentes, evellere, destruere, disperdere (ut secundum Salomonem dicam) spuria vitulamina [1], quæ crescentium arborum vel ligant ramos, vel radices suffodiunt, ne impediatur rigida quercus sublimi salutare sidera vertice, tilia mollis brachia explicare, fissilis et flexilis fraxinus libere se in altum extendere, patulave fagus in latum expandere.

Porro abbatiæ pars posterior in latam desinit planitiem, cujus partem non modicam murus occupat, qui abbatiam diffuso cingit ambitu. In- C tra hujus septa multæ et variæ arbores variis fecundæ fructibus instar nemoris pomarium faciunt : quod infirmorum cellæ contiguum, infirmitates fratrum non mediocri levat solatio, dum spatiosum spatiantibus præbet deambulatorium, æstuantibus quoque suave reclinatorium. Sedet ægrotus cespite in viridi, et cum inclementia canicularis immiti sidere terras excoquit, et siccat flumina, ipse in securitatem et absconsionem et umbraculum diei ab æstu, fronde sub arborea ferventia temperat astra : et ad doloris sui solatium, naribus suis gramineæ redolent species. Pascit oculos herbarum et arborum amœna viriditas, et pendentes ante se, atque crescentes immensæ ejus deliciæ, ut non immerito dicat : *Sub umbra arboris illius, quam desideraveram, sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo* [2]. Aures suavi modulamine demulcet pictarum concentus avium : et ad unius morbi remedium, divina pietas multa procurat solatia, dum aer nitida ridet serenitate, terra fecunditate spirat, et ipse oculis, auribus, naribus, colorum, canorum, odorum delicias haurit.

Ubi pomarium desinit, incipit hortus intercisis distinctus areolis, vel potius divisus rivulis intercurrentibus. Nam licet aqua dormitans appareat, pigro tamen decurrit elapsu. Pulchrum et hic infirmis fratribus præbetur spectaculum, dum super viridem puri gurgitis marginem sedent, vitrea videre sub unda pisculos ludere, et natatu obvio militarem repræsentare congressum. Aqua hæc piscibus alendis, et rigandis oleribus duplici ministerio servit : cui Alba, famosi nominis fluvius, indefesso meatu fomenta ministrat. Hic per multas abbatiæ officinas transitum faciens, ubique pro fideli obsequio post se benedictionem relinquit : qui ad hoc cum multo quidem labore conscendit, non integer, nec tamen otiose pertransit. Ipse quidem mediam vallem flexuosum intersecans per alveum, quem non natura, sed fratrum industria fecit, dimidium sui mittit in abbatiam, quasi ad salutandum fratres, et se, quod totus non venerit, excusandum, quippe qui totius capax canale non invenit. Et si forte amnis ipse inundans impetuoso excursu proruit, objectu muri retroactus, subtus quo eum necesse est fluere, in se ipsum recurrit, et refluum denuo defluus amplexatur. Intromissus vero quantum murus, portarii vice, permisit, primum in molendinum impetum facit, ubi multum sollicitus est, et turbatur erga plurima, tum molarum

[1] Sap. IV, 3. — [2] Cantic. II, 3.

mole far comminuendo, tum farinam cribro subtili segregando a furfure.

Hic jam vicina domo caldariam implet, se igni coquendum committit, ut fratribus potum paret, si forte sterilis vindemia cultoris industriæ non bene responderit, et defectu sanguinis uvæ, de filia fuerit festucæ supplendus. Sed nec sic se absolvit. Eum enim ad se fullones invitant, qui sunt molendino confines, rationis jure exigentes, ut sicut in molendino sollicitus est, quo fratres vescantur, ita apud eos paret, quo et vestiantur. Ille autem non contradicit, nec quidquam eorum negat quæ petuntur : sed graves illos, sive pistillos, sive malleos dicere mavis, vel certe pedes ligneos (nam hoc nomen saltuoso fullonum negotio magis videtur congruere) alternatim elevans atque deponens, gravi labore fullones absolvit : et si joculare quidpiam licet interserere seriis, peccati eorum pœnas absolvit. Deus bone, quanta pauperibus tuis procuras solatia, ne abundantiore tristitia absorbeantur! quanta pœnitentibus pœnæ alleviamenta dispensas, ne laboris violentia nonnunquam fortassis opprimantur! Nam quot equorum dorsa frangeret, quot hominum fatigaret brachia labor, a quo nos sine labore amnis ille gratiosus absolvit, etiam cum sine ipso nec indumentum nobis pararetur, nec alimentum? Ipse vero nobiscum participatur, nec aliud de labore suo, quo laborat sub sole, mercedis exspectat, quam ut cum omnia diligenter perfecerit, liber permittatur abire. Tot ergo volubiles rotas rotatu rapido circumducens, sic spumeus exit, ut ipse quasi moli, et mollior fieri videatur.

Excipitur dehinc a domo coriaria, ubi conficiendis his quæ ad fratrum calceamenta sunt necessaria, operosam exhibet sedulitatem. Deinde minutatim se, et per membra multa distribuens, singulas officinas officioso discursu perscrutatur, ubique diligenter inquirens quid quo ipsius ministerio opus habeat; coquendis, cribrandis, vertendis, terendis, rigandis, lavandis, molendis, molliendis, suum sine contradictione præstans obsequium. Postremo, ne quid ei desit ad ullam gratiam, et ne ipsius quaquaversum imperfecta sint opera, asportans immunditias, omnia post se munda relinquit. Et jam peracto strenue propter quod venerat, rapida celeritate festinat ad fluvium, ut vice Claræ-Vallis agens ei gratias

1307 pro universis beneficiis suis, salutationi ejus A resalutatione condigna respondeat : statimque refundens ei aquas quas nobis transfuderat, sic de duobus efficit unum, ut nullum appareat unionis vestigium; et quem discessu suo tenuem et pigrum fecerat, mixtus ei morantem præcipitat.

Sed quia eum loco suo restituimus, redeamus ad rivulos, quos post nos reliquimus, qui derivati a fluvio, passivis per prata vagantur excursibus, ut inebrient terram et infundant eam, et germinare eam faciant : ne cum verna temperie terra prægnans in partum solvitur, renascentia B gramina humoris inopia marcescant; nec opus habeant mendicatis nubium guttulis irrigari, sufficienter cognati fluminis fota beneficio. Hi rivuli, vel potius sulci post peractum officium, fluvio qui eos evomuerat, absorbentur, et jam totus simul Alba collectus, prono decursu per devexa festinat. Sed quia jam eum longius conduximus, et ipse, secundum Salomonem, ad locum suum revertitur [1], revertamur et nos unde digressi sumus, et diffusam prati planitiem succincto sermone transiliamus.

Multum habet locus ille amœnitatis, multum quod mentes fessas allevet, luctusque solvat C anxios, multum quod quærentes Dominum ad devotionem accendat, et supernæ dulcedinis ad quam suspiramus admoneat, dum ridens terræ facies multiplici colore, vernanti pictura oculos pascit, et suaveolentem naribus spirat odorem. Sed et dum video florem, dum sentio floris odorem, historias veterum memorant mihi prata dierum. Nam cum odoris delicias haurio, occurrit animo fragantia vestimentorum patriarchæ Jacob, suaveolentiæ agri pleni fuisse assimilita. Dumque oculos colore reficio, hanc recordor speciem purpuræ Salomonis fuisse prælatam, qui in omni gloria sua liliorum agri D decorem æquiparare non potuit, cum tamen nec ars ipsius sapientiæ, nec potentiæ deesset materia : et sic dum foris fruor ministerio, non parum latenti delector mysterio. Hoc ergo pratum intercurrentis fluvii fovetur irriguo, et ad humorem ejus mittit radices suas : ideo non timebit cum venerit æstus. In longum autem tanto tractu distenditur, ut cum tonsum vellus gramineum sol in fenum torruerit, bis denis diebus conventum lassare sufficiat. Nec tamen solis monachis labor ille relinquitur : sed cum

[1] Eccle. I, 7.

monachis tam Conversorum, donatorum, quam 1308 conductitiorum innumerosa multitudo desectas A colligit herbas, et tonsam raro pectine vertit humum.

Hoc pratum inter se duæ grangiæ dividunt, quibus Alba ad dirimendam litem æquus arbiter et mensor accedit, qui suam cuique partem in funiculo distributionis assignans, se ipsum limitem facit, quem altera ad invadendam alterius partem transire non audeat. Grangias has non Conversorum esse habitacula, sed claustra monachorum crederes, nisi vel juga boum, vel aratra, vel instrumenta alia rusticanis apta laboribus, habitatores suos proderent, et nisi B quod in eis libri non explicantur. Nam quantum ad ædificia spectat, ea magno monachorum conventui diceres et situ convenire, et decere venustate, et capacitate sufficere.

In parte prati, quæ est muro contigua, de campo solido factus est lacus liquidus : ubi prius æstuans operarius, fenum falce secabat acuta, ibi frater aquarius sedens mobili per lubricam liquentis campi planitiem equo vectus ligneo, levem ramum pro calcaribus habet, quo cursum urgeat, et pro freno quo flectat. Explicatur rete sub undis quo implicetur pisciculus, et parantur ei escæ quibus libenter vescitur, sed latet C hamus in illis quo capitur incautus. Quo exemplo docemur spernere voluptates : quia nocet empta dolore voluptas; cujus tristes esse exitus nemo nescire permittitur, nisi qui vel non peccavit, vel non bene de peccato pœnituit. Longe autem faciat Deus a nobis delectationem, secus cujus introitum mors posita est : quæ secundum sapientis descriptionem, « apum » par volantum, ubi grata mella fudit, fugit, » et nimis tenaci ferit icta corda morsu [1]. » Laci ambitus per altum ripæ marginem conserti vimineis ligatur radicibus, ne undæ alluenti cedat terra fatiscens. Præterfluenti rivo lacus hic pa- D scitur, qui vix sexies senis pedibus sejunctus, per meatus exiles infundit ei aquas quibus alatur, et ipsas quoque eadem exilitate refundit. Unde et sic in eodem statu permanet, ut nec major sit influentibus, nec effluentibus minor : quia eadem mensura et recipit, et rejicit eas.

Sed dum per plana cursu feror volatili, dum anhelus in arduis ilia duco, vel purpuream prati superficiem manu ipsius Sapientiæ pictam, vel comata arboribus montium juga describo, arguit me ingratitudinis fons ille dulcissimus sæpenumero mihi bibitus, et bene quidem meritus de me, sed a me male remuneratus. Objicit mihi cum exprobratione, quod sæpe exstinguendæ siti meæ servierit, quod se meis non solum manibus, sed et pedibus lavandis humiliaverit, quod multa mihi impenderit humanitatis ac benignitatis officia : bono merito, mercede mala me respondisse; se in locorum catalogo locum ultimum, et pene nec ultimum fuisse sortitum, cui tamen pro sui reverentia primus deberetur. Et vere diffiteri nequeo sero me ipsius meminisse, quando ante ipsum alicujus memini. Verum ipse per decursus et discursus subterraneos tacite labens, ita ut nec leni murmure transitus ejus valeat deprehendi, instar aquarum Siloe, quæ cum silentio vadunt, quasi prodi metueret, ubique caput suum cooperit, et sui declinat aspectus. Quidni crederem velle taceri, quem video nonnisi sub tecto velle videri? Hic ergo fons (quod boni fontis esse fertur indicium) ex opposito solis orientis oritur, ita ut æstivo solstitio roseam rutilantis auroræ faciem ex adverso salutet. Tugurio, vel, ut majori reverentia dicam, tabernaculo parvo et pulchro cooperitur et clauditur, ne undecumque sordes admittat. Ubi eum mons evomit, vallis deglutit : et in loco quo oritur, eodem quasi moritur, quin et sepelitur. Sed ne exspectes signum Jonæ prophetæ, ut tribus diebus et tribus noctibus delitescat absconditus : statim ad mille passus intra claustrum monasterii, quasi de corde terræ resuscitatus progreditur, et quodammodo redivivus apparet, visui tantum et usui fratrum se offerens, ne cum aliis quam cum sanctis sors illius amodo sit futura.

GAUFRIDI ABBATIS

CLARÆ-VALLENSIS IV

SERMO [a].

In anniversario obitus S. Bernardi.

1. Quam dulcis hodie, dilectissimi filii, paterna debet esse memoria! quam amabilis,

[1] Boetius.

[a] Habitus anno 1163, uti colligitur ex num. 5.

quam acceptabilis, quam jucunda, quam celebris! Cum enim sit pretiosa in conspectu Domini mors servi ejus; nullatenus est negligenda mortalibus, nec sepelienda tanti viri memoria negligentiæ tumulo, nec oblivionis est tumulanda sepulcro. Amplectendum in omnibus, et per omnia nomen sanctum, magnifica ejus opera audientibus, verba legentibus, considerantibus fructum. Nec decet illos corporeum ejus obitum oblivisci, qui ipsius vitam noverunt spiritualem; quam devota Deo, quam pura sibi, quam fuerit utilis et fructuosa quamplurimis. Verumtamen dulcior satis, et longe eis debet esse jucundior hodierna memoria, qui inserti in illius tam bonæ olivæ pinguedine, etiam nunc ab ipsa sancta radice portantur. Super omnes autem dulcissima ejus et omnimodis debet esse devota, qui memoriam abundantiæ suavitatis, quam aliquando gustaverunt, et ruminant, et eructant, dum recolunt et referunt aliis, quæ de illo Dei homine viderunt, et audierunt, et manus illorum forte contrectaverunt. Ejusmodi enim secum loquuntur, et de iis pronuntiant universi, quod de beato Elia quidam Sapiens aiebat: *Beati sunt qui te viderunt, et in amicitia tua demorati sunt*[1]. Cæterum in omni veterum jucunditate captanda nobis utilitas, et quærendus in omnibus devotionis affectus, salutis fructus, ædificationis effectus. Paupertas siquidem nostra refici magis eget, quam delectari: et si non desipit, escas potius quam delicias quærit.

2. Et sane utrasque in hac sancta et fructuosa arbore, si pie quærimus, invenimus. Hoc enim lignum primo quidem plantatum secus decursus aquarum, fructum suum dedit in tempore suo. Sed jam nunc, ut alibi transplantatum est secus aquas, nec aliquem desinit facere fructum. Vivunt adhuc in nobis exempla conversationis ejus, et frequentantur eloquia oris ejus, orationum ejus suffragia sacra non desinunt. Legimus de filiis Israel, quod *servierunt Domino cunctis diebus Josue, et seniorum, qui noverant omnia opera Domini quæ fecerat in Israel*[2]. Utinam longo vivat tempore hujus beati Patris generatio, quam præsentialiter per Evangelium genuit ipse, et sæpius parturivit! Utinam ejus vestigia sic sequatur, ne (quod absit) adversus eam secutura posteritas causas 1509 habeat querelarum, quod declinantes cito a via A vitæ, quæ ostensa est eis, nec ipsi intraverint, nec permiserint nos deinceps introire sequaces! Hoc enim erat, quod a vobis assumendus, studiose monebat. Et nunc quoque, ni fallor, imo quia non fallor, paterna desiderat charitate, *ut*, secundum illud Apostoli, *quemadmodum accepistis* ab eo *quomodo oporteat vos ambulare et placere Deo per omnia, sic et ambuletis, ut abundetis magis*[3]. Nimirum sollicitus erat propter illud forsitan Moysi sancti terribile verbum quod legerat, ne forte dicendum aliquibus videretur: *Adhuc vivente me et ingrediente vo*B*biscum, semper contentiose egistis contra Dominum: quanto magis, cum mortuus fuero*[4]? Nec minus, ut vereor, apostolica eum verba movebant, quod intraturos forte prænosceret post discessum suum in discipulorum ovilia lupos graves[5]. Utinam ergo nobis ille in perpetuum vivat, nec aliquando moriatur! Utinam nunquam discedat, sed firmiter teneatur, nec aliquando dimittat! Utinam noster ille inveniatur Abbas, et vos filii ejus: vester ille pastor, et vos oves pascuæ ejus! Nos enim, ut ipsi scitis, non propter nos, sed propter illum qui dilexit nos, hodie hic sedemus, quod cavere ante C omnia volueritis, ne surrexisse videretur in nobis qui ignoraret Joseph[6].

3. Et nunc, charissimi, quæ videntur in nobis, temporalia sunt, et continuo transitura: non sic autem quæ in illo credimus, etiam videmus. Invisibilem itaque, tanquam videntes æmulemur et veneremur, in omnibus observantes præcepta ejus, consilia et exempla optantes, etiam et orantes. Utimur interim commemoratione, temporali congratulamur officio, perpetuo lætamur aspectu. Numquid enim vel modo, sicut videre eum non meremur, sic ab eo ipsi etiam non videmur? Absit a nobis, D fratres, absit, ut tale aliquid vel tenuiter suspicemur. Quam multa Vir sanctus, etiam dum in carne vixit, vidit in spiritu? quanta etiam longe positus comperit? quam multa quoque futura prænovit, atque prænuntiavit? Scio hominem, quem divini sermonis homo cum aliis quidem non paucis ipse piscatus, in cellam Novitiorum, ubi plures eo tempore juxta legis dominicæ sanctionem, primitiarum manipuli frangebantur, et torrebantur, induxit. Interim causa

[1] Eccli. XLVIII, 11. — [2] Josue XXIV, 31. — [3] I Thess. IV, 1. — [4] Deut. XXXI, 27. — [5] Act. XX, 29. — [6] Exod. I, 8.

exstitit, sicut frequens illum trahebat necessi- (511) tas, tam suorum, quam totius Ecclesiæ Dei, ut A egressus a monasterio per dies aliquot Pater sanctus absens, sed corpore solo, non corde, nec efficaci providentia spiritus, sed præsentia carnis infirma. Regressus denique de via, tirones Domini sui confestim visitat, quos ad militiam ejus (si bene memini) circiter octoginta armis spiritualibus instruebat. Quibus salutatis, non multa locutus, unum illorum nomine evocans, aiebat: « Noveris quia postquam me non » vidisti, ipse te vidi, et quidem mœstum ni- » mis, ac vehementer afflictum, et cum tibi » pacem, cupidus pacis osculum darem, lacry- B » mis tuis ipse permadui. » Hæc ait, et propius illum accedere jubens, sua illa piissima dignatione osculatus ac magnifice consolatus est eum. Nec mirum quod mira facilitate, mira celeritate nubem illam radius ille dissolvit : siquidem non jam illa visio fuerat. Nam in multa ante præventum benedictione dulcedinis, post ejusdem beati Patris egressum, gravissima quædam occupaverat ea tempestate tentatio, et propemodum vehemens absorbuerat mœror. Sed gemina quædam sacrorum gratia labiorum in verbo veritatis, et in osculo charitatis confestim tristitiam depulit, reddidit lætitiam salutarem. C

4. Et nunc, fratres, quis dabit capiti nostro aquas lacrymarum, fontes oculis nostris? Suspiremus lumen, suspiremus, charissimi, suspiremus ad Dominum, donec arenti nostræ terræ utrumque adjiciatur irriguum : deducant oculi nostri divisiones aquarum, si forte in illum pluant paternæ clementiæ sinum, si forte etiam nunc ad filiorum fletus paternum madeat pectus. Quem enim velut in cunis adhuc infantilibus vagientis parvuli causa non latuit, quando longe positus, et afflicti tribulationem perceperit, et tristitiam noverit, lacrymas senserit : quid, putatis, quanto certius nunc no- D stra omnia percipit, omnia novit, omnia sentit? Aut quomodo singulis quibusque cum apparuerit adhuc, si sine ulla hæsitatione viderimus eum : et utinam gaudeat cor nostrum, et gaudium nostrum nemo tollat a nobis : quomodo, inquam, singulos amplectetur, singulos alloquetur, singulis indicabit, « Quia ego tibi, cum » nescires, in illa tunc necessitate adfui, illos au- » divi gemitus, illos conatus adjuvi, illas vidi » lacrymas, suspiria illa suscepi? » In qua tamen nimirum exspectatione ipsos, quos Vir sanctus adhuc in carne degens spiritualiter educavit, primos convenit, et non solos : utrumque enim eadem de se ipsa Veritas ait, *Beati oculi qui vident quæ vos videtis* [1]; et, *Beati qui non viderunt, et crediderunt* [2].

5. Nonnullis etiam Pater sanctus, cum in carne eum non viderunt, benignum sese in spiritu exhibuit patrem, tulit opem, abstulit tentationem, attulit consolationem. Nam ex lavacro sacri corporis ejus, cum ex more ei post transitum debitas exhiberemus exsequias, fratres quidam in remotissimas orbis partes deportaverunt; et, sicut eorumdem certa relatione didicimus, cum jam decimus annus transierit, non tantum aqua illa usque modo manet omnimodis illibata, sed eamdem obtinet et gratiam quæcumque fuerit superfusa. Cum enim pluribus jam ad remedia postulantibus de eodem sacro liquore donaverint (nam et eum multis opem tulisse confirmant), impleto tamen sæpius aqua altera vasculo, talis permanet usque hodie, qualis prima fuerat die. Atque utinam in perpetuum in ejusdem beati Patris congregatione probetur, quod in liquore fieri perhibetur, ut nec color optimus in exteriore conversatione, nec sapor in cœlesti intentione, nec odor in opinione mutetur; sed eidem gratiæ in qua Vir sanctus exstitit, quidquid infunditis conformetur. Neque nunc ipsius proposuimus narrare virtutes, sed ad ejus æmulationem et reverentiam vestras, quantum possumus, erigere mentes. Quem nimirum, etsi corporaliter jam non videtis, spiritualiter quæ de illo dilectionis vestræ corda meditantur, adjuvabunt sensus nostri conatus; et quidquid sermoni meo expedire difficile est, vestra sibi pectora propriis cogitationibus eloquentur. Scriptura quodam loco continet, *Sapientia in exitu cernitur* : hoc est dicere, Sapientis conversatio in consummationis fine laudatur. Unde et in alio loco, *Ne laudes*, inquit, *hominem in vita sua*; et iterum, *Ante mortem ne laudaveris quemquam* [3] : tanquam diceret, Lauda post mortem. Viventis enim laudibus laudato locus vanæ exsultationis offertur, et laudatori maxime nota assentationis affigitur.

6. Multis enim modis utile est laudare defunctum. Primum, quia dum abest cui gratificari laudatione possumus, necesse est ut ad largi-

[1] Luc. x, 23. [2] Joan. xx, 29. [3] Eccli. xi, 30.

torem gratiæ Deum laus tota referatur. Deinde,[1312] quia sola virtutis admiratio residet, ubi suspi- A cio assentationis aufertur. Defuncti itaque in sancta congregatione fidelium laus prolata plena est ædificationis, jactantia vacuat merita; in hoc quoque eum, qui laudatur, accusans, quod plures sua laude proficiunt. Nec vereor ne nimis forsitan favorabiliter de eo me loqui credatur, quia præterquam nihil non inferius dici suis virtutibus potest, nemo est qui illum non suum computet, suum senserit, suumque crediderit. Non tamen ego ingenii fiducia, neque fretus eloquio, ad attingendam tanti Viri vitam manum mitto : quam si quis priscæ eloquentiæ B auctor attingeret, non solum nihil facundia ornaret, sed victus materiæ mole succumberet. Vester me amor provocat, vester affectus de illo aliquid loquendi fiduciam subministrat. Animabitur ipsius, ut credimus, merito sermo, quamvis repentis ingenii; et quod jacet verbis, elevabitur rebus, et effusa in illum charitate vestrorum pectorum condietur.

7. Est illud votum omnibus oratoriæ disciplinæ, quorum laudandam susceperunt vitam, patriam prius et originem prædicare, ut quod in propriis virtutibus deest, in patrum gloria præcessisse videatur. Nos autem in Christo C omnes unum sumus, et fastigium est nobilitatis, inter Dei famulos computari : nec addere quidquam nobis ad dignitatem hanc originis terrenæ decus, nisi contemptu suo potest. Nemo in cœlis clarior, quam qui repudiato patrum stemmate, elegit sola Christi paternitate censeri. Prætermitto itaque commemorata avita illius sæcularium honorum insignia, et familiæ suæ nobilitatem majori generositate pectoris fastiditam, nec placuisse illum sibi de supervacuis suorum honoribus, qui per amorem veritatis jam suos non optabat. Ad illud potius meus sermo festinat, quam dulcissima infantia, D quam modesta pueritia, quam gravis adolescentia fuerit, quam omnes ætatum gradus supra virtutem transcenderit, majorque semper inventus sit, ut prorsus divino quodam pædagogio educatum putem. Intraverat enim gratia sua omnium sensus; et cum eum Christus sibi assumeret, terram [a] in suis omnibus certatim mundus tenebat. Alios dulcedo sua alligaverat, alios collegii blandimentum devinxerat, alios juvenum exercitus admiratio sæcularium virtutum tenebat. Quot illi jura prioris gratiæ fuerant, tot a conversione vinculis retrahebatur. Commune quoddam decus præripi omnes timebant. Et vere quis unquam illum habitus non quasi proprius accepit? Quos aliquando amictus non ornavit? Itaque velut splendidissimam gemmam et commune omnium decus sibi simul putabant eripi, neque immutanda hæc omnia et reformanda in melius, ut vidimus, sed quasi moritura credebant. Nec immerito eum sæcularis gloria sibi a Christo præripi timebat, quem inter reliquos ornatissimum invenit, velut unicum amplectebatur.

8. Verum fastidiebat adolescens, quo grandævi delectabantur, tali se semper adhortatione compellans : « Delectat hæc vita, sed decipit. » Alia in ecclesiis præcepta recitantur; alia ibi » in auribus mandata sonuerunt. Illic modestia, » continentia, et pudor traditur : hic luxuria » effrenata mittitur. Illic ad æternum regnum » Christus invitat : hic diabolus ad temporale » sollicitat. Omne quod in mundo est, vanitas » et concupiscentia oculorum. Et mundus trans» it et concupiscentia ejus : qui autem facit vo» luntatem Dei manet in æternum [1], sicut et » ipse in æternum. Festinemus erui ab his la» queis, dum adhuc minus tenemur. Diu alli» gata tardius solvuntur. Facilius est tenera » vellere, quam robusta succidere. In monte » salvam fac animam tuam, ne forte apprehen» dant te mala conversationis istius. Cito serpit » voluptatis venenum. Servanda est Christo pro » Christi gratia sumpta libertas. Alii aurum ar» gentumque mirantur : dominantur, ut video, » metalla dominantibus. Prædia atque mancipia » non sine animi sui captivitate possideant alii, » honoribus gaudeant, et honori in se divinæ » imaginis præferant. Mihi satis est mancipium » non esse vitiorum; mihi salus, gaudium; mihi » in virtutibus, voluptas; mihi thesaurus sit. » Pensabit mihi gaudia mœroribus : dabit et in » hac vita, disciplinæ studio oblectari, et or» nari; et inter hæc dignum fieri cœlestibus re» gnis. » Nec longas talis meditatio moras pertulit, sed illico in flammam conversionis nutrita hujusmodi fomentis scintilla perrumpit. Jugum dominicæ servitutis subdita cervice suscipiens, jugum libertatis excussit, intelligens summum esse captivitatis genus licentiam juventutis. Transfertur ad nitorem mentis vestium splen-

[1] I Joan. II, 16, 17.

[a] Fortasse, *tamen*.

dor; cervicis lacteæ decus palliis rigentibus occupatur; transit lætitia in gravitatem : membrorum vigor animi vigore mutatur. Virtus corporis in virtutem spiritus migrat : pallescit jejunio speciosa facies; et prius succi, fit plena gravitatis. Et quid plura? totus de alio alius ostenditur. Assistit tironi suo Dominus, et consolatur : nec dissimulat germanos suos in collegium suscitare, qui exemplo ejus vocati ad conversionem, sicut collegio illum, ita et virtute comitati sunt.

9. Hinc jam inter illos certamina gratuita propositi[a], cujus mens ad pietatem mollior, cujus esset cibus durior, cujus sermo blandior, cujus amictus asperior; quis loqui rarius, quis orare crebrius posset; quem minus moveret injuria, quem magis misericordia; quis daret promptius quod sibi detraxisset; cui in ore rarior mundus, cui frequentior Christus : quis in illa sublimitate virtutum sibimetipsi minor videretur; et quo magis merito ascenderet, hoc magis compunctione decresceret. Jam quæ illorum gravitas, quæ simul maturitas, quam rara feminarum visitatio, etiam proximarum, et quæ inter tot virtutes totius vanitatis fuga! Industria horum electis Dei templum excitatur, apta monachorum tecta consurgunt, ubi angelica ab illis vita in terris ducebatur, in multa patientia, in vigiliis, in jejuniis, in scientia, in longanimitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Interea amor in illum omnium crescebat, multiplicabatur, disseminabatur, et fama in ulteriora quæque ferebatur. Tota erga illum patria obsequii amore et honore certabat. Pavebat ille interea gloriam suam; et honorem bonæ conversationis longe lateque diffusum licet ad Dei laudem referret, sibi tamen vanitatis periculum metuebat inferre : percepisse se in vita sua mercedem putabat. Certatim jam illi omnis regio quærentes Deum dirigebat : hunc expetiit quisquis Christum desideravit : plane Christum, qui hunc expetiit, invenit. Illic enim totus ille vigebat. Pectus suum quasi præcelsam arcem et splendidissimum templum insederat. Illic castitas, sanctitas, fides, sapientia, et virtus habitavit : ibi justitia fulsit et veritas. Itaque velut effusis ulnis, patentibusque brachiis in amplexum suum omnes, hoc est, in amorem Christi invitabat. Omnes undique ad illum certatim confluebant. Etenim quæ adhuc terra, quæ natio in monasterio illius cives suos non habet? Quem ille rabidum non mitigavit? quoties de immanibus belluis quam mites fecit columbas? quam amaros interdum movit et Christi dulcedine aspersit; et quorum gravitas sibimetipsis pœnalis fuerat, eorum postmodum gratia oblectamento omnibus erat? Degustata denique boni suavitate, non poterant non magis odisse quanta fuerant. Nam velut educti in novam lucem, antiquum illum diu insidentium errorum carcerem detestabantur.

10. Pulsa est per orationes ipsius varia pestis animorum. Amaritudo, asperitas, et rabies locum dabant libertati, quam Christus obtulerat : et delectabat requies post longam et gravem Pharaonicam servitutem. Stupenda et admirabilis permutatio! Non circeo, ut aiunt, poculo ex hominibus feras, sed ex feris homines Christi, tanquam dulcissimum poculum ipso ministrante, faciebat. Quid enim non obtineret illa instantia cum alacritate conjuncta? Aut qui lapides non in Abrahæ filios verterentur[1], ubi tanta in expoliendis mentibus officina virtutum? Si minus hominem ad salutem suis exhortationibus promoverit, Deum oratione constringeret. Omnium enim ille passiones suas credidit, et tanquam suas flevit, et profectus laboresque omnium computavit suos, sciens gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Simul et virtutes, et vitia omnium in meriti sui cumulum transferebat. Sicut enim virtus ad virtutem excitat : ita miseratio miseris impensa sanctificat. Metit ergo in singulis plus quam singuli sibi. Singulorum enim salus summam illi gloriam struit. Impiger, festinans, infatigabilis perseverat, prout uniuscujusque mores naturamque conspexerat. Hunc secreto, hunc palam; hunc severus, hunc blandus aggreditur, et ad castigandi immutationem, ipsam plerumque faciem castigationis immutat. Inde illud erat, quod non facile quemquam tantum vel amari vidimus, vel timeri. Ita enim duos hos affectus in unoquoque suorum collocabat, ut amor suus dilecti metum, et timor disciplinæ amorem introduceret.

11. Incredibile est quantæ illi curæ fuerit, ne quem tristitia affligeret, ne cogitatio singularis urgeret; quam facile perspexerit quid quemque vexarit, quam singulorum mentes gestarit :

[1] Matth. III, 9.

[a] Alias, *proposita*.

quantæ præterea pietatis dispensatione provi-[1511]deret, ne quem nimii labores gravarent, ne A quis nimia quiete torperet; ipsos, si dici potest, singulorum fratrum somnos pio pensavit affectu. Valentes corpore a desidia semper discutiens, ferventes spiritu cogebat ad requiem. Omnium vires, omnium animos, omnium stomachos instinctu, ut credo, Dei noverat, vere servus omnium factus per Jesum Christum. Mirandum est quomodo unus tot simul officia compleverit : tam varia infirmitate præsertim vexatus, fortissimos quosque et recenti adhuc comessatione pervalidos in jejuniis, vigiliisque, impar viribus, pari lege comitatus est. Infirmos B ipse infirmior visitans, refrigerium animarum simul providit et corporum ; et ne cuiquam minus fuisset impensum, animo semper recurrebat: « Hic alget, hic cogitat, illi labor gravis » est, huic esca non congruit, ille ab alio læ» sus est. Grave quod hic intulit, non minus » grave quod iste sensit injuriam. Grandi in» stantia opus est, ut offensa gratiam consequa» tur : et hic sibi illatam contumeliam, aut » nullam, aut levem putet ; hic autem se gra» vissimam intulisse suspiret. » Hæc illi jugis opera, jugis intentio erat, levigare omnibus jugum Christi; et quidquid diabolus injecisset, C avertere : discusso culparum nubilo, gratiarum serena revocare ; amorem Christi et proximorum amando inserere; et mentes omnium tanquam suum pectus innovare gaudio, et ad Christi desiderium tanquam primo conversionis die inardescere.

12. Hinc illud erat, quod omnis congregatio cupida servitutis, ad nomen ipsius ex diversis terrarum partibus collecta, tam moribus quam linguis dissona, in illius conspirabat amorem. Omnes dominum, omnes patrem vocabant, in illo sibi patrem, ac propinquos, et omnia simul reddita computantes. Didicerant omnes, D ipso sibi compatiente, dolores illius suos comportare[a] : ut sicut sol cœli faciem, pro sua sola aut obscuritate, aut serenitate vestit; ita congregatio illa cœlum sitiens, et cœlestibus studiis mancipata, ab ipso vel nubila, vel serenitatem mentium quasi a speculari in Christo sole susciperet, ipsoque congruo congrueret, inspiranti revelaret. Hinc illa erat, et adhuc suis orationibus permanet diffusa in monasterio Spiritus sancti gratia, tanti doctoris exemplo et admissione firmata, et in variis charismatum donis, et humilitate, et mansuetudine, et charitate non ficta : et una capitis gloria in diversitate membrorum. Magna illi inter hæc erga advenas et hospites cura : in squalore eremi, suo conspectu delicias ministrabat, tunc primum agnitos tanquam dudum suos, cum tanto gaudio et alacritate suscipiens tanquam adoptasset. Nullius pene angustiæ ad ipsum pervenerunt, quæ ultra ipsum protenderentur, et non in ipso metam reperirent. Certatim ad ipsum undique litterarum officia perlata sunt. Quibus ille quam novis affatibus variata reddebat, quam gravia, quam blanda, quam dulcia! Quis non se beatam domum, beata scrinia credidit? Sermo ex ore ipsius tam meditatus, tantum in scriptis illius salutis, tantum dulcedinis fuit, ut non scriniis aut armariis, sed arca patula conderentur. Inde est, quod plurimi ea scripta sensibus ferunt, et ad testimonium amoris sui libentissime proferunt. Denique quis unquam tantos sibi amicorum præsentium alligavit affectus, quantos qui se diligerent, avidissime desiderarent, habuerit ignotos?

13. Interea ego, dum multimodam ejus in omnes gratiam memoro, in me infinitam curam prætermitto : quæ utinam mihi non minus in Christo salutis attulerit, quam inter vos amoris! Nam profusa illius in omnes charitas (quod sine invidia dixerim) quantam in me adjecerat; et leve illud Christi jugum quanto mihi levius blandimentis suis fecerat? Aluit primum lacte, postea vero potavit etiam profluvio illo, quod in se erat, cœlestis sapientiæ. Atque utinam tantum angustiæ spiritus mei recepissent, quantum ille studebat infundere! Præparasset me profecto vobis, et desiderio vestro dignum dedisset, successorem sibi idoneum erudisset. Sed non facile senseratis, quantum amisistis boni, si redintegratum vobis bonum vestrum fuisset. Pius Dominus, qui stimulando animos vestros ad dilectionem parvitatis meæ, dedit ne a sepulcro illius abessem, illud etiam vobis orantibus donet, ne a viis illius longe recedam; sed quidquid illum egisse cognovero, sine exploratione aut disceptatione factorum agere festinem.

14. Interea ego, dilectissimi, perstringens potius cuncta quam referens de solertissimo Patre vestro, ea quæ erant vobis nota, replicavi. Vidistis enim, dilectissimi, illam sollicitudinis et

[a] Fortasse, computare.

gilantiam, illud disciplinæ studium, illas pietatis lacrymas, illam jugem ac perpetuam mentis serenitatem, cujus testimonium vultus immutabilis erat. Vidistis illam latitudinem charitatis, quæ tanta in illo fuit, ut non immerito, si charitas ipsa exprimenda esset, in vultum hujus potissimum pingi debere vultu videretur. Quis unquam illum sufficienter vidisse sibi visus est? Cui non loco omnium affectuum fuit? Quis ita mixtam hilaritate disciplinam propinavit? Quem non cum ipsius, qui corrigebatur, voluptate correxit? Quando lætitia illius lascive quidquam redolens? quando tristitia non salubris? Quis eum non altiorem invenit, quam prius viderat? Semper in summitate virtutum positus, semper quo crescere posset invenit. Jam vero sub exhortatione ipsius quis anxius non dolorem suum sprevit? Quis feris moribus non insaniam exsecratus est? quis lascivus luxuriam suam non detestatus est? Quid plura? *Omnibus omnia*, ut Apostolus ait, *factus*[1], communis omnium medicina erat. Nullam pene gratiam non in se tam plenam habuit, ut ipsam specialiter excolere et possidere tanquam unicam putaretur. Non facile quidquam tam forti pectore exhorruit. Inter quælibet aspera et diu tolerata tormenta nec optavit improbe mortem, nec expavit. Nam quem vivere inter quælibet gravia in Christi servitute non piguit, ad novam vitam per communem illam novæ vitæ januam transire non timuit, præmeditata illi ultima hominum necessitas.

15. Jam eum quæ circa vos sunt audire et videre nullatenus dubitatis. Nimirum ipse est, qui prima die, qua felicissimum istud cum Domino fœdus iniit et vovit sacræ conversationis, necdum posito habitu sæculari, in fratris latere nondum infixam lanceam vidit, et post dies circiter quindecim infigendi locum vulneris digito demonstravit. Nunc autem corruptibilibus exoneratus exuviis, corporalibus vinculis absolutus, terrenis eductus a tenebris, mundano de carcere erutus, ex his potissimum, quæ ad suorum necessitates pertinent filiorum, aliquid ignorare credatur? Non est ista sollicitudo carnalis, nec spiritualis est æstimanda paternitas in carnis resolutione dissolvi. Sane etiam nunc audire debet a filiis, audire debet e tumulo, qui auditus olim est in utero materno. Unde etiam celebranda cognoscitur in multa benedictione ejus memoria post decessum, cujus magnifice

1315 commendata est sanctitas etiam ante ortum. Sicut enim novit qui sunt ejus Dominus, et novit A utique quos elegit a principio : sic etiam sua quibusque tempora et momenta constituit, quibus æternæ suæ dilectionis, vel ipsis, vel de ipsis innotescat arcanum. Cumque alios in pueritia, alios in juventute, alios in senectute vocaverit : nonnullos tamen, sed paucos, velut quodam privilegio gratiæ specialis in benedictione præveniens, imo præripiens, necdum natos, quales essent, quibus voluit signis et indiciis declaravit.

16. Sic electi sui et prædilecti hanc venerabi- B lem matrem, adhuc felicissimo onere gravidam, insolita visione perterruit, sed interpretatione ejusdem consolatus est visionis. Cum enim nobili foret gravida fœtu, somnium vidit quod Religioso cuidam solitario indicans ait : « Vidi et » audivi quasi catulum toto corpore candidum, » in dorso subrufum, in meo latrantem utero, » et expavi. » Cui ille : « Ne metuas, ait, paries » filium acceptabilem Deo, qui prædicator effi- » cax et eximius, magnus et excelsus in verbo » gloriæ est futurus. » Sic nimirum Bernardus noster ex quo cœpit utcumque vivere, cœpit mirabilis apparere. Necdum parturiebatur, et C jam prædicabatur, vel magis jam ipse prædicabat : et nec lactans quidem adhuc erat, jam tamen laudans Dominum apparebat. Nec immerito sic commendatur antequam natus est : non immerito, inquam, divino magnificabatur oraculo, dum adhuc materno parvulus gestaretur in utero. Fidelis siquidem viri verbum quam veraciter sit prædictum, quam efficaciter adimpletum, ipsi nimirum hodie recolunt, qui in se ipsis experti latratuum ejus efficaciam et medicinalem linguæ gratiam certius cognoverunt. Et nunc, Domine, qui te diligit, canem tuum utique diligit. Utinam et ipse diligas, quem ille D dilexit. In cujus eloquio evidenter probavimus esse completum, quod in laudem sponsæ persequitur in Cantico canticorum : *Sicut vitta coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce*[2]. Paucis siquidem verbis fervor in colore coccineo, in vitta subtilitas et latitudo, sed et cogitationum cordis cohibitio, tanquam capillorum capitis colligatio, evidenter autem et expresse eloquii est commendata dulcedo. Cujus autem doctrina tam fervens, tam subtilis, tam copiosa, tam utilis, tam dulcis denique et acceptabilis fuit?

[1] I Cor. ix, 22. — [2] Cantic. iv, 3.

17. Sed quid dicimus, quod in corpore toto candido dorsum visus est habuisse subrufum? A Candor enim castitas : candor, innocentia vitæ : candor corporis, puritas est actionis. Quid autem rubor est? Nonne martyrium? Quid si rufus apparuisset, nonne martyr fuisset? Nam dorso portantur onera, dorsum ad flagella præbetur : et quamvis non timuerit cavere [a], quis plus currit in certamine, confessor ista sustinens, quam martyr ictum sufferens? Humano tamen arbitrio post bonos martyres sanctis confessoribus gloria in sæculo tribuitur. Cæterum si meminimus, quanta tulit et pertulit hic Dei famulus, quam multa, quam gravia, non unius B ictus mortificatione, sed longa sui corporis maceratione sustinuit; non immerito forsitan, sicut beatum Laurentium Apostolorum supparem, sic Bernardum nostrum supparem martyrum dicimus, quem subrufum in matris utero apparuisse cognovimus. Felix, qui inter cœlestis sponsi membra, tam celeriter suo conformatus est Capiti, ut quemadmodum ille *candidus et rubicundus*, *electus* prædicatur *ex millibus* [1] : sic iste suo utique modo candidus, et sine passione rubicundus, patientia tamen subrufus exstiterit. Oportet autem nos quoque imitatores ejus esse, sicut et ipse Christi. Nonne enim, etsi C non aliis, nobis tamen apostolus est? Nonne signa apostolatus vos estis ante Deum? Nec vos pauci tantum, qui cum eo etiam nunc præsentialiter cohabitare videmini; sed qui in locis hodie tam innumeris sub umbra nominis ejus vivunt, inter gentes tam diversas, plerumque etiam barbaras et perversas. Utinam non degeneres vos præbeatis filios tanti Patris, sed candidos in sanctimonia, subrufos in patientia, latrantes zelo Ordinis, fervore justitiæ, voce libera veritatis. Sicut enim eumdem Patrem candor excellens totius suæ conversationis et vitæ, confessoribus sanctis et electis virginibus sociavit, D dorsum quoque subrufum martyrum supparem fecit, apostolicum virum excellens doctrina probavit : sic ejusdem vox in utero tam ipsius desiderabili contubernio, quam sæculorum omnium consortio et beata visione donabit. Nimirum non eos solos, quos prædiximus, eumdem Patrem, si mecum, fratres, in hac parte sentitis, aut quærere stupebitis, aut invenire sperabitis. Multas ille in domo Patris, ut a multis multum exoptatus advenit, mansiones sibi paratas invenit [1316] : nisi forte ambigimus, feliciter eum in prophetico cuneo esse susceptum, quem in tantis experimentis sæpe probavimus spiritum habuisse propheticum. Sed nec illud incredibile cuiquam videatur, sanctos etiam Patriarchas, ut primum ille Vir Dei cœleste palatium et divinum introivit templum, gratanter ei suum non modo aperuisse sinum, sed annuisse consessum. Siquidem non indignum judicarunt in illo sacro numero sui senatus adscribi, in cujus semine tantas undique gentes vident, nec invident benedici.

18. Nostis etiam, dilectissimi, sanctos et summos sensisse doctores, electorum species hominum, pro diversis suorum qualitatibus meritorum, ad sacros provehi ordines Angelorum. Dicuntur enim Angeli nuntii; Archangeli et Principatus, summi nuntii; quod per illos minora credantur, per istos summa quædam et præcipua nuntiari. Nihilominus etiam in electis hominibus invenire est alios, qui licet minus eruditi parva capiant, fideliter tamen proximis quibus possunt, eadem ipsi annuntiant : alios, qui sublimiora quædam percipiunt, et ea quoque sine invidia perfectis et capacioribus quibusque communicant. Et illi quidem hinc transeunt ad angelicum ordinem, obtinent isti inter Archangelos mansionem. Neutrum autem doctrinæ genus huic beatissimo Patri nostro defuisse cognovimus. Siquidem spiritualibus spiritualia comparans, sublimia proponebat : nec ineruditis tamen et parvulis condescendere renuebat. At illud in eo forsitan tunc exstitit mirabilius, et nunc sapit dulcius, quod videbatur humilius. Quoties enim et nos audire delectabat, et nunc meminisse delectat, quemadmodum iste homines rusticanos, et mulierculas pauperes ad congrua sibi humanitatis officia provocabat? Nimirum docebat illos, cum vicino alteri suus, ut assolet, panis deficeret, hilariter ei, donec reddere posset, commendare : alterum vicinum, cum sibi ille, alias forsitan occupatus, non præparaverat escas, cum charitate eum vocare ad olera; magnanimiter ei legumina modica mittere, et exigua communicare pulmenta. Sic et legitimi fidem servare conjugii; nec ingratos divino beneficio, metas transgredi indulgentiæ salutaris. Terrenis etiam dominis stipendia ministrare terrena, et fideliter debita reddere illi, vel decimas sine fraude,

[1] Cantic. v, 10.

[a] Forlasse, *carere*.

qui justius poterat etiam novem partes, quam agricola sibi vel decimam vindicare. Ipse enim et terram condidit, et lacertos dedit, et vires contulit laboranti. Ipse etiam jactata semina gelu constringit, pluviis rigat, vernali fovet tepore, sole torret æstivo. Alioquin perdit, qui arat, laborem suum, nisi ille dederit incrementum. Sortilegos etiam et eorum sacrilega carmina studiose monebat oportere cavere : nec debere eos nocentes sibi, cum non possent gladiis, labiis insectari, nec fraudando invicem in magnam perniciem modica lucra sectari : sed illius meminisse, qui cum dives esset, propter nos factus est pauper, et quia ei derelictus est pauper.

19. Cæterum in parvis etiam referendis parvitas nostra deficiens, ad majora ejus insignia quando sufficeret? Itaque melius arbitramur hanc ei suarum laudum cedere portionem, ut spiritualis ejus doctrina, quoniam longe alia intentione scripsisse constat, ex litteris tamen propriis innotescat. Nam et lucerna cum ad hoc magis, ut cætera videantur, accensa fuerit, latere tamen ipsa non poterit. Nobis interim commemorasse sufficiat quod merito creditur in utroque cœlestium nuntiorum ordine constitutus, qui in utroque docendi genere fuerit tam fidelis, tam efficax, tam devotus. Sane per eos Spiritus, quos Virtutes appellant, multiplicia aiunt edi signa : per Potestates, dæmonia coerceri. Quod si eisdem connumerantur ordinibus, qui eisdem pollent operibus : liquet profecto, quod a neutro etiam horum Bernardus noster excluditur, qui tam magnifice in utrisque miraculis enituisse cognoscitur. Inter Principatus et Dominationes illud forsitan interesse videtur, quod cum utrique credantur electis etiam præesse spiritibus, Principatus tamen velut ex officio cæteris facienda disponant, et tanquam strenui quidam divinorum exercituum duces in ipsa ejus operis exsecutione præcedant. Porro Dominationes gradu sublimiore illis etiam sibi obedientibus mira quadam potentia et auctoritate præeminent. Unde etiam inter homines ipsos credimus ad Principatuum ordinem pertinere, qui cæteris fratribus præsunt in sollicitudine administrationis. Illos autem ad Dominationes, qui ipsam magis obedientiam obtinere promerentur speciali quadam reverentia sanctitatis : nimirum de ejusmodi dicitur, quod ipso jure munditiæ dii inter homines appellentur. Nec difficile est [1317] animadvertere, qualiter in hoc beato Patre nostro pariter hæc utraque conveniant. Siquidem et plurimis fratribus pastoralem exhibuit sollicitudinem, et apud omnes pene ecclesias reverentiam et auctoritatem obtinuit singularem. Cui enim sic credebatur, sic deferebatur, sic obtemperabatur a Religiosis, a sæcularibus, a principibus, a pontificibus? Sequuntur Throni, quos nimirum inde nomen accepisse cognovimus, quod in eis sedeat Deus. Et sane pulcherrima hæc dispositio. Siquidem omni dominatione sublimius est et gloriosius, subjacere Domino. Et quamvis, jam post casum ejus, cum suis utique complicibus, qui illi similis voluit apparere, cæteros etiam omnes ordines Angelorum certissime suo constet Auctori voluntaria devotione subesse : videntur tamen nonnihil habere proprium, in quibus dicitur residere.

20. Maxime tamen hoc observandum hominibus, ut ipsi potissimum Deo subditi inveniantur, qui inter homines amplius honorantur. Alioquin væ eis, nisi omnem suum illi subjecerint dominatum, nisi suum omnem principatum substituerint Domino dominorum. Væ eis qui præeminere et præsidere videntur hominibus, nisi eis sedeat et præsideat Dominus. Necessaria siquidem major humilitas, ubi fuerit major auctoritas. Quam nimirum in hoc ipso, de quo loquimur, Patre nostro, quanto profundiorem et puriorem probavimus, tanto amplius gratulamur, quod beata ejus anima, et in carne posita sedes fuerit sapientiæ, quam firma et stabilis, quam quieta et humilis, tantum etiam acceptabilis. Denique tanto etiam arbitramur, quod multo magis jam carne soluta inter illas cœlestes sedes meruerit apparere sublimis. Jam vero ubi humilitas ista præcesserit, non inflabit scientia, sed implebit, præsertim si accesserit supereminens gratia charitatis. Sic nimirum locata videtur in tuto scientiæ plenitudo, si sustineat eam humilitas, foveat charitas. Unde etiam non immerito octavus et nonus ordo Cherubim et Seraphim appellantur, quibus nimirum nominibus in eisdem ordinibus scientiæ plenitudo et ardor sive incensio commendatur. Nam Cherubim quidem plenitudinem scientiæ, Seraphim autem ardentes, vel incendentes aiunt designare. Quod si credimus ad eumdem ordinem pertinere eos, quibus inveniuntur eorumdem interpretationes nominum convenire; non nos oportet, nec super hoc quidem ordinibus summis atque supremis ambigere, quin beatus Pa-

ter et pastor noster locum habeat in utroque.[1318]

A 21. Nimirum quam plenus scientia fuerit, usque hodie sciunt qui de plenitudine ejus acceperunt. Quemadmodum autem, vel magis quam supra modum et amando arserit, et alios loquendo accenderit, vos potissimum meministis, qui sæpius experiendo probastis, ut vobiscum, ni fallor, tacita cogitatione dicatis : *Nonne cor nostrum ardens erat in via, dum loqueretur nobis* [1]? Quoties ex hoc auditorio, et qui tepidus forsitan introivit, non mediocriter inflammatus exivit? Ignitum ejus eloquium vehementer : et quis non illud diligeret? quis non ad illud dilectione flagraret? Felix proinde, qui B sic in omnibus et inter omnes requiem invenit; sic Agnum sequitur quocumque ierit. Felix, qui sic multiplicium meritorum præmia recipit; ut multo magis nihil ei jam desit in ulla gloria, cui nihil in ulla gratia ante defuerit. Cæterum super his omnibus divisionibus gratiarum Fraternitatem vestram admoneo, dilectissimi, sic in ipso tanto, et tam pretioso thesauro gloriari, ita suæ electionis signa venerari, ut quæ ad nostram magis profuerint ædificationem, et necessaria fuerint ad salutem, æmulari studeamus; magnifice in eo semper laudantes et glorificantes ejusdem salutis auctorem, indulgentiæ conces- C sorem, gratiæ largitorem, gloriæ redditorem Jesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

EJUSDEM GAUFRIDI EPISTOLA

AD ALBINUM CARDINALEM ET EPISCOPUM ALBANENSEM.

De condemnatione errorum Gilberti Porretani.

Amantissimo patri et domino Albino, Dei gratia Albanensi episcopo, domini Papæ vicario, frater Gaufredus de Clara-Valle, minimum id quod est.

1. Injunxerat vestra Paternitas venerabili fratri nostro et vestro speciali filio Augustino, ut de mandato vestro mihi imponeret, vobis per epistolam diligenter notum facere qualiter in Remensi concilio, quod dominus papa beatæ memoriæ Eugenius tertius celebravit, super quibusdam capitulis, in expositione Pictaviensis episcopi magistri Gilleberti, cognomento Porretani, deprehensis et reprehensis, tractatum, quid et quemadmodum tandem fuerit judicatum. Unde vobis si tardius videor obedire, non miretur vestra Serenitas; quoniam ante vigiliam festivitatis Omnium Sanctorum verbum aliquod parvum vel grande super hoc non audivi. Eadem die stilum et tabulas apprehendens cœpi scribere, quod optarem vobis, si possem, celerius intimare.

2. Eodem igitur anno, quo prædictus pontifex Eugenius Romanæ Ecclesiæ cathedram sedens, non mediocrem primo statim auditu flagitiosis intulit metum, et honestis omnibus e regione fiduciam; magnus quidam vir et bonorum memoria dignus, Arnaldus nomine, et cognomine Qui-non-ridet, in ecclesia Pictaviensi sub prædicto episcopo officium archidiaconale gerebat, non illius adeptus munere, sed ab ejus prædecessore promotus : difficile siquidem talis arbor fructum ejusmodi protulisset. Accidit autem ut ab eodem archidiacono, satis fideli pariter et diserto, super quibusdam capitulis fidei familiariter, ut credimus, ante commonitus, nec acquiescens, in ecclesia demum palam argueretur. Appellatum denique est ad Romanam Ecclesiam, et coram prænominato papa eadem quæstio ventilata : qui in Gallias descensurus, utramque partem sibi præcepit in solemnitate paschali Parisius præsentari. Adfuit beatissimus pater noster sanctus Bernardus cum eodem papa in eadem solemnitate Parisius : cui omne negotium Christi, ubicumque eum contigisset adesse, tanquam omnino proprium, nemine D super hoc ambigente, protinus incumbebat. Facta est inquisitio secundum prædictum codicem expositionis super Boetium : ab eodem episcopo requisitum ad manus se non habere respondit. Inventa est tamen apud scholares particula quædam, ubi inter cætera continebantur hæc verba : « Si homo, cui diversa conferre ut sit, præ abundanti unius formæ, ut puta sapientiæ, sapientia dicitur ipsa, secundum illud, tu quantus quantus nihil nisi sapientia es : multo magis Deus, cui diversa non

[1] Luc. xxiv, 32.

» conferre ut sit, dicitur esse sapientia sua, bo» nitas sua, et cætera. » In hunc modum producta est in medium hæc scriptura, et disputabat sanctus Bernardus adversus episcopum, dicens grave verbum et enorme videri, quo dicebatur, diversa non conferre Deo ut sit, quasi conferat unum. Illam quoque similitudinem locutionis emphaticæ procul esse a Deo, nec sicut quilibet hominum sapientia sua dicitur, sed vere et substantive dicam esse sapientiam suam, essentiam suam, divinitatem suam, et non quemadmodum Davus dictus est scelus. Negabat autem episcopus docuisse, vel credidisse aliquando se, vel litteris commendasse, quod divinitas non B esset Deus, quod forma vel essentia esset in Deo, quæ non esset Deus; et amplius aliquid faciens, discipulos suos episcopum quemdam Ebroicensem generosum satis, Rotomagensem archiepiscopum post futurum, Rotoldum nomine, et magistrum Ivonem Carnotensem testes produxit, quod illud dogma non tenuerit, nec crediderit, invitus quidem, ut satis tunc animadvertimus, sed suorum stimulatione compulsus, propter verba tamen libelli sui quæ præmisimus. Et quia aliud alii asserebant, injunxit ei summus Pontifex, quatenus ante concilium, quod eodem anno in civitate Remorum celebrare propone- C bat, eumdem sibi libellum transmitteret studiose scrutandum, et paratus esset in eodem concilio ad objecta plenius respondere.

3. Accidit autem, ut expositionem illam sæpe dictus dominus Eugenius, ab episcopo sibi directam, venerabili cuidam abbati Præmonstratensi Godescalco de Monte-Sancti-Eligii, qui postmodum factus est Atrebatensis episcopus, traderet perscrutandam. Qui diligenter, ut pote vir disertus, notavit capitula, et ex libris sanctorum catholicorum Patrum auctoritates paucas manifeste contrarias scripsit in schedula, quas ad idem concilium veniens, domino Papæ D cum libello Pictaviensis episcopi præsentavit. Tulerat autem de medio Dominus anno ipso columnam grandem Ecclesiæ, domnum Albericum Ostiensem, cum omni reverentia memorandum, qui legatione functus in Aquitaniam, super vita pariter et doctrina illius Gilleberti tanta didicerat, ut ipse sibi aliter quam oportuerat conscius, ab ejusdem Ostiensis episcopi ferventissimo zelo præ cæteris ejusdem temporis cardinalibus trepidaret. Nec defuere qui crederent, quod si advixisset idem vir, Pictaviensis ille, quæ ausus est confiteri, præsente eo nul- [1319] latenus præsumpsisset. Ventum est ad discus- A sionem capitulorum, quæ prædictus abbas Godescalcus notaverat : sed quia ipse nimis erat elinguis, liber ille cum sanctorum testimoniis ei contrariis a domino Papa traditus Patri nostro sancto Bernardo Claræ-Vallensi. Aderant viri magni nec mediocriter litterati, Gaufredus de Oratorio, Burdigalensis ecclesiæ archiepiscopus, cujus in Pictaviensi episcopus suffraganeus erat; Milo Morinensis episcopus, religione et scientia satis insignis; Joslenus Suessionensis episcopus, tam sæculari, quam litterali scientia præditus; Sugerius abbas Sancti-Dionysii, B cui Francorum rex Ludovicus, Jerosolymam proficiscens, totius regni commiserat administrationem. Hi et alii plures cum beato Bernardo prædicta capitula rationibus pariter et Scripturæ sacræ testimoniis arguebant : nisi quod prædictus Gaufredus minus cæteris loquebatur, de industria parcens homini, et judicio se reservans, sicut humiliter est confessus, et pœnitentiam egit, audiens dominos cardinales, quorum principales favisse reo, et evidenter etiam fovisse constabat, super auditis objectionibus sese promittere judicaturos.

4. Ingredientibus vero nobis consistorium, C prima die cum magnorum voluminum corpora per clericos suos Pictaviensis fecisset afferri, et nos paucas auctoritates Ecclesiæ in sola schedula haberemus : occasione accepta calumniabantur fautores illius hominis, quod decurtata testimonia proferremus, cum ille codices integros exhiberet; ubi posset intelligi, quemadmodum verbis propositis præcedentia vel sequentia adhærerent. Prolatum tamen capitulum de ejus codice in hæc verba : « Cum dicitur » Deus, pertinet ad substantiam, non quæ est, » sed qua est. » Quod dum alii atque alii clamantes auctorem arguerent, et adversus eum D adhuc tergiversantem non immerito causarentur; sanctus Bernardus ad Episcopum ait : « Quid necesse est circa hujusmodi verba diu» tius immorari? Non aliunde procedit scandali » hujus origo, nisi quod plures credere vos cre» dunt, et docere, quod divina essentia vel na» tura, divinitas ejus, sapientia, bonitas, ma» gnitudo, non est Deus, sed est forma, qua » est Deus. Hoc si creditis, palam dicite, aut » negate. » Ausus est dicere : « Forma Dei et » divinitas, qua Deus est, ipsa non est Deus. » « Ecce, » ait sanctus Bernardus, « tenemus quod » quærebamus : scribatur ista confessio. » Præce-

pit summus Pontifex; et domnus Henricus Pisanus, tunc Romanæ Ecclesiæ subdiaconus, futurus postea Claræ-Vallensis monachus, et ex abbate Sancti-Anastasii sanctorum Nerei et Achillei presbyter cardinalis, ad ejus mandatum porrexit et attulit chartam, calamum et incaustum. Cum autem scriberet ipsam confessionem: « Et » vos, » ait Episcopus ad Abbatem, « scribite, » quod divinitas est Deus. » Nec concitatus ille respondit: « Scribatur, » inquiens, « stilo ferreo » in ungue adamantino, vel sculpatur in silice, » quod divina essentia, forma, natura, deitas, » bonitas, sapientia, virtus, potentia, magni- » tudo vere est Deus. »

5. Disputatum est deinde super eodem capitulo, et eousque processum est, ut diceret Sanctus, quod si forma illa Deus non est, melior Deo est, cum ex ea Deus habeat esse; ipsa autem nec ab eo sit, nec ab eo habeat quidquam. Quod potissimum credidi memorandum propter eam specialiter causam, quia disputatione completa ecclesiæ Remensis armarium mox ingressus, plures exinde tuli codices, et in libro beati Augustini de Trinitate inter alia plura testimonia eadem pene verba, quæ sanctus Bernardus objecerat, reperi in hunc modum: « Deus magnus est nonnisi ea magnitu- » dine, quæ est quod ipse: alioquin illa erit » major magnitudo quam Deus. » Cæterum cum de primo capitulo prima die disputaretur; ego fui qui objeci eidem episcopo, audientibus universis, quod verba illa, quæ modo profitebatur, eodem anno Parisius coram domino Papa, et majori parte majorum quæ aderant personarum, penitus abnegasset, et testes produxisset quod talia nunquam crediderat, nunquam docuerat. At ille multum confidens, et amplius forsitan quam postea voluisset, quia negare non poterat se negasse: « Quidquid tunc dixerim, » modo, » ait, « hoc dico. » Ego vero suspirans graviter, quod viderem coram tantis judicibus paulo minus impune tanta præsumi: « Ergo sicut rex, » inquam, « vestrum dictum » et dedictum habetis? »

6. Et factum est, ut disputantibus personis, quæ aderant, super primo capitulo prædicto, occurreret secundum, profitente prædicto episcopo, quod nec unus Deus, nec unum aliquid sint tres personæ, licet tres personæ sint unus Deus, id est, una divinitate; et sint unum, id est, uno. Et adversus hoc capitulum diutius est disputatum, postquam suggerente sancto Ber- 1320 nardo, et domino Papa præcipiente, ipsum

A etiam cum priore litteris est commendatum. Cui evidens satis opposita est auctoritas Athanasii in hæc verba: « Supernarum virtutum » carmina unum tria, et tria unum esse confir- » mant. » Sequenti die codices tantos attulimus ad disputationem, ut obstupescerent fautores Episcopi, et a nobis audirent, quia ecce schedulas non habemus. Faciebat Episcopus in libris beati Hilarii, et de corpore canonum in quorumdam Græcorum epistolis verba minus intelligibilia, præsertim in tanta festinatione, et in tanta ac tali multitudine lectitari: nec de-

B erant qui pro eo se opponerent, licet parum intelligentes. Addita sunt eodem die capitula duo prioribus, et litteris pariter commendata, quod personales proprietates, et æternarum rerum multitudinem copiosam episcopus idem veraciter esse sine initio profiteretur, quarum tamen nulla Deus esset, nulla a Deo.

7. Quartum fuit capitulum, quod natura divina naturam non suscepit humanam, sed persona Filii naturam nostram suscepit, contra illud beati Gregorii: « Quia venit ad nos calcea- » ta divinitas humanitate. » Et beati Augustini in libro primo de Trinitate: « Ergo quia forma

C » Dei accepit formam servi, utrumque Deus, et » utrumque homo. » Item ejusdem super Evangelio Joannis, in Tractatu septuagesimo quinto: « Semetipsum exinanivit, et homo, etc. Quis » nisi idem ipse Christus Jesus? Sed hic jam sunt » omnia; et Verbum in forma Dei, quæ accepit » formam servi; et anima et caro in forma ser- » vi, quæ accepta est a forma Dei. » Et Leo papa: « Suscepit nos illa natura, quæ nec no- » stris sua, nec suis nostra consumeret. » Exinde postquam diutius disputatum est, sub eo tenore discessum est, ut dicerent domini cardinales, « Quia ecce audivimus quæ proposita

D » sunt, deinceps judicabimus, qualiter debeant » definiri. » Quod verbum eatenus movit corda multorum, ut sequenti die apud sanctum Bernardum convenirent archiepiscopi decem, episcoporum quoque et abbatum, ac magistrorum plurima multitudo. Et quia judicium sibi soli videbantur reservasse, quos noverant fere omnes errantis potius quam erroris fautores; providere oportere, cum capitulis illis Gilleberti episcopi, suæ et fidei symbolum mitti, ut scirent plenius unde judicarent. Scripserunt ergo capitula totidem quam expressius potuere, illius verbis suam confessionem contrariam in omni

bus et per omnia proponentes, quam de com- 1322 muni omnium convenientia non sine multa A deliberatione dictatam judicaturis facerent exhiberi. Nec tamen verebantur, ne contrarium aliquid judicarent : sed credebant, nonnullos eorum ad hoc tendere, ut sine aliqua definitione concilium solveretur. Propter quod eidem scripturæ, quam novissimam vobis mittimus, subscripta sunt nomina singulorum qui aderant archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, et magistrorum, de consensu et convenientia universorum.

8. Et electæ sunt tres personæ, episcopi duo reverendissimi, Hugo Autissiodorensis, et Milo B Morinensis, et Sugerius abbas Sancti-Dionysii, qui eamdem scripturam domino Papæ et cardinalibus præsentarent, et dicerent eis : « Pro » vestra reverentia sustinuimus minus dignos » acceptione sermones, donec tandem audivi» mus quod de eis judicare velletis. Offerimus » ergo et nos vobis nostram confessionem, ut » non de parte, sed de partibus judicetis. Tenetis » confessionem hominis illius scriptam : con» venit ut teneatis et nostram. Verumtamen ille » vobis sub hoc tenore tradidit suam, ut paratus » esset corrigere, si quid vobis aliud videretur: » nos hujusmodi conditionem penitus excluden- C » tes, sic vobis nostram offerimus, ut noveritis » quod in hoc sumus, in hoc perseverabimus, » nihil penitus mutaturi. » Quibus sine cunctatione dominus Papa respondit, et universis qui miserant eos, renuntiare præcepit, quod ab eadem confessione eorum in nullo prorsus Romana Ecclesia dissentiret; et si stare visi fuerant aliqui pro persona, sed non stabant aliquatenus pro doctrina. Inde fuit quod in insigni palatio, cui nomen est Thau, ecclesia universa conveniens, et interrogatus episcopus Pictaviensis, capitulis singulis libere renuntiavit, hæc eadem verba locutus : » Si vos aliter cre- D » ditis, et ego; si aliter dicitis, et ego; si aliter » scribitis, et ego. » Ibidem dominus Papa auctoritate apostolica, de assensu totius ecclesiæ quæ convenerat, capitula ipsa damnavit, districte præcipiens ne eumdem librum legere, vel transcribere, etiam sic reprobatum, quis auderet, nisi prius eum Romana Ecclesia correxisset. Cumque responderet Episcopus : « Ego » corrigam ad arbitrium vestrum. » « Non vo» bis, » ait, « hæc correctio committetur. »

9. Erant et alia quæ in scholis suis dicebatur auditoribus suis frequenter idem episcopus tradidisse, licet nos dissimularemus; pro multitudine tamen scholarium, qui testimonium perhibebant ab eo audivisse multoties, hæ coram omnibus scissæ et discerptæ fuerunt chartæ, quæ dicebantur ejus sententias continere : quin igne petito ad comburendum eas, dixerunt quidam sufficere si scinderentur. Quænam fuerint illa capitula, nec tum scire curavi, nec adhuc scio. De cætero super capitulis aliis, de quibus mandatum vestræ Dignationis accepi, diligenter considerans in libro Glossarum Psalterii, quas idem Gillebertus Porretanus composuit super versum, *Adorate scabellum pedum ejus* [1], ita scriptum inveni : « Caro de terra est, et de » carne Mariæ carnem accepit Christus. Hæc » sine impietate adoratur a nobis, quia nemo » carnem ejus spiritualiter manducat, nisi prius » adoret. » Huc usque verba sunt Augustini. Quibus continuo addidit Gillebertus declarationem, quod est additamentum eorum : « Non » illa dico adoratione, quæ latria est, quæ soli » Creatori debetur, sed illa, quæ in dulia di» gnior est. Dulia enim adoratio est, quæ etiam » creaturæ exhibetur : quæ duas habet species, » unam quæ hominibus indifferenter, alteram » quæ soli humanitati Christi exhibetur. In libro etiam Glossarum ejus in Epistola sancti Pauli super illum locum, *Propter quod Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen* [2], ita est commentatus : « Qui» busdam videtur hoc nomen datum homini : » quod nulla ratione convenit. Hoc enim donum » esse Filium Dei, hoc nomen esse Deum, quod » non per solam appellationem, sed per natu» ram super omne nomen est, quod non post » passionem suam, sed potius a Patre, a quo » habet omnia, cum generaretur, accepit. Hoc » ergo non homini datum ; nisi forte quis dicat, » per adoptionem omne datum : sed adoptivo » Deo non flectitur omne genu, nec est in glo» ria Dei Patris; nam nato ex Deo hoc compe» tit. Dicit tamen Apostolus : *Dedit illi nomen*, » etc. Quod ideo dico, quia natus accepit ut per » crucem manifestaretur, quod a Patre, dum » generaretur, accepit. » Horum ergo capitulorum nihil ejusdem concilii tempore audieramus, nihil penitus noveramus.

10. Videntur autem his contraria hæc quæ

[1] Psal. XCVIII, 5. — [2] Philipp. II, 9.

sequuntur in scripturis beati Leonis papæ, quo- 1323 rum auctoritatem sacris canonibus confirmatam A optime novit vestra Discretio. Dicit enim in Sermone paschali : « Non sic creatura in societatem sui Creatoris assumpta est, ut ille habitator, et illa esset habitaculum; sed utrumque Deus de potentia suscipientis, uterque homo de humilitate suscepti. In utraque igitur natura idem est Dei Filius, et nihil est alterius naturæ, quod non sit utriusque. » Item : « In nullo dividentes visibilem ab invisibili, corporeum ab incorporeo, et Verbum in Christo hominem, et Christum adoremus in Verbo. » Et infra : « Utrumque fideliter credite, utrum- B que fideliter adorate, et in unitate Verbi et carnis non sit ulla divisio. » Idem in Sermone de Natali : « Ab illo tempore, quo Verbum caro factum est, nec Deum illum sine hoc quod homo est, nec hominem sine hoc liceat cogitare quod Deus est, cum nihil assumpto divinum, nihil assumenti deesset humanum. Nec enim divinis humana præjudicant, nec humana divinis : ipse est caro qui Verbum. » Idem ad Flavianum episcopum : « Sententia est Joannis apostoli et evangelistæ : *Qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est antichristus* [1]. Quid autem est solvere Jesum, nisi humanam C a Verbo separare naturam? » Augustinus in Definitionibus ecclesiasticorum dogmatum [a] : « Homousion Patri et homini adoratur ab Angelis et omni creatura, sicut Pater et Spiritus sanctus; non homo propter [b] Deum, vel Christus cum Deo, sed homo in Deo, et in homine Deus. » Idem de Prædestinatione sanctorum : « Ille homo ut a Verbo in unitatem personæ assumptus Filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruit? Nam et ipsum Dominum gloriæ, in quantum homo factus est Dei Filius, prædestinatum didicimus in Apostolo. Prædestinata ista naturæ humanæ tanta, tam celsa, et sum- D ma subvectio, ut quo attolleretur altius non haberet. » Hieronymus in Breviario Psalmorum, super *Adorate scabellum pedum ejus :* « Licet quidem assumptus sit homo, et ad comparationem Dei omnis creatura scabellum pedum ejus est; tamen hoc ipsum scabellum sociatum est Deo. Et de sedili suo videte quam rem audeam loqui : Ego ita adoro scabellum, sicut et thronum. Ego non intelligo aliud sedentem, et aliud scabellum, sed totum in Christo thronus est. Quomodo sit nescio, et tamen credo quod sit. Sufficit mihi scire quod scriptum est, quod credo : fideles dicimur non rationales. »

11. Contra capitulum quartum, secundum quod præscripsimus, sentit Leo papa scribens ad Flavianum episcopum ita : « *Hoc*, inquit Apostolus, *sentite in vobis,* etc. usque *in gloria Patris* [2], assumpti non assumentis provectio est quod dicitur : Deus illum exaltat. Idem scientes, quod sempiterna Filii deitas nullo apud Patrem crevit augmento, prudenter advertite, quod nec cui dictum est, *Terra es, et in terram ibis* [3], eidem in Christo dicitur, *Sede a dextris meis* [4]. » Idem ad Constantinopolitanos : « Dicant adversarii veritatis, quando omnipotens Pater, vel secundum quam naturam Filium super universa provexit, vel cui substantiæ cuncta subjecit. Deitas enim Verbi par in omnibus et consubstantialis est Patri : sed minor erat provehente qui crevit. In natura hominis accepit a Patre, quod in natura deitatis etiam ipse donavit. » Item ad Leonem Augustum, et ad Palæstinos : « Exaltationem qua *illum exaltavit Deus, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen,* ad eam intelligimus pertinere formam, quæ ditanda erat tantæ glorificationis augmento. » Item : « Quidquid ergo accepit, in tempore secundum hominem accepit, cui quæ non habuit, conferuntur. Forma autem servi in gloria divinæ potestatis evecta est : nec interest, ex qua Christus substantia nominetur, vel adoretur. » Hieronymus in Breviario super Epistolam ad Philippenses : « Si ita assumptus homo humiliari dignatus est, divinitas, quæ se humiliare non potest, eum qui humiliatus fuerat, merito exaltavit. Sed et illi donatum est nomen, quod ante non habuit. Unde recte locus hic secundum humanam naturam intelligendus est. » Idem super *Dixit Dominus Domino meo :* « Istum locum Salvator, in Evangelio exposuit, dicens : *Si Christus est*, inquit, *Filius David, quomodo in spiritu vocat eum Dominum* [5]? huic Domino, cui præcipitur ut sedeat? Deus enim non sedet : assumptione corporis sedet. Huic ergo præcipitur ut sedeat qui homo est, qui assumptus est. » Augustinus contra Maximum :

[1] Joan. IV, 3. — [2] Philipp. II, 5-11. — [3] Gen. III, 19. — [4] Psal. CIX, 1 — [5] Matth. XXII, 43.

[a] Hic liber non est Augustini : tribuitur Gennadio. — [b] Alias, *præter*

« *Donavit illi nomen*, etc. Homini donavit ista, » non Deo. Ac deinde in qua forma crucifixus » est, ipsa exaltata est; ipsi donatum est no- » men quod est super omne nomen, homini » Christo secundum carnem mortuo, resurgenti, » ascendenti. Donatur enim nomen quod est » super omne nomen. »

12. De cætero, ut epistola finem deinceps sortiatur, si placuerit vestræ Discretioni super prioribus capitulis quatuor plenius edoceri; in sermonibus beati Bernardi super Cantica canticorum diligentior de eisdem disputatio continetur. Optamus et oramus, ut bene semper in Domino valeat vestra Paternitas. Recommendamus vobis fratres nostros de Fossa-Nova. De prosperitate vestra, et statu Ecclesiæ sanctæ certitudinem satis vellemus audire.

13. Vix perfecta erat epistola hæc ab eo, cui tradita fuerat ad scribendum, et ecce eadem hora voluntas Domini fuit, ut mihi occurreret quod volebam. Ab altero siquidem fratre, priusquam mihi præsens epistola redderetur, scriptura alia diu quæsita, jam penitus desperanti mihi exhibita est, quam super eisdem capitulis ante annos pene quadraginta edideram cum ipso symbolo, quod domino Papæ et Romanæ Ecclesiæ ex parte decem archiepiscoporum, et omnium episcoporum pene, qui in illa adhuc die Remis inventi sunt cum abbatibus maximis atque plurimis, et magistris scholarum, et subscriptis nominibus singulorum, per superius memoratas personas fuerat præsentatum. Unde satis exsultans, illam quoque scripturam adjiciens huic epistolæ, tanquam charissimo domino meo vobis utramque filiali devotione transmitto.

14. Audivi etiam, quod super damnatione Petri Abaelardi Diligentia vestra desideret plenius nosse similiter veritatem, cujus libellos piæ memoriæ dominus Innocentius papa secundus in urbe Roma, et in ecclesia beati Petri incendio celebri concremavit, apostolica auctoritate hæreticum illum denuntians. Nam et ante plures annos venerabilis quidam cardinalis et legatus Romanæ Ecclesiæ, Cono nomine, regularis quondam canonicus ecclesiæ Sancti-Nicolai de Aruasia, Theologiam ejus, Suessione concilium celebrans, similiter concremaverat, ipsum Petrum præsentem arguens, et convictum de hæretica pravitate condemnans. Unde [1324] vestro si placuerit desiderio, per libellum de vita sancti Bernardi, et per ejus epistolas missas ad curiam satisfiet. Inveni tamen in Clara-Valle libellum cujusdam abbatis Nigrorum monachorum, quo errores ejusdem Petri notantur: quem et olim me vidisse recordor; sed a multis annis, ut custodes librorum asserunt, studiose quæsitus primus quaternio non potuit inveniri. Propter quod propositi nostri est in Franciam destinare ad monasterium, cujus abbas exstitit qui eumdem librum composuit: et si recuperare potero, transcribi facere codicem totum, et mittere vobis. Credo enim quod vestræ inquisitioni sufficere debeat, ut cognoscatis, quæ, quemadmodum, quare sint condemnata.

ITEM

EJUSDEM GAUFRIDI LIBELLUS

CONTRA

CAPITULA GILEBERTI

PICTAVIENSIS EPISCOPI[a].

1. Quatuor quædam in his schedulis capitula, lector, invenies, quæ in magna nuper ecclesia propalata et reprobata sunt, tanquam manifestæ repugnantia veritati, nec cuilibet veritati, sed ei cujus injuriam dissimulare non licuit; quod ea vel maxime fidei catholicæ obtineat fundamentum. Hi sunt panes absconditi, quos celebris ille magister, Porreta agnomine, nomine Gillebertus, suis non parvo tempore discipulis venditarat: nec paucos eorum furtivis inebriarat aquis, præsertim animos juveniles novitate gaudentes; sine clave, quæ Christus est, in divinas paginas irruentes; sine Spiritu, qui solus ea novit, scrutantes ipsa etiam alta Dei. Inter ejusmodi, nova dogmata celabantur; sed in lucem aliquando prodiere.

2. Horrebant Catholicorum aures profanam novitatem, et eo usque zelus prorupit, ut prædictus Gillebertus, jam tunc quidem Pictaviensis episcopus, in præsentia summi pontificis Eugenii tertii super his pulsaretur. Elegit autem

[a] Ex manuscripto codice Longi-Pontis.

negare omnia, etiam quæ Pictavis in synodo sua manifeste arguebatur fuisse confessus. Inter negandum tamen anfractuosis quibusdam, more suo, verborum cavillationibus utebatur: ut facile Vir apostolicus animadverteret, prorsus aliquid apud eum de anathemate Jericho latitare.

3. Itaque eodem anno descensurus in Galliam, causam distulit; et Parisius facta est secunda interrogatio de eodem. Agebant quidam pro eo, quidam pro fidei veritate, maxime Claræ-Vallis reverendissimus Abbas: sed cautius forte videbitur simplici narratione contentum, quod ad personas pertinet, silentio præterire. Ibi quoque et objecta negavit, et testes protulit suos olim discipulos, tunc coepiscopos, quod nihil tale aliquando docuisset. Scripserat autem librum super tractatum Boetii de Trinitate satis commentitie commentatus; ubi copiose quidem præfatos errores disseminarat: pluribus tamen locis, sinuosis quibusdam voluminibus caput contegens serpentinum. Postulatus hunc librum, ad manum se habere negabat: nec facile erat, præsertim ob discussionem a suis cum discipulis obtinere. Prolatæ sunt tamen particulæ quædam: sed, ut poterat, etiam manifesta capitula detorquebat, non parvis in hoc patrociniis utens: demum jussus est summo Pontifici integrum mittere corpus libri.

4. Factaque est inquisitio tertia in urbe Remorum, ubi prædictus papa magnum eodem anno concilium celebravit, congregatis quatuor regnorum episcopis, Galliæ, Germaniæ, Angliæ et Hispaniæ: ubi jam dissimulandi facultas non fuit, cum ex propriis litteris evidentius argueretur. Sed et ipse, paratis sibi patrociniis, factus videtur audacior, ut ex hoc dedignaretur amplius diffiteri, quod tanto tempore docuisset. Itaque quidquid semel et secundo coram tanto judice et testibus tantis negaverat, impudenti temeritate professus, hoc tamen addere cautus fuit, paratum sese ecclesiastico sensui postponere suum, nec contumaciter velle in eo persistere quod dixisset.

5. Disceptatum est aliquantis diebus, quod ibi quoque, etsi pauci admodum pro doctrina illa starent, sed plurimi pro persona, satagentes excusare et extenuare etiam quæ non probabant. Unde et coactus est zelus Ecclesiæ cisalpinæ, secundum prædicti Claræ-Vallis Abbatis sanam doctrinam, adversus eadem capitula fidei suæ Symbolum edere, quam expressius potuit, obvians his quæ dicebantur ab illo. Demum et a summo Pontifice abjudicatis omnibus, timens ille ac pavens, in communi audientia, ore proprio, his, quæ professus fuerat, abrenuntiavit, et singula quæque refutans, promisit sese nihil tale deinceps aut scripturum, aut dicturum, aut etiam crediturum. Porro volumen illud, in quo manifesta esset inventa iniquitas, lectitari de cætero aut transcribi, sub excommunicationis pœna summus Pontifex apostolica auctoritate prohibuit, nisi forte Romana Ecclesia purgatum illud ederet et correctum: quod quidem nec factum audivimus, nec speramus aliquando faciendum. Quia tamen multorum adhuc scholarium corda videntur eum quo semel imbuta sunt servare odorem; nec destiterunt, eo utique perniciosius sibi, quo occultius, interdictas paginas lectitare: erit forsitan non inutile, si ad correctionem præsentium, et futurorum cautelam, et ipsa pariter confutari erroris capitula, quemadmodum auctor eorum suo illa ore professus, suo deprehensus est inscripsisse libello; et sanctorum testimonia patrum, quibus confutata sunt, aut confutari posse videntur, in medium proferamus.

DE CAPITULO PRIMO.

6. Initium malorum hoc erat. Forma ponebatur in Deo, qua Deus esset, et quæ non esset Deus: ut humanitas hominis forma est, non quæ sit, sed qua sit homo. Hanc vero formam sive naturam divinam, quam, ut diximus, Deum esse negabat, diversis appellari nominibus; divinitatem, magnitudinem, bonitatem, veritatem, sapientiam, omnipotentiam, qua videlicet una forma, non modo Deus, sed et magnus, et verus esset, et bonus, et sapiens, et quæque similia: eo nempe Creatorem a creaturis differre contendens, quod illæ quidem formis subsisterent pluribus, ipse una. Unde et ejusmodi enuntiationes, Divinitas est Deus, sapientia, veritas, magnitudo, bonitas, vel omnipotentia Dei est Deus ipse; si de simplicissima illa, excellentissimaque natura sermo fieret, falsas esse omnino, tam impie, quam libere ausus est profiteri. Porro conversas earum, Deus est veritas, Deus est sapientia, cæterasque ejusmodi, emphaticas esse tradebat, ac si de homine diceretur, Tu quantus quantus, totus sapientia es: eo sane propriam magis in Deo

figuram expressionis assignans, quod in homine[1526] quidem, cui multæ sint proprietates, abundan- A tia formæ unius, ut puta sapientiæ : in Deo autem singularitas ipsa veram faceret hujusmodi enuntiationem. Et Dei quidem esse in eo constituebat, ut hac forma subsisteret; formæ autem ipsius in eo magis, ut non hæc aliquo, sed hac esset aliquid, id est, Deus. De quo quidem capitulo super Tractatum Boetii, imo potius contra, non exponens Boetium, sed Boetio se opponens, scripserat in hunc modum. « Sicut non » est, quo Deus sit, nisi sola atque simplex es» sentia, id est οὐσία; sic non est unde οὐσία ipsa » sit, nisi quoniam ea simplex et solus Deus B » est. Unde etiam usus loquendi est, ut de Deo » dicatur, non modo, Deus est; verum etiam, » Deus est ipsa essentia. Recte utique. Si enim » qui non modo sapiens, sed etiam coloratus, » et magnus, et multa hujusmodi est, ex sa» pientiæ præ cæteris abundantia dicitur, Tu » quantus quantus, totus es sapientia : tanquam » nihil aliud sit, quod sibi esse conferat, nisi » sola sapientia. Multo proprius Deus, cui di» versa non conferunt ut sit, dicitur ipsa essen» tia, et aliis nominibus. Idem : Ut Deus est » ipsa divinitas sua, ipsa sua sapientia.

7. » Divinitas in Patre dicitur esse, sicut es- C » sentia in eo qui vere est.

8. » Aliqui parvuli sensu audientes quod » Deus est simplex, ipsum et quæcumque de eo » nominum diversitate dicuntur, ut Deus, unus, » æternus, persona, principium, auctor, Pater, » Filius, connexio, et hujusmodi alia ejusdem » naturæ ejusdemque rationis, esse ita acci» piunt, ut essentia, quæ dicitur Deus, sit et » unitas qua unus est, et æternitas qua æter» nus est, et similiter cætera, et e converso : » ipse etiam Pater sit paternitas, et unus uni» tas, et æternus æternitas, et conversim.

9. » Quæro, an Pater et Filius et Spiritus D » sanctus prædicentur substantialiter de divi» nitate, id est, de illis qui quoniam sola divi» nitate sunt id quod sunt, non modo Deus, » verum etiam divinitas appellantur.

10. » Pater veritas, id est, verus : item Filius » veritas, id est, verus : Spiritus sanctus veri» tas, id est, verus; et collectim Pater, Filius, et » Spiritus sanctus non sunt tres veritates, sed » sunt una singulariter et simpliciter veritas, id » est, unus verus.

11. » Qui homo est, ut Plato, vel Cicero, » vel Tripho; vel, qui Deus est, ut Pater, vel » Filius, vel Spiritus sanctus; quod dicitur illo» rum quilibet esse homo, et istorum quilibet » esse Deus, refertur ad substantiam, non quæ » est, sed qua est.

12. » Cum dicitur Deus, Deus, Deus; pri» mum de Patre, secundum de Filio, tertium de » Spiritu sancto, eorum quidem, qui sunt Deus » numeratio facta est : ejus vero, qua sunt » Deus, repetitio.

13. Jam si expositorem audivimus, ne forte sit infidelis, ipsum consulamus auctorem. Formam quippe nominat, sed quid velit intelligi, manifestius exprimit, dicens : « Divina substan» tia sine materia forma est, atque ideo unum » est : et est id quod est, reliqua enim non sunt » id quod sunt. Unumquodque enim habet esse » suum ex his, ex quibus est, id est ex parti» bus suis : et est hoc atque hoc, id est, partes » suæ conjunctæ; sed non hoc vel hoc singula» riter. Ut cum homo terrenus constet ex anima » corporeque, corpus et anima est; non vel » corpus, vel solum anima. In parte igitur non » est id quod est. Quod vero non est ex hoc at» que hoc, sed tantum hoc est; illud vere est id » quod est : et est pulcherrimum, fortissimum» que, quia nullo nititur. Quocirca hoc vere » unum est, in quo nullus numerus, nullum in » eo aliud, præterquam id quod est. Neque enim » subjectum fieri potest. Forma enim est, formæ » vero subjectæ esse non possunt. Nam quod » cæteræ formæ subjectæ accidentibus sint, ut » humanitas non ita accidentia suscipit eo quod » ipsa est, sed quod materia ei subjecta est. » Dum enim materia subjecta humanitati susci» pit quodlibet accidens, ipsa hoc suscipere vi» detur humanitas : forma vero, quæ est sine » materia, non potest esse subjectum, nec vere » inesse materiæ.

14. » Hoc igitur unum quod solum est id » quod est, hoc pulcherrimum fortissimumque » quod nullo nititur; in quo nullum aliud præ» terquam id quod est, quod subjectum fieri » non potest; forma enim est : quis sanum sa» piens Deum esse negaverit? alioquin si Deo » diversa non conferunt ut sit, Divinitas autem » nullo nititur, ne uno quidem; eligat quisque » quod judicaverit præferendum [1]. » Sane in judicio si forsitan hæsitaverit, consulat Augusti-

[1] Boet. lib. de Trinitate, cap. 2.

num. Ait enim : « Deus non ea magnitudine 1027
» magnus est, quæ non est quod ipse, ut quasi A
» particeps ejus sit Deus cum magnus est. Alio-
» quin illa erit major magnitudo quam Deus [1]. »
Sed quid prætergredimur viam? ad Boetium revertamur. « Catholicis vero nihil [a] in differentia constituentibus, ipsamque formam, ut est, esse ponentibus, neque aliud esse, quam est ipsum quod est, opinantibus, recte repetitio de eodem, quam enumeratio diversi videtur esse cum dicitur, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Vides certe non esse catholicum, qui in Deo aliud quidem esse formam qua est, aliud vero quod est opinatur. B De forma enim superius monstratum est, quoniam is sit forma, et unum vere, nec ulla pluralitas [2].

15. » Quæso te, vide quam id sancte atque inviolabiliter probes, quod boni summi summum Deum diximus esse plenissimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium Patrem illud summum bonum, quo plenus esse perhibetur, vel extrinsecus accepisse, vel ita naturaliter habere præsumas, quasi habentis Dei, habitæque beatitudinis diversam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes, præstantius id quod dederit C eo quod acceperit existimare possis. Sed hunc esse rerum omnium præcellentissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem idem est, sed est ratione diversum; cum de rerum principe loquamur Deo, fingat qui potest, quis hæc diversa conjunxerit. Nullo modo quæ sunt summa bona, ea possunt esse diversa. Atqui et beatitudinem, et Deum, summum bonum esse collegimus : quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem, quæ sit summa divinitas.

16. » Ergo, et inter summam beatitudinem, quæ est summa divinitas, demum discernere D cura : et, si placet, edissere nobis, quod e duobus sit summum bonum, cum summa bona a se diversa esse non possint. Durum enim videtur asserere, summam bonitatem, qua bona sunt omnia, etiam ipse Deus, aliquid esse non bonum : sed ne hoc quidem facile admittendum puto, inter bona media aut infima bonitatem hanc numerari [3]. » Sed consulatur et unicus ille omnium malleus hæreticorum, an vel istam blasphemiam prætererire videatur intactam : ubi et illud simul attende, non novam esse, sed olim tritam et ventilatam, imo et contritam et eventilatam iterum pullulasse.

17. « Nunc tene, » inquit, « inconcussa fide, Patrem et Filium et Spiritum sanctum esse Trinitatem, et tamen unum Deum; non quod sit eorum communis quasi quarta divinitas, sed quod sit ipsa ineffabilis et inseparabilis Trinitas. Divinitas Trinitatis, quæ putatur alia esse quam sit ipsa Trinitas, et propter hanc dici non tres deos, sed unum, quod ipsa una sit in tribus, aut substantia est, aut non est substantia. » Augustinus est qui loquitur, et tuam nobis tam diligenter explicat novitatem. Responde quid sentias, utrum substantia sit, an non, tua hæc divinitas, cujus sola unitate tres personas dici asseris unum Deum. Quid obmutescis? Ille partem utramque prosequitur, utrimque persequitur fugitantem.

18. « Si, » inquit, « substantia est, et alia quam Pater, aut Filius, aut Spiritus sanctus, vel ipsa simul Trinitas, procul dubio alia substantia est. Hoc autem veritas repellit et respuit. Item si non est substantia ista divinitas, et secundum hanc Trinitas unus Deus, quod hæc una sit in tribus; non debuit dici Pater et Filius et Spiritus sanctus unius substantiæ, sed unius divinitatis, quæ non est substantia. Agnoscis autem in fide catholica, quia hoc verum, hoc firmatum est, quod Pater et Filius et Spiritus sanctus, cum sit Trinitas, unus Deus est : quia inseparabiliter sunt unius ejusdemque substantiæ, vel, si melius dicitur, essentiæ. Nonnulli enim nostrorum, et maxime Græci, Trinitatem, quæ Deus est, magis essentiam unam, quam unam substantiam esse dixerunt, aliquid inter hæc duo nomina arbitrantes, vel intelligentes; unde nunc disputare non opus est. Quod si divinitatem istam, quæ aliud existimatur esse quam sit ipsa Trinitas, non substantiam, sed essentiam dixerimus, eadem falsitas consequetur. Si enim alia est, quam ipsa Trinitas, altera erit essentia : quod absit ut Catholicus sentiat. Restat itaque ut credamus, unius esse substantiæ Trinitatem, ut ipsa essentia non sit aliud quam ipsa Trinitas [4]. »

[1] August. de Trinitate, lib. 5, cap. 10. — [2] Boet. lib. de Trinitate, cap. 4. — [3] Id. de Consolatione, lib. 3. — [4] August. epist. 120, ad Consentium.

[illegible]

19. Quid evidentius dici potuit? adhuc tamen[1328] eumdem Augustinum audiamus. « Omnis sub- A » stantia quæ Deus non est, creatura est; et » quæ creatura non est, Deus est. Quid ergo de » ea facimus, non quæ est, sed qua est Deus [1]? » Idem : « In Dei quippe forma, sicut non est » aliud Filius, aliud vita ejus, sed ipsa vita » Filius est : ita non est aliud Filius, aliud » doctrina ejus; sed ipsa doctrina ejus Filius » est. Aliæ quæ dicuntur essentiæ sive substan- » tiæ capiunt accidentia, quibus fiat in eis vel » magna, vel quantacumque mutatio : Deo au- » tem aliquid melius excogitari non potest : et » ideo sola est incommutabilis substantia, vel B » essentia, quæ Deus est; cui profecto ipsum » esse, unde essentia nominata est, maxime ac » verissime competit. » Hæc Augustinus. Te vero, quisquis adhuc porros esuris et cepas Ægyptiorum, fateri velim, quænam magis proprie dicatur essentia, quæ est, aut qua est Deus. Utraque enim incommutabilis est, et forte magis ei competit nomen essentiæ, qua est quidquid est.

20. Idem Augustinus : « Ipsa enim natura » vel essentia, vel quolibet alio nomine appel- » landum est, id ipsum quod est Deus, quidquid » illud est, corporaliter videri non potest [2]. » C Item : « Sicut absurdum est dicere, candidum » non esse candorem, sic absurdum est dicere » sapientem non esse sapientiam; et sicut can- » dor ad se ipsum candidus dicitur, ita et sa- » pientia ad se ipsam dicitur sapiens. Sed candor » corporis non est essentia, quoniam ipsum » corpus essentia est, et illa ejus qualitas : unde » et ab ea dicitur candidum corpus, cui non est » hoc ipsum esse, quod candidum esse. Aliud » enim ibi forma, et aliud color : et utrumque » non in se ipso, sed in aliqua mole, quæ moles, » nec forma, nec color est, sed formata et co- » lorata. Sapientia vero et sapiens est, et se ipsa D » sapiens est. » Item : « Res vero mutabiles, » neque simplices proprie dicuntur substantiæ. » Deus autem si subsistit, ut substantia proprie » dici possit, in eo inest aliquid tanquam in » subjecto; et non est simplex, cui hoc sit esse, » quod illi est quidquid aliud de illo ad illum » dicitur; sicut magnus, bonus, et si quid ejus- » modi de Deo non incongrue dicitur. Nefas est » autem ergo dicere, ut subsistat et subsit Deus » bonitati suæ : atque illa bonitas non substantia » sit, vel potius essentia ejus; neque ipse Deus » sit bonitas sua, sed in eo sit, tanquam in » subjecto.

21. » Tres personas ejusdem essentiæ, vel » tres personas unam essentiam dicimus : tres » autem personas ex eadem essentia non dici- » mus; quasi aliud ibi sit quod essentia est, » aliud quod persona [3]. » Item : « Est igitur » natura non facta, quæ fecit omnes magnas » parvasque naturas, eis, quas fecit, sine dubi- » tatione præstantior : ac per hoc, etiam de qua » loquimur, rationabili et intellectuali, quæ ho- » minis mens est. Illa autem cæteris natura » præstantior, Deus est [4]. » Forsitan dixisse debuerat, Illa cæteris præstantiore Deus est. Quid tamen magnum Deo ea esse, qua est quidquid est. Item : « Per veritatem, quæ intellecta con- » spicitur; et per bonum summum, a quo est » omne bonum; et per justitiam propter quam » diligitur animus justus ab animo etiam non- » dum justo; ut natura non solum incorporalis, » verum etiam immutabilis, quod est Deus, » quantum potest, intelligeretur, admonui. » Item : « Quæ vita dicitur in Deo, ipsa est » essentia ejus atque natura. Non itaque vivit, » nisi vita, quod ipse sibi est [5]. » Quid tibi videtur? huicne credendum est, singulari utique Magistro catholicæ fidei, et expugnatori universæ hæreticæ pravitatis, dicenti, « Natura » immutabilis, quod est Deus, et vita, quod » ipse sibi est : » an magis ei qui dicit, « non, » Quæ est; sed, Qua est? » Sed iterum atque iterum quid Augustinus sentiat audiamus.

22. « Quid factum est in corde tuo, cum » dicerem, Deus? Magna et summa quædam » substantia cogitata est, quæ transcendit om- » nem mutabilem creaturam [6]. » Item : « Dixi- » mus, ut potuimus, non temporaliter scire » Filium, nec aliud esse Filii scientiam, aliud » ipsum Filium; et aliud esse Filii visionem, » aliud ipsum Filium : sed ipsam visionem esse » Filium, et ipsam scientiam vel sapientiam Pa- » tris esse Filium. Deo non alia est substantia » ut sit, et alia potestas ut possit; sed consub- » stantiale illi est, quidquid ejus est; et quidquid » ejus est, Deus est. » Item : « Legitur quidem, » *Et spiritus sapientiæ multiplex*, sed recte di- » citur etiam *simplex* [7]. *Multiplex* enim, quia

[1] August. de Trinitate, lib. 1, cap. 6. — [2] Ibid. lib. 2, capp. 2, 18. — [3] Ibid. lib. 7, capp. 1, 5, 6. — [4] Ibid lib. 14, cap. 12. — [5] Ibid. lib. 15, capp. 3, 5. — [6] Id. Tract. I in Joannis Evangelium. — [7] Sap. VII, 22.

» multa sunt quæ habet; *simplex* autem, quia[329] non aliud quam quod habet, est. Sicut dictus est Filius habere vitam in semetipso [1], et eadem vita ipse est. Quid te voluit aliud Scriptura docere, nisi ut dum legeres esse Deum, et quæ in Deo sunt, non naturam intelligas esse compositam; sed secundum compositam intelligas incompositam? » Item : « Nunc veniamus ad ea quæ Deus habere dicitur, quæ non possunt non haberi, quæ habere dicuntur, ut ait Apostolus; ita et quæ in Deo sunt nemo novit, nisi Spiritus qui in ipso est [2]. Quæ sunt ergo in Deo pariter requiramus. Nonne sapientia, virtus, lux, providentia, vita, splendor, imago, immortalitas, de qua scribitur : *Qui solus habet immortalitatem* [3]? Habet enim universa quæ diximus; quæ omnia Filius est. Quod autem substantialiter bonum est, non potest extraneæ capax esse bonitatis, cum ipsum tribuat cæteris bonitatem. » Item : « Spiritus sanctus non accipiens aliunde sapientiam dictus est Spiritus sapientiæ. Hoc enim ipsum quod subsistit, Spiritus sapientiæ est, et natura ejus nihil est aliud, nisi Spiritus veritatis. Una quippe veritas unius Dei, imo una veritas unus Deus, non permittit servitium atque culturam veri Dei, creaturæque conjungi. Deus solus, quia æternus est, hoc est, quia exordium non habet, essentiæ nomen vere tenet. » Idem : « Deus autem habet essentiam, habet sapientiam, sed quod habet, hoc est, et omnia unus est.

23. » Deus hoc est quod habet : habet enim æternitatem; et ipse est æternitas. Hoc quoque sciendum est, quod omnis substantia, quæ Deus non est, creatura est : et quæ creatura non est, Deus est. » Item : « Eadem ibi sapientia quæ essentia, eadem potentia quæ essentia, eadem vita quæ essentia : et hæc omnia unum, et unus Deus.

24. » Pati non potest, nisi passibilis creataque substantia : quæ quoniam a summa essentia, quæ Deus est, ut existeret, vocata de nihilo est, inter illud de quo facta est, et a quo facta est, media; ita superioribus affici potest, ut proficiat, sicut inferioribus ut deficiat.

25. » Est præterea tertius hic error, ut cum unius substantiæ Pater et Filius esse dicatur, significari existimetur substantia prior, quam inter se duo pares habeant, ac si tres res sermo significet substantiam unam, et duos unius substantiæ velut cohæredes. » Idem : « Per Moysen Seth animæ similitudo est : per Joannem Filius Patri æqualis est : et quærimus tertium nescio quid inter Patrem et Filium quod natura non recipit. » Idem : « Deus autem immensæ virtutis vivens potestas, quæ nusquam non adsit, nec desit usquam, se omnem per sua edocet; et sua non aliud quam se esse significat, ut ubi sua insint, ipse esse intelligatur : non autem corporaliter; ut cum alicubi sit, non etiam ubique esse credatur; cum per sua in omnibus esse non desinat : non aliud autem sint, quam quod est ipse, quæ sua sunt. » Hæc interim de primo capitulo sufficere videntur.

DE CAPITULO SECUNDO.

26. Secundum autem simile est huic, quod evidenter ex Arii fonte procedens, non unam tantum, quæ Deus sit, asserit esse substantiam. Duo siquidem nomine tradit substantiæ designari, videlicet, Quod est, et quo est; essens, atque essentiam : sicut album et albedinem interdum significare dicitur, et rem albam. Id ergo quo est, unum esse in Trinitate consentit, formam illam scilicet et naturam deificam, matremque, ut ita dixerim, Trinitatis. Porro quod hac essentia est, non unum, in Trinitate esse contendit, sed tria singularia quædam, tres res numerabiles, unitatibus tribus; quarum prima sit Pater, secunda Filius, tertia Spiritus sanctus : idque miraculi docet in beata illa Trinitate credendum, et in eo fidei meritum omne constituit, ut formam numero unam in rebus esse pluribus fateatur. Illius nimirum unitas formæ sola in causa est, ne plures dicantur dii, quibus divinitas est una communis. Sic nimirum tres etiam homines, si fieri ullo modo posset, ut una in eis humanitas, aut eadem inveniretur albedo, dico autem, una et eadem numero; non jam tres albi, neque tres homines dicerentur esse, sed unus. Hoccine totum illud ineffabile sacramentum, hæc Trinitatis et unitatis ratio tota? vides monstruosam, quæ nobis pingitur, imaginem Trinitatis : vides, quod fingitur, non plane miraculum, sed ridiculum. Producuntur ex una radice tres ra-

[1] Joan. v, 26. — [2] I Cor. ii, 11. — [3] I Tim. vi, 16.

mi; uni quodammodo capiti tria corpora subnectuntur. « Una est, » inquit, « essentia, sed » qua sunt, non quæ sunt. » Et qui dixit, *Ego et Pater unum sumus* [1]; uno sumus, dixisse debuerat. Neque enim est unum aliquid, quod et Pater sit et Filius et Spiritus sanctus. « Alioquin et Filius, » inquit, « Pater esset, et Pater » Filius, et Spiritus eorum uterque. » Nimirum sic ruit qui irruit; sic percutit qui non videt. Quidni scrutator majestatis opprimeretur a gloria? Hinc illæ erant, non minus ridiculæ, quam sacrilegæ interrogationes. Cum enim sic enuntiaret quis, Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus, nihil horum concedens simpliciter, de quo diceret, percunctabatur. Plane diligens inquisitor: « Si dicis de » Patre, » aiebat, « Deus est Pater, et hoc sit » dicere, Pater est Pater, verum dicis: alioquin » verum esse non potest. Sic de Filio, sic de » Spiritu sancto. Nulla enim res est, nulla substantia, nihil unum, unde vere dici possit, » Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est » Spiritus sanctus. » Unde et conjunctum, unus Deus est Pater et Filius et Spiritus sanctus, ne Sabellianus esset, imo ne esse desisteret Arianus, negabat. Invertebat autem quas poterat enuntiationes, ut verba convertens, sententiam quoque perverteret ipsam. « Pater et Filius et » Spiritus sanctus unum sunt, vel unus Deus, » vel una substantia. Nihil horum, » ait, « unquam negaverim. Sed cur hoc? Quia uno » sunt, una essentia, una divinitate. Si quis » autem sic pronuntiet, Deus est Pater et Filius » et Spiritus sanctus, personas prædicans: » Hanc, » inquit, « plane nego. »

27. Sic Pictavis in sede magni Hilarii, congregata ecclesia, dogmatizavit, qui synodo præsidebat: sic in auribus Romanæ Ecclesiæ, et multitudinis episcoporum, quos ad Remense concilium apostolica convocaverat auctoritas, heu! inter catholicos profitenti non defuere fautores; quem tamen Viterbi, atque Parisius interrogatum similiter, non simpliciter respondisse constabat. Sic usque hodie infelices paginæ continent, e quibus ista proferimus.

28. « Sabelliani, cum audiunt unius substantiæ tres esse personas, et propter eam, quæ » ex illarum proprietatibus est, diversitatem, » aut æqualitatem, aut cooperationem, aut » coæternitatem, aut processionem ostendendam, inductas esse similitudines legunt, scilicet, vel unius animæ mentem, notitiam, » amorem; vel unius mentis memoriam, intelligentiam, voluntatem; vel unius radii » splendorem, et calorem, et hujusmodi alias: » putant quod sicut unus solus est radius, de » quo dicuntur splendor et calor; aut una sola » est mens, de qua et memoria, et intelligentia, » et voluntas; ita unus solus subsistens sit, qui » natura cum sit Deus, idem ipse personalibus » proprietatibus sit Pater, et Filius, et Spiritus » sanctus. Quos hic error patenter ostendit » ignorare hujus nominis, quod est substantia, » multiplicem usum videlicet, et quod est, et » quo est, hoc nomine designari. Ne quis Sabellianus secutus ex multivoci, quod est ensis, mucro, gladius; aut univoci, quod est » sol, sol, sol, comparationibus, quibus et quod » est, et quo est, id est et subsistens et subsistentia, iterata significatione repetitur, in » eo quod de Patre et Filio et ipsorum Spiritu » prædicatur [2]. » Hæc de commentario sumpta sunt: de cætero Boetius ipse loquatur, ut is potissimum fraudis impiæ commenta dissolvat.

29. « Relatio non faciet alteritatem rerum, » de qua dicitur, sed, si dici potest, personarum. Quod eisdem fere verbis beatus Augustinus docuerat: Confiteantur, inquiens, » Ariani nobiscum, in una divinitatis natura » pluralitatem personarum magis quam rerum » esse. » Item Boetius: « Nam idem Pater, qui » Filius, non est; nec idem uterque qui Spiritus » sanctus. Idem tamen Deus est Pater, et Filius, » et Spiritus sanctus: idem justus, idem bonus, » idem magnus, idem omnia quæ secundum se » poterunt prædicari. Sane sciendum est, non » semper talem esse prædicationem relativam, » ut semper ad differens prædicetur; ut est servus ad dominum, differunt enim. Nam omne » æquale, æquali æquale est; et simile, simili » simile est; et idem ei, quod est idem, idem » est. Et similis est in Trinitate relatio Patris ad » Filium, et utriusque ad Spiritum sanctum; ut » ejus, quod est idem, ad id quod est idem. » Quod si id in cunctis aliis rebus non potest » inveniri, facit hoc cognata caducis rebus alteritas [3]. »

30. Idem: « Quæro an Pater et Filius et » Spiritus sanctus de divinitate substantialiter » prædicentur, an alio quolibet modo. » Et post

[1] Joan. x, 30. — [2] Comment. Gilberti super Boetium. — [3] Boetius, lib. de Trinitate, capp. 5, 6.

pauca : « Ex his igitur intelligimus, Patrem, [1351] » Filium, ac Spiritum sanctum non de ipsa A » divinitate substantialiter dici, sed alio quodam modo [1]. »

31. Augustinus : « Credimus unum Deum » esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum. » Jam forte parat invertere cavillator : sed audiat quid sequatur. « Patrem vero, eo quod habeat » Filium ; Filium, eo quod habeat Patrem ; » Spiritum sanctum, eo quod sit ex Patre et » Filio [2]. » Hæc nimirum adjectio, si quis prudenter advertat, prorsus vetat inverti ; et non nisi de uno Deo patitur esse sermonem.

32. Augustinus : « Consequenter intelligitur, B » non tantum de Patre dixisse apostolum Pau- » lum, *Qui solus habet immortalitatem* ; sed de » uno et solo Deo, quod est ipsa Trinitas. » Item : » *Beatus et solus potens, Rex regum, et Dominus* » *dominantium* [3] ; quod est unus, et solus, et » verus Deus, ipsa Trinitas. Recte ergo ipse » Deus Trinitas intelligitur *beatus et solus po-* » *tens* [4]. » Idem : « Loquendi causa de ineffabi- » libus ut fari aliquo modo possemus, quod » effari nullo modo possumus, dictum est a » Græcis, una essentia, tres substantiæ ; a La- » tinis autem, una essentia, vel substantia, tres » personæ : quia in latino non aliter essentia, C » quam substantia solet intelligi [5]. » Idem : « In » septimo libro quæstio, quæ dilata fuerat, ex- » plicatur, ita ut Deus qui genuit Filium, non » solum sit Pater virtutis et sapientiæ suæ, sed » etiam ipse virtus et sapientia. Sic et Spiritus » sanctus : nec tamen simul tres sunt virtutes, » aut tres sapientiæ ; sed una virtus et una » sapientia ; sicut unus Deus et una essentia. » Deinde quæsitum est, quomodo dicatur una » essentia tres personæ, vel, ut a quibusdam » Græcis, una essentia tres substantiæ : et in- » ventum est, elocutionis necessitate dici, ut aliquo uno nomine enuntiaretur, cum quæri- D » tur, quid tres sint, quos tres esse confitemur, » Patrem scilicet et Filium et Spiritum san- » ctum. »

33. Idem : « Ad hoc ratio pervenit, ut sic sit » Filius sapientia de sapientia, quomodo lumen » de lumine, Deus de Deo ; nec aliud potuimus » invenire Spiritum, nisi et ipsum esse sapientiam, et simul omnes unam sapientiam, sicut » unum Deum, unam essentiam. Hanc ergo » Sapientiam, quod est Deus, quomodo intelli- » gimus esse Trinitatem ? Non dixi, Quomodo » credimus ; nam hoc inter fideles non debet » habere quæstionem. » Item : « Jam in hoc » libro superius disputavi, non sic accipiendam » esse Trinitatem, quæ Deus est, ex istis tribus, » quæ in trinitate nostræ mentis ostendimus ; ut » tanquam memoria sit omnium Pater, et in- » telligentia omnium Filius, et charitas omnium » trium Spiritus sanctus : quasi Pater non in- » telligat sibi, nec diligat ; sed ei Filius intelli- » gat, et Spiritus sanctus ei diligat ; ipse autem, » et sibi et illis tantum meminerit : et Filius nec » meminerit, nec diligat sibi ; sed meminerit ei » Pater, et diligat ei Spiritus sanctus ; ipse autem » et sibi, et illis tantummodo intelligat : ipseque » Spiritus sanctus nec meminerit, nec intelligat » sibi ; sed meminerit ei Pater, et intelligat ei » Filius ; ipse autem et sibi et illis, non nisi » diligat : sed sic potius, ut omnia illa tria, et » omnes et singuli habeant in sua quisque na- » tura ; nec distent in eis ista ; ut in nobis, aliud » est memoria, aliud intelligentia, aliud dilectio » sive charitas : sed unum aliquid sit, quod » omnia valeat, sicut ipsa sapientia. Et sic ha- » betur in uniuscujusque natura, ut qui habet, » hoc sit quod habet, sicut immutabilis sim- » plexque substantia [6]. »

34. Idem : « Res quibus fruendum est, Pater » et Filius et Spiritus sanctus, eademque Trini- » tas, una quædam summa res est, communis- » que omnibus fruentibus ea ; si tamen res, et » non rerum omnium causa ; si tamen causa. » Neque enim facile nomen, quod tantæ excel- » lentiæ conveniat, inveniri potest [7]. » Idem : » Istum unum verum, qui solus est naturaliter » Deus ; non Patrem solum, neque Filium so- » lum, neque solum Spiritum sanctum : sed » simul Patrem et Filium et Spiritum sanctum » esse diximus. » Idem : « Si una illa essentia » Patris et Filii et Spiritus sancti una esset per- » sona, non diceretur, *Ad imaginem nostram* ; » sed, Ad imaginem meam : nec dixisset, *Fa-* » *ciamus* ; sed, Faciam. Quid igitur ? quod jam » docemur, unam illam essentiam Patris et Filii » et Spiritus sancti, ne ullam quidem esse per- » sonam. »

[1] Boetius ad Joan. diac. — [2] De Ecclesiasticis Dogmatibus ; qui liber non est Augustini, sed tribuitur Gennadio. — [3] I Tim. vi, 16, 15. — [4] Augustinus, de Trinitate, lib. 1, cap. 6. — [5] Id. lib. 7, cap. 4. — [6] Id. lib. 15, capp. 5, 6, 7. — [7] De Doctrina christiana.

35. Idem : « Quia in illo uno vero Deo Trinitate, non solum quod unus Deus est, sed etiam quod Trinitas est, naturaliter verum est : propterea ipse verus Deus in personis Trinitas est, et in natura unus est. » Idem : « Principaliter tene, omnem naturam, quæ non est Trinitas Deus, ab ipsa sancta Trinitate, quæ solus verus et æternus est Deus, creatam ex nihilo. Edissere nobis, si potes, quæ natura sit Trinitas Deus : cum divina natura nec Deus, nec Trinitas sit : aut certe ex nihilo eam fateare creatam, quæ non sit Trinitas Deus. Id enim tenendum principaliter a magno fidei principe commendatur [1]. »

36. Augustinus : « Satis est christiano rerum creatarum causam, sive cœlestium, sive terrestrium, sive visibilium, sive invisibilium, non nisi bonitatem intelligere Creatoris, qui est unus Deus et verus; nullamque esse creaturam, quæ non aut ipse sit, aut ab ipso; eumque esse Trinitatem, Patrem scilicet et Filium et Spiritum sanctum; manifesta sunt testimonia, nec ullius egent interpositionis [2]. »

37. Augustinus : « Deus dicitur vis illa ineffabiliter magna, et innumerabiliter sapiens, ut scriptum est : *Magnus Dominus et magna virtus ejus* [3]. Vis ista Deus est, et Deus ipse tria est. » Idem : « Omnis mens quidquid scit, amat scire. Amor non minus quam inter duos est, amantem, et quod amatur. Unus est ergo amborum amor, qui et tertius est. Non autem potest negari, hoc totum unam animam esse, et unam animam esse hæc tria. Sicut enim hæc tria vere anima una est; sic hoc unum, et hoc alterum, et hoc tertium. Comparet igitur se hæc creatura tam eminens Creatori suo supereminenti sibi, excepto hoc et multum supra se amoto, quod omnis bonitas et omne bonum, et omnis bonitatis et boni dulcedo Creatoris a se ipso est. »

38. Athanasius : « Illuc mihi necessario video festinandum, ut tres unum esse, et unum tres esse; et si non ratione qua homo sum, tamen auctoritate perdoceam. » Idem : « Supernarum virtutum carmina unum tres esse, et tres unum esse demonstrant. » Sed hic Theologus noster e contra tres quidem unum, sed non unum tres esse demonstrat; ne Sabellianos forte sequatur. Cæterum ad hunc nostrum audiat 1352 Athanasium suo Ario respondentem. « Nec Sabellium incurrimus, tres unum Deum fatendo; nec tuæ perfidiæ laqueis irretimur, dum hunc Deum Trinitatem esse ingenue confitemur [4]. »

39. Ex istis scientia est Deus, Deus est Trinitas. Idem : « Ibi enim unitas vere est Trinitas, et Trinitas vere est unitas. Tunc perfecte cognoscemus, quod modo salubriter credimus. Neque enim aliter animadvertere merebimur, nisi nunc, quæ vera sunt, fateamur, hoc est, veram, coæternam, incommutabilem, distinctam personis et inseparabilem Trinitatem, replentem omnia simul substantiali virtute sua. Unum simplex, trinumque : hæc tria unum, et hoc unum tres : sed non tres Patres, nec tres Filii, nec tres Spiritus sancti. Tres unum, et unum tres confiteor. Hæc tria unus Deus, et unus Deus hæc tria. » Idem : « Deus et Dominus, vera et sempiterna Trinitas in personis; vera et sempiterna unitas in substantia : quia una est substantia Pater et Filius et Spiritus sanctus. Si una substantia est Pater et Filius et Spiritus sanctus; quare solus Filius incarnatus dicitur? Quia alia persona Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti. »

DE CAPITULO TERTIO.

40. Tertium radicis vipereæ germen proprietates, id est relationes, personis tribus attribuit, quæ non sint ipsæ personæ : res sempiternas et ab invicem, et a divina substantia numero differentes; ut inveniatur, non Trinitas, sed quaternitas : cum divina illa substantia sit hoc unum, et quælibet trium proprietatum aliud unum. Nam et quatuor tradit unitates æternas, quarum prima quidem adsit summæ illi naturæ, qua Deus est; tres residuæ proprietatibus tribus. Porro personas ipsas illa unitate Deum unum dici, reliquis vero tribus unitatibus esse tria. Ubi, si diligenter advertas, quod imparitatem hanc relationis ratio non admittit, quatuor statim proprietates occurrunt. Neque enim referri ad Patrem et Filium Spiritus potest, quin et ipsi referantur ad Spiritum. Sed nec eadem, qua ipse, possunt relatione referri; ne sit una in Trinitate sine proprietate persona. Nempe ut diversa a paternitate filiatio est, sic et a pro-

[1] De Fide ad Petrum : qui liber non est Augustini, sed tribuitur Fulgentio. — [2] Enchirid. cap. 3. — [3] Psal. CXLVI, 5. — [4] Contra Arium et Sabellium.

cessione productio; si tamen hoc eam nomine [1533] placeat appellari. Jam vero huic suam necesse est dare unitatem; et adhuc crescet rerum numerus æternarum, si fuerit qui prosequatur. Multa siquidem hinc pullulare necesse est, ut ex radice colubri regulus oriatur. Sed hæc disputatio supra nos est : majoribus reservetur. Forte tamen ipsa sibi impietas ad omnem confusionem sufficere poterit : dummodo lectoris diligentia perscrutetur glossam obscuriorem textu, adversantem ut pote textui, et sectandis involucris laborantem. Si quominus, abundant testimonia Scripturarum, quibus impietas omnis, licet impudentissima sit, obruatur.

41. « Illius enim proprietas prædicationis, qua » de quo unum horum prædicatur, aliud prædicari non potest : satis patenter ostendit, non » modo inter se, verum etiam ab omnibus illis, » quæ de illorum subjectis communiter dicuntur, et ab eo maxime quod unum de tribus, » multis nominibus substantialiter prædicatur, » hæc esse diversa. Est autem hæc diversitas » non modo in numero, quo scilicet hoc unum » est; quodlibet vero illud est aliud unum : » verum etiam natura generis, et loco rationis [1]. »

42. Substantiam divinam dicit, eam scilicet non quæ est, sed qua est Deus, unam multis nominibus prædicari, cum dicit, Deus magnus, bonus, et omnipotens, et his similia. Eadem enim in Deo est sapientia, et essentia, et veritas, et omnipotentia; et quæcumque de Deo dicimus in hunc modum. Ab hac ergo substantia divina personales proprietates (nam de his utique loquimur) numero dicit esse diversas; ut ipsa quidem sit hoc unum : quælibet vero illarum proprietatum aliud unum. Nec vero hæc differentia sufficit, nisi amplior quoque diversitas generis et rationis accedat. Vide autem : si enim hic merito verbis Boetii respondemus, cum de rerum principe loquamur Deo, fingat, qui potest, quis hæc tam diversa conjunxerit? Nam quod ait de proprietate prædicationis, ut de quo unum illorum trium prædicatur, alterum prædicari non possit (unde et alibi quoque res oppositas nominavit, et unum Deum, tres esse personas negabat), evidenter Boetius ipse confutat.

43. « Quæro an Pater et Filius et Spiritus sanctus prædicentur substantialiter de divinitate, » an alio quolibet modo. » Item : « Ex his intelligimus, Patrem et Filium et Spiritum sanctum non de ipsa divinitate substantialiter » dici, sed alio quodam modo. Dico enim, si » de divinitate prædicantur; et de uno, cum » non sit nisi una divinitas [2]. » Deinde quod personas ipsas relationum subjecta dicit, catholicus horret auditus. Unde et ipse Boetius de Deo utique loquens (neque enim aliud aliquid tam eleganter cæteris omnibus assereret præferendum, sicut et supra meminimus) ait : « Hoc » vere unum est, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præterquam id quod est. » Neque enim subjectum fieri potest, forma » enim est; formæ vero subjectæ esse non possunt [3]. » Et ne in hoc quidem a beato Augustino Boetius ipse dissentit; cum et ille doceat, in Dei substantia non aliud esse substantiam, et aliud quod accidit ipsi substantiæ; sed quidquid in ea intelligi potest, esse substantiam.

44. Et an forte proprietates illas non in Deo ponere, sed extrinsecus affingere videatur? ait siquidem quodam loco : « Theologicæ personæ, » quoniam ejus quo sunt, et simplicitate id » quod sunt, essentiarum oppositione a se invicem aliæ esse non possunt : sed harum quæ » dictæ sunt, extrinsecus affixarum rerum oppositione a se invicem aliæ et probantur, et » sunt. » Ubi, obsecro? Extra Deum? siquidem ex ipso, et per ipsum et in ipso sunt omnia. Denique si quid illi affixum extrinsecus fuerit, extra veritatem, extra æternitatem esse convincitur. Semel crucifixus pro nobis Unigenitus Dei Patris, nec sibi, nec Patri, nec Spiritui utique suo quidquam a nobis deinceps patietur affingi. Postremo, si vere tres illas affingit extrinsecus, ubi illud erit, quod tanquam sibi maxime suffragaturum protulit : « In substan- » tia unitas, in personis proprietas, et in ma- » jestate adoretur æqualitas? Audis, » inquit, « In personis proprietas : et dubitas credere » personales esse proprietates res æternas, quæ » non ipsæ personæ sunt, sed in ipsis? » Modo affigebantur extrinsecus : sed fides catholica nec affixas recipit, nec infixas. Nimirum sicut in personis proprietatem, sic in substantia unitatem, sic in majestate æqualitatem adorat : sed hæc omnia per indifferentiam dicta sapit, quicumque non desipit. Nihil enim in Deo est, præterquam id quod est. Sed nec Proprietates

[1] Comment. Gilberti super Boetium. — [2] Boetius ad Joan. diac. — [3] Id. lib. de Trinitate, cap. 2.

ait illa scriptura, quamvis et hoc sane posset intelligi, imo vero proprietas in personis, id A est, distinctio. Adoratur itaque in substantia unitas, in personis proprietas, in majestate æqualitas; id est, substantia una, personæ distinctæ, majestas æqualis. Alioquin, si verbis insistere libet, adorentur ab eo in personis relationes, res æternæ quæ Deus non sint. Nam a nobis sola fideliter adoratur illa simplicissima substantia et natura, quæ est Trinitas Deus. Adhuc tamen quemadmodum de his proprietatibus disserat, audiamus.

45. « Quoniam paternitas, et filiatio, et connexio diversa sunt; oportet unitates quoque, B » quæ illis adsunt, a se invicem esse diversas : » et quia, quamvis substantiæ substantia alia, » vel accidens adsit; accidenti tamen non po» test adesse substantia; unitates quæ adsunt » paternitati, et filiationi, et connexioni ne» quaquam poterunt esse substantiæ. »

46. Hic, si diligens lector advertat, nil consequentiæ in eo reperiet quod infert : « Pro» pterea unitates, quæ proprietatibus adsunt, » substantias esse non posse, quod accidenti » non potest adesse substantia [1]. » Nisi ipsas proprietates accidentia velit intelligi : alioqui si non sunt accidentia, quid rationis habere vide- C tur, eo quod accidenti substantia adesse non possit; quæ illis adsunt, nequaquam posse esse substantias? Atqui accidentia eas esse, ne ipse quidem proprietatum Magister voluit profiteri, medias quasdam res inter substantias accidentiaque constituens. Ad hæc, qua ratione suum hunc ternarium, aut quaternarium magis : quatuor enim, aut forte etiam plures æternas invenit unitates : hunc, inquam, numerum, qua ratione quaternitatem possit negare, non video. Manifeste siquidem numerus est, quo numeramus, numerus rerum ad invicem differentium. Cæterum si hæc ita se habent, tota illa D Boetii de numerali differentia disputatio deleatur, quæ non solum differentiam numeri, sed et ipsum quoque numerum quo numeramus, ubi repetitio unitatum pluralitatem facit, ab ineffabili illa removet Trinitate. Triplicem quippe proponens, generis scilicet, et speciei, et numeri differentiam : « Age igitur, » inquit, « ingrediamur; et unumquodque, ut intelligi » atque capi potest, dispiciamus. » Post longam deinde disputationem inferens ait : « Nulla igi» tur in Deo diversitas, nulla ex diversitate » pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo, » atque idcirco nec numerus. Deus vero, a » Deo, nullo differt, nec vel accidentibus, vel » accidentalibus differentiis in subjecto positis » distat. Ubi vero nulla est differentia, nulla est » omnino pluralitas; quare nec numerus. Igitur » unitas tantum : nam quod tertio repetitur, » Deus; cum Pater et Filius et Spiritus sanctus » nuncupatur, tres unitates non faciunt plura» litatem numeri in eo quod ipsæ sunt; si ad» vertamus ad res numerabiles, ac non ad ipsum » numerum. Illic enim unitatum repetitio nu» merum facit. In eo autem numero, qui in re» bus numerabilibus constat, repetitio unitatum » atque pluralitas minime facit numerabilium » rerum numerosam diversitatem. Numerus » enim duplex est : unus quidem, quo nume» ramus; alter vero, qui in rebus numerabili» bus constat. Etenim unum res est; unitas, » qua unum dicimus. Duo rursus in rebus sunt, » ut homines vel lapides; dualitas nihil, sed » tantum dualitas, qua duo homines vel lapides » duo fiunt : et in cæteris eodem modo. Ergo in » numero quo numeramus, repetitio unitatum » facit pluralitatem : in rerum vero numero non » facit pluralitatem unitatum repetitio; velut si » de eodem dicam, Gladius unus, mucro unus, » ensis unus. Potest enim tot vocabulis gladius » agnosci. Hæc enim unitatum repetitio, iteratio » potius est, non numeratio : velut si ita dica» mus, Ensis, mucro, gladius; repetitio quæ» dam est ejusdem, non numeratio diversorum : » velut si ita dicam, Sol, sol, sol; non tres soles » effecerim, sed de uno toties prædicaverim. » Non igitur si de Patre ac Filio et Spiritu san» cto, tertio prædicatur Deus, idcirco trina » prædicatio numerum facit. Hoc enim illis, ut » dictum est, imminet, qui inter eos distantiam » faciunt meritorum. Catholicis vero [a] in diffe» rentia constituentibus, ipsamque formam, ut » est, esse ponentibus, neque aliud esse, quam » est ipsum quod est opinantibus, recte repetitio » de eodem, quam enumeratio diversi videtur » esse, cum dicitur, Deus Pater, Deus Filius, » Deus Spiritus sanctus, atque hæc Trinitas » unus Deus : veluti ensis atque mucro, unus » gladius; velut sol, sol, sol, unus sol [2]. »

47. Vere stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi! Hæc enim lectitans et hæc tractans

[1] Coment. Gilberti super Boetium. — [2] Boetius, lib. de Trinitate, capp. 2, 3. [a] Supra addit, *nihil*.

homo tantarum litterarum, nihilominus auget[1553] numeros, multiplicat unitates, simplicissimam A æternitatem rerum numerositate dispertit. Trifariam denique constituit Trinitatem, personarum, proprietatum, unitatum : nobis autem sola personarum Trinitas commendatur.

48. Augustinus : « Si enim minus magna est » charitas quam sapientia, minus quam est di» ligitur sapientia. Æqualis est igitur, ut quanta » est sapientia, tantum diligatur. Est autem » Sapientia æqualis Patri, sicut supra diximus. » Æqualis est igitur etiam Spiritus sanctus; et » si æqualis, in omnibus æqualis propter sum» mam simplicitatem, quæ in illa substantia B » est : et ideo non amplius quam tria sunt. Unus » diligens eum qui de illo est, et unus diligens » eum de quo est, et ipsa dilectio : quæ si nihil » est, quomodo Deus est ipsa dilectio, si non » est? » Idem : « Numerus, et mensura, et » pondus ipse Deus est. Ipse est numerus sine » numero, a quo omnis numerus : ipse est » mensura absque mensura, a quo omnis men» sura : ipse pondus sine pondere, a quo est » omne pondus. *Omnia* ergo *in numero, et » mensura, et pondere disposuit*[1] : tanquam di» ceret, Omnia in se disposuit. » Idem : « Deus » simplex est natura, et immutabilis, et im- C » perturbata; nec aliud est ipse, et aliud quod » habet[2]. »

49. Isidorus : « Simplex dicitur Deus, sive » non advertendo quod habet; sive quia non » aliud est ipse, et aliud quod habet[3]. »

50. Hieronymus : « Deus simplex est natura » et immutabilis; nec aliud est ipse, et aliud » quod habet[4]. » Idem : « Omne quod est, aut » ingenitum est, aut genitum, aut factum. Pro» prium autem Dei est non cœpisse. » Idem : » Quid ergo de proprietatibus dicimus perso» narum? » Eumdem audiamus. « Non enim » nomina tantummodo, sed etiam nominum D » proprietates, id est personas, vel, ut Græci » exprimunt, hypostases, hoc est, subsistentias » confitemur. Itaque substantia unum sunt, » personis ac proprietatibus distinguuntur[5]. »

51. Gregorius Nazianzenus : « Deum cum » nomino, uno lumine illuminamini, et tribus : » uno quidem, secundum substantiam; tribus » vero, secundum uniuscujusque proprietates » sive subsistentias, ut aliquibus videtur dicen» dum, sive personas. Nihil enim pro vocabu» lorum diversitate distat, cum ad eumdem » sensum nominum diversitas provocet intelle» ctum[6]. »

52. Alcuinus : « Ingenitus, Genitus, et Pro» cedens una natura est, tres proprietates, unus » Deus. Omne quod est, aut semper fuit, et » non esse cœpit; aut non semper fuit, et esse » cœpit. Quod itaque non cœpit esse, sed sem» per fuit, Pater et Filius et Spiritus sanctus : » quod vero esse cœpit, omnis est creatura[7]. »

53. Isidorus : « Trinitas est appellata, quod » fiat totum unum ex quibusdam tribus, quasi » Trinitas; ut memoria, intelligentia, et volun» tas, in quibus mens habet in se quamdam » imaginem Trinitatis divinæ. Nam cum tria » sint, unum sunt; quia et singula in se manent, » et omnia in omnibus. Pater igitur et Filius et » Spiritus sanctus Trinitas et Unitas. Id enim » unum, idem et tria[8]. » Cujus utique testimonii secundo manifeste erroris hujus capitulo pars novissima contradicit, sicut et aliæ multæ ex his auctoritatibus, aut duobus, aut etiam tribus capitulis evidenter opponi facile diligens lector advertet : sed initium quod tertio specialiter adversatur. Ille enim Trinitatem tres unitates exponit, scribens hoc modo : « Quo fit ut nec » Trinitas, id est tres unitates, de Deo sub» stantialiter prædicentur. » Isidorus vero Trinitatem trium unitatem fidelius interpretatur.

DE CAPITULO QUARTO.

54. Restat capitulum quartum, primi utique virulenta propago. Quocirca non illi diutius immorari necesse est : quippe quod in ipsa jam radice sua confutatum esse videtur. Divinam quippe naturam Deum non esse contendens, eo usque prorupit, etiam non interrogatus, ut incarnationem sic tribueret personæ Filii, ut ipsi divinitati eam omnino negaret. Scripserat autem super eodem capitulo in sua illa expositione, pro libitu bene dicta depravans. Hæc enim sunt verba Boetii : « Sed humana forsitan » natura in deitatem videatur esse conversa. » Hoc vero qui fieri potest, si divinitas in gene» ratione Christi et humanam animam suscepit, » et corpus? » Item : « Cum in eadem persona » aliud sit divinitas quæ suscepit, aliud quam

[1] Sap. XI, 21. — [2] Lib. 6 de Trinitate, cap. [illegible] — [3] Etymolog. lib. 7, cap. [illegible] — [4] De essentia Dei. — [5] Lib. [illegible] ad Damas. papam. — [6] Lib. 3 de 2 Eph. [illegible] — [7] De Trinitate, lib. 1, cap. [illegible] — [8] Etymolog. lib. 1, cap. [illegible]

» suscepit, humanitas : non enim natura, sed[1557] » persona [1]. » Utquid ita? A te ipso habes, an A alii docuerunt te? credo proprium est expositoris, cui nec auctor ipse, nec sanctorum quispiam consentire videtur. Propheta dicit in Psalmo : *Veritas de terra orta est* [2]. Expone tu, *Veritas*, id est, verus; et audiant quorum animas non attingit zelus Dei. Dicit Salomon : *Sapientia ædificavit sibi domum* [3]. Expone, *Sapientia*, id est, Sapiens; sed non nobis.

55. Augustinus : « Ergo qui forma Dei accepit formam servi, utrumque Deus, utrumque » homo [4]. » Idem : « Si enim divina substantia » longe distantior, atque incomparabili diver- B » sitate sublimior, potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una persona » fieret : quanto credibilius, alii et alii homines, sancti et fideles ejus fiunt cum homine » Christo unus Christus [5]? » Idem : « Neque » enim natura æterna atque divina temporaliter » nasci ex natura humana ullatenus posset, nisi » secundum susceptionem veritatis humanæ ve- » ram nativitatem temporaliter conceptionem » ineffabilis in se divinitas accepisset. » In eodem : « Sic veritas incommutabilis manet hu- » manæ divinæque naturæ, ut sicut vera semper » est ejus divinitas, quam de Patre incommu- C » tabilem habet : ita vera semper atque incom- » mutabilis sit ejus humanitas, quam sibi uni- » tam summa divinitas gerit [6]. » Idem : « Licet » unam personam in Christo credamus, duas » tamen substantias, id est naturas, fatemur, » divinitatis scilicet et humanitatis, assumptri- » cis et assumptæ, creatricis et creatæ. » Idem : « Adveniens divinitas in uterum Virginis, car- » nem sibi fabricavit ex substantia ipsius, quam » pro salute nostra suscipiens, et sibi coadu- » nans, natus est Deus homo. »

56. Fulgentius : « Hic puer sicut veram car- » nem, sic veram habuit animam : ut vera illa D » divinitas totam hominis et reparandam sus- » ciperet, et susceptam posset reparare natu- » ram [7]. »

57. Gregorius : « Venit ad nos calcata divi- » nitas [8]. »

58. Alcuinus : « Sic est ergo Christus plenus » gratiæ et veritatis, ut sicut a divinitate pleni- » tudo humanitatis suscepta est; ita in humani- » tate ejus plenitudo sit divinitatis. » Idem : « Non enim alicubi divinitas humanitatem, ex » quo in unitatem suæ personæ assumpta est, » deseruit [9]. »

59. « Utique divinitas suæ carnis conceptione » concepta est, et nativitate nata : sensitque » participatione humani affectus mortem, quam » sponte susceperat; non naturæ suæ potentiam » perdidit, per quam vivificat omnia. » Idem : « Omnium, quæ in Christo gesta sunt, operum » auctoritas ex divinitate est : tamen carni con- » venit dicere, *Potestatem habeo ponendi ani- » mam meam* [10], non divinitati. Divinitas enim » non dimisit animam, postquam assumpsit [11]. »

60. Hilarius : « Non enim defecerat natura, » ne esset; sed in se humilitatem terrenæ nati- » vitatis manens sibi natura Dei suscepit [12]. »

61. Leo papa : « Salva igitur proprietate » utriusque naturæ et substantiæ, et in unam » coeunte personam, suscepta est a majestate » humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate » mortalitas : atque ad solvendum naturæ nostræ » debitum, naturæ inviolabiliter unita passi- » bili [13]. » Idem [14] : « Non sic creatura in socie- » tatem sui Creatoris assumitur, ut ille habita- » tor, et illa esset habitaculum : sed ita vere » naturæ alteri natura altera misceretur. Et » quamvis alia sit quæ suscipitur, alia vero quæ » suscipit : in tantam tamen convenit unitatem » utriusque diversitas, ut unus idemque sit » Dei Filius, qui se, et secundum quod verus » est homo, Patre dicit minorem [15], et secun- » dum quod verus est Deus, Patri profitetur » æqualem [16]. » Idem : « Verbum caro factum » est provectione carnis, non defectione divi- » nitatis; quæ sic potentiam suam bonitatem- » que moderata est, ut et nostra suscipiendo » proveheret, et sua communicando non per- » deret [17]. » Idem : « Probatissimum esse dece- » bat, Verbum carnem factum, et sempiternam » illam essentiam Filii Dei, hominis veram sus- » cepisse naturam [18]. » Idem : « Nisi Verbum

[1] Boetius, de Persona et Natura, cap. 6. — [2] Psal. LXXXIV, 2. — [3] Prov. IX, 1. — [4] De Trinitate, lib. 3. — [5] De Peccatorum meritis et remissione, lib. 2, et de Baptismo parvulorum. — [6] De Fide ad Petrum, qui liber non est Augustini, sed tribuitur Fulgentio. — [7] De Myst. Mediatoris. — [8] Homil. — [9] De Trinitate, lib. 4, tract. 2, et lib. Cod. tract. 16. — [10] Joan. X, 18. — [11] Ad Fridegis. — [12] De Trinitate, lib. 9. — [13] De Nativitate Domini serm. 1. — [14] Id. serm. 3. — [15] Joan. XIV, 28. — [16] Id. X, 30. — [17] De Nativitate Domini serm. 4. — [18] De Epiphania serm. 4.

» caro fieret, et tam solida existeret unitas in » utraque natura, ut a suscipiente susceptam, » nec ipsum breve mortis tempus, abjungeret; » nunquam valeret ad æternitatem redire mor- » talitas. » Idem: « Suscepit nos in suam pro- » prietatem illa natura, qua se in quas voluit » mensuras benignitatis inflexit, nec unquam » conversionem incurrit mutabilitatis. Suscepit » nos illa natura, qua nec suis nostra, nec no- » stris sua consumeret. Suscepit nos illa natura, » quæ et imaginem nostri generis a communi » tramite non abrumperet, et contagionem pec- » cati in omnes homines transeuntem exclude- » ret[1]. » Idem: « In ea, licet per nostros, non » Verbum aut in carnem, aut in animam, aliqua » sui parte conversum est. Cum simplex et in- » commutabilis natura divinitatis tota in sua sit » semper essentia; nec damnum sibi recipiens, » nec augmentum : et sic assumptam naturam » beatificans, ut glorificata in glorificante per- » maneat[2]. »

62. Novissime paucis monemus eos, qui scientiæ magis quam conscientiæ student, ne de cætero tam facile acquiescant nova in fide tradentibus : sed cauti sint non transgredi terminos, quos posuere patres nostri, nec circumferri omni vento doctrinæ. Id nempe solum ad omnem confutationem novitatis, præsertim in ratione fidei, satis esse debuerat, quod novitas est. Nam qui testimonia interdum aliqua Scripturarum exquisita detorquet, novitatis auctor est. Quantæ præsumptionis est! tanquam soli ipsi legerint, intellexerintve Scripturas. Et nemo ante te, frater, catholicus fuit, et perierat fides nostra, quando tertius e cœlo cecidit Cato, et magistri tui ignoraverunt fidem? et tu ipse ante hos annos, priusquam in Parnasso somnianti novum tibi revelaretur evangelium, in errore fuisti; et adhuc, præter paucos discipulos tuos, errat Ecclesia universa? Id ut dicere impudentissimum, sic sentire superbissimum; credere stultissimum jure censetur.

63. Ut enim ad hæc specialiter capitula, quæ præ manibus sunt, revertamur; numquid non audientibus tam nova dogmata considerandum fuerat, quantos sapientes et litteratos viros non longe antehac habuisset Ecclesia sanæ opinionis et doctrinæ, qui manifeste contraria senserant, et docuerant? Dico autem insignes illos, Laudunenses, Anselmum, et Radulfum; [1337] magistrum etiam Albericum Remensem, post Bituricensem archiepiscopum; et fidelissimum divini verbi tractatorem Hugonem de Sancto-Victore; sed et Robertum Pullum, apostolicæ Sedis cancellarium, cæterosque quamplures, quorum, aut præsentia adhuc, aut memoria recens in benedictione est : quorum communis exstat sententia, Quidquid in Deo est, Deum esse. Hinc magister Radulfus Laudunensis in quadam scriptura sua, sic ait : « Per illa no- » mina, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, » nullas intelligimus poni proprietates (sicut » de τὸ πῦρ superius dictum est) quæ sint aliud » quam ipsæ personæ. » Et magister Hugo : « Quia in Trinitate est qui a nullo est, et est » ibi qui ab illo est, et est ibi qui ab utroque » est; Trinitas vera est, et unitas manet perfe- » cta : quoniam in Deo nihil esse potest quod » Deus non est; quia unum est totum quod » est. » Idem : « In natura divinitatis, ubi mul- » tiplicitas aut diversitas nulla est, persona, et » id quod est in persona, divisum esse non po- » test[3]. »

64. Capitulum primum : Quod divina essentia, substantia et natura, quæ dicitur divinitas, bonitas, sapientia, magnitudo Dei, et quæque similia, non sit Deus; sed forma, qua est Deus.

65. Capitulum secundum : Quod nec unus Deus, nec una substantia, nec unum aliquid sint tres personæ, Pater, Filius et Spiritus sanctus.

66. Capitulum tertium : Quod tres personæ tribus unitatibus sint tria, et distinctæ proprietatibus tribus, quæ non hoc sint, quod ipsæ personæ; sed sint tria æterna differentia numero, tam a se invicem, quam a substantia divina.

67. Capitulum quartum : Quod divina natura non sit incarnata, nec naturam humanam susceperit.

SYMBOLUM FIDEI,

Quod adversus eadem Capitula editum est a Patribus decem provinciarum, cum episcopis et abbatibus plurimis, dictante reverendissimo abbate Claræ-Vallis Bernardo.

1. Credimus et confitemur, simplicem naturam divinitatis Deum esse, nec aliquo sensu

[1] De Passione serm. 4 et 24. — [2] Ad Julian. Coens. episc. — [3] De Sacramentis.

catholico posse negari, quin sit Deus divinitas, et divinitas Deus. Sicubi vero dicitur, Deum A sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate Deum esse, et alia hujusmodi : credimus non nisi ea sapientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse; non nisi ea magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum esse; non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse; non nisi ea unitate, quæ est ipse Deus, unum esse; non nisi ea divinitate Deum, quæ est ipse, id est se ipso, sapientem, magnum, æternum, unum, Deum.

II. Cum de tribus personis loquimur, Patre, B Filio, et Spiritu sancto, ipsas unum Deum, unam divinam substantiam esse fatemur : et e converso, cum de uno Deo, una divina substantia loquimur, ipsum unum Deum, unam divinam substantiam esse tres personas profitemur.

III. Credimus solum Deum Patrem et Filium et Spiritum sanctum æternum esse, nec aliquas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, vel unitates dicantur, et hujusmodi alia, adesse Deo, quæ sint ab æterno, quæ non sint Deus.

IV. Credimus ipsam divinitatem, sive sub- C stantiam divinam, sive naturam dicas, incarnatam esse, sed in Filio.

EJUSDEM GAUFRIDI

EPISTOLA AD JOSBERTUM,

Continens notulas in Orationem dominicam. Matth. cap. VI, ℣. 9-13.

Dilecto suo, frater Gaufridus, psallere et orare spiritu simul, et mente.

1. Annotationem tibi in Oratione dominica, frater mi Josberte, petisti per capitula singula orationis ipsius quadrifaria partitione distinctam, ut memoriæ firmius hæreat, et nec exilis nimium, nec diffusior videatur. Ego vero tuum mihi quaternarium exhibens, et in hac parte geminam tibi annotationem dare, et cito dare [1359] curavi, sciens quod scias, quod bis dedit qui cito dedit. Nec displiceat brevitas forsitan subobscura : ad exercitium proderit, occasionem apponendi ad sapientiam administrans. *Oportet semper orare, et non deficere* [1], ait Dominus. Quod fidelibus universis ex dominica admonitione sectandum, specialiter tamen nostræ professioni noscitur convenire. Ea siquidem Danielis persona significatur et nomine, qui cum Noe et Job in propheta legitur esse salvandus [2]. Vir desideriorum etiam vir orationum est. Bene semper orat, qui bene optat sine intermissione. Efficacius apud Deum vota quam verba clamant, et continua cordis affectio jugis oratio est. Felix Daniel, adversus quem occasio nulla, nisi de lege Dei potuit inveniri. Felix, qui maluit periculum mortis incurrere, quam ab oratione cessare [3]. Quanto magis nos, quibus imminet mors dissimulantibus, orantibus repromittitur vita, semper orare, et non deficere convenit? Sed et hoc nihilominus attendendum, ut licet interdum verbis forsitan aliis semper sic oremus, ut nulla nostra optatio, nulla oratio, nulla petitio a fonte discrepet, quam peritissimus dictavit Orator, et singularis instituit Advocatus. *Sic orabitis*, inquit, *Patrem*.

2. *Pater noster, qui es in cœlis.* Ad Patrem dirigenda traditur nobis oratio, quod illius gloriam quærat Filius, et quæcumque ille tribuit, pariter tribuat, qui quæcumque fecerit, similiter facit. Et dicatur plurali numero, ut pro nobis invicem semper oremus. Sicut enim communis adoptio, sic communis oratio est. Illius est singularis oratio, cui propria filiatio, juxta illud : *Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum* [4], etc. *Pater noster, qui es in cœlis.* Præfatio brevis, sed utilis et efficax, tangit quatuor fibras cordis, affectiones lætitiæ et timoris, tristitiæ et desiderii. Siquidem dum recolimus Patrem nos D habere Deum, ex fiduciæ conceptione gaudeamus : sed nihilominus ad reverentiam timor sollicitat, ne nos inveniat tantus Pater indignos, degeneres vel ingratos. Cum dicimus, *Qui es in cœlis*, si non desipimus, animum mordet tristitia, quod in nobis necdum inhabitet : sed quemadmodum exaltantur cœli a terra supra nos : sic a nobis nec modo peregrinemur, sed longe peregrinemur a Domino, donec simus in cœlo : nihilominus etiam merito concupiscimus fieri cives cœli, optamus esse cœlibes cœli, ut

[1] Luc. XVIII, 1. — [2] Ezech. XIV, 14. — [3] Dan. VI. — [4] Joan. XX, 17.

perinde sit et in nobis, *Pater noster, qui es in*[15 10] *cœlis. Si quis enim diligit me*, inquit, *sermones* A *meos servabit*, etc. usque *faciemus* [1]. Liquet needum mansionem habere qui faciunt, sed ut perficiant, ut inhabitent et permaneant merito concupiscimus et optamus. Super Jesum Spiritus mansit, et hoc signum quod acceperat qui audivit : *Super quem videris Spiritum descendentem et manentem*, *hic est qui baptizat* [2]. Prima ergo petitio est, *Sanctificetur nomen tuum*. Sanctum equidem nomen Domini, et perpetua ejus sanctitas et perfecta. Sed optandum nobis est et orandum, ut sanctificetur nobis, in nobis, a nobis, ex nobis, per sancti- B tatis ejus cognitionem, participationem, devotam cordis et oris confessionem, et proximorum ad eadem tria exemplis simul et monitis exercitationem. Nobis enim quodam modo nomen sanctum Domini efficitur, dum cognoscitur; et in sua semper perfectissima permanens sanctitate, nobis tamen in sanctificatione tanto amplius proficit, quanto verius innotescit. Cujus nos invocatio dum sanctificat, sanctificatur in nobis; et crescit ipsius sanctitas, dum in nobis diffunditur et augetur. Sanctificatur a nobis, dum ejusdem nomini gloriam damus. Sanctificatur ex nobis, non per nos blasphematur. *Sic* C *luceat lux vestra coram hominibus*, ut glorificetur Pater cœlestis ex operibus vestris [3]. *Adveniat regnum tuum*. Ad nos veniat, ut a nobis credatur, speretur, ametur, percipiatur, dicente Rege : *Percipite regnum quod vobis paratum est* [4]. Via nempe trium dierum regni Dei ad nos, et ad ipsum, nostra est fides, spes, charitas : sed in quartam domum perveniet, quando venient benedicti. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra*. Ad illud respicit quod præmittitur, *Qui es in cœlis*, et duabus quoque prioribus adnectendum petitionibus, ut sanctificetur nomen Domini sicut in cœlo et in terra, et D similiter veniat regnum ejus. Fiat in nobis voluntas tua, ut nihil nisi post te, propter te, secundum te, per te velimus. Post te, ut in quibus fuerit tua certa voluntas, nostra etiam firma stabilitate permaneat. In quibus de tua ambigitur, merito etiam nostra sit suspensa, et parata sequi, quocumque eam viderit inclinari. Sed quod voluit Pater ut Filius pateretur; voluit Judas, voluerunt et Judæi pariter : et tamen neque illi profuit, neque illis. Velimus ergo, Domine, propter te, ut habeamus in omnibus zelum tuum : velimus etiam secundum te, ut non sit zelus absque scientia, sicut qui tuos persequebantur, tibi arbitrabantur obsequium se præstare. Denique quidquid volumus, per te velimus, ut tua fiat omnis nostra voluntas, ut opereris in nobis et velle, et perficere pro bona voluntate. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie :* panem necessitatis, doloris, laboris, vitæ, et intellectus, ad hujus vitæ sustentamentum, ad pœnitentiæ fructum, ad justitiæ exercitium, ad delectamentum saporis. Super hoc quarto pane Daniel sanctus dicebat, quod in luctu pœnitentiæ constitutus panem desiderabilem non comedit [5]. *Et dimitte nobis debita nostra :* quæ quatuor modis contrahimus, debitam non reddentes corpori nostro castigationem, cordi custodiam, humanitatem hominibus, gloriam tibi. *Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris :* qui in nos peccaverunt, dando damnum, impediendo profectum, verbo vel opere irrogando injuriam, inferendo quamlibet corporis læsionem. *Et ne nos inducas in tentationem :* sed circumdet scuto veritas tua, ut non timeamus a timore nocturno, a sagitta volante, a negotio perambulante [6], etc. Hæc autem sunt pusillanimis impatientia in adversis, imprudens in prosperis insolentia; ista enim ad noctem pertinent. Illa ad diem : hypocrisis, injusta simulatio, intemperans et effrenis impudentia in publicis notoriisque peccatis. Priora duo ad duplicem aciem, quam mundus producit, pertinent : posteriora ad Gog et Magog, tectum et detectum, quoque legimus in Prophetis [7]. *Sed libera nos a malo :* ab obligatione peccati, ab ultione temporali, a sententia damnationis in judicio, a desperatione remedii in inferno.

Ejusdem Gaufridi epistola ad Albinum, Albanensem episcopum et legatum, exstat apud Baronium ad annum 1186 : quæ agit de quadam quæstione in Gallia tunc temporis excitata, « de substantia aquæ, vino mixta in « calice, an et ipsa similiter cum eodem vino in sanguinem Domini convertatur. » cujus controversiæ partem affirmantem tuetur Gaufridus.

[1] Joan. XIV, 23. — [2] Id. I, 33. — [3] Matth. V, 16. — [4] Id. XXV, 34. — [5] Dan. X, 3. — [6] Psal. XC, 5, 6. — [7] [illegible]

S. BERNARDI CANONIZATIO.

Non est inter Bernardi elogia ultimo loco [1341] reponendum, quod primus ex Ordine Cisterciensi A in sanctorum album solemni ritu referri meruerit. Poscebant hoc beati Viri sanctitas singularis, immensi pro Ecclesia suscepti labores, cœlestes denique insignium miraculorum attestationes, queis serius subscribere nefas esse videretur. Vix a sacro ipsius obitu anni decem effluxerant, cum in concilio Turonensi, anno 1163 celebrato, sedente et præsidente Alexandro III, ea res primum agitari cœpit. At summus Pontifex, quamvis alioqui pro sua erga Bernardum veneratione libentissime annuisset, tantisper nihilominus differendam censuit ob B eas rationes, quas ipse in litteris Canonizationis postea exposuit. « Cum enim, » inquit, « eidem » negotio, » scilicet de canonizando Benardo, « favorabili satis intenderemus affectu, supervenit multitudo et frequentia petitorum, qui » in diversis provinciis rem similem postulabant. Unde, cum videremus non posse congruenter omnibus satisfieri, statutum fuit, pro » scandalo devitando, etiam in hoc differri quod » oportebat pro tempore cæteris denegari. » Demum vero ipsemet Alexander, rogatu Gerardi abbatis et conventus Claræ-Vallensis, piorum votis filiorum facturus satis, Bernardum C patrem sanctorum fastis adscribi voluit. Quo autem anno hoc contigerit, cum in litteris apostolicis diserte non exprimatur, non una est auctorum sententia, aliis ad annum 1164, ut Horstio et Henriquez, aliis vero ad annum 1166 referentibus : sed utrisque, ut videtur, contra temporis rationem, cum Gerardus Claræ-Vallensis abbas, cui Alexandri litteræ inscribuntur, anno duntaxat 1172 præfecturam inierit. Melius omnium Ciaconius, cui ex Romanarum antiquitatum, litterarumque pontificiarum notitia tutior fides, reponit ad annum 1174 : eumque secutus doctissimus Sirmundus in Notis ad Petrum D Cellensem, et Manricus in Annalibus; quibus astipulatur Albericus in Chronico. Accedit omni exceptione majus testimonium Chronici Claræ-Vallensis apud Chiffletium Societatis Jesu, ab auctore anonymo, sed æquali conscripti. « Eo» dem anno, » inquit, scilicet 1174, « facta est » dedicatio ecclesiæ Claræ-Vallensis, et Cano» nizatio beati Bernardi, et elevatio ejus : ubi » adfuit dominus Wicardus Lugdunensis archi» episcopus, abbas quondam Pontiniaci. Et se» quenti anno in capitulo generali receperunt » cantum beati Bernardi, et cantum de Trinita» te. » Incidit ergo Bernardi sacra inauguratio in diem 18 mensis januarii, anni 1174; ab ejus obitu viginti annis exactis, mensibus quatuor et diebus viginti novem. Quod spectat ad elevationem, de qua mentio in citata auctoritate; in libro Sepulcrorum Claræ-Vallis facta esse dicitur ab ipso Guicardo quidem Lugdunensi, et Henrico abbate Claræ-Vallensi post aliquot annos a canonizatione : sed hoc de alia solemniori translatione intelligendum esse satis ipsa verba declarant, dum prædictum Henricum abbatem insinuant per Guicardum archiepiscopum Lugdunensem curasse « elevari sancti Ber» nardi corpus, et in tabernaculo marmoreo » retro altare beatæ Mariæ virginis, sicut hodie » apparet, religiose et honorifice collocari. » Henrici abbatis hac de re litteræ, at sine chronologicis notis, inferius referentur. Sed jam summi pontificis Alexandri III litteras, quibus inter cœlites ab Ecclesia relatus ostenditur Bernardus, proferamus.

ALEXANDRI PAPÆ III

LITTERÆ APOSTOLICÆ

AD ECCLESIAM GALLICANAM,

DE BEATO BERNARDO IN NUMERUM SANCTORUM RELATO, EJUSQUE FESTIVITATE DEINCEPS SOLEMNITER IN ECCLESIA CELEBRANDA.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus universis archiepiscopis, episcopis, et dilectis filiis abbatibus, aliisque Ecclesiarum prælatis in regno Franciæ constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Contigit olim, dum essemus Parisius constituti, ut magni quidam ac venerabiles viri de canonizando sanctæ recordationis Bernardo quondam Claræ-Vallensi abbate facerent mentionem, optantes utique et piis nobis precibus suggerentes, ut in concilio, quod de proximo erat Turonis celebrandum, digno huic et laudabili voto celerem daremus effectum. Cumque nos eidem negotio favorabili satis intenderemus affectum, supervenit multitudo et frequentia petitorum, qui in diversis provinciis rem similem postulabant. Unde, cum videremus non posse congruenter omnibus satisfieri, statutum fuit, pro scandalo devitando, etiam in hoc differri quod oportebat pro tempore cæteris denegari. Nuper autem ex instantia et devotione Claræ-Vallis fratrum, et aliarum sublimium personarum, eisdem apud nos precibus innovatis, reduximus ad memoriam nostram ejusdem beati Viri sanctam ac venerabilem vitam : qualiter ipse singularis gratiæ prærogativa suffultus, non solum in se ipso sanctitate ac religione præfulserit, sed etiam in universa Ecclesia Dei fidei et doctrinæ lumine radiarit. Fructum vero quem in domo Domini et verbo operatus est et exemplo, nullus fere terminus sanctæ Christianitatis ignorat : cum usque ad exteras quoque et barbaras nationes sanctæ religionis instituta transmiserit, atque monasteriorum fundationem extenderit, et infinitam multitudinem peccatorum per viæ sæcularis latitudinem incedentem, ad spiritualis vitæ rectitudinem revocarit.

1342 Specialiter autem sacrosanctam Romanam
A Ecclesiam, cui auctore Deo præsidemus, ita quondam sub gravis persecutionis turbine laborantem, tam vitæ merito, quam datæ sibi cœlitus sapientiæ studio sustentavit, ut digne quidem et nobis, et omnibus ejusdem Ecclesiæ filiis in memoria habendus sit, et devotione perpetua venerandus. In afflictione vero corporis sui usque adeo sibi mundum, seque mundo reddidit crucifixum, ut confidamus martyrum quoque eum merita obtinere sanctorum, quem confessionis ordine, et parcimonia vitæ, tam longum constat duxisse martyrium. Quibus
B omnibus pia consideratione pensatis, et in concilio fratrum nostrorum expositis, confisi de misericordia Dei, cui perseveranter et fideliter militavit, necnon et de beatorum Petri et Pauli apostolorum, et ejusdem beatissimi Confessoris meritis præsumentes, eum apostolicæ Sedis auctoritate catalogo sanctorum adscribi mandavimus, et commemorationis suæ festum decrevimus amodo publice celebrandum. Vos ergo, qui et ejusdem Sedis apostolicæ instituta suscipere, et Deum in sanctis suis consuevistis gloriosius honorare, sic memoriam Sancti hujus celebretis in terris, ut precibus ejus et meritis digna præ-
C mia recipiatis in cœlis. Datum Anagniæ xv kalend. febr. [a]

EJUSDEM ALEXANDRI PONTIFICIS

APOSTOLICÆ LITTERÆ

AD REGEM FRANCIÆ.

Alexander episcopus servus servorum Dei, illu-
D stri Francorum Regi Ludovico, salutem et apostolicam benedictionem.

Novit, ut credimus, regalis tuæ magnificentiæ Celsitudo, quod ea quæ cum honore Dei grata tibi acceptaque cognovimus, ad utilem semper effectum magno et volenti animo promovemus. Maxime autem hoc in illis operibus observamus, in quibus specialiter et honor Dei, et suorum gloria sanctorum declaratur : scientes quoque tibi fore gratissimum quidquid ad

[a] Anno 1174.

decorem Ecclesiæ, et superni Regis honorem[1345] auctoritate fuerit apostolica constitutum. Unde quoniam sanctæ recordationis Bernardus quondam abbas Claræ-Vallis, et Deo semper charus, et tam tibi, quam universo regno tuo gratus exstitit et acceptus, eum ad gloriam Dei et exaltationem Ecclesiæ ac totius regni tui, canonizandum decrevimus, et inter beatissimos Confessores festiva celebritate colendum, tam de misericordia Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus confisi meritis, quam suæ conversationis et sanctimoniæ non ignari. Monemus igitur christianissimæ Serenitatis tuæ regiam pietatem, ut hoc cœlestis gratiæ donum, regno tuo te regnante collatum, lætæ devotionis brachiis amplectaris, eique jam cœlesti beatitudine perfruenti solita pietate devotus existas, quem pro sua venerabili sanctitate adhuc in tenebris positum diligebas. Claræ-Vallense vero monasterium quod fundavit, in quo etiam corpus ejus venerabile requiescit, ita te ob reverentiam ejus habere volumus commendatum, ut eum semper merearis habere patronum. Datum Anagniæ xv kalend. febr.

EJUSDEM ALEXANDRI PONTIFICIS

LITTERÆ APOSTOLICÆ

AD OMNES ABBATES CISTERCIENSIS ORDINIS.

Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Cistercii, de Firmitate, et Pontigniaci, et Claræ-Vallis, Morimundi, atque universis abbatibus Cisterciensis Ordinis, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoties honesta nobis opportunitas exhibetur, ut fidei et devotioni, quam circa Ecclesiam Dei nostris temporibus habuistis, possimus in aliquo pro meritis respondere, opportunitatem ipsam libenter amplectimur; et in his maxime quæ specialem noscuntur redolere virtutem, vestris occurrere profectibus non moramur. Contigit autem hoc tempore, ut verbum quod ab olim fuerat de beati Bernardi quondam Claræ-Vallis abbatis canonizatione propositum, et pro quorumdam similia postulantium scandalo, a Turonensis concilii celebratione dilatum, ad nostram reduceretur Deo volente memoriam;
A et faciente nobiscum signum in bonum, qui hoc pietatis opus nostris servavit manibus consummandum. Nos enim vitam et sanctitatem ejusdem beatissimi Confessoris recordatione sollicita memorantes, quomodo scilicet et in se ipso religionis et sanctimoniæ prærogativa magnificus, et universæ Ecclesiæ Dei, specialiter autem Ordini vestro fide et doctrina utilis exstiterit, et copiosissime fructuosus : confisi de misericordia Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, necnon de ejusdem sancti Confessoris meritis præsumentes, eum, fratrum
B nostrorum communicato consilio, auctoritate apostolicæ Sedis sanctorum catalogo duximus adscribendum, et diem depositionis ipsius in Ecclesia publice celebrandum. Unde quoniam hoc ita in gloriam et honorem summi Conditoris exuberat, ut in vestram quoque ædificationem consolationemque redundet; vestra potissimum interest omnipotenti Deo gratias agere, qui modernis temporibus virum perfectæ et prædicabilis sanctitatis in vestro Ordine voluit suscitare. Vos igitur, munificentiæ donum speciali devotione suscipite, et Deum in sanctorum suorum glorificatione mirabilem, in ejus
C celebratione specialiter honorate. Datum Anagniæ xv kalend. febr.

EJUSDEM ALEXANDRI PONTIFICIS

LITTERÆ APOSTOLICÆ

AD CLARÆ-VALLENSES.

Alexander episcopus servus servorum Dei,
D dilectis filiis Gerardo abbati, et universo conventui Claræ-Vallis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut de religione et pietate, quam circa Deum geritis, nihil nobis restat ambiguum : sic exhibitæ circa robur devotionis et fidei clara semper est certitudine manifestum. Non enim poteratis, sed nec deinceps Deo auctore poteritis a gratia sanctitatis apparere degeneres, quos sancti Patris constat esse hæredes : cui et gratia spiritualis abundavit ad meritum, et operum efficacia non defuit ad exemplum. Scitis

namque et pia veneratione recolitis, qualiter beatæ memoriæ Bernardus, cœnobii vestri primus abbas, præcipuusque fundator, Deo quidem pro virtute religionis acceptus, et Ecclesiæ Dei pro plenitudine devotionis et fidei exstiterit gratiosus; ita ut merito deberetis haberi culpabiles, si imitationis et venerationis ipsius essetis in aliquo negligentes. Placuit ergo nobis, quod pro eo, tanquam pro pio Patre, sollicitudinem habuistis, et canonizationem ipsius voto laudabili postulastis. Nos quibus cordi semper est pro multis, fili abba, tuæ devotionis obsequiis, et totius domus vestræ studiis religiosis et piis, vestris jugiter obtemperare precibus, et profectibus aspirare, voto huic clementer annuimus, ut nostram circa vos et gratiam et benevolentiam comprobemus. Vita igitur ejusdem beatissimi Confessoris ad memoriam revocata, quomodo scilicet fide et religione atque doctrina præfulserit, quantoque in Ecclesia Dei perspicuæ claritatis lumine radiarit: eum, fratrum nostrum consilio habito, confisi de misericordia Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, atque de ejusdem Sancti meritis præsumentes, catalogo sanctorum duximus adscribendum, diemque depositionis ejus festivum de cætero et celebrem observandum. Unde, quia vestra potissimum interest, et ejus imitari vitam, et gloriam venerari, satagite in omnibus et studete ipsius sancti Patris et inhærere vestigiis, et festum excolere sanctitatis, ut cujus conversationis meruistis esse participes, digni habeamini ejusdem beatitudinis fore consortes. Datum Anagniæ xv kalend. febr.

Non erant satis ad Bernardi memoriam et ingentia merita tantæ commendationis monumenta, nisi etiam supremus Ecclesiæ Antistes ore proprio ejus Officium dictaret. Hoc præstitit Innocentius III, ad supplicationem Joannis, ex metropolita Lugdunensi monachi Claræ-Vallensis, simulque Raineri monachi Heisterbacensis Innocentio a Confessionibus, litteris ad Joannem datis anno 1201, quæ sic habent:

Joanni quondam Lugdunensi archiepiscopo.

Negare noluimus quod petere voluisti, cum ex eo tam nobis, quam tibi fructus æternæ retributionis accrescat. Petisti namque rogatus a fratribus, ut ad honorem beati Bernardi primi Claræ-Vallensis abbatis, quem apostolica Sedes sanctorum adscripserat catalogo venerandum; nos ipsi Collectam et alias orationes ore proprio dictaremus, tum propter auctoritatem dictantis, tum propter stilum dictaminis cum majore devotione dicendas. Et ecce sicut potuimus, ad instantiam dilecti filii fratris Raineri, petitionem tuam curavimus exaudire.

COLLECTA.

Perfice, quæsumus, Domine, pium in nobis sanctæ religionis effectum, et ad obtinendam tuæ gratiæ largitatem, beatus Bernardus abbas et doctor egregius suis apud te semper pro nobis meritis et precibus intercedat. Per Dominum, etc.

SECRETA.

Grata tibi sit, Deus, hujus oblatio Sacramenti quod in memoriam Dominicæ Passionis tuæ offerimus majestati.

POSTCOMMUNIO.

Suum in nobis, omnipotens Deus, cibus quem sumpsimus operetur effectum, ut incorporet nos sibi esus edentes. Qui tecum, etc.

Datum Laterani vi idus julii.

Ubi vides sanctum Bernardum Doctoris nomine a summo Ecclesiæ Præsule fuisse insignitum; quod quidem ab ipso etiam Alexandro III in Missa Canonizationis usurpatum testatur vetus codex Corbeiensis, in quo Sancti vita continetur: ubi præmissis Collectis, « Adesto supplicationibus nostris, » etc. de Communi; Epistola, *Hæc dicit Dominus: Ego misi ad vos mandatum istud*, etc. necnon Evangelio de Doctoribus, *Vos estis sal terræ*, hæc subjiciuntur: « Hæc Missa suprascripta de sancto Bernardo, a domino papa Alexandro III in primis est celebrata. » De his hactenus.

TROMUNDI CLARÆ-VALLENSIS MONACHI

EPISTOLA

AD GERARDUM ABBATEM,

DE CANONIZATIONE SANCTI BERNARDI [a].

Reverendo patri et domino Gerardo Claræ-Vallensi abbati, frater Tromundus Claræ-Vallis dictus abbas [b], salutem et promptissimæ devotionis augmentum.

Quantum apud Deum meritum, quantumve apud homines habeat Paternitas vestra favorem, multipliciter declarat tam operis nostri exitus quam laboris : quandoquidem in utroque utrimque suffulti, nec in labore periculum, nec obstaculum in opere sensimus formidatum. Cæterum, a die exitus de terra nostra, timoris et angustiæ nullus finis, donec et sollicitudo finita est operis, et exsecutio consummata laboris. Benedictus autem per omnia Deus, qui de omnibus nos eripuit, et cum felici exsecutione negotii sanos et hilares ad propria revocavit. Et ecce nunc beatissimus confessor noster omnimoda dignus veneratione Bernardus, suis nimirum exigentibus meritis, vestræque laudabili studio pietatis, ad instantiam fratrum quos mecum pariter ad hoc destinastis, assistentibus etiam nobis amicis vestris, quibus ad promerendum favorem curiæ tam interius quam exterius abundatis, sanctorum Dei collegio non adjunctus est noviter, sed adscriptus : ut sicut inter sanctos sors illius exstitit ab utero matris suæ, ita cum eis titulum sanctitatis obtineat de beneficio matris Ecclesiæ. Erit deinceps nobis de eo et pro eo festum commune cum Angelis, D ut non necesse sit jam amplius cantare ei cantus lugubres, quem credimus in supernis et angelicis choris cantus personare solemnes. Quod autem de sancto Malachia opus simile aggredi prætermisimus, consilio factum est principis sacerdotum, qui præmonuit nos in ipsa sermonis origine fieri posse de pluralitate fastidium, quod etiam in uno intentionis nostræ frustraret effectum. Vestrum est igitur gratanter amplecti quod in diebus vestris est collatum in uno, et A patienter ferre quod differtur in altero; gratias agendo ei qui cœlestibus luminaribus tempora vicesque constituit, ut non idem sit ortus matutini et vespertini sideris, quamvis in utroque par eluceat gloria claritatis. Dominus abbas Casæ-Marii per se et per suos, imo et per sua, a principio usque in finem nobis astitit et subvenit. Domnus abbas Fossæ-Novæ, et episcopus Verulanus, cum requisiti fuerunt, favoris et consilii subsidia ministrarunt. Frater Franco, frater Petrus et frater Stephanus nobis et negotio in omnibus astiterunt. Frater Guido per B multos labores suos et suorum et per non modicas fratris expensas viam nos fecit habere per devia, eo quod rectum iter curiosius solito insidiantium malignitas obsidebat. Frater Rocchus non modice laboravit, nos et negotium ipsum fide et oratione sustentans. Ego, quia ex tenore litterarum vestrarum vestris sum præmonitus stipendiis militare, ita in omnibus Romanam moderatus sum parcitatem, ut prodigalitates Gallicas non ectarer. Det nobis Dominus omnibus in commune, ut memoria laboris hujus et operis gratiam vestram et Claræ-Vallensium fratrum nobis conservet in terris, et Dei miseC ricordiam conferat in excelsis. Consulimus ad hoc ut Missa, quam dominus Papa cecinit in solemnitate sancti hujus, non mutetur. Mittimus enim vobis easdem Collectas.

HENRICI ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

EPISTOLA

AD STEPHANUM REGEM ANGLORUM,

DE ELEVATIONE CORPORIS S. BERNARDI, EJUSQUE DIGITO AD REGEM TRANSMISSO.

Celebratus est apud nos dies honorabilis et solemnis, nova festivitate jucundus, et ampla jucunditate festivus, ut pote quem nobis relevatio sacratissimi corporis beati Bernardi celeberrimum reddidit, et lumine clariore perfudit. O quam voluimus gaudiis illis, plus utique cœle-

[a] Nova, ex manuscripto de Moris. — [b] L. Monachus hic Tromundus monachus Claræ-Vallensis, plures epistolas scripsit nomine Henrici abbatis Claræ-Vallensis.

stibus, quam terrenis, vestræ majestatis inter- esse præsentiam! quatenus et nobis de gloria principali decor tantæ festivitatis excresceret, et vobis de meritis illustrissimi Confessoris, miro quodam irriguo uberioris benedictionis, largitas emanaret. Verum quia id nobis ampla distantia remotissimæ regionis invidit, ad spirituale remedium vota transtulimus, fecimusque Deo propitio, quod vestra ibi, etsi præsentia defuit, memoria non vacavit. Solemniter etenim nomen vestrum cum suæ pietatis insignibus, vestrorum, ut oportuit, et affectionibus fratrum, et cordibus impressimus filiorum : qui ampla illud devotione susceptum, aspectui quodam modo sancti Patris offerrent, et cœlestis aulæ secretario præsentarent. Præterea ne absentiæ corporalis occasio regias apothecas inventi muneris participatione fraudaret, mittimus vo- [1546] bis de thesauro reliquiarum ejus honorabilem A portionem : indignum penitus reputantes, si pietas tanti principis, tantæ sanctitatis participio fraudaretur. Suscipite igitur digitum sacræ illius manus : quam pro eo quod vir justus, ab omni munere terreni quæstus excussit, Deus eam, ut dignum fuit, affluentissima copia cœlestis benedictionis implevit. Illius, inquam, manus, cujus tactus sanabat ægros, roborabat invalidos, firmabat homines, dæmones effugabat. Illius manus, quæ Claræ-Valli nostræ, cui vos dare tecta disponitis, primum injecit lapidem fundamentis. Fuit autem studii nostri dili- B genter in vasculo consignare quod mittitur, ne vel thesaurus ibi reconditus per frequentes apertiones injuriæ pateat, vel devotæ surreptionis instinctu, dolus aliquis piæ fraudis irrepat.

DE SANCTO BERNARDO ABBATE

TESTIMONIA.

I. — Summorum Pontificum.

Innocentius II, Epistola ad sanctum Bernardum : « Quam firma, » ait, « perseverantique » constantia causam beati Petri, et sanctæ matris tuæ Romanæ Ecclesiæ, incandescente Petri Leonis schismate, fervor tuæ religionis et » discretionis susceperit defendendam, et te » murum inexpugnabilem pro domo Dei opponens, animos regum ac principum, et aliarum » tam ecclesiasticarum, quam sæcularium personarum ad catholicæ Ecclesiæ unitatem, et » beati Petri ac nostram obedientiam frequentibus argumentis et ratione munitis inducere D » laboraveris, magna quæ Ecclesiæ Dei et nobis provenit utilitas manifestat. »

Alexander III, in litteris Canonizationis ad Ecclesiam Gallicanam : « Beatus Bernardus, sin- » gularis gratiæ prærogativa suffultus, non so- » lum in se ipso sanctitate ac religione præfulsit, C » sed etiam in universa Ecclesia Dei, fidei et » doctrinæ lumine radiavit. Fructum vero quem » in domo Domini et verbo operatus est et ex- » emplo, nullus fere terminus sanctæ Christia- » nitatis ignorat, cum usque ad exteras quoque » et barbaras nationes sanctæ religionis insti- » tuta transmiserit. »

Pius V, in Bulla « Ex innumeris, » etc. inter alia quæ suggerit media reformandi Ordinis Cisterciensis, lectionem Operum sancti Bernardi proponit his verbis. « Ubi sacra lectio » juxta concilii Tridentini dispositionem haberi » non poterit, præter eos libros, qui ad divini » officii et chori usum necessarii sunt, saltem » Biblia, et Catechismus ad parochos recens edi- » tus, item Opera sancti Bernardi, et si qui alii » ad honestam monachorum occupationem po- » terunt, habeantur. »

Gregorius XIV « meditabatur mane hora in- » tegra, » inquit Cicarella in ejus Vita, « legens

» opera melliflui Bernardi; et si quos ex iis[1345] » erueret mentis conceptus, eos diligenter an- » notabat, concinneque scribebat. »

II. — Cardinalium, et Ecclesiæ Doctorum.

Jacobus de Vitriaco Tusculanus episcopus et sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis Sedisque apostolicæ legatus, lib. de Historia Occident. cap. 14, sic scribit : « Suscitavit Dominus eis » a principio novellæ plantationis eorum agri- » colam peritum, prudentem et sanctum virum, » quem invenit Dominus secundum cor suum... » sanctum videlicet Bernardum Claræ-Vallis » abbatem, religionis probatissimam margari- » tam, lucernam Ordinis et stellam in firma- » mento Ecclesiæ Dei radiantem; qui non ab » homine neque per hominem, sed sola Dei » inspiratione præeminentem sanctarum Scri- » pturarum accepit intelligentiam, et quasi de » ipso Dominici pectoris fonte potavit cœlestes » aquas, quas diffunderet in plateis multis. Et » quoniam potens fuit in opere et sermone, » exemplo sanctæ et præeminentis conversatio- » nis, et doctrina cœlestis prædicationis, sed et » virtute miraculorum et mirabilium operum » multis factus est odor vitæ in vitam. »

Sanctus Bonaventura sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis et episcopus Albanensis, Ordinis Minorum in Meditationibus vitæ Christi, quas ubique Bernardi sententiis veluti gemmis insignivit, ita loquitur cap. 36 : « Audisti verba » pulcherrima altissimi contemplantis, et ora- » tionis dulcedinem degustantis Bernardi. Ru- » mines ea, si vis, ut sapiant tibi. Ideo autem » libenter ipsius verba in hoc opusculo inter- » sero, quia non solum spiritualia sunt et cor » penetrantia, sed et decore plena, et ad Dei » servitium excitantia. Ipse enim fuit elo- » quentissimus, et spiritu sapientiæ plenus, et » sanctitate præclarus, quem te desidero imi- » tari, et ipsius monita et verba opere exercere : » propter quod sæpe tibi propono eumdem. »

Sanctus Thomas Aquinas Serm. de sancto Bernardo, sic ait : « Fuit ergo os ejus vas pretio- » sum, os aureum, os gemmeum.... Vino dul- » cedinis inebriavit totum mundum... Aurum » fuit Bernardus per voluntatis sanctitatem ; » multitudo gemmarum, per morum honesta- » tem et virtutum multiplicitatem ; vas pretio- » sum, per virginitatis puritatem.... Fuerunt » autem in hoc novem gemmæ, de quibus dici- » tur Ezechielis cap. 28. Lapides isti significant » novem ordines Angelorum : quibus fuit dota- » tus Bernardus, quia in se habuit virtutes et » officia omnium ordinum Angelorum, sicut di- » citur in libro ubi scribuntur acta ejus. »

Augustinus Valerius sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, episcopus Veronensis, lib. de Rhet. Eccl. cap. 41 : « In sancti Bernardi libris, » inquit, « inest admirabilis quædam suavitas, » ita ut cum sancta animi voluptate semper le- » gantur. »

Cæsar Baronius sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, tomo 12, Annal. anno 1130, Bernardum Tubam cœlestem appellat : anno vero 1143, alterum Eliam. Sic autem de eo scribit anno 1153 : « Bernardus, vir vere apostolicus, » imo verus Apostolus missus a Deo, potens » opere et sermone, illustrans ubique et in om- » nibus suum apostolatum sequentibus signis, » ut plane nihil minus habuerit a magnis Apo- » stolis.... dicendus totius Ecclesiæ Catholicæ » ornamentum simul ac fulcimentum : Galli- » canæ vero in primis Ecclesiæ prædicandus » summum decus, summa gloria, summa fe- » licitas. Cujus memoria felicissima in benedi- » ctione et sanctificatione ad morum informa- » tionem et disciplinam, et in condemnationem » hæreticorum in sancta Ecclesia jugiter perse- » veret. »

Robertus Bellarminus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, lib. de Script. Eccl. ait : « San- » ctus Bernardus abbas Claræ-Vallensis, vir » plane apostolicus, et non minus gloria mira- » culorum, quam sapientiæ splendore illustris. » Item tomo 2 Controv. lib. 4, cap. 14 : « Idem » beatus Bernardus pluribus miraculis claruit, » quam ullus sanctorum, quorum vitæ scriptæ » exstant. »

III. — Episcoporum.

Hildebertus episcopus Cenomannensis, demum Turonensis archiepiscopus, Epist. 24, ad Bernardum scripta : « Maximum duco, » inquit, « atque habeo, quod mihi sacrarium familiari- » tatis aperuistis. In eo susceptus, multis et » magnis expertus sum periculis, quantum va- » leat deprecatio justi assidua. » Et paulo post : « Habeo igitur atque ago vestræ gratias reli- » gioni, cujus sinum, quasi reus aram, jamdu- » dum complexus essem, si consultus Papa » pontificis munus amoliri permisisset. Ille dum

» me remisit ad laborem, invidit gloriam : non[1347] » imputet ei Dominus. Interim in umbra alarum » tuarum sperabo, donec educar de lacu mise- » riæ et de luto fæcis. » Vide ejusdem Epist. 72, quæ est 122 inter Epist. Bernardi.

Otho Frisingensis episcopus, lib. 1 de Gest. Frid. cap. 34, ita habet : « Erat eo tempore in » Gallia cœnobii Claræ-Vallensis abbas, Ber- » nardus dictus, vita et moribus venerabilis, » religionis ordine conspicuus, sapientia litte- » rarumque scientia præditus, signis et mira- » culis clarus. Hunc principes vocandum, ab » eoque quid de hac re (n. expeditione trans- » marina) fieri oporteret, tanquam a divino » oraculo consulendum decernunt. » Et infra : « Qui apud omnes Galliæ ac Germaniæ populos » ut Propheta vel Apostolus habebatur. »

Petrus Cellensis abbas, postea Sancti-Remigii Remensis, demum episcopus Carnotensis, lib. 6, epist. ult. scribens contra Nicolaum quemdam Anglum (non vero notarium S. Bernardi, ut probatum est ad Epist. 284), qui sancti Doctoris pectori maculam post ejus mortem affingebat, quod beatæ Virginis Conceptionem impugnasset, sic in Bernardi laudes excurrit : « Quæ, » inquiens, « hujus Bernardi » sanctitas ! quæ religio ! quæ meritorum præ- » rogativa ! Nullus sum ego ad illius sancta præ- » conia referenda. Vita ejus, fama ejus, opera, » scripta, miracula, fides, spes, charitas, casti- » tas, abstinentia, mortificatio demum in mem- » bris ejus, sermo, vultus, habitus et gestus » ejus, et his similia ; ipsa sunt quæ testimo- » nium perhibent de eo.... Alumnus familiaris- » simus fuit Dominæ nostræ, cui non unam » tantum basilicam, sed totius Ordinis Cister- » ciensis basilicas dedicavit, ad cujus laudem » politissimos tractatus et facundos composuit. » Si ergo potes tangere pupillam oculi Dominæ » nostræ, scribe contra Bernardum suum, cui » loquitur ipsa : Qui tangit te, quasi qui tangit » pupillam oculi mei. »

Anselmus Havelbergensis in dialogo contra Græcos, lib. 2 : Nostris temporibus apparuit » quidam abbas, in loco qui dicitur Clara-Val- » lis, nomine Bernardus, vir religiosissimus, » virtute miraculorum insignis, ab Occidente » usque in Orientem pro sui sanctitate famosissi- » mus quem venerabilis papa Eugenius, quon- » dam sui monasterii monachus, in conciliis » multorum episcoporum condigna reverentia » plerumque honoravit. »

Guillelmus Tyri archiepiscopus, lib. 16 Belli sacri, cap. 18 : « Dominus Eugenius papa viros » religiosos potentes in opere et sermone ad » diversas Occidentis partes dirigit..... Inter » quos vir immortalis memoriæ et honestæ con- » versationis D. Bernardus Claræ-Vallensis ab- » bas, piæ in Domino et per omnia amplecten- » dæ recordationis, ad prædicti Deo placiti » muneris exsecutionem præcipuus eligitur. Qui » injunctæ sibi dispensationis sedulus exsecu- » tor, ejusdem operis secum Deo amabilis tra- » hens comministros, impiger, indefessus, licet » corporis esset invalidi, tum propter jejunia » pene continua et subtilem nimis dietam, re- » gna circuit, regiones obambulat, evangelizans » ubique regnum Dei. »

Guillelmus Parisiensis episcopus, Serm. de sancto Bernardo sic eum prædicat : « Excellen- » tissime vixit, gratiosissime docuit, manife- » stissimis miraculis fulsit : eum non humana » instructio, sed divina inspiratio sapientem » fecit, quod in Scripturis specialiter sensit. » Et infra : « Sicut Deus Moysi recitavit sua mysteria, » et vultus ejus claritate resplenduit radiorum, » ut non possent in eum respicere filii Israel : sic » beato Bernardo secreta multa revelavit, ut » cœlesti luce illuminatus multum Ecclesiam » illuminarit. »

Theobaldus episcopus, seu quisquis est auctor Vitæ Guillelmi Aquitaniæ ducis, cap. 2 : « Eo tempore, » inquit, « fundatum est mona- » sterium Claræ-Vallis, et ibi Spiritus sancti » consilio ad regimen abbas est Bernardus or- » dinatus ; qui in tantum vita, virtutibus et do- » ctrina clarus effulsit, ut nullus ei in orbe se- » cundus existeret ingenio, moribus, ore, stilo et » virtutibus. Hic est qui in diebus suis hæreses » exstirpabat, hæreticos confundebat, schisma- » ticos revocabat, erroneos instruebat, et prin- » cipes arguebat. » Et paulo post : « O virtutem » viri, o animi puritatem, nec affectantis pu- » blicum, nec formidantis tyrannum (Guillel- » mum) pro ejus salute ! Qui fugiebat publi- » cum, quomodo affectasset cathedræ fastigium ? » Deus meus, quot et quantæ Ecclesiæ cathe- » drales propriis orbatæ pastoribus eum in pon- » tificem elegerunt ? Sed non plus delectabat » eum mitra et annulus, quam rastrum et sar- » culus. »

IV. — Regum et Magnatum.

« Carolus V imperator, » teste Thuano Histor. lib. 21, « toto biennio quod mortem præcessit, in Hieronymianorum fratrum sodalitio, monitore usus Constantino quodam, qui ei a sacris confessionibus erat, præcipue beati Bernardi abbatis lectione se solabatur. »

Ludovicus XIII, Galliarum et Navarræ rex christianissimus, cognomento Justus, in Diplomate Congregationi Fuliensi pro erectione Fontanensis monasterii a se concesso anno 1618, sanctum Bernardum appellat magnum et celeberrimum Confessorem, Ecclesiæ Patrem et Doctorem, populorum reformatorem, schismatum et dissidiorum conciliatorem, Religiosorum Patriarcham, mirabilium patratorem, ac Deiparæ Virginis cultorem eximium. Videsis apud Henriq. Menolog. Cisterc. ad diem 20 aug. præclara omnium pene regnorum et Christianorum, diversorumque statuum elogia, initialibus prædicti monasterii Fontanensis lapidibus inscripta in honorem sanctissimi abbatis Bernardi; in primis vero Serenissimæ Reginæ Mariæ Medices, matris ipsius Christianissimi regis, quæ beati Bernardi meritis divinitus concessam sibi fuisse fecunditatem, solemni testificatione declarat.

Joannes Franciscus Picus Mirandulæ comes, lib. 2 de morte Christi, cap. 8 : « Sed et audiamus, » inquit, « Bernardum devotissimum atque doctissimum, sed hoc ultimo titulo vulgo fraudatum, nulla certe sua culpa, nullo demerito, quando et ob ejus scripta, quæ doctrina solida atque salubri undique scatuRiunt, et ob validissimas disputationes in Gilbertum et Petrum Abaelardum (quarum ope ab distorto calle erroris atque mendacii ad veritatis semitam rediere) Docti sibi nomen vindicavit. »

V. — Abbatum et Generalium.

Petrus Mauricius, cognomento venerabilis, Epist. 29, lib. 6, inter Epist. Bernardi 264, sic scribit : « Forti ac splendidæ monastici Ordinis, imo totius Ecclesiæ Dei columnæ domino Bernardo Claræ-Vallis abbati, frater Petrus humilis Cluniacensium abbas, etc. Si liceret, si Dei dispositio non obstaret, si in hominis potestate esset vita ejus, maluissem, charissi-1348 me, Beatitudini tuæ nexu indissolubili adhæ-
A rere, quam vel principari inter mortales alicubi, vel regnare. Quid enim? nonne regnis omnibus terrenis præferri a me deberet grata non solum hominibus, sed et Angelis ipsis cohabitatio tua? Concivem te illorum si dixero, licet nondum spes in rem transierit, per misericordis Dei gratiam mendax non ero. »

Burchardus abbas Balernensis, in Subscriptione lib. 1 Vitæ sancti Bernardi, sic de eo loquitur : « In utero matris sanctificationem visus est accepisse, de qua concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis et doctrinæ. »

B Guerricus abbas Igniacensis, sancti Bernardi discipulus, Serm. 3, in Natali apost. Petri et Pauli : « Magister noster sanctus Bernardus, ille interpres Spiritus sancti, de toto illo carmine nuptiali (Cantico canticorum) loqui instituit, spemque nobis dedit ex eis quæ jam edidit, quia si pervenerit ad locum de quo quæritis, *Donec aspiret dies et inclinentur umbræ*, umbras ipsas ponet in lucem intelligentiæ : quod dictum est vel erit in tenebris, nobis dicet in lumine. »

Gaufridus, primum sancti Bernardi notarius, deinde Igniacensis, postmodum Claræ-Vallensis
C abbas, lib. 3 Vitæ sancti Bernardi, seu primo a se conscripto, cap. 7 : « Cæterum, » inquit, « longe eminentius in suis ille libris apparet et ex litteris propriis innotescit; in quibus ita suam videtur expressisse imaginem, et exhibuisse speculum quoddam sui, ut illud quoque Ambrosianum merito illi posse videatur aptari : Laude ipse se signet, et laureatus spiritu scriptis coronetur suis. » Vide Sermonem ejusdem de sancto Bernardo in fine tomi 6.

Robertus abbas Sancti-Michaelis in Periculo maris, Ordinis sancti patris Benedicti in Append. ad Sigebert. ann. 1152 : « Venerabilis Bernardus
D primus abbas Claræ-Vallis, vir admirandæ religionis et doctrinæ efficacis, humanæ vitæ satisfecit moriendo XIV kalendas septembris, relinquens sapientiæ suæ plurima documenta, maxime in Commentariis in Cantica canticorum. »

Pater Claudius Aquaviva, V Præpositus generalis Societatis Jesu, scribente Joanne Bourhesio, in libro cui titulus, « Societas Jesu Mariæ Deiparæ sacra, » cap. 4, « Coluit certe beatam Virginem et sanctum Bernardum præcipuo cultu, eosque in omni re dubia sensit adjutores. »

VI. — Doctorum Theologorum.

Henricus de Hassia, doctor Parisiensis postea Cartusianus, in Tractatu ad Jacobum abbatem Eberbacensem, contra sancti Bernardi maculatores, ita scribit, parte 1, cap. 3 : Ubi, quæso, » talis devotionis igniculus reperitur, talis com- » punctionis rivulus infunditur; ubi talis amo- » ris stimulus injicitur, sicut in vita et doctrina » beatissimi patris Bernardi abbatis Claræ-Val- » lensis, sideris Ecclesiæ, principalis Cistercien- » sis Ordinis ampliatoris, et monasticæ vitæ in- » flammatoris ardentissimi? Et quis penetrabi- B » lior virtutum hortator occurrit, quis efficacior » vitiorum eliminator decurrit, humanum exci- » tans torporem ad cœlestia, ardorem elidens » ad terrestria, somnum mortis impediens, di- » vinæ lucis radios, fugatis tenebris inclaresce- » re satagens? Cujus insuper fecundis ac de- » coris Sermonibus Virgo Christi mater tam » gloriosis extollitur laudum præconiis, pretio- » sissimis ornatur puritatis encomiis, integerri- » mis prædicatur virginitatis signaculis. Et ne- » dum hoc, sed et ejus doctrinis universalis » Ecclesiæ fabrica ut gemmis vernantibus ruti- » lat, et verborum elegantia singulari glorio- C » sius coruscat. Et fecunda facundia cœlestis » irrigui, gratia influente, Scripturarum æni- » gmata reserat, solvit nodos, dilucidat obscu- » ra, declarat dubia, sicuti beati Bernardi Do- » ctoris Ecclesiæ eximii, qui in gloriam patriæ » abiens, sic saluberrimis omnis sanctitatis » monitis doctrinæ et exemplis vitæ totam sub- » cœlestem fecundans irrigavit ecclesiasticam » hierarchiam. Quem ideo alma mater Ecclesia » exuberantis testimonii plenitudine in san- » ctorum canonizatione requisiti, in miraculis, » doctrinis, virtutum exercitiis, luce clarius re- » perta ejus cœlesti vita testimonium afferente, D » pro laboribus multis, pro moribus castis, pro » actibus strenuissimis titulo eximium Confes- » sorem et Doctorem studiis honorari sollicitis » et sonoris efferri præconiis instituit, et hono- » ribus disponit solemnibus venerari, et san- » ctorum catalogo gloriosius annotari. »

Joannes Gerson, doctor et cancellarius Parisiensis in quodam Sermone de sancto Bernardo, sic eum affatur : « Te vero beatissimum » Bernardum unum esse ex consortio ignito- » rum illorum spirituum, quos Seraphim Scri- » ptura nominat, ego fide pia tenens, obsecro

1330 » jam et obsecro per amorem tuum, quatenus A » sumpto calculo ardenti de altari illius, cujus » ignis est in Sion et caminus in Jerusalem.... » tu labia mea tangens purges, » etc. Et circa finem : « Consideranti mihi in ea quæ per acci- » dens et velut ab extrinseco juverunt sanctum » Bernardum ad amorem Dei capessendum, » reperio illa esse quatuor inter cætera, quæ » sunt, matris devotio, apta complexio, debita » educatio, et solitudinis affectio. » Et infra : « Denique dici potest, omnia ista quatuor ju- » visse de per accidens Bernardum, ut propheta » et miraculorum esset patrator, inter quæ præ- B » cipua ego illa deputo, quæ egit in conversio- » ne illorum, qui etiam converti toto nisu fu- » giebant. »

Jodocus Chlichtovæus Neoportuensis, doctor theologus et canonicus Carnotensis, Serm. 1 de sancto Bernardo, sic eum Joanni Baptistæ comparat : « Tertio, » inquit, « lucerna nostra Ber- » nardus fuit, lucens multiplici sacrorum ope- » rum compositione, quæ non solum sui tem- » poris hominibus, sed et posteritati prodessent » ad ædificationem fidei et morum.... Illuxit » certe omnibus non solum tunc præsentibus, » sed et futuris usque ad consummationem sæ- C » culi, per multorum librorum elaborationem, » ad profectum aliquem spiritualem semper ten- » dentium, in quibus tanta est dictionis suavi- » tas, ut melle dulcior illi fluat oratio; unde et » Mellifluus Doctor merito nuncupatus est. » Item in Præfatione quadam Operibus sancti Bernardi præfixa : « Inter opera, » ait, « a pro- » batissimis auctoribus elucubrata, beatissimi » Bernardi volumina non postremo loco collo- » canda sunt. Si enim auctorem spectare li- » bet; et vitæ sanctimonia, et præclara eruditio- » ne præstantissimus occurret. Si characterem » ipsum rationemque scribendi; comperietur D » suavissima et sine asperitatis offendiculo cum » summa facilitate elegantiaque decurrens, ut » melle dulcior videatur ex ejus ore fluxisse » oratio. Si denique materia quam pertractat, » exquiritur; aliud invenietur nihil, nisi quod » involucra sacræ Scripturæ in lucem proferat, » aut vitia gravi verborum tonitruo effulminet, » aut ad virtutem studiosius invitet. »

Ludovicus Granatensis, lib. 2 de Relig. Christ. cap. 27 : « Non erit, » inquit, « consentaneum » inter tot gravissimos doctores dulcissimum » et sanctissimum Bernardum non inserere, qui » quo fuit humilior et a vana gloria alienior,

» hoc majorem gratiam et virtutem ad facienda [1351] » miracula consecutus est. » Et cap. 11 : « De A » sancto Bernardo etiam legitur, quod initio » gloriosi sui novitiatus ita in spiritu raptus et » extra se positus ibat, quod sensuum usum » amisisset.... Vis enim spiritus et divinæ sua» vitatis gustus, quem secum trahit charitas, ita » animæ vires suxerat et secum traxerat, ut ad » nihil aliud nisi ad id ullam virtutem haberet. »

Carolus Sacci, doctor theologus Parisiensis in Sermone de sancto Bernardo, qui manuscriptus exstat in monasterio nostro de Lyra, diœcesis Ebroicensis, hæc inter alia commemorat : « Exstinxit profecto, ne longius serperent, B » universi schismatis faces, et quidem tot tam» que diuturnis peregrinationibus et vigiliis, ut » mirum sit in mortali adhuc viro tantas perfe» rendarum rerum, peregrinationum, lucubra» tionumque vires fuisse, imo vero superfuisse. » Non unam, sed in multas et longas noctes » continentes interdum vigilavit. Ægrotationes » graves secutæ, quas ille non patienter modo, » sed jucundo quoque animo tulit, easdemque » vitæ beatæ et cœlestis imitatrices appellare » solebat. Interea non temperavit aut intermi» sit sacrarum Litterarum studium, quas, vel» ut æquissimam planitiem quamdam, oculis C » suis propositas videre se dicere solebat. Con» ciones infinitas habuit, libros elegantissimo » verborum cultu expeditissime scripsit : De » Contemptu mundi librum unum : Meditatio» num librum unum; De Passione Christi et » resurrectione librum unum ; De diligendo » Deum; De gradibus humilitatis; De Gratia » et libero Arbitrio; De præcepto et dispensa» tione ; Ad Innocentium papam de Petri Abae» lardi hæresibus; Ad Eugenium papam de Con» sideratione; Ad Templarios de laude militiæ » novæ; Ad Cluniacenses Apologeticum; Super » Psalmum nonagesimum homilias duas de vi- D » ginti; Super Cantica canticorum homilias tres » et octoginta ; Super Evangelium Lucæ homi» lias quatuor; Super Canticum Mariæ librum » unum; In Vitam Malachiæ episcopi librum » unum; Epistolas quidem innumerabiles, quæ » tamen in manibus adhuc versantur, ducentas » quinque et quadraginta, » etc.

VII. — Religiosorum ex diversis Ordinibus.

Hugo Metellus, canonicus regularis cœnobii Sancti Leonis apud Tullum Leucorum, in epistola ad ipsum sanctum Bernardum hic edita tomo 1, col. 1780 : « Oleum effusum, » inquit, « nomen tuum, fragrans more contritorum aro» matum. Fama nominis tui clarissimi usque ad » fines terræ pertransiit, » etc.

Hugo monachus Sancti-Mariani Autissiodorensis, in Chronico ad annum 1114 : « Eodem » anno, » inquit, « Clara-Vallis fundata est, cu» jus primus abbas exstitit servus Dei Bernar» dus, vir opinatissima sanctitate præclarus, » per quem sui temporis Ecclesia in antiquum » religionis decus refloruit. »

Andreas Silvius Benedictinus Marchianensis in Synopsi Historiæ Franco-Merovingicæ, sic scribit ad annum 1126 : « D. Bernardus abbas » Claræ-Vallensis quasi stella matutina mona» chicum Ordinem illustrat, et sanctitate, do» ctrina, miraculis claret in Gallia, imo Ger» mania, Italia, Anglia; cujus vita in tantum » excellit, ut parum sit omne quod in ejus lau» dem dictum, vel scriptum fuerit. »

Helinandus, Frigidi-Montis in Gallia Ordinis Cisterciensis monachus, lib. de Reparat. lapsi, cap. 8, sic de sancto Bernardo loquitur : « Lege » pulcherrimum librum de Consideratione ad » Eugenium, ex cujus nobilissimo stilo poteris » intelligere, auctorem libri sapientiorem fuisse » Apolline, eloquentiorem Demosthene, subti» liorem Aristotele, moderatiorem Socrate, dis» cretiorem Platone. »

Cæsarius Heisterbacensis monachus Ordinis Cisterciensis, lib. 14 Mirac. cap. 17 : « Bernar» dus in illa formidolosi schismatis flamma, qua » christianus orbis flagrare cœperat, lustravit » provincias, infectum reddidit quidquid factum » non oportuit, et gladio verbi divini succin» ctus fregit terrorem armorum. Vir tantæ au» ctoritatis, ut per unius os Bernardi, purpu» rati patres, reges, principesque terrarum, » quasi per commune mundi oraculum loque» rentur. »

Henricus Suso, Ordinis Prædicatorum, in Dialog. de æterna Sap. cap. 14, ita sanctum Bernardum affatur : « Et tu quoque inter omnes » Ecclesiæ doctores benedictus sis, Bernarde » melliflue, cujus anima sempiterni Verbi mi» rifice fuit illustrata splendoribus, qui mellito » eloquio tuo, ex cordis manante redundantia, » humanitatis Christi Passionem dulcissime de» prædicans evehensque ita ais, etc. Merito sa» ne, pater sanctissime Bernarde, lingua tua » dulcissima manat eloquia, quando cor tuum

Christi melliflua passio adeo indulcarat. » [1352]

Dionysius Cartusianus, Serm. 1 in Festo sancti Bernardi sic eum commendat : « Beatissimum virum sanctum patrem Bernardum Deus omnipotens et benignissimus tam copiosa atque multiplici gratia decoravit, ut vere de ipso dici posset, quod de Paulo apostolo dixit Salvator, *Vas electionis est mihi iste* [1], etc. et quod in Ecclesiastico legitur, *Non est inventus similis illi* [2]. Non enim tempore suo habuit æqualem in mundo, sed vere Apostolus fuit temporis sui. » Et serm. 2 : « Electissimus Dei Bernardus, omnium religiosorum excellentissimus doctor, lumen et gloria monachorum, exemplar ac species devotorum, tot et tantis desuper præventus est gratiis, tot excellentiis decoratus, tot privilegiis sublimatus, ut non sint ingenia quæ valeant penetrare, nec loquelæ, neque sermones qui possint exprimere, tantumque virum sufficienter laudare. »

Sixtus Senensis Ordinis Prædicatorum, Bibliotheca sancta, lib. 4 : « Bernardus, » inquit, « vitæ sanctimonia et præclara eruditione præstantissimus, sic ab infantia sacras Litteras imbibit, et per omnem ætatem memoria retinuit, ut quoties aut aliquid scribere, aut loqui tentaret, toties in verba et sententias sanctarum Scripturarum prorumpere cogeretur. Unde et diversa scripta ejus, quæ nihil aliud quam centones divinorum voluminum dici queunt, undecumque veteris ac novi Testamenti sententiis distincta sunt, ceu gemmeis emblematibus, hisque adeo commode et apte insertis, ut ibi nata esse credantur. Modus docendi ejus in sensibus mysticis indagandis et in moribus formandis fere semper versatur. Oratio ubique dulcis et ardens ita delectat et ardenter incendit, ut suavissima lingua ejus mel et lac verborum fluere, et ex ardentissimo ejus pectore ignitorum affectuum incendia erumpere videantur. »

Hieronymus Platus Societatis Jesu, lib. 3 de bono statu Relig. cap. 11, hæc inter alia scribit : « Quid de Bernardo dicemus? quem vere appellare possumus plane mellitum, qui spiritualibus documentis scatens, iisque optimis ac perfectissimis, id etiam præcipuum habet, ut ita Scripturas sacras in suum stilum immisceat, et contexat, ut vel ipse Scripturæ verbis loqui, vel Scriptura ipsius ore sonare videatur. Quæ res una cum lepore gravitatem quoque ac vim habet mirabilem. »

Petrus Canisius ejusdem Societatis, Marial. lib. 5, cap. 28 : « Florebat sub Lothario II et Conrado III Bernardus Claræ-Vallensis, vir in Gallia, Germania, Italiaque percelebris : quem omnes non solum ob doctrinam divinitus inspiratam, sed etiam propter vitæ sanctimoniam, clarissimis sæpe miraculis demonstratam, merito suspicerent ac revererentur; quo uno melius nec scripsit, nec vixit quisquam in universo cœtu monachorum, si Lutheri quidem calculum admittamus. »

Aloysius Gonzaga ejusdem Societatis, ut legitur in Vita ipsius, lib. 2, cap. 32 : « Lectionem Bernardi, tam sibi in vita jucundam neque morti vicinus omisit. Nam in morbo qui illi postremus fuit, Bernardum adeo charum habuit, ut quotidie aliquid ex ejus in Cantica Sermonibus sibi prælegi curaret. »

VIII. — Jureconsultorum et oratorum.

Franciscus Petrarcha, lib. 2 de Vita solit. cap. 14 : « Solebat, » inquit, « dicere Bernardus, omnes se quas sciret litteras (quarum nescio an alius sua ætate copiosior fuerit), in silvis et in agris didicisse, non hominum disciplinis, sed meditando et orando, nec se ullos unquam magistros habuisse præter quercus et fagos. »

Nicolaus Pithœus in epistola præmissa Thesauro suo ex Operibus sancti Bernardi : « Magna mihi cum D. Karolo Perroto amicitia et familiaritas est. Eum igitur die quodam cum, uti soleo, adiissem, ac variis de rebus multa ultro citroque essemus collocuti; injecta mentio est divi Bernardi Claræ-Vallensis cœnobii abbatis primi : quem tantis ille laudibus extollebat, tantique scripta ejus faciebat, ut ad ea evolvenda animum induxerit meum... Atque ita quod futurum ille prædixerat, verum esse comperi. Tanta enim ex ejus me lectione voluptas cepit, ut omnes pene illas, quæ animum meum tam misere cruciabant, molestias absterserit. » Idem inferius « Bernardum quoddam quasi Ecclesiæ ruentis columen atque sustentaculum » appellat.

Justus Lipsius, Lovanii regius professor et historicus, rogatus ab Auberto Miræo, quosnam

[1] Act. ix, 15. — [2] Eccli. xliv, 20.

e Patribus legendos formandis concionibus judicaret, hoc responsi dedit, Epist. 49, Centur. 3 : « Mihi inter omnes Græcos placet Chrysostomus.... Inter Latinos Bernardus me capit, » et usum habet excitandi, ob acrimoniam » ubique et calorem; tum etiam docendi atque » imprimendi, ob sententiarum acumen quas » crebro et salubriter miscet. »

Renatus Choppinus, in supremo Parisiensi Senatu advocatus, lib. 2 de sacra Politia : « Eadem tempestate, » inquit, « D. Bernardus » emicuit, cœnobita quercuumque discipulus, » et nullo præeunte magistro doctissimus, qui » e solitudine in celebritatem, ex umbra in solem, sanctitatem eruditionemque importavit. » Is tam πολύγραφος, quam αὐτοδίδακτος; quod » paucis admodum id genus scriptoribus cernimus contigisse. »

IX. — Illustrium Feminarum.

Sancta Hildegardis Montis-Sancti-Roberti prope Bingen abbatissa, in quadam epistola ad sanctum Bernardum, sic illum exprimit : « Ego » ante duos annos te in hac visione vidi sicut » hominem in solem aspicere, et non timere.... » Tu aquila es aspiciens in solem, » etc.

Sancta Gertrudis abbatissa monasterii Elpedani, in comitatu Mansfeld. describit modum quo sibi apparuit sanctus Bernardus, lib. 4 Insin. cap. 51. Inter cætera vero sic ait : « Pectus quoque ejus sanctissimum, collum et » manus videbantur aureis quibusdam laminis, » gemmisque rosei coloris valde rutilantibus » intextis honorabiliter circumamicta. Unde et » per laminas aureas notabatur præcipua elegantia doctrinæ ejus salutaris, quam corde » devoto sedulo retractans, per gutturis sacri » ministerium ore sacrato edidit, et manibus » sanctis fideliter conscripsit omnibus in eis » proficere volentibus ad salutem. Per gemmas » vero figurabantur illa dicta, quæ specialius » redolent divinum amorem. »

Beata Mecthildis, ejusdem beatæ Gertrudis in eodem cœnobio comes, sic scribit in libro Gratiæ spir. cap. 91 : « In medio Ecclesiæ, » sancti Bernardi, singulariter a Deo in benedictionibus dulcedinis præventi Dominus aperuit » os; quia Spiritus sanctus eum tam affluenter » et superabundanter influendo repleverat, ut » velut cum ventus rapidissimo impetu januam » aperit, ita Spiritus sanctus impulsu ea quæ

1333 » sibi divinitus inspirabantur, charitate accensus » infudit, et Ecclesiam sua doctrina multum » illuminavit, et implevit eum Dominus Spiritu » sapientiæ et intellectus, et supra quam dici » potest mente illustratus, licet multa effuderit, » multo tamen plura intellectu reservavit. »

X. — Heterodoxorum.

Martinus Lutherus, in colloq. Convivial. cap. de Patrib. Eccl. « Bernardus, » inquit, « omnes » Ecclesiæ doctores vincit : sed cum disputat, » in alium virum mutatur; ibi nimium tribuit » libero arbitrio. »

Michael Neander de eodem ita scribit, Præfat. ad Gnomolog. Græcorum : « Plus spiritus vitæ, doctrinæ et fidei in paucis aliquot paginis » D. Bernardi reperitur, qui philosophiam non » attigit, sola Scriptura contentus, quam adeo » familiarem sibi fecerat, ut mera Scripturæ » verba loqueretur; quam in toto Hieronymo, » qui linguarum, artium, philosophiæ, antiquæ » sapientiæ cognitione cunctis præstabat. »

Martinus Bucerus, lib. de Concord. art. de Justif. Bernardum virum Dei nominat.

Joannes OEcolampadius, citatus a Guthberto Tonstallo lib. de verit. Corp. Christi in Euch. « Excellebat, » ait, « Bernardus exactiore judicio » omnes suæ ætatis viros. »

Joannes Calvinus, lib. 4 Inst. cap. 11, § 10, hæc testatur : « Bernardus abbas in libris de » Consideratione ita loquitur, ut Veritas ipsa » loqui videatur. » Item cap. 10, § 17, Bernardum vocat pium et sanctum scriptorem.

Daniel Heinsius, Orat. 3 : « Quis, » inquit, « suavius Bernardo scribit? cujus ego Meditationes rivum paradisi, ambrosiam animarum, » pabulum angelicum, medullam pietatis vocare » soleo. »

OBSERVATIO.

Horstius hoc in loco refert iniquas et erroneas Centuriatorum Magdeburgensium censuras, ex eorum Centuria 12 excerptas, quibus in sancti Bernardi gesta et dicta nonnulla superstitionis nomine impie aut inique cavillantur. Has vero censuras, quas in 22 articulos distinxit idem auctor, brevitatis ergo in decem capita præcipua revocavimus, ne aliquid prætermisisse videamus. Et quidem primo sanctum Bernardum notant Magdeburgenses, quod Hostiæ in Missa

oblatæ et consecratæ cultum adhibuerit, eaque[1354] usus sit ad dæmones expellendos. 2, Quod A sanctorum reliquias veneratus sit. 3, Quod rebus benedictione sacra munitis quamdam crediderit inesse virtutem. 4, Quod Romanum Pontificem adversus impugnatores defenderit, eique jus investiturarum asseruerit contra Lotharium imperatorem. 5, Quod extra Ecclesiam catholicam sperandam esse salutem negaverit. 6, Quod expeditionem sacram, quam Crucem vocant, prædicaverit. 7, Quod veritatem a mortuis expiscatus sit, iisque prodesse crediderit Missæ sacrificium. 8, Quod miracula ad errores, ut ipsi loquuntur, confirmandos per- B petraverit. 9, Quod vitam monasticam propagaverit, et ad illam induxerit plurimos; in primisque sorori suæ licet conjugatæ interdixerit omni vestium pompa, ejusque a viro separationem probaverit, ut ipsa claustrum ingrederetur. 10, Quod ipse Bernardus in stagnum rigens se injecerit studio castitatis, ac in summa corpus suum iniquius torserit. Et hæc quidem sunt superstitiosa illa, quæ in sancto Doctore hæretici calumniantur opera, quibus singulis acres potius invectiones, quam refutationes Horstius apposuit. Verum cum illa non tam ipsum Bernardum, quam communem catholicæ religionis causam impugnent, iisque copiose et erudite sit responsum a multis, non visum est illis diutius immorandum. Certe hæc, quæ tanquam superstitiosa criminantur hæretici, longe validius in eos regeri possunt pro Bernardo: quem cum virum Dei appellet Bucerus, Calvinus pium et sanctum; eum superstitiosis ad mortem usque factis addictum fuisse nefas est opinari. Ac proinde ea nequaquam superstitionis nomine in Catholicis notanda sunt, quæ quominus Bernardus sanctus, et miraculis a Deo illustratus fuerit, efficere non potuerunt. Cæterum consulat Lector, si lubet, Confessionem Bernardinam, ex sancti Doctoris operibus expressam a P. Theodoro Petreio Cartusiano Coloniensi, ubi loca doctrinæ catholicæ in certas classes digesta reperiet.

HORSTII

PARÆNESIS AD SECTARIOS.

De sancto Bernardo cum fructu ab ipsis legendo.

Diversas sectariorum de Bernardo censuras audivimus. Alii laudant, alii vituperant: nisi forte in eo conveniunt omnes, quod adversantem suis ipsorum placitis et moribus omnes æque damnant ac rejiciunt. Hæc tamen quæ ipsi tanquam doctrinæ suæ contraria improbant, nos Catholici vel ideo probanda et amplectenda ducimus, quia Bernardum, aliosque illi similes viros sanctissimos, talia docuisse et fecisse, adeoque diversa ab illis via incessisse novimus. Sanctitas nimirum vitæ doctrinæ astipulatur, et falsa nobis doctrina, aut erronea fides videri D nequit, quam viri tanta sanctitate illustres te- C nuerunt. Cur sibi plus credi volunt, nullo sanctitatis suffragio nixi, quam sanctissimo Bernardo, aliisque orthodoxis Patribus, quorum doctrina et fides tot sanctitatis argumentis, imo tot signis et miraculis comprobatur? Sane non potest arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala bonos. Quis enim sanæ mentis sibi persuadeat, hominem impia, falsa, absurda, erronea docentem; idololatriæ, superstitioni, vanis observantiis deditum, qualia atri isti censores, Centuriatores, Bernardo impingunt; inter hæc nihilominus continuis gratiæ incrementis apud Deum et homines proficere, et ad tantam divini amoris, omnisque virtutis perfectionem emergere potuisse?

Porro, quid de præcipuis orthodoxæ fidei capitibus Bernardus senserit, scripta ejus abunde testantur. Sed etsi nihil litteris commendasset, ipso vitæ tenore satis ostendisset, cui Ecclesiæ adhæserit, quam a vobis doctrina et moribus alienus fuerit. Nam vos modo paulisper affari libet, o sectarii, quibus etiam Bernardum subinde legere lubet; si forte detur et aliquando intelligere, et resipiscere. Missa vobis mera et horrenda idolomania est : at quoties Bernardus Missam, verum Deo sacrificium obtulit? Non facile illam intermisisse ad extremum usque spiritum, testatur Vita; et vos ipsi, etsi non sine calumnia. Nonne ipsa Missæ oblatione dæmones sæpe terruit et profligavit? Nonne Guillelmum ducem Aquitaniæ, pertinacem illum schismatis fautorem, nullis cedentem minis ac monitis, post oblatum sacrificium ab altari veniens, dextra, non ferro, sed sacra Dominici corporis hostia, armata perculit, et expugnavit? Legite et intelligite, si forte et tandem expugnetur duritia cordis vestri, etc.

Sed longius progredior, quam ferat instituti ratio : paucis duntaxat vos commovere ferebat animus, ne præ Bernardo vos sapere arbitremini. Cur enim novitatem a veteribus damnatam, veteres damnantem inducitis? cur non tenetis viam, qua Bernardus, sanctique illi viri et confessores, totaque antiquitas cœlum petiit? Si errare vos non creditis; qua isti pergant via videte : si agnoscitis, cur peritos viæ duces non sequimini? cur non vel tandem eo reditis, unde discedere nunquam oportuit?

Ego quidem, ut ingenue de me fatear, si vel ab ineunte ætate vestris imbutus essem erroribus; vel si quocumque casu a tramite veritatis et orthodoxæ religionis ad sectas vestras deflectere contigisset, solus mihi Bernardus sufficeret, qui vestra mihi dogmata suspecta redderet; imo, qui devium reduceret in viam veritatis. Sic 1333 quippe ratiocinarer mecum. Si vera non sunt, A quæ vir tam eximiæ et irrefragabilis sanctitatis tenuit et docuit, quomodo tanta sanctitas cum tanta falsitate consistere potuit? Sanctitatem ejus inficiari non possum, quam video a tot viris gravissimis, et scriptoribus omni exceptione majoribus, quin et ab ipsis ejus æmulis contestatam. Miracula quoque innumera in ejus confirmationem edita conspicio, quæ negare velle, non videtur esse hominis prudentis; calumniari autem tanquam præstigias et opera satanæ, id prorsus videtur hominis male sani, nedum maligni, cum talia nonnisi divina virtute B fieri potuerint. At vero in confirmationem errorum talia patrata credere, id vere foret hominis prorsus impii, et in Deum blasphemi, ac in sanctos ejus injurii. Liceat hic merito illud sancti cujusdam Doctoris insigne dictum usurpare. « Domine, si error est, a te decepti » sumus. Nam ista in nobis tantis signis et » prodigiis confirmata sunt, et talibus, quæ » nonnisi per te ipsum fieri possunt; certe a » summæ sanctitatis viris nobis tradita, et cum » summa, et authentica attestatione probata, » te ipso cooperante, et sermonem confirmante » sequentibus signis [1]. »

C Hæc in gratiam vestri, o sectarii, quia sapientibus et insipientibus me debitorem agnosco : quamvis vobis super docentes vos intelligere et sapere videamini. Sed miror tamen quid vobis sit animi, dum Bernardum legitis, toto a vobis cœlo dissidentem; conscientia haud dubie præjudicatis opinionibus reclamante. Legite deinceps; hoc unice precor, et suadeo : legite, inquam, et si ulla vobis cura salutis, intelligite. En lucem sanctitatis et ducem veritatis Bernardum vobis exhibeo : aut si mavultis, ipsum vobis apprecor, qui est lux vera, imo via, veritas, et vita.

[1] Richard. a S. Vict. lib. 1 de Trinit. cap. 2.

FINIS TOMI SEXTI.

INDEX

TRACTATUUM QUI CONTINENTUR IN TOMO VI

OPERUM S. BERNARDI.

LIBER SECUNDUS,

AUCTORE ERNALDO ABBATE BONÆ-VALLIS IN AGRO CARNUTENSI.

LIBER TERTIUS,

AUCTORE GAUFRIDO MONACHO QUONDAM CLARÆ-VALLENSI, ET S. BERNARDI NOTARIO, POSTEA ABBATE.

LIBER QUARTUS,

AUCTORE GAUFRIDO MONACHO CLARÆ-VALLENSI.

SECUNDA VITA

S. BERNARDI ABBATIS

AUCTORE SEU COMPILATORE ALANO, QUONDAM EPISCOPO AUTISSIODORENSI.

PHILOTHEI MONACHI,

DE VITA ET MORIBUS S. BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS,

CARMEN ENCOMIASTICON.

INDEX

LOCORUM SCRIPTURÆ SACRÆ

QUÆ IN VOLUMINE SECUNDO

OPERUM SANCTI BERNARDI EXPLICANTUR.

Nota arithmetica quæ versiculum subsequitur, columnam indicat; littera, columnæ partem quæ eidem litteræ subjacet.

PROVERBIORUM

ECCLESIASTÆ

CANTICORUM

SAPIENTIÆ

ECCLESIASTICI

ISAIÆ

JEREMIÆ

THRENORUM

EZECHIELIS

OSEE

AMOS

MICHÆÆ

NAHUM

HABACUC

ZACHARIÆ

EVANG. S. MATTHÆI

EVANG. S. MARCI

EVANG. S. LUCÆ

EVANG. S. JOANNIS

ACTUUM APOSTOLORUM

EPIST. AD ROMANOS

EPIST. I AD CORINTH.

EPIST. II AD CORINTH.

EPIST. AD GALATAS

EPIST. AD EPHESIOS

EPIST. AD PHILIPPENSES

EPIST. AD COLOSSENSES

EPIST. I AD TIMOTHEUM

EPIST. II AD TIMOTHEUM

EPIST. AD TITUM

EPIST. AD HEBRÆOS

EPIST. JACOBI

EPIST. I PETRI

EPIST. I JOANNIS

APOCALYPSEOS

INDEX

RERUM ET VERBORUM

QUÆ IN VOLUMINE SECUNDO

OPERUM SANCTI BERNARDI CONTINENTUR.

Nota arithmetica columnam indicat ; littera, columnæ partem quæ eidem litteræ subjacet.

B

G

H

I

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

Z

INDEX LOCORUM

QUÆ IN UTROQUE VOLUMINE OPERUM S. BERNARDI MEMORANTUR,

CUM TRANSLATIONE

VOCABULORUM EX LATINO IDIOMATE IN GALLICUM.

B

Chrysopolis, *voy.* Bisuntium.
Cistellensis, *de Cistell*, mon.; Angleterre.
Cistellensis, *de Cîteaux*.
Cistercium, *Cîteaux*, bg. et mon.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Clamiceium, *Clamecy*, v.; Nivernais (Nièvre). — Bg.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Clara-Fontanensis, *de Claire-Fontaine*, mon.; Ile-de-France (Seine-et-Oise). — Mon. à Vesoul, Franche-Comté (Haute-Saône). — Mon.; Ile-de-France (Oise).
Clara-Vallis, *Clairvaux*, bg. et mon.; Champagne (Aube.)
Clariacum, *Clairac*, v.; Guienne (Lot-et-Garonne).
Clariacum, *Clary*, bg.; Cambrésis (Nord).
Claro-Mariscus, *Clairmarais*, vg. et mon.; Artois (Pas-de-Calais).
Clarus-Mons, *Clermont*, v.; Auvergne (Puy-de-Dôme). — V.; Ile-de-France (Oise). — V.; Champagne (Meuse).
Cloveshoviensis, *de Cliffe*, v.; Angleterre.
Cluniacum, *Cluny*, v.; Bourgogne (Saône-et-Loire).
Codiciacum, *Coucy-le-Château*, bg.; Picardie (Aisne).
Colonia, *Cologne*, v.; duché du Bas-Rhin. — V.; Gascogne (Gers).
Columba, *di Columba*, mon.; Italie.
Columba, *la Colombe*, mon.; Poitou (Vienne).
Columbeium, *Colombey*, bg.; Lorraine (Meurthe).
Columbeium in Fossa, *Colombe-la-Fosse*, vg.; Champagne (Aube).
Compendium, *Compiègne*, v.; Picardie (Oise).
Compostellum, *Compostelle*, v.; Espagne.
Cona, Conada, *Cône*, v.; Nivernais (Nièvre).
Confluentia, *Coblentz*, v.; duché du Bas-Rhin.
Confluentia, *Conflans*, v.; Lorraine (Moselle).
Connereth, *Connor*, v.; Irlande.
Constantia, *Constance*, v.; duché de Bade.
Constantia, *Coutances*, v.; Normandie (Manche).
Constantinopolitanus, *de Constantinople*, v.; Turquie d'Europe.
Corbeiensis, *de Corbie*, v.; Picardie (Somme).
Corbolium, *Corbeil*, v.; Ile-de-France (Seine-et-Oise).
Corbolium, *Corbeilles*, v.; Gâtinais (Loiret).
Corcagia, *Corck*, v.; Irlande.
Cordubanus, *de Cordoue*, v.; Espagne.
Cornelius (Sanctus-), *Corneli-Munster*, bg. et mon.; Allemagne.
Cornelius (Sanctus-) *Saint-Corneille*, mon.; Ile-de-France (Oise).
Cornubiensis, *de Cornouailles*, contrée, Angleterre; contrée, France.
Corona, *Coron*, v.; Grèce.
Corona, *la Couronne*, bg. et mon.; Angoumois (Charente).
Cremensis, *de Crema*, v.; roy. Lombard-Vénitien.
Cremona, *Crémone*, v.; Italie.
Chrysopolis, *voy.* Bisuntium.
Crista, *la Crète*, mon.; Champagne (Haute-Marne).
Crista, *le Crest*, v.; Auvergne (Puy-de-Dôme). — V., Dauphiné (Drôme).
Crudii, *voy.* Lovanium.
Cuissiacum, *Cuissy*, mon.; Ile-de-France (Aisne).
Culemburgum, *Culembourg*, v.; Belgique.
Cupels, *Cupels*, moulin à Paris.
Curia, *Coire*, v.; Suisse.
Curtiniacum, *Courtenay*, v.; Gâtinais (Loiret).
Cutemburgum, *Guttemberg*, v.; Allemagne.
Cutracum, *Coutras*, v.; Guienne (Gironde).

D

Dacia, *Dacie*.
Dania, *Danemarck*.
Dantiscenus, *de Dantzick*, v.; Prusse.
Danus, *Ain*, riv.; France.
Decapolis, *Décapole*, contr.; Palestine.
Delphinatus, *Dauphiné*.
Dervense-Monasterium, *Monstier-en-Der*, bg. et mon.; Champagne (Haute Marne).
Diensis, *de Die*, v.; Dauphiné (Drôme).
Diensis, *de Dié*, vg.; Bourgogne (Yonne).
Dionysius (Sanctus-), *Saint-Denis*, v.; Ile-de-France (Seine). — Bg.; Languedoc (Aude). — Mon. à Reims, Champagne (Marne).
Divio, *Dijon*, v.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Dolensis, *de Dôle*, v.; Franche-Comté (Jura).
Doningen, *Doningue*, bg.; duché de Bade.
Doratensis, *le Dorat*, v.; Marche (Haute-Vienne).
Duacum, *Douai*, v.; Flandre (Nord).
Duevania, *Downpatrick*, v.; Irlande.
Dunelmensis, *de Durham*, v.; Angleterre.
Dunensis, *de Châteaudun*, v.; Orléanais (Eure-et-Loire).
Dunensis, *de Dun*, v.; Lorraine (Meuse).—Bg.; Marche (Creuse).
Dunensis, *de Dunes*, mon. à Bruges, Belgique.
Durbonum, *Durbuy*, v.; Belgique.

E

Eberacensis, *d'Ebcrach*, mon.; Allemagne.
Eberbacum, *Eberbach*, v.; duché de Bade. — Mon.; duché d'Armstadt.
Eboracum, *Evora*, v.; Portugal.
Eboracum, *Yorck*, v.; Angleterre.
Ebroicæ, *Evreux*, v.; Normandie (Eure).
Edessa, *Orfa*, v.; Turquie d'Asie.
Einsidlensis, *d'Einsiedel*, bg. et pélerinage; Suisse.
Elariacus, Lariacus, *Lairé*, mon.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Eligius (Sanctus-), *Saint-Eloy*, mon. à Noyon; Picardie (Oise).
Engolismensis, *d'Angoulême*, v.; Angoumois (Charente).
Epta, *Epte*, riv.; France.
Erfordensis, *d'Erfort*, v.; Haute-Turinge.
Erfordensis, *d'Hereford*, v.; Angleterre.
Erfordensis, *d'Herford*, v.; duché du Bas-Rhin.
Escuri, *Ecurey*, mon.; Lorraine (Meuse).
Escuri, *Ecurie*, vg.; Artois (Pas-de-Calais).
Esronensis, *d'Hesron*, mon.; Danemarck.
Etruria, Tuscia, Tyrrhenia, *Toscane*.
Eugendus (Sanctus-), *Saint-Oyen-de-Joux*, maintenant appelé *Saint-Claude*, v.; Franche-Comté (Jura).
Eusebius (Sanctus-), *Saint-Eusèbe*, mon.; Provence (Vaucluse). — Vg.; Bourgogne (Saône-et-Loire).

F

Faberniacum, Faverniacum, *Favernay*, bg. et mon.; Franche-Comté (Haute-Saône).
Farfensis, *de Farfa*, mon.; Italie.
Firmitas, *la Ferté*, v.; Gâtinais (Seine-et-Oise). — V.; Champagne (Aisne). —V.; Champagne (Haute-Marne).
Flandria, *Flandre*.
Flaviacum, *Flavy*, vg.; Champagne (Aube).
Flaviacum, *Saint-Germer-de-Flaye*, bg. et mon.; Picardie (Oise).

Flavimacum, *Flavigny*, v.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Florentinus, *de Florence*, v.; Toscane.
Florentinus, *de Saint-Florentin*, v.; Bourgogne (Yonne).
Floriacum, *Fleury*, bg. et mon.; Orléanais (Loiret). — Bg.; Champagne (Meuse). — Bg.; Languedoc (Aude).
Florinensis, *de Florennes*, v. et mon.; Belgique.
Foillanus (Sanctus-), *Saint-Foy*, mon.; Irlande. — Mon. à Reims; Champagne (Marne). — Mon.; Hainaut.
Fons-Ebraldi, *Fontevrault*, v.; Anjou (Maine-et-Loire).
Fons-Moriniacus, *Font-Morigny*, mon.; Berri (Cher).
Fontanæ, *Fontaines*, bg.; Belgique.
Fontanæ, *Fontaines*, vg. et mon.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Fontanella, *Fontenelle*, vg.; Soissonnais (Aisne).— Mon.; Poitou (Vendée).
Fontanella, *Saint-Vandrille*, bg. et mon.; Normandie (Orne).
Fontanetum, *Fontenay*, mon.; Bourgogne (Côte-d'Or).— Mon. à Caen; Normandie (Calvados).
Fontes, *Fontaines*, vg.; Bourgogne (Yonne). — Vg.; Champagne (Seine-et-Marne).
Fontes, *Wells*, v.; Angleterre.
Fontiniacum, *Fontenay-le-Comte*, v.; Poitou (Sarthe).
Forensis, *du Forez.*
Foro-Juliensis, *du Frioul.*
Foro-Juliensis, *de Fréjus*, v.; Provence (Var).
Fossa-Nova, *Fossa-Nova*, mon.; Italie.
Francia, *France.*
Franckvœrt, Francofurtum, Francovadum, Frankenvœrt, *Francfort*, v.; Franconie. — V.; Brandebourg.
Friburgum, Frienburg, *Fribourg*, v.; Suisse. — V.; Brisgau.
Frigidus-Mons, *Froidmont*, montag.; Lorraine (Moselle).
Frisingensis, *de Freisingen*, v.; Bavière.
Fulcardus-Montensis, *de Foucarmont*, vg. et mon.; Normandie (Seine-Inférieure).
Fulceriæ, *Fouchères*, vg.; Champagne (Aube).
Fuliensis, *de Feuillans*, mon.; Languedoc (Haute-Garonne).
Fusciniacum, *Faucigny*, contr.; Savoie.
Fusniacum, *Foigny*, mon.; Picardie (Aisne).

G

Galliæ, *Gaules.*
Gandavum, *Gand*, v.; Belgique.
Gangulfus, Jangulfus (Sanctus-), *Saint-Jangoulf*, église à Toul, Lorraine.
Gasconia, Vasconia, *Guienne et Gascogne.*
Gebennensis, Genevensis, *de Genève*, v.; Suisse.
Gemblacensis, *de Gembloux*, v.; Brabant.
Gemmetensis, *de Jumiège*, bg. et mon.; Normandie (Seine-Inférieure).
Genianus (Sanctus-), *Saint-Germain-Laval*, v.; Forez (Loire).
Genovefa (Sancta-) de Monte, *Sainte-Geneviève-du-Mont*, église à Paris.
Geremarus (Sanctus-), *Saint-Germer-de-Coudray*, vg.; Beauvaisis (Oise).
Geremarus (Sanctus-), *Saint-Germer-de-Plave*, bg. et mon.; Picardie (Oise).
Germania, *Allemagne.*
Germanus (Sanctus-), *Saint-Germain*, v.; Limousin (Creuse). — Mon.; Bourgogne (Yonne).
Germanus (Sanctus-), *Saint-Germain-en-Laye*, v.; Ile-de-France (Seine-et-Oise).
[illegible]macenas, *de [illegible]*, bg.; Franche-Comté (Jura). — Vg.; Champagne (Marne).

Gildasius (Sanctus-), *Saint-Gildas-des-Bois*, bg.; Bretagne (Loire-Inférieure).
Gildasius (Sanctus-), *Saint-Gildas-de-Ruis*, mon.; Bretagne (Morbihan).
Glastonia, *Glaston*, vg.; Angleterre.
Gollandia, Gotlandia, Gothlandia, *Gothland*, île, Suède.
Gom, *Gommecourt*, vg.; Artois (Pas-de-Calais).
Gornacum, *Gornac*, bg.; Gascogne (Gironde).
Gornacum, *Gournai*, v.; Normandie (Seine-Inférieure).
Granatensis, *de Grenade*, v.; Espagne.
Granceium, *Grancey*, bg.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Grandimontensis, *de Grammont*, v.; Belgique. — V.; Guienne (Gers). — Mon.; Marche (Creuse).
Grandis-Silva, *Grandselve*, mon.; Languedoc (Haute-Garonne).
Gratia-Dei, *Grâce-de-Dieu*, mon.; Franche-Comté (Doubs).
Gratia-Dei, *la Grâce-de-Dieu*, mon.; Guienne (Landes).
Gratia-Dei, *Grâce-Dieu*, mon.; Guienne (Lot). — Mon.; Languedoc (Aude).
Gratianopolitanus, *de Grenoble*, v.; Dauphiné (Isère).
Grona, *Grona*, v.; Allemagne.
Grona, *la Grone*, riv.; France.
Gundervilla, *Gondreville*, bg.; Lorraine (Meurthe). — Vg.; Ile-de-France (Oise).

H

Habsburgensis, *d'Augsbourg*, v.; Allemagne.
Habsburgensis, *d'Habsbourg*, château; Suisse.
Halberstadensis, *d'Halberstadt*, v.; Prusse.
Hannonia, *le Hainaut.*
Hassia, *la Hesse.*
Havelbergensis, Havenbergensis, *d'Havelberg*, v.; Brandebourg.
Heisterbacensis, *Heisterbach*, mon.; duché du Bas-Rhin.
Hemmerodium, *Hemmerode*, mon.; duché du Bas-Rhin.
Hibernia, *Irlande.*
Hispania, *Espagne.*
Hispalensis, *de Séville*, v.; Espagne.
Hoylandia, *île d'Hoy*; Angleterre.
Humbleriæ, *Humblières*, mon.; Picardie (Aisne).
Hungaria, Pannonia, *Hongrie.*
Huntindoniensis, *d'Huntebourg*, v.; Allemagne.
Huntindoniensis, *d'Huntington*, v.; Angleterre.
Huy, *Huy*, v.; Belgique.

I

Iberia, *Espagne.*
Igniacum, *Igny*, bg. et mon.; Champagne (Marne).
Ingolstadium, *Ingolstadt*, v.; Bavière.
Insubria, *voy.* Lombardia.
Insula, *Lille*, v.; Flandre (Nord).
Ipra, *Ypres*, v.; Belgique.
Italia, *Italie.*

J

Janua, *Gênes*, v.; Italie.
Ierosolyma, *Jérusalem*, v.; Palestine.
Ioannes (Sanctus-), *Saint-Jean*, mon.; Bretagne (Morbihan). — Mon.; Artois (Pas-de-Calais).
Ioannes Baptista (Sanctus-) de Tarouca, *Saint-Jean-Baptiste de Tarouca*, mon.; Portugal.

Joannes (Sanctus-) de Vineis, *Saint-Jean-des-Vignes*, mon. à Soissons; Picardie (Aisne).
Josaphatensis, *de Josaphat*, mon.; Bretagne (Eure-et-Loir).
Jotrensis Synodus, *la Ferté-sous-Jouarre*, v.; Brie (Seine-et-Marne).
Jotrum, *Jouarre*, bg. et mon.; Brie (Seine-et-Marne).
Joviniacum, *Joigny*, v.; Bourgogne (Yonne).
Judæa, *Judée*.
Juliacum, *Juillers*, v.; Ile-de-France (Seine-et-Marne).
Juliacum, *Juliers*, v.; Prusse.
Julleium, *Juilly*, vg. et mon.; Bourgogne (Côte-d'Or).
Junci-Villa, Jona-Villa, *Joinville*, v.; Champagne (Haute-Marne). — Vg.; Ile-de-France (Seine).
Jurense monasterium, *Saint-Claude*, v.; Franche-Comté (Jura).
Juvencourt, *Juvincourt*, vg.; Ile-de-France (Aisne).

K

Kentingen, Kentzigen, *Kenisingen*, bg.; Brisgau.
Kirkeham, Kirkestede, *Kirkham*, mon.; Angleterre.
Kirkenstadium, *Kirkstadt*, mon.; Angleterre.
Kirkstallensis, *de Kirkstall*, mon.; Angleterre.

L

Lætiensis, Lesciensis, *de Liessies*, vg. et mon.; Flandre (Nord).
Laginia, *Leinster*, prov.; Irlande.
Lariacus, *voy.* Elariacus.
Larzicurtis, *Larzicourt*, vg.; Champagne (Marne).
Latiniacum, Laviniacum, *Lagny*, v.; Brie (Seine-et-Marne).
Laudunum, *Laon*, v.; Ile-de-France (Aisne). — Mon.; Poitou (Deux-Sèvres).
Lausana, *Lausane*, v.; Suisse.
Laus-Beatæ-Virginis, *Looz*, mon.; Flandre (Nord).
Legionensis, *de Léon*, v.; Espagne.
Lemanus, *lac Léman*, ou *de Genève*.
Lemovicum, *Limoges*, v.; Limousin (Haute-Vienne).
Leo (Sanctus-), *Saint-Léon*, mon. à Toul en Lorraine.
Leodium, *Liège*, v.; Belgique. — Bg.; Touraine (Indre-et-Loire).
Leucorum, *Toul*, v.; Lorraine (Meurthe).
Lexoviensis, *de Lisieux*, v.; Normandie (Calvados).
Libanus, *Liban*, mont.; Syrie.
Liger, *Loire*, fl.; France.
Ligur, *Lombard*.
Lincolnensis, *de Lincoln*, v.; Angleterre.
Lindemach, Lindemacus, *Limath*, riv.; Suisse.
Lingonensis, *de Langres*, v.; Champagne (Haute-Marne).
Locutitius-Mons, *Montagne-Sainte-Geneviève*, à Paris.
Liuncellum, *Liuncelle*, mon.; Beauce (Eure-et-Loir).
Lombardia, Longobardia, Insubria, *Lombardie*.
Londoniensis, *de Londres*, v.; Angleterre.
Longum-Vadum, *Louway*, vg. et mon.; Champagne (Haute-Marne).
Longum-Vadum, *Longvé*, vg.; Champagne (Ardennes).
Longus-Pons, *Longpont*, mon.; Soissonnais (Aisne).
Loratorium, *le Loroux*, vg, et mon.; Bretagne (Loire-Inférieure).
Losdunensis, *de Loudun*, v.; Poitou (Vienne).
Lotharingia, *Lorraine*.
Lovanium. Crudii, *Louvain*, v.; Belgique.
Lucanus, Lucensis, *de Luçon*, v.; Poitou (Vendée).
Lucanus, *de Lucques*, v.; Italie.
Luceleburgum, *Luxembourg*, v.; Belgique.
Luen, Luten, *Loing*, riv.; France.
Lugdunum, *Lyon*, v.
Luis, *Luis*, forêt; Champagne (Meuse).
Lundensis, *de Lunden*, v.; Suède. — V.; Danemarck.
Lunæ-Villa, *Lunéville*, v.; Lorraine (Meurthe).
Lusitania, *Lusitanie, Portugal*.
Lutetia, Parisii, *Paris*.
Luxoviensis, *de Luxeuil*, v.; Franche-Comté (Haute-Saône).
Lyra, *Lyre*, bg. et mon.; Normandie (Eure).

M

Macloviensis, *de Saint-Malo*, v.; Bretagne (Ille-et-Vilaine).
Magdeburgum, Parthenopolis, *Magdebourg*, v.; Prusse.
Maillaci-Castrum, *Château-Meillant*, bg.; Berri (Cher).
Mailri, *Mairy*, vg. et mon.; Champagne (Ardennes).
Majorica, *Majorque*, île.
Majorevum, *Mailly*, v.; Bourgogne (Yonne).
Majus-Monasterium, *Marmoutiers*, mon. à Tours; Touraine (Indre-et-Loire).
Malleacensis, *de Maillezais*, bg. et mon.; Poitou (Vendée).
Malenvilla, *Marainville*, vg.; Lorraine (Vosges).
Malmesburiensis, *de Malmesbury*, v.; Angleterre.
Mansfeldia, *Mansfeld*, comté; Allemagne.
Mantua, *Mantoue*, v.; Italie.
Marcianicum, *Marchiennes*, bg. et mon.; Flandre (Nord). — V.; Belgique.
Marciniacum, *Marcigny*, bg.; Bourgogne (Côte-d'Or). — Bg.; Bourgogne (Saône-et-Loire).
Maria (Sancta-), *Sainte-Marie*, mon. à Evreux; Normandie (Eure). — Mon. à Troyes; Champagne (Aube). — V.; Béarn (Basses-Pyrénées).
Marianus (Sanctus-), *Saint-Marien*, mon. à Auxerre.
Martianicum, *Marcilly*, bg.; Champagne (Aube).
Martianicum, *Martigné*, bg.; Maine (Mayenne).
Martianicum, *Martigny*, vg.; Ile-de-France (Aisne).
Martinus (Sanctus-), *Saint-Martin*, bg.; Champagne (Marne). — Mon. à Poitiers; Poitou (Vienne). — Mon., à Tours; Touraine (Indre-et-Loire). — Mon. à Laon; Ile-de-France (Aisne).
Martinus (Sanctus-) de Campis, *Saint-Martin-des-Champs*, mon. à Paris.
Massilia, *Marseille*, v.; Provence (Bouches-du-Rhône).
Matisconensis, *de Mâcon*, v.; Bourgogne (Saône-et-Loire).
Maudunum, *Meun*, bg.; Berri (Cher).
Mauriniacum, *Morigny*, vg. et mon.; Ile-de-France (Seine-et-Oise).
Mauritania, *Mauritanie*.
Maurus (Sanctus-), *Saint-Maur*, mon.; Alsace (Bas-Rhin).
Maximinus (Sanctus-), *Saint-Maximin*, v.; Provence (Var). — Mon. près de Trèves; duché du Bas-Rhin.
Medi, *Mèdes*.
Mediolanum, *Milan*, v.; Italie.
Meldæ, *Meaux*, v.; Brie (Seine-et-Marne).
Mellentum, *Meulan*, v.; Ile-de-France (Seine-et-Oise).
Melli-Fons, *Monaster-Mohr*, mon.; Irlande.
Melo, *Melon*, mon.; Espagne.
Memmius (Sanctus-), *Saint-Menge*, mon. à Châlons-sur-Marne. — Vg.; Champagne (Ardennes).
Mercorium, *Mercœur*, v.; Auvergne (Puy-de-Dôme). — Bg.; Limousin (Corrèze).

Q

R

S

T

U

V

FINIS OMNIUM INDICUM ET TOTIUS OPERIS.